

שבוע פרשת ויקרא - פרשת זכור

(10 - 16 March 19)

ג' - ט' אדר ב' תשע"ט

ספרי' - אוצר החסידים - לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

ברוקלין, נ. י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַזְרָת בֵּי גִשְׁמֵי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ וְיִדְעֵי שְׂמֹךְ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, גֹּתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׂמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲפֶזֶ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:

וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

וְאֶהְבֶּתָּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ

הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטַמְּפַת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ

אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפֶּת דְּגַנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִפֹּי יי בְּכֶם וְעִצַּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהֶאֱדַמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי

נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטַמְּפַת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֹתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר

נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לְחַת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ

אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצֻוֹתַי, וְהִיתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי

אֱלֹהֵיכֶם) אֵמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעַךְ כְּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החדש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.

אֶךְ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.

כדאי לשכלל יד, כן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נתן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנתן לו מהוריו או שקבל כפרם ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתכבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית-תבות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מספר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

ק"ז.

מוזמור משני פסוקים רמזו על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הָלְלוּ אֶת־יְהוָה פְּלִגְוִים שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִים: ב פִּי גִבֹר עָלֵינוּ | חֲסֹדוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

ק"ח.

בו יסופר גדול הבטחון שהיה לדוד והרבת תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב פִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ב יֹאמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל פִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ג יֹאמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן פִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ד יֹאמְרוּנָא יְרֵאֵי יְהוָה פִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ה מִן־הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בַמִּרְחֵב יְהוָה: ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בְעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בְשִׁנְאֵי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בְּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בַּבְּדִיבִים: י פְּלִגְוִים סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה פִּי אֲמִילֵם: יא סִבְבוּנִי גַם־סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה פִּי אֲמִילֵם: יב סִבְבוּנִי כַדְבָרִים דַּעְכוּ פֹּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה פִּי אֲמִילֵם: יג דַּחַח דַּחִיתָנִי לִנְפֹל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עֵינַי וְזִמְרַת יְהוָה וַיהוָה לִי לְיִשׁוּעָה: טו קוֹל | רִנָּה וַיִּשׁוּעָה בְּאֶהְלִי צַדִּיקִים יִמְיוֹן יְהוָה עֲשֶׂה חַיִּל: טז יִמְיוֹן יְהוָה רֹמְמָה יִמְיוֹן יְהוָה עֲשֶׂה חַיִּל: יז לֹא־אֲמוֹת בֵּי־אֲחֵיהֶּנּוּ וְאִסְפָּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: יח יִפֹּר יִפְרֹנִי יְהוָה וְלִמְנוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צַדִּיק אֲבֹאֲכֶם אֲוֹרָה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה צַדִּיקִים יִבְאוּ בּוֹ: כא אֲוֹרֵךְ פִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי־לִי לְיִשׁוּעָה: כב אֲבֹן מֵאֶסוּ הַבּוֹנִים הִיָּתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה: כג מֵאֵת יְהוָה הִיָּתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עֲשֶׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחָה בּוֹ: כה אֲנָא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנָא יְהוָה הַצְּלִיחָה נָא: כו בְּרוּךְ הַבֹּא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוֹכֶם מִבַּיִת יְהוָה: כז אֵל | יְהוָה וַיָּאֵר לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בְּעֵבְתֵימָּה עַד־לְרִנּוֹת הַמְּזֻבָּח: כח אֵלֵי אֲתָה וְאֲוֹרֵךְ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב פִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ:

ק"ט.

זה המוזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה ערות פקודים מצוה אמורה דבור משפט צדק חקים, כל המוזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותך ב"ויי חולם):

א א אֲשֶׁרֵי תְמִימֵי־דָרֶךְ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁרֵי נִצְרֵי עֲדָתוֹ בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ג אֵף לֹא־פָעְלוּ עוֹלָה בְּדַרְכָּיו הֲלָכוּ: ד אֲתָה צִוִּיתָה פְּקֻדֶיךָ לְשֹׁמֵר מֵאֵד: ה אֲחֵלִי יִכְנֹו דְרָכֵי לְשֹׁמֵר חֲקֻדֶיךָ: ו אֵז לֹא־אֲבֹשׁ

המשך מזמור ק"ט נדפס בעמוד עא

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג אדר"ר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... במי"ש אודות התעוררות שנעשה ע"י המכתב וההתעודות, הנה כל זמן שלא יומשך בפו"מ

היינו במעשה בפועל הרי ידוע מה שהיו ממליצים על זה לשון הכתוב נשיאים ורוח וגשם אין...

המחכה לבשו"ט ופי"ש כל אנ"ש שיחיו.

מפתח כללי

מסכת חולין עם ביאורים	כ	סדר הנחת תפילין	א
מדף קג עד דף קט	קפ	מזמורי תהלים קיז, קיח, קיט	ב
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:		מאמר ד"ה ולא תשבית מלח ברית אלקיך גוי	ג
שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים	כא	ש"פ ויקרא, פרשת זכור, ט' אדר-שני היתשכ"ה	ה
אדמו"ר הזקן	רח	שיחת שבת פרשת ויקרא, פרשת זכור,	ד
שולחן ערוך הלכות ציצית	כב	ט' אדר-שני, ה'תשכ"ה	טו
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רט	משיחות שבת פרשת ויקרא, פרשת החודש,	ה
לקוטי תורה ד"ה ולא תשבית מלח	כג	ראש חודש ניסן ה'תשנ"א	כו
אדמו"ר הזקן	ריא	לקוטי-שיחות פרשת ויקרא כך יז	לו
שערי תשובה	כד	ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ח המקובל	ז
אדמו"ר האמצעי	רל	ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	מג
מאמרי הצי"צ – דרך מצותיך	כה	ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויקרא	מד
אדמו"ר ה"צמח צדק"	רלא	שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת ויקרא	טו
תורת שמואל תרל"ב	כו	שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויקרא	יז
אדמו"ר מוהר"ש	רלב	שיעורים בספר התניא (מוגה)	יא
שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	כז	לשבוע פרשת ויקרא	עה
אדמו"ר מוהר"ש"ב	רלב	לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויקרא	יב
ספר המאמרים – הי"ש"ת	כח	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	יג
אדמו"ר מוהר"יי"צ	רלג	שיעורי רמב"ם	
ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	כט	ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויקרא	יד
אדמו"ר מוהר"יי"צ	רלז	פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויקרא	טו
אגרות קודש	ל	ספר המצוות לשבוע פרשת ויקרא	טז
אדמו"ר מוהר"יי"צ	רלט	נביאים וכתובים	יז
חומש לקריאה בציבור	לא	ירמיה פרק י, איכה פרק ה	קסח
קריאה התורה למנחת שבת-קודש	לב	משניות – מסכת בבא בתרא	יח
לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא	לג	ביאור קהתי	קע
סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	לד	עין יעקב מסכת מגילה	יט

ביאור בדרך אפשר

1 בפרשת השבוע העוסקת בדיני הקרבנות נאמר 'על כל קרבנך תקריב מלח'
 2 והכתוב ממשיך ואומר:
 3 **וְלֹא תִשָּׁבֵית מְלַח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ גו'**¹. **וּמִבְּאֵר בְּלִקוּטֵי**
 4 **תּוֹרָה**² 'לאדמו"ר הזקן, במאמר הפותח בפסוק זה **שֶׁהַמְּלַח מִמִּתְקַת**
 5 **אֶת הַבָּשָׂר** ונותן בו טעם, דָּאף
 6 **שֶׁהַמְּלַח עֲצָמוּ אֵין בּוֹ טַעַם**,
 7 **אֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא פּוֹעֵל**
 8 **הַטַּעַם בַּבָּשָׂר**. **וּמִמְשִׁיךְ**
 9 **לְבָאָר**³ במאמר ב'לקוטי תורה',
 10 **שֶׁכְּמוֹ-כֵן יֵשׁ בְּחִינָה זוֹ הַפּוֹעֵלֵת**
 11 עניין דומה לפעולת המלח גַּם-כֵּן
 12 **בְּתוֹרָה, שְׁזָהוּ עֲנִין פְּנִימִיּוֹת**
 13 **הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּעֲצָמָה**
 14 **נִסְתָּרָה וְנִעְלָמָה**, פנימיות התורה,
 15 היא החלק הנסתר שבתורה (ספר
 16 הוזהר, הקבלה, החסידות) **שְׁאִינָה**
 17 **מוֹשָׁגָת** בהבנה והשגה שכלית
 18 הגיונית **בְּבַחֲבִינַת טַעַם מִמֶּשׁ**
 19 **כְּמוֹ שֵׁישׁ לָנוּ הַשְּׁגָה וְטַעַם**
 20 **בְּ"הַנְּגִלוֹת לָנוּ"** כפי שאנו מבינים
 21 ומשיגים היטב את חלק הנגלה של
 22 התורה (התלמוד, ספרי ההלכה),
 23 **וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן, הָרִי הִיא**
 24 פנימיות התורה **מִמִּתְקַת אֶת**
 25 **הַבָּשָׂר, שֶׁהוּא עֲנִין לִימוּד**
 26 **הַנְּגִלָּה** ונותנת בו טעם, כִּינֵן
 27 **שֶׁעַל-דִּי-זֶה לִימוּד פְּנִימִיּוֹת**
 28 התורה **דְּוָקָא בָּא לִידֵי יִרְאֵת**
 29 **חֲטָא, וְכֹאשֵׁר "יִרְאֵת ה' הִיא**
 30 **אוֹצְרוֹ"**⁴ אַזִּי **הַתּוֹרָה הִיא**
 31 **תּוֹרַת ה' כו'** כמאמר חכמינו ז"ל
 32 בגמרא, 'אמר רבא, בשעה שמכניסין
 33 אדם לדין [אחרי פטירתו מהעולם]
 34 אומרים לו שאת נותנת באמונה, קבעת
 35 עתים לתורה, עסקת בפריה ורבייה,
 36 צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת
 37 דבר מתוך דבר ואפילו הכי [אפילו אם
 38 יש בו את כל אלה] אי יראת ה' היא
 39 אוצרו אין אי לא לא [אם יראת ה' היא
 40 הרב החשוב בעיניו, כן, ואם לא, לא]
 41 משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי
 42 כור חטים לעלייה הלך והעלה לו, אמר לו עירבת לי בהן קב חומטין [עפר
 43 שמערכים אותו כדי שהחטים יישמרו ולא יתלעו], אמר לו לאו. אמר לו

ביאור בדרך אפשר

מוטב אם לא העליתח", וכפי שמבואר במאמר ב'לקוטי תורה', פנימיות
 התורה הנותנת טעם בלימוד חלק הנגלה של התורה ומביאה ליראת ה',
 נמשלה לקב חומטין השומר על כל התבואה.

הנזכר ב'לקוטי תורה', **בְּתוֹר הַקְּדֻמָּה**
לְבִיאור הַמְּעֵלָה והיתרון שיש
בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה הַנְּגִלִית⁶,
מִבְּאֵר⁷ רבנו הזקן, **שֶׁהַתּוֹרָה**
הִיא חֲקֻמָּתוֹ יְתִבְרָךְ
שֶׁבְּאֲצִילוֹת החכמה האלוקית
 העליונה כפי שהיא בעולם האצילות
 (הראשון והנעלה מבין ארבעת
 העולמות הרחגניים הכלליים –

בס"ד. שבת פרשת ויקרא,
פרשת זכור, ט' אדר-שני,
ה'תשכ"ה
(הנחה בלתי מוגה)

וְלֹא תִשָּׁבֵית מְלַח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ גו'¹. **וּמִבְּאֵר**
בְּלִקוּטֵי תּוֹרָה² **שֶׁהַמְּלַח מִמִּתְקַת אֶת**
הַבָּשָׂר, דָּאף שֶׁהַמְּלַח עֲצָמוּ אֵין בּוֹ טַעַם, אֶף-
עַל-פִּי-כֵן הוּא פּוֹעֵל הַטַּעַם בַּבָּשָׂר. **וּמִמְשִׁיךְ**
לְבָאָר³, **שֶׁכְּמוֹ-כֵן יֵשׁ בְּחִינָה זוֹ גַּם-כֵּן בְּתוֹרָה,**
שְׁזָהוּ עֲנִין פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּעֲצָמָה
נִסְתָּרָה וְנִעְלָמָה, שְׁאִינָה מוֹשָׁגָת בְּבַחֲבִינַת טַעַם
מִמֶּשׁ כְּמוֹ שֵׁישׁ לָנוּ הַשְּׁגָה וְטַעַם בְּ"הַנְּגִלוֹת
לָנוּ", **וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן, הָרִי הִיא מִמִּתְקַת אֶת**
הַבָּשָׂר, שֶׁהוּא עֲנִין לִימוּד הַנְּגִלָּה, כִּינֵן שֶׁעַל-
דִּי-זֶה דְּוָקָא בָּא לִידֵי יִרְאֵת חֲטָא, וְכֹאשֵׁר
"יִרְאֵת ה' הִיא אוֹצְרוֹ"⁴ **אַזִּי הַתּוֹרָה הִיא תּוֹרַת**
ה' כו'.

(ב) וְהִנֵּה בְּהִמְשֵׁךְ הַמְּאָמָר⁵, **בְּתוֹר הַקְּדֻמָּה**
לְבִיאור הַמְּעֵלָה **בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה**
הַנְּגִלִית⁶, **מִבְּאֵר**⁷, **שֶׁהַתּוֹרָה הִיא חֲקֻמָּתוֹ יְתִבְרָךְ**
שֶׁבְּאֲצִילוֹת שְׁבָה מְלוּבֶשׁ אוֹר-אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-
הוּא מִמֶּשׁ, וְעַל זֶה מוֹסִיף ה'צִמְח צֶדֶק' בְּחֻצָּאִי
עִיגוּל: "וְלִכֵּן נִקְרָא הַתּוֹרָה מִשַּׁל הַקְּדֻמּוֹנִי,
שֶׁהִיא בְּחִינַת חֲכָמָה עֵילָאָה, שֶׁהוּא כְּלִי לְאוֹר-
אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא שֶׁהוּא קְדֻמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם,
כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב מִזֶּה בְּדְרוֹשׁ חֲסִידוֹת שֶׁל פּוּרִים".

וְצִרִיף לְהִבִּין בדברי ה'צמח צדק'
 שהתורה נקראת 'משל הקדמוני' כי
 היא כלי לאור האלוקי האין-סופי,
 דְּהִנֵּה, עֲנִין הַמִּשַּׁל כּוֹלֵל מְכִיל
 בתוכו דְּבָר וְהִיפּוּכוֹ, דְּמִתְחַד
 גִּיסָא הָרִי הוּא כְּלִי לְנִמְשָׁל, וְהַנְּמִשָּׁל מְלוּבֶשׁ בּוֹ,
וְלֹאִיךְ גִּיסָא, הָרִי אֵינוֹ הַמִּשַּׁל, וְיִתְרָה מִזֶּה,
 מְכִיל בתוכו את תוכן הנמשל, **וְהַנְּמִשָּׁל מְלוּבֶשׁ בּוֹ, וְלֹאִיךְ גִּיסָא,**
 מצד שני, הָרִי אֵינוֹ הַמִּשַּׁל, וְיִתְרָה מִזֶּה, לא רק שהמשל אינו הנמשל

(1) פרשתנו ב, יג. (2) פרשתנו ג, סע"ד ואילך. (3) שם ד, א. ה, ד ואילך. (4) ישע"י לג, ו. וראה שבת לא, סע"א. (5) בהבא לקמן - ראה לקו"ש ח"ז ע' 26 ואילך (ממאמר זה). (6) בסעיף ד' (ה, א). (7) בסעיף ב' (ד, ג).

שבת פרשת ויקרא, פרשת זכור, ט' אדר-שני, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עצמו והוא לכל היותר משל לנמשל, אלא יתירה מוּו שְהוּא המשל
2 מְעָלִים עַל הַנְּמָשָׁל וּלְמַעֲשֵׂה מַסְתִּיר וּמַכְסֵה אֶת הַתּוֹכֵן וְהַרְעִיז בְּנִמְשָׁל
3 עֲצֻמוֹ. וְכִלְשׁוֹן הַתּוֹרָה אֹרֵי' (בְּדְרוּשׁ פּוּרִים הַמֵּאֲמָר פּוּרִים הַנִּלְ'
4 שְׁמֻצְצֵן הַצְּמַח צֶדֶק'⁸ בְּהַגְהָתוֹ הָאֲמֹרָה), לְגַבֵּי מַהוּתוֹ שֶׁל הַמֵּשֶׁל
5 בִּיחס לְנִמְשָׁל "שְׂאִינוּ מִמַּהוּת
6 הַנְּמָשָׁל כִּלְלִי"⁹, "שְׁמֻעָלִים" 1
7 עַל הַנְּמָשָׁל"¹⁰. וְכִינּוֹן 2
8 שְׁבִמְאָמָר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה' 3
9 מְדוּבָר אֹדוּת מַעֲלַת הַתּוֹרָה 4
10 "שִׁבְהַ מְלוּבָשׁ אֹרֵי-אֵין-סוֹף 5
11 בְּרוּף-הוּא מְמַשׁ", אֵינוּ 6
12 מוּבָן, מַה מוֹסִיף הַצְּמַח צֶדֶק' 7
13 בְּזֶה שְׂמוּסִיף בְּהַגְהָה שֶׁהַתּוֹרָה 8
14 נִקְרָאת "מְשָׁל הַקְּדָמוֹנִי", 9
15 הֲרִי אֲדַרְבֶּה, עֲנֵן הַמְּשָׁל 10
16 מוֹרָה עַל הַהֶעָלִם עַל 11
17 הַנְּמָשָׁל, קְדָמוֹנִי שֶׁל עוֹלָם 12
18 וְאֵילוּ בְּמֵאֲמָר מוֹדַשׁ עֲנִיין הַגִּילוי, 13
19 הֵינּוּ שְׁבִתוֹרָה מְלוּבָשׁ אֹרֵי-אֵין-סוֹף. 14
20 וְיִוּבָן בְּהַקְּדִים הַבְּאוּר 15
21 בְּהֵאֲמֹר לְעִיל שֶׁהַמְּשָׁל 16
22 מְעָלִים עַל הַנְּמָשָׁל, כְּלוּמֵר, 17
23 לְמֵרוֹת הַשְּׁמֵשֶׁל נֹעַד לְהַסְבִּיר אֶת 18
24 הַנְּמֵשֶׁל, הַתּוֹכֵן שֶׁל הַמֵּשֶׁל מַהוּוה 19
25 הָעֵלִם וְהַסְתֵּר עַל הַתּוֹכֵן וְהַעוֹמֵק שֶׁל 20
26 הַנְּמֵשֶׁל עֲצֻמוֹ שְׁבִפְרָט מְסוּיִם 21
27 הֲרִי זֶה הַהֶעָלִם שְׁבִמְשָׁל הָעָלִם 22
28 גְּדוֹל יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַהֶעָלִם 23
29 שְׁבִעֲנֵן הַחִידָה שְׁמַעֲלִימָה 24
30 וּמַסְתִּירָה אֶת פְּתוּרֵן הַחִידָה, דְּכִינּוֹן 25
31 שֶׁהַחִידָה כְּשֶׁלְעֲצֻמָּה (לֵלֵא 26
32 הַעֲנֵן שְׁעָלֵיו מוֹרָה הַחִידָה 27
33 הֵינּוּ פְתוּרֵן הַחִידָה) אֵין בֵּה תוֹכֵן 28
34 שְׁכָלִי מִצַּד עֲצֻמָּה וְהִיא רַק רוּמֹת 29
35 לְתוֹכֵן מְסוּיִם, אֹו שְׁהִיא חִידָה לֹא 30
36 רַק חִסְרַת תּוֹכֵן מִשְׁלָה אֵלֵא אֲפִילוֹ 31
37 בְּסִתְיָה לְשִׁכְלִי, כְּמוֹ חִידַת 32
38 שְׁמֻשׁוֹן שְׁמַעֲזוֹ יֵצֵא מִתּוֹק 33
39 גו'¹¹ כְּשִׁכּוּחֹתָנוּ לִכְן שְׁבִתוּךָ גוּיִית 34
40 הָאֵרִיָה נוֹצֵרָה כּוֹרוֹת דְּבוּרִים שֶׁל דְּבַשׁ 35
41 מִתּוֹק, וְדוּבְרֵי חִידָה כְּשֶׁלְעֲצֻמָּה הֵם דְּבַר שְׂמִצַּד עֲצֻמוֹ אֵינוּ מִתְקַבֵּל בְּשִׁכְלִי 36
42 שְׁהִי 'עו' ר'מִתּוֹק' הֵם שְׁנֵי הַפְּסִיִם, הֲרִי מְזֶה גוּיָא מַעֲצֵם הַעוּבֹדָה 37
43 שֶׁהַחִידָה כְּשֶׁלְעֲצֻמָּה לֹא מְכִילָה תּוֹכֵן וְרַעִיז שְׁכָלִי מוּבָן שֶׁהַחִידָה מוֹרָה 38
44 עַל עֲנֵן מְסוּיִם שְׁמֻתְעָלִם בֵּה כִךְ שְׁבַעֲצֵם הַחִידָה עֲצֻמָּה מְכוּנוֹת אֵל

(8) והוא ד"ה חייב איניש (השני). (9) צח, ב. (10) שם, ג. (11) שופטים יד, יד. (12) ראה סה"מ תרע"ח ע' שנו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 וַיֹּשֶׁ לֵאמֹר שְׂוִיָּה פְּנֹת הַיְצִמָּה צְדָקָה בְּמָה שֶׁכָּתַב בְּהַגְהָתוֹ
 45 הַנּוֹכַר לְמֵאמֵר בִּלְקוּטֵי תוֹרָה" וְלִכְּנָן נִקְרָא הַתּוֹרָה מִשַּׁל הַקְּדָמוֹנִי
 46 כּוֹ' שֶׁהוּא כְּלִי לְאוֹר־אֵין־סוֹף בְּרוּף־הוּא", וְלַעֲלֵי נִשְׁאֵלָה
 47 הַשְּׂאֵלָה שֶׁלְכֹארוּהָ תְמוּהָ לֹמֵר עַל הַמִּשְׁלָל שֶׁהוּא כְּלִי לְגִילּוֹ עֵבֹד שֶׁמְבֹאֵר
 48 בְּחִסְדוֹת שֶׁהַמִּשְׁלָל מְעַלֵּם, וְהַבִּיאֹר
 49 הוּא שְׂכוּנַת הַיְצִמָּה צְדָקָה הִיא לֹמֵר
 50 שֶׁגַּם הָעֵלָם הַמִּשְׁלָל צְרִיכִים
 51 לְשִׁנּוּתוֹ וְלִפְעוּלָה שֶׁלֹּא יַעֲלֵם וְלֹא
 52 יִסְתָּר אֲלֵא שְׂוִיָּה כְּלִי לְקִלוּט
 53 וְלַחֲכִיל אֶת הַגִּילּוֹי שֶׁל הָאֵין־סוֹף
 54 הַאֲלוּקִי, וְהֵינּוּ, שְׂעַל־יְדֵי לִימוּד
 55 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת
 56 מְלַח, כְּמִבּוֹאֵר בְּחִתּוּלֵת הַמֵּאמֵר
 57 (וּפְעוּלָתָהּ בְּלִימוּד הַתּוֹרָה הִיא בְּדוּגְמַת
 58 פְּעוּלַת הַמִּלַּח עַל הַבֶּשֶׂר וּפְעוּלַת הַ"קֵּב
 59 חוֹמֻטִין" בְּתַבּוּאָה) הֵנָּה גַּם
 60 הַמִּשְׁלָל, נִגְלָה דְתוֹרָה, נַעֲשֶׂה
 61 כְּלִי לְאוֹר־אֵין־סוֹף בְּרוּף־
 62 הוּא¹⁴ וּבְמִקוֹם הַלְעֵלִים וְלַחֲסִתּוֹ עַל
 63 הָאוֹר, הוּא מְכִיל וְקוֹלֵט אֶת הָאוֹר
 64 הָאֵין־סוֹף.
 65 וְלַהוֹסִיף שְׂבִ'לְקוּטֵי תוֹרָה'
 66 שֶׁם בְּהַתְחַלַּת הַסְּעִיף מְדוּבָר
 67 אֹדוֹת עֲנִין הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ',
 68 שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ וְנוֹבַע מֵעֲצָמִיּוֹת
 69 הַנֶּפֶשׁ שֶׁלְמַעְלָה מִהַשְּׂכָל שֶׁהִרִי
 70 מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ עַד כְּדֵי וְיִתּוֹר עַל הַחַיִּים
 71 הִיא הִיפֶךְ הַרְצוֹן הַטְּבִיעִי שֶׁל הָאָדָם
 72 לְחַיּוּת וְהִיפֶךְ הַהִיגוּן הָאֲנוּשִׁי וְהוּא
 73 נוֹבַע מֵעֵצֶם הַנֶּפֶשׁ שֶׁלְמַעְלָה מִהַשְּׂכָל
 74 וְהַרְצוּנוֹת הַטְּבִיעִים שֶׁל הָאָדָם. וַיֹּשֶׁ
 75 לֹמֵר, שֶׁהִגָּהַת הַיְצִמָּה צְדָקָה'
 76 בְּעֲנִין מִשַּׁל הַקְּדָמוֹנִי שִׁיכָת
 77 (לֹא רַק לְתִיבּוֹת הַמִּילִים מֵתוֹךְ
 78 הַמֵּאמֵר שֶׁלְפָנֶיהָ וְסִמּוּכּוֹת לָהּ,
 79 שֶׁבְתוֹרָה מְלֻבָּשׁ עֲצָמוֹת
 80 אוֹר־אֵין־סוֹף בְּרוּף־הוּא
 81 מִמֶּשׁ כְּמִבּוֹאֵר וּמְבֹאֵר לְעֵיל, אֶלֶּא)
 82 גַּם לְמְדוּבָר בְּרֵאשׁ הַסְּעִיף
 83 אֹדוֹת עֲנִין הַמְּסִירוֹת־נֶפֶשׁ',
 84 כִּי עֲנִין הַמְּסִירוֹת־נֶפֶשׁ שֶׁבָּא
 85 מֵעֲצָמוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁלְמַעְלָה
 86 מִהַשְּׂכָל, שֶׁבְטָלָה לְעֲצָמִיּוֹת

1 עֶסֶק הַעִיסוּק בְּלִימוּד הַתּוֹרָה הַנִּגְלִית, לִימוּד הַלְכוּת הַתּוֹרָה,
 2 שֶׁהָאָדָם הַלּוֹמֵד מְשִׁיג וְתוֹפֵס מֵהוּת וְעֲצָמִיּוֹת הַחֻקָּמָה
 3 שֶׁבְהִלְכָה הוֹמוֹשִׁים עֲלֵיהֶם מְדוּבָר בְּחֵלֶק הַנִּגְלָה שְׁבַתוֹרָה הֵם כֹּאֵלָה
 4 שֶׁהָאָדָם מְכִין וּמְשִׁיג הֵיטֵב אֶת עֵצֶם מֵהוּתָם, מִכִּיּוֹן שֶׁמְדַבְּרֵת בְּעֲנִינִים
 5 גְּשָׁמִיִּים מוֹשִׁיגִים מְעַנִּינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה
 6 שֶׁמֵּהוּתָן מוֹשָׁג, לְלִימוּד
 7 חֻקְמַת הַקְּבֵלָה, וְעַל־דְּרָף־זָה
 8 לִימוּד הָאֲגָדוֹת וְסִפּוּרֵי
 9 הַתּוֹרָה שֶׁבָּהֶם הָאָדָם נִתְקַל כְּמוֹשִׁגִים
 10 וְרַעֲיוֹנוֹת אֵינֶן לוֹ הַשְּׂגָה טוֹבָה בְּעֵצֶם
 11 הַמֵּהוּת שֶׁלָּהֶם (וְהוּא רַק יוֹדֵעַ עַל
 12 מְצִיאוֹתָם, כְּמִבּוֹאֵר בְּחִסְדוֹת הַהֲבִדֵל
 13 בֵּין 'הַשְּׂגָת הַמֵּהוּת' לְיָדִיעַת
 14 הַמְצִיאוֹת), שֶׁהַלְכוּת הַתּוֹרָה
 15 שֶׁמְלֻבָּשִׁים בְּשָׂכָל הֵם דּוּגְמַת
 16 הַמִּשְׁלָלִים הַמְעַלְמִיִּים עַל הַנִּמְשָׁל וְכֵן
 17 לִימוּד הַהֲלָכוֹת, חֵלֶק הַנִּגְלָה שְׁבַתוֹרָה
 18 הוּא בְּמִבּוֹן מִסִּים הַעֵלֶם וְהַסְתָּר עַל
 19 הָאֲלוּקוֹת שְׁבַתוֹרָה, כִּי מִצַּד
 20 הַהֲתֻלְבָּשׁוֹת שֶׁל חֵלֶק הַנִּגְלָה
 21 שְׁבַתוֹרָה בְּשָׂכָל הָאֲנוּשִׁי, אֶפְשָׁר
 22 לְטַעוֹת חֲסִי־שְׁלוֹם שֶׁאֵין
 23 בָּהֶם רַק הַחִיצוֹנִיּוֹת, גּוֹפֵי
 24 תּוֹרָה מְבִילֵי לְדַעַת וְלַחֲכִיר אֶת
 25 הַפְּנִימִיּוֹת, הַעֲשֵׂמָה' שֶׁל הַתּוֹרָה,
 26 וְכִלְשׁוֹן הַזֵּהרָה¹³ חֲשִׁיבוּתָא
 27 דְּגוּפָא דְנִשְׁמָתָא, כִּשֶׁם שֶׁלְאָדָם
 28 יֵשׁ נִשְׁמָה וְגוּף, וְחֲשִׁיבוּת הַגּוּף הִיא
 29 הַנִּשְׁמָה כְּהֵאֵין גּוּפָא בְּדוּמָה לְכֵן
 30 אוֹרִיתָא אֵינֶן לָהּ גּוּפָא לְתוֹרָה
 31 יֵשׁ גּוּף כּוֹ' גּוֹפֵי תוֹרָה כּוֹ'
 32 נִשְׁמָתָא דְאֵיהִי עֲקָרָא דְכוּלָּא
 33 אוֹרִיתָא הַנִּשְׁמָה הִיא עֵיקַר כֹּל
 34 הַתּוֹרָה מִמֶּשׁ כּוֹ'. מֵה־שֶׁאֵין־כֵּן
 35 הַסִּפּוּרִים וְהָאֲגָדוֹת שְׁבַתוֹרָה,
 36 כִּיּוֹן שֶׁלֹּא נִתְלַבְּשׁוּ בְּהוֹרָאוֹת
 37 (שְׂוִיָּה פִירוּשׁ לְשׁוֹן 'תּוֹרָה'
 38 מִלְשׁוֹן הוֹרָאָה וְעֲנִין הַחִיּוּבִין שֶׁל
 39 הַתּוֹרָה הַנִּגְלִית, הוֹרָאוֹת וְהַלְכוּת),
 40 רֹאִים כִּיּוֹן בְּסִפּוּרִים וּבְאֲגָדוֹת
 41 שֶׁהֵם מְרַמְזִים עַל סוּדוֹת
 42 (הַתּוֹרָה), דּוּגְמַת הַחִידָה
 43 שְׂרומוֹת לְדַבֵּר עִמּוֹק וְנִסְתָּר.

1 שְׂבִין עֶסֶק הַתּוֹרָה הַנִּגְלִית, לִימוּד הַלְכוּת
 2 הַתּוֹרָה, שֶׁהָאָדָם הַלּוֹמֵד מְשִׁיג וְתוֹפֵס מֵהוּת
 3 וְעֲצָמִיּוֹת הַחֻקָּמָה שֶׁבְהִלְכָה, מִכִּיּוֹן שֶׁמְדַבְּרֵת
 4 בְּעֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים שֶׁמֵּהוּתָן מוֹשָׁג, לְלִימוּד חֻקְמַת
 5 הַקְּבֵלָה, וְעַל־דְּרָף־זָה לִימוּד הָאֲגָדוֹת וְסִפּוּרֵי
 6 הַתּוֹרָה, שֶׁהַלְכוּת הַתּוֹרָה שֶׁמְלֻבָּשִׁים בְּשָׂכָל הֵם
 7 דּוּגְמַת הַמִּשְׁלָלִים, כִּי מִצַּד הַהֲתֻלְבָּשׁוֹת בְּשָׂכָל,
 8 אֶפְשָׁר לְטַעוֹת חֲסִי־שְׁלוֹם שֶׁאֵין בָּהֶם רַק
 9 הַחִיצוֹנִיּוֹת, גּוֹפֵי תוֹרָה, וְכִלְשׁוֹן הַזֵּהרָה¹³
 10 חֲשִׁיבוּתָא דְּגוּפָא דְנִשְׁמָתָא, כְּהֵאֵין גּוּפָא אוֹרִיתָא
 11 אֵינֶן לָהּ גּוּפָא כּוֹ' גּוֹפֵי תוֹרָה כּוֹ' נִשְׁמָתָא דְאֵיהִי
 12 עֲקָרָא דְכוּלָּא אוֹרִיתָא מִמֶּשׁ כּוֹ'. מֵה־שֶׁאֵין־כֵּן
 13 הַסִּפּוּרִים וְהָאֲגָדוֹת, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא נִתְלַבְּשׁוּ בְּהוֹרָאוֹת
 14 (שְׂוִיָּה פִירוּשׁ לְשׁוֹן 'תּוֹרָה' וְעֲנִין הַתּוֹרָה), רֹאִים
 15 כִּיּוֹן שֶׁהֵם מְרַמְזִים עַל סוּדוֹת (הַתּוֹרָה), דּוּגְמַת
 16 הַחִידָה.

17 וַיֹּשֶׁ לֵאמֹר שְׂוִיָּה פְּנֹת הַיְצִמָּה צְדָקָה בְּמָה
 18 שֶׁכָּתַב "וְלִכְּנָן נִקְרָא הַתּוֹרָה מִשַּׁל הַקְּדָמוֹנִי
 19 כּוֹ' שֶׁהוּא כְּלִי לְאוֹר־אֵין־סוֹף בְּרוּף־הוּא", שֶׁגַּם
 20 הָעֵלָם הַמִּשְׁלָל צְרִיכִים לְשִׁנּוּתוֹ וְלִפְעוּלָה שֶׁיְהִיָּה
 21 כְּלִי, וְהֵינּוּ, שְׂעַל־יְדֵי לִימוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
 22 שֶׁנִּקְרָאת מְלַח, הֵנָּה גַּם הַמִּשְׁלָל, נִגְלָה דְתוֹרָה,
 23 נַעֲשֶׂה כְּלִי לְאוֹר־אֵין־סוֹף בְּרוּף־הוּא¹⁴.
 24 וְלַהוֹסִיף שְׂבִ'לְקוּטֵי תוֹרָה' שֶׁם בְּהַתְחַלַּת
 25 הַסְּעִיף מְדוּבָר אֹדוֹת עֲנִין הַמְּסִירוֹת
 26 נֶפֶשׁ', שֶׁהוּא מֵעֲצָמִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁלְמַעְלָה מִהַשְּׂכָל.
 27 וַיֹּשֶׁ לֵאמֹר, שֶׁהִגָּהַת הַיְצִמָּה צְדָקָה בְּעֲנִין מִשַּׁל
 28 הַקְּדָמוֹנִי שִׁיכָת (לֹא רַק לְתִיבּוֹת שֶׁלְפָנֶיהָ
 29 וְסִמּוּכּוֹת לָהּ, שֶׁבְתוֹרָה מְלֻבָּשׁ עֲצָמוֹת אוֹר־אֵין־
 30 סוֹף בְּרוּף־הוּא מִמֶּשׁ, אֶלֶּא) גַּם לְמְדוּבָר בְּרֵאשׁ
 31 הַסְּעִיף אֹדוֹת עֲנִין הַמְּסִירוֹת־נֶפֶשׁ', כִּי עֲנִין
 32 הַמְּסִירוֹת־נֶפֶשׁ שֶׁבָּא מֵעֲצָמוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁלְמַעְלָה

(13) ח"ג קנב, א. 14) וע"ד המבואר בקונטרס עץ החיים פי"ב וז"ל. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מה שאין כן 'משתה ושמה', כיוון שנאמר 'מי משתה ושמה' – 'משתה' 43
 ושמה' סמוך למילה 'מי' (לא כמו 'ומשלוח מנות גר' מתנות לאביונים' 44
 הכתובים אחר כך) – יש לומר שהחיוב הוא על כל רגע של 'מי' אלא שעל 45
 ידי הקיום של המצווה פעם אחת ביום, הדבר נמשך על כל רגע ורגע של כל 46
 היום. ולכן החיוב "לבסומי" מורה על 47
 התוכן הפנימי של פורים ועל התוכן 48
 המיוחד של פורים. 49
 והנה, בפירוש "עד דלא ידע 50
 בין ארור המן לברוך 51
 מרדכי", איתא 52
 במפרשים¹⁷, שהפניה בזה 53
 שהאדם יהיה מבוסס במידה כזו 54
 שלא ידע לחשוב לעשות את 55
 החישוב ש"ארור המן" הוא 56
 בגימטריא שווה לגימטריא של 57
 "ברוך מרדכי" (502). אף 58
 צריך להבין, שהרי 59
 הגימטריאות שנוכרו בתורה 60
 אינם באקראי בעלמא סתם 61
 במקרה חס־ושלום, אלא 62
 הגימטריא מורה על השכיחות 63
 (השוואה ודמיון) פנימית בין 64
 שני העניינים שמספרם 65
 שווה¹⁸. וכמוכן מהמבאר 66
 בתנאי¹⁹ שהנבראים 67
 שנקראים בשם שהוא 68
 הגימטריא של התבה המילה 69
 באותה גימטריא שנוכרה בעשרה 70
 מאמרות, הנה החיות 71
 האלקית שבהם נמשכת 72
 מתבה מילה זו שבעשרה 73
 מאמרות (לאחרי מיעוט 74
 האור והחיות כו' שכן הגימטריא 75
 אמנם מלמדת על קשר למילה בערך 76
 מספרי זה בעשרה מאמרות, אבל 77
 העובדה שזו מילה רק בגימטריא של 78
 המילה המפורשת בעשרה מאמרות 79
 שבתורה מלמדת שהחיות האלו 80
 הנמשכת באמצעות שם הנברא שהוא בגימטריא של מילה מהמאמרות היא 81
 חיות מועטת ומצומצמת). וממילא מוכן, שיש גם השוואה 82
 פנימית דמיון בתוכן הפנימי בין עניינים שונים ששמותיהם הם 83
 באותו מספר. ועל-פי-זה אינו מוכן, מהי ההשוואה ואיזה 84

אור-אין-סוף ברוך-הוא ה'מסירות נפש' של האדם למען האלוקות 1
 נובעת מכך שעצמיות הנשמה בטלה אל העצמיות של הקדוש-ברוך-הוא 2
 וקשורה ומאוחדת בו, והעצמיות היא בחינה שלמעלה מעלה גם-כן 3
 מהחכמה, ולכן הרי זו נתינת פח לעבודה (ומתבטא בה) 4
 ד'משל הקדמוני, לעשות 5
 מענין המשל שתוכנו העלם 6
 והסתור על אלוקות להפוך אותו להיות 7
 כלי לקדמונו של עולם אור אין 8
 סוף שלמעלה מהגבלות העולם. 9
 (ג) וענין זה היינו להפוך את העלם 10
 המשל שיהיה כלי לגילוי האין-סוף 11
 ("קדמונו של עולם") ולעשות זאת על 12
 ידי ה'מסירות נפש' שנובעת ונמשכת 13
 מעצמיות הנפש שלמעלה מהשכל 14
 הבטלה לעצמות האלוקות (וכפי 15
 שיתבאר עוד להלן) מרומו בענין 16
 של ה'צמח-צדק' על דבריו אלה, 17
 כשהוא מציין למאמר ב'תורה אור' שם 18
 מבואר העניין: "כמו שכתוב 19
 מזה ברוך פורים", ולא כתב 20
 ה'צמח צדק' כמו שכתוב 21
 ב'בורה-המתחיל חב איניש 22
 לבסומי, כרגיל (גם אצל 23
 ה'צמח-צדק') בעניינים 24
 למאמרים אחרים לקרא המאמר 25
 על-שם התחלתו ומזה מוכן 26
 שהדברים קשורים לתוכן הפנימי 27
 הכללי של פורים, כפי שממשיך 28
 ומבאר. 29
 ובהקדים, דהנה, עיקר ענין 30
 הפורים שבו בא לידי ביטוי העניין 31
 והתוכן הכללי של פורים הוא 32
 החיוב לבסומי עד דלא ידע 33
 כו',¹⁵ שזוהי המצוה היחידה 34
 שחייבה הוא בכל משך יום 35
 הפורים, בכל רגע ורגע 36
 שבו¹⁶ כמבואר ב'לקוטי שיחות' 37
 (חלק ז, פרשת ויקרא, מהתועדות זו 38

של שבת פרשת ויקרא תשכ"ה), שהדבר שונה משאר מצוות יום הפורים, 39
 לדוגמא מצוות מקרא מגילה, כאשר אדם קרא את המגילה בפורים פעם אחת 40
 בלילה ופעם אחת ביום, בכך הוא עשה את המצווה בשלימות. אפילו את 41
 מצוות מתנות לאביונים שמצווה להרבות בהם, הרי אין היא חיוב על כל היום, 42

(15) מגילה ז, ב. (16) נתבאר בארוכה ב'לקוטי ח"ז ע' 20-21. (17) אגודה - הובא בד"מ וב"ח בטור או"ח ר"ס תרצה. וכ"ה במג"א שם סק"ג. (18) ראה שומר אמונים ויכוח הראשון סכ"א.ג. (19) שער היחוד והאמונה פ"א. פ"ז (פד, ב).

ולא תשבית מלח ברית אלקיך גו'

ביאור בדרך אפשר

38 ולהפוך את "ארור המן" עד כדי כך שפאָשר רואָה את הענין
 39 ד"ארור המן", הרי הוא רואָה מיִד (ואַדְרָבָה - רואָה רק²⁴
 40 זאת ולא שום דבר ממה ש"ארור המן" מבטא ומסמל לפני השינוי והמהפך)
 41 אַת הפּוֹנָה העֲלִינָה שְׁבִיבָה, "ברוּף מְרֻדְכִי"²⁵.
 42 אַף עֲדִין צָרִיף לְהַבִּין, דְּלִכְאוּרָה, פְּאָשֵׁר מְהַפְכִים
 43 "ארור המן" ל"ברוּף מְרֻדְכִי", אַזִּי בְּאֵמַת אֵין
 44 חִילוּק בִּינֵיהֶם שהרי "ארור המן"
 45 הפך להיות בדיוק כמו "ברוך מרדכי",
 46 וְאִם-כֵּן, לְמָה נֶאֱמַר שְׂצִיר
 47 'לבסומי' בפורים "עד דלא ידע
 48 בִּין אַרוּר הֶמֶן לְבָרוּף
 49 מְרֻדְכִי", שְׂמָזָה מוֹכַח שֵׁישׁ
 50 חִילוּק בִּינֵיהֶם וההבדל ביניהם
 51 הוא עדיין בתקפו, אֶלָּא שְׁלֵהִיּוּתוֹ
 52 מְבוֹסָס אֵינוֹ יוֹדֵעַ הַחִילוּק
 53 והוא סבור ששניהם שווים ואינו יודע
 54 להבדיל ביניהם אף שלאמתו של דבר
 55 הם שונים וחלוקים זה מזה?
 56 וַיּוֹכֵן בְּהַקְדִּים מֵאֲמַר רַז"ל²⁶
 57 גְּדוּלָה תְּשׁוּבָה שְׂדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ
 58 לוֹ כְּזִכּוּת, וְהֵינּוּ, שְׂעַל-יְדֵי
 59 תְּשׁוּבָה (מֵאֲהָבָה כדברי חכמינו
 60 ז"ל שכאשר האדם עושה תשובה
 61 מיראה הודונו נעשו לו כשגונות,
 62 ואילו על-ידי תשובה מאהבה הודונו
 63 הופכים להיות כזכיות) הִנֵּה גַם
 64 נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֵׁישְׁנָם
 65 בְּדוֹנוֹת²⁷ שהרי כל דבר בעולם, גם
 66 אם הוא היפך הקדושה ומקבל חיות
 67 אלוּקוֹת מְצוּמְצַמַת בִּיּוֹתָר, בַּעֲצֵם נִבְרָא
 68 וּמְתַקִּים רַק מֵאֲלוּקוֹת וקדושה וגם
 69 בדברים הכי נחותים יש ניצוץ אלוּקוֹי,
 70 וכאשר האדם עשה תשובה (מאהבה)
 71 נִיצוּצוֹת אֵלֶּה נִהְפְּכִים לְזִכּוּתוֹ.
 72 וּבְעוֹמֵק יוֹתֵר, שֵׁל הַעֲלָת הַנִּיצוּצוֹת

ביאור בדרך אפשר

1 דמיון וזהות בתוכן בִּין "אַרוּר הֶמֶן" ל"בָרוּף מְרֻדְכִי", שֵׁהֶם
 2 שְׂנֵי עֲנִינִים הֶפְכִים שונים זה מזה ומנוגדים זה לזה לחלוטין?
 3 וְהַבְּאוּר בְּנֵה, דְּהִנֵּה, הַחַיּוּת הָאֲלוּקוֹת שֵׁל כָּל דְּבָר
 4 מִתְהוּוֶה וּמְתַקִּים הוּא הַפּוֹנָה העֲלִינָה הַמְטָרָה וְהַתְּכֵלִית הָאֲלוּקוֹת
 5 שְׂבִשְׂבִילָה נִבְרָא הַדְּבָר שׁוּו
 6 הַחַיּוּת שְׁלוֹ. וְכִיּוֹן שְׂפּוֹנָת
 7 הַתְּהוּוֹת "אַרוּר הֶמֶן" כֹּל
 8 הַמְצִיאוֹת הַשְּׁלִילִית וְהַעֲבִיר וְהַתּוֹכֵן
 9 הַשְּׁלִילִי שֶׁמְסַמֵּל "ארור המן", הַמְטָרָה
 10 שֶׁלֶּהֶם הוּא בְּשִׁבִיל "וְנִהְפּוֹף
 11 הוּא"²⁰, כְּדֵי לִשְׁנוֹת וְלַהֲפֹךְ אוֹתָם
 12 הֵינּוּ, שְׂעַל-יְדֵי עֲבוּדַת בְּנֵי-
 13 יִשְׂרָאֵל הַעוֹבְדִים אֶת ה' בְּתוֹרָה
 14 וּמִצְוֹת וְתִהְפֹּף "ארור המן" עַל כֹּל
 15 הַמְשַׁתְּמַע מִכֵּן ל"בָרוּף מְרֻדְכִי"
 16 (שְׂזוּהִי הַפּוֹנָה הַמְטָרָה וְהַתְּכֵלִית
 17 בְּהַתְּהוּוֹת כָּל עֲנִינֵי רַע שְׂאוֹתָם
 18 מְסַמֵּל הַחוּשׁ, כְּדֵי לְהַפְכֵם לְיוֹם
 19 וְאוֹר²¹), נִמְצָא, שֶׁהַחַיּוּת
 20 הָאֲלֹקִית (פּוֹנָה) שֵׁל "אַרוּר
 21 הֶמֶן" הוּא "בָרוּף מְרֻדְכִי"²²
 22 וְזוֹ הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַעוֹבְדָה
 23 שֶׁשְׁנֵי הַמוֹשְׁגִים הַמְּנוֹגְדִים הֵם כַּעֲלֵי
 24 גִּימְטְרִיא שׁוּוה, כִּי הַמְטָרָה וְהַתְּכֵלִית
 25 שֶׁל בְּרִיאַת וְהַתְּהוּוֹת "ארור המן" הִיא
 26 כְּדֵי לַהֲפֹךְ ל"ברוך מרדכי". וְזֶהוּ
 27 הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי ד'עַד דְּלֹא
 28 יָדַע בִּין אַרוּר הֶמֶן לְבָרוּף
 29 מְרֻדְכִי", לְהַפּוֹף אֶת "אַרוּר
 30 הֶמֶן" ל"בָרוּף מְרֻדְכִי", כִּי
 31 הַשְּׁחִינֵי וְהַמְהַפֵּךְ שֶׁלּוֹ יִהְיֶה מִהַפֵּךְ
 32 מוֹחֲלֵט מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה עַד
 33 שֵׁלֹא יִהְיֶה נִרְאָה שׁוֹם חִילוּק
 34 הַבְּדֵל בִּינֵיהֶם²³, כִּיּוֹן שֵׁנָם
 35 "אַרוּר הֶמֶן" הַתְּהַפֵּךְ לְגַמְרֵי וְכַבֵּר
 36 נַעֲשֶׂה "בָרוּף מְרֻדְכִי".
 37 וּבְעוֹמֵק יוֹתֵר, הַכּוּוּנָה הִיא לִשְׁנוֹת

(20) אסתר ט, א. (21) תניא פכ"ז - עה"פ (משלי טז, ד) וגם רשע ליום רעה. (22) אלא דלהיות שהחיות אלקי שב"ארור המן" הנמשך מ"ברוך מרדכי" הוא בתכלית ההעלם, לכן הוא באופן של "גימטריא" שהוא חיות מועט ביותר (תניא ח"ב שם). וראה עד"ז תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 275 ואילך בענין "בכל". (23) להעיר מהמ"ד שבשעת מ"ת ענו על הן הן ועל לאו הן (נת' בלקו"ש ח"ו ע' 124 ואילך). (24) ועפ"ז מובן החיוב דכשם כו' לקבולי בשמחה (ברכות ס, ב) - חיוב ע"פ תורת אמת, היינו שמחה אמיתית, כשם. וראה תניא פכ"ו. (25) ועפ"ז יומתק הלשון "דלא ידע בין ארוור המן לברוך מרדכי" - שמלשון זה משמע שאינו יודע ההפרש שביניהם. משא"כ להפירוש "שלא ידע לחשוב שארוור המן בגימטריא ברוך מרדכי", הרי אדרבה, ה"לא ידע" הוא במה שדומין זל"ז, ולא בהפרש שביניהם. (26) יומא פו, ב. (27) שגם הן

שבת פרשת ויקרא, פרשת זכור, ט' אדר-שני, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שב'זדונות' היא מעלת בעלי-תשובה על צדיקים, וכפסק-דין
 2 חכמינו ז"ל "במקום שבעלי-תשובה עומדים, צדיקים גמורים
 3 אין יכולים לעמוד שם"²⁸, פי צדיקים מבררים רק את
 4 הניצוצות מפרידים את הטוב מהרע ומעלים לקדושה רק את ניצוצות
 5 הקדושה שפדברים המותרים
 6 באכילה ובהנאה שחיותם היא
 7 מקליפת נוגה הכוחות והנבראים
 8 השייכים לצד של היפך הקדושה
 9 נקראים 'קליפות' (כי הם מעלימים על
 10 האור האלוהי כשם שהקליפה מכסה
 11 על הפרי) והדברים המותרים מקבלים
 12 חיות מקליפת נוגה, לשון אור, כי היא
 13 קליפה שמעורב בה גם טוב, ואילו
 14 הניצוצות של הקדושה האלוהית
 15 שנפלו בדרים האסורים
 16 באכילה והנאה שהם משלש
 17 קליפות הטמאות לגמרי שאין
 18 בהן טוב כלל, אי אפשר לבררם
 19 להפריד מתוכם את הניצוצות
 20 ולהעלות לקדושה עלידי שימוש
 21 בהם או אכילתם על-פי תורה
 22 (ואדרבה, על-פי תורה צריך
 23 לדחותם²⁹ ולא לעסוק בכיור
 24 שלהם), מה-שאין-פן בעלי-
 25 תשובה מבררים בדיעבד גם את
 26 הניצוצות שנפלו בשלש
 27 קליפות הטמאות כי אמנם
 28 בתחילה באו במגע עם הדברים הללו
 29 שלא על-פי תורה אבל לאחר שעשו
 30 תשובה (מאהבה) יש להם את היכולת
 31 לברר גם את הניצוצות הללו (ועד
 32 אפילו הניצוצות של הקדושה
 33 האלוהית שנפלו בדרונות, טמאים
 34 שנעשו במיד שהם למטה נחותים
 35 יותר מהדרים האסורים, להיותם טמאים היפך רצון
 36 העליון³⁰ בעוד שעצם הקיום של הדברים האסורים שהחיות שלהם באה
- מהקליפות הטמאות איננו בניגוד לרצון העליון), שגם הם ה'זדונות'
 37 יהפכו לזכיות³¹.
 38 והנה, הטעם הפנימי לכך שיש בכת התשובה מאהבת ה' לברר
 39 גם את הניצוצות שפדונות, אף שהם היפך רצונו ותפרך
 40 ואם כן הם דברים נחותים מאד שכדי
 41 לברר ולהעלות אותם יש צורך בכוחות
 42 מיוחדים, הוא - לפי שתשובה
 43 מגעת מגיעה רנוגעת בבחינת
 44 העצמות עצמותו ומחותו של
 45 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, 'בעל
 46 הרצון'³², בחינה שנעלית מהרצון
 47 העליון, ולכן יש בכוח התשובה לברר
 48 גם 'זדונות' שהם היפך הרצון, כי 'בעל
 49 הרצון', 'בעל-הבית' הקובע והשליט
 50 על הרצון זו בחינה שלמעלה מ'רצון'
 51 כי עם היות הרצון העליון בחינה
 52 נעלית מאד, הרי זו התלבשות מסוימת
 53 של עצמותו בטיה ובכיוון מסוים,
 54 בצד הקדושה דוקא ואילו מה שמנגד
 55 לקדושה הוא היפך הרצון, אבל
 56 התשובה עולה ומגעת ל'בעל הרצון'
 57 שאינו מוכרח חס-ושלום
 58 ואינו נתפס ב'רצון'³³ ואי
 59 אפשר ל'תפוס' ולהגביל את הרצון
 60 בעניין ובכיוון מסויים כזה או אחר.
 61 דהנה, מצד עצמותו ותפרך
 62 הרי איני יודע באיזה מהם
 63 חפץ האם במעשיהם של צדיקים או
 64 להיפך כו'³⁴, אלא שפחד
 65 הקדוש-ברוך-הוא (בבחינה
 66 חפשית ולא מפני ההכרח חס-
 67 ושלום) להיות חפץ במעשיהם
 68 של צדיקים. ובמלא לא שפך
 69 לא ייחכן שתהיה לדונות
 70 תפיסת מקום לגביו, ושהיה בכחם של הזדונות להעלים על
 71 ניצוצות הקדושה שנמצאים בהם³⁵ כי רק בדרגת הרצון יש

נקראות בשם 'זדונות', כי הניצוץ "מתרחק ונחשך כ"כ עד שהוא כמו רע" ע"ד הענין דחתיכה נעשית נבלה (ד"ה פדה בשלום העת"ר (המשך תער"ב ח"ב פשע"ד (ע' תשע"ו)) - נעתק בקיצורים לתניא ע' קמג) - אבל לא הזדונות עצמם ח"ו (ד"ה נ"ח עת"ר (סה"מ עת"ר ע' קג). וראה להלן הערה (35). (28) מובא בפשיטות בכ"מ בדא"ח. והוא דעת ר' אבהו בכרכות (לד, ב) והביאו הרמב"ם בהל' תשובה פ"ז ה"ד. וראה בארוכה בהערה 1 לד"ה פדה בשלום תש"ט (סה"מ תש"ט ע' 183), לקו"ש ח"ד ע' 361. (29) ראה גם לקו"ת שה"ש ו, ד. (30) ראה תניא פכ"ד. (31) ראה בכ"ז בארוכה דרמ"צ קצא, א. (32) ד"ה תקעו תרצ"א (בסה"מ קונטרסים ח"א קכו, א ואילך. סה"מ תרצ"א ע' יב ואילך) קרוב לסופו. ובכ"מ. (33) ראה ד"ה שובה אעת"ר קרוב לסופו, וז"ל: שרש ענין התשובה הוא מפני שעצמות אוא"ס אינו מוכרח ח"ו ברצונו, שהגם שהרצון דמצוות הוא ג"כ בפנימיות ועצמות אוא"ס, אינו מוגבל ומוכרח ח"ו בהרצון. (34) ב"ר ספ"ב. וראה לקו"ת זו, ד. (35) אבל אין לומר שמכיון שאינו מוכרח ברצונו, אפשר שגם הזדונות עצמן יהפכו לזכיות - שהרי המצוות מתייחסות אל עצמותו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אחר ומעבר למצב אחר, שונה לגמרי, לכן כיוון שבעלי תשובה יוצאים
 2 מגדרי המציאות האישית שלהם, ממשיכים הם את בחינת 'פעל
 3 הרצון'³⁸ שלמעלה מכל הגדרה.
 4 וזהו פירוש המאמר "עד דלא ידע בין ארור הקן לברוך
 5 מרדכי", שהפכת להפוך את
 6 "ארור הקן" ל"ברוך מרדכי" עד כדי כך שלא יהיה ניכר
 7 ההבדל ביניהם, כמבואר לעיל
 8 באריכות, בא רק על-ידי
 9 העבודה ד"לא ידע", בחינת
 10 הפטול המוחלט של המציאות
 11 האישית שלמעלה מטעם
 12 ודעת, עבודת ה' מעל ומעבר למה
 13 שמתחייב על פי השכל וההיגיון,
 14 שדוקא ענין זה מגיע בבחינה
 15 האלוקית העליונה שבה נאמר
 16 איני יודע באיזה מהם חפץ
 17 כו', כמבואר לעיל שהיא בחינת
 18 עצמותו ית', 'בעל הרצון, ומשם
 19 נמשך הפח לבני ישראל לעבודת
 20 ה' למעלה מטעם ודעת, שעל-ידי
 21 ביכולתם להפוך את הענין
 22 ד"ארור הקן"³⁹ ל"ברוך מרדכי"⁴⁰.
 23 ועל-פי-זה יש לומר בנוגע
 24 לציין של ה'צמצום-צדק'
 25 במאמר הנזכר ב'לקוטי תורה'
 26 ל"דרוש פורים" בתורה אור'
 27 (שזהו הדרוש שהתחלתו
 28 "חייב איניש כו' עד דלא
 29 ידע" כו', וקוראו ה'צמצום צדק'
 30 קורא למאמר הזה בתורה אור' בשם
 31 "דרוש פורים" סתם, אף
 32 שישנם כמה דרושים

1 מקום להבדיל בין דברים שהם על פי הרצון ומגלים אלוקות לדברים שהם
 2 היפך הרצון ומעלמים על אלוקות, אבל לגבי ה'עצמות', 'בעל הרצון' גם
 3 ה'ידונות' לא מסוגלים להעלים ולהסתיר. ובחינת 'פעל הרצון'
 4 שאינה נתפסת ברצון דתורה ומצות ועל ידי לימוד התורה וקיום
 5 המצוות בדרך הרגילה, עבודת
 6 הצדיקים, אי אפשר להגיע ולגעת'
 7 בדרגה זו, הרי היא נמשכת דוקא
 8 על-ידי עבודת התשובה.
 9 והינו, שצדיקים, אפילו אלו
 10 שהגיעו לדרגת עובדי ה'
 11 באהבה רבה בתענוגים שהיא
 12 דרגה גבוהה ונעלית ביותר באהבת ה',
 13 כיון שיש להם עצמם תענוג
 14 והנאה בעבודתם, הרי למרות
 15 שמדובר בצדיקים נעלים מאד
 16 שמתענוגים מאהבת ה' הם בבחינת
 17 יש מי שאוהב³⁶, מציאות
 18 דקדושה והמציאות האישית שלהם
 19 לא התבטלה לגמרי, ולכן
 20 ממשיכים רק בחינת הרצון
 21 שהיא ענין כזה למעלה שכביכול
 22 מוגדר בגדר כלשהו ונוטה דוקא
 23 לכיוון מסוים של צד הקדושה. מה-
 24 שאינן בעלי-תשובה, כיון
 25 שעבודתם היא בתנועה של
 26 בטול המציאות האישית, שאינם
 27 מרוצים ממצבם הקודם, לפני
 28 ששנו תשובה, ומנתקים את
 29 עצמם (רייסן זיך ארויס
 30 מתנתקים ויוצאים) ממנו, אסורה
 31 מפיא³⁷, על-דרך המבואר על
 32 הפסוק של דברי משה רבנו בסנה
 33 "אסורה נא ואראה", אסורה מכאן
 34 להתקרב לשם, היינו התנתקות ממצב

וכדמפורש בד"ה שובה שם שגם בפנימיות ועצמות או"ס (שרש התשובה) ישנו הרצון דמצוות (וכמובן גם מב"ר שם, שגם) בהבחי' שעלי' אמרו 'ואיני יודע באיזה מהם חפץ' בבחי' זו גופא חפץ הוא כמעשיהן של צדיקים ואינו חפץ כמעשיהן של רשעים) [ואדרבה: מכיון שעצמותו ית' אינו נתפס בהרצון, ושילת הרע הוא מצד בחירתו - הרי מצד בחירה זו נעשה הרע מושלל ומופרך בתכלית, עוד יותר מאשר בבחי' הגילויים (כמבואר ב'לקוטי ש"ח"ד ע' 1341)], כ-אם שמכיון שאינו נתפס כו' אי"ז מעלים לגבי' כו', כבפנים. (36 תניא פל"ה. פל"ז. 37) רש"י שמות ג, ג. וקאי על התנועה דתשובה (תורת הבעש"ט עה"פ וירא מלאך הוי' אליו (נדפס בסה"ש תש"ב ע' 46). ד"ה מן המיצר תש"ה בתחלתו). (38) ראה עד"ז ד"ה תקעו הנ"ל. (39) היינו הניצוצות שבו, אבל לא את "הקן" עצמו כנ"ל הערה 27; 35. וגם ענין זה נרמז ב"עד דלא ידע", שגם בבחי' "לא ידע", ישנו שיעור - "עד" (ראה עד"ז ד"ה אמר רבא חייב איניש תש"ח פ"י (סה"מ תש"ח ע' 120 ואילך)). (40) ראה עד"ז המשך ר"ה תרצה' בסופו (סה"מ קונטרסים ח"ב שמו, א ואילך), ד"ה היום הרת עולם תשי"ג פ"ו (סה"מ תשי"ג ריש ע' י) שהענין ד"אתהפכא חשוכא לנהורא" הוא מצד יכולת העצמות אשר היכולת להאיר ושלא להאיר הו"ע אחד - ולכן ע"י גילוי בחי' זו, אפשר להפוך גם את החושך לאור. עיי"ש.

שבת פרשת ויקרא, פרשת זכור, ט' אדר-שני, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המְדַבְּרִים בְּעֵינֵי פִּוְרִים, לְפִי שְׂבִמְצוֹה זֶה של "לכסומי עד דלא
2 ידע" מִתְּבַטָּא עֲנִין הַפּוֹרִים⁴¹ כמבואר לעיל), שְׂפִנְתוּ בְּזָה לְרַמֵּז
3 לְשָׁנֵי הָעֵנִינִים שְׂבִפּוֹרִים שכאמור מבטאים את תוכנו הכללי, הֵן
4 הָעֲבוּדָה דְּהַפִּיכַת "אָרוּר הַמֶּן" לְ"בְרוּךְ מְרַדְכֵי", וְהֵן
5 הַנְּתִינֵת כַּח' עַל זֶה עַל-יְדֵי
6 הָעֲבוּדָה דְ"לֹא יָדַע" (פְּמִבְּאָר
7 בְּרוּשׁ זֶה⁴² ב'תורה אור'
8 שְׁהַפִּירוּשׁ הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית
9 כְּעִבּוּדַת ה' דְ"עַד דְּלֹא יָדַע"
10 שְׂבוּה הַגְּדִירוֹ חֲכָמֵינוּ ז"ל אֵת הַחִיּוּב
11 לְכַסּוּמֵי בְּפוֹרִים הוּא שְׁעַל-יְדֵי
12 מְסִירוֹת-נַפֶּשׁ שְׁלַמְעֵלָה
13 מְהִדְעַת הַנִּקְרָאֵת "לֹא יָדַע"
14 מְגִיעִים וְנוֹגְעִים' וּמִתְקַשְּׂרִים
15 בְּעֲצָמוֹת אֹרֶז-אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-
16 הוּא, שְׁלִגְבִּיהַ כּוֹלֵם שְׁוִים
17 מְמַשׁ וְאֵין הַבְּדֵל בֵּין "אָרוּר הַמֶּן"
18 לְ"בְרוּךְ מְרַדְכֵי"), שְׂדִוְגָמְתָם שֶׁל
19 שְׁנֵי הָעֵנִינִים הָאֵמוּרִים אִדּוֹת פּוֹרִים
20 בְּעֵנִין מְשַׁל הַקְּדָמוּנֵי שְׁעִלֵי
21 מְדוּכָר בְּמֵאמֵר בִּלְקוּטֵי תוֹרָה' הוּא
22 עֵנִין הַפְּעוּלָה בְּהֶעֱלֵם הַמְּשַׁל
23 שֶׁמְצַד עֲצוּמוֹ הוּא הֶעֱלֵם וְהִסְתַּר (עַל-
24 דֶּרֶךְ "אָרוּר הַמֶּן") לְעִשׂוֹתוֹ כְּלִי
25 לְקַדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם שִׁתְּגַלֶּה בּוֹ
26 אֹרֶז אֵין-סוֹף (עַל-דֶּרֶךְ "בְּרוּךְ מְרַדְכֵי").
27 וְהַנְּתִינֵת כַּח' לְזֶה הָעֲבוּדַת ה'
28 הַפּוֹעֵלֶת אֵת הַשִּׁנּוּי הַזֶּה מִהֶעֱלֵם לְגִילּוֹ
29 עַל-יְדֵי עֲנִין הַמְּסִירוֹת נַפְשֵׁי
30 שְׂבָא מְעַצְמִיּוֹת הַנַּפֶּשׁ
31 שְׁלַמְעֵלָה מִהַשְׁכָּל, כְּנִזְכָּר
32 לְעִיל (סְעִיף ב) בְּאֵרוּכָה.
33 ד) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שְׁהָעֵנִין דְּאֵתְהַפְּכָא חֲשׂוּכָא
34 דְּאֵתְהַפְּכָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא
35 הַפִּיכַת הַחוּשֶׁךְ לְאוֹר (הֵן בְּפוֹרִים,
36 לְהַפּוֹךְ הָעֵנִין דְ"אָרוּר הַמֶּן"
37 שֶׁמְצַד עֲצוּמוֹ הוּא חוּשֶׁךְ וְהִסְתַּר
38 לְ"בְרוּךְ מְרַדְכֵי", אֹרֶז וְגִילּוֹ
39 וְהֵן בְּמִשַׁל הַקְּדָמוּנֵי, שְׂגָם
40 הֶעֱלֵם הַמְּשַׁל יְהִיָּה כְּלִי
41 לְקַדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם עֵנִין הַגִּילּוֹ) מְרוּמָז גַּם בְּפִסּוּק "וְלֹא הָמֶן" שְׁהִיא מְבִנִי אַגַּג מוֹרַע עֲמַלְק). וְהַפְּלִחַ שְׂכָאמּוֹר נוֹתֵן טַעַם בְּבִשְׂר

41) אלא שמ"מ אינו מצייין ל"דרוש המתחיל חייב אינש כו' עד דלא ידע" - אף שכוונתו ב"דרוש פורים" היא לענין "חייב כו' עד דלא ידע" שבפורים - כי אז, מכיון שאופן הציון בכ"מ הוא ל"ד"ה כו", לא הי' ניכר שמרמז בזה איזה ענין, ובמילא לא היינו יודעים שכוונתו היא (גם) לענין "חייב כו' עד דלא ידע", כ"א לדרוש המתחיל חייב כו'. ולכן מצייין ל"דרוש פורים". (42) צט, ד. (43) שם ו, א. (44) שם, ריש ע"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בתורה וידבר הו', ויאמר הו', פיון שהקריאה של חיבה 39
 החיבה והאהבה של הקדוש-ברוך-הוא לבני ישראל באה נובעת ומשמכת 40
 מהקדוש-ברוך-הוא בעצמו, כפי שהוא למעלה אפילו 41
 משם הו',⁴⁷ שהוא שם נעלה אבל בכל זאת שם' ולא עצם המהות, ועל 42
 עצמותו נאמר שהוא בחינת "אנכי",⁴⁸ 43
 אני עצמי דלא אתרמיז שאינה 44
 נרמזת בשום אות כו'.⁴⁸ 45
 וסיום הפרשה הסיום והחתימה 46
 של פרשת ויקרא הוא בדיני קרבן אשם 47
 הבא בתור כפרה על חטאים מסוימים 48
 ועל כך נאמר "ונפש פי 49
 תחטא"⁴⁹, ולא רק חטא 50
 בשוגג, אלא חטא במזיד, 51
 והחטא הוא "ומעלה בו 52
 מעל", מעילה חס-ושלום 53
 ורחמנא-ליצלן בקדוש- 54
 ברוך-הוא⁵⁰, וגם שבועה על 55
 שקר היינו חטאים חמורים ביותר 56
 שגורמים ירידה גדולה ביותר. ועד 57
 שגם התבות המילים האחרונות 58
 של הפרשה הם "לאשמה 59
 בה"⁵¹, הפסוק האחרון בפרשת 60
 ויקרא אומר שקרבן האשם מכפר על 61
 החטא ומביא את הסליחה, והפסוק 62
 אומר "ונסלה לו על אחת מכל אשר 63
 יעשה לאשמה בה" כתוב כך שהסיום 64
 שלו, המילים האחרונות של הפרשה, 65
 הם "לאשמה בה", לשון אשמה 66
 וחובה. ולכאורה אינו מובן, 67
 שהרי שם הפרשה "ויקרא" 68
 ותוכנו לשון חיבה הוא לא רק 69
 על-שם התחלתה, אלא מורה 70
 על תוכן כל הפרשה עד 71
 לסימאה⁵², ואדרבה, מצד 72
 הפלג ש'נעוץ תחלתן בסופן 73
 וסופן בתחלתן"⁵³, יש 74
 שיכות מיוחדת בין סיום 75
 הפרשה להתחלתה. ואיך 76

ממתיק את הדינים (ענין המרירות) הנ"ל על-ידי שממשוף 1
 משרש ועיקר הגבורות דקדושה כו' כמבואר בקבלה וחסידות 2
 שאין הדינים נמתקים אלא בשרש' כי בשרש הגבורות הטוב הוא מוחלט 3
 ורק אחרי ירידה וצמצומים רבים יכולים להתהוות גבורות קשות והמתקתם 4
 היא על ידי שמתגלה ומאיר בהם 5
 שורשם ועיקרם במידת הגבורה עצמה. 6
 ה) ויש להוסיף ולקשר זה 7
 עם פללות התוכן הכללי של 8
 פרשת ויקרא (שהרי בכמה 9
 שנים כמו בשנת אמירת המאמר, 10
 תשכ"ה וגם השנה (תשע"ו), קורין 11
 פרשת ויקרא בשבת 12
 שבסמיכות לפורים, ומזה 13
 מובן⁴⁵, שבפרשת ויקרא 14
 מרומז מעניניו ומעלתו של 15
 פורים כמבואר בכמה מקומות שאף 16
 כי קביעות המועדים לא קשורה בסדר 17
 פרשיות השבוע בתורה שהרי לחגים 18
 יש תאריכים קבועים לפי היום בחודש, 19
 בכל זאת מצד התוכן הפנימי יש קשר 20
 ושייכות בין פרשת השבוע למועדים 21
 שחלים באותו שבוע). 22
 דהנה, התחלת הפרשה היא 23
 ויקרא אל משה, וכפירוש 24
 רש"י, שלכל דברות ולכל 25
 אמירות ולכל ציוויים של 26
 הקדוש-ברוך-הוא למשה ובני ישראל 27
 קדמה קריאה, לשון חיבה, 28
 הינו, שהיה החיבה של הקדוש- 29
 ברוך-הוא לישראל ענין שקודם 30
 ונעלה יותר (קדימה עדיפות 31
 לא רק בזמן, אלא גם 32
 במעלה) מפל הדברות, 33
 אמירות וציוויים שבתורה⁴⁶. 34
 וכמוכן גם ממה שכתוב 35
 "ויקרא" סתם מבלי לפרט ולפרש 36
 מי הקורא, ולא נאמר ויקרא הו' 37
 (כמו שנאמר בריבוי מקומות אחרים 38

45) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (נעתק בלקו"ש ח"ה ע' 129 הערה 1). 46) וכבמשנה אבות (פ"ג, יד) חביבין ישראל שנתן להם כלי חמדה. 47) ראה זח"א קב, ב. לקו"ת ר"פ ויקרא. וראה סד"ה ויקרא העת"ר (המשך תעריב ח"ב ס"ע תתקיא ואילך). 48) לקו"ת פנחס פ, ב. וראה זח"ג רנו, ב. וראה לקו"ש ח"ז ע' 25 הערה 45. 49) ה, כא ואילך. 50) ראה פירש"י שם. 51) שם, כו. 52) שהרי כולם הם חלקים ונקראים פ' ויקרא וכיו"ב. ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 57 ואילך. תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 264 ואילך. 53) ספר יצירה פ"א מ"ז.

שבת פרשת ויקרא, פרשת זכור, ט' אדר-שני, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יתכן שהתבנות המילים "לאשמה בה" שמדברות על החטא והחובה
2 הם סיום פרשת ויקרא, לשון חיבה?
3 אף הענין הוא, שהענין ד"לאשמה בה" אף הוא מבטא את
4 חיבת הקדוש-ברוך-הוא לבני ישראל, שכן הוא מורה על הדונות
5 שנהפכים לזכיות על-ידי
6 וכפר גו' ונסלח⁵¹ האמורים
7 באותו פסוק החותם את הפרשה
8 בחתילתו, שהרי אמתית הכפרה
9 והסליחה על החטא והאשמה היא
10 כפאשר הדונות נהפכים
11 לזכיות²⁶ כמבואר לעיל באריכות.
12 ובענין זה דוקא מתבטאת
13 אמתית החיבה של הקדוש-
14 ברוך-הוא לישראל שקדמה
15 לתורה ובאה לפני האמירות
16 והציוויים של מצוות התורה ונעלית
17 מהם, שלכן אפילו כפאשר איש
18 ישראל עובר על מצות
19 התורה ועושה מעשה עשו
20 רחמנא-ליצלן, הנה גם אז
21 ואוהב את יעקב⁵⁴ שבו כלשון
22 הכתוב "הלא אח עשו ליעקב, ואוהב
23 את יעקב" [והינו, שאף שמצד
24 עצמותו יתברך נאמר "איני
25 יודע באיזה מהן חפין" כו'¹⁷

1 (פנוצר לעיל סעיף ג), וכמו שכתוב⁵⁵ הלא אח עשו
2 ליעקב, שניהם בשה להאורה, הנה מכל-מקום הקדוש-ברוך-הוא
3 בחר בבחירה חופשית שיהיה ואוהב את יעקב ואת עשו
4 שגאתי⁵⁶], והקדוש-ברוך-הוא מכפר וסולח על אשמותיו
5 של היהודי שחטא רחמנא-ליצלן, ועד
6 שהדונות נהפכים לזכיות,
7 ועל-ידיה נעשה גם פללות
8 הענין והתוכן הכללי (לא רק
9 של אותו יהודי פרטי שעשה תשובה)
10 דאתהפכא חשוכא לנהורא
11 ומרירו למתקא⁵⁷, הפיכת
12 החושך לאור והמר למתוק כביאת
13 משיח צדקנו בקרוב ממש,
14 שאז לא יהיו כלל העלמות והסתרים
15 מכל סוג שהוא, ושמחת עולם
16 על ראשם⁵⁸.

12 יתברך נאמר "איני יודע באיזה מהן חפין" כו' (פנוצר לעיל סעיף ג), וכמו
13 שכתוב⁵⁵ הלא אח עשו ליעקב, שניהם בשה להאורה, הנה ואוהב את יעקב
14 ואת עשו שגאתי⁵⁶], והקדוש-ברוך-הוא מכפר וסולח על אשמותיו, ועד
15 שהדונות נהפכים לזכיות, ועל-ידיה נעשה גם פללות הענין דאתהפכא
16 חשוכא לנהורא ומרירו למתקא⁵⁷, כביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, ושמחת
17 עולם על ראשם⁵⁸.

(54 מלאכי א, ג. 55) שם, ב. 56) נתבאר בתו"א ככ, ג. לקו"ת לג"פ לו, א ואילך. אוה"ת בראשית (ח"ג) תקסה, א ואילך.
ובכ"מ. 57) ראה זח"א ד, א. 58) ישעי' לה, י. שם נא, יא.

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' א

1 בזה מצוה משום נקיות, אמר להו רבא, לא זו כוונתו, אלא אין בזה
2 לא חובה ולא מצוה, ואינו אלא רשות למי שחפץ ליטול ידיו קודם
3 אכילת פירות משום נקיות.
4 מבאר הגמרא: ופליגא דרב נחמן – מאמר זה של רבי אושעיא
5 שרשות ליטול ידיו לפירות משום נקיות, חולק על דברי רב נחמן,
6 דאמר רב נחמן, הוה נטיל ידיו לפירות, אינו אלא מפני הרוח – הרי הוא
7 בעל גאווה, שמראה עצמו שמוחמיר בדברים המותרים, ואסור
8 לאדם לנהוג בגסות הרוח, לפיכך אסור ליטול ידים לפירות.
9 מעשה בענין נטילת ידים לפירות: אמר רבה בר בר חנה, הוה
10 קאינא קמיה דרבי אמי ורבי אסי – הייתי עומד לפני רבי אמי ורבי
11 אסי, איתו לקמיהו פלפלה דפרי – הביאו לפניהם סל מלא
12 פירות, ואכלו מן הפירות ולא משו ידיהו – ולא נטלו ידיהם קודם
13 האכילה, ולא יקהו לי מידי – ולא נתנו לי דבר לאכול, וקריף חד
14 חד להוריה – ובירך כל אחד מהם ברכה אחרונה בפני עצמו.
15 מסכם רבה בר בר חנה: שמע מינה תלת – יש ללמוד ממעשה זה
16 שלשה חידושים להלכה, א. שמע מינה שמה שלא נטלו ידיהם
17 קודם אכילת הפירות שאין מצוות נטילת ידים לפירות. ב. ושמע
18 מינה שמה שלא נתנו לי לאכול עמם מן הפירות שאין מוּמְנֵין על
19 הפירות – שאין אומרים ברכת זימון אחר אכילת פירות, כלומר
20 שמה ששינו (ברכות מה). שלשה שאכלו כאחד חייבים לזמן ולומר

21 עברך שאכלנו משלו, לא נאמר אלא לאחר אכילת פת, ולא
22 לאחר אכילת פירות, שאם היה מצוה לזמן אף לאחר אכילת
23 פירות, היו רבי אמי ורבי אסי מצרפים אותי לאכילתם כדי לקיים
24 מצות זימון. ג. ושמע מינה – וממה שבירכו כל אחד בפני עצמו,
25 ולא הוציא האחד את חבירו בברכה אחרונה, יש ללמוד ששנים
26 שאכלו יחד, מצוה להחלק בשעת ברכת הזמון ולברך כל אחד בפני
27 עצמו, ולא יוציא האחד את חבירו בברכה אחרונה.
28 ראייה לדין זה: תניא נמי הכי, שנים שאכלו יחד פת, כיון שאין
29 מצות זימון אלא בשלשה, מצוה להחלק ולברך ברכת הזמון כל
30 אחד בפני עצמו, ולא יוציא האחד את חבירו בברכתו, כגון דקריים
31 אמורים שהיו שניהם סופרים – תלמידי חכמים היודעים את נוסח
32 ברכת הזמון, אכל אם היה אחד סופר – תלמיד חכם, ואחד היה
33 פור – עם הארץ שאינו בקי בנוסח ברכת הזמון, הסופר מברך
34 בקול, ובור יוצא ידי חובתו על ידי שמיעתו.
35 ברייתא המפרשת עד היכן צריך ליטול ידיו: תנו רבנן, מצות
36 נטילת ידים לאכילת חולין, היא עד הפסק השני של האצבעות,
37 שכיון שאין הנטילה אלא משום סרך תרומה, די בנטילת ראשי
38 האצבעות שבהן נוגע במאכל, ובנטילת ידים לתרומה החמירו
39 יותר

בס"ד. שיחת ש"פ ויקרא, פרשת זכור, ט' אדר-שני, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. על הפסוק "ויקרא אל משה" שבהתחלת פרשתנו, מפרש רש"י: "לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים קדמה קריאה, לשון חיבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, שנאמר¹ וקרא זה אל זה. (ורש"י מוסיף:) אבל לנביאי אומות העולם נגלה עליהן בלשון עראי וטומאה, שנאמר² ויקר אלקים אל בלעם".
[ואחר-כך מעתיק רש"י עוד פעם את התיבות "ויקרא אל משה", ומפרש: "הקול הולך ומגיע לאזניו, וכל ישראל לא שומעין וכו'", כדלקמן סעיף ה].

והנה, הקושי בפשוטו של מקרא בתיבות "ויקרא אל משה" (שלכן צריך רש"י לפרשם) הוא בפשטות - שלכאורה תיבות אלו מיותרות לגמרי, שהרי הפסוק היה יכול להתחיל מיד "וידבר ה' אל משה", ולמה נאמר תחילה "ויקרא אל משה" (ואחר-כך "וידבר ה' אליו")? - ועל זה מפרש רש"י ש"ויקרא" הוא "לשון חיבה".

ולהעיר: לכאורה היה אפשר לומר ש"ויקרא אל משה" בא בהמשך למה שכתוב לפני זה³ "ולא יכול משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן וגו'", ולכן הוצרך הקב"ה לקרותו תחילה לבוא לאוהל מועד, ורק לאחר-יזה דיבר אליו (וכפי שמצינו במדרשי חז"ל⁴ שזהו טעם הקריאה). אבל רש"י אינו מפרש כן, כי מפשטות הלשון "וידבר ה' אליו מאוהל מועד", משמע, שגם בעת הדיבור לא היה משה באוהל מועד⁵, אלא מחוץ לאוהל מועד*. ולכן מפרש רש"י שטעם הקריאה הוא בגלל החיבה.

ב. אך צריך להבין:

(א) ההקדמה ד"ויקרא" לפני "וידבר" או "ויאמר" - מצינו כמה פעמים לפני זה, ולדוגמא: באדם הראשון - "ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו גו"⁶, וכן באברהם - "ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר גו"⁷. וגם אם תמצא לומר שיש חילוק בין אופן דיבור הקב"ה לאדם הראשון ואברהם אינו לאופן הדיבור למשה (כפי שמצינו במדרש⁸) - הרי גם אצל משה רבינו נאמר כבר לפני זה "ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ויאמר גו"⁹. ואם יש קושי בפשוטו של מקרא בטעם להקדמת הקריאה להדיבור - היה צריך רש"י לבאר זאת בפסוקים הנ"ל?

(ב) למה מפרש רש"י ענין זה בלשון של כלל - "לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים קדמה קריאה"; כדי לפרש פשוטו של מקרא כאן, מספיק לומר "ויקרא אל משה", "קדמה קריאה, לשון חיבה", ולמה צריך להוסיף שכן הוא גם בנוגע לכל שאר המקומות - "לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים קדמה קריאה"?

(ג) רש"י מביא ראיה ש"ויקרא" הוא לשון "חיבה" - להיותו "לשון שמלאכי השרת משתמשים בו". ולכאורה, מדוע מוכח ממלאכי השרת יותר ממה שמוכח ממה שנאמר כאן "ויקרא אל משה", שבהכרח לומר שזהו "לשון חיבה", שהרי לולי זאת אין צורך כלל בהקדמת הקריאה?

(ד) מה נוגע בפירוש הכתוב "ויקרא אל משה", ש"לנביאי אומות העולם נגלה עליהן בלשון כו"!? !

ואין לומר שכוונת רש"י לתרץ השינוי בין "ויקרא" שנאמר במשה ל"ויקר" שנאמר בבלעם - שהרי

(* ומה שכתוב בפירוש רש"י "שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאוהל" - יש לומר שעמד פתח האוהל.

(6) בראשית ג, ט.

(7) וירא כב, יא.

(8) ויק"ר פ"א, ט.

(9) שמות ג, ד.

(1) ישעי' ו, ג.

(2) בלק כג, ד.

(3) ס"פ פקודי (מ, לה).

(4) ראה תנחומא פרשתנו א. ח.

(5) ראה גם רמב"ן פקודי שם.

- 1 שאלה זו מתעוררת רק בפסוק "ויקר אלקים אל בלעם", ואין זה נוגע בפרשתנו, שבה נאמר "ויקרא",
2 שזהו לשון הרגיל.
- 3 ג. ויובן בהקדם שאלה נוספת:
- 4 איתא בגמרא¹⁰: "ויקרא אל משה וידבר, למה הקדים קריאה לדיבור, לימדה תורה דרך ארץ, שלא יאמר
5 אדם דבר לחבירו אלא-אם-כן קורהו".
- 6 ואין לומר שדברי הגמרא הם רק על דרך ההלכה, ולא על דרך הפשט - שהרי הנהגה זו ("שלא יאמר
7 אדם דבר לחבירו אלא-אם-כן קורהו") מובנת בפשטות, וכפי שרואים במוחש שכאשר אדם רוצה לומר
8 דבר-מה לחבירו, הרי הוא מודיעו תחילה, כדי שיהיה מוכן לשמוע את דבריו (וכמו שקודם שנכנס לביתו
9 של חבירו מקיש בדלת תחילה¹¹), מה-שאיין-כן לולי ההכנה, שאז יתכן שלא יקלוט את דבריו.
10 ועל-אחת-כמה-וכמה שבנוגע לדיבור הקדוש-ברוך-הוא למשה צריכה להיות הקדמה זו, כדי שמשה יהיה
11 מוכן לשמוע את דברי הקדוש-ברוך-הוא.
- 12 ואם כן, כיון שיש צורך בהקדמת הקריאה מצד מנהג דרך ארץ הנזכר לעיל, מהי ההוכחה שהקדמת
13 הקריאה היא "לשון חיבה"?
- 14 ד. והביאור בזה:
- 15 ההכרח של רש"י לפרש שקריאה זו אינה רק הקדמה להדיבור, כדי שמשה יהיה מוכן לשמוע דבר
16 ה', היא - ממה שנאמר "ויקרא אל משה", ואחר-כך "וידבר ה' אליו", ולא נאמר בחדא מחתא: "ויקרא
17 ה' אל משה וידבר אליו", ומזה מוכח, ש"ויקרא אל משה" הוא ענין בפני עצמו. ולכן צריך רש"י לבאר
18 מהו ענינה של קריאה זו.
- 19 ועל-פי-זה אתי שפיר שבפסוקים שלפני-זה שבהם נזכר ענין הקריאה, לא הוצרך רש"י לפרש מאומה
20 - כיון ששם הקריאה והדיבור באים בחדא מחתא, מה-שאיין-כן כאן, שהקריאה היא ענין בפני עצמו.
21 ועל זה מפרש רש"י, ש"ויקרא אל משה" הוא "לשון חיבה" (ובמילא נכללת בזה גם ההקדמה לדיבור,
22 על-דרך ש"יש בכלל מאתים מנה¹²).
- 23 ורש"י צריך להביא ראיה ש"ויקרא" הוא "לשון חיבה" - כי, ההכרח שבפסוק זה אינו אלא שהקריאה
24 היא (לא רק בתור הקדמה לדיבור, אלא גם) ענין בפני עצמו, אבל עדיין לא יודעים מהו ענינה של קריאה
25 זו. ועל זה מביא רש"י שזהו "לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, שנאמר וקרא זה אל זה", וכיון
26 ש"מלאכים אין בהם לא קנאה ולא שנאה ולא תחרות"¹³, הרי מובן, שה"לשון שמלאכי השרת משתמשים
27 בו" הוא "לשון חיבה". ומזה מביא רש"י ראיה שגם "ויקרא אל משה" הוא "לשון חיבה".
- 28 אמנם, בנוגע לסיבת החיבה שמתבטאת ב"ויקרא אל משה", יש מקום לומר שחיבה זו היא (לא מצד
29 מעלת משה, אלא) מצד כללות ענין הנבואה (שלכן היתה לא רק בשביל משה לבדו, אלא גם בשביל כל
30 ישראל, ובכל הזמנים - "לכל דורות כו", גם כאשר בני-ישראל היו במצרים, ואפילו לאחר חטא העגל).
- 31 ועל זה ממשיך רש"י: "אבל לנביאי אומות העולם נגלה עליהן בלשון עראי וטומאה, שנאמר ויקר
32 אלקים אל בלעם", ומזה מובן, שסיבת החיבה היא לא בגלל ענין הנבואה (דאם כן היה צריך להיות
33 ענין זה גם אצל נביאי אומות העולם), אלא בגלל מעלת משה (וישראל).
- 34 ועל-פי-זה מובן שענין זה נוגע לפירוש הכתוב "ויקרא אל משה", "קריאה לשון חיבה" - שסיבת החיבה
35 אינה מצד ענין הנבואה, אלא מצד מעלת משה.
- 36 ה. ומקדים רש"י "לכל דורות ולכל אמירות ולכל ציוויים קדמה קריאה, לשון חיבה" - שאף-על-פי

(12) ב"ק עד, א. ב"ב מא, ב.

(13) ראה שהש"ר פ"ח, יג.

(10) יומא ד, ב.

(11) ראה פסחים קיב, א ובפרש"י.

1 שהענין ד'ויקרא אל משה" (קריאה בפני עצמה, לא רק בתור הכנה לדיבור) נתפרש לראשונה כאן, אין
2 זה רק בנוגע לדיבור שבפרשה זו (בענין הקרבנות), אלא גם בנוגע "לכל דברות ולכל אמירות ולכל
3 ציוויים" שנזכרו בפרשיות שלפני זה.

4 ובהקדם הביאור בהמשך פירוש רש"י על הפסוק - "ויקרא אל משה", "הקול הולך ומגיע לאזניו,
5 וכל ישראל לא שומעין וכו'" - דלכאורה אינו מובן:

6 (א) רש"י היה יכול להוסיף ולפרש "הקול הולך כו'" בהמשך לפירושו לפני זה - באותו דבור-המתחיל,
7 וכפי שמצינו בכמה מקומות שרש"י כותב ענינים שונים באותו דבור-המתחיל; ולמה כאן הוצרך רש"י
8 להעתיק עוד פעם את התיבות "ויקרא אל משה"?

9 [ובפרט על-פי המדובר כמה פעמים אודות גודל הדיוק בפירוש רש"י, כידוע דברי השל"ה¹⁴ אודות
10 גודל ההפלאה שבפירוש רש"י, וכמובא מברי-סמכא שרש"י התענה תרי"ג תעניות קודם שכתב פירושו¹⁵,
11 וכפי שנתבאר הדבר על-ידי המגיד מקאזניץ¹⁶ שהיה מתלמידי המגיד ממעזריטש, כך, שגם חלוקת
12 הפירוש לדיבור-המתחיל בפני עצמו היא בדיוק ובכוונה].

13 (ב) מדברי רש"י בדיבור המתחיל הראשון, "אבל לנביאי אומות העולם כו'", משמע, שרק נביאי אומות
14 העולם אינם שייכים ל"קריאה לשון חיבה", אבל בני-ישראל (ועל-אחת-כמה-הוכמה הנביאים שביניהם,
15 כפי שמצינו שמלבד משה רבינו היו עוד כמה מבני-ישראל שהתנבאו¹⁷, ועד שמשה רבינו אמר "מי יתן
16 כל עם ה' נביאים"¹⁸) שייכים ל"קריאה לשון חיבה"; ואילו בדיבור-המתחיל השני כותב רש"י ש"כל
17 ישראל לא שומעין"?

18 ו. והביאור בזה:

19 "ויקרא אל משה" שנאמר בתחילת הספר, הוא "ממוצע" בין ספר שמות, שבו מסופר אודות דיבורי
20 ה' למשה קודם הקמת המשכן, לספר ויקרא, שהתחלתו "וידבר ה' אליו מאוהל מועד".

21 וכיון שענינו של ממוצע - כמבואר בחסידות¹⁹, ומובן גם בפשטות - שכולל את שני הענינים
22 שמתחברים על ידו, הרי מובן, ש"ויקרא אל משה", הממוצע בין ספר שמות לספר ויקרא, שייך לשניהם
23 (על-דרך מקרא נדרש לפניו ולאחריו²⁰), והיינו, שזהו הן הסיום של ספר שמות [ולכן נאמר "ויקרא"
24 בתוספת וא"ו, שנוסף על היותו וא"ו המהפך מעתיד לעבר, הרי הוא גם וא"ו המוסיף²¹], והן ההתחלה
25 דספר ויקרא.

26 וזוהי כוונת רש"י במה שכתב "לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים קדמה קריאה, לשון חיבה" -
27 ש"ויקרא אל משה" קאי גם על כל הדברות ואמירות וציוויים שבספר שמות.

28 [ועל-פי-זה ניתוסף ביאור בהאמור לעיל (סעיף א) שרש"י אינו מפרש שהצורך ב"ויקרא אל משה"
29 הוא בגלל ש"לא יכול משה לבוא אל אוהל מועד גו'" - שהרי "ויקרא אל משה" קאי גם על הדברות
30 אמירות וציוויים שבספר שמות שלא היו באוהל מועד].

31 ועל-פי-זה מובנת גם החלוקה בפירוש רש"י:

32 בדבור-המתחיל ויקרא אל משה הראשון, מבאר רש"י הענין ד'ויקרא אל משה" כפי שהוא בתור סיום
33 ספר שמות - שזוהי הקריאה שקדמה "לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים". ובענין זה שולל רש"י רק
34 את נביאי אומות העולם, אבל בנוגע לבני-ישראל - לפעמים שמעו גם הם את ה"קריאה לשון חיבה"
35 (כמו בעשרת הדברות, דכשם ששמעו את הדברות, מסתבר לומר ששמעו גם את הקריאה שקדמה להם);

14) במסכת שבועות שלו (קפא, א).

15) שה"ג (להחיד"א) מערכת רש"י. צרור המור בתחלתו.

16) עבודת ישראל ר"פ וישב. נעתק בצרור המור שם.

17) בהעלותך יא, כה-כו.

18) שם, כט.

19) ראה לקו"ת צו יו"ד, א. בחוקתי מו, ג. במדבר יב,

סע"א. ובכ"מ.

20) מנחות יט, רע"א.

21) ראה מנחות שם.

- 1 ובדיבור-המתחיל 'ויקרא אל משה' השני, מבאר רש"י הענין ד'ויקרא אל משה" כפי שהוא בתור
 2 התחלת ספר ויקרא - שלאחרי הקמת המשכן, שעל זה נאמר²² "ונועדתי לך שם ודברתי אתך", היה "הקול
 3 הולך ומגיע לאזניו, וכל ישראל לא שומעין" (מה-שאיין-כן לפני זה, כנזכר לעיל).
- 4 ז. על-פי-זה יש לבאר גם המשך פירוש רש"י - "יכול אף להפסקות היתה קריאה [היינו שהקריאה
 5 היתה לא רק לפני כל דיבור, אמירה וציווי, אלא גם כאשר היה הפסק בין ענין לענין בדיבור זה עצמו
 6 (ולדוגמא בפרשתנו: "ואם מן הצאן גו'", "ואם מן העוף גו'", שנכללים בהדיבור - "וידבר ה' אליו" -
 7 שבהתחלת הפרשה, אלא שבדיבורו של הקב"ה היה הפסק בין ענין לענין), ולכן גם בהכתיבה בספר-תורה
 8 צריך להיות הפסק בין פרשה לפרשה, לא רק בפרשה פתוחה, אלא גם בפרשה סתומה²³], תלמוד לומר
 9 וידבר, לדיבור היתה קריאה ולא להפסקות, ומה היו הפסקות משמשות וכו'"²⁴:
- 10 ענין זה שייך לכאורה לדיבור-המתחיל הראשון, שבו מדובר אודות ה"קריאה לשון חיבה", ובהמשך
 11 לזה צריך רש"י להבהיר "יכול אף להפסקות היתה קריאה וכו'" (וכן הוא בספרא כאן), ולמה כותב זאת
 12 רש"י בדיבור-המתחיל השני, בהמשך לזה ש"כל ישראל לא שומעין"?!
 13 והביאור בזה:
- 14 בדיבור-המתחיל הראשון, שבו מדובר אודות כל הדברות אמירות וציוויים שבספר שמות, שהיו
 15 שייכים גם לכל ישראל - אין צורך להבהיר "יכול אף להפסקות היתה קריאה .. ומה היו הפסקות
 16 משמשות", כי בנוגע לכל ישראל מובן בפשטות הצורך בהפסקות, כיון שאינם יכולים לקבל ריבוי ענינים
 17 בבת-אחת, מפני שיתבלבלו ולא יקלטו אותם (וגם כאשר מדובר אודות הנביאים שבבני ישראל, הרי
 18 נבואה גופא ישנם חילוקי מדרגות, אם הנבואה היא מעולם הבריאה, יצירה או עשיה²⁵, כך, שגם
 19 הנבואה היא בהגבלה);
- 20 אבל בדיבור-המתחיל השני, שבו מדובר אודות הענינים שנאמרו מכאן ולהבא למשה בלבד, באופן
 21 שהיה "הקול הולך ומגיע לאזניו וכל ישראל לא שומעין" - הרי כח הקבלה של משה רבינו לא היה מוגבל
 22 כלל, כמובן מזה ש"משה קיבל תורה מסיני"²⁶, תורה שבכתב ותורה שבעל-פה כולה, כולל גם כל מה
 23 שתלמיד ותיק עתיד לחדש²⁷ במשך שית אלפי שנים - כל זה נתקבל אצלו במשך ארבעים יום, ואם כן,
 24 אינו זקוק להפסקות בין שמיעת ענין אחד לחבירו, כיון שבודאי יכול לקבל ריבוי ענינים בבת אחת.
- 25 ולכן, בדיבור-המתחיל השני (שבו מדובר אודות הענינים שנאמרו מכאן ולהבא למשה בלבד) יש סברא
 26 לומר "יכול אף להפסקות היתה קריאה" - כי בנוגע למשה בהכרח לומר שסיבת ההפסקות אינה אלא כדי
 27 שלאחרי-זה תהיה עוד "קריאה לשון חיבה", כי אף שכבר התבטאה החיבה בקריאה הראשונה, יכולה
 28 להיות הוספה יתירה בגילוי החיבה על-ידי קריאה נוספת לאחרי ההפסקה (ועל-דרך הפסק הטבילה בין
 29 עבודה לעבודה אצל הכהן הגדול ביום הכיפורים, שהוא ענין של עליות בקדושה גופא²⁸).
- 30 [וכל זה - בפירוש רש"י; מה-שאיין-כן בספרא הרי זה בהמשך לפיסקא "ומנין לכל הדברות שבתורה
 31 .. ומניין אף לאמירות וציוויין כו'", כי הפיסקא כולה מדברת רק בנוגע לפועל מכאן ולהבא, שהיה
 32 הדיבור למשה בלבד, ולא בנוגע לפרשיות שלפני-זה שגם כל ישראל היו שומעין].
 33 ועל זה אומר רש"י: "תלמוד לומר וידבר, לדיבור היתה קריאה ולא להפסקות".
- 34 אך על-פי-זה נשאלת השאלה: "ומה היו הפסקות משמשות" - הרי מדובר אודות משה רבינו בעצמו
 35 (כנ"ל), שלא היה זקוק להפסקה בין שמיעת ענין אחד לחבירו, מאחר שכח הקבלה שלו לא היה מוגבל?
 36 ועל זה אומר רש"י שההפסקות היו משמשות "ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין
 37 ענין לענין": ההפסקה בין ענין לענין לא היה כדי שהענין הקודם לא יבלבל לשמיעת הענין השני (שהצורך

(22) תרומה כח, כב.

(23) ראה רמב"ם הל' ס"ת רפ"ח.

(24) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 24 הערה 36 (משיחה זו).

(25) ראה שער הקדושה להרח"ו ח"ג ש"ו. הובא בתו"א בא

(26) אבות רפ"א.

(27) ראה מגילה יט, ב. ועוד. הנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252.

(28) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חכ"ג ריש ע' 46.

וש"נ.

ס, ב. לקו"ת ש"ה כח, ג. המשך תער"ב ח"ב ע' תשטו ואילך.

1 בזה לא שייך אצל משה רבינו, כנ"ל), אלא כדי שיוכל לחזור ולהתבונן בענין הראשון באופן שיתעצם
2 עמו, היינו, שלא ישאר בבחינת דברי הרב - "תורת ה'", אלא יהיה "תורתו"²⁹, "תורת משה"³⁰.

3 ח. ורש"י מסיים, "קל-וחומר להדיוט הלומד מן ההדיוט":

4 לכאורה אינו מובן: ענינו של רש"י הוא לפרש פשוטו של מקרא, ולא ליתן הוראות בנוגע להנהגות
5 טובות, שזהו ענין השייך למסכת דרך ארץ, וכיוצא בזה. ואם כן, לשם מה מסיים רש"י "קל-וחומר
6 להדיוט הלומד מן ההדיוט"?

7 והביאור בזה:

8 כיון שמדובר כאן אודות ענין ההפסקות בנוגע למשה בלבד (כנזכר לעיל) - אינו מובן: למה מספרת
9 לנו התורה אודות ההפסקות שהיו משמשות "ליתן ריוח למשה להתבונן בו" - הרי התורה על הרוב
10 תדבר³¹, ואילו ענין זה נוגע למשה בלבד?

11 בשלמא מה ש"הקול הולך ומגיע לאזניו וכל ישראל לא שומעין" - הרי זה ענין שנוגע להלכה, כיון
12 שישנם חילוקים בין שומע מפי הקדוש-ברוך-הוא לשומע מפי נביא, ובמילא יש 'נפקא-מינה' אם כל
13 ישראל היו שומעין, שאז דינם כשומע מפי הקדוש-ברוך-הוא, או שלא היו שומעין, שאז דינם כשומע
14 מפי נביא; אבל למאי 'נפקא-מינה' ענין ההפסקות שהיו משמשות "ליתן ריוח למשה להתבונן בו"?

15 ועל זה מתרץ רש"י, שהתורה מספרת לנו ענין זה כדי שנלמד "קל-וחומר להדיוט הלומד מן ההדיוט"
16 - שגם כאשר כמות הענינים מאפשרת שיוכל הלומד לקבלם ביחד, מבלי להתבלבל, מכל-מקום, צריך
17 ליתן ריוח לתלמיד להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, כדי לקלוט את הענין באופן שיתעצם
18 עמו.

19 [ומזה מובן גם בנוגע לדין ד"כי קאי רבי בהא מסכתא, לא תשייליה במסכתא אחריתי דילמא לאו
20 אדעתיה"³² - שכן הוא גם כאשר התלמיד מאמין ויודע ש"דומה הרב למלאך ה'"³³, ובודאי יוכל להשיב
21 לו כו'].

22 ט. וכמדובר כמה פעמים שבפירוש רש"י ישנם גם ענינים מופלאים בפנימיות התורה, "יינה של
23 תורה" - כפי שרואים גם בפירוש רש"י זה:

24 נתבאר לעיל (סעיף ז) שרק בדיבור-המתחיל 'ויקרא אל משה' השני, לאחרי שרש"י אומר ש"הקול
25 הולך ומגיע לאזניו (של משה) וכל ישראל לא שומעין", אזי מתעוררת סברא לומר ש"אף להפסקות
26 היתה קריאה" - כי, בנוגע למשה רבינו, כיון שכח הקבלה שלו היה בלתי מוגבל, היה יכול לקבל את
27 כל עניני התורה בבת אחת, ללא צורך בהפסקות, ועל כן צריך לומר, שסיבת ההפסקות היא כדי שתוכל
28 להיות עוד "קריאה לשון חיבה"; מה-שאינ-כן בדיבור-המתחיל הראשון, שבו מדובר אודות הדברות כו'
29 שבספר שמות, שבמקרים מסויימים שמעו גם כל ישראל - הרי אצלם הצורך בהפסקות הוא בפשטות,
30 כיון שאינם יכולים לקבל כמה ענינים בבת אחת (ולא לצורך הקריאה).

31 ויש להוסיף בזה בפנימיות הענינים - שרש"י אינו שולל ענין זה בדיבור-המתחיל הראשון בנוגע לכל
32 ישראל, כיון שאצל כל ישראל אכן מצינו ענין של קריאה גם להפסקות, כאשר קיבלו את התורה באופן
33 שלמעלה ממדידה והגבלה (כמו ב'קא-סלקא-דעתא' בנוגע למשה רבינו, שכיון שכח הקבלה שלו היה
34 בלתי מוגבל, יש לומר ש"אף להפסקות היתה קריאה"):

35 על הפסוק³⁴ "וידבר אלקים את כל הדברים האלה" שנאמר במתן-תורה, פירש רש"י: "מלמד שאמר
36 הקדוש-ברוך-הוא עשרת הדברות בדיבור אחד, מה שאי-אפשר לאדם לומר כן" (אלא שאחר-כך חזרו
37 ונפרטו, כפי שרש"י ממשוך: "אם כן, מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דיבור

(32) שבת ג, ריש ע"ב.

(33) לשון חז"ל - חגיגה טו, ב.

(34) יתרו כ, א.

(29) תהלים א, ב. וראה ע"ז יט, א.

(30) מלאכי ג, כב. וראה שבת פט, א.

(31) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

- 1 ודיבור בפני עצמו", והיינו, ש"אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום"³⁵, כדאיתא בגמרא³⁶ "תורה צוה
2 לנו משה מורשה"³⁷, תורה בגימטריא שית מאה וחד סרי הוי, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום").
- 3 ולכאורה: כשם "שאי־אפשר לאדם לומר כן", כך אי אפשר לאדם לשמוע כן? - ועל כן צריך לומר,
4 שבני ישראל שמעו "עשרת הדברות בדיבור אחד" בכח הבורא, והיינו, לפי שבעצם הנשמה של כל אחד
5 מישראל ישנו גם "ניצוץ בורא"³⁸.
- 6 אמנם, ענין זה היה מצד עצם הנשמה; אבל מצד הגוף - הרי נשמה בגוף אינה יכולה לסבול גילוי
7 כזה, ולכן, "על כל דיבור ודיבור פרוחה נשמתן כו", אלא שהחזירה הקדוש־ברוך־הוא להן בטל שעתיד
8 להחיות בו את המתים"³⁹.
- 9 וכיון שכן, נמצא, שבשמיעת עשרת הדברות היה הפסק בין דיבור לדיבור - כשפרחה נשמתן, ולאחרי
10 ההפסק - היתה "קריאה לשון חיבה", כשהחזירה הקדוש־ברוך־הוא להן בטל תחיה.
- 11 י. וכמו כן ישנם ענינים מופלאים בדיבור־המתחיל 'ויקרא אל משה' הראשון:
12 נתבאר לעיל (סעיף ד) שמכיון שנאמר "ויקרא אל משה" (ואחר כך) "וידבר ה' אליו גו'", ולא נאמר
13 "ויקרא ה' אל משה וידבר אליו", מוכיח רש"י ש"ויקרא אל משה" אינו הכנה להדיבור, אלא ענין בפני
14 עצמו - "לשון חיבה".
- 15 ומובן, שכאשר הקריאה היא הכנה להדיבור (אם משום דברי הגמרא "שלא יאמר אדם דבר לחבירו
16 אלא־אם־כן קורוהו", או משום ש"לא יכול משה לבוא אל אוהל מועד" עד ש"ויקרא אל משה"), אזי
17 הקריאה היא למטה מהדיבור.
- 18 וכמבואר ב'לקוטי תורה'⁴⁰ ו'אור התורה'⁴¹ בפירושו דברי המדרש⁸ בענין "ויקרא גו' וידבר", "אני הוא
19 הקורא ואני הוא המדבר", שזהו ענין "אני ראשון ואני אחרון"⁴². ויש בזה ב' אופנים: (א) "אני ראשון"
20 הוא למעלה מ"אני אחרון", ועל־פי־זה "אני הוא הקורא" קאי על "אני אחרון", ו"אני הוא המדבר" קאי
21 על "אני ראשון"⁴³, (ב) "אני אחרון" הוא למעלה מ"אני ראשון", ועל־פי־זה "אני הוא הקורא" קאי על
22 "אני ראשון", ו"אני הוא המדבר" קאי על "אני אחרון"⁴⁴. ובכל אופן - "אני הוא המדבר" הוא למעלה
23 מ"אני הוא הקורא", והיינו, שהקריאה היא למטה מהדיבור.
- 24 אמנם, לפי פירושו רש"י שהקריאה היא ענין בפני עצמו, לשון חיבה - הרי הקריאה היא קודמת ונעלית
25 יותר מהדיבור. ולכן נאמר "ויקרא אל משה" סתם, ולא נאמר מי הוא הקורא - ויקרא הוי' אל משה, כמו
26 "וידבר הוי' אליו" - כי ה"קריאה לשון חיבה" באה מהקדוש־ברוך־הוא בעצמו כפי שהוא למעלה אפילו
27 משם הוי', דלא אתרמיז בשום אות כו"⁴⁵.
- 28 יא. והענין בעבודת האדם:
- 29 "קריאה לשון חיבה", שקודמת ונעלית יותר מכל דברות אמירות וציוויים - קשורה עם עצם הנשמה
30 (שלכן, במתן תורה, שאז היה גילוי עצם הנשמה, היה גילוי החיבה גם להפסקות, כנזכר לעיל סעיף ט).
- 31 והנה, גילוי עצם הנשמה בעבודת האדם מתבטא בענין ההודאה וקבלת עול, ובעבודה היום־יומית
32 הרי זה הענין דאמירת "מודה אני", ולכן יש בנוסח זה תיבת "בחמלה", שזהו ענין החביבות.
- 33 וכשם שהקריאה קודמת להדיבור, ולא נזכר בה שם הוי', כך גם אמירת "מודה אני" היא מיד בהשכמת
34 הבורק, קודם ברכות השחר וכל־שכן קודם לימוד התורה, ולא נזכר בה שם הוי' - דאף שבפשטות הרי

(41) פרשתנו ע' ריח ואילך.
(42) ישעי' מד, ו.
(43) לקו"ת ואוה"ת שם.
(44) אוה"ת שם.
(45) ראה לקו"ש ח"ז שם. וש"נ.

(35) פרש"י שלח טו, כב.
(36) מכות כג, סעי'ב ואילך.
(37) ברכה לג, ד.
(38) ראה ע"ח שמ"א פ"ג. לקו"ת פ' ראה כז, א.
(39) ראה שבת פח, ב. תניא ספלו".
(40) פרשתנו א, ד.

1 זה בגלל שבהשכמת הבוקר נמצא האדם במצב נמוך ביותר (שאינו שייך עדיין ללימוד התורה, ואסור
2 לו להזכיר שם הוי"), הנה בפנימיות הענינים הרי זה לפי שההודאה ד"מודה אני" היא "לפניך", לעצמותו
3 יתברך כפי שהוא למעלה מכל השמות, כולל גם שם הוי'⁴⁶.

4 כלומר: מצד כחות הגלויים - ההודאה ד"מודה אני" היא במדריגה תחתונה ביותר, כאשר האדם הוא
5 במעמד ומצב שרוח הטומאה שורה עליו, ולכן הוא שייך רק לענין ההודאה מתוך קבלת עול בלבד, ללא
6 הבנה והשגה ורגש הלב; אבל לאידך גיסא - דוקא בהודאה זו מתבטאת עצם הנשמה שלמעלה מהשכל,
7 ולכן היא "לפניך", שקשורה עם עצמותו יתברך, למעלה משם הוי'.

8 [ולהעיר גם מהמבואר בתניא⁴⁷ בנוגע לענין הקבלת-עול, שזהו "ראשית העבודה ועיקרה כו" - דאף
9 שהיא רק ראשית העבודה, הרי היא גם עיקרה].

10 וזהו גם הטעם שרש"י צריך לשלול "אבל לנביאי אומות העולם כו"⁴⁸, דלכאורה, איך יתכן
11 'קא-סלקא-דעתא' שתהיה 'קריאה לשון חיבה' לנביאי אומות העולם, בה בשעה שגם הדיבור האמירה
12 והציווי (שלמטה מהקריאה) אינם שייכים אליהם, כמו שכתוב⁴⁹ "ומשפטים כל ידעום", ואסור להם
13 ללמוד תורה⁵⁰ - כי, מצד כחות הגלויים, הנה קודם נטילת ידיים נמצא יהודי במעמד ומצב נמוך כל-כך
14 עד שצריך לשלול את הדמיון לאומות העולם, על-ידי התעוררות עצם הנשמה שבאה לידי ביטוי באמירת
15 "מודה אני".

16 יב. ויש להוסיף, שעל-פי האמור שיש ב"ויקרא אל משה" ב' ענינים: (א) סיום כל הדברות (אמירות
17 וציוויים) שבספר שמות, קודם הקמת המשכן, (ב) התחלת כל הדברות (אמירות וציוויים) שבספר ויקרא
18 שנאמר מאוהל מועד - יש לומר, שגם בענין ההודאה שבה מתבטא עצם הנשמה (קריאה לשון חיבה)
19 ישנם ב' ענינים אלו: (א) ההודאה ד"מודה אני" שלפני התפלה ולימוד התורה - בדוגמת "ויקרא" שלפני
20 "וידבר" דספר ויקרא, (ב) ההודאה ד"אך צדיקים יודו לשמך גו"⁵¹ שלאחרי התפלה - דוגמת "ויקרא"
21 שלאחרי כל הדיבורים דספר שמות.

22 והחילוק ביניהם - על-דרך החילוק שבין אתערותא דלעילא שלפני אתערותא דלתתא, לאתערותא
23 דלעילא שבאה לאחרי אתערותא דלתתא:

24 אתערותא דלעילא שלפני אתערותא דלתתא - אף שבאה מלמעלה, ולכן אינה מוגבלת (למעלה ממה
25 שהאדם יכול לפעול באתערותא דלתתא על-ידי עבודתו המוגבלת)⁵², מכל-מקום, כיון שהאדם לא הכין
26 את עצמו לכך, אינה מאירה אצלו בפנימיות (ומצד זה יש מעלה באתערותא דלתתא, שעל-ידי עבודה
27 נפעלים הענינים בפנימיות)⁵³; ואילו האתערותא דלעילא שבאה לאחרי השלימות דאתערותא דלתתא, יש
28 בה ב' המעלות - שמאיר אור עליון ביותר⁵⁴, וגם חודר בפנימיות האדם⁵².

29 וכן הוא בענין ההודאה: ההודאה ד"מודה אני" שלפני העבודה בכחות פנימיים (בתפלה ותורה) -
30 עם היותה מדריגה נעלית, גילוי עצם הנשמה שלמעלה מכחות פנימיים, הרי זה מאיר רק באופן מקיף;
31 מה-שאינ-כן ההודאה ד"אך צדיקים יודו לשמך" - כיון שבאה לאחרי העבודה בכחות פנימיים, הרי זה
32 באופן שגם הכחות הפנימיים (שכל ומדות) נעשים חדורים בהודאה שמצד עצם הנשמה.

33 ויש להוסיף ולבאר סדר הדברים, שתחילה ישנו הענין ד"ויקרא אל משה" שלאחרי ספר שמות,
34 בדוגמת ההודאה ד"אך צדיקים יודו לשמך" שלאחרי התפלה, ואחר-כך בא הענין ד"ויקרא אל משה"
35 שלפני ספר ויקרא, בדוגמת ההודאה ד"מודה אני" שלפני התפלה - כי עבודתו של יהודי צריכה להיות
36 באופן שמיום ליום הולך ומתעלה בעילוי אחר עילוי, כמו שכתוב⁵⁵ "ילכו מחיל אל חיל", ועד שהענינים

(51) תהלים קמ, יד.

(52) ראה לקו"ת שה"ש כד, א.

(53) ראה לקו"ת פרשתנו ב, סע"ב ואילך.

(54) ראה לקו"ת שה"ש שם, ב.

(55) תהלים פד, ח.

(46) ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות סי"א, ובהערה 78

שם. וש"נ.

(47) רפמ"א.

(48) ראה גם לקו"ש שם ע' 25.

(49) תהלים קמז, כ.

(50) סנהדרין נט, רע"א. וש"נ.

1 שאתמול היו אצלו באופן של הודאה ומקיף בלבד, נעשים היום באופן פנימי, ואילו ענין ההודאה היום
2 הוא במדרגה נעלית יותר⁵⁶, ונמצא, שההודאה ד"אך צדיקים יודו לשמך" (שבה חודרת ההודאה בכחות
3 פנימיים) היא רק הכנה והקדמה להודאה ד"מודה אני" (הודאה בדרך מקיף) ביום שלאחרי זה, להיותה
4 במדרגה נעלית יותר.

5 וכך הולך יהודי ומתעלה בעילוי אחר עילוי, כמאמר רז"ל⁵⁷ "צדיקים אין להם מנוחה, שנאמר ילכו
6 מחיל אל חיל", ועד "ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁵⁸.

* * *

7 יג. לפני עשרים וחמש שנה - בט' אדר-שני ה'ש"ת - הגיע כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר
8 לארצות-הברית.

9 ובהקדמה - שבנוגע למספר שנים שמציינים תקופה שלימה, מצינו בתורה מספר עשר שנים⁵⁹, עשרים
10 שנה, שלושים שנה⁶⁰, ועל-אחת-כמה-וכמה תקופה של חמישים שנה שנקראת "יובל"⁶¹; אבל בנוגע
11 לכ"ה שנה, הנה לעת-עתה לא מצאתי שמציינים זאת בתור תקופה. - מצינו בתנ"ך נבואה שנאמרה
12 "בעשרים וחמש שנה לגלותנו"⁶², אבל לא מדובר שם אודות סיום תקופה של שנים.

13 אבל אף-על-פי-כן, כבר נתקבל אצל כמה וכמה מישראל שומרי תורה ומצוות להחשיב מספר כ"ה שנה
14 כסיום של תקופה⁶³, שאז עורכים חשבון וסך-הכל מכל מה שנעשה בתקופה זו, ומחליטים מה צריך
15 לעשות מכאן ולהבא, כך, שיש לנצל זאת עבור ענין של התעוררות בעניני תורה ומצוות בכלל ובפרט
16 בעבודת התפילה וביראת שמים כו'.

17 ועל-דרך שמצינו במכתבו של כבוד קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן⁶⁴, שלמרות ש"מזהיר ..
18 אזהרה גדולה" שלא לפלפל ולהשכיל השכלות הברודיים מלבו ("אייגענע השכלות") בתניא, ושולל זאת
19 בביטויים קשים ("מיט שטריינגע ווערטער"), מכל-מקום, כותב בעצמו ש"בעניני עבודה .. שיכולים
20 לקשר בדברי התניא, עם היות שאין זה הכוונה האמיתית בהדברים האלו, מותר לדבר ולהרחיב בהם
21 הדיבור".

22 ובפרט שנמצאים כאן "פנים חדשות", אורחים, שהגיעו לרגל מלאות כ"ה שנה לבוא כבוד קדושת
23 מורי וחמי אדמו"ר לכאן (וביניהם גם כאלו שצריך לברך "שהחיינו" על ראייתם, כדלקמן) - הרי בודאי
24 שטוב ונכון לנצל הזדמנות זו עבור התעוררות לעבודת ה'.

25 יד. ביום ט' אדר שני ה'ש"ת, בבואו לכאן, אמר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר בשיחתו⁶⁵:

26 פותחין בברכה, תודה לא-ל שפדה והוציא אותנו מן המיצר אל המרחב.

27 ההלכה היא⁶⁶, שהרואה את חבריו החביב עליו הרבה ושמח ונהנה בראייתו, צריך לברך שהחיינו
28 וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

29 הרבי, בעל התניא, כותב בהלכות ברכת הנהנין⁶⁷, שעל כל מאורע של שמחת הלב צריך לברך. בנוסח
30 ברכה זו יש חילוק אם יש לבעל השמחה שותפים בטובה הגורמת 'שמחת לבב', או שאין לו שותפים.

(62) יחזקאל מ, א.

(56) ראה (עד"ז) לקו"ת ואתחנן ז, רע"ג.

(63) ראה גם אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' תכ. ח"ו ע' רנו.

(57) סוף ברכות.

אג"ק ח"ד ע' שנה.

(58) סוף תמיד. וראה המשך תרס"ו ע' יב. ועוד.

(64) אג"ק שלו ח"ב ע' תשכ. וראה סה"ש תש"ח ע' 163. וש"נ.

(59) ראה לך לך טז, ג ובפרש"י. יבמות סד, א. אבות ספ"ה.

(65) נדפסה בסה"ש קיץ ה'ש"ת בתחלתו.

תורת מנחם - התועדויות ח"כ ס"ע 85 ובהערה 13.

(66) ראה סדר ברכה"צ לאדה"ז פי"ב הי"א. וש"נ.

(60) ראה יחזקאל א, א. קיצורים והערות לתניא ע' עו. זח"ג רמו, סע"ב. עבוה"ק ח"ד פי"ט. תורת מנחם שם ריש ע' 86.

(67) שם הי"א. וש"נ.

(61) ראה קידושין טז, א. ירושלמי ברכות פ"ד ה"א. פרש"י

שמואל-א, כב. מכילתא (ופרש"י) משפטים כא, ו.

1 כאשר אין שותפים לבעל השמחה - אזי נוסח הברכה הוא "שהחיינו". ואם יש לו שותפים - אזי נוסח
2 הברכה הוא "הטוב והמטיב".

3 (וסיים כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר:) ב'שמחת לבב' שלי יש לי שותפים - אגודת חב"ד ועסקני
4 הכלל, האישים שנטלו חלק גדול ביציאה שלי עם משפחתי שיחיו, בעזרת ה' יתברך, מן המיצר אל
5 המרחב.

6 טו. ובהקדמה:

7 בדרך כלל, הנה גם כשלומדים מאמר חסידות, לא מדייקים כל-כך,

8 - ובפרט בדבר שכבר נדפס, כדברי אדמו"ר האמצעי⁶⁸ אודות "טבע אנ"ש, שבדברים שבכתב, שגם
9 שמלאים טעות, לא יחושו על כל הוצאה רבה להשיגם, וכאשר יבואו אותן הדברים בעצמן בדפוס ..
10 כורכו יפה ומניחו בקרן זוית למשמרת כו". ואם הדברים אמורים בזמנו של אדמו"ר האמצעי,
11 על-אחת-כמה-וכמה בנוגע לזמנינו זה -

12 ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לשיחה, ובפרט אם היא ב"זשאַראָן"⁶⁹ - יש שמסתפקים בקריאת הדברים
13 בעלמא⁷⁰, ולא באופן של לימוד כו'.

14 אבל, כד דייקת שפיר, הנה גם את השיחות צריכים ללמוד בעיון ובהעמקה⁷¹, כיון שיש בהם ריבוי
15 ענינים הן בנוגע לתורת החסידות, והן בנוגע לנגלה דתורה, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע להלכה למעשה
16 והוראות בעבודת ה'.

17 ועל-דרך-זה בנוגע לשיחה הנ"ל, שיש בה ענינים הדורשים ביאור מצד הלכה, ועל-אחת-כמה-וכמה
18 על-פי חסידות, ובאופן שגם כעבור כ"ה שנים (וגם כעבור חמשים שנה וכו') מהווים הם הוראה נצחית,
19 שהרי דברי צדיקים קיימים לעד⁷², ומה גם שנדפסו הדברים, והרי דבר שבדפוס הוא לדורי דורות⁷³.

20 ומפני קוצר הזמן⁷⁴, נתעכב עתה על ענין אחד הדורש ביאור כשלומדים שיחה הנ"ל.

21 טז. בשיחה הנ"ל מדובר אודות ב' מאורעות שצריך לברך עליהם: (א) ראיית חבירו החביב עליו
22 הרבה ושמח ונהנה בראייתו, שעל זה צריך לברך שהחיינו (וגם כשיש לו שותפים בשמחה והנאה זו,
23 צריך לברך שהחיינו ולא הטוב והמטיב⁷⁵, כיון שאין זה ענין של טובה, אלא ענין של שמחה, שעל זה
24 מברכים רק שהחיינו⁷⁶), (ב) שמחת לבב שבאה מצד טובה, שבזה יש חילוק בנוסח הברכה: אם אין
25 שותפים לבעל השמחה - מברך שהחיינו, ואם יש לו שותפים - מברך הטוב והמטיב.

26 וצריך להבין סדר הדברים בשיחה זו:

27 כיון שמתחיל בענין היציאה מן המיצר אל המרחב (ענין של טובה) - היה צריך להמשיך מיד על
28 דבר ההלכה בנוגע לנוסח הברכה על ענין זה, שבנדון דידן, שיש לו שותפים, הרי זו ברכת הטוב והמטיב;
29 ולמה מפסיק באמצע בענין נוסף - ראיית חבירו, שברכתה שהחיינו!?

30 יז. ומפני קוצר הזמן - נתעכב עתה רק על ההוראה בנוגע אלינו:

31 ובהקדמה - שבמשך כ"ה שנים הנ"ל יצאו כמה-וכמה מבני ישראל מהמדינה ההיא, שבה היה כל
32 ענין של תורה ומצוות קשור עם מסירת נפש, וכיון שלמעלה ראו את החיות וההתלהבות שלהם בקיום
33 התורה ומצוות ומסירת נפשם עבור עניני יהדות על כל צעד ושעל, הנה בחסדי ה', ובאופן שלמעלה
34 מהטבע, יצאו מן המיצר אל המרחב (כלשון כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר בשיחה הנ"ל), ובאו למקום
35 שבו יכולים לקיים תורה ומצוות ללא מניעות ועיכובים.

(68) בהקדמה לדרך חיים (בסופה).

(69) = בלשון אידיש.

(70) ברשימה נוספת: בין שתיית כוס מיץ ("דזשוס") אחת לחברתה... ובאופן שמביט לרגע בעמוד זה, וברגע שלאח"ז מביט כבר בעמוד השני.

(71) ראה גם תורת מנחם - התוועדות ח"ג ע' 34. חל"ד ע'

302. ועוד.

(72) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תקעו. ח"ד ע' שלט. ח"י ע' קמו. ח"א ע' שכת.

(73) אג"ק שם ח"ב ע' שפב.

(74) (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק): ובפרט שיש כאלו שמביטים על השעון ומצפים לסיים ההתוועדות...

(75) ב"י לאו"ח וסרכ"ה - בשם הרשב"א.

(76) מג"א שם - בשם הלבוש.

1 אבל, בבואם למקום זה - יש מהם ששכחו על ענין המסירות נפש⁷⁷; הם חושבים שהצורך במסירות
2 נפש היה רק בהיותם במעמד ומצב שיש מניעות ועיכובים, במעמד ומצב ד"מן המיצר קראתי י"ה⁷⁸,
3 אבל עתה, בהיותם במדינות הרווחה אין צורך במסירות נפש; יכולים להסתפק בעבודה שעל-פי טעם
4 ודעת (גם אז טופח חבירו על שכמו ואומר לו שהוא "אָ פיינער איד"...), ואין צורך בעבודה של מסירות
5 נפש שלמעלה מטעם ודעת.

6 ומה גם שבהיותם כאן למדים הם מהליכות ומנהגי המדינה⁷⁹:

7 בהיותם במקום שבו היו גוים פראי-אדם ("ווילדע גוים"), היו גם הם צריכים להתנהג כפראות -
8 להיות יהודי-פראי ("אָ ווילדער איד") שאינו מתחשב בחשבונות שכליים; אבל עתה, בהיותו בין גוים
9 שמתנהגים באופן של התיישבות וחיבור (סאָטאָטשנע) - צריך גם הוא להתנהג כן.

10 ולדוגמא: העניבה ("גאַלסטוק") צריכה להיות מונחת במקום המדויק, והגרביים צריכים להיות בצבע
11 המתאים⁸⁰, ופשיטא שבכל יום הוא חייב לקרוא את העיתון - חוק ולא יעבור - שהרי לולי זאת לא ידע
12 "חס-ושלום" מה החליט ה"פרעזידענט" בוואַשינגטאָן בנוגע לענין מסויים. ועל-דרך-זה בנוגע לעניני
13 אכילה ושתיה - שהוא חייב לשותות בכל יום כוס חלב או כוס מיץ בשעה הקבועה, ובלאו-הכי "אינו
14 מסוגל" ללמוד שיעור קבוע אפילו ב"קיצור שולחן ערוך"...

15 וכאשר אומרים לו שיעשה חשבון ויתבונן במעמדו ומצבו בנוגע לחיות ולהט ("קאָך") בעניני תורה
16 ומצוות, כאשר סדר העבודה שלו הוא במדידה והגבלה, שאין להשוותו כלל למעמדו ומצבו כפי שהיה
17 פעם, כאשר סדר העבודה שלו היה מתוך מסירות נפש - יש לו חשבון אחר:

18 מובא בחסידות⁸¹ (והרי הוא "חסיד"... ששם שצריך לידע חסרונות עצמו, כך צריך לידע גם מעלות
19 עצמו. - ההתבוננות במעלות עצמו נחשבת אצלו ל"עבודה" על-פי דרך החסידות. - ולאחרי ככלות הכל
20 - טוען הוא - הרי הוא במצב די טוב... ומה גם - טוען הוא - שיש לו ב"בנק" "חשבון גדול"
21 מהמסירת-נפש שהיתה לו במדינה ההיא, כך שעכשיו יכול לנוח!

22 ומובן, שהסך-הכל מהחשבונות הנ"ל הוא - שנמצא במעמד ומצב של שינה, וכתוצאה מזה נחלשים
23 כחותיו הרוחניים - כפי שרואים בנוגע לכחות גשמיים, שכאשר לא משתמשים בהם הרי הם נחלשים
24 (וכדי לחזור ולהשתמש בהם מחדש, יש צורך ביגיעת נפש ויגיעת בשר, ובתחילה סובלים כאבים כו'),
25 וכן הוא גם בכחות רוחניים.

26 יח. ועל זה באה ההוראה מהשיחה הנ"ל - כאשר (לא מניחים אותה על גבי המדף, אלא) לומדים
27 אותה:

28 לכל לראש - שגם לאחרי כ"ה שנים של שינה... יכולים להתעורר ולברך "שהחיינו" (כמוזכר בהתחלת
29 השיחה), היינו, לחזור ולהתחיל לעסוק בכל עניני העבודה בחיות מחודשת, ומתוך מסירות נפש, כאילו
30 רק אתמול יצא מהמדינה ההיא.

31 ולאחרי שיתחיל לעסוק בעבודה בחיות מחודשת (תוכן ברכת שהחיינו) - בודאי לא ישאר יחידי (גם
32 אם בתחלת העבודה נדמה לו שהוא יחידי, ובמילא, מה כבר יוכל לפעול? ...) אלא יהיו לו שותפים
33 בעבודה⁸² (כמוזכר בהמשך השיחה אודות השותפים שנטלו חלק ביציאת כבוד קדושת מורי וחמי
34 אדמו"ר מן המיצר אל המרחב), ואז יוכל גם לברך ברכת "הטוב והמטיב".

(77) ראה גם תורת מנחם - סה"מ אדר ע' מא.

(78) תהלים קיח, ה.

(79) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"א ס"ע 222

ב"היום יום" כו חשון). (82) לא כמו בענין השינה, שבה אין "שותפות", אלא כל

ואילך. (80) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ג ריש ע' 196.

אחד ישן בפני עצמו...

ונקודת הענין - שלמרות שכתוצאה מהיציאה מן המיצר אל המרחב נחלש ונתעלם כח המסירות נפש,¹
 צריך לגלות את הכוונה האמיתית שביציאה מן המיצר אל המרחב (שהרי "מה מצעדי גבר כוננו גו"⁸³),²
 להשלים את הכוונה העליונה⁸⁴) - שגם בה"מרחב" תהיה העבודה דקיום התורה ומצוות והפצת המעיינות
 באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.
 וכן הוא בנוגע לכל עניני העלמות והסתרים - שכאשר מבטלים אותם, אזי מתגלה הכוונה הפנימית
 שבהם, ועל ידם גופא ניתוסף בעניני קדושה. וכידוע הפירושו⁸⁵ במאמר רז"ל⁸⁶ "מתוך שלא לשמה בא
 לשמה", ש"מתוך שלא לשמה היינו ה"תוך" (הפנימיות) של ה"שלא לשמה", שמזה באים לדרגא נעלית
 יותר ב"לשמה".

* * *

יט. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ולא תשבית מלח גו'.
 כ. בסיום המאמר - בנוגע להשייכות של "משל הקדמוני"⁸⁷ לענין ד"ולא תשבית מלח"⁸⁸ (שבו
 מתחיל המאמר), ולפרשת ויקרא (שבה נדפס המאמר) בכלל - הוסיף כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א:
 וגם כאן רואים (כפי שרואים בריבוי מקומות) שכל עניני החסידות, אפילו אלו שבאים לכאורה רק
 בדרך אגב - הם בתכלית הדיוק, ומרומזים בהם ענינים נפלאים, ועד שאפילו הפוסקים (או מאמרי רז"ל)¹³
 שבהם מתחילים המאמרים, וגם הסדרות (שבהם נאמרו המאמרים, או שבהם נקבעו בספרי חסידות), יש
 להם שייכות פנימית לענינים המבוארים במאמרים⁸⁹.
 וענין זה מלמדנו עד כמה צריכים לשים לב ("זיין צוגעטרָאָגן") ולעיין בלימוד תורת ודברי רבותינו
 נשיאינו, גם בענינים שנראה לכאורה שהובאו רק בדרך אגב,
 - וכדברי חז"ל⁹⁰ על הפסוק⁹¹ "כי לא דבר ריק הוא מכם", "ואם ריק, מכם הוא, למה, מפני שאין
 אתם יגעים בתורה" -
 שגם הם הם בדיוק גדול - הם מכילים תוכן רב, ומרמזים על ענינים נפלאים⁹².
 כא. (ואחר-כך אמר:) על-פי המדובר⁹² שילמדו בכל שבוע ה"לקוטי תורה" דפרשת השבוע - הנה
 אלו שסיימו לימוד ה'לקוטי תורה' דפרשת ויקרא (וגם אלו שאיחרו, אבל יסיימו קודם הבלדה), יאמרו
 עתה "לחיים", מתוך החלטה טובה להמשיך לימוד זה בכל שבוע במשך כל השנה.
 וכיון שהתורה היא כלי לברכתו של הקדוש-ברוך-הוא, הרי בודאי שכל אלו שלומדים 'לקוטי תורה',
 כולל ובמיוחד אלו שנתנו ממנו עבור הדפסת ה'לקוטי תורה' כדי לאפשר את לימוד ה'לקוטי תורה'
 - יתברכו בברכותיו של הקדוש-ברוך-הוא בכל המצטרך להם, בבני חיי ומזוני, ובכולם - רויחי.

* * *

כב. הביאור בפירושו רש"י בסיום פרשתנו, "לאשר הוא לו" "למי שהמון שלו", דכיון שהוספת
 החומש היא קנט לגזן⁹³ על חומר החטא, יש מקום לומר שאין חיוב לתתו לנגזל דוקא⁹⁴ (אלא לגבוה),

שהפסוק וכתבתם נאמר גם בפ' ואתחנן שלפני פ' עקב - כי תוכן
 המאמר שייך לפ' עקב, עיי"ש.
 (90) ירושלמי פאה פ"א ה"א.
 (91) האזינו לב, מז.
 (92) תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 307 ואילך. וש"נ.
 (93) וע"ד מ"ש הרמב"ם (סוף הל' תמורה) "ירדה תורה לסוף
 מחשבת האדם וקצת יצרו הרע, שטבע של אדם נוטה להרבות קניינו
 ולחוס על ממונו, ואע"פ שנדר והקדיש, אפשר שחזר בו וניחם
 ויפדה בפחות משוויו, אמרה תורה אם פדה לעצמו יוסיף חומש".
 (94) וכמו גבי זר שאכל תרומה בשגגה, ש"משלם קרן
 לבעלים, וחומש לכל מי שירצה" (תרומות פ"ו מ"ב).

(83) תהלים לז, כג.
 (84) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תקסא (נעתק
 ב"היום יום" יד חשון), שם ח"ה ע' קג (נעתק ב"היום יום" י
 תמוז). שם ח"ו ע' תז (נעתק ב"היום יום" ג אלול) ועוד.
 (85) ראה לקו"ש ח"כ ע' 50 ואילך. וש"נ.
 (86) פסחים נ, ב. וש"נ.
 (87) פרשתנו ב, יג.
 (88) שמואל-א כד, יד. וראה פרש"י משפטים כא, יג. פרש"י
 מכות יו"ד, ב.
 (89) ראה ד"ה וכתבתם תשכ"ט (סה"מ תשכ"ט ע' שה),
 הטעם מה שהמאמר ד"ה זה דשנת תרכ"ט נאמר בפ' עקב - אף

1 ולכן הוצרך הכתוב לומר "לאשר הוא לו"; ומפרש רש"י שלא קאי על הגזלן שאליו שייכת טובת ההנאה,
 2 אלא "למי שהממון שלו" - הנגזל, "שהיו מעותיו בטלים אצלו". ואף שעל הניזק נגזר מן השמים, הרי
 3 יתכן שהגזירה היא רק על משך זמן, עד ששיבנו הגזלן, כיון שלאמיתו של דבר הרי זה "הממון שלו".
 4 וההוראה, שכללות ההנהגה בין אדם לחבירו צריכה להיות מתוך רגש פנימי והתחשבות בכבוד חבירו
 5 (לאחרי שישנו היסוד שכל זה הוא מצד ציווי הקב"ה) - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א,
 6 ונדפס בלקוטי-שיחות חלק ז עמוד 9 ואילך.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג אדר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"א אדר (שממהר הנני לענות עליו שלא בהתור) כדי למנוע הוצאת לעז
 וכו'.

העיר במ"ש בפסקי דינים בסופו דף ס"ט ע"ב ורואה בזה שינוי, אשר בהוצאות הקודמות הי'
 כתוב באופן אחר ובהוצאה החדשה, באו התיבות - ואינה תשובה.

הנה בודאי ידוע לו ושמע עוד יותר יחס חסידים לרבם האדמו"ר שבמילא שולל זה את החשד
 לשינוי עיקרי בזה. והעובדא היא שגם בהוצאה הראשונה הי' כתוב ואינה תשובה ונמצא ת"י וממנו
 עשו פוטו, דתוצאה חדשה של קה"ת וכמ"ש בהקדמה.

ומעשה שהי' כך הי'. וכמו ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אשר
 המדפיסים בוויילנא (ולא שמעתי ברור אם הבחור הזעצר והמפקחים עליו אם גם המו"ל) שכידוע
 היתה אז בעת ההיא דהדפסת הפסקי דינים עיר מבצר של המתנגדים, וכנראה שנתוסף לזה גם מה
 ששנת תרמ"ד היתה בסמיכות לאחר הסתלקות אדמו"ר מוהר"ש נ"ע ובמילא שעת חירום בין גברא
 לגברא, הנה השתמשו בהזדמנות זו לזי"ף, ובמקום ואינה תשובה הדפיסו הנוסח שמעתיק כת"ר
 וכשהגיעו הטופסים הראשונים לליובאוויטש, הנה אחזו בכל האמצעים הנחוצים וחזרו והדפיסו את
 העמודים האחרונים בהנוסח של הצ"צ, ומובן אשר לא היתה בידי לבער את כל הטופסים עם הנוסח
 המזויף. עד כאן סיפור של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

כדרכם של רוב המ[כר]יע של המזייפים הנה שוברו בצדו אשר מלבד שאינו כתוב בסגנונו
 של הצ"צ כלל, הנה בהמשך הדברים הן לפניו והן לאחוריו כשמביא הצ"צ ראשונים כותב מיט א
 ברייטקייט שלא בערך ופשיטא אשר בחדא מחתא לא הי' עושה שינוי כזה, ויעויין ג"כ בפסקי דינים
 בתחלתו דף א' ודף ב' והמילואים לזה שנדפסו בשו"ת צ"צ שער המילואים הוצאת קה"ת שנעתק
 מהביבליעך שם מביא הצ"צ דברי הגר"א ויראה שם סגנונו בזה.

בברכה.

בס"ד. משיחות ש"פ ויקרא, פ' החודש, ר"ח ניסן ה'תנשא.

19 שר"ח ניסן חל בשבת⁶ (ועד"ז בשנים שחל ר"ח
20 טבת⁷ או ר"ח אדר בשבת⁸).
21 ועילוי נוסף בשנה זו (גם לגבי כמה שנים
22 שבהם חל ר"ח ניסן בשבת) מצד הקריאה ד"סדר
23 היום" בפרשת ויקרא⁹ – שנוסף על השייכות
24 דפרשת החודש¹⁰ להקריאה דר"ח (בכל ר"ח ניסן
25 שחל בשבת), כיון שמצות קידוש חדשים נאמרה
26 בפסוק "החודש הזה לכם"¹¹, שייכת פרשת החודש
27 (שבה מדובר אודות ר"ח ניסן) גם לפרשת ויקרא –

1 א. ביום הש"ק זה ישנו חידוש מיוחד –
2 שמוציאין שלשה ספרי תורה¹ "ראש חודש ניסן שחל
3 להיות בשבת מוציאין שלשה ספרים, קורין סדר
4 היום (פרשת השבוע) בראשון, וענין ראש חודש
5 בשני, והחודש הזה בשלישי"².
6 ובהקדמה – שהוצאת שלשה ספרים לקרוא
7 בהם הו"ע של חידוש, שהרי, בדרך כלל מוציאין
8 וקורין בס"ת אחד, ו"אם יצטרכו לקרות שני ענינים
9 מוציאין שני ספרי תורה"³, כמו בשבת ר"ח, ובכל
10 יום טוב, ורק לעתים נדירות (כשצריכים לקרות
11 שלשה ענינים) מוציאין שלשה ספרים:

12 הפעם היחידה בכל שנה ("אחת בשנה")
13 שמוציאין שלשה ספרים היא בשמחת תורה⁴:
14 "מוציאין שלשה ספרים, וקורין באחד וזאת הברכה
15 עד סוף התורה, ובשני בראשית עד אשר ברא
16 אלקים לעשות, ובשלישית קורא המפטיר"⁵.

17 ובכמה שנים שקביעותם באופן מיוחד מוציאין
18 שלשה ספרים פעם נוספת – כבקביעות שנה זו

6) ויש לומר, שיש מעלה בהקריאה בג' ס"ת בשבת ר"ח ניסן
לגבי שבת ר"ח טבת ואדר – כי, הטעם שבמירא דר"י נפחא
נתפרש ר"ח טבת ואדר (ולא ניסן), הוא, משום ש"צריכא, דאי
איתמר בהא וכו'" (מגילה שם. וראה תוד"ה חדא), משא"כ ר"ח
ניסן שאין צורך לפרשו, כי "כש"כ הוא מהנך, דתמן (בר"ח טבת
ואדר) המפטיר קורא ההפטרה מענינו של המפטיר (תנוכה
ושקלים) אף שאינו שייך לשבת ר"ח .. אבל כאן (בר"ח ניסן) ..
גם בהפטרה של פרשת החודש כתיב ובשבתות ובחדשים יבוא
כו' להשתחוות לפני ה'", כבהפטרה דשבת ר"ח שאין שם רק
פסוק "והי' מידי חודש בחדשו ושבת בשבתו כו' להשתחוות
לפני" (אור שמח לרמב"ם).

ועד"ז י"ל גם בנוגע להקריאה בג' ס"ת בשמחת – שכיין שאינה
מעיקר הדין (כנ"ל בהערה שלפני), אלא כתוצאה מהמנהג
לשמוח בגמרה של תורה (שלא יוכל להתפרש באופן בלתי-
רצוי ח"ו), י"ל, שהטעם שלא נתפרש בספרו של הרמב"ם הוא
מצד גודל העילוי שאינו יכול להתפרש בתושבע"פ, ע"ד המבואר
בנוגע למנהג ד"הקפות" בהשמחה לגמרה של תורה בשמחת**
(ראה לקו"ת דרושי סוכות פ, ג. ובכ"מ).

7) ובשנת העיבור – כשר"ח טבת חל בשבת חל גם ר"ח ניסן
בשבת (כבהקביעות דשנה הבעל"ט).

8) "ראש חודש אדר שחל להיות בשבת מוציאין שלשה
ספרים, הראשון קורא בו סדר היום, והשני קורא בו ענין ראש
חודש, והשלישי קורא בו כי תשא". וכן "ראש חודש טבת שחל
להיות בשבת מוציאין שלשה ספרים, הראשון קורא בו סדר היום,
והשני קורא בו ענין ראש חודש, והשלישי קורא בו ענין חנוכה"
(רמב"ם שם הכ"ג"ד).

9) משא"כ בשנת העיבור, שבר"ח ניסן שחל בשבת קורין
פרשת תוירע.

10) בספר השלישי – סיום ותותם הקריאה דכל השלשה
ספרים ("הכל הולך אחר החיתום"), ומפטירין בהפטרת פרשת
החודש דוקא.

11) בא יב, ב. וראה רמב"ם ריש הל' קידוה"ח.

1) ולהעיר, שחידוש זה נראה בגלוי לכאור"א מבני שבאים
לביית-הכנסת, כולל גם קטני קטנים, שעוד לפני שמגיעים לכלל
הבנה, וזאין שמוציאין שלשה ספרים, ולא עוד אלא שמנשקין
כל שלשת הספרים, וב' פעמים, הן בעת הוצאתן מארון הקודש
(והולכתן להבימה שבבית הכנסת לקרוא בהם), והן בעת הכנסתן
לארון הקודש, כמנהג ישראל.

2) רמב"ם הל' תפלה פ"ג הכ"ג. – וראה בכס"מ, שדין זה
נלמד מהמירא דר' יצחק נפחא (מגילה כט, ב) בנוגע לר"ח טבת
ור"ח אדר. ולהעיר, שגם בטוש"ע נתפרש ע"ד הוצאת ג' ס"ת
רק בר"ח טבת שחל בשבת (או"ח סו"ס תרפד), ובר"ח אדר שחל
בשבת (שם ר"ס תרפה), ולא נתפרש בנוגע לר"ח ניסן שחל
בשבת*, כמגילה שם. וראה לקמן הערה 6.

3) שם פ"ב הכ"ג.

4) נוסף על הוצאת כל ספרי התורה שבארון הקודש בעת
ההקפות דשמע"צ ודשמח"ת.

5) (טו"ש"ע או"ח (סו"ס תרסח ו)ר"ס תרסט. – ולהעיר,
שברמב"ם לא הובא ע"ד הוצאת ג' ס"ת בשמח"ת, אלא רק ב'
ס"ת, פרשת וזאת הברכה, וקרבות היום (שם פ"ג הי"ב"ד),
וטעם הדבר – כי הקריאה דהתחלת פרשת בראשית אינה מעיקר
הדין, אלא ש"רגילין להתחיל מיד בראשית, כדי שלא יהא פתחון
פה לשטן לקטרט לומר כבר סיימו אותה ואינם רוצים לקרותה
עוד" (טור שם). וראה הערה הבאה.

(** משא"כ בשו"ע – שהובא בו גם המנהג דהקפות (רמ"א או"ח
ס"ט).

(* ובאר שמוח לרמב"ם שם: "ובשו"ע נשמט").

18 כולה¹⁵, ועד"ז בנדו"ד, שהוצאת שלשה ספרי תורה
19 בשמח"ת שייכת ופועלת בכל השנה כולה¹⁶, וכן
20 הוצאת שלשה ספרי תורה בר"ח ניסן¹⁷ שחל בשבת
21 שייכת ופועלת בכל השנה כולה¹⁸, ולא עוד אלא
22 שפועלת גם בשאר השנים שקביעותם שונה, שגם
23 בהם ישנו הלימוד והוראה ונתינת-כח מהוצאת
24 שלשה ספרי תורה בר"ח ניסן שחל בשבת, נוסף על
25 הלימוד והוראה ונתינת-כח מהוצאת שלשה ספרי
26 תורה בשמח"ת שבכל שנה, כדלקמן.

27 ג. תוכן הענין דהוצאת ספר תורה (ועאכו"כ שלשה
28 ספרי תורה) מובן מהתפלות שאומרים בעת פתיחת
29 הארון, שהתחלתם בפסוק¹⁹ "ויהי בנוסע הארון
30 גו'", "ש"ספר (תורה) חשוב הוא בפני עצמו", אחד
31 מ"שבעה ספרי תורה"²⁰:
32 הוצאת ספר תורה היא כמו נסיעת הארון, שאז
33 ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויבך וינוסו
34 משנאיך מפניך".

35 וענינו בעבודת כאו"א מישראל (גם בזמן הזה
36 כשהארון גנוז²¹) – שבחי' משה שישנו בכאו"א
37 מישראל²² אומר (ממשיך ומגלה) ופועל שיהי'
38 הענין ד"קומה ה'", הוספה (קימה) בכל עניני
39 קדושה, "עשה טוב", וכן הענין ד"יפוצו אויבך
40 וינוסו משנאיך", ביטול ושלילת כל הענינים
41 הבלתי-רצויים, "סור מרע"²³, היינו, שהוצאת ספר

1 שנאמרה בר"ח ניסן¹², היינו, שבשנה זו מודגש בגלוי
2 הצד השווה דהקריאה בכל השלשה ספרים, שכולם
3 שייכים לפרשת החודש, ר"ח ניסן¹³.

4 ב. ויש לבאר תוכן הלימוד והוראה בעבודת
5 האדם לקונו מהענין דהוצאת שלשה ספרי תורה
6 ביום הש"ק זה – ע"פ הידוע שבכל ענין¹⁴ יש
7 לימוד והוראה בעבודת ה', ועאכו"כ בענין עיקרי
8 וחשוב כהוצאת שלשה ספרי תורה.

9 ובפרטיות יותר:

10 כדי להבין תוכן הענין דהוצאת שלשה ספרי
11 תורה בר"ח ניסן שחל בשבת בשנים מיוחדות, יש
12 להקדים תחילה תוכן הענין דהוצאת שלשה ספרי
13 תורה בכל השנים (בשמחת תורה), ולאח"ז יש לבאר
14 ההוספה בשנים מיוחדות שבהם מוציאים שלשה ספרי
15 תורה גם בר"ח ניסן (כשחל בשבת).

16 ובהקדם המדובר כמ"פ שגם הענינים שהם "אחת
17 בשנה" מהווים לימוד והוראה ונתינת-כח בכל השנה

(12 כפשטות הכתובים "ויהי בחודש הראשון גו' באחד לחודש
(ר"ח ניסן) הוקם המשכן" (פקודי מ, ז), "ולא יכול משה לבוא אל
אוהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן" (שם, לה),
ובהמשך לזה "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד" (ראה גם
תנחומא ריש פרשתנו. ספרי זוטא נשא ז, יא. לקו"ת ריש פרשתנו),
וכן המשך הפרשה בפרטי דיני הקרבנות, והמשכס בפרשת צו, עד
לפרשת שמיני, שמיני למילואים, הוא ר"ח ניסן (וראה גם לקו"ש
חי"ז ע' 11. סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 508-9. וש"נ).

(13 ועד"ז בהפטורה דפרשת החודש – שנוסף לכך שנפרש
בה גם ענינו של ר"ח (כמ"ש (יחזקאל מו, א-ג) "וביום החודש
יפתח גו'", "והשתחוו עם הארץ גו' בשבתות ובחדשים וגו'",
"וביום החודש פר בן בקר גו'"), ** מדובר בה אודות קרבנות
הנשיא***, ובזה מרומז הקשר והשייכות לפרשת השבוע, שקרוב
לסימה מדובר גם אודות קרבן דנשיא***.

(14 אפילו בעניני העולם, ועאכו"כ בעניני תומ"צ, כמ"ש
(ואתחנן ו, כד) "ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה
את ה' גו'").

(* להעיר מהשייכות ל"שמיני עצרת", שבו מוציאים ג' ס"ת (בא"ו – בו
ביום שהוא גם שמח"ת, ובחז"ל – למחרתו, ביו"ט שני של גלויות (טוש"ע
שבהערה 5)).

** גם לולי הוספת פסוק ראשון ואחרון מהפטורת שבת ר"ח.

*** ובכמה ק"ק (כמנהג האשכנזים) מוסיפים בהתחלת וסיום
ההפטורה בפסוקים (שלפני ולאחרי פרטי הענינים ד"בראשון באחד
לחודש גו'") שבהם מדובר אודות הנשיא. – ולהעיר שכ"ה מנהג
רבותינו נשיאנו לאחרי קבלת הנשיאות.

**** ולהעיר, שבנוגע לקרבנות הנשיא שבהפטורה מביא רש"י (מה,
ז) ב' דעות: "הנשיא הזה בכהן גדול מדבר.. במלך מדבר", ובפרשת
השבוע מדובר אודות שניהם – קרבן ד"כהן המשיח" (ג. ד.) וקרבן
ד"נשיא" (מלך) (ד. כב).

(15 ומרומז גם בהלשון "אחת בשנה" – שה"אחת" נמשך
וחודר "ב(כל ה)שנה".

(16 ובפרט ע"פ הידוע שמועדי חודש תשרי, אותיות רשית,
הם מועדים כלליים שנמשכים ופועלים בכל השנה כולה (סה"מ
תש"ב ע' 49. ועוד).

(17 ובפרט שר"ח ניסן הוא "ראשון גו' לחדשי השנה", "ראש
השנה ורגלים" (ריש מס' ר"ה. שם ד, א), כמו שמח"ת, שהוא הסיום
וחותם דראש השנה.

(18 ויש לומר – גם על החדשים שלפנ"ז, מהתחלת השנה,
כיון שיודעים כבר (ע"פ הלוח) שר"ח ניסן חל בשבת.

(19 בהעלותך יו"ד, לה.

(20 שבת קטז, רע"א.

(21 יומא נב, ב. וש"נ. רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ד.

(22 ראה תניא רפמ"ב. לקו"ת פרשתנו ב, א. ובכ"מ.

(23 כולל גם – ובעיקר – הפיכתם לקדושה, שעפ"ז יומתק
שהענין דסו"מ ("ויפוצו אויבך") בא לאחרי הענין דע"ט (אף
שהסדר הרגיל הוא סו"מ וע"ט), כיון שהכוונה היא גם ובעיקר
להפיכת הרע לקדושה, שענין זה בא לאחרי שלימות העבודה
דע"ט. וראה לקמן ס"ו.

14 (ובנדוד"ד) הוצאת שלשה ספרי תורה בר"ח ניסן שחל
15 בשבת.
16 והחילוק ביניהם הוא בהתאם לתוכן הקריאה
17 בהשלשה ספרי תורה:
18 תוכן הקריאה בשלשה ספרים בר"ח ניסן שחל
19 בשבת, מודגש בהקריאה בספר השלישי²⁹ שבו
20 קורין פרשת החודש ע"ד ענינו המיוחד דר"ח ניסן³⁰
21 – "החודש הזה לכם ראש חדשים וגו'".

22 ותוכן הקריאה בשלשה ספרים בשמח"ת, מודגש
23 בהקריאה (בספר השני) בהתחלת התורה [שהרי
24 הטעם שקורין בשלשה ספרים (אף שהקריאה
25 מעיקר הדין היא בפרשת וזאת הברכה, וקרבנות
26 היום³¹, ב' ספרים בלבד) הוא מפני ש"מתכיפין
27 התחלה להשלמה"³²] – "בראשית ברא אלקים גו'".

28 ובלשון חז"ל (שהובא בהתחלת פירוש רש"י
29 על התורה) "לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא
30 מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו
31 בה ישראל ומה טעם פתח בבראשית וכו'", היינו,
32 שהקריאה דשמח"ת היא באופן ד"פתח בבראשית",
33 והקריאה דשבת ר"ח ניסן היא "מהחודש הזה לכם
34 .. מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל".

35 ויש לומר שהחילוק בין הקריאה דפרשת
36 החודש להקריאה דשמח"ת הוא ע"ד ובדוגמת
37 החילוק שבין ניסן לתשרי (שהמועדים שבו
38 מסתיימים בשמח"ת), כידוע³³ שתשרי ענינו הנהגה
39 טבעית ("פתח בבראשית"), וניסן ענינו הנהגה
40 נסית³⁴ – סדר ההנהגה דישאל שבשבילם (ובשביל
41 התורה) נברא העולם³⁵ (ועד שנשאלת השאלה
42 "מה טעם פתח בבראשית", הרי "לא הי' צריך
43 להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא
44 מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל"), שהנהגה שלהם

1 תורה ("ויהי בנסוע הארון") מהוה נתינת-כח²⁴
2 לכללות העבודה²⁵.

3 ומזה מובן גודל העילוי שבהוצאת שלשה ספרי
4 תורה – שהנתינת-כח לכללות העבודה שבהוצאת
5 ספר תורה ("ויהי בנסוע הארון") היא באופן של
6 חזקה ("בתלת זימני הוי חזקה"²⁶), תוספת כח
7 וחזוק בכללות העבודה²⁷.

8 ד. ובהוצאת שלשה ספרי תורה גופא ישנם ב'
9 אופנים (בכללות): (א) חזקה שצריכה להיות וישנה
10 בעבודה התמידית שבכל שנה ושנה ("תמידים
11 כסדרם") – הוצאת שלשה ספרי תורה בשמח"ת,
12 (ב) חזקה שבאה באופן של הוספה ("מוספים
13 כהלכתם") בשנים שיש בהם קביעות מיוחדת²⁸ –

24 ויש לומר, שבנתינת-כח ד"בנסוע הארון" נכללת גם
הברכה בעניני פרנסה (שע"ז יוכל לעסוק בעבודת ה' מתוך
מנוחה, ללא דאגות וטרדות הפרנסה) – דכיון שכשנגזר הארון
נגזרה עמו צנצנת המן (יומא ורמב"ם שם), מובן, שהנתינת-כח
ד"בנסוע הארון" (ברוחניות, גם לאחרי שנגזר קשורה גם עם
צנצנת המן, שממנה ועל ידה נמשכת הברכה בפרנסה*, כמ"ש
(בשלח טז, לבי'ג ובפרש"י) "קח צנצנת אחת ותן שמה מלא
העומר מן והנח אותו לפני ה'" (לפני הארון**) למשמרת
לדורותיכם", "ראו בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו
למקום להכין מזון ליראיו", ולכן אין צורך ואין תועלת בטירחא
יתירה, כמו במן ש"לא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר"
מ"עומר לגלגלת" (שם, יז), ובו נכללו "כל מעדני עולם***
(במדב"ר פ"ז, ד).

25 וכמודגש גם בהמשך התפלות לאחרי "ויהי בנסוע
הארון" – "אנא עבדא דקודשא בריך הוא דסגינדא קמי' כו'",
"אב הרחמים כו' ויגער ביצר הרע מן הנשואים כו'".

26 ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.
27 ויש לקשר זה עם הטעם הפשוט דהוצאת שלשה ספרי
תורה "מפני טורח הציבור, שלא יטריח עליהם להיות עומדים עד
שיגלול ספר תורה" (רמב"ם שבהערה 3) – שהתוספת כח וחזוק
("חזקה") בכללות העבודה שוללת טירחא בעבודה בענין פשוט
("להיות עומדים עד שיגלול ס"ת"), כדי שתהי' הטירחא והיגיעה
בענינים נעלים יותר.

28 ולהעיר, שבקביעות שנה זו מודגש ביותר התוקף
ד"חזקה" בהמשכת הקדושה – שהתחלת השנה בג' ימים רצופים
("חזקה") דקדושת יו"ט ושבת, ב' ימים דר"ה (כיום המישי ויום
ששי) ויום השבת, ובחול"ל גם בימים ראשונים דסוכות, ובשמע"צ
ושמח"ת – ג"פ ג' ימים רצופים דקדושת יו"ט ושבת.

(* ולהעיר מפתגם אדמו"ר מהר"ש שפרנסה בזמן הזה הוא בדוגמת
ה"מן", "לחם מן השמים" ראה סה"מ תרנ"א ע' קצו. ועוד).
(** להעיר ש"לא נאמר מקרא זה עד שנבנה אוהל מועד" (פרש"י
שם) – בר"ח ניסן.

(***) ועפ"ז יש לברר השייכות דצנצנת המן להארון – כיון שבארון
הי' גילוי אלקות שלמעלה ממדידה והגבלה, עד שמקום הארון אינו
מן המדה (יומא כא. טע"א. וש"נ), ודוגמתו במן, שה"עומר לגלגלת"
הי' למעלה ממדידה והגבלה, הן בכמות, שהושו בו ה"מרבה"
וה"ממעט", והן באיכות, שנכללו בו כל מעדני עולם.

29 סיום וחותם (מפטיר) הקריאה בכל השלשה ספרים, כנ"ל
הערה 10.

30 ששייך גם ל(שבת)ר"ח – מצות קידוש חדשים, ולפרשת
ויקרא – שנאמרה בר"ח ניסן (כנ"ל ס"א).

31 רמב"ם ה"ל תפלה פ"ג הי"ב-יד (וראה לעיל הערות
6-5).

32 נוסח "מרשות" לחתן בראשית.

33 ראה סה"מ מלוקט ח"ד ע' קצד. וש"נ.

34 כמרומו בשמו של החודש – "ניסן, שבו נעשו ניסים
לישראל" (פס"ז ולקח טוב בא יב, ב), ולא רק "ניסים" סתם, אלא
גם "ניסי ניסים" ("נס בתוך נס"), כמרומו בבי' הנוני"ן ד"ניסן" (ראה
ברכות נו, רע"א ובפרש"י וחדא"ג מהרש"א שם).

35 פרש"י ר"פ בראשית. ובכ"מ.

28 מודגש בגלוי ב"שמחת תורה"³⁹ יותר מאשר בשבת
 29 ר"ח ניסן⁴⁰), כי אם, שה"הנהגה נסית" נמשכת
 30 וחודרת (גם) בעבודה בעניני העולם במעשה
 31 בפועל – כמודגש בזה ש"החודש הזה לכם" היא
 32 "מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל", היינו, לא ענין
 33 של תורה שלמעלה מהעולם⁴¹, כי אם "מצוה"
 34 דוקא, מעשה בפועל בעניני העולם; אלא
 35 שהעבודה במעשה בפועל בעניני העולם אינה ע"ד
 36 הרגיל, כמו הנהגה טבעית, כי אם כמו הנהגה נסית,
 37 באופן של הרמה (נס מלשון הרמה⁴²) למעלה
 38 מטבעו ורגילותו⁴³.

39 וענין זה הוא בהדגשה יתירה בשבת ר"ח ניסן
 40 דשנת "אראנו נפלאות" (ובהוספה על "שנת נסים"
 41 שלפנ"ז) – כי, בשנה זו הסדר הרגיל ("תמידים
 42 כסדרם") הוא באופן של "נפלאות" (שלמעלה
 43 מ"נסים" סתם), ומזה מובן שבשבת ר"ח ניסן ישנה
 44 נתינת-כח (ובאופן של "חזקה" ע"י הוצאת שלשה
 45 ספרי תורה) לעבודה באופן של הנהגה נסית ונעלית
 46 יותר, ועד לעילוי שבאין ערוך, גם ביחס להנהגה
 47 נסית דחודש ניסן בכל השנים.

48 ו. ויש לומר, שההוספה (בהוצאת שלשה ספרי
 49 תורה בשבת ר"ח ניסן לפעול "חזקה" בעבודה
 50 באופן דהנהגה נסית מודגשת גם בהקריאה בשלשת
 51 הספרים⁴⁴.

1 הוא הנהגה נסית, כמארז"ל³⁶ בפירוש "החודש
 2 הזה לכם", "כשבחר ביעקב ובניו קבע להם ראש
 3 חודש של גאולה" (גאולה גם מהנהגה טבעית
 4 להנהגה נסית).

5 ועפ"ז יש לבאר החילוק דב' האופנים בהוצאת
 6 שלשה ספרי תורה בשמח"ת ובשבת ר"ח ניסן –
 7 שבהוצאת שלשה ספרי תורה בשמח"ת נעשית
 8 ה"חזקה"
 9 על כללות העבודה ע"פ סדר הרגיל ("תמידים
 10 כסדרם"), עבודה באופן של הנהגה טבעית, ובהוצאת
 11 שלשה ספרי תורה בשבת ר"ח ניסן נעשית "חזקה"
 12 על כללות העבודה באופן של הוספה על הסדר הרגיל
 13 ("מוספים כהלכתם"), עבודה באופן של הנהגה נסית.
 14 ה. ויש לבאר זה בפרטיות יותר – ע"פ הדיוק
 15 בלשון מארז"ל ש"החודש הזה לכם" היא "מצוה
 16 ראשונה שנצטוו בה ישראל", "מצוה" דייקא, ולא
 17 "תורה"³⁸;

18 ידוע החילוק בין תורה למצוה – שתורה היא
 19 למעלה מהעולם, משא"כ מצוה ענינה ציווי להאדם
 20 איך להתנהג בעולם כדי שיהי' החיבור (מצוה
 21 מלשון צוותא) דהאדם והעולם עם הקב"ה.

22 ומזה מובן בנוגע ל"החודש הזה לכם" מצוה
 23 ראשונה – שהכוונה ב"הנהגה נסית" שבעבודה
 24 דחודש ניסן (שעל זה נעשית ה"חזקה" בהוצאת
 25 שלשה ספרי תורה בשבת ר"ח ניסן), אינה (רק)
 26 לעבודה בענינים שלמעלה מהעולם, כמו לימוד
 27 התורה שלמעלה מהעולם (שהרי ענין התורה

(36) שמו"ר פט"ו, יא.

(37) להעיר, שהעבודה דיום השבת היא באופן של הנהגה
 נסית לגבי ששת ימי המעשה, כי, העבודה דששת ימי המעשה
 היא בל"ט מלאכות דעובדין דחול, הנהגה טבעית, משא"כ ביום
 השבת העבודה היא בעניני קדושה, ולא עוד אלא ש"כל מלאכתך
 עשוי", שגם עניני העולם ("מלאכתך") מתעלים לקדושה,
 ל"מלאכת הארבעים" ("ארבעים מלאכות חסר אחת"), "מלאכת
 הצדיקים" (ראה סה"מ עת"ר ע' רב. ובכ"מ), שזהו"ע דהנהגה
 נסית.

וי"ל שענין זה נעשה ביום השבת באופן של "חזקה" * – בג'
 הדרגות שביום השבת, מעלי שבתא, יומא דשבתא ורעוא דרעוין.
 (38) כהלשון בהתחלת המאמר "לא הי' צריך להתחיל את
 התורה אלא מהחודש הזה לכם", שבהתאם לזה יכולים להמשיך
 "שהיא התחלת התורה לישראל", וכיו"ב.

(* כולל גם התחזקות בהשמירה והזדירות מכל פרטי הענינים
 הקשורים לל"ט מלאכות האסורות בשבת, שיש בהם ריבוי הלכות,
 "הלכתא רבתא לשבתא" (ראה גם תניא (אגה"ק) בסופו).

(39) שמחה הקשורה עם גמר ושלמות קבלת התורה
 ביוהכ"פ, "יום חתונתו", "שניתנו בו לוחות אחרונות" (תענית כו,
 ב ובפרש"י. שם ל, ב).

ועפ"ז י"ל, שהוצאת שלשה ספרי תורה בשמח"ת ענינה נתינת-כח
 באופן של "חזקה" על לימוד התורה.

ובפרטיות יותר: ג' הספרים הם כנגד ג' ענינים-מצבים בלימוד
 התורה: נצחיות התורה, ההתחדשות שבתורה – "בכל יום יהיו
 בעיניך חדשים" (פרש"י תבוא כו, טז. ועוד), וההוספה והחידוש
 בתורה – "תלמיד ותיק עתיד לחדש" (ראה מגילה יט, ב. ועוד).
 ובסגנון אחר: תושב"כ, תושבע"פ וחידושו של תלמיד ותיק.

(40) דאף שגם חג הפסח (ענינו העיקרי דר"ח ניסן) קשור עם
 קבלת התורה כמ"ש "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את
 האלקים על ההר הזה" (שמות ג, יב ובפרש"י – משמו"ר פ"ג,
 ד), ה"ד לאחורי יצי"מ.

(41) וגם לא תורה כפי שהיא א' מהמצוות – מצוות תלמוד תורה,
 שהיא "כנגד כולם" (פאה ספ"א).

(42) ראה פרש"י יתרו כ, יז. הנסמן במכתב כ"ה אדר שנה זו
 הערה ד"ה נס כו'.

(43) כולל גם שלאחרי שהורגל בזה נעשה טבע שני (ראה
 תניא ספ"ד. פט"ו).

(44) נוסף על האמור לעיל (ס"א) שגם הקריאה דר"ח ודפרשת
 ויקרא שייכים לר"ח ניסן.

עכשיו" 50) — "שיש בכל אדם מבחי' משה .. בחי' 35
 דעת שהוא הממשיך בחי' יחוד אור א"ס ב"ה 36
 למטה שיהא שורה ומתגלה בנפש האדם שיהא 37
 בבחי' אוהל מועד, מלשון ונועדתי .. אותיות 38
 ונודעתי, דהיינו לידע את ה' שהוא חיי החיים ואין 39
 עוד מלבדו, ע"ד מ"ש 51 ראו עתה כי אני הוא, 40
 דהגם שמקרא זה נאמר על לעתיד 52, מ"מ, כח זה 41
 יש בכל נפש מישראל לקשר מחשבתו בה' בקשר 42
 אמיץ וחזק כמו .. שרואה בעיני בשר", מעין 43
 ודוגמת השלימות דלעתיד לבוא 53. 44

וכמודגש בהמשך הפרשיות, בפרשת שמיני, 45
 שמיני למילואים הוא ר"ח ניסן (שבו הי' הענין 46
 ד"ויקרא אל משה גו", כנ"ל ס"א) — ותצא אש 47
 מלפני ה' גו' וירא כל העם וירונו גו" 54, השראת 48
 וגילוי השכינה 55, ובהמשך לזה שלימות העבודה 49
 ד"בני אהרן נדב ואביהוא" 56 באופן דללות הנפש 50
 ("וימותו לפני ה'") 57, ודוגמתו בעבודת כל בני" — 51

50 לקו"ת שם, ג.

51 האזינו לב, לט.

52 כמ"ש לפני"ז (א, ד) שזהו מ"ש "אני ראשון ואני אחרון".

— ולהעיר, שהפסוק "אני ראשון ואני אחרון" (ישעי' מד, ו) הוא בהפטרות פרשת ויקרא.

53 ובהמשך הענין שם: "וכדי שיבוא ויתגלה בחי' משה שבכל אדם (לבוא לבחי' אוהל מועד) .. צריך לזה המשכת אתעדל"ע מלמעלה ע"י המצוות .. להעלות הנפש ולקשרה בה', וזהו ענין ויקרא אל משה, אני הוא הקורא, שהמצוות נק' מצוות המלך .. היו מכבדין את המצוות שהן שלוחי, ושלוחו של אדם כמותו". ועפ"ז יומתק הקשר והשייכות ד"ויקרא אל משה" (דקאי על המצוות) ל"החודש הזה לכם", "מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל" (ולא תורה שלמעלה מהעולם*, כנ"ל ס"ה).

54 שמיני ט, כד.

55 לאחרי ש"ויברכו את העם", "אמרו ויהי נועם ה' אלקיני עלינו**", יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם" (שם, כג ובפרש"י).

56 עליהם נאמר "בקרובי אקדש" (שמיני יו"ד, ג), וכדברי משה לאהרן "הייתי סבור או בי או בך, עכשיו אני רואה שהם (נדב ואביהוא) גדולים ממני וממך" (פרש"י עה"פ).

57 שם יו"ד, ב. וראה בארוכה אוה"ח ר"פ אחרי.

* ולהעיר מלקו"ת שם, שהצורך בקיום המצוות כדי שיוכל להיות הענין ד"ויקרא אל משה", "אני הוא הקורא אני הוא המדבר", ע"י לימוד התורה, הוא. "מחמת הסתר נה"ב" — בירידתה בעולם דוקא (וראה לקמן הערה 119).

** סיום וחותם מזמור צ' בתהלים, שהתחלת אמירתו (ע"פ המנהג לומר המזמור המתאים למספר השנים) ב"א ניסן שנה זו, התחלת שנת התשעים. — ולהעיר, שקביעותו בשנה זו (שר"ח ניסן חל בשבת) ביום השלישי דפ' שמיני, שבשיעור חומש היומי מדובר אודות השראת השכינה בפועל ("ותצא אש גו' וירא כל העם גו") ע"י התפלה ד"ויהי נועם גו".

1 הקריאה בספר הג' — "החודש הזה לכם":

2 על הפסוק "החודש הזה לכם" דרשו חז"ל
 3 "משבחר ביעקב ובניו קבע להם ראש חודש של
 4 גאולה" (כנ"ל ס"ד), וענינו בעבודה — יציאה
 5 (גאולה) מהמדידה והגבלה דהעבודה הרגילה
 6 לעבודה באופן של הנהגה נסית.

7 והמשך הפרשה בענין קרבן פסח, "על שם
 8 הדילוג והפסיחה" 45 — עבודה באופן של פסיחה
 9 ודילוג, למעלה ממדידה והגבלה, הנהגה נסית.

10 הקריאה בספר הב' — "ענין ראש חודש":

11 ענינו של "ראש" חודש" הוא — חידוש והוספה
 12 על העבודה שע"פ סדר הרגיל, כידוע שימי השבוע
 13 התלויים במהלך החמה ("ויהי ערב ויהי בוקר")
 14 שמאירה תמיד ללא שינויים, שייכים לעבודה
 15 הרגילה באופן ד"תמידים כסדרם", הנהגה טבעית
 16 שהיא באופן ד"לא ישבותו" 46, וימי החודש
 17 התלויים במהלך הלבנה שמתחדשת מידי חודש
 18 בחדשו והולכת וגדלה עד למעמד ומצב ד"קיימא
 19 סיהרא באשלמותא" 47, שייכים לעבודה באופן
 20 ד"מוספים כהלכתם", הנהגה נסית באופן של
 21 חידוש.

22 והחידוש דשבת ר"ח הוא בחיבוד ב' אופני
 23 העבודה ד"תמידים כסדרם" (שבת, העלי'
 24 והשלימות ("ויכולו" 48) דימי השבוע) ו"מוספים
 25 כהלכתם" (ראש חודש) — שהעבודה באופן של
 26 הליכה והוספה (מוספים כהלכתם) נמשכת ופועלת
 27 גם בעבודה באופן של סדר תמידי.

28 והקריאה בספר הא' — "סדר היום" בפרשת
 29 ויקרא:

30 "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד"
 31 — פ"י 49 ענין קריאה זו היינו הארה והשפעה
 32 למשה כדי שע"ז יוכל לעלות ולבוא אל אוהל
 33 מועד". וענינו בעבודת כאו"א מישראל (שהרי
 34 "התורה היא נצחית ושייך בחינות אלו גם

45 פרש"י בא יב, יא.

46 נח ת, כב.

47 זהו ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר

פט"ו, כו.

48 בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.

49 לקו"ת ריש פרשתנו (א, ב ואילך).

9 כאו"א מישראל נעשה הענין ד'ויקרא⁶² אל משה
10 וידבר ה' אליו מאוהל מועד", ועד לשלימות העבודה
11 באופן של כלות הנפש. ועוד ועיקר – שההוספה
12 והחידוש בעבודה באופן דהנהגה נסית נעשה באופן
13 של קביעות ונצחיות, כמ"ש בהמשך הפרשה⁶³ "ולא
14 תשבית מלח ברית אלקיך", "ברית כרותה למלח"⁶⁴,
15 כברית שקיימת לעד ולעולמי עולמים.

16 ויש לומר, שהקריאה בג' הספרים היא לא רק
17 "חזקה" על העבודה באופן של הנהגה נסית, אלא
18 גם ג' אופנים-דרגות בעבודה דהנהגה נסית: (א)
19 הקריאה דפרשת החודש – כללות הענין דהנהגה
20 נסית, (ב) הקריאה דשבת ר"ח – הפעולה דהנהגה
21 נסית (ר"ח) על הנהגה הרגילה (שבת), (ג)
22 הקריאה דפרשת ויקרא – שהנהגה נסית נעשית
23 דבר רגיל וקבוע באופן נצחי.

24 וענין זה מרומז גם בהפטורה (סיום וחזותם
25 הקריאה בכל השלשה ספרים) – שבהתחלתה
26 וסיומה⁶⁵ מדובר אודות הקשר והשייכות דהנשיא
27 עם כל בניי, ויש לומר הרמז בזה, שעבודת כל
28 בניי היא באופן של "נשיאות"⁶⁶, למעלה מסדר
29 העבודה ע"ד הרגיל, באופן של הנהגה נסית. ולא
30 עוד אלא שהעבודה באופן של "נשיאות" נמשכת
31 ופועלת גם בעבודה ע"ד הרגיל, ועד שנעשית
32 באופן של קביעות ונצחיות⁶⁷ – "חקות עולם
33 תמיד"⁶⁸, "עולת⁶⁹ תמיד"⁷⁰.

(63) ב, יג.

(64) פרש"י עה"פ.

(65) ראה שוה"ג הב' להערה 13.

(66) להעיר ש"נוהגין מ"ח (ניסן) ואילך לקרות פרשת הנשיא
שהקריב בו ביום" (שו"ע אדה"ז או"ח סתכ"ט סט"ו), וע"פ
מארו"ל (מנחות בסופה) "כל העוסק בתורת כו' מעלה עליו
הכתוב כאילו הקריב כו'", מובן, שמ"ח ניסן ואילך מקריב
כאו"א מישראל קרבן הנשיא.

(67) וי"ל גם באופן של "חזקה" – כיון שענין הנשיאות
בהפטורה דפרשת החודש (הפרשה הרביעית מד' הפרשיות) הוא
גם בהמשך להענין ד"כי תשא את ראש בני ישראל" בפרשת
שקלים (הפרשה הראשונה דד' הפרשיות), ובפרשת תשא
(כשקורין אותה ב"סדר היום"), שע"ז ישנו ענין הנשיאות ג"פ.

(68) יחזקאל מו, יד.

(69) שם, טו.

(70) ויש לומר, שהמעמד ומצב של נשיאות באופן תמידי
מרומז גם ב"ארבעה ראשי שנים", "ראש" (שהוא באופן של
"נשיאות" לגבי כל הגוף) בזמן – כי, לדעת ר' אלעזר ור' שמעון
שא' הזמנים דמעשר בהמה הוא כ"ט אלול, "אמרו בכ"ט באלול
ולא אמרו באחד בתשרי (אף שס"ל שאחד בתשרי ר"ה למעשר
בהמה) מפני שהוא יו"ט ואי אפשר לעשר ביו"ט לפיכך
הקדימוהו בכ"ט באלול", נקבע כ"ט אלול לזמן מעשר בהמה

1 שנקראים "בני אהרן"⁵⁸ להיותם "מתלמידיו של
2 אהרן (ואמרו חז"ל⁵⁹ "כל המלמד כו' מעלה עליו
3 הכתוב כאילו ילדו") אוהב שלום ורודף שלום
4 אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"⁶⁰ – שעבודתם
5 היא בתכלית השלימות דכלות הנפש בהיותם נשמות
6 בגופים דוקא⁶¹.

7 וזהו תוכן ההוספה והחידוש בעבודה באופן
8 ד"הנהגה נסית" ("החדש⁶² הזה לכם") – שעבודת

(58) ועפ"ז יש לבאר (בפנימיות הענינים) השייכות דברכת
כהנים לכאו"א מישראל, כמודגש באמירתה ע"י כאו"א מישראל
בהתחלת כל יום בסמיכות לברכת התורה – דלכאורה, בשביל קיום
מצות תלמוד תורה (לאחרי ברכת התורה) מתאים לכאורה יותר
אמירת ענין כללי השייך לכל בניי בכל זמן, כמו "שמע ישראל",
וכיו"ב, משא"כ ברכת כהנים שנתחייבו בה אהרן ובניו ("דבר אל
אהרן ואל בניו") – כי, כל בניי הם "בני אהרן", ואמירתם "ברכת
כהנים" בכל יום כוללת כל הברכות וההשפעות שבכל היום, החל
מהברכה העיקרית ד"ויהי נועם גר", "שתשרה שכינה במעשה
ידיכם" – כביום השמיני למילואים, שלאחרי ש"וישא אהרן את
ידיו אל העם ויברכם", "ברכת כהנים*", יברכך יאר ישא" (שם, כב
ובפרש"י), באה הברכה ד"ויברכו את העם", "אמרו ויהי נועם גר",
יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם".

(59) סנהדרין יט, ב. פרש"י במדבר ג, א.

(60) אבות פ"א מ"ב.

(61) בהתאם להציווי שנאמר מיד לאחרי הכלות הנפש דנדב
ואביהוא – "יין ושכר אל תשת" ("שתויי יין נכנסו למקדש")
"ואל יבוא בכל עת אל הקודש" ("בקרבתם לפני ה'"), שנאמרו
בו ביום – שלא תהי' כלות הנפש באופן דפירוד הנשמה מן הגוף
ח"ו (ראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 116 ואילך. וש"נ).

(62) להעיר שהגימטריא ד"ויקרא" ו"החדש" (חסר וא"ו,
כמ"ש בתושב"כ) שוה, מספר שי"ז**. – ואולי י"ל שמספר זה
(שי"ז) רומז על ש"ש*** עולמות – השכר דקיום התומו"צ בעולם,
שנמשכים ומתגלים בו' ימי בראשית*** – הקשורים עם דרגת
התורה השייכת לעולם, כדרשת חז"ל ש"חצבה עמודי" שבעה
קאי על שבעה ספרי תורה ושבעת ימי בראשית (שבת שם.
סנהדרין לח, סע"א (הובא בפרש"י משלי ט, א)) – ע"ד "מצוה
ראשונה כו'" (ולא תורה שלמעלה מהעולם, כנ"ל ס"ה).

(* להעיר שר"ח ניסן הוא "ראשון לברכת כהנים" (שבת פ"ג. ב
במדב"ר פ"ג. ו).

(**) ראה לך יד. יד: "וירק גר' שמונה עשר ושלש מאות" (מנין גימטריא
כו" (פרש"י עה"פ)) – די"ל הרמז ש"וירק" עם הכולל הוא "ויקרא"
(בגימטריא שי"ח). "ויקרא" עם הכולל בגימטריא שי"ח ("שמונה עשר
ושלש מאות"). ושייך גם לפסח ("החדש") – כמ"ש (שם, טו) "ויחלק
עליהם לילה", "שנחלק הלילה ובחצות הראשון נעשה לו נס וחציו השני
נשאר ובא לו לחצות לילה של מצרים" (פרש"י עה"פ).

ואולי י"ל, שהנטיס ("החדש") בשייכות לביטול ושליטת הלעו"ז ובחצות
הראשון – "וירדף עד דג' עד חובה", "ע"ש עבודת כוכבים" (שם
ובפרש"י), ובחצות השני – "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה גר'
ובכל אלהי מצרים אנעשה שפטים" – בפרשת החודש – בא יב, יב)
הם באופן ד"ויק", אותיות "ויק" – לא באופן ד"ויקרא", "לשון
חיבה", אלא באופן ד"ויק", "לשון ערא" (פרש"י ר"פ ויקרא), "לשון
ויק" ד"ויקרא" – בגימטריא ש"ח (ראה לקו"ת נשא כג, ג).

(****) שנחלקים לששת ימי המעשה יום השבת (ראה תוד"ח חצבה
סנהדרין שם) – ו' וא' שבתית (ויקרא").

17 ולהעיר, שסיום וחותרם פרשת החודש בפסוק 77
18 "בכל מושבותיכם תאכלו מצות", שבזה מרומז
19 הביטול והשלילה בתכלית דכל הענינים הבלתי-
20 רצויים שמצד היצה"ר שנקרא "חמץ" 78, עד
21 ש"בכל מושבותיכם" (לא רק בירושלים) 79, שלימות
22 היראה (80) לא נשאר אלא "מצות", כמ"ש 81 "את
23 רוח הטומאה (יצה"ר 82) אעביר מן הארץ" 83.

24 בהקריאה דראש חודש – כמארז"ל 84 בנוגע
25 לקרבנו של ראש חודש (הקריאה דר"ח) "הביאו
26 כפרה עלי שמעטתי את הירח", שבזה נכללת גם
27 הכפרה על כל הענינים הבלתי-רצויים שנעשו
28 כתוצאה ממיעוט הירח 85, ועד לשלימות הכפרה
29 באופן ש"זדונות נעשו לו כזכות" 86, ועד לזכות
30 ממש 87 – ע"ד ובדוגמת התיקון דמיעוט הירח
31 לעתיד לבוא, כמ"ש 88 "והי' אור הלבנה כאור
32 החמה".

33 ולהעיר, שבחיבור דשבת (השלימות דימי
34 השבוע התלויים במהלך החמה) ור"ח (שתלוי
35 במהלך הלבנה) מרומז מ"ש "והי' אור הלבנה
36 כאור החמה".

37 ובהקריאה דפרשת השבוע, פרשת ויקרא –
38 שבה מדובר גם אודות קרבנות שמכפרים על
39 ענינים בלתי-רצויים, ועד שסיום וחותרם הפרשה
40 הוא "לאשמה בה" 89, שרומז על השלימות
41 דאתהפכא חשוכא (אשמה) לנהורא 90, ומרומז גם

1 ז. ויש להוסיף, שה"חזקה" בעבודה באופן של
2 הנהגה נסית בהוצאת שלשה ספרי תורה בשבת
3 ר"ח ניסן, היא, גם בנוגע לביטול ושליטת הענינים
4 הבלתי-רצויים [כמרומז באמירת "ויהי בנסוע
5 הארון גו' ויפוצו אויבך גו'"] בהוצאת ספר תורה,
6 ועאכו"כ ג' ספרי תורה (כנ"ל ס"ג) – שמתהפכים
7 לטוב, אתהפכא חשוכא לנהורא.

8 וענין זה מרומז בהקריאה בכל השלשה ספרים,
9 וגם (בסיומם וחותרם) בהפטורה:

10 בהקריאה דפרשת החודש, "החודש הזה לכם
11 ראש חדשים" ("ראש חודש של גאולה") –
12 שב"שמות החדשים שעלו עמהם מבבל" 71 נקרא
13 בשם "ניסן", שיש בו ב' נונין, שרומז על "נסי
14 נסים" 72, ויש לומר, שרומז גם על הפיכת הנפילה (ר"ת
15 נו"ן) 73 דגלות (כמ"ש 74 "נפלה גו'") ל"נסי נסים" 75
16 דגאולה 76.

בגלל שייכותו לר"ה למעשר בהמה (משא"כ שאר הזמנים דמעשר
בהמה, הן לדעת ר"א ור"ש והן לשאר הדעות, שנקבעו בגלל
טעמים אחרים (ראה בכורות נו, ב ואילך)), ונמצא, שהתחלת
השנה (אחד בתשרי) הוא ראש השנה, וגם סיום השנה (כ"א
באלול) שייך לר"ה, ועי"ז נעשה מעמד ומצב ד"ראש" (נשיאות)
בכל השנה כולה.

71 ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב. ועוד. – ולהעיר שגם בזה מרומז
הענין דאתהפכא חשוכא לנהורא, שמבבל (גלות) עלו עמהם
שמות החדשים (החל משמו של ראש חדשים, חודש של גאולה).

72 ראה לעיל הערה 34.
73 להעיר, שה"ספר (תורה) .. בפני עצמו ד"ויהי בנסוע"
הארון" (כנ"ל ס"ג) נעשה ע"י "סימניות מלמעלה ולמטה" שהם
"כמין נו"ן הוכיח", "כי הנו"ן .. מורה על הנפילה, וע"כ הם
הפוכים שיתהפך הנפילה לטוב" (חדא"ג מהרש"א שבת שם).
וראה הערה 75.

74 עמוס ה, ב.

75 ויומתק יותר ש"ניסן" מתחיל בנו"ן כפופה ומסיים בנו"ן
פשוטה – ע"ד המבואר בשל"ה (מס' תענית רו, א"ב) בענין י"א
פסוקים שמתחילים בנו"ן כפופה ומסיימים בנו"ן פשוטה, שנו"ן
כפופה הו"ע הנפילה, ונו"ן פשוטה הו"ע הקימה (ע"ד מ"ש סומך
נופלים**), ע"י נו"ן שערי בינה (וראה ספר הליקוטים (דא"ח
להצ"צ) ערך אותיות ע' תתנונט). ויש לומר, שב' הנונין (כפופה
ופשוטה, כב"ניסן") ב"א פסוקים, רומז לבחי' "אחזק עשר"
שלמעלה מעשר ספירות, "אנת הוא חד ולא בחושבן" (ראה
בארוכה סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 389. וש"נ), שעל ידו נעשית
ההפיכה מנפילה (גלות) לקימה (גאולה).

76 להעיר ממארז"ל (יל"ש ר"פ לך לך – מפרד"א פמ"ח)
"חמש אותיות נכפלו (וביניהם נו"ן, כפופה ופשוטה) וכולן לשון
גאולה" (ראה ספר הליקוטים שם ע' תתנה).

(* להעיר שבתיתב"ב "בנסוע" יש אותיות "נס" (ראה שוה"ג להערה 57).
(** להעיר ש"נס הוא ב' אותיות נ' ס' נ' מורה על נפילה וס' מורה על
סמיכה ועוד מהנפילה) (לקוטי לוי"צ לזח"א ע' קפא. וראה תורת מנחם
– תפארת לוי"צ בראשית אות סו).

(77) בא יב, כ.

(78) ראה ברכות יז, א ובפרש"י. ר"ה ג, סע"ב ובפרש"י.
לקר"ת צו יג, ג. ובכ"מ.

(79) שמוזה למדו "פרט למעשר שני וחלות תודה" שאינם
ראויים ליאכל בכל מושבותיכם, אלא בירושלים (מכילתא ופרש"י
עה"פ).

(80) לקר"ת פ' ראה כט, ד. ובכ"מ.

(81) זכרי' יג, ב.

(82) פרש"י עה"פ.

(83) ולהעיר מ"סדר קרבן פסח" (שאוורים במקום הקרבת
הפסח שדיניו נתבארו בפרשת החודש) שסימו וחותרם בענין
שהוא הירץ הטוב ("ואם הפסח נמצא טריפה כו'") – דיש לומר
שבזה מרומזת השלימות אתהפכא חשוכא לנהורא (וראה בארוכה
לקר"ש ערב פסח תשמ"ט).

(84) חולין ס, ב.

(85) ראה סה"מ קונטרסים ח"א קצב, א ואילך. ועוד.

(86) יומא פו, ב.

(87) ראה תניא פ"ז. ובכ"מ.

(88) ישעי' ל, כו.

(89) ולהעיר ממ"ש בהפטורה דפרשת ויקרא – "מחיתי כעב
פשעך וכענן חטאתיך שובה אלי כי גאלתיך" (ישעי' מד, כב).

(90) ראה לקר"ש ח"ז ע' 24 ואילך.

רשב"ג, מ"מ, נוסף לכך שבנוגע לכל הפלוגות 34
 אמרו חז"ל ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים" 101 (גם) 35
 הדעה שאין הלכה כמותה), וכפרט בנוגע לעבודה 36
 הרוחנית בנפש האדם שיכולים וצריכים ללמוד 37
 ולקיים ההוראה גם מהדעות שבמעשה בפועל אין 38
 הלכה כמותם 102, יש לומר שבנדו"ד יכולים לקיים 39
 ב' הדעות גם במעשה בפועל. 40

ובפשטות – שהתחלת הלימוד בהלכות החג 41
 היא שלושים יום לפני החג, וכשמתקרבם יותר 42
 לחג, "שתי שבתות" לפני החג, צריכים להוסיף 43
 בלימוד הלכות החג באופן נעלה יותר, הן בכמות 44
 הזמן והן באיכות הלימוד. 45

ויש לומר הביאור בזה ע"פ המבואר בהמשך 46
 דברי הגמרא 99 "טעמא דרשב"ג .. משה רבינו 47
 עומד בראש החודש ומזהיר על הפסח, שנאמר 48
 החודש הזה לכם ראש חדשים" 103 – שבוה מרומז 49
 שהענין ד'החודש הזה לכם ראש חדשים" (הנהגה 50
 נסית) מהוה נתינת-כח להוספה בלימוד הלכות 51
 הפסח 104 מר"ח ניסן ("שתי שבתות") באופן נעלה 52
 יותר 105 מהתחלת הלימוד שלושים יום לפני החג, 53
 ע"ד ובדוגמת ההוספה דהנהגה נסית בר"ח ניסן 54
 לגבי הנהגה טבעית שלפנ"ז 106. 55

ט. וכשם שהדברים אמורים בנוגע ללימוד 56
 הלכות הפסח, כן הוא גם בנוגע לנתינת חטים 57
 לפסח וכל צרכי הפסח להנצרכים 107 – שהתחלת 58
 ההתעסקות בנתינת צרכי החג היא שלושים יום 59
 לפני החג, ו"שתי שבתות" לפני החג (מר"ח ניסן) 60
 צריכים להוסיף בזה עוד יותר, ובהתאם להנתינת 61
 כח דר"ח ניסן – באופן של הנהגה נסית, יותר 62
 מטבעו ורגילותו. 63

1 במ"ש 63 "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח גו",
 2 כידוע ש"מלח" "ממרק ומבשם מרירו
 3 לאטעמא" 91, שזהו"ע אתהפכא חשוכא לנהורא.

4 וכן בהפטורה דפרשת החודש (סיום וחותם
 5 הקריאה בכל השלשה ספרים) – שנוסף לכך שבאה
 6 לאחרי ההפטורה דפרשת פרה (אף שפרשת
 7 החודש, ר"ח ניסן, קודמת לשריפת הפרה (בשני
 8 בניסן)) כדי "להזהיר את ישראל לטהר שיעשו
 9 פסחיהן בטהרה" 92, מדובר בהפטורה עצמה אודות
 10 ענין הכפרה, "הוא (הנשיא) יעשה את החטאת גו'
 11 לכפר בעד בית ישראל" 93, "וחטאת את המקדש ..
 12 וכפרתם את הבית" 94.

13 ולאחרי ההפטורה דפרשת החודש מוסיפים
 14 (בשבת ר"ח ניסן) פסוק (ראשון ו)אחרון מהפטורת
 15 שבת ר"ח, הפסוק האחרון בספר ישעי', שבו
 16 מדובר בענין בלתי-רצוי ("והיו דראון לכל בשר"),
 17 אלא שלהיותו סיום וחותם ("הכל הולך אחר
 18 החיתום" 95) ספר ישעי' (מלשון ישועה 96) ש"כולי'
 19 נחמתא" 97, עכצ"ל, שרומז על השלימות דאתהפכא
 20 חשוכא לנהורא, ומודגש בגילוי בהסיום בדבר טוב
 21 הנראה והנגלה עי"ז שחוזרים וכופלים הפסוק
 22 שלפניו 98, "והי' מידי חודש בחדשו ומידי שבת
 23 בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה'".

24 ח. ע"פ האמור לעיל שבהוצאת ג' ספרי תורה
 25 בשבת ר"ח ניסן נעשית "חזקה" על כללות העבודה
 26 באופן של הנהגה נסית (למעלה מהטבע והרגילות)
 27 – יש לבאר ב' הדעות בלימוד הלכות הפסח קודם
 28 הפסח, "שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם
 29 הפסח שלושים יום, ר' שמעון בן גמליאל אומר
 30 שתי שבתות" 99.

31 ובהקדמה:

32 אף שההלכה היא ש"שואלין ודורשין בהלכות
 33 הפסח קודם הפסח שלושים יום" 100, דלא כדעת

(101) עירובין יג, ב. וי"ש.

(102) ראה (לדוגמא) לקו"ת נצבים מה, סע"א (בענין שופר
 יעל פשוט). לקוטי לוי"צ אג"ק ע' שה (בענין שמינית
 שבשמינית). ועוד.

(103) ולהעיר, שענין זה מודגש ביותר בקריאת פרשת החודש
 בשבת שבו חל ר"ח ניסן.

(104) והוספה זו היא בב' הקוין שבכללות העבודה: לידע את
 המעשה אשר יעשון – "עשה טוב", ואלה אשר לא תעשינה –
 "סור מרע".

(105) "מזהיר על הפסח" – גם מלשון זוהר ואור.

(106) כולל גם בפורים – ש"מפורים ואילך ידרשו הלכות
 פסח" (שו"ע אדה"ז שם) – שאפילו הנס שבו מלובש בטבע.

(107) שו"ע אדה"ז שם ס"ה.

(91) זח"א רמא, ב. וראה בארוכה לקו"ת פרשתנו ג, סע"ד
 ואילך.

(92) פרש"י מגילה כט, א (ד"ה פרה אדומה).

(93) יחזקאל מה, יז.

(94) שם, יח"כ.

(95) ברכות יב, א.

(96) פרש"י ומצו"ד ישעי' מט, א. זח"ב קעט, סע"ב.

(97) ב"ב יד, ב.

(98) ראה פרש"י סוף איכה.

(99) פסחים ו, סע"א ואילך. וי"ש.

(100) טושו"ע ואדה"ז אר"ח ר"ס תכט.

25 ויש להוסיף, שע"פ האמור לעיל (ס"ה) 25
 26 שב"החודש הזה לכם" מודגשת "מצוה ראשונה 26
 27 שנצטוו בה ישראל", ה"ז קשור במיוחד עם מצות 27
 28 הצדקה (נתינת צרכי החג להזקוקים), ש"שקולה 28
 29 כנגד (וכוללת) כל המצוות¹¹⁶, ו"בכל תלמוד 29
 30 ירושלמי היא נקראת בשם מצוה סתם מפני שהיא 30
 31 עיקר המצוות מעשיות ועולה על כולנה"¹¹⁷ – ע"ד 31
 32 ובדוגמת "החודש הזה לכם", "מצוה ראשונה (גם) 32
 33 מלשון "ראש", שכולל כל האברים, מצוות, "אברין 33
 34 דמלאכ"¹¹⁸) שנצטוו בה ישראל", ולא עוד אלא 34
 35 שעל ידה ניתוסף גם בלימוד התורה¹¹⁹ (ובפרט 35
 36 לימוד שהזמ"ג – הלכות הפסח), כיון שע"י 36
 37 הצדקה נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים 37
 38 ככה¹²⁰.

39 י. ויש לומר, שההוספה בכללות העבודה באופן 39
 40 של הנהגה נסית בר"ח ניסן קשורה גם עם הנשיא 40
 41 שהקריב בו ביום – "ויהי המקריב ביום הראשון 41
 42 את קרבנו נחשון בן עמינדב למטה יהודה"¹²¹:

43 הטעם שבקרבתו של נחשון נאמר "למטה 43
 44 יהודה", ולא "נשיא (לבני) יהודה", כבשאר 44
 45 השבטים, הוא, כדי להדגיש שהקריב ראשון לא רק 45
 46 בגלל היותו נשיא דשבט יהודה, אלא מפני מעלת 46
 47 עצמו¹²², כמודגש בשמו – "למה נקרא שמו 47
 48 נחשון, על שם שירד תחילה לנחשול שבים"¹²³, 48
 49 מעלת המסירת נפשו¹²⁴, שזוהי העבודה ד"בכל 49
 50 מאדך"¹²⁵, למעלה ממדידה והגבלה, הנהגה נסית.

51 וענין זה מודגש במיוחד בנתינת הצדקה באופן 51
 52 שלמעלה ממדידה והגבלה, כדרשת חז"ל¹²⁶ "בכל 52
 53 מאדך, בכל ממונך" – כמרומוז בשם (נחשון בן)

(116) ב"ב ט, א. ירושלמי פאה פ"א ה"א.

(117) תניא פל"ז (קמח, ב).

(118) ראה תקו"ד ת"ל (עד, סע"א). הובא בתניא פ"ד. רפכ"ג. ועוד.

(119) וע"ד מ"ש (ישעי' סג, א) "אני מדבר בצדקה", ש"ע"י צדקה וגמ"ח שהאדם עושה נמשך להיות בעסק תורתו בחי' אני מדבר", שזוה"ע ד"ויקרא אל משה", "אני הוא הקורא אני הוא המדבר" (לקו"ת פרשתנו ב, ב).

(120) תו"א בראשית א, ב. וראה אוה"ת בראשית (כרך ו) תתרכו, ב.

(121) נשא ז, יב.

(122) ראה אוה"ח עה"פ.

(123) במדבר"ר פי"ג, ז.

(124) ושייך גם למטה יהודה – ענין ההודאה והביטול.

(125) ואתחנן ו, ה.

(126) ברכות רפ"ט. ספרי ופרשי עה"פ.

1 ובפרטיות יותר:

2 גם לאחרי ההתעסקות משך זמן בנתינת צרכי 2
 3 החג, צריך כאו"א לחזור ולהתבונן ולעשות 3
 4 חשבון-צדק האם נתינת צרכי החג היתה באופן 4
 5 המתאים, "כדבעי ל" למהו"¹⁰⁸, או שיש מקום 5
 6 וצורך להוסיף בזה עוד יותר.

7 ונוסף לזה, גם לאחרי נתינת צרכי החג "כדבעי 7
 8 ל" למהו", מעשר, ועד לחומש (מצוה מן 8
 9 המובחר¹⁰⁹) – צריך לעשות חשבון שלפי-ערך 9
 10 ההוספה בברכתו של הקב"ה בימים שבינתיים, גדל 10
 11 גם הסכום דמעשר או חומש, ובמילא, צריך 11
 12 להוסיף יותר בנתינת צרכי החג. ויתירה מזה: ע"פ 12
 13 מארז"ל¹¹⁰ "עשר בשביל שתתעשר" – יכול וצריך 13
 14 להוסיף בנתינת צרכי החג (נוסף על המעשר 14
 15 והחומש) עוד לפני ההוספה בברכתו של הקב"ה, 15
 16 וככל שירבה להוסיף בנתינת צרכי החג, תגדל יותר 16
 17 ברכתו של הקב"ה בעשירות מופלגה (כמדובר 17
 18 בארוכה לפני"ז¹¹¹).

19 וכל זה – גם בימים שלפני"ז ר"ח ניסן; ועאכו"כ 19
 20 מר"ח ניסן¹¹², שאז נעשה החידוש בעבודה באופן 20
 21 של הנהגה נסית – צריך להוסיף בנתינת צרכי החג 21
 22 יותר מטבעו ורגילותו¹¹³ (כולל גם טבע ורגילות 22
 23 דקדושה)¹¹⁴, כלומר, ליתן יותר ממעשר ויותר 23
 24 מחומש, ועד – בלי גבול¹¹⁵.

(108) ראה כתובות סז, רע"א.

(109) רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז ה"ה. טושו"ע יו"ד ר"ס רמט.

(110) שבת קיט, א. וש"נ.

(111) שיחת יום ג', כ"ו אדר – למשתתפים בקרן לטובת "מחנה ישראל".

(112) ובדגשה יתירה בר"ח ניסן שחל בשבת, החיבור דשבת ור"ח, חמה ולבנה (כנ"ל ס"ו) – שנוסף לכך שעבודת כאו"א מישראל היא בבחינת מקבל, "לבנה", מודגשת גם עבודתו בבחינת משפיע, "חמה", ובנדוד, ע"י השתדלותו בנתינת צרכי החג.

(113) והוספה זו היא בב' הקוין שבכללות העבודה: קיום מצות הצדקה – עשה טוב, והארכתפיה לשנות טבעו ורגילותו – (ע"ד) סור מרע (וראה הערה הבאה).

(114) ועד שגם יד שמואל (גבורה וצמצום), יד כהה (כמ"ש בתפילין "ידכה" בכ"ף כפופה), נותנת צדקה באופן של הרחבה, כמו יד ימין ("ידך" בכ"ף פשוטה, שמורה על גודל ההמשכה והשפעה למטה, שמהפכת הכ"ף כפופה*).

(115) ראה תניא אגה"ת פ"ג (צג, א). אגה"ק סוסי"י (קטו, סע"ב ואילך). נתי' בארוכה בלקו"ש כח"ז ע' 217 ואילך.

(* ע"ד הפיכת הנו"ן כפופה ע"י הנו"ן פשוטה שב"ניסן", כנ"ל הערה 75.

סוער¹³⁷, "נחשול שבים"¹³⁸ ("און וויפל איז אַ
שיעור דערצו"?...!), מתהפך לים הגאולה –
"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"¹³⁹.

יא. ויה"ר שהחלטה טובה שקיבל ויקבל
כאו"א בשבת ר"ח ניסן להוסיף בכל עניני העבודה,
כולל ובמיוחד בעניני חג הפסח (שתי שבתות לפני
הפסח), בלימוד הלכות הפסח ונתינת צרכי הפסח
לכל הזקוקים, באופן של הנהגה נסית – תמהר
ותזרז ותביא תיכף ומיד את השכר דהנהגה הנסית ע"י
הקב"ה, החל מהנס העיקרי דגאולה האמיתית
והשלימה, שאז יקיימו כל בניי הלכות הפסח
בשלימותן¹⁴⁰, החל מהקרבת קרבן פסח ב"ד
בניסן, ואכילתו בליל ט"ו ניסן, באופן ד"כולנו
מסובין", שכל בניי מסובין (דרך חירות¹⁴¹) על
שולחנו של אביהם המלך¹⁴², מלך מלכי המלכים
הקב"ה, בעיר הבריה, ירושלים עיר הקודש,
ובהיכל המלך, ביהמ"ק השלישי.

ועוד והוא העיקר – שהגאולה האמיתית
והשלימה ע"י משיח צדקנו באה תיכף ומיד, ביום
הש"ק פרשת ויקרא. ר"ח ניסן. שנת ה'תנש"א. ה' תהא שנת
אראנו נפלאות:

יום הש"ק – מעין ודוגמא והכנה ל"יום שכולו
שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹⁴³ (כמ"ש בברכת
המזון דסעודות יום השבת),

עמינדב, מלשון נדיבות, "נדבה רוחו"¹²⁷, "ידבנו
לבו"¹²⁸, "כל נדיב לבו יביאה"¹²⁹ (שהנדיבות
נמשכת ובאה במעשה בפועל), ועד לנדיבות שאין
למעלה ממנה (שהרי אם יש נדיבות למעלה ממנה,
אינה נדיבות בשלימותה), למעלה ממדידה והגבלה
– באופן של הנהגה נסית.

ו[להעיר גם משלימות העבודה בר"ח ניסן
(הנהגה נסית) אצל "נדב"¹³⁰ ואביהוא" (כנ"ל ס"ו).
ויש לומר (בהפירוש ד"נדב ואביהוא" בעבודת
כאו"א מישראל), ש"הוא" ד"אבי-הוא" קאי על
"נדב" שלפניו, היינו, ש"נדב" (ענין הנדיבות) הוא
ה"אב" ("אבי") שממנו באים כל עניני העבודה
באופן של הנהגה נסית].

ויש להוסיף, שהנהגה נסית ד"המקריב ביום
הראשון .. נחשון בן עמינדב למטה יהודה" היא
גם בביטול והפיכת הענינים הבלתי-רצויים¹³¹ –
שע"י המסירת-נפש "שירד תחילה לנחשול שבים",
נתבטל ה"נחשול שבים", ועד שנקרע הים, היינו,
שנתבטל ההעלם וההסתור ד"ים" (שלא יתגלה הכח
האלקי שבנבראים, אלא יהי' באופן ד"טובעו בים
סוף"), ולא עוד אלא שמתהפך לקדושה, ים
שלמעלה מיבשה, הגילוי דבחי' עלמא דאתכסיא
(ים) שלמעלה מעלמא דאתגלייא (יבשה)¹³²,
שע"י נשלם הענין דיציאת מצרים¹³³, יציאה מכל
המיצרים והגבולים.

ועד"ז בנוגע לענין הצדקה (ענינו של "נדב",
נדיבות לב) – "כפר לצדקה"¹³⁴, מלשון כפרה¹³⁵,
שע"י מתבטלים כל הענינים הבלתי-רצויים, ועד
שמתהפכים לטוב, ועוד ועיקר – "גדולה צדקה
שמקרבת את הגאולה"¹³⁶, ביטול הגלות, ועד
להפיכתו לגאולה, שים הגלות שנמשל לים

(137) ראה תו"א ר"פ נח. סה"מ מלוקט ח"א ע' רעג ואילך.
וש"נ.

(138) וההגנה מזה (בזמן הגלות) נעשית ע"י התומצ (ראה
אבות פ"ד מ"א. סוטה כא, א), ובמיוחד ע"י הצדקה (כללות כל
המצוות) – כמרומו ב"כפר לצדקה", ש"כפר" בגימטריא שלש
מאות, שרומז על "שלש מאות אמה" אורך התיבה** (נח ו,
ט), שעל ידה היתה ההגנה דנח מפני מי המבול.

(139) ישע"י יא, ט. רמב"ם בסיום וחותם ספרו "משנה תורה".
(140) ועפ"ז י"ל שהגאולה אינה בתורת "שכר" על עבודת

בניי בהכנות לחג הפסח (לימוד ההלכות ונתינת צרכי החג), אלא
דבר המוכרח לקיום ציווי הקב"ה בתורה להקריב הפסח.

(141) רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ז. שו"ע אדה"ז או"ח
סתע"ב ס"ז.

(142) ראה ברכות ג, סע"א.

(143) תמיד בסופה.

(* ר"ת "אלקינו מלך העולם" (לקו"ש ח"א ע' 10. ועוד). שרומז על
המשכת וגילוי האל"ף. אלוף של עולם, שגני"ז נעשה מ"גולה" "גאולה"
(ראה ויק"ד טפ"ב. לקו"ת בהעלותך לה. ג. ובכ"מ).

(** ושאר מדותי, "חמישים אמה רחבה ושלושים אמה קומתה" –
יש לומר, ש"חמישים" רומז על הנו"ן דניסן (נו"ן ארוכה שמהפכת הנו"ן
כפופה, כנ"ל הערה 67), ו"שלושים" רומז על ההכנה ד"שלושים יום
לפני הפסח" – ענין הגאולה. ועצ"נ.

(127) ויקהל לה, כא. וראה רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל.

(128) תרומה כה, ב.

(129) ויקהל לה, ה.

(130) להעיר ש"נפשו (של נדב) היתה משרש זקנו, עמינדב

אבי אלישבע אמו, ולקח ממנו שלשה אותיותי האחרונות, והם
נדב" (שער הגלגולים הקדמה ל"ג).

(131) ראה לעיל ס"ז.

(132) ראה תו"א בשלח סב, א ואילך. ובכ"מ.

(133) ראה לקו"ש חכ"ב ע' 34. וש"נ.

(134) פרש"י ב"ב יו"ד, ב (ד"ה א"ל בכי תשא).

(135) ועד לשלימות הכפרה – כמ"ש בפרשתנו (א, ד) "ונרצה

לו לכפר עליי", ש"אין זו כפרת נפשו, אלא לכפר לפני ה', להיות
נחת רוח לקונו" (תניא אגה"ת פ"ב).

(136) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ד (מח, ב).

25 יגלה ויבוא מן השמים, שנאמר¹⁵⁶ מקדש אדניי
 26 כוננו ידיך¹⁵⁷), בגאולה השלישית, עלי נאמר¹⁵⁸
 27 "ביום השלישי יקימנו ונחיי לפניו".
 28 ובלשון הכתוב בסיום וחותרם הפטורה: "והי'
 29 מידי חודש שחדשו ומידי שבת בשבתו (החל
 30 משבת ר"ח זה¹⁵⁹) יבוא כל בשר להשתחוות לפני
 31 אמר ה'", בבית המקדש השלישי (השלימות
 32 ד"אוהל מועד"), שחונכתו תהי' בר"ח ניסן, כמ"ש
 33 בהפטורה "בראשון באחד לחודש תקח פר בן בקר
 34 וחטאת את המקדש", וממשיך לבאר פרטי הענינים
 35 ד"חנוכת המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית
 36 שלישי¹⁶⁰.
 37 ובדרך ממילא, בבוא י"ד ניסן, נהי' כולנו
 38 (בתוככי כל בני, וכל בני שבכל הדורות)
 39 בביהמ"ק השלישי, "שמחים¹⁶¹ בכנין עירך וששים
 40 בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אשר
 41 יגיע דמם על קיר מזבחך¹⁶² לרצון, ונודה לך שיר
 42 חדש¹⁶³ על גאולתנו ועל פדות נפשנו, ברוך אתה
 43 ה' גאל ישראל¹⁶⁴".

1 פרשת ויקרא, "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו
 2 מאוהל מועד" – ששלימותו תהי' בבית המקדש
 3 השלישי, שהוא גם משולש ("חזקה") כיון שכולל
 4 גם בית ראשון ובית שני¹⁴⁴,
 5 ר"ח ניסן – "ראש חודש", שענינו חידוש
 6 הלבנה, ודוגמתו בישראל (שדומין ולבנה ומונין
 7 ללבנה¹⁴⁵) "שהם עתידים להתחדש כמותה"¹⁴⁶,
 8 ו(ר"ח) "ניסן", (ראש) חודש של גאולה, "בניסן
 9 נגאלו ובניסן עתידין להגאל"¹⁴⁷,
 10 שנת ה'תנשא – "תנשא" בה"א הידיעה, "תנשא
 11 מלכותו"¹⁴⁸ ד"דוד עבדי נשיא להם לעולם"¹⁴⁹,
 12 דוד מלכא משיחא¹⁵⁰,
 13 ה' תהא שנת אראנו נפלאות – "כימי צאתך מארץ
 14 מצרים אראנו נפלאות"¹⁵¹, ובאופן ש"בהווייתה
 15 תהא"¹⁵², בכל התוקף והנצחיות, גאולה שאין
 16 אחרי' גלות¹⁵³.
 17 ובכל זה נעשה התוקף ד"חזקה" ע"י הוצאת
 18 שלשה ספרי תורה והקריאה בשלשת הספרים
 19 וההפטורה על שלשתם בענינים הקשורים עם
 20 הגאולה – שנעשה התוקף ד"חזקה" ע"י פס"ד
 21 התורה (ג' ס"ת), שבסמיכות זמן להוצאת השלשה
 22 ספרי תורה (לפני הוצאת הספר תורה בזמן
 23 המנחה¹⁵⁴) מתגלה הארון ("והיה בנסוע הארון")
 24 והס"ת בביהמ"ק השלישי (ש"בנוי¹⁵⁵ ומשוכלל
 144 ראה זח"ג רכא, א.
 145 ראה סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב
 ואל"ך. ועוד.
 146 נוסח ברכת "קידוש לבנה" (סנהדרין מב, א).
 147 ר"ה יא, רע"א. שמו"ר פט"ו, יא.
 148 בלק כד, ז ובפרש"י.
 149 יחזקאל לז, כה.
 150 משבט יהודה, שהנשיא שלו (נחשון בן עמינדב) הקריב
 קרבנו בר"ח ניסן "על שלשלת המלוכה", החל מהמלכות דיהודה
 (שהמליכו אביו על אחיו), והמשכה ע"י מלכי בית דוד שעמדו
 ממנו, עד למלך המשיח (ראה במדב"ר פי"ג, יד).
 151 מיכה ז, טו.
 152 ראה ברכות יג, א. מגילה ט, א. שם יז, רע"ב. בכורות
 ד, ב. ובכ"מ.
 153 מכילתא בשלה טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר –
 פסחים קטז, ב.
 154 וכמרומו גם בהפרשה שמתחילין לקרוא בזמן המנחה
 – פרשת צו – "אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות" (פרש"י
 ר"פ צו).
 155 פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

(156) בשלה טו, יז.
 (157) ועד"ז בנוגע לפעולתם של ישראל (גם) בכנין ביהמ"ק
 השלישי – "מעשה ידינו (בשתי ידים) כוננהו".
 (158) הושע ו, ב.
 (159) ראה יל"ש ישעי' בסופו (רמז תקג): "הרי שחל ר"ח
 להיות בשבת. . . באים שני פעמים, אחד של שבת ואחד של ר"ח".
 (160) רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"ב הי"ד.
 (161) נוסח ברכת "אשר גאלנו" בהגש"פ (מפסחים שם).
 (162) כלשון הכתוב בפרשתנו (א, טו) "ונמצה דמו על קיר
 המזבח".
 (163) ראה של"ה שבעה ע"ז: 75: "נו"ן כפופה. . . שירה חדשה
 הנקבה, ונו"ן פשוטה שיר חדש".
 (164) לשון עבר דייקא, כיון שהברכה היא על הגאולה
 ממצרים ("אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים"). – ויש לומר,
 שכיון שחתימת הברכה באה לאחרי ובסמיכות ממש להבקשה על
 הגאולה העתידה, ה"ה כוללת גם הגאולה העתידה כפי שנעשית
 (לא בלשון עתיד, ולא רק בלשון הווה, "וגאל ישראל", אלא גם)
 בלשון עבר, "גאל ישראל",* כיון שהיתה כבר ברגע שלפנ"ז.
 * ואולי י"ל שמרומו גם בפתיחת הברכה (שהיא מעין החתימה)
 "אשר גאלנו" – שרומו גם להגאולה העתידה (שבהמשך הברכה) כפי
 שהיא בלשון עבר. ועפ"י יומתק הקדימה ד"אשר גאלנו" לפני "וגאל
 את אבותינו" – שהקירבה אלינו "גאלנו" היא (לא רק בגלל שאנו
 מרגישים ש"אילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו כ'
 משועבדים היינו", אלא גם ו)בניקר מפני שקאי (גם) על גאולה
 העתידה (כפי שהיא בלשון עבר) שתהי' לנו "גאלנו". ולאח"ז (ועיי"ז)
 גם "לאבותינו".

לקוטי-שיחות פרשת ויקרא כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

לאכול" 8 וכדומה, המצביעה על זמן – בשעה שהנשיא
 יחטא ("ויחסר כ"ף הדעת").

ואף אם נניח, שלדעת רש"י אין פירושים אלו
 "חלקים", ויש צורך להביא דרשת חז"ל, בכל זאת צריך
 היה רש"י להביא תחילה פירוש לפי הפשט, ואחר כך
 להוסיף "ומדרשו" או "ורבותינו דרשו" וכדומה⁹, מדוע
 הוא מביא רק את הפירוש "לשון אשרי", ואף אינו מציין
 שזהו "מדרשו" וכדומה?

ב.

השאלות על "אשרי הדור"

אף אם נאמר שהפירוש "לשון אשרי" מתאים לפשוטו
 של מקרא, עדיין אינו מובן:

(א) מהי התוספת "אשרי הדור..."? מנין ההוכחה
 ש"אשרי" כאן אינו אמור לגבי הנשיא המפורש בפסוק,
 אלא לגבי הדור¹⁰:

(ב) במה מתבטא האושר של הדור כאשר הנשיא נותן
 לב להביא כפרה על שגגתו...?

(ג) מהי החשיבות של "אשרי הדור..." לצורך הבנת
 הענין של חטאת הנשיא?

(ד) במדרשי חז"ל הנ"ל מובא הסבר לאחר "אשרי
 הדור...": "אם נשיא שלו מביא קרבן צריך אתה לומר מהו
 הדיוט"¹¹. ומסבירים¹² שזהו הסבר ל"אשרי הדור", כיון
 שכאשר הנשיא מביא קרבן על חטא, לומדים ממנו אנשי
 הדור (הדיוטות), בקל-וחומר, לחזור בתשובה ולהביא
 קרבן על חטאיהם.

מכיון שאין לבו כפוף" (לשון רש"י הוריות שם ד"ה צריך) וצריך להיות
 אצלו הרגש הרוממות והנשיאות כמ"ש במפרשים, וראה לקמן בפנים
 (ולהעיר ממאירי שם: וכל שהוא בדרך זה אשרי ואשרי דורו).
 ועפ"ז מתורץ ג"כ מה שהקשה בגו"א כאן, "וא"ת מאי שנא בנשיא
 דכתב ה"ה אחר אשריו כו". [ומה שתירץ: ואין זה קשיא דאין לומר
 אשרי לו בשביל שחטא אבל אשרי הדור שהם לא חטאו ויש להם נשיא
 אם הוא חוטא מתחרט על שגגתו (וראה גם באר שבע הוריות שם) –
 צ"ע איזה אושר נמשך מזה להדור שהנשיא מתחרט כו' (אם לא זה
 שלמדוין ממנו, כדלקמן בפנים מגמרא)].

(11) כ"ה בהוריות שם*. ועד"ו בתו"כ. ובירושלמי: נשיא שלו כו' לא
 כל-שכן ההדיוט.

(12) באר שבע להוריות שם. קרבן אהרן לתו"כ. פני משה ומראה
 הפנים לירושלמי שם. ועוד.

א.

פירוש רש"י ל"אשר נשיא..." – דרשת חז"ל

1 מן הפסוק¹ "אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל
 2 מצוות...", אשר בהמשכו מדובר על כך שהוא צריך להביא
 3 על כך קרבן חטאת, מצטט רש"י את המילים "אשר נשיא
 4 יחטא", ומפרש: "לשון אשרי, אשרי הדור שהנשיא שלו
 5 נותן לב להביא כפרה על שגגתו, קל-וחומר שמתחרט על
 6 זדונותיו".

7 המקור לפירוש רש"י זה הוא דרשת חז"ל ב"תורת
 8 כהנים"² ובגמרא³. אמנם, דרכו של רש"י היא לפרש רק
 9 פשוטו של מקרא, אך הוא מצטט בפירושו את מדרשי
 10 חז"ל הנחוצים להבנת פשט הפסוקים. וכך בעניינו, רש"י
 11 מוכרח להזדקק למדרשי חז"ל (כפי שמבואר בגמרא⁴
 12 הטעם לדרשה): כי התורה משנה כאן את הניסוח שהיה
 13 צריך להיכתב בפשטות, כפי שכתוב לגבי חטאו של ה"כהן
 14 המשיח" ושל "כל עדת ישראל" – ששם נאמר "אם הכהן
 15 המשיח יחטא...", "אם כל עדת ישראל ישגו..."⁵, ואילו
 16 כאן נאמר "אשר נשיא יחטא..." – ומזאת מובן שאין
 17 המשמעות כפשוטה.

18 אך צריך להבין: פשוטו המקרא מפרשים על המילים
 19 "אשר נשיא יחטא" כמה פירושים בדרך הפשט: (א)
 20 ה"אבן-עזרא" מסביר "אשר נשיא יחטא" מופיע בהמשך
 21 לפרשה הקודמת "ואם כל עדת ישראל", והמשמעות היא
 22 כאילו נאמר "ואם אשר יחטא הוא נשיא..."⁶. (ב) הרמב"ן
 23 מסביר, שמשמעות המילה "אשר" כאן היא כמילה
 24 "כאשר", כמו "כאשר בא יוסף אל אחיו"⁷, "כאשר כלו

(1) פרשתנו ד, כב.

(2) עה"פ.

(3) הוריות יוד, ריש ע"ב. ירושלמי שם פ"ג ה"ב. תוספתא ב"ק פ"ז,
 ב. – אלא שברש"י הוא בשינויים מכל הנ"ל, כדלקמן בפנים ובהערה 32.

(4) הוריות שם. וראה רש"י שם ד"ה שאני.

(5) וכן לקמן (ד, כז) ואם נפש גו'.

(6) וברשב"ם: כמו ואשר ניתן חתר מלכות בראשו כמו וכתר מלכות
 אשר נתן בראשו.

(7) וישב לו, כג.

(8) מקץ מג, ב.

(9) להעיר ממאירי להוריות שם: דרך צחות אמרו.

(10) בדברי דוד (להט"ז) בפרש"י: ולא אמר אשרי הנשיא כזה דא"כ
 פשיטא שיש שבח לנשיא בזה ומאי רבותי' דנשיא אלא כו' (ועד"ז כתב
 במנחה בלולה כאן). אבל בפשטות מובן הרבותא דנשיא יותר מכל אדם

(* במאירי שם: אם נשיא שלו כך אי אתה צריך לומר שכן בהדיוט.

ד.

25 "אשרי" - אין הכוונה לכך שהעם ילמד מהנשיא
ההסבר לכך הוא:
26 על הפירוש "אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב..." אין
27 רש"י צריך להקדים ולציין שזהו "מדרשו" וכדומה, כי
28 הוא כבר פירש זאת לפני כן – באותו ענין, של הקשר של
29 כל העם אל החוטא. על הפסוק¹⁹ "אם הכהן המשיח יחטא
30 לאשמת העם" פירש רש"י: "ופשוטו לפי אגדה, כשהכהן
31 הגדול חוטא אשמת העם הוא זה, שהן תלויין בו לכפר
32 עליהם ולהתפלל בעדם ונעשה מקולקל" – ולכן אין רש"י
33 צריך לשוב ולציין שזהו "פשוטו לפי אגדה".
34 ולפי פירוש (קודם) זה של רש"י, הכרחי לומר
35 שהאושר כאן (אשרי הדור) איננו כסיום וההסבר המובא
36 לעיל (בסעיף ב'), שכאשר הנשיא מביא קרבן "על שגגתו"
37 לומדים ממנו אנשי הדור – כי לפי זה מתעוררת השאלה:
38 גם מן הכהן המשיח צריך ללמוד שיש להביא קרבן
39 לכפרה, ומדוע איפוא מוזכר "אשרי" רק אצל הנשיא ולא
40 לפני כן אצל הכהן המשיח²⁰? ויותר מכך – אצל הכהן
41 המשיח מודגש הריפוף – "לאשמת העם"?
42 אמנם, התנהגות הנשיא השפיעה יותר על העם, כי אם
43 הנשיא ש"אין לבו כפוף"²¹ והוא, כשמו, במצב של
44 התנשאות, הרמה והגבהה, ולמרות זאת הוא חוזר בתשובה
45 ומביא קרבן על שגגתו²², הרי על-אחת-כמה-וכמה צריכים
46 לנהוג כך שאר העם – הדיוטות – שאין אצלם הענין של
47 התנשאות²².
48 אבל, מצד שני, יש יתרון בקל-וחומר הנלמד מכהן
49 המשיח, כהן גדול: שבהיותו מובדל מהעם עקב קדושתו²³

1 ולפי זה לא מובן כלל: מדוע משמיט רש"י את סיום
2 דרשת חז"ל ("אם נשיא שלו") אשר דוקא בזה מוסבר
3 הענין של "אשרי הדור", שמביא רש"י בפירושו¹³?
4 ואדרבה – אם "בן עשר למשנה..." זקוק להסבר, על-
5 אחת-כמה-וכמה "בן חמש למקרא!"
6 יש להעיר, שיש המפרשים¹⁴ את הטעם של "אשרי
7 הדור": כיון שהנשיא מתחרט "על שגגתו" ו"אינו מתבייש
8 לומר חטאתי", ואינו אומר "גדול אני וחשוב אני איך
9 אומר חטאתי" – דבר המוכיח את היותו עניו ושפל-רוח
10 – לכן "אשרי הדור", שיש להם נשיא ש"אינו מתנשא
11 ואינו מתגאה", ואשר לפיכך "מלכותו תעמוד".
12 אך לפי הפשט, אינו מובן מדוע "אשרי הדור",
13 אם עיקר האושר אינו לגבי אנשי הדור אלא לגבי
14 הנשיא והמלך, שמלכותו תתקיים – מדוע מודגש "אשרי
15 הדור"?

ג.

השאלות על דיוקים בלשון רש"י

16 בנוסף לכך יש להביא: (א) במאמרי חז"ל (המוזכרים
17 לעיל) הניסוח הוא "אשרי הדור שהנשיא שלו מביא חטאת
18 על שגגתו"¹⁵, ואילו רש"י משנה זאת, ומאריך בלשונו:
19 "נותן לב להביא¹⁶ כפרה¹⁷ על שגגתו"?
20 (ב) מדוע מצטט רש"י מן הפסוק רק את המילים "אשר
21 נשיא יחטא"? והרי האושר הוא על כך שהנשיא מביא
22 "כפרה על שגגתו", ואם כך, צריך היה רש"י לצטט את
23 ההמשך של הפסוק השני, שבו מדובר על הקרבן שחייב
24 להביא, או לפחות, לרמוז להמשך זה על ידי "וגומר"¹⁸.

13 עפ"י מובן שדוחק גדול לפרש (כמ"ש בדברי דוד ומנחה בלולה
14 כאן) שזוהי כונת רש"י.
15 גר"א בפרש"י.
16 כ"ה בתוי"כ, תוספתא וירושלמי (ובירושלמי: אשרי שהנשיא שלו
17 – וליתא תיבת, "הדור"). ובבבלי: שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו
18 (במקום, חטאת"). ובבחי כ"ה הלשון, "מביא קרבן חטאת". ועד"ז הוא
19 השינוי בין הבבלי תוי"כ וירושלמי בהמשך הדרשה*.
20 כ"ה ברוב הדפוסים. וכן בדפוס ראשון וכמה כתי"י רש"י. אבל
21 בדפוס שני ובכמה כתי"י: שהנשיא שלו מביא כו'. ועד"ז הוא בטור
22 הארוך מפרש"י. אבל הרמב"ן הביאו מתוי"כ.
23 וז"ה גם בדפוס שני (ורמב"ן וטור הארוך עה"פ). ובכמה כתי"י
24 רש"י, "מביא קרבן" כבגמ'.
25 (17) ובפשטות י"ל שלפעמים מעתיק רש"י התחלת הענין, וכוונתו
26 לכל המשך הפרשה, כמדובר כמ"פ.

19 ד, ג.
20 להעיר מיפה מראה לירושלמי שם.
21 פרש"י הוריות שם.
22 ראה משכיל לדוד בפרש"י. אבל אינו מפרשו לענין לימוד שאר
23 העם ממנו.
24* (22) ראה כלי יקר פרשתנו ד, כ.
25 (23) כמובן כבר מעלתו בפ' תצוה. ולהעיר שרק בו נאמר (דה"א א, א,
26 כג. יג) ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים. – דלכאורה קד"ק שייך רק
27 לכה"ג, והרי רק הוא נכנס לקד"ק – ועפ"ז בקרא, "להקדישו קד"ק הוא
28 ובניו" – להקדישו קאי אכולם וקד"ק – על אהרן, ועפ"ז גם מובן כפל
29 הלשון (ועד"ז – ברמב"ם (הל' שמיטה ויובל בסופן)), אבל ל"מ כן
30 בהוריות יג, א וכמפורש בחז"א ג שם. ולהעיר מזה"ג קצו, ב. ב"ק לת,
31 א. – ואולי יל"פ קד"ק בנוגע לבניו – שכאו"א מהם ראוי להיות כה"ג.

ו.

הנשיא מעורר בעם את התחושה של חומרת החטא

בפרשה הקודמת נאמר: "אם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו". הכוונה היא לכך שהסנהדרין "טעו להורות באחת מכל כריתות שבתורה שהוא מותר" ו"עשו ציבור על פיהם"²⁷, ולמרות זאת נאמר בהמשך "חטאת הקהל הוא".

מובן מאליו, שכאשר יהודי מביא קרבן חטאת, יש לו (וצריך להיות לו)²⁸ רגש של חרטה ותשובה. וכך בענייננו, כיון שמודגש "חטאת הקהל הוא", יש לומר, שרגש החרטה והתשובה קיים אצל כל הקהל. ולכאורה: כיצד ייתכן שכל אנשי הקהל יתחרטו ויחזרו בתשובה על "חטא" שאין הם אשמים בו, אפילו בשוגג? הרי הם עשו את הנדרש מהם על פי תורה – להישמע לסנהדרין!

ועל כך מפרש רש"י, שלכן נאמר "אשר נשיא יחטא": רש"י אינו צריך לפרט את המשמעות המובנת מאליה "אם נשיא יחטא"³⁰, אלא רק את חידושו, שכיון שהתורה מציינת זאת בביטוי "אשר", המצביע על המשך לנאמר לפני כן, לומדים מזה ש"פשוטו" כאן הוא "לפי אגדה" – שזהו גם מלשון "אשרי": כאשר נשיא נכשל בחטאת בשוגג, אין רצונו רק לקיים את ציווי התורה והוא "מביא חטאת על שגגתו", אלא הוא חש גם בפגם ובחומרה של החטא עצמו, ולכן לא זו בלבד שהוא מביא את הקרבן בפועל³¹, אלא הוא גם "נותן לב להביא כפרה על שגגתו, קל-וחומר שמתחרט"³² על זדונותיו, ולפיכך "אשרי הדור" – הוא מעורר על-ידיזוה באופן ישיר את אנשי דורו על חומרת החטא, ועד כמה יש להזהר שלא להיכשל בחטא בשוגג.

וזהו ההמשך של "אשר נשיא יחטא" לנאמר לפני כן "חטאת הקהל": כיון שהנשיא חש היטב אפילו בחומרה של חטא בשוגג, מובן, שגם כאשר הקהל כולו חטא, למרות שעשה זאת שלא באשמתו, מעורר הנשיא אצל

1 ועבודתו התמידית במקדש, ויותר מכך, הוא המכפר על כלל ישראל, ולמרות זאת הוא מביא קרבן על שגגתו ובאופן המפורט בתורה "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה" – "חוץ לג' מחנות"²⁴, שכל שלוש המחנות רואים שהוא מביא קרבן על חטא בשוגג²⁵ – הרי קל-וחומר לגבי כל ישראל, הרחוקים מדרגתו, שצריכים ללמוד ממנו לא להתבייש ולהביא קרבן על חטא.

8 מזה מוכח שמשמעות הפירוש "אשרי הדור" לגבי נשיא איננה שהדור ילמד ממנו²⁶, אלא ענין אחר, שאינו מצוי אצל הכהן המשיח, אשר אותו לומד רש"י מן הפסוק, כדלהלן.

ה.

רש"י מסיק ש"אשרי" – לא לגבי הבאת הקרבן ממש

12 על הפסוק "אשר נשיא יחטא" מתעוררות שתי שאלות:

14 (א) המילה "אשר" (במשמעותה הפשוטה) מצביעה על כך שזהו אמצע ענין, שהענין המוזכר לאחריה הוא המשך לנאמר לפני כן, ואינו מובן: מהו הקשר בין "אשר נשיא יחטא" לבין הענין הקודם "חטאת הקהל הוא"²⁷?

18 (ב) אם כוונת התורה היא להדגיש ש"אשרי הדור" שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו, היא לא היתה צריכה לרמוז לכך במילים "אשר נשיא יחטא" המדברות על חטא הנשיא, אלא בפסוק השני המדבר על חזרתו בתשובה וכפרתו – "הודע אליו חטאתו... והביא את קרבנו...". לכאורה, אין מתאים לומר "אשרי" בענין החטא!

24 משתי שאלות אלו מסיק רש"י ש"אשרי" של הנשיא אינו אמור לגבי הבאת הקרבן באופן מעשי ממש על שגגתו, אלא לגבי ענין הקשור לחטא, כפי שיוסבר להלן. ולכן רומז רש"י בזה שהוא משנה מלשון חז"ל ואומר "נותן לב להביא כפרה על שגגתו".

(24) ד, יב וברש"י. משא"כ בחטאת הנשיא.

(25) להעיר מאברבנאל שם.

(26) בפרש"י הוריות שם: „צריך אתה לומר מה הדייט בתמ" כלומר אם המלך שאין לבו כפוף מרגיש ומביא קרבן על שגגתו כ"ש שהדיוטות מרגישים שלבם כפופים". ומלשונו משמע קצת שס"ל דמש"א, „אם נשיא שלו מביא קרבן צריך אתה לומר מהו הדייט" אינו מפני שלמדן ממנו כ"א – הוכחה על מצב הדור. ועפ"ז לכאורה צ"ל לפירושו (גם בגמרא) דגם הפירוש ב„אשרי הדור" אינו מטעם שלמדן ממנו.

(27) ראה בחיי, פענח רזא, בעה"ט עה"פ מנחה בלולה. ש"ך עה"ת.

(27*) ד, יג וברש"י.

(28) ראה תרגום דבראשית ד, ז (הוחר בפרש"י שם).

(29) כפרש"י לפני"ז (ויחי מז, ו. ראה מפרשי רש"י שם. והרא"ם ראה

יא, כז סותר עצמו לפירושו בויחי שם). וראה מלבי"ם כאן.

(30) וכ"ה בת"א כאן. אבל בתיב"ע, „בימנא כו" ככרמב"ן.

(31) וי"ל דזה שבמפרשים הג"ל (הערה 12) פירשו בתו"כ וגמ' שלמדן ממנו, כיון שמפורש שם רק הכפועל „הנשיא שלו מביא חטאת (קרבן) על שגגתו".

(32) כ"ה ברוב הדפוסים ובכמה כת"י רש"י. אבל בדפוס ראשון, שני

וכמה כת"י „ק"ו על זדונותיו". וראה הלשון בדרז"ל הג"ל. ובכ"י: אם

הנשיא שלו מביא חטאת על שגגתו, צריך לאמר מה מביא על זדונו.

ה' שאין על גביו אלא ה' אלקיו"³⁴, כפי שמוכן מהמאמר 27
עצמו – "אשרי הדור". 28

ההבדל בין כהן גדול לבין מלך לגבי השפעתם על 29
ישראל הוא: הכהן הגדול משפיע אהבת ה' – אהבה רבה 30
– בישראל³⁵, ואילו באמצעות המלך מושפעת לישראל 31
התבטלות ויראת ה'³⁶. 32

אהבה היא השורש לכל רמ"ח מצוות-עשה, ויראה – 33
לשם"ה מצוות לא-תעשה³⁷. לפי זה יוצא, שמצד עבודת 34
הכהן הגדול – המשכת אהבת ה' – מורגש שצריך לקיים 35
את רצון ה', ובענינו – להביא קרבן. מצד יראת ה' 36
מורגשת חומרת החטא, שהוא "ירא למרוד במלך מלכי 37
המלכים הקדוש-ברוך-הוא"³⁷ 38

ט.

יראת ה' - התבטלות והימנעות מחטא

ביתר עומק: קרבן חטאת מובא על חטא בשוגג, 39
שאדם עשה בלי ידיעתו. אך עצם העבודה שהאדם היה 40
יכול להיכשל בעבירה בשוגג היא הוכחה שאין הוא כפי 41
שצריך להיות, כי הדבר נובע "מהתגברות נפש הבהמית 42
שמנוגה"³⁸. 43

ולכן נאמר אצל "כהן המשיח יחטא" – "לאשמת 44
העם", ואצל הנשיא "אשר – אשרי הדור": מצד העבודה 45
של אהבת ה', הבאה על ידי הכהן הגדול, עלול לבוא על 46
ידי השתלשלות, בדרגת "עם"³⁹, חטא בשוגג, עקב 47
התגברות מציאותו העצמית. שכן אהבה, ואפילו בדרגות 48
הנעלות ביותר⁴⁰ היא בבחינת התפשטות ומציאות – "יש 49
מי שאוהב"⁴¹ – כי היא קשורה במציאות האדם. 50

ואילו מצד יראת ה', ה"נמשכת" לישראל על ידי 51
המלך, הבטל כלפי מלכות שמים וממנו נמשך הביטול של 52
העם אליו³⁶, מתבטלים ישראל אל ה', ולכן לא נובעת 53
מזה, אפילו בהשתלשלות, תחושה של ישות ומציאות 54
עצמית, ולפיכך אין כאן ענין של חטא בשוגג. 55

1 הקהל כולו את הרגש המתבטא אצל מביאי החטאת –
2 חרטה ותשובה.

ז.

הכהן המשיח - תיקון החטא, נשיא - הימנעות מחטא

3 לפי האמור לעיל, מוכן מדוע לגבי הכהן המשיח
4 אומרת התורה "לאשמת העם", ואינה מזכירה כלל את
5 הענין של "אשרי הדור", הנאמר לגבי "אשר נשיא יחטא".
6 "אשרי הדור..." מתאים בעיקר לדור שנמנע
7 מלכתחילה מחטא³³, ולא כל-כך לדור שנכשל בחטא
8 וחוזר אחר כך בתשובה ומביא קרבן.

9 וזהו ההבדל בין הכהן המשיח לבין נשיא: תפקיד
10 הכהן המשיח הוא "לכפר עליהם ולהתפלל בעדם" –
11 להקריב קרבנות ולכפר על כלל ישראל. ולכן, אפילו כאשר
12 אנשי דורו רואים שהוא מביא קרבן על חטא בשוגג,
13 מתעוררת אצלם תחושה (לא כל-כך הזהירות מעבירה
14 מלכתחילה, אלא) הרגש שלאחר שחטאו אין להתבייש
15 להביא קרבן "על שגגתו".

16 [אף כאשר הכהן המשיח מעורר יהודים על חומרת
17 החטא, כיון שתפקידו לכפר על ישראל, אין לכך השפעה
18 מספיקה על הזהירות מחטא, אלא על התיקון וכפרת
19 החטא – בהתאם לתפקידו].

20 לעומת זאת, תפקיד הנשיא הוא להנהיג את הדור
21 ולהתעסק בעניני המלכות והמדינה וכדומה, ולמרות זאת
22 הוא "נותן לב להביא כפרה על שגגתו" – הרי הוא חש,
23 וממילא מעורר את כולם לחוש בחומרת החטא, וכך הוא
24 משפיע להימנע מלכתחילה מחטא, ולכן "אשרי הדור".

ח.

הכהן הגדול - אהבת ה'. מלך - יראת ה'

25 מ"יינה של תורה" בפירושו רש"י: משמעות "נשיא"
26 כאן אינה נשיא שבט, אלא "זה מלך, שנאמר מכל מצות

(33) ראה גו"א ובאר שבע (שהובאו לעיל הערה 10). ולהעיר מסוכה
נג, א: אשרי מי שלא חטא ומי כו'. תהלים מזמור א: אשרי האיש אשר
לא הלך גו'.

(34) משנה הוריות י, א.
(35) ראה ד"ה ועשית בגדי קודש בתו"א (פב, א ואילך) ואוה"ת שם
(ע' א'תקפז ואילך). ועוד. דרושים עה"פ בהעלותך את הנרות (לקו"ת,
ועוד) בהדלקת הנרות שע"י אהרן.

(36) דרמ"צ מצות מינוי מלך בתחלתה.
(37) תניא פ"ה.

(38) אגה"ק סו"ס כח (מלקוטי תורה (להאירו"ל) פ' ויקרא). וראה
רש"י שבועות (ב, א) ד"ה תולה. – ולהעיר מפרש"י נח (ט, ה) ומשפטים

(כא, יג) – וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 208 ואילך.

(39) ראה תניא פל"ה (מד, ב): ואף צדיק גמור שמתרסק בו באהבה
רבה כו' וא"כ זה אוהבה שהוא יש כו' [אלא דשם מדבר לא בהפרש
דאהבה ויראה כ"א בין עבודת אהו"י ל"מצות ומע"ט", כמ"ש לפניו
„אפי' הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים אעפ"כ כו' רק
הוא דבר בפני עצמו ירא ה' ואוהבו": משא"כ בהמבואר בפנים ההפרש
בין תנועת האהבה והיראה (ביטול) כמצויין בהערה הבאה].

(40) תו"א קיד, סע"ג ואילך. ביאוה"ז פא, א"ב. ובכ"מ. וראה ספר
הערכים: חב"ד ח"א (ע' רעט ואילך) בכח"י ישות שבאהבה לגבי יראה,
וש"נ.

(41) ראה שער היחוד והאמונה פ"ו. ולהעיר מפרש"י בהעלותך יא, א.

18 קרבן על שגגתו – אלא עליו להרהר במוחו שגם בחטא
19 בשוגג הוא אשם, כדלעיל, כי אילו לא היה מתאפשר
20 לנפש הבהמית להתגבר, לא היה מגיע לכך.

21 וכאשר יתעמק במוחו בחומרת עשיית דבר הנוגד
22 לרצון העליון⁴⁸, אז "הנשיא שלו נותן לב"⁴⁹ – המוח –
23 הנשיא – מביא להכנה בלב⁵⁰, "להיות נשבר ונדכה",
24 ועל-ידי-זה לא זו בלבד שמכופרת שגגתו, אלא נגרמת גם
25 "העברת רוח הטומאה והסטר-אחרא"⁴⁸ בכלל, ונגרמת
26 שבירה וכניעה בנפש הבהמית.

27 וכאשר התשובה גם על שוגג היא באופן כזה, הרי "קל
28 וחומר שמתחרט על זדונותיו". הוא לומד מה"קל" – אצלו
29 ה"קל" הוא שלא להכשל מזדונות, כי הנפש הבהמית
30 והיצר הרע נשברו ונכנעו אצלו –

31 ועל ידי כך שאצל כל יהודי ישולט וישלוט ה"נשיא"
32 שלו, המוח שבראש, יהיה זה הדור של "ודוד עבדי נשיא
33 להם לעולם", ו"מלך עליהם"⁵¹, בביאת משיח צדקנו, שאז
34 התגלה מלכות הקדוש-ברוך-הוא "והיה ה' למלך על כל
35 הארץ" (הדור).

(משיחות ש"פ ויקרא תשכ"ח)

י.

המוח שליט על הלב

1 ההוראה הנלמדת מפירוש רש"י זה לעבודה הרוחנית
2 של האדם היא:

3 העולם נקרא "גוף גדול" והאדם נמשל ל"עולם
4 קטן"⁴². וכשם שיש נשיא – הדור, מלך, כך בגוף האדם
5 ישנו המלך, הראש⁴³ והמוח השליט על הגוף כולו, כנרמז
6 בראשי התיבות של המילה "מלך"⁴⁴: מוח, לב, כבד –
7 שלושת השליטים בגוף האדם⁴⁵ – שהאות הראשונה,
8 עיקר המילה ותחילתה⁴⁶ היא האות מ' – המוח שבגוף
9 האדם.

10 וזוהי ההוראה "אשרי הדור": התנהגות ה"דור" –
11 האדם – היא כראוי, באופן של "אשר", כאשר "הנשיא
12 שלו נותן לב", כאשר ה"מוח" שליט על הלב, כי "כל
13 אדם יכול ברצונו שבמוחו להתאפק ולמשול ברוח תאוותו
14 שבלבו שלא למלאות משאלות לבו במעשה דיבור
15 ומחשבה..."⁴⁷, ואז הוא נשמר מלהיכשל בחטא.

16 וכאשר הוא נכשל בחטא, אפילו רק בשוגג, הרי לא
17 זו בלבד שהוא צריך לחזור בתשובה בפועל ממש – מביא

והיא העיקר כ"י.

(47) תניא פי"ב.

(48) אגה"ת פ"ז.

(49) ו"עיקר התשובה בלב" (תניא פכ"ט – לו, ב. אגה"ק סי' יוד –
קטו, ב.) וראה אגה"ת פ"א. ובכ"מ.

(50) להעיר מלשון הרמב"ם הל' תשובה (פ"ב ה"ב): ומה היא
התשובה שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו כ"י.

(51) יחזקאל לו, כ"ד-כ.

(42) תנחומא פקודי ג. זח"ג לג, ב. תקו"ז תס"ט (ק, ב.) וראה אדר"ג

פל"א, ג.

(43) ראה שבת סא, א.

(44) מגן אבות לרשב"ץ פ"ה מ"ט. ערכי הכינויים (לבעל סה"ד)
בערכו. ניצוצי אורות לזח"ב קנג, א (בשם הרמ"ז).

(45) זהו רות שם. וכו"ח רות (פ, א): ותלתא מלכין אינון בגופא מוחא
לבא וכבדא – ולהעיר מתורת שלום ד"ה תלת שליטין.

(46) ראה שעה"ה פ"ב: שכל אות הקודמת בצירוף היא הגוברת

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' ב

8 קריעה בודאי נאסר הכחל, ואף על פי כן נקטה הברייתא 'כחל'
9 שבישלו, ומשמע שרק בדיעבד, אין – אכן מותר הכחל באכילה,
10 אבל לכתחילה לא יצלה כחל בחלבו, וכיצד התיר רב נחמן אפילו
11 לכתחילה. מתרצת הגמרא: הוא תדין דאפילו לכתחילה מותר
12 לצלותו בחלבו, והתנא נקט לשון דיעבד, אידי דקא פעי למינתא
13 סיפא – מתוך שרצה לשנות בסיפא לקבה

1 להשתמש בכחל לקריעה – לבישול, מפני שבבישול יוצא חלב
2 מהכחל, וחל עליו באותה שעה דין חלב מדרבנן, וחוזר חלב זה
3 ונבלע בבשר ואוסרו. אבל רב נחמן התיר לצלות כחל ללא
4 קריעה, שהרי אותו חלב שיוצא מהכחל בשעת צליה אינו חוזר
5 ונבלע בו, ולכן אין צורך לקורעו אפילו לכתחילה.
6 מקשה הגמרא: והא קהני בברייתא 'כחל שבישלו בחלבו מותר/
7 וברייתא זו בודאי עוסקת בצלי ולא בבישול, שהרי בבישול ללא

שגוף⁶ וברית כחד חשבינן.
והוא מ"ש ביוסף ב' פעמים בן⁷ פורת, בן פורת א'
הוא יסוד התחתון, בן פורת ב' הוא יסוד שבחזה כמ"ש
בלקוטי תורה להאריז"ל פרשת⁸ ויחי בפסוק זה ע"ש.
וי"ל זהו ג"כ מ"ש, והנה קמה אלומתי וגם נצבה.
קמה, הוא יסוד התחתון.
וגם נצבה, הוא יסוד שבחזה.

דיסוד הוא מלוי התפארת כמ"ש⁹ אלה תולדות יעקב
– תפארת, יוסף – יסוד, וכמו מלוי¹⁰ ו' דתפארת הוא
ג"כ ו' יסוד¹¹ דתחתון הוא בחי' דיוסף, ויסוד העליון
שבחזה דיעקב תפארת.

וזהו וגם נצבה שקאי על יסוד שבחזה כנ"ל.

הנה, נצב"ה גי' קמ"ז, שני¹² חיי יעקב.

והנה זהו בעת הגדלת, שיסוד עולה לתפארת א"כ
היסוד שבחזה הוא מאוחר ליסוד התחתון, וכנ"ל שכן
פורת יוסף הא' הוא יסוד התחתון ובן פורת הב' הוא
יסוד שבחזה, זהו מ"ש והנה קמה אלומתי וגם נצבה.
קמה, הוא יסוד התחתון.

וגם נצבה, הוא יסוד שבחזה.

כי כן הוא הסדר ביוסף, מתחלה יסוד התחתון ואח"כ
יסוד העליון.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קלד

בראשית לז, ז – והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך
השדה והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תמכניה
אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי

יט

יוסף הוא בחי' ייסודי, ויש בי בחי' ביסוד וזהו כפל הלשון
בפסוק "קמה אלמתי וגם נצבה"

יוסף הוא בחי' יסוד, שהוא² סיומא דגופא.

והנה יש ב' בחי'³ יסוד, יסוד התחתון ויסוד שבחזה,
שהיסוד שבחזה נעשה בעת הגדלות⁴ דז"א, שאז יסוד
עולה בחזה דז"א דהיינו⁵ בתפארת דז"א, והוא בחי' מה

(1) יוסף בחי' יסוד, ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר לי'
לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס
עמוד רנג, וז"ל: "יוסף – יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון הי'
בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד
"שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית".
וראה בתורת מנחם התוועדויות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד
15, ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא
להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בכי"ע – ראה ביאורי הזהר
לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3).
אור התורה ויחי תקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. ועוד ע"ש".
(2) תקוני זהר (יז, ב) פתח אליהו. "יסוד סיומא דגופא אות ברית
קודש". ראה הערה 5.

(3) פירושו: "יסוד התחתון" הוא סוף ההשפעה – האות ברית קודש
שהוא ההשפעה בפועל, ו"יסוד שבחזה" הוא בחי' יסוד שבמדות
שבלב, המדות בכללות הם בחי' תפארת – שהוא המדות והחיות של
ההשפעה. ו"יסוד" שבמדות הוא ההתקשרות בהרגש הלב להשפיע,
וזהו הנק' "יסוד שבחזה" היינו בלב. וראה הערה 4.

(4) פירושו: "יסוד שבתחתון" שהוא האבר הברית, יכול להיות השפעה
בכחי' יציאה בלי הרגש המדות באהבה וברצון וכו', משא"כ "יסוד
שבחזה" הוא כשיש החיות שבמדות ביחד עם ההשפעה בפועל, וזהו
"הגדלות הד"א" היינו החיות והתפשטות המדות.

(5) פירושו: כידוע מ"ש (בראשית לז, א) "אלה תולדות יעקב יוסף",
דיעקב הוא מדת התפארת "שופרא דיעקב מעין שופרא דאדם
הראשון" (ב"מ פד) – רחמים, ובתיקוני זהר בהקדמה (יז, ב), פתח
אליהו – "תפארת גופא", ו"יסוד סיומא דגופא", ותפארת הוא אות
ו' מהשם, "כי ו' מדות דז"א נרמזים באות ו' שבשם, הנה בפרט הוא
בתפארת אות אמת בזהר ר"פ ויקרא* מפני שהתפארת כולל כל הוי'
קצוות" (לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד רמ).

וראה לקוטי לוי יצחק, לקוטים על מאחז"ל עמוד קמד וז"ל: והנה
בהששה מדות דז"א, שזהו שז"א הוא אות ו' שבשם הוי', שאות ו'
מספרו ששה דהיינו הששה מדות. שבוזה שני בחי'.

א', הששה מדות שהם בתפארת דז"א, כי תפארת כולל כל הוי' מדות
שזהו שתפארת הוא אות אמת דהיינו אות ו' כמ"ש בזהר ר"פ* ויקרא
ע"פ ונתתם לי אות אמת דא ו' ע"ש.

ב', הששה מדות כמו שהם ביסוד ז"א, כי יסוד כולל ג"כ כל הוי'
מדות, כידוע שייסוד הוא ג"כ אות ו', דהיינו אות ו' דמלוי הוי', הוי'
עצמו הוא תפארת יעקב, ווי' המלוי ו' זעירא הוא יסוד יוסף. ותפארת
נקרא עשיר שמאיר בו בחי' בינה, כי בינה מגעת עד החזה, ויסוד
נקרא דל שאין מאיר בו בחי' בינה, כמו שיוסף הי' יתום מאמו ע"ש.

ואות ו' יש במבטא עוד אות ו' כזה נ"ו, והאות ו' השני הוא כנגד
יוסף, בחי' יסוד שהוא מדת השישית אות ו', וזהו שיוסף ברית הוא
ג"כ הדרא (יופי) דגופא, דגוף וברית כחד חשבינן (ראה זוהר פ' פנחס
דף רלה ע"ב. תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשי"ז ד"ה באתי לגני
עמוד קיד ואילך).

(* מובא לקמן סימן קסו הערה 12. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א
סימן מז הערה 5. וע"ש מרשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע חוברת קסט.

(6) והיינו "גוף" הוא "תפארת" (החיות מהמדות וכו'), ו"ברית" הוא
היסוד, וכשיש "הגדלת דז"א" (השפעת המדות), אז תפארת ויסוד
"כחד חשבינן".

(7) בראשית מט, כב. "בן פורת יוסף בן פורת עלי עין".

(8) וז"ל: בן פורת יוסף, אמר על יסוד התחתון המזווג עם רחל, ובן
פורת עלי עין אמר על בחי' יסוד העליון המזווג עם לאה וכו' ע"ש.

וראה לקמן סימן ע. ילקוט לוי יצחק עה"ת ח"א סימן סט.

(9) בראשית לז, ב.

(10) כנ"ל בהערה 5, תפארת כולל כל הששה מדות, וכן יסוד כולל
הכל. וזהו שתפארת מרומז באות ו', ואות ו' במלוי הוא ו"ו, ו' הראשון
יסוד שבחזה – תפארת, ואות ו' המלוי יסוד שבתחתון – יסוד.

(11) ראה גם לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד רח וז"ל: האלומה
דיוסף קמה וגם נצבה והיינו כמו אות ו' שתמונתו הוא שהוא קם
ונצב, ע"ש. ראה גם לקמן סימן ע.

(12) בראשית מז, כח.

ד, יג – ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם
דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצות ה'
אשר לא תעשינה ואשמו

זוהר דף כג, א. בתר' דמית משה מה כתיב וגו' כך ווי לעלמא כד יסתלק מני' רבי שמעון דמבועי דחכמתא יסתתמו מעלמא וכו' על ההוא זמנא כתיב ואם כל עדת ישראל ישגו, ואם ישגו באורייתא ולא ינדעון ארחהא וכו' דלא אשתכח מאן דידע לגלאה עמיקתא דאורייתא ואורחהא, ווי לאינן דרין דמשתכחי כדין בעלמא. אמר ר' יהודה זמין קב"ה לגלאה רזין עמיקין דאורייתא בזמנא דמלכא משיחא בגין (ישעי' יא, ט) דמלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים וכתיב (ירמי' לא, לג) ולא ילמדו עוד איש את אחיו ואיש את רעהו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי וגו', ע"כ.

יש לפרש, עדת אותיות דעת, וישגו באורייתא הוא תורה שבעל פה, כי תורה היא בחי' דעת כמאמר למדע תורתך, וסימנך כ"ל עד"ת גי' תקמ"ד מספר תלמוד"ב בבב"י, ועיין במאורי אור מע' תלמוד בבב"י ע"ש.

ולא ינדעון ארחהא, ולא ינדעון היפך דדעת, והסיבה לזה מה שישגו באורייתא ולא ינדעון ארחהא, הוא בגין ונעלם כו' דלא אשתכח מאן דידע לגלאה עמיקתא דאורייתא ואורחהא. אמר זה על רשב"י שכשיסתלק אז ונעלם דבר מעיני הקהל שלא אשתכח מאן דידע לגלאה עמיקתא דאורייתא ואורחהא. כי ר' שמעון בחינתו הוא דעת (כמ"ש בריש האד"ר בנצוצי אורות ע"ש).

הנה ר' שמעון ידע לגלות עמיקתא דאורייתא ואורחהא, שלא נעלם ממנו דבר, ואין שגיאה בכל עדת ישראל ח"ו, משא"כ כשיסתלק רשב"י שאז אין מאן דידע לגלאה עמיקתא דאורייתא וארחהא, והוא כמו ונעלם דבר מעיני הקהל דלית מאן דידע לגלאה.

הנה כשרשב"י נמצא בעולם שבחינתו הוא דעת אז טוב לעלמא שדעת הוא קיום וחיות המצות, משא"כ כשיסתלק ר"ש אז ווי לעלמא, והוא כמו ונעלם דבר מעיני הקהל (עולם הוא ג"כ מלשון נעלם, והיינו כשנעלם דבר מעיני הקהל, אז ווי לעלמא).

1) אחר שמות משה מה כתוב "וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ". כמו כן אוי לעולם כשרבי שמעון יסתלק ממנו, שמקורות החכמה יסתמו מן העולם, ויבקש אדם דבר חכמה ולא ימצא מי שייגיד לו, ויטעו כל בני העולם בהבנת התורה, לפי שלא ימצא ביניהם מי שיתעורר בחכמה.

על הזמן שהוא נאמר "ואם כל עדת ישראל ישגו" דהיינו אם ישגו בהבנת התורה ולא ידעו דרכי', מה היא סיבתה, ואמר "בגין ונעלם דבר מעיני הקהל" כלומר שלא יהי' נמצא מי שידע לגלות עומקה של התורה ודרכי', אוי לדורות ההם שימצאו אז בעולם.

אמר רבי יהודה, עתיד הקב"ה לגלות סודות עמוקים שבתורה בזמן של מלך המשיח, לפי שאז יקיים מש"כ מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, ועוד כתיב "ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו" פירוש לא יצטרכו ללמוד עוד אחד את השני, כי כולם מעצמם ידעו אותי למקטנם ועד גדולים, פירוש מן הקטנים עד הגדולים. אמן כן יהי צבון במהרה בימינו אמן.

אמר ר' יהודה זמין קב"ה לגלאה כו'. ר' יהודה שבחינתו הוא חסד (כמ"ש בריש האד"ר בנצוצי אורות שם) הוא המנחם, שאם כשיסתלק רבי שמעון מבועי דחכמתא יסתתמו כו', ואז כל עדת ישראל ישגו מפני כי ונעלם דבר מעיני הקהל דלית מאן דידעי לגלאה כו'. לא יהי' כך לעולם ח"ו, אלא יהי' חסד ה' שקב"ה יגלה רזין עמיקין דאורייתא בזמנא דמלכא משיחא. והיינו שהקב"ה עצמו יגלה, לא כמו שהי' מקודם שמשה גילה, ורשב"י יגלה, הנה הם נסתלקו ונסתתמו מעיינות החכמה.

משא"כ בזמנא דמלכא משיחא יגלה הקב"ה בעצמו והוא חי וקיים לעולם, אם כן לא יופסקו ויסתתמו עוד.

ומה יגלה רזין עמיקין דאורייתא, רזין עמיקין הוא בחי' התורה שעלי' איתמר אלפיים שנה קדמה תורה לעולם שהוא בחי' אאלפך חכמה אאלפך בינה, השעשועים יום ויום דתורה.

ואיך יכולים לקבל זה הוא בגין דמלאה הארץ דעה את ה', דעה את ה' הוא בחי' דעת עליון.

ועוד זאת יהי' בזמנא דמלכא משיחא הוא ולא ילמדו איש את אחיו כו' כי כולם ידעו אותי כו'. היינו לא כמו עתה שהיודעים היו עיני הקהל וכל עדת ישראל מקבלים מהם, והוא מפני שהידיעה דעתה הוא בחי' דעת תחתון, שהוא דעת המתפשט, הנה עיני הקהל הי' בהם בחי' דעת תחתון, והם השפיעו לכל עדת ישראל, וסדר ההשפעה הוא מתחילה איש את אחיו ואחר כך ואיש את רעהו, וכל זה שייך בדעת תחתון שהוא בחי' דעת המתפשט.

משא"כ בדעת עליון הבלתי מתפשט, הנה כשמלאה הארץ דעה את ה', דעת עליון, לא ילמדו איש את אחיו ואיש את רעהו אלא כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם, שהקטנים לא יקבלו מהגדולים, אלא יקבלו מפי הקב"ה בעצמו. ואם כן לא שייך שיהי' כל עדת ישראל ישגו, שזה יתכן כשמקבלים מעיני הקהל, הנה כשונעלם דבר מעיני הקהל אז כל עדת ישראל ישגו.

אבל לעתיד יקבלו גם הקטנים מהקב"ה בעצמו, ואדרבה קדים בפסוק קטנם לגדולם, כי נעוץ סופן דוקא בתחלתן, וכמובן.

ועוד למעלה יותר הרזין עמיקין שיגלה הקב"ה בזמנא דמלכא משיחא, הוא הטעמי תורה שענתה לא נתגלו, ולימות המשיח יתגלו כמ"ש (שיר השירים א, ב) ישקני מנשיקות פיהו וכפרש"י שם. ולכן כולם ידעו אותי. ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, מלכ"א משיח"א גי' ה' פעמים מים, כמ"ם ל"ם מכסי"ם גי' ה' פעמים חס"ד, והוא בחי' מים, כי מים הם חסדים. וזהו שאמר זה ר' יהודה דוקא שבחינתו הוא חסד.

לקוטי לוי יצחק הערות לזוהר² ויקרא דף רה ואילך – פניני לוי יצחק על התורה

♦ יום ראשון ג' אדר ב' ♦

א (א) ויקרא אל משה וידבר יהוה אליו מאהל מועד לאמר: א ויקרא למשה ומליל יי עמה ממשפן זמנא למימר:

במבטא, להורות יחוד יותר, והוא, שמשה שמע וכל ישראל לא שמעו, ודר"ק. **מאהל מועד**. מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל. יכול מפני שהקול נמוף? תלמוד לומר: "את הקול". מהו ה"קול"? הוא הקול המתפרש בתהלים: "קול ה' בכת, קול ה' בהדר, קול ה' שבר ארזים". אם כן, למה נאמר "מאהל מועד"? מלמד שהיה הקול נפסק. כיוצא בו: "וקול פניי הפרובים נשמע עד החצר החיצנה". יכול מפני שהקול נמוף? תלמוד לומר: "כקול אל שדי בדרו". אם כן, למה נאמר: "עד החצר החיצנה"? שפיון שמגיע שם, היה נפסק. **מאהל מועד לאמר**. יכול מכל הבית? תלמוד לומר: "מעל הפפרת". יכול מעל הפפרת בלה? תלמוד לומר: "מבין שני הפרבים". **לאמר**. יצא ואמר להם דברי פבושין: 'בשבילכם הוא נדבר עמי'. שכן מצינו, שכל שלשים ושמונה שנה שהיו ישראל במדבר כמנדים, מן המרגלים ואילף, לא נתיחד הדבור עם משה, שנאמר: "ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות... וידבר ה' אלי לאמר" אלי היה הדבור. דבר אחר: יצא ואמר להן דברי, ותיבני אם יקבלום, כמו שנאמר: "וישב משה את דברי העם וגו'":

כ"ג ויקרא אל משה. לכל דברות ולכל אמירות ולכל צוים, קדמה קריאה, לשון חבה, לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, שנאמר: "ויקרא זה אלי זה", אבל לנביאי אמות העולם נגלה עליהן בלשון עראי וטמאה, שנאמר: "ויקר אלהים אל בלעם". ויקרא אל משה. הקול הולף ומגיע לאזניו, וכל ישראל לא שומעין. יכול אף להפסקות היתה קריאה? תלמוד לומר: "וידבר", לדבור היתה קריאה ולא להפסקות. ומה היו הפסקות משמשות? לתן רוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, קל וחמר להדיוט הלומד מן ההדיוט. **אליו**. למעט את אהרן. רבי יהודה אומר: "ג דברות נאמרו בתורה למשה ולאהרן. וכנגדם נאמרו י"ג מעוטין, ללמדך, שלא לאהרן נאמרו, אלא למשה שיאמר לאהרן; ואלו הן י"ג מעוטין: "לדבר אתו", "מדבר אליו", "וידבר אליו", "ונודעתי לך" - פלן בתורת פהנים. יכול שמעו את קול הקריאה? תלמוד לומר: "קול לו", "קול אליו". משה שמע, וכל ישראל לא שמעו.

(מ"ב בשם הר"ן שדיקו דרש"י ממה שהתבנה המיתרת הדבור מרגשת במבטא יותר מאלו היה פתוח לו' שגם כן תורה על יחוד הדבור, אבל אינה מרגשת. וכתיב 'אליו' שגם כן היא תבה המיתרת הדבור, ואמנם מרגשת

נקודות משיחות קודש - (תורת מנחם התשי"ז כרך יט. עמ' 126-128)

הגלוי נעלה יותר - בהיותו לאחר ההעלם

בסוף פרשת פקודי, מדבר אודות הענין שהיה על המשפן. "ענין" הוא העלם, שמנע ממושה רבנו להכנס לאהל מועד, מפרשת פקודי נכנסים לפרשת ויקרא. שכינת ב' הפרשיות היא:

בעל הטורים

ב"עטרה שעטרה לו אמו". הקדים משה לה, כבכול באהד שמדבר עם חבירו ומקדימו דרך מוסר. חמשה אלפי"ן בפסוק פנגד חמשה חומשי תורה. וט' תיבות יש בו, וכן יש ט' תיבות בפסוק "אנכי ה' אלהיך" (שמות ב. ט). לומר שכל הלומד תורה באלו הקריב כל הקרבנות. וכן ט' תיבות בפסוק "זאת התורה לעולה" (להלן ג. לו). תורה ב

גדול ועניו, לא רצה לכתוב אלא "ויקר", באלו לא דבר הקדוש ברוך הוא עמו אלא בחלום בדרך שנאמר בבבלעם (במדבר כג. ד), באלו לא נראה לו השם אלא במקרה. ואמר לו הקדוש ברוך הוא לכתוב גם האל"ף. ושוב אמר לו משה מחמת רוב ענוה שלא יכתבנה אלא קטנה יותר משאר אלפי"ן שבתורה, וכתבה קטנה. ויקרא אל משה. ראשי תיבות אמו.

א (א) ויקרא אל משה. כתיב לעיל (שמות מ. לו) "ואש תהיה וגו' בו", וסמיק ליה "ויקרא אל משה". לומר, מתוך שקרא לו ודבר עמו, היו פניו בוערות באש. **ככל מסעיהם** (שמות שם) ויקרא אל משה. לומר, שבכל מסעיהם קרא למשה לאמר שיענו, בכתוב (במדבר ט. יח) "על פי ה' יסערו". אל"ף ד' ויקרא' ועירא. שמשה היה

נמצא, אסור לו להתנאש חס־ושלום, אלא אדרבה - על־ידי ההעלם אפֿשר להגיע לגילוי נעלה יותר. וכן בנוגע לדורות בכלל, שמקשים קושיא: הרי היו דורות טובים בהרבה מדורנו ("א סאך שענערע ווי היינט"), ואף־על־פי־כן היו עדין רחוקים מהגאֿלה, ואם־כן איך אפֿשר להבין שדוקא בֿדור זה, ש"אכשור דָּרא בתמיהה", תבא הגאֿלה?

והמענה לזה - אדרבה, היא הנוֹתנת, פֿנ"ל. לפנות בקר השינה חִזקה יותר, ואז צריך להתחזק בֿיותר לא להרדם חס־ושלום, אלא להתעורר לאור הבקר, עד שזנפה ל"לילה פֿיום יאיר".

"ולא יכל משה גו". ואחר־כך "ויקרא אל משה" - קריאה היא ענין של גלוי, הגלוי שלאחר ההעלם. והגילוי שלאחר ההעלם הוא למעלה יותר מגילוי פֿשלעצמו, פֿידוע. ענין הגילוי שלאחר ההעלם בעבודת האדם הוא עבודת התשובה. התשובה באה לאחר שהאדם התרחק מאלקות העלם. ותשובה פֿירושה השבה למקומו - גילוי. גם בתשובה - כמו בגילוי שלאחר ההעלם - נעשה "כפלים לתושיה", עד לתכלית התשובה - "ודונות נעשו לו כזכיות", "אתהפכא שזוכא לנהורא".

[...] וזהו ענין תכלית הקריאה שבאה לאחר ההעלם - לא לְדחות ולהסיר את ההעלם, אלא ש"לילה פֿיום יאיר". וזוהי הוראה לכל אחד ואחד בעבודתו, שֿבכל מצב שבו

~ נקודות משיחות קודש ~ (התועדות שבתקדש פרשת ויקרא תשל"ב)

נרמזות מעלת התורה - שבאמצעותה ניתן להתקשר עם עצמות הבורא. וכמובא בתנ"א (פרק מז), שהקב"ה הלביש בתורה את רצונו וחכמתו, המאחדים במהותו ועצמותו יתברך. ומפיון שפן, "הרי זה כאילו נתן לנו את עצמו כביכול".

חומש ויקרא הוא חומש כללי, שפן בהיותו הספר האמצעי, הוא מכיל את שאר החומשים (פֿידוע שהקו האמצעי כלול מקו הימין ומקו השמאל). וכך בשם 'ויקרא' נרמזת מעלתה של כללות התורה:

ב"ויקרא אל משה" לא נאמר מי הקורא, שפן הקריאה באה ממהותו ועצמותו יתברך, שלמעלה מכל תאר ושמ. וכן

~ נקודות משיחות קודש ~ (התועדות שבתקדש פרשת ויקרא תשמ"ב. התועדות תשמ"ב כרך ב. עמ' 1107)

אתגר - אסור לך להסתפק בהישגך עד עכשיו, אלא עליך לחתור להישגים נעלים יותר. ואילו למי שמצוי בשפל המדרגה, זו קריאת עזוד - אל־לך להתנאש, שפן על־אף הכל, תמיד בכחך להתעלות ממצבך הירוד ולצאת מאפלה לאורה.

בשמה של הפרשה - **ויקרא** - טמונה הוראה בעבודת האדם לקונו:

בכל עת ובכל שעה 'קוראים' לכל יהודי מן השמים, ודושים ממונו: התעלה! לך מחיל אל חיל בעבודתך! שני פנים לקריאה זו: לבעל מדרגה גבוהה, זו קריאת

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כרך ט עמוד 209)

אף, על אף הירידה בפרשתנו לגבי פרשת פקודי, הרי לפי סדר התורה, עולים ובאים מפרשת פקודי לפרשתנו. שפן תכלית הפונה היא לא בגילוי האור שבמשפן, אלא בגילוי שבתוך העולם, והגילוי הנעלה של פרשת פקודי אינו אלא הכנה והקדמה לגילוי בפרשתנו.

בסוף הפרשה הקודמת, פרשת פקודי, למדנו על גילוי אור גדול שהיה במשפן - "ויכבוד ה' מלא את המשפן, ולא יכל משה לבא אל אהל מועד גו", שזה גילוי שבא מלמעלה; ואילו בפרשתנו מדבר בגילוי מועט, הנרמז בא"ף הזעירה של 'ויקרא', והינו אור שבא מלמטה, על־ידי העבודה בעניני העולם - צאן ובקר גשמיים.

~ נקודות משיחות קודש ~ ('קוטי שיחות' חלק כב. עמוד 1)

קיום רצון ה' (מצוה מלשון צותא וחבור), והיא עלולה להפגם ולהחלש על־ידי אי־ציות, חלילה, לרצונו; (ב) התקשרות עצמית - שאיננה תלויה במילוי הרצון העליון; היא אינה נוצרת על־ידי, ולכן גם לא נחלשת בהעדרו]. וזהו פֿנות המדרש: **"באו טהורין"** - תינוקות של בית רבן, שלא טעמו טעם חטא מעולם, **"ויתעסקו בטהורין"** - בתורת הקרבנות, המגלים ומעוררים את אותה בחינה בנפש שהיא למעלה מפגם החטא, אלא היא תמיד נקייה וטהורה.

מפני מה מתחילין לתינוקות ב'תורת כהנים'...? אלא: שהתינוקות טהורין, והקרבת טהורין; באו טהורין ויתעסקו בטהורין (ויקרא רבה פרשה ז)

כשאדם מביא קרבן על חטא שחטא, הוא מבטא בכך את הקרבה וההתקשרות העצמיים שלו לה' יתברך, קרבה והתקשרות שלא נגע בהם החטא; ובכחה של התקשרות זו לתקן את הפגם שנגרם על־ידי החטא.

[וכמובא בתורת החסידות, שבהתקשרות הנפש לאלקות - שתי בחינות: א) התקשרות עשויה - הנוצרת על־ידי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' חלק כב. עמוד 11)

א) האדם נמשל לעץ, כפי האדם עץ השדה".

ב) עצי המענקה הם בגדר 'הקשר מצוה', שהרי אין הם באים אלא כדי לאפשר את הקרבתו והעלאתו של דבר אחר, הינו בשר הקרבן שנקרב על גביהם. ודוגמתו בעבודת האדם: מי שמקרב יהודי שני לקב"ה. הנכונות לעסוק בעבודה כזו, היא אות וסימן לביטול מחלט ומשלם לקב"ה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ד' אדר שני תשמ"א)

להקב"ה - על האדם להקטין את עצמו ולהיות 'זעירא'. אף ב'דברי הימים' מדבר בתולדות העולם, וביחס לעולם - על האדם להיות 'רבתי', למשל ולהשפיע על סביבתו.

במליל עם בני ישראל ותימר להזין אנש ארי יקרב מנכז קרפנא קדם יי מן בעירא מן תורי ומן ענא תקרבין ית קרבנכון :

(ב) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם פייקריב מכם קרבן ליהוה מן הבהמה מן הבקר ומן העצאן תקריבו את קרבנכם:

את המקצה. ומן-הצאן. להוציא את הנוגח שהמית. כשהוא אומר למטה מן הענין "מן-הבקר", שאין תלמוד לומר, להוציא את הטרפה. תקריבו. מלמד ששנים מתנדכים עולה בשתפות. קרבנכם. מלמד שהיא כאה נרכת צבור, היא עולת קיץ המזבח, הבאה מן המותרות.

ולא נאמר כי תקריב מנחה, מלמד שמקריבים קרבן עצים (תורת כהנים)

באור תכן 'קרבן עצים' בעבודה הרוחנית: הקרבנות לסוגיהם (עולה, שלמים וכו') מורים על הקרבה חלקית, של כוחות מסוימים בנפש; כל קרבן לפי ענינו. ואילו 'קרבן עצים' מסמל הקרבה כללית, של עצם הנפש - האדם מוסר את עצמו, כל-קלו לקב"ה. הקרבה זו נקמת ב'קרבן עצים' דוקא, משתי סיבות:

ויקרא (א, א) האות א' היא זעירא, ואלו האות א' שבמלה "אדם" בתחלת 'דברי הימים' היא רבתי. ויש לומר בדרך הרמז: פאן מדבר בקריאתו של הקב"ה אל משה, וביחס

כש"א אדם פייקריב מכם. כשיקריב, בקרבנות נדבה דבר הענין. אדם. למה נאמר? מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל. הבהמה. יכול אף חיה בפלל? תלמוד לומר: "בקר וצאן". מן הבהמה. ולא כלה, להוציא את הרובע ואת הנרבע. מן-הבקר. להוציא את הנעבד. מן-הצאן. להוציא

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות חלק יב. עמוד 8 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

אדם הראשון כמושל בכפה

כולה למי שכבש אותה, ולא בעי אחד משאר דרכי הקנינים. והנה זה שמלך צריך לכבוש מלחמה כדי לקנות, הוא מפיין שהמדינה האחרת היא בבעלותו של מלך אחר הנלחם נגדו. ועל פן במלחמה, כשרוצה להוציא המדינה מרשותו ולהכניסה תחת בעלותו ושליטתו - צריך כיבוש. מה שאין כן כשאין מלכות ושליטה המוגדת, לא בעי כיבוש כדי לקנות, והמדינה נקנית למלך, בזה גופא שנמצאת תחת שליטתו. ועל-פי-זה יש לומר דמפיין שכשנברא אדם הראשון, היה יחידי בעולם, ושולט על הכל, בזה נכבש כל העולם תחתיו ונעשה שלו.

אדם פייקריב מכם

אדם - למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל (א. ב. ובפירוש רש"י) צריך-עיון איך "הכל היה שלו" דלכאורה לא מצינו שעשה אדם הראשון קנין המועיל בכל הדברים שבעולם. ואם כן, איך נקנה לו "הכל"? ויש לומר על-פי המבאר ברמב"ם (הלכות מלכים פרק ד הלכה א) בנגוע למלך ש"כל הארץ שכובש הרי היא שלו, ונותן לעבדיו ולאנשי המלחמה כפי מה שירצה, ומניח לעצמו כפי מה שירצה". דמבאר מזה דעל-ידי כיבוש נקנית המדינה

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות חלק יז. עמוד 9 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

טעם שלא נתפרשו קרבנות חובה בראשונה

הנה-ליה להתחיל בקרבנות שנתחייב בהן האדם, כחטאת ואשם וכיצא בזה. ועד שקרבנות צבור שנתחייבו בהן כלל ישראל, לא נאמרו פאן כלל?

אדם פייקריב מכם

בקרבנות נדבה דבר הענין (א. ב. ובפירוש רש"י) וקשה, למה התחיל דיני קרבנות בקרבנות נדבה, דלכאורה

ועל-פי־זה מובן למה נתפרשו תחילה דיני קרבנות נדבה, כי אינו מסתבר כלל שמיד בשמיני למלואים, יום בו שרתה שכינה במשכן, יחטאו בני ישראל ויתחייבו מיד בקרבנות חובה, ונתחייבו בהן רק אחרי זמן.

מה־שאי־כן קרבנות נדבה, הרי כמו שנדבו בני ישראל למלאכת המשכן בנדיבות גדולה, כמו כן מסתבר שהקריבו מיד בשמיני למלואים קרבנות נדבה, ולכן בתחלה נתפרשו דיניהם, כי הקריבו אותן לפני קרבנות חובה.

ויש לומר דבאמת עקרה של פרשה זו אינה הלכות קרבנות, דפרשת קרבנות בעקרה היא להלן (אחרי, אמור, פנחס וכיוצא בזה) ולכן לא נאמרו כאן דיני קרבנות צבור, דאין כאן מקומן.

אלא שמכיון שבאותו זמן עמדו ישראל זמן מועט לפני היום השמיני למלואים, היו צריכים לדעת דיני הקרבנות שיתחייבו בהן בשמיני למלואים, ולכן נתפרשו כאן דיני הקרבנות שהיו צריכים לדעת דיניהם מיד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטישיחות חלק א, עמוד 205 - מתוך 'לקראת שבת')

הקרבת נפש הבהמית לה'

מוציאים את הדם וה'רוח חיים' מהבהמה, ולאחר השחיטה נשאר הגוף שלם אך ללא החיות שבו, כמו כן באדם: מוציאים ה'רוח חיים' שבנפש הבהמית - החיות וההתלהבות מעניינים גשמיים, ונשאר רק גוף הבהמה - הדבר הגשמי כש'לעצמו נשאר, אך ללא החשק והתענוג הגשמי שבו, ומשתמשים בו אך ורק לענייני קדושה.

והפסוקה היא לבוא למצב של "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, בשני יצריך" שאף בנפשו הבהמית בתגלה האהבה הגדולה של היהודי להקב"ה. וזה נרמז בהקרבת הקרבן באש המזבח, שהבהמה - הנפש הבהמית שבו, תתפלל באש האהבה לה'.

אדם פי יקריב מכם קרבן ליהוה מן הבהמה וגו' (א, ב)
ויש לבאר פרטי עניני הקרבן בפנימיות העניינים:

קרבן ענינו הוא קרוב הכחות והחושים דהאדם לה', 'אדם פי יקריב מכם'. כיצד עושים זאת, צריך לקחת בהמה ולהקריבה לה'. כלומר, האדם צריך לקחת את הנפש הבהמית שלו ולהקריבה לה', הינו שגם נפשו הבהמית תסיע לענייני קדושה ועבודת ה'.

וכשם שאות הבהמה יש לבדוק מפל מום, כך האדם צריך לבדוק פוחות נפשו ומחשבותיו דבוריו ומעשיו שיהיו כדבעי, ולא יהיה בהם חסרון - מום.

ואחר־כך לוקחים הקרבן ושוחטים אותו, דכשם שבשחיטה

גאם עלתא קרבה מן תורי דכר שלים
קרבה לתרע משפן זמנא קרב יתה
לרעוא לה קדם יי:

**(ג) אם־עלה קרבנו מן־הבקר זכר תמים יקריבנו
אל־פתח אהל מועד יקריב אותו לרצנו לפני יהוה:**

לצרכי עולות ויהי הן פלן עולות ותקרב כל אחת לשם מי שהוא. יכול אפלו נתעברה בפסולין או בשאינו מינו? תלמוד לומר: "יקריבנו". יקריב אתו • מלמד, שפופין אותו. יכול בעל־כרחו? תלמוד לומר: "לרצנו". הא כיצד? כופין אותו עד שיאמר 'רוצה אני'. לפני ה' וסמך • אין סמיכה בכמה.

כ"ג • זכר • ולא נקבה. כשהוא אומר "זכר" למטה, שאין תלמוד לומר "זכר", ולא טמטום ואנדרוגינוס. תמים • בלא מום. אל־פתח אהל מועד • מטפל בהקאתו עד העזרה. מהו אומר: יקריב יקריב? אפלו נתעברה עולת ראובן בעולת שמעון, יקריב כל אחד לשם מי שהוא. וכן עולה בחליו, ימכרו החליו

דיסמוף ידה על ריש עלתא ויתרעי לה
לכפר לעלוהי:

**(ד) וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו
עליו:**

כרתות ומיתות בית־דין, או מיתה בידי שמים, או מלקות - הרי ענשן אמור. הא אינו מרצה אלא על 'עשה' ועל 'לאו שנתק לעשה'.

כ"ג • על ראש העלה • להביא עולת חובה לסמיכה, ולהביא עולת הצאן. העלה • פרט לעולת העוף. ונרצה לו • על מה הוא מרצה לו? אם תאמר על

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר המאמרים קונטרסים א, עמוד 376)

אף לגבי סמיכת הקרבן פה: האדם (בגימטריא מ"ה) ממשיך אור עליון משם מ"ה על הבהמה (בגימטריא ב"ן), השם שהוא מקור לעולמות), ובכך מאפשר לה להתעלות על־ידי עבודת הקרבן.

ה'סמיכה' בכלל - פגון סמיכת ידיו של יעקב אבינו על בני יוסף, או סמיכת יהושע על־ידי משה - עניינה המשכה מבחינת עשר ספירות, שראשיתן היא ספירת החכמה. וכידוע, שעשר אצבעות הידים הן כנגד עשר הספירות.

וְשַׁחַט אֶת־בֶּן הַבֶּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֹהֶל הַפְּתִיחַ אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

שאלו למעלה והיא למטה? תלמוד לומר במקום אחר: "את־דמו". וזרקו • עומד למטה וזרק מן הפלי לכתל המזבח למטה מחוט הסקרא כנגד הזויות, לכך נאמר: "סביב", שיהא הדם נתן בארבע רוחות המזבח. או יכול יקיפנו כחוט? תלמוד לומר: "וזרקו", ואי־אפשר להקיף בזריקה. אי "וזרקו", יכול בזריקה אחת? תלמוד לומר: "סביב", הָא כִּי צִד? נותן שתי מתנות שהן ארבע. אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • ולא בזמן שהוא מפְּרָךְ.

ש"י • וְשַׁחַט וְהִקְרִיבוּ הַפְּתִיחַ • מקבלה ואילף מצות כהנה. למד על השחיטה, שפשרה בנר. לפני ה' • בעזרה. והקריבו • זו קבלה שהיא הראשונה, ומשמעה לשון "הולכה". למדנו, שתייהן (ספרים אחרים: ששתייהן) בכני אהרן. בני אהרן • יכול חללים? תלמוד לומר: "הפתיחים". אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם • מה תלמוד לומר: "דָּם" "דָּם" שתי פעמים? להביא את שנתערב במינו או בשאינו מינו. יכול אף בפסולים, או בחטאות הפנימיות, או בחטאות החיצוניות,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך ד, עמוד 1294)

דמו ובשרו של האדם האוכלם. אף ב'שחיתת' הנפש־הבהמית כף: יש 'למשוך' ולהעלות אותה עד שתוכל להכלל בקדשת הנפש־האלקית.

אין ושחט אלא ומשך (חולין ב) השחיטה "מושכת" ומעלה את הבהמה או את העוף ממצבם הנוכחי, ומכשירה אותם לאכילה, כף שייכלו להתעלות מדרגת 'חי' לדרגת 'מזביר', כאשר הם נעשים

וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֵלָה וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ: (ו) ויִשְׁלַח יָת עֲלֵמָא ויפּלג יתה לְאַבְרָהָא:

ש"י • וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֵלָה • מה תלמוד לומר: "העלה"? לרבות את כל העולות להפשט ונתוח. אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ • ולא נתחיה לנתחים.

וְנִתְּנוּ בְנֵי אֹהֶל הַפְּתִיחַ אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעִרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ: (ז) ויִתְּנוּ בְנֵי אֹהֶל הַפְּתִיחַ אֵשׁ עַל־הָאֵשׁ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ: ויסדרוּן אַעֲיָא עַל אֲשֵׁתָא:

כשהוא ככהונו, הא אם עבד כבגדי כהן הדיוט, עבודתו פסולה.

ש"י • וְנִתְּנוּ אֵשׁ • אף־על־פי שהאש יורדת מן השמים, מצוה להביא מן ההדיוט. בני אהרן הפהן •

וְעִרְכוּ בְנֵי אֹהֶל הַפְּתִיחַ אֵשׁ עַל־הָאֵשׁ: (ח) וְעִרְכוּ בְנֵי אֹהֶל הַפְּתִיחַ אֵשׁ עַל־הָאֵשׁ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ויסדרוּן בְּנֵי אֹהֶל הַפְּתִיחַ אֵשׁ עַל־הָאֵשׁ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ויִשָּׂא וְיָת תְּרַבָּא עַל אַעֲיָא דִּי עַל אֲשֵׁתָא דִּי עַל מִדְּבָחָא:

וְאֶת־הַפְּדֵר • למה נאמר? ללמדך, שמעלהו עם הראש ומכסה בו את בית השחיטה. וזהו דרך כבוד של מעלה. אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ • שלא יהיו הגזירין יוצאין חוץ למערכה.

ש"י • בְּנֵי אֹהֶל הַפְּתִיחַ • כשהם ככהונם. הא כהן הדיוט שעבד בשמונה בגדים, עבודתו פסולה. אֵת הַנִּתְחִים אֶת־הָרֹאשׁ • לפי שאין הראש בכלל הפשט, שפָּרַח הַתּוֹ בַּשְּׁחִיטָה, לְפִיכָף הִצְרָךְ לְמַנּוּתוֹ לְעַצְמוֹ.

בעל הטורים

(ה) בן בקר. עולה שני, שצריך הדם, ובצאן פתיב (פסוק יא) "את דמו", לפי שדמו של צאן דומה לדם האדם. לפי פתיב דמו, שמעלה עליו הכתוב להיות בן שנה. וזרקו את הדם. בן בקר פתיב את

ט וַגִּיגָה וּבִרְעוּהִי יַחֲלַל בְּמִיּא וַיִּסַּק בְּהֵנָא ית
 כִּלְא לְמַדְבְּחָא עֲלֵתָא קִרְבֵּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעוּא
 קָדָם יי:

פושטי"ר בלע"ז. נִיחּוּחַ • נחת רוח לַפְּנֵי, שְׁאַמְרֵתִי
 וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנֵי.

כ"ט • עֲלָה • לָשֵׁם עוֹלָה יִקְטִירְנוּ. אִשָּׁה • כְּשִׂישְׁחַטְנוּ,
 יְהֵא שׁוֹחֲטוּ לָשֵׁם הָאֵשׁ. וְכָל "אִשָּׁה", לְשׁוֹן אֵשׁ

~ נקודות משיחות קודש ~ (נקוטי שיחות חל"ב ע' 1)

הַקִּבְ"ה. לְכֹן יֵשׁ נַחַת רוּחַ, מַעֲצָם הַעֲבָדָה שְׂרָצוֹנוּ שֶׁל הַקִּבְ"ה
 הַתְּקִיּוֹם לֵלֵא כֹל תַּמּוּרָה.

לְכֹן גַּם מְצִינּוּ בִטּוּי זֶה - כְּמַעַט - רַק בְּקִרְבָּנוֹת עוֹלָה, מִנְחָה
 וּשְׁלָמִים, וְלֹא בְּקִרְבָּנוֹת חֲטָאת, אֲשֶׁם וְתוֹדָה. כִּי בְּקִרְבָּנוֹת אֱלוֹ
 אֵין לְאָדָם תּוֹעֵלֶת לְעַצְמוֹ כָּלֵל, מִשֵּׁא"כ בְּקִרְבָּנוֹת חֲטָאת, אֲשֶׁם
 וְתוֹדָה יֵשׁ לְאָדָם תּוֹעֵלֶת לְעַצְמוֹ. קִרְבָּנוֹת חֲטָאת וְאֲשֶׁם נוֹעֲדוּ
 לְכַפֵּר עַל חֲטָאֵי הָאָדָם, וְקִרְבֵּן תוֹדָה מִשְׁמַשׁ כְּהוֹדָאָה לַה' עַל
 הַנֶּס שֶׁעָשָׂה לְאָדָם, שְׁזוּהֵי חוֹבָה טְבֻעֵית שֶׁל הָאָדָם לְהוֹדוֹת.

רִיחַ נִיחּוּחַ לַה' (א, ט) נַחַת רוּחַ לַפְּנֵי שְׁאַמְרֵתִי וְנַעֲשֶׂה
 רְצוֹנֵי (רש"י) הַטַּעַם שֶׁדוֹקָא בְּקִרְבָּנוֹת נֶאֱמַר הַבִּטּוּי "רִיחַ
 נִיחּוּחַ לַה'", הוּא מוֹפְנֵי שֶׁבְּכָל הַמִּצְוֹת שֶׁאָדָם מַקְיֵם יֵשׁ
 תּוֹעֵלֶת גַּם לְעַצְמוֹ, גַּם בְּסוּג הַמִּצְוֹת 'חֻקִּים' - שְׂאֵין לָהֶם
 טַעַם וְהַסְּבֵר - יֵשׁ תּוֹעֵלֶת לְאָדָם, כִּינֵן שֶׁעַל יְדֵי מִצְוֹת אֱלוֹ
 הָאָדָם מְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם, וּמְקַיֵּם אֶת גְּזֵרוֹת
 הַמֶּלֶךְ. לְעַמַּת זֹאת הַקִּרְבָּנוֹת לֹא נוֹעֲדוּ כָּלֵל לְאָדָם, אֲלֵא אִף
 וְרַק לְצִרְכּוֹ שֶׁל הַקִּבְ"ה, וְכָל עֲנִינָם הוּא שְׂיִתְקִיּוֹם רְצוֹנוֹ שֶׁל

י ואם מן עֲנֵא קִרְבָּנָה מִן אִמְרֵיָא אוּ מִן בְּנֵי
 עֲזִינְא לְעֲלֵתָא דְּכִר שְׁלִים יִקְרַבְנָה:

(י) וְאִם-מִן-הַצֹּאֵן קִרְבָּנוֹ מִן-הַכְּשָׁבִים אוּ מִן-הָעֵזִים
 לְעֹלָה זָכַר תָּמִים יִקְרִיבְנוּ:

לְפָרְשָׁה. מִן-הַצֹּאֵן מִן-הַכְּשָׁבִים אוּ מִן-הָעֵזִים •
 הָרִי אֱלוֹ ג' מַעוּטִין, פָּרַט לְזָקֵן, לְחוֹלָה וְלִמְזוּהָם.

כ"ט • וְאִם מִן הַצֹּאֵן • י"ו מוֹסִיף עַל עֲנִינֵי רֵאשׁוֹן.
 וְלִמָּה הַפְּסִיק? לְתַן רוּחַ לְמִשָּׁה לְהַתְּבוּנָן בֵּין פָּרְשָׁה

י"א וַיִּכּוֹס יְתֵה עַל צִדָּא דְּמִדְבְּחָא צְפוּנָא קָדָם
 יי וַיִּזְרְקוּן בְּנֵי אֶהְרֹן כְּהֵנֵיא יְת דְּמָה עַל
 מִדְבְּחָא סְחוּר סְחוּר:

(יא) וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יַרְדְּ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לַפְּנֵי יְהוָה
 וַזְּרָקוּ בְנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת-דָּמּוֹ עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כ"ט • עַל יַרְדְּ הַמִּזְבֵּחַ • עַל צִד הַמִּזְבֵּחַ. צִפְנָה לַפְּנֵי ה' • וְאֵין צְפוֹן בְּכִמְהָ.

כ"ט • עַל יַרְדְּ הַמִּזְבֵּחַ • עַל צִד הַמִּזְבֵּחַ. צִפְנָה לַפְּנֵי ה' • וְאֵין צְפוֹן בְּכִמְהָ.

יב וַיִּפְלֵג יְתֵה לְאִבְרוּהִי וְיֵת רִישָׁה וְיֵת תַּרְבֵּה
 וַיִּסְדֵּר כְּהֵנָא יְתֵהוּן עַל אֲעִיָּא דִּי עַל אֲשֵׁתָא
 דִּי עַל מִדְבְּחָא:

(יב) וְנִתַּח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת-רֵאשׁוֹ וְאֶת-פְּדָרוֹ וְעַרְךָ
 הַכֹּהֵן אֹתָם עַל-הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר
 עַל-הַמִּזְבֵּחַ:

יג וַגִּיגָה וּבִרְעוּיָא יַחֲלַל בְּמִיּא וַיִּקְרַב בְּהֵנָא ית
 כִּלְא וַיִּסַּק לְמַדְבְּחָא עֲלֵתָא הוּא קִרְבֵּן
 דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעוּא קָדָם יי:

(יג) וְהִקְרַב וְהִפְרָעִים יִרְחַץ בַּמַּיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן
 אֶת-הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עֲלֵהּ הוּא אִשָּׁה רִיחַ
 נִיחּוּחַ לְיהוָה: פ

בעל הטורים

בְּכֹן בְּקָר כְּתִיב (פסוק א) לְרַצוֹנוֹ,
 וְלֹא בְּצִאֵן וּבְעוּהָ, לְפִי שְׁמִרְבָּה
 לְהִבְיֵא. תוֹרָה י
 (יא) צְפוּנָה. כְּדִי לְהִגֵּן מִמָּה שְׁנֶאֱמַר
 (תְּרִמָּה א, יד) "מִצְפוֹן תִּפְתַּח הָרָעָה". כְּתִיב
 'צְפוֹן' בְּצִאֵן, כְּגַדְד יִצְחָק שְׁאִפְרוּ צְפוֹן.
 וְכֹן בְּעֵזִים כְּתִיב 'צְפוֹן' כְּגַדְד יִעֲקֹב,
 שְׁנֶאֱמַר בּו (פְּרָאשִׁית כו, טו) "וְאֶת עֵרֶת גְּדִיִּי
 הָעֵזִים". תוֹרָה יב

(ט) בְּכֹן בְּקָר כְּתִיב וְקִרְבּוֹ וּבִרְעוּיָא,
 וּבְצִאֵן כְּתִיב (פסוק א) וְהִקְרַב וְהִפְרָעִים.
 וְאִיתָא בְּהֵנָא דְּבִי אֱלִיהוּ (פּרָק ר), לְפִי
 שְׂבִשְׂמֵהֶלְכַת בְּהֵמָה דְּקָה מִגְּבַהַת
 כְּרַעֲיָה כְּמוֹ שְׂתֵי וְעֵרַב, אֲכָל בְּהֵמָה גְּסָה
 מִגְּבַהַת כְּרַעֲיָה לְצִדְדֵיהָ, וְלִכְף בְּהֵמָה
 דְּקָה מִשְׁתַּנָּה מֵאֲבָלָה בְּבִטְנָה; וְעַל כֵּן
 צוּרְתָתָה גַּם כֵּן מִשׁוּנָה מִבְּהֵמָה גְּסָה.
 בְּכֹן בְּקָר לֹא כְּתִיב אֲלֵא וְהִקְטִיר,

וּבְצִאֵן כְּתִיב (פסוק א) וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת
 הַכֹּל וְהִקְטִיר. לְפִי שְׂצִאֵן הוּא מוֹעֲט,
 וּמְקַרִּיב וּמְקַטִּיר הַכֹּל בְּפַעַם אַחַת.
 בְּכֹן בְּקָר לֹא נֶאֱמַר הוּא,
 וּבְצִאֵן (פסוק א) וּבְעוּף (פסוק יז) נֶאֱמַר
 עוֹלָה הוּא. לְפִי שְׁעוֹלַת הָעוֹף בָּא תַּחַת
 הַכֶּבֶשׂ בְּדִלוֹת. וְכֹל אִם עֲשָׂאוּ כֶּכֶשׂ
 יְהֵא כְּשֵׁר?
 תְּלִמּוּד לֹמַר: הוּא.

♦ יום שני ד' אדר ב' ♦

(יד) וְאִם מִן־הָעוֹף עֵלָה קָרְבְּנוֹ לַיהוָה וְהִקְרִיב מִן־הַתְּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת־קָרְבְּנוֹ: יד וְאִם מִן עוֹפָא עֲלֵתָא קָרְבְּנָה קָדָם יְיָ וְיִקְרַב מִן שְׁפִנְיָנִיא אוּ מִן בְּנֵי יוֹנָה יְתָ קָרְבְּנָה:

קִטְנִים. בְּנֵי יוֹנָה • קִטְנִים וְלֹא גְדוֹלִים. מִן־הַתְּרִים אוּ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה • פָּרֹט לַתְּחִלַּת הַצְּהוּב שְׂפָזָה וְשְׂפָזָה, שֶׁהוּא פְּסוּל, שְׂגָדוּל הוּא אֲצֵל בְּנֵי יוֹנָה וְקָטָן אֲצֵל תוֹרִים.

כ"ט - מִן־הָעוֹף • וְלֹא כָּל הָעוֹף, לְפִי שְׂנֵאָמַר: "תְּמִים יִזְכָּר בַּבֶּקֶר בְּכֹשֶׁבִים וּבְעֵזִים", תַּמּוֹת וְזִכְרוֹת בַּבְּהֵמָה וְאִין תַּמּוֹת וְזִכְרוֹת בְּעוֹפוֹת; יְכוּל אִף מְחֹסֵר אֲבָר? תַּלְמוּד לומר: "מִן הָעוֹף". תְּרִים • גְּדוֹלִים וְלֹא

(טו) וְהִקְרִיבוּ הַבַּהֵן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִלֶּקֶת אֶת־רֵאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ: טו וְיִקְרַבְנָה כְּהֵנָּה לְמִדְבַּחָא וְיִמְלוֹק יְתָ רִישָׁהּ וְיִסַּק לְמִדְבַּחָא וְיִתְמַצֵּי דְמָה עַל כְּתָל מִדְבַּחָא:

הַמִּזְבֵּחַ וְהֵדָם מִתְמַצָּה וְיִוֹרֵד. וּמִלֶּקֶת וְהִקְטִיר וְנִמְצָה • אֲפֹשֶׁר לומר כֵּן? מֵאַחַר שֶׁהוּא מְקַטֵּיר, הוּא מוֹצָה?! אֵלָּא, מַה הַקְטָרָה - הָרֵאשׁ בְּעֵצָמוֹ וְהַגּוֹף בְּעֵצָמוֹ וְכוּ', אִף מְלִיקָה כֵּן. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרָּא מְסֻרָּה הוּא: וּמִלֶּקֶת וְהִקְטִיר, וְקָדָם הַקְטָרָה, "וְנִמְצָה דָמוֹ" כְּבָר.

כ"ט - וְהִקְרִיבוּ • אֲפֹלוּ פְרִידָה אַחַת יָבִיא. הַבַּהֵן וּמִלֶּקֶת • אִין מְלִיקָה בְּכָלִי, אֵלָּא בְּעֵצָמוֹ שֶׁל כְּהֵן; קוֹצֵץ בְּעֵצָמוֹ מִמּוֹל הָעֶרְף וְחוּתָף מִפְּרָקֶת עַד שְׁמַגִּיעַ לְסִמְנִין וְקוֹצֵצוֹ. וְנִמְצָה דָמוֹ • לְשׁוֹן "מִיַּץ אֲפִים", (מִשְׁלִי ל) "כִּי־אֲפִס הַמִּיץ" (שְׁעִיה טו). כּוֹבֵשׁ בֵּית הַשְּׁחִיטָה עַל קִיר

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹרֵשׁ ~ (עַל־פִּי 'לְקוּטֵי שִׁיחוֹת' חֶלֶק יז עֲמוּד 16 וְאֵילֶךְ - מִתּוֹךְ 'לְקִרְאֵת שַׁבַּת')

הֵדָם מִתְמַצָּה וְיִוֹרֵד

מְגִיעָה עַל־יָדֵי שֶׁהָאֵדָם מְקַרֵּב עֲצָמוֹ לְהַקְבָּה, שֶׁבְּמִקּוֹם לְהִתְעַנֵּג מְעַנֵּנִי עוֹלָם הֵזָה, יְקַרֵּב אֶת "חֲלָבוֹ" - הַתְּעוּגָה שְׁלוֹ, לְעִבּוּדַת הַקְבָּה, וּבְמִקּוֹם שִׁיחָהּ שְׁקוּעַ רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ בְּעֵנִי עוֹלָם הֵזָה, יְקַרֵּב אֶת דָּמוֹ, וְהֵינּוּ "רְתִיחַת הַדְּמִים", לוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהֵתְלַהְבוּת שְׁלוֹ תִהְיֶה רַק בְּעִבּוּדַת הַבּוֹרָא. וְזֶהוּ מַה שְׁפֹתֵב רַשִׁי" כָּאֵן בְּסִיּוֹם עִבּוּדוֹת קָרְבָן עוֹלָה, שֶׁהַכְּפָרָה הַבָּאָה עַל־יָדֵי הַקָּרְבָן הִיא עַל־יָדֵי שֶׁ"כּוֹבֵשׁ" אֶת הַתְּעוּגָה שְׁלוֹ, וְ"הֵדָם מִתְמַצָּה וְיִוֹרֵד", שֶׁכָּל הֵתְלַהְבוּת וְהִתְעַנֵּג שְׁלוֹ בְּעֵנִי עוֹלָם הֵזָה, הֵרִי הוּא "סוֹחֲטוֹ" וּמוֹצִיאָו וּמְקַרֵּבוֹ לוֹ יִתְבָּרַךְ.

עַל הַפְּסוּק "וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ" (א. טו) אוֹמֵר רַשִׁי" "כּוֹבֵשׁ בֵּית הַשְּׁחִיטָה עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ, וְהֵדָם מִתְמַצָּה וְיִוֹרֵד". יֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּדֶרֶךְ הַחֲסִידוּת: יְדוּעִים דְּבָרֵי הַרְמַב"ן (פִּרְשֵׁתָנו א. ט) שֶׁתִּכֵּן עִבּוּדַת הַקָּרְבָנוֹת הוּא שֶׁיִּשְׁבֵּב הָאֵדָם "כִּי חֲטָא לְאַלְקִיוּ בְּגוֹפּוֹ וּבְנַפְשׁוֹ, וְרֵאשׁוֹ לוֹ יִשְׁפָּף דָּמוֹ וְיִשְׂרַף גּוֹפּוֹ, לֹאֵל חֲטָא הַבּוֹרָא שֶׁלְקַח מִמֶּנּוּ תַמּוּרָה כּוּ' דָּמוֹ תַחַת דָּמוֹ, נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ כּוּ'". וּמִבָּאֵר בְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת (רֵאֵה סֵפֶר הַמְּאִמִּים תש"ט, מֵאֵמֶר ד"ה טַעְמָה כִּי טוֹב סַחֵרָה פִּרְק ב. וְעוֹד) דְּזֶה שֶׁמְקַרֵּבִין אֶת חֲלָבוֹ וְדָמוֹ שֶׁל הַקָּרְבָן עַל הַמִּזְבֵּחַ, הוּא כִּי הַכְּפָרָה עַל חֲטָאי הָאֵדָם

(טז) וְהִסִּיר אֶת־מְרֵאֲתוֹ בְּנִצְתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֲצֵל הַמִּזְבֵּחַ קִדְמָה אֶל־מְקוֹם הַדָּשָׁן: טז וְיִנְעֲדֵי יְתָ זְפָקָה בְּאַכְלָה וְיִרְמִי יְתָה לְסַטֵּר מִדְּבַחָא קְדוּמָא לְאַתֵּר דְּמוֹשְׁדִין קְטָמָא:

אֶת הַקָּרְבָן עֲמוֹ'. וְרַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה אָמְרוּ: קוֹדֵר סְבִיב הַזְּפָק בְּסַפִּין כְּמוֹ אֲרַבָּה, וְנוֹטְלָה עִם הַנִּצְתָה שֶׁעַל הָעוֹר. בְּעוֹלַת בְּהֵמָה, שְׂאִינָה אוֹכְלַת אֵלָּא בְּאֲבוּס בְּעֵלְיָה, נֵאָמַר: "וְהִקְרַב וְהַפְרָעִים יִרְחַץ

כ"ט - מְרֵאֲתוֹ • מְקוֹם הָרַעִי, וְזֶה הַזְּפָק. בְּנִצְתָהּ • עִם בְּנֵי מַעֲיָה. "וְנוֹצָה" לְשׁוֹן דְּבַר הַמְּאִוֵּס, כְּמוֹ: "כִּי נִצּוּ גַם־נְעוּרֵי", וְזֶהוּ שֶׁתְּרַגְּם אֲוִנְקָלוֹס: "בְּאֹכְלִיָּה", וְזֶהוּ מְדַרְשׁוֹ שֶׁל אֲבָא יוֹסִי בֶּן חֲנָן, שְׂאָמַר: "נוֹטֵל

בעל הטורים

(טו) וּמִלֶּקֶת אֶת רֵאשׁוֹ. מְלִיקָה מִן מַחֲזוֹרַת הַסִּימְנִים עַל גְּבֵי הַצְּנָאָר. [שְׁנַקְרָא] "יוֹנַת אֶלֶם" (תְּהִלִּים נו. א), שֶׁהוּא הַצְּנָאָר, לְפִי שֶׁהַיּוֹנָה כְּשֶׁהִיא פּוֹרַחַת וְעוֹלַת הָעוֹף לְמַעְלָה עַל שֵׁם יִצְחָק עֲלָה לְמַעְלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ. תוֹרָה טו

במים והקטיר". בעוף, שזוזן מן הגזל, נאמר: "והשליך" את המעים, שאכלו מן הגזל. אצל המזבח קדמה • במזרחו של כבש. אל-מקום

הדשן • מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בקר, ודשון מזבח הפנימי והמנוחה, וכלם נבלעים שם במקומן.

(י) וְשַׁפַּע אֶתוֹ בְּכַנְפָיו לֹא יִבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ עַל־הַעֲצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ עֲלֶיהָ הוּא אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: ם

וי ויפרק יתה בגדפוהי לא יפרש ונסק יתה פהנא למדבחה על אציא די על אשתא עלתא היא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי:

בקרבתו של עני. לא יבדיל • אינו מפרקו לגמרי לשתי חתיכות, אלא קורעו מגבו. נאמר בעוף: "ריח ניחוח", ונאמר בבקמה: "ריח ניחוח". לומר לך: 'אחד המרבה ואחד המעט, ובלבד שיכונן את לבו לשמים'.

כ"ט • וְשַׁפַּע • אין שפוע אלא ביד; וכן הוא אומר בשמשון: "וישפעהו כשפע הגדי". בכנפיו • עם כנפיו; אינו צריך למרט כנפי נוצתו. בכנפיו • נוצה ממש. והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו. ולמה אמר הכתוב: "והקטיר"? כדי שיהא המזבח שבע ומתהדר

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ בשלח תשל"ו)

עוף - מקריבים גם הנוצה (בעולת בקמה, העור לא קרב). בקמה - מצד גדלה. לכן הקדים עוף, כדי להדגיש שמבחינה מסוימת דוקא הוא המרבה (ולכן השמיט קרבן מנחה, ששונה לעוף ולבקמה רק מצד הפונה).

נאמר בעוף ריח ניחוח, ונאמר בבקמה ריח ניחוח (רש"י א, י) יש לשאל: כאן מקדים עוף, ואלו בהמשך מקדים בקמה: "המרבה". הממעית". ויש לומר, שעוף ובהקמה שוים ממש, לא רק מצד הפונה, כי בכל אחד יש מעלה:

ב (א) וְנִפְשׁ כִּי־תִקְרִיב קָרְבָן מִנְחָה לַיהוָה סֶלֶת יְהִי קָרְבָנוֹ וַיִּצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבַנָּה:

א ואנש ארי יקרב קרבן מנחמא קדם יי סלתא יהי קרבנה ויריק עלה משחא ויתן עלה לבנתא:

"ועשרון סלת... למנחה", עשרון לכל מנחה. ויצק עליה שמן • על פלה. ונתן עליה לבנה • על מקצתה; מניח קמץ לבונה עליה לצד אחד. ומה ראיית לומר כן? שאין רבוי אחר רבוי בתורה, אלא למעט. דבר אחר: שמן על פלה, מפני שהוא נבלל עמה ונקמץ עמה, כמו שנאמר: "מסלתה ומשמנה", ולבונה על מקצתה שאינה נבללת עמה ולא נקמצת עמה, שנאמר: "על כל לבנתה", שלאחר שקמץ, מלקט את הלבונה פלה ומעליה ומקטירה. ויצק. ונתן. והביאה • מלמד שיציקה ובלילה כשרים בןר.

כ"ט • וְנִפְשׁ כִּי־תִקְרִיב • לא נאמר "נפש" בכל קרבנות נדבה, אלא במנחה; מי דרכו להתנדב מנחה? עני. אמר הקדוש-ברוך-הוא, מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו. סלת יהיה קרבנו • האומר: "הרי עלי מנחה", סתם, מביא מנחת סלת, שהיא הראשונה שבמנחות ונקמצת כשהיא סלת, כמו שמפרש בענין. לפי שנאמרו כאן חמשה מיני מנחות, וכלן באות אפיויות קדם קמיצה חוץ מזו, לכך קרויה "מנחת סלת". סלת • אין "סלת" אלא מן החטין, שנאמר: "סלת חטין", ואין מנחה פחותה מעשרון, שנאמר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 7)

בו התבטלות מלאה. אף קרבן עצים, שאינו קרבן ממש, אינו גורם ספוק לאדם, והתבטלותו היא מלאה. נמצא, שה'קרבן' שבעצים נעלה יותר מהקרבן עצמו.

וְנִפְשׁ כִּי־תִקְרִיב קָרְבָן מִנְחָה (ב, א) קָרְבָן, מִלְּמַד שֶׁהַיְחִיד מִתְנַדֵּב עֲצִים (תורת כהנים) יש לשאל, הרי עצים הם 'מכשירי קרבן', ולא קרבן. ויש לומר, דהנה בקרבן ממש חש האדם ספוק מִכָּף שֶׁעָשָׂה פְּעֻלָּה חֲשׂוּבָה (ריח ניחוח לה'), ולכן אין

בעל הטורים

ולבניו, שאינן בפרהסיא. והזכיר "לאהרן" לומר שאף הכהן הגדול לא יבנה מנחת הדל. תורה ב

בעוף ובמנחה לא נאמר לפני ה' כמו בְּכֹן בְּקָר (לעיל א, ה), לפי שעניים מביאים אותם ומתביישים להביא אותם לפני הכל, לכך אמר "לאהרן

ב (א) וְנִפְשׁ כִּי־תִקְרִיב קָרְבָן מִנְחָה. אמר נפש במנחה, לפי שבנפשו היא באה, שהעני טורח בנפשו עד שהשיג להביאה.

(ב) וְהִבִּיאָה אֶל־בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים וְקִמְץ מִשֶּׁם מְלֹא קִמְצוֹ מִסֵּלְתָהּ וּמִשְׁמֹנֶהּ עַל כָּל־לִבְנֹתֶיהָ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אֲזִפְרֹתֶיהָ הַמִּזְבֵּחַתָּה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:

בְּיָמֵינוּ לֹת בְּנֵי אֶהֱרֹן כֹּהֲנֵי וְיִקְמוּץ מִתַּמָּן מְלֵי קִמְצָה מִסֵּלְתָהּ וּמִשְׁמֹנֶה עַל כָּל לִבְנֹתֶיהָ וְיִסַּק כֹּהֵן אֶת אֲזִפְרֹתֶיהָ לְמִדְבַּחַתָּה קִרְבֵּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרֵעוּא קְדָם יי:

ש"י ◀ הכהנים וקמץ • מקמיצה ואילף מצות כהנהגה וקמץ משם • מקום שרגלי הדר עומדות, ללמדך, שהקמיצה כשרה בכל מקום בעזרה, אף באחת עשרה אמה של מקום דריסת רגלי ישראל. מלא קמצו • יכול מברץ, ומבצבץ ויוצא לכל צד? תלמוד לומר במקום אחר: "והרים ממנו בקמצו", לא יהא כשר אלא מה שבתוף הקמץ. אי "בקמצו", יכול חסר? תלמוד לומר: "מלא". הא כיצד? חופה שלש

אצבעותיו על פס ידו, וזהו "קמץ" במשמע לשון העברית. על כל־לבנתה • לבד כל הלבונה, יהא הקמץ מלא. לבנתה והקטיר • אף הלבונה בהקטרה. מלא קמצו מסלתה ומשמנה • הא, אם קמץ ועלה בידו גרגר מלח או קרט לבונה, פסולה. אזפרתה • הקמץ העולה לגבה הוא זכרון המנחה, שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח.

(ג) וְהִנֹּחֲתָהּ מִן־הַמִּנְחָה לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה: ׀

גִּידְאִשְׁתָּאָר מִן מִנְחָתָא לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָוֵיהּ קֹדֶשׁ קֹדָשִׁין מִקְרִבְנֵי דַיֵּי:

ש"י ◀ לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו • כהן גדול נוטל חלק בראש שלא במחלקת, וההדיוט במחלקת. קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים •

היא להם. מאשי ה' • אין להם חלק בה, אלא לאחר מתנות האשים.

(ד) וְכִי תִקְרַב קִרְבֵּן מִנְחָה מֵאִפֶּה תִנּוּר סֵלֶת חֲלוֹת מִצַּת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן וְרִיקֵי מִצֹּת מִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן: ׀

דוֹאֲרֵי תִקְרַב קִרְבֵּן מִנְחָתָא מֵאִפֶּה תִנּוּרָא סֵלְתָא גְרִיזָן פְּטִירָן דְּפִילָן בְּמִשַּׁח וְאִסְפוּגִין פְּטִירִין דְּמִשְׁחִין בְּמִשַּׁח:

ש"י ◀ וְכִי תִקְרַב וְגו' • שאמר: 'הרי עלי מנחת מאפה תנור; וְלִמַּד הַכֹּתוּב, שְׂיָבִיא או חלות או ריקין. החלות בלולות והריקין משוחין. וְנִחְלְקוּ רְבֹוֹתֵינוּ בְּמִשְׁחָתָן: יֵשׁ אוֹמְרִים: 'מוֹשְׁחָן וְחִזּוֹר וּמוֹשְׁחָן עַד שְׂיִכְלָה כָּל הַשֶּׁמֶן שְׁבֵלַג, שְׁכַל הַמִּנְחָה טְעוֹנוֹת לֵג שֶׁמֶן, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: 'מוֹשְׁחָן כְּמִין כ"ף יְוֵנִית, וְשָׂאָר הַשֶּׁמֶן נֹאכַל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ לַכֹּהֲנִים. וְמֵה תִלְמוּד לֹמַר

"בשמן", "בשמן", שתי פעמים? להכשיר שמן שני ושלישי היוצא מן הזיתים, ואין צריך שמן ראשון אלא למנוחה, שְׁנֵאָמַר בו: "וְגו'". וְשֵׁנִינוּ ב'מִנְחָה': כָּל הַמִּנְחָה הָאֵפוֹיֹת לְפָנֵי קְמִיצָתָן וְנִקְמָצוֹת עַל־יְדֵי פְתִיתָהּ, כֵּלָן בְּאוֹת עֶשֶׂר עֶשֶׂר חֲלוֹת, וְהָאָמַר בָּה: "ריקין", באה עֶשֶׂר רִיקִין.

(ה) וְאִם־מִנְחָה עַל־הַמִּחְבֵּת קִרְבֵּנָהּ סֵלֶת בְּשֶׁמֶן מִצָּה תִהְיֶה:

הוֹאֵם מִנְחָתָא עַל מִסְרְתָא קִרְבֵּנָהּ סֵלְתָא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח פְּטִיר תִּהְיֶה:

ש"י ◀ וְאִם־מִנְחָה עַל־הַמִּחְבֵּת • שאמר: "הרי עלי מנחת מחבת", וְכִלִּי הוּא שֶׁהִיא בְּמִקְדָּשׁ שְׂאוּפִין בוֹ מִנְחָה עַל הָאוֹר בְּשֶׁמֶן, וְהַכִּלִּי אֵינוֹ עִמָּךְ אֶלָּא צָה, וּמַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה שְׁבֹתוֹכוֹ קִשִּׁין, שְׁמֵתוֹף שֶׁהִיא צָפָה,

האוור שורף את השמן. וְכֵלָן טְעוֹנוֹת שְׁלֹשׁ מִתְנוֹת שֶׁמֶן: יִצְיָקָה וּכְלִילָה וּמִתָּן שֶׁמֶן בְּכָלִי קְדָם לְעִשְׂתָּן. סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן • מְלַמֵּד שְׁבוּלָלָן בְּעוֹדָן סֵלֶת.

(ו) פְּתוֹת אֹתָהּ פְּתוּיִם וְיִצְקֶתָ עֲלֶיהָ שֶׁמֶן הוּא: ׀

וּבְצַע יְתֵהּ בְּצוּעִין וְתִרִיק עֲלֶהּ מִשְׁחָא מִנְחָתָא הִיא:

ש"י ◀ פְּתוֹת אֹתָהּ פְּתוּיִם • לְרִבּוֹת כָּל הַמִּנְחָה הַנֶּאֱפוֹת קְדָם קְמִיצָה, לְפְתִיתָהּ. וְיִצְקֶתָ עֲלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הוּא • לְרִבּוֹת כָּל הַמִּנְחָה לְיִצְיָקָה. יְכוּל אִף מִנְחַת

מֵאִפֶּה תִנּוּר כֵּן? תִּלְמוּד לֹמַר: "עֲלֶיהָ". אוֹצִיא אֶת הַחֲלוֹת וְלֹא אוֹצִיא אֶת הָרִיקִין? תִּלְמוּד לֹמַר: הוּא.

◆ יום שלישי ה' אדר ב' ◆

(ז) ואם מנחת מרחשת קרבנך סלת בשמן תעשה: | זואם מנחת ודמא קרבנך סלמא במשח תתעבד:

כשי"א מרחשת • כלי הוא שהיה במקדש, עמק, ומתוך שהיא עמקה, שמנה צבור ואין האור שורפו, לפיכך

(ח) והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה ליהוה והקריבה אל הכהן והגישו אל המזבח: | ח ותיתי ית מנחתא די יתעבד מאלין קדם יי ויקרבינה לנות פהנא ויקרבינה למדבחה:

כשי"א אשר יעשה מאלה • מאחד מן המינים הללו. והקריבה • בעליה אל הכהן. והגישו • הכהן. אל המזבח • מגישה לקרן דרומית מערבית של מזבח.

(ט) והרים הכהן מן המנחה את אזבחתה והקטיר המזבחה אשה ריח ניחח ליהוה: | ט וירים פהנא מן מנחתא ית אדפרתה ונסק למדבחה קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי: כשי"א את אזבחתה • הוא הקמץ.

(י) והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי יהוה: | י ודאשטאר מן מנחתא לאהרן ולבניהו קדש קודשין מקרבניא די יי:

(יא) כל המנחה אשר תקריבו ליהוה לא תעשה חמץ פי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה ליהוה: | יא כל מנחתא די תקריבון קדם יי לא תתעבד חמיצע ארי כל חמיר וכל דבש לא תסקון מנה קרבנא קדם יי: כשי"א וכל דבש • כל מתיקת פרי, קרוי "דבש".

(יב) קרבן ראשית תקריבו אתם ליהוה ואל המזבח לא יעלו לריח ניחח: | יב קרבן קדמי תקריבון ויהיון קדם יי וילמדבחה לא תסקון לאתקבלא ברעוא:

כשי"א קרבן ראשית תקריבו • מה יש לך להביא מן השאור ומן הדבש? קרבן ראשית, שתי הלחם של

(יג) וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על כל קרבנך תקריב מלח: | יג ויכל קרבן מנחתך במלחא תמלח ולא תבטל מלח קדם אלהך מעל מנחתך על כל קרבנך תקריב תקריב מלחא:

כשי"א מלח ברית • שהברית פרוטה למלח מששת ימי בראשית, שהבטחו המים התחתונים לקרב

בעל הטורים

(יא) לא תעשה חמץ. לפי שצצר הרע על הדבש, שצצר הרע מתוך לאדם (יג) וכל קרבן מנחתך במלח תמלח דומה לשאור. וטעם זה גם כן ההוריר כדבש. תורה יב וגו'. ג' פעמים הופיר 'מלח' בפסוק.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט א עמ' 337)

לה' צריך להיות באפן של קיום נצחי, "ברית", שהיא "התקשרות ואהבה רבה ונפלאה למעלה מהשכל". **כליון** - הקרוב לה' נפעל גם בנפש הבהמית, כך שהרע שבה מתבטל ונהפך לקדשה.

ולא תשביט מלח ברית אלקיך (ב, יג) שתי תכונות למלח. א. הוא מקיים את הדבר הנמלח. ב. הוא מכלה את הרע, להיותו מבחינת גבורה ("ברית אלקיך"). ויש לבאר, דהנה 'קרוב' הוא לשון קרוב. **קיום** - הקרוב

יד ואם תקרב מנחת בפורין קדם יי אביב קלי בניר פרוכן ריכוך תקרב ית מנחת בפורין:

(יד) **ואם תקריב מנחת בפורים ליהוה אביב קלוי באש גרש פרמל תקריב את מנחת בפורין:**

קלוי, שאולי בן אינה נטחנת בריחים, לפי שהיא לחה. **גרש פרמל** - גרושה בעודה לחה. **גרש** - לשון שבירה וטחינה, גורסה בריחים של גרוסות, כמו: "ויגרס ברחץ". וכן: "גרסה נפשי". **פרמל** - בעוד הכר מלא, שהתבואה לחה ומלאה בקשין שלה, ועל-כן נקראים המלילות: "פרמל", וכן: "וכרמל בצקלנו".

כ"ט ~ **ואם תקריב** • הרי "אם" משמש בלשון 'כי', שחרי אין זה רשות, שחרי במנחת העמר הכתוב מדבר, שהיא חובה. וכן "ואם יהיה היובל וגו'". **מנחת בפורים** • במנחת העמר הכתוב מדבר, שהיא באה אביב בשעת בשול התבואה, ומן השעורים היא באה. נאמר כאן: "אביב", ונאמר להלן: "כי השערה אביב". **קלוי באש** • שמיבשין אותו על האור באבוב של קליות (פרש רש"י במנחות, שם הקלי של מוקרי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 103)

ממילא ולא בפעלת האדם, לא שיק לומר ש"אם" כגנתו רשות או חובה. אבל כאן מפרש **פרושה** של מלת "אם", והרי סוף סוף גם "ואם יהיה היובל" משמשת בלשון "כאשר".

זכו **ואם יהיה היובל** (רש"י ב, יד) רש"י פרש לעיל (יתרו כ. כב) שכל "אם" שבתורה רשות חוץ משלשה מקומות, ואינו מונה פסוק זה בכללם. ויש לומר, שדברי רש"י שם אמורים רק כשתכן הכתוב הוא בגדר רשות וחובה; וביובל, שבה

טו ונתת עליה שמן ושמת עליה לבנה מנחה מנחתה היא:

(טו) **ונתת עליה שמן ושמת עליה לבנה מנחה הוא:**

טז ונסק פתנא ית אדפרתה מגרסה וממשתה על כל לבנתה קרבנא קדם יי:

(טז) **והקטיר הפחן את-אזפרתה מגרשה ומשמנה על כל-לבנתה אשה ליהוה: פ**

♦ יום רביעי ו' אדר ב' ♦

א ואם נכסת קודשיא קרבנה אם מן תורי הוא מקריב אם דבר אם נקבא שלים קרבינה קדם יי:

ג (א) **ואם יזבח שלמים קרבנו אם מן-הפקר הוא מקריב אם-זכר אם-נקבה תמים יקריבנו לפני יהוה:**

כ"ט ~ **שלמים** • שמטילים שלום בעולם. דבר אחר: "שלמים", שיש בהם שלום למזבח, ולכהנים ולבצעלים.

בעל הטורים

כלל זכר ונקבה, לפי שהעז מנהגו לעולם להוליד זכר ונקבה ביחד, ומסתמא ישחוט הזכר וישאיר הנקבה לפרנסת ביתו. תורה ב

ג (א) **הפקר** כתיב "אם זכר אם נקבה", ובצאן כתיב (פסוק ו) "זכר או נקבה", לפי שהוצרך לכתוב "או" לרבות הפלגס, ו"אם" לא משמע רבוי. ועבו לא הזכיר משום דבר מקומות המלח נתון, בלשכת המלח ועל הכבד ועל המזבח. **תקריב מלח**. בגימטריא: זה **יביא מלח משל ציבור**. תורה

ב ויסמוך ידו על ריש קרבנה וינסגה בתרע משפן זמנא ויזרקון בני אהרן קהנאי ית דמא על מדבחה סחור סחור :

(ב) ויסמוך ידו על ראש קרבנו ושחטו פתח אהל מועד וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב :

ג ויקרב מנכסת קודשיא קרבנא קדם יי ית תרפא דחפי ית גזא וית כל תרפא די על גזא :

(ג) והקריב מזבח השלמים אשה ליהוה את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב :

ד ואת כל החלב וגו' . להביא חלב שעל הקבה, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: 'להביא חלב שעל הדקין'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ ויקרא תשכ"ח)

משמעות הכתוב גם לחלב הקבה, שחוק יותר מן ה"חלב המכסה את הקרב" מאשר חלב הדקין. אף שם נאמר "החלב" סתם, ולכן נוטה לדעת רבי עקיבא, המצמצם את משמעות הכתוב לחלב הדקין בלבד.

להביא חלב שעל הקבה . . שעל הדקין (רש"י ג, א) רש"י הביא שתי דעות אלו בפרשת תצנה (כט, כב), אבל שם הקדים את דעת רבי עקיבא. ויש לומר, דהנה כאן נאמר "כל החלב", ולכן מקדים דעת רבי ישמעאל, המרחיב את

ד וית תרמין פלון וית תרפא די עליהן די על גסטיא וית חצרא דעל פבדא על פליתא יעדנה :

(ד) ואת שתי הפליות ואת החלב אשר עלהן אשר על הכפלים ואת היתרת על הכבד על הפליות יסורנה :

שקורין איברי"ש, ובלשון ארמי: "חצרא דכבדא". על הכבד . שיטל מן הכבד עמה מעט, ובמקום אחר הוא אומר: "ואת היתרת מן הכבד". על הכבד על הפליות . לבד מן הכבד ולבד מן הפליות, יסורנה לזו.

הכפלים . (פלגמין בלע"ז) שהחלב שעל הפליות פשהבהמה חיה, הוא בגבה הכפלים, והם מלמטה, וזהו החלב שפתח המתנים, שקורין בלע"ז לונבילוש, לכן הנראה למעלה בגבה הכפלים, ובתחתיתו, הבשר חופהו. היתרת . הוא דפן המסד,

ה ויסקין יתה בני אהרן למדבחה על עלתא די על אעניא די על אשתא קרבן דמתקבל ברענא קדם יי :

(ה) והקטירו אתו בני אהרן המזבחה על העלה אשר על העצים אשר על האש אשה ריח ניחח ליהוה: פ

ז על העלה . מלבד העולה. למדנו, שמתקדים עולת תמיד לכל קרבן על המערכה.

י ואם מן ענא קרבנה לנכסת קודשיא קדם יי דכר או נקבא שלים וקרבנה :

(ו) ואם מן העצאן קרבנו לזבח שלמים ליהוה זכר או נקבה תמים יקריבנו :

בעל הטורים

החלב, ובאלו הקריב חלבו. תורה ד (ה) בָּבֶן בָּקָר כְּתִיב וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי אַהֲרֹן, לְשׁוֹן רַבִּים, וּבִצְאֵן כְּתִיב (פסוק א) וְהִקְטִיר, לְפִי שְׁבֹן בָּקָר צְרִירֵי הַרְבֵּה כֹּהֲנִים. תורה ו

(ג) אֵת הַחֲלֵב הַמְכַסֶּה אֵת הַקָּרֶב. לְפִי שְׂבָא לְכַפֵּר עַל הַחֲטָא שְׁעֵשָׂה מִחֲמַת רוּב שׁוּמְנוֹ, כְּדַכְתִּיב (דברים לב, טו) "וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֵט", וּכְתִיב (סם) "שִׁמְנַת עֲבִית פְּשִׁית", לְכַף מִבֵּיא

(ב) ויסמוך ידו. כתיב בקור. ובצאן (פסוק ח) ובעזו (פסוק יא) כתיב "את ידו", לפי שהבקר חזק ויכול לסבול הסמיכה, לסמוך עליו בכל בחו, מה שאין כן בצאן ובעז, לכך כתיב "את", דמשמע בכל בחו. תורה ג

(ז) אִם-כָּשֶׁב הוּא-מְקַרֵּב אֶת-קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה:

ז אם אמר הוא מקרב את קרבנה ויקרב אתה קדם יי:

כ"ט אִם-כָּשֶׁב. לפי שיש באמורי הכשב מה שאין באמורי העז, שהכשב אליתו קרבה, לקף נחלקו לשתי פְּרָשִׁיּוֹת.

(ח) וְסִמְךָ אֶת-יָדוֹ עַל-רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשַׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶל אֶת-דָּמֹו עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

ח ויסמוך את ידה על ריש קרבנה ויכוס אתה קדם משפן זמנא ויזרקון בני אהרן את דמה על מדבחה סחור סחור:

כ"י וְזָרְקוּ. שתי מתנות שהן ארבע, ועל-ידי הפלי הוא זרק, ואינו נותן באצבע אלא בחטאת.

(ט) וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לַיהוָה חֶלְבֹו הָאֵלִיָּה תְּמִימָה לְעֹמֶת הָעֵצָה יְסִירָנָה וְאֶת-הַחֶלֶב הַמְכֻסֶּה אֶת-הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל-הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל-הַקֶּרֶב:

ט ויקרב מנכסת קודשיא קרבנא קדם יי תרבה אלימא שלממא לקבל שזרתא ועדנה ונת תרבא דחפי נת גנא ונת כל תרבא די על גנא:

כ"א חֶלְבֹו. המבקר שבו, ומהו? זה האליה תמימה. לעמת העצה. למעלה מן הפליות היועצות.

(י) וְאֵת שְׁתֵּי הַפְּלִיֹת וְאֶת-הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל-הַכֶּסֶלִים וְאֶת-הֵיתֶרֶת עַל-הַכֶּבֶד עַל-הַפְּלִיֹת יְסִירָנָה:

י ונת תרתין פלני ונת תרבא די עליהן די על גססא ונת חצרא דעל כבדא על פלימא ועדנה:

(יא) וְהִקְטִירוּ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לֶחֶם אִשָּׁה לַיהוָה: פ

יא ויסקנה פהנא למדבחה לחם קרבנא קדם יי:

כ"ב לֶחֶם אִשָּׁה לה. לחמו של אש לשם גבה. לחם. לשון מאכל, וכן: "נשחיתה עץ בלחמו", "עבד לחם רב", "לשחוק עשים לחם".

(יב) וְאִם-עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה:

יב ואם מן בני עזיא קרבנה ויקרבנה קדם יי:

(יג) וְסִמְךָ אֶת-יָדוֹ עַל-רֹאשׁוֹ וְשַׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶל אֶת-דָּמֹו עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

יג ויסמוך את ידה על רישה ויכוס אתה קדם משפן זמנא ויזרקון בני אהרן את דמה על מדבחה סחור סחור:

(יד) וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ אִשָּׁה לַיהוָה אֶת-הַחֶלֶב הַמְכֻסֶּה אֶת-הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל-הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל-הַקֶּרֶב:

יד ויקרב מנה קרבנה קרבן קדם יי את תרבא דחפי נת גנא ונת כל תרבא די על גנא:

(ז) אם כשב. והוא יותר גדול, כדכתיב (בראשית ל, ט) "והכשבים הפריד יעקב". כשב. בא"ת ב"ש לכש, על שם "לכשו פרים הצאן" (תהלים סה, יד). תורה ח

טו וְנָתַתְּ תַּרְמִיזִין כְּלִיזָן וְנָתַתְּ תַּרְבָּא דִּי עֲלִיָּהֶן דִּי
עַל גְּסָסִיא וְנָתַתְּ חֲצָרָא דִּי עַל כַּבְדָּא עַל
כְּלִיָּתָא יַעֲדֵנָה :

(טו) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֵת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלֵהֶן אֲשֶׁר
עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֵת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכְּלִיֹּת
יִסְרְנָה :

טז וְנִסְקַנְיֹן כְּהֵנָּא לְמַדְבְּחָא לְחַם קֶרֶבְנָא
לְאַתְקַבְלָא בְרַעְוָא כֹּל תַּרְבָּא קָדָם יְיָ :

(טז) וְהַקְטִירֶם הַפֶּתֶן הַמְזֻבָּחָה לְחַם אִשָּׁה לְרִיחַ נִיחֹחַ
כָּל־חֶלֶב לַיהוָה :

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 10)

בְּמִצְוֹת. וְנֵשׁ לֹאמֹר: זֶה אֵלֵי וְאֵנְהוּ - דִּין ב'גְּבֻרָא'. עַל
הָאָדָם לְהַתְנַאֲוֹת לְפָנֵי ה' עַל־יְדֵי הַשְּׁמוּשׁ בְּחִפְצֵי־מִצְוָה נְאִים
וּמִשְׁבָּחִים. כָּל חֶלֶב לַה' - דִּין ב'חִפְצָא'. כָּל חִפְצֵי הַנְּמֻסָר
לְרִשׁוֹת גְּבוּהָ, מִן הָרְאוּי שְׂיִהְיֶה מִן הַטּוֹב וְהַנְּאָה.

כָּל חֶלֶב לַה' (ג, טז)
הַקְדִּישׁ דָּבָר, יְקַדִּישׁ מִן הַיָּסָף שְׂבֻנְכֶסְיוּ . . כָּל חֶלֶב
לַה' (רמב"ם)
בְּגִמְרָא (שְׁבַת קלג, ב) אֵינְתָא "זֶה אֵלֵי וְאֵנְהוּ, הַתְנַאֲוֵה לְפָנָיו

יז קָדָם עֲלָם לְדַרְתִּיכֹן כָּל מוֹתְבְּנִיכֹן כָּל
תַּרְבָּא וְכָל דְּמָא לֹא תִיכְלוּן :

(יז) חֲקַת עוֹלָם לְדַרְתִּיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבְּתֵיכֶם כָּל־חֶלֶב
וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ: פ

י"ח חֲקַת עוֹלָם • יָפָה מְפָרֵשׁ ב'תּוֹרַת כְּהֻנִּים' כָּל הַפְּסוּק הַזֶּה.

♦ יום חמישי ז' אדר ב' ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

ד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

ב מִלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר אֲנִישׁ אַרְבִּי
יְחֹב בְּשִׁלּוֹ מִכָּל פְּקוּדֵיָא דִּינִי דִּי לֹא כְּשֵׁרִין
לְאַתְעַבְדָּא וַיַּעֲבֹד מִן חַד מְנַהֲרִין :

(ב) וַדַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֹפֵשׁ כִּי־תַחַטָּא
בְּשִׁגְגָה מִכָּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְעָשָׂה
מֵאַחַת מֵהֵנָּה:

ג מֵאַחַת מֵהֵנָּה • מִמְקַצָּת אַחַת מֵהֵן, כְּגוֹן: הַכּוֹתֵב
בְּשִׁבְת "שֵׁם" מִשְׁמַעוֹן, "נַח" מִנְחוֹר, "דָּן" מִדְּנִיאֵל.

י"ט מִכָּל מִצְוֹת ה' • פָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: אֵין חֲטָא
בָּאָה אֶלָּא עַל דְּבַר שְׁזָדוּנוּ לְאוּ וְכַרְת, וְשִׁגְגַתוֹ חֲטָאֵת.

ד אִם כְּהֵנָּה רַבָּא יְחֹב לְחוֹבַת עֲמָא וַיִּקְרַב
עַל חוֹבְתָהּ דִּי חֵב תּוֹר בַּר תּוֹרֵי שְׁלִים קָדָם
יְיָ לְחֲטָאָתָא :

(ג) אִם הַפֶּתֶן הַמְּשִׁיחַ יַחַטָּא לְאַשְׁמַת הָעָם וְהַקְרִיב
עַל חֲטָאָתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא פֶּר בֶּן־בְּקָר תָּמִים לַיהוָה
לְחַטָּאת:

ה חוֹטָא, אֲשַׁמַּת הָעָם הוּא זֶה, שֶׁהֵן תְּלוּיִין בּוֹ לְכַפֵּר
עֲלֵיהֶם וְלְהַתְּפִלֵּל בְּעַדָם וְנַעֲשֶׂה מְקַלְקֵל. פֶּר • יְכוּל
זָקֵן? תְּלַמּוּד לֹאמֹר: "בְּזָן". אִי "בְּזָן", יְכוּל קָטָן?
תְּלַמּוּד לֹאמֹר: "פֶּר". הָא פִּיצַד? זֶה פֶּר בְּזָן שֶׁלֵּשׁ.

י"ז אִם הַפֶּתֶן הַמְּשִׁיחַ יַחַטָּא לְאַשְׁמַת הָעָם •
מְדַרְשׁוּ: אֵינוּ חֵיב אֶלָּא בְּהַעֲלֵם דְּבַר עִם שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה,
כְּמוֹ שְׂנְאָמַר: "לְאַשְׁמַת הָעָם... וְנַעֲלֵם דְּבַר מַעֲיָנִי
הַקְהֵל וְעָשׂוּ". וּפְשׁוּטוֹ לְפִי אַגְדָּה: כְּשֶׁהַפֶּתֶן גָּדוֹל

ז וַיִּנְתֵּי יָת תּוֹרָא לְתַרְע מִשְׁפָּן זְמַנָּא לְקָדָם
יְיָ וַיִּסְמוּךְ יָת יְדָה עַל רִישׁ תּוֹרָא וַיְכּוּס יָת
תּוֹרָא קָדָם יְיָ :

(ד) וְהִכְיָא אֶת־הַפֶּר אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לְפָנֵי יְהוָה
וַיִּסְמְךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפֶּר וְשָׁחַט אֶת־הַפֶּר לְפָנֵי
יְהוָה:

ה וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ מִדָּם הַפֶּה וְהֵבִיא אֹתוֹ
אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד:

כ"ט - אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד • לְמִשְׁכַּן, וּבְבֵית עוֹלָמִים - לְהִכָּל.

ו וְיִטְבֹּל כַּהֵנָּה יָת אֶצְבְּעָה בְּדָמָא וְיָדֵי מִן
דָּמָא שְׂבַע זְמַנִּין קָדָם יי קָדָם פְּרַכְתָּא
דְּקוּדְשָׁא:

כ"ט - אֶת-פְּנֵי פְרֻכַת הַקֹּדֶשׁ • כְּנֶגֶד מְקוֹם קִדְשָׁתָהּ - מְכַנֵּן כְּנֶגֶד בֵּין הַבָּדִים, וְלֹא הָיוּ נוֹגְעִים דָּמִים בְּפְרֻכַת,
וְאִם נִגְעוּ, נִגְעוּ.

ז וְיִתֵּן כַּהֵנָּה מִן דָּמָא עַל קִרְנֵת מִדְּבַחָא
דְּקִטּוּרַת בּוֹסְמִין לְקָדָם יי דֵּי בְּמִשְׁכַּן זְמַנָּא
וְיֵת כָּל דָּמָא דְתוֹרָא יִשׁוּד לִיסוּדָא דְמִדְּבַחָא
דְעֻלְתָּא דֵּי בְּתַרְע מִשְׁכַּן זְמַנָּא:

ח וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן-הַדָּם עַל-קִרְנוֹת מִזְבַּח קִטְרֵת
הַסַּמִּים לְפָנָי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל-דָּם
הַפֶּה יִשְׁפֹּךְ אֶל-יִסּוּד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר-פָּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד:

כ"ט - וְאֵת כָּל-דָּם • שְׁיָרֵי הַדָּם.

ח וְיֵת כָּל תְּרַב תוֹרָא דְחֻטְאָתָא יִפְרֵשׁ מִנָּה
יֵת תְּרַבָּא דְחֻפִּי עַל גּוּא וְיֵת כָּל תְּרַבָּא דֵּי
עַל גּוּא:

ט וְאֵת כָּל-חֶלֶב פֶּר הַחֻטָּאת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת-הַחֶלֶב
הַמִּכְסֶּה עַל-הַקָּרֵב וְאֵת כָּל-הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל-הַקָּרֵב:

י עֲבוּדֵה-זֶרֶה - לְכִלְיוֹת, וְלַחֲלָבִים וּלְיִתְרָת. יָרִים
מִמֶּנּוּ • מִן הַמְּחַבֵּר, שְׁלֵא וְנִתְחַנְּנוּ קָדָם הַסֵּרֵת חֶלְבּוֹ
• (ת"ס)

כ"ט - וְאֵת כָּל-חֶלֶב פֶּר • 'חֶלְבּוֹ' הִיָּה לוֹ לומר. מַה
תִּלְמוּד לומר "פר"? לְרִבּוֹת פֶּר שֶׁל יוֹם-הַכַּפּוּרִים
לְכִלְיוֹת וְלַחֲלָבִים וּלְיִתְרָת. הַחֻטָּאת • לְהֵבִיא שְׁעִירֵי

ט וְיֵת תְּרִתִּין כְּלָזִין וְיֵת תְּרַבָּא דֵּי עֲלִיָּהוּ דֵּי
עַל גִּסְסִיָּא וְיֵת חֻצָּא דְעַל כְּבֹדָא עַל כְּלִיָּתָא
יְעֻדְנָה:

י וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֵת-הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלֵיהֶן אֲשֶׁר
עַל-הַכֶּסֶּלִים וְאֵת-יִתְרָתָהּ עַל-הַכְּבֹד עַל-הַכְּלִיֹּת
יִסֹּרְנָה:

יא כָּמָא דֵּי מִתְפָּרֵשׁ מִתּוֹר נִכְסַת קוּדְשָׁא
וְיִסְקֻנוּן כַּהֵנָּה עַל מִדְּבַחָא דְעֻלְתָּא:

יב כַּאֲשֶׁר יוֹרָם מִשׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִירִם הַכֹּהֵן
עַל מִזְבַּח הָעֹלָה:

יג לְלַמֵּד הַיִּמְנּוּ: שְׂאִין לְמַדִּין לְמַד מִן הַלְּמַד בְּקֹדְשִׁים.
בְּפֶרֶק 'אֵיזְהוּ מְקוּמָן'. עַל-הַכְּבֹד עַל-הַכְּלִיֹּת
עַל-רֵאשׁוֹ וְעַל-כְּרַעְיוֹ. כְּלָן לְשׁוֹן תּוֹסַפַת הֵן, כְּמוֹ
'מְלַבֵּד'.

כ"ט - כַּאֲשֶׁר יוֹרָם • מֵאוֹתָן אֲמוּרִין הַמְּפָרְשִׁין בְּשׁוֹר
זֶבַח הַשְּׁלָמִים. וְכִי מַה פִּרְשׁ בְּזֶבַח הַשְּׁלָמִים שְׁלֵא
פִּרְשׁ כֵּן? אֵלֵא לְהַקִּישׁוּ לְשְׁלָמִים: מַה שְּׁלָמִים
לְשָׁמֶן, אִף זֶה לְשָׁמוֹ; וְמַה שְּׁלָמִים שְׁלוֹם לְעוֹלָם,
אִף זֶה שְׁלוֹם לְעוֹלָם. וּבִשְׁחִיטַת קֹדְשִׁים מְצָרִיכוֹ

בעל הטורים

ד (ז) מִזְבַּח קִטְרֵת הַסַּמִּים. בְּפִרְשַׁת
כַּהֵן מִשִּׁיחַ כְּתִיב "קִטְרֵת הַסַּמִּים",
וּבְפִרְשָׁה שְׂאִחְרִיָּה (ה' יח) כְּתִיב
ד (ז) מִזְבַּח קִטְרֵת הַסַּמִּים. בְּפִרְשַׁת
כַּהֵן מִשִּׁיחַ כְּתִיב "קִטְרֵת הַסַּמִּים",
וּבְפִרְשָׁה שְׂאִחְרִיָּה (ה' יח) כְּתִיב
ח וְיֵת כָּל תְּרַב תוֹרָא דְחֻטְאָתָא יִפְרֵשׁ מִנָּה
עוֹלָה וְדוֹן. תוֹרַה ח
יג לְלַמֵּד הַיִּמְנּוּ: שְׂאִין לְמַדִּין לְמַד מִן הַלְּמַד בְּקֹדְשִׁים.
בְּפֶרֶק 'אֵיזְהוּ מְקוּמָן'. עַל-הַכְּבֹד עַל-הַכְּלִיֹּת
עַל-רֵאשׁוֹ וְעַל-כְּרַעְיוֹ. כְּלָן לְשׁוֹן תּוֹסַפַת הֵן, כְּמוֹ
'מְלַבֵּד'.

(יא) וְאֶת־עֹר הַפָּר וְאֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְעַל־
כַּרְעָיו וְקִרְבּוֹ וּפְרָשׁוֹ:

יא וְזֶה מִשַּׁף תּוֹרָא וְזֶה כָּל בְּסֵרָה עַל רִישָׁה
וְעַל כַּרְעוּהִי וְגוֹה וְאֶכְלָה:

(יב) וְהוֹצִיא אֶת־כָּל־הַפֶּר אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־
מָקוֹם טָהוֹר אֶל־שַׁפָּף הַדָּשֵׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־עֵצִים
בְּאֵשׁ עַל־שַׁפָּף הַדָּשֵׁן יִשְׂרָף: פ

יב וְיִפְקֹד יֵת כָּל תּוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא לְאַתְר
דְּכִי לְאַתְר בֵּית מִיִּשְׁד קֻטְמָא וְיִוְקִיד יְתָה עַל
אַעֲיָא בְּאַשְׁתָּא עַל אֲתֵר בֵּית מִיִּשְׁד קֻטְמָא
:תּוֹקֵד

כ"ג אֶל־מָקוֹם טָהוֹר • לְפִי שֵׁישׁ מַחוּץ לְעִיר מָקוֹם
מוֹכֵן לְטָמְאָה, לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים מְנוּגְעוֹת וּלְבִית
הַקְּבֻרוֹת, הַצָּרֵף לומר: "מַחוּץ לַמַּחֲנֶה", זֶה שֶׁהוּא
חוּץ לְעִיר, שֶׁיִּהְיֶה הַמָּקוֹם טָהוֹר. מַחוּץ לַמַּחֲנֶה •
חוּץ לְשֵׁלֶשׁ מַחֲנוֹת; וּבְבֵית עוֹלָמִים, חוּץ לְעִיר, כְּמוֹ

שְׁפָרְשׁוּהוּ רְבוּתֵינוּ בְּמִסְכַּת יוֹמָא וּבְסִנְהֶדְרִין. אֶל־
שַׁפָּף הַדָּשֵׁן • מָקוֹם שֶׁשׁוֹפְכִין בוֹ הַדָּשֵׁן הַמְּסַלֵּק מִן
הַמְּזַבֵּחַ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהוֹצִיא אֶת־הַדָּשֵׁן אֶל־מַחוּץ
לַמַּחֲנֶה". עַל־שַׁפָּף הַדָּשֵׁן יִשְׂרָף • שְׂאִין תִּלְמוּד
לוֹמֵר, אֶלָּא לְלַמֵּד שֶׁאִפְלוּ אֵין שָׁם דָּשֵׁן.

(יג) וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דְּבַר מְעִינִי
הַקָּהֵל וְעָשׂוּ אֶחָת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־
תַעֲשִׂינָהּ וְאָשְׁמוּ:

יג וְאִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל יִשְׁתַּלּוּן וְיִהִי
מִכְּסָא פְתֻגְמָא מְעִינִי קָהֵל וְנִעְבְּדוּן חַד
מִכָּל פְּקוּדָא דִּי לֹא כְּשֵׁרִין לְאַתְעִבְדָּא
:ויחובוּן

כ"ד עֲדַת יִשְׂרָאֵל • אֵלוֹ סִנְהֶדְרִין. וְנִעְלַם דְּבַר • טְעוּ
לְהוֹרוֹת בְּאַחַת מִכָּל כְּרַתוֹת שְׁבַת־תּוֹרָה, שֶׁהוּא מִתָּר.
הַקָּהֵל וְעָשׂוּ • שֶׁעָשׂוּ צְבוּר עַל פִּיהֶם.

(יד) וְנוֹדַעַה הַחֲפָאֵת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ וְהִקְרִיבוּ
הַקָּהֵל פֶּר בֶּן־בָּקָר לְחֲפָאֵת וְהִבְיִאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד:

יד וְתַתִּידַע חוֹבְתָא דִּי חָבוּ עָלֶיהָ וְיִקְרְבוּן
קָהֵל תוֹר פֶּר תוֹרִי לְחֲטָאָתָא וְיִתְנוּן יְתָה
:לְקַדָּם מִשְׁבֹּן זְמָנָא

(טו) וְסִמְכוּ וְקָנִי הַעֲדָה אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפֶּר
לִפְנֵי יְהוָה וְשַׁחַט אֶת־הַפֶּר לִפְנֵי יְהוָה:

טו וְיִסְמְכוּן סְבִי כְנִשְׁתָּא יֵת יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ
תּוֹרָא קָדָם יֵי וְיַפּוֹס יֵת תּוֹרָא קָדָם יֵי:

בעל הטורים

על השוגג שיש לו להביא חטאת ולא הביא, הקדוש ברוך הוא נפרע ממנו. וזהו "ונודעה יד ה' את עבדך", מי שקטא ומביא קרבן. "וועם", את מי שאינו מביא. וְהִבְיִאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד. ד' בְּמִסְוֶרָה. הָקָא, וְאִידָךְ: "וְהִבְיִאוּ אֶל תַּחַת הָאֲבָנִים" (להלן יד טו) גְּבִי מְצוּרַע, "וְהִבְיִאוּ בְּנִיף בְּחֻצָן" (ישעיה טו, כב), "וְהִבְיִאוּ אֶת כָּל אֲחֵיכֶם" (שם טו, ט). לומר: מי שְׁמַחוּיִיב לְהִבְיִא קָרְבָן לַה' וְאִינוּ מְבִיאוּ לַכְּהֵן, סוּף שְׂצָרִיף לַכְּהֵן לְרֹאוֹת נְגַעֵי בֵיתוֹ. וְאִם הוּא מְבִיאוּ, זוֹכֵה לְמָה שֶׁנֶּאֱמַר "וְהִבְיִאוּ בְּנִיף בְּחֻצָן", "וְהִבְיִאוּ אֶת כָּל אֲחֵיכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם" וגו'. תורה טו

ומעוף השמים נסתרה" (איוב כח, כא) איירי בתורה, דכתיב לעיל מיניה (שם שם, יג) "והחכמה מאין תמצא", הכי נמי נעלמה החכמה מעיני בית דין שטעו בהוראה. "ונעלם מעיני אישה", זהו שאמרנו (סוטה לא, א) אפילו שמע מעוף הפורח באויר שנטמאת, שוב אין המים בודקין אותה, זה הוא "ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים", שאפילו שמע מעוף השמים והעלים עצמו כאילו לא ידע, שוב אין המים בודקין אותה. תורה יד (יד) וְנוֹדַעַה. ב' בְּמִסְוֶרָה. "וְנוֹדַעַה הַחֲטָאֵת", "וְנוֹדַעַה יֵד ה' אֶת עַבְדְּךָ וְוָעַם אֶת אֲנִיכִי" (ישעיה סו, יד). שֶׁאִפְלוּ

(יב) עַל שַׁפָּף הַדָּשֵׁן יִשְׂרָף. צוֹתָה תוֹרָה לְשֵׁרוֹף קָרְבָנוֹ שֶׁל כְּהֵן מִשִּׁיחַ בְּפִרְהִסְיָא בְּחוּץ עַל שַׁפָּף הַדָּשֵׁן, שֶׁלֹּא יִתְבַּיֵּשׁ אָדָם לְהַתְּרוֹת עַל חֲטָאוֹ, שֶׁהֵרִי כְּהֵן גְּדוֹל חָטָא וְהַתְּרוּדָה וְהִבְיִא קָרְבָן עַל חֲטָאוֹ. תורה יג (יג) יִשְׁגּוּ. ב' בְּמִסְוֶרָה. "וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ", "יִשְׁגּוּ צֹאנִי" בִּיחֻקְאֵל (לה, א) עַל רוּעֵי יִשְׂרָאֵל הַמִּתְעַיִם אֶת הַצֹּאן. הָקָא נְמִי מִיִּירֵי בְּצְבוּר שֶׁשְׁגּוּ עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁטְעוּ בְּהוֹרָאָה. מְעִינִי. ד' בְּמִסְוֶרָה. "וְנִעְלַם דְּבַר מְעִינִי הַקָּהֵל", וְאִידָךְ בְּהִיא עֲנִינָא: "אִם מְעִינִי הַעֲדָה" (במדבר טו, כד). "וְנִעְלַם מְעִינִי אִישָׁה" (שם ה, יג). "וְנִעְלַמָּה מְעִינִי כָל חֵי

(מז) וְהֵבִיא הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדָּם הַפָּר אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד: טז וַיַּעַל כַּהֲנָא רַבָּא מִן דְּמָא דְתוֹרָא לְמַשְׁכַּן זְמַנָּא:

(יז) וְטַבַּל הַכֹּהֵן אֶצְפְּעוּ מִן־הַדָּם וְהָיָה שִׁבְעַת פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֵת פְּנֵי הַפָּרֹכֶת: יז וַיִּטְבֹּל כַּהֲנָא אֶצְפָּעָה מִן דְּמָא וַיְדִי שִׁבְעָ זְמַנִּין קָדָם יי (זת) קָדָם פְּרָקְתָּא:

כט «את פני הפרכת • ולמעלה הוא אומר: "את פני פרכת הקנשה" משל למלך שסרחה עליו מדינה. אם מעוטה סרחו, פמליא שלו מתקימת, ואם פלם סרחו, אין פמליא שלו מתקימת. אף כאן, כשחטא כהן משיח, עדין שם קדשת המקום על המקדש; משחטאו פלם, חסו־שלום, נסתלקה הקדשה.

(יח) וּמִן־הַדָּם יִתֵּן | עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל־הַדָּם יִשְׁפֹךְ אֶל־יְסוּד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: יח וַיִּמֶן דְּמָא יתן על קרנת מדבחא די קדם יי די כממשכן זמנא ונת פל דמא ישוד ליסודא דמדבחא דעלתא די בתרע משכן זמנא:

כט «יסוד מזבח העולה אשר־פתח אהל מועד • זה יסוד מערכי, שהוא כנגד הפתח.

(יט) וְאֵת כָּל־חֲלָבוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ: יט וְנָתַתְּ כָּל תְּרֵבָה יִפְרֹשׁ מִנָּה וַיִּסַּק לְמַדְבַּחָא:

כט «ואת כל־חלבו ירים • ואף־על־פי שלא פרש כאן יותרת ושתי כליות, למדין הם מ"ועשה לפר כאשר עשה וגו'". ומפני־מה לא נתפרשו בו? תנא דבי רבי ישמעאל: משל למלך שזעם על אוהבו ומעט בסרחונו מפני חבתו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 16)

משל למלך שזעם על אוהבו ומעט בסרחונו מפני חבתו (רש"י ד, יט) לרש"י הקשה: לכאורה היה לו לכתב "ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת" ותו לא, ומדוע נאמר "ואת כל חלבו ירים ממנו והקטיר המזבחה". ומתרג', שפונת הכתוב היא למעט בסרחון החטא, שאינו החטא עצמו, אלא הריח הרע הנוסף ממונו, פרסומו כלפי חוץ. ואף כאן, חטאת זו נראית פחותה בחמרתה, כאלו יש להקטיר את החלב בלבד (ולא את היוותרת ואת שתי הכליות).

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות כרך כו, עמוד 16 ואילך - מותך 'לקראת שבת')

מיעט בסרחונו מפני חיבתו

הדבר שמצד חיבתו ימעט המלך ב"סרחון" אוהבו, אף כל זה הוא בחטאים רגילים, אבל כשמדבר ב"סרחון" כזה ש"אין פמליא שלו מתקימת" אף אפשר שעדין מחבבו המלך עד כדי כך שימעט בסרחונו? ועל זה מתרג' רש"י שמאמר זה אמר רבי ישמעאל, שהוא זה שאמר (נגעים ריש פרק ב) "בני ישראל אני פפרתן". דאין הפנה שקשישראל יעשו תשובה ותפירו, דאספן אין רבי ישמעאל פפרתן של ישראל, וישראל הם המכפרים על עצמם. אלא הפנה היא שרבי ישמעאל היה כל־כף קשור ומאחד עם בני ישראל, עד שהחשיב את עצמו כאילו הוא עצמו היה זה שחטא (חסו־שלום), וממילא הרי הוא פפרתן של ישראל. וכמו כן אצל הקב"ה, האהבה והקשר לבני ישראל אינה תלויה בהנהגת בני ישראל אלא הם קשורים ומאוחדים לעולם, ולכן גם פשיש "סרחון" אצל בני ישראל, עדין חיבתן עולה לפני הקב"ה ו"מיעט בסרחונו מפני חיבתו".

ואת כל־חלבו ירים

ואף־על־פי שלא פרש כאן יותרת ושתי כליות, למדין הם מ"ועשה לפר כאשר עשה וגו'". ומפני מה לא נתפרשו בו, תנא דבי רבי ישמעאל משל למלך שזעם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חיבתו (ד, יט. ובפירוש רש"י) בהמשך פרשת פר העלם דבר של צבוא, כתוב "והזה שבע פעמים... את פני הפרכת" (שם, יז), ופירש רש"י "ולמעלה הוא אומר את פני פרכת הקודש? משל למלך שסרחה עליו מדינה, אם מעוטה סרחה פמליא שלו מתקימת, ואם פולה סרחה אין פמליא שלו מתקימת". ויש לעין בזה, דלכאורה גם המשל הראשון הנ"ל הוא מרבי ישמעאל (זבחים מא, ב), ולא הביא רש"י שמו כמו שאינו מביא בדרך־כף שמות בעלי המאמרים, ואם־כן מדוע הביא את שמו של רבי ישמעאל במשל השני? ויש לומר בזה בדרך הדרוש, דבזה שמביא שם בעל המאמר במשל השני, מתרג' קשיא המתעוררת כאן. דהנה אף שמובן

(כ) וַעֲשֵׂה לְפָרִי כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפָרִי הַחֲטָאת בֵּן עֵשֶׂה לָּא וְכַפֵּר עֲלֵהֶם הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לָהֶם:
 כַּוְעֵבֵד לְתוֹרָא כַּמָּא דִּי עֵבֵד לְתוֹרָא
 דְּחֲטָאתָא בֵּן עֵבֵד לֵה וּיְכַפֵּר עֲלֵיהוֹן כְּהֵנָּא
 וַיִּשְׁתַּבֵּק לְהוּן:

פסול, לפי שמצינו בנתנין על המזבח החיצון שנתנן במתנה אחת - פפר, הצרף לומר כאן, שמתנה אחת מהן מעפכת.

כ"י - וַעֲשֵׂה לְפָרִי • זֶה. כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפָרִי הַחֲטָאת • כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּפָרִי כֹהֵן מְשִׁיחַ, לְהִבְיֵא יוֹתֵרַת וְשִׁתִּי כְּלִיּוֹת, שֶׁפָּרַשׁ שָׁם מַה שֶּׁלֹּא פָּרַשׁ כָּאֵן, וְלִכְפֹּל בְּמִצּוֹת הַעֲבוּדוֹת, לְלַמֵּד שְׂאֵם חֶסֶר אַחַת מִכָּל הַמִּתְנּוֹת -

כא ונפק ית תורה למכרא למשריתא ואוקיד יתיה כמא די אוקיד ית תורה קדמא קדמא חטאת קהלא הוא:

(כא) וְהוֹצִיא אֶת־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמִּחֲנֶה וְשַׂרְף אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂרַף אֵת הַפָּר הָרִאשׁוֹן חַטָּאת הַקֹּהֵל הוּא:

כב אם רבא יחוב ויעבד חד מפל פקודינא דיי אלהיה די לא כשרין לאתעבדא בשלו ויחוב:

(כב) אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיו אֲשֶׁר לֹא־תַעֲשִׂינָהּ בְּשִׁנְיָהּ וְאָשָׁם:

כ"י - אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא • לְשׁוֹן 'אֲשֶׁרִי'; אֲשֶׁרִי הַדּוֹר, שֶׁהַנָּשִׂיא שָׁלוּ נוֹתֵן לֵב לְהִבְיֵא כַּפָּרָה עַל שִׁגְגָתוֹ! קל-וחמר שמתחרט על זדונותיו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז ע' 36)

תפקידו להחזיר יראת ה' - שרש מצוות לא-תעשה. לכן עקר ענינו של הכהן הוא קיום מצוות-עשה - וביניהן הבאת קרבן למי שחטא. ואלו הנשיא ענינו למנוע מלכתחלה הכשלות בעברות. לכן מופיע הלשון "אשר" דוקא אצל הנשיא, היות שהבטוי "אשר" מתאים בעקר לאדם שאינו חוטא מלכתחלה, וכאשר חוטא אינו מתבייש להודות ולהביא כפרה.

אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא (ד, כב) אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא - לְשׁוֹן אֲשֶׁרִי: אֲשֶׁרִי הַדּוֹר שֶׁהַנָּשִׂיא שָׁלוּ נוֹתֵן לֵב לְהִבְיֵא כַּפָּרָה עַל שִׁגְגָתוֹ, קל-וחמר שמתחרט על זדונותיו יש לתמוה, מדוע מופיע לשון "אשר" רק ביחס לחטאת הנשיא, ולא ביחס לחטאת כהן המשוח? יש להסביר על פי פנימיות הענינים: ההבדל בין תפקידו של הכהן לנשיא, שכהן מחזיר בעם אהבת ה' - שהיא השרש למצוות-עשה. ואלו הנשיא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 40)

האדם היא פראוי, כאשר הנשיא שלו נותן לב - המוח שליט על תאוות הלב. וכמבאר ב'מתניא', ש"כל אדם יכול ברצונו שבמוחו להתאפק... שלא למלאות משאלות לבו".

אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא (ד, כב) אֲשֶׁרִי הַדּוֹר שֶׁהַנָּשִׂיא שָׁלוּ נוֹתֵן לֵב לְהִבְיֵא כַּפָּרָה עַל שִׁגְגָתוֹ (רש"י) ה'נשיא' וה'מלך' באדם הוא - המוח, השליט על הגוף (רמז לדבר: 'מלך' ראשי תבות מוח, לב, קבד). זהו אשרי הדור - התנהגות

כג או אתידע לה חוכמה די חב בה וייתי ית קרבניה צפיר בר עזין דכר שלים:

(כג) אִוְהוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהִבְיֵא אֶת־קֶרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים:

כשחטא הנה סבור שהוא הטר, ולאחר מכאן נודע לו שאסור הנה.

כ"י - אִוְהוֹדַע • כְּמוֹ אִם הוֹדַע הַדָּבָר; הַרְבֵּה "או" יש שמשמשין בלשון "אם", ו"אם" במקום "או"; וכן: "או נודע פי שור נגח הוא". הוֹדַע אֵלָיו •

בעל הטורים

שאינו בשמו חילוק לזכר ולנקבה, שהכל נקרא 'עו', לכה צריך לפרש זכר או נקבה; אבל כבש יש חילוק בשמו - 'כבש' לזכר, 'כבשה' לנקבה. תורה כד

רבי "את", לומר שיביא קרבן שמן וגדול, לפי שבכל יום אוכל פטומות, ולא יהא שלחנו מלא ושלחנו רבו ריקם. בעו פתיב "שעיר עזים זכר", "שעירת עזים תמימה נקבה" (פסוק כח). לפי

חטאת הקהל הוא. וסמיה ליה אשר נשיא יחטא. לומר לה: כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה, מעלה עליו כפלו הוא חטא. תורה כב את קרבנו. נאמר בקרבן נשיא

כד וַיִּסְמְךָ יְהוָה עַל רִישָׁא דְצַפְרָא וַיִּכַּסּ יְתֵהּ בְּאַתֵּר דְּיִיכַס יַתְּ עַלְתָּא לְקַדָּם יְיָ חֲטָאָתָא הוּא :

כ"ג - במקום אשר ישחט את העלה בצפון, שהוא מפרש בעולה. חטאת הוא לשמו - פשר, שלא לשמו - פסול.

כה וַיִּסַּב פְּהֵנָא מִדְּמָא דְחֲטָאָתָא בְּאַצְבָּעָהּ וַיִּתֵּן עַל קַרְנֵת מִדְּבָחָא דְעַלְתָּא וַיִּתְּ דְּמָהּ יְשׁוּד לִיסוּדָא מִדְּבָחָא דְעַלְתָּא :
כ"ה) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאָת בְּאַצְבָּעוֹ וַיִּתֵּן עַל-קַרְנֵת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת-דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל-יְסוּד מִזְבַּח הָעֹלָה :

כ"ז - ואת דמו שירי הדם.

כ"ז) וְאֶת-כָּל-חֲלָבֹו יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ כַּחֲלָב זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְכֹפֶר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחֲטָאָתוֹ וְנִסְלַח לוֹ : פ

כ"ז - כחלב זבח השלמים פאותן אמורין המפרשים בעז האמור אצל שלמים.

♦ יום שישי ח' אדר ב' ♦

כ"ז) וְאִם-נִפְשׁ אַחַת תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשׂוֹתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא-תַעֲשֶׂינָהּ וְאִשִּׁים :

כ"ז) ואם אפש חד יחוב בשלו מעמא דארעא במעבדה חד מפקודיא דיי די לא כשרין לאתעבדא ויחוב :

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי 'לקוטי שיחות' כרך לב עמוד 13 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

שני סוגי התבוננות

ועל-ידי התבוננות זו הרי הוא מתקרב להקב"ה ושב מחטאו, ועונו יכפר לו.
יש לומר שהטעם הראשון הוא בעקר בקרבן אשם, והטעם השני הוא בעקר בקרבן חטאת. דהנה, החטאת בא רק על השוגג, מה שאין-כן האשם חמור מחטאת, עד שפקמה אשמות באים גם על המזיד (ראה אריכות בזה ברמב"ן סוף פרשתו).
ועל-פייזה יש לומר שעל השוגג מספיק שיתבונן בזה שרצונו האמיתי הוא לעשות טוב, שאין זה התבוננות המקשה ומכבידה על האדם, ולכן "אין לך חטאת כו' אלא נקבה", כי לכפרת השוגג מספיק גם התבוננות "ורכה" - כנקבה ש"תאמר להן בלשון רכה" (רש"י יתרו יט, א).
מה שאין-כן על המזיד, מכיון שיצר האדם הוא בהתגברות, לא די בהתבוננות רכה אלא כפי שעונו יכפר יש להקריב זכר, של"זכרים" יש להגיד "דברים הקשים כגידין" (רש"י טו, ו) ורק על-ידיזה יכניע את יצרו.

בפרשתנו פתוב "ואם נפש אחת תחטא בשגגה גו' והביא קרבנו גו' נקבה" (ד, כז ואילך). בקשר לזה, אומר הרמב"ם "אין האשם אלא מזכרי כבשים, ואין לך חטאת מן הכבשים אלא נקבה" (הלכות פסולי המוקדשין פרק ו הלכה טז).
בטעם הדבר שקרבן מכפר על חטא, מצינו כמה ביאורים. וברמב"ן באר "שיחשב האדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו ונפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה" (פרשתנו א, ט). ונמצא, שבטעם זה מדגש שהאדם צריך לבטל וליסר את עצמו בדברים קשים, עד כדי שיחשב ש"ראוי לו שישפך דמו וישרף", ועל-ידיזה מתכפר לו העון.
אף מצינו גם-כן שקרבן הוא מלשון קרוב. והינו, שתכן הקרבן הוא שהאדם מקרב את עצמו להקב"ה (ראה ספר הבהיר סי' מז. בחיי פרשתנו א, ט. ועוד). והינו, שיש לאדם להתבונן בזה שזה שחטא ופגם הוא רק מצד יצרו הרע, אף רצונו האמיתי הוא להיות בקרוב להקב"ה ולקיים רצונו,

בעל הטורים

(כז) בעשתה. בגימטריא: אם בולה ולא במקצתה. תורה כח

כח או אֲהַיְדַע לָהּ חֻבְתָּהּ דִּי חֵב וְיִתְּי קַרְבָּנָה צְפִירַת עֵזִין שְׁלֵמָתָא נְקֻבָּתָא עַל חֻבְתָּהּ דִּי חֵב :

(כח) או הוֹדַע אֵלָיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׁעִירַת עֵזִים תְּמִימָה נִקְבָּה עַל־חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא :

כט וְיִסְמוּךְ יַת יְדָה עַל רִישׁ חֲטָאתָא וְיִכּוּס יַת חֲטָאתָא בְּאַתְרֵי דְעֻלְתָּא :

(כט) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחֲטָאת וְשָׁחַט אֶת־הַחֲטָאת בַּמָּקוֹם הָעֹלָה :

ל וְיִסֵּב כְּהֵנָּא מִדְּמָה בְּאַצְבָּעָהּ וְיִתֵּן עַל קַרְנֵת מְדַבְּחָא דְעֻלְתָּא וְיַת כָּל דְּמָה יִשׁוּד לִיסוּדָא דְּמְדַבְּחָא :

(ל) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדְּמָהּ בְּאַצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֵת מִזִּבְחַת הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דְּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ :

לא וְיַת כָּל תְּרֻבָּהּ יַעֲדֵי כְּמָא דִּי מִתְעַדָּא תְּרַב מֵעַל נִכְסַת קוּדְשִׁיא וְיִסֵּק כְּהֵנָּא לְמְדַבְּחָא לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קָדָם יְיָ וְיִכְפֹּר עֲלוּהִי כְּהֵנָּא וְיִשְׁתַּבַּח לָהּ :

(לא) וְאֶת־כָּל־חֲלֵבָהּ יִסִּיר בְּאֲשֶׁר הוֹסֵר חֵלֶב מֵעַל זִבְחַת הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַהּ לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ : פ

כס"ו - בְּאֲשֶׁר הוֹסֵר חֵלֶב מֵעַל זִבְחַת הַשְּׁלָמִים • כְּאִמּוּרֵי עֹז הָאִמּוּרִים בְּשְׁלָמִים .

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לט עמ' 225)

יש להמתיק את הלשון "לבעל דין" על פי הידוע שקרבן הוא לשם הווי', מדת הרחמים, לא לשם אלקים, מדת הדין - "זִבְחַת לְאֱלֹקִים יִחְרַס" (ומה שזָכַר גם שם אל - ראה זח"ג לא, א: אי לא זכָּאן, הא אל קִימָא וְאִקְרִי גְבוּר).

לְרִיחַ נִיחֹחַ לָהּ' (ד, לא) בְּפִרְשַׁת קַרְבָּנוֹת לֹא נֶאֱמַר לֹא אֶל וְלֹא אֱלֹקִים אֶלָּא ה', שְׁלֹא לִתְּנוּ פִתְחוֹן פֶּה לְבַעַל־דִּין לְחַלֵּק (לְאִמּוּרִים רְשׁוּיֹת הַרְבֵּה הֵן . . . לְכַף נֶאֱמַר בְּכֹלֶם רִיחַ נִיחֹחַ לָהּ, רש"י) (מנחות קי, א)

לב וְאִם אָמַר יְתֵי קַרְבָּנָה לְחֲטָאתָא נְקֻבָּא שְׁלֵמָתָא יִתְּנָה :

(לב) וְאִם־כָּבֵשׂ יֵבִיא קָרְבָּנוֹ לְחֲטָאת נִקְבָּה תְּמִימָה יִבְיֹאנָה :

לג וְיִסְמוּךְ יַת יְדָה עַל רִישׁ דְּחֲטָאתָא וְיִכּוּס יַתְּהּ לְחֲטָאתָא בְּאַתְרֵי דִּי יְכּוּס יַת עֻלְתָּא :

(לג) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחֲטָאת וְשָׁחַט אֶתְהּ לְחֲטָאת בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה :

כס"ז - וְשָׁחַט אֶתְהּ לְחֲטָאת • שְׁתֵּהא שְׁחִיטְתָּה לְשֵׁם חֲטָאת .

לד וְיִסֵּב כְּהֵנָּא מִדְּמָא דְּחֲטָאתָא בְּאַצְבָּעָהּ וְיִתֵּן עַל קַרְנֵת מְדַבְּחָא דְעֻלְתָּא וְיַת כָּל דְּמָה יִשׁוּד לִיסוּדָא דְּמְדַבְּחָא :

(לד) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדְּמֵי הַחֲטָאת בְּאַצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֵת מִזִּבְחַת הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דְּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ :

לה ויתן כל תרבה יעדי כמא די מתעדא תרב אמרא מנססת קודששא ונסק כהנא יתהון למדבקה על קרבנא דני ויכפר עלוהי כהנא על חוכמה די חב וישתבק לה :

(ה) ואת כל חלבה יסיר פאשר יוסר חלב הפשב מזבח השלמים והקטור הפתן אתם המזבחה על אשי יהוה וכפר עליו הפתן על חטאתו אשר חטא ונסלה לו: פ

כ"י • פאשר יוסר חלב הפשב • שנתרבו אמורים באליה. אף חטאת, כשהיא באה כשבה, טעונה אליה עם האמורין. על אשי ה'. על מדרות האש העשויות לשם. פואיילי"ש בלע"ז.

ה (א) ונפש פיתחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו: כ"י • ושמעה קול אלה • בדבר שהוא עד בו, שהשביעהו שבועה, שאם יודע לו עדות שיעיד לו.

(ב) או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם: כ"י • או נפש אשר תגע • ולאחר הטמאה הזו יאכל קדשים או יגס למקדש, שהוא דבר שזדונו כ"י • או נפש אשר תגע • ולאחר הטמאה הזו יאכל קדשים או יגס למקדש, שהוא דבר שזדונו

כ"י • או נפש אשר תגע • ולאחר הטמאה הזו יאכל קדשים או יגס למקדש, שהוא דבר שזדונו

(ג) או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם: כ"י • או כי יגע • כל טמאתו • לרבות טמאת מגע זבין וזבות. אשר יטמא • לרבות הנוגע בבוועל נדה. פה • לרבות בולע נבלת עוף

כ"י • או כי יגע • כל טמאתו • לרבות טמאת מגע זבין וזבות. אשר יטמא • לרבות הנוגע בבוועל נדה. פה • לרבות בולע נבלת עוף

(ד) או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה: כ"י • או נפש כי תשבע • להרע • לעצמו. או להיטיב • לעצמו, כגון: אכל ולא אכל, אישן ולא אישן. לכל אשר יבטא • לרבות לשעבר. ונעלם

כ"י • או נפש כי תשבע • להרע • לעצמו. או להיטיב • לעצמו, כגון: אכל ולא אכל, אישן ולא אישן. לכל אשר יבטא • לרבות לשעבר. ונעלם

(ה) והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה: כ"י • והיה כי יאשם • לאחת מאלה • והתודה אשר חטא עליה:

בעל הטורים
ה (א) אם לוא יגיד ונשא עונו. "אם לוא" מלא וי"ו, קרי ביה "אם לו יגיד" בוי"ו. פירוש, שהגיד לו כפר, שוב אינו חוזר ומגיד. תורה ב

וַיִּתֵּי ית אַשְׁמָה קָדָם יי על חֹבְתָהּ דִּי חֵב
נְקֻבָּתָהּ מִן עֲנֵא אִמְרַתָּהּ אוּ צְפִירַת עֵינִין
לְחַטָּאתָהּ וַיִּכְפֹּר עֲלוּהִי כְּהֵנָּא מְחֻבְתָּהּ :

(1) וְהִבִּיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא
נְקֻבָּה מִן־הֲצִאן כְּשֶׁבַח אוֹ־שְׁעִירַת עֵזִים לְחַטָּאת
וַיִּכְפֹּר עָלָיו הִכְהֵן מְחַטָּאתוֹ:

וְיָאם לֹא תִמְטִי יְדָה כְּמַסַּת שִׁיתָא וַיִּתֵּי ית
חֹבְתָהּ דִּי חֵב תְּרִין שְׁפִינִינִין אוּ תְרִין כְּנִי
יִנְהָה קָדָם יי חֵד לְחַטָּאתָהּ וְחֵד לְעֻלְמָהּ :

(2) וְאִם־לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ דִּי שָׁהּ וְהִבִּיא אֶת־אֲשָׁמוֹ
אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תָרִים אוֹ־שְׁנַיִ בְּגִיּוֹנָה לַיהוָה
אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֻלָּה:

חַיִּימִי יִתְהוֹן לְנֹת כְּהֵנָּא וַיִּקְרַב ית דִּי
לְחַטָּאתָהּ קְדָמִיתָא וַיִּמְלוֹק ית רִישָׁהּ
מְלָקְבֵל קְדָלָה וְלֹא יִפְרֵשׁ :

(3) וְהִבִּיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר
לְחַטָּאת רִאשׁוֹנָה וּמָלַק אֶת־רִאשׁוֹ מִמּוֹל עֶרְפוֹ וְלֹא
יִבְדִּיל:

וְלֹא יִבְדִּיל • אינו מולק אלא סימן אחד • עֶרְף •
הוא גבה הראש המשפּע לצד הצָנָאֵר • מול עֶרְף •
מול הרֹאָה אֶת הָעֶרְף • והוא אֶרְךָ כָּל אַחֲרֵי הַצָּנָאֵר •

כִּי־ • וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר לְחַטָּאת רִאשׁוֹנָה • חַטָּאת
קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה • (ובחיים ד') לָמָּה הַדְּבָר דּוּמָה? לְפָרְקֵלִיט
שְׁנַכְנַס לְרִצּוֹת, רִצָּה פְּרָקֵלִיט, נַכְנַס דּוּרוֹן אַחֲרֵינוּ •

ט וַיְדִי מִדְּמָא דְחַטָּאתָהּ עַל כְּתֵל מְדַבְּחָהּ
וְדִאֲשַׁתָּאֵר בְּדָמָא יִתְמַצִּי לִיסוּדָא דְמְדַבְּחָהּ
חַטָּאתָהּ הוּא :

(4) וְהִנָּה מִדָּם הַחַטָּאת עַל־קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהִנְשֹׂאֵר
בְּדָם יִמָּצֵה אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הוּא :

וְהָדָם נִתּוּ וְהוֹלֵךְ לְמִזְבֵּחַ • חַטָּאת הוּא • לְשִׁמָּה –
כְּשֶׁרָה, שְׁלֹא לְשִׁמָּה – פְּסוּלָה •

כִּי־ • וְהִנָּה מִדָּם הַחַטָּאת • בְּעוֹלָה, לֹא הִטְעִין אֶלָּא
מִצּוֹי • וּבְחַטָּאת, הִנָּזָה וּמִצּוֹי: אוֹחַז בְּעֶרְף וּמִתִּיז,

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות כרך יז עמ' 17)

מִרְשִׁי זָה גּוֹפָא, שְׁמִשְׁנֹה הִנָּזָה וּמִצּוֹי זָה לְזָה • וּבְרִשִׁי
מְעִילָה (ט, א): "דְּמִצּוֹי עוֹלַת הָעוֹף - בְּמִקוּם זְרִיקָה דְּבַהֲמָה,
וְהִנָּזָה בְּחַטָּאת הָעוֹף" •

בְּעוֹלָה לֹא הִטְעִין אֶלָּא מִצּוֹי, וּבְחַטָּאת הִנָּזָה וּמִצּוֹי
(רש"י ה, ט) אֵינן כְּנֻתוֹ שְׁבַעֲוֹלָה אֵינן כָּלֵל הָעֵינִין שֶׁל זְרִיקַת
הַדָּם, אֶלָּא שְׁבַחַטָּאת הַצָּרְכוּ לְהִיּוֹת שְׁתֵּי פְעוּלוֹת. אֲבָל גַּם
מִצּוֹי שֶׁל עוֹלָה ("וּנְמִצָּה דְמוֹ") תִּכְנֹנוּ עֵינִין הַזְרִיקָה. וְכֵן מִיכַח

יִוִּית תְּנַנְנָא זַעְבַּד עֻלְמָהּ כְּדָחִי וַיִּכְפֹּר
עֲלוּהִי כְּהֵנָּא מְחֻבְתָּהּ דִּי חֵב וַיִּשְׁתַּבַּח לָהּ :

(5) וְאֶת־הַשְּׁנַיִ יַעֲשֶׂה עוֹלָה כְּמִשְׁפַּטּוֹ וַיִּכְפֹּר עָלָיו הִכְהֵן
מְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: ם

כִּי־ • כְּמִשְׁפַּטּוֹ • כְּדַת הָאִמּוֹר בְּעוֹלַת הָעוֹף שֶׁל נְדָבָה בְּרִאשׁ הַפְּרָשָׁה •

◆ שבת קודש ט' אדר ב' ◆

יִא וְאִם לֹא תִדְבַק יְדָה לְתִרִין שְׁפִינִינִין אוּ
לְתִרִין כְּנִי יִנְהָה וַיִּתֵּי ית קְרֻבָּהּ דִּי חֵב חֵד
מִן עֲסָרָא בְתַלַּת סְאִין סְלִתָּא לְחַטָּאתָהּ לֹא
יִשׁוּי עֲלָה מִשְׁחָא וְלֹא יִתּוּ עֲלָה לְבִנְתָּא אַרְי
חַטָּאתָהּ הִיא :

(6) וְאִם־לֹא תִשּׁוּג יָדוֹ לְשְׁתֵּי תָרִים אוֹ לְשְׁנַיִ
בְּגִיּוֹנָה וְהִבִּיא אֶת־קָרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירַת
הָאִפָּה סֵלֶת לְחַטָּאת לֹא־יִשִּׂים עָלֶיהָ שְׁמֹן וְלֹא־יִתֵּן
עָלֶיהָ לְבִנָּה כִּי חַטָּאת הוּא:

כִּי־ • כִּי חַטָּאת הוּא • וְאֵינן בְּדִין שִׁיָּהּ קְרֻבָּהּ מְהֵדָר •

יב וַיִּזְנֶה לֹת פְּהִנָּא וַיִּקְמוּץ פְּהִנָּא מִנָּה מְלִי קִמְצָה יֵת אֲדִפְרִתָּה וַיִּסַּק לְמַדְבַּחָא עַל קִרְבְּנָא דִּי חֲטָאתָא הִיא :

(יב) וְהִבִּיאָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְקִמְץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלֹא קִמְצוֹ אֶת־אֲזִפְרֹתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עַל אִשֵּׁי יְהוָה חֲטָאת הוּא :

כט"ו ◀ חֲטָאת הוּא • נְקִמְצַת וְנִקְטְרַת לְשִׁמָּה - כְּשֶׁרָה, שְׁלֹא לְשִׁמָּה - פְּסוּלָה.

יג וַיִּכְפֹּר עֲלוּהֵי פְּהִנָּא עַל חוֹבֹתָהּ דִּי חֵב מִחֲדָא מֵאֲלִין וַיִּשְׁתַּבֵּק לָהּ וַתְּהִי לְכַהֲנָא כְּמִנְחָתָא :

(יג) וַיְכַפֵּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא מֵאֲחַת מֵאֲלֹהִים וְנִסְלַח לוֹ וְהִיְתָה לְפָהֵן כְּמִנְחָה :

תלמוד לומר? שיכול, החמורים שבהם יהיו בכשבה או שעירה, והקלין יהיו בעוף, והקלין שבקלין יהיו בעשירית האיפה? תלמוד לומר: "מאחת מאלה", להשוות קלין לחמורין לכשבה ושעירה, אם השיגה דו, ואת החמורים לקלין לעשירית האיפה בדלי דלות. והיתה לפהן כמנחה • ללמד על מנחת חוטא שיהיו שניה נאכלין; זהו לפי פשוטו. ורבותינו דרשו (ד"ה): "והיתה לפהן", ואם חוטא זה פהן הוא, תהא לו כשאר מנחת נדבת פהן, שהיא ב"כליל תהיה לא תאכל" (לקמן ו טז).

כט"ו ◀ עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא • כָּאֵן שְׁנָה הַכְּתוּב, שְׁהָרִי בְּעִשְׂרֹת וּבְדִלּוֹת נֶאֱמַר: "מִחֲטָאתוֹ", וְכָאֵן בְּדִלֵי דִלּוֹת, נֶאֱמַר: "עַל־חֲטָאתוֹ", דִּקְדָּקוּ רַבּוּתֵינוּ (כריתות כז) מִכָּאֵן, שְׁאֵם חָטָא כְּשֶׁהוּא עֶשֶׂר, וְהִפְרִישׁ מְעוֹת לְכִשְׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה וְהֶעֱנִי, יָבִיא מִמְקַצְתָּן שְׁתֵּי תוֹרִים; הִפְרִישׁ מְעוֹת לְשְׁתֵּי תוֹרִים וְהֶעֱנִי, יָבִיא מִמְקַצְתָּן עֶשְׂרִית הָאִיפָה (לכך נאמר: "מִחֲטָאתוֹ"); הִפְרִישׁ מְעוֹת לְעֶשְׂרִית הָאִיפָה וְהֶעֱשִׂיר, יוֹסִיף עֲלֵיהֶן וְיָבִיא קִרְבֵּן עֶשֶׂר, לְכֹךְ נֶאֱמַר כָּאֵן: "עַל־חֲטָאתוֹ". מֵאֲחַת מֵאֲלֹהִים • מֵאֲחַת מִשְׁלֹשׁ כְּפֻרוֹת הָאֲמֻרוֹת בְּעֶנְיָן; אוֹ בְּעִשְׂרֹת, אוֹ בְּדִלּוֹת, אוֹ בְּדִלֵי דִלּוֹת (ד"ה); וְמָה

יד ומליל יי עם משה למימר:

(יד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

טו אַבְשׁ אָרִי יִשְׁקֶר שְׁקֶר וַיְחֹב בְּשִׁלּוֹ מִקֹּדֶשׁ אִישׁא דִּי וַיִּזְנֶה יֵת אֲשִׁמָּה קָדָם יי דְּכַר שְׁלִים מִן עֵנָא בְּכַרְסָנָה כְּסָף סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא לְאֲשָׁמָא :

(טו) נֶפֶשׁ כִּי־תִמְעַל מֵעַל וְחֲטָאָהּ בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשֵׁי יְהוָה וְהִבִּיאָהּ אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֵיל תָּמִים מִן־הַצֹּאֵן בְּעֶרְבֹךָ כְּסָף־שְׁקָלִים בְּשִׁקְל־הַקֹּדֶשׁ לְאֲשָׁם :

מה להלן הזהיר, אף כן הזהיר. אי, מה להלן לא הזהיר אלא על האוכל, אף כן לא הזהיר אלא על האוכל? תלמוד לומר: "תמעל מעל", רבה. מקדשי ה' • המיחדים לשם, יצאו קדשים קלים. איל • לשון קשה, כמו (יחזקאל יז ט): "ואת־אילי הארץ לקח", אף כן קשה בן שתי שנים. בערבך כסף־שקלים • שיהא שנה שתי סלעים.

כט"ו ◀ כִּי־תִמְעַל מֵעַל • אֵין (ד"ה) "מֵעִילָה" בְּכָל מְקוֹם אֲלֹא שְׁנוּי, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברי הימים א ה כה): "וַיִּמְעַלוּ בְּאֱלֹהֵי אֲבֹתֵיהֶם וַיִּזְנוּ אַחֲרַי אֱלֹהֵי עַמִּי־הָאֲרָץ"; וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּסוּטָה (במדבר ה): "וּמְעַלָּה בּוֹ מְעַל". וְחֲטָאָהּ בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשֵׁי ה' • שְׁגִיגָה מִן הַהִקְדָּשׁ. וְהִכֵּן הַזְּהִיר? נֶאֱמַר כָּאֵן: "חֲטָא" וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן: "חֲטָא" בְּתַרְוִמָּה (לקמן כב): "וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא".

טז וַיִּזְנֶה דִּי חֵב מִן קוּדְשָׁא שְׁלָם וַיִּת חֲמִשָּׁה יוֹסֵף עֲלוּהֵי וַיִּתֵּן יֵתָהּ לְכַהֲנָא וְכַהֲנָא יִכְפֹּר עֲלוּהֵי בְּדְכָרָא דְאֲשָׁמָא וַיִּשְׁתַּבֵּק לָהּ :

(טז) וַיִּזְנֶה אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלָם וְאֶת־חַמִּישׁוֹ יוֹסֵף עָלָיו וַיִּתֵּן אֹתוֹ לְפָהֵן וְהַכֹּהֵן יִכְפֹּר עָלָיו בְּאֵיל הָאֲשָׁם וְנִסְלַח לוֹ: פ

כט"ו ◀ וַיִּזְנֶה אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלָם • (כריתות, כז) קָרַן וְחִמַּשׁ לְהַקְדָּשׁ.

יִוָּאֵם אָנֹשׁ אַרְי יְחֹב וַיַּעֲבֹד חֲדָא מְכַל
פְּקוּדֵיָא דִּי דִי לֹא כְּשֵׁרִין לְאַתְעֲבָדָא וְלֹא
יָדַע וְיִחֹב וַיִּקְבַּל חוֹבָה :

(י) וְאִם־נִפְשׁ כִּי תַחֲטָא וְעִשְׂתָּהּ אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת
יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא־יָדַע וְאִשָּׁם וְנִשְׂאָ
עוֹנּוֹ:

המַרְבֵּה, הַיּוֹשֵׁב לוֹ מִן הַפְּגוּלִין וְהַנּוֹתְרוֹת וְהַמְתַּעֲנֶה
בְּיוֹם־הַכַּפּוּרִים, עַל־אַחַת־כַּמְּהַ וְכַמְּהַ שְׂיִזְכָּה לוֹ
וְלַדּוֹרוֹתָיו וְלַדּוֹרוֹת דּוֹרוֹתָיו עַד סוּף כָּל הַדּוֹרוֹת. רַבִּי
עֲקִיבָא אוֹמֵר: הַרִי הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים יז ט): "עַל־פִּי שְׁנַיִם
עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים וְגו'". אִם מִתְקַיֶּמֶת הַעֲדוֹת
בְּשְׁנַיִם, לָמָּה פָּרַט לָךְ הַכְּתוּב בְּשִׁלְשָׁה? אֲלֵא לְהַבִּיא
שְׁלִישִׁי לְהַחֲמִיר עֲלָיו, וְלַעֲשׂוֹת דֵּינּוּ כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ
לְעִנְיַן עֲנֹשׁ וְהַזְמָה. אִם כֵּן עֲנֹשׁ הַכְּתוּב לְנִטְפָּל לְעוֹבְרֵי
עֲבָרָה כְּעוֹבְרֵי עֲבָרָה, עַל־אַחַת־כַּמְּהַ וְכַמְּהַ שְׂיִשְׁלַם
שְׂכָר טוֹב לְנִטְפָּל לְעוֹשֵׁי מִצְוָה כְּעוֹשֵׁי מִצְוָה. רַבִּי
אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: (דְּבָרִים כד ט) "כִּי תִקְצֹר קִצְיִיךָ
בְּשִׂדְךָ וְשִׁכַּחְתָּ עִמָּךְ בְּשִׂדְךָ". הַרִי הוּא אוֹמֵר (שם כד):
"לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה" - קִבַּע הַכְּתוּב בְּרִכָּה לְמִי שִׁבְּאֵת
עַל־יָדוֹ מִצְוָה בְּלֹא יָדַע'. אָמַר מַעֲתָה: הֵיחָה סַלַע
צְרוּרָה בְּכַנְפָיו וְנִפְלָה הַיָּמֵנוּ, וּמִצְאָה הָעֵנִי וְנִתְפָּרְסָה
בָּהּ, הַרִי הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא קוֹבַע לוֹ בְּרִכָּה.

~ (לקוטי שיחות כרך ג עמ' 944)

רַעִים, שֶׁכֵּן דָּבָר שֶׁנֶּעֱשֶׂה בְּלִי כְּנֶגֶת מוֹרָה עַל הַמַּהוּת, בְּמַה
הַאֲדָם שְׂקוּעַ וּבְמַה הוּא מוֹתֶעֱנֵג. מוֹבֵן אִפּוּא, שֶׁתִּכְנֹו שֶׁל
כָּל סַפְק אִסוּר הוּא - הֵיכֵן מִצְוֵי הַתַּעֲנוּג; וְהֵן חֶלֶב וְהֵן שֶׁמֶן
בְּאִים מִתַּעֲנוּג.

~ (לקוטי שיחות כרך ג עמ' 944)

אֵינֵנו מוֹכֵן לְהַשְׁלִים עִם מִצְבַּ שֶׁל חֲטָא. אִךְ כְּשֶׁנִּכְשַׁל בְּחֲטָא
מִבְּלִי לְשִׁים לֵב לָךְ - הַרִי זֶה מוֹכִיחַ עָלָיו שֶׁבִּפְנֵימִיּוֹתוֹ
אֵין מִדָּה מִסְפֶּקֶת שֶׁל רְתִיעָה מִפְּנֵי חֲטָא. מוֹבֵן אִם כֵּן,
שֶׁאִשָּׁם תְּלוּי בֹא לְכַפֵּר עַל פֶּגַם נַפְשִׁי עִמָּךְ יוֹתֵר.

יח וַיִּזְתִּי דְבַר שְׁלִים מִן עֲנָא בְּפִרְסָנָהּ
לְאַשְׁמָא לְוֹת כְּהֵנָא וַיִּכְפֹּר עֲלוּהִי כְּהֵנָא עַל
שְׁלוּתָהּ דְּאַשְׁתְּלִי וְהוּא לֹא יָדַע וַיִּשְׁתַּבַּח
לָהּ:

זֶה דּוּמָה? לְעֵלְגָה עֲרוּפָה שֶׁנִּתְעַרְפָּה וְאַחֲרֵי־כֵן נִמְצָא
הַהוּרָג, הַרִי זֶה יְהֵרָג.

יט אֲשָׁמָא הוּא עַל חוֹבָתָהּ דְּהוּא חָב אֲשָׁמָא
יִקְרַב גְּדָם יִי:

כִּי־יִדַע וְאִשָּׁם. וְהַבִּיא • הָעִנְיָן הַזֶּה מְדַבֵּר
בְּמִי שֶׁבָּא סַפְק פֶּרַת לִידּוֹ, וְלֹא יָדַע אִם עֵבֶר עָלָיו
אִם לֹא, כְּגוֹן: חֶלֶב וְשֶׁמֶן לְפָנָיו, וְכִסְבוּר שֶׁשְׂתִּיחֵן
הַתֵּר, וְאָכַל אֶת הָאֲחַת. אָמְרוּ לוֹ: אַחַת שֶׁל חֶלֶב
הֵיחָה, וְלֹא יָדַע אִם זוֹ שֶׁל חֶלֶב אָכַל, הַרִי זֶה מְבִיא
אֲשָׁם תְּלוּי וּמִגֵּן עָלָיו כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נוֹדַע לוֹ שֶׁיִּשְׂרָאֵי
חֲטָא, וְאִם יוֹדַע לוֹ לְאַחַר זְמַן, יְבִיא חֲטָאֵת. וְלֹא־יָדַע
וְאִשָּׁם וְנִשְׂאָ עוֹנּוֹ • (ט"ז) רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר:
הַרִי הַכְּתוּב עֲנֹשׁ אֶת מִי שֶׁלֹּא יָדַע, עַל־אַחַת־כַּמְּהַ־
וְכַמְּהַ שְׂיַעֲנִישׁ אֶת שִׂדְעוֹ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִם נִפְשָׁךְ
לִידַע מִתֵּן שְׂכָרְךָ שֶׁל צַדִּיקִים, צֵא וּלְמַד מֵאָדָם
הַרְאִשׁוֹן שֶׁלֹּא נִצְטָוָה אֲלֵא עַל מִצְוֹת "לֹא תַעֲשֶׂה"
וְעֵבֶר עָלֶיךָ, רְאֵה כַּמָּה מִיתוֹת נִקְנְסוּ עָלָיו וְלַדּוֹרוֹתָיו!
וְכִי אֵיזוֹ מִדָּה מְרַבֵּה: שֶׁל טוֹבָה, אוֹ שֶׁל פְּרַעְנוּת?
הַרִי אוֹמֵר: מִדָּה טוֹבָה. אִם מִדַּת פְּרַעְנוּת הַמְעוּטָה,
רְאֵה כַּמָּה מִיתוֹת נִקְנְסוּ לוֹ וְלַדּוֹרוֹתָיו, מִדָּה טוֹבָה

~ נקודות משיחות קודש ~

וְלֹא יָדַע וְאִשָּׁם וְנִשְׂאָ עוֹנּוֹ (ה, טז) כְּגוֹן חֶלֶב וְשֶׁמֶן לְפָנָיו
וְכִסְבוּר שֶׁשְׂתִּיחֵן הַתֵּר וְאָכַל אֶת הָאֲחַת (רש"י) יֵשׁ לְשֶׁאֵל,
מִדּוּעַ בְּחִירוֹ רַז"ל בְּדַגְמָה זוֹ דִּינָא - חֶלֶב וְשֶׁמֶן. וַיֵּשׁ לוֹמֵר,
דְּהֵנָה הָעוֹבֵר עֲבָרָה בְּשׁוּגָג, סִימָן הוּא שֶׁתַּעֲנוּגוֹ מִצְוֵי בְּדָבָרִים

~ נקודות משיחות קודש ~

וְלֹא יָדַע וְאִשָּׁם וְנִשְׂאָ עוֹנּוֹ (ה, טז)
עֲרַכּוּ שֶׁל אֲשָׁם תְּלוּי (שְׁתֵּי סַלְעִים) הוּא יוֹתֵר מִעֲרַכּוּ שֶׁל
חֲטָאֵת. בְּטַעַם הַדְּבָר יֵשׁ לוֹמֵר, דְּהֵנָה כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא בְּשׁוּגָג
אִךְ הוּא מִבְּחִין בְּכַף וַיִּדַע שֶׁנִּכְשַׁל - סִימָן הוּא שֶׁבִּפְנֵימִיּוֹתוֹ

(יח) וְהִבִּיא אֵיל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְפָּךְ לְאַשָּׁם
אֶל־הַכֹּהֵן וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגִגְתּוֹ אֲשֶׁר־שָׁגַג
וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ:

כִּי־יִדַע בְּעֶרְפָּךְ לְאַשָּׁם • בְּעֶרְףְּ הָאֲמוּר לְמַעְלָה. אֲשֶׁר־
שָׁגַג וְהוּא לֹא־יָדַע • (ט"ח) הָא אִם יָדַע לְאַחַר זְמַן,
לֹא נִתְכַּפֵּר לוֹ בְּאֲשָׁם זֶה, עַד שֶׁיְבִיא חֲטָאֵת. הָא לְמָה

(יט) אֲשָׁם הוּא אֲשָׁם אֲשָׁם לַיהוָה: פ

כ"י • אָשֶׁם הוּא אָשֶׁם אָשֶׁם • הָרָאוּן כְּמִן, שֶׁהוּא שֶׁם דָּבָר. וְהָאֲתָרוּן חֲצִי קָמִץ וְחֲצִי פֶתַח, שֶׁהוּא לְשׁוֹן פֶּעַל. וְאִם תֹּאמַר: מִקְרָא שְׁלֵא לְצַרְףּ הוּא,

כָּבֵר נִדְרָשׁ הוּא בִּתְרוּת כְּהִנֵּים'. אָשֶׁם אָשֶׁם • לְהִבְיָא אָשֶׁם שְׁפָחָה חְרוּפָה, שִׁיָּהָ אֵיל (בן שתי שנים). יְכוּל שְׁאַנֵּי מִרְבָּה אָשֶׁם נִזְיֹר וְאָשֶׁם מִצְרָע? תִּלְמוּד לֹאמַר: "הוּא".

כ ומליל יי עם משה למימר: (כ) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

כ"א אָנֶשׁ אָרִי יְחֹב וּשְׁקָר שְׁקָר קָדָם יי ויכבד בחברה בפקדונא או בשתפות ידא או בגזלא או אנים ית חברה: (כא) נֶפֶשׁ כִּי תַחַטָּא וּמַעַלָּה מֵעַל בִּיהוּה וְכַחֵשׁ בְּעַמִּיתֹו בְּפִקְדוֹן אִו־בְּתַשׁוּמַת יָד אִו בְּגִזְלָה אִו עֲשֵׂק אֶת־עַמִּיתֹו:

כ"ב או אשפח אבדתא ויכבד בה ואשתבע על שקרא על חדא מפל די יעבד אנשא למיחב בהן: כ"ב או אשפח אבדתא ויכבד בה ואשתבע על שקרא על חדא מפל די יעבד אנשא למיחב בהן: כ"ב או אשפח אבדתא ויכבד בה ואשתבע על שקרא על חדא מפל די יעבד אנשא למיחב בהן:

כ"ג או-מצא אבדה וכחש בה ונשבע על-שקר על-אחת מפל אשר-יעשה האדם לחטא בהנה: כ"ג או-מצא אבדה וכחש בה ונשבע על-שקר על-אחת מפל אשר יעשה האדם לחטא בהנה: כ"ג או-מצא אבדה וכחש בה ונשבע על-שקר על-אחת מפל אשר יעשה האדם לחטא בהנה:

כ"ד או מכל אשר-ישבע עליו לשקר ושלם אתו בראשו וחמשתיו יוסף עליו לאשר הוא לו יתנגנו ביום אשמתו: כ"ד והיה כייחטא ואשם והשיב את-הגזלה אשר גזל או את-העשק אשר עשק או את-הפקדון אשר הפקד אתו או את-האבדה אשר מצא: כ"ד והיה כייחטא ואשם • (שבועות כד) כְּשִׁפִּיר בְּעֵצְמוֹ לְשׁוֹב בְּתַשׁוּבָה וְלִדְעַת וְלִהְתְּוֹדוֹת כִּי יַחַטָּא (גירסת ספרים אחרים: ובדעתו להתנודות כי חטא) ואשם.

כ"ה בראשו • הוא הקרן, ראש הממון. וחמשתיו • (ב"ק קח א) רביתה תורה חמשיות הרבה לקרן אחת, שאם כפר בחמש ונשבע והודה, חזר ומביא חמש על אותו כ"ה בראשו • הוא הקרן, ראש הממון. וחמשתיו • (ב"ק קח א) רביתה תורה חמשיות הרבה לקרן אחת, שאם כפר בחמש ונשבע והודה, חזר ומביא חמש על אותו

כ"ו או מוסרף והולך, עד שיתמעט הקרן שנשבע עליו פחות משנה פרוטה. לאשר הוא לו • (לאפוקי בנו ושלוחה. ת"כ) למי שהממון שלו (ב"ק קג).

בעל הטורים

(כא) כה' וכחש בעמיתו. הואיל וכחש בין בה' ובין בעמיתו, שמכחש בדבר שאינו יודע בו אלא הקדוש ברוך הוא וחבירו. תורה כב (כד) לאשר וגו' יתנגנו. ב' במסורה. "לאשר הוא לו יתנגנו ביום אשמתו", ואידך: "ולאדם שלא עמל בו יתנגנו חלקו" (קהלת ב, כא). והיינו כדאיתא בהגולל (בבא קמא קג, א): הגולל את חבירו אפילו שנה פרוטה - יוליכהו אחריו אפילו למדי, ואם מת יחזיר ליורשיו. תורה כה

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לוקוטי שיחות כרך ז, עמוד 13 ואילך - מתוך 'לקראת שבת)

טעם קנס החומש

חמשים וזו והוא נושא ונותן בהם, הרי זה לא יטול, ופרשו המפרשים שם, כי כשמתעסק עם חמשים וזו, ירויח לבסוף מאתיים וזו. ו"קים להו לרבנן, שאלו מספיקים לשנה אחת לכסות ולמזונות" (לשון הרע"ב פאה שם משנה ח), ועל כן "לא יטול". ונמצא שעל דרך הרוב, הרוח לשנה אחת הוא ג' פעמים מהקנו, שהרי לחמשים וזו ירויח לבסוף מאתיים וזו.

ואם כן כשנחלק את הרוח לחדשי השנה, יוצא שכל חודש מרויחים רבע הקנו, שאם בסוף י"ב חודש מרויחים את כספי הקנו ג' פעמים, הרי בד' חדשים מרויחים את זה פעם אחת, ובחדש אחד רבע הקנו.

ועל-פי-זה יובן הא דקנסין חומש על "שהיו מעותיו בטליו אצלו" כי החומש הוא "אחד מארבעה בקנו" (לשון הרמב"ם הלכות גזילה פרק ה הלכה ז), וקנסו את המכחיש לשלם גם את מה שהיה יכול הנגזל להרויח באותו חודש שהיו מעותיו בטליו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז ע' 9)

לגזלן, ולא פצוי לנגזל. לכן היה מקום לומר שאין חשיבות מי יקבל את הכסף, או שיתן את הכסף להקדש. לכן מחדש הפסוק שאמנם החמש הוא קנס לגזלן, אך יש לשלמו לנגזל.

כה וית אשמה ייתי לקדם יי דכר שלים מן ענא בפרסגה לאשמה לות כהנא :

כו ויכפר עלוהי כהנא קדם יי וישתבק לה על תדא מפל די יעבר למיחב בה : פ פ פ

וחמשתי יסף עליו (ה, כד) ב'פלי יקר' כאן פתב דזה שקונסים את המכחיש לשלם יותר מהקנו הוא "על שהיו מעותיו בטלים אצלו" [שיכלל לסחור בהם ולהרויח]. ו"ענין החומש [הטעם שמשלמים חומש דקנא] הוא לפי . . זה האיש לא זו בלבד שלא בזבז ליתן מממונו חומש [השעור הגבוה בגתנת צדקה] לצורך הקדש או לפרנסת חבירו אלא אדרבא גזל". ולכאורה לא מובן הקשר בין טעם הקנס - "שהיו מעותיו בטלים", לטעם שיעור החומש - העדר גתנת הצדקה. ויש לומר באופן אחר ולחידודי, ובהקדים דעל-פי רוב, הזמן ש"היו מעותיו" של המפקיד "בטליו", שלא רצה שיהיו מעותיו אצל הנפקד, הוא שלשים יום, דהרי זמן הרחבת בית-דין (לאחרי שהכחיש, וה'פסק דין') הוא שלשים יום (ראה שולחן-ערוך חושן-משפט ריש סימן ק ובנושאי-כלים).

והנה איתא במסכת פאה (פרק ח משנה ט) "מי שיש לו

ושלם אתו בראשו וחמשתי יסף עליו לאשר הוא לו
יתנונו ביום אשמתו (ה, כד) **לאשר הוא לו - למי שהמזון**
שלו (רש"י) לכאורה לשם מה צריך לומר שהחמש ישלם לנגזל? ויש לומר, מטרתה של תוספת החמש היא קנס

(כה) **ואת-אשמו יביא ליהוה איל תמים מן-הצאן**
בערבך לאשם אל-הבהן:

(כו) **וכפר עליו הבהן לפני יהוה ונסלח לו על-אחת**
מפל אשר-יעשה לאשמה בה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 42)

יש קשר בין תחלת הפרשה לסיימה.

"ונסלח לו" - אהבה זו באה לידי ביטוי בכך שהקב"ה נותן יד לשבים וסולח ומוחל להם.

"ויקרא אל משה" - הינו קריאה של חבה שקדמה לכל צווי התורה, כלומר: חבתו העצמית של הקב"ה לישראל, הקנימת אף לגבי יהודי שעבר על מצות התורה.

ק"א פסוקים, דעוא"ל סימן. ציו"ה סימן. חסלת פרשת ויקרא

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רמו - רנג

בְּהִבְטִי אֶל־כָּל־מִצּוֹתָיִךְ: ז אֲדוֹד בְּיָשָׁר לִבִּי בְּלִמּוֹדִי מִשְׁפָּטִי צְדָקָתְךָ: ח אֶת־חֻקֶּיךָ אֲשֶׁמֹר אֶל־תַּעֲזֹבֵנִי
 עֲדִי־מֵאֵד: ב ט בַּמָּה יִזְכֶּה־זַעַר אֶת־אֲרָחוֹ לְשֹׁמֵר כְּדַבְּרֶךָ: י בְּכָל־לִבִּי דִרְשָׁתִיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצּוֹתֶיךָ:
 יא בְּלִבִּי צִפְנָתִי אִמְרָתְךָ לְמַעַן לֹא אֲחַטָּא־לְךָ: יב בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמִדְּנֵי חֻקֶּיךָ: יג בְּשִׁפְתֵי סִפְרָתִי כָּל
 מִשְׁפָּטֵי־פִיךָ: יד בְּדִרְךָ עֲדוֹתֶיךָ לְשִׁשְׁתִּי כָּעַל כָּל־הוֹן: טו בְּפִקּוּדֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבִּיטָה אֲרַחֲתֶיךָ: טז בְּחֻקֶּיךָ
 אֲשַׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח דְּבָרְךָ: ג יז גָּמַל עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיזָה וְאֲשַׁמְרָה דְּבָרְךָ: יח גַּלְעִינִי וְאֶבִּיטָה נִפְלְאוֹת
 מִתּוֹרָתְךָ: יט גַּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל־תִּסְתַּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ: כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עֵת:
 כא גִּעַרְתָּ זָדִים אַרְוִירִים הַשְּׂגִים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גַּל מַעְלֵי חֶרֶף וּבֹזוֹ כִּי עֲדוֹתֶיךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ שָׂרִים
 כִּי נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יֵשִׁים בְּחֻקֶּיךָ: כד גַּם־עֲדוֹתֶיךָ לְשַׁעֲשְׁעֵנִי אֲנִישֵׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבַקָּה לַעֲפָר נִפְשִׁי חֲיִנִי
 כְּדַבְּרֶךָ: כו דַּרְכֵי סִפְרָתִי וְתַעֲנֵנִי לְמִדְּנֵי חֻקֶּיךָ: כז דֶּרֶךְ־פִּקּוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאֲשִׁיחָה בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה
 נִפְשִׁי מִתּוֹנָה לְחִינִי כְּדַבְּרֶךָ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֵר הָסַר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִי: ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ
 שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיֹשְׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ אֲרוּץ כִּי תִרְחִיב לִבִּי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה
 דֶּרֶךְ חֻקֶּיךָ וְאֲצַרְנָה עֵקֶב: לד הִבִּינִי וְאֲצַרְהָ תוֹרָתְךָ וְאֲשַׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנִתִּיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בוֹ חֲפָצְתִּי: לו הִט־לִבִּי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאֵל אֶל־בְּצַע: לז הַעֲבֵר עֵינֵי מִרְאוֹת שְׂוֹא בְּדִרְכֶּךָ חֲיִנִי: לח תִּקַּם
 לְעֲבֹדְךָ אִמְרָתְךָ אֲשֶׁר לִירְאָתְךָ: לט הַעֲבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרַתִּי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ טוֹבִים: מ הִנֵּה תִּאֲבָתִי
 לְפִקּוּדֶיךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲיִנִי: ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתְּךָ כְּאִמְרָתְךָ: מב וְאֶעֱנֶה חֲרָפִי דְבַר כִּי־כִמְחַתִּי
 כְּדַבְּרֶךָ: מג וְאֶל־תִּצַּל מִפִּי דְבַר־אֱמֶת עֲדִי־מֵאֵד כִּי לְמִשְׁפָּטֶיךָ יִחַלְתִּי: מד וְאֲשַׁמְרָה תּוֹרָתְךָ תְּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֵד: מה וְאֶתְהַלַּכְהָ בְּרַחֲבָה כִּי פִקּוּדֶיךָ דִרְשָׁתִּי: מו וְאִדְבַּרְהָ בְּעֲדוֹתֶיךָ נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אִבּוֹשׁ:
 מז וְאֲשַׁתַּעֲשֶׂע כְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאֲשֶׁא־כִפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאֲשִׁיחָה בְּחֻקֶּיךָ:
 ז מט וְכִרְדִּבְרָ לְעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחַלְתֵּנִי: נ זאת נִחַמְתִּי בְּעֵינֵי כִּי אִמְרָתְךָ חִיתֵּנִי: נא זָדִים הִלְצִינִי
 עֲדִי־מֵאֵד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נִטִּיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ מֵעוֹלָם | יְהוָה וְאֶתְנַחֵם: נג זִלְעָפָה אֲחֻזְתִּי מִרְשָׁעִים
 עֲזָבִי תוֹרָתְךָ: נד זְמֹרוֹת הַיּוֹלֵלִי חֻקֶּיךָ בְּבַיִת מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי כִּלְיָה שְׁמֹךְ יְהוָה וְאֲשַׁמְרָה תּוֹרָתְךָ:
 נו זאת הִתְהַלֵּלִי כִּי פִקּוּדֶיךָ נִצַּרְתִּי: ח נז חֻלְקִי יְהוָה אִמְרָתִי לְשֹׁמֵר דְּבָרֶיךָ: נח חֲלִיתִי פִּנְיֶךָ בְּכָל־לֵב
 חֲנִנִי כְּאִמְרָתְךָ: נט חֲשַׁבְתִּי דַרְכֵי וְאֲשִׁיבָה רִגְלִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ: ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהֲתִי לְשֹׁמֵר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבָלֵי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: סב חֲצוֹת־לַיְלָה אֶקוּם לְהוֹדוֹת לְךָ עַל מִשְׁפָּטִי צְדָקָתְךָ:
 סג חָבַר אָנֹכִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֵרֵי פִקּוּדֶיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֻקֶּיךָ לְמִדְּנֵי: ט סה טוֹב
 עֲשִׂיתָ עִם־עֲבֹדְךָ יְהוָה כְּדַבְּרֶךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמִדְּנֵי כִּי כְּמִצּוֹתֶיךָ הֵאֱמַנְתִּי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אָנֹכִי
 שׁוֹגֵג וְעַתָּה אִמְרָתְךָ שְׁמַרְתִּי: סח טוֹב־אֶתָּה וּמְטִיב לְמִדְּנֵי חֻקֶּיךָ: סט מִפְּלוֹ עָלַי שֹׁקֵר זָדִים אָנֹכִי בְּכָל־לֵב |
 צ אֲצַר פִּקּוּדֶיךָ: ע טַפַּשׁ כְּחֵלֶב לִבָּם אָנֹכִי תוֹרָתְךָ שַׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִּי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֲלַמֵּד חֻקֶּיךָ:
 עב טוֹב־לִי תוֹרַת־פִּיךָ מֵאֵלֶּפֶי זֶהָב וְכֶסֶף: י עג יָדֶיךָ עֲשׂוּנִי וַיְכַוְּנוּנִי הִבִּינִי וְאֶלְמַדְהָ מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאוּךָ

יראוני וישמחו פי לדברך יחלתי: עה ידעתי יהוה פי צדק משפטיו ואמונה עינינו: עו יהינא חסדך
 לנחמני כאמרתך לעבדך: עו יבאוני רחמיך ואחיה בירתורתך שעשעיו: עה יבשו זדים פי שקר עותוני
 אני אשיח בפקודיך: עט ישובו לי יראיך וידעי עדתיך: פ יהי לבי תמים בחקך למען לא אבוש:
 כ פא בלטה לתשועתך נפשי לדברך יחלתי: כב פלו עיני לאמרתך לאמר מתי תנחמני: כג פי הייתי
 פנאר בקיטור חקך לא שכחתי: כד כמה ימי עבדך מתי תעשה כרפי משפט: כה פרו לי זדים
 שיחות אשר לא כתורתך: כו פל מצותיך אמונה שקר רדפוני עורני: כז כמעט פלוני בארץ ואני
 לא עובתי פקדיך: כח כחסדך חני ואשמרה עדות פיך: ל פט לעולם יהוה דברך נצב בשמים: ז לדר
 ודר אמונתך פוננת ארץ ותעמד: זא למשפטיו עמדו היום פי הכל עבדיך: זב לולי תורתך שעשעיו
 אז אבדתי בעיני: זג לעולם לא אשפח פקודיך פי כם חיינו: זד לך אני הושיעני פי פקודיך דרשתי:
 זה לי קו רשעים לאבדני עדתיך אתבונן: זו לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד:
 זז מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי: זח מאיבי תחפמני מצותך פי לעולם היא לי:
 זט מפל מלמדי השכלתי פי עדותיך שיחה לי: ק מזקנים אתבונן פי פקודיך נצרת: קא מפל ארח
 רע בלאתי רגלי למען אשמר דברך: קב ממשפטיו לא סרתי פי אתה הורתני: קג מה נמלצו לחפי
 אמרתך מדבש לפי: קד מפקודיך אתבונן על פן שנאתי | פל ארח שקר: נ קה גר לרגלי דברך ואור
 לנתיבתי: קו נשבעתי ואקימה לשמור משפטי צדקך: קז נעניתי עד מאד יהוה חני כדברך: קח נדבות
 פי רצהנא יהוה ומשפטיו למדני: קט נפשי בכפי תמיד ותורתך לא שכחתי: קי נתנו רשעים פח לי
 ומפקודיך לא תעיתי: קיא נחלתי עדותיך לעולם פי ששון לבי המה: קיב נטיתי לבי לעשות חקך
 לעולם עקב: ס קיג סעפים שנאתי ותורתך אהבתי: קיד סתרי ומגני אתה לדברך יחלתי:
 קטו סורו ממני מרעים ואצרה מצות אלהי: קטז סמכני כאמרתך ואחיה ואל תבישני משברי: קיז סעדני
 ואושעה ואשעה בחקך תמיד: קיח סלית כל שונים מחקך פי שקר תרמיתם: קיט סגים השבת
 כל רשעי ארץ לכן אהבתי עדתיך: קכ סמר מפחדך בשג ומושפטיו יראתי: ע קכא עשיתי משפט
 וצדק בלתי חני לעשקי: קכב ערב עבדך לטוב אל יעשקני זדים: קכג עיני פלו לישועתך ולאמרת
 צדקך: קכד עשה עם עבדך כחסדך וחקך למדני: קכה עבדך אני הבינני ואדעה עדתיך: קכו עת
 לעשות ליהוה הפרו תורתך: קכז על פן אהבתי מצותיך מזרב ומפז: קכח על פן | פל פקודי כל ישרתי
 פל ארח שקר שנאתי: פ קכט פלאות עדותיך על פן נצרתם נפשי: קל פתח דברך יאיר מבין פתיים:
 קלא פי פערתי ואשאפה פי למצותיך יאבתי: קלב פנה אלי וחנני כמשפט לאהבי שמך: קלג פעמי הבן
 כאמרתך ואל תשלט בי כל און: קלד פדני מעשק אדם ואשמרה פקודיך: קלה פניך האר בעבדך
 ולמדני את חקך: קלו פלגימים ירדו עיני על לא שמרו תורתך: קלז צדיק אתה יהוה וישר
 משפטיו: קלח צוית צדק עדתיך ואמונה מאד: קלט צמתני קנאתי פי שכחו דברך צרי: קמ צרופה

אמרתך מאד ועבדך אהבה: קמא צעיר אנכי ונבזה פקדוך לא שכחתי: קמב צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת: קמג צרומצוק מצאוני מצותיך שעשעי: קמד צדק עדותיך לעולם הבינני ואחיה: קמה קראתי בכל לב ענני יהוה חקך אצרה: קמו קראתיך הושיעני ואשמרה עדתיך: קמו קדמתי בנשא ואשועה לדברך יחלתי: קמה קדמו עיני אשמרות לשׁיח באמרתך: קמט קולי שמעה כחסדך יהוה כמשפטך חניני: קנ קרבו רדפי זמה מתורתך רחוקו: קנא קרוב אתה יהוה וכל מצותיך אמת: קנב קדם ידעתי מעדתיך פי לעולם יסדתם: ר קנב ראה ענני וחלצני פירתורתך לא שכחתי: קנד ריבה ריבי וגאלני לאמרתך חניני: קנה רחוק מרשעים ישועה פירחיקיך לא דרשו: קנו רחמיך רבים | יהוה כמשפטך חניני: קנו רבים רדפי וצרי מעדותיך לא נטיתי: קנה ראיתי בגדים ואתקוטטה אשר אמרתך לא שמרו: קנט ראה פירפקודיך אהבתי יהוה כחסדך חניני: קס ראש־ברך אמת ולעולם כל־משפט צדקך: ש קסא שרים ודפוני חנם ומדברך פחד לבי: קסב שיש אנכי על־אמרתך כמוצא שלל רב: קסג שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי: קסד שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך: קסה שלום רב לאהבי תורתך ואיו־למו מכשול: קסו שברתי לישועתך יהוה ומצותיך עשיתי: קסז שמרה נפשי עדתיך ואהבם מאד: קסה שמרתי פקודיך ועדתיך פי כל־דרכי נגדך: ת קסט תקרב רגתי לפניך יהוה פדברך הבינני: קע תבוא תחנתי לפניך באמרתך הצילני: קעא תבענה שפתי תהלה פי תלמדני חקך: קעב תען לשוני אמרתך פי כל־מצותיך צדק: קעג תהי־ידך לעזרני פי פקודיך בחרתי: קעד תאבתי לישועתך יהוה ותורתך שעשעי: קעה תח־נפשי ותהללך ומשפטך יעזרני: קעו תעיתי בשה אבד בקש עבדך פי מצותיך לא שכחתי:

אגרות קודש

בי"ה, ט"ו אדר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום ה' ונהניתי ממ"ש אודות לימודו בביהכ"נ שלו ובודאי מתאים לדרישת הזמן משתמש בהזדמנות זו להודיע את השומעים ע"ד הלכות הצריכות לדעתם בחיי היום יומים וכמרו"ל אשר המעשה הוא העיקר.

מ"ש אודות המחיצה בביהכ"נ והסכסוכים שיש אודותה, הי' מהנכון שיקבל העתק מכתב אגודת הרבנים אודות הכרח מחיצה וכן כמדומה לי שיש מכתב כזה מיאנג איזראעל ובמילא יחזק זה את טענותיו בנחיצותה ובשלום, והשי"ת יצליחו בעניי הכלל ובעניי הפרטים והוא וזוגתו הרבנית תחיי יגדלו את בנם ש"י מתוך בריאות הנכונה לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

ברכה.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש ש"י אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - ו' אדר ב' מפרק לה עד סוף פרק לח</p>	<p>יום ראשון - ג' אדר ב' מפרק יח עד סוף פרק כב</p>
<p>יום חמישי - ז' אדר ב' מפרק לט עד סוף פרק מג</p>	<p>יום שני - ד' אדר ב' מפרק כג עד סוף פרק כח</p>
<p>יום שישי - ח' אדר ב' מפרק מד עד סוף פרק מח</p>	<p>יום שלישי - ה' אדר ב' מפרק כט עד סוף פרק לד</p>
<p>שבת קודש - ט' אדר ב' פרק כ מפרק מט עד סוף פרק נד</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כי שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ג' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 86, והנה בכל פרטי... עד עמ' 86, מסטרא דא:

18 וְנָא אִתָּא בְּחַרְיָא: — בדומה לזה נאמר ב"זוהר": "בְּכִיָּה
19 תְּקִיעָא בְּלִבָּא מְסֻטְרָא דְא, וְחֲדוּה תְּקִיעָא בְּלִבָּא מְסֻטְרָא
20 דְא": — בכיה תקועה בלבי מצד אחד, וחדוה תקועה בלבי מצד
21 אחר. — רבי אלעזר ברבי שמעון, בשמעו מאביו, רבי שמעון (בר
22 יוחאי), סודות התורה
23 בענין חורבן בית המקדש
24 — אמר, שבשעת מעשה
25 היה לבו גם עצוב —
26 מחורבן בית המקדש, שרק
27 עתה נודע לו גודל
28 החורבן, וגם שמה, בצד
29 השני של לבו, מסודות
30 התורה שנתגלו לו. הרי,
31 כשישנן שתי סיבות
32 נפרדות — יכולות שתי
33 "תנועות" מנגודות, כמו בכיה ושמחה, לבוא לידי ביטוי באותו
34 זמן.

1 וְהֵנָּה, כְּבָל פְּרַטֵי מִינֵי שְׂמֵחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַנוֹכְרִים לְעִיל - אִין
2 מִיָּה מְנִיעָה לְחַיִּית "נִכְוָה בְּעֵינָיו נִמְאָם", — ושיהיו לו, ו"לב
3 נִשְׁפָּר", וְרוּחַ נְמוּכָה - בְּשַׁעַת הַשְּׂמֵחָה מְפֹשׁ, — באותו זמן
4 ממש שהוא שרוי בשמחה, יכול שתהיה לו גם מרירות ולב
5 נשבר וכדומה. מְאַחֵר כִּי
6 חַיִּיתוֹ נִכְוָה בְּעֵינָיו וְכו' —
7 - הוּא מִצַּד הַגּוֹף וְנִפְשׁ
8 הַבְּהֵמִית, — מהחשבונות
9 המראים לו את שפלות
10 גופו ונפשו הבהמית,
11 וְהַיְיֹוֹת בְּשִׂמְחָה - הוּא
12 מִצַּד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית
13 וְנִיצוּץ אֱלֹהוֹת הַמְּלָפֵשׁ
14 קָה - בנפש האלקית,
15 לְהַחֲיִיתָהּ, כְּנֹזֵךְ לְעִיל
16 [בְּפֶרֶק לָא]. — ולכן, אין המרירות והשמחה סותרות ומפריעות
17 אחת לשניה, כי כל אחת מהן נובעת מסיבה אחרת. ויִבְהָא

ליקוטי אמרים

והנה בכל פרטי מיני
שמחות הנפש הנ"ל אין מהן מניעה להיות נבזה בעיניו
נמאם ולב נשבר ורוח נמוכה בשעת השמחה ממש
מאחר כי היותו נבזה בעיניו וכו' הוא מצד הגוף ונפש
הבהמית והיותו בשמחה הוא מצד נפש האלהית וניצוץ
אלהות המלוכש בה להחיותה כנ"ל [בפ' ל"א] וכה"ג
איתא זוהר בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא וחדוה
תקיעא בלבאי מסטרא דא:

תנועות" מנגודות, כמו בכיה ושמחה, לבוא לידי ביטוי באותו
זמן.

יום שני ד' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 86, פרק לה. והנה... עד עמ' מד, תורתם ועבודתם.

56 של הקב"ה ואין באפשרותו להתבונן בכך — גם הוא ביכולתו להגיע
57 לאהבת ה' וליראת ה', על ידי שיעור בתוכו את ה"אהבה המסותרת"
58 אל הקב"ה, הנמצאת בלב כל יהודי, והכוללת בתוכה גם יראה, הפחד
59 שלא להינתק מהקב"ה, גם הוא ביכולתו לקיים תורה ומצוות "בלבבך",
60 עם הלב, באהבה ה' וביראת
61 ה'. בהמשך באים מספר
62 פרקים המסבירים את הדרכים
63 כיצד להרחיק את
64 האפשרויות של ההפרעות
65 בעבודת ה'; וכיצד יוכל תמיד לעבוד את השי"ת בשמחה, שהיא עיקר
66 גדול בעבודת ה'. ברם, ממה שמסיים את הפסוק "כי קרוב" במלה
67 "לעשותו", מוכח, שעיקר ותכלית הכל הוא קיום מצוות במעשה.
68 בהתאם לכך תוסבר, בפרקים הבאים, הסגולה המיוחדת והנעלית
69 שישנה במצוות מעשיות. ומן הענין לזכור מה שלמדנו, ש"בינוני" נקרא
70 מי שלא עבר עבירה מימיו. לא במעשה, לא בדיבור ואף לא במחשבה;
71 ורק בכוחות הפנימיים שבלבו, חזק עדיין היצר הרע, ולכן אפשר
72 שתהינה לו תאוות גם לדברים אסורים — מזה יכולים לעלות בו גם
73 הרעיוני עבירה, אלא שה"בינוני" לוחם מיד עם יצרו הרע, ואינו מאפשר
74 לו להביא לביצוע את רעיונותיו ואף לא לחשוב ולהרהר בהם.
75 וְהֵנָּה, לְתוֹסַפַּת פְּאוּר תִּבְתַּת "לְעֵשׂוֹתוֹ", — שבפסוק: "כי קרוב
76 אליך הדבר מאד בפין ובלבבך לעשותו", שכפי האמור, מורה

35 פֶּרֶק לָהּ. לפני שאנו מתחילים ללמוד פרק ל"ה, כדאי להזכיר שוב —
36 כפי שנאמר בקיצור בפרק י"ז — בספר ה"תניא" (כפי שכתוב בדף-השער)
37 מיוסד על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפין ובלבבך לעשותו",
38 שקל מאד לקיים תורה ומצוות "בפין ובלבבך", כלומר, בשלשת כוחות
39 הביצוע הנקראים "לבושים";
40 "בפין" — בכוח הדיבור,
41 "בלבבך" — בכוח המחשבה,
42 ו"לעשותו" בכוח המעשה;
43 ובמובן עמוק יותר, רומזת
44 המלה "בלבבך" גם על רגשי הלב הפנימיים — אהבה ויראה להקב"ה. על
45 כך שאל בפרק י"ז, שלכאורה זהו נגד החוש שלנו, כי אין הדבר קל
46 כל-כך להגיע לרגש מלא של אהבה לה' ושל יראה ממנו — והתורה הרי
47 מדברת כלפי כל הדורות — כיצד, איפוא, "קרוב הדבר מאד" לקיים תורה
48 ומצוות באופן של "בלבבך", באהבת ה' וביראת ה'! והסביר שם,
49 שהמלה "לעשותו" היא פירושו של "בלבבך", כלומר, מדובר בסוג כזה
50 של "בלבבך", אהבה כזו, המביאה ל"לעשותו", לקיום תורה ומצוות
51 במעשה — רגש כזה הוא "קרוב מאד". כלומר, אחרי שיתעמק במוחו
52 בגדלותו של הקב"ה, והמוח הרי שולט בטבעו על הלב, יביא הדבר
53 שיתעורר בלבו רצון והחלטה ללמוד תורה ולקיים מצוות; והלב הרי
54 שולט על כל שאר האברים, שהם כלים שעל ידם מבצע האדם את רצונו
55 והחלטתו. לאחר מכן הסביר רבנו הזקן, שגם מי שאין לו ידיעה בגדלותו

ליקוטי אמרים

פרק לה והנה לתוספת ביאור תיבת לעשותו
וגם להבין מעט מועיר תכלית

9 פרק לה והנה לתוספת ביאור תיבת לעשותו
10 וגם להבין מעט מועיר תכלית

32 בתוקפו, נשאלת השאלה: למה זה ירדו נשמותיהם - של
 33 ה'בינונים', לעולם הזה ליגע - להתייגע, לריק חס־שְׁלוֹם,
 34 לְהִלָּחֵם כָּל יְמֵיהֶם עִם הַיָּצֵר, וְלֹא יִבְלוּ לוֹ? - ואף
 35 שבפרקים הקודמים הסביר רבנו הקוֹן, שמלחמתו זו של
 36 ה"בינוני" בנפש הבהמית
 37 - שלא להרשות
 38 השתלטותה במחשבה,
 39 דיבור ומעשה - גורמת
 40 למעלה נחת־רוח רבה,
 41 ואם כן אין זה "לריק!" -
 42 אף־על־פי־כן "לשם כך
 43 לא צריכה עדיין להיות
 44 ההתלבשות בנפש
 45 הבהמית, אדרבה -
 46 עליהם להיות שני צדדים
 47 נוגדים ושונאים וכו'
 48 וכשהנפש האלקית
 49 מנצחת, יעשה ויפעל בלי
 50 הנפש הבהמית כו" - לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר:
 51 מאחר שחידושה של הנפש האלקית "לכופף את הסטרא־
 52 אחרא" בא על ידי ההתלבשות בתוך הנפש הבהמית - ולא
 53 באופן ששתי הנפשות מתבצרות בעמדותיהן הנפרדות - הרי
 54 זה מורה, שבנוסף ל"אתכפייא סטרא־אחרא" ולנחת־רוח
 55 היוצאת מכך, קיימת כאן כוונה נוספת, לפעול בתוך הנפש
 56 הבהמית עצמה - ואי־כן נשאר הקושיא: בפרט זה, לפעול
 57 על הנפש הבהמית, יוצא הדבר שה"בינוני" עמל כל ימי חייו
 58 לשוא חס־שְׁלוֹם? אלא: וְתִי וְזֹאת נְחַמְתֶּם, לְנַחֵם פְּכַפְלִים
 59 לְתוֹשִׁיָה, וְלִשְׁמַח לְבָם בְּה' הַשׁוֹכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ תוֹרְתָם
 60 וְעִבְדוֹתָם. - כלומר, נחמתם ושמתם של ה"בינונים", תהיה
 61 באור האלקי השוכן אתם בשעה שהם לומדים תורה ועוסקים
 62 בעבודת ה'.

1 המלה "לעשותו" על מעלה גדולה ומיוחדת בקיום מצוות
 2 במעשה, וְגַם לְהִבְיֵן מַעֲטַּי מוֹעִיר - וכן להבין, לפחות במקצת,
 3 את תְּכֵלִית פְּרִיאֵת הַבִּינוּנִים - "שנבראו באופן שישארו
 4 בינונים, שאין לאדם הבחירה בזה כל כך כו" (פי"ד) - לשון כ"ק
 5 אדמו"ר שליט"א. כלומר:
 6 מדי "תכלית בריאת
 7 הבינונים" - בהדרגת
 8 המלה בריאת - שנבראו
 9 באופן להישאר 'בינונים',
 10 שלא כל אחד יש לו
 11 הבחירה במידה כזו -
 12 להתעלות למעלה מדרגת
 13 ה'בינונים', ועליהם
 14 להישאר תמיד במדרגת
 15 ה'בינונים', כפי שהוסבר
 16 בפרק י"ד, וַיִּרְדֵּת
 17 נְשָׁמוֹתֵיהֶם לְעוֹלָם הַזֶּה,
 18 - ומדי תכלית ירידת
 19 נשמותיהם לעולם הזה, באופן של לְהִתְלַבֵּשׁ בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית
 20 שְׁמֵהֶקְלִפָּה וְסִטְרָא־אֲחֵרָא, - שהיא ההיפך מהנשמה; מֵאֲחֵר
 21 שְׁלֹא יוֹכְלוּ לְשַׁלְּחָהּ - להשתחרר מן הנפש הבהמית, כִּל
 22 יְמֵיהֶם, - ואף לא, וְלִדְחוֹתָהּ מִמְּקוֹמָהּ מִחֻלָּל הַשְּׂמַאֲלִי שְׁבֵלָב
 23 - באופן שְׁלֹא יַעֲלוּ מִמֶּנָּה - מהנפש הבהמית, הַרְהוּרִים אֶל
 24 הַמָּתָה, - גם דבר זה לא יהיה בידם לבצע, כִּי מְהוּתָהּ וְעִצְמוֹתָהּ
 25 שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שְׁמֵהֶקְלִפָּה הִיא בְּתַקִּפָּהּ וּבְנִבְרֻתָּהּ
 26 אֲצֵלֶם בְּתוֹלְדוֹתָהּ, - ומלחמתם בנפש הבהמית אין לה
 27 השפעה על עצם הנפש הבהמית, רק - וכל שהוא מצליח
 28 להשיג במלחמתו היא רק שְׁלִבּוּשֵׁיָהּ אִינֶם מִתְּלַבְּשִׁים בְּנֶפֶשׁ
 29 בְּנוֹבֵר לְעֵיל, - (בפרק י"ב), שאין ה"בינוני" מאפשר ללבושי
 30 הנפש הבהמית להתלבש בגופו - לעשותו, לדבר ולחשוב במה
 31 שאסור; וְאִם־כֵּן - מאחר שעצם הנפש הבהמית נשאר בו

ליקוטי אמרים

בריאת הבינונים וירידת נשמותיהם לעו"הו להתלבש
 בנפש הבהמית שמהקליפה וס"א מאחר שלא יוכלו
 לשלחה כל ימיהם ולדחותה ממקומה מחלל השמאלי
 שבלב שלא יעלו ממנה הרהורים אל המוח כי מהותה
 ועצמותה של נפש הבהמית שמהקליפה היא בתקפה
 ובנבורתה אצלם כתולדתה רק שלבושיה אינם
 מתלבשים בגופם כנ"ל וא"כ למה זה ירדו נשמותיהם
 לעו"הו ליגע לריק ח"ו להלחם כל ימיהם עם היצר ולא
 יכלו לו ותהי זאת נחמתם לנחמם בכפליים לתושיה
 ולשמח לבם בה' השוכן אתם בתוך תורתם ועבודתם

19 נשמותיהם לעולם הזה, באופן של לְהִתְלַבֵּשׁ בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית
 20 שְׁמֵהֶקְלִפָּה וְסִטְרָא־אֲחֵרָא, - שהיא ההיפך מהנשמה; מֵאֲחֵר
 21 שְׁלֹא יוֹכְלוּ לְשַׁלְּחָהּ - להשתחרר מן הנפש הבהמית, כִּל
 22 יְמֵיהֶם, - ואף לא, וְלִדְחוֹתָהּ מִמְּקוֹמָהּ מִחֻלָּל הַשְּׂמַאֲלִי שְׁבֵלָב
 23 - באופן שְׁלֹא יַעֲלוּ מִמֶּנָּה - מהנפש הבהמית, הַרְהוּרִים אֶל
 24 הַמָּתָה, - גם דבר זה לא יהיה בידם לבצע, כִּי מְהוּתָהּ וְעִצְמוֹתָהּ
 25 שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שְׁמֵהֶקְלִפָּה הִיא בְּתַקִּפָּהּ וּבְנִבְרֻתָּהּ
 26 אֲצֵלֶם בְּתוֹלְדוֹתָהּ, - ומלחמתם בנפש הבהמית אין לה
 27 השפעה על עצם הנפש הבהמית, רק - וכל שהוא מצליח
 28 להשיג במלחמתו היא רק שְׁלִבּוּשֵׁיָהּ אִינֶם מִתְּלַבְּשִׁים בְּנֶפֶשׁ
 29 בְּנוֹבֵר לְעֵיל, - (בפרק י"ב), שאין ה"בינוני" מאפשר ללבושי
 30 הנפש הבהמית להתלבש בגופו - לעשותו, לדבר ולחשוב במה
 31 שאסור; וְאִם־כֵּן - מאחר שעצם הנפש הבהמית נשאר בו

יום שלישי ה' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מד, והוא בהקדים לשון... עד עמ' מד, בראשו עכ"ל.

74 אַרְבַּע אַמוֹת, - אל ילך אדם ארבע אמות בגילוי ראשו; מֵאִי
 75 מַעֲמָא, - מדוע? דְּשִׁכְנִיתָא שְׂרִיא עַל רִישִׁיה, - כי שכניה
 76 שורה על ראשו. ולכן, וְכָל חָכָם עֵינָוֵי וּמִלּוֹי פְּרִישִׁיה
 77 אֵינּוּן, - עיניו של כל
 78 חכם (כל התעניינותו
 79 ותשומת לבו, ולכן גם)
 80 דיבוריו (מרוכזים) בראש.
 81 כלומר: בְּהוֹא דְּשְׂרִיא
 82 וְכַנְמָא עַל רִישִׁיה, -
 83 באור השכינה ה"שורה"
 84 ו"קיים" על ראשו; וְכַד

63 וְהוּא, בְּתַקִּדִים - נקדים תחילה ציטוט לְשׁוֹן הַיְנוּקָא' [בוהר
 64 פְּרִשְׁתָּ בְּלִקְוִן] עַל פְּסוּקִי: "הַחֶכֶם עֵינָוֵי פְּרִאשׁוּ" - "וכי
 65 בָּאן אַתְר עֵינָוֵי דְּבַר נֶשׁ כּו", - וכי באיזה מקום נמצאות
 66 עיניו של אדם. האם הם
 67 במקום אחר, שאומר
 68 שהחכם, דוקא, עיניו
 69 בראשו? אֶלָּא קָרָא חֲכִי
 70 הוּא וְדָא, - אלא בודאי
 71 כוונת הפסוק היא: דְּתַנּוּ;
 72 - שהרי למדנו, לֹא יִתֵּךְ
 73 בַּר נֶשׁ בְּגִלּוּיָהּ דְּרִישָׁא

ליקוטי אמרים

והוא בהקדים לשון הינוקא [בוהר פ' בלק] על פסוק
 החכם עיניו בראשו וכי באן אתר עיניו דבר נש כו' אלא
 קרא הכי הוא ודאי דתנן לא יתך בר נש בגילוי רישיא
 ארבע אמות מאי מעמא דשכינתא שריא על רישיה
 וכל חכם עינוהו ומילוי ברישיה אינון בהווא דשריא

- 1 עֵינֵי תַמָּן, לְנֹדַע, - וכשעיניו (התעניינותו ומבטו) מוסבים
 2 לשם, עליו לדעת דִּהְהוּא נְהוּרָא דְאֲדִלְיָק עַל רִישֵׁיהּ -
 3 אֲצַטְרִיף לְמִשְׁחָא, -
 4 אותו אור ה"דולק" על
 5 ראשו (המאיר על נשמתו)
 6 זקוק לשמן. בְּגִין דְּגוּפָא 1
 7 דְּבַר נֶשׁ אִיהוּ פְתִילָה, 2
 8 וְנְהוּרָא אֲדִלְיָק לְעֵילָא, 3
 9 - שכן, גופו של אדם
 10 משול לפתילה (ממנה)
 11 נמשך האור ובה קבועה
 12 האש) והאש בוערת
 13 מעליה; וּשְׁלֵמָה מְלָבָא צֹחַ וְאֲמַרִי: - ושלמה המלך "צווח"
 ומצוה: וְשָׁמֵן עַל רֹאשְׁךָ אֶל יַחְסְרֵךְ, דְּהָא נְהוּרָא דְּבְרָאשׁוּ 14
 אֲצַטְרִיף לְמִשְׁחָא, - שכן, האור שעל ראשו זקוק ל"שמן", 15
 וְאֵינִין עוֹבְדָאן מִכָּאן, - 16
 ואלה הם מעשים טובים
 17 שאדם עושה. המעשים
 18 הטובים מהווים השמן
 19 לאותו אור. וְעַל דָּא 20
 הַחֲכָם עֵינָיו בְּרָאשׁוּ, - 21
 ועל כך, עיניו של החכם
 22 בראשו, והוא דואג שלא
 23 יחסר ה"שמן", המעשים
 24 הטובים, לצורך אותו
 25 אור, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. - של ה"זוהר". 26

יום רביעי ו' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מר, והנה ביאור... עד עמ' 90, והמשכיל יבין:

- 27 וְהֵנָּה בְּאוּר מוֹשֵׁל זֶה, - שב"זוהר", שְׁהַמְשִׁיל אוֹר הַשְּׂכִינָה
 28 לְאוֹר הַנֵּר שְׁאִינוּ מְאִיר וְנִאֲחֶז בְּפְתִילָה בְּלֵי שָׁמֶן, וְכַךְ אֵין
 29 הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עַל גּוֹף הָאָדָם שְׁנִמְשֵׁל לְפְתִילָה, אֶלָּא
 30 עַל־יְדֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים דְּיֻקָּא, - שהאדם עושה, המשמשים
 31 כ"שמן" לאותו אור, וְלֹא
 32 דִּי לֹא בְּנִשְׁמָתוֹ, שְׁהִיא
 33 חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל, 7
 34 לְהִיּוֹת הִיא - שהנשמה
 35 תהיה כְּשָׁמֶן לְפְתִילָה - 8
 36 כלומר, שהנשמה תשמש
 37 "שמן" לפתילה, הַגּוֹף, 10
 38 שהרי טבע האש להימשך
 39 למעלה, ואֵין הִיא נִאֲחֹזת
 40 למטה, כִּי־אִם עַל־יְדֵי
 41 אֲחִיזָתָהּ בְּפְתִילָה הַבוֹעֵרֶת
 42 או בעץ הַבוֹעֵר; אֲךָ מְאִידֵךְ
 43 הפתילה עצמה נִאֲכַלֶּת
 44 בַּמַּהֲרִית, והאש נֶעְתַּקֶּת
 45 מִמֶּנָּה מְהֵרָ; זֹאת וְעוֹד: אֵשׁ
 46 כּוֹז הַבָּאָה מִהַפְתִּילָה
 47 בלבד לא תפיק אור זך, מִכִּיּוֹן שְׁאֵין הַפְתִּילָה מוֹתַמֶּת לַגַּמְרִי
 48 להיחפך לאש - ולכן נִזְקָקִים לְשָׁמֶן, שהוא חוֹמֵר הַנֶּחֱפֵךְ לַגַּמְרִי
 49 לאש, ואז מתקיימת האש ומאירה אור זך. מִכָּאן מוֹבֵן מִדּוּעַ אֵין
 50 הַגּוֹף יִכּוֹל לְשַׁמֵּשׁ כְּשָׁמֶן לְאוֹר הַשְּׂכִינָה הַשׁוֹרָה עַל הָאָדָם, כִּי
 51 הַגּוֹף נִשְׂאָר בְּמִצִּיאָתוֹ וְאֵינוּ נִהְפֵךְ לְחֵלֶק מֵהָאֵשׁ עִצְמָה. אֲבֵל
 52 הַנִּשְׁמָה שְׁהִיא חֵלֶק אֱלֹקָה, יִכּוֹלֶה לְכַאוֹרָה, להיעשות לשמן
 53 לְאוֹר הַשְּׂכִינָה, מִכִּיּוֹן שְׁבִיכְלָתָהּ לְהִיחְפֵךְ לְאוֹר הַקְּדוּשָׁה הַשׁוֹרָה
 54 עַל הָאָדָם. ואם כך - מִדּוּעַ עַל הָאָדָם לְהוֹדֵק לְמַעֲשִׂים טוֹבִים
 55 דּוּקָא. שהם יִשְׁמְשׁוּ כְּשָׁמֶן מְבַאֵר וּמוֹבֵן לְכָל מִשְׁכִּיל, - רבנו
 56 הַזִּקֵּן מִסְבִּיר לְהֵלֶן, שְׁנִשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם - אֵף שֶׁל צִדִּיק גַּמּוֹר
- שעובד את הקב"ה ביראה ובאהבה בתענוגים - בכל זאת, אין
 היא בטלה במציאות, עד כדי כך שתִּיחַפֵּךְ לַגַּמְרִי לְאוֹר ה', שהרי
 היא בכל זאת איזו מציאות - שהרי יש מי שירא, ויש מי
 שאוהב; וכך ישנם כאן שני דברים, שהאחד אוהב את השני או
 ירא מפניו. ולכן, אין
 הנשמה יכולה לשמש
 כשמן לאור ה'. ורק מצוות
 ומעשים טובים, שכפי
 שיסביר להלן, הם דבר
 אחד עם אור ה' - יכולים
 לשמש כשמן לאור ה'
 המאיר ביהודי. ועל כך
 הוא אומר ב"תניא": כִּי
 הֵנָּה נִשְׁמַת הָאָדָם, אֶפְלוּ
 הוּא צִדִּיק גַּמּוֹר עוֹבֵד ה'
 בִּירְאָה וְאֶהְבָּה
 בְּתַעֲנוּגִים - שהוא
 מרגיש באהבה את
 התענוג מאלקות, דבר
 הנחשב למדריגה נעלית
 ביותר; אֵף־עַל־פִּי־כֵן אֵינָה - נשמתו איננה כְּמִצִּיאוֹת
 לַגַּמְרִי לְכַמֵּל וּלְכַלֵּל בְּאוֹר ה' מִמֶּשׁ, לְהִיּוֹת לְאֶחָדִים
 וּמִיחָדִים בִּיחוד גַּמּוֹר, - עם אור ה', רק הוּא דְּבַר בְּפִנֵי עֲצָמוֹ
 - יְרֵא ה' וְאֶהְבּוּ; - הוא ירא את ה', הוא אוהב את ה'. כלומר:
 אין הנשמה נהפכת לגמרי לאור ה', כמו השמן הכלה לגמרי
 ונהפך לאור הנר. ולכן אין הנשמה עצמה יכולה לשמש כ"שמן"
 לאור ה'. מִה־שְׁאִי־נִכְּן הַמְּצוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שְׁהֵן רְצוֹנוֹ
 וְתַבְרָךְ. - הקב"ה רוצה, שיהודי יקיים אותה מצוה; וְרְצוֹנוֹ
 וְתַבְרָךְ הוּא מְקוֹר הַחַיִּים לְכָל הָעוֹלָמוֹת וְהַבְּרוּאִים, - אמנם
 גם כל העולמות והברואים חיים רק מכיון שהקב"ה רוצה שהם

שמניח את התפילין, או שמחזיק את האתרוג וכדומה, הרי הוא
נכלל באור ה' של הרצון העליון, כפי שיסביר רבנו הזקן
בהמשך. להלן מוסבר, מדוע אי אפשר שתהיה השראת
השכינה על האדם על ידי אהבה ודבקות רוחניות בין הנשמה
לאלקות, אלא על ידי

קיומן של מצוות: **וְהָנָה,**
עֲבֹדַת הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה,
הוא גלוי אלהותו
וְתִכְרַךְ וְאוֹר אֵין־סוּף
כְּרוּךְ־הוא בְּאֵינָה דְבַר,
— שכן, בעצם הרי נמצא
הקב"ה בכל מקום,
וכשאומרים שעל דבר זה
שורה השכינה, הכוונה
היא להתגלות האלקית
על אותו דבר, וְהֵינּוּ
לוֹמְרִי, — כלומר: שְׂאוֹתוֹ
דְבַר נִכְלָל בְּאוֹר ה'
וְכַמְלֹ לֹ בְּמִצִּיאוֹת
לְנִמְרִי, שְׂאוֹ הוּא
שְׂשׁוּרָה וּמִתְנַלָּה בֹ ה'
אָחֵד. — השראת השכינה
פירושה — התגלות
השכינה, וההתגלות באה

רק היכן שישנה התבטלות. אָכֵל כֹּל מִה שְׂלֹא כַּמְלֹ אֵלָיו
בְּמִצִּיאוֹת לְנִמְרִי — אֵין אוֹר ה' שׁוּרָה וּמִתְנַלָּה בֹ. וְאִי
צְדִיק גְּמֹר שְׂמִתְדַבֵּק בֹ — בהקב"ה, בְּאֵהָבָה רַבָּה — שהיא
מדריגה נעלה ביותר בדרגות האהבה והדבקות להקב"ה, בכל
זאת: הֲרִי לִית מְחֻשְׁבָּה תְּפִיסָא בִיה כְּלָל בְּאֵמֶת, — אין
מחשבה שתוכל "לתפוס" (להשיג) את הקב"ה באמת. כִּי
אֵמֶת — הענין של "ה' אֱלֹהִים אֵמֶת" — הוא יְחֻדוֹ
וְאֵחָדוֹתוֹ, — של הקב"ה, שְׂהוּא לְבִדּוֹ הוּא וְאִפְסֵ כְּלָעָדוֹ
מְמֻשׁ, — כפי שלמדנו בפרק כ', שאמיתת ענין אחדות ה' אינה
מתבטאת רק בכך שהוא אֵל אחד; אלא, שרק הוא נמצא,
ובלעדו אין שום דבר קיים — כי הכל בטל להקב"ה. וְאִם־כֵּן זֶה
הָאוֹהֵב, — הצדיק, עליו אנו אומרים שהוא אוהב את הקב"ה,
שְׂהוּא יֵשׁ — בהרגשתו, בכך שמורגש כאן זה מי שאוהב, וְלֹא
אִפְסֵ — לִית מְחֻשְׁבָּה דִּילִיָּה תְּפִיסָא בִיה כְּלָל, — הרי שאין
מחשבתו (הוא וכוחותיו) "תופסת" ומשיגה את הקב"ה כלל,
וְאֵין אוֹר ה' שׁוּרָה וּמִתְנַלָּה בֹ, אֵלֹא עֲלִיָּדִי קִיּוּם הַמִּצְוֹת,
שְׂהֵן רְצוּנוֹ וְחֻכְמָתוֹ וְתִכְרַךְ מְמֻשׁ בְּלִי שׁוּם הַסֵּתֵר פְּנִיּוֹ. —
פנימיות רצונו וחכמתו של הקב"ה איננה מסתתרת כלל בקיום
המצוות, ולכן, דוקא, על־ידי קיום המצוות יכולה להיות באדם
השראה והתגלות של אור הוי', ולא על ידי עבודה רוחנית
מופשטת. הגהה ביחס למה שנאמר כאן, שההתגלות של
אלקות ואור אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוא בדבר, באה דוקא כשהדבר

יחיו; אך ההבדל בין הרצון המחיה את הבריאה לבין הרצון
שבמצוות מתבטא בכך, שהעולמות והנבראים שואבים את
חיותם מהרצון העליון, על ידי שְׂיֻרְךָ — הרצון העליון, אֱלֹהֵיָם
עֲלִיָּדִי צְמֻצוּמִים רַבִּים וְהַסֵּתֵר פְּנִיּוֹ שֶׁל רְצוּן הַעֲלִיּוֹן
כְּרוּךְ־הוא — "פנים" היינו
פנימיות, פנימיותו של
הרצון העליון מסתתרת,
ומאירה רק חיצוניותו של
הרצון וְיִרִידַת הַמְדְרִיגוֹת,
— ממדריגה עליונה
לתחתונה ממנה, עַד
שְׂיֻכְלוֹ לְהַתְהוּוֹת
וְלְהַבְרָאוֹת יֵשׁ מֵאֵין —
ושיוכלו להיות וְדְבַר
נִפְרָד בְּפִנֵי עֲצֻמוֹ, וְלֹא
וְכַמְלֹ בְּמִצִּיאוֹת — שכן,
אילו התהוותם מהרצון
העליון היתה שלא על ידי
הצמצומים הרבים
וְהַסֵּתֵר פְּנִיּוֹ וכו' — לא
היו הם בציור של "יש"
וְדְבַר נִפְרָד", אלא היו
בטלים במציאות לגמרי.
דוקא כשפנימיות הרצון

העליון "מסתתרת" וגם חיצוניות הרצון העליון באה לידי גילוי
על ידי צמצומים רבים וירידת המדריגות — קיימת אפשרות
להתהוותם של העולמות והנבראים, כְּנֻכְרָ לְעִילֵי, מִה־שְׂאוֹיֵן
כֵּן הַמִּצְוֹת, שְׂהֵן פְּנִימִית רְצוּנוֹ וְתִכְרַךְ, וְאֵין שְׂם הַסֵּתֵר
פְּנִיּוֹ כְּלָל — שכן, המצוות הן רצונו הפנימי של הקב"ה בכל
הבריאה. למשל: אדם עוסק במסחר ומרויח, וברוח זה הוא
מפרנס את משפחתו — הרי שרצונו לעסוק במסחר ולהרויח הנו
רצון חיצוני בלבד; הרצון הפנימי והאמיתי הוא לפרנס את
משפחתו — ובגלל רצון זה, הוא כבר רוצה גם להרויח, ולשם
כך הוא רוצה לעסוק במסחר. הדברים יובנו כך גם בהקשר
לענייננו: רצונו של הקב"ה בקיומם של עולמות ונבראים
(חיצוניות הרצון) הוא רק כדי שיהיו יהודים שיקיימו את
המצוות (פנימיות הרצון), ודבר זה מציאותי רק כשישנו עולם
שנברא. ומכיון שהמצוות הן הרצון הפנימי והאמיתי, ושום דבר
אינו מסתיר עליהן, הרי במילא: אֵין תְּחִיִּית שְׂבָהָם — שבמצוות,
דְבַר נִפְרָד בְּפִנֵי עֲצֻמוֹ כְּלָל, אֵלֹא הוּא מִיְחָד וְנִכְלָל בְּרְצוּנוֹ
וְתִכְרַךְ, וְהֵיוּ לְאֵחָדִים מְמֻשׁ בְּיְחֻד גְּמֹר. — ולכן מובן הדבר,
שרק המצוות יכולות לשמש "שמן" לאור השכינה, כי הן
נחפכות ממש ומתמזגות באורו של הרצון העליון, כמו השמן
שנחפך ומתמזג באש הנר ועל־ידיה נכלל ברצון העליון לא רק
הכוח של הנפש האלקית המקיים את המצוה, אלא גם כוח
המעשה של הגוף המקיים את המצוה המעשית, כמו הכוח

1 לְבוּשֵׁי הַפְּנִימִים לְבָדָם, שֶׁהֵם כַּח הַדְּבִיר וּמַחֲשָׁבָה – 47
 2 "מחשבה" – הכוח לחשוב, היא לבוש פנימי של הנפש, בהיותה
 3 מאוחדת עם הנפש; שלכן המחשבה פועלת תמיד, בלי הפסק, 49
 4 מפני שהיא קשורה בקירוב יותר עם הנפש – והנפש הרי נמצאת
 5 תמיד. כך גם כוח הדיבור, 51
 6 הוא לבוש פנימי של
 7 הנפש – בהשוואה לכוח
 8 המעשה הפועל בדבר 54
 9 שהוא נפרד לגמרי מן
 10 האדם. ובשעה שאדם
 11 לומד תורה, הרי הנפש
 12 האלקית ושני הלוששים: 58
 13 דיבור ומחשבה, נִכְלָלוֹת
 14 בְּאוֹר ה' – שהוא אֵינֶן 60
 15 סוֹף בְּרוּךְ-הוּא וּמִיֻּחָדוֹת 61
 16 בּוֹ בְּיַחְדָּו גְּמוּרָה. וְהִיא 62
 17 הַשְּׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה עַל 63
 18 נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית, כְּמֵאמֶר 64
 19 רַ' לֵּל, שֶׁאֶפְלוֹ אֶחָד 65
 20 שִׁיּוּשָׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה 66
 21 שְׂכִינָה עִמּוֹ. – השכינה
 22 שורה אז על נפשו
 23 האלקית ושני לבושיה,
 24 מחשבה ודיבור, בהם היא
 25 מתלבשת כשהוא חושב
 26 ומדבר תורה. אֵךְ כִּדְרֵי 72
 27 לְהַמְשִׁיךְ אוֹר וְהַאֲרֵת 73
 28 הַשְּׂכִינָה נִם עַל גּוּפוֹ וּנְפִשׁוֹ הַבְּהֵמִית, שֶׁהִיא – הנפש
 29 הבהמית, התיינית, הַמְלַבֶּשֶׁת בְּגוּפוֹ מִמֶּשׁ – היא מחיה את
 30 הגוף בחייו הגשמיים – צִרְיָה לְקִיָּם מִצִּוֹת מַעֲשִׂוֹת הַנְּעֻשׂוֹת 76
 31 עַל-יְדֵי הַגּוּף מִמֶּשׁ, – בכוח המעשה. שֶׁאֵז בַּח הַגּוּף מִמֶּשׁ 77
 32 שֶׁבְּעֵשִׂיָה זֶה – למשל: כשאדם מניח תפילין, ישנו כאן הכוח
 33 הגופני המניע את היד ומבצע אתה מצות הנחת תפילין בפועל
 34 ממש. במילא מהווה כוח זה חלק מאותה מצוה – שיהודי מניח
 35 תפילין – ולכן הוא נִכְלָל בְּאוֹר ה' וְרִצּוֹנוֹ וּמִיֻּחָד בּוֹ בְּיַחְדָּו 81
 36 גְּמוּרָה, וְהוּא – כוח הגוף, לְבוּשׁ הַשְּׂלִישִׁי שֶׁל נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית. 82
 37 – כמו שלמדנו בפרק ד', שמעשה המצוות מבוצע על ידי
 38 הלבוש השלישי – לבוש המעשה – של הנפש האלקית. וְאִי – 84
 39 כשכוח המעשה נכלל ומיוחד עם הרצון העליון, נִם בַּח נַפְשׁוֹ 85
 40 התיינית שֶׁבְּגוּפוֹ מִמֶּשׁ שֶׁמְקַלֶּפֶת נִנְה, – כפי שלמדנו בפרק
 41 א' שהנפש הבהמית היא מקליפת נוגה, נִתְהַפֵּךְ מֵרַע לְטוֹב 87
 42 וְנִכְלָל מִמֶּשׁ בְּקִדְשָׁה בְּנַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית מִמֶּשׁ, מֵאַחֵר שֶׁהוּא 88
 43 – כוח זה, הוּא הַפּוֹעֵל וְעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה הַמְצִיָּה, – אף שעשיית
 44 מצוה באה מהנפש האלקית, מעיר כאן רבנו הזקן, שהנפש
 45 האלקית לבדה אין בכוחה לפעול על הגוף לבצע פעולה
 46 גשמית, כהנחת תפילין. אלא, דוקא עליידי הנפש הבהמית,

1 בטל במציאות לחלוטין ונכלל באור ה' – ומשום כך, גם צדיק
 2 גמור, על אף דבקותו ואהבתו הרבה ("אהבה רבה") לאלקות,
 3 אין ה"מחשבה" שלו, "תופסת" ומשיגה כלל את הקב"ה, אלא
 4 דוקא על ידי קיומן של המצוות שהן רצונו וחכמתו של הקב"ה
 5 – ואמר רבנו הזקן בהגדה:
 6 *וְכִאֲשֶׁר שִׁמְעֵתִי מִפְּוִרֵי
 7 עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלוֹם, – הרב
 8 המגיד ממזריטש, פִּירוּשׁ 9
 9 וְיָעֵם לְמַה שֶׁבָּתוּב
 10 בְּעֵינַי חַיִּים, שֶׁאוֹר אֵינֶן
 11 סוֹף בְּרוּךְ-הוּא אֵינֶן
 12 מִתְיַחַד אֶפְלוֹ בְּעוֹלָם
 13 הָאֲצִילוֹת אֶלָּא עַל-יְדֵי
 14 הַתְּלַבְּשׁוֹת תְּהִלָּה
 15 בְּסִפְרֵת הַקְּמָה, – דוקא
 16 אז, באמצעות ספירת
 17 ה"חכמה", מתאחד הקב"ה
 18 עם עניני עולם האצילות.
 19 ועל כך אמר הרב המגיד
 20 ממזריטש "פירוש"
 21 ו"טעם": "פירוש" – מה
 22 משמעות התלבשותו של
 23 הקב"ה בספירת החכמה,
 24 ו"טעם" – מדוע אין הוא
 25 מתייחד בשום דבר רק
 26 אחרי התלבשותו בספירת
 27 החכמה. וְהִינוּ מִשׁוּם
 28 שֶׁאֵינֶן סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, הוּא אֶחָד הָאֲמֵת, – ה"אחד" האמיתי,
 29 כלומר: שֶׁהוּא לְבָדוֹ הוּא וְאֵינֶן זולתו, וְזוֹ הִיא מְדַרְגֵּת
 30 הַחֲכָמָה (וכו'): – מדרגת החכמה היא ה"הרגשה" שהוא לבדו
 31 נמצא, ובלעדו אין דבר קיים. זוהי המשמעות שאור אין-סוף
 32 מתלבש בספירת החכמה: אור אין-סוף מתגלה כמו ש"הוא
 33 לבדו ואין זולתו", ולכן אין הוא מתאחד בשום דבר, רק אחרי
 34 שהוא מתלבש תחילה בספירת החכמה. שכן, אור אין-סוף
 35 מתאחד רק בדבר שהוא בטל במציאות והוא "נרגש" בו כמו
 36 ש"הוא לבדו ואין זולתו". הרגשה זו היא, כאמור, מדרגת
 37 החכמה. תוכנה של הגדה זו, היא ענין עמוק בחסידות, ובעזרת
 38 ה' יובן בהרחבה יותר בהמשך השיעורים. ממה שלמדנו עד
 39 עתה, מובן מדוע המצוות דוקא נעשות ל"שמן" לאור השכינה,
 40 ולא הנשמה עצמה, או העבודה הרוחנית של דבקות ואהבה.
 41 להלן יוסבר שבמצוות עצמן קיים הבדל בענין: על ידי מצוות
 42 המחשבה והדיבור, באה השראת השכינה על הנפש האלקית.
 43 ואילו, כדי להמשיך את אור השכינה על הגוף והנפש הבהמית,
 44 הרי זה דוקא על ידי מצוות מעשיות, הנעשות עם הגוף, ובניצול
 45 יתר של כוח הנפש הבהמית המחיה את הגוף⁵. וְהִנֵּה, כְּשֶׁהָאָדָם
 46 עוֹסֵק בְּתוֹרָה, אֵינֶן נִשְׁמָתוֹ, שֶׁהִיא נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית, עִם שְׁנֵי

5. ראה לקמן פרק לו. ועיין ביאור מהר"י שי' קארף. 6. אבות ג, ו.

46 השראת השכינה על כל גוף האדם: **וְאַף שְׁמֵהוּתָהּ וְעֲצֻמֹתָהּ**
 47 **שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה שֶׁבְּלָבוֹ, שֶׁהֵן מְדוּתֶיהָ הָרַעוּת, עֲדוּן לֹא**
 48 **נִכְלְלוּ בְקִדְשָׁהּ,** – שכן, רק הלבוישים וכוחות הביצוע של הנפש
 49 הבהמית, שעל ידם המצוה נעשית, נכללים בקדושה, ולא
 50 המדות שהן המהות עצם
 51 הנפש הבהמית – כפי
 52 שלמדנו בפרק י"ב,
 53 שבצדיקים בלבד, נכללות
 54 המדות בקדושה; **מִכְּלָל־**
 55 **מְקוֹם מֵאַחַר דְּאַתְכַפֵּין**
 56 **לְקִדְשָׁהּ,** – מכיוון
 57 שהמדות הרעות נכנעות
 58 לקדושה, ו**בְּעַלְפֵרְחֵן**
 59 **עוֹנִין אָמוֹן,** – למעשה
 60 של הנפש האלקית,
 61 ו**מִסְכִּיּוֹן** ו**מִתְרַצֵּין**
 62 **לְעִשֵׂת הַמְצוּהָ, עַל־יָדֵי**
 63 **הַתְּנַבְרוֹת** נִפְשׁוֹ
 64 הַאֱלֹהִית שֶׁבְּמַחַ שְׁשִׁלִּיט
 65 עַל הַלֵּב, – כפי שלמדנו
 66 בפרק י"ב, שעל אף
 67 שרגשי הלב ב"בינוני" לא
 68 נכללו בקדושה, אבל יש
 69 בו הכוח לשלוט עליהם,
 70 על ידי התבוננות בגדלות
 71 הוי"ו ברוך־הוא במוחו,

72 ולפעול על הלב בקשר לעשיית מצוות בפועל, וְהֵן – המדות
 73 הרעות של הנפש הבהמית, הן **בְּשֵׁעָה זוֹ** – כשהנפש האלקית
 74 מתבוננת בגדלותו של הקב"ה, **בְּבְחִינַת גְּלוּת וְשֵׁנָה,** – הן
 75 כאילו ישנות ונמצאות בגלות, **בְּנוֹכַח לְעֵיל,** – בפרק י"ב, ו**לְקַדְ**
 76 **אִין זוֹ מְנִיעָה** – אין בכך משום מניעה, **מִהִשְׁרָאת הַשְּׂכִינָה עַל**
 77 **גּוֹף הָאָדָם בְּשֵׁעָה זוֹ.** – להלן ממשיך רבנו הזקן להסביר כיצד
 78 אכן ישנה השראת השכינה על כל גוף האדם על ידי מצוה
 79 אחת, דְּתִיּוֹנוֹ, – כלומר: **שֵׁכַח נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַמְּלַבֵּשׁ בְּעִשֵׂת**
 80 **הַמְצוּהָ,** – למשל: כוח המעשה של היד המניחה תפילין, **הוּא**
 81 **נִכְלָל מִמַּשׁ פְּאוֹר ה' וְמִיֻּחַד בּוֹ פִּיחּוּד גְּמוּר,** – הכוח הזה
 82 מתמוג ומתאחד לגמרי עם אור ה' שבמצוה, ו**עַל־יְדֵי־יָדָהּ**
 83 **מְשִׁיךְ הָאֲרָה** – אור אלקי שבבחינת "הארה", **לְכַלּוֹת נֶפֶשׁ**
 84 **הַחַיּוֹנִית שֶׁבְּכָל הַגּוֹף, וְגַם עַל הַגּוֹף הַנִּשְׁמִי,** – ולא רק על
 85 האבר המקיים את המצוה, באיזו צורה נמשכת ההארה על כל
 86 נפש החיונית ועל כל הגוף? – **בְּבְחִינַת מִקְוֵה מִלְּמַעְלָה**
 87 **מֵרָאשׁוּ וְעַד רְגְלָיו.** – בהקיפה את הנפש הבהמית ואת הגוף.
 88 **וְזוֹהוּ שִׁכְתּוּב: "וּשְׂכִינָתָא שְׂרָיא עַל רִישָׁהּ"⁸ - "עַל" דְּיֻקְא.**
 89 – על דוקא, על הראש, בבחינת מקוּוֶה; **וְכֵן "אַכְל בִּי עֲשְׂרָה**
 90 **שְׂכִינָתָא שְׂרָיא".** – וכך גם מה שהכמינו ו"ל אומרם, שעל כל

1 שהיא ה"ממוצע" בין הנפש האלקית לבין הגוף, יכול הגוף
 2 להיות מופעל מהנפש האלקית, **שֶׁבְּלָעָדוּ** – בלי כוחה של
 3 הנפש החיונית, **לֹא הֵיחָה נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית פּוּעֵלַת בְּגוֹף כְּלָל,**
 4 **כִּי הִיא** – הנפש האלקית, רוחניית, **וְהַגּוֹף נִשְׁמִי וְחָמְרִי,** –
 5 ורוחניות וגשמיות הן שני
 6 דברים נוגדים; **וְהַמְצוּעַ**
 7 **בִּינֵיהֶם** – בין הנפש
 8 האלקית לבין הגוף, **הִיא**
 9 **נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַבְּהֵמִית**
 10 **הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּדָם הָאָדָם**
 11 **שֶׁבְּלָבוֹ וְכָל הַגּוֹף.** –
 12 והערת כ"ק אדמו"ר
 13 שליט"א: "המדובר (ונוגע)
 14 ומודגש כאן הוא עניין
 15 הפעולה. ויש לומר גם כן
 16 שהוא מפני ההתחברות
 17 הנפש (גם הנפש הבהמית)
 18 בגוף הוא בכח המפליא
 19 לעשות (שו"ע אור"ח). כ"ק
 20 אדמו"ר שליט"א מתכוון
 21 (לפע"ד) בהערתו זו:
 22 במדובר כאן שה"נפש
 23 החיונית הבהמית" היא
 24 ה"ממוצע" בין הנפש
 25 האלקית לבין הגוף,
 26 הכוונה היא (וכאן זה נוגע

27 ומודגש) לתיווך בפעולת הנפש האלקית בגוף: הנפש האלקית
 28 הרוחנית יכולה להפעיל את הגוף (לעשות מצוה) רק באמצעות
 29 הנפש החיונית הבהמית, שהיא בעצם המלובשת ממש בדם
 30 הגשמי. – כאן לא מדובר (כפי שיכולים לשגות ולומר) בנפש
 31 הבהמית בתור "ממוצע" בעצם ההתאחדות של הנפש הרוחנית
 32 עם הגוף הגשמי (שכן, ענין זה אינו נוגע כאן כלל). וכ"ק
 33 אדמו"ר שליט"א מוסיף (מלבד זאת שאין זה נוגע כאן) גם
 34 הסבר, שלא שייך כאן כלל לדבר אודות הנפש הבהמית בתור
 35 "ממוצע" במובן של התחברות הנפש עם הגוף – שכן, לאמיתו
 36 של דבר, עצם ההתחברות של הנפש (גם של הנפש הבהמית)
 37 עם הגוף, בא על ידי "כח המפליא לעשות", כלומר: בצורה
 38 פלאית ועל־טבעית (ולא שזה מתאפשר על ידי ממוצע). הנפש
 39 הבהמית היא כוז, שהגשמיות שברוחניות שלה, יש לה שייכות
 40 ובאפשרותה להתלבש ברוחניות שבגשמיות של האדים
 41 העולים מן הדם. ומכיוון שהנפש הבהמית היא ה"ממוצע" בין
 42 הנפש האלקית לבין הגוף, ועל ידה "פועלת" הנפש האלקית
 43 בגוף ועושה את מעשה המצוה – לכן נכלל גם כוחה בקדושה
 44 בשעת עשיית המצוה.
 45 להלן מסביר רבנו הזקן, כיצד על ידי קיום מצוה אחת, ישנה

7. "הוא לשון הזהר דלעיל" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כיון שאיסור גילוי הראש (דכוזה) הוא תמיד – גם שלא בשעת עשיית מצוה, מוכן דהטעם ע"ז – דשכינתא שריא – הוא ג"כ תמיד, דתמיד שריא (ולא שנעשה זה ע"י עשיית

26 בְּסִנְהֵדְרֵינָא¹¹ – כמו שהגמרא אומרת במסכת סנהדרין: ד' אָמֵר
27 לִיהָ הָהוּא מֵינָא לְרֵבֵן גַּמְלִיאֵל, – "מִיָּן" מְסוּיִים אָמַר לְרֵבֵן
28 גַּמְלִיאֵל: אָמַרְתוּ בְּלִי עֲשֶׂרָה שְׂכִינְתָא שְׂרִיא, – אתם
29 אומרים שעל כל עשרה מישראל שורה השכינה, כְּמָה
30 שְׂכִינְתָא אֵית לְכוּ? –

31 אם כך, כמה שכינות יש
32 לכם? וְהַשִּׁיב לֹא – רבן
33 גמליאל: מְשַׁל מְאוּר
34 הַשְּׁמֵשׁ הַנִּכְנָס בְּחַלּוֹנוֹת
35 רְבִים כּו', – אף שאור השמש מאיר על ידי חלונות איך-ספור,
36 אין בכך משום "ריבוי" של כל מיני אורות, אלא הוא אור אחד
37 – אור השמש; כך גם כשאור השמש מאיר דרך זכוכית צבועה,
38 והאור מקבל את צבע הזכוכית – הרי שאין בכך משום "שינוי"
39 באור עצמו – אור השמש נשאר תמיד בגוונו העצמי. רק שבעיני
40 המסתכל נראה האור בגוון אחר, מפני שהוא מקבל את האור
41 על ידי השתקפותו בזכוכית הצבועה. ומכאן ה"שינוי" כביכול,
42 הנראה לו. משל נוסף על כך (קרוב יותר לחושו של אדם): מים
43 הנמצאים בכלי של זכוכית ומקבלים צבע הכלי – הרי שהמים
44 עצמם לא נשתנו בצורתם, כי בהוצאת המים מהכלי, אין להם
45 יותר צבע הכלי. כך גם בנמשל, ביחס להשראת השכינה,
46 שהאור עצמו הוא אותו אור, בלי שינוי וריבוי ח"ו; כל ההבדל
47 נובע רק מן הצורה שבה אור זה מתקבל בעצם שעליו הוא
48 שורה, וְהַמְשַׁכֵּיל יָבִין: – בין חסידים היתה ל"המשכיל יבין",
49 הוספה של ביטוי: "העובד מרגיש". כלומר: מי שעובד את ה'
50 מרגיש את הענין, שהוא למעלה בהרבה מאשר להבין.

1 עשרה יהודים שורה שכינה, שאין הכוונה שהשראת השכינה
2 מורגשת בתוכם, אלא היא שורה עליהם, באופן של מקיף?
3 מכיוון שלפי האמור, קיימים הבדלים בדרגות השונות של
4 השראת השכינה: כפי שהיא בנפש האלקית, כפי שהיא בכוח
5 הנפש הבהמית העושה
6 את המצוה¹⁰, כפי שהיא
7 בנפש הבהמית בכלל, 1 כמה שכינתא אית לכו והשיב לו משל מאור השמש
8 וכפי שהיא בגוף שהיא 2 הנכנס בחלונות רבים כו' והמשכיל יבין:
9 בבחינת מקיף בלבד, על
10 ירי עשיית מצוה, על עשרה שאינם עוסקים במצוה, על אחד
11 שאינו עוסק במצוה (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א – כלומר:
12 בהשראת השכינה על הגוף עצמו, אפשר גם לחלק בין
13 ההשראה הבאה על ידי קיום מצוה, להשראה שעל עשרה
14 מישראל וכו' – כמפורט). – בא רבנו הזקן לומר שכל אחד
15 מאופני השראת השכינה, אינו פועל שינוי ח"ו או ריבוי באור.
16 ההבדל הוא רק בכך, כיצד קולטים את ההשראה אותם גופים
17 שעליהם שורה השכינה. ואילו באור עצמו אין שום שינוי.
18 ובלשון ה"תניא": וְהֵנָּה, כָּל בְּחִינַת הַמְשַׁכֵּת אֹר הַשְּׂכִינָה,
19 שְׁהִיא בְּחִינַת גְּלוּי אֹר אֵינְסוּף בְּרוּךְ-הוּא – שכן, הקב"ה
20 הרי נמצא בכל מקום, אלא שהוא מוסתר מהנבראים – החידוש
21 שבהשראת השכינה הוא, שישנה ההתגלות של אור איך-סוף,
22 גילוי זה של אור איך-סוף אֵינוֹ נִקְרָא שְׁנוֹי חֲסִדֵי-שְׁלוֹם בּו
23 וְתַפְרָךְ, וְלֹא רְבִוּי, – העובדה שקודם לא היתה השראת
24 השכינה ולאחר מכן היא ישנה – אינה אומרת שבהקב"ה
25 נשתנה או ניתוסף משהו ח"ו על מה שהיה קודם, בְּרִיאָתָא

יום חמישי ז' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 90, פרק לו. והנה... עד עמ' 90, ואפסי עוד.

62 בתחתונים", בעולמות התחתונים ובנבראים – ובעיקר בעולם הזה, שהוא
63 העולם התחתון ביותר, בו שורר חושך כפול ומכופל. והכוונה היא להפוך
64 את החושך לאור, ושיאיר בו
65 אור איך-סוף במדה מרובה
66 יותר מאשר בעולמות
67 העליונים. ולכן, מתבטאת
68 ה"תכלית", בקיום מצוות
69 במעשה דוקא. שכן, על-ידיהו מתבצע ענין הדירה בתחתונים, שבנפש
70 הבהמית ובגוף, ובאמצעותם בכל העולם כולו – יאיר אור איך-סוף.
71 וְהֵנָּה, מוֹדַעַת זֹאת מְאֹמֵר רַז"ל, – ידוע מאמרם של רבותינו
72 זכרונם לברכה, שְׁתַּכְלִית בְּרִיאַת עוֹלָם הָזֶה הוּא שְׁנַתְאָה

51 פֶּרֶק לו. בפרק הקודם החל רבנו הזקן להסביר את המלה "לעשותו"
52 (מלת הסיום של הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפניך ובלבבך
53 לעשותו") – שתכלית הכל
54 היא "לעשותו", לקיים מצוות
55 במעשה. וזאת משום שעל ידי 3
56 מעשה, נמשך אור השכינה 4
57 גם על הנפש הבהמית והגוף
58 ולא רק על הנפש האלקית. ברם, עדיין הדברים טעונים הסברה: מהי
59 המעלה הגדולה המיוחדת בהמשכת האור על הנפש הבהמית והגוף
60 שבגללה מהווה המעשה את התכלית? – לכן יסביר רבנו הזקן בפרק לו,
61 שכל תכלית בריאת העולמות היא, כי נתאוה הקב"ה להיות לו "יזירה

ליקוטי אמרים

פרק לו והנה מודעת זאת מארו"ל שתכלית בריאת עולם הזה הוא שנתאוה

מצוה), ולכן צ"ע בפ"י התניא". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם זה אינו שייך לעשיית מצוה (ובזה תובן קצת השייכות כאן)".
הרבי שליט"א מתרץ בהערותו האמורה: לכאורה אין למאמר חכמינו ז"ל זה כל שייכות לענינו בו מדובר אודות האור המקיף הנמשך
על הנפש הבהמית ועל הגוף על ידי מצוה, שכן מה שהשכינה שורה על כל עשרה בישראל, זהו תמיד, גם כשאין הם עוסקים במצוה.
אלא, מתרץ הרבי שליט"א: אדרבה, היא הנותנת. רבנו הזקן רוצה הרי לומר שהארת השכינה מאירה בדרך מקיף על כל הנפש הבהמית
ועל כל הגוף (כפי שאומר הלשון "מראשו ועד רגליו") ולא רק על אותו חלק בגוף או אותו כוח של הנפש הבהמית המבצע את
המצוה בפועל. לכן מביא רבנו הזקן מאמר חכמינו ז"ל זה, המדבר אודות כל בי עשרה - גם כשאין הם בשעת מעשה עוסקים במצוה
- ובכל זאת שורה השכינה עליהם - בדרך מקיף על כל פנים. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע - שה"ה נכלל באור ה'. ולא
עוד - "שנכלל ממש". 11. לט, א. 1. מדרש תנחומא נשא, ז, א.

48 באור איך-סוף; וְגַם עָתָה – לאחר בריאת העולמות, כֵּן הוּא
 49 לְפָנָיו יִתְפָּרֵד. – כלומר: לגבי הקב"ה אין הבדל בין לפני
 50 הבריאה לבין לאחר הבריאה; הבריאה כולה לא יצרה שום
 51 שינוי בו יתברך ובייחודו המוחלט. רַק שֶׁהַשְּׁנוּי הוּא אֶל
 52 הַמְקַבְּלִים חַיּוּתוֹ וְאוּרוֹ
 53 יִתְפָּרֵד, – לגבם נתהווה
 54 שינוי: לפני הבריאה לא
 55 היו בנמצא "מקבלים"
 56 לקבל את החיות והאור,
 57 ואילו לאחר הבריאה –
 58 ישנם "מקבלים",
 59 שְׂמֻקְבָּלִים – את החיות
 60 והאור ממנו יתברך, עַל -
 61 יְדֵי לְבוּשִׁים רַבִּים
 62 הַמְסִתְרִים וּמְסִתְרִים
 63 אוֹרוֹ יִתְפָּרֵד, – שכן, בלי
 64 אותם לבושים לא היו
 65 יכולים לקבל את החיות
 66 והאור והיו מתבטלים
 67 במציאות לגמרי.
 68 כְּדִבְרֵיכֶם: – כמו שכתוב:
 69 "כִּי לֹא יֵרְאֵי הָאָדָם

70 וְחַיִּי", – ולא רק האדם, שהוא בעל גוף גשמי, אלא גם הנבראים
 71 הרוחניים, כמלאכים, אינם יכולים לקבל את האור והחיות
 72 האלקית בלי לבושים המסתירים; וְכִדְבָרְשׁוֹ רַ"ל: שְׂאֵפְלוֹ
 73 מְלֵאכִים הַנְּקָרָאִים "חַיּוֹת" – הקודש, אֵין רוֹאִין כּוּ. –
 74 אלקות, אלא על-ידי לבושים המסתירים ומאפשרים שיוכלו
 75 לקבל. הרי, שכל העולמות והנבראים מקבלים את חיותם
 76 האלקית על ידי לבושים והסתרים. ובכך, כפי שיוסבר כאן מיד,
 77 מתבטא ההבדל בין העולמות העליונים לעולמות התחתונים:
 78 החיות האלקית בעולמות העליונים היא יותר בהתגלות,
 79 והסתרתה היא במדה פחותה יותר. ואילו בעולמות התחתונים
 80 – החיות האלקית מוסתרת יותר. וְזֶהוּ עֵינֵן הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת
 81 הָעוֹלָמוֹת וְיִרְדָתָם מִמְדְרָגָה לְמְדְרָגָה, – כלומר,
 82 ההשתלשלות והירידה המדורגת של העולמות, מעולם לעולם,
 83 מתבטאת במדת ההסתרה שלהם, עַל־יְדֵי רַבְוֵי הַלְבוּשִׁים
 84 הַמְסִתְרִים הָאוֹר וְהַחַיּוֹת שֶׁמִּמֶּנּוּ יִתְפָּרֵד, – ככל שרבים
 85 הלבושים וההסתרה גדלה – כך גדלה הירידה, עַד שֶׁנִּכְרָא
 86 עוֹלָם הַזֶּה הַנְּשֻׁמִי וְהַחֲמָרִי מִשֵּׁשׁ, – העולם הזה הוא "גשמי"
 87 – שלכן לא נראית בו כלל האמת שהחיות האלקית מחיה כל
 88 דבר, ונוסף לכך הוא גם "חומרי", שלכן נראה גם השקר כאמת,
 89 וְהוּא – העולם הזה, הַתְּחַתּוֹן כְּמִדְרָגָה, – בין כל העולמות,
 90 שְׂאֵין תְּחַתּוֹן לְמִטָּה מִמֶּנּוּ, בְּעֵינֵן הַסֵּתֵר אוֹרוֹ יִתְפָּרֵד וְחֻשְׁךָ
 91 כְּפוֹל וּמְכַפֵּל, – אין עולם שבו האור כל כך מוסתר כמו שהוא
 92 בעולם הזה, עַד שֶׁהוּא – עולם הזה, מְלֵא קְלִפּוֹת וּסְתָרָא
 93 אֲחָרָא, שֶׁהֵן נֶגְדַּי ה' מִשֵּׁשׁ, לומר: "אֲנִי וְאַפְסֵי עוֹד". –
 94 הקליפות אומרות על עצמן שהן הן המציאות הבלעדית ומלבדן

1 הַקְדוּשֵׁי-פְרוּדֵי-הוּא לְהִיּוֹת לוֹ יְדִידָה בְּתַחַתּוֹנִים. – כלומר:
 2 שבתוך הנבראים התחתונים תתגלה עצמות אור איך-סוף כמו
 3 שהוא, בלי כל לבוש והסתרה: כאדם, למשל, הגר בדירה,
 4 שעצם האדם נמצא בדירה. להלן מסביר רבנו הזקן, שמשמעות
 5 "דירה" בתחתונים" היא:
 6 בעולם הזה. ברם, כדי
 7 להקל את המשך הלימוד, 1
 8 מן הראוי להקדים הסבר 2
 9 קצר לגבי מה שחכמינו 3
 10 ז"ל אומרים, שנתאה 4
 11 הקב"ה להיות לו "דירה" 5
 12 בתחתונים": אין לומר 6
 13 שלגבי הקב"ה נחשבים 7
 14 עולמות אלה כתחתונים 8
 15 וכבעלי מדריגה פחותה 9
 16 יותר לעומת עולמות 10
 17 אחרים הנחשבים כאילו 11
 18 לעליונים וכבעלי מדריגה 12
 19 נעלה יותר – שכן, 13
 20 משמעות קביעה כזו היא, 14
 21 שלגבי הקב"ה העולמות 14
 22 העליונים קרובים אליו 15

23 מפני שהם במדריגה עליונה יותר מאשר העולמות התחתונים
 24 שרחוקים ממנו מפני שהם במדריגה פחותה יותר – וזה אינו
 25 אמת, כי לגבי הקב"ה, כל העולמות שווים. פירוש הדבר: לגבי
 26 הקב"ה אין העולמות והמדריגות העליונות ביותר תופסים מקום
 27 כלל, בדיוק כפי שהדבר ביחס לעולמות ולמדריגות התחתונות;
 28 הקב"ה נמצא בתחתונים באותה מדה שהוא נמצא בעליונים.
 29 לכן, מן ההכרח לומר, שמשמעות "בתחתונים" היא לגבי
 30 העולמות: בהם ולגביהם קיים סדר השתלשלות של עולמות
 31 שהם עליונים ותחתונים במעלה ובמדריגה. העליונות והנחיתות
 32 מתבטאות בכך שבעולמות העליונים ישנו גילוי אלקות, אלקות
 33 היא שם בהתגלות; ואילו בעולמות התחתונים האלקות
 34 מוסתרת ונעלמת. ובהתאם לכך – עולמנו אנו, העולם הזה,
 35 הוא התחתון ביותר, מפני שבו האלקות מוסתרת ונעלמת יותר
 36 מאשר בכל שאר העולמות. וְהֵנָּה, לֹא שֶׁיֵּךְ לְפָנָיו יִתְפָּרֵד
 37 בְּחִינַת מַעְלָה וּמִטָּה, – עליון ותחתון במדריגה, כִּי הוּא
 38 יִתְפָּרֵד מִכֻּלָּא כָּל עוֹלָמֵי בְּשׂוּתָה. – הוא נמצא בעולמות
 39 התחתונים באותה מדה כמו שהוא נמצא בעולמות העליונים,
 40 ולכן, אין הבדל לגביו בין העולמות העליונים והעולמות
 41 התחתונים, אֶלֶּא בְּאוֹר הָעֵינָן, – מה שחכמינו ז"ל אומרים,
 42 שהקב"ה נתאה להיות לו "דירה בתחתונים", שאין הכוונה
 43 לתחתונים לגביו יתברך, אלא, כפי שיסביר, שלגבי העולמות
 44 עצמם הם נקראים תחתונים, כִּי קָדָם שֶׁנִּכְרָא הָעוֹלָם –
 45 כלומר, כל העולמות, הֵיךְ הוּא לְבִדּוֹ יִתְפָּרֵד יְחִיד וּמְיַחֵד,
 46 וּמְמַלֵּא כָּל הַמְּקוֹם הַזֶּה שֶׁנִּכְרָא בּוֹ הָעוֹלָם, – כל שיכול היה
 47 להיחשב כמקום וכאפשרות לבריאת העולמות – היה ממולא

1 – אפס. מכל האמור מובן, שהמשמעות של "בתחוננים", היא –
 2 העולם הזה, בהיותו התחתון ביותר במדרגה. מעתה, כיוון
 3 שקיימת השתלשלות אחת של עולמות עליונים ותחוננים, יש
 4 מקום לדון, אלו מהם הם עיקר ותכלית ההשתלשלות: העולמות
 5 העליונים שבהם ישנו גילוי אלקות, ואילו העולמות התחוננים
 6 באים רק כדי להבליט מעלת העליונים, כי כשקיים חושך והעלם
 7 ניכרת אז מעלת האור והגילוי, או שהתכלית היא בעולמות
 8 התחוננים בהם אלקות בהעלם (אלא, שכדי שיווצרו עולמות

יום שישי ח' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 90, והנה תכלית... עד עמ' מו, יבטלו במציאות.

17 וְהִנֵּה, תְּכַלִּית הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת וַיִּרְדָּתָם מִמְּדֻרְגָה
 18 לְמִדְרָגָה - אֵינוֹ בְּשִׁבְלֵי עוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, - בְּהֵם יִשְׁנֵי גִילּוֹי
 19 אֱלֹקֵת, הַזֵּאִיל וְלָהֶם - לעולמות העליונים מהווה הדבר
 20 וַיִּרְדָה מְאוֹר פְּנֵי יִתְבַּרְךָ, - שכן, בהיותם "עולם", מלשון
 21 העלם, אין האלקות
 22 בהתגלות גמורה בהם,
 23 אלא על ידי אי אלו
 24 לבושים, והרי זו ירידה
 25 לגבי מה שהיה לפני
 26 בריאת עולמות אלה, שאז
 27 היתה אלקות בהתגלות
 28 גמורה - ולכן אי אפשר
 29 לומר שהתכלית היא
 30 בגילוי האלקות
 31 שבעולמות העליונים,
 32 מאחר שגילוי זה הוא
 33 העלם וירידה לגבי מה
 34 שהיה קודם, והתכלית

ליקוטי אמרים

והנה תכלית השתלשלו' העולמו' וירידתם
 ממדרגה למדרגה אינו בשביל עולמות העליוני' הואיל
 ולהם ירידה מאור פניו ית' אלא התכלית הוא עו"הו
 התחתון שכך עלה ברצונו ית' להיות נחת רוח לפניו
 ית' כד אתכפיא ס"א ואתהפך חשוכא לנהורא שיאיר
 אור ה' אין סוף ב"ה במקום החשך והס"א של כל
 עו"הו כולו ביתר שאת ויתר עז ויתרון אור מן החשך
 מהארתו בעולמות עליונים שמאיר שם ע"י לבושים
 והסתר פנים המסתירים ומעלימים אור א"ס ב"ה שלא
 יבטלו במציאות.

35 היא הרי בגילוי האור ולא בהעלם וברידת האור, אלא
 36 התכלית הוא עולם הזה התחתון, - וכל העולמות העליונים
 37 נבראו במגמה, שהאור האלקי ירד בהשתלשלות ממדרגה
 38 עליונה לתחתונה ממנה, עד להיווצרות עולם של חושך והעלם
 39 - עולם הזה - ודוקא העולם הזה הוא התכלית, מפני שפך
 40 עֲלֵה בְּרָצוֹנוֹ יִתְבַּרְךָ, לְהִיּוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבַּרְךָ, כִּד
 41 אֲתַכְפִּיא סְטֵרָא־אֲחָרָא - כשהסטר"א אחרא נכפפת ונכנעת

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה לתרץ בזה קשיא הידועה: דאין לברוא דבר גדול ונעלה אך ורק בשביל דבר קטן ממנו. ולזה מבאר דעוה"ז (ע"י העבודה, דרך בעולם מלא קליפות אפשרית היא) נעשה ביתר שאת כו". כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר בהערתו זו, כפי הנראה מאריכות לשונו של רבנו הזקן, שאינו מסתפק בסיום (שהעולם הזה הוא "התכלית". מפני שכך "עלה ברצונו יתברך להיות לו נחת רוח כד אתכפיא...") ורבנו הזקן מוסיף, שאור אין סוף ברוך הוא יאיר במקום החושך של העולם הזה ביתר שאת ויתר עז מהארתו בעולמות עליונים - אומר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א, שכוננת רבנו הזקן לתרץ את הקושיא הידועה: כיצד יכולים לומר שהעולמות העליונים, בהם מאיר כל כך הרבה אור אין סוף ברוך הוא, הם בשביל התכלית של העולם הזה בו מאיר אור אין סוף ברוך הוא, בהעלם? הרי, לא בוראים "דבר גדול בשביל דבר קטן"? לכן מסביר רבנו הזקן, שהעולם הזה (על ידי העבודה של "אתהפכא", האפשרית רק בעולם זה המלא קליפות) יתעלה במדה כזו, שבו יאיר אור אין סוף ברוך הוא ביתר שאת ויתר עז מאשר בעולמות העליונים כו".

יום שבת קודש ט' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מו, ולזה נתן הקב"ה... עד עמ' מו, מהאר"י ז"ל):

33 עוד השמש לאור יומם וגו', כי ה' יהיה לך לאור עולם
34 וגו'... – את אור ה' שיאיר לעתיד לבוא בלי שום לבוש, ויכלו
35 לקבל על ידי התורה שלומדים עתה. ורבנו הזקן מסיים את
36 מה שאמר קודם: שתכלית כל העולמות היא העולם הזה,
37 במקום החושך והקליפות
38 דוקא. שעל ידי עבודה
39 נשברת הסטרא-אחרא
40 והחושך נהפך לאור.
41 ועל-ידי-זוה יאיר בעולם
42 זוה אור גדול בהרבה
43 מאשר בעולמות
44 העליונים. ברם, גילוי אור
45 כזה בעולם הזה, הרי
46 יאיר רק לעתיד-לבוא,
47 ואילו כעת האור הוא
48 בהעלם – על כך אומר
49 רבנו הזקן להלן, שימות
50 המשיח זמן תחיית
51 המתים הוא, אכן, כל
52 התכלית והשלימות של
53 בריאת העולם הזה:
54 ונודע, שימות המשיח,
55 ובפרט כשיחיו המתים, הם תכלית ושלמות בריאת
56 עולם הזה, שלכך נברא מתחלתו. – שיהיה כמו בימות
57 המשיח ותחיית המתים.

58 * הגהה (וקבלת ש"ך – עבור העבודה שבעולם הזה, עקרו
59 בא"ה השביעי כמ"ש בלקוטי תורה מהאר"י ז"ל):
60 הם הזמן של קבלת ש"ך, ולא הזמן כשהעולם הוא כך מצד
61 תכלית בריאתו – לכן מעיר רבנו הזקן, שעיקר קבלת השכר
62 הוא בא"ה השביעי, ועד אז נוצרת בעיקר בעולם התכלית
63 והשלימות של בריאתו, כמו שכתוב ב'לקוטי תורה'
64 מהאר"י ז"ל):

1 ברם, הדבר טעון הסברה: מאחר שאף העולמות הרוחניים
2 והעליונים יותר אינם יכולים לקבל את האור רק על ידי
3 לבושים, כיצד, אפוא, יוכלו לקבל את האור בעולם הזה בלי
4 לבושים! – את זה מסביר רבנו הזקן בהמשך הדברים, שלשם
5 כך נתן הקב"ה את
6 התורה, הנותנת כוח
7 לקבל את אור אי"סוף
8 כמו שהוא, ועם זאת לא
9 להיות בטלים במציאות:
10 ולזה – ולכן, נתן
11 הקדוש-ברוך-הוא
12 לישאל את התורה,
13 שנקראת עו וכת, –
14 היא הנותנת כוח לקבל
15 את גילוי אור אי"סוף
16 בלי לבושים, וכמאמר
17 ה"ר"ם: ש'הקדוש-ברוך-
18 הוא נותן כח בצדיקים
19 לקבל שכרם לעתיד
20 לבא, – ולשם מה, ומדו
21 פעולתו של כוח זה? –
22 כדי שלא יתבטלו
23 במציאות ממש באור ה', הנגלה לעתיד בלי שום לבוש,
24 בדכתיב: – כמו שכתוב: "ולא יבנה עוד מוֹרֵד [פרוש,
25 שלא יתבסס ממך בנגף ולבוש], – שהקב"ה לא "יתבסה"
26 עוד. שכן, ישנו פירוש המפרש את כוונת הפסוק על אי-עצירת
27 גשמים, ולכן מפסיק רבנו הזקן באמצע הפסוק ומפרשו כפירוש
28 רש"י, שהקב"ה לא יבסה את עצמו בכנף ובלבוש – ולאחר
29 מכן הוא ממשיך בסיום הפסוק: והיו עיניך ראות את
30 מוֹרֵד", – את הקב"ה; וכתוב: "כי עין בעין יראו וגו'",
31 – העין שלמטה תראה את העין שלמעלה, כלומר: יראו
32 בפועל את ההתגלות של אור הוי"ו וכתוב: "לא יהיה לך

ליקוטי אמרים

ולזה נתן הקב"ה לישאל את
התורה שנקר' עוז וכח וכמארו"ל שהקב"ה נותן כח
בצדיקים לקבל שכרם לעתיד לבא שלא יתבטלו
במציאות ממש באור ה' הנגלה לעתיד בלי שום לבוש
כדכתיב ולא יבנה עוד מוֹרֵד [פי' שלא יתבסה ממך
בכנף ולבוש] והיו עיניך רואות את מוֹרֵד וכתוב כי
עין בעין יראו וגו' וכתוב לא יהיה לך עוד השמש לאור
יומם וגו' כי ה' יהיה לך לאור עולם וגו'. ונודע שימות
המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושלמות
בריאות עולם הזה שלכך נברא מתחילתו*

הגהה

(וקבלת ש"ך עקרו בא"ה השביעי כמ"ש בלקוטי תורה מהאר"י ז"ל):

וגם כבר היה לעולמים
מעין זה בשעת מתן תורה
כדכתי' אתה הראת לדעת
כי ה' הוא האלהים אין
פעולתו של כוח זה? –

כדי שלא יתבטלו
במציאות ממש באור ה', הנגלה לעתיד בלי שום לבוש,
בדכתיב: – כמו שכתוב: "ולא יבנה עוד מוֹרֵד [פרוש,
שלא יתבסס ממך בנגף ולבוש], – שהקב"ה לא "יתבסה"
עוד. שכן, ישנו פירוש המפרש את כוונת הפסוק על אי-עצירת
גשמים, ולכן מפסיק רבנו הזקן באמצע הפסוק ומפרשו כפירוש
רש"י, שהקב"ה לא יבסה את עצמו בכנף ובלבוש – ולאחר
מכן הוא ממשיך בסיום הפסוק: והיו עיניך ראות את
מוֹרֵד", – את הקב"ה; וכתוב: "כי עין בעין יראו וגו'",
– העין שלמטה תראה את העין שלמעלה, כלומר: יראו
בפועל את ההתגלות של אור הוי"ו וכתוב: "לא יהיה לך

5. סנהדרין ק, ב. 6. ישעי' ל, כ. 7. ישעי' נב, ח. 8. ישעי' ס, יט.

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' א

10 – במים צוננים, אבל מים אחרונים אין נוטלין אותם אלא דווקא
11 בצונן, מפני שמים חמים מפעפעיין ו-מרככים את הידים, ונמצא
12 שאין הם מעבירין את הוזהב של התבשיל, אלא להיפך הם
13 גורמים שזוהמת התבשיל תיבלע בידיים.
14 מה ששינונו, מים ראשונים נוטלין בין בחמין בין בצונן. אמר רב יצחק
15 בר יוסף אמר רבי ינאי, לא שנו דין זה שאפשר ליטול ידיים למים
16 ראשונים אפילו במים חמים אלא באופן שחום המים מועט ואין
17 הקד

1 אין נוטלין על גבי קרקע אלא דווקא שישפכו המים בקל. גירסא
2 אחרת: ואמרי לה, מים אחרונים אין נוטלין אותם על גבי קרקע.
3 שואלת הגמרא: מאי בינייהו – מה ההבדל בין הלשונות, הרי לפי
4 שניהם אין ליטול על גבי קרקע. עונה הגמרא: איבא בינייהו, אם
5 מותר ליטול מים אחרונים על גבי קרקע – חתיכות עצים וקסמין,
6 שלפי הלשון הראשונה אין ליטול עליהם, שהרי אינם כלי. ולפי
7 הלשון השניה אפשר ליטול עליהם, שהרי אינו נוטל על גבי
8 קרקע.
9 הלכה נוספת: מים ראשונים, נוטלין אותם בין במים חמים ובין בצונן

יום ראשון

ה'תש"ג

ג אדר שני

יום רביעי

שיעורים. חומש: פקודי, רביעי עם פירש"י.

תהלים: יח"ב.

תניא: והנה בכל . . . 86 מסטרא דא.

מענה הצ"צ לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת עול איז משנה דעם מהות. דורך קבלת עול פון א עבד פשוט, וואָס בשעת ער שלאָפט איז אויך ניכר דער עול העבדות זיינער, קען אפילו א למדן און א גאון אויך קומען צו דער מעלה און חשיבות פון א פראָסט-תמימות'דיקען מסירת-נפש איד.

מענה ה"צמח צדק" לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת על משנה אַת המהות. על ידי קבלת על של עבד פשוט, שגם בשנתו נכר עליו על עבודתו, יכול גם למדן וגאון להגיע למעלתו וחשיבותו של יהודי של מסירת נפש פשוט ותמים.

יום שני

ה'תש"ג

ד אדר שני

יום חמישי

שיעורים. חומש: פקודי, חמישי עם פירש"י.

תהלים: כג"ח.

תניא: פרק לה. והנה . . . מד ועבודתם.

צו חסידות ביים מיטעלען רבין, איז געווען זייער שטיל, דאָך פלעגט ער בשעת חסידות זאָגען: שא, שא.

דער טאטע האָט עם ערקלערט, אז דאָס איז געווען אויף להשקיט נביעת המוחין. און האָט מיט דעם מבאר געווען דעם מאמר הזהר סבא דעתוהי סתים דשקיט ושכיך.

בעת אמירת החסידות אצל אדמו"ר האמצעי שרר שקט מחלט. למרות זאת נהג לומר תוך כדי אמירת חסידות: שא! שא!

אבא [=אדמו"ר הרש"ב] הסביר, שהדבר נעשה כדי להשקיט [=לרסן] את נביעת המוחין, המעלה במחשבה דעות נוגדות] ובכך באר מאמר הזהר "סבא דעתוהי סתים, דשקיט ושכיך" [=זקן דעתו מפלגה משום ששוקט ומישב].

יום שלישי

ה'תש"ג

ה אדר שני

יום ששי

שיעורים. חומש: פקודי, ששי עם פירש"י.

תהלים: כט"ד.

תניא: והוא בהקדם . . . מד בראשו עכ"ל.

למוד הנגלה, למוד החסידות ועבודה בפעל - כלם פאָחד מכרחים המה. ולא זו בלבד דאינו שיף לומר שהאחד ידחה או ידחה מפני חברו, אלא אדרבה הם מסיעים זה לזה, וכמאמר "ולא עם הארץ חסיד" - שצריך להיות למוד הנגלה, "איזהו חסיד המתחסד עם קונו", - שצריך להיות למוד החסידות, ותכלית הלמוד הלא הוא העבודה בפעל.

יום
רביעי

שבת

ו אדר שני

ה'תש"ג

הפסוק: ותשלם כל המלאכה.
בברכות הפסוקה אומרים תמיד: נאמן ורחמן אתה, תושיע ותשמוח.
שיעורים. חומש: פקודי, שביעי עם פירש"י.
תהלים: להילח.
תניא: והנה ביאור . . . והמשכיל יבין.

מקבל אצל זקני אנ"ש: ספר התניא הוא לקוטי עצות מה שענה רבנו הגדול לאנ"ש על יחידות בשנות תק"מ-תק"ן. בקיץ תקנ"ב התחיל לסדר את ספר התניא בצורתו כמו שהוא עתה לפנינו. תקנ"ג - כבר היו העתקות רבות ממנו, ובמשך הזמן נשתבשו, וגם התחילו לזיפו. ומהאי טעמא [=ומסכה זו] נזדרז רבנו למסרו לרפוס. יש נסח אחר: עשרים שנה כתב רבנו את ספרו התניא, ודיק בכל תבה ותבה. בשנת תקנ"ה כבר היה צרוף וזקוק, ואז נתן רשות להעתיקו, וכשרבו ההעתיקות ונשתבשו מסרו לרפוס.

ה"צמח צדק" ספר אשר, בראש השנה הראשונה לחייו - שנת תק"ן - אמר רבנו הגדול דרוש "משביעין אותו תהי צדיק כו", והוא הוא שלשת פרקים הראשונים של ספר התניא.

יום
חמישי

יום ראשון

ז אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: לט"מג.
תניא: פרק לו. והנה . . . 90 ואפסי עוד.

אז מען געהט אין גאס דארף מען טראכטען דברי תורה צי אין מחשבה צי אין דבור, דאס ווענדט זיך, צי מען מעג ע"פ דין ריידען דארטען דברי תורה. אבער אז ער געהט און איז ניט פארנומען אין דברי תורה, זאגט איהם דער שטיין אויף וועמען ער טרעט: בולאך (גולם) וואס טרעסטו אויף מיר? מיט וואס ביסטו העכער פאר מיר?

פאשר הולכים ברחוב - צריך להרהר בדברי תורה, או במחשבה או בדבור. הדבר תלוי, אם מתר, על פי דין, לדבר שם דברי תורה. אף אם הוא הולך ואינו עסוק בדברי תורה - מטיחה בו האבן עליה הוא דורף: גלם! מדוע אתה דורף עלי? במה היא עליונותך עלי?

יום
שישי

יום שני

ח אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, שני עם פירש"י.
תהלים: מד"מת.
תניא: והנה תכלית . . . מו במציאות.

אדני אבי מורי ורבי [הרשב"ב] פותב בכתב באחד ממכתביו: טובה פעלה אחת מאלף אנחות. אלקינו חי, ותורה ומצות נצחיים הנה, עזב את האנחה ושקד בעבודה בפעל ויחנה האלקים.

שבת קודש

יום שלישי

ט אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: מט"ד.

תניא: ולזה נתן . . . מו מהאר"י ז"ל.

בְּרַבְרַת בּוֹרַא גְּפִשׁוֹת אֹמְרִים עַל כָּל מָה שֶׁבְּרַאָת - הַכֶּ'ף בְּחוּלָם וְלֹא בְּקַמְז.

גְּדַל הַתְּשׁוּקָה לְהַתְקַשְׁרוֹת, יְכוּל לְהִשְׁבִּיעַ רַק כֶּאֱשֶׁר יִלְמַד מֵאֲמָרֵי הַחֲסִידוֹת שְׂאוּמֵר הָרַב וְכוּתב, כִּי בְּרַאִית פָּנִים בְּלִבְד לֹא סְגִי [=דין].

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' ב

40 וְשִׁמְתִיהּ - ונידה את המזיק. אָתָּא לְקַמְזָהּ - בא המזיק לפני מר בר
 41 רב אשי, אָמַר לִיה מַר בַּר רַב אֲשִׁי לְמוֹזֵק, אָמַי תַּעֲבִיד הָכִי - מדוע
 42 עשית כך, כלומר מדוע שברת חבית זו, אָמַר לִיה המזיק, הִיבִי
 43 אֲעֲבִיד כִּי אֲחַבֶּיהָ בְּאוֹנָא - איך אעשה, הרי אני הייתי ישן שם
 44 והם הושיבו את החבית באוזני. לא קיבל מר בר רב אשי את
 45 התנצלותו ואָמַר לִיה, אָתָּא בְּדוֹכְתָא דְשְׂכִיחֵי רַבִּים מֵאֵי בְּעִית - אתה
 46 במקום שמצויים בו רבים מה תבקש, כלומר מדוע ישנת במקום זה
 47 שהוא סמוך לרשות הרבים, ואין לך רשות להיות שם, אָתָּא הוּא
 48 דְשָׁנִית - אתה הוא ששינית מן הראוי, ואם כן ויל שלים - לך ושלם
 49 לסבלים את הנזק שגרמת להם, אָמַר לִיה המזיק למר בר רב אשי,
 50 הֲשִׁתָּא נְמִי - גם עתה אף שנתחייבתי לשלם, אין ביכולתי לשלם
 51 מיד, אלא לִיקְבַּע לִי מַר זִמְנָא - יקבע לי הרב זמן לתשלום וְאִפְרַע
 52 את הנזק. קִבַּע לִיה זִמְנָא - קבע לו מר בר רב אשי זמן לפרעון
 53 הנזק, אוֹלָם כִּי מָטָא זִמְנָא - כשהגיע זמן הפירעון אֵיעֻבְב -
 54 התעכב המזיק ולא בא לשלם את החוב בזמנו. ולאחר זמן כִּי אָתָּא
 55 - כשבא המזיק לשלם את הנזק, אָמַר לִיה מַר בַּר רַב אֲשִׁי, אָמַי
 56 לֹא אָתִית בְּזִמְנָךְ - מדוע לא באת לשלם בזמן שקבעתי לך. אָמַר
 57 לִיה המזיק, כִּל מִילֵי דְצִיִּיר וְחִתִּים וְגִיל וְנִי - כל דבר הצרוך או
 58 חתום או מדוד או מנזי לית לן רְשִׁיתָא לְמַשְׁקַל מִינֵיהּ - אין לנו
 59 (המזיקים) רשות ליטול ממנו, עַד דְמַשְׁפַּחִינָן מִיּוֹדֵי דְהַפְקָרָא - עד
 60 שאנו מוצאים דבר של הפקר ליטול ממנו, ולכן לא יכולתי לשלם
 61 בזמן, כי לא מצאתי דבר שאינו מדוד או מנזי, שאהיה רשאי
 62 ליטול ממנו.
 63 וְאָמַר אֲבִי, מְרִישׁ הָוָה אֲמִינָא, הָאֵי דְשָׂרֵי מִיָּא טְפוּמָא דְחֻצְבָא - מה
 64 שנוהגים לשפוך מים מפי הכד לארץ קודם ששותים ממנו, הוא
 65 מְשׁוּם צִיבְתָא - קסמים וקשים שצפים על גבי המים, ועל ידי
 66 שפיכה זו יפלו לארץ וישארו המים נקיים. אָמַר לִי מַר (ורבה), שאין
 67 זה הטעם, אלא מְשׁוּם דְאִבְיָא מִיָּם הַרְעִים - שלפעמים יש בנהר
 68 מים ששתו מהם שדים, והם עלולים להזיק למי שישתה מהם,
 69 ותקנתם היא לשפוך מעט מהם, ועל ידי כך שוב אינם מזיקים.
 70 מעשה בענין זה: הוּוּא בַר שִׁיָּא דְהָוָה כִּי רַב פְּסָא - מעשה בשד
 71 אחד שהיה בביתו של רב פפא והיה משמשו, אָוֹל לְאֲתוּוֵי מִיָּא
 72 מִנְהָרָא - פעם אחת הלך השד להביא מים מהנהר עבור בני ביתו
 73 של רב פפא, אֵיעֻבְב - התעכב השד בהבאת המים יותר מהזמן
 74 הרגיל, כִּי אָתָּא - כאשר בא השד עם המים אָמְרוּ לִיה - שאלו
 75 בני הבית את השד, אָמַי אֵיעֻבְבָת - מדוע התעכבת בהבאת
 76 המים, אָמַר לָהּוּ השד, מְשׁוּם שהמתנתי עַד דְהִלְפִי מִיָּם הַרְעִים -
 77 עד שיהלפו המים הרעים ששתו המזיקים מהם, כדי שלא תנזקו
 78 בשתייתם, אָדְהִי - בינתיים

1 שאינו נזהר בוה, יכול אדם אחר הרואה אותו לעשות לו כשפים
 2 ולהזיקו, אבל מי שנוהר בוה ביותר, אין הכשפים שולטים עליו,
 3 ואינו ניזוק על ידיהם.
 4 מעשה בענין זה: רַב חֲסֵדָא וְרַבָּה בַר רַב הוּנָא הוּוּ קְאָוְלִי בְּאַרְבָּא -
 5 עמדו להפליג בספינה, אָמְרָה לָהּוּ הָיָא מְטְרוֹנִיתָא - אמרה להם
 6 אשה נכרית חסובה, אֲחַתְּכֵן בְּהַרְוִיכוּ - הושיבוני עמכם בספינה,
 7 אולם רב חסדא ורבה בר רב הונא לא אֲחַתְּכֵן - לא הושיבוה
 8 עמהם, שלא רצו שתצטרף עמהם בהפלגתם, אָמְרָה מְלָתָא -
 9 אמרה המטרוניתא לחש של כישוף, ועל ידי זה אָסְרָתָה לְאַרְבָּא -
 10 קשרה את הספינה שלא תזוז ממקומה. אך אף הם היו בקיאים
 11 בוה, לפיכך אָמְרוּ אֵינְהוּ מְלָתָא - אמרו הם (רב חסדא ורבה בר
 12 רב הונא) דבר כישוף אחר לבטל את הכשפים שעשתה, ועל ידי
 13 זה שָׂרְיָה - תשרו את הספינה, שתוכל להפליג. אָמְרָה לָהּוּ אותה
 14 מטרוניתא, מֵאֵי אֵיעֲבִיד לָבוּ - מה אעשה לכם, איני יכולה לשלוט
 15 בכם על ידי כשפים מפני שאתם נזהרים בשלשת הדברים
 16 שגורמים לכשפים שיוכלו לשלוט על האדם, ואלו הם, דְלָא מְקַנְהָ
 17 לָבוּ בְּחֻפְסָא - שאינם מקנחים עצמכם בחרס בבית הכסא, וְלֹא
 18 קְטִיל לָבוּ בִּינָה אֲמַנְוִיכוּ - ואין אתם הורגים כינה במלבושכם, וְלֹא
 19 אָכִיל לָבוּ יִרְקָא מְכִישָׂא דְאָסֵר גִּינְאָה - ואין אתם מושכים ירק מן
 20 האגודה שקשר הגנן כדי לאוכלו, אלא אתם מתירים את כל
 21 האגודה כדי להוציא את הירקות ולאוכלם.
 22 וְאָמַר אֲבִי, מְרִישׁ הָוָה אֲמִינָא, הָאֵי דְלָא אָכְלֵי יִרְקָא דְנִפְל (אתבא)
 23 [מתבא] - מה שמקפידים שלא לאכול ירק שנפל מהשלחן, הוא
 24 מְשׁוּם מְאִיסוּתָא - שהוא מאוס לאכילה. אָמַר לִי מַר (ורבה), שאין
 25 זה הטעם, אלא מְשׁוּם דְקָשָׁה לְרִישׁ הַפָּה - שאכילת ירק זה גורמת
 26 לריח רע מן הפה.
 27 וְאָמַר אֲבִי, מְרִישׁ הָוָה אֲמִינָא, הָאֵי דְלָא יִתְבִי הוֹתֵי מְרוּזָא - מה
 28 שמקפידים שלא לשבת תחת המרזב (הצינור) המקלה מים מן הגג,
 29 הוא מְשׁוּם שׁוּפְכִים - שמא ישפכו עליו מים מאוסים, ממה
 30 שהשתמשו אנשים על הגג ושפכו, ומים אלו מקלחים למרזב. אָמַר
 31 לִי מַר (ורבה), שאין זה הטעם, אלא מְשׁוּם דְשְׂכִיחֵי מְרוּזָא -
 32 שבמקום זה מצויים שדים המזיקים לבני אדם.
 33 מעשה בענין זה: הָנְהוּ שְׁקוּלָאֵי - מעשה באנשים הנושאים משאות
 34 תמורת שכר (סבלים), הָוּוּ דְרוּ חֲבִיתָא דְחֻמְרָא - שנשאו חבית של
 35 יין ממקום למקום, בְּעָזוּ לְאִיתְפוּחֵי - רצו הסבלים לנוח בדרךכם,
 36 אֲחַתְּכֵן הוֹתֵי מְרוּזָא - הגירו את החבית תחת מרזב (צינור
 37 המקלה מים מן הגג), פְּקַעָה - נשברה החבית, על ידי מוזיק (שד)
 38 אחד שישב שם. אָתָּו לְקַמְזָה דְמַר בַּר רַב אֲשִׁי - באו הסבלים לפני
 39 מר בר רב אשי. אָפִיק שִׁפּוּרֵי - הוציא מר בר רב אשי שופרות

האם לקטן יש עבירות? יום ראשון ג' אדר ב' ה'תשע"ט

מאיידך, בשו"ת הרדב"ז (ח"ו סי' שני אלפים שיה) כתב להיפך: גם הסוברים שקטן שהזיק חייב לשלם כשיגדל, אין זה אלא בנוגע לתשלומי ממון, כדי שלא ייצא הניזק נפסד, אך על עבירות שבין אדם למקום אינו צריך תשובה, כי מעשה קטן אינו נחשב לעבירה כלל.

ואת הראיה מקרבנות, דחה ה'פרי מגדים' (פתיחה כוללת לאר"ח ח"ב, א) מזה שהרמב"ם דייק והביא זאת דווקא לגבי היתר אכילת קדשים למחוסרי כפרה (האסורים באכילת קדשים עד להבאת הקרבן), כפי שהדגיש: 'שהרי אדם מביא קרבן על בניו ובנותיו הקטנים אם היו מחוסרי כפרה, ומאכילן בזבוחים, אך הכפרה שעל ידי הקרבן אינה שייכת לקטן.

ובהכרח צריך לפרש כך, כי בקרבן הבא לכפרה נדרשת דעת הבעלים כדי שיכפר, ואילו לקטן אין דעת, ולכן דין זה נאמר רק לגבי קרבן הבא להתירו בקדשים.

ואדמו"ר הזקן הכריע (שו"ע סי' שמג, סי"א) כי מעיקר הדין קטן שעבר עבירה אינו צריך תשובה כשיגדל, אך מכל-מקום "טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה".

הלכות מחוסרי כפרה פרק א, הלכה ה: שְהָרִי אֲדָם מִבֵּיא קֶרְבָן עַל בְּנָיו וּבְנֹתָיו הַקְטָנִים, אִם הָיוּ מְחַפְרֵי כְפָרָה, וּמְאִכְלִים בְּזֻבָחִים.

הפוסקים דנו בקטן שעשה דבר האסור מהתורה: האם מעשהו נחשב לעבירה אלא שהתורה פטרה אותו מעונש משום שאינו בן דעת, או שאין מעשהו נחשב כמעשה עבירה כלל.

והנה, יש סוברים שקטן שהזיק חייב לשלם את הנזק כשיגדל (הגהות אשרי ב"ק פ"ח, ט), ומבואר מזה שהמעשה שעשה בקטנותו יש בכוחו לחייב, אלא שבתור קטן אי אפשר לחייבו ולכן כשיגדל ויהיה בן דעת, יתחייב.

אמנם לדעת רוב הפוסקים פטור מלשלם גם כשיגדל, וכן נפסק להלכה (שו"ע חו"מ סי' צו ט"ג). אך כתב בשו"ת מהרי"א אסאד (ח"ב אהע"ז סי' סח) שהמחלוקת היא לעניין תשלומי נזק, אך בחיוב לשם כפרה, חייב לכל הדעות. וראיה לדבר מהמבואר בהלכה זו שהאב מביא קרבן על בניו ובנותיו הקטנים, הרי שגם קטן שייך לקרבן שעניינו לכפרה.

לילה מחוסר זמן? יום שני ד' אדר ב' ה'תשע"ט

והקשו אחרונים (הר המורה כאן סק"א, שואל ומשיב מהדו"ת ח"ד סי' 10):

בהל' פסולי המוקדשין (פ"ג הכ"א) כתב הרמב"ם, "דבר שמצותו ביום שנתקדש בכלי שרת בלילה, נפסל וישרף... כגון שקמץ מנחה בלילה ונתן קומצה לכלי שרת, הרי זו נשרפת". ובגמרא (מנחות ק, א) מבואר שהלכה זו היא לפי הדעה ש'לילה אינו מחוסר זמן' וצריך לשרוף את הקומץ (שנתקדש בכלי שרת בלילה) ואי אפשר להחזירו לכלי ולקמוץ מחדש ביום, משום שנתקדש כבר בנתינתו לכלי שרת (ואי אפשר לערב קומץ שנתקדש עם שיידי מנחה) וכיון שכלי שרת מקדשים את הניתן בהם רק בזמן הקרבנם, צריך לומר שכבר בלילה שלפני ההקרבה הוא זמן ההקרבה (לילה אינו מחוסר זמן). ואם כן דברי הרמב"ם כאן ש'לילה מחוסר זמן' הם בסתירה לדבריו שם!

ותירץ ה'שואל ומשיב':

למסקנת הגמרא (מנחות שם) דין זה (שקומץ שניתן בכלי שרת בלילה ישרף) מתפרש לפי הדעה שכלי שרת מקדשים אפילו שלא בזמנו, ולכן הקומץ מתקדש בנתינתו לכלי שרת אף שעדיין לא הגיע זמן ההקרבה, כי 'לילה מחוסר זמן', כדברי הרמב"ם כאן.

הלכות מחוסרי כפרה פרק ג, הלכה ד: זָב פֶּעַל שְׁלֹשׁ שְׂרָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת בְּלֵיל שְׁמִינִי שְׂאָחַר שְׁבַעַת יָמֵי נְקִיּוּם - אִינוּ מִבֵּיא קֶרְבָן שְׁנֵי עַל שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת אֵלּוּ, אֶלָּא קֶרְבָן אֶחָד עַל הַשְּׁלֹשׁ הָרְאִישׁוֹנוֹת... הָרִי לֹא יֵצֵא לְזֶמֶן שְׂרָאוֹי לְקֶרְבָן; וְהַלְלִיָּהּ מְחַפֵּר זֶמֶן הוּא.

זב שראה שלש ראיות מביא קרבן ביום השמיני, לאחר ספירת שבעה ימים נקיים (לעיל פ"ב ה"ו). ואם ראה ביום השמיני שלש ראיות נוספות, מביא קרבן שני על הזיבה החדשה ואינו נפטור בקרבן הראשון, כי חיוב הקרבן חל לפני הראיות החדשות.

ואם ראה את שלש הראיות הנוספות בליל שמיני, לדעת רבי יוחנן (כריתות ח, א) 'לילה אינו מחוסר זמן', וזמן חיוב הקרבן על שלש הראיות הראשונות מתחיל מליל שמיני (ופה שאין מקריבים בלילה הרי זה עיכוב צדדי) לפני הראיות הנוספות, ולכן הזיבה החדשה אינה נכללת בקרבן זה ועליו להביא קרבן אחר, אך לדעת חזקיה 'לילה מחוסר זמן', וזמנו של חיוב הקרבן לא הגיע בליל שמיני אלא למחרתו ביום השמיני, ולכן יכול הקרבן לפטור גם את שלש הראיות שראה בליל שמיני. ופסק הרמב"ם כחזקיה, כיון שהיה רבו של רבי יוחנן (לחם משנה הגיגה פ"ב ה"ה).

מתי מנתק ה'עשה' את ה'לאו'? יום שלישי ה' אדר ב' ה'תשע"ט

אף על פי שהן מותרין שלא ימירו. נמצאת אומר, שתתחיד שהמיר - הרי התמורה קדש... ואחר מן השתפין שהמיר... הרי זה לוקה; ואין התמורה קדש. לאו הניתק לעשה אין לוקים עליו (הל' סנהדרין פי"ט ה"ב)

הלכות תמורה פרק א, הלכה א: וְלִמָּה לֹקֵחַ עַל הַתְּמוּרָה, וְהָרִי לֹא שָׁפָה נִמְקַל לְעֵשֶׂה, שְׁהָרִי נִאֶמַר: "וְאִם הָמַר יָמִיר... וְהָרִי הוּא וְתְמוּרָתוֹ וְהָרִי קֶדֶשׁ" מִפְּנֵי... שְׁאִין לֹא שָׁפָה שְׁוֹה לְעֵשֶׂה, שְׁהַצְבּוֹר וְהַשְּׁתַפֵּין אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, אִם הָמִירוּ -

'לאו הניתק לעשה' יש לומר כי כיון שה'עשה' בא לתקן את הלאו שנעשה, הרי הוא נגזר אחריו, וגם הסומא צריך לקיים 'עשה' זה, כדי שיוכל לנתק ולבטל את הלאו שעבר עליו.

ועוד מבאר על יסוד דברי 'תומים' (סי' ת קס"ז):

הדין שאין ה'עשה' מנתק ומבטל לאו גדול ממנו, אמור רק כאשר ה'עשה' מתקיים מאליו (כבתמורה, שעם פעולת האיסור (ההמרה) נעשית המצוה 'ותמורתו יהיה קודש'), אבל כאשר קיום ה'עשה' הוא על-ידי פעולה בפני עצמה ('קום ועשה') לדעת הרמב"ם ה'עשה' מבטל את הלאו גם כאשר הלאו גדול מן ה'עשה'.

ולכן בדרך כלל ה'עשה' מבטל את ה'לאו', אף שהסומים פטורים ממצוות-עשה ומצווים על לא-תעשה - היות ולקיום מצוות-עשה נדרשת עשיה ('קום ועשה'), הרי ה'עשה' מבטל את ה'לאו', אף שאיסורו גדול מן ה'עשה'.

אך הממיר קרבן לחולין לוקה, כי איסור ה'לאו' ('לא ימיר') חל גם על הממיר בהמה של ציבור ושל שותפים, ואילו ה'עשה' ('ותמורתו יהיה קודש') אינו מתקיים בציבור או בשותפים, ו'עשה' שאינו חל על כולם אינו מנתק לאו שכולם חייבים בו.

והקשה ה'תורת חסד' ('א"ח סי' ח סק"ב, ועוד)

לפי דברי הרמב"ם כאן, שהממיר לוקה ואין זה 'לאו הניתק לעשה' משום "שאיין לאו שבה שוה לעשה", היינו שאין ה'עשה' מנתק ומבטל לאו הגדול מה'עשה', איך יכול לחול דין 'לאו הניתק לעשה', והרי (לכמה דעות) סומא פטור ממצוות-עשה וחייב בלא-תעשה, (ראה בבא קמא פ"ב, ש"ח, כללים, מע' ס, כלל ס"ו. שו"ת רעק"א סי' קסט), ואם כן כל 'לאו' אינו שווה ל'עשה' אלא גדול ממנו?

ומיישב:

אף שהסומא מצווה על ה'לאו' ופטור מה'עשה', לענין

אימתי חלה קדושת הבכור?

יום רביעי ו' אדר ב' ה'תשע"ט

עולה' הרי זה בכור ואינו עולה" יש לדייק שאם אמר 'יהיה עולה' כשיצא רק מיעוט הוולד הרי הוא עולה ולא בכור, והרי לדעת הרמב"ם 'למפרע הוא קדוש', וכשיצא מיעוטו בלבד נתקדש בקדושת בכורה, ואם-כן איך אפשר לשנותו לקדושת עולה?

והביאור:

הוולד מתקדש למפרע מתחילת הלידה רק כלפי החלק שכבר יצא מן הרחם, ולכן ביציאת השליש הראשון של הוולד התקדש אותו שלישי ומכירתו לגוי אינה מכירה כיון שאינה שלו, אבל חלק הוולד שעדיין לא יצא, וודאי שלא חלה עליו קדושת הבכור עד יציאת רוב הוולד. ולכן אם יאמר בעת צאת מיעוט הוולד 'יהיה עולה' – הרי הוא עולה ולא בכור, כי החלק שבפנים לא התקדש בקדושת הבכורה.

(רע"א יור"ד סי' שיט ס"ב. חדושי רמ"ש שם.)

הלכות תמורה פרק ד, הלכה יב: אם אָמַר עִם יְצִיאַת רֵב רֵאשׁוֹ: 'יְהִי עוֹלָה' - הֲרֵי זֶה בְּכוֹר, וְאֵינוֹ עוֹלָה.

בכור בהמה טהורה קדוש לה' מלידתו, ומשיצא הוולד רובו או ראשו, הרי הוא קדוש (חולין ט"ז ב), כמו שפירש רש"י (ד"ה ה"ז יקבר) "דביציאת הרוב... קרינא ביה 'אשר יוולד'".

והנה, לדעת רב הונא הבכור "למפרע הוא קדוש". ולכן אם יצא שלישי הוולד ובעליו מכר לגוי חלק זה שיצא, ואחר כך יצא שלישי נוסף, ונמצא שרוב הוולד בחוץ – הרי הוא קדוש בבכורה. ואף שהגוי שותף בו ואם כן היה צריך להיות פטור מהבכורה (הל' בכורות פ"ד ה"ד) – כיון ש'למפרע הוא קדוש' נמצא שקדושתו החלה מתחילת הלידה, ומה שמכר לגוי אינה מכירה שהרי כבר התקדש ואינו שלו. וכן פסק הרמב"ם (שם, שם, ה"ד) כרב הונא ש'למפרע הוא גובה'.

והקשו האחרונים (מהרי"ט אלגוי בכורות פ"ד ה"א. חדושי רמ"ש חולין ט"ז): מלשון הרמב"ם כאן ("אמר עם יציאת רוב ראשו יהיה

חיבור מלאכותי - לטומאת מת ולחם משנה

יום חמישי ז' אדר ב' ה'תשע"ט

חלקים שונים בידי אדם. ואם חיבור בידי אדם אינו חיבור, כיצד נטמאים בגדים וכלים?

אלא מכאן שהכלל "אין חיבורי אדם חיבור" נאמר רק לגבי דברים שאין זו דרך החיבור המקורי שלהם, כגון בשר המת שמלכתחילה נוצר כדבר אחד ואם נחלק והתחבר שוב על ידי אדם, אינו נחשב בכך למחובר. וכן נאמר ב'תוספתא' לגבי אתרוג שנחתך וחיברו שאינו נחשב שלם, כי מלכתחילה היה מחובר מעצם בריאתו ולא באופן מלאכותי, אך בגדים וכלים נחשבים כדבר אחד למרות שחיבורם נעשה על ידי אדם כי זו דרכם מלכתחילה (משנה אחרונה אהלות ג, ד).

ולפי זה מובן מדוע בלחם משנה מועיל החיבור בידי אדם להחשיבו כשלם, כי עיקר חיבורו של הלחם מלכתחילה הוא בידי אדם, ולכן אף לאחר שנפרד יועיל החיבור בידי אדם

הלכות טומאת מת פרק ד, הלכה ה: פְּזוּת מִן הַמֵּת שֶׁחֲתָבוּ חֲלָקִים . . . אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַנְעַ קְצָתוֹ, אֶף עַל פִּי שֶׁחֲפְרוּ - שְׂאִין חֲפוּרֵי אָדָם חֲפוּר.

בשולחן ערוך ('או"ח סי' קס"ב) נפסק שאם יש לאדם שני חצאי לחם יכול לחברם באמצעות קיסם ובכך לברך את ברכת 'המוציא' על לחם שלם, וכן לצאת ידי חובת 'לחם משנה' בשבת.

ולכאורה קשה, הרי בהלכה זו נפסק שחיבור מלאכותי ביד אדם אינו נחשב חיבור, ולכן שני חלקים מבשר המת שבכל אחד מהם אין שיעור טומאה (כזית) אינם מטמאים אף אם חיברם, ומדוע בלחם מועיל החיבור להחשיבו כשלם? ועל עצם ההלכה יש להקשות: בגדים נעשים על ידי אריגת אדם, וכן כלים מיוצרים ברובם באמצעות חיבור

בשנית, כדי להחשיבו כשלם (ויען דוד א יו"ד קלה, ד).
 ואדמו"ר הזקן פסק למעשה (אור"ח סי' קס"ג) שאם אין לו לחם שלם, יוכל להסתמך על חיבור שני חצאים, אך אם יש

בשנית, כדי להחשיבו כשלם (ויען דוד א יו"ד קלה, ד).
 ואדמו"ר הזקן פסק למעשה (אור"ח סי' קס"ג) שאם אין לו לחם שלם, יוכל להסתמך על חיבור שני חצאים, אך אם יש

בית שמילאו עפר - לענין טומאה יום שישי ח' אדר ב' ה'תשע"ט

ובספר 'מים טהורים' (אהלות פט"ו מ"ז, חרד"ג ס"ק ב"ג) תירץ: מילוי הבית בעפר הנידון בגמרא הוא באופן שלא נתמלא הבית כולו אלא נשאר לפחות חלל טפח על טפח, ולכן רק אם יבטל את העפר תהא הטומאה שבתוך העפר 'טומאה רצוצה', אבל הרמב"ם מדבר באופן שמילא את כל הבית עד התקרה ולא נשאר חלל טפח, והרי זה כאילו ביטל שם את העפר גם אם לא ביטלו בפירושו.

וה'תוספות אנשי שם' (אהלות שם, בשם שושנים לדוד) ביאר: גם הרמב"ם סובר כמשמעות הגמרא שהלכה זו אמורה רק אם ביטל את העפר וגמר בדעתו לא לפנותו, כי רק כך הטומאה שבתוך העפר היא 'טומאה רצוצה', והרמב"ם לא כתב זאת כאן כי את עיקר הדין שדבר שאינו קבוע במקומו אלא בדעתו לפנותו אינו חוצץ בפני הטומאה הביא להלן (בפרק טו ה"א) וכאן בא להוסיף כי כיון שביטל את העפר להשאירו שם בקביעות, גם "בטל הבית" ו"כלים שבצדיה טהורים" אף שהם בתוך הבית, כי בטלה ממנו תורת 'בית' (אהל המאהיל).

הלכות טומאת מת פרק ז, הלכה ו: פית שְׂמֵלָאָהוּ עֵפֶר או צְרוּרוֹת - הָרִי זֶה בְּטָל הַבַּיִת, וְהָרִי הוּא כְּגַל שֶׁל עֵפֶר או צְרוּרוֹת; וְאִם הִיְתָה טְמֵאָה בְּתוֹךְ הָעֵפֶר - בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה וּבּוֹקֵעַת וְיוֹרֶדֶת, וְכֵלִים שֶׁבְּצִדֶיהָ בְּתוֹךְ הָעֵפֶר טְהוֹרִים.
 טומאה שבתוך העפר ואין בתוכו חלל טפח על טפח, היא 'טומאה רצוצה' ש"בוקעת ועולה בוקעת ויורדת".

והקשה ה'תוספות יום טוב' (אהלות פט"ו מ"ז): מדברי הגמרא (עירובין ע"ג, ב. סוכה ד, א) עולה שהלכה זו אמורה דווקא אם ביטל את העפר או הצרורות שהטומאה בתוכן, כי מאחר שביטלם וגמר בדעתו להשאירם שם, אין במקום הטומאה חלל טפח על טפח ו"טומאה שאין לה אהל טפח, בוקעת ועולה עד הרקיע (רש"י עירובין שם). אבל אם לא ביטלם שם, הרי זה כאילו פינה אותם, והטומאה אינה בוקעת כי אינה 'טומאה רצוצה'.

ואילו מדברי הרמב"ם כאן 'בית שמלאהו עפר... הרי זה בטל הבית' משמע שעצם מילוי הבית בעפר מבטל תורת בית ואין צורך לבטל את העפר!

ספק במצוות עשה - מה דינו? שבת קודש ט' אדר ב' ה'תשע"ט

והדאי וחלב וודאי, אבל ספק מותר באכילה. וכן מצוות 'עשה', כנטילת אתרוג או אכילת מצה, היא באתרוג וודאי ומצה וודאי ובספק אין המצוה מתקיימת. ולכן, תבואה שספק בה האם היא 'קצירכם' אי אפשר להקריבה לעומר כי 'קצירכם' משמעו וודאי.

אך ה'תורת חסד' (א"ח סי' ג) דוחה חילוק זה בנימוק שלפי דברי ה'חוות דעת' יש מאכלות אסורות שספקין יהא אסור מן התורה, כגון בהמה טמאה (הל' מאכ"א פ"ב ה"א) שבאכילתה יש גם איסור 'עשה' שנאמר "אותה" (את הטהורה) תאכלו" (דברים יד, ו) - אותה (את בהמה הטהורה) ולא את הספק. ואילו מלשון הרמב"ם כאן "כל הספיקות... בין במאכלות אסורות... אין חוששין להן אלא מדברי סופרים" משמע שאין חילוק וכל הספיקות במאכלות אסורות (גם אלו שיש בהם איסור עשה) איסורם מדרבנן.

הלכות טומאת מת פרק ט, הלכה יב: כָּל הַסְּפִיקוֹת - בֵּין בְּטֵמְאוֹת, בֵּין בְּמַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת... אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

והקשה ה'כרתי ופלתני' (יו"ד סי' קי, בית הספק ד"ה והנה יש לדקדק):

בגמרא (ר"ה יג, א) הקשו איך לקחו שעורים לקרבן העומר בעת כניסת ישראל לארץ בימי יהושע, והרי יתכן שהשעורים הבשילו כדי שליש גידולם בבעלות הגויים, והתורה אמרה "ראשית קצירכם - ולא קציר נכרי". ואם כדעת הרמב"ם שמן התורה ספק מותר ורק מדרבנן מחמירים ב'ספיקא דאורייתא' - מדוע לא יקריבו את השעורים אף שספק אם הביאו שליש ביד ישראל?

ומבאר ה'חוות דעת' (יו"ד שם, בית הספק בתחילתו): איסור אכילת חזיר או חלב ב'לא תעשה' הוא על חזיר

כתוב ב'עקידה' שעל ב' אופנים יכולים אנו לידע גדולת הבורא, מההנהגה תמידית בדרך הטבע, ומההנהגה הניסית, כמו ביציאת מצרים וקריעת ים-סוף, שהוא עניין שיודד המערכות וביטול הטבע, שבזה ניכר גדולת הבורא עוד יותר מאשר בהנהגת הטבע.

ממאמר שבת פרשת ויקרא, ה'תשכ"ח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ג' ט' אדר ב' תשע"ט

יום ראשון ג' אדר ב' ה'תשע"ט

הלכות שגגות

פרק חמשה עשר

1 יבאר אימתי יהיה חייב הכהן המשיח פר על שגגתו, וכהן
משיח שנסתפק לו אם שגג שגגה זו עם המעשה.

1 א. כָּבַר בְּאֲרֹנוֹ, שֶׁפֶל שֶׁגָּגָה שֶׁהִדְיוּט מִבֵּיא עֲלֶיהָ
2 חֲטָאת הַקְּבוּעָה פְּשׁוּבָה אוֹ שְׁעִירָה, אִם שֶׁגָּג בַּה
3 הַנְּשִׂיא - מִבֵּיא שְׁעִיר², וְאִם שֶׁגָּג בַּה פֶּהַן מְשִׁיח³ -
4 מִבֵּיא פֶרֶי⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁפֶהַן מְשִׁיחַ מִבֵּיא
5 פֶר עַל שֶׁגָּגָתוֹ? פֶּשְׁטָעָה בְּהוֹרָאת עֲצָמוֹ⁵, וְעֵשָׂה
6 מְעֵשָׂה בְּשֶׁגָּגַת הוֹרָאתוֹ⁶ לְבִדְהָ⁷. וְהוּא שֶׁיְהִיֶּה חֲכָם
7 מִפְּלֵא⁸. שְׁנֵאמַר: אִם הִפְהֵן הַמְּשִׁיחַ יַחֲטֵא לְאִשְׁמַת
8 הָעַם - הָרִי מְשִׁיחַ כְּצַבּוּר: מָה הַצַּבּוּר, שֶׁהֵן בֵּית דִּין,
9 אֵינֶן חֵיבִין בְּקִרְבָּן עַד שֶׁיְהִיּוּ חֲכָמִים רְאוּיִין
10 לְהוֹרָאָה, וְיִטְעוּ בְּהוֹרָאָה, וְיַעֲשׂוּ הַעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם,
11 וְיִוְרוּ לְבִטֵּל מְקַצָּת וְלִמְצוֹת מְקַצָּת, כִּף הַמְּשִׁיחַ בְּכָל
12 הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ⁹.

2 נאמר (ויקרא ד, כב"ג) "אשר נשיא יחטא וגו' בשגגה
וגו' והביא את קרבנו שיער עזים זכר תמים". (3) "כהן
גדול שנמשח בשמן המשחה ולא המרובה בכגדים".
4 שנאמר (שם ו, ג) "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב
וגו' פר בן בקר תמים לה' לחטאת". (5) שהורה לעצמו
בטעות כי דבר זה מותר. (6) משנה הוריות ו: רז: "הורה
כהן משיח לעצמו שוגג ועשה שוגג מביא פר וכו' שהוראת
כהן משיח לעצמו כהוראת בית דין לציבור, אין חייבין אלא
על העלם דבר עם שגגת המעשה, וכן המשיח". ודבר זה
נלמד (שם ו:): ממה שנאמר בכהן משיח (שם) "לאשמת
העם", הרי משיח כציבור, אבל אם לא הורה לעצמו להתיר
אלא שגג ועשה בלי הוראתו להתיר, אינו מביא כלל קרבן.
7 שאם הורה עם בית דין, הואיל ולא סמך בשעת מעשה
על הוראתו לבדה - הרי זה פטור. (8) אבל אם אינו מופלא
אין הוראתו הוראה מעליא. ומופלא הוא שהוסמך להוראה,
כמו מופלא שבבית דין אצל זקן ממרא, אבל לא צריך
שיהיה ראש ישיבה כמו במופלא שבבית דין שבמשנה ד:
"או שלא היה מופלא של בית דין". (9) עניין "שיבטל
מקצת ויקיים מקצת". וברור כי אינו חייב אלא בדבר שאין
הצדוקים מודים בו, כדין הצבור. וכן נראה מדברי רבינו
להלן (הלכה ב). שהדגים רק בזורק מרשות לרשות, ולא
במוציא מרשות לרשות.

13 ב. בַּיְצִדּוֹ¹⁰? פֶּהַן מְשִׁיחַ שֶׁטְעָה בְּהוֹרָאָה לְעֲצָמוֹ
14 וְדָמָה שֶׁהִזְרוּק מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת בְּשֶׁבֶת מְתָר¹¹, וְזוֹרֵק
15 מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת וְהוּא תוֹלָה בְּהוֹרָאתוֹ לְעֲצָמוֹ -
16 כְּשִׁינְדַע לֹו חֲטָאוֹ יְבִיא פֶר לְחֲטָאת. אֲבָל אִם לֹא

17 תִּלָּה בְּהוֹרָאתוֹ, אֲלֵא שֶׁגָּג זֶזֶק בְּשֶׁגָּגָה, אוֹ שֶׁתִּלָּה
18 בְּהוֹרָאתוֹ וְלֹא הָיָה חֲכָם מִפְּלֵא¹², אוֹ שֶׁעָקַר כָּל הַגּוֹף
19 בְּהוֹרָאתוֹ¹³ לְעֲצָמוֹ, אוֹ שֶׁשֶׁגָּג בְּהוֹרָאתוֹ לְבִטֵּל
20 מְקַצָּת, וְלֹא עֵשָׂה וְהוּא סוּמֵךְ עַל הוֹרָאתוֹ, אֲלֵא
21 עֵשָׂה בְּשֶׁגָּגָה אַחֲרָת¹⁴, אוֹ שֶׁהָיָה מְזִיד בְּהוֹרָאָה וְשֶׁגָּג
22 בְּמַעֲשָׂה¹⁵ - הָרִי זֶה פְּטוּר מִקְרָבָן כָּלִל; שְׁדִינּוֹ
23 לְהוֹרָאת עֲצָמוֹ כְּדִין הַקֶּהֱל לְהוֹרָאת בֵּית דִּין לְכָל
24 דְּבָר. הוֹרָה לְעֲצָמוֹ וְשָׂכַח מֵאֵי זֶה טַעַם הוֹרָה,
25 וּבִשְׁעַת מְעֵשָׂה אָמַר: הָרִינִי עוֹשֵׂה עַל דַּעַת הוֹרָאתִי
26 - הָרִי זֶה מִבֵּיא פֶר חֲטָאת¹⁶.

10 חייב כהן משיח להביא פר לחטאת. (11) אבל אם
הורה שהמוציא מרשות לרשות בשבת מותר - אינה הוראה,
כמפורש למעלה. (12) שם ז. שהוראתו אינה כלום.
13 משנה שם. "שאיין בית דין חייבין עד שיוורו לבטל
מקצת ולקיים מקצת, וכן המשיח". (14) כלומר, הורה
להתיר חלב הקיבה, ועכשיו רוצה לאכול שומן של היתר
ונתחלף לו ואכל בשוגג חלב הקיבה. (15) וכגון שידע
שהתיר כמזיד מטעם שאינו נכון, וכשבא מעשה לידו שחב
זרונו וסבר שמתעם נכון הורה ואכלו בחזקת היתר.
16 משנה שם "שוגג ועשה שוגג מביא פר", ובגמרא שם:
"אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שהורה ושכח מאיזה
טעם הורה ובשעה שטעה אמר הריני עושה על דעת
הוראתי".

ג. הוֹרָה לְעֲצָמוֹ לְבִטֵּל מְקַצָּת וְלִמְצוֹת מְקַצָּת
27 בְּעִבּוּדָה זָרָה¹⁷ וְעֵשָׂה כְּפִי הוֹרָאתוֹ - הָרִי זֶה מִבֵּיא
28 שְׁעִירָה כְּהִדְיוּט¹⁸. וְהוּא שֶׁיִשְׁגָּג בְּהוֹרָאָה¹⁹, כְּמוֹ
29 שְׁבִאֲרָנוֹ. שְׁאִין הִפְהֵן הַמְּשִׁיחַ חֵיב קְרָבָן אֲלֵא
30 בְּהַעֲלֵם דְּבָר בְּהוֹרָאָה עִם שֶׁגָּגַת הַמְּעֵשָׂה כְּצַבּוּר;
31 אֲבָל אִם שֶׁגָּג בְּמַעֲשָׂה בְּלִבְד בְּלֹא הוֹרָאָה, בֵּין
32 בְּעִבּוּדָה זָרָה בֵּין בְּשֵׂאֵר מִצּוֹת - אֵינּוֹ מִבֵּיא קְרָבָן
33 כָּלִל²⁰.

17 במשנה שם "שאיין בית דין חייבין עד שיוורו לבטל
מקצת ולקיים מקצת, וכן המשיח, ולא בעבודת כוכבים עד
שיוורו לבטל מקצת ולקיים מקצת". (18) ברייתא (שם):
"דתניא משיח בעבודת כוכבים וכו' ושויין שבשעירה וכו'
מגלן דאמר קרא (במדבר טו, כז) ואם נפש אחת - אחד יחיד
ואחד נשיא ואחד משיח כולם נפש אחת הן". (19) משנה
שם. "אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה וכן
המשיח ולא בעבודת כוכבים אין חייבין אלא על העלם דבר
עם שגגת המעשה" ובמסקנת הגמרא שם אמרו כי מה
שאמרו במשנה "וכן המשיח" מוסב גם על סוף המשנה
"ולא בעבודת כוכבים וכו'". וכן דעת חכמים בברייתא שם
ודלא כרבי. (20) "תנו רבנן ואם נפש אחת תחטא מעם
הארץ (ויקרא ד, כז) - פרט למשיח וכו' שיכול משיח על
העלם דבר עם שגגת מעשה מביא פר, על שגגת מעשה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולא מקורו במשנה (הוריות י' א.) ושם הלשון "שאין על גביו אלא ה' אלקיו".

לחודיה מביא כשבה ושעירה, תלמוד לומר מעם הארץ - פרט למשיח.

30 כלומר, דינו בזה כדין הציבור. 31 והרי הוא בכלל מה שנאמר "וכפר עליו הכהן על שגתו אשר שגג" - מי שחטאו בשגגה, חייב. 32 משנה שם י'. "איזהו נשיא זה מלך שנאמר (שם ד, כב) מכל מצוות ה' אלוקיו - שאין על גביו אלא ה' אלוקיו". 33 ברייתא שם: "מלכי ישראל ומלכי בית דוד, אלו מביאין לעצמם ואלו מביאים לעצמם" וביארו שם בגמרא: "התם לא כייפי אהרדי" (מלך ישראל ומלך בית דוד אינם שולטים אחד על השני). 34 משנה שם. "ואיזהו המשיח המשוח בשמן המשחה לא המרובה בבגדים". "ומרובה בגדים הוא שלא נמשח בשמן המשחה אבל לבש שמונה בגדים ובלבשו אותם נתרבה על שאר הכהנים וכו' וכן היו כהני בית שני, שנעדר בו שמן המשחה". כי יאשיהו המלך גזז את צלוחית שמן המשחה.

ד. הוֹרָה הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ עִם בֵּית דִּין²¹, וְשָׁגַג הוּא 1
וְהֵם בְּהוֹרָאָה, אָף עַל פִּי שְׁעֵשׂוֹ²² עַל פִּי הַהוֹרָאָה 2
הַזֹּאת שִׁטְעוּ בָּהּ²³, הוֹאִיל וְלֹא סִמְךָ²⁴ בְּשִׁעַת מְעֵשֶׂה 3
עַל הוֹרָאָתוֹ לְבַדָּה אֲלֵא עַל הוֹרָאָתוֹ עִם הוֹרָאָת בֵּית 4
דִּין²⁵ - הָרִי זֶה פִּטוֹר וְאִין צָרִיךְ לְהַבִּיא בְּפָנָי בְּפָנָי 5
עֲצָמוֹ²⁶. אֲלֵא אִם הָיוּ בֵּית דִּין מְבִיאִין קָרְבָן - מִתְּכַפֵּר 6
לוֹ בְּכֻלָּל הַצִּבּוֹר²⁷; וְאִם הָיוּ הָעוֹשִׂים הֵם הַמְּבִיאִים 7
קָרְבָן²⁸ - הוּא אִינוֹ מְבִיא קָרְבָן, שְׁהָרִי אִין צָרִיךְ 8
בְּפָנָי בְּפָנָי עֲצָמוֹ²⁹. 9

21 כלומר, הורו בית דין בשוגג להתיר וגם הכהן המשיח הצטרף עמהם בשוגג בהיתר זה. 22 הקהל וכן הכהן המשיח. 23 הכהן המשיח ובית הדין. 24 הכהן המשיח. 25 היינו, שהיה אחד מהסנהדרין או שעל כל פנים ידע מהוראת בית דין. אבל אם לא ידע כלל מהוראת בית דין חייב קרבן בפני עצמו. 26 שזה נחשב לשגגת מעשה לבד בלי שגגת הוראה ואינו מחוייב. 27 משנה שם ז. "הורה עם הצבור (=בית דין) ועשה עם הצבור מתכפר לו עם הצבור". ובברייתא שם נלמד ממה שנאמר בכהן משיח (ויקרא שם, ג) "על חטאתו אשר חטא", הא כיצד חטא בפני עצמו מביא בפני עצמו, חטא עם הצבור מתכפר לו עם הצבור. 28 כגון שלא עשו רוב הקהל, שכל אחד ואחד מביא קרבן יחיד לעצמו. 29 שהרי זה כשגג במעשה בלבד בלי הוראה.

ז. כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּמְשַׁח בְּשִׁמְן הַמְּשִׁחָה וְעֵבֶר מְעוֹבְדוֹתוֹ 27
מִפְּנֵי מוֹם אִו זָקְנָה³⁵ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן³⁶ וְחָטָא בְּשִׁגְגָה זָוִי³⁷ 28
- מְבִיא פֶר עַל שִׁגְגָתוֹ. לְפִי שְׂאִין בֵּין כֹּהֵן מְשִׁיחַ 29
הַמְּשִׁיחַ לְכֹהֵן מְשִׁיחַ שְׁעֵבֶר אֲלֵא פֶר יוֹם הַפְּפוּרִים³⁸ 30
וְעִשְׂרִית הָאִיפָה שֶׁל כָּל יוֹם³⁹, שְׂאִין מְקַרְבִּיב אוֹתָן 31
אֲלֵא כֹהֵן הַמְּשִׁיחַ בְּכֹהֵן גָּדוֹלָה; אֲבָל פֶּר הַבָּא עַל 32
כָּל הַמְּצוּוֹת - שְׁוִים הֵם בּוֹ. 33

ה. הוֹרָה עִם בֵּית דִּין בְּשִׁגְגָה, וְשָׁגַג הֵם בְּדָם וְהוּא 10
בְּחֻלְב - אִינוֹ מִתְּכַפֵּר לוֹ עִם הַצִּבּוֹר, אֲלֵא מְבִיא פֶר 11
לְעֲצָמוֹ. 12

35 שהוא פסול לעבודה. 36 משנה שם ט: "משיח שעבר ממשיתותיו ואחר כך חטא וכו' מביא פר" ובגמרא שם י'. למדו זאת ממה שנאמר (שם, ג) "והקריב על חטאתו", מלמד שמביא חטאתו משעבר, ומפרשה רבינו גם בעבר מחמת מום, שכן אמרו שם יב: "בעא מיניה רבה מרב נחמן משיח שנצטרע מהו באלמנה, מירחא דחי או מיפטר פטר (פירוש: מדחא דחי מדברים שאי אפשר לקיימן כשהוא מצורע, אבל איסור אלמנה וכיוצא בה שאפשר לקיימה לא מדחי, או דילמא מפטר פטור מכל דין כהונה לגמרי והרי הוא מותר באלמנה, תוספות הרא"ש) - תנינא אין לי אלא שעבר מחמת קריו, עבר מחמת מומין מניין (=שאסור בבעולה) תלמוד לומר והוא". וסובר רבינו שהוא הדין לכל דיני כהונה גדולה. 37 שחייבו עליה כהן המשיח, בפר. 38 הוא הנאמר בויקרא טז, ג "בזאת יבוא אהרן אל הקודש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה". 39 זהו מנחת חביתי כהן גדול שמביא כל יום שנאמר (שם ו, יג-טו) "זה קרבן אהרן ובניו וגו' עשירית האיפה סולת מנחה תמיד מחציתה בכוקר ומחציתה בערב וגו' והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה חק עולם".

ו. כֹּהֵן מְשִׁיחַ שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם שָׁגַג שִׁגְגָה זָוִי, שְׁהִיא 13
שִׁגְגַת הוֹרָאָה עִם הַמְּעֵשֶׂה, אוֹ לֹא שָׁגַג אוֹתָהּ - 14
אִינוֹ מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי, מִפְּנֵי שְׁהוּא בְּהַצִּבּוֹר³⁰ 15
שְׂאִינָן מְבִיאִין אֶשֶׁם תְּלוּי עַל לֹא הוֹדַע שֶׁל שִׁגְגַת 16
הוֹרָאָה. אֲבָל הַנְּשִׂיא, אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חָטָא אוֹ 17
לֹא חָטָא - מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי כְּשֶׁאֵר הַהֲדִיוֹטוֹת, מִפְּנֵי 18
שְׂאִין שִׁגְגָתוֹ תְּלוּיָהּ בְּהוֹרָאָתוֹ³¹. אִי זֶהוּ נְשִׂיא הָאָמור 19
בְּתוֹרָה? זֶה מִלֵּךְ, שְׂאִין עָלָיו רְשׁוֹת מְאָדָם מִיִּשְׂרָאֵל 20
וְאִין לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ בְּמַלְכוּתוֹ אֲלֵא ה' אֱלֹהֵינוּ³². בֵּין 21
שְׁהִיָה מִבֵּית דָּוִד אוֹ מִשְׁאָר שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם הָיוּ 22
מְלָכִים רַבִּים וְאִין אֶחָד מֵהֶן עוֹבֵד אֶת חֲבֵרוֹ - כָּל אֶחָד 23
וְאֶחָד מֵהֶן מְבִיא שְׁעִיר עִזִּים עַל שִׁגְגָתוֹ³³. וְאִי זֶהוּ 24
כֹּהֵן מְשִׁיחַ? זֶה כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּמְשַׁח בְּשִׁמְן הַמְּשִׁחָה, 25
לֹא הַמְּרַבָּה בְּכַגְדִּים³⁴. 26

ח. נְשִׂיא שְׁעֵשֶׂה⁴⁰ עִם הַצִּבּוֹר בְּהוֹרָאָת בֵּית דִּין⁴¹ - 34
הָרִי זֶה מִתְּכַפֵּר לוֹ בְּכֻלָּל הָעֵם⁴². שְׂאִם הָיוּ בֵּית דִּין 35
הֵם שְׁהִקְרִיבוּ עַל שִׁגְגָתָן⁴³ - כָּל הָעָם וְהַמֶּלֶךְ פִּטוֹרִין 36
מִן הַקָּרְבָן, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ; וְאִם הָיוּ הָעוֹשִׂים עַל פִּי 37
בֵּית דִּין הֵם שְׁחִיבִין בְּקָרְבָן⁴⁴, וְהִיָה הַמֶּלֶךְ מִן הָעוֹשִׂים 38
- הָרִי זֶה מְבִיא שְׁעִיר; שְׁשְׁעִיר נְשִׂיא בְּמָקוֹם כְּשֹׁפָה 39
אוֹ שְׁעִירָה שֶׁל הַדְּיוֹט הוּא עוֹמֵד⁴⁵. 40

~ נקודות משיחות קודש ~

"איזהו נשיא האמור בתורה, זה מלך שאין עליו רשות מאדם מישראל ואין למעלה ממנו במלכותו כו'".

וצריך עיון בלשונו ש"אין עליו רשות אדם מישראל כו'".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ג' אדר ב' - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה צג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשהוא נשיא. (54) בעיא בגמרא שם, אם מצטרפים לחייבו קרבן הדיוט, ולא איפשטא.

סליקו להו הלכות שגגות בסיפתא דשמיא

הלכות מחסרי כפרה

- 18 יש בכללן ארבע מצות עשה, וזה הוא פָּרֶטָן: (א)
- 19 שְׁתַּקְרִיב הַזֶּבֶה כְּשִׁטְתָּהּ קָרְבָּן. (ב) שְׁתַּקְרִיב הַיֹּלֶדֶת
- 20 כְּשִׁטְתָּהּ קָרְבָּן. (ג) שְׁיַקְרִיב הַזֵּב כְּשִׁיטְתָּהּ קָרְבָּן. (ד)
- 21 שְׁיַקְרִיב מִצְרַע כְּשִׁיטְתָּהּ קָרְבָּן. וְאַחַר שְׁיַקְרִיבוּ
- 22 קָרְבָּנוֹתֵיהֶן תִּגְמַר טְהָרָתָן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואחר שיקרבו קרבנותיהן תיגמר טהרתן..."

מחוסר כיפורים הוא זה שטבל ועלה והעריב שמשו, אבל עדיין לא הביא קרבנו שאסור באכילת קדשים, ואם שימש בבית המקדש חייב מיתה ופוסל את העבודה.

לשיטת הרמב"ם, גדר מחוסר כיפורים הוא שלא נגמרה טהרתו ולא שיש עליו עוד טומאה כלשהי. והביא את הדרשה "וטהרה, מכלל שהיא טמאה" בשני מקומות: במחוסר כיפורים שעבד ש"עבודתו פסולה", ולגבי איסור כניסה למקדש שינה מלשון הדרשה, וכתב: "וטהרה, מכלל שעדיין לא נגמרה טהרתה", ובלשונו משמיענו שיטתו שחסרונו של מחוסר כיפורים אינו מצד הטומאה שעליו אלא שחסר בטהרתו.

ויש בזה נפקא מינה להלכה, כי מכיון שלמד הרמב"ם כך את גדרו של מחוסר הכפרה, פסק גם שמחוסר כיפורים שאכל קודש או שימש אינו חייב מיתה, כי לשיטתו גדרו הוא שחסר בטהרתו, אבל לא שיש עליו עוד טומאה. משא"כ הראב"ד השיג עליו והקשה מהגמרא במסכת מכות "עוד טומאתו בו, לרבות מחוסר כיפורים, ועוד "וטהרה" כתיב ביולדת, מכלל דעד השתא טמאה היא, ואמרינן בזבחים מחוסר כיפורים דזב כזב דמי, ובתוספתא דזבחים מונה אותו עם אותן שבמיתה". ושיטתו ברורה שגדרו של מחוסר כיפורים הוא שכל עוד שלא הביא קרבן עדיין נשארה בו (חלק) מהטומאה.

(על"פ זק"ש חלק כ"ו עמוד 80 והערה 11)

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

1 יבאר כמה נקראים מחוסרי כפרה, וגר שמל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו.

- 23 א. אַרְבַּעָה הֵן הַנְּקֻרָאִין מְחֻסְרֵי כִּפְרָה:² הַזֶּבֶה,³
- 24 וְהַיֹּלֶדֶת, וְהַזֵּב,⁴ וְהַמִּצְרַע. וְלָמָּה נִקְרָאוּ מְחֻסְרֵי
- 25 כִּפְרָה? שְׂכָל אֶחָד מֵהֶן, אִף עַל פִּי שִׁטְתָּהּ מִטְּמֵאתָו⁵
- 26 וְטַבֵּל⁶ וְהַעֲרִיב שְׁמֹשׁוֹ,⁷ עַדִּין הוּא חֹסֵר, וְלֹא גִמְרָה
- 27 טְהָרָתוֹ כִּדִּי לְאֹכֵל בְּקֻדְשִׁים⁸ עַד שְׁיָבִיא קָרְבָּנוֹ⁹, וְקִדְּם

(40) עבירה בשוגג. (41) שהורו בית דין בשוגג להתיר דבר האסור. (42) בקרבן פר העלם דבר של ציבור שחייבין בית דין להביא מכל שבת ושבת. ברייתא שם ז. "נשיא חטא בפני עצמו מביא בפני עצמו, חטא עם הצבור מתכפר לו עם הצבור". (43) וכגון שחטאו רוב הקהל וכו'. (44) וכגון שחטאו רק מיעוט הקהל וכו'. (45) שנאמר (שם ד, כ"ב): "אשר נשיא יחטא וגו' בשגגה וגו' והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים".

- 1 ט. נְשִׂיא שְׁנֻצְטַרַע - עֵבֶר מְנַשִּׂיאֹתוֹ⁴⁶, וְנְשִׂיא שְׁעֵבֶר
- 2 מְנַשִּׂיאֹתוֹ - הָרִי הוּא כְּהִדְיוּט⁴⁷. חָטָא כְּשִׁהִיָּה נְשִׂיא
- 3 וְעֵבֶר מְגַדְּלָתוֹ - הָרִי זֶה מְבִיא שְׁעִיר; שְׁנֵאמַר: עַל
- 4 חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא⁴⁸ - כְּשִׁעַת חֲטָאתוֹ הוּא מְבִיא.

(46) ברייתא וגמרא שם י. "תנו רבנן, אשר נשיא יחטא (שם, כב) וכו' - פרט לנשיא שנצטרע שנאמר (מלכים ב טו, ה) "וינגע ה' את המלך ויהי מצורע עד יום מותו וישב בבית החפשית ויותם בן המלך על הבית". ומדקאמר בבית החפשית מכלל דעד השתא עבד הוה", כלומר, נעשה חפשי מן המלכות, שכשהיה מלך היה כעבד, שהשררה היא כעבודת, שמוטל עליו עול ציבור. (47) במשנה שם ט: "וכן הנשיא שעבר מגדולתו, ואחרי כן וכו' כהדיוט" ובגמרא שם י. נלמד ממה שנאמר (שם) "אשר נשיא יחטא", כשהוא נשיא, אבל לא כשהוא הדיוט. (48) פסוק זה לא נאמר בנשיא, אלא בכהן משיח, וממנו למדו (שם י.) שכהן משיח שעבר ואחר כך חטא גם כן מביא פר.

- 5 י. כִּהֵן מְשִׁיחַ או מְלֶךְ שֶׁחָטָא עַד שְׁלֹא נִתְמַנֵּהוּ, אִף
- 6 עַל פִּי שְׁלֹא נִדְּעָה לָהֶם אֲלֵא אַחַר שְׁנִתְמַנֵּהוּ - הָרִי אֵלּוּ
- 7 כְּהִדְיוּט; שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר נְשִׂיא יַחְטָא, אִם כִּהֵן
- 8 הַמְּשִׁיחַ יַחְטָא - עַד שִׁיחְטָא כְּשִׁהוּא נְשִׂיא וְכִשְׁהוּא
- 9 מְשִׁיחַ. לְפִיכֵן, אִם אָכַל סֶפֶק חֵלֵב כְּשִׁהוּא הִדְיוּט⁴⁹,
- 10 וְנִדְּעָה לוֹ עַל סֶפֶקוֹ אַחַר שְׁנִתְמַנֵּהוּ לְהִיּוֹת כִּהֵן גְּדוּל⁵⁰
- 11 - הָרִי זֶה מְבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי⁵¹. אֲכָל חֲצִי זֵית חֵלֵב
- 12 כְּשִׁהוּא הִדְיוּט וְחֲצִי זֵית כְּשִׁהוּא נְשִׂיא בְּהַעֲלֵם אַחַת,
- 13 או שְׂאֵל חֲצִי זֵית כְּשִׁהוּא נְשִׂיא⁵² וְחֲצִי זֵית אַחַר
- 14 שְׁעֵבֶר - אֵינוֹ מִצְטַרֵּף וּפְטוּר⁵³. אֲכָל חֲצִי זֵית כְּשִׁהוּא
- 15 הִדְיוּט, וְנִתְמַנֵּהוּ וְעֵבֶר, וְאֲכָל חֲצִי זֵית כְּשִׁהוּא הִדְיוּט
- 16 - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם מִצְטַרֵּף או כְּבָר הַפְּסִיקָה
- 17 הַנְּשִׂיאֹת⁵⁴.

(49) שאם אכל אחר שנתמנה לכהן גדול, אינו מביא אשם תלוי. (50) כתב רק כהן גדול, שהרי המלך מביא אשם תלוי גם אם אכל אחר שנתמנה. (51) כיוון שהלכה כחכמים שהולכים אחר זמן החטא, פשוט הוא שמביא אשם תלוי. (52) [כאן נקט "נשיא" בדווקא, אבל ככהן משיח בוודאי מצטרף ומביא פר, שהרי גם אם אכל כזית לאחר שעבר - מביא פר, כמפורש למעלה בהלכה ין. (53) ברייתא שם "מעם הארץ" פרט לנשיא שאינו מביא כשבה או שעירה כעם הארץ, ובגמרא אמר רב זביד הכא במאי עסקינן כגון שאכל חצי זית כשהוא הדיוט וחצי זית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והיה העולם, והרי על-פי הנ"ל שגר שנתגייר בזמן הזה הוי כבן נח, איך כותב הרמב"ם לר' עובדיה הגר שמעלתו גדלה ממעלת שאר בני ישראל.

ויש לומר שבגדר שלושת הדברים שבהם נכנסו ישראל לברית, ישנם שני עניינים. האחד הוא מילה וטבילה, שבלעדיהם אין נכנסים בברית כפשוטו, והשני הוא הקרבן שאינו בגדר תנאי לכניסה בברית אלא בבחינת הסרת המונע "ארי" הוא דרביע עליה". ועל-פיו תובן תשובת הרמב"ם לר' עובדיה הגר, כי איסור אכילת קדשים עד שיביא קרבנו הוא מפני דבר צדדי, ואין זה חיסרון בגברא. ומדויק בלשון הרמב"ם "שקרבנו עיכבו להיות גר גמור", היינו שאין הבאת הקרבן עושה אותו גר (כמו מילה וטבילה) אלא כיון שמוחייב להביא קרבן, הרי שאי הבאתו מעכבתו מלהיות "גר גמור".

(על-פי לקו"ש חלק כ"ז עמוד 290)

12 ראה בפ"ג מהלכות איסורי ביאה ה"ד והלכה ה, שאם ירצה הגוי להכנס לברית, ולהסתופף תחת כנפי השכינה ולקבל עליו עול תורה, צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן, ולמדו כן (כריתות ט). ממה שנאמר (במדבר טו, טו) "ככם כגר יהיה לפני ה'" - "מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם - אף גר כן". (13) שם ח: "ת"ר גר מעוכב לאכול בקדשים עד שיביא קינו". (14) כחכמים במשנה שם. ולא כר' אליעזר בן יעקב, הסובר שגר מעוכב כפרה הוא. וסובר רבינו שהברייתא הנ"ל, שהוא אסור לאכול בקדשים היא גם לפי דעת חכמים החולקים על ר' אליעזר בן יעקב. ובפירושו המשניות שם כתב, שלדעת החכמים אין הקרבן אלא למצוה לכתחילה בלבד, ואינו מעוכב מלאכול בקדשים. (15) שם בגמרא. (16) כלומר: לפיכך לא נמנה הגר עם מחוסרי הכפרה (שם). (17) הגר. ברייתא שם. (18) כלומר, תור אחת או בן יונה אחד, וראה להלן ה"ג שקרבנו שתי תורים או שני בני יונה. (19) ואע"פ שצריך להביא שנים - אינו מעוכב באכילת קדשים אלא האחד (שיטה מקובצת). (20) שהרי גר שנתגייר הרי הוא כפורש מן הקבר (פ"ו מהלכות קרבן פסח, הלכה ז) וצריך הזאה שלישי ושביעי (רש"י בפסחים צב). וגם הערב שמש (ראה בפ"א מהלכות פרה, הלכה א, ובהלכות קרבן פסח שם) וכן כתבו התוספות בובחים צח: צט. ד"ה טבול יום, שבגר צריך הערב שמש ("הר המוריה"). (21) פירוש: ובלבד שיביא אפילו לאחר זמן את הפרידה השניה, שהרי אמרו בברייתא שם ט. "להביא פרידה אחת אי-אפשר", וכן כתב רש"י שם ח: ד"ה אוכל בקדשים. (22) שם. (23) אע"פ שכל הקניין שבתורה אחד חטאת ואחד עולה - כאן שתיהן עולות, משום שנאמר (במדבר טו, יד) "וכי יגור אתכם גר וגו' ועשה אשה ריח נחוח לה", כאשר תעשו כן יעשה", ודרשו (שם) איזהו דבר שכולו לה', הוי אומר זה עולת העוף (= שהרי עולת בהמה עורה לכהנים). ואע"פ שבקבלת התורה נאמר: "ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים" (שמות כד, ו) - נאמר כאן בגר (במדבר שם, טו): "ככם כגר יהי לכם" - לכם הקשתיו,

1 שְׂיָבִיא כְּפָרְתוֹ אִסוּר הוּא לְאָכֹל בְּקִדְשִׁים¹⁰, פְּמוֹ
2 שְׂבָאֲרָנוּ בְּפִסְוֵלֵי הַמִּקְדָּשִׁין¹¹.

(2) משנה כריתות ח: (3) ראה להלן הלכה ו, איזו היא הזבה. (4) ראה להלן פ"ב, ה"א, איזהו הזב. (5) כלומר זב, זבה ומצורע שספרו שבעת ימי טהרה, והיולדת שעברו ארבעים יום מיום הלידה לזכר, ושמונים יום מיום הלידה לנקבה. (6) כל אחד מהם כרינו: היולדת, הזבה והמצורע שטבלו במקוה; והזב שטבל במעין, ראה תוספתא זבים פ"ג, ופ"א מהלכות מקוואות הלכה ה. (7) כלומר, שקע שמשו של יום שביעי, אצל זב, זבה ומצורע; ואצל יולדת ששקע שמשו של יום מ' לזכר ויום פ' לנקבה. (8) אע"פ שהוא טהור לאכילת תרומה (פ"ז מהלכות תרומות, ה"ב). (9) ראה להלן ה"ג פרטי דיני קרבנותיהם. (10) נגעים פ"ד משנה ג, ויבמות עד: "הביא כפרה אוכל בקדשים", ולמדו זאת (יבמות שם) ממה שנאמר (ויקרא יב, ח) "וכפר עליה הכהן וטהרה", שכל זמן שלא הביא קרבן, אע"פ שטבל והעריב שמשו - אינו טהור לאכילת קדשים. (11) פרק יח הלכה יד.

3 ב. גַּר שְׂמָל וְטָבַל וְעָדִין לֹא הִבִּיא קָרְבָּנוֹ¹², אָף עַל
4 פִּי שֶׁהוּא אִסוּר לְאָכֹל בְּקִדְשִׁים עַד שְׂיָבִיא קָרְבָּנוֹ¹³ -
5 אֵינוֹ מִמְחֹסְרֵי כְּפָרָה¹⁴; שְׂקָרְבָּנוֹ עַכְבּוֹ לְהִיּוֹת גַּר גְּמוּר
6 וְלִהְיוֹת כְּכֹל כְּשָׂרֵי יִשְׂרָאֵל¹⁵, וּמִפְּנֵי זֶה אֵינוֹ אוֹכֵל
7 בְּקִדְשִׁים שְׂעֵדִין לֹא נַעֲשֶׂה כְּשָׂרֵי יִשְׂרָאֵל¹⁶, וְכִינִין
8 שְׂיָבִיא קָרְבָּנוֹ וְנַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל כְּשֹׂר אוֹכֵל בְּקִדְשִׁים.
9 הִבִּיא¹⁷ פְּרִידָה אַחַת¹⁸ בְּשַׁחֲרִית - אוֹכֵל בְּקִדְשִׁים¹⁹
10 לְעֶרְב²⁰, וְיָבִיא פְּרִידָה שְׁנִיָּה²¹. שְׂקָרְבָּנוֹ שֶׁל גַּר עוֹלָת
11 בְּהֶמָּה אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אוֹ שְׁתֵּי תוֹרִים²² וּשְׁנִיָּהֶן
12 עוֹלָה²³, פְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּמַעֲשֶׂה הַקָּרְבָּנוֹת²⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"גר שמל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו, אע"פ שהוא אסור לאכול בקדשים עד שיביא קרבנו אינו ממחוסרי כפרה כו". ובהלכות איסורי ביאה (פ"ב) כתב "בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית, במילה וטבילה וקרבן, וכן לדורות כו" ובהלכה שאח"כ כתב "ובזמן הזה שאין שם קרבן, צריך מילה וטבילה, וכשיבנה בית-המקדש יביא קרבן". ובטעם הדין שבזמן הזה נעשה גר גמור על-ידי מילה וטבילה בלבד, כתב הרוגוצ'בי "זרק לקדשים לא מקרי עדיין גר גמור, אבל לשאר דברים הוה כישראל לכל דבר כו". ובמקום אחר כתב "והוי כמו בן נח לקדשים", וצריך להבין אף שאינו נקרא גר גמור רק לעניין אכילת קדשים, ואכילת קדשים אינה בזמן הזה, היאך יתכן שכל הגרים שהתגיירו משחרב בית-המקדש וביניהם כמה וכמה מגדולי ישראל, אין עליהם דין ישראל גמור והוי כבן נח. ובפרט שידועה תשובת הרמב"ם לר' עובדיה הגר, שמעלתו גדולה ממעלת בני ישראל, שהם מתייחסים לאברהם יצחק ויעקב, ואילו הגרים מתייחסים למי שאמר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ג' אדר ב' - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולא לקרבנותיכם" - כלומר, במקצת הקשתי. ומסתבר שלעולה הוקש, שכולה לה' (רש"י שם). ועיין בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות, ה"ו, שהביא רבינו עולה ושלמים. (24 שם).

1 ג. הִזְבַּח וְהִזְבִּיחַ - קָרְבַּן כָּל אֶחָד מֵהֵן שְׁתֵּי תֹרֵים או
2 שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת²⁵. וְהִיִּלְדֶת -
3 קָרְבָּנָה כְּבֹשֶׁת עוֹלָה וְכֵן יוֹנָה או תֹר חֲטָאת²⁶. וְאִם
4 אֵין יָדָה מִשְׁגַּת²⁷ - מִבִּיאָה שְׁתֵּי תֹרֵים או שְׁנֵי בָנֵי
5 יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת²⁸. וְהַמְצַרֶע - קָרְבָּנו
6 שְׁלֹשָׁה כְּבָשִׂים, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד אֶשֶׁם וְכִבְשֵׁה
7 לְחֲטָאת²⁹. וְאִם אֵין יָדוּ מִשְׁגַּת³⁰ - מִבִּיא קֶן³¹, אֶחָד
8 עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת, וְכִבְשֵׁה לְאֶשֶׁם³².

(25) כן מפורש בתורה אצל זב (ויקרא טו, יד-טו) ואצל זבה (שם, כט-ל). (26) שם יב, ו. (27) להביא כבש. (28) שם ח. (29) שם יד, י. (30) להביא שלשה כבשים. (31) כלומר, שתי תורים או שני בני יונה. (32) שם, כא-כב.

9 ד. הִזְבַּח וְהִזְבִּיחַ וְהַמְצַרֶע - מִבִּיא כָּל אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁתָן
10 בַּפֶּתָוֹת³³ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְטַהֲרָתוֹ; שְׁכָל אֶחָד מֵהֵן
11 סוֹפֵר שְׁבַעַה יְמֵי טַהֲרָה, וְטוֹבֵל בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
12 וּמַעְרִיב שְׁמֹשׁוֹ, וּמַקְרִיב קָרְבָּנֹתָיו בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי³⁴.

(33) קרבנו, שיכפר עליו. (34) במצורע נאמר (שם, ח"י) "ורחץ במים וטהר וגו' וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים. והיה ביום השביעי וגו' ורחץ את בשרו במים וטהר. וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה וגו'; וזבה נאמר (שם טו, יג-יד) "וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים וגו' ורחץ בשרו במים חיים וטהר. וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה וגו'"; ובזבה נאמר (שם, כח-כט) "ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר. וביום השמיני תקח לה שתי תורים או שני בני יונה וגו'".

13 ה. הִיִּלְדֶת אֵינָה מִבִּיאָה קָרְבָּנָה בַּיּוֹם אַרְבָּעִים לְזִכְרָה
14 או בַּיּוֹם שְׁמוֹנִים לְנִקְבָה³⁵, אֶלָּא מַעְרַבֶת שְׁמֹשָׁה
15 וּמִבִּיאָה קָרְבָּנָה לְמַחֵר, שֶׁהוּא יוֹם אַרְבָּעִים וְאֶחָד
16 לְזִכְרָה וְיּוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד לְנִקְבָה. וְהוּא הַיּוֹם שֶׁנֶּאֱמַר
17 בוֹ: וּבִמְלֹאת יְמֵי טַהֲרָה לְבֵן או לְבַת³⁶ תִּבִּיא וְגוֹמֵר.
18 וְאִם הִבִּיאָה קָרְבָּנָה תוֹף יְמֵי מְלֹאת³⁷ - לֹא יֵצֵאת³⁸.
19 אֶפְלוּ הִבִּיאָה עַל וְלִדְתָה הִרְאִשׁוֹנִים³⁹ בְּתוֹף יְמֵי
20 מְלֹאת שָׁל וְלָד זֶה - לֹא יֵצֵאת⁴⁰. עֲבָרוּ יְמֵים אֶלְוִי⁴¹
21 וְלֹא הִבִּיאוּ בַּפֶּתָוֹת - הָרִי אֵלָיו מִקְרִיבִין בַּפֶּתָוֹת לְאַחַר
22 זְמַן. וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הִקְרִיבוּ חֲטָאתָם אֶסְוִרִים לְאָכַל
23 בְּקִדְשִׁים⁴², אֶבֶל הַעוֹלָה (וְהָאֶשֶׁם) אֵינָן מַעְפְּבִין⁴³.
24 כִּבְר בְּאֶרְנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת⁴⁴, שְׁכָל מַחֲבִיבֵי קָרְבַּן
25 אֵין מַקְרִיבִין עַל יָדוֹ אֶלָּא מִדַּעְתָּן, חוּץ מִמַּחֲסָרֵי
26 בַּפֶּתָה שֶׁאֵין צְרִיכִין דַּעַת בְּעָלִים⁴⁵, שֶׁהִרִי אֶדָם מִבִּיא
27 קָרְבַּן עַל פְּנֵיו וּבְנֹתָיו⁴⁶ הַקְּטָנִים⁴⁷ אִם הָיוּ מַחֲסָרֵי
28 בַּפֶּתָה וּמִאֲכִילֵן בְּזִבְחִים⁴⁸.

(35) ראה שם יב, ב-ה, שהילדת זכר טמאה שבעת ימים, ושלשים ושלשה ימים יושבת בדמי טהרה, שהם ביחד מ' יום; והילדת נקבה טמאה שבועיים, וששים וששה ימים יושבת על דמי טהרה, - שהם ביחד שמונים יום. (36) כלומר, אחר שמלאו ימי הטהרה, שעברו ארבעים יום לזכר ושמונים יום לנקבה. (37) תוך ארבעים יום לזכר או תוך שמונים יום לנקבה. (38) ידי חובת הבאת קרבן, שהוא רק אחר שעברו מ' לזכר ורפ' לנקבה; וכן מפורש בספרא שדרשינן (פרשת תזריע תחילת פרק ג) "ובמלאת - אינה מביאה בתוך מלאת. ואם הביאה תוך מלאת, לא יצא". וראה למעלה פי"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח"ט. (39) שילדה מלפני זמן רב, אלא שהשהתה קרבנותיה. (40) אף כי בספרא אמרו: "יכול לא תביא בתוך מלאת על הוולדות הראשונות, ת"ל תביא" (ראה כס"מ כאן) - אין זה אלא אם עבר זמן רב ולא הביאה קרבנותיה, ואחרי כן ילדה. אבל אם ילדה נקבה וחזרה והפילה תוך פ', ושוב חזרה והפילה תוך פ' לשניה (כמו שמדובר בניזיר סד:) שזה חשוב כלידה אחת, ואין מביאה אלא קרבן אחד, ולפיכך אם הביאה תוך מלאת של השלישית קרבן על שתי הלידות הראשונות, שזהו אחרי מלאת שלהם, לא יצאה ידי חובה. וראה בהשגות הראב"ד כאן (מרכבת המשנה). (41) כלומר: יום השמיני אצל זב וזבה ומצורע, וארבעים ואחד או שמונים ואחד ביולדת. (42) ראה למעלה הלכה א. ובספרא (פרשת תזריע פרק ג הלכה ה) מפורש: "והקריבו" - אחד מעכבה, ואין שנים מעכבין אותה וכו'. כשהוא אומר וכפר, מה מצינו בכל מקום כפרה - בחטאת". וכן שם פרק ד הלכה ג: "ואחד לחטאת וכפר, מלמד שהכפרה בחטאת, וטהרה לאכול בזבחים". (43) כן מפורש שם פרשת מצורע פרק ג הלכה יג: "ועשה הכהן את החטאת וכפר וגו', מלמד שכפרה בחטאת". והכסף משנה מוחק המלה "והאשם", שהרי מפורש בפסחים שם שאשם מצורע מעכב. אבל בכתב"ד דקדוקי סופרים שם גרס: "וכי תימא אשם לא מעכב, והתניא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר: כשם שחטאתו מעכבתו, כך אשמו מעכב". וכן גם בפירושו רבינו חננאל, ורש"י מחקה. ולפי זה נחלקו תנא-קמא ור"י בנו של ר"י בן ברוקא בזה שלת"ק אינו מעכב אלא חטאת ולא אשם, ולר"י בנו של ר"י בן ברוקא גם אשם מעכב. וכעין זה נחלקו בניזיר יח: ופסק רבינו כתנא-קמא. וכן פסק בפ"י מהלכות נזירות הלכה ח. וכן כתב המאירי בפסחים שם, שרק החטאת מעכבת ולא העולה והאשם. וראה להלן פ"ה הלכה ג, ולמעלה בפ"ג מהלכות שגגות הלכה יא, וצריך עיון. (44) פי"ד הלכה י. (45) נדרים לה: א"ר יוחנן, הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה, שהרי אדם מביא קרבן וכו'. (46) נגעים פי"ד משנה יב: "מביא אדם ע"י בנו ובתו, עבדו ושפחתו, קרבן עני ומאכילן בזבחים". (47) נדרים שם, דברי ר' יוחנן. ולמד זאת מן הכתוב (ויקרא טו, לב) "זאת תורת הזב", בין גדול בין קטן. (48) נגעים שם.

29 ו. אֵי זֶה הִיא זָבָה? זֶה שֶׁזָּבַד דָּמָה שְׁלֹשָׁה יְמִים זֶה אַחַר זֶה⁴⁹ פְּלֹא עַת נִדְתָה⁵⁰. וְזֶה הִיא זָבָה גְדוּלְהָ⁵¹,
שְׁצַרִּיכָה סְפִירַת שְׁבַעַה⁵² וְחִיבָת בְּקָרְבָּן⁵³. וְכִבְר⁵⁴

אדם, וחייבים עליו קרבן. (67) כגון שהיה הנפל שפיר מלא מים או דגים וחגבים. (68) כחכמים במשנה שם, ולא כר' יוסי הסובר שיביאו חטאת אחת ויתנו ביניהן, אם אני היא החייבת הרי היא שלי, ואם את החייבת היא שלך. (69) ראה למעלה הלכה ו. (70) נזיר כט: ושם נט. למדו שרק להקריב התירה התורה, ולא לאכול. ועוד מפורש שם, שיש גם איסור נבילה, שהרי חולין אינם נאכלים במליקה. (71) פרק ב הלכה ב, שחולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה כבשר בחלב.

ח. אחת היולדת ואחת המפלת ולד אחד או ולדות הרבה - הרי זו מביאה קרבן אחד לכלול. והוא שתלד בלון בתוך ימי מלאת. אבל אם הפילה אחר ימי מלאת - מביאה אף על השני. פיצוד? ולדה נקבה - כל נפלים שתפיל מיום הולדה עד סוף יום שמונים הרי הן נחשבים עם הולד הראשון, וכאלו ילדה תאומים זה אחר זה, ואינה מביאה אלא קרבן אחד. הפילה נפל ביום שמונים ואחד ומיום אחד ושמונים והלאה, אם היא ראויה לקרבן - הרי זו מביאה עליו בפני עצמו. ולדה נקבה ולאחר ששים או שבעים יום הפילה נקבה שניה - כל נפל שתפיל בתוך שמונים של נקבה זו השניה פטורה עליו. וכן אם הפילה נקבה שלישית אחר ששים או שבעים יום של נקבה שניה - הרי כל נפל שתפיל בתוך שמונים של נקבה שלישית פטורה עליו. מפני שהוא חשוב עם הנפל השלישי, והנפל השלישי חשוב עם השני, מפני שהוא בתוך ימי מלאת שלו, והשני חשוב עם הראשונה, ואינה מביאה אלא קרבן אחד על הנפל.

(72) כן למדו (כריתות ט:): ממה שנאמר (שם יב, ו) "זאת תורת היולדת" - "מלמד שמביאה קרבן אחד על ולדות הרבה" - משמע תורה אחת ליולדת ולדות הרבה (רש"י בנדה מ). (73) שהם מ' לזכר ופ' לנקבה, ראה למעלה הלכה ד. (74) גם זה נלמד (שם) מהפסוק הנ"ל "זאת תורת היולדת", יכול ותביא קרבן אחד על הלידה שלפני מלאת, ועל הלידה שלאחר מלאת? - ת"ל "זאת". (75) כגון שטבלה לאחר שבועיים ללידתה, ונתעברה והפילה לאחר מ' יום של יצירת הולד, שזה נד' ימים ללידה הראשונה. וכל זה רק אצל נקבה, אבל אצל זכר אין אפשרות כזאת, שהרי יולדת זכר אסורה לבעלה שבעת ימים, וימי מלאת של זכר הוא ארבעים יום, ואם נתעברה שנית, והפילה בתוך ארבעים יום של הלידה, אין זה נפל כי אם מים בלבד, שאין הולד נוצר עד מ' יום, ואין זה בכלל חיוב קרבן (רש"י כריתות שם ד"ה האשה). (76) משנה שם. (77) שזהו אחר ימי מלאת, והוא-הדין בליל שמונים ואחד, וכבית-הלל שם ז: וכן פסק רבינו להלן פרק ג הלכה ד (לחם-משנה). (78) כלומר, אם הפילה ולד ודאי. אבל אם הפילה ספק ולד, אינה מביאה אלא קרבן אחד, ראה להלן הלכה י. (79) שם ט: (80) כלומר, שהיא פטורה להביא קרבן מיוחד גם על הולד השלישי וכי. (81) כלומר הוא נחשב עם הנפל

בארנו בענין הנהגה, אימתי תהיה האשה זבה בדמים שתראה, ואימתי לא תהיה זבה אלא נדה או טהורה, ומתי תהיה ספק זבה. כל מקום שאמרנו שהיא זבה וסופרת שבעה - הרי היא חיבת להביא קרבן וחטאתה נאכלת, וכל מקום שאמרנו שהיא ספק זבה - הרי זו מביאה קרבן ואין חטאתה נאכלת; שפיר בארנו, שחטאת העוף הפאה על הספק תשרף. ושם בארנו, מה תלד האשה או מה תפיל ותהיה טמאה לדה, ומה תלד או תפיל ולא תהיה טמאה לדה. וכל מקום שאמרנו שהיא טמאה לדה - הרי זו מביאה קרבן וחטאתה נאכלת, וכל מקום שאמרנו שאינה טמאה לדה - הרי זו פטורה מן הקרבן.

(49) כך דרשו בספרא פרשת מצורע פרק זבים פרשה ד הלכות ה"ט על הפסוק (שם, כה) "ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים" - "ימים שנים, רבים שלשה". (50) ויקרא שם. (51) ראה בפ"ו מהלכות איסורי ביאה הלכות ז"ח. (52) ימים נקיים (שם). (53) שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, ראה למעלה הלכה ג. (54) שם הלכות ב"ו. (55) כגון דם הקושי (שם, הלכה א) או דם טוהר (שם, הלכה ז). (56) שם פרק ו הלכה יט. (57) שהרי חטאתה באה מן העוף, ראה למעלה הלכה ג. (58) פרק יט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה י. (59) משנה תמורה לד כדעת תנא-קמא ולא כרבי יהודה. וכתב רש"י שם שדינה ככל פסולי המוקדשין שהם בשריפה. (60) בהלכות איסורי ביאה פ"י, וכן בפ"ה שם לענין מפלת. (61) "שכתוב (שם יד, ו) "ובמלאות ימי טהרה לבן או לבת תביא" וגו', כל שטמאה לידה ויש לה ימי טהרה - מביאה קרבן, אבל שאינה טמאה לידה אינה מביאה קרבן (קרית ספר).

ז. האשה שלא החזקה עברה והפילה ולא ידעה מה הפילה, אם נפל שחיבת עליו קרבן או דבר שאינה חיבת עליו קרבן - הרי זו ספק יולדת, ומביאה קרבן ואין חטאתה נאכלת. וכן שתי נשים שהפילו שני נפלים, נפל אחד ראוי להקריב עליו והנפל האחר פטורה עליו, ואין אחת מהן מפרת נפלה - כל אחת משתיהן מביאה קרבן מספק, ואין חטאת אחת משתיהן נאכלת. שחטאת העוף הפאה על הספק נשרפת, שפאה אינה חיבת ונמצאת חטאת זו חלין שנשחטו בעזרה שהן אסורין בהנאה, כמו שבארנו בהלכות שחיטה.

(62) לא ידעה אם היא מעוברת. (63) כגון שהיתה לו צורת אדם (פ"י שם הלכה ח). (64) כגון המפלת כמין דגים וחגבים ושקצים ורמשים שאינה חייבת קרבן, ראה משנה כריתות ז: (65) משנה שם "ואלו מביאות ואינן נאכלות, המפלת ואין ידוע מה הפילה וכי". ובנדה כט. מפרשת הגמרא שהמשנה שם מדברת באופן שלא הוחזקה עוברת (ראה הגהות עמק המלך, כאן). (66) שהנפל היה בצורת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ג' אדר ב' - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה צ"ז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השלישי, שהרי היא הפילתו בתוך השמונים של השלישי. (82) כחכמים שם במשנה, ולא כר' יהודה הסובר שהוולד הביעי או השלישי שהפילה אחר יום מלאת של הראשון אינו נחשב עם הלידה הראשונה, אף כי את השני הפילה בתוך יום מלאת של השלישי.

1 ט. הַיּוֹלֶדֶת טְמוּמָה או אַנְדְרוֹגִינוֹס⁸³ וְהַפִּילָה נִפְלַ
2 אַחַר אַרְבָּעִים מִיּוֹם לְדָתָהּ⁸⁴ - הֲרִי זֹ מְבִיאָה קָרְבָן
3 עַל נִפְלָ זֶה, שְׁמָא זָכָר הוּא הָרֵאשׁוֹן⁸⁵ וְהֲרִי הַפִּילָה
4 אַחַר מְלָאָה; וְאִין תְּשַׁאֲתָהּ נֶאֱכַלְתָּ, שְׁמָא נִקְבָה הִיא
5 הָרֵאשׁוֹנָה⁸⁶ וּבִתּוֹךְ מְלָאָה הַפִּילָה שְׁהִיא פְטוּרָה
6 מִקָּרְבָן⁸⁷ שְׁנִי.

83) שהם ספק זכר ספק נקבה, שיש עליה חומרת זכר וחומרת נקבה, מונה ארבעה-עשר ימי טומאה כבנקבה, ורק ארבעים ימי טהרה ככזכר; ראה נדה כח. במשנה, ובדברי רבינו בפ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה יח "וחיוב קרבן לילדת טומטום או אנדרוגינוס יש ללמוד ממה שנאמר (ויקרא א, ה) "ואם נקבה תלד", ולא נאמר "ואם נקבה היא", הרי שהכל תלוי בלידה (קריט ספ). (84) כגון מיום מ"א, ומכיון "שאיין צורת הולד נגמרת לפחות מארבעים יום" (איסורי ביאה שם ה"א) - על-כרחינו שכאן מדובר כשכא עליה באיסור בשוגג מיד אחרי הלידה (כסף-משנה בשם ר' אברהם בנו של רבינו). אבל יש מקום לפרש שהמדובר כשכא עליה בהיתר לאחר ארבעה-עשר ימי טומאה, ונוולד ביום החמישים וארבעה (לח"מ). (85) וימי טהרתה הם רק עד מ' יום ללידה. (86) וימי טהרתה הם פ' יום אחר הלידה. (87) על נפל זה, שהרי היא מביאה קרבן אחד על כל הולדות שתלד בתוך ימי מלאת, ראה למעלה בהתחלת הלכה ח.

7 י. הָאִשָּׁה⁸⁸ שֵׁישׁ עָלֶיהָ סֶפֶק חֲמֵשׁ לְדוֹת⁸⁹ או סֶפֶק
8 חֲמֵשׁ זִיבוֹת⁹⁰ - מְבִיאָה קָרְבָן אֶחָד⁹¹ וְאוֹכְלֹת
9 בְּזָבָחִים⁹², וְאִין הַשְּׂאֵר עָלֶיהָ חוֹבָה⁹³. הֲיִי עָלֶיהָ⁹⁴
10 חֲמֵשׁ לְדוֹת וְדָאוֹת וְחֲמֵשׁ זִיבוֹת⁹⁵ וְדָאוֹת - מְבִיאָה
11 קָרְבָן אֶחָד⁹⁶ וְאוֹכְלֹת בְּזָבָחִים, וְהַשְּׂאֵר עָלֶיהָ חוֹבָה⁹⁷.
12 וְכֵן הִדִּין בְּזָבָח⁹⁸. הֲיִי עָלֶיהָ חֲמֵשׁ לְדוֹת⁹⁹ וְדָאוֹת
13 וְחֲמֵשׁ לְדוֹת סֶפֶק, או חֲמֵשׁ לְדוֹת וְדָאוֹת וְחֲמֵשׁ
14 זִיבוֹת סֶפֶק - מְבִיאָה שְׁנֵי קָרְבָנוֹת¹⁰⁰: אֶחָד עַל
15 הַנְּדָאִי, וְנֶאֱכַל¹⁰¹, וְהַשְּׂאֵר הַנְּדָאוֹת עָלֶיהָ חוֹבָה¹⁰²,
16 וְאֶחָד עַל הַסֶּפֶק, וְאִינוּ נֶאֱכַל¹⁰³, וְאִין הַשְּׂאֵר עָלֶיהָ
17 חוֹבָה, וְאוֹכְלֹת בְּזָבָחִים¹⁰⁴.

88) כל הלכה זו היא במשנה כריתות ח. (89) פירוש, שהפילה כמה פעמים ואין ידוע לה אם הפילה מין חיוב שהוא צורת ולד או שהפילה מין פטור כגון דגים וחגבים ושליא מלאה מים. וראה למעלה הלכה ז שספק לידה מביאה קרבן. וחמש שכתב לאו דוקא, ואפילו פחות או יותר, אלא שלשון המשנה נקט. (90) פירוש, שראתה כמה פעמים דם, ובכל פעם נמשך שלשה ימים רצופים, והיא מסופקת אם זה היה בעת נידתה שאינה זבה, או שזה היה בלא עת נידתה והיא זבה שחיבת קרבן, ראה למעלה הלכה

1. וספק זבה מביאה קרבן (ראה למעלה הלכה ז). 91) כלומר, קרבן אחד לכל הלידות או קרבן אחד לכל הזיבות, כדי שתהיה מותרת לאכול בקדשים, ראה למעלה הלכה א, שיוולדת וזבה הן מחוסרי כפרה, ואינן אוכלות בקדשים עד שיביאו כפרתן. ואף כי יש כאן ספק כמה לידות ושלא בתוך ימי המלאת - מועיל קרבן אחד לכל הלידות, כדי להתירה לאכול בקדשים, שקרבן זה הוא כטבילה, שאם נטמאה כמה פעמים טבילה אחת עולה לכולן, כמו כן קרבן זה עולה לכל ספקי הלידות. 92) פירוש, בקדשים. אבל החטאת שלה אינה נאכלת. ראה למעלה הלכה ו-ז. 93) לא הצריכה להביא קרבן על כל ספק לידה ולידה, שהרי זה ספק מליקת חולין למזבת, ורק לקרבן אחד התיירו בקושי להביא כדי לטהרה לאכול בקדשים, ראה רש"י שם. 94) במשנה שם. 95) כלומר: או חמש זיבות (רש"י שם). 96) כלומר: קרבן אחד לכל הלידות או קרבן אחד לכל הזיבות. 97) שאף-על-פי שלענין טהרה, קרבן אחד מטהר אותה לאכול בקדשים כמו טבילה אחת שעולה לכמה טומאות, - אינה נפטרת מחיובה אלא-אם-כן מביאה קרבן על כל לידה ולידה, אם היו הלידות כל אחת אחרי יום המלאת של הלידה הקודמת. ולמדו כן (שם ט): ממה שנאמר (ויקרא יב, ז) "זאת תורת היולדת" - "זאת" לחייב על לידה שלפני מלאת ועל לידה שאחרי מלאת. ואף-על-פי שלפנינו במשנה שם אמר רבן שמעון בן גמליאל שאין השאר עליה חובה, נראה שלפני רבינו היתה הגירסא שם "והשאר עליה חובה", כמו שכתב רבינו-תם בתוספות בבא בתרא קסו: ד"ה הכי גרסינן נכנס (השמטה ללחם-משנה סוף הלכות מחוסרי כפרה, וראה בראב"ד, במרכבת המשנה, ובהגהות בן אריה כאן). 98) אם היו עליו כמה זיבות, מביא קרבן אחד כדי לטהרו שיוכל לאכול בקדשים, והשאר עליו חובה. 99) צ"ל: זיבות (רש"י ובן אריה, הר המוריה וחזון איש, וכן הגיהו הב"ח ומסורת הש"ס בגמרא שם), שהרי גם לחמש לידות ודאיות מספיק בקרבן אחד כדי לטהרה, וכל-שכן לוודאי לידה ולספק לידה ביחד. וראה בגליון הש"ס להגרע"א שם. 100) אף כי קרבן אחד מטהר אותה (לענין אכילת קדשים) מחמש לידות או מחמש זיבות - כשהיא גם לידה וגם זבה, אין קרבן אחד מטהרה, וכן אמרו בספרא מגלת מצורע פרק ג הלכה יג "וכפר על המטהר מטומאתו, ולא מזוכרו". פירוש, שאם היה זב ומצורע, אין קרבן זה עולה לשתיהן (קרבן אהרן), והיינו אף לטהרו לאכילת קדשים (רש"י לכריתות שם). 101) קרבן החטאת. 102) ראה למעלה בתחילת ההלכה. 103) ראה למעלה ה"ו וה"ז, שספק זיבה או ספק יולדת אין חטאתה נאכלת, שחטאת העוף הבא על הספק תשרף. 104) ראה למעלה בהתחלת הלכה זו.

18 יא. הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְגַּיְרָה וְאִין יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֹא נִתְגַּיְרָה
19 לְדָהּ¹⁰⁵ או מְשַׁנְתְּגַיְרָה יְלֵדָהּ¹⁰⁶ - הֲרִי זֹ מְבִיאָה
20 קָרְבָן מִסֶּפֶק¹⁰⁷, וְאִין תְּשַׁאֲתָהּ נֶאֱכַלְתָּ¹⁰⁸. כִּפּוּר בְּאֲרָנוֹ
21 בְּהַלְכוֹת שְׁנָגוֹת¹⁰⁹, שְׁפָל מְחֻסְרֵי כִפּוּר מִסֶּפֶק שְׁעָבַר
22 עָלֶיהֶם [יּוֹם הַכִּפּוּרִים] - תִּיבִין לְהִבְיֵא אַחַר יּוֹם
23 הַכִּפּוּרִים¹¹⁰, שְׁקָרְבָן זֶה מְכַשֶּׁרֵן לְאַכֵּל בְּקָדְשִׁים¹¹¹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 הַחֲלָלִים³ שֶׁהֵיָא מִתְקַבְּצַת פְּהֵן⁴. וְכִשְׁיֻצָא הַזֹּב -
 13 אֵינֵו יוֹצֵא פְקִישׁ⁵ כְּשִׁכְבַת זֶרַע, וְאֵינֵן בִּיצִיאַתוֹ תְּאֵוה
 14 וְלֹא הִנְאָה, אֶלָּא נִגְרָר וְיוֹצֵא כְּמוֹ בִצְקָ שֶׁל שְׁעוּרִים⁶,
 15 פְּהֵה⁷ פְּלִבְן בִּיצֵה הַמְּזוּרְתָּה⁸. אֶבְל שְׁכַבַת זֶרַע - לְכֹנֵה
 16 קְשׁוּרָה פְּלִבְן בִּיצֵה שְׁאִינָה מְזוּרְתָּה⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~
 "הזב האמור בתורה כו".

בדיני הזב, מצינו הבדלים בין רא"י ראשונה שני' ושלישית, שהראשונה מטמאת אפילו באונס, והשני' אינה מטמאה אלא אם היא ברצון, ובעל שלוש ראיות אינו חייב קרבן אלא אם-כן היתה הרא"י הראשונה ברצון. וצריך להבין, מדוע הרא"י השלישית של בעל שלוש ראיות מחייבתו קרבן גם אם היא מחמת אונס, ולאידך הרא"י הראשונה שלו צריכה להיות ברצון דווקא, משא"כ בעל שתי ראיות שגם אם הרא"י הראשונה באונס - טמא ברא"י שני' (כשהיא ברצון).

והביאור בזה: עניין הזוב הוא חולי, כמבואר ברמב"ם שיש טומאה היוצאת מהגוף באופן טבעי, אבל זוב הוא הטומאה היוצאת מהגוף מצד חולי. ובעבודת ה', הטומאה היוצאת מהגוף מורה על הרע שיש באדם. א. הרע הטבעי מצד עצם בריאתו שנדבק בו על-ידי חטא עץ הדעת. ב. רע שלא על-פי הטבע הרגיל, והוא זה שהאדם מגרה יצרו עליו שעל-ידי-זה מתווסף אצלו רע עוד יותר ממה שיש בו מצד חטא עץ הדעת.

רא"י ראשונה מרמזת על הרע הטבעי, ולכן מטמאת באונס, כי על הרע הזה האדם אנוס, שהרי דבוק בו מיום לידתו מצד חטא עץ הדעת. אבל הרא"י השניה מורה על הרע שאינו מטבע בריאתו, ולכן הוא ברצון דווקא.

(על-פי "קור"ש חלק ל"ו עמוד 43)

2) ויקרא טו, ב: "איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא". 3) מקומות חלולים בתוך הגוף. 4) כלומר, שכבת הזרע יוצאה בגלל שהמקומות החלולים שהיא מתקבצת בהן בתוך הגוף, נחלשו ואין בכוחם להחזיקה, אבל שאר אברי הגוף נשארו איתנים ובריאים, וראה בדברי רבינו בפירוש המשנה, זבים פ"ב מ"ב. 5) כלומר, לא בקישוי האבר, אלא יוצא כשהאבר מת, וכן מפורש בתוספתא זבים פ"ב: "זוב בא מבשר המת, שכבת זרע בא מבשר החי". 6) נדה לה, ב: "אמר רב הונא, זוב דומה למי בצק של שעורים". 7) בכת"י תימן: "דוהה". וכן בדפוס וויניציאה (ובדפוס רומי, בטעות "מהה") וכן הוא בתוספתא זבים שם, ובנדה שם. 8) ביצה שאינה מזכר, "זוב דיהה ודומה כלובן ביצה המזורת" - "וביאור דיהה, עכור מעט בהחירות" (רבינו בפיה"מ נגעים פ"ב מ"ב). 9) תוספתא וגמרא שם: "ושכבת זרע קשורה כלובן ביצה שאינה מזורת (שמשרצת אפרוח תחת תרנגולת)".

105) ולא נתחייבה להביא קרבן על הלידה. 106) ונתחייבה להביא קרבן. 107) בחולין קלד. אמר רב חסדא וכן תני ר' חייא, שמונה ספקות נאמרו בגר, ארבע לחיוב וארבע לפטור, קרבן אשתו וכו' לחיוב, ומפירש רש"י קרבן אשתו, ספק ילדה כשהיתה עובדת כוכבים, ספק ילדה משנתגיירה מביאה קרבן, דספק איסור כרת הוא לאכול בקדשים עד שתביא כפרה, דמחוסרי כיפורים אסורים בקדשים וענוש כרת. 108) שחטאת העוף הבא על הספק תשרף, ראה למעלה ה"ו וה"ז. 109) פ"ג הלכה יא. 110) ואף כי יום הכיפורים מכפר על חטא שאין מכיר בו אלא המקום. 111) כלומר שקרבן זה לא לכפרה בא, שהרי נתכפרו כבר, וילדת בצער לידה, ומצורע מנגעיו, והקרבן אינו בא אלא להכשיר אותם לאכילת קדשים, ועל זה אין יום הכיפורים מועיל (כריתות כו.).

1 יב. הָאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ לְדָה אוּ זִבְהָ¹¹² - מְבִיאָה
 2 מַעוֹת הַקְּנִיָּים¹¹³ וְנוֹתְנָה בְּשׁוּפְרָא¹¹⁴ וְאוֹכְלֵת¹¹⁵
 3 בְּקַדְשִׁים לְעֶרְבִים¹¹⁶. חֲזָקָה שְׁאִין בֵּית דִּין שֶׁל פְּהֵנִים
 4 עוֹמְדִין מִשָּׁם¹¹⁷ עַד שְׁיָכְלוּ כָּל הַמַּעוֹת שֶׁבְּשׁוּפְרָא
 5 וְנִקְרְיָבוּ כְּגִידָן קְנִיָּים¹¹⁸, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּשִׁקְלָיִם¹¹⁹
 6 וּבַהֲלָכוֹת פְּלִי הַמְּקַדְּשׁ וְהַעוֹבְדִין בּוֹ¹²⁰.

112) ברייתא בעירובין לב. 113) כסף של שתי תורים. 114) קופסא בצורת שופר, ראה שקלים פ"ו משנה ה, כי י"ג שופרות היו במקדש, ואחד מהם היו כתוב בו "קנינים" להטיל שם מעות הקנינים, והיתה כל אשה ואשה צוררת לה מעותיה בצרור מיוחד כדי שלא יתערבו המעות עם של אחרת, ומטילה לשופר (תוספות פסחים צ: ד"ה עד). 115) [לפנינו בגמרא שם: "וטובלת ואוכלת". ולפי זה, יש מקום לומר, שמה שאמרו "ואוכלת לערב" היינו מפני שצריכה הערב שמש (ראה תוספות חגיגה כא. ד"ה האונן). אבל לפי נוסחת רבינו, יותר מסתבר כמו שמבואר להלן, וכמו שכתבו התוספות שם]. 116) אבל לא לפני זה, שמה עדיין לא הקריבו את קרבנותיה. 117) יורדים מן המזבח. 118) דברי רב שמעיה בעירובין שם. 119) פ"ב הלכה ב. 120) פ"ז הלכה ט.

7 יג. הָאִשָּׁה¹²¹ שֶׁהִבִּיאָה חֲטָאתָהּ וּמָתָהּ - יְבִיאֵו
 8 הַיּוֹרְשִׁים עוֹלָתָהּ¹²². אֶף עַל פִּי שְׁלֹא הִפְרִישָׁה
 9 אוֹתָהּ¹²³ מִחַיִּים, כְּכֹר נִשְׁתַּעְבְּדוּ נְכֶסְיָהּ לְקַרְבָּן,
 10 וְהִשְׁעִבּוּ דִין תּוֹרָה¹²⁴ הוּא.

121) יולדת או זבה. 122) קנינים פ"ב משנה ה, אבל אם הביאה עולתה ומתה, לא יביאו יורשים חטאתה (שם במשנה) שאין חטאת באה לאחר מיתה. 123) לעולה. 124) קידושיין יג: מחלוקת בין רב אסי בשם רבי יוחנן לבין רב יהודה בשם שמואל, ופסק כר' יוחנן, שאמר אפילו לא הפרישה מחיים, משום שמן התורה משועבדים הנכסים של המת לחוב המוטל עליו.

פֶּרֶק שְׁנַיִן

1) יבאר אי זהו זב האמור בתורה.

17 ב. הַרְוָאה רְאִיּוֹת הַזֹּב הַגּוֹרְמוֹת לוֹ לְהִיּוֹת זָב¹⁰

11 א. הַזֹּב הָאָמּוּר בַּתּוֹרָה² הוּא שְׁכַבַת זֶרַע הַבֵּא מִחֻלָּי

20. **בין ישראל - תולין במילה כל זמן שמצטער**²⁹.
 21. **עובד כוכבים שראה קרי ואחר כך נתגיר - מטמא**
 22. **בזיבה מיד, ואין תולין לו מעת לעת**³⁰. **קטן**³¹ - אין
 23. **תולין לו לא במראה ולא בהרהור, שאין לקטן**
 24. **מראה והרהור המביא לידי זוב. לפיכך בודקין אותו**
 25. **בחמשה דרכים בלבד**³².

28) ראייה ראשונה או שניה, ראה להלן בכירור הדברים (זיבה שלישית, שהיא זיבה שניה אחר שנתגיר, ראה להלן בדברי האורח מישור). (29) תוספתא, זבים שם. "והטעם שאין לך חולי גדול מהמילה, והא קי"ל (למעלה ה"ב) שהחולי הוא אחד מהדרכים שבדקים את הזוב" (כסף-משנה), ואינו זב אפילו אחר מעת-לעת של המילה, כל זמן שמצטער. (30) אע"פ שבישראל תולין מעת-לעת אחר ראיית קרי (ראה לעיל ה"ג) ואין הראיה הראשונה מצטרפת לראיה השלישית לחייבו קרבן (ראה להלן), - בגר, שהוא כקטן שנולד, אין משגיחים לדבר מעניניו הקודמים (רבינו בפירוש המשנה, זבים פ"ב, וראה בלחם-משנה). (31) ראה להלן פ"ג ה"ו, ואפילו בן יום מטמא בזיבה. (32) תוספתא זבים שם, "תינוק תולין לו בחמשה דברים, במאכל ובמשתה, במשא ובקפיצה, בחולי שלו" וכו'.

26. ה.³³ **וכשם שתולין לקטן בחליו, כך תולין לו בחלי**
 27. **אמו**³⁴, **אם היה יונק ממנה או צריך לאמו**³⁵. **במה**³⁶
 28. **דברים אומרים שבדקין את הזב בדרכים אלו?**
 29. **בראיה שניה של זוב, שבה יעשה זב כמו**
 30. **שיתבאר**³⁷. **אכל ראיה ראשונה, אפלו ראה אותה**
 31. **באנס**³⁸ **וראיה שניה מחמת בשרו**³⁹ - **הרי זה טמא**
 32. **טמאת זיבות; ואף על פי כן בודקין אותו בראשונה,**
 33. **כדי למנות בה שלש ראיות לחיבו קרבן**⁴⁰. **ראיה**
 34. **שלישית - אין בודקין אותו בה, אלא אפלו ראה**
 35. **אותה מחמת אנס**⁴¹. **הואיל ונזקק לטמאה**⁴², **שהרי**
 36. **ראיות שנעשה בהן זב מחמת בשרו היה, לפיכך**
 37. **יתחייב בקרבן.**

33) בכת"י תימן, זה מחובר עם מה שלמעלה. וכן נראה בדפוס רומי. (34) שלא יהיה עליו דין זב. בתוספתא שם: תינוק תולין לו וכו' בחולי שלו ובחולי אמו. (35) שאמו מקנחתו (סוכה כח): שהיונק ממנה או שצריך לאמו, נדבק ממחלת אמו. וראה כתובות עז, ב: הזהרו מזבובים) של בעלי ראתן (= מוכי שחין). רבי זירא לא הוא יתיב בזיקיה (= לא ישב במקום שמנשבת הרוח עליו ועל החולה). (36) בכת"י תימן מתחילה כאן הלכה חדשה, וכן נראה בדפוס רומי. (37) להלן ה"ו. (38) נדה לה, א: אמר רב הונא, ראייה ראשונה של זב מטמאה באונס, שנאמר (ויקרא טו, לב) "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע". מה שכבת זרע מטמאה באונס, אף ראייה ראשונה של זב מטמאה באונס. (39) ולא מחמת אונסו, ראה למעלה ה"ב. (40) שמה שמפורש בתורה שזב חייב קרבן, אינו אלא אם ראה שתי ראיות זוב מחמת בשרו, ולא מחמת אונסו. אבל אם ראייה ראשונה היתה באונס ושניה מבשרו, אף-על-פי

1. **מחמת חלי**¹¹ **או אנס וכיוצא בהן - אינו זב;**
 2. **שנאמר: זב מבשרו**¹² - **מחמת בשרו**¹³ **הוא שיהיה**
 3. **טמא, לא מחמת דבר אחר**¹⁴. **מכאן**¹⁵ **אמר**¹⁶:
 4. **בשבעה דרכים בודקין את הזב: במאכל ובמשתה,**
 5. **במשא ובקפיצה, בחלי ובמראה ובהרהור. כיצד?**
 6. **אכל אכילה גסה או שתה הרבה, או שאכל או**
 7. **שתה**¹⁷ **אכלין או משקין המביאין לידי שכבת**
 8. **זרע**¹⁸, **או שנשא משוי כבד, או שקפץ ממקום**
 9. **למקום, ובכלל דבר זה אם הפה על גבו**¹⁹, **או שהיה**
 10. **חולה, או שראה אשה והתאוה שכיבתה**²⁰, **או**
 11. **שהרהר בעסקי פעילה אף על פי שלא הרהר**
 12. **בבעילת אשה שהוא מפרה**²¹, **אם קדם אחר מפל**
 13. **אלו וראה ראיה של זוב - תולין בו ואינו מטמא.**

(10) כלומר, ראייה שניה (להלן ה"ו), אבל ראייה ראשונה מטמאה אפילו באונס (להלן ה"ה). (11) של שאר אברי הגוף ולא של אברי כלי הזרע, ראה למעלה ה"א. (12) "איש איש כי יהיה זב מבשרו, זובו טמא הוא". (13) מחמת חולשת כלי הזרע, ראה בדברי רבינו בפיה"מ זבים פ"ב מ"ב. (14) כריתות ח, ב: "דתניא, מבשרו ולא מחמת אונסו". (15) מלימוד זה של "מחמת בשרו, ולא מחמת דבר אחר". (16) חכמים, במשנה נזיר סה, ב. ובמסכת זבים פ"ב מ"ב. (17) אפילו במדה מועטת. (18) תוספתא זבים פ"ב: "ר"א בן פנחס אומר בשם ר' יהודא בן בתירא, החלב והגבינה ובשר שמן ויין ישן וגריסין של פול וביצים ומוריס, מרגילין לדבר זיבה". (19) וכן כתב רבינו במסכת זבים שם, וכן נראה בחולין נא, א. נא, ב. (20) זהו מה שאמרו במשנה זבים פ"ב מ"ב: "ראה עד שלא הרהר". (21) זהו מה שאמרו שם במשנה: "הרהר עד שלא ראה". ועי' בפיה"מ שם, וב'כסף משנה' כאן.

14. **ג. ה'ראיה קרי**²² - **אינו מטמא בזוב**²³ **מעת לעת**²⁴;
 15. **שראיה זו של זוב מחמת שכבת זרע היא**²⁵. **וכן**
 16. **למראה ולהרהור תולין בהן מעת לעת**²⁶. **אכל**
 17. **למאכל ולמשתה ולקפיצה ולמשא - תולין בהן כל**
 18. **זמן שמצטער**²⁷.

(22) שכבת זרע הבאה בקושי, כמבואר למעלה ה"א. (23) אם ראה בראיה שניה, ראה להלן ה"ו. (24) עשרים וארבע שעות לאחר שראה את הקרי, זבים שם מ"ג, וכת"ק שם, וראה להלן ה"ד לעניניו גוי שנתגיר. (25) כיון שראה קרי, הזיבה מחמת חולשה דקרי ('קרית ספר') וכן הוא בנוזר סו, א. וראה ב'לחם משנה'. (26) אם ראה זיבה בתוך המעת-לעת מאז שהרהר או ראה, תולין בהרהור ובמראה, אבל יותר ממעת-לעת אין תולין בהרהור ובמראה, והוא בתוספתא זבים פ"ב "כשם שתולין שכבת זרע מעת לעת, כך תולין למראה ולהרהור מעת לעת". (27) תוספתא שם, ופירשו שמרוב האכילה והשתיה שהכבידו עליו, וכן מהקפיצה והמשא שנחלשו כחותיו ומצטער משום כך, ראה בדברי רבינו בפירוש המשנה, זבים שם מ"ב.

19. **ד. מי ששל ואחר כך ראה זוב**²⁸, **בין עובד כוכבים**

שלשה ימים. (52 הזכר. 53) שנאמר (שם, ג) "וזאת תהיה טומאתו בזובו" - תלה הכתוב את הזב בראיות, וכתוב שם שלש פעמים "זב" וכתוב "טומאתו", שמשמע שבאלו השלש הוא טמא, וכתוב גם (שם) "וזהב את זובו לזכר ולנקבה" מקיש זכר לנקבה (ולא נקבה לזכר) מה נקבה בימים, אף זכר בימים ("ב"ק כד. וכריתות ח:), הרי שהזב נטמא בראה שלש ראיות בשעה א', וגם בג' ראיות בג' ימים.

- ח. **וְאִם הִפְסִיק הַזָּב בֵּין רֵאִיָּה לְרֵאִיָּה יוֹם גְּמוּרָה** 54 - 13
אֵינָן מְצַטְרְפוֹת 55. **בִּיצֵד ? רָאָה רֵאִיָּה בַשַּׁבָּת** 56 **וְרֵאִיָּה** 14
שְׁנֵי בַשַּׁבָּת - אֵינָן מְצַטְרְפוֹת וְאִינוּ זָב 57. **וְכֵן** 15
אִם רָאָה רֵאִיָּה שְׁנֵי בְּאַחַד בַּשַּׁבָּת 58 **וְרָאָה רֵאִיָּה** 16
שְׁלִישִׁית בַּשְּׁלִישִׁי בַשַּׁבָּת - אֵינוּ חֵיב בְּקָרְבָּן 59; **שְׂאִין** 17
זו מְצַטְרַפֶּת לְשֵׁמִים, שֶׁהָרִי הִפְסִיק בִּיגִיהֶן יוֹם אֶחָד. 18
אֲבָל אִם רָאָה אַחַת הַיּוֹם וְאַחַת בַּלַּיְלָה שְׁלֹשָׁתָיו - 19
הָרִי אֵלּוּ מְצַטְרְפוֹת 60. **וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר, שְׂאִים רָאָה** 20
אַחַת בַּלַּיְלָה וְשְׁנֵי בַיּוֹם - שֶׁהֵן מְצַטְרְפוֹת 61. **וְכֵן אִם** 21
רָאָה שְׁלֹשׁ רֵאִיּוֹת בַּשְּׁלֹשָׁה לַיְלוֹת זֶה אַחַר זֶה - הָרִי 22
אֵלּוּ מְצַטְרְפוֹת 62.

(54 מעת לעת שלם, היינו עשרים וארבע שעות. 55) כך נשמע מדברי המשנה, זבים פ"א מ"א ומ"ו. (56) ראייה ראשונה. (57) אלא בעל קרי, ראה למעלה ה"ו. (58) וראייה ראשונה ראה בשבת. (59) אלא טמא טומאת זב, וצריך ספירת שבעה נקיים וטבילה, ראה למעלה ה"ו. (60) אף-על-פי שהלילה אינו שייך ליום שלפניו, אלא ליום שלאחריו. (61) ששתי הראיות היו ביום אחד, ואין זה בכלל ראיית שלשה ימים, אלא בכלל שלש ראיות שזב נטמא בהם אף אם לא היו בשלשה ימים, ראה למעלה ה"ז. ומה שכתב רבינו "ואין צריך לומר", הוא על-פי מה שאמרו בבבא-קמא כד, א - גבי שור המועד "ריחק גניחותיו, חייב (נזק שלם). קירב גניחותיו, לא כל-שכן". ורק בזבה אינו כן מפני שמייעט הכתוב זבה מראיות, ולא טמאה אלא בימים (שם). (62) זבים פ"א מ"ג: "ראה וכו' שלש לשלשה ימים או לשלשה לילות, הרי זה זב גמור".

- ט. **רֵאִיָּת הַזָּב אֵין לָהּ שְׁעוֹר, אֲלֹא הַרְוָאָה פֶּל שֶׁהוּא** 24
- טְמֵא 63; **שְׁנֵי מַרְאֵי: הַחֲתִים בְּשָׂרוֹ - כֹּל שֶׁהוּא נִפְרָ** 25
בְּבִשְׂרוֹ מְטֵמֵא 64.

(63) משנה, נדה מ, א: "אבל הזב ובעל הקרי וכו' ומטמאין בכל שהוא, אפילו כעין החרדל ובפחות מכן". (64) 'סיפרא' פרשת מצורע (פרק זבים פ"א ה"ג), (ראיות) קטנות מנין, ת"ל "תהיה" אפילו כל שהוא, "החתים" אפילו כל שהוא, "בשרו" אפילו כל שהוא.

- י. **הִיָּה הַזָּב נִגְרַר וְיִוצֵא וְלֹא פָּסַק: אִם יָשׁ מִתְחַלֵּת** 27
הָרֵאִיָּה עַד סוֹפָה פְּדֵי טְבִילָה וְסָפּוּג 65 **אוּ יָתֵר - הָרִי** 28
זו נְחֻשְׁבֶת פְּשְׁתֵי רֵאִיּוֹת 66, **הוֹאִיל וְהִיא אֲרָכָה** 29
בְּשֵׁמִים 67; **וְאִם לֹא הִיָּתָה אֲרָכָה בְּשְׁעוֹר הַזָּה** 68, **אֲפִלּוּ** 30
פָּסַק הַזָּב בִּינְתֵימִים 69 - **הָרִי זוֹ רֵאִיָּה אַחַת. וְכֵן אִם** 31
הִיָּתָה רֵאִיָּה אַחַת אֲרָכָה כְּשֶׁלֶּשׁ רֵאִיּוֹת, שְׁנִמְצָא 32

שהוא טמא זב לענין ספירת שבעה נקיים, אין עליו חיוב קרבן, אף לאחר ראייה שלישית. בנדה לה, א: "ת"ש, ראה ראייה ראשונה של זב בודקין אותו (זבים פ"ב מ"ב) מאי לאו לטומאה, לא לקרבן", ומפרש רש"י שאם הראייה הראשונה של זב היתה מחמת אונס, איננה מצטרפת לשלש ראיות לחייבו קרבן, אלא לראייה השנייה שהיתה מחמת בשרו ולא באונס, לספור שבעה נקיים. (41) מצטרפת לשתי הראיות הראשונות, שהיו מחמת בשרו, ולא באונס כדי לחייבו קרבן (זבים פ"ב מ"ב, וכתנא-קמא). (42) כן הוא במשנה שם: "בשבעה דרכים בודקים את הזב עד שלא נזקק לזיבה וכו', ראה ראייה ראשונה בודקין אותו, בשניה בודקין אותו, בשלישית אין בודקין אותו", הרי שמה שלא בודקים בשלישית הוא מפני שכבר נזקק לזיבה. ואם ראה ראייה ראשונה באונס, אינה מצטרפת לשלישית להבאת קרבן, הואיל והיה האונס לפני שנזקק לזיבה.

- 1 **ו. הַרְוָאָה רֵאִיָּה אַחַת שָׁל זָב - הָרִי הוּא כְּבַעַל**
 2 **קָרִי** 43. **רָאָה שְׁתֵּים - הָרִי זֶה זָב, וְצָרִיךְ סְפִירַת**
 3 **שְׁבַע** 44 **וּבִיאַת מַיִם חַיִּים** 45, **וְאִינוּ חֵיב בְּקָרְבָּן. רָאָה**
 4 **שְׁלֹשׁ רֵאִיּוֹת - הָרִי זֶה זָב גְּמוּר וְחֵיב בְּקָרְבָּן** 46. **וְאֵין**
 5 **בֵּין זָב שְׂרָאָה שְׁתֵּי רֵאִיּוֹת לְרוֹאֵה שְׁלֹשׁ אֲלֵא קָרְבָּן**
 6 **בְּלִבָּד** 47. **וְדַבְרֵים אֵלּוּ פֶּלֶן דְּבָרֵי קְבֵלָה מִפִּי מִשָּׁה**
 7 **רַבְּנֵנוּ מְסִינֵי** 48.

(43) כבית-הלל, זבים פ"א מ"א, והוא כמו ראשון לטומאה (פ"ה מהל' אבות הטומאה ה"א). (44) ימים נקיים מכל זוב, וצריך שיהיו רצופים זה אחר זה. (45) טבילה במעיין ולא במקווה, משום שנאמר (ויקרא טו, יג) "ורחץ בשרו במים חיים וטהרו", והוא מטהר בכלשהו, כלומר: אינו צריך ארבעים סאה כמו מקווה (פ"ט מהל' מקוואות ה"ח). (46) שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, ראה למעלה פ"א ה"ג. (47) משנה, מגילה ח, א. ונלמד שם בגמרא, ממה שמנה הכתוב (שם, ב"ג) שתיים וקראו טמא (הזכיר שתי פעמים זב "איש איש כי יהיה זב מבשרו, זובו טמא הוא") ומנה שלש וקראו טמא ("וזאת תהיה טומאתו בזובו, ור בשרו את זובו, או חתמים בשרו מזובו, טומאתו היא"), הא כיצד? שתיים לטומאה ושלש לקרבן, ועוד נאמר (שם, טו) "וכיפר עליו הכהן לפני ה' מזובו", ולמדו מזה (שם) "מזובו" מקצת זבין מביאין קרבן, ומקצת זבין אין מביאים קרבן, הא כיצד? ראה שלש מביא קרבן, ראה שתיים אין מביא קרבן. (48) שזה לא מפורש בתורה אלא נלמד בקבלה מן הפסוקים הנ"ל.

- 8 **ז. אֶחָד הַרְוָאָה שְׁתֵּי רֵאִיּוֹת אוּ שְׁלֹשׁ בְּשַׁעֲה אַחַת זו**
 9 **אַחַר זוֹ, אוּ שְׂרָאָה רֵאִיָּה כָּל יוֹם זֶה אַחַר זֶה** 49 -
 10 **הָרִי זֶה זָב. לְפִי שֶׁתִּלָּה הַפְּתוּב אֶת הַזָּבָה** 50 **בְּיָמִים,**
 11 **שְׁנֵי מַרְאֵי: פִּי יָזוּב זָב דְּמָה יָמִים רַבִּים** 51, **וְהַזָּב** 52 **לֹא**
 12 **תִּלָּה אוֹתוֹ בְּיָמִים** 53.

(49) כלומר, בשלשה ימים רצופים זה לזה, ראה כל יום ראייה אחת. (50) הנקבה. (51) ודרשו ב'סיפרא' פרשת מצורע (פרק זבים פ"ד ה"הט) "ימים שנים, רבים שלשה". ואם ראתה שלש פעמים ביום אחד, אינה זבה עד שתראה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ג' אדר ב' - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונגמרה בתחילת הלילה (ראה פירוש הרא"ש זבים פ"א מ"ו). (76) אלא נמשכה רגע אחד בסוף היום, ורגע אחד בתחילת הלילה. (77) תוספתא זבים פ"א: "ומודה רבי יוסי, שאם ראה ראייה אחת בין השמשות אע"פ שאין בה כדי טבילה וסיפוג, יש בידו שתי ראיות, מפני ששני ימים חולקים אותה". (78) "תנו רבנן, בין השמשות ספק מן היום ומן הלילה (כלומר, ספק אם יש בו משניהם. רש"י) וספק שהוא כולו מן היום וספק שהוא כולו מן הלילה" (שבת ל: :) ובין השמשות הוא משך הזמן משתקע החמה עד שייראו ג' כוכבים בינונים (ראה בהל' שבת פ"ה ה"ו). (79) תוספתא שם, ופ"א דמס' זבים מ"ו. כלומר, ספק טמא כזב שצריך ספירת שבעה נקיים או אינו טמא אלא כבעל קרי (ראה למעלה ה"ו), שמא בין השמשות הוא גם יום וגם לילה, והוא ראה מקצת היום ומקצת הלילה, והימים חולקים את הראיה לשתי ראיות.

יג. רָאָה רְאִיָּה אַחַת בַּיּוֹם וְאַחַת בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת - הֲרֵי יֵזֶה וְדָאֵי לְטַמְאָהּ⁸⁰ וְסַפֵּק לְקַרְבָּן⁸¹, וּמִבֵּיא קַרְבָּן⁸² וְאֵינוֹ נֶאֱכָל⁸².

(80) כלומר, לספור שבעה נקיים, כי יש כאן שתי ראיות לפחות. (81) שמא ראיית בין השמשות היתה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, והימים חלקו את הראיה הזאת לשניים, וביחד עם הראיה הראשונה יש כאן שלש ראיות וחייב קרבן (ראה למעלה שם), או שאין כאן אלא שתי ראיות בלבד ואין כאן קרבן, ודין זה הוא במס' זבים שם. (82) שחטאת העוף הבאה על הספק אינה נאכלת, ראה למעלה פ"א ה"ו וה"ז.

יד. [רָאָה] רְאִיָּה אַחַת בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת [שֶׁל שַׁבָּת] וְרְאִיָּה שְׁנֵי בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבָּת⁸³ - הֲרֵי יֵזֶה סַפֵּק לְטַמְאָהּ וְסַפֵּק לְקַרְבָּן⁸⁴. סַפֵּק לְטַמְאָהּ - שְׁמָא רְאִיָּה רְאִיָּה הֵיחָד בְּעֶרֶב שַׁבָּת וּשְׁנֵי בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְהֲרֵי הַפְּסִיק שַׁבָּת בֵּינֵיהֶן וְאֵין פֶּאֶן זֵיבוֹת פְּלִלָּה⁸⁵; וְהֲרֵי הוּא סַפֵּק לְקַרְבָּן - שְׁמָא אַחַת מֵהֶן הֵיחָד מְקַצְתָּהּ בַּיּוֹם וּמְקַצְתָּהּ בַּלַּיְלָה, שְׁהִיא חֲשׂוּבָה כְּשֵׁתִים⁸⁶, וְהֲרֵי רָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת שֶׁהוּא חֵיב בְּקַרְבָּן⁸⁷. וְלִפְיֵקָהּ מִבֵּיא קַרְבָּן וְאֵינוֹ נֶאֱכָל⁸⁸.

(83) "וכגון שלא היו באותו הזמן (אלא ראייה ראשונה בתחילת בין השמשות של ערב שבת, וראייה שניה בסוף בין השמשות של מוצאי שבת)", ר"ש זבים, שם. (84) זבים שם, ותוספתא שם פ"א. (85) ראה למעלה ה"ח, שאם הפסיק יום גמור בין ראייה לראיה - אינן מצטרפות. אבל יתכן שאחת מן הראיות היתה בשבת, ולא היה הפסק יום גמור בין ראייה לראיה והוא זב לטומאה. (86) ראה למעלה ה"ב. (87) ואולי אף אחת משתי הראיות לא היתה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, ואין כאן שלש ראיות ואינו חייב קרבן. (88) שחטאת העוף באה על הספק ונשרפת, ראה למעלה פ"א ה"ו, ולמעלה בפרק זה ה"ג.

1 מִתְחַלְתָּהּ וְעַד סוֹפָהּ כְּשֵׁתִי טַבִּילוֹת וּשְׁנֵי סְפוּגִין -
2 הֲרֵי זֶה נִחְשָׁבֶת כְּשֹׁלֵשׁ רְאִיּוֹת וְיִבֵּיא קַרְבָּן⁷⁰.

(65) זבחים פ"א מ"ד, ובתוספתא (שם פ"א) והיא כשיעור מהלך חמישים אמה של אדם בינוני (פירוש הרא"ש למסכת זבים פ"א מ"ג, וראה ב'סיפרא' שם, ה"ד). (66) כת"ק נגד רבי יוסי, בתוספתא זבים, שם. (67) משום שזב אין לו שיעור (ראה למעלה ה"ט), א"כ כשראה ראייה אחת ארוכה, כיון שמתחילת ראייתו נטמא בכל שהוא, והיה לו שהות לטבול, ועדיין הוא ממשיך לראות, אנו חושבים לראיה זו כשתי ראיות ('קרית ספר'), וראה למעלה ה"ו דין הרואה שתי ראיות. (68) שם בתוספתא "ואם לאו (שאינן מתחילת הראיה עד סופה כדי טבילה וסיפוג) אין בידו אלא אחת". (69) פירוש, ראה זב והפסיק, ושוב ראה, ואין במשך זמן ההפסקה, כדי טבילה וסיפוג. (70) זבים פ"א מ"ה, ולמדו זאת ב'סיפרא' פרשת מצורע (שם) מן הפסוק (ויקרא שם, ג) "בזובו רר" מלמד שהוא מטמא בג' ראיות. אין לי אלא גדולות, קטנות מנין, ת"ל "תהיה", אפילו כל שהוא וכו', אם נאמר בגדולות למה נאמר בקטנות, אלא ליתן שיעור לגדולות שאם ראה אחת מרובה כשלש, שהוא כמגד יון לשילוח שהם כדי שתי טבילות ובשני סיפוגים, הרי זה זב גמור".

3 יא. רָאָה רְאִיָּה אַחַת בַּיּוֹם וְהַפְּסִיק בְּדֵי טַבִּילוֹהּ
4 וְסְפוּג⁷¹, וְאַחַר כֶּף רָאָה שְׁתֵּים⁷² או אַחַת אֲרָפָה
5 כְּשֵׁתִים⁷³; או שְׂרָאָה שְׁתֵּים או אַחַת מְרַבָּה כְּשֵׁתִים
6 וְהַפְּסִיק בְּדֵי טַבִּילוֹהּ וְסְפוּג, וְאַחַר כֶּף רָאָה רְאִיָּה
7 אַחַת - הֲרֵי זֶה זָב גְּמוּר⁷⁴.

(71) בא להשמיענו שההפסק בין ראייה לראיה הוא כדי טבילה וסיפוג, אבל אם ההפסק בין ראייה לראיה היה פחות מכדי טבילה וסיפוג, נחשבות שתי הראיות (אם נמשכו כל אחת מהן פחות מכדי טבילה וסיפוג, ראה למעלה ה"י) לראיה אחת. (72) ובין אלו השתיים היה הפסק גדול יותר מאשר כדי טבילה וסיפוג. (73) ראה למעלה שם. (74) זבים פ"א מ"ד, ובא להשמיענו שאף ראייה אחת ארוכה כשתים מצטרפת עם ראייה אחת קצרה לחייבו קרבן, כמו שלש ראיות נפרדות, שלא נטעה לומר: כיון שראיה אחת ארוכה למדו ב'סיפרא' מ'בזובו רר", וראיה קצרה למדים מ"החתים" (ראה למעלה שם) וכיון שהפסוק אומר "או החתים", הכוונה או זה או זה ואינן מצטרפות (משנה אחרונה זבים שם).

8 יב. רָאָה רְאִיָּה אַחַת מְקַצְתָּהּ בְּסוֹף הַיּוֹם וּמְקַצְתָּהּ
9 בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה⁷⁵, אַף עַל פִּי שְׂאִינָהּ אֲרָפָה כְּשֵׁתִים⁷⁶
10 - הֲרֵי אֵלוֹ שְׁתֵּי רְאִיּוֹת, שְׁהֵימִים מִתְחַלְקִין הָרְאִיָּה⁷⁷.
11 לְפִיכָהּ, הָרוּאָה רְאִיָּה אַחַת בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת, שֶׁהוּא
12 סַפֵּק מִן הַיּוֹם וּמִן הַלַּיְלָה⁷⁸ - הֲרֵי זֶה סַפֵּק לְטַמְאָהּ⁷⁹.

(75) פירוש, אם היה ידוע לנו זמן של סוף היום וזמן של תחילת הלילה, והוא ראה ראייה אחת שהתחילה בסוף היום

יום שני ד' אדר ב' ה'תשע"ט

פָּרָק שְׁלִישִׁי

1 יבאר שהימים שהזב בהן זיבות הוא טמא ומונה משיפסוק.

1 א. כָּל הַיָּמִים שֶׁהֵזַב רֹאֵה בְּהֵן זִיבוֹת הֵרִי הוּא
2 טָמֵא.² וְכִשְׁפִּסְטָק הַזִּיבוֹת³ מוֹנֵה שְׁבַעַה יָמִים נְקִיִּים⁴
3 בְּזָבָה, וְטוֹבֵל בְּשָׂבִיעֵי⁵ וּמַעְרִיב שְׁמֶשׁוֹ, וּבְשָׂמִינֵי
4 מְבִיא קָרְבָּנוֹ⁶ אִם הָיָה בְּעַל שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת. וְאִם רָאָה
5 רְאִיָּה שֶׁל זוֹב, אֶפְלוּ בְּסוֹף יוֹם שְׂבִיעֵי אַחַר שְׁטַבֵּל
6 - סֵתֵר הַכֹּל, וּמִתְחִיל לְמָנוֹת שְׁבַעַה יָמִים נְקִיִּים
7 מְאַחַר יוֹם רְאִיָּה הָאֲחֵרוֹנָה.⁷

2) כמפורש בפסוק (ויקרא טו, ג) "איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא". (3) גם להלן בהלכה ג כתב רבינו וזה לשונו: "בדק ביום הטומאה עצמה ומצא טהור ופסק ה"זוב" וכו', ומכאן שהוא צריך הפסק טהרה. (4) ויקרא שם, יג, וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים לטהרתו". (5) שנאמר (שם): "וספר לו שבעת ימים וגו' ורחץ בשור במים חיים (=מי מעיין) וטהר". ואם הוא זב בעל שתי ראיות די לו בכך וטהור. (6) שם, יד-טו: "וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה וגו' אחד חטאת והאחד עולה". (7) פירוש למחרת יום הראיה האחרונה.

8 ב. זָב שֶׁרָאָה קָרִי בְּאֶחָד מִשְׁבַּעַת יְמֵי הַסְּפִירָה - אִינוֹ
9 סוֹתֵר אֶלָּא יוֹמוֹ בְּלַבָּד, וּמְשַׁלֵּים שְׁבַעַה יָמִים וּמְבִיא
10 קָרְבָּנוֹ. בְּיַצֵּד? רָאָה קָרִי בְּיוֹם הַחֲמִישִׁי - סוֹפֵר
11 אַחֲרָיו שְׁלֹשָׁה יָמִים⁸, וְטוֹבֵל בְּשָׂלִישִׁי, וּמְבִיא קָרְבָּנוֹ
12 בְּרִבְעֵי.

8) שספירת היום החמישי נסתרה ונשארו לו רק ארבעה ימים נקיים, ומוסיף להם עוד שלושה להשלים השבעה.

13 ג. זָב שֶׁבִּדַּק בְּיוֹם רֵאשׁוֹן מִיְמֵי הַסְּפִירָה וּמַצָּא
14 טְהוֹר, וְלֹא בִּדַּק כָּל שְׁבַעַה, וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי בִּדַּק
15 וּמַצָּא טְהוֹר - הֵרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהָרָה. אֶפְלוּ בִּדַּק
16 בְּיוֹם הַטְּמָאָה עֲצָמָה⁹ וּמַצָּא טְהוֹר, וּפְסָק הַזּוֹב¹⁰,
17 וְלֹא בִּדַּק לְמַחַר בְּתַחֲלַת יְמֵי הַסְּפִירָה¹¹, וּבִדַּק
18 בְּשָׂבִיעֵי¹² אוֹ בְּשָׂמִינֵי¹³ וּמַצָּא טְהוֹר - עָלוּ לוֹ יְמֵי
19 הַסְּפִירָה, וְהֵרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהָרָה.

9) פירוש שבאותו יום שראה לפני זה זיבה, בדק אחרי כן. 10) נראה שצריך להיות "ופסק הזוב ומצא טהור". 11) כלומר, למחר שהוא היום הראשון של שבעת ימי הטהרה. 12) לדעת רבי אליעזר כי גם אם בדק בסוף ימי הטהרה שהוא יום שביעי ולא בדק בהתחלת ימי הספירה שהוא יום ראשון של ימי הטהרה. 13) כלומר: שהבדיקה השנייה היתה ביום השמיני, ואילו הבדיקה הראשונה היתה ביום הראשון של הספירה, שהיתה כאן בדיקה בהתחלת הספירה ולא היתה בדיקה בסוף הספירה שהוא ביום שביעי, וכרב, שחולק על רבי חנינא (שם) וסובר שאף אם היתה בדיקה בהתחלת הספירה (ביום ראשון) ולא היתה בדיקה

בסוף הספירה (ביום שביעי), או שהיתה בדיקה בסוף הספירה, אבל אם לא היתה בדיקה בהתחלת הספירה, טהור לפי רבי אליעזר, אבל אם לא היתה בדיקה לא בהתחלה ולא בסוף, אף על פי שבדק ביום הטומאה עצמו, וכן ביום השמיני - אינו טהור (כסף משנה). וכן כתב רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה, הלכה כב לעניין זבה: "וכן אם בדקה ביום ראשון מימי הספירה ומצאה טהור, וביום הח' ומצאה טהור, הרי זו בחזקת טהרה", משמע שצריך שתבדוק ביום הראשון כדי שתהיה טהורה כשתבדוק ביום השמיני, אבל אם לא בדקה ביום הראשון צריך שתבדוק ביום השביעי, שכן כתב שם אחרי כן "בדקה ביום ג' לזיבתה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה ביום ראשון מימי הספירה, ובשביעי בדקה ומצאה טהור הרי זו בחזקת טהרה". והוסיף שם "והוא הדין לזב" (לחם משנה).

20 ד. כָּל רְאִיָּה שֶׁהִיא סוֹתֵרֶת אֵינָה מְבִיאָה לְיַד קָרְבָּן.
21 בְּיַצֵּד? רָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת וְהִפְסִיק יוֹם אוֹ יוֹמִים, וְהֵרִי
22 הוּא מוֹנֵה שְׁבַעַה יָמִים נְקִיִּים, וּבְתוֹף הַשְּׁבַעַה רָאָה
23 רְאִיָּה שֶׁל זוֹב - אֵינָה מְצַטְרֶפֶת לְשִׁתִּים, אֶלָּא סוֹתֵרֶת
24 וּמִתְחִיל לְמָנוֹת¹⁴ כְּמוֹ שְׁבַּאֲרָנוּ. אֶפְלוּ רָאָה בְּתוֹף יְמֵי
25 הַסְּפִירָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת זוֹ אַחַר זוֹ, אֶפְלוּ רָאָה אוֹתָם
26 בְּיוֹם אֶחָד, אֶפְלוּ רָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת בְּסוֹף יוֹם שְׂבִיעֵי
27 שֶׁל שְׁבַעַה יָמִים נְקִיִּים - אִינוֹ מְבִיא קָרְבָּן, שְׁרִיאִיּוֹת
28 אֵלוֹ לְסִתְרָה הֵן. רָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת בְּלַיִל שְׁמִינִי¹⁵ -
29 מְבִיא קָרְבָּן, שְׁאִין רְאִיּוֹת אֵלוֹ סוֹתְרִין¹⁶. בְּמָה דְּבָרִים
30 אֲמוּרִים? בְּזוֹב בְּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת¹⁷; אֶבֶל זָב בְּעַל שְׁלֹשׁ
31 שְׁרָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת¹⁸ בְּלַיִל שְׁמִינִי¹⁹ שְׁלֹאֲחַר שְׁבַעַת
32 יָמִים נְקִיִּים - אִינוֹ מְבִיא קָרְבָּן שְׁנֵי עַל שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת
33 אֵלוֹ, אֶלָּא קָרְבָּן אֶחָד עַל הַשְּׁלֹשׁ הָרֵאשׁוֹנוֹת. שְׂאָף עַל
34 פִּי שְׁאִין שְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת סוֹתְרוֹת, הֵרִי לֹא יַצֵּא לְזִמְן
35 שְׂרָאוֹי לְקָרְבָּן²⁰. וְהַלִּילָה מְחַסֵּר זִמְן הוּא²¹ לְפָלֵל²²,
36 חוּץ מִיּוֹלָדֶת²³ שֶׁהַפִּילָה בְּלַיִל שְׁמוֹנִים וְאַחַד, שֶׁהִיא
37 מְבִיאָה קָרְבָּן שְׁנֵי²⁴, כְּמוֹ שְׁבַּאֲרָנוּ. וְדָבָר זֶה מִפִּי
38 הַקְּבָלָה²⁵.

14) שבעה ימים נקיים אחרים. 15) אחר שנגמרו שבעה ימים נקיים. 16) משום שנגמרו כבר ספירת שבעה נקיים. 17) שלא התחייב בקרבן אלא בספירת שבעה בלבד, ולכן אם ראה בליל שמיני, אחר גמר ספירת הנקיים, שלוש ראיות - מתחייב הוא בקרבן. 18) שסופר שבעה נקיים וגם חייב קרבן ביום השמיני. 19) כלומר: ראה בליל שמיני שלוש ראיות. 20) שהרי אינו יכול להביא קרבנו עד למחרת שהוא יום השמיני. ונחשבות ג' הראיות של ליל שמיני כאילו יש בו זיבה ארוכה שהתחילה בג' הראיות הראשונות. 21) כלומר: מה שאינו מביא קרבנו עד יום שמיני, אינו משום שהוא לילה, ובלילה אין מקריבין קרבנות, אלא משום שלא הגיע זמנו עוד עד יום השמיני. ומשום כך אם ראה בליל שמיני שלוש ראיות, נחשבות ראיות אלו לזיבה ארוכה. 22) לכל דיני התורה. 23) ראה למעלה פרק א הלכה ח, שהיולדת שהפילה בתוך שמונים יום מלידתה, שהם ימי מלאת, מביאה קרבן אחד על הלידה ועל ההפלה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אנדרוגינוס ברייה בפני עצמה היא - לא ברייה בעלמא היא אלא ספק (תוספות יום טוב זכים פרק ב משנה א). (38) שהאיש מטמא בלובן שהוא זב ואינו מטמא בראה דם. (39) שהאשה טמאה בראיית דם אבל אינה טמאה בלובן. (40) שאם ראה לובן, שמא היא נקבה ואינה מטמאה בלובן; ואם ראה דם, שמא הוא זכר ואינו טמא בדם. "אבל אם ראה לובן ואודם כאחד טומאתן וודאי ממה נפשך" (רע"ב שם). (41) של זוב שאז חייב הזב להביא קרבן. (42) שאז חייבת הזבה להביא קרבן. (43) חטאת העוף הבאה על הספק. (44) שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת. (45) מנה שבעה נקיים אחר שראה ג' ימים דם. (46) את הספירה, שאף על פי שמטמא גם בלובן וגם באודם אין זה אלא מחמת ספק, שמא הוא איש ושמא היא אשה; אבל כשסופר ז' נקיים משום ראיית לובן של איש - אין האודם שהוא משום אשה, סותר ללובן של איש, וכמו כן אין ראיית לובן של איש, סותרת את שבעת הנקיים שסופר לאחר שראה אודם של אשה.

פרק רביעי

(1) יבאר הקרבנות שמביא המצורע אחר שיתרפא מצרעתו, והטבילות שטובל, וכיצד עושים לו.

א. כשיתרפא המצורע מצרעתו²¹, אחר ששטתהוין²¹ אות²¹ בעץ ארז²¹ ואזוב²¹ ושני תולעת²¹ ושתי צפרים²¹ ומגלחין את כל בשרו²¹ ומטבילין אותו²¹, אחר כל זאת ויגס לירושלים²¹ ומזנה שבעת ימים²¹, וביום השביעי מגלח תגלחתו שניה²¹ בתגלחת הראשונה²¹ וטובל²¹, והרי הוא טבול יום²¹ ומעריב שמשו²¹, ולמחר בשמיני טובל פעם שניה²¹ ואחר כך מקריבין קרבנותיו. ומפני מה טובל בשמיני אחר שטובל מאמש? מפני שהיה רגיל בטמאה²¹ בימי חלוטיו²¹, ואינו נוהג משום טמאה, ושפא נטמא אחר שטובל. לפיכך טובל בשמיני בעזרת הנשים²¹ בלשפת המצרעים וששם²¹, אף על פי שלא הסיח דעתו²¹.

(2) מנגעו, וראה בהלכות טומאת צרעת מפ"א עד פ"ט, כללי הנגע. (3) ראה בהלכות טומאת צרעת פי"א, כיצד הוא הסדר של עץ הארז, האזוב והצפרים. (4) מקל של עץ ארז (רש"י ויקרא יד, ד). (5) צמח קטן. (6) חוט צמר צבוע בצבע אדום, והצבע נלקח מביצי תולעת. (7) כמו שנאמר (שם): "ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות ועץ ארז, ושני תולעת ואזוב". (8) כל שערו שעל בשרו, ובמשנה (נגעים פי"ד משנה ב) "בא לו לגלח את המצורע, העביר תער על כל בשרו". (9) אחרי שעשה את מעשה הטהרה, ככתוב (שם, ח) "וגלח את כל שערו ורחץ במים וטהר". (10) כמו שנאמר (שם): "ואחר יבוא אל המחנה"; שהרי מצורע נשלח מחוץ לג' מחנות שהם מחנה שכינה, מחנה לוייה ומחנה ישראל, כמו שכתוב (שם יג, מו): כל ימי אשר הנגע בו יטמא טמא הוא, בדד ישב, מחוץ למחנה מושבו; ממה שכתוב "בדד ישב" נשמע שלא ישב אף עם שאר טמאים, כמו זב וטמא מת, שטמא מת מותר במחנה לוייה

(24) אף על פי שלילה מחוסר זמן וכל חיוב הקרבן אינו אלא ביום פ"א. והיתה צריכה להיות פטורה בקרבן אחד - ובכל זאת מביאה קרבן שני משום שנאמר (ויקרא יב, ו) "ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש וגו'" ודרשו בית הלל (כריתות שם) "או לבת" לרבות אור שמונים ואחד. (25) שאין זה מפורש בכתוב אלא נלמד מריבוי של "או".

ה. רָאָה רְאִיָּה אַחַת בְּלִיל שְׁמִינִי וְשִׁתִּי רְאִיָּוּ בְּיוֹם שְׁמִינִי - הֲרִי אֵלוֹ מִצְטָרְפִין, וּמְבִיא קֶרֶן שְׁנֵי עַל זֵיבוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת; שְׁהָרִי רְאִיָּה רְאִיָּוּהָ שֶׁל פֶּל זָב כְּשִׁכְּבַת זָרַע הִיא חֲשׂוּבָה²⁶, וְאִם רְאָה אַחֲרֶיהָ שְׁתֵּים - מִצְטָרְפַת עִמָּהֶם לְקֶרֶן²⁷. אָבֵל אִם רְאָה שְׁתֵּים בְּלִיל שְׁמִינִי וְאַחַת בְּיוֹם שְׁמִינִי - אֵין מִצְטָרְפַת, וְאִינוֹ מְבִיא קֶרֶן עַל הַזֵּיבָה זוֹ הָאֲחֵרוֹנָה²⁸.

(26) ואין עליו דין זב, אלא הרי הוא כבעל קרי. (27) כלומר: אף על פי שראיה ראשונה אינה אלא כקרי, ובכל זאת מצטרפת היא לשתיים שאחריה לחייבו בקרבן - אם ראה ראייה אחת של זב בליל שמיני, אף על פי שלילה מחוסר זמן כמבואר למעלה, מצטרפת היא לשתי ראיות שראה למחר, לחייבו בקרבן שני. (28) שם המשך דברי רבי יוחנן למי שסובר "לילה מחוסר זמן הוא". שהרי עיקר הדיבה היה בלילה, שבשתי ראיות נעשה זב.

ו. הַכֹּל מִתְטַמְּאִין בְּזֵיבָה, אֶפְלוֹ קֶטָן בֶּן יוֹמוֹ²⁹, וְהַגֵּרִים וְהַעֲבָדִים³⁰, וְהָרֶשׁ וְשׂוֹטֵה. וְיִרְאֶה לִי, שְׁמִבִּיאִין עֲלֵיהֶן³¹ פִּפְרָה³² כְּדִי לְהַאֲכִילָן בְּקִדְשֵׁים³³ וְחֲטָאתָן נֹאֲכָלָה. שְׁהָרִי הֵן כְּקֶטָן שְׂאִינוֹ בֶּן דַּעַת. וְסָרִיס אָדָם³⁴ וְסָרִיס חֲמָה³⁵ מִתְטַמְּאִין בְּזֵיבָה כְּכֹל הָאֲנָשִׁים³⁶.

(29) ואמרו בערכין ג. ונדה לב: "הכל" לאתויי קטן בן יומו, דתניא מה תלמוד לומר (ויקרא טו, ב) "איש איש" - ? לרבות תינוק בן יום אחד שמתמא בזיבה. (30) עבדים כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות. (31) [על החרש והשוטה, אף על פי שפטורים ממצוות ואין עליהם איסור לאכול קדשים. אבל גרים ועבדים שמחוייבים במצוות, בוודאי מביאים עליהם, כמפורש בנגעים פרק יד משנה יב]. (32) אחרים מביאים קרבנותיהם שמחוייבים מטעם זב. (33) שאסור להאכילם לפני זה, כשם שאסור להאכיל להם איסורים אחרים. (34) שנותרו על ידי אדם. (35) שלא ראה חמה מעולם, כגון שנולד סריס ממעי אמו. (36) ואף על פי שאין להם שכבת זרע - יש להם זיבות.

ז. הַטְּמֵטוֹם וְהָאֲנָדְרוֹגִינוֹס³⁷ - נוֹתְנִין עֲלֵיהֶן חֲמָרִי הָאִישׁ³⁸ וְחֲמָרִי הָאִשָּׁה³⁹; מִתְטַמְּאִין בְּדָם כְּנָשִׁים, וּבִלְבָן כְּאֲנָשִׁים. וְטַמְּאָתָן בְּסִפְקָן⁴⁰. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן בַּעַל שְׁלֹשׁ רְאִיָּוֹת⁴¹ אוֹ זָבָה שֶׁרְאָתָהּ דָם שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה⁴² - מְבִיאִין קֶרֶן⁴³ וְאִינוֹ נֹאֲכָל⁴⁴. הָיָה מוֹנֶה שְׁבַעַה יָמִים נְקִיִּים לְלֶבֶן וְרָאָה אָדָם, אוֹ לְאָדָם וְרָאָה⁴⁵ לְבָן - הֲרִי זֶה אֵינוֹ סוֹתֵר⁴⁶.

(37) הם ספק זכר ספק נקבה, ואף על פי שאמרו בגמרא

28 וְטוֹבֵל אֶצְפָּעוֹ הַיְמָנִית⁵⁷ בַּשֶּׁמֶן שֶׁבְכַפּוֹ וּמִזָּה שֶׁבַע
29 פְּעָמִים⁵⁸ כְּנֹגֵד בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים⁵⁹, עַל כָּל הַזֵּיהַ
30 טְבִילַת אֶצְפָּע בַּשֶּׁמֶן⁶⁰. וְאִם הִזָּה וְלֹא פִּינָגְדָה בֵּית
31 קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים - פְּשֻׁרָתָהּ⁶¹. וְאַחַר כֵּן יָבוֹא אֶצֶל
32 הַמִּצְרֵעַ וַיִּתֵּן מִן הַשֶּׁמֶן עַל מְקוֹם דָּם הָאֵשׁם בְּתַנּוּף
33 אֵיזֵן וּבִהֵן יָדוֹ וּבִהֵן רִגְלוֹ⁶². וְהַנּוֹתֵר מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁבְכַפּוֹ
34 יִתְּנֶנּוּ עַל רֹאשׁ הַמִּתְטַהֵר⁶³. וְאִם לֹא נָתַן - לֹא כְּפָרָה⁶⁴.
35 וְשָׂאָר הַלֶּגַם⁶⁵ מִתְחַלֵּק לְכַהֲנִים⁶⁶.

22) פשוט הוא במשנה נזיר מד: (כספ-משנה). וכן הוא בספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע, פרק ב, הלכה ז). 23) למעלה הלכה א. 24) לפי שאין מחוסר כפורים נכנס לעזרת ישראל, כמפורש בכלים פרק א משנה ח (כספ-משנה). 25) משקוף (=ספ). ראה בפי"ה"מ שבת צא: עומד באסקופה שהוא חוץ לשער, אבל אסור לו לעמוד בתוך השער שנחשב לעזרת ישראל, ומחוסרי כפרה אסורים ליכנס לעזרת ישראל, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה נגעים פרק יד משנה ט, ובפ"ג מהלכות סוטה הלכה ד: "כנגד שער המזרח מבחוץ". אבל דעת רש"י (סוטה ז). שעומד בחלל השער שלא נתקדש בקדושת העזרה. 26) נגעים פי"ד משנה ח "בא ועמד בשערי ניקנור", ושער ניקנור הוא השער העליון שנכנסים בו מעזרת נשים לעזרת ישראל (מדות פ"ב, משנה ו), ונקרא שער ניקנור על שמו של אדם גדול שהביא דלתות השער מאלכסנדריא של מצרים, ובדרך אירעו נסים, ראה ביומא לח. 27) ספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע פרשה ג, הלכה ו) "והעמיד הכהן הקטטה את האיש הקטטה לפני ה' פתח אהל מועד, מעמידו בשער ניקנור אחוריהם למזרח, ופניהם למערב". 28) חוץ ממצורע, עומדת גם היולדת בעת טהרתה בשער ניקנור (משנה סוטה ז), שמצוה לאדם שיעמוד וישמור על קרבנו, ונלמד בספרי (פרשת פנחס) ממה שכתוב (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו"; ומי שיכול להכנס לעזרה נכנס, ואלו שהם מחוסרי כפרה עומדים ליד שער ניקנור, וכמו כן זבים וזבות (סוטה ח. וראה רש"י שם). 29) משנה סוטה שם, ומשום שנאמר בה (שם ה, יח) "והעמיד הכהן את האשה לפני ה'" (שם, בגמרא). 30) משנה במנחות סא. 31) הכהן מניפו, ואין המצורע משתתף בזה. ואע"פ שבתוספתא נגעים פ"ח (הוצאת צוקרמנדל, עמ' 628.34) אמרו שמביא אשמו ולוגו בידו, ומעמידו בשער ניקנור, והכהן עומד מבפנים ומצורע מבחוץ, ומצורע מניח ידו וכו'; הרי שגם המצורע מניף - זה אינו אלא לדעת התוספתא, שמביא האשם לשער ניקנור, אבל לפי דברי המשנה שמניפו במזרח העזרה, כדלהלן, אי-אפשר שהמצורע יניף, שהרי אסור לו להכנס לעזרה (לחם-משנה; ועיין רב"ד). 32) שנאמר (ויקרא יד, יב): "ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן, והניף אותם תנופה לפני ה'", מלמד שטעונים תנופה כאחד (ספרא שם הלכה ז). 33) "לפני ה'", במזרח (ספרא שם) והוא מזרח העזרה. וראה ברש"י מנחות שם, שכתב: "במזרח, כלומר אפילו במזרחו של מזבח יכול להניף, וכל-שכן במערבו דקרוב יותר להיכל". ואע"פ שבתוספתא הנ"ל מפורש "שמביא אשמו ולוגו בידו, ומעמידו בשער

ואסור במחנה שכניה, וזב אסור גם במחנה לוייה ומותר במחנה ישראל, והמצורע אסור גם במחנה ישראל. ומפתח ירושלים עד הר הבית הוא מחנה ישראל (ראה תוספתא, הובאה בפי"ה"מ לכלים פ"א מ"ח). ואחר שהוא נטהר נכנס לירושלים, אבל יושב מחוץ לביתו שבעת ימים, שאסור בתשמיש המיטה (פי"א מהלכות טומאת צרעת הלכה א). ובמשך שבעת ימים אלו "עדיין הוא אב הטומאה" (11) וכלים במגע (שם, הלכה ב). (12) שנאמר (שם, ט): "והיה ביום השמיני יגלח את כל שעריו" וגו'. (13) משנה בנגעים שם. (14) שנאמר (שם): "ורחץ את בשרו במים וטהר". (15) ואוכל במעשר שני (שם משנה ג, והלכות טומאת צרעת שם). (16) ואוכל בתרומה, אם הוא כהן (שם, ושם). (17) שם משנה ח. מחלוקת בין ת"ק לרבי יהודה, ופסק כת"ק. וטבילה זו היא מדרבנן, שהרי לא כתוב בתורה שצריך טבילה זו (קריית ספר). (18) יומא ל: (19) כלומר, הימים שהיה מצורע מוחלט. (20) נגעים שם: "ומצורע טבל בלשכת המצורעים וכו'". ובמדות פ"ב משנה ה, מפורש שלשכת המצורעים היתה בעזרת נשים. (21) ולא נטמא, לא הבדילו חכמים והצריכוהו לטבול (יומא שם), שאם הסיח דעתו צריך גם הזאה שלישי ושביעי (תוספות שם, ד"ה היסח).

1 ב. נְתַאֲחַר וְלֹא גִלַּח בְּשִׁבְעֵי וְגִלַּח בַּשֶּׁמֶן אוֹ אַחַר
2 כְּמֵה יָמִים - בַּיּוֹם שֶׁיִּגְלַח יִטְבֵּל וַיַּעֲרִיב שֶׁמֶן, ו
3 וְלִמְחֹר יָבִיא קְרִבְנוֹתָיו²²¹ אַחַר שֶׁיִּטְבֵּל פְּעַם שְׁנִיָּה
4 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו²³¹. כִּיצַד עוֹשִׂין לוֹ? הַמִּצְרֵעַ עוֹמֵד חוּץ
5 לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל²⁴¹ כְּנֹגֵד פֶּתַח מִזְרְחִית בְּאַסְקַפָּה²⁵¹ שֶׁעַר
6 נִיקְנֹר²⁶¹ וּפְנֵיו לְמַעְרָב²⁷¹. וְשֵׁם עוֹמְדִים כָּל מְחַפְּרֵי
7 כְּפָרָה בְּעַת שְׁמִטַּתְהֵרִין אוֹתָן²⁸¹, וְשֵׁם מְשַׁקֵּין אֶת
8 הַסּוֹטוֹת²⁹¹. וְהִפְהֵן לֹקַח אֵשׁם שֶׁל מִצְרֵעַ כְּשֶׁהוּא
9 חַי³⁰¹ וּמְנִיפוֹ³¹¹ עִם לֶג הַשֶּׁמֶן³²¹ בְּמִזְרַח³³¹, כְּדֶרֶךְ כָּל
10 הַתְּנוּפוֹת³⁴¹. וְאִם הֵנִיף זֶה כְּפָנָיו עֲצָמוֹ וְזֶה כְּפָנָיו עֲצָמוֹ
11 - יֵצֵא³⁵¹. וְאַחַר כֵּן מְבִיא אֶת הָאֵשׁם שֶׁל מִצְרֵעַ עַד
12 הַפֶּתַח³⁶¹, וּמְכַנֵּס שְׁמֵי יָדָיו לְעִזְרָה וְסוּמֵךְ עָלָיו,
13 וְשׁוֹחֵטִין אוֹתוֹ מִיַּד³⁷¹. וּמְקַבְּלִין שְׁנֵי כְּהֻנִּים אֶת דָּמוֹ,
14 אֶחָד מְקַבֵּל בְּכָלִי וְזוֹרְקוֹ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְאֶחָד
15 בְּיָדוֹ³⁸¹ הַיְמָנִית³⁹¹ וּמַעֲרָה⁴⁰¹ לִידוֹ הַשְּׂמָאלִית וּמִזָּה⁴¹¹
16 בְּאֶצְפָּעוֹ הַיְמָנִית⁴²¹. וְאִם שָׁנָה וְקִבֵּל בְּשִׂמְאֵל תַּחֲלָה -
17 פֶּסֶל⁴³¹. הִפְהֵן שֶׁקִּבֵּל מְקַצֵּת הַדָּם בְּכָלִי מוֹלִיכּוֹ וְזוֹרְקוֹ
18 עַל הַמִּזְבֵּחַ תַּחֲלָה. וְאַחַר כֵּן יָבוֹא הִפְהֵן שֶׁקִּבֵּל הַדָּם
19 כְּכַפּוֹ אֶצֶל הַמִּצְרֵעַ⁴⁴¹, הִפְהֵן מִבְּפָנָיו וְהַמִּצְרֵעַ
20 מִבְּחוּץ⁴⁵¹, וּמְכַנֵּס הַמִּצְרֵעַ רֹאשׁוֹ⁴⁶¹ וְנֹתֵן הִפְהֵן מִן
21 הַדָּם שֶׁבְכַפּוֹ עַל תְּנוּף אֲזָנוֹ⁴⁷¹ הַיְמָנִית⁴⁸¹. וְאַחַר כֵּן
22 כְּנִיס יָדוֹ הַיְמָנִית וַיִּתֵּן עַל בִּהֵן יָדוֹ, וְאַחַר כֵּן יְכַנִּיס
23 רִגְלוֹ הַיְמָנִית וַיִּתֵּן עַל בִּהֵן רִגְלוֹ⁴⁹¹. וְאִם נָתַן עַל
24 הַשְּׂמָאל - לֹא יֵצֵא⁵⁰¹. וְאַחַר כֵּן⁵¹¹ יְקָרִיב תְּשֻׁאָתוֹ
25 וְעוֹלֹתָיו⁵²¹. וְאַחַר שֵׁימֵן הַדָּם⁵³¹ עַל הַבְּהוֹנוֹת נוֹטֵל
26 הִפְהֵן מִלֶּג הַשֶּׁמֶן וַיּוֹצֵק לְתוֹךְ כְּפוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ⁵⁴¹
27 הַשְּׂמָאלִית⁵⁵¹. וְאִם יֵצֵק לְתוֹךְ כֵּף עֲצָמוֹ⁵⁶¹ - יֵצֵא.

על כף כהן אחר (ר"ש ורא"ש נגעים שם). (55) כמפורש (שם) "ויצק על כף הכהן השמאלית". (56) נגעים שם, שהרי לא כתוב מפורש בתורה שיצוק לתוך כף כהן אחר, וכמו כן כתוב (שם) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית מן השמן אשר על כפו השמאלית", שמשמע כף של הכהן המזה עצמו (קרית ספר). (57) שכתוב (שם) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית". (58) במנחות כז: אמרו: "בהזאת וכו' שבפנים ושבמצורע", הרי שבמצורע לא היתה ההזאה בפנים, אלא הופך פניו לצד בית קודש-הקדשים (ר"ש נגעים שם), וראה ברש"י מנחות עד: ותוס' שם ד"ה איכא. (59) נגעים שם, שכתוב (ויקרא יד, טז) "והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים לפני ה'", והיינו כנגד בית קודש-הקדשים. (60) נגעים שם, והיינו שלא יטבול פעם אחת ויזה שתי פעמים או יותר, שמה שכתוב (שם) "שבע פעמים" מוסב גם על "והזה" וגם על "וטבל" שבפסוק שם (ר"ש שם). (61) תוספתא זבחים פ"א (עמוד 480,23) "הזאות של מצורע וכו' שאינן מכוונות וכו' הרי אלו כשירות" (כסף-משנה). (62) נגעים שם, כמו שכתוב (ויקרא שם, יז) "ומיתר השמן אשר על כפו, יתן הכהן על תנוך אזן המטהר הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית, על דם האשם". (63) המצורע, נגעים שם. כמו שכתוב (שם, יח) "והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר, וכפר עליו הכהן לפני ה'". (64) כר"ע שם, וראה להלן פ"ה הלכה ה'. (65) שאר השמן שבלוג. (66) בזבחים מד: למדו כן ממה שנאמר (במדבר יח, ט) "זה יהיה לך מקודש הקדשים מן האש, כל קרבנם וגו'", "כל קרבנם" לרבות לוג שמן של מצורע שהוא נאכל לכהנים (הגהת מעשה ר"ב). ובספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע פרק ג הלכה ב) למדו מן הפסוק (ויקרא יד, יג) "כי כחטאת האשם הוא לכהן קודש קדשים הוא" - "לרבות לוג שמן של מצורע".

ג. שְׂיָרִי הֵלֵג אֵינּוּ נֹאכֵל אֶלָּא בְּעֶזְרָה לְזִכְרֵי פְּהֵיָהּ⁶⁷
 פְּשָׁאָר קְדָשֵׁי קְדָשִׁים, שְׁהָרִי הִקְשׁ לְאֶשָׁם⁶⁸. וְאֶסוּר
 לְאֶכֶל מֵלֵג הַשָּׁמֶן עַד שְׂיִתָּן מִמֶּנּוּ מִתָּן שֶׁבַע וּמִתָּן
 בְּהוֹנוֹת⁶⁹. וְאֵם אֶכֶל - לֹקְהָ⁷⁰, פְּאוּכָל קְדָשִׁים קִדְּם
 זְרִיקָה⁷¹.

(67) במשנה שם צא. "אמר רבי שמעון, אם ראית שמן שמתחלק בעזרה אין צריך לשאול מהו, אלא הוא וכו' ולוג שמן של מצורע". ומאחר שמתחלק בעזרה, משמע שהיה נאכל לזכרי כהונה שהיו שם (כסף-משנה), וכן מפורש בתוספתא נגעים פ"ט "שיירי השמן שבלוג נאכל לזכרי כהנים". (68) כן מפורש במנחות כח. שלוג השמן הוקדש לאשם, בין לר' אליעזר בין לרבנן, ודברי הלחם-משנה כאן אינם מובנים (הר המוריה). (69) ברייתא בזבחים מד. "לוג שמן של מצורע וכו' ושיון שאסור באכילה עד שיתן מתן שבע ומתן בהונות". (70) שמשמע לרבינו שאסור באכילה שכתוב בברייתא הוא איסור מן התורה (כסף-משנה). ודעת רש"י שם שאיסורו מדרבנן. (71) ראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד

ניקנור" - אין דעת רבינו כן, אלא כמו שאמרו במשנה הנ"ל שהוא במזרח העזרה. וראה למעלה. (34) שהם במזרח, ראה מנחות שם במשנה, ובפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, ובפ"ח מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא. (35) ספרא וגמרא שם: "מנין אם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, יצא? תלמוד-לומר (שם) אותו לאשם". (36) אע"פ שבתוספתא שם נשמע שהסמיכה היתה באותו מקום שהיתה התנופה - אין כן דעת רבינו, אלא כמו דברי המשנה הנ"ל שלא היתה התנופה באותו מקום של הסמיכה, וראה למעלה. (37) נגעים פ"ד משנה ח: "בא לו אצל האשם, וסמך שתי ידיו עליו ושחטו וכו'". ובתוספתא נגעים שם "כל הסמיכות שבמקדש תיכף לסמיכה שחיטה, חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור, וכל הסמיכות שבמקדש היו לצפוננו של מזבח, חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור, שאין יכול המצורע להכנס לעזרה עד שיזרוק עליו מדם האשם והחטאת שלו". וכתב רבינו "ושוחטין אותו מיד", שאע"פ שאי-אפשר שיהיה תיכף לסמיכה שחיטה, שהרי שוחטו בצד צפון של מזבח (ויקרא יד, יד) - אעפ"כ לא יעכבנו יותר אלא מיד כשיגיע למקום השחיטה ישחטנו (קרית ספר). (38) משנה ותוספתא נגעים שם. ומכיון שגם הקבלה בכלי וגם הקבלה ביד, צריכות ימין - לפיכך הצריכו שני כהנים (קרית ספר). (39) תוספתא זבחים פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמוד 480.34): "דם אשמו של מצורע מקבל בימינו, ומערה בשמאלו, ומזה באצבע הימנית". ומה שאמרו בתוספתא בנגעים פ"ט (עמוד 629.11) "זה שקיבל ביד מקבל בשמאל", היינו הקבלה השניה שמקבל בשמאל מן הימין (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). (40) שופך. (41) על המצורע, כדלהלן. (42) תוספתא זבחים שם. והיינו באצבע על היד הימנית, ו"אצבע" היא השניה לבהן (אגודל) המשמש לרמיזה; וראה להלן בהמשך ההלכה, סדר נתינת הדם על המצורע. (43) תוספתא זבחים שם. (44) כן נראה בתוספתא (נגעים שם), שאמרו: "זה שקיבל בכלי, בא וזורקו על גבי המזבח, וזה שקיבל ביד בא לו אצל מצורע", הרי שכן הוא הסדר, שלאחרי שזרק הראשון הדם על המזבח, בא לו השני אצל המצורע. (45) מבחוץ לשער ניקנור (תוספתא נגעים פ"ח). (46) לתוך שער ניקנור. (47) נגעים פ"ד משנה ט. וראה להלן פ"ה הלכה א, אי זהו תנוך אוזן. (48) כמפורש בתורה (ויקרא יד, יד-כה). (49) שכתוב (שם) "ונתן על תנוך אוזן המטהר הימנית, ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית", ופסק כת"ק (נגעים שם) שאינו מכניס את שלשתן כאחת. ו"בהן" זה אגודל שהוא האצבע הקטנה הקיצונה העבה שביד ושברגל. (50) דלא כר' שמעון (שם), שהרי כתוב (שם) "הימנית", וכתוב (שם, ב) "זאת תהיה תורת המצורע" - "תהיה" לעיכובא (קרית ספר כאן). (51) אחר שגמר סדר האשם. (52) שכתוב (שם, יט) אחר סדר האשם "ועשה הכהן את החטאת וכפר על המטהר מטומאתו, ואחר ישחט את העולה". (53) דם האשם לפני שמקריב החטאת והעולה, וראה ב"משנה אחרונה" לנגעים, שם משנה י. (54) שם. ולמדו כן ממה שכתוב (שם, טז): "ולקח הכהן מלוג השמן ויצק על כף הכהן השמאלית". הרי שהכהן המזה היה יוצק

פָּרָק חֲמִישִׁי

שהרי למצורע אינו ראוי שהרי נשחט שלא לשמו ולא עלו לו לחובה (זבחים ב.), ולשנותו לקרבן אחר אי אפשר משום שהופרש לשם אשם, ולנדבה אינו יכול להקריבו שאין אשם בא נדבה, והוכרח להקריבו בתור אשם מצורע ואין אשם מצורע בלא נסכים (משנה מנחות ז:), וראה פט"ו מהל' פסולי המוקדשין הי"ז. (19) הם: עשרון סולת כלול ברביעית ההין שמן ורביעית יין (פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ו). (20) זבוחים שזבחו שלא לשמן כשרים, ולא עלו לבעלים לשם חובה (זבחים ב. במשנה). (21) למצורע שיוכל לאכול בקדשים, ראה למעלה פ"א ה"א.

ג. הקדים חטאתו לאשמו²² - לא יהיה אחר מקורס בדמה²³, אלא תעבר צורתה ותצא לבית השרפה²⁴.

(22) תוספתא פסחים פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 160.24), הובאה במנחות ה, בבאקמא פ"י (עמ' 368.17) ונגעים פ"ח (עמ' 629.4) וראה בזבחים ז, ב - במשנה: "כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות, חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא על הכשר". (23) כלומר: אין אומרים מכיון ששחיטה לא עבודה היא, יענעו כהן אחר את הכלי עם הדם למען לא יקרב, ובינתיים ישחוט הוא את האשם ויזה מדמו ואח"כ יזה מדם החטאת, ותהיה עי"ז עבודת האשם קודמת לעבודת החטאת - אלא תעובר צורתו, משום שבעת ששחטו החטאת היתה מחוסרת זמן, שהרי דינה להשחט לאחר האשם "ויש מחוסר זמן לכו ביום" (מנחות שם). אבל צריך עיון שהרי למעלה פ"א ה"ה, כתב רבינו שהאשם אינו מעכב. (24) יניח את החטאת עד שתתעפש ותפסיד (ראה פירוש המשנה, פסחים פב:) ותשרף, שכל שהפסול אינו בגוף הקרבן אינו נשרף מיד אלא לאחר שיעובר צורתו (ראה פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ג).

ד. יש לאדם להביא אשמו היום ולגו אחר עשרה ימים²⁵. ואם רצה לשנות הלג לאשם מצרע אחר - משנה, אף על פי ששקדש בפלילי²⁶. חסר הלג²⁷ עד שלא יצק²⁸ - ימלאנו²⁹; חסר מאחר שצק³⁰ - יביא אחר בתחלה³¹.

(25) תוספתא זבחים פ"ה, והובאה במנחות טו, ב. ועשרה ימים לאו דוקא, אלא אפילו יותר. (26) שם בתוספתא כתנא-קמא של רבי מאיר, וקדש בכלי, היינו שהלוג שהוא כלי שרת מקדש את השמן, ואעפ"כ יכול לשנות את השמן שיהיה לאשם מצורע אחר. (27) שנשפך מעט מן השמן ונחסר ממדת לוג, ומקור הלכה זו ב'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ג ה"ב), ולמדו כן מן הפסוק (ויקרא יד, יג) "כי כחטאת האשם הוא לכהן קודש קדשים הוא", "קודש קדשים" לרבות לוג של מצורע, "הוא" פרט לשחסר כל שהוא, וראה במנחות ט, ב - שגם מנחה שחסרה סלתה או שמנה, פסולה וצריך להביא שמן או סולת אחר. (28) לתוך כף הכהן, ראה למעלה פ"ד ה"ב. (29) פירוש, שהשמן הנשאר לא נפסל, ורק משלים את החסר, וכרבי עקיבא בנגעים פ"ד מ"ז, כי אין הלוג קובע לפסול בחסרון אלא היציקה היא הקובעת (מנחות ט). וב'סיפרא' (שם ה"ו) נלמד ממה שכתוב (שם, טו) "ולקח הכהן מלוג השמן ויצק

1 יבאר אי זהו תנוך אוזן, ואם אין לו בהן יד או בהן רגל או אוזן ימנית.

2 א. אי זהו תנוף און? זה גדר האמצי³. נתן⁴ על צדי הבהונות⁵ - פשר; נתן על צדי צדיהן⁶ - פסול⁷. בין שנתן השמן על דם האשם עצמו מלמעלה⁸ בין שנתן בצד הדם⁹, אפלו נתקנה הדם קדם שיתן השמן על הבהונות¹⁰ - יצא¹¹; שנתמר: על מקום דם האשם¹². אין לו בהן יד ימנית או בהן רגל ימנית או שאין לו און ימנית - אין לו טהרה עולמית¹³.

(2) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שנתון הכהן מן הדם ומן השמן על תנוך אוזן הימנית של המצורע. (3) 'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ג ה"ה) והוא בשר הבולט והחזק הדומה לעצם, שבפנים האוזן, ושמשך שם מן הבשר הרך המקיף את כל האוזן, ראה בפירוש המשנה לרבינו, נגעים פ"ד מ"ט. (4) השמן. (5) "על הבהן" הוא הצד שבו הצפורן, "וצדי הבהן" הם שני הצדדים של הבהן הקרובים לצד הצפורן. (6) "צדי צדדין" הם מתחת לצד של הצפורן, היינו כנגד כף היד. ראה רש"י במנחות י, א. (7) במנחות ט: "אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא "על בוחן ידו הימנית ועל בוחן רגלו הימנית" (שכתוב בויקרא יד, יז אצל נתינת השמן על המצורע) למה לי (כיון שכתוב שם שנתנו על מקום דם האשם, א"כ יודעים אנו שזהו על בוחן ידו ורגלו הימניות). חד להכשיר צדדין (בוהן אחד המיותר - להכשיר צידי הבהן של יד ושל רגל) וחד לפסול צידי צדדין" (בין של יד ובין של רגל). (8) כשר, ואין הדם חוצץ, ראה מנחות י, א - שלמדו זה ממה שנאמר (שם) "על דם האשם" (9) שנתן על יד הדם ולא על הדם ממש. (10) מנחות שם, ו'סיפרא' שם הי"י. (11) בדפוס רומי וויניציא, וכת"י תימן: "נותן השמן על הבהונות". (12) "הוי אין הדם גורם אלא המקום גורם" ('סיפרא' שם הי"י). (13) נגעים פ"ד מ"ט, ו'סיפרא' שם הי"א וכתנא-קמא, ולא כרבי אליעזר ורבי שמעון שכל מה שנאמר במצורע הוא לעיכובא, שכן אמרה תורה (ויקרא יד, ב) "וזאת תהיה תורת המצורע", ראה במנחות כז, א ('קרי' ספר'), וראה ב'תוספות' סנהדרין מה, ב - ד"ה אין לו בהן, שכתבו שמדובר כשנקטעו הבהן או האוזן אחר שנצטרע, אבל אם נקטעו לפני שנצטרע אין זה מעכב, וראה במעשה ורקח' כאן.

9 ב. אשם מצרע¹⁴ ששחטו שלא לשמו¹⁵ או שלא נתן מדמו על גבי הבהונות¹⁶ - הרי זה עולה למזבח¹⁷, וטעון נסכים¹⁸ פנסכי אשם מצרע¹⁹, וצריך המצרע אשם אחר²⁰ להכשירו²¹.

(14) תוספתא נגעים פ"ט, הובאה במנחות ה, א. ויומא סא, ב. (15) וכגון ששחטו לשם קרבן עולה או לשם קרבן שלמים. (16) כגון שנשפך הדם. (17) שהדין הוא שכל הזבחים שזבחו שלא לשמן כשרים, זבחים ב, א - במשנה. (18) במנחות פט, ב - מפרש רבי יוחנן הטעם שצריך נסכים, שאם אי אתה אומר כן פסלתו מלהקריבו על גבי המזבח,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ביציקה הנעשית בכשרות ולא ביציקה הנעשית בפסול (קודם מתן דם), שאין זו יציקה 'תוספות' מנחות ט. ד"ה עד שלא יצק, וראה לחם-משנה למעלה ה"ד. (43) כלומר, אחר נתינת הדים, תוספתא נגעים פ"ט הובאה במנחות ה, א. שנאמר (ויקרא יד, כח) "ונתן הכהן מן השמן וגו' על מקום דם האשם" ('קרית ספר'). (44) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמזה שבע פעמים כנגד קודש הקדשים ואחר-כך נותן השמן על הבהונות. (45) תוספתא נגעים פ"ט (לפי גירסת הגר"א) הובאה במנחות ה, א. פשטות הדברים הוא שעדיין לא היה מתן שבע, לכך ימלא ויתן מתן שבע ויחזור ויתן על הבהונות. אבל ב'קרית ספר' כתב "ונראה מלשון התוספתא, דלא בעינן שיחזור גם למתן שבע כ"אם למתן בהונות, וכן כתב הר"ש, שעלו לו מתן שבע אף אם חסר הלוג", ע"ש. (46) מנחות שם, וראה 'לחם משנה' ומרכבת המשנה' כאן.

16 ז. נתן שבע המפתנות 47 שלא לשמן 48 - לא הרצה, 17 והכשיר המצריע 49.

(47) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמזה מן השמן שבכפו שבע פעמים כנגד בית קודש הקדשים. (48) שלא לשם המצורע הזה. (49) במנחות כח, א - מביאה הגמרא שתי ברייתות הסותרות זו את זו: באחת מפורש שהזאות שבמצורע שעשאן שלא לשמן פסולות, ובברייתא השניה מפורש שהן כשרות. ומתוך רבא, כאן להכשיר וכאן להרצות. ומפרש רש"י שם, כאן להרצות - שהברייתא שכתוב בה פסולות, הכוונה שהמצורע לא הורצה ואינו יכול לאכול בקדשים, וכאן להכשיר - הברייתא שכתוב בה כשרות, הכוונה להכשיר שיירי הלוג באכילה. וזו גם כוונת רבינו, שרק המצורע לא הורצה על ידי הקרבן ולא הוכשר לאכילת קדשים, אבל הלוג עצמו הותר באכילה. אלא שרבינו לא תפס לשון הגמרא, שבלשון הגמרא הכוונה "להכשיר" הוא ללוג, ואילו בדברי רבינו גם "הוכשר" הכוונה למצורע, וראה ב'מרכבת המשנה' וב'קרבן אורה' מנחות שם.

18 ח. מצרע שנתנגע אחר שהביא אשמו 50 - צריך 19 קרבן אחר לצרעת שנתנה 51. וכן אם הביא אשמו 52 ונתנגע 53 - צריך קרבן על פל אחת ואחת 54. אבל אם 20 נתנגע ונרפא והביא צפרי 55, ויחזר ונתנגע 56 ונתרפא 21 והביא צפרי 57 - קרבן אחד לכל 57. 22

(50) אף-על-פי שלא הקריב עוד חטאתו. (51) כדברי חכמים בתוספתא נגעים פ"ט, ובתוספתא כריתות פ"א, ודלא כרבי אליעזר שאמר שכיון שכבר הביא ציפוריו, מביא קרבן על כל אחד ואחד, ודלא כרבי שמעון שאמר שכל זמן שלא הביא חטאתו מביא קרבן אחד על הכל, ועי' ב'כסף משנה'. (52) בשביל הצרעת השניה (הגהות רש"י על הרמב"ם). (53) בשלישית. (54) תוספתא, נגעים וכריתות שם. (55) אותם הוא מביא מיד כשירפא מן הצרעת (שם, שם ד). (56) לפני שהביא האשם לצרעת הראשונה. (57) מקריב אשם אחד לכל הנגעים, תוספתא נגעים וכריתות שם, לפי דעת חכמים, ודלא כרבי אליעזר. וב'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ב ה"ט) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא יד, י) "וכבשה אחת" - "אחת על נגעים הרבה".

וגו" - "מלוג השמן ויצק, חסר הלוג על שלא יצק - ימלאנו, משיצק - יביא אחר בתחילה, דברי רבי עקיבא". (30) אחרי שיצק נחסר השמן. (31) כדברי רבי עקיבא (שם), וראה להלן ה"הו.

1 ה. יצק מן השמן לכפו והתחיל להזות 32 ונשפף 2 הלג: אם עד שלא גמר מתן שבע נשפף הלג - יביא 3 אחר ויתחיל במתן שבע 33; גמר מתן שבע ונשפף 4 הלג - יביא אחר ויתחיל לכתחלה בבהונות 34. התחיל 5 בבהונות 35 ונשפף הלג קדם שיגמר - יביא אחר 6 ויתחיל לכתחלה בבהונות. גמר הבהונות ואחר כך 7 נשפף הלג 36 קדם שיתן שאר השמן שבכפו על ראש 8 המטהרה 37 - אינו צריך להביא לג אחר; שמתנת 9 הראש אינה מעפפת 38, שנאמר: והותר בשמן 39, 10 ומיתר השמן 40.

(32) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמזה מן השמן שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים. (33) כתנא-קמא בתוספתא נגעים פ"ט (הובאה ב'יומא סא.), שכל ז' ההזאות הן מצוה אחת ('קרית ספר'). (34) ואינו מתחיל בהזאות אלא ממשיך בנתינת השמן על הבהונות, ראה למעלה פ"ד ה"ב, והיא בתוספתא שם (לפי גירסת הגר"א). ובגמרא, יומא שם. (35) כתנא-קמא בתוספתא וגמרא שם, שמתן כל הבהונות הן מצוה אחת, ולכן מתחיל בשמן החדש, מתן הבהונות מחדש ('קרית ספר' שם). (36) כלומר, נשפך השמן שבלוג שמתחלק לכהנים, אבל השמן שבכפו לא נשפך. (37) ראה למעלה פ"ד ה"ב. (38) תוספתא שם (לפי גירסת הגר"א) ו'יומא שם, כלומר אע"פ שחסר השמן שבלוג, אינו צריך להביא לוג אחר, אלא נותן השמן שבכפו על ראש המטהרה, שמתנת הראש אינה מעכבת שיהיה הלוג שלם בשעת נתינת השמן על ראש המטהרה, כשם שכל שאר המתנות מעכבות כמבואר למעלה. אבל אם נשפך גם השמן שבכפך, צריך להביא לוג אחר, ואם לא נתן על ראש המטהרה לא כיפר, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ד ה"ב ('קרבן אורה' זבחים ו). וראה ב'כסף משנה' בשם ר"י קורקוס, ועי' ב'תוספות' יומא סא, א. וזבחים שם. (39) "והותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהרה". (40) "ומיתר השמן אשר על כפו, יתן הכהן על תנוך אוזן המטהרה וגו'", ודרשו ב'יומא סא, א - מ"והותר" "ומיתר" שמתנת הראש אינה מעכבת (כלומר, אין צורך שיהיה הלוג שלם בשעת נתינת השמן על הראש - 'קרבן אורה' שם).

11 ו. הקדים מתן שמן למתן דם 41 - ימלא הלג שמן 42 ויחזר ויתן השמן אחר הדים 43. הקדים מתן שמן על 12 הבהונות למתן שבע 44 - ימלא הלג ויחזר ויתן על 13 הבהונות אחר מתן שבע 45. שנאמר: זאת תהיה תורת 14 המצרע - שתהיה כל תורתו על הסדר 46. 15

(41) ראה למעלה פ"ד ה"ב שמתן דם קודם למתן שמן. (42) שהרי חסר ביציקה ראשונה, שנעשתה שלא כדין, וצריך יציקה שניה. ואע"פ שאם חסר לאחר יציקה מביא לוג חדש (למעלה ה"ד) - כאן לא צריך לוג חדש, לפי שאין זה אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה"ז. 73) כלומר, על-ידי זה אפשר לו למצורע לאכול בקדשים, שהיה אסור לו בעת צרעתו, שהרי הביא קרבנו.

יא. עשיר שאמר: קרבנו של מצרע זה עלי⁷⁴, 15
 והמצרע היה עני - הרי זה מביא על ידו קרבנות 16
 עשיר⁷⁵, שהרי יד הנודר משגת⁷⁶. ועני שאמר: 17
 קרבנו של מצרע זה עלי, והיה המצרע עשיר - הרי 18
 זה מביא על ידו קרבנות עשיר⁷⁷, שהרי זה הנודר 19
 חיב⁷⁸ בקרבנות עשיר. 20

~ נקודות משיחות קודש ~

"עשיר שאמר קרבנו של מצורע זה עלי, והמצורע היה עני, הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי יד העשיר משגת". וממשיך: "ועני שאמר קרבנו של מצורע זה עלי, והיה המצרע עשיר, הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי זה הנודר חיב בקרבנות עשיר".

ולכאורה צריך להבין: במקרה של עשיר שאמר קרבנו של מצורע עני זה עלי, מה נוגע שיד העשיר משגת, הרי לא התכוון להתחייב על קרבן עשיר, ואמר קרבנו של זה העני עלי וצריך להתחייב בקרבן עני בלבד.

עוד צריך להבין קושיית ה'כסף משנה' שדברי הרמב"ם כאן סותרים למה שכתב בהלכות מעשה הקרבנות "מביא הנודר קרבן עני" סתם, ולא פירט שזה רק אם היה הנודר עני, אבל אם היה עשיר מביא קרבן עשיר שהרי ידו משגת כדבריו כאן.

ומתוך ה'כסף משנה' שהרמב"ם אכן סובר שהעשיר צריך להביא קרבן עשיר, ומה שלא פירט זאת במעשה הקרבנות הוא לפי שסמך על דבריו כאן.

אמנם, תירוצו מתאים רק לשיטת ה'כסף משנה' שהרמב"ם בספרו סומך במקום אחד גם על מה שכתב מאוחר יותר, אבל לפי הדעות (וכן מסתבר) שהרמב"ם סומך רק על מה שכבר כתב, אין לומר שבמעשה הקרבנות לא פירט שרק אם הנודר עני מביא קרבן עני, כי סמך על מה שפירט כאן בהלכות מחוסרי כפרה, שאם הוא עשיר ואמר הרי עלי קרבן עני זה, שמביא קרבן עשיר.

לכן יש לומר שבדין זה ישנם שני גדרים, מצד מעשה הקרבנות מספיק שהעשיר יביא עבור המצרע העני קרבנות עני, משא"כ מצד הלכות מחוסרי כפרה מחייב העשיר להביא קרבנות עשיר.

וטעם הדבר: הדין ש"חטאת ואשם... אינן באין בנדר ונדבה.. האומר עלי חטאת או אשם לא אמר כלום". אבל אם אמר חטאתו של פלוני עלי, אם רצה אותו פלוני הרי זה מניחו להקריב על ידו ומתכפר לו". ושני חידושים בדין זה, האחד: מצד הלכות נדרים שהאומר הרי עלי חטאת לא אמר כלום, רק כשאין שום צד חיוב בקרבן החטאת. אבל כאשר הנודר אומר חטאתו של פלוני (שמחוייב בדבר)

ט. מצרע שהביא קרבן עני⁵⁸ והעשיר או עשיר⁵⁹ 1
 והעני קדם שיקריב קרבנותיו - הכל הולך אחר 2
 האשם⁶⁰: אם היה בשעת שחיטת האשם עשיר⁶¹ - 3
 ישלם קרבן עשיר, ואם היה עני - ישלם קרבן 4
 עני⁶². 5

(58) שהוא כבש אחד לאשם ושתי תורים או שני בני יונה, והיה אחד חטאת ואחד עולה (שם, כא"כב). וראה למעלה פ"א ה"ג. (59) שחייב להביא שני כבשים, אחד אשם ואחד עולה וכבשה אחת לחטאת, ראה למעלה שם. (60) כרבי יהודה, נגעים פ"ד מ"א, ובכריתות ט, ב - שבאשם שווים הם העשיר והעני, ששניהם מביאים כבש לאשם, והוא ראשון לקרבנות המצורע ומיוחד לטהרתו יותר מכולם (רע"ב שם). ודרשו כן בכריתות שם, מהפסוק (שם, לב) "אשר לא תשיג ידו בטהרתו", דבר המכשירו לאכול בקדשים, והוא האשם שמדמו נותן על בהונותיו ומכשירו בקדשים, ראה רש"י כריתות שם. (61) ישלים את החטאת והעולה כבש וכבשה. (62) שתי תורים, אחד לעולה ואחד לחטאת.

י. שני מצרעים⁶³ שנתערבו קרבנותיהן⁶⁴ ונזרק דם 6
 אחת משתי החטאות שלהן⁶⁵ ואחר כך מת אחד מן 7
 המצרעים⁶⁶ - כיצד עושה זה המצרע החי? להביא 8
 חטאת בהמה⁶⁷ אינו יכול, שפ"א זו שנתזק דמה 9
 חטאתו היא, ואין מביאין חטאת בהמה על 10
 הספק⁶⁸; ולהביא חטאת העוף⁶⁹ אינו יכול, שעשיר 11
 שהביא קרבן עני לא יצא⁷⁰. וכיצד יעשה? יכתב כל 12
 נכסיו לאחר ונמצא עני, ויביא חטאת העוף מספק⁷¹ 13
 ולא תאכל, כמו שבארנו⁷², ונמצא אוכל בקדשים⁷³. 14

(63) עשירים, כל הלכה זו בנגעים פ"ד מ"ג, ותוספתא שם פ"ט. (64) אשמותיהם, חטאותיהם ועולותיהם (ראה נדה ע.). (65) נראה מדברי רבינו, שרק החטאת קרבה אבל לא האשם, וכן נכון לשיטת רבינו שפסק למעלה (פ"א ה"ה) שהאשם אינו מעכב. ועוד, שהרי הכל הולך אחר האשם, ואם היה עשיר בעת הקרבת האשם והעני אחר-כך, אינו יכול להביא קרבן עני (למעלה ה"ט), ואם כן היאך מביא חטאת העוף מספק? ועי' 'לחם משנה'. ואין זה כשיטת הגמרא בנדה שם, שאמרו שמדובר כשקרב אשמו, ששם נקטו שהאשם מעכב, והכל הולך אחר החטאת. (66) שאם לא מת אחד מהם, היו מקריבים החטאת השניה בשביל מי שהיא שלו, ועכשיו שמת אחד מהם, אינו יכול להקריבה, שהרי חטאת שמתו בעליה - תמות, ואם עדיין לא הקריב אף אחד מהם ומת אחד מהמצורעים, היו שתי החטאות מתות, והמצורע החי היה מביא חטאת אחרת. (67) אחרת מן השוק. (68) ויתנה בהבאתה, אם החטאת שנוזק דמה אינה שלו - תהיה זו חטאת, ואם היה שלו - הרי זו נדבה, משום שאין חטאת באה נדבה. (69) אף כי חטאת העוף באה על הספק, ראה למעלה פ"א ה"ו. (70) נגעים פ"ד מ"ב. (71) אם החטאת שנוזק דמה אינה שלו, הרי זו חטאתו, שגזירת הכתוב היא שחטאת העוף באה בספק, ואת האשם אינו מקריב שהרי אינו מעכב. (72) למעלה פ"א

21 מְקַרְבְּנוֹת הַצִּבּוֹר²², הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ בְּהֵן שְׁתַּפּוֹת²³ -
22 הָרִי זֶה לֹקֵה וְאֵין הַתְּמוּרָה קֹדֵשׁ²⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הציבור והשותפין אין עושין תמורה אם המירו, אע"פ שהם מוזהרין שלא ימירו..."

נמצאנו למדים שהיחיד שהמיר - הוא ותמורתו קודש, אבל ציבור או שותפין שהמירו - הרי זה לוקה אבל אין התמורה קודש. ובטעם הדבר יש לומר שהרמב"ם ביארו בסיום הלכות תמורה, במה שכתב "אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם ראוי להתבונן בהם...", ומסיים "וכל אלו הדברים כדי לכופף את יצרו ולתקן דעותיו, ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים". ועפ"ז יש לבאר ההלכה הנ"ל, כי מה שאסרה תורה להמיר הוא מפני החשש שימיר טוב ברע כדי "להרבות קניינו ולחוס על ממונו", אבל בנוגע לשותפין כיון שטובת ההנאה שבדבר אינה לגמרי של הממיר אלא חצי בלבד, ועל-אחת-כמה-זכמה בנוגע לציבור, שאז חלקו של הממיר קטן מאוד, אבל העבירה היא לגמרי שלו. והוא על-דרך "אין אדם חוטא ולא לו", ולא יחטא כדי להרבות קניינו של השותף או של הציבור.

(על-פי "ין מלכות" ספר קרבנות סימן יג)

(2) "שומר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו: הרי זו (= החולין) תחת זו (= הקרבן)". (3) סופג מלקות ארבעים. (4) לוקה בנפרד, ואפילו המיר (שתי בהמות או יותר) בבת אחת, לוקה כמה פעמים. (5) שהרי התמורה נעשתה על ידי דיבורו, ועקימת שפתיים אינה מעשה, ואף על פי שלענין חסימת שור בדישו פסק רבינו (פרק י"ג מהלכות שכירות הלכה ב) שאם חסם בקול לוקה, וכרבי יוחנן (בבא מציעא ז:) שאמר שעקימת פיו היא מעשה, וכן אמר רבי יוחנן שם ובתמורה ג: שממיר בדיבורו עושה מעשה - סמך רבינו על הלשון השנייה שבסוגיית הגמרא בתמורה ד: שהלאו ישנו גם בשותפין ואילו העשה אינו אלא ביחיד, הרי שלוקה אף על פי שאין בו מעשה. וכן אמרו בכמה מקומות בשם רבי יוסי הגלילי, שממיר אין בו מעשה ודלא כרבי יוחנן שאמר שיש בו מעשה. (6) כלומר, אין זה מפורש בתורה, אלא רק מפי השמועה למדו - תמורה ג. בשם רבי יוסי הגלילי. (7) משום שנאמר (דברים כח, נח) "אם לא תשמור לעשות", וכתוב (שם, נט) "והפלא ה' את מכותך" ולמדו מכאן (מכות יג:) שרק ב"לעשות" (שיש מעשה) - לוקין, אבל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. (8) לשקר או לשוא. שכתוב (שמות כ, ז) "לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא כי לא ינקה" בית דין של מעלה אין מנקים אותו, אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו. (9) העושה תמורה, ולוקה משום "ולא ימיר אותו". (10) בשמו של הקדוש-ברוך-הוא, ולוקה משום שנאמר (דברים שם, נח) "אם לא תשמור לעשות וגו' ליראה את ה'" (שיירא מלהוציא את השם לבטלה, ומקלל את חברו בשם מוציאנו לבטלה, רש"י שם) וכתוב (שם, נט) "והפלא

עלי, חל על הנודר חיוב להביא קרבן מצד דין נדר. והשני מצד המתכפר, הגם שהחיוב חל כמובן על מי שנכשל בחטא, חידשה התורה שמצד דין ערבות של בני ישראל, יכול יהודי אחר להביא קרבנות על ידו.

וזהו החילוק בין שני הדינים, בהלכות מעשה הקרבנות בא הדין "האומר קרבן מצורע זה עלי" בהמשך לדיני נדרים ונדבות שבקרבנות, היינו בחיוב המוטל על הנודר לקיים את נדרו, ולכן כתב הרמב"ם ש"מביא הנודר קרבן עני" כי זה מה שנדר. משא"כ בהלכות מחוסרי כפרה התוכן הוא כפרת המצורע, ומודגש בזה שהנודר מביא את הקרבן לא לשם קיום נדרו אלא לשם כפרת המצורע, ולכן אם היה המצורע עשיר מביא קרבן עשיר.

(על-פי "ין מלכות" ספר קרבנות סימן יא)

(74) פירוש, שהוא מתחייב להביא קרבנות כמו שמביא מצורע זה. (75) אע"פ שהמצורע הזה העני, מביא קרבן עני - חייב הוא להביא קרבן עשיר. (76) ערכין יז, א - במשנה ובגמרא שם. (77) שם. (78) כלומר, חייב עצמו על ידי נדרו.

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת מְחַסְרֵי פְּפָרָה בְּסִיעָתָא דְשְׁמֵיא

יום שלישי ה' אדר ב' ה'תשע"ט

הִלְכוֹת תְּמוּרָה

1 יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת. אַחַת מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם
2 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שְׁלֹא יִמִּיר
3 בְּהֵמָה בְּבֵהמָה. (ב) שְׁתַּהֲיֶה הַתְּמוּרָה קֹדֵשׁ אִם
4 הַמִּיר. (ג) שְׁלֹא יִשְׁנֶה הַקֹּדֶשִׁים מִקֹּדֶשׁה לְקֹדֶשׁה.
5 וּבְאִוָּר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר שכל הממיר לוקה, ולמה לוקין על התמורה.

6 א. כָּל הַמִּמִּיר² - לֹקֵה³ עַל כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה⁴
7 שְׁיִמִּיר, שְׁנֹאֲמַר: לֹא יִחְלִיפְנוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ, וְאִם עַל
8 פִּי שְׁלֹא עֲשֵׂה מַעֲשֶׂה⁵. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ⁶. שְׁכַל
9 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁאִין בָּהּ מַעֲשֶׂה - אֵין לֹקֵין עָלֶיהָ⁷,
10 חוּץ מִנְשֻׁבְעֵי⁸ וּמִמִּיר⁹ וּמִקְלָל אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֵׁם¹⁰.
11 שְׁלֹשָׁה לְאוּיִן אֵלוֹ אֵי אֶפְשֵׁר שְׁיַהֲיֶה בְּהֵן מַעֲשֶׂה
12 כְּלָל¹¹ וְלֹקֵין עָלֶיהָ. וְלִמָּה לֹקֵין עַל הַתְּמוּרָה, וְהָרִי
13 לְאוֹ שְׂבָה נִתַּק לַעֲשֵׂה, שְׁנֹאֲמַר: וְאִם הָמִיר יִמִּירָנוּ
14 וְהָיָה הוּא וְתְמוּרָתוֹ הָיָה קֹדֶשׁ¹²? מִפְּנֵי שֵׁיִשׁ בָּהּ
15 עֲשֵׂה וּשְׁנֵי לְאוּיִן¹³. וְעוֹד, שְׁאִין לְאוֹ שְׂבָה שְׁוֶה
16 לַעֲשֵׂה¹⁴; שֶׁהַצִּבּוֹר וְהַשְּׁתַּפּוּיִן¹⁵ אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה אִם
17 הַמִּיר¹⁶, אִם עַל פִּי שְׁהֵן מְזַהְרִין שְׁלֹא יִמִּירוּ¹⁷.
18 נִמְצְאוּ אוֹמְרֵי, שְׁהַיְחִיד שְׁהַמִּיר - הָרִי הַתְּמוּרָה קֹדֵשׁ.
19 וְאֶפְלוּ הַמִּיר בְּשֵׁפֶת - לֹקֵה אַרְבָּעִים¹⁸. וְאֶחָד מִן
20 הַשְּׁתַּפּוּיִן¹⁹ שְׁהַמִּיר²⁰, אוֹ מִי שְׁהַמִּיר²¹ בְּקֹרְבָן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שההלכה היא כר' יוסי שאין עליו שום חולק. (27) כלומר, איזהו שוגג שהוא כמזיד. (28) מזיד הוא על האיסור, כי יודע הוא שאסור להמיר, רק שוגג הוא על התמורה שרצה להמיר בזה וטעה והמיר באחר. (29) ולמדו כן (בגמרא שם) ממה שנאמר (שם, י) "יהיה קודש" - "לרבות שוגג כמזיד". (30) אינו לוקה, כר' יוחנן וריש לקיש שם ולא כחזקיה שאמר, שאם דימה שמותר להמיר והמיר לוקה, וסברו רבי יוחנן וריש לקיש שלא נתרבה שוגג כמזיד אלא אם היתה השגגה רק בתמורה, כגון שידע שאסור להמיר, אלא שנתכוון להמיר שלמים והמיר עולה, אבל אם היתה השגגה גם באיסור, שחשב שאין איסור להמיר - לא נתרבה לחיוב מלקות. (31) כלומר: התרו בו שלא ימיר והוא אומר שייכנס לבית זה וימיר מדעתו (וכדרך כל מקבלי התראה, שאומרים: על מנת כן אנו עושים), ושוב נכנס לבית ושכח שהתרו בו והמיר. (32) משום שצריך שתהיה ההתראה בתוך כדי דיבור של המעשה, כדי שיהיה זוכרה, אבל אם שכח את ההתראה אינו חייב מלקות, ודלא כרב ששת שם המחייב מלקות. וסובר רבינו שכל המחלוקת של רבי יוחנן וריש לקיש, וחזקיה ורב ששת אינה אלא לעניין מלקות, אבל בחלות התמורה אין חולקים, וכולם סוברים שתמורתו תמורה (כסף משנה).

- 8 ג. אין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו³³. ואם
9 אָמַר בְּעַל הַקָּרְבָּן: פֶּל הַרוּצָה לְהַמִּיר בְּבַהֲמַי יָבוֹא
10 וְיִמֵּיר - הָרִי זֶה מִמִּיר בָּהּ³⁴. הַמִּיר קָרְבָּנוּ בְּבַהֲמָה
11 שְׂאִינָה שְׁלוֹ³⁵ - אֵינָה תְּמוּרָה, שְׂאִין אָדָם מִקְדִּישׁ
12 דָּבָר שְׂאִינוּ שְׁלוֹ.

(33) כי "התמורה היא שיאמר בעל הקרבן על בהמת החולין שיש לו: הרי זו תחת זו", אבל אם אמר על בהמת חולין שיש לו שתהיה תמורת קרבן של אחרים, אין זו תמורה, שאין אדם מתפיש בדבר שאינו שלו (תמורה ט). ולמדו כן (שם ב.) ממה שנאמר בעניין סמיכה (ויקרא ג, ב) "וסמך ידו על ראש קרבנו" = "קרבנו, ולא קרבן חבירו". (34) כלומר: חלה התמורה. (35) אמר על בהמת חולין שאינה שייכת לו הרי זו תמורת קרבן השייך לו.

- 13 ד. הַמִּתְּכַפֵּר הוּא שְׁעוֹשֶׂה תְּמוּרָה, אָבָל לֹא
14 הַמְּקַדֵּשׁ³⁶. בְּיַצֵּד? הַקְּדִישׁ בְּהִמָּה שְׂחֵתְּפֹר בַּהּ חֲבֵרוֹ,
15 כְּגוֹן שְׂחֵתְּפֹר קָרְבָּנוֹת נִזְיָר שְׂחֵתְּפֹר בָּהֶם פְּלוּנֵי
16 הַנִּזְיָר³⁷ - אוֹתוֹ הַנִּזְיָר הוּא שְׁעוֹשֶׂה בְּהֵן תְּמוּרָה, אָבָל
17 לֹא זֶה שְׂחֵתְּפֹר³⁸, לְפִי שְׂאִינֵן שְׁלוֹ³⁹.

(36) תמורה ב: "שכיוון שהופרש [הקרבן] לצרכו [של המתכפר] קרינא ביה "קרבנו" דבתו המתכפר אזלינן". (37) אותו הנזיר הוא שעושה בהם תמורה. (38) דבתו מתכפר אזלינן ולא בתר מקדיש. (39) שהקרבן הוא של המתכפר ואינו של המקדיש, ואין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו.

- 18 ה. הַיּוֹרֵשׁ⁴⁰ מִמִּיר⁴¹. הַנִּיחַ בְּהִמָּה לְשִׁנֵּי בְּנָיו וְמַת -
19 הָרִי זֶה קָרְבָּה⁴², וְאִין מִמִּירִין בָּהּ; שְׂהָרִי הֵם בָּהּ
20 שְׂחֵתְּפִין⁴³, וְהַשְּׂחֵתְּפִין אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ.

ה' את מכותך" הפלאה זו מלקות. אבל מקלל את חבירו בלא שם - אינו לוקה. (11) וכל איסורן אינו אלא על ידי דיבור. (12) כלומר, אם עבר והמיר, מצוות עשה היא לנהוג קדושה בשתייהן, בתמורה ובקרבן. וכל לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו. (13) "לא יחליפנו, ולא ימיר אותנו" (שם) ואין כוחה של עשה לעקור חיוב מלקות משני לאווין (תמורה שם). ואף על פי שאמרו "לא יחליפנו בשל אחרים ולא ימיר אותנו בשל עצמו" ואם כן אין שני הלאווין במקום אחד - מכל מקום אין העשה יכול לנתק לאו של תמורה, כיוון שיש בעניין תמורה לאו נוסף. (14) שאין הלאו דומה לעשה בכל, שהרי כל הממיר עובר בלאו, ולא כל הממיר תמורתו תמורה, לכך לוקה כל העובר בלאו זה, שאין כוח ביד עשה, שאין כולם חייבין בה, שתנתק לאו שכולם חייבין בו. (15) כלומר, בהמת חולין של ציבור או של שותפין. (16) כלומר, הציבור והשותפין המירו, אבל אם רק אחד מן הציבור או מן השותפין המיר, בוודאי אינה תמורה כלל, ואפשר שגם אזהרה אין כאן, שהרי היחיד הזה אינו יכול להמיר אלא על חלקו, והרי זה כאומר "רגלה של בהמה זו או ידה תחת עולה זו" שאינה תמורה. ואף על פי שיש לו חלק באברים שהנשמה תלוייה בהם, אינה תמורה כלל, שהרי אי אפשר לומר כן "פשטה קדושה בכלה", שהרי אין כולה שלו. (17) ובכל זאת אין התמורה קודש, ולמדו כן במשנה (תמורה יג.) ממה שנאמר בלשון יחיד: "לא יחליפנו ולא ימיר אותנו" - יחיד עושה תמורה ואין הציבור והשותפין עושים תמורה". (18) ואף על פי שנאמר "לא יחליפנו ולא ימיר אותנו", אינו לוקה שמונים, שהרי שני הלאווין אינם בעניין אחד, אלא אחד בשל אחרים ואחד בשל עצמו. (19) כאן המדובר כשהיה שותף בבהמת הקרבן, ואילו שותפין שלמעלה היינו שבהמת החולין היתה בשותפות. (20) בבהמת חולין שהיא שלו. (21) יחיד בבהמת חולין שלו. (22) שכל אחד ואחד מישראל יש לו חלק בהם. (23) והרי הוא כאילו ממיר בקרבן שלו, או על כל פנים בקרבן של אחר ברשותו של בעל הקרבן. (24) למדו כן במשנה ובברייתא (תמורה יג.) ממעשר בהמה שנאמר בו (ויקרא כז, לג) "ולא ימירנו ואם המיר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", "והרי מעשר בכלל (כל הקרבנות לעניין תמורה) ולמה יצא? לומר לך: מה מעשר קרבן יחיד (שאינו נוהג בשותפות) - פרק ו מהלכות בכורות הלכה י' יצאו קרבנות צבור והשותפין".

- 1 ב. אָחַד הַמִּמִּיר בְּדוֹן²⁵ או שְׂהַמִּיר בְּשִׁגְגָה - הָרִי זֶה
2 עוֹשֶׂה תְּמוּרָה²⁶ וְלוֹקֵה. בְּיַצֵּד²⁷? הַמִּתְּפֹן לֹמֵר: הָרִי
3 זֶה תְּמוּרַת עוֹלָה שְׂשִׁישׁ לִי, וְאָמַר: הָרִי זֶה תְּמוּרַת
4 שְׁלָמִים שְׂשִׁישׁ לִי²⁸ - הָרִי זֶה תְּמוּרָה וְלוֹקֵה²⁹. אָבָל אִם
5 דָּמָה שְׂחֵתְּפֹר לְהַמִּיר וְהַמִּיר³⁰, או שְׂאָמַר: אָכְנֶס לְבֵית
6 זֶה וְאָמַר מְדַעְתִּי, וְנִכְנֶס וְשָׂכַח וְהַמִּיר שְׁלֹא מְדַעְתּוֹ³¹
7 - הָרִי זֶה תְּמוּרָה וְאִינוּ לֹקֵה עָלֶיהָ³².

(25) ידע שאסרה התורה להמיר וגם התכוון לומר הרי זו תמורת עולה, ואמר כן. (26) משנה בתמורה יז. "ר' יוסי בר' יהודה אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במקדשים". וכתב רבינו בפירושו המשניות שם

12 שְׁאִין לָהֶם בְּפֶשֶׁר עַד שִׁזְרַק הַדָּם.⁵⁵ וְאִין הַפְּהָנִים
13 מְמִירִין בְּבִכּוּרָה; שְׂאָף עַל פִּי שֶׁהוּא זֹכָה בּוֹ
14 מְחִיִּים.⁵⁶ - אִינוּ זֹכָה בּוֹ מִתְחַלָּה, שֶׁהָרִי תְחִלָּתוֹ
15 בְּבֵית יִשְׂרָאֵל.⁵⁷ הוּא. אָבֵל הַבְּעָלִים.⁵⁸ שֶׁהִמִּירוּ
16 בְּבִכּוּר פֶּל זְמַן שֶׁהוּא בְּבֵיתָם - עוֹשִׂים תְּמוּרָה. וְכֵן
17 כִּהֵן שֶׁהִמִּיר בְּבִכּוּר שְׁנוּלָד לִי⁵⁹, לֹא בְּבִכּוּר שֶׁלָּקַח
18 מִיִּשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה תְּמוּרָה.⁶⁰

52 של ישראל שנתנו להם כדי להקריבם. 53 ראה בפרק
י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג, שאין חטאת ואשם
נאכלים אלא לזכרי כהונה. 54 במשנה תמורה ז: וראה
למעלה הלכה ג, שאין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו
שלו. 55 שהרי האוכל לפני הזריקה - לוקה.
56 שמצוה להפריש בכור וליתנו לכהן. 57 שאין נותנין
את הבכור לכהן כשיולד - אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל
מעט ויתנונו לכהן, ודרש רבי עקיבא במשנה (תמורה שם)
"והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" (ויקרא כז, י): "היכן
קדושה חלה עליו - בבית הבעלים, אף תמורה בבית
הבעלים. 58 ישראל. 59 ראה פרק א מהלכות בכורות
הלכה ז, שגם הכהנים חייבים בבכור בהמה טהורה.
60 פשוט הוא "שלא גרע הכהן מישראל והרי זה בבית
בעלים".

19 י. אִילוֹ שֶׁל כִּהֵן גְּדוּל⁶¹ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה⁶², אָבֵל פְּרוֹ⁶³
20 אִינוּ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה⁶⁴; אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְשָׁלוֹ⁶⁵,
21 הוֹאִיל וְאֶחָיו הַפְּהָנִים מִתְּפַרְרִין בּוֹ⁶⁶ - הָרִי הֵם בּוֹ
22 כְּשֶׁתְּפִין⁶⁷.

61 שהוא מקריב ביום הכיפורים העולה ביחד עם הפר
לחטאת. 62 אם המיר הכהן הגדול בהמת חולין באיל
זה, חלה התמורה, שבאיל זה מתכפר הכהן הגדול לבדו.
63 פר החטאת של כהן גדול. 64 שלא הסתפקו בזה
ביומא נ: אלא לדעת רבי מאיר שקרא לפר זה "קרבן יחיד"
- אולי אין אחיו הכהנים מתכפרים בו, אלא מקופיא
(ומכיוון שהכהן הגדול מתכפר בו מקיבועא, הוא בעל
הקרבן ולא הם), אבל אליבא דרבנן אין כאן ספק כלל.
65 שכתוב (שם טז, ז) "את פר החטאת אשר לו".
66 שהפר מכפר על הכהן הגדול ועל שאר הכהנים, כמו
שנאמר (שם, יג) "וכפר בעדו ובעד ביתו", והכהנים הם
ביתו כמו שנאמר (תהילים קלה, יט) "בית אהרן ברכו את
ה'". ונראה בגמרא (יומא נא:) שמתכפרים מקיבועא.
67 בפר החטאת של הכהן הגדול (שם בגמרא) וראה
למעלה הלכה א, שאין השותפין עושין תמורה.

23 יא. הַעוֹפֹת וְהַמְּנַחֹת אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה, שְׁלֹא
24 נֶאֱמַר אֶלָּא בְּהֵמָה.⁶⁸

68 "ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן
ממנו לה' יהיה קודש וגו' ואם המיר ימיר בהמה בבהמה
והיה הוא ותמורתו יהיה קודש".

25 יב. קֶרְבָּנוֹת פְּדָק הַבֵּית⁶⁹ אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה. שְׁנֵאֲמַר
26 בַּמַּעֲשֵׂר: לֹא יִבְקַר בֵּין טוֹב לָרַע וְלֹא יִמְוִנָה⁷⁰.

40) שהפריש אביו קרבן ולא הספיק להקריבו עד שמת.
41) ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "ואם המיר ימיר"
הלשון הכפולה באה לרבות את הירוש שתמורתו תמורה.
42) מקריבים הירושים הקרבן לאחר מותו, והמדובר בעולה
או בשלמים, אבל חטאת ואשם שמתו בעליהם, אינם
קריבים. 43) אף כי אינם מתכפרים בה כפרה קבועה -
מתכפרים בה בקופיא (כפרה שטחית) והרי הם כשותפים,
ומכיוון שאין אף אחד מתכפר בקרבן זה מקיבועא (כפרה
קבועה) הרי הם, המתכפרים בקופיא - בעלי הקרבן.

1 ו. אִין קָדְשֵׁי נְקָרִים⁴⁴ עוֹשִׂין תְּמוּרָה⁴⁵ מִן תְּמוּרָה;
2 אָבֵל מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, שֶׁהִנְכְּרִי שֶׁהִמִּיר - הָרִי זֶה
3 תְּמוּרָה⁴⁶. הַקָּדִישׁ הַנְּכָרִי בְּהֵמָה שִׁיתְּכַפֵּר בָּהּ יִשְׂרָאֵל
4 וְהִמִּיר בָּהּ הַנְּכָרִי - הָרִי זֶה סִפְקָ תְּמוּרָה⁴⁷.

44) ראה בפרק ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב,
שמקבלים מן הגויים קרבן עולה ומקריבים אותו.
45) כרבי שמעון בברייתא (תמורה ב:): "קדשי עכו"ם לא
נהנין ולא מועלין וכו' אין עושים תמורה דברי רבי שמעון".
46) אין זה מפורש, אבל כן נראה ממה שאמר רבי שמעון
באותה ברייתא "קדשי עכו"ם לא נהנין ולא מועלין" הרי
שמדרבנן אסור ליהנות בהן. והמדובר כשהמיר בקדשיו,
אבל אם המיר בקדשי ישראל ראה להלן. 47) כן הוא
בתמורה שם לפי מסקנת הגמרא בביאור בעייתו של רמי בר
חמא, שאם הקדיש גוי להתכפר גוי - בוודאי אינה עושה
תמורה מן התורה, כדברי רבי שמעון, וכמבואר למעלה, וכל
בעייתו אינה אלא כשהקדיש גוי להתכפר בה ישראל: אם
צריך שיהיה הקרבן מתחילה ועד סוף ביד זה שקרבנו עושה
תמורה מן התורה, או שמספיק אם הוא עושה עכשיו, בידי
זה שקרבנו עושה תמורה, אף שבתחילה היה ביד העכו"ם,
ולא נפשטה הבעייה ולכן פסק רבינו שהיא ספק תמורה.

5 ז. אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נְשִׁים אִם הִמִּירוּ - עוֹשִׂין
6 תְּמוּרָה⁴⁸.

48) שאף על פי שהלאו של "לא יחליפנו ולא ימיר" נאמר
בלשון זכר - למדו (שם בגמרא) ממה שנאמר (ויקרא שם)
"ואם המיר ימירונו": יתרה של "ואם" באה לרבות את
האשה, שאף היא תמורתה תמורה.

7 ח. קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנֵת נְדָרִים⁴⁹ שֶׁהִמִּיר, אָף עַל פִּי
8 שְׁאִינוּ לוֹקָה⁵⁰ - יֵשׁ בּוֹ סִפְקָ אִם עוֹשֶׂה תְּמוּרָה או
9 אִינוּ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה⁵¹.

49) בן י"ב שנה, שאם נדר להקדיש, נדרו קיים, ולמדו כן
(נזיר סב.) ממה שכתוב (ויקרא כז, ב) "כי יפליא נדר" -
לרבות מופלא הסמוך לאיש - שהוא בן י"ב שנה, שהקדשו
הקדש. 50) שקטן אינו בר עונשין. 51) בעיא של רמי
בר חמא (תמורה שם) אם מדמים דין תמורה לדין הקדש,
שכשם שהקטן יכול להקדיש, כמו כן יכול הוא גם להמיר,
או מכיוון שקטן אינו בכלל דיני עונשין, ואינו לוקה - אינו
יכול להמיר.

10 ט. אִין הַפְּהָנִים מְמִירִין פְּחֻטָּאֵת וּבִאֲשָׁם⁵²; שְׂאָף
11 עַל פִּי שֶׁהֵם שְׁלֵהֶם⁵³ - אֵינָן זֹכִינִן בָּהֶן מְחִיִּים⁵⁴,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מום, וכגון שהיתה תמימה בעת ההקדש ואחרי כן הוממה. (85) בהמת החולין בעלת מום, אפילו בעל מום קבוע, ובהמת ההקדש תמימה. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב" (רע, זה בעלת מום) וכתוב שם "ואם המיר ימיר והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". (86) המיר בקר של חולין בעו או כבש של הקדש (משנה שם). (87) צאן של חולין בבקר של הקדש. (88) כבשים של חולין בעזים של הקדש. (89) עזים של חולין בכבשים של הקדש. (90) וכל אלו הדברים למדו בכרייתא שם ממה שכתוב (ויקרא שם) "ואם המיר ימיר בהמה בבהמה", וכל אלו נקראים בשם בהמה. (91) המיר בהמה אחת של חולין במאה בהמות של הקדש. (92) המיר מאה בהמות של חולין בבהמה אחת של הקדש, כתנא קמא במשנה שם ודלא כרבי שמעון, ולמדו גם ממה שכתוב (שם) "בהמה בבהמה", ואף בהמות רבות נקראות בהמה בלשון יחיד, כמו שנאמר (יונה ד, יא) "ובהמה רבה". (93) שהמיר את המאה של חולין באחד של הקדש בזו אחר זו, כן נשמע בגמרא שם מדברי ריש לקיש שאף ר' שמעון שאמר: "אין ממירים אלא אחד באחד" מודה שאם המיר בזה אחר זה שתמורתו תמורה, ואם כן דעת חכמים שממירין בבת אחת - בוודאי שממירים בזה אחר זה. (94) כן מפורש בתמורה כזו. שהמיר בבת אחת לוקה על כל בהמה ובהמה ואף על פי שהמיר רק פעם אחת - הגופין מחלקים ונחשב כאילו המיר על כל אחד ואחד בנפרד. וכל זה אינו אלא בהמיר מאה של חולין באחד של הקדש, אבל אם המיר אחד של חולין במאה של הקדש, אינו לוקה אלא אחד.

- טו. אין התמורה עושה תמורה⁹⁵, ולא ולד בהמות²⁰
ההקדש⁹⁶ עושה תמורה. שְׁנֹאָמַר: וְהִיּהּ הוּא²¹
וְתִמְוֵרְתוֹ; 'הוּא' - וְלֹא וְלָדוֹ, וְתִמְוֵרְתוֹ' - וְלֹא²²
תְּמוֹרַת תְּמוֹרְתוֹ. אֲבָל הַמְמִיר בְּבִהְמָה⁹⁷ וְחִזַּר וְהִמִּיר²³
בָּהּ וְחִזַּר וְהִמִּיר, אֶפְלוּ אֵלָּף - פֶּלֶן תְּמוֹרָה, וְלוֹקָה עַל²⁴
כָּל אֶחָד וְאֶחָד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.²⁵

(95) בהמת חולין שהמירה בבהמת הקדש וחלה עליה קדושה - אינה עושה תמורה, אם המיר בה בהמת חולין אחרת, משנה בתמורה יב. (96) שהקדיש בהמה ונתעברה אחר שהוקדשה וילדה (שם) היתה מעוברת כשהקדישה אין זה וולד קרבן, אלא הוא עצמו קרבן, ראה להלן הלכה ט), אין הוולד עושה תמורה אם המיר בה בהמת חולין. (97) כלומר, בבהמת הקדש.

- טז. אין ממירין איברים או עפרים בשלמים ולא²⁶
שלמים בהן. פִּיּוּצָה? הָאוֹמֵר: רִגְלָהּ שֶׁל בְּהֵמָה זוֹ אוֹ²⁷
יָדָהּ תַּחַת עוֹלָה זוֹ⁹⁸, או שְׁאָמַר עֵבֶר בְּהֵמָה זוֹ תַּחַת²⁸
עוֹלָה זוֹ - אֵינָה תְּמוֹרָה. וְכֵן הָאוֹמֵר: בְּהֵמָה זוֹ תַּחַת²⁹
יָדָהּ אוֹ רִגְלָהּ שֶׁל עוֹלָה זוֹ, או שְׁאָמַר: בְּהֵמָה זוֹ³⁰
תַּחַת עֵבֶרָה שֶׁל חֲטָאֵת⁹⁹ זוֹ - אֵינָה תְּמוֹרָה¹⁰⁰.³¹

(98) ייתכן כי בכוונה כתב רבינו יד או רגל שהם אברים שאין הנשמה תלויה בהם, אבל אם אמר: לבה או ראשה של בהמה זו תחת עולה זו - תמורתו תמורה.

- וְהָלוֹא הַמְעַשֵּׂר בְּכֻלָּל כָּל הַקֹּדְשִׁים הִיּהָ⁷¹, וְלָמָּה¹
יֵצְאוּ? לְלַמֵּד עַל הַכֻּלָּל⁷³: מֵהַ מְעַשֵּׂר קָרְבַּן יַחֲדָי⁷⁴,²
יֵצְאוּ קָרְבָּנוֹת צִבּוּר וְכֵן הַשְּׂפִטִּין⁷⁵. מֵהַ מְעַשֵּׂר קָרְבַּן³
מִזְבֵּחַ⁷⁶, יֵצְאוּ קֹדְשֵׁי בִדָּק הַבֵּית. מֵהַ מְעַשֵּׂר בְּהֵמָה⁴
הַקֹּשׁ לְמְעַשֵּׂר דָּגוּן⁷⁷, שְׁאִין תִּכְבִּין בּוֹ אֶלָּא יִשְׂרָאֵל⁵
וְלֹא נְכָרִים⁷⁸, יֵצְאוּ קָרְבָּנוֹת נְכָרִים שְׁאִין עוֹשִׂין⁶
תְּמוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁷⁹.⁷

(69) בהמות שהוקדשו על מנת שיפדום ודמיהם יהיו לתיקון בית המקדש. (70) לא יעשה בו תמורה, וגומר: "ואם המיר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" (שם). (71) ויודעים אנו שאסור להמיר, שנאמר בהם (שם) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו' והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". (72) למה ייחדה התורה פסוק מיוחד למעשר בהמה. (73) על יתר הקדשים. וזו היא אחת משלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן "כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא". (74) ואינו בא בשותפות. (75) שאין עושין תמורה. (76) שמקריבו על המזבח. (77) שכתוב (דברים יד, כב) "עשר תעשר וגו'", ואמרו על זה בבכורות נג: כי בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן והושוו זה לזה לדיניהן. (78) שכתוב אצל מעשר דגן (במדבר יח, כד) "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה" ומשמע בני ישראל ולא גויים, אף מעשר בהמה, בני ישראל ולא נכרים (תמורה ג.). (79) למעלה הלכה ו, ושם מבואר שמדברי סופרים הגוי שהמיר תמורתו תמורה.

- יג. המקדיש בעלת מום קבוע⁸⁰ - אינה עושה⁸
תמורה, מפני שלא נתקדש גופה קדוש גמור, ואינה⁹
אלא קדשת דמים⁸¹. אֲבָל הַמְקַדֵּשׁ בְּעֵלֶת מוֹם¹⁰
עוֹבְרָה⁸², או שֶׁהִקְדִּישׁ תְּמִימָה וְאַחַר כֵּן נוֹלַד לָהּ מוֹם¹¹
קבוע - הרי זו עושה תמורה⁸³.¹²

(80) כגון שהיה מחוסר אבר. (81) שקדושת דמים אינה עושה תמורה. (82) שקדושה קדושת הגוף. (83) משנה שם, שמכיוון שבשעה שהקדיש לא היה בה מום קבוע, הרי הוא טוב מעיקרו ועליו אמרה התורה "ולא יחליפנו וגו' טוב ברע או רע בטוב" - "טוב מעיקרו עושה תמורה" (שם יד:). וכל זה דווקא אם אמר "הרי זו תמורת זו", או "הרי זו חליפי זו". אבל אם אמר "הרי זו תחת זו", משמעותה של "תחת" היא גם חילול, ובבעלת מום שעומדת לפדיון, אנו מפרשים דבריו, שלחילול נתכוון ולא לתמורה ואינו לוקה.

- יד. אחד הממיר תמים בפעל מום⁸⁴ או פעל מום¹³
בתמים⁸⁵, או שהמיר בקר בצאן⁸⁶ או צאן בבקר⁸⁷,¹⁴
או בפִּשְׁשִׁים בעזים⁸⁸ או עזים בפִּכְשִׁים⁸⁹, או נְקֻבוֹת¹⁵
בְּזָכָרִים או זָכָרִים בְּנְקֻבוֹת⁹⁰, או שֶׁהִמִּיר אֶחָד¹⁶
בְּמֵאָה⁹¹ או מֵאָה בְּאַחַד⁹², בֵּין כַּת אַחַת בֵּין פּוֹז¹⁷
אַחַר זוֹ⁹³ - הרי זו תמורה, ולוקין פְּמַנְן הַבְּהֵמוֹת¹⁸
שֶׁהִמִּיר⁹⁴.¹⁹

(84) כלומר, בהמת החולין תמימה ובהמת ההקדש בעלת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ה' אדר ב' - ספר קרבנות - הלכות תמורה קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והקדיש את החלק שלו. (116) אם התפיס בה בהמת חולין. (117) אם אמר שתהיה מחצית הבהמה מחלק החולין תחת בהמת הקדש. וטעם הדבר הוא משום שכתוב (ויקרא כז, י) "ואם המר ימיר בהמה בבהמה", וצריך שתהיה הבהמה של חולין שלימה, שכולה חולין. וכמו כן הבהמה של הקדש, שהיא קדושה כולה ולא מחציתה.

11 כ. פל החטאות שדינן שמימות¹¹⁸ - אינן עושין
12 תמורה¹¹⁹, וכל חטאת שדינה שתירעה עד שיפול בה
13 מום ותמכר¹²⁰ - עושה תמורה¹²¹.

(118) חטאות המתות הן: וולד חטאת, תמורת חטאת, חטאת שמתו בעליה, וחטאת שאבדה ונמצאה אחר שהבעלים נתכפרו בחטאת אחרת. (119) ומשום שהם עומדים למות פחה הקדושה מהם ואינם עושים תמורה (שיטה מקובצת תמורה שם), ובוולד חטאת ותמורת חטאת יש טעם נוסף כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה טו) "שאינן התמורה עושה תמורה ולא וולד בהמות הקדש עושה תמורה". (120) ראה בפרק ד מהלכות פסולי המוקדשין שכמה חטאות אינן מתות אלא רועות עד שיפול בהן מום, ונמכרות ומביא בדמיהן אחרות. (121) משנה שם כב. שהרי היא קדושה קדושת הגוף (תמורה כ). ודמיה עתידים להיקרב על המזבח.

14 כא. המפריש נקבה לפסחו או לעולתו או לאשמו -
15 עושה תמורה¹²²; אף על פי שאינן ראויין לקרב¹²³,
16 הואיל וירדו לקדשת דמים והרי הם תמימים¹²⁴ -
17 ירדו לקדשת הגוף. אבל המפריש שעיר¹²⁵ לחטאתו,
18 ונשיא¹²⁶ שהפריש שעירה¹²⁷ לחטאתו, וכהן גדול
19 שהפריש פרה לחטאתו¹²⁸ - אינן עושין תמורה;
20 שפל המשנה בחטאות - לא נתקדשה כלל ואפלו
21 קדשת דמים¹²⁹, כמו שבארנו בהלכות פסולי
22 המקדשין.

(122) אם התפיס בהם בהמת חולין, כרבנן בכרייתא שהובאה בתמורה יט: (123) שכולם אינם קרבים אלא זכר, ראה בפרק א מהלכות קרבן פסח הלכה א לענין קרבן פסח. ובפרק א מהלכות מעשה הקרבנות הלכות ח"י לענין עולה ואשם. (124) אבל בעל מום אינו עושה תמורה. (125) זכר מן העזים. וראה בפרק א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טו, כי קרבן חטאת ליחיד באה רק נקבה מן הצאן. (126) שחטא. (127) נקבה מן העזים. וחטאתו של נשיא הוא שעיר עזים זכר. (128) ראה בהלכות מעשה הקרבנות שם, כי הכהן הגדול מביא ביום הכיפורים פר לחטאת. (129) וממילא אינו יכול להתפיס בהמת חולין.

פרק שני

(1) יבאר איך היא התמורה.

23 א. התמורה² הוא שיאמר בעל הקרבן על בהמת
24 חלין שיש לו: הרי זו³ תחת זו⁴, או הרי זו חליפת
25 זו⁵. ואין צריקה לומר, אם אמר: הרי זו תחת חטאת
26 זו או תחת עולה זו - שהיא תמורה⁶. וכן אם אמר:

(99) המדובר, שהקדישה כשהיתה מעוברת שאין לה דין של "וולד קרבן", אלא היא עצמה קרבן, כמפורש בפרק ד מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו, ולכן לא מיעטו כאן אלא כל זמן שהוא עובר, אבל אם הקדישה ואחרי כן נתעברה הרי כתב רבינו למעלה (הלכה טו) שוולד אינו עושה תמורה (לחם משנה). (100) אפשר שלמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "בהמה בבהמה" - משמע שלימה בשלימה, להוציא אברים ועוברים.

1 יז. הממיר בכלאים¹⁰¹ או בטרפה¹⁰² ויוצא דפן¹⁰³
2 או בטמטום¹⁰⁴ ואנדרוגיניוס¹⁰⁵ - אין הקדשה חלה
3 עליהן, והרי זה כמו שהמיר בגמל או בחמור¹⁰⁶,
4 לפי שאין במינן קרבן¹⁰⁷, ולפיכך אינו לוקה. מה
5 בין אלו לבעל מום¹⁰⁸? בעל מום יש במינו קרבן¹⁰⁹,
6 אלו אין במינם קרבן¹¹⁰.

(101) בהמת חולין שנולדה מתיש (=גדי זכר) ורחל (=כבשה). (102) כלומר, בהמת החולין היתה טריפה. (103) בבהמת חולין, וכגון שנתקשתה אמו בלידתו וחתכו דפנה של האם והוציאו הוולד דרך החתך. (104) "שאינן לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות, אלא הוא אטום (=טום)". (105) "שיש לו אבר זכרות וגם אבר נקבות והוא ספק אם זכר אם נקבה". (106) שאין במין הגמל או החמור שיהיו קרבים, ואין ממיים אותם. (107) ראה בפרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכות א-ג שכלאיים, טריפה, טמטום ואנדרוגיניוס ויוצא דופן פסולים למזבח. (108) שאם היתה בהמת חולין בעלת מום קבוע מעיקרה ואמר, הרי היא תמורה תחת בהמת הקדש, תמורתה תמורה. (109) במין הבהמה שייך קרבן כגון בהמה תמימה, ובעל מום בעצמו אף שאסור להקריבו על המזבח - הרי הוא מותר באכילת בני אדם. (110) שבהמות תמימות אינם מין אחד עמם. וטריפה אף שאינה מין בפני עצמה - כיוון שאסורה באכילת בני אדם דומה היא לבהמה טמאה.

7 יח. הרובע¹¹¹ והנרבע¹¹² - הרי הם כבעל מום
8 ועושין תמורה¹¹³. וכן כל פיוצא בהן¹¹⁴.

(111) שור שבא על אשה. (112) בהמה שנבעלה על ידי אדם, ושניהם, הרובע והנרבע, אסורים בהקרבה ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" ודרשו בספרא שם: "מן הבהמה" ולא כל בהמה, להוציא את הרובע והנרבע, וכן הוא בתמורה כח. וכגון שנודע לנו על זה שרבע או שנרבעה על פי עד אחד בלבד או על פי הבעלים, אבל אם העירו על זה שני עדים - הבהמה נסקלת ואסורה באכילה ואינה עושה תמורה. (113) שהרי הם מותרים באכילה. (114) כגון מוקצה לעבודה זרה, נעבד, אתנן זונה ומחיר כלב, שאסורים בהקרבה ואסורים באכילת אדם.

9 יט. בהמה שחציה קדש וחציה חלל¹¹⁵ - לא עושה
10 תמורה¹¹⁶ ולא נעשית תמורה¹¹⁷.

(115) כגון שהיתה של שני שותפין, והלך אחד מן השותפין

17 תְּמוּרָתָן תְּמוּרָה, וְלוֹקָה עֲלֵיהֶם שְׁתֵּים; וְהִפְהֵמָה
18 הַשְּׁלִישִׁית הִיא תַּחַת בְּעֵלְת מוֹם שְׁנַתְחַלְלָה עֲלֵיהָ²¹,
19 וְלַחֲלָלָה נִתְפַּנֵּן וְלֹא לְהַמִּיר בָּהּ. שְׁפִינֵן שֵׁשׁ לְפָנָיו
20 דֶּרֶךְ אִסוּר, וְהִיא הַתְּמוּרָה²², וְדֶרֶךְ הַתֵּר, וְהוּא
21 הַחֲלוּל²³ - חֲזָקָה הִיא שְׁאִין אָדָם מֵנִיחַ הַהֵתֵר
22 וְעוֹשֶׂה הָאִסוּר²⁴, וְלִפְיָקָה אֵינוֹ לוֹקָה שְׁלֹשׁ
23 מְלָקוּיֹת²⁵. וְכֵן אִם אָמַר: עֲשׂוּ בְּהֵמוֹת אֱלוֹ תַּחַת
24 עֲשׂוּ בְּהֵמוֹת אֱלוֹ, וְאַחַת מֵהֶן בְּעֵלְת מוֹם²⁶ - אֵינוֹ
25 לוֹקָה אֲלֵא תִשַׁע מְלָקוּיֹת; שֶׁהִבְהֵמָה הַעֲשִׂירִית²⁷
26 לְחֲלָלָה נִתְפַּנֵּן וְלֹא לְהַמִּיר בָּהּ²⁸. שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהִחֲזִיק
27 זֶה בְּמְלָקוּיֹת הַרְבֵּה²⁹, הוּאֵיל וַיֵּשׁ שֵׁם דֶּרֶךְ הַתֵּר -
28 אֵינוֹ מֵנִיחַ דְּבַר הַהֵתֵר וְעוֹשֶׂה הָאִסוּר³⁰. שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת
29 שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וְאַחַת מֵהֶן בְּעֵלְת מוֹם, וְשְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שֶׁל
30 חֲלִין וְאַחַת מֵהֶן בְּעֵלְת מוֹם, וְאָמַר: הָרִי אֱלוֹ תַּחַת
31 אֱלוֹ - הָרִי הַתְּמִימָה תְּמוּרַת הַתְּמִימָה וְלוֹקָה אַחַת,
32 וּבְעֵלְת הַמוֹם מִחֲלָלָת עַל בְּעֵלְת הַמוֹם³¹; שְׂאֵינוֹ
33 מֵנִיחַ הַהֵתֵר וְעוֹשֶׂה הָאִסוּר.

18) אע"פ שהוממה לאחר שהוקדשה, שעושה תמורה, ראה למעלה פ"א הלכה יג. (19) ראה בפ"א מהלכות איסורי זבחה הלכה י. (20) ולא הניח ידו על החולין ולא על ההקדש, ראה רש"י תמורה כז. (21) שבעלת המום יצאה לחולין, והחולין נתקדשה תחתה. (22) להתפיס את החולין בהקדש, שאסור לעשות כן, כמו שנאמר "לא יחליפנו ולא ימיר אותו". (23) לפדות את ההקדש בבהמת חולין. (24) בתמורה כז. היא הבעיא השלישית של אביי. ושוב אמר: אם-תמציל-לומר שאין אדם מניח דרך של היתר ועובר לדרך של איסור, כל שיכול לעשות בהיתר, אע"פ שבאותו מעמד הוא עובר פעמיים על האיסור. ויודעה דעתו של רבינו כי זוהי פשיטות לבעיא. (25) כ"אם שתי מלקיות על שתי הבהמות התמימות שהתפיס בשתי הבהמות של ההקדש. (26) הבעיא הרביעית של אביי בתמורה שם, ושם הגירסא "ארבע בהמות", ורבינו מביא כאן "עשר בהמות" משום שבוודאי "ארבע" לאו דוקא, והוא הדין יותר (קרית ספר כאן). (27) שהיא בעלת מום. (28) כיון שבעלת מום יוצאת לחולין בפדיון. (29) כלומר, אע"פ שעבר יותר משלש פעמים על איסור, ויש מקום לומר שלא נתכוון כלל לחללה אלא להמיר אותה. (30) בתמורה שם, היא בעיא שלא נפשטה. ופסק בה רבינו להקל, משום שאין מלקין על הספק (כסף-משנה). ואם כן, לא נתחללה בעלת המום והרי היא בקדושתה מספק, וראה במעשה רוקח. (31) שם בתמורה הבעיא השניה של אביי. ואומר, אם תרצה לומר, שאין אדם מניח היתר ועושה איסור, מה הדין בג' בהמות וכו'. ואחרי-זה שאל מה הדין בד' בהמות, שהחזק במלקיות. ואם כן, דברי רבינו צריכים עיין, שהרי הפך את סדר הדברים, וכתב מקודם את הדין של עשר בהמות, ופסקו לקולא. אם כן, בשתי בהמות, שלא החזק במלקיות, בוודאי כוונתו לחילול ולא לתמורה (לחם-משנה).

ד. האומר: הרי זו תמורת עולה ושְׁלָמִים - דְּכָרְיוֹ קְנִימִים³², וְתִמְכְּרֶנּוּ³³ וְיָבִיא בַּחֲצִי דְמִיָּה תְּמוּרַת עוֹלָה

1 הָרִי זֹת תַּחַת חֲטָאת שֵׁשׁ לִי בְּתוֹךְ הַפִּית אוֹ תַּחַת
2 עוֹלָה שֵׁשׁ לִי בְּמִקוֹם פְּלוּנִי - הָרִי זֹת תְּמוּרָה. וְהוּא
3 שֵׁשׁ לִי⁷¹. אָבָל אִם אָמַר עַל בְּהֵמַת חֲלִין: הָרִי זֹת
4 תַּחַת עוֹלָה⁸ אוֹ הָרִי זֹת תַּחַת חֲטָאת⁹ - לֹא אָמַר
5 פְּלוּם¹⁰. וְכֵן אִם אָמַר: הָרִי זֹת מִחֲלָלָת עַל זֹת¹¹ -
6 אֵינָה תְּמוּרָה¹².

(2) שאמרנו למעלה בפרק א שאסור להמיר, וכל העובר לוקה ותמורתו תמורה. (3) בהמת החולין. (4) בהמת ההקדש. כלומר, שהוא מתפיס את החולין בהקדש, והוא במשנה תמורה כז: ומפרש אביי בגמרא שם, שהמובן של "תחת" אינו חילול אלא התפסה, ולמדו כן ממה שכתוב (ויקרא יג, כג) "ואם תחתיה תעמוד הבהרת". ואף-על-פי שלא אמר מפורש "זו תחת בהמת הקדש זו" - כיון שאמר תחת זו והיא הקדש - תמורתו תמורה, וראה להלן. וכל זה דוקא כשההקדש תמימה, אבל אם ההקדש בעלת מום, ואמר "זו תחת זו" - בוודאי נתכוון לחילול ולא לתמורה ואינו לוקה. ראה להלן הלכה ג, ולמעלה פ"א הלכה יג. במשנה שם. וגם זה לשון תמורה, שהרי כתוב (ויקרא כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו". (6) שהזכיר מפורש שם הקרבן, שבוודאי תמורתו תמורה (משנה שם כז:). (7) גם זה במשנה שם. (8) סתם ולא הזכיר עולה מסויימת. (9) סתם ולא הזכיר חטאת מסויימת. (10) במשנה שם, "והטעם בזה, מה שאמר רחמנא "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" (ויקרא שם), עד שיהיה הקדש ידוע ומיוחד, ואז עושה תמורתו" (רבינו בפירוש המשנה שם). (11) חילול הוא לשון פדיון. (12) משנה שם כז: שכיון שאמר בלשון חילול, לא אמר כלום, שאין בהמת הקדש תמימה יוצאת לחולין (רש"י שם).

7 ב. הִיוּ לְפָנָיו¹³ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, אַחַת חֲלִין וְאַחַת הַקֹּדֶשׁ
8 שְׁנִפְלָ בָּהּ מוֹם¹⁴, הַנִּיחַ יָדוֹ עַל בְּהֵמַת חֲלִין וְאָמַר:
9 הָרִי זֹת תַּחַת זֹת - הָרִי זֹת תְּמוּרָה¹⁵ וְלוֹקָה¹⁶. הַנִּיחַ יָדוֹ
10 עַל בְּהֵמַת הַקֹּדֶשׁ וְאָמַר: הָרִי זֹת תַּחַת זֹת - הָרִי זֶה
11 חֲלָלָה עַל בְּהֵמַת חֲלִין, וְאֵין זֹת תְּמוּרָה, אֲלֵא
12 כְּפוֹדָה בְּעֵלְת מוֹם כְּזֹת הַבְּהֵמָה¹⁷.

(13) שם כז. (14) ראה למעלה פ"א הלכה יג שהמקדיש בהמה תמימה ואח"כ נולד לה מום קבוע, הרי זו עושה תמורה. (15) שכיון שהניח ידו על החולין, ודאי התכוון לקדש את החולין, ולא לחלל את הקודש, והרי זה כאומר הרי זו תמורת זו. (16) משום "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", ראה למעלה פ"א הלכה א. (17) שכיון שהניח ידו על ההקדש, בוודאי כוונתו לחלל את ההקדש שנפל בה מום על בהמת החולין, שהמובן של "תחת" הוא גם לשון חילול, כמו שכתוב (ישעיה ס, יז) "תחת הנחושת אביא זהב" (שם בגמרא).

13 ג. הִיוּ לְפָנָיו שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת קֹדֶשׁ מִזְבֵּחַ, וְאַחַת מֵהֶן
14 בְּעֵלְת מוֹם¹⁸ שֶׁהָרִי הִיא עוֹמֶדֶת לְפָדְיוֹן¹⁹, וְשֵׁשׁ
15 בְּהֵמוֹת תְּמִימוֹת חֲלִין, וְאָמַר: הָרִי אֱלוֹ תַּחַת אֱלוֹ²⁰
16 - הָרִי שְׁתֵּים מִן חֲלִין תַּחַת שְׁתֵּים הַתְּמִימוֹת

עולותיך הבשר והדם, כדרך שאתה נוהג בעולה, אתה נוהג בתמורה וכו', כדרך שאתה נוהג בשלמים, אתה נוהג בוולדי שלמים ובתמורה, וראה להלן. (4) ואין נקבה קריבה עולה, ראה למעלה פ"א הכ"א, וראה שם הי"ד, שממירים נקבות בזכרים, וזכרים בנקבות. (5) ואסור ליקרב על המזבח. (6) שהרי המקדיש נקבה לעולה, דינה שתועה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה עולה (במשנה, שם יח:).

ותמורת עולה כעולה, והוא-הדין שבעלת מום, שהזכיר רבינו לפני כן – "תימכר ויביא בדמיה עולה". (7) בין זכר בין נקבה. (8) משנה, שם כא, ב. (9) פ"ד ה"א, ודבר זה הלכה למשה מסיני. ומיתה זו היא: שמכניסה לבית ונועל עליה הדלת עד שמתה (רבינו, שם). (10) בין זכר בין נקבה. (11) משנה, שם כ, ב – כתנא-קמא, ולא כרבי אליעזר. "שכל שבחטאת מתה – באשם רועה" – "עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה" (שם יח. ופ"ד מהל' פסולי המוקדשין הי"ד, וראה להלן פ"ד ה"ד). (12) במשנה, שם. "והוא שיתן המעות בשופרות שהיו במקדש (ראה פ"ב מהל' שקלים ה"ב), ובית-דין מקריבים באותן מעות עולות נדבה" (להלן פ"ד ה"ה). (13) ראה למעלה הערה ב. (14) שיסמוך שתי ידיו על ראש הקרבן סמוך לשחיטתו. (15) יין וסולת בלולה בשמן, שמביאים עם הקרבן, וראה פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ד, כמה הוא שיעור הנסכים. (16) ראה פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ז, וז, סדר התנופה והלכותיה. (17) שהאימורים קרבים על המזבח, והבשר נאכל ליום ולילה (משנה, תמורה יח: וראה רש"י שם). ולמדו כן (בגמרא שם) כמה שנאמר (ויקרא ז, יב) "אם על תודה יקריבנו" – "אם על תודה" לרבות תמורות וחליפות וולדות תודה. (18) במשנה, שם. ואף-על-פי שהמביא תודה מביא לחם, שנאמר "והקריב על זבח התודה חלות וגו'" – תמורת תודה אינה חייבת בלחם, ולמדו כן מהפסוק הנ"ל: "התודה – תודה טעונה לחם, ולא ולד תודה ולא תמורת וחליפת תודה טעונות לחם" (תמורה שם, וראה להלן פ"ד ה"א). (19) פ"ב ה"ח. ושם מבואר, שאין הדברים אמורים אלא בתודת חובה, ולאחר שכיפר בתודה העיקרית, אבל לפני הכפרה או בתודת נדבה, אפילו לאחר כפרה – צריך לחם. (20) משום שהפסח קודם חצות לא נקבע עדיין בשם פסח, ואם רצו הבעלים יכולים להפריש פסח אחר, ופסח ראשון יהיה מותר הפסח, שדינו שקרב שלמים – דינו כפסח שאבד, ונמצא אחר חצות קודם שחיטת השני, שכיון שאפשר להקריבו פסח ואפשר להקריבו שלמים, ואין בו קדושה אחת קבועה, אין בו כח להתפסח לתמורתו ליקרב, אלא רועה עד שיסתאב, כמפורש פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ו (מרכבת המשנה' שם), וראה להלן. (21) שחצות היום קבע את הכבש שהפריש לפסח, להיקרב לקרבן פסח, ואם הוא מתפסח בו בהמה אחרת נחשבת תמורה זו למותר הפסח, שהדין הוא שקרב שלמים (מרכבת המשנה' שם). וכל זה אינו אלא אם הפריש כבש אחד לפסח, אבל אם נאבד הפסח והפריש אחר תחתיו ואחר-כך נמצא הראשון והמיר בו, הדין הוא שאם "נמצא אחר שחיטה" והמיר בו, התמורה קרבה שלמים, אבל אם נמצא לפני שחיטה והמיר בו אפילו לאחר חצות – כיון שיש כאן שני כבשים ואיזה שירצה יכול להקריבו, נחשב זה

1 וּבַחֲצֵי דְמִיָּה תְּמוּרַת שְׁלָמִים³⁴. אָמַר: הֲרִי זֹו תְּמוּרַת
2 עוֹלָה וְתְּמוּרַת שְׁלָמִים, אִם נִתְּפָן לְכָף מִתְּחִלָּה³⁵ -
3 דְּבָרָיו קָמִים³⁶; וְאִם לֹא נִתְּפָן בְּתִחְלָה אֵלֶּא
4 לְתְּמוּרַת עוֹלָה, וְחִזֵּר וְאָמַר תְּמוּרַת שְׁלָמִים, אָף עַל
5 פִּי שְׁחִזֵּר בְּתוֹךְ פְּדֵי דְבוּר - אֵין תּוֹפְשִׁין אֵלֶּא לְשׁוֹן
6 רְאשׁוֹן, וְהֲרִי הִיא תְּמוּרַת עוֹלָה בְּלִבְד³⁷.

(32) בזה אין צריך בדיקה אם נתכוון לשניהם, שבוודאי לכך נתכוון. ואף מי שסובר "תפוס לשון ראשון" מודה בזה (תמורה כו.). והמדובר כאן, שהיו לו לאדם זה עולה ושלמים לפניו, או שהיו לו עולה ושלמים בביתו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה א (תוי"ט תמורה פ"ה משנה ג, ומעשה רוקח כאן). (33) כלומר, לאחר שיפול בה מום, תמורה כו. וראה בפירוש המשנה לרבינו שם. (34) כדין האומר בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים (פט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג, וראה להלן פ"ג ה"ג). (35) שתהיה תמורת עולה וגם תמורת שלמים. (36) ותימכר ויביא במחצית הדמים עולה ובמחצית הדמים שלמים, כר"י בתמורה שם כה: (37) שתוך כדי דיבור כדיבור (ואפשר לחזור בו) חוץ ממקדיש ומימר, מחרף, ועובר עבודה-זרה, מקדש ומגרש (רבינו בפירוש המשנה תמורה כה. וראה גם בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות ה"א).

פָּרָק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר שיש תמורה קריבה, ותמורה שאינה קריבה.

7 א. פִּיצַד דִּין הַתְּמוּרוֹת לְקָרֵב? תְּמוּרַת הָעוֹלָה² -
8 תְּקָרֵב עוֹלָה³. וְאִם הִיְתָה תְּמוּרַתָּה נְקֵבָה⁴ אוּ בַעֲלַת
9 מוֹם⁵ - תְּרַעַה הַנְּקֵבָה עַד שְׁיִפֹּל בָּהּ מוֹם, וְתִמְכַר
10 וְיָבִיא בְּדַמֶּיהָ עוֹלָה⁶. תְּמוּרַת הַחֲטָאֵת⁷ - תְּמוּת⁸, כְּמוֹ
11 שְׂבָאֲרָנוּ בְּפִסּוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין⁹. תְּמוּרַת הָאֵשֶׁם¹⁰ -
12 תְּרַעַה עַד שְׁיִפֹּל בָּהּ מוֹם¹¹, וְיִפְלוּ דְמֵיהָ לְנִדְבָה¹².
13 תְּמוּרַת הַשְּׁלָמִים - בְּשְׁלָמִים לְכֹל דְּבָר¹³, טְעוּנָה
14 סְמִיכָה¹⁴ וְנִסְכִּים¹⁵ וְתִנּוּפַת חֲזָה וְשׁוֹק¹⁶. תְּמוּרַת
15 הַתּוֹדָה - בְּתוֹדָה¹⁷, אֵלֶּא שְׂאֵינָה טְעוּנָה לְחֵם¹⁸, כְּמוֹ
16 שְׂבָאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת פִּסּוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין¹⁹. תְּמוּרַת הַפֶּסַח:
17 אִם הִמִּיר בָּהּ קָדֶם חֲצוֹת יוֹם אַרְבַּעַה עָשָׂר - אֵין
18 תְּמוּרַתוֹ קָרְבָה²⁰, אֵלֶּא תְרַעַה עַד שְׁיִפֹּל בָּהּ מוֹם,
19 וְיָבִיא בְּדַמֶּיהָ שְׁלָמִים; וְאִם הִמִּיר בָּהּ אַחַר חֲצוֹת -
20 הֲרִי הַתְּמוּרָה עֲצָמָה תְּקָרֵב שְׁלָמִים²¹.²² תְּמוּרַת
21 הַבְּכוֹר וְהַמְעַשָּׂר²³ - אֵינָם קָרְבִין לְעוֹלָם²⁴. שְׂנֵאמַר
22 בְּבָכוֹר: לַה' הוּא, מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמֹדוֹ²⁵; הוּא קָרֵב,
23 וְאֵין תְּמוּרַתוֹ קָרְבָה; וְדִין הַמְעַשָּׂר בְּבָכוֹר²⁶.
24 תְּמוּרַתוֹ²⁷ תְּרַעַה עַד שְׁיִפֹּל בָּהּ מוֹם וְתֵאָכֵל²⁸.

(2) שהמיר זכר בעולה. (3) משנה, תמורה יח, ב. ולמדו כן (שם יז:): כמה שנאמר (דברים יב, כו-כז) "רק קדשך אשר יהיו לך ונדרריך, תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה', ועשית עולותיך הבשר והדם על מזבח ה' וגו'" – "רק קדשך, אלו תמורות וכו', תשא ובאת, יכול יכניסנו לבית הבחירה וימנע מהם מים ומוזון כדי שימותו, ת"ל ועשית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

34) שהיא "קדושה ואינה קריבה אלא רועה עד שיפול בה מום ותמכר ויביא בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים (פ"טו מהל' מעשה הקרבנות ה"ג, וראה למעלה פ"ב ה"ד). 35) אם המיר בה. 36) שאינה קריבה אלא תרעה עד שיפול בה מום ותמכר, ויביא בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים. והוא בברייתא תמורה כו, א. 37) נראה, שהכוונה לבעלת מום עובר, או הקדיש תמימה ואחר-כך נולד לה מום קבוע, שעושות תמורה (למעלה פ"א ה"ג) ורובע ונרבע וכיוצא בהן (למעלה שם ה"ח), והמפריש נקבה לפסחו או לעולתו או לאשמו (שם הכ"א), שכולן אינן קריבות אלא נפדות אחר שנופל בהן מום קבוע (פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"י. פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הט"ד"ז, ופ"ד מהל' קרבן פסח ה"ד). 38) נלמד מדין בהמה, שהקדישה חצייה עולה וחצייה שלמים, שלמעלה (כסף-משנה). 39) [בתמורה כו, ב: "אמר אביי, אמר חצייה עולה וחצייה מעשר, דברי הכל עולה קריבה". "ואפשר שבנוסחאות שלו (= של רבינו) מצא חצייה עולה וחצייה תמורה, דברי הכל עולה קריבה וכו'"] (הראב"ד, וראה להלן). וכעין זה כתב ה'כסף משנה': "ורבינו נראה שהיה גורס הכל מודים, היכא דאמר חצייה תמורה וחצייה עולה, דברי הכל קריבה. חצייה עולה וחצייה מעשר, תקרב עולה". והראב"ד הטעים בזה "כיון דאיכא איסורא (= שאסור להמיר) לא איכוין מעיקרא לאיסורא, ולבסוף הוא דטעה ואימליך (= ונמלך) והמיר". אבל זה אינו אלא לפי גירסתו "חצייה עולה וחצייה תמורה", אבל לפי דברי רבינו "חצי בהמה זו תמורה, וחצייה עולה" שהקדים "תמורה" ל"עולה", אין לומר כדברי הראב"ד. וצריך לומר כמו שכתבנו למעלה (פ"א הט"ז, הערה קטז), שאע"פ שאין ממירים באיברים, אם אמר "לבה או ראשה של בהמה זו תמורה" פשטה קדושה בכולה, ואם כן כאן באומר "חצי בהמה זו תמורה וחצייה עולה, שוודאי נתכוון לשתיהן, אין מקום להתפשטות הקדושה בכולה ע"י החצי של התמורה, שהרי החצי השני - עולה, ומכיון שכך לא חלה התמורה כלל, שהרי אין ממירים באיברים, ולעומת זאת, חצי העולה - נשאר, שהרי אפשר להקדיש חצי עולה ושוב פשטה קדושה בכולה, וראה להלן]. 40) [אף כאן, כמו למעלה בתמורה, אין מעשר בהמה לחצאין (הראב"ד, וכן הוא בעירובין נ). והואיל והחצי השני הוא עולה, לא שייך לומר פשטה קדושה בכולה, ונשאר רק חצי עולה, ושוב פשטה קדושה בכולה כנ"ל]. 41) [הואיל ואף אחד מהם אינו נתפס לחצאין, והואיל ולא שייך באף אחד מהם "פשטה קדושה בכולה", כיון שכל אחד השני עומד כנגדו - על כרחו שכונתו היתה לומר או חצייה תמורה או חצייה מעשר, ועי' באור שמח]. 42) אם כוונתו לתמורה הנהגת בכל הקרבנות, או כוונתו למעשר בהמה שיש לו חומרות אחרות (תמורה שם).

כאילו פסח ושלמים מעורבים בכל כבש וכבש, ואין תמורתו קריבה. וכרבה בפסחים צו, ב - ודלא כרבי זירא שם, ראה בהל' קרבן פסח פ"ד ה"ו (מ'רכבת המשנה' חלק ב, פ"ד מהל' קרבן פסח שם, וחלק א כאן. 'מעשה רוקח' כאן. וכן נראה ברברי ה'מאירי' בפסחים, שם. וראה כסף-משנה ולחם-משנה כאן). 22) (כן הוא לפי כתי' תימן, וראה להלן). 23) מעשר בהמה. 24) שאפילו לאחר שיפול בהם מום, אינו מביא בדמיהם קרבן, ראה להלן בהמשך הלכה זו ובה"ב. 25) אביי ורבא, בתמורה ה, ב. (וראה שם כא. וזבחים לז: וב'תוספות' שם דיבור-המתחיל קודש הם, ובלחם-משנה כאן). 26) שהרי בבכור נאמר (שמות יג, יב) "והעברת כל פטר רחם", ובמעשר נאמר (ויקרא כז, לב) "כל אשר יעבור תחת השבט", ולמדו מעשר מבכור בגזירה-שוה "עברה עברה" (חולין לז:). 27) של בכור ושל מעשר. 28) משנה, תמורה כא, א: "תמורת הבכור והמעשר וכו', הרי אלו בכבור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים".

1 ב. 29. תְּמוֹרַת הַבְּכוֹר - לְפָנֵיהֶם, וְתִמְוֵרַת הַמַּעֲשֵׂר - לְבַעְלֵיהֶם.³⁰ וְכִשֶׁם שְׂאִין פּוֹדִין בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר שְׂנֹפֶל 2 3 בְּהֵן מוֹם³¹, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת אֶסְוֵרִי מְזַבְּחָ³², כֶּף 4 אֵין פּוֹדִים תְּמוֹרַתָּ³³.

29) (בכתי' תימן, אין כאן הפסק, ו"תמורת הבכור וכו'" מחובר למה שלפניו: "עד שיפול במ מום ותאכל תמורת הבכור וכהנים וכו'", וכן נכון). 30) כלומר, מה שאמרו במשנה שם "תמורת הבכור והמעשר הרי אלו בכבור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים", היינו כשם שהמעשר שייך לבעלים, והבכור שייך לכהנים והם בעליו, כמו כן תמורתם: המעשר לבעלים והבכור לכהנים, שהם הבעלים שלו ולא הישראל שהמיר. וכן נראה בזבחים ט, א - משאלת הגמרא בעניין מותר הפסח שהוא שלמים - "אימא, אם שחטו לשם בכור שיהיה בכור וכו' ליתביה לכהן", והוא הדין לתמורה שכתוב בה "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", שהיא שייכת לכהן, אבל דעת ה'תוספות' (זבחים עה: דיבור-המתחיל "בכור") שתמורת הבכור לבעלים, היינו לישראל ולא לכהן, וראה להלן פ"ד ה"ו ('אור שמח'). 31) ראה מה שכתב רבינו בפ"א מהל' בכורות ה"ז לעניין בכור, ובפ"ו שם ה"ה"ז לעניין מעשר בהמה. 32) פ"א ה"ב. 33) בזבחים עה, ב - פשט רבא בעייתו של רמי בר חמא, לעניין תמורת בכור, מהברייתא "בכור ומעשר שהוממו, עושין תמורה ותמורתן כיוצא בהן" (וראה ב'תוספות' ה"ל שם). ובתמורה יג, ב - מפורש כן לעניין תמורת מעשר בהמה, שאינה נגאלת ('יד איתן').

5 ג. בְּהֵמָה שֶׁהִקְדִּישָׁה חֲצִיָּה עוֹלָה וְחֲצִיָּה שְׁלָמִים³⁴ - 6 תְּמוֹרַתָּה³⁵ כְּמוֹהָ³⁶. וְכֵן כָּל בְּהֵמַת הַקֹּדֶשׁ שְׂאִינָה 7 קָרְבָּה מִפְּנֵי תַחֲלַת הַקֹּדֶשׁ³⁷ - הָרִי תְּמוֹרַתָּה כְּמוֹהָ³⁸. 8 אָמַר : חֲצִי בְּהֵמָה זוֹ תְּמוֹרָה וְחֲצִיָּה עוֹלָה - הָרִי זוֹ 9 תְּקָרֵב עוֹלָה³⁹. חֲצִיָּה עוֹלָה וְחֲצִיָּה מַעֲשֵׂר - תְּקָרֵב 10 עוֹלָה⁴⁰. חֲצִיָּה תְּמוֹרָה וְחֲצִיָּה מַעֲשֵׂר⁴¹ - הָרִי זוֹ 11 סִפְקָ⁴², וְאִינָה קָרְבָּה.

12 ד. הַמִּקְדִּישׁ בְּעֻלַּת מוֹם עוֹבֵר⁴³, וְאֵין צָרִיף לֹמַר 13 תְּמִימָה⁴⁴, וְאַחַר כֵּן נֹלֵד בָּהּ⁴⁵ מוֹם קָבוֹעַ וְנִפְדִּית, 14 וְהַמִּיר בָּהּ אַחַר שְׁנִפְדִּית - הָרִי זוֹ תְּמוֹרָה⁴⁶, וְאִינָה 15 קָרְבָּה וְאִינָה נִפְדִּית⁴⁷, אֲלֵא מִנִּיחָה עַד שְׁתַּמְוֵת⁴⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ספק עולה ספק שלמים, ואי אפשר להקריבה על המזבח, אלא תרעה עד שתסתאב ויפול בה מום ויפדה אותה ויביא בדמיה עולה או שלמים, אחד משני הקרבנות האלה, ויביא מביתו לקרבן השני. אלא שחששו שמה עד שיפול בה מום – ישכחו ספק הוא ולא יפדו אלא על קרבן אחד, ולכן הצריכוהו לקחת בהמה אחרת, כדלקמן, כדי שיהיו לפניו שני קרבנות, ולכשיסתאבו ויפלו בהם מומים, יפדו שניהם (לחם-משנה, ועי' ראב"ד). (59) תוספתא, שם.

(60) כלומר, מקדישה נדבה. (61) נדבה כנ"ל. (62) שדינם נתבאר למעלה, ומפורש בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין שם, שירעו עד שיסתאבו וכו'. (63) תוספתא, שם. (64) שאם ידע שהמיר בזה התמורה (הראשונה) – הרי זו חולין "שאינ התמורה עושה תמורה" (למעלה פ"א הט"ו) אבל עכשיו שאינו יודע באיזו המיר, הרי היא מוטלת בשני ספקות שהם שלשה: א' שמה היא תמורת התמורה והרי היא חולין, ב' שמה היא תמורת השניה, שהיא ספק עולה ספק שלמים, והרי היא כמותה, וגם בזה אי אפשר שתרעה עד שתסתאב ותיפדה מספק כיון שהביא אחת, שמה ישכחוה ויפדוה על אחת (כנ"ל בשם לחם-משנה). (65) תוספתא, שם. כלומר, בהמת חולין (כסף-משנה). (66) שהמירה על אחד מהתערובת השניה (= תמורת ספק וקרבת פסח).

(67) כלומר, תמורת תמורה ראשונה. (68) זו התמורה השניה. (69) כלומר, החולין שהביא מתוך ביתו נשאר חולין כמו שהיה, שהרי גם התמורה, השניה שעמה היא חולין, כמבואר למעלה (ובפ"א הט"ו). (70) כלומר, התמורה השניה היא תמורת הבהמה האחרת, שהביא אותה בצירוף התמורה הראשונה (היא ספק הקרבן). (71) כלומר, החולין שהביא מביתו. (72) כלומר, אם התמורה השניה היא עולה – הרי הוא מקדיש זו החולין לשלמים, ואם התמורה השניה היא שלמים – הרי זו לעולה. (73) תוספתא, שם. כלומר, ספק זבח וספק תמורה (שהרי יש גם ספק חולין). (74) פ"ו.

23 ז. שְׁלָמִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּכֹכּוֹר אֹו בְּמַעֲשֵׂר⁷⁵ וְהַמִּיר
24 בְּאֶחָד מֵהֶן⁷⁶ - הֲרִי זֶה לֹא יִקְרַב⁷⁷, אֶלָּא יִרְעָה עַד
25 שִׁיפֹל בּוֹ מוֹם וְיִפְדֶּה⁷⁸, וְיֶאֱכַל בְּכֹכּוֹר אֹו כְּמַעֲשֵׂר
26 כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנֵינוּ⁷⁹.

(75) תוספתא, תמורה פ"ג: "שלמים שנתערבו בככור, שניהם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו בככור" (וראה בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין הי"ד). (וברור שצריך לפדות את זה שהוא שלמים, אע"פ שאינו יודע מי הוא, כדלהלן). (76) ואם כן, התמורה היא ספק שלמים ספק בכור (או מעשר). (77) תוספתא שם, שהרי תמורת הבכור (או המעשר) אינם קריבים, אלא נאכלים במום (ראה למעלה ה"ב). (78) אף שתמורת הבכור והמעשר שנפל בהן מום, אינם צריכים פדיון (למעלה ה"ב) – צריך כאן פדיון משום תמורת שלמים, שדין תמורת שלמים כשלמים (למעלה ה"א). ובדפוס רומי וויניציאה ובכתי' יתמן, חסרה המילה "ויפדה", וראה בלחם משנה 'מעשה ורקח' ואור שמו'. (79) למעלה ה"ב.

1 אֵינָה קָרְבָּה - מִפְּנֵי שֶׁפָּאָה מִפְּנֵי קְדֻשָּׁה דְּחֻוּיָהּ⁴⁹,
2 וְאֵינָה נִפְדֵּית - שְׁאִין בְּכַח קְדֻשָּׁתָהּ לְתַפֵּשׁ פְּדִינָהּ⁵⁰.

(43) שאילו בעלת מום קבוע, אינה עושה תמורה (למעלה פ"א הי"ג). (44) כלומר, הקדיש בהמה תמימה. (45) כלומר, לתמימה או לבעלת המום העובר. (46) בכורות טז, א: "בין לפני פדיונו בין לאחר פדיונו, עושה תמורה", שהרי "אינם יוצאים לחולין לכל דבר כדי שיהיו מותרים בגיזה ועבודה אחר פדיונם" (להלן ה"ה, ועי' 'תוספות' שם ד"ה "ותמורה"). (47) כלומר, אין אפשרות לפדות תמורה זאת. (48) דברי רב נחמן בשם רבה בר אבוה, בכורות שם. (49) שהתפיס אותה בבהמה שנפדתה כבר. (50) בכורות, שם.

3 ה. כֹּל הַתְּמוֹרוֹת שֶׁהָיוּ בְּעֲלֵי מוֹמִין קְבוּעִין
4 מִתְּחִלָּתָן⁵¹ - הֲרִי אֵלוֹ יִפְדוּ, וְאֵינָן יוֹצְאִין לְחֻלִּין לְכֹל
5 דְּבַר פְּדִי שֶׁהָיוּ מִתְּרִין בְּגִזָּה וְעִבּוּדָה אַחַר פְּדִינָהּ⁵².
6 שֶׁהִקְדִּישָׁה חֲלָה בְּתִמּוּרָה עַל בְּעֵלַת מוֹם קְבוּעֵה⁵³,
7 שְׁנֶאֱמַר: או רַע בְּטוֹב, וְרַע הָאֱמוּר כָּאֵן הוּא בְּעַל
8 מוֹם⁵⁴ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ שְׁאֵינוֹ רְאוּי לְקָרְבָן, וְאֵף עַל פִּי כֵן
9 כְּתוּב בּוֹ יְהִי קְדֻשָּׁה⁵⁵.

(51) כלומר, אף-על-פי שהיו בעלי מומין קבועים מתחילתן, וכל-שכן אם היו תמימים מתחילתן ואח"כ נפל בהם מום. (52) משנה, תמורה טז, ב. יז, א. (53) כלומר, אע"פ שבהקדש אם הקדיש בעל מום בתחילה, מותר בגיזה ועבודה אחר פדייה (ראה פ"א מהל' מעילה ה"ט), לפי שלא חלה עליו קדושת הגוף אלא קדושת דמים בלבד – בתמורה חלה קדושת הגוף אף על בעל מום. (54) ראה במשנה, תמורה ט, א. (55) ראה רש"י שם יז, א.

10 ו. עוֹלָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּזִבְחִים⁵⁶ וְהַמִּיר⁵⁷ בְּאַחַת מִן
11 הַתְּעֻרּוּבוֹת⁵⁸ - הֲרִי זֶה מְבִיא⁵⁹ בְּהֵמָה אַחֲרַת וְאוֹמֵר:
12 אִם תְּמוֹרַת עוֹלָה הִיא זֶה - הֲרִי בְּהֵמָה זֶה שְׁלָמִים⁶⁰,
13 וְאִם תְּמוֹרַת שְׁלָמִים הִיא זֶה - הֲרִי בְּהֵמָה זֶה עוֹלָה⁶¹.
14 וְנִמְצָא הַבְּהֵמָה שֶׁהִבִּיא עִם הַתְּמוּרָה פְּעוֹלָה וְשְׁלָמִים
15 שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בְּזֶה⁶². חֲזַר וְהַמִּיר⁶³ בְּאַחַת מִשְׁתֵּינָהן
16 וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵי זֶה מֵהֶן הַמִּיר⁶⁴ - מְבִיא זִבְחֵהוּ אַחַר
17 מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְאוֹמֵר עַל הַתְּמוּרָה הַשְּׂנִיָּה⁶⁶: אִם תְּמוֹרַת
18 תְּמוּרָה⁶⁷ הִיא זֶה⁶⁸ - הֲרִי זֶה שֶׁהִבִּיא חֲלִין⁶⁹, וְאִם
19 תְּמוֹרַת עוֹלָה אֹו שְׁלָמִים הִיא⁷⁰ - הֲרִי זֶה שֶׁהִבִּיא⁷¹
20 עוֹלָה אֹו שְׁלָמִים⁷². וְהִרִי זֶה שֶׁהִבִּיא עִם הַתְּמוּרָה
21 הַשְּׂנִיָּה כְּזִבְחֵהוּ וְתִמּוּרָה⁷³ שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בְּזֶה. וְכִכָּר
22 בְּאֲרָנֵינוּ דִּין הַתְּעֻרּוּבוֹת בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין⁷⁴.

(56) כלומר, בשלמים – בתוספתא תמורה פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 555, 13): "עולה שנתערבה בזבחים, ירעה (צ"ל: ירעו) עד שיסתאבו וימכרו, ויביא בדמי יפה שבהן זבח, ובדמי יפה שבהן עולה". והביאה רבינו בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ה"ו. (57) בתוספתא, שם. (58) ואינו יודע באיזה מהן (תוספתא, שם). והרי תמורה זו הראשונה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום רביעי ו' אדר ב' ה'תשע"ט

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) יבאר כיצד דין ולדות הקדשים וולדי ולדות, והמשנה את הקדשים מקדושה לקדושה.

- 1 א. כִּיצַד דִּין וְלֹדוֹת הַקִּדְּשִׁים? וְלֹד שְׁלָמִים וְוֹלֵד
- 2 תְּמוּרָת שְׁלָמִים - הֲרִי אֵלוֹ פְּשָׁלְמִים, וְהֵן עֲצָמָן
- 3 כְּשִׁלְמִים² לְכָל דְּבָרִי³. וְכֵן וְלֹד הַתּוֹדָה וְוֹלֵד תְּמוּרָה
- 4 - הֲרִי אֵלוֹ יִקְרְבוּ כְּתוֹדָה⁴, אֲלֵא שְׂאִינָן טְעוּנִין לָחֵם.
- 5 שְׂאִין מְבִיאִין לָחֵם אֲלֵא עִם הַתּוֹדָה עֲצָמָה, שְׁנֵאמַר:
- 6 עַל זִבְחַת הַתּוֹדָה; עָלָיו - וְלֵא עַל וְלֹדָה וְלֵא עַל
- 7 תְּמוּרָתָהּ, כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים?
- 8 כְּוֹלָדוֹת עֲצָמָן; אֲבָל וְלֹדֵי וְלֹדוֹת - אִינָן קָרְבִּין⁵.
- 9 שְׂמִתוֹף מְעֻשָׁיו⁶ נִכְרַ שְׂהוּא מְשָׁה אֹתָן לְגַדֵּל מִהֵן
- 10 עֲדָרִים עֲדָרִים⁷, וְלִפְיֵךְ קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְלֵא יִקְרִיבֵם.

2) כלומר, וולד השלמים וולד תמורת השלמים הם עצמם קריבים על המזבח, ולא שירעו עד שיפול במ מום ויביא בדמיהם שלמים. (3) שטעונים גם סמיכה, נסכים ותנופות חזה ושוק. (4) משנה שם יח: ונלמד בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא ז, יב) "אם על תודה יקריבנו" - "אם על תודה" לרבות וולדות. (5) אלא רועים עד שיסתאבו, ורש"י (שם) כתב שכונסן לבית ונועל בפניהם את הדלת ומתים ברעב. (6) שלא הקריב מיד את וולדות השלמים והתודה וולדות תמורתם, אלא השאירים עד שגם הם ילדו. (7) וכשיקריבם אחר זמן רב יהיה לו הרבה בשר לאכילה, שהשלמים והתודה נאכלים לבעלים, וביתיים הוא עובר על הלאו של "לא תאחר לשלמו".

- 11 ב. וְלֹד הַחֲטָאתָ⁸ יְמוּתָ⁹, וְאִין צָרִיף לֹמַר וְלֹד
- 12 תְּמוּרָתָהּ¹⁰.

8) והיא אחת מחטאות המתות. (9) היינו שמכניס אותו לבית ונועל את הדלת עד שימות וכגון שהקדישה ואחר כך נתעברה אבל אם נתעברה לפני שהקדישה אין הוולד מת. (10) של חטאת בוודאי ימות, שהרי תמורת החטאת עצמה אף היא מתה.

- 13 ג. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַחֲטָאתָ¹¹ וּמִצָּא בָּהּ¹² בֶּן אֲרֻבָּעָה¹³
- 14 חֲרִי¹⁴ - הֲרִי זֹו נֶאֱכַלְתָּ¹⁵ כְּבִשְׂרַת הַחֲטָאתָ¹⁶; שְׁוֹלְדִי
- 15 הַקִּדְּשִׁים בְּמִעֵי אֲמָן הֵם קְדוּשִׁים¹⁷.

11) וכגון שהיתה שעירה, אבל כבשה אי אפשר שתלד בתוך שנתה הראשונה. (12) בבטנה. (13) והכוונה לבהמה גסה, שזמן עיבורה הוא תשעה חדשים, אבל זה לא ייתכן, שהרי בבהמה גסה אין חטאת, שתהיה נקבה אלא זכר, והזאתו בפנים והוא נשרף ואינו נאכל. (14) המדובר בבהמה דקה, שזמן עיבורה חמישה חדשים. ולפי שלא כלו לו חדשיו, הרי הוא כאבר מאברי אמו, אבל אם מצא בן חמשה חדשים חי - דינו כוולד חטאת שימות. ומכיוון שהביא רבינו דין זה סמוך לוולד חטאת, נראה, שהמדובר כשהקדישה ואחרי כן נתעברה, כדלהלן, אבל אם נתעברה ואחרי כן הקדישה,

שאינ הוולד מת - אין הבדל בין כלו לו חדשיו ללא כלו לו חדשיו. (15) בלי שחיטה, ששחיטת אמו מתירתו באכילה. (16) לזכרי כהונה ולפנים מן הקלעים (=בעזרה) וליום אחד. (17) ולא בעת לידתם, ויש בהם קדושת חטאת, וראה בתמורה שם שזוהי מחלוקת בין שתי ברייתות, ולפי ברייתא אחת היא נאכלת לכל אדם ובכל מקום, משום שוולדי קדשים אינם קדושים אלא בלידתם.

- 16 ד. וְלֹד תְּמוּרָת הָאֲשָׁם וְוֹלֵד וְלֹדָה עַד סוֹף הָעוֹלָם -
- 17 יָרְעוּ עַד שְׂיִפְלוּ בָּהֶם מוֹם, וְיִמְכְּרוּ וְיִפְּלוּ דְמִיָּהֵן
- 18 לְנִדְבָה¹⁸. וְאִם יִלְדָה זָכָר¹⁹ אַחֲרֵי שֶׁהִקְרִיב אֲשָׁמוֹ²⁰ -
- 19 הַוֹּלֵד עֲצָמוֹ יִקְרַב עוֹלָה. הַפְּרִישׁ נִקְבָה לְאֲשָׁמוֹ
- 20 וְלֹדָה - תִּרְעָה הִיא וּבָנָה עַד שְׂיִפְלוּ בָּהֵן מוֹם,
- 21 וְיִמְכְּרוּ וְיִבְיֵא בְּדָמֵי שְׂגִיָּהֶם אֲשָׁמוֹ²¹. וְאִם כְּבָר
- 22 הִקְרִיב אֲשָׁמוֹ - יִפְּלוּ דְמִיָּהֵן לְנִדְבָה²².

18) ופירוש "שיפלו דמיהם לנדבה" ראה להלן הלכה ח, שנותן המעות בשופרות (=תיבות) שהיו במקדש, ובית דין מקריבין באותן המעות עלות נדבה (ולא אשם, שאין אשם בא בנדבה). (19) כלומר, תמורת האשם ילדה זכר. (20) שאין חשש שיקריבוהו לאשמו. (21) ראה במשנה תמורה יט: "המפריש נקבה לאשם (ואשם אינו בא אלא ממין זכר) תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה אשם וכו'". ולענין וולדה אמרו שם (בגמרא שלפני המשנה הנ"ל), שאפילו רבי אליעזר שאמר "המפריש נקבה לעולה וילדה זכר הוא עצמו יקרב עולה", מודה במפריש נקבה לאשם וילדה זכר שאינו קרב אשם, לפי שאין שם אשם על אמו (אבל בעולה יש מציאות של נקבה, בעולת העוף). (22) לעולה, שהרי כבר הקריב אשמו.

- 23 ה. וְלֹד תְּמוּרָת הָעוֹלָה וְוֹלֵד וְלֹדָה עַד סוֹף הָעוֹלָם
- 24 - הֲרִי אֵלוֹ פְּעוֹלָה, וְהֵן עֲצָמָן יִקְרְבוּ עוֹלָה²³. הַפְּרִישׁ
- 25 נִקְבָה לְעוֹלָתוֹ וְלֹדָה, אִף עַל פִּי שְׂיִלְדָה זָכָר - יִרְעָה
- 26 עַד שְׂיִפְלוּ בּוֹ מוֹם, וְיִבְיֵא בְּדָמֵי עוֹלָה²⁴. כְּבָר בְּאֲרָנוּ
- 27 בְּמַעֲשֵׂה הַקִּרְבָּנוֹת, שְׂקָל מְקוֹם שְׂאֲנוֹ אוֹמְרִין יִפְּלוּ
- 28 לְנִדְבָה, הוּא שְׂיִתָּן הַמְּעוֹת בְּשׁוֹפְרוֹת שְׂהִיוּ בְּמִקְדָּשׁ,
- 29 שְׂבֵאֲרָנוּ בְּשִׁקְלִים בְּמָה הֵם²⁵, וּבֵית דִּין מְקַרְבִּין
- 30 בְּאוֹתָן הַמְּעוֹת עוֹלוֹת נְדָבָה, וְנִסְפִיָּהֶם מְשָׁל צְבוּר,
- 31 וְאִינָן טְעוּנוֹת סְמִיכָה. אֲבָל מְקוֹם שְׁנֵאמַר הוּא עֲצָמוֹ
- 32 יִקְרַב עוֹלָה אוֹ יִבְיֵא בְּדָמֵי עוֹלָה - הֲרִי זֹו טְעוּנָה
- 33 סְמִיכָה, וְנִסְפִיָּה מְשָׁלוּ.

23) משנה שם יח: ונלמד שם יז: ממה שנאמר (דברים יב, כו"ז) "רק קדשך אשר יהיו לך ונדרריך תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה' ועשית עלותיך הבשר והדם על מזבח ה'" וגו' - "רק קדשך" אלו תמורות וכו' "אשר יהיו לך" אלו הוולדות כו', "ועשית עלותיך הבשר והדם" כדרך שאתה נוהג בעולה אתה נוהג בתמורה וכו'. (24) ואינו קרב עצמו עולה משום שאמו שהיא הקדושה הראשונה, והוא בא מחמתה, אינה קריבה עולה, שאין עולה באה אלא מן הזכר, אבל וולד תמורת עולה אף שהתמורה עצמה אינה קריבה, משום שהיא נקבה - וולדה קרב, משום שהקדש

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה י' - יש לחלק בין אם נטרפה לאחר שהקדישה שאין פודין אותה, לבין אם היתה טריפה במעי אמה שפודין אותה. (42) אף אם לא נפל בהם מום, שאין לך מום גדול מזה (לחם משנה). (43) איזה שירצה. (44) טעם הדברים לפי שוללות הקדשים במעי אמן הם קדושים וחל על הוולד שהוא יוצא דופן וכו' קדושת דמים.

ט. וְלֹד בְּעֵלַת מוֹם⁴⁵ - הַרִי הוּא פֹלֵד הַתְּמִימָה לְכָל דָּבָר, וְיִקְרָב⁴⁶ פָּרָאֵי לוֹ.

(45) כלומר, נולד מבהמה בעלת מום וכגון שהוקדשה בעת שהיתה תמימה או היתה בעלת מום עובר ואחרי כן הוממה, וולד זה נולד לפני שנפדתה האם. (46) כן מפורש בגמרא בכורות טו: שמי שסובר "אין בעלי חיים נדחין" - סובר שאם ילדה לפני פדיונה הוולד קדוש.

י. קִדְּשִׁים שֶׁהִפִּילּוּ נֶפֶל אוּ שְׁלֵא⁴⁷ - יִקְבְּרוּ, וְהָרִי הֵם אֲסוּרִים בְּהִנָּא⁴⁸.

(47) כ"ס שבו מונח העובר במעי אמו. ואף על פי שהפילה שליא בלבד ולא היה בה עובר - בוודאי נמח בה הוולד, כי אין שליא בלי וולד. (48) משנה בתמורה לג: "ואלו הן הנקברין קדשים שהפילה יקברו, הפילה שליא תיקבר". ומפרש רש"י שכל הנך נקברין משום שהם איסורי הנאה, וכמו כן מפורש במשנה חולין עז. "המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים. ובמוקדשין תיקבר".

יא. הַמְּשַׁנָּה אֶת הַקִּדְּשִׁים מִקִּדְּשָׁה לִקִּדְּשָׁה⁴⁹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה; שְׁנֹאֲמַר בְּכֹכּוֹר: לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֶתוֹ - שְׁלֹא יַעֲשֶׂנּוּ עוֹלָה אוּ שְׁלָמִים⁵⁰. וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר הַקִּדְּשִׁים שְׁאִין מְשַׁנִּין אוֹתָן מִקִּדְּשָׁה לִקִּדְּשָׁה⁵¹, אֶחָד קִדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ וְאֶחָד קִדְּשֵׁי בֵּדֶק הַבַּיִת⁵². פִּיּוּצָד⁵³? אִם הַקִּדְּשֵׁי לְבִדֶּק הַהֵיכָל - לֹא יִשְׁנֶה לְבִדֶּק הַמִּזְבֵּחַ⁵⁴. וְכֵן פִּלְּיֹצָא בְּזָה⁵⁵. וְאִין לֹקִין עַל לֹא זָה⁵⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אם הקדיש לבדק ההיכל, לא ישנה לבדק המזבח".

נאמר במשנה (לב. ב.) "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית, אין משנין אותן מקדושה לקדושה". ובפירוש המשנה נחלקו הרמב"ם והראב"ד, ולדעת הרמב"ם אין לשנות גם בקדשי בדק הבית גופא, ולכן פסק שאסור לשנות מבדק ההיכל לבדק המזבח.

אבל הראב"ד השיג עליו, וכתב "אין שינוי בין קדשי היכל לשאר עזרות ולא למזבח" ולשיטתו הדין במשנה הוא רק בקדשי מזבח שאין משנים אותם אפילו מקדשים קלים לחמורים "אבל בדק הבית מה יש בין זה לזה". והוא כשיטת רש"י בש"ס.

ויש לומר שטעם הראב"ד הוא כרש"י בחומש, שפירש הפסוק "ויקחו לי - לשמי", שהנתינה למשכן ולמקדש צריכה להיות "לשמי", היינו לשם הקב"ה, ולכן אם הקדיש לבדק הבית יכול לשנות לבדק המזבח כי נתינת שניהם

הראשון, שהתמורה באה מחמתו, היה זכר והוא קרב. (25) כמה שופרות היו במקדש.

1. וְלֹד הַמְּעֻשָׂר²⁶, [וְיֹלֵד] תְּמוּרַת הַמְּעֻשָׂר²⁷, וְלֹד תְּמוּרַת הַבְּכוֹר, וְיֹלְדֵי וְיֹלְדוֹתֵיהֶן עַד סוֹף הָעוֹלָם - 2
3. הַרִי אֵלּוּ לֹא יִקְרָבוּ, אֲלֵא יִרְעוּ עַד שְׁיִפֵּל בָּהֶן מוֹם²⁸ - 4
וְיֹאכְלוּ, כְּכֹכּוֹר וְכַמְעֻשָׂר שֶׁנִּפֵּל בָּהֶן מוֹם. וְיֹלְדוֹת תְּמוּרַת הַבְּכוֹר - 5
6. לְבַעֲלֵיו³¹.

(26) מעשר בהמה. (27) אינו קרב, שהרי גם תמורת המעשר עצמה אינה קריבה. (28) משנה בתמורה כא. "תמורת הבכור והמעשר, ולדן, וולד וולדן עד סוף העולם הרי אלו ככבור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים". (29) רבינו מפרש מה שאמרו במשנה שם "ויאכלו במומן לבעלים" שהיינו לכהן, ולא לישראל. (30) כלומר, וולדות מעשר וולדות תמורת מעשר. ואילו תמורת המעשר עצמו, שהיא לבעלים, כבר הביא רבינו למעלה פרק ג שם. (31) במשנה שם: "ויאכלו במומן לבעלים".

ז. וְלֹד תְּמוּרַת הַפֶּסַח - כְּתְּמוּרַת הַפֶּסַח: אִם הִיְתָה אִמּוֹ קִרְבָּה שְׁלָמִים³² - וְלֹדָה יִקְרָב שְׁלָמִים; וְאִם הִיְתָה דִּינָה שֶׁתִּמְכַּר וְיָבִיא בְּדַמְיָה שְׁלָמִים³³ - אִף וְלֹדָה נִמְכָּר וְיָבִיא בְּדַמְיּוֹ שְׁלָמִים. הַפְּרִישׁ נִקְבָּה לְפֶסַח³⁴ וְיִלְדָה³⁵, אוּ שֶׁהִפְרִישָׁה מְעַבְרַת - הִיא וְיֹלְדָה יִרְעוּ עַד שְׁיִפֵּל בָּהֶן מוֹם, וְיָבִיא בְּדַמְיֶיהֶן פֶּסַח. וְאִם נִשְׂאָרָה נִקְבָּה זֹו עַד אַחַר הַפֶּסַח אוּ שְׁיִלְדָה אַחַר הַפֶּסַח - תִּרְעָה הִיא וְיֹלְדָה עַד שְׁיִפֵּל בָּהֶן מוֹם, וְיָבִיא בְּדַמְיֶיהֶן שְׁלָמִים³⁶.

(32) כגון, שהתפיס בהמת החולין בקרבן פסח, אחר חצות יום י"ד. (33) כגון שהמיר לפני חצות יום י"ד. (34) ברייתא מובאה בתמורה יט. וראה בפרק א מהלכות קרבן פסח הלכה א, שהפסח אינו בא אלא ממין זכר. (35) כלומר, שנתעברה לאחר שהפריש. (36) כחכמים שם. ואף על פי, שפסח בשאר ימות השנה קרב שלמים ושלמים באים נקבה - נקבה זו שהפרישה לפסח, לא תקרב שלמים, שכל קדושתה היא קדושה פסולה, שהקדישה לפסח, ואין פסח בא נקבה, לפיכך נדחית היא וגם וולדה מהקרבה לשלמים, אלא ירעו עד שיסתאבו ויביא בדמיהם שלמים.

ח. וְיֹלְדוֹת הַקִּדְּשִׁים שֶׁיִּצְאוּ דָּרָךְ דָּרָךְ³⁷, אוּ שְׁיִלְדוּ סְטָמִטוֹם³⁸ וְאֶנְדְּרוּ גִינוֹס³⁹ וְכִלְאִים⁴⁰ וְטִרְפָּה⁴¹ - הַרִי אֵלּוּ יִפְדּוּ⁴², וְיָבִיא בְּדַמְיֶיהֶן קִרְבָּן⁴³ הָרָאֵי לְהָבִיא בְּדַמְיּוֹ וְלֹד שָׁל זֵו⁴⁴.

(37) כגון שנתקשתה לילד וחתכו את דופן בטנה והוציאו את הוולד. (38) שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות. (39) שיש לו גם אבר זכרות וגם אבר נקבות. (40) כגון תיש הבא על הרחל (=כבש). (41) ראה בפרק י מהלכות שחיטה הלכה ח שבעים מיני טריפה. ואף כי אין פודין טריפה להאכילה לכלבים (פרק ב מהלכות איסורי מזבח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהן עדיפה, אם קדושת עולה שהיא כליל לה', או קדושת בכור שהיא מרחם. ופשוט אביי שלא חלה קדושת עולה אלא קדושת בכור, משום ש"דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין". כלומר, קדושת בכור היא של הרב, של הקדוש-ברוך הוא, ואילו קדושת עולה היא של התלמיד, שאין כאן מצוה להקדישה לעולה.

יג. ואין מערימין על בהמת הקדש להקדיש עברה
 קדשה אחרת, אלא הרי הוא פקדשת אמו; שולדות
 הקדשים ממעי אמהם הם קדושים⁶³, כמו שבארנו,
 והרי כל עבר מהן פקדשת אמו, ואינו יכול לשנותו
 בבטן פדרף שעשה בבכור, שהבכור ביציאתו הוא
 שמתקדש. אף על פי שכל חקי התורה גזרות הם⁶⁴,
 כמו שבארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהן, וכל
 מה שאתה יכול לתן לו טעם - תן לו טעם. הרי
 אמרו חכמים הראשונים, שהמלך שלמה הבין רב
 הטעמים⁶⁵ של כל חקי התורה. יראה לי, שזה
 שאמר הכתוב: והיה הוא ותמורתו יהיה קדש,
 פענן שאמר: ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף
 חמישית כסף ערכך עליו. ירדה תורה לסוף מחשבת
 האדם וקצת יצרו הרע. שטבע של אדם נוטה
 להרבות קנינו ולחוס על ממנו, ואף על פי שגדר
 והקדיש - אפשר שתזר בו ונחם ויפדה בפחות
 משויו. אמרה תורה: אם פדה לעצמו - יוסף
 חמש וכן אם הקדיש בהמה קדשת הגוף, שמא
 יחזר בו, וכיון שאינו יכול לפדותה יחליפנה
 בפחותה ממנה; ואם תתן לו רשות להחליף הרע
 בפה - יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא. לפיכך
 סתם⁶⁶ הכתוב בפניו שלא יחליף, וקנסו אם החליף
 ואמר: והיה הוא ותמורתו יהיה קדש. וכל אלו
 הדברים כדי לכף את יצרו ולתקן דעותיו. ורב דיני
 התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן
 הדעות ולישר כל המעשים. וכן הוא אומר: הלא
 כתבתי לך שלישים במעצות ודעת. להודיעך קשט
 אמרי אמת, להשיב אמרים אמת לשלחיה.⁶⁷

~ נקודות משיחות קודש ~

"רוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות ולישר כל המעשים בו".

התוכן הפנימי של תמורה בעבודת האדם הוא יכולתו לעשות תמורה ושינוי בעולם, הגם שהעולם עצמו מצד בריאתו הוא תחתון שאין תחתון למטה ממנו, בכל זאת עושים בו תמורה ונעשה דירה לו יתברך. ענין זה נפעל על ידי התורה - "דבר ה' זו הלכה", ובפרט בהלכה הידועה "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה ומיד הן נגאלין".

(עלפי יין מלכות' ספר קרבנות סימן יד)

היא "לשמי", ופחות נוגע החילוק הפרטי שבין בדיק הבית לבדיק המזבח.

(עלפי לקו"ש חלק ט"ז עמוד 287)

49) שאומר על עולה, הרי זו שלמים או על שלמים הרי זו עולה, וכן כל כיוצא בזה. 50) היינו שלא יאמר "הרי זו עולה" או "הרי זו שלמים". 51) ספרא בחוקותי (פרשה ה הלכה ב'ג) "מנין שלא יקדיש אדם בכור, תלמוד לומר בכור לא יקדיש איש אותו וכו' אין לי אלא בכור מנין לכל הקדשים שאין משנין אותם מקדושה לקדושה, תלמוד לומר (שם) בבהמה לא יקדיש איש אותו" כבאילו אמר כל מה שיהא לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו קדושה אחרת אלא יישאר כמו שהוא". 52) משנה בתמורה לב. "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדיק הבית אין משנין אותם מקדושה לקדושה". וראה בחינוך (מצוה שנו), שכתב, שגם קדשי בדיק הבית למדו מהפסוק הנ"ל "בבהמה לא יקדיש איש אותו" - "ירמוז בכל בהמה קדושה בין בקדושה לקדשי מזבח בין לבדיק הבית, שאין משנין אותה מקדושתה ועל הכל נאמר לא יקדיש איש אותו" (לשון החינוך שם). 53) אין משנים בקדשי בדיק הבית (שקדשי מזבח אין משנין, הוא שאומר על עולה שהוא שלמים או להיפך כנ"ל). 54) שכשם שבקדשי מזבח אין משנים מעולה לשלמים ומשלמים לעולה, כך בקדשי בדיק הבית אין משנים מבדיק ההיכל לבדיק המזבח. וייתכן כי מבדיק הבית למזבח, מותר. 55) שאם הקדיש לבדיק דבר זה, אסור לשנותו לבדיק דבר אחר. 56) לפי שאין בו מעשה שהרי לא אהנו מעשיו, ואינו קדוש.

יב. פיצד מערימין על הבכור להקדישו למזבח
 הקדש אחר? מקדישו בבטן קדם שילד. שנאמר:
 אשר יבפר לה' לא יקדיש איש אתו - משיבפר אי
 אתה מקדישו, אבל אתה מקדישו בבטן⁵⁷. לפיכך
 יש לו לומר: מה שבמעיה של מבפרת זו, אם הוא
 זכר - הרי זו עולה⁵⁸. אבל אינו יכול לומר זכתי
 שלמים⁵⁹, שאינו יכול להפקיע אותו מקדשתו כדי
 להנות בו⁶⁰. ואם אמר: עם יציאת רב ראשו⁶¹ יהיה
 עולה - הרי זה בכור ואינו עולה⁶².

57) גמרא שם כה. "שהבכור ביציאתו [מרחם אמן] הוא שמתקדש". 58) במשנה שם, שקדושת עולה חמורה מקדושת בכור, שבכור נאכל לכהנים ועולה כליל לה', לכך יכול לשנותו. 59) כלומר, מה שבמעיה של מבכרת זו הרי הוא זבחי שלמים. 60) שם בגמרא, שבכור הוא לכהן ושלמים נאכלים לבעליו והיא קדושה גרועה משל בכור, ואינו יכול לשנות מקדושה חמורה לקדושה גרועה. "ונראה שאין זה אסור אלא מדרבנן". 61) שביציאת רוב ראשו דהיינו פדחתו, הרי הוא כילוד. 62) זוהי בעייתו של רב עמרם מרב ששת בתמורה שם, אם אמר על הבכור, כשהוא בבטן אמו, שעם יציאת רובו (שאו חלה עליו קדושת בכורה) יהיה עולה, באופן שישנה כאן התנגשות של שתי קדושות (קדושת בכור וקדושת עולה) לחול בבת אחת, איזו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ו' אדר ב' - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קכא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם ראוי להתבונן בהן, וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם".

ומחדש כאן הרמב"ם שגם בחוקים שאין טעמים ידוע, חובה על האדם להתבונן בהם "וכל מה שאתה יכול ליתן בו טעם תן בו טעם". ולכאורה קשה ממה שכתב בשמונה פרקים לרמב"ם, שמה שאמרו חז"ל "לא יאמר אדם אי אפשי לעשות עבירה, אלא אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי" מדברת רק על חוקי התורה, אבל על המשפטים שבה שהם מובנים בשכל צריך לומר "אי אפשי", כי "הנפש החשובה לא תתאוה לאחד מאלו הרעות". כלומר, חייב אדם לומר "אי אפשי" מצד טעמה השכלי, אבל בחוקים צריך לומר "אפשי" שקיומה יהיה באופן שאין לה טעם שכלי אלא רק מצד קבלת עול מלכותו ית', ומדוע כותב כאן ש"ראוי להתבונן בהם".

ויש לומר: המשפטים שבתורה מובנים בכח ההשגה האנושית ומתיישבים בשכל האדם, משא"כ החוקים יסודם בשכל התורה שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה ואינם טעמים מוכרחים בשכל הפשוט. ועל-פי-זה יש לבאר לשון הרמב"ם כאן "ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים", כי במילים "עצות מרחוק מגדול העצה" נמצאת ההגדרה של טעמי החוקים שאינם מובנים לאדם מיד ומצד שכלו האנושי אלא רק לאחר התבוננות, ולכן צריך זהירות שאם "לא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה, אל יהי קל בעיניו ולא יהרוס לעלות אל ה' כו".

ועדיין קשה, שהרי הדין הוא ש"אין פודין את ההקדשות אלא בשלושה בקיאי, ומכריזין עליהן בפני כל הבאין לפדות", ואיך יוכל לפדותו בפחות מכדי שוויו. ובנוסף, הרי מדובר באדם שהקדיש ממונו והתגבר על יצרו הרע "להרבות ממונו", ומדוע חוששים שיחזור בו מן הקצה אל הקצה.

אלא הביאור בזה הוא, שטעמים אלו הם "מרחוק מגדול העצה", ומצד שכל האדם הפשוט אין זה מתקבל, ורק מכיון "שירדה תורה לסוף דעתו של אדם, כיון שהקב"ה שברא את האדם מכיר גם את טבעו ויצרו, שיש בכוחו להטות את האדם גם אחרי שהקדיש עד שישתדל ויעשה כל האפשר להתנהג באופן הפכי ולהחליף היפה ברע "ויאמר טוב הוא".

(עלפי "יון מלכות" 199 קרבנות סימן יג)

63) כתנא קמא של רבן שמעון בן גמליאל בתמורה כד: כה. ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא כז, כו) "אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו" - "משיבוכר לה' אי אתה מקדישו אבל אתה מקדיש את הבכור בבטן, יכול אף וולדי כל הקדשים כן (שאתה יכול להקדישם בקדושה אחרת) תלמוד לומר "אך" חלק, הרי שוולדות הקדשים

ממעיי אמם הם קדושים. 64) ואינם לפי הבנתו של האדם. 65) ולא כל הטעמים, שהרי על מצוות פרה אדומה אמר שלמה "על כל אלו עמדתי ועל פרשת פרה שאלתי וחקרת ופשפשתי, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" (במדבר רבה שם). 66) כלומר, גדר בעדו, מנע ממנו.

1 סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת תְּמוּרָה בְּסִיעָתָא דְשְׁמִיא
2 נְגַמְר סִפְר תְּשִׁיעִי, וְהוּא סִפְר הַקְּרָבָנוֹת. הַלְכוֹתֵינוּ
3 שְׁשָׁה, וּפְרָקֵינוּ חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים, וְאֵלוּ הֵן: הַלְכוֹת
4 קְרָבָן פֶּסַח - עֲשָׂרָה פְּרָקִים. הַלְכוֹת חֲגִיגָה -
5 שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים. הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת - שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים.
6 הַלְכוֹת שְׁנֵגוּת - חֲמִשָּׁה עָשָׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת
7 מַחֲסְרֵי כֶּפֶרָה - חֲמִשָּׁה פְּרָקִים. הַלְכוֹת תְּמוּרָה -
8 אַרְבָּעָה פְּרָקִים.

9 לֵב טְהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹהִים וְרִיחַ נְכוֹן חִדַּשׁ בְּקִרְבִי
10 **סִפְר עֲשִׂירֵי וְהוּא סִפְר טְהָרָה**
11 הַלְכוֹתֵינוּ שְׁמוֹנֶה. וְזֶהוּ סְדוּרָן: א. הַלְכוֹת טְמֵאָת
12 מֵת. ב. הַלְכוֹת פְּרָה אֲדָמָה. ג. הַלְכוֹת טְמֵאָת
13 צְרָעָת. ד. הַלְכוֹת מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. ה. הַלְכוֹת שְׂאֵר
14 אֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת. ו. הַלְכוֹת טְמֵאָת אֲכָלִין. ז. הַלְכוֹת
15 פְּלִים. ח. הַלְכוֹת מְקַנְאוֹת

הַלְכוֹת טְמֵאָת מֵת

17 מְצוֹת עֲשֶׂה אַחַת. וְהוּא דִין טְמֵאָת מֵת.
18 וּבְאִוֵר מְצוּהָ זֹאת בְּפְרָקִים אֵלֶּי:

פְּרָק רֵאשׁוֹן

1) יבאר שהמת מטמא במגע ובמשא ובאוהל, טומאת היסט האמורה בכל מקום מה היא, והנושא בבית הסתרים אם מטמא במשא אדם ובגדים, וטומאת אוהל אם היא ככל הטומאות, טומאות אוהל האמורה בכל מקום מה היא, ואם הגוי מטמא באוהל, הגוי והבהמה אם מתטמאין במת או בטומאה אחרת, המת אינו מטמא עד שתצא נפשו, ואם נחלק ועדיין הוא מרפרף.

19 א. הַמֵּת מְטַמֵּא בְּמִגַּע וּבְמִשָּׂא וּבְאוֹהֶל טְמֵאָת
20 שְׂבָעָה². וְטְמֵאָת מְגַע וְאוֹהֶל מְפָרְשִׁין בְּתוֹרָה,
21 שְׁנַאֲמַר: הִנֵּגַע בְּמֵת לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שְׂבָעַת
22 יָמִים; וְנִאֲמַר: כָּל הַבָּא אֶל הָאוֹהֶל וְכָל אֲשֶׁר בָּאוֹהֶל
23 טָמֵא שְׂבָעַת יָמִים.

2) יש דברים שמתמאים טומאת ערב, זאת אומרת שהנוגע בהם או נושאם טמא אותו יום בלבד עד הערב, ויש טומאות שהנוגע והנושא טמא שבעת ימים, בתלמוד ובלשון רבינו: "טומאת שבעה". אלה ואלה צריכים טבילה במקווה שיש בו ארבעים סאה.

24 ב. טְמֵאָת מִשָּׂא מִפִּי הַשְּׂמוּעָה³. וְקָל וְחִמְר הַדְּבָרִים⁴:
25 אִם נִבְלָה, שֶׁהִיא טְמֵאָת עֶרֶב⁵ וְאִינָה מְטַמְּאָה בְּאוֹהֶל,
26 מְטַמְּאָה בְּמִשָּׂא, שְׁנַאֲמַר: וְהִנֵּשָׂא אֶת נִבְלָתָם; הַמֵּת⁶

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מטמא אלא בנגיעה ישירה, שהרי ישנם כמה סוגי טומאה אחרים, המכוון רק להגדיר טומאת מגע מה היא. שאינו מקום גלוי כל כך. קידושין כה, א: "אמר עולא, הכול מודים בלשון, לענין טומאה דגלוי הוא". (17) של הנוגע. במסכת אהלות (פרק ג משנה ג) שנינו, הנוגע בשיער בשיניים ובצפרניים של המת כשהם מחוברים לגוף - טמא. ולמד רבינו מזה, שגם אם אותם הדברים של טהור נגעו במת - נטמא. (18) פלך. (19) החיצון. (20) כלומר, אינו מטמא משום מגע, אבל מטמא משום משא, כמו שיתבאר לקמן בפרק זה הלכה ח. (21) בלשון התלמוד: "טומאת בית הסתרים" (נדה מב, ב).

ד. קרום שעל המפה²² - הרי הוא פֵּעוֹר הַבֶּשֶׂר לְעֵנֶן מִגַּע טְמָאוֹת²³; ויכשות שעל הקטן - אינה פֵּעוֹר הַבֶּשֶׂר. כיצד? מי שנגעה טמאה בקרום מפתו - נטמא כאלו נגעה פֵּעוֹרוֹ; ונגעה בשער הדק²⁴ שעל בשר הקטן - לא נטמא. וכן אדם טמא שהיתה בו מפה ונגעה הטהור בקרום מפת הטמא - נטמא. אם היה קטן טמא ונגעה הטהור בפשות שלו - לא נטמא, בין בטמאת מת בין בשאר טמאות. וכן לכלוכי צואה או טיט וכיוצא בהם מדברים שאין חוצצין²⁵ על הגוף, וכן גלדי צואה²⁶ מן הדברים שחוצצין על הגוף - אינם פֵּעוֹר הַבֶּשֶׂר לֹא לְטַמְּא²⁷ ולא להטמא²⁸.

(22) כשפצע מתחיל להירפא הוא מעלה קרום דק ורך, ונקרא "גלד" בלשון המשנה. (23) מקוואות פ"ט מ"ד. (24) במשנה שם כתוב: "כשות של קטן", ופירש הערוך: שיער הדק. וכן פירש רבינו. וכתב בכסף-משנה שהמדובר בשיער הרך שעל גופו הנושא מאליו, אבל שיער ממש מטמא בין בגדול ובין בקטן. (25) אם טבל ועל בשרו לכלוכים אלה, אינם חוצצים בין המים ובין הגוף, וטבילתו כשירה. (26) חתיכות קטנות ויבשות. (27) אם היו על הטמא, ונגע בהם אדם טהור - לא נטמא. (28) אם היו על הטהור, ונגעו בטמא - לא נטמא האדם. תוספתא מקוואות פ"ו ה"ד: "שאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא מטמאים ולא מיטמאין חוץ מקרום שעל גבי מכה".

ה. פֶּשֶׁם שְׂאֵדָם מִתְטַמֵּא בְּנִגְיַעְתּוֹ בְּטַמְּאָה, פֶּף הַפְּלִים מִתְטַמֵּאִים²⁹ בְּנִגְיַעַת הַטַּמְּאָה בְּהֵן; חוץ מפלי חרס³⁰, שאינו מתטמא אלא מאוירו³¹, כמו שיתבאר בהלכות פלים³². וְזֶהוּ פֶּלָל גְּדוֹל בְּטַמְּאָה: פֶּל הַמְטַמֵּא אָדָם בְּמַגַּע - מְטַמֵּא פְּלִים, וְכֹל שְׂאֵינוּ מְטַמֵּא אָדָם בְּמַגַּע - אֵינוּ מְטַמֵּא פְּלִים. וְאֵין אָדָם וְכֹלִים מְקַבְּלִין טַמְּאָה אֲלָא מֵאֵב הַטַּמְּאָה³³.

(29) כלים פ"א מ"א. (30) שם פ"ב מ"א. (31) אם נכנסה טומאה לתוך הכלי אף-על-פי שלא נגעה בדופנו, אבל אם נגעה בדופן הכלי מבחוץ לא נטמא. כברייתא חולין כד, ב דרשו מהכתוב (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו". תוכו, אף-על-פי שלא נגע. ובתורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ז

1 לֹא פֶל שֶׁפֶן? ! ומה נבלה, שִׁמְגַעָה טַמְּאָת עֶרְב, 2 מְשֻׂאָה טַמְּאָת עֶרְב; אִף הַמֵּת, שִׁמְגַעוּ טַמְּאָת 3 שְׂבַעָה⁸, מְשֻׂאוֹ טַמְּאָת שְׂבַעָה. אֵין טַמְּאָת מְשֻׂא בְּמֵת 4 מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁹, אֲלָא דִין תּוֹרָה. וַיִּרְאֶה לִי¹⁰, שֶׁשֶׁתֶּק 5 מִמֶּנְהוּ¹¹ הַכְּתוּב כְּדָרְךָ שֶׁשֶׁתֶּק מְאֹסוֹר הַבֵּת¹², לְפִי 6 שְׂאֵסֵר בְּפִרוֹשׁ אֶפְלוֹ בֵּת הַבֵּת, וְשֶׁתֶּק מְאֹסוֹר אֲכִילַת 7 בְּשׂוֹר בְּחֶלֶב¹³, לְפִי שְׂאֵסֵר בְּפִרוֹשׁ אֶפְלוֹ בְּשׂוֹלוֹ; כֶּף 8 שֶׁתֶּק מִטַּמְּאָת מְשֻׂא בְּמֵת, לְפִי שֶׁטַמְּא בְּפִרוֹשׁ אֶפְלוֹ 9 טַמְּאָת אֶהְלוֹ, פֶּל שֶׁפֶן מְשֻׂאוֹ¹⁴.

(3) אינה כתובה בתורה בפירוש, אלא נמסרה מפה לאוזן ממש רבינו עד חכמי הדורות האחרונים. (4) ספרי פרשת חוקת פסקה קכב. קל-וחומר היא אחת המידות שהתורה נדרשת בהן. (5) הנוגע בה או נושאה טמא רק אותו היום עד הערב. (6) שמתמא באוהל ומטמא שבעה ימים. (7) כלומר, לענין זמן הטומאה, מגע ומשא שווין. (8) כמגעו. (9) בכמה מקומות מגדיר רבינו כ"דברי סופרים" את ההלכות שנלמדו בקל-וחומר ובמידות אחרות שהתורה נדרשת. ולפיכך מדגיש כאן, שטומאת משא, אע"פ שנלמדה בקל-וחומר, היא דין תורה ממש. והטעם מפני שהיא מקובלת איש מפי איש עד הלכה למשה מסיני, והקל-וחומר נאמר רק לחוק את ההלכה. (10) בדרך כלל, מביא רבינו בחיבורו הגדול רק את הדברים שנאמרו במדורי הלכה, בשני התלמודים - בבלי וירושלמי - בתוספתא ובספרי הגאונים, ובמקרים יוצאים מן הכלל, כשהוא מוסיף משהו מסברת עצמו, דרכו להקדים ולהודיע מסברת עצמו הוא אומר. (11) מטומאת משא. (12) התורה אסרה בפירוש לבוא על בת הבת (ויקרא יח, י), אבל לא כתבה כלום על איסור הבת. (13) התורה כתבה שלוש פעמים "לא תבשל גדי בחלב אמו", ולא כתבה "לא תאכל" (ראה הלכות מאכלות אסורות פ"ט ה"ב, ובלח"ס משנה שם). (14) וקל וחומר שזוה נקרא בלשון התלמוד "גילוי מילתא" (פירוש, סברא הגיונית המגלה לנו את הדבר לאמיתו. מילתא = דבר). וקל-וחומר שזוה, כוחו יפה גם לענין עונש מלקות ומיתה, מה-שאינן כן בקל-וחומר רגיל, שעליו אמרו: אין עונשים מן הדין (דין) = קל-וחומר או בנין אב).

10 ג. טַמְּאָת מַגַּע הָאֲמוּרָה בְּכֹל מְקוֹם, בֵּין בְּמֵת בֵּין 11 בְּשֹׂאֵר הַמְטַמֵּאִים, הוּא שֶׁנֶּגַע הָאָדָם בְּבִשְׂרוֹ בְּטַמְּאָה 12 עֲצֻמָּה¹⁵, בֵּין בְּיָדוֹ בֵּין בְּרַגְלוֹ בֵּין בְּשֹׂאֵר בְּשִׂרוֹ, 13 וְאֶפְלוֹ בְּלִשְׁוֹנוֹ¹⁶ - הֵרִי זֶה גִטְמָא. וְכֵן נִרְאֶה לִי, 14 שְׂאֵם נֶגַע בְּצַפְרָנָיו¹⁷ או בְּשִׁנָּיו - נְטַמָּא. בֵּין שֶׁהֵם 15 מְחַבְּרִים לְגוֹף - הֵרִי הֵם בְּגוֹף. אֲבָל אִם תִּחַב אָדָם 16 טַמְּאָה בְּכּוֹשׁ¹⁸ וְהִכְנִיסָהּ לְתוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל אָדָם טָהוֹר 17 וְלֹא נִגְעָה בְּלִשְׁוֹנוֹ, או שֶׁהִכְנִיסָהּ לְתוֹךְ מְעֵי שֶׁל 18 אִשָּׁה מְלֻמְטָה וְלֹא נִגְעָה בְּבִשְׂרָה¹⁹ - לֹא נְטַמָּא 19 הַבּוֹלֵעַ מְשׁוּם מַגַּע זֶה²⁰, שֶׁהֵרִי לֹא נִגְעָה בְּבִשְׂרוֹ, 20 שֶׁנִּגְיַעַת פְּנִים אֵינָה נִגְיַעָה²¹.

(15) ולא על-ידי דבר אחר. אין זאת-אומרת שאין המת

ט. אין מתטמא⁴⁶ במשא אלא האדם⁴⁷ בלבד, לא
 הפלים. כיצד? הרי שהיה מנח על ידו עשרה פלים
 זה על גב זה והנבלה וכיוצא בה בפלי העליון -
 האדם טמא משום נושא נבלה, והפלים שעל ידו
 פלן טהורים, חוץ מפלי העליון שנגעו בו הטמאה.
 וכן כל כיוצא בזה.

(46 זבים פ"ה מ"ג. 47) שם שנינו: "כל הנושא ונישא על המרכב טהור חוץ מן האדם, וכל הנושא על הנבילה טהור חוץ מן המסיט". ופירש רבינו שם, שאדם הנושא את הנבילה טמא, אפילו לא הסיטה (הזיזה ממקומה), ומה שאמר "כל הנושא ונישא על הנבילה טהור" הכוונה לכלים, כמו בבבא הקודמת גבי מרכב, אלא שבנבילה אי אפשר היה לומר "חוץ מן האדם", שהרי בנבילה רק הנושא טמא אבל לא הנישא, ולפיכך אמרו "חוץ מן המסיט", שהוא טמא גם בנישא. כך יש לבאר כוונת רבינו שם. [הר"ע ברטנורא סובר, שגם נושא אינו מטמא אלא אם כן הסיט, ולפיכך הוא מפרש המשנה כפשוטה, אבל דעת רבינו אינה כן].

י. טמאת אהל אינה בשאר טמאות אלא במת בלבד⁴⁸. ובין שהאהיל האדם או הפלים⁴⁹, אפלו מחט שהאהילה על המת, או שהאהיל המת על האדם או על הפלים⁵⁰, או שהיה המת עם האדם או עם הפלים תחת אהל אחד⁵¹ - הרי אלו טמאים.

(48 כלים פרק יא משנה ד. 49) אהלות פ"ג מ"א. (50 שם. 51) כתוב בתורה (במדבר יט, יד): "כל הבא אלא האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים".

יא. וטמאת אהל האמורה בכל מקום הוא שתטמא אותה טמאה האדם או הפלים באחת משלש דרכים אלו. אחד הבא פלו לאהל המת או⁵² הבא מקצתו⁵³ - הרי זה נטמא באהל. אפלו הכניס ידו או ראשי אצבעותיו או הטמאו⁵⁴ לאהל המת - הרי זה נטמא פלו. נגע במשקוף⁵⁵ וצריך ידו⁵⁶ עם המשקוף - נטמא פאלו בא מקצתו. נגע באסקפה⁵⁷: מטפח ולמטה קרוב לארץ⁵⁸ - טהור⁵⁹, ומטפח ולמעלה - טמא. ויראה לי, שדבר זה מדברייהם⁶⁰.

(52) בין ובין. (53) נזיר מג, א: "כיוון דעיל ידיה איסתאיב" (בעברית: כאשר הכניס ידו - נטמא). בספרי חוקת פסקה קכו, למדו דין זה מהכתוב (במדבר שם): "כל הבא אל האהל", כלומר, כל ביאה שהיא. (54) נזיר שם. (55) אהלות פ"ב, מ"ח. (56) ע"י הנגיעה צריך ידו למשקוף (כסף-משנה). (57) בסוף בחלק הבולט מחוץ למשקוף, אבל כנגד המשקוף הוא אוהל ממש, וכאשר אך הושיט ידו לאוירו - נטמא. (58) במשנה שם אמרו: "מטפח ולמטן - טהור, מטפח ולמעלן - טמא". ומפרש רבינו: מטפח ולמטן, היינו הטפח הקרוב לקרקע. ומטפח ולמעלן, היינו למעלה מאותו טפח (ובתפארת ישראל פירש אחרת. ראה שם). (59) מפני שהוא כקרקע. (60) חכמים

ה"ה, למדו: תוכו מטמא ואין מטמא מאחוריו. (32) פ"ג ה"א. (33) בבא קמא ב, ב. המת עצמו נקרא אבי אבות הטומאה, ואדם הנוגע בו נעשה אב הטומאה, וטמא שבעה ימים וצריך הזאת מי אפר פרה אדומה ביום השלישי לטומאתו וביום השביעי, אבל הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון לטומאה ואינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין. ויש חילוקי דינים בין אדם לכלים ויתבאר במקומם. [בהקדמתו לסדר טהרות, מונה רבינו אחד-עשר חלקי אב הטומאה המתחלקים לכמה סוגים].

1. ו. טמאת משא האמורה בכל מקום, בין במת בין בשאר פל המטמאים במשא, הוא שישא האדם הטמאה אף על פי שלא נגע בה. אפלו היה בינו לבינה אבין³⁴, הואיל ונשא - נטמא. ואחד הנושא על ראשו או על ידו או על שאר גופו³⁵. ואחד הנושא הוא בעצמו או שנושאה אחר והניחה למעלה מזה³⁶, הואיל ונשאת עליו מכל מקום - נטמא. ואפלו היתה הטמאה תלויה בחוט או בשערו, ותלה החוט בידו והגביה הטמאה פל שהיא³⁷ - הרי זה נושא ונטמא.

(34) כגון שהאבן מוטלת על כתפו או על ראשו, והטומאה על האבן. (35) דעת רבינו, שאפילו לא הזיז את הטומאה אלא היתה מונחת עליו - נטמא (תפארת ישראל "ביקש דעת" אות ו). (36) האדם הנושאה. (37) מן הארץ, כגון שהיתה הטומאה מונחת על הארץ, וחוט קשור בה, והאדם מחזיק את החוט בידו (רבינו בפירושו לכלים פ"א מ"ב).

ז. מסיט³⁸ בכלל נושא הוא, וכל דבר שטמא במשא - מטמא בהסט³⁹. כיצד? קורה שהיא מנחת על הפתל ועל צדה מת או נבלה וכיוצא בהן, ובא הטהור לקצה הקורה השני והנידו, בין שהניד את הטמאה שבקצה השני טמא משום נושא. ואין צריך לומר, אם משך את הקצה השני פנגד הארץ עד שהגביה הטמאה או שגרר הטמאה על הארץ, שזה נושא ודאי. וזה וכל כיוצא בה⁴⁰ היא טמאת הסט האמורה בכל מקום.

(38) מזיז ואינו נושא. דוגמא - לקמן. (39) בבבא בתרא ט, ב אמרו שהנבילה מטמאה בהיסט, והוא הדין לכל המטמאים במשא, ובתוספתא אהלות פ"א ה"א אמרו בפירוש, שהמת מטמא בהיסט. (40) כגון שדפק על השולחן, ומכוח הדפיקה זזו הכלים.

ח. הנושא⁴¹ בתוך בית הסתרים⁴² - נטמא; שאף על פי שאין הנגיעה שם נגיעה⁴³, הנושא שם נושא הוא. אלא אם כן נבלע הטמאה בתוך מעיו⁴⁴, שמתחר שהגיעה לתוך בטנו אינו לא נוגע ולא נושא. ואם טבל - טהור ואף על פי שהטמאה בתוך מעיו⁴⁵.

(41) נדה מב, ב. (42) ראה למעלה ה"ג. (43) והמגע אינו מטמא. (44) מקוואות פ"ו מ"ח. (45) שם.

23 מגיד⁷⁷ או גוסס, אָפְלוּ נִשְׁחַטוּ בוּ שְׁנֵי הַסִּימָנִים⁷⁸ -
 24 אִינוּ מְטַמְּא עַד שֶׁתִּצָּא נִפְשׁוֹ; שְׁנֹאמַר: בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם
 25 אֲשֶׁר יָמוּת. נִשְׁבְּרָה מִפְּרִקְתָּהּ⁷⁹ וְרַב בְּשָׂרָה עִמָּה, או
 26 שְׁנִקְרַע פְּדָג מִגִּבּוֹ, או שֶׁהִתְזָ רֹאשׁוֹ, או שְׁנִחַלַק
 27 לְשֵׁנָי חֲלָקִים בְּכַטְנוֹ - הֲרִי זֶה מְטַמְּא אֶף עַל פִּי
 28 שְׁעָדָן הוּא מְרַפְּרָה⁸⁰ בְּאֶחָד מֵאֵיבָרָיו.

(76 אהלות פ"א מ"ו. 77) מחותך בכמה מקומות, מלשון
 "גודו אילנא" בדניאל י"א, ד (רש"י יבמות קכ, א. ורבינו
 במשנה מפרש: חתוך או נדקר). (78) וושט וקנה. מימרא
 של שמואל במסכת גיטין ע, ב. וכן משמע במשנה חולין
 קיז, ב (ראה כסף-משנה). (79) כל הדינים שנאמרו כאן עד
 סוף הפרק - מקורם בחולין כ, ב. וכא, א. (80) מניע.

פְּרָק שְׁנִי

1) יבאר הנפל שלא נתקשרו איבריו אם מטמא ככל אדם,
 כזית מבשר המת לח או יבש, והנצל מבשרו, ואבר הנחתך
 מאדם החי, בשר הפורש מן החי או עצם בלא בשר ואבר
 הפורש מן המת, מוח שבתוך העצם, ואבר ובשר
 המדולדלים בדם, מה בין אבר מן החי לאבר מן המת,
 ואצבע יתירה שיש בה עצם, העצמות שהן מטמאות כמת,
 ושאר העצמות, ומת שהריקבו עצמותיו בקבר, דם המת ודם
 החי, ואם נתערב דם שיצא ממנו סמוך למיתה עם דם
 שלאחר מיתה, הרוג שהיה מוטל על המיטה ודמו מנטף
 כשהוא חי, יצא ממנו רביעית וספק כולו מחיים או לאחר
 מיתה, הקבר כל זמן שהטומאה בתוכו, וגולל ודופק ובית
 הפרס.

א. הַגְּפֵל², אֶף עַל פִּי שְׁעָדָן לֹא נִתְקַשְּׂרוּ אֵיבָרָיו
 29 בְּגִידָיו, מְטַמְּא בְּמַגָּע וּבְמִשְׂא וּבְאֵהָל כְּאָדָם גְּדוֹל
 30 שְׁמַת; שְׁנֹאמַר: הַנִּגְעַ בְּמַת לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם³. וְכֵן
 31 כְּזִית⁴ מִבְּשַׂר הַמַּת, בֵּין לַח בֵּין יָבֵשׁ⁵ בְּחֶרֶשׁ, מְטַמְּא
 32 כְּמַת שְׁלֵם. וְהַנִּצֵּל⁶ בְּבֶשֶׂר מְטַמְּא בְּכִזָּית. אֵיזָהוּ
 33 נִצֵּל? זֶה הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּמְוָח וְנִעֲשֶׂה לְחָה סְרוּחָה. וְהוּא
 34 שֶׁתִּקְרַשׁ אוֹתָהּ הַלְחָה הַנִּמְצָאָת מִן הַמַּת. שְׁאֵם
 35 קְרֻשָּׁה - בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא מִבְּשָׂרוֹ; וְאִם לֹא קְרֻשָּׁה -
 36 אֵינָה מְטַמְּאָה, שְׁמָא פִּיחוּ וְנִיעוּ הוּא.
 37

2) שנוולד מת לפני גמר חדשי הריונו. (3) "לכל" פירושו
 אפילו נפל. נזיר נ, א. (4) משנה, שם מט, ב. (5) נדה נד,
 ב. פסק כתנא-קמא. ראה לקמן פ"ג ה"י. (6) נזיר, שם.

ב. אֶף עַל פִּי שֶׁהִשְׁעוּרִין פְּלֵם הַלְחָה לְמִשְׁה מְסִינִי⁷
 38 הֵן, אָמְרוּ חֲכָמִים⁸: תַּחֲלַת בְּרִיתוֹ שֶׁל אָדָם כְּזִית⁹,
 39 וּלְפִיכָה שְׁעוּר טְמֵאָת בְּשָׂרוֹ כְּזִית.
 40

(7) עירובין ד, א. (8) נתנו טעם לדבר. (9) 'ספרי' זוטא.

ג. אֵיבָר שֶׁנִּחַתָּךְ מִן הָאָדָם הַחַי - הֲרִי הוּא כְּמַת
 41 שְׁלֵם, מְטַמְּא בְּמַגָּע וּבְמִשְׂא וּבְאֵהָל¹⁰. אָפְלוּ אֵיבָר
 42 קָטָן שֶׁל בֶּן יוֹמוֹ. שֶׁהָאֵיבָרִים אֵין לָהֶם שְׁעוּר¹¹.
 43 שְׁנֹאמַר: כֹּל אֲשֶׁר יָגַע עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחִלָּל חֶרֶב;
 44 וְהַדָּבָר יָדוּעַ, שְׂדֵי חִלָּל חֶרֶב פְּדִין חִלָּל אָבָן אוֹ חִלָּל
 45

גזרו טומאה בנוגע בחלקה החיצון משום חלקה הפנימי
 שהוא תחת המשקוף.

1 יב. אֶחָד הַמַּת מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים
 2 מְטַמְּא בְּמַגָּע וּבְמִשְׂא⁶¹.

(61) יבמות פא, א. מסקנא של רבינא, שאפילו ר' שמעון בן
 יוחאי האומר שגוי מת אינו מטמא באוהל, מודה שמתמא
 במגע ומשא.

3 יג. וְאֵין הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים מְטַמְּא בְּאֵהָל⁶². וְדָבָר זֶה
 4 קְבֻלָּה הוּא⁶³. וְהֲרִי הוּא אוֹמֵר בְּמַלְחַמַת מִדִּין: כֹּל נִגְעַ
 5 בְּחִלָּל, וְלֹא הַזְּכִיר שֵׁם אֵהָל. וְכֵן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים אִינוּ
 6 נִעֲשֶׂה טְמֵא מַת⁶⁴, אֲלֹא עוֹבֵד כּוֹכְבִים שְׁנֹעַ בְּמַת אוֹ
 7 נִשְׂאוּ אוֹ הָאֵהֵל עֲלָיו - הֲרִי הוּא כְּמִי שֶׁלֹּא נִגְעַ. הֲאֵ
 8 לְמָה זֶה דוּמָה? לְבַהֲמָה⁶⁵ שְׁנֹעַ בְּמַת אוֹ הָאֵהֵל
 9 עֲלָיו. וְלֹא בְּטִמְאָת הַמַּת בְּלִבָּד, אֲלֹא בְּכָל הַטְּמֵאוֹת
 10 כְּלָן אֵין הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וְלֹא הַבְּהֵמָה מִתְטַמְּאִין בָּהֶן.

(62) כר' שמעון בן יוחאי שם, ואע"פ שחכמים חולקים עליו
 - פסק כמותו, מפני שרבינא נוקט שיטתו, וגם מפני שאלוהו
 אמר לרבה כך (בבא מציעא קיד, ב). (כסף-משנה. (63) ר'
 שמעון למד דין זה מהמקרא, ורבינו סובר שהדרשה היא
 רק אסקמתא, ועיקר הדין קבלה היא איש מפי איש עד משה
 רבינו (ראה תוספות שם ד"ה ואין). (64) נזיר סא, ב.
 (65) חיה. באהלות פ"ח מ"א שנינו, שבהמה חיה ועוף
 חוצצים בפני הטומאה (פירוש, הם נידונים כמו מחיצה
 המפסיקה בין הטומאה ובין הטהור, שאין הטומאה עוברת),
 וכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ.

11 יד. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שְׂיָהוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים כְּזִבִּין
 12 לְכָל דְּבָרֵיהֶן⁶⁶. וְאֵין לָךְ בְּכָל מֵינֵי נֶפֶשׁ⁶⁷ מַה
 13 שֶׁמִּתְטַמְּא וְהוּא חַי אוֹ מְטַמְּא וְהוּא חַי חוּץ מִן
 14 הָאָדָם בְּלִבָּד, וְהוּא שְׂיָהוּ מִיִּשְׂרָאֵל⁶⁸. אֶחָד גְּדוֹל
 15 וְאֶחָד קָטָן⁶⁹ מִתְטַמְּאִין בְּכָל הַטְּמֵאוֹת. אָפְלוּ בְּטִמְאָת
 16 הַמַּת, שְׁנֹאמַר בָּהּ: אִישׁ⁷⁰ אֲשֶׁר יִטְמָא, אֶחָד הָאִישׁ
 17 וְאֶחָד הַקָּטָן; שְׂהֲרִי⁷¹ הוּא אוֹמֵר שֵׁם: וְעַל כֹּל
 18 הַנִּפְשׁוֹת אֲשֶׁר הֵיוּ שֵׁם. אָפְלוּ קָטָן בֶּן יוֹמוֹ שְׁנֹעַ אוֹ
 19 נִשְׂא אוֹ הָאֵהֵל עַל הַמַּת - נְטֵמָא, וְהֲרִי הוּא טְמֵא
 20 מַת. וְהוּא שְׁנוֹלֵד לְתִשְׁעָה⁷²; אָבָל בֶּן שְׁמוֹנָה⁷³ - הֲרִי
 21 הוּא כְּאָבָן⁷⁴ וְאִינוּ מְקַבֵּל טְמֵאָה⁷⁵.

(66) נדה לד, א. (67) בעלי חיים. (68) המדובר בכל
 הטומאות חוץ מטומאת זיבה, שגזרו חכמים על הגויים. או
 הכוונה לדין תורה (ראה משנה-למלך). (69) בין גדול ובין
 קטן. משנה נדה מג, ב. (70) "ואיש" בכל מקום, פירושו
 גדול. הפיסקא: "שנאמר וכו'" נמשכת ל"אפילו". כלומר,
 אע"פ שנאמר. (71) כאן מתחיל הנימוק למה הקטן מטמא.
 (72) תשעה חדשי הריון. ילד כזה חזקתו שהוא בן קיימא.
 (73) שנוולד חודש לפני זמנו. (74) אין לו סיכויים להתקיים
 אפילו שלושים יום (בבא בתרא, כ, א). (75) אף-על-פי
 שהוא חי.

22 טו. הַמַּת⁷⁶ אִינוּ מְטַמְּא עַד שֶׁתִּצָּא נִפְשׁוֹ. אָפְלוּ

1 שָׁאֵר דְּבָרִים¹². מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שְׁלֵא בָּא זֶה
2 אֲלֵא לְטַמֵּא נוֹגַע בְּאֵיבָר שֶׁפִּלְטָתוֹ הַחֶרֶב¹³. בְּמָה
3 דְּבָרִים אֲמֹרִים¹⁴? פֶּשְׁהִיָּה הָאֵיבָר שְׁלֵם כְּבָרִיתוֹ,
4 בְּשָׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת; שְׁנֹאמָר: אוּ בְעֵצִים אָדָם -
5 עֵצִים שֶׁהוּא כְּאָדָם¹⁵: מָה אָדָם - בְּשָׂר וְגִידִים
6 וְעֲצָמוֹת, אִף אֵיבָר מִן הַחַי - עַד שְׁיִהְיֶה כְּבָרִיתוֹ,
7 בְּשָׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת¹⁶. אֲבָל הַכְּלִיא וְהַלְשׁוֹן וְכִיּוּצֵא
8 בְהֵן, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן אֵיבָר בְּפָנָיו עֲצָמוֹן, הוֹאִיל וְאֵין
9 בְּהֵן עֵצִים - הֲרִי הֵן כְּשֵׁאֵר הַבְּשָׂר. חֶסֶר מִן הָעֵצִים
10 שֶׁל אֵיבָר כֹּל שֶׁהוּא - הֲרִי הָאֵיבָר כְּלוֹ טְהוֹר¹⁷. חֶסֶר
11 מִבְּשָׂרוֹ: אִם נִשְׁאָר עָלָיו בְּשָׂר שְׂרָאוֹי לְעֵלוֹת בּוֹ
12 אֲרוּכָה בְּחַי¹⁸ וְיִתְרַפֵּא וְיִשְׁלֵם - הֲרִי זֶה מְטַמֵּא בְּמַגַּע
13 וּבְמִשָּׂא וּבִאֲהָל¹⁹; וְאִם לֹא - מְטַמֵּא בְּמַגַּע וּבְמִשָּׂא
14 וְאִינוּ מְטַמֵּא בְּאֲהָל²⁰. וּבְשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחַי²¹ -
15 טְהוֹר. וְכֵן עֵצִים בְּלֵא בְּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחַי - טְהוֹר.

22 שם, העיד רבי יהושע ורבי נחוניא בן אלינתן. ומדובר כשאין בו כזית, שהרי כזית מן המת מטמא לדברי הכל, ואפילו אינו אבר שלם (אהלות פ"ב מ"א). 23 מפני הבשר. ראה באות הקודמת. 24 שם. לקמן בפ"ג ה"ב מבאר רבינו דין חסר מקצת מן העצם. 25 ודינן יתבאר לקמן בפ"ג. סיכום דיני אבר שלם: א) מן החי: 1. אם יש בו בשר גידין ועצמות, מטמא בכל שהוא במגע במשא ובאוהל: 2. אם חסר מן הבשר ונשאר כדי שיחזור ויתרפא באבר שלא נתלש - מטמא במגע במשא ובאוהל: 3. אם לא נשאר כשיעור זה - מטמא במגע ובמשא אבל לא באוהל: 4. חסר מקצת מן העצם, אף-על-פי שיש באבר כזית בשר - אינו מטמא כלל. ב) אבר מן המת: 1. אם יש בו בשר גידין ועצמות - מטמא במגע, במשא ובאוהל: 2. חסר מן הבשר ונשאר כזית, אע"פ שאין בנשאר כדי שיחזור ויתרפא באבר מן החי שלא נתלש - מטמא במגע, במשא ובאוהל: 3. לא נשאר כזית - מטמא במגע ובמשא, אבל לא באוהל: 4. חסר כל שהוא מן העצם ואין עליו כזית בשר - מטמא במגע ובמשא, אבל לא באוהל, אע"פ שלא ניטל כלום מן הבשר (ראה לקמן פ"ג ה"ב).

23 ה. מ"ח²⁶ שְׁבִתוֹךָ הָעֵצִים - הֲרִי הוּא מְעַלָּה אֲרוּכָה
24 מִבְּחוּץ²⁷. לְפִיכָךְ, קוּלִית²⁸ הַמֵּת, וְהוּא עֵצִים הַסֵּתוּם
25 מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו, אִם יֵשׁ בְּתוֹכָהּ מִחַ פְּדֵי לְעֵלוֹת אֲרוּכָה
26 - הֲרִי זֶה כְּמֵת שְׁלֵם. הִיָּה בָּהּ מִחַ הַמֵּת וְנִדְנֵד²⁹, אִם
27 יֵשׁ בּוֹ פְּזִית - הֲרִי זֶה מְטַמֵּא בְּאֲהָל. אִף עַל פִּי
28 שֶׁהָעֵצִים סֵתוּם מְפֹל צְדָדָיו - טְמָאָה בּוֹקְעֵת³⁰
29 וְעוֹלָה³¹, בּוֹקְעֵת וְיִוֵּרְדָת³², כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר³³. שֶׁהַמֵּת
30 כְּבָשָׂר לְכֹל דְּבָר³⁴.

26 כרבי יוחנן ואביי, חולין קכה, א. 27 המוח שבפנים גורם שיעלה בשר על העצם מבחוץ. 28 עצם הירך העגולה. 29 מנותק מן העצם בפנים ומתנרד. 30 פורצת דרך העצם. 31 ומטמאה כל הנמצא כנגדה למעלה ממנה. 32 תחתיה, אבל מן הצדדים אינה מטמאה. 33 לקמן פ"ז. 34 תוספתא אהלות פ"א ה"ב.

31 ו. הָאֵיבָר³⁵ וְהַבְּשָׂר הַמְדֻלְדָּלִים³⁶ בְּאָדָם, וְאִף עַל פִּי
32 שְׁאֵין יְכוֹלִין לְחַזֵּר וְלַחֲיוֹת - טְהוֹרִים. מֵת הָאָדָם -
33 הֲרִי הַבְּשָׂר טְהוֹר³⁷, וְהָאֵיבָר מְטַמֵּא מִשׁוּם אֵיבָר מִן
34 הַחַי³⁸ וְאִינוּ מְטַמֵּא מִשׁוּם אֵיבָר מִן הַמֵּת. מָה בֵּין
35 אֵיבָר מִן הַחַי לְאֵיבָר מִן הַמֵּת? אֵיבָר מִן הַחַי, בְּשָׂר
36 הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ³⁹ וְעֵצִים הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ - טְהוֹרִים⁴⁰; וְאֵיבָר מִן הַמֵּת, בְּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ וְעֵצִים הַפּוֹרֵשׁ
37 מִמֶּנּוּ - כְּמִפְרָשִׁים מִן הַמֵּת הַשְּׁלֵם וּמְטַמֵּאִין
38 בְּשַׁעֲרוֹן⁴¹.

35 מחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון במשנה, חולין קכט, ב. ופסק כרבי מאיר. 36 תלויים ולא ניתקו לגמרי, ואינם

10 אהלות פ"ב מ"א. 11 ה'כסף משנה' מציין את המקור באהלות פ"א מ"ז. אולם המשנה שם עוסקת בדיני מת, ואין משם הוכחה ברורה שגם אבר מן החי מטמא בכל שהוא. ומקור יותר משכנע היא המשנה שם פ"ב מ"א הכוללת אבר מן המת ואבר מן החי בכבא אחת לטמא באוהל אם יש עליהם בשר כדי להעלות ארוכה, מבלי לקבוע כל שיעור כמותי. 12 ולמה כתבה תורה בחלל חרב? 13 נזיר נג, ב: "שנחלל מן החרב", פירוש, החרב הפילה אותו ונפלט ממנה. (הדרשות הנוטות מפשטן של מקרא, מגדיר רבינו "מפי השמועה", כלומר קבלה בידי חכמים איש מפי איש לדרוש כך, ובכך עיקר הדין הוא הלכה למשה מסיני אלא שיש לו גם רמז במקרא (ראה הקדמתו למשנה), וב'ספרי' פרשת חוקת, פיסקה קכו, הסמיכו דין זה מן "או בעצם"). 14 'ספרי' שם. 15 דרשה זו נאמרה ב'ספרי' שם בהמשך הלימוד לטומאת אבר מן החי מן הכתוב (במדבר יט, טז): "או בעצם", ואף-על-פי שרבינו למד מן "בחלל חרב", אינו דוחה את הדרשה של ה'ספרי' לענין שצריך שיהיו עליו בשר וגידים ועצמות. וראה להלן אות נה. 16 כרבי עקיבא, חולין קכח, ב. [ויש לתמוה, למה לא כתב שארכובה אינה מטמאה מפני שאין עליה בשר כמו שפרט לשון וכוליה, הרי בגמרא שם אמרו, שלרבי עקיבא ארכובה אינה מטמאה מפני שאין עליה בשר? וצ"ע]. 17 ואף-על-פי שנשאר הרבה. באהלות פ"ב מ"ה, אנו שונים: "אלו שאם חסרו טהורים... ואבר מן החי שחסר עצמו". ומדגיש שם רבינו בפירושו את ההבדל בין אבר מן החי לבין עצם מן המת שמתמא אם יש בו כשעורה ואפילו אין עליו בשר כלל, אבל אבר מן החי אינו מטמא אם חסר כל שהוא מן העצם. 18 אם יהיה חסרון בשר כשיעור הזה באבר שלא נתלש יעלה ארוכה ויתרפא. 19 כלים פ"א מ"ה. 20 שם. 21 עדיות פ"ו מ"ג.

16 ד. אֵיבָר²² הַפּוֹרֵשׁ מִן הַמֵּת מְטַמֵּא בְּמַגַּע וּבְמִשָּׂא
17 וּבִאֲהָל כְּמֵת. וְהוּא שְׁיִהְיֶה שְׁלֵם כְּבָרִיתוֹ, בְּשָׂר
18 וְגִידִים וְעֲצָמוֹת. חֶסֶר עֲצָמוֹ, אִם נִשְׁאָר עָלָיו בְּשָׂר
19 פְּזִית - מְטַמֵּא כְּמֵת שְׁלֵם²³. חֶסֶר הַבְּשָׂר וְלֹא חֶסֶר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התנאים. ואפשר גם לפרש, שרבינו מונה שני הצירים כאבר אחד, וכן את הדלתות ומקבל גם דעת רבי עקיבא (קריית ספר) 46. בשלימותו, בשר גידים ועצמות. 47) רב בבכורות שם, דורש: "אדם כי ימות באהל" (במדבר יט, יד), דבר השווה בכל אדם (פירוש, בין באיש ובין באשה). 48) אצבע ששית. נדה מט, ב. 49) עומדת בשורה אחת עם שאר האצבעות. 50) דיני רוב האיברים, מבוארים לקמן בה"ח. 51) אף-על-פי שהעצם פחותה מכשעורה. 52) ואם העצם שבה היא כשעורה - טומאתה דין תורה. 53) שהרי אסור לשרוף תרומה וקדשים, ומצוה לאכלם.

יכולים להתרפאות ולהידבק בחזרה במקומם (רבינו בפירושו שם). 37) "מיתה עושה ניפול" (שם עג, ב) פירוש, המיתה מפילה את האבר המדולדל, והרי הוא כנתלש ברגע המיתה, ולפיכך אין לו דין בשר המת, אלא בשר שנתלש מן החי, שאינו מטמא. 38) שדינו נתבאר בה"ב. 39) עדויות פ"ו מ"ג. כרבי יהושע ורבי נחוניא, נגד דעת רבי אליעזר. 40) אינם מטמאים כאבר שנתלש. רש"י שם מפרש הטעם, מפני שטומאת אבר מן החי למדו מן הכתוב (ויקרא יא, ט): "וכי ימות מן הבהמה", כלומר, חלק מן הבהמה, ומשמע שלפני מיתת החלק אינה מטמאה כלל. פסק כרבי אליעזר ורבי יהושע, נגד רבי נחוניא שם. 41) שיתבאר לקמן.

ח. עצמות המת⁵⁴ שאין עליהם בשר, אם נפרת בהן צורת עצמות⁵⁵ - הרי אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל כמת שלם, שאני קורא בהם עצם אדם⁵⁶. ואלו הן העצמות שהן מטמאין כמת: השדרה, והגלגלת, ורב פגנינו, ורב מנינו. השדרה פיצד?⁵⁷ שדרה שהיא שלמה - הרי היא כמת שלם; ואם חסרה אפלו חליא אחת משמנה עשרה חליות - הרי היא כשאר העצמות. הגלגלת פיצד? גלגלת שהיא שלמה - הרי היא כמת; ואם חסרה פסלע⁵⁸ - הרי היא כשאר העצמות. היו בה נקבים קטנים - כלם מצטרפין לכסלע. כל בנינו⁵⁹ של אדם הוא שתי השוקים והירכיים והצלעות והשדרה. ורב בנינו של מת - הרי הוא כמת שלם. פיצד? כגון שתי שוקיו וירך אחת⁶⁰. ואם חסר רב בנינו כל שהוא - הרי הן כשאר העצמות. רב מנינו פיצד? רב מנין עצמות. כגון שהיו מאה חמשה ועשרים עצם⁶¹ - הרי אלו כמת שלם. היו מאה ארבעה ועשרים - הרי הן כשאר עצמות. אף על פי שהיה אדם זה יתר באיבריו או חסר באיבריו - אין משגיחין בו אלא על מנין רב כל אדם; אלא אם פן היתה אצבע שיש בה צפרן או שהיתה נספרת על גב היד, שהיא עולה למנין⁶², כמו שבארנו⁶³.

ז. ובין איבר מן החי בין איבר מן המת אין להן שעור⁴². אמרו חכמים⁴³: מאתים שמונה וארבעים איברים יש באיש, כל אחד ואחד מהן בשר וגידים ועצם, ואין השנים מן המנין⁴⁴; ובאשה⁴⁵ מאתים ואחד וחמשים. כל איבר מהן שפרש כברייתו⁴⁶, בין מן החי בין מן המת, מטמא במגע ובמשא ובאהל; חוץ משלשה איברים יתרות שבאשה⁴⁷, שאינן מטמאין באהל. וכן אצבע יתרה⁴⁸ שיש בה עצם ואין בה צפרן: אם נספרת על גב היד⁴⁹ - עולה למנין רב האיברים⁵⁰; ואם אינה נספרת על גב היד - מטמאה במגע ובמשא⁵¹, ואינה מטמאה באהל. וטמאתה מדברי סופרים⁵². ואם היה בה צפרן - הרי היא כשאר האיברים. ומפני מה גזרו טמאה על אצבע שאינה נספרת? גזרה משום הנספרת. ולמה לא טמאה באהל? עשו לה הפר, כדי להודיע שטמאתה מדבריהם משום גזרה, כדי שלא ישורפו על טמאתה תרומה וקדשים⁵³.

42) אהלות פ"א מ"ז. 43) שם מ"ח, פירוט מפורש של כל האיברים. 44) אהלות פ"ג מ"ג. 45) בכורות מה, א. מחלוקת תנאים במנין איברי האשה העודפים על איברי הגבר. רבי ישמעאל מונה שני צירים ושתי דלתות, ורבי אליעזר אומר: צירים (אינו קובע כמה), ורבי יהושע אומר: דלתות (לא קבע מספרן): רבי עקיבא אומר: מפתח. רבי ישמעאל ורבי אליעזר לא נחלקו במציאות, שהרי תלמידי רבי ישמעאל בדקו ומצאו (שם), במה נחלקו? איזה חלקי הגוף יש להגדיר באיברים בפני עצמם, אבל שניהם מודים שבגוף האשה נמצאים ארבעת החלקים הממלאים תפקידים מסוימים בתהליך הלידה. רבי אליעזר מונה את שני הצירים כאיברים בפני עצמם הכוללים גם את הדלתות, ורבי יהושע סובר שהדלתות עיקר וצירים טפלים להן, ובא רבי עקיבא והוסיף דבר חדש - מפתח. ולפיכך הקשו עליו שם מנסיונם של תלמידי רבי ישמעאל, שלא מצאו מפתח ולא הקשו על רבי אליעזר ורבי יהושע, ותירצו מה שתירצו. ורבינו קיבל דעתם של רבי אליעזר ורבי יהושע, שאלה הארבעה שני איברים הם, וקיבל גם דעתו של רבי עקיבא שהוסיף מפתח, ולפיכך יצאו לו מאתים חמשים ואחד. ומסולקת זה תמיתה רבים על רבינו, שלכאורה מספרו מנוגד לדעתם של כל

44) אהלות פ"ב מ"א. 55) כתוב בתורה (שם, טז): "אשר יגע... במת או בעצם אדם או בקבר", ואף-על-פי שהכתוב מדבר בנגיעה, למדו ממנו ב'ספרי' לענין טומאת אוהל מפני ההיקף למת. ומבאר רבינו כאן, שכל הנקרא "עצם אדם" מטמא באוהל. ובפירושו למשנה סוף פ"א מאהלות, כותב רבינו: וזה מאמר ה': "או בעצם אדם", יחס העצם לאדם עד שיהיה בו עצם ובשר כמו כלל גשם האדם, או יהיה דינו כדין המת בכללו. 57) מכאן, שהשדרה לבדה, וכן הגולגולת לבדה מטמאות. (תמהו עליו, שהרי במס' נזיר נב, א - שאלו אם כוונת המשנה שידרה או גולגולת, או שידרה וגולגולת שתיהן ביחד מטמאות באוהל, אבל לא אחת מהן והבעיה לא נפשטה, ולמה פוסק רבינו שכל אחת מהן מטמאת ודאי. והר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן) מבאר, מפני ששמאי אומר שם בפירוש שדרה או גולגולת, ולא מצאנו דבר ברור נגד דעתו, אין לנו לחדש מחלוקת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ו' אדר ב' - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יוחנן נגד חזקיה רבו, מפני שבגמרא שם אמרו שדעת רבי יוחנן כחכמים, וחזקיה כרבי מאיר (ראה רש"י שם) (כסף-משנה). 71) שהרי נשא את כולו והאהיל על כולו. 72) רק בפירוורים הקרובים ביותר לגוף הנוגע (חולין קכו, ב.) 73) משנה, אהלות שם.

יב. דם המת⁷⁴ מטמא כמת במגע ובמשא ובאהל; 18; שונאמר: בנפש האדם, ונאמר: כי הדם הוא הנפש. 19 ובמה שעורף? רביעית⁷⁵. אפלו תמצית הדם⁷⁶, כל 20 זמן שיש בו אדמומית מטמא באהל המת. 21

74) שם. 75) רביעית הלוג = כביצה וחצי הביצה. 76) דם שנקרש, נשאר סביבות הגוש נוזל צלול, ויש בו קצת מראה אדמומית. נחל זה נקרא "תמצית הדם" מפני שהוא מתמצה מן הדם. חולין פז, ב: "צללתא דדמא".

יג. דם החי, אפלו דם נחירה - הרי זה טהור כל זמן שהוא חי. נתערב⁷⁷ הדם שיצא ממנו באחרונה סמוך למיתה עם הדם שיצא ממנו אחר שמת, וכל התערובות רביעית, ואין ידוע כמה יצא מחיים ובמה יצא אחר מיתה, אפלו חצי רביעית מחיים ונחירה אחר מיתה - הרי זה נקרא דם תבוסה, ומטמא במשא ובמגע ובאהל, אלא שטמאתו מדברי סופרים⁷⁸.

77) כרבי עקיבא שם, מפני שבגדה עא, א - אמרו, שזו היא דעת חכמים. 78) גדה סב, ב.

יד. הרוג⁷⁹ שהיה מטל על המטה ודמו מנטף כשהוא חי ויורד לגמא, ומת והרי הדם מנטף אחר מותו ויורד לאותה גמא - הרי כל הדם ששבה טהור; שטפה טפה ראשונה ראשונה⁸⁰ בטלה בדם שיצא מחיים. יצא ממנו רביעית דם בלבד, וספק פלה מחיים ספק פלה לאחר מיתה - הרי זו ספק טמאה כשאף הספקות, והנוגע בה ברשות היחיד - טמא, ברשות הרבים - טהור, כמו שיתבאר במקומו⁸¹.

79) שם עא, א. 80) פירוש, טיפה ראשונה שנפלה לתוך הדם שיצא מחיים - בטלה ברוב, וכשנפלה השנייה דינה כראשונה ובטלה, וכן הטיפות שלאחריהן. 81) בהל' אבות הטומאות מפט"ז ואילך.

טו. הקבר⁸² כל זמן שהטמאה בתוכו מטמא במגע ובאהל כמת, דין תורה; ושונאמר: או כמת או בעצם אדם או בקבר. ואחד הנוגע בגגו של קבר או הנוגע בכתליו⁸³. והוא שהיה בנוי⁸⁴ וסתום⁸⁵ ואחר כך יהיה פלו מטמא במגע ובאהל. אבל המעמיד כלים או אבנים וכיוצא בהן בצדי המת, וכסה עליו מלמעלה בכלים או באבנים וכיוצא בהן - זה הפסוי המטל מלמעלה נקרא⁸⁶ גולל, ואלו הצדדין המעמידין את הגולל שהוא נשען עליהן נקראין דופק; ושניהם, הגולל או הדופק, מטמאין במגע

מדעת עצמו. 58) מטבע רומית של כסף בתקופת המשנה. 59) תוספתא, אהלות פ"ג ה"ג. 60) שם: בכורות מה, א. והוא-הדין לשתי ירכות ושוק אחד (תוספתא). 61) רוב מן מאתים ארבעים ושמונה. מובן שמדובר, כשאין ביניהן השדרה או הגולגולת. 62) ומחשבין לפי מנין איברים שלו, ובמקרה שהיו לו שתי אצבעות יתירות אין העצמות מטמאות באוהל בפחות ממאה עשרים ושש. ואם היתה לו רק אצבע יתירה אחת אינה מוסיפה כלום, שהרי הרוב מן 249 עולה כמו הרוב מן 248 היינו: 125. 63) למעלה בה"ז. ראה אות מד.

ט. שאר עצמות המת שאין בהן רב מנין ולא רב בנין, ולא שדרה שלמה ולא גלגלת שלמה, אם היה בהן רבע הקב⁶⁴ - הרי אלו מטמאים כמת במגע ובמשא ובאהל⁶⁵. היו פחות מרבע, אפלו עצם פשעורה - מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל⁶⁶.

64) הקב מכיל ארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות. 65) במשנה אהלות פ"ב מ"א, שנינו: "רובע עצמות מרוב הבנין או מרוב המנין", וכן היא דעת בית-הלל בעדיות פ"א מ"ו, ומשנה שרובע עצמות אינו מטמא אלא אם הן מרוב המנין או מרוב הבנין. וכדי שלא יהיו דברי רבינו בניגוד לבית-הלל ולסתם משנה - עלינו לפרש, שהתכוון לומר שאין בהן רוב מנין ורוב בנין, אבל הן מן רוב המנין או רוב הבנין. ולפיכך דייק וכתב שאין "בהן" ולא "שאינן" מרוב (ראה כסף-משנה). 66) במשנה עדיות שם, שנינו: "שמאי אומר, אפילו בעצם אחד". פירוש, אפילו עצם אחת גדולה שיש בה רובע הקב מטמאה באוהל, וסובר רבינו שדעת יחיד היא ואין הלכה כמותו.

י. היה עצם אחד, אפלו יש בו רבע - הרי זה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל. טמאת עצם אחד הלכה מפי השמועה. לפי שונאמר: וכל הנגע בעצם, למדו מפי השמועה⁶⁷: אפלו עצם פשעורה מטמא במגע ובמשא. ולפי שטמאתו הלכה, הרי הוא דין תורה⁶⁸ ולא מדברי סופרים.

67) פירוש, הלכה היא מפי השמועה, שיש לה רמז במקרא, אבל אינה דרשה גמורה. ראה למעלה אות יב. 68) בהקדמתו לסדר טהרות, מונה רבינו עצם כשעורה בין אבות דרבנן, וברור שחזר בו כאן, ומשנה מפורשת בנוזר מט, ב - אומרת, שהנזיר מגלה על עצם כשעורה.

יא. מת⁶⁹ שהקייבו עצמותיו בקבר ונעשו רקב - מלא חפנים⁷⁰ מאותו רקב מטמא במשא ובאהל⁷¹ כמת; ואינו מטמא במגע, לפי שאי אפשר לגע בקלו⁷², שהרי אינו גוף אחד. ואפלו גבלו במים - אינו חבור⁷³.

69) אהלות פ"ב מ"ב. 70) במשנה נאמר: "מלא תרווד". ובנוזר נ, ב - מפרש חזקיה: מלא פיסת היד (פירש רש"י: בלי אצבעות), ורבי יוחנן מפרש: מלא חפניו. ופסק כר'

20 פִּי שְׂאִין בְּהֵן לֹא רֵב בְּנֵן וְלֹא רֵב מִנֵּן. וְרִבִּיעִית דָּם
21 תְּבוּסָה². הַכֹּל שְׂתִים עֶשְׂרֵה.

(2) דם המטפסף מאדם הרוג בין חיים למיתה ומעורב בו דם חי ודם מת, וטומאתו מדרבנן.

22 ב. וְאֵלוּ מִטְמְאִין בְּמַגַּע וּבְמִשָּׂא וְאִין מִטְמְאִין
23 בְּאֵהֶל: אֵיבָר מִן הַחַי שְׁחָסַר בְּשָׂרוֹ וְאִין בּוֹ לְהַעֲלוֹת
24 אַרוּכָה³. וְאֵיבָר מִן הַמֵּת שְׁחָסַר בְּשָׂרוֹ אוֹ עֲצָמוֹ וְלֹא
25 נִשְׁאַר בְּשָׂר פְּדֵי לְהַעֲלוֹת אַרוּכָה⁴ אוֹ שְׁחָסַר הָעֵצָם
26 אָף עַל פִּי שֵׁשׁ עָלְיוֹ בְּשָׂר פְּדֵי לְהַעֲלוֹת אַרוּכָה.
27 וְהַשְׁדָּרָה שְׁחָסְרָה וְאִין בָּהּ רִבְעַ עֲצָמוֹת. וְהַגְּלָגֶלֶת
28 שְׁחָסְרָה וְאִין בָּהּ רִבְעַ עֲצָמוֹת. וְעֵצָם אֶפְלוּ בְּשִׁעוּרָה.
29 וְאַרְצֵן הָעַמִּים. וּבֵית הַפָּרֶס. הַכֹּל שֶׁבַע⁵.

(3) ואם חסר עצמו אפילו כל שהוא טהור לגמרי. (4) בבא זו מלמדת, שאפילו לא נשאר כדי להעלות ארוכה מטמא במגע ובמשא. ואף על פי שיש בשר כדי להעלות ארוכה - אינו מטמא באוהל. (5) מנה שמונה פרטים. ואולי אבר מן המת שחסר עצמו ויש בשר כדי להעלות ארוכה, ושאינו עליו, נמנו כדבר אחד.

30 ג. הַגּוֹלֵל וְהַדּוֹפֵק מִטְמְאִין בְּמַגַּע וּבְאֵהֶל כְּקָבָר
31 וְאִין מִטְמְאִין בְּמִשָּׂא. הֶרְקַב מִטְמֵא בְּמִשָּׂא וּבְאֵהֶל
32 וְאִינוּ מִטְמֵא בְּמַגַּע. טְמֵאת רִבְעַ עֲצָמוֹת בְּאֵהֶל,
33 וְטְמֵאת רִבִּיעִית דָּם, וְטְמֵאת אֵיבָר שְׂאִין עָלְיוֹ בְּשָׂר
34 כְּרִאוֹי, בֵּין מִן הַמֵּת⁶ בֵּין מִן הַחַי - יִרְאֶה לִי, שְׂכָלֵן
35 טְמֵאתָן אִין דִּין תּוֹרָה; שְׁהִירֵי אִין הַנְּזִיר מְגִלַח
36 עֲלֵיהֶן⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּנִזְיוֹת⁸, וְאִין חִבְּכִין עֲלֵיהֶן
37 עַל בֵּיאת הַמְּקַדָּשׁ, וְכָל טְמֵא בְּטִמְאָה שֶׁל תּוֹרָה חֵיב
38 עַל בֵּיאת הַמְּקַדָּשׁ. לְפִיכָף אֲנִי אוֹמֵר, שְׂכָל טְמֵאָה
39 מִן הַמֵּת שְׂאִין הַנְּזִיר מְגִלַח עֲלֵיהָ - אֵינָה דִּין תּוֹרָה.

(6) כשהעצם שבו היא פחותה מכשעורה (כגון בנפל קטן - כסף משנה), שאם היא כשעורה מטמאה מן התורה. (7) ובנזיר מא, ב משמע שכל טומאות דאורייתא הנזיר מגלח עליהן. (8) פרק ז, הלכה ב. ושם כתב שהנזיר מגלח על חצי קב עצמות ועל חצי לוג דם ועל אבר שיש עליו בשר כראוי.

40 ד. אִין רֵקַב הַמֵּת מִטְמֵא עַד שֵׁיבָר עָרֵם בְּאֵרוֹן שֶׁל
41 שֵׁשׁ אוֹ שֶׁל זְכוּכִית⁹ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן וְיִהְיֶה כְּלוֹ שְׁלֹם.
42 חֶסֶר מִמֶּנּוּ אֵיבָר אוֹ שְׁנֵקָבָר בְּכִסּוֹתוֹ אוֹ בְּאֵרוֹן שֶׁל
43 עֵץ אוֹ שֶׁל מִתְּקַת - אִין רֵקַבו טְמֵא, מִפְּנֵי שֶׁרֵקַב
44 הַכִּסּוֹת אוֹ רֵקַב הָעֵץ אוֹ חִלּוּדַת הַמִּתְּקַת תִּתְעַרֵּב
45 בְּרֵקַב גְּוִיתוֹ. וְרֵקַב הַמִּטְמֵא שְׁנִתְעַרֵּב בּוֹ¹⁰ עֶפֶר כֹּל
46 שֶׁהוּא - הִרִי הוּא בְּטְמֵאתוֹ¹¹. וְלֹא אֲמָרוּ רֵקַב אֶלָּא
47 לְמַת בְּלָבָד, אֲבָל הַרְגוּ אִין לֹו רֵקַב.

(9) אין חלודה שולטת בזוכית וגם אינה מתפוררת לחלקים דביקים וכן השיש, אבל שאר אבנים מתפוררים. כל דיני רקב הם הלכה למשה מסיני (רש"י שם). (10) אחר

1 וּבְאֵהֶל כְּקָבָר, וְטְמֵאתָן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאִין
2 מִטְמֵאִין בְּמִשָּׂא⁸⁷. לְפִיכָף, אִם גָּרַר הַגּוֹלֵל בְּחֻבְלִים⁸⁸
3 עַד שֶׁכִּפְסָה בּוֹ אֶת הַמֵּת אוֹ גָּרְרוֹ אוֹ שִׁמְטוּ מֵעַל הַמֵּת,
4 אוֹ שִׁגְרַר הַדּוֹפֵק עַד שֶׁהֶעֱמִיד עָלָיו הַגּוֹלֵל אוֹ שִׁמְטוּ
5 בְּחֻבְלִים מִתַּחַת הַגּוֹלֵל - הִרִי זֶה טְהוֹר⁸⁹. וְדָבָרִים
6 שְׂסוּמְכִין אֶת הַדּוֹפֵק⁹⁰, וְהֵם הַנְּקָרְאִין דּוֹפֵק דּוֹפְקִין
7 - הִרִי הֵן טְהוֹרִין⁹¹.

(82) אהלות פ"ז מ"א. (83) שם, בתנאי, שיש במקום הטומאה בפנים טפח על טפח ברום טפח פנוי, ואם אין כשיעור הזה אינו מטמא מן הצדדים אלא כנגד הטומאה. (84) בידי אדם. (85) ואם הוא פתוח טפח על טפח, הטומאה יוצאת דרך הפתח. (86) בפירושו למשנה ד' שם כתב רבינו, שגולל ודופק הם הקבר עצמו, הדופק הם ארבעת הכתלים, והגולל הוא הכיסוי שלמעלה (וכן דעת רש"י), אבל כאן חזר בו, ומפרש שגולל ודופק שניהם הם על הקבר (ראה 'תוספות יום טוב' שם). (87) רבינו בפירושו למשנה הנ"ל כתב הטעם, מפני שמשא במת עצמו אינו מפורש בתורה אלא נלמד בקל-וחומר מנבילה, לא גזור בגולל ודופק. והראב"ד כאן אומר שגולל ודופק מטמאים מן התורה. מגע למד רבי עקיבא מן הכתוב: וכל אשר יגע כו' (במדבר יט, טז), ואהל מ"על פני השדה" אבל משא לא נזכר בתורה. (88) ולא נגע בו. (89) האדם שגרר את הגולל. (90) מצדדיו. (91) משנה, שם.

8 טז. שִׁדָּה שֶׁנִּחְרַשׁ בָּהּ קָבָר וְאֵבָדוּ עֲצָמוֹת הַמֵּת
9 בְּעִפְרָה⁹² - הִיא הַנְּקָרְאֵת בֵּית הַפָּרֶס. וְעִפְרָה מִטְמֵא
10 בְּמַגַּע וּבְמִשָּׂא, שְׂמָא יֵשׁ בָּהּ עֵצָם בְּשִׁעוּרָה, וְאֵינָה
11 מִטְמֵאָה בְּאֵהֶל. וְכֵן כָּל אֲרֻצוֹת הָעַמִּים עֶפְרֵן מִטְמֵא
12 בְּמַגַּע וּבְמִשָּׂא מִפְּנֵי הָעֲצָמוֹת שְׂאִין נְזָהֲרִין בְּהֵן.
13 וְטְמֵאת בֵּית הַפָּרֶס וְאַרְצֵן הָעַמִּים⁹³ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים,
14 כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר⁹⁴.

(92) אהלות פ"ח מ"ב. ראה לקמן פ"י. (93) שבת יד, ב: יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים, גזור טומאה על ארץ העמים. (94) לקמן פ"ט הי"ב.

יום חמישי ז' אדר ב' ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר המטמאים במגע ובמשא ובאוהל והמטמאים במגע ובמשא ולא באוהל, כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, ומתי רקב המת מטמא, המת שנשרף ושלדו קיימת, ושפיר מרוקם שטרפו במים, תולעים ועורות האדם, וכל שבמת טמא בשעת חיבורו, משקה היוצא מהמתים והדברים שאם חסרו כל שהוא טהורים.

15 א. אֵלוּ מִטְמְאִין בְּמַגַּע וּבְמִשָּׂא וּבְאֵהֶל: הַמֵּת, אֶפְלוּ
16 נִפְלָ שְׂלֵא נִתְקַשְׂרוּ אֵיבָרָיו בְּגִידָיו. וּכְזוֹת מִבְּשָׂר
17 הַמֵּת, וּכְזוֹת נֶצֶל. וְאֵיבָר מִן הַחַי וְאֵיבָר מִן הַמֵּת
18 שֵׁשׁ עֲלֵיהֶם בְּשָׂר כְּרִאוֹי. וְהַשְׁדָּרָה וְהַגְּלָגֶלֶת, וְרֵב
19 בְּנֵינוּ וְרֵב מִנֵּינוּ. וְרִבְעַ עֲצָמוֹת מִכָּל מְקוֹם, אָף עַל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ז' אדר ב' - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נעשה כקמת, ר' יוחנן מטהר וריש לקיש מטמא, ואם נעשה
קמת גם ריש לקיש מטהר. ומדברי רבינו כאן נשמע
שפוסק כריש לקיש.
יא. עור האדם - כבשרו. ואם עבדו כל צרכו או
הלך בו כדי עבודה - הרי זה טהור מן התורה.²⁴
אבל מדבריהם מטמא בכזית כבשר המת. גזרה
שלא להרגיל בני אדם לעבוד עזרות האדם
וישתמשו בהן.²²

21 כלשון אחרון של עולא, אבל ללשון ראשון גם כשלא
עיבדו טהור מן התורה. (22 בגמרא שם: "גזירה שמא
יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחים".

יב. עור הבא פנגד פניו של אדם כשיוולד, בין
שהיה חי ואמו חיה בין שנולד מת ואמו מתה -
הרי זה טהור, מפני שהוא כמו פרש או צואה וקיא
וכיוצא בהן.

יג. כל שבמת טמא, חוץ מן השנים והשער
והצפרן,²³ הואיל וגזען מחליף.²⁴ ובשעת חבורן
הכל טמא. כיצד? המת בחוץ ושערו בתוך הבית -
נטמא כל אשר בבית. וכן הנוגע²⁵ בשערו או בשניו
או בצפרניו כשהן מחברין - נטמא. שערו העומד
להגזז²⁶ וצפרניו העומדים להנטל, הואיל והן
עומדין להנטל יש בהן ספק. לפיכך, הנוגע בהן -
הרי הוא ספק טמא. כל משקה²⁷ היוצא מן המתים
- טהור²⁸, חוץ מדמו. וכל מראה דמים מן המת -
טמא, כמו שבארנו. ומפני מה לא גזרו על משקה
המת פדרך שגזרו על משקין היוצאין מכל
הטמאין? מפני שהמת הכל בדין מננו, לא גזרו
על משקיו.

23 אחר שפירשו מן המת. (24 נידה נה, א. פירוש, אם
ניטלו יש להם חליפים שאחרים צומחים במקומם. בשיניים,
- שמקצתן אינן חוזרות וצומחות - נאמר שם בגמרא טעם
אחר; מפני שלא נבראו עימו. (25 נזיר נא, א. דין זה יוצא
מאיבעיה של חזקיה שם בשערו העומד להיגלח, ומשמע
שאם אינו עומד להיגלח - טמא. (26 לפני שמת עמדו
להיגזז. (27 דבר נוזל. (28 ואף על פי שנוזלים היוצאים
מטומאות אחרות טמאים.

יד. כבד שנמוחה מטמאה ברביעית, מפני שהיא
כדם נקפה. דם קטן שיוצא פלו, אם אין בו רביעית
- טהור, אף על פי שהוא כל דם שבו.²⁹

29 כחכמים באהלות פרק ב משנה ד נגד דעת רבי עקיבא
שמדמה דם לעצמות ששלד שלם מטמא בכל שהוא.
בתוספתא שם פרק ג הלכה ד השיבו חכמים לרבי עקיבא
שלוש תשובות למה אין לדמות בשר לעצמות: א. העצמות
אפילו פחות משיעורן (רובע הקב) מטמאות ברוב מניין
ורוב בניין; ב. אפילו עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא.

שנעשה רקב. (11 תערוכת לפני שירדה לו טומאת רקב -
מעכבת, אבל תערוכת הבאה לאחר מכאן אינה מטהרת.

ה. קברו שני מתים באחד, או שגזזו שערו או
צפרניו וקברו עמו, או שקברו אשה מעפרת
ועברה במעייה - אין להם רקב.¹²

(12 מפני שמעורב בו רקב מגוף אחר.

ו. טחן המת עד שנעשה רקב - אינו מטמא, עד
שיירקב מאליו.

ז. טחנו פלו והניחו עד שירקב, או שהרקב
מקצתו פשהו חי ומת והרקב פלו - הרי זה ספק,
ואם נטמא למלא חפנים מרקב זה - הרי זה טמא
בספק.

ח. מלא חפנים ועוד מעפר הנמצא תחת המת או
מעפר הנמצא בקבר, ואין ידוע מה טיבו, אם הוא
רקב שמטמא פאהל, או אינו אלא עפר שנתלכלך
בנצל המת ודמו - הרי זה מטמא במשא ובאהל¹³,
שהרי יש במלא חפנים ועוד מלא חפנים רקב.¹⁴
ויראה לי, שאף זו טמאה מדברי סופרים.

13 ובנידה כז, ב נימקו: "לפי שאי אפשר למלאות תרוד
ועוד עפר בית הקברות שאין בו תרוד רקב". ולכאורה זה
מנוגד למה שאמר בהלכה ד, שרקב שיש בו תערוכת כל
שהיא אינו מטמא. ובאליהו רבא במשנה שם מפרש על פי
התוספתא כאן, שמה שאמרו הנקבר בכסותו או בארון של
עץ אין לו רקב, הכוונה שאין לו דין רקב לטמא במלוא
תרוד אלא דין עפר קברות לו, שצריך כמלוא תרוד ועוד.
[והמבי"ט בקרית ספר כותב, שמדאורייתא אינו מטמא אם
יש בו תערוכת, אבל מדברי סופרים מטמא]. (14 פירוש,
אנו מחמירים ואומרים שמא רקב הוא שמטמא בשיעור
מלוא חפניים במשא ובאהל, אבל במגע אינו מטמא
למעלה פרק ב הלכה י"א.

ט. המת שנסרף ושלדו קימת¹⁵, והוא השדרה
והצלעות - הרי זה מטמא פמת שלם. ואין צריך
לומר אם נחרף¹⁶. אבל אם נשרף עד שנתבלבלה
צורת תבניתו - טהור. וכן שפיר¹⁷ מרקם¹⁸ שטרפו
במים¹⁹ - טהור, שהרי נתבלבלה צורתו.

15 כגון שנשרף ונעשה פחם ונשארה תבניתו כמו שהיתה.
16 חריכה פחותה משריפה. (17 תחילת יצירתו של
העובר. (18 צורת איבריו ניכרת. (19 עירבבו.

י. בשר המת שנסרף ונעשה כקמח²⁰ - טהור. וכן
אפר השרופין - טהור. וכן התולעים הנחווין מבשר
המת, בין חיים בין מתים - טהורין. וכבר בארנו,
שהמת כבשר בכל מקום, בין במת בין בנבלה
ושרץ.

(20 בגמרא שם מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש אם נפרך ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12) אהלות פ"ב מ"ז, כר' עקיבא. (13) במשנה כתוב סתם: ר' עקיבא מטמא, ורבינו מפרש שמטמא במשא בלבד, אבל לא במגע כמו רקב (למעלה פ"ג ה"ג) וכזית מן המת שבהלכה הבאה (ראה להלן אות יט). (14) שם, כחכמים. (15) נשברו לחלקים דקים. (16) וכל-שכן שמטמא במשא, אבל לא במגע. [המלה "וכן" מתפרשת ככה: כמו שעצם כשעורה שנחלקה מטמאה כלפני חלוקתה, היינו במשא, כך רובע עצמות שמטמא באוהל, אין החלוקה גורעת מחומר טומאתו לטמא באוהל. אבל במגע אינו מטמא, מפני שאי-אפשר ליגע בכלול].

24 ה. כְּזֵית מִן הַמֵּת שֶׁחֲתָכוּ לְחֻלְקִים וְרִדְדוּ¹⁷ וְדַבְּקוּ -
25 מְטַמְּא בְּאֵהָל וּבְמִשְׁא¹⁸, וְאִינוּ מְטַמְּא בְּמַגַּע¹⁹ קִצְתוּ²⁰
26 אָף עַל פִּי שֶׁחֲבָרוּ, שְׁאִין חֲבוּרֵי אָדָם חֲבוּר.

17) דפק עליהם בדבר קשה, ועל-ידי הדפיקות נתחברו החלקים. (18) כמו ברובע עצמות. (19) כמו עצם כשעורה שנחלק ורובע עצמות שנדקדקו. ולשלשתם נימוק אחד, מפני שאינו נוגע בכל השיעור, אבל נושא הוא את כל השיעור וגם מאהיל על כולו. (20) משמע, שאם נגע בבת אחת בכל חלקי הכזית - טמא. וזה כדעת חכמים במשנה אהלות פ"ג, א. ומוכן שגם בעצם כשעורה שנחלק - הדין כך.

27 ו. כְּזֵית חֲלָב²¹ שֶׁלֹּם שֶׁהִתִּיכוּ - טַמְּא²². הִיָּה מְפָרֵד
28 וְהִתִּיכוּ - טְהוּר²³.

21) נזיר נ, ב. (22) שהרי לא נתפרד לחלקים. בגמרא שם אמרו, שלא בכל התנאים טמא, ויש לתמוה שרבינו סתם הדברים. (23) לפני ההתכה פרחת טומאתו, וההתכה אינה מועילה מפני שחיבורי אדם אינו חיבור.

29 ז. שְׂדֵרָה²⁴ שֶׁנִּגְרְרוּ מִמֶּנָּה רַב חֲלִיּוֹת שְׁלָה, אָף עַל
30 פִּי שֶׁשְׁלָדָה קָנְיַת - אִינָה מְטַמְּאָה בְּאֵהָל. וּבְזִמְזִין
31 שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַקֶּבֶר, אֶפְלוּ מִשְׁבֵּרַת, אֶפְלוּ מִכְתַּת²⁵
32 - מְטַמְּאָה בְּאֵהָל, מִפְּנֵי שֶׁהַקֶּבֶר מְצַרְפָּה.

(24) נזיר נב, א. (25) לחלקים דקים.

33 ח. כָּל הַמְטַמְּאִין²⁶ בְּאֵהָל שֶׁנִּחְלְקוּ וְהִכְנִיֵס בְּתוֹךְ
34 הַבֵּית - הָאֵהָל מְצַרְפֵּן וּמְטַמְּאִין בְּאֵהָל.

(26) כחכמים במשנה אהלות פ"ג, א.

35 ט. עֵצִים²⁷ שִׁישׁ עֲלֵיו כְּזֵית בֶּשֶׂר בִּידֵי שָׁמַיִם, וְהַכְּנִיס
36 מִקְצָתוֹ²⁸ לְפָנִים מִן הַבֵּית - נִטְמָא הַבֵּית. שְׁנֵי עֲצָמוֹת
37 וְעֲלֵיהֶם כְּשֵׁנֵי חֲצָיִי זֵיתִים בֶּשֶׂר, וְהַכְּנִיס מִקְצָתָן
38 לְפָנִים - הַבֵּית טַמְּא. וְאִם הִיָּה הַבֶּשֶׂר תָּחוּב בְּעֲצָמוֹת
39 בִּידֵי אָדָם - הַבֵּית טְהוּר; שְׁאִין חֲבוּרֵי אָדָם חֲבוּר.

27) תוספתא אהלות פ"ד ה"ד. (28) אפילו מקצת העצם, מפני שהוא מחובר בידי שמים, הרי הוא כאילו נכנס כולו. וכל-שכן אם הכניס מקצת הבשר, שהבשר גורם לטומאת אהל ולא העצם.

40 י. מְלֵא חֲפָנִים²⁹ רֶקֶב שֶׁנִּתְפָּזַר בְּתוֹךְ הַבֵּית - הַבֵּית
41 טַמְּא³⁰.

אבל דם אינו מטמא פחות משיעורו הקבוע (רביעית); ג. אי אפשר שלא נשארה טיפת דם בגופו של הקטן.

1 טו. וְאֵלוּ אִם חֲסְרוּ כָּל שְׁהוּא - טְהוּרִים: רְבִיעִית
2 דָם, וְעֵצִים כְּשֵׁעוּרָה, וְכֵזֵית בֶּשֶׂר, וְכֵזֵית נֶצֶל, וּמְלֵא
3 חֲפָנִים רֶקֶב, וְאִיבָר מִן הַחֵי שֶׁחֲסַר מְעַצְמוּ כָּל
4 שְׁהוּא.

פָּרֶק רְבִיעִי

1) יבאר דין רביעית דם, ושדרה שנגמרה, וגולגולת של שני מתים, כל טומאות שבמת אם מצטרפין, ועצם כשעורה שנתחלקה לשנים, רובע עצמות שנוקבו, וכזית מן המת שחתכו לחלקים ודבקו, ושדרה שנגמרו רוב חוליות שבה, כל המטמאין באוהל שנחלקו והכניסו בתוך הבית, מלא חפנים רקב שנתפזר בתוך הבית, דם שנשפך באויר ודם שנבלע בכסות, וכיצד משערין אותה, המגע והמשא והאוהל שלשה שמות הם.

5 א. רְבִיעִית דָם² הַפָּאָה מִשְׁנֵי מֵתִים - טְהוּרָה, עַד
6 שֶׁתְּהִיָּה כָּל הַרְבִּיעִית מִמֵּת אֶחָד. שְׂדֵרָה שֶׁנִּגְמְרָה
7 מִשְׁנֵי מֵתִים, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ מְקַצְת הַחֲלִיּוֹת מֵאֶחָד
8 וְתִשְׁלֹמֶן מִמֵּת אַחֵר, וְכֵן הַגְּלִגְלַת שֶׁל שְׁנֵי מֵתִים³,
9 וְרִבֵּעַ עֲצָמוֹת מִשְׁנֵי מֵתִים, וְאִיבָר מִן הַמֵּת מִשְׁנֵי
10 מֵתִים - כָּל אֵלוּ אִינֵן מְטַמְּאִין בְּאֵהָל, אֲלֵא בְּמַגַּע
11 וּבְמִשְׁא⁴, כְּשֶׁאָר כָּל עֲצָמוֹת.

2) כל הדינים שבהלכה זו שנויים במחלוקת באהלות פ"ב מ"ו, ורבינו פסק בכולם כחכמים. (3) חלק אחד ממת זה. והחלק השני, המשלים את החסר, בא ממת אחר. (4) אם יש בהן כשעורה.

12 ב. אִיבָר⁵ מִן הַחֵי מִשְׁנֵי אֲנָשִׁים - טְהוּר. אֶפְלוּ
13 מֵאִישׁ אֶחָד, אִם נִחְלַק לְשֵׁנִים⁶ - טְהוּר⁷.

5) שם. (6) וחזר וחיברם. (7) כתנא-קמא שם. והטעם, מפני "שאין חיבורי אדם חיבור" (שם פ"ג מ"ד). פירוש, חיבור מלאכותי בידי אדם אינו חיבור לטומאה.

14 ג. כְּזֵית בֶּשֶׂר מִשְׁנֵי מֵתִים, וְכֵזֵית נֶצֶל מִשְׁנֵי מֵתִים,
15 וּמְלֵא חֲפָנִים רֶקֶב מִשְׁנֵי מֵתִים⁹ שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן יָשׁ
16 לוֹ רֶקֶב¹⁰ - הָרִי אֵלוּ מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה. וְכֵן כְּחֲצֵי
17 זֵית בֶּשֶׂר וְכְחֲצֵי זֵית נֶצֶל מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה¹¹.
18 וְשֶׁאָר כָּל הַטְּמָאוֹת שֶׁבַּמֵּת אִין מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה,
19 מִפְּנֵי שֶׁלֹּא שׁוּוּ בְּשִׁעוּרֵיהֶן.

8) תוספתא אהלות פ"ד ה"ג. (9) שלא נקברו יחד (ראה למעלה פ"ג ה"ה). (10) לפי התנאים שנתבארו למעלה בפ"ג. (11) שם, ניצל דינו כבשר, ומטמא בכזית כבשר.

20 ד. עֵצִים כְּשֵׁעוּרָה¹² שֶׁנִּחְלַק לְשֵׁנִים - מְטַמְּא בְּמִשְׁא¹³.
21 וְכֵן רִבֵּעַ¹⁴ עֲצָמוֹת מֵת אֶחָד שֶׁנִּדְקְדְּקוּ¹⁵ וְאִין בְּכָל
22 אֶחָד מֵהֶם עֵצִים כְּשֵׁעוּרָה - מְטַמְּאִין בְּאֵהָל¹⁶ כְּאֵלוּ לֹא
23 נִדְקְדְּקוּ.

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום חמישי ז' אדר ב' - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- לסמוך על כך, מפני שנשאר מים בכסות, ובמקומם יצא דם, ולפיכך לא גדלה כמות מי הכיבוס ברביעית. אבל כשמשערים במראה, אנו אומרים כשם שנשאר מים בכסות, כך נשאר דם באותו יחס.
- יד. המשא⁵⁰ והמגע והאהל שלשה שמות הם, וכל שהוא משם אחד מצטרף ומטמא, ומשני שמות אינו מצטרף וטהור. פיצד? הנוגע בכשני חצאי זיתים או שנשא שני חצאי זיתים פכת אחת, או שהאהיל על פשני חצאי זית וחצי זית אחר מאהיל עליו, או שהיה הוא וחצי זית תחת האהל והאהיל במקצת גופו על חצי זית אחר או האהיל חצי זית על מקצתו - הכל טמאים, מפני שהוא שם אחד. אבל הנוגע⁵¹ בחצי זית או הנושא חצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל פחצי זית או שהאהיל עליו חצי זית אחר או שהאהיל הוא על חצי זית אחר, וכן הנושא⁵² פחצי זית ונגע בחצי זית אחר - הכל טהורים; שאין המגע מצטרף עם המשא לא פמת ולא בשאר טמאות, ולא המגע מצטרף עם האהל, ולא האהל מצטרף עם המשא, [לפי שאינו שם אחד].
- 50) שם פ"ג מ"א. פסק כחכמים. (51) במשנה שם, יש לכאורה סתירה בין זה בין רישא לסיפא, ועמדו על זה בגמרא חולין קכה, ב, ותירצו שברישא המדובר בטומאה רצוצה (טומאה הנמצאת במקום סתום, ואין במקומה חלל טפח - נקראת טומאה רצוצה) והלכה למשה מסיני, שטומאה רצוצה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ולפיכך המאהיל עליה כאילו נוגע בה. וברור שרבינו מדבר בטומאה שאינה רצוצה. (52) ולא נגע בו.
- ### פָּרֶק חֲמִישִׁי
- 1) יבאר המתטמאים מחמת המת, אדם או כלים. ואדם שנטמא במת ונגע בכלים, כלים שנטמאו במת במגע או באהל, וכלים בכלים או אדם בכלים, כלי חרס אם נעשה אב הטומאה, וכלל גדול בטומאה הנקרא אב, וראשון שני ושלישי והנקרא טמא מת או ורד, ואבות טומאה של דברי סופרים, האוהל עצמו המאהיל על הטומאה, ואי זה אוהל מאהיל, היוצא מן העץ אם מתטמא באוהל, ובגדים הנוגעים במת אם מטמאין באוהל, המת אם מטמא משכב ומושב מתחתיו ועל גביו.
- א. כָּל הַמִּתְטַמְּאִין² מִחֲמַת הַמֵּת, בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים, טְמֵאִים טְמֵאֵת שְׁבָעָה. פִּיצָד? אָדָם או פְּלִי שְׁנָנַע בְּדָבָרִים שְׁמֻטְמָאִין מִן הַמֵּת בְּמִגְעָה, או שְׁנֻטְמָא בְּאֵהָל בְּאֶחָד מִדְּבָרִים שְׁמֻטְמָאִין בְּאֵהָל, וְכֵן אָדָם שְׁנֻשָׂא דְּבָרִים שְׁמֻטְמָאִין מִן הַמֵּת בְּמִשָּׂא - הַכֹּל טְמֵאִים טְמֵאֵת שְׁבָעָה; שְׁנֵאמָר: כָּל הַבָּא אֶל הָאֵהָל וְכָל אֲשֶׁר בְּאֵהָל יִטְמָא שְׁבָעַת יָמִים.⁴
- 2) מגע ואוהל מפורשים בתורה שטמאים טומאת שבעה, ומשא למדנו מנבילה בקל-וחומר. ראה למעלה פ"א ה"א-ב.
- (29) משנה אהלות פ"ג, ב. (30) כחכמים
1. יא. רביעית דם³¹ שנבלעה בתוך הבית - הבית טהור
2. להבא³², וכל שהיה בו בעת שנבלעה³³ הרביעית
3. בארץ טמא.
- (31) נידה סב, ב. (32) אחר שנבלעה. (33) נראה, שאפילו נבלעה מקצת הרביעית ולא נשאר כשיעור רביעית - טהור.
4. יב. פזית³⁴ מן המת שאבד בתוך הבית ובקש ולא נמצא - הבית טהור³⁵. ולכשימצא - הבית טמא
6. למפרע³⁶ מעת שאבד עד שנמצא.
- (34) תוספתא אהלות פ"ד ה"ד. (35) אנו אומרים שחתול או עכבר אכלו. (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). (36) ואין אנו אומרים שזה בשר אחר.
7. יג. רביעית דם³⁷ שנשפף באויר³⁸, אם קרש³⁹ או שהיה במקום אשפון⁴⁰, והוא המקום הנמוך כמו גמא, והאהיל המאהיל על מקצתו - נטמא. נשפף על האסקפה במורד⁴¹, בין לפנים בין לחוץ⁴² - הבית טהור⁴³, שהרי לא נח הדם על האסקפה. ואם היתה האסקפה אשפון או שקרש הדם עליה - הבית טמא⁴⁴. רביעית דם שנבלעה בכסות⁴⁵: אם מתכבסת ויוצאה ממנו רביעית דם - הרי זו הכסות מתטמאה במגע ובמשא ובאהל; ואם לאו - אינה מתטמאה באהל, והרי היא ככסות שנוגעה במת; שכל הבלוע שאינו יכול לצאת - טהור. פיצד⁴⁶
18. משערין אותה? ⁴⁷ מכבסין אותה במים, ומביא מים כמדתן⁴⁸ ונותן לתוכן רביעית דם; אם היה מראיתן שוה או שהיה מי הכבוס אדם יותר ממי המזג - בידוע שיצא ממנה רביעית⁴⁹.
- (37) אהלות פ"ג מ"ג. (38) פירוש, במקום שאין על גביו אוהל (תוספות יום טוב) ותפארת ישראל (שם). (39) במקום שנפל. (40) שהוא מכונס בתוך גומא. (41) שהאסקופה משופעת. (42) בין שהשיפוע הוא כלפי פנים, ובין אם הוא כלפי חוץ. (43) ואף-על-פי שסופו של הדם להגיע לבית דרך השיפוע, טהור הבית כל זמן שלא הגיע, שהשיפוע אינו מחבר (במשנה: "הקטפרס"). ואף-על-פי שבשר או עצמות שנחלקו מטמאים באוהל (ראה למעלה ה"ד וה"ה), דם אינו מטמא אלא במחובר. והראב"ד בהגותיו כאן מפרש טעמו של דבר: רביעית דם מטמא מפני שדם נקרא נפש, ונפש היא רביעית דם מחובר (שיעור הדם בגופו של קטן), ולא כשהוא מחולק. (44) אפילו מקצתו מחוץ למשקוף, כי האוהל מטמא אף-על-פי שהוא מאהיל רק על חלק מן הטומאה. (45) שם משנה ב. (46) תוספתא שם פ"ד ה"ד. (47) לקבוע אם יוצאת רביעית דם. (48) ככמות המים לפני הכיבוס. (49) ולכאורה אפשר לקבוע באופן יותר פשוט אם יצא רביעית או לא. אפשר למדוד את המים אחרי הכביסה, ולראות אם יש בתערובת רביעית יותר ממה שהיה לפני הכיבוס, אולם אין

17 פְּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַת, הֵם וְהַפְּלִים אוֹ הָאָדָם שֶׁיֵּגַע
18 בְּהֵן טְמֵאִין טְמֵאת שְׁבַעָה¹². שְׁנֵאמַר: בְּחַלְל חֵרֵב אוֹ
19 בְּמַת¹³; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ, שֶׁחֵרֵב בְּמַת. וְהוּא
20 הַדִּין לְשֹׂאֵר פְּלִים, בֵּין פְּלֵי מַתְכוּת בֵּין פְּלֵי שִׁטְף¹⁴
21 וּבְגָדִים¹⁵. הֲרִי הוּא אוֹמֵר¹⁶: כָּל הָרֵג נֶפֶשׁ וְכָל נֹגַע
22 בְּחַלְל. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ, שֶׁזֶה יָרָה חֵץ וְהָרַג אוֹ
23 זֶרֶק אֲכָן וְהָרַג נִטְמָא שְׁבַעָה יָמִים! אֵלֹא הוֹרֵג נֶפֶשׁ
24 בְּחֵרֵב וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, שֶׁנִּטְמָא בְּנִגְעוֹתוֹ בְּפְלֵי שֶׁהָרַג בּוֹ,
25 שֶׁהָרִי נֹגַע הַפְּלֵי בְּמַת. וּמִזֵּינִן שְׂאֵף הַפְּלִים הַנוֹגְעִין
26 בְּאָדָם שֶׁנֹּגַע בְּכָלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַת שֶׁטְמֵאִים טְמֵאת
27 שְׁבַעָה? שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: וְכַפְסָתֶם בְּגִדְכֶם בַּיּוֹם
28 הַשְּׁבִיעִי וְטַהַרְתֶּם¹⁷. הֵא לְמַדְתָּ, שֶׁכָּל אָדָם הַטְּמָא
29 טְמֵאת שְׁבַעָה מְטֵמָא בְּגִדִים טְמֵאת שְׁבַעָה.

12) רבינו כפל שלוש פעמים את המונח "נגיעה" להדגיש ולומר לך, שטומאה זו מטמאת רק בנגיעה, אבל לא באוהל ובמשא. ראה לקמן ה"ט. 13) דין כלים שנגעו במת עצמו, למדנו ממקרא זה. אבל כלים שנגעו באדם שנטמא במת, למד רבינו למעלה בתחילת ה"ב מהכתוב "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי", ע"פ ה'ספרי' חוקת, פיסקה קל. 14) כלים שמתטהרים ע"י שטיפה במי מקווה. 15) אבל לא כלי חרס (ראה לקמן ה"ו). 16) 'ספרי' חוקת, פיסקה כזו. 17) נתבאר למעלה ה"ב, ובהלכה זו.

30 ד. נִמְצְאת אוֹמֵר¹⁸: אָדָם שֶׁנֹּגַע בְּמַת, וְאָדָם בְּאָדָם
31 אַחֵר - הָרֵאשׁוֹן טְמָא טְמֵאת שְׁבַעָה, וְהַשְּׁנִי טְמֵאת
32 עָרֵב. פְּלִים הַנוֹגְעִין בְּמַת, וְכָלִים בְּפְלִים - שְׁנֵיהֶם
33 טְמֵאִים טְמֵאת שְׁבַעָה¹⁹; אֲבָל הַשְּׁלִישִׁי, בֵּין אָדָם בֵּין
34 פְּלִים, טְמָא טְמֵאת עָרֵב. פְּלִים הַנוֹגְעִין בְּמַת, וְאָדָם
35 בְּפְלִים, וְכָלִים בְּאָדָם - שֶׁלְשֵׁתָן טְמֵאִין טְמֵאת
36 שְׁבַעָה²⁰; וְהִרְבִּיעִי, בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים, טְמָא טְמֵאת
37 עָרֵב.

18) אהלות פ"א מ"א-ג. 19) אבל יש הבדל ביניהם, הראשונים נעשים אבי אבות הטומאה ומטמאים את הנוגע בהם טומאת שבעה כמו המת עצמו. אבל הכלים השניים הם אב הטומאה ומטמאים את הנוגע בהם, בין אדם ובין כלים, טומאת ערב בלבד. 20) שכלים הנוגעים באדם שהוא אב הטומאה, נעשו כמותו (משנה, שם). אבל כלים שנגעו בכלים שהם אב הטומאה - נעשו ראשון.

38 ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? ²¹ לְעִנְיַן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים²²; אֲבָל
39 לְחֵיב כְּרַת עַל בִּיאַת מְקַדֵּשׁ אוֹ עַל אֲכִילַת
40 קִדְשִׁים - אֵינּוּ חֵיב אֵלֹא הַשְּׁנַיִם בְּלִבְד: הָרֵאשׁוֹן
41 שֶׁנֹּגַע בְּמַת וְהַשְּׁנִי שֶׁנֹּגַע בּוֹ, כְּדִין תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר:
42 וְכָל אִשׁוֹר יֵגַע בּוֹ²³ הַטְּמָא יִטְמָא; אֲבָל הַנוֹגַע בְּכָלִים
43 שֶׁנֹּגְעוּ בְּאָדָם אוֹ הַנוֹגַע בְּאָדָם שֶׁנֹּגַע בְּכָלִים שֶׁנֹּגְעוּ
44 בְּמַת - פְּטוּר, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרֵנוּ בְּהַלְכוֹת בִּיאַת מְקַדֵּשׁ²⁴.
45 שֶׁהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן דְּבָרֵי קְבֻלָּה - אֵינָן
46 דִּין תּוֹרָה²⁵, שֶׁהָרִי לֹא נִתְפָּרְשׁוּ בְּתוֹרָה אֵלֹא זֶה

3) נמנו למעלה פ"ג. 4) מכתוב זה למדנו שאוהל המת מטמא טומאת שבעה, ולא הוברר למה לא הביא גם את הכתוב במגע (במדבר יט, יא): הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים. ואולי, מפני ש'ספרי' אמרו, שטומאת מגע אפשר ללמוד בקל-וחומר מאוהל, מצא רבינו כמיותר להביא גם את הכתוב במגע].

1 ב. אָדָם שֶׁנִּטְמָא בְּמַת וְכָלִים שֶׁיֵּגַע בְּהֵן אָדָם זֶה -
2 טְמֵאִין טְמֵאת שְׁבַעָה⁵; שְׁנֵאמַר: וְכַפְסָתֶם בְּגִדְכֶם
3 בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְטַהַרְתֶּם⁶. אֲבָל אָדָם שֶׁנֹּגַע בְּאָדָם
4 שֶׁנִּטְמָא בְּמַת, בֵּין שֶׁנֹּגַע בּוֹ אַחֵר שֶׁפָּרַשׁ מִמְטֵמְאֵיו
5 בֵּין שֶׁנֹּגַע בּוֹ פְּשִׁיחָה וְעִדִּין נֹגַע בְּמַת⁷ - הֲרִי זֶה
6 הַשְּׁנִי טְמָא טְמֵאת עָרֵב⁸; שְׁנֵאמַר: וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגְעַת
7 תְּטַמָּא עַד הָעָרֵב⁹. זֶהוּ דִּין תּוֹרָה. אֲבָל מְדַבְּרֵי
8 סוֹפְרִים, הַנוֹגַע בְּמַת וְנֹגַע בְּאָדָם אַחֵר וְעִדִּין הוּא
9 מְחַבֵּר בְּמַת - שְׁנֵיהֶן טְמֵאִין טְמֵאת שְׁבַעָה, וְכֵאלֹ
10 נֹגַע זֶה הַשְּׁנִי בְּמַת עֲצָמוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
11 לְעִנְיַן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים¹⁰; אֲבָל לְזִיזֵי וְלַעוֹשֵׁה פֶסַח¹¹,
12 בֵּין בְּשַׁעַת חֲבוּרָה בֵּין אַחֵר שֶׁפָּרַשׁ - אֵינּוּ טְמָא אֵלֹא
13 טְמֵאת עָרֵב, כְּדִין תּוֹרָה.

5) בפסחים יד, ב - דרשו מהכתוב (שם טז): "בחלל חרב", חרב הרי הוא כחלל. כלומר, מה חלל אבי אבות הטומאה, אף החרב שנגעה בו - כך. ודעת רבינו שלא דוקא חרב, אלא כל הכלים, ואפילו כלי עץ ודומיהם, דינם כך חוץ מכלי חרס (ראה לקמן ה"ג), ובגמרא שם למדו מכאן גם על כלי הנוגע באב הטומאה שמקבל דרגת הטומאה של מטמאו, והוא טמא שבעה ימים. אולם רבינו כאן מביא דרשה אחרת לכלי שנטמא באב הטומאה. ויבואר להלן ה"ג. 6) ונשמע שאין לבגדים טהרה לפני היום השביעי. 7) זה נקרא בגמרא טומאה בחיבורין. 8) בנוזיר מא, ב אמר רבי ינאי, שאין הנזיר מגלח על טומאה בחיבורין. ופירושו שם הטעם, מפני שאינה מן התורה. ומכאן למד רבינו, שאינה מטמאה שבעה. (אמנם בעבודה זרה לז, ב - למדו טומאה בחיבורין מן המקרא, אבל רבינו סובר שהמסקנה של רבא שם מבטלת את הלימוד הזה (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס)). ראה באות הבאה. 9) לפני-זה כתוב: וכל אשר יגע בו הטמא יטמא, ומפרש רבינו שלדעת רבא שם, סופו של הפסוק (והנפש הנוגעת טמא עד הערב) הוא פירוש למה שנאמר לפניו, ולא כמו שרצו לפרש (במס' עבודה זרה, שם) "יטמא" היינו שבעת ימים, "והנפש הנוגעת", כלומר השלישי, טמא טומאת ערב. 10) אסור לו לאכול תרומה וקדשים. 11) נזיר מא, ב. פירוש, אם נטמא נזיר בטומאת חיבורי אדם, אינו מגלח ואינו סותר את ימי נזרו אלא ממשיך כאילו לא נטמא. ואדם שנטמא בחיבורין בערב פסח, אינו נדחה לפסח שני אלא עושה פסחו בו ביום כמו טמא שרץ (ראה הל' קרבן פסח פ"ו ה"א-ב).

14 ג. פְּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַת, בֵּין בְּמִגַּע בֵּין בְּאֵהָל - הֲרִי
15 הֵן לְנוֹגַע בְּהֵן כְּנוֹגַע בְּמַת עֲצָמוֹ: מָה הֵמָּה מְטֵמָא
16 הַנוֹגַע בּוֹ, בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים, טְמֵאת שְׁבַעָה; אֵף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ז' אדר ב' - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 אָדָם בֵּין בָּלִים, הוּא הַנִּקְרָא טָמֵא מֵת. וְהוּא אָב
20 מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת לְעֵנֵן טָמֵא תְרוּמָה וְטָמֵא
21 קִדְשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹנָה³², כְּדִי לְמַנּוֹת מִמֶּנּוּ רֵאשׁוֹן
22 וְשֵׁנִי, וְכִדֵי לְטָמֵא אָדָם וְכָלִים בְּמַגַּע פֶּשַׁר אֲבוֹת
23 הַטְּמֵאוֹת³³. וְאֵינוֹ מְטָמֵא בְּמִשְׁאֵל³⁴.

31 בגמרא פסחים יד, א - פירשו מה שאמרו במשנה שם "ולד הטומאה", הכוונה לשני לטומאה. (32 למעלה ה"ה).
33 כלים פ"א מ"א. (34 שם. והוא הדין שאינו מטמא באוהל (ראה למעלה ה"ג). במשנה מדובר גם בטומאות אחרות שאין בהן טומאת אוהל כלל, ולפיכך לא הזכירה אוהל, ורבינו דרכו לנקוט לשון המשנה.

24 י. כָּל הַמְּטָמֵא מִחֻמַּת הַמֵּת³⁵ טָמֵא עָרֵב הוּא וְלֹד
25 הַטְּמֵאָה³⁶, וְהוּא הֵרֵאשׁוֹן לְטָמֵאָה³⁷. וְאֶפְשָׁר שִׁהְיֶה
26 הַרְבִּיעִי מִן הַמֵּת רֵאשׁוֹן לְטָמֵאָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹנָה³⁸,
27 לְעֵנֵן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים.

35 מכוח טומאתו של המת. (36 וכל אב הטומאה טמא שבעה. (37 והנוגע בו נעשה שני. (38 למעלה ה"ד).

28 יא. אָדָם אוֹ בָּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַגַּע אֶרֶץ הַעַמִּים וּבֵית
29 הַפֶּרֶס אוֹ בְּמִשְׁאֵן, אוֹ בְּמַגַּע דָּם תְּבוּסָה וְגוֹלָל וְדוּפֶק
30 אוֹ בְּאֵהָלָן³⁹, וְכֵן אָדָם שֶׁנִּטְמָא בְּמִשְׁאֵל דָּם תְּבוּסָה⁴⁰
31 - הָרִי אֱלוֹ בְּלָן וְכֵן פִּיּוּצָא בְּהֵן אֲבוֹת טָמֵאוֹת שֶׁל
32 דְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְכֵן בְּגָדִים הַמְּטָמְאִין מִחֻמַּת אֱלוֹ
33 טָמֵא שְׂבָעָה - בְּלָן אֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת שֶׁל דְּבָרֵי
34 סוֹפְרִים.

39 של גולל ודופק שאינם מטמאים במשא אלא במגע ובאוהל (ראה למעלה פ"ג ה"ג). (40 לא נתברר למה לא כלל משא דם תבוסה עם דיני בית הפרס וארץ הגויים, ולמה הפסיק בין מגעו ומשאור.

35 יב. הָאֵהָל עֲצֻמוֹ⁴¹ הַמֵּאֵהֵל עַל הַטְּמֵאָה, אָף עַל פִּי
36 שֶׁלֹּא נִגְעָה בּוֹ טָמֵאָה - הָרִי הוּא טָמֵא טָמֵא שְׂבָעָה
37 מִן הַתּוֹרָה, וְהָרִי הוּא כְּבָגְדִים שֶׁנִּגְעוּ בָּמֵת; שְׁנֵאמַר:
38 וְהָיָה עַל הָאֵהָל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁהְיָה
39 הָאֵהָל בְּגָד אוֹ שֶׁק אוֹ פְּלִי עֵץ⁴² אוֹ עוֹר, אֶחָד עוֹר
40 בְּהֵמָה וְחִיָּה, בֵּין הַמִּתְרִין לְאֵכִילָה בֵּין הָאֲסוּרִין
41 לְאֵכִילָה⁴³; שְׁנֵאמַר: וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֵהָל עַל הַמִּשְׁכָּן -
42 אֵין קְרוֹי אֵהָל אֶלָּא אֲרוֹג וְעוֹר כְּמִשְׁכָּן. אָבָל אִם הָיָה
43 הָאֵהָל נְסָרִין שֶׁל עֵץ, כְּגוֹן הַתְּקֵרָה וְהַמִּחְצֵלֶת וְכִיּוּצָא
44 בְּהֵן, אוֹ שִׁהְיָה עֵצִים אוֹ שֶׁל מִתְכוֹת⁴⁴ - הָרִי זֶה
45 טְהוֹר. וְאֵין צְרִיף לֹמֵר, שְׂאִם הָיָה בְּנֵן - שֶׁהוּא
46 טְהוֹר. וְכָל מְקוֹם שֶׁנִּטְמָא הַבַּיִת טָמֵא - אֵינוֹ אֶלָּא
47 אָדָם וְכָלִים שֶׁבְּכָל הַבַּיִת. וְאֵין לָךְ יוּצָא מִן הָעֵץ
48 שֶׁהוּא מְטָמֵא טָמֵא אֵהָלִים אֶלָּא הַפֶּשֶׁן בְּלִבְד⁴⁵.

41 'ספרי' חוקת, פיסקה קכט: "בא הכתוב ולימד על האוהל שהוא מקבל טומאה", אפילו הוא קבוע בקרקע.
42 פירוש, פשתן שנקרא עץ, שנאמר (יהושע ב, ו):

1 שֶׁנִּטְמָא בְּמֵת שֶׁהוּא אָב, וְהַשְּׁנִי הַנוֹגֵעַ בּוֹ שֶׁהוּא
2 רֵאשׁוֹן, בֵּין אָדָם בֵּין בָּלִים.

21 'ירושלמי' נזיר פ"ז ה"ד. (22 פירוש, למנות ראשון לטומאה ושני לטומאה, עד רביעי בקדשים (ראה הלכה ט). ב'ירושלמי' שם אמרו: רבי יוחנן בשם רבי ינאי, וכולהו תורה הן אצל תרומה, אבל על ביאת מקדש אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון. ורבי אבין בר חייה ב'ירושלמי' שם חולק על רבי יוחנן, ודעתו שגם באדם שנגע באדם פטור, ורבינו פסק כרבי יוחנן. (נאמרו פירושים שונים בדברי ה'ירושלמי' הזה (ראה 'פני משה' ו'חזון איש'), אולם דברי רבינו מתפרשים יפה לפי הכסף-משנה). (23 פירוש, בזה שנגע במת עצמו. (24 אף-על-פי שנגע באב הטומאה ונטמא. (25 פ"ג ה"ט"ו).

3 ו. כָּלִי חֵרֵשׁ שֶׁנִּגְעַ בְּמֵת²⁶ אוֹ שִׁהְיָה עִמּוֹ בְּאֵהָל -
4 טָמֵא. וְאֵינוֹ מְטָמֵא [לֹא אָדָם] וְלֹא כָּלִי חֵרֵשׁ אַחֵר
5 וְלֹא שְׂאָר בָּלִים²⁷; שְׂאִין כָּלִי חֵרֵשׁ נִעְשֶׂה אָב
6 הַטְּמֵאָה לְעוֹלָם²⁸, לֹא בְּמֵת וְלֹא בְּשְׂאָר טָמֵאוֹת. וְזֶה
7 דִּין תּוֹרָה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא קַבְּלָה.

26 כל הדינים שאינם מפורשים ממש בתורה, אלא נדרשו מן הכתובים - נקראים לפעמים כפי רבינו 'דברי סופרים', וברוב הענינים דינם כדיני תורה, אבל על ביאת מקדש אין חייבים כרת אלא בטומאה המפורשת בתורה (ראה רב"ד וכסף-משנה). (27 פירוש, אם איררו נגע במת. ביארנו כבר, שכלי חרס אינו מיטמא מדופנו החיצון אלא מבפנים. (28 אלא אוכלין ומשקין בלבד. כלים פ"ח מ"ד. בתורת כהנים' פרשת שמיני פ"ט ה"א, שנינו: "יכול (יכול אני לפרש) אף הכלים מיטמאים באויר כלי חרס, תלמוד-לומר "מכל האוכל", אוכלים מיטמאים באויר כלי חרס, ואין הכלים מיטמאים באויר כלי חרס". ומכאן למדנו שכלים אינם מקבלים טומאה מוולד הטומאה (רש"י פסחים כ, ב).

8 ז. זֶה כָּלִי גְדוֹל²⁹ בְּטָמֵאוֹת: כָּל אָב הַטְּמֵאָה מְטָמֵא
9 אָדָם וּמְטָמֵא בְּגָדִים וְכָלִים, בֵּין כָּלִי מִתְכוֹת בֵּין כָּלִי
10 שְׂטֵף בֵּין כָּלִי חֵרֵשׁ. וְכָל הַמְּטָמֵא אָדָם וְכָלִים
11 בְּנִגְיָעָה - הָרִי זֶה אָב הַטְּמֵאָה. וְכָל וְלֹד הַטְּמֵאוֹת
12 מְטָמֵא אֶכְלִין וּמִשְׁקִין, וְאֵינוֹ מְטָמֵא לֹא אָדָם וְכָלִים,
13 לֹא כָּלִי חֵרֵשׁ וְלֹא שְׂאָר בָּלִים וּבְגָדִים.

(29 עירובין קד, ב. ראה ה"ח).

14 ח. כָּל הַנוֹגֵעַ בְּאָב הוּא הַנִּקְרָא רֵאשׁוֹן, וְהַנוֹגֵעַ
15 בְּרֵאשׁוֹן נִקְרָא שֵׁנִי, וְהַנוֹגֵעַ בְּשֵׁנִי נִקְרָא שְׁלִישִׁי,
16 וְהַנוֹגֵעַ בְּשְׁלִישִׁי נִקְרָא רְבִיעִי. וְהֵרֵאשׁוֹן וְשְׁלִישִׁי
17 מִמֶּנּוּ בְּלָן נִקְרָאִין וְלֹד הַטְּמֵאָה³⁰.

30 ב"ק ב, ב. "אבות הטומאות וכו', תולדותיהם לאו (אינם) כיוצא בהם, דאילו (שהרי) אב מטמא אדם וכלים, ואילו תולדה - אוכלין ומשקין מטמא, אדם וכלים אינו מטמא".

18 ט. כָּל הַמְּטָמֵא מִחֻמַּת הַמֵּת³¹ טָמֵא שְׂבָעָה, בֵּין

שאינן במקומה חלל טפה, נקראת "טומאה רצוצה", כלומר לחוצה, מלשון הכתוב (דברים כח, לג): "והיית רק עשוק ורצוצין", ודיניה יבוארו לקמן בפרק שביעי.

יום שישי ח' אדר ב' ה'תשע"ט

פרק ששי

1 יבאר עצמות הדג ועורו וירוקה שעל פני המים וכיוצא ממה שבים שעשה מהם כלים, כלי גללים אבנים ואדמה וכלי עץ העשוי לנחת, כלי חרס המוקף צמיד פתיל, והעושה גולל מדבר שאינו מקבל טומאה, ארון שהוא חקוק בסלע והניח בו המת וכסהו הגולל, מערה שקבר בתוכה וחצר לפני המערה.

- 25 א. עצמות הדג² ועורו, העושה מהן פלים - אינן
- 26 מקבלין טמאה פלל, לא מדברי תורה ולא מדברי
- 27 סופרים. וכן ירוקה שעל פני המים³ וכיוצא בה.
- 28 שפל מה שבים - טהור, כמו שיתבאר בהלכות
- 29 פלים. לפיכך, העושה אהל מעור הדג או מצמר
- 30 שגדל בים - אין עצמו של אהל זה מקבל טמאה,
- 31 אף על פי שמביא את הטמאה לכל אשר יהיה
- 32 פתחיו כשאר אהלים⁴.

2 בתורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ו הלכה ט שנינו: "כול אף עורות שבים יהיו טמאים וכו' תלמוד לומר "או בגד", מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ".

3 כעין צמר ירקרק הגדל על דופני הספינה המתעכבת ימים רבים במקום אחד. דין זה למד רבינו מהמשנה שם שנאמר בה: כל שבים טהור. 4 הכתוב מיעט את שבים לעניין טומאת עצמו בלבד, אבל לא להבאת טומאה, והרי גם בית קבוע אינו מיטמא ומביא את הטומאה.

- 33 ב. פלי גללים⁵ וכלי אבנים וכלי אדמה - אינן
- 34 מקבלין טמאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים,
- 35 בין טמאת מת בין שאר הטמאות. וכן פלי עץ
- 36 העשוי לנחת⁶, כגון התבה⁷ והמגדל והפנתר, שהן
- 37 מחזיקין ארבעים סאה⁸ בלח⁹ ויהיה להם שוליים¹⁰ -
- 38 אינן מקבלין טמאה פלל¹¹ לא מדברי תורה ולא
- 39 מדברי סופרים. ואלו הן הנקראין פלי עץ הפא
- 40 במדה.

5 רבינו שם מפרש רפש בקר מעורב בעפר. 6 להיות מונח במקום אחד ולא לטלטלו ממקום למקום. 7 ארון גדול. כלים פרק ט"ו משנה א. 8 מכילה עשרים וארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות. 9 "שהם כוריים ביבש" (לשון המשנה). שיערו חכמים, שהגודש המתקבץ למעלה מן שפת הכלי מחזיק כחצי הכמות שבתוך הכלי ולפיכך כלי המחזיק 40 סאה בלח, שאין לו גודש, שווה למידה מחזיקה שני כורים (כור = 30 סאה) ביבש. 10 רחבים וישרים מבחוץ, שהכלי יכול לעמוד עליהם, למעט שוליים עגולים או מחודדים. 11 בחגיגה כו, ב למדו דין זה מהיקש לשק, שנאמר בתורה (ויקרא יא, לב)

"ותטמנם בפשתי העץ" (גמרא שבת כז, ב). נכך פירוש הכסף-משנה. ולפי זה, המילה "כלי" פירושה פשתן ארוג, ומה שאמר בגד או שק, הכוונה לדברים שאינם גדלים מן האדמה כגון צמר. והמבי"ט בקרית ספר אינו גורס את המילים "או כלי עץ". 43 שם כת, א. 44 שאינם כלים ואינם מקבלים טומאה כלל, או שהם כלים אבל קבעם בקרקע לאוהל, וביטלו מתורת כלים (ראה 'תוספות' שבת כז, ב ד"ה ואין). 45 להוציא קנבוס וכותנה וכדומה. ומדובר בקבוע לקרקע, אבל אם אינם קבועים - מיטמאים ככל הכלים המאהילים על הטומאה.

- 1 יג. בגדים¹⁶ הנוגעים במת, אף על פי שהן פמת
- 2 לטמא אחרים שנגעו בהן טמאת שבועה - אינן פמת
- 3 לטמא באהל ובמשא. שהמשא למת עצמו אינו
- 4 מפרש, כמו שבארנו¹⁷; ובטמאת אהל הוא אומר:
- 5 אדם פי ימות באהל¹⁸. לפיכך, הנושא בגדים שנגעו
- 6 במת ולא נגע בהן, וכל המאהיל עליהן או
- 7 שהאהילו עליו או שהיו עמו באהל - הרי זה טהור.
- 8 וכן האדם שנטמא במת והאהיל על הפלים - הרי
- 9 הן טהורין; שאין טמא מת טמא¹⁹ אלא במגע
- 10 בלבד.

46 נתבאר בה"ג. 47 פ"א ה"ב. ודיו במת עצמו, אבל אין למדים ממנו לנוגע במת. 48 הוא מטמא אוהלים, ולא הנוגע בו. 49 בכח"י תימן: מטמא.

- 11 יד. המת אינו מטמא²⁰ משכב ומושב מתחתיו²¹ ולא
- 12 מדף מעל גביו²², אלא אחד פלי שניגע במת מצדו
- 13 או שהיה תחתיו או על גביו. פיצד? עשרה בגדים
- 14 זה על גבי זה והמת למעלה, ועשרה בגדים אחרים
- 15 על גבו מלמעלה: בגד הנוגע בו והבגד השני שנגע
- 16 בבגד שנגע בו - שניהן טמאים טמאת שבועה²³,
- 17 והשלישי - טמא טמאת ערב, בין של מעלה בין
- 18 של מטה, והרביעי ומן הרביעי ולמטה ומן הרביעי
- 19 ולמעלה - פלן טהורין²⁴. מה שאין בן בטמאי
- 20 משכב ומושב, כמו שיתבאר במקומו²⁵. במה דברים
- 21 אמורים שפל הבגדים או הפלים שמתחתיו ושל
- 22 מעלה ממנו טהורין? בשלא יהיה שם טמאה
- 23 רצוצה²⁶ ולא טמאת אהל, או שהיה מבדיל בינו
- 24 ובין הפלים אכן, כמו שיתבאר במקומו.

50 זבים פ"ד מ"ו: "זה חומר מבמת, שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו וכו' ועל גביו מדף, מה שאין המת מטמא". 51 אם הוא יושב או שוכב על כמה בגדים המונחים זה על גב זה, דינו כדין נוגע, כמבואר למטה, ואינו מטמא אלא הבגד שנגע בו והבגד שנגע בבגד זה, אבל זב כולם טמאים שבעה. 52 בגדים המונחים עליו. זב, כולם - אפילו אלה שלא נגע בהם - טמאים ומטמאים אוכלין ומשקין, ונקרא "מדף", מלשון "ריחו נודף" שמרגישים בו מרחוק, וכן גם זה מטמא מרחוק. 53 ראה למעלה ה"ד. 54 שם. 55 בהל' מטמאי משכב ומושב. 56 טומאה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ח' אדר ב' - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהחבית מפרידה ביניהם ובין הטומאה, שאינה נכנסת לתוך הכלי.
 ה. קוֹרֵה שְׁעֵשְׂאָה גּוֹלֵל לְקָבֵר, בֵּין עוֹמְדֵת²² בֵּין מִטָּה עַל צֵדָה²³ - אֵין טָמֵא אֲלֵא כִּנְגֵד פֶּתַח הַקָּבֵר בְּלִבְדוֹ²⁴, וְהַנּוֹגֵעַ בְּקַצֵּה הַמַּנְחָה חוּץ לְקָבֵר - טָהוֹר.
 עֲשֵׂה רֹאשָׁה גּוֹלֵל לְקָבֵר²⁵ וְהָרִי הִיא עוֹמְדֵת עַל הַקָּבֵר כְּמוֹ אֵילָן: הַנּוֹגֵעַ מִמֶּנָּה בְּאַרְבְּעָה טַפְחִים סְמוּךְ לְקָבֵר - טָמֵא מִשּׁוּם גּוֹלֵל, וּמֵאַרְבְּעָה וְלִמְעַלָּה - טָהוֹר²⁶. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? בְּזִמְן שֶׁהוּא עֲתִיד לְקַץ אוֹתָהּ; אֲבָל אִם אֵינוֹ עֲתִיד לְקַץ אוֹתָהּ - פְּלֵא גּוֹלֵל.

(22) ורחבה עודף מפתח הקבר. (23) מוטלת על הקבר וארוכה יותר מפתח הקבר. (24) והנוגע בחלק העודף על הפתח - טהור. (25) העמיד את הקורה לא על שורש העץ שהוא רחב אלא על ראשה השני שאינו רחב כל כך, ועוביו אינו יוצא מחוץ לפתח הקבר. (26) מפני שלא קבע לגולל יותר משיעור זה. ומובן, שגם בעומדת על צידה הרחב אינו מטמא יותר מארבעה טפחים, אלא שבבא ראשונה משמיעה אותנו, שהעודף על פתח הקבר אינו מטמא, ובבא אחרונה קובעת את גבול הגובה המטמא (כל פירוש הלכה זו הוא על פי התוספות יום טוב שם).

ו. שְׁתֵּי אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת שֶׁל אַרְבְּעָה אַרְבְּעָה טַפְחִים שְׁעֵשְׂאָן גּוֹלֵל - הַמְּאֵהִיל עַל גְּבִי שְׁתֵּיהֶן²⁷ טָמֵא²⁸. נִטְלָה אַחַת מֵהֶן - הַמְּאֵהִיל עַל גְּבִי שְׁנֵיהֶן טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לְטָמְאָה דֶּרֶךְ שְׁתַּצֵּא בּוֹ²⁹.

(27) כלומר, על כל אחת משתיהן. (28) מפני שהאבן גדולה ארבעה טפחים היא ראוייה להיות גולל. (29) ראה לקמן הלכה ט. והמדובר שהאהיל שלא על גבי הקבר ממש, אלא על גבי כותל הקבר, שהרי המאהיל על הקבר טמא (כסף משנה בשם הר"ם קורקוס).

ז. גַּל שֶׁל צְרוּרוֹת שְׁעֵשְׂאָהוּ גּוֹלֵל לְקָבֵר - אֵין טָמֵא אֲלֵא סֵדֵר הַפְּנִימִי³⁰, שֶׁהוּא צָרְכוֹ שֶׁל קָבֵר; אֲבָל הַנּוֹגֵעַ בְּשָׂר הָאֲבָנִים - טָהוֹר.

(30) הצרורות מסודרים שורה על גבי שורה, והשורה התחתונה נקראת סדר פנימי.

ח. אֲרוֹן שֶׁהוּא חָקוּק בְּסַלְעֵי³¹ וְהִנְיָחוּ בּוֹ הַמֵּת וְכִסּוּהוּ בְּגוֹלֵל - הַנּוֹגֵעַ בְּסַלְעַת בְּכָל מְקוֹם טָהוֹר³², וְהַנּוֹגֵעַ בְּגוֹלֵל טָמֵא. לְמָה זֶה דוּמָה? לְבוֹר גְּדוֹל מְלֵא מַתִּים, וְאֲבָן גְּדוֹלָה עַל פִּיהָ, שֶׁאֵין טָמֵא אֲלֵא כִּנְגֵד חֲלָלָהּ. וְאִם בָּנָה נִפְשָׁה³³ עַל גְּבִיהָ³⁴ - הָרִי זוֹ³⁵ קָבֵר סְתוּם³⁶ וּמִטָּמֵא מִכָּל סִבְיָיו. הֵיטָה הָאֲרוֹן³⁷ הַחָקוּקָה בְּסַלְעֵי³⁸ רְחֵבָה מִלְמִטָּה³⁹ וְצָרָה מִלְמַעְלָה וְהַמֵּת בְּתוֹכָהּ - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ מִלְמַטָּן טָהוֹר⁴⁰, וּמִלְמַעְלָן⁴¹ טָמֵא; שֶׁהָרִי הַצְּדָדִין מִלְמַעְלָה סָמְכוֹ עַל גְּבִי הַמֵּת וְנִעְשׂוּ בְּגוֹלֵל. הֵיטָה הָאֲרוֹן רְחֵבָה מִלְמַעְלָה וְצָרָה מִלְמִטָּה - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ מִכָּל מְקוֹם

"כלי עץ או בגד או עור או שק" וגו', ודרשו: מה שק מיטלטל מלא וריקם, אף כל מיטלטל מלא וריקם, ואלה הכלים הגדולים אינם מיטלטלים מלא.

1 ג. פְּלֵי עֵץ - פְּשׁוּטֵיהֶם¹² טְהוֹרִים, וּמִקְבְּלֵיהֶם¹³ טָמְאִים. כְּלֵי חֶרֶשׁ - פְּשׁוּטֵיהֶן טְהוֹרִין, וּמִקְבְּלֵיהֶן טָמְאִין. וְאֵינֶן טָמְאִין אֲלֵא מֵאִירָן¹⁴ אוּ בְּהֶסֶט הַזָּבִיב¹⁵. אֶפְלוּ נִגַע כְּלֵי חֶרֶשׁ בְּמַת מַגְבוּ - אֵינוֹ מִתְטַמֵּא¹⁶. וְאִם נִכְנְסָה טָמְאָה מִן הַטְּמָאוֹת בְּאִוִּירוֹ וְאִף עַל פִּי שְׂלֵא נִגַּע בּוֹ - נְטָמָא. הִיָּה כְּלֵי חֶרֶשׁ עִם הַמֵּת בְּאֵהֶל - נְטָמָא, שֶׁהָרִי הַטְּמָאָה נִכְנְסָה בְּאִוִּירוֹ. וְאִם הָיָה מְקוֹף צְמִיד פְּתִיל - הוּא וּמָה שֶׁבְּתוֹכוֹ טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְפָּרֵשׁ בְּתוֹרָה; שֶׁאֵין טָמְאָה נִכְנְסָה לוֹ אֲלֵא מִפְּתָחוֹ וּבְהֶסֶט הַזָּבִיב¹⁷, שֶׁהָרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁנִּגַּע בְּכָל¹⁸.

(12) שאין להם בית קיבול. (13) [במשנה שם נאמר דין זה גם בכלי עצם, בכלי עור ובכלי זכוכית ולא הוברר למה השמיטם רבינו]. גם זה נלמד מהיקש לשק שיש לו בית קיבול. (14) אם נגעו הטומאה באווירו של הכלי ואף על פי שלא נגעו בדופן הכלי. בחולין כד, ב דרשו דיני טומאת כלי חרס מן המקרא. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו" ואפילו הכלי - כולם טמאים. למדנו מזה, שאוויר כלי חרס מטמא אוכלים שבתוכו אפילו בלא נגיעה. וטומאת הכלי למדנו בגזירה שווה מטומאת מה שבתוכו. (15) אם זה הזיוז את הכלי ממקומו. בתורת כהנים פרשת מצורע (פרשתא ג, הלכה ב) דרשו את הכתוב (שם טו, יב): "וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר" מגע שהוא ככולו, פירוש הזזה ממקומו שהזב מזיז את כל הכלי מה שאין כן בנגיעה בלי הזזה שהוא נוגע רק בחלק מן הכלי. ושם הלכה א למדו גם שאפילו זב, שטומאתו חמורה, אינו מטמא כלי חרס מגבו אלא מאווירו, וזב בלבד מטמא בהיסט, אבל לא טומאות אחרות (שבת סג, ב). (16) חולין שם, למדו זה מהמקרא (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו". (17) כאילו הזיזו הזב. (18) כאילו נגע גם באווירו, שהרי הזיזו.

12 ד. הַעוֹשֶׂה גּוֹלֵל מִדְּבַר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טָמְאָה, כְּגוֹן שֶׁהִנְיָחוּ עַל גְּבִי הַקָּבֵר אֲבָן אוּ כְּלֵי אֲדָמָה אוּ כְּלֵי עֵץ הַבָּא בְּמִדָּה אוּ כְּלֵי חֶרֶשׁ הַמְּקַף צְמִיד פְּתִיל אוּ עוֹר הַדָּג וְעֵצְמוֹ וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלֵי - הַנּוֹגֵעַ בָּהֶן טָמֵא טָמְאֵת שֶׁבָּעָה מִשּׁוּם נִגַּע בְּגוֹלֵל. וְאִם פָּרְשׁוּ מִלְהִיּוֹת גּוֹלֵל אוּ שֶׁהִסִּיר אֶת הַמֵּת מִתְּחִיתָהּ - הָרִי הֵן טְהוֹרִין. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁכִּפְתָּהּ וְעֲשֵׂה אוֹתָהּ גּוֹלֵל - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ טָמֵא טָמְאֵת שֶׁבָּעָה כָּל זִמְן שֶׁהִיא גּוֹלֵל. הַתִּיר הַבְּהֵמָה - הָרִי הִיא טְהוֹרָה כִּשְׂאָר הַבְּהֵמוֹת. וְכֵן חֵבִית¹⁹ שֶׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקִין מְקַפֵּת צְמִיד פְּתִיל וְעֲשֵׂה אוֹתָהּ גּוֹלֵל לְמַת - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ²⁰ טָמֵא טָמְאֵת שֶׁבָּעָה, וְהַחֵבִית וְהַמְשָׁקִין טְהוֹרִין²¹.

(19) של חרש. (20) לפני שפירשה מן הקבר. (21) מפני

פָּרָק שְׁבִיעִי

1 יבאר בית סתום והמת בתוכו והמת בתוך הבית וכו
 2 פתחים הרבה נעולים או פתוחים, חשב להוציאו באחד
 3 מהם, ובתים הפתוחים לאכסדרה והמת באחד, אימתי הקבר
 4 מטמא מכל סביביו, כלל גדול בטומאה שבוקעת ועולה
 5 ובוקעת ויורדת.

1 טמא⁴². היתה שוה⁴³: הנוגע בה מטפח הסמוך
 2 לקרקעיתה⁴⁴ ולמעלה - טמא⁴⁵, מטפח ולמטה -
 3 טהור. נקב ארון בסלע והכניס המת בתוכה כמו
 4 נגר⁴⁶ - הנוגע בה מפל מקום טהור, חוץ ממקום
 5 פתחה.

13 א. בית סתום² שהמת בתוכו, או שהיה לו פתח
 14 [ויפרץ את פצעימיו]³ וסתמו - מטמא מפל סביביו,
 15 והנוגע בו מאחוריו או מגגו - טמא שבעה, מפני
 16 שהוא פקקו סתום⁴. נפתח בו פתח, אפלו סתמו,
 17 אם לא פרץ פצעימיו - הנוגע בו מאחוריו ומגגו
 18 טהור, ואין טמא אלא כנגד הפתח. וכמה יהיה
 19 שעור הפתח? שלם המת⁵ - פתחו בארבעה
 20 טפחים⁶, וכזית מן המת - פתחו בטפח, וגדול
 21 מפזית - הרי הוא כמת ופתחו בארבעה.

31 שלא נעקר מעולם ממקומו. (32) זה נקרא "קרקע
 עולם" שאינו מטמא, שאם לא כן, יספיק קבר אחד לטמא
 את כל העולם. (33) חדר קטן. (34) על הארון.
 35 הנפש [=החדר הקטן]. (36) קבר סתום האמור בכל
 מקום משמעותו בניין שעל גבי קרקע במקום שהמת קבור
 בו, אבל הנוגע בקרקע בצידי הקבר, אינו טמא. ואפילו בניין
 אינו מטמא מצדדיו, אלא כשבמקום המת יש טפח על טפח
 ברום טפח פנוי, ואם אין שם חלול כזה הרי זו טומאה
 רצוצה. (37) נקט לשון נקבה בהתאם ללשון משנתנו.
 [מצאנו במקרא פעם אחת ארון בלשון נקבה: "וארון
 אלוקים נלקחה" (שמואל-א ד, יז). והרב מאיר מרוטנברג
 בפירושו למשנתנו כותב מפני שהארון חצוב באבן ואבן
 לשון נקיבה]. (38) במשנה שם לא נאמר, שהמדובר
 בחקוקה בסלע, ורבינו בפירושו למשנה זו כותב שלמד מן
 התוספתא (פרק י הלכה ז) שהמשנה מתכוונת לחקוקה
 בסלע. פירוש, צוק סלע היה בולט בראש ההר ובו הקבר
 חקוק. (39) במקום שהסלע רחב יותר ממקום הקבר.
 40 ככל קרקע עולם, שהרי הסלע הוא חלק מן ההר.
 41 במקום הצר, שאם תמשיך קו מאונך ממקום נגיעתו
 בכיוון ההר, יגע הקו במקום הקבר ממש. (42) מפני שאינו
 כקרקע עולם דין כולו כארון. (43) כותלי הסלע זקופים
 בקו ישר. (44) משולי הקבר. (45) פסק כרבי יהושע
 במשנתנו, שטפח אחד הסמוך לשולי הקבר נגרר אחריו,
 ולמטה מזה הוא כקרקע עולם. (46) יתד גדולה. נראה
 שהכוונה לחור עמוק וצר ומכניסים לתוכו את המת דרך
 ראשו או רגליו וחור שכזה אינו כארון ממש ולפיכך הסלע
 הוא כקרקע עולם.

2) תוספתא אהלות פט"ז ה"י, גמרא בבא בתרא יב, א. בית
 שהמת בתוכו ויש בו פתח, כל הנמצא בבית ואפילו הנמצא
 תחת המשקוף בחלקו שמחוץ לדלת הנעולה מיטמא באוהל.
 מפני שהמת יצא דרך הפתח הזה ויעבור דרך המשקוף, והרי
 כל זה אהלו. אבל הנוגע בקורות הבית מבחוץ - טהור.
 3) חתיכות עץ הנתונות בין הדלת והקיר, ובכללן משקוף
 ומזוזות. כל זמן שלא פרוץ אותם לא יצא מדין פתח, ולפיכך
 אפילו סתמו אינו מטמא אלא כנגד הפתח, כמו שנתבאר
 למעלה. (4) דין קבר סתום נתבאר למעלה בפרק ששי.
 5) אף-על-פי שאין בו כזית, כגון נפל קטן. (6) ואם אין בו
 כשיעור זה, דינו כסתום (אהלות פ"ג מ"ו).

22 ב. המת בתוך הבית⁷ ובו פתחים הרבה, בזמן שכלם
 23 נעולים⁸ - כלם טמאים⁹, והיושב בצד כל פתח מהן
 24 תחת התקרה היוצא על הפתח - נטמא¹⁰. נפתח
 25 אחד מהן, או שחשב להוציאו באחד מהן, ואף על
 26 פי שחשב אחר שמת המת¹¹, אפלו חשב להוציאו
 27 בחלון שהיא ארבעה¹² על ארבעה - הציל¹³ על
 28 הפתחים פלן, ואין טמא אלא כנגד הפתח שנפתח
 29 או שחשב עליו, והשארו טהורין¹⁴, מפני שהן
 30 נעולין¹⁵ והרי אין הבית פקקו סתום¹⁶. וכן אם
 31 התחיל לחתור פתחו¹⁷ להוציאו בו - משיתחרר ארבעה
 32 על ארבעה¹⁸ הציל על הפתחים פלן. היה שם פתח
 33 סתום וחשב להוציאו והתחיל לפתחו - משיתחיל
 34 לפתח הציל על הפתחים פלן¹⁹. היו בו²⁰ חלונות
 35 הרבה²¹ וכלן מוגפות - פלן טהורות²². נפתחו²³ -
 36 פלן טמאות²⁴, ולא הצילו על הפתחים²⁵. פתח
 37 קטן²⁶ בתוך פתח גדול²⁷ - המאחיל על גבי שניהם²⁸
 38 טמא. חשב להוציאו בקטן - טהר קטן את הגדול²⁹.
 39 היו שניהן מתאימין³⁰ - המאחיל על גבי שניהם
 40 טמא³¹. חשב להוציאו באחד מהן - טהר את
 41 חבירו³². היה לבית³³ פתח אחד לצפון ופתח לדרום,

6 ט. מערה שהקבר⁴⁷ בתוכה וחרר לפני המערה:
 7 בזמן שהחרר לאויר⁴⁸ - העומד לתוכה טהור⁴⁹,
 8 ובלבד שלא יגע במשקוף המערה⁵⁰; ובזמן שהחרר
 9 מקרה: אם היה בה [מגלה בצד המערה] ארבעה
 10 טפחים על ארבעה טפחים או יותר - הנכנס לשם
 11 טהור; היתה פחותה מארבעה על ארבעה - הנכנס
 12 לשם טמא ואף על פי שלא נגע בפתח המערה.

47) כלומר, מקום קבורה למתים רבים. (48) פירוש, שאין
 תקרה על גבה. (49) אפילו הוא עומד קרוב לקבר. ואף על
 פי שגזרו טומאה על ארבע אמות סמוך לקבר, בחצר שיש
 לה מחיצות לא גזרו. (50) גייסת רבינו בתוספתא שם היא:
 "כמה דברים אמורים (שבפחות מארבעה טפחים מן הקבר
 טמא)? בזמן שאינה פתוחה לאויר, אבל בזמן שהיא
 פתוחה לאויר אפילו מרוחק מן השקוף (המשקוף) כל
 שהיא, הנכנס לתוכה טהור ובלבד שלא יגע בשקוף."

9 מוגף⁴⁴, וּנְכַנְסָה טְמֵאָה לְפָנֵים⁴⁵ דְּרֶךְ חֲלוֹן⁴⁶ - הַבַּיִת
10 הַחֵיצוֹן טְהוֹר⁴⁷, מִפְּנֵי שֶׁהַטְּמֵאָה חוֹזֶרֶת וְיוֹצֵאת דְּרֶךְ
11 הַחֲלוֹן שֶׁנְּכַנְסָה בּוֹ⁴⁸.

(36 תוספתא שם. 37) מקום לפני הבתים שפתחים לתוכו, והוא מוקף משלושה צדדים ותקרה מכסה עליו. (38) רבינו קורא כאן לאכסדרה "בית שער" (כסף-משנה), כנראה מפני שהיא כמבוא לבית. (39) כאילו כבר הוציאו את המת דרך האכסדרה ונטמאה, וממנה נכנסת הטומאה לבתים. (40) כגון שיש לבית שהמת בתוכו עוד פתח שלא מצד האכסדרה, וקרוביו מתכוונים להוציאו דרך פתח זה. (41) פירוש, האכסדרה טמאה מפני שהיא טפילה לבית. (42) בכת"י תימן הגירסא: והבתים טהורים. וגירסא זו נכונה. והמדובר, כשפתח בית המת נעול (כסף-משנה). [נתמזה הדבר, למה האכסדרה טמאה כשפתח הבית נעול, הלא אפילו האסקופה שתחת המשקוף מחוץ לדלת הנעולה - טהורה? ובסדרי טהרות לאדמו"ר הגאון מראדזין מפרש, שהמדובר כשלא ידוע אם יוציאו את המת דרך האכסדרה או לא. ומה שכתב "ואם לאו", פירושו שאין מנהג קבוע להוציא דרך האכסדרה, ולפיכך טימאו את האכסדרה מספק, אבל אינה מביאה את הטומאה לבית מספק]. (43) תוספתא שם. הדלת שבין החדר והבית החיצון נעולה. (45) לחדר הפנימי. (46) שבחדר. (47) ואף-על-פי שהטומאה עתידה לצאת דרך פתחו. (48) ומה שאמרו אין החלונות מצילים על הפתחים, המדובר כשהטומאה לא נכנסה דרך החלון.

12 ד. אֵין הַקְּבָרִי⁴⁹ מְטַמֵּא מִפְּלִי סְבִיבֵי⁵⁰ עַד שִׁיְהִיָּה שֵׁם
13 חָלָל טַפַּח עַל טַפַּח עַל רוּם טַפַּח⁵¹. אֶפְלוּ הַגְּבִיָּה
14 הַבְּנִין עַל גְּבֵי חָלָל טַפַּח עַד לְרִקְיעַ - הַפֶּלֶל⁵² טַמֵּא⁵³,
15 לְפִי שֶׁהַכֹּל כְּקָבָר⁵⁴. הֵיחָה טְמֵאָה רְצוּצָה⁵⁵ וְלֹא הָיָה
16 שֵׁם חָלָל טַפַּח - טְמֵאָה בּוֹקְעַת וְעוֹלָה, בּוֹקְעַת
17 וְיורֶדֶת, וְאֵין טַמֵּא אֲלֵא הַנוֹגֵעַ כְּנֹגֵד הַטְּמֵאָה
18 מְלַמְעָלָה אוּ הַמְאָהִיל עָלֶיהָ מְלַמְעָלָה, אוּ הַנוֹגֵעַ
19 כְּנֹגְדָהּ מְלַמְטָה אוּ מֵה שֶׁהָאֵהִיל עָלָיו מְלַמְטָה⁵⁶;
20 אֲבָל הַנוֹגֵעַ בְּצַדֵּי הַבְּנִין - טְהוֹר.

(49) אהלות פ"ז מ"א. "הטומאה בכותל ומקומה טפח על טפח, כל העליות שעל גבה, ואפילו הן עשר, כולן טמאות". (50) פירוש, מבחוץ, כדין קבר סתום. (51) מקום פנוי למעלה מן הטומאה. (52) הנוגע בכתלי הבנין מבחוץ, בגגו ובקרקעיתו. (53) שם. (54) כקבר סתום. (55) לחוצה במקום צר. במשנה: "נפש אטומה". (56) שהקבר האהיל עליו.

21 ה. זֶה פְּלִלִי⁵⁷ גְּדוֹל בְּטַמְאָת מַת: שֶׁפֶל דְּבַר הַמְטַמֵּא
22 בְּאֵהָל מִן הַמַּת, אִם הִיָּה רְצוּץ, שְׁאֵין לוֹ חָלָל טַפַּח
23 - הַרִי הַטְּמֵאָה בּוֹקְעַת וְעוֹלָה עַד לְרִקְיעַ, בּוֹקְעַת
24 וְיורֶדֶת עַד הַתְּהוֹם, וְאֵינָה מְטַמְאָה מִן הַצְּדָדִין.
25 פִּיצַד? פְּרִי שֶׁל תְּבוּאָה⁵⁸ אוּ גַל שֶׁל אֲבָנִים וְכַזוֹת מִן
26 הַמַּת בְּתוֹכוֹ, וְכֻלֵּים פִּצַּד הַטְּמֵאָה וְאֵינָן נוֹגְעִין בָּהּ -
27 כְּלִים טְהוֹרִין, וְכֹל כְּלֵי שֶׁבְּתוֹךְ הַגַּל מְכֻנָּן כְּנֹגֵד

1 וְחָשֵׁב לְהוֹצִיאֹו בְּצַפּוֹנֵי, וְאַחַר כֵּן פָּאָו אֶחָיו אוּ
2 קְרוֹבָיו וְאָמְרוּ: אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ אֲלֵא בְּדְרוּמֵי -
3 טְהוֹר דְּרוּמֵי אֶת הַצְּפּוֹנֵי³⁴, וּבִלְבָד שְׁלֵא יַעֲרִים³⁵. וְאִם
4 הַעֲרִים - שְׁנִיְהוֹן טְמֵאִים.

(7) שם פ"ז מ"ג. (8) והוא-הדין אם כולם פתוחים. (9) מפני שאין אנו יודעים באיזה פתח יוציאוהו, כולם נחשבים כפתח אחד. וכשיוציאוהו באחד הפתחים אין אנו אומרים הובר הדבר למפרע, שפתח זה הוא הטמא ונטהר את הכלים שכנגד שאר הפתחים, מפני שבדברים שהם מן התורה "אין ברירה", פירוש: אין מטהרים או מתירים מסברא שכזו. (10) ביאור למה שאמר: כולם טמאים. (11) כבית-הלל שם. (12) טפחים. (13) מטומאה. (14) הכלים שהעמידו תחת המשקוף מחוץ לדלת אחר שנפתח האחד או שחשב, אבל הכלים שנמצאו שם לפני כן נטמאו ואין חוזרים לטהרתם למפרע מפני שבדאורייתא "אין ברירה" (רבה ור' אושעיא, ביצה י, א). (15) ובוודאי יוציאו את המת דרך הפתח הפתוח או דרך זה שחשב עליו. (16) מפני שלא נפרצו פצימיו. (17) לפתוח פתח חדש. (18) במשנה שם: "ומודים (בית-הלל) בפתח בתחילה, שיפתח ארבעה טפחים. אבל בפחות משיעור זה אינו מציל (ראה באות הבא). (19) בפתח סתום אמרו בית-הלל שמשעתחיל לפתחו - מציל, ואין זה דומה לפותח פתח במקום שלא היה שם מעולם. (20) בבית שפתחיו נעולים. (21) תוספתא אהלות פ"ח, ה"ד. (22) כשלא חשב להוציא את המת דרך חלונות. (23) אפילו בלי כוונה להוציא דרכם את המת. (24) הטומאה עוברת דרך הפתיחה. (25) אין דרך להוציא מת דרך החלון, ולפיכך אפילו חלונות פתוחים אינם מצילים על הפתחים אלא אם חשב להוציאו דרכם (הר"י קורקוס. וראה כסף-משנה). (26) שם. (27) בבתים גדולים נהגו לעשות פתח גדול כעין שער להכניס משאות גדולות, ובשער דלת קטנה ליציאה וכניסה של אנשים. (28) פירוש, כל אחד מהשנים. (29) ואין אנו אומרים שהקטן בטל לגבי הגדול. לא כתב מהו הדין אם חישב להוציא בגדול, מפני שאם יפתח הגדול גם הקטן נפתח עמו. (30) שהעמיד מזווה בתוך השער הגדול, והעמיד שתי דלתות מתאימות. ואפילו אם המזווה אינה באמצע הפתח אלא משוכה לצד אחד והדלתות מתאימות בגבהן אבל אינן שוות ברחבן (ע"פ הר"ש). (31) דין זה פשוט, ונכתב כעין הקדמה לדין הבא אחריו. (32) ואין אומרים ששניהם פתח אחד. (33) תוספתא שם. (34) מחשבת קרובי המת מבטלת מחשבתם של הרחוקים. (35) שלא יעשו זאת מתוך כוונה לטהר מתחילה את הפתח הדרומי, ואח"כ יבואו הקרובים ויטהרו את הצפוני. [ואפילו לדעת רבה ור' אושעיא (ביצה י, א) שהכלים שנמצאו בפתח לפני שחשב טמאים, תועיל ההערמה להשתמש בפתח הדרומי עד שיבואו הקרובים ויקבעו להוציא דרכו את המת].

5 ג. בְּתֵימִם³⁶ הַפְּתוּחִין לְאֶכְסְדְרָה³⁷ וְהַמַּת בְּאֶחָד מֵהֶן:
6 אִם הִיָּה רְצוּץ שֶׁל מַת לְצֵאת בְּאֶכְסְדְרָה - הַרִי הַבַּיִת
7 שְׁעָר³⁸ וְהַפְּתִים טְמֵאִים³⁹; וְאִם לְאוֹ⁴⁰ - בֵּית שְׁעָר
8 טְמֵא⁴¹, וְהַבַּיִת טְהוֹר⁴². הַחֲדָרִי⁴³ שֶׁלְפָנֵים מִן הַבַּיִת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ואינו מטמא באוהל, שהרי עצם כשעורה אינו מטמא באוהל. (6) ואפילו בימות החמה שדינו כרשות הרבים, וכלל בדיניו 'ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור', כאן טמא, מפני שהחזקה טומאה.

20 ב. בנה⁷ (בה) בית⁸ ועליה על גביו: אם היה פתחה של עליה כנגד פתחה של בית⁹ - העליה טהורה¹⁰, שאפילו [היה] הקבר פתח משקוף הפתח - העליה טהורה, שהרי הוא אהל על גבי אהל, כמו שיתבאר¹¹; ואם לא היה מכון¹² - אף העליה טמאה, שמא אסקפת עליה על הקבר, והרי העליה מאהילה על הקבר¹³.

7 שם פי"ז מ"ה. (8) בשדה שאבד בו קבר. (9) ואינו עורף על פתח הבית לא מכאן ולא מכאן, וגם אינו בולט מחוץ לפתח הבית. (10) בכל מקום שהמת מונח, חוצץ הבית מפני הטומאה שלא תכנס לעליה. (11) לקמן פט"ז ה"ג. (12) אלא עורף קצת. (13) חוששים אנו שמא הטומאה נגד הכותל עצמו מחצי עביו ולחוץ ובוקעת ועולה וכשמגיעה לפתח העליה במקום שהיא עורף על פתח הבית, היא נכנסת לפנים, אבל אם היא בכותל מחציו ולפנים דינה כאילו היא בתוך הבית, ותקרת הבית חוצצת ואינה נכנסת לעליה (סדרי טהרות).

27 ג. ושרדה זו¹⁴ מתר לזרע בתוכה כל זרע¹⁵, לפי שאין שרשי זרעים מגיעים עד לקבר¹⁶. אבל אין נוטעין בתוכה אילני מאכל, מפני שהשרשים מגיעין עד למת. התלוליות¹⁷ הקרובות לעיר¹⁸ הסמוכה לבית הקברות או לדרך בית הקברות, אהד תדשות ואחד יישנות - הרי אלו בחזקת טמאה, מפני שהנשים קוברות שם את הנפלים¹⁹, ומפי שחין קוברין שם איברייהן²⁰. אבל הרחוקות - התדשות טהורות²¹, והיישנות טמאות, שמא היו קרובות²² מעיר שתרבה או מדרך שאבדה²³. ואי זהו תל קרוב? כל שאין שם תל אחר קרוב יותר ממנו. וישן? שאין אדם זורק²⁴.

14 שם פי"ח מ"ג. (15) גירסת רבינו במשנה: "נזרעת כל זרע". שאין שרשי זרעים מגיעים עד לקבר. כלומר, עד מקום המת ממש, ועפר הקבר מותר בהנאה (רבינו בהל' אבל פי"ד ה"כ). ולטומאה אין לחשוש, מפני שמחובר אינו מקבל טומאה, ואחרי הקצירה גם-כן לא יקבלו טומאה כל זמן שלא נתלחחו אחר קצירתם באחד משבעת המשקין (הל' טומאת אוכלין פ"א ה"א-ב). (16) ויונקים ממנו, והפירות גדלים מלשדו, והמת אסור בהנאה מן התורה. מלשדו של רבינו כאן משמע שאילני סרק מותר לנטוע לכתחילה, ראה 'כסף משנה'. (17) גבעות נמוכות, מלשון תל. (18) שם פט"ז מ"ב, כפי שנתפרשה בגמרא כתובות כ, ב. (19) כתובות, שם. ותוספתא אהלות, שם. וחוששים אנו שמא הלכה שם אשה יחידה וקברה נפל, ואין איש יודע על זה. (20) שנשרו מחמת המחלה ומטמאים באוהל. (21) שאשה אינה הולכת שם יחידה, ואם הלך עמה עוד מי

1 הטמאה מלמעלה או מלמטה טמא, שהטמאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. ואם היה מקום הטמאה לחול טפח על טפח⁵⁹ על רום טפח - הוא פקקבר סתום ומטמא מפל סביביו.

(57) שם; פט"ו שם. (58) שם פט"ו מ"ז, והמדובר כשהכרי והגל מונחים בחוץ. ראה ה"ו. (59) תוספתא שם.

5 ו. בית שמלאו⁶⁰ עפר או צורות⁶¹ - הרי זה בטל הפית⁶² והרי הוא כגל של עפר או צורות, ואם היה טמאה בתוך העפר - בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, וכלים שבצדיה בתוך העפר טהורים.

(60) שם מ"ז. (61) חציץ. (62) כאילו אין כאן בית כלל, אלא עפר וצורות. ואם נשאר אויר טפח על טפח בין הגל ובין התקרה, הרי זו "נפש אטומה". רבינו גורס במשנה: "ביטלו", פירוש, אם מילא בכוונה את הבית עפר, ואפילו צורות שאינם נדבקים לגוש אחד - ביטל במעשה זה, שנעשה בכוונה, את הבית. ראה 'תוספות יום טוב' למשנתנו שגורס בהלכה זו: "הרי זה בטל אצל הבית". אולם בספרים שלנו, וכן בכת"י תימן, הגירסא: "ביטל הבית".

9 ז. טמאה שהיא רצוצה⁶³ כותל וסמך סכה לפתל⁶⁴ - הסכה טמאה, שהרי נעשה הפתל צד מצדי האהל. ואף על פי שהצדדין טהורים לנוגע אלו לא היה עליהן אהל, אבל משנעשה עליהן אהל - האהל פלו טמא, שהרי הטמאה בתוכו⁶⁵.

(63) רבינו מפרש את הבבא האחרונה של המשנה שם: "סמך לה סוכות" בטומאה רצוצה, וכן כתב בפירושו על המשנה (ראה ראב"ד). (64) "ושם עליו המשקוף" (רבינו בפירושו למשנה). (65) הכותל נעשה חלק מן הסוכה, והטומאה שהיא בכותל כאילו מונחת בתוך הסוכה.

פרק שמיני

(1) יבאר דין שדה שאבד קבר בתוכה, ואם מותר לזרוע או לנטוע בו, התלוליות הקרובות לעיר או הרחוקות וסמוכות לבית הקברות, קבר הנמצא או קבר הידוע אם מותר לפנותו, וקבר המזיק לרבים, הפוגע במת מצוה והמוצא קבר או מת שחייב לציין, ובמה וכיצד מציין.

14 א. שדה² שאבד קבר³ בתוכה - עפרה⁴ מטמא פמגע ובמשא פבית הפרס, שמא נדוש הקבר⁵ בה ויהיו עצמות פשעורה בתוך עפרה. וכל השדה פלה - המאהיל עליה נטמא⁶. ואם העמיד בתוכה אהל - נטמא כל מה שיש באהל, שמא האהל שהעמיד באותה שדה על הקבר הוא מאהיל.

(2) אהלות פי"ח מ"ג. (3) ידוע שיש בו קבר, ואין אנו יודעים את מקומו. בבבא הראשונה שם, שנינו דין שדה שנחרש בו קבר, אלא רבינו כתב מקצת דיניו למעלה (פ"ב הט"ז), ולכן מתחיל כאן בבבא שניה שבמשנה, ולקמן פי"י ממשיך ומבאר דיני קבר שנחרש. (4) אם לקח מהשדה עפר, והניחו במקום טהור. (5) נדרס ברגלי עוברים ושבים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ח' אדר ב' - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנקבר מדעת בעל הקרקע, ולפיכך קנה מקומו ונאסר בהנאה.

ז. הפוגע⁴² במת מצוה⁴³: אם מצאו בתוך התחום⁴⁴

16 - מביאו לבית הקברות; מצאו חוץ לתחום, אפלו

17 בתוך שדה פרנס⁴⁵ - קנה מקומו, ויקבר במקום

18 שנמצא⁴⁶. מצאו על המצבר⁴⁷ - מסלקו לצדידין. שדה

19 בור⁴⁸ מצד זה ושדה ניר⁴⁹ מצד זה - קוברו בשדה

20 בור⁵⁰. שדה ניר ושדה זרע - קוברו בשדה ניר. שדה

21 זרע ושדה כרם - קוברו בשדה זרע⁵¹. שדה אילן⁵²

22 ושדה כרם - קוברו בשדה כרם⁵³, מפני אהל

23 הטמאה⁵⁴. היו שגיהן שוין - קוברו לאי זה צד

24 שיש⁵⁵.

25

(42) "ירושלמי" נזיר פ"ז ה"א. (43) שאין לו קוברים, ומצוה על הפוגע בו לקברו. (44) של בית הקברות, היינו עד אלפיים אמה. (45) צמח ריחני יקר מאוד, ומשתמשים בו כתבלין למיני מאפה ולתבשילים. (46) זו אחת מתקנותיו של יהושע בן נון שנמנו במסכת בבא-קמא פא, א. ושם עמוד ב - אמרו: שעל-מנת-כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. (47) במקום שרבים עוברים ושבים, ואם יקברנו שם ייטמא באוהל. (48) שדה שלא נחרש ולא נזרע. (49) חרוש. (50) כללו של דבר: יש לצמצם את ההפסד עד כמה שאפשר. (51) בכרם, ההפסד יותר גדול. (52) עצי פרי אחרים. (53) ואף-על-פי שהפסדו של כרם גדול יותר. (54) הגפנים נמוכים ואינם מאהילים על הקבר, ואפשר לגשת ולבצור את הענבים מבלי להאהיל על הקבר, אבל אילנות אחרים ענפיהם גדלים בגובה רב, ומאהילים על סביבותיהם ויטמאו באוהל המת את המתקברים אליהם. דין זה שנוי במחלוקת ב"ירושלמי" שם, אם להעדיף הצלה מן הטומאה או הקלת בצירת הענבים, ופסק רבינו שלהנצל מן הטומאה עדיף.

ח. קבר הנמצא⁵⁵ - מטמא למפרע⁵⁶. ואם בא אחר

26 ואמר: פרי לני⁵⁷ שלא יהיה פאן קבר, אפלו קדם

27 לעשרים שנה - אינו מטמא אלא משעת מצואה

28 ואילך.

29

(55) תוספתא טהרות פ"ד ה"ו. (56) כל הטהרות שנעשו במקום זה, אפילו זמן רב לפני שנמצא הקבר - טמאים. (57) בטוח אני, ללא כל ספק.

ט. כל המוצא⁵⁸ קבר או מת או דבר שטמא באהל

30 מן המת - חיב לצנין עליו, פדי שלא יהיה תקלה

31 לאחרים. ובחלו של מועד היו יוצאין מבית דין

32 לצנין על הקברות. אין מצנינין על כזית מצמצם מן

33 המת⁵⁹, לפי שסופו יחסר פארץ⁶⁰. ובמה מצנינין?

34 בסיד⁶¹. ממחה ושופף על מקום הטמאה. אין

35 מעמידין⁶² את הציון על גבי הטמאה⁶³, אלא יהי

36 עודף מפאן ומפאן בצדי הטמאה, שלא להפסיד את

37 הטהרות⁶⁴. ואין מרחיקין⁶⁵ את הציון ממקום

38 הטמאה, שלא להפסיד את ארץ ישראל⁶⁶. ואין

39

שהוא - היה הדבר מתגלה. (22) ואז קברו שם נשים נפליהן. (23) ושמא הובילו שם מת ערב שבת בין השמשות, ולא הספיקו להביאו לעיר וקברוהו שם, וברכות הימים נשכה הדבר. (24) כרבי יהודה, שם במשנה.

ד. שדה בוכים²⁵, והוא המקום הקרוב לבית

2 הקברות שהנשים יושבות שם ובוכות, אף על פי

3 שעפרה טהור, שהרי לא החזקה שם טמאה - אין

4 נוטעין אותו ואין זורעין אותו, שלא להרגיל²⁶ רגל

5 אדם לשם, שמא יש שם טמאה. מפני שהוא קרוב

6 לבית הקברות פבר נתיאשו בעליו²⁷ ממנו, לפיכך

7 אפשר שיבוא אדם ויקבר בו, מפני זה חששו ל²⁸

8 ועשוין²⁹ מעפר מקום זה תנורים לקדש, שהרי לא

9 החזקה שם טמאה.

(25) אהלות שם מ"ד. (26) שלא ירבו ללכת שם כדי לטפל בזרעים ולאסוף את היבול. (27) מועד קטן ה, ב. (28) רק חשש יש בדבר שאינו מספיק לגזור טומאה, אלא להתרחק מן המקום. (29) פירוש, מותר לעשות.

ה. קבר³⁰ הנמצא³¹ - מתר לפנותו³²; ואם פנהו -

11 מקומו טמא³³ ואסור בהניחה³⁴ עד שיבדק, פמו

12 שיתבאר³⁵. וקבר הידוע³⁶ - אסור לפנותו³⁷; ואם

13 פנהו - מקומו טהור³⁸ ומתו בהניחה.

(30) הדינים שבהלכה זו ובהלכה שלאחריה, נמצאים בארבע גירסאות שונות בארבעה מקומות: א, בתוספתא אהלות פ"ז. ב, בבבלי סנהדרין מז, ב. ג, ב"ירושלמי" נזיר פ"ט ה"ג. ד, במסכת שמחות פ"ד, ודברי רבינו כאן מתאימים לגירסה שב"ירושלמי". (31) שלא ידעו שיש שם קבר. (32) מכיוון שלא היה הדבר ידוע שיש שם קבר, יש להניח שנקבר שלא מדעת בעלים, ולפיכך לא קנה מקומו ומותר לפנותו. (33) פירוש, כל סביבות הקבר צריך בדיקה, שמא היה כאן בית קברות, ואחר הבדיקה יהיה טהור. ומדובר כשנמצאו שלושה קברים (כסף-משנה), שקבר אחד אינו מצריך בדיקה. ראה לקמן פ"ט. (34) לא אסור בהנאה ממש, שהרי קרקע עולם אינה נאסרת, אלא שלא ידעו שם בהמות ולא ינהגו שם מנהג קלות ראש מפני כבוד המתים, כמו שאמרו במגילה כט, א - בכל בית קברות (כסף-משנה). ראה ה' אבל פ"ד ה"ג. (35) לקמן פ"ט. (36) ידוע שאין שם אלא מת אחד, ומסתמא נקבר מדעת בעל השדה. (37) מפני שהמת קנה מקומו. (38) הקרקע לא נטמא וקברים אחרים אינם, ומטעם זה מותר לאכול ולשתות שם (כסף-משנה).

ו. קבר שהוא מזיק את הרבים³⁹ - מפנין אותו⁴⁰, ומקומו טמא ואסור בהניחה⁴¹.

15

(39) הקבר הוא במקום שרבים עוברים שם ומיטמאים באוהל. (40) חובה לפנותו לטובת הרבים. וזהו ההבדל שבין דין זה ובין קבר הנמצא, שם כתב רבינו "מותר לפנותו", וכאן כתב "מפנים אותו". (41) מדובר במת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שפוך על המקום. (77) שהרי המקום צויין בסיד. (78) כלומר, חתיכות חרס דקות (ויש מפרשים: מין אדמה לבנה, אינה לבנה כסיד). (79) רגילים לתת חרסית בין אבני הבנין. (80) קליפה דקה של סיד היתה על יד האבנים. (81) משמע שאם יש ביניהן חרש, טהור אפילו בסיד מרודד. ואם יש ביניהן שכבה עבה של סיד, טמא אפילו אם יש שם חרס. (82) שם. (83) המקום המצויין. (84) אנו תולים שהציון המקיף את כל השדה מכריז על טומאת כל השדה. (85) ולפיכך הוצרך לציין את כל מיצרי השדה (רש"י. ראה למעלה ה"ט). והמיצרים עצמם טהורים, מפני שיש לתלות שמקומם הוא העודף שנאמר למעלה בה"ט (ראה 'תוספות' שם ד"ה דאמר).

יום ש"ק ט' אדר ב' ה'תשע"ט

פרק תשיעי

1) יבאר דין מי שהיה חופר בשדה ומצא מתים רבים או הרגים אם חושש לבית הקברות, היה חופר ומצא מת מושכב כדרך הנקברים או שנים או שלושה אם צריך לבדוק, ודין גוים אם יש להם טומאת קברות, למי יש תבוסה ושכונת קברות, וכיצד בודקים, גל טמא שנתערב עם שני גלים טהורים, המאהיל על בור שמפילים בו נפלים, ואם הוא ספק מה דינו.

17 א. מי שהיה חופר בשדה ומצא מתים רבים בגמא
18 אחת זה על גב זה או זה בצד זה, או שמצא
19 הרגים, או שמצא מת יושב או ראשו בין ברקיו -
20 אינו חושש שמא מקום זה בית הקברות היה²; אלא
21 נוטל המת שמצא, ונוטל כל העפר התחוח³
22 שמתחתיו, וחופר בבתולת קרקע⁴ שלש אצבעות⁵,
23 ומוציא הכל, ושאר השדה בחזקת טהרה כשהיתה
24 קודם שיימצא. ועפר זה עם שלש אצבעות שחופר
25 הוא הנקרא תבוסת המת⁶.

2) מפני שיהודים אינם קוברים כך. (3) העפר הרך.
4) אדמה שלא הזיזה מעולם ממקומה. (5) כעובי שלוש אצבעות. (6) עפר שהתבוסס בדם המת. מלשון המקרא (יחזקאל טו, 1): מתבוססת בדמך.

26 ב. שדה שנהרגו בה הרגים⁷ - מלקט כל העצמות
27 שבה, והרי היא טהורה⁸. וכן המפנה קברו⁹ מתוך
28 שדהו - מלקט כל העצמות עצם עצם והרי היא
29 טהורה וכן בור שמטילים בתוכו נפלים או הרגים¹⁰
30 - מלקט כל העצמות שבו עצם עצם והרי הוא
31 טהור¹¹.

7) והם מוטלים על פני השדה גלויים. והמדובר כשיש להם קוברים, שאם אין להם, דינם כמת מצוה ואסור לפנותם. (8) ואינו צריך ליטול את תבוסתם. (9) שקבר שם המת על מנת לפנותו (רא"ש שם). [ובמשנה אחרונה למשנתנו מפרש על פי התוספתא שם הלכה ה': "מי שנפחת קברו לתוך שדהו אומרים לו לקט עצם עצם והכל טהור". פירוש, שהיה קבר לא רחוק משדהו ונפרצה מחיצת הקבר ונתלגגל

1 מצינין על הודאות, שהרי הן ידועין לכל, אלא על
2 הספקות, כגון שדה שאבד בה קבר והספקות⁶⁷
3 והפצרות⁶⁸.

(58) משנה, מועד קטן ב, א. ובגמרא שם (ה, א) הסמיכו דין זה על המקרא (יחזקאל לט, טו): "וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון". (59) שם עמוד ב. (60) ופחות מכזית אינו מטמא באוהל, ולא הטריחו חכמים לעשות לצורך זמן קצר. (61) מעשר שני פ"ה, מ"א. (62) מועד קטן ה, ב. (63) בדיוק על מקום הטומאה בלבד. (64) לפעמים לא ירגיש האדם בציון עד שיגיע למקומו ממש, ואפשר שיאהיל על הטומאה שלא מדעתו. (65) ריחוק גדול. (66) שלא לצמצם את שטחה הטהור. לפיכך מרחיב כל שהוא את הציון. (67) עצים העומדים לפני מגדר בית הקברות, וענפיהם סוככים על שטח מסוים מחוצה לו, וחוששים שמא נמצא קבר תחת העץ. (68) אבנים בולטות מן הגדר לחוץ, ושמא צידה הפנימי של האבן מאהיל על קבר ונעשית כולה אוהל הטומאה.

4 י. מצא⁶⁹ שדה מצינת ואין ידוע מה טיבה⁷⁰: אם
5 אין בה אילנות - בידוע שאבד בה קבר⁷¹; יש בה
6 אילנות - בידוע שנחרש בה קבר⁷², כמו שיתבאר⁷³.

(69) שם. (70) אם זה שדה שנחרש בו קבר או שאבד בו קבר. יש הבדלי דינים רבים בין שני שדות אלה (ראה למעלה ה"א, ולקמן פ"י) ואחד מהם: נחרש אינו מטמא באוהל מפני שאין במקום אחד שיעור טומאת אוהל, שעצם כשעורה מטמא במגע ומשא בלבד, ושדה שאבד בו קבר מטמא באוהל, שמא האהיל על מקום הקבר. (71) ולפיכך לא ניטעו בו אילנות, מפני שאסור לנטוע בשדה שאבד בו קבר (למעלה ה"ג). ומדובר בשדה ראויה לעצי פרי ('תוספות' שם ד"ה ישי). (72) ומותר לנטוע בה [רש"י פירש שם אחרת, אבל מדברי רבינו לקמן פ"י ה"י משמע כפירושנו]. [בגמרא שם הקשו למה ציינוה, הלא אין מצינינים אלא המקומות המטמאים באוהל? ותירצו, כגון שאבד בה קבר וחרשו (באיסור או בטעות) והותרה נטיעה ונטעו אילנות והציון נשאר. ואין לחשוש, שמא נטעו בטעות בלי חרישה, מפני שנטיעה יש לה פירסום, ונמשכת זמן מסוים, ובוודאי היה חכם שבעיר מעכב (ראה לקמן, שם). (73) שם.

7 יא. מצא⁷⁴ אבן מצינת - תחתיה טמא. היו שתיים⁷⁵:
8 אם יש סיד ביניהם⁷⁶ - ביניהם טמא⁷⁷; ואם אין סיד
9 ביניהן, אלא על ראשיהן: אם יש חרש⁷⁸ ביניהן -
10 טהור, שאין זה אלא בנין⁷⁹; ואם אין חרש ביניהן
11 והיה הסיד מרדד על ראשיהן מפאן ומפאן⁸⁰ - הרי
12 זה ציון וטמא⁸¹. מצא מצר⁸² אחד מצין - הוא
13 טמא⁸³ וכל השדה טהורה. וכן שניה, וכן שלישית.
14 מצא ארבעה מצריה מצינין - הן טהורין וכל השדה
15 פלה טמאה⁸⁴; שאין מרחיקין הציון ממקום
16 הטמאה⁸⁵.

(74) שם ז, א. (75) שתי אבנים מצוינות בסיד. (76) סיד

טהור". וסובר רבינו שהוא הדין למתים גלויים שמתו מיתה טבעית, כרב יהודה בנויר סד, ב "מצא פרט למצוי". [רבינו הביא דין הרוגים למעלה בהלכה ב להשמיענו, שאין דינם כהרוגי מלחמה שנקברים במקומם. וכאן משמיענו שגם במתים מיתה טבעית הדין כך, כדי שלא תטעה לומר, שרק הרוגים אין להם תבוסה מפני שחסר דמם, אבל מתים שלמים יש להם תבוסה]. (19) כרבי שמעון בן גמליאל בתוספתא שם הלכה ו נגד רביס. בכסף משנה מבאר שהכרעת רבינו היא על פי הכלל: "כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו, חוץ מערב וצידון וראיה אחרונה" והוסיף שגם בביריות הלכה כמותו. [ראה יד מלאכי אות כף, שהוכיח, שרבינו לא קיבל להלכה את הכלל הזה].

- 26 ו. אָחַד הַמוֹצָא שֶׁלֶּשָׁה מֵתִים כְּדָרְכָן בַּתְּחִלָּה²⁰, או
- 27 שֶׁמָּצָא שֶׁלֶּשָׁה כּוֹכְבֵי או כּוֹף וְנִקְיֵעַ²¹ וּמְעָרָה²² - הָרִי
- 28 זֶה שְׁכוּנַת קְבָרוֹת. מָצָא שְׁנַיִם וְאֶחָד הָיָה יְדוּעַ - יֵשׁ
- 29 לָהֶם תְּבוּסָה וְאֵין לָהֶם שְׁכוּנַת קְבָרוֹת; שֶׁהַקָּבֵר
- 30 הַיְדוּעַ אֵינוֹ עוֹשֶׂה שְׁכוּנָה. וְלֹא אָמְרוּ אֲלֹא הַמוֹצָא
- 31 שֶׁלֶּשָׁה בַּתְּחִלָּה הוּא שְׁצָרִיף כְּדִיקָה. כִּיצַד בּוֹדֵק
- 32 הָעֶשְׂרִים אִמָּה שְׁאֲמָרְנוּ? הוֹפֵר עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ
- 33 לְסֻלַּע אוֹ לְבַתּוּלָה²³, וְהִיא הַקְּרָקַע שֶׁנִּרְאִית שְׁאֵינָה
- 34 עֲבוּדָה²⁴. הַעֲמִיק אֶפְלוֹ מֵאָה אִמָּה וּמָצָא חֶרֶשׁ - הָרִי
- 35 זֶה כְּבַתְּחִלָּה, וְצָרִיף לְהַעֲמִיק עַד שֶׁיִּגִּיעַ לְבַתּוּלָה.
- 36 הַגִּיעַ לְמִים - הָרִי זֶה כְּבַתּוּלָה.

(20) שלא ידעו עליהם לפני כך. (21) חפירה בקרקע בניגוד לכוך שהוא חצוב כותל מערה. (22) שמצא מת במערה עצמה. (23) דבר הנמצא במצבו הטבעי נקרא "בתולה". (24) שלא נחרשה מעולם.

- 37 ז. אֵינוֹ צָרִיף לְחַפֵּר תָּלֵם אֶחָד מִתְּחִלַּת הָעֶשְׂרִים עַד
- 38 סוֹפָן, אֲלֹא חוֹפֵר אִמָּה עַל אִמָּה וּמִנִּיחַ אִמָּה, וְחוֹפֵר
- 39 אִמָּה עַל אִמָּה וּמִנִּיחַ אִמָּה, וְכֵן עַד סוֹפָן; שְׁאֵין בֵּין
- 40 קָבֵר לְקָבֵר פְּחוּת מֵאִמָּה²⁵.

(25) ולפיכך אם יש שם קבר יגלהו אפילו אם ישאיר אמה בלי בדיקה.

- 41 ח. הָיָה בּוֹדֵק וְהִגִּיעַ בְּתוֹךְ הָעֶשְׂרִים לְנַהֵר אוֹ
- 42 לְשֻׁלְיָלִית²⁶ אוֹ לְדָרְךְ הַרְבִּים - יִפְסִיק²⁷ וְאֵינוֹ צָרִיף
- 43 לְבָדֵק, שֶׁהָרִי נִפְסָקָה שְׁכוּנַת הַקְּבָרוֹת.

(26) תעלה מלאכותית המובילה מים מן הנהר לגנות ופרדסים לצרכי השקאה (רבינו בפירושו שם. והר"ש פירש מקום שנקוו בו מי גשמים). (27) שאין קוברים מתים במקומות אלה.

- 44 ט. הַמוֹצִיא²⁸ עֹפֵר זֶה שֶׁל בְּדִיקָה - טְהוֹר, אֲלֹא אִם
- 45 כֵּן מָצָא טְמֵאָה בְּמָקוֹם שֶׁחִפְרוּ²⁹; אֲבָל קֹדֶם שֶׁיִּמָּצָא
- 46 אוֹכַל בְּתוֹרְמָה. וְהַמְפַקֵּחַ בְּגֵל³⁰ - אֵינוֹ אוֹכַל
- 47 בְּתוֹרְמָה³¹; שֶׁהָרִי יוֹדֵעַ וְדַאי שֶׁהַמֵּתִים שָׁם³² תַּחַת
- 48 הַגֵּל, אֲלֹא שְׁאֵינוֹ מְפִיר מְקוֹמָן.

המת לתוך שדהו. וכן פירש גם בסדרי טהרות]. (10) בלי כוונה לקבורם שם. (11) בבא זו משמיעה אותנו רבותא, שלא רק אם נמצאו גלויים במקום שנהרגו אין להם תבוסה, אלא אפילו אם השליכים בכוונה לתוך הבור, אבל בלי כוונת קבורה, הדין כן.

- 1 ג. הָיָה חוֹפֵר וּמָצָא מֵת מְשֻׁכָּב כְּדָרְךְ שֶׁקוֹבְרִין
- 2 הַמֵּתִים - נוֹטְלוֹ וְאֵת תְּבוּסָתוֹ. וְכֵן אִם מָצָא שְׁנַיִם -
- 3 נוֹטֵל כָּל אֶחָד מֵהֶן וְתְבוּסָתוֹ עִמּוֹ, וְכָל הַשָּׂדֶה
- 4 טְהוֹרָה. מָצָא שֶׁלֶּשָׁה מֵתִים, כָּל אֶחָד מֵהֶן מְטֵל
- 5 כְּדָרְךְ הַנִּקְבְּרִין, אִם יֵשׁ בֵּין זֶה לְזֶה מְאַרְבַּע אַמּוֹת
- 6 וְעַד שְׁמוֹנֵה, כְּמֵלֵא מִטָּה¹² וְקוֹבְרִיָּה - הָרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ
- 7 שֶׁמָּא בֵּית הַקְּבָרוֹת הוּא זֶה¹³, וְצָרִיף לְבָדֵק מִן
- 8 הָאֲחֵרוֹן עֶשְׂרִים אִמָּה, שֶׁהֵן פְּשָׁתֵי מְעֻרוֹת וְחֻצֵי
- 9 שְׁבִינִיָּהֶם¹⁴. וְאִם לֹא מָצָא שָׁם מֵת אַחֵר - הָרִי אוֹתָן
- 10 הָעֶשְׂרִים שֶׁבְּדֵק טְהוֹרוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן שְׁכוּנַת
- 11 קְבָרוֹת¹⁵. מָצָא מֵת אֶחָד בְּסוֹף עֶשְׂרִים אִמָּה - צָרִיף
- 12 לְבָדֵק מְמַנּוֹ עֶשְׂרִים אִמָּה אַחֲרוֹת, לְפִי שֶׁרְגָלִים
- 13 לְדָבָר¹⁶. וְאִם הָיָה אֶחָד מֵאלוֹ שֶׁמָּצָא בַּתְּחִלָּה אוֹ
- 14 בְּסוֹף הָרוּג אוֹ יוֹשֵׁב אוֹ מְשֻׁכָּב שֶׁלֹּא כְּדָרְכּוֹ, שֶׁיִּהְיֶה
- 15 רֵאשׁוֹ בֵּין גְּרֻחְתּוֹ - אֵינוֹ בּוֹדֵק עֶשְׂרִים אִמָּה, אֲלֹא
- 16 נוֹטֵלָן וְאֵת תְּבוּסָתָן בְּלֵבָד; שֶׁחֲזָקָתָן עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים.

(12) המיטה שהמת מוטל עליה. (13) כללו של דבר: אם שלושת המתים נמצאים באופן, שאפשר להניח ששלושתם נקברו במערה אחת, חוששים שבית קברות הוא זה, וזה אפשר רק אם המרחק מקבר ראשון עד שלישי הוא לא פחות מארבע אמות ולא יותר על שמונה. [קבריהם היו בכוכים שנחפרו בכותל מערות בצורה אחידה ובמרחקים קבועים]. (14) הקברים היו מסודרים באופן שכזה: במרכזם נמצא חצר שש אמות על שש אמות ושתי מערות של שש על ארבע משני צדדיה, ובכתלי המערות נחצבו הכוכים. יוצא סך הכול שמונה עשרה אמות, והוסיפו שתי אמות מפני החשש שמא עמדה מערה אחת באלכסון. (15) כלומר, אף על פי שהן בשכנות לקברות, שהרי שכונת קברות ממש - טמאה. ורבינו לשיטתו, שמודדים מן האחרון (כסף משנה). (16) השערה מבוססת, שבית הקברות כאן.

- 17 ד. הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים אֵין לָהֶם טְמֵאָת קְבָרוֹת. הוֹאִיל
- 18 וְאֵינָן מִטְמְאִין בְּאֵהֶל, הָרִי הַנּוֹגֵעַ בְּקַבְרָן טְהוֹר, עַד
- 19 שֶׁיִּגִּיעַ בְּעֶצְמָה שֶׁל טְמֵאָה אוֹ יִשְׁאַנָּה.

- 20 ה. מֵת שֶׁחִסְרָ¹⁷ אֵיבָר שְׁאֵם יִנָּטֵל מִן הַחַי יָמוּת -
- 21 אֵין לוֹ תְּבוּסָה וְלֹא שְׁכוּנַת קְבָרוֹת. וּמֵתִים הַנּוֹמְצִיאִים
- 22 גְּלוּיִים עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה - אֵין לָהֶם שְׁכוּנַת קְבָרוֹת וְלֹא
- 23 תְּבוּסָה, אֲלֹא מְלַקֵּט עֵצִים וְהַכֵּל טְהוֹר¹⁸.
- 24 וְהַנִּקְבֵּר שֶׁלֹּא בְרִשׁוֹת - יֵשׁ לוֹ תְּבוּסָה¹⁹ וְאֵין לוֹ
- 25 שְׁכוּנַת קְבָרוֹת.

(17) תוספתא אהלות פרק ט"ז הלכה ב: "והחסר אין לו תבוסה ואין לו שכונת קברות". (18) שם פרק ט"ז, משנה ה שינוי: "שדה שנהרגו בה הרוגים מלקט עצם והכול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו בפירוש "טמא דין תורה", והטעם, מפני שאין ספק מוציא מידי ודאי. ובדין השני טהור אפילו מדבריהם, מפני שהוא "ספק ספיקא".

פֶּרֶק עֵשְׂרִי

1) יבאר איזהו בית הפרס ועד כמה נעשה ומה דינו, החורש קבר בשדה שאינה שלו, ואם הוא שותף או אריס או אפוטרופוס, בית הפרס למעלה ושדה טהור למטה ושטפו גשמים מעפר בית הפרס לטהור, טהרת בית הפרס במעמד חכמים וכיצד מטהרין אותו.

22. א. אֵיזְהוּ² בֵּית הַפֶּרֶס? זֶה הַמָּקוֹם שֶׁנֶּחְרַשׁ בוֹ קֶבֶר.
23. שְׁהָרִי נִתְדַקְדָּקוּ³ עֲצָמוֹת הַמֵּת בְּתוֹךְ הָעֵפֶר וְנִתְפָּרְסוּ⁴
24. בְּכָל הַשָּׂדֶה, וְגִזְרוּ טִמְאָה עַל כָּל הַשָּׂדֶה שֶׁנֶּחְרַשׁ בּוֹ
25. הַקֶּבֶר. אֶפְלוּ חֶרֶשׁ עַל גְּבֵי הָאָרוֹן, וְאֶפְלוּ הֵיחָה
26. מִשְׁקַע בְּרוּבְדִין⁵ וּבֶאֱבָנִים⁶, וְאֶפְלוּ הֵיחָה עַל גְּבֵי
27. הָאָרוֹן רוּם שְׁתֵּי קוֹמוֹת, הוֹאִיל וְחֶרֶשׁ עַל קֶבֶר - הָרִי
28. זֶה עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס⁷. עַד פְּמָה הוּא נֶעֱשֶׂה בֵּית
29. הַפֶּרֶס? מָאָה אִמָּה⁸ עַל מָאָה אִמָּה⁹ מִמָּקוֹם הַקֶּבֶר¹⁰.

2) אהלות פ"ז מ"א. 3) נשברו לחלקים דקיקים. 4) נתפשו. אונקלוס מתרגם את הכתוב (שמות מ, יט): "ויפרוש את האהלה", ופרס ית פרסא. ועל שם כך נקרא המקום "בית הפרס" (רבינו בפירושו למשנה. ורש"י נדה נו, א מפרש שבור ופרוס). 5) לוחות שיש שמניחים על הארון. 6) ולא נגעה המחרישה בעצמות המת. 7) השוו חכמים דין כל קבר שנחרש, כדי שלא יטעו וייתמאו (תוספתא אהלות פ"ז ה"א). 8) משנה שם. שיערו חכמים שעד מאה אמה מוליכה המחרישה את פירווי העצמות. 9) מאה באורך ומאה ברוחב. 10) רבינו לא ביאר דין מקום הקבר עצמו אחרי החרישה, אם הוא נשאר בטומאתו החמורה הראשונה ומטמא באוהל מדאורייתא או טמא מדרבנן מבית הפרס כולו. בתוספות כתובות כח, ב כתבו שגם מקום הקבר דינו כבית הפרס. אולם ברור, שאם היה "מושקע ברובדים ובאבנים" (ראה ה"א) לא יצא מטומאת קבר, שהרי המחרישה לא הזיזה את העצמות ממקומן.

30. ב. כָּל הַמְרַבֵּעַ¹¹, שֶׁהוּא בֵּית אֲרָבַעַת סְאִיין¹², הָרִי
31. הוּא בֵּית הַפֶּרֶס¹³, וְעֵפֶר מִטְמֵא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא, כְּמוֹ
32. שְׂבָאֲרָנִי¹⁴, וְאִינוּ מִטְמֵא בְּאֵהֶל¹⁵. וְכֵן הַמְאָהִיל עַל
33. בֵּית הַפֶּרֶס הֵיחָה - טָהוֹר.

11) מאה אמה באורך ומאה ברוחב, עושה מרובע של מאה על מאה. 12) שטח שזורעים בו ארבעה סאים. בעירובין (כג, ב) אמרו: "שיעור סאתים כחצר המשכן", וחצר המשכן היה מאה על חמשים, יוצא שבית סאה הוא חמשים על חמשים, ושטח של מאה על מאה יש בו ארבעה שטחים של חמשים על חמשים. 13) [מפרשי המשנה וכמה מגדולי האחרונים התלבטו בקביעת שטח בית הפרס, והאריכו בביאור במשנה ובבירור שיטת רבינו. ואלה הן מסקנותיו של הגאון בעל סדרי טהרות בפירושו למשנה שם: גזרו חכמים טומאת בית הפרס על שתי חרישות מן הקבר עד מרחק של מאה אמה. חרישה אחת ממזרח למערב (א)

28) במשנה ד שם שנינו: "המוציא את העפר ממקום טומאה אוכל בדמעו" ומפרש שם רבינו שהכוונה לכהן המפנה למקום אחר את העפר שנחפר. בדמעו - תרומתו. מלשון הכתוב (שמות כב, כח): "מלאתך ודמעך לא תאחר" ודרשו בגמרא תמורה ד, א "מלאתך" אלו ביכורים, "ודמעך" זו תרומה (רבינו שם. והוא מוסיף תנאי, שלא יעמוד במקום הנבדק). 29) שהרי העפר שהוציא משם טמא, אבל לפני שמצא אין מחזיקים בחזקת טומאה את העפר שהוציא. 30) סיפא של המשנה שם. ומפרש רבינו, שהמדובר בבניין שנהרס ונפל על אדם ונהרג והמפקח (הנוטל את האבנים ומגלה את השטח) אינו יודע באיזה מקום מונח המת ואפשר שהוא עומד על מקום הטומאה. 31) מפני שהחזקה טומאה מה שאין כן במוציא עפר הבדיקה שלא הוחזקה טומאה כלל. 32) בפירושו למשנה כתב: "ולא יודע אם שם מת". וגם הר"ש שם אומר, שאפילו בספק חי ספק מת אסור בתרומה.

1. י. גַל טִמְאָה³³ שֶׁנֶחְרַשׁ בְּשָׂנֵי גְלִין טָהוֹרִין: בְּדָק אֶחָד
2. מִהֵן וּמִצָּאוֹ טָהוֹר - הוּא טָהוֹר וְהַשְּׂנִימִים טִמְאִין; בְּדָק
3. שְׂנִימִים וְנִמְצְאוּ טָהוֹרִים - הֵן טָהוֹרִים וְהַשְּׂלִישִׁי
4. בְּחִזְקַת טִמְאָה; בְּדָק שֶׁלְשֶׁתֶן וּמִצָּא טָהוֹר - פְּלִן
5. בְּחִזְקַת טִמְאָה³⁴ עַד שֶׁיִבְדַּק שֶׁלְשֶׁתֶן עַד שֶׁיִגִּיעַ לְסֻלַּע
6. או לְבַתוּלָה וְיִהְיֶה שֶׁלְשֶׁתֶן טָהוֹרִין³⁵.

33) ידוע לנו שטומאה נמצאת בו. 34) הוברר, שלא בדק יפה. 35) תולים שעורבים נטלו את הטומאה.

7. יא. בּוֹר שֶׁמְטִילִין לְתוֹכוֹ נְפִלִים - הַמְאָהִיל עָלָיו
8. טִמְאָה דִין תוֹרָה. אִף עַל פִּי שֶׁחֲלָדָה וּבְרָדָלִס מְצוּיִין
9. שָׁם, אִין סֶפֶק מוֹצִיא מִיַּדִּי וְדֹא³⁶. אֲבָל אִם הַפִּילָה
10. שָׁם אֲשֶׁה נָפַל, וְאִין יָדוּעַ אִם הַפִּילָה דְבַר הַמְטִמָּא
11. או לא הַפִּילָה³⁷, הוֹאִיל וְחֲלָדָה וּבְרָדָלִס מְצוּיִין שָׁם
12. - הָרִי סֶפֶקוֹ טָהוֹר³⁸.

36) שהרי הוחזקה שם טומאה ואין לטהר מפני הספק שמה אכלוהו החיות. 37) דבר המטמא, אלא שלפוחית מלאה מים או דם. 38) משום שיש כאן שני ספיקות להיתר, שמה הפילה דבר שאינו מטמא ואם תימצא לומר דבר המטמא הפילה, שמה גרווהו חולדה וברדלס.

13. יב. דְבַר יָדוּעַ, שֶׁכָּל אֵלוֹ הַטְמָאוֹת³⁹ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֵן
14. שֶׁהֵן מִשׁוּם סֶפֶק - הָרִי הֵן שֶׁל דְבָרִיהֶן⁴⁰. וְאִין טִמְאָה
15. מִן הַתוֹרָה אֲלֵא מִי שֶׁנִּטְמָא טִמְאָת וְדֹא; אֲבָל כָּל
16. הַסִּפְקוֹת, בֵּין בְּטִמְאוֹת בֵּין בְּמִאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת בֵּין
17. בְּעִרְוֹת וּשְׂבָתוֹת - אִין לָהֶם אֲלֵא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים,
18. [וְאִף עַל פִּי כֵן, דְבַר שֶׁחֲבִיבִין עַל זְדוּנָה פְּרַת - סֶפֶקוֹ
19. אֲסוּר מִן הַתוֹרָה, שֶׁהָרִי הָעוֹשֶׂה אוֹתוֹ חֵיב אֲשָׁם
20. תְּלוּי. כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנִי בְּהִלְכוֹת אֲסוּרֵי בִיאַה וּבְכֻמָּה
21. מִקוֹמוֹת.

39) הכוונה לדינים השונים שנאמר עליהם "טמא מספק". 40) דברי חכמים וגזירותיהם. כלל זה אינו נוגע לדיני נפל האמורים למעלה בהלכה י"א, שהרי בדין הראשון כתב

19 שָׁפַל אֵלָיו³¹ דָּבַר שְׁאִינוּ מְצוּי הוּא, וְלֹא גָזְרוּ אֵלָּא
20 בְּקִבְרָ שְׁנַחֲרֵשׁ שֶׁהוּא דָּבַר הַמְצוּי³².

(24 תוספתא אהלות פי"ז הי"ב. 25) מפני כבוד המת מכסים את עצמותיו, אבל לא נהגו לכסות עצמות בהמות וחיות. (26) משנה ג שם. (27) בחלק השדה שלא נחרש, ויש לחשוש שהיה שם עוד קבר ונחרש (רבינו בפירושו למשנה שם, והר"ש פירש אחרת). (28) זה נימוק לאבד או נמצא קבר. (29) גם בשדה שאבד בו קבר, המדובר כשלא נחרש כל השדה, ואפשר שמקום הקבר לא נחרש. (30) תוספתא שם ה"א. (31) פירוש, חריץ מלא עצמות, עצמות צבורות ומת בשדה. (32) חכמים לא גזרו אלא על מקרים שכיחים, ואין הדבר שכיח שאדם יחרוש עצמות אדם גלויות או גוף מת.

21 ה. הַחֹרֵשׁ³³ אֶת הַקֶּבֶר בְּשָׂדֵה שְׁאִינָה שְׁלוֹ - אֵינוּ
22 עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס, שְׁאִין אָדָם אוֹסֵר דָּבַר שְׁאִינוּ
23 שְׁלוֹ³⁴. אֶפְלוּ שֶׁתָּהָר³⁵ אוֹ אֲרִיס³⁶ אוֹ אֶפְטוּרְפוֹס אֵינוּ
24 עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס. תָּרַשׁ קֶבֶר בְּשָׂדֵה שְׁלוֹ וְשָׁל
25 חֲבֵרוֹ³⁷ כְּאֶחָד³⁸ - שְׁלוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס, וְשָׁל חֲבֵרוֹ
26 אֵינוּ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס.

(33) משנה ג שם. (34) כלל זה נאמר אמנם בחולין (מ, ב) בשוחט בהמת חבירו לעבודה-זרה. [לכאורה אין לדמות לזה את הנידון כאן, שהרי שם המחשבה אוסרת, ואין מחשבתו של אדם מועילה בדבר שאינו שלו. אבל כאן גורם הטומאה היא העצם שהולכה המחרישה, ומה ההבדל בין הובאה ע"י בעל השדה או ע"י אחר? ובתפארת ישראל שם, יכין אות כא, מבאר כוונת רבינו, שכל הגזירה היא מטעם קנס, מפני שחרש את הקבר וביזה את המת, ולא קנסו את בעל השדה על מעשהו של אדם אחר]. (35) תוספתא שם ה"ג. (36) חוכר שדה לזורעה או לנוטעה על-מנת לקבל חלק מהיבול. (37) שם. (38) שחרש חמשים אמה בשדה עצמו, והמשיך עד מאה בשדה של חבירו הגובל עם שדהו.

27 ו. עוֹבֵד פּוֹכְכִים שֶׁתָּרַשׁ³⁹ קֶבֶר בְּשָׂדֵהוּ - אֵינוּ עוֹשֶׂה
28 בֵּית הַפֶּרֶס, שְׁאִין בֵּית פֶּרֶס לְעוֹבְדֵי פּוֹכְכִים⁴⁰.

(39) משנה שם. (40) לא גזרו עליהם. [רבינו בפירושו למשנה גורס: "שאין בית פרס לכותיים (שומרונים)", ומפרש שהמשנה מנמקת במשפט זה למה אין בית פרס לגויים, ואומרת שהרי אפילו לכותיים אין בית פרס ומכלל-שכן לגויים].

29 ז. שָׂדֵה⁴¹ בֵּית פֶּרֶס לְמַעְלָה וְשָׂדֵה טְהוֹרָה לְמַטָּה,
30 וְשִׁטְפוּ גְשָׁמִים מְעַפֵּר בֵּית הַפֶּרֶס לְטְהוֹרָה, אֶפְלוּ
31 הֵיטָה אֲדָמָה וְהַלְבִּינָה⁴² אוֹ לְכֹנֶה וְהֵאֲדִימָה -
32 טְהוֹרָה; שְׁאִין בֵּית פֶּרֶס עוֹשֶׂה בֵּית פֶּרֶס, וְלֹא גָזְרוּ
33 טְמָאָה אֵלָּא עַל גּוֹשׁ כְּבָרְתוֹ⁴³.

(41) שם משנה ד. (42) וברור שהגיעה לכאן האדמה משדה בית הפרס שאדמתו לבנה. (43) כמו שנבאר, ולא על אדמה שבאה אליו ממקום אחר.

34 ח. בֵּית הַפֶּרֶס⁴⁴ הִזָּה מִתָּר לְנִטְעַ בּוֹ כָּל נִטְעַ⁴⁵, לְפִי

ממעבר למזרח), והשניה מדרום לצפון או בכיוון הפוך, וכשתרבע את השטח הנמצא בגבולות שני התלמים (החרישות), תקבל מרובע של מאה על מאה, שהוא בית ארבע סאים, ועל כל השטח הזה גזרו טומאת בית הפרס אם נחרש. אם האריך את החרישה - אפילו את הראשונה - יותר ממאה אמה אין העורך מטמא, מפני שהמחרישה אינה מוליכה את העצמות למרחק זה. החרישה השניה לרוחב מתחילה גם כן מן הקבר, ומה שאמרו (לקמן ה"ג) "ונייער את המחרישה וכו' והשאר טהור", הכוונה אם המשיך וחרש מן המקום שניער ולא הוליך עמו את העפר שניער, אבל אם הוא מתחיל שנית מן הקבר הוא עושה בית הפרס. ומה שכתב רבינו: "כל המרובע וכו' הוא בית הפרס", המדובר כשנחרש החל מאחת משתי החרישות הראשונות, ואף-על-פי שאין בית פרס עושה בית פרס (לקמן ה"ז), זה נאמר בחרש מבית פרס למקום שמחוץ לגבולות המרובע הנתפס ע"י שתי החרישות, אבל המרובע שביניהן נתפס כבר כבית הפרס, ואין הכלל הזה חל עליו. במה דברים אמורים כשנחרש, כאמור, אבל כל זמן שלא נחרש אין כל סיבה לטומאה. פירוש זה, שעליו אנו מסתמכים, מסלק כמעט כל הקושיות ואי-הבהירות שבהלכות סבוכות אלו. (14) למעלה פ"ב הט"ז. (15) אם עפר זה האהיל על אדם וכלים.

1 ג. הַתְּחִיל לְחַרֵּשׁ¹⁶ אֶת הַקֶּבֶר, וְהָיָה חוֹרְשׁוֹ וְהוֹלֵךְ,
2 וְקָדָם שְׁיִגְמֹר מְאֵה אֵמָה נָעַר אֶת הַמַּחְרֵשָׁה¹⁷ או
3 שֶׁהֵטִיחַ¹⁸ כְּסָלַע אוֹ בְּגִדְרָה¹⁹ - עַד שֶׁשֶׁם הוּא עוֹשֶׂה בֵּית
4 הַפֶּרֶס בְּלִבְדוֹ, וְהַשְׂאֵר²⁰ טְהוֹר, שֶׁתָּרִי לֹא הִגִּיעַ אֵלָיו
5 בְּמִשׁוֹף הַמַּחְרֵשָׁה²¹. תָּרַשׁ כְּמוֹ חֲמִשִּׁים אֵמָה אוֹ יָתֵר
6 וְחֹזֵר וְחָרַשׁ²² עַד שֶׁהֵשִׁילִים הַמְּאָה - הַכֹּל בֵּית
7 הַפֶּרֶס²³. הָיָה חוֹרֵשׁ וְהוֹלֵךְ חוּץ לְמְאָה אֵמָה -
8 מְמָאָה אֵמָה וְלַחוּץ טְהוֹר, שְׁאִין עֲצָמוֹת קֶבֶר
9 מְגִיעוֹת לְיָתֵר מְמָאָה.

(16) שם מ"ב. (17) הפך את המחרישה ככוונה, ושפך את העפר שעליה. (18) המחרישה נתקלה בסלע ונשפך העפר. (19) מן הצד. (20) אם המשיך את החרישה. (21) ממקום הקבר, ואין חוששים שמא לא ניער יפה ונשארה עצם כשעורה על המחרישה. (22) אחרי הפסק זמן מסוים, מבלי להוריד את העפר מן המחרישה או שהתחיל את החרישה השניה לפני המקום שהפסיק, ומתוך כך הולכה המחרישה את עפר הקבר (ראה תפארת ישראל, יכין אות טז). (23) שם.

10 ד. חֲזַקַת הָעֲצָמוֹת הַמְּכֻסוֹת שֶׁהֵן שֶׁל אָדָם, עַד
11 שְׁיִנְדַע שֶׁהֵן שֶׁל בְּהֵמָה; וְחֲזַקַת הָעֲצָמוֹת²⁴ הַמְּגֻלוֹת
12 שֶׁהֵן שֶׁל בְּהֵמָה, עַד שְׁיִנְדַע שֶׁהֵן שֶׁל אָדָם²⁵. הָיָה
13 שֶׁשֶׁם חָרִיץ מְלֵא עֲצָמוֹת אָדָם²⁶, או שֶׁהָיוּ עֲצָמוֹת אָדָם
14 צְבוּרוֹת עַל גְּבֵי קַרְקַע, וְחָרַשׁ עֲצָמוֹת אֵלוֹ עִם
15 הַשָּׂדֵה, או שֶׁחָרַשׁ שָׂדֵה שְׁאֵבֵד בָּהּ [או שְׁנַמְצָא בָּהּ]
16 קֶבֶר²⁷ - הָרִי זֶה אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס; שְׁלֵא גָזְרוּ
17 טְמָאָה²⁸ אֵלָּא עַל שָׂדֵה שְׁנַחֲרֵשׁ בָּהּ קֶבֶר וְדֹא²⁹. וְכֵן
18 הַחֹרֵשׁ אֶת הַמֵּת³⁰ בְּשָׂדֵה - אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 "והוא שיהיה וכו'". (61) בתוספתא שם מסיים ר' יהודה:
 2 "במה דברים אמורים, בזמן שיש שם זקן (חכם) אחד או
 3 תלמיד חכם אחד, שאין כל אדם בקיאים בכך". ואם אין שם
 4 חכם, יש לחשוש שלא ידעו שאסור לנטוע בשדה שאבד בה
 5 קבר. ופסק רבינו כמותו, כי כלל הוא בידונו, שכל מקום
 6 שאמר ר' יהודה "במה דברים אמורים" אינו חולק על דברי
 7 חכמים אלא בא לפרשם.

21 יא. המהלך⁶² בבית הפרס על גבי אבנים שאין
 22 מתנדנדין תחת רגלי אדם בשעה שמהלך עליהן, או
 23 שנוכנס לה והוא רוכב על גבי אדם ובהמה שפחן
 24 יפה⁶³ - הרי זה טהור⁶⁴. אבל אם הלך על גבי אבנים
 25 שמוזעזעין בשעת הלך, אף על פי שנושם⁶⁵ ולא
 26 נתנדנד - הרי זה טמא כמי שהלך על העפר עצמו.
 27 וכן אם הלך על גבי אדם שפחו⁶⁶ רע עד שתהינה
 28 ארכבותיו נוקשות זו לזו⁶⁷ ושוקיו מרעידות פשהו
 29 נושא, או על גבי בהמה שפחה רע עד שתטיל
 30 גללים בשעת רכיבה⁶⁸ - הרי זה טמא וכאלו הלך
 31 ברגליו⁶⁹.

62 משנה אהלות פי"ח, ג. (63) חזקים, ואינם מתנועעים
 מכובד המשא שעליהם. (64) שאפילו אם הזיזה הבהמה
 או האדם הנרכב עצם כשעורה, אין ההיסט הזה בא מכוחו
 של הרוכב. והמדובר כשבגדים מפסיקים בין הרוכב והנרכב
 ולא נגע בגופו, שהרי הנרכב טמא טומאת שבעה, ומטמא
 את הנוגע בו טומאת ערב (תוי"ט שם). (65) שמא התנדנד
 ולא הרגיש. (66) אדם חלש. (67) בבא מציא קה, ב.
 (68) שם. (69) שהרי מכוח כובדו זוה העצם ממקומה.

32 יב. המטהר בית הפרס צריך לטהרו במעמד שני
 33 תלמידי חכמים⁷⁰. וכיצד מטהרין אותו?⁷¹ כונס את
 34 כל העפר שהוא יכול להסיטו⁷² מעל כל פני השדה
 35 ונותנו לתוך פכרה שנקביה דקין, וממחה⁷³ ומוציא
 36 כל עצם כשעורה הנמצא שם, ויטהר⁷⁴. וכן אם
 37 נתן⁷⁵ על גביו שלשה טפחים⁷⁶ עפר ממקום אחר,
 38 או שנטל מעל כל פניו שלשה טפחים - הרי זה
 39 טהור. נטל מחציו אחד שלשה טפחים ונתן על
 40 חציו האחר שלשה טפחים - הרי זה טהור. נטל
 41 מעל פניו טפח ומחצה ונתן עליה טפח ומחצה עפר
 42 ממקום אחר - לא עשה כלום. וכן אם עזקו⁷⁷
 43 ובדק⁷⁸ בשעת עזוק מלמטה ומלמעלה - לא עשה
 44 כלום. וצפו באבנים שאינן מתנדנדין⁷⁹ מהלוך אדם
 45 - הרי זה טהור.

70 תוספתא שם פי"ז ה"ו. (71) משנה שם פי"ח ד.
 72 שיכול להזיזו כשידרוס עליו. (73) מפרר את גושי
 העפר. (74) ואינו צריך להרחיק את העפר הזה ממקומו.
 (ראה השלמות). (75) משנה שם. (76) ואין בית הפרס
 מטמא למטה מג' טפחים. (77) הסיר את האבנים הפזורות
 באדמה, כדי לשפר יניקת השרשים, מלשון "ויעזקהו"
 (ישעיה ה, ב). (78) מפני שצריך כונתו היא לטובת

1 שְהַשְׂרִישִׁים יוֹרְדִים לְמַטָּה מִשְׁלֶשָׁה⁴⁶, וְלִמַּטָּה
 2 מִשְׁלֶשָׁה בְּבֵית הַפָּרֶס טְהוֹר, שֶׁהֲרִי הַקָּבֵר נִפְרָס עַל
 3 פְּנֵי הַשָּׂדֶה. אֲבָל אִין זֹרְעִין בְּתוֹכָהּ אֵלָא זֶרַע
 4 הַנִּקְצָר⁴⁷. וְאִם זֶרַע וְעֶקֶר - צוֹבֵר אֶת גְּרִנוֹ בְּתוֹכָהּ⁴⁸,
 5 וְכוֹבֵר⁴⁹ אֶת הַתְּבוּאָה בְּשָׂתֵי פְּכוֹת⁵⁰, וְאֶת הַקְּטָנִיּוֹת
 6 בְּשֶׁלֶשׁ פְּכוֹת⁵¹, שְׁמָא יֵשׁ בְּהֵן עֲצָם כְּשַׁעוֹרָה.
 7 וְשׂוֹרֵף אֶת הַקֶּשׁ וְאֶת הַעֲצָה⁵² שָׁם⁵³. גְּזֵרָה שְׁמָא
 8 לְהִיָּה בְּהֵן עֲצָם כְּשַׁעוֹרָה, וְאִם תִּתִּיר לוֹ בְּהֵנָה -
 9 מוֹצִיאָו וּמוֹכְרוֹ, וְנִמְצָא מְרַגְּלִי⁵⁴ אֶת הַטְּמָאָה.

(44) שם פי"ח מ"ב. (45) אפילו אם דעתו לעקרו (סדרי
 טהרות). (46) טפחים. ואין לחשוש שתדבק בהם עצם
 כשעורה ותעלה בשעת עקירת העץ (ראה ראב"ד).
 (47) כגון חטה ושעורה, אבל לא ירקות הנעקרים, שמא
 תידבק עצם קטנה בשרשים ותעלה עמהם ותגרום לטומאה
 (ראה למעלה פי"ח ג'). (48) בתוך השדה, ואינו מוביל
 את התבואה לחצרו. (ויש לשאול, למה התיירו לזרוע כל זרע
 בשדה שאבד בה קבר, הלא גם שם חששו שמא נדוש
 הקבר, ולפיכך עפרה מטמא (שם ה"א)? אולם אין הענינים
 דומים, שם מטמא מספק, ולפיכך לא גזרו על זרעים מפני
 החשש שמא תידבק עצם כשעורה, שהרי זה "ספק ספיקא",
 אבל כאן ידוע שהקבר נחרש, ויש רק ספק אחד].
 (49) מעביר דרך כברה. (50) לא אמר "פעמיים", משמע
 מזה, שהמדובר בכברות שאינן דומות זו לזו, אלא באחת
 חורים דקים ובשניה גסים, שעל-ידי-זה מתפורר העפר
 שנדבק בגרעינים (תפארת ישראל). (51) בשרשי קטניות
 נדבקים יותר גושי עפר מביבילי תבואה. (52) קש של
 קטנית. (53) בשדה. (54) גורם להתפשטות הטומאה.
 והתבואה והקטנית טהורות מפני שמחובר לקרקע אינו
 מקבל טומאה, ואחרי שנתלשו אינן מקבלות טומאה עד
 שיוכשרו (ראה למעלה פי"ח ג').

10 ט. שָׂדֶה שֶׁהִחֲזִיקָה⁵⁵ שְׁהִיא בֵּית הַפָּרֶס, אֶפְלוּ הִיא
 11 בֵּית אַרְבָּעָה פוֹרְזִין⁵⁶, וְאֶפְלוּ מִשׁוֹכָה מִמְּקוֹם הַטֵּיט
 12 הַרֶף שְׁאִינוּ נַחֲרֵשׁ וְלֹא נַעֲשֶׂה בֵּית הַפָּרֶס, וְאֶפְלוּ
 13 שָׂדֶה טְהוֹרָה⁵⁷ מִקְּפֵת אוֹתָהּ מְאַרְבַּע רוחוֹתֶיהָ - הֲרִי
 14 הִיא בְּחֻזְקָתָהּ⁵⁸.

(55) תוספתא אהלות פי"ז, ה"ד. (56) כור מחזיק שלושים
 סאה. והטעם, שמא נחרשו בו כמה קברים (זו זהב על
 התוספתא). (57) שנבדקה ולא נמצאה בה טומאה.
 (58) דינה ככל בית הפרס.

15 י. מִצָּא⁵⁹ שָׂדֶה מְצִינָת וְאִין יוֹדֵעַ מַה טִּיבָהּ⁶⁰: אִם
 16 יֵשׁ בָּהּ אֵילָן - בְּיָדוּעַ שְׁנַחֲרֵשׁ קָבֵר בְּתוֹכָהּ; אִין בָּהּ
 17 אֵילָן - בְּיָדוּעַ שְׁאָבֵד קָבֵר בְּתוֹכָהּ, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ.
 18 וְהוּא שְׁהִיָּה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם זֶקֶן אוֹ תִלְמִיד חֶכֶם⁶¹;
 19 שְׁאִין כָּל אָדָם בְּקִיאִין בְּכֵן וְיוֹדֵעִין שְׁמֵתָר לְנִטְעַ בְּזוֹ
 20 וְאִסוּר לְנִטְעַ בְּאַחֲרָת.

(59) תוספתא שם ה"ב. (60) הלכה זו עצמה כתובה
 למעלה בפ"ח ה", ושם ביארנוה. ונכפלה כאן מפני הסיים:

13 וּשְׂבִיעֵי אֶלָּא טְבִילָה¹² וְהָעֶרֶב שֶׁמֶשׁ¹³, וְכֵן תְּרוּמָה
14 וְקִדְשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ מִחֻמַּת אֹיְרָה - תּוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין
15 וְלֹא שׁוֹרְפִין¹⁴.

9 שם "על גושה לשרוף, ועל אוירה לתלות".
10 כשנשא עפרה. (11) ככל טמא טומאת מת (ניזר נד, א
ר-ב). (12) אפילו ביום טומאתו. (13) שקיעת החמה,
ולפני שקיעתה נקרא "טבול יום" שדיניו מבוארים במקומם.
14 ומניחים אותם עד שירקבו מאליהם.

16 ג. עֶפֶר אֶרֶץ הָעַמִּים וְעֶפֶר בֵּית הַפָּרֶס מְטַמְּאִין בְּמַגֵּעַ
17 וּבְמִשָּׂא, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנֵינוּ¹⁵. וְכֵמָּה שְׁעוֹרָן? כְּחֹתֶם
18 הַמְּרֻצּוֹפִין¹⁶, וְהוּא¹⁷ כִּפְקָה¹⁸ גְּדוֹלָה שֶׁל סָקְאִין¹⁹.
19 עֶפֶר בֵּית הַפָּרֶס וְעֶפֶר חוּצָה לְאֶרֶץ שְׂבָא בִּירָק²⁰: אִם
20 יֵשׁ בְּמָקוֹם אֶחָד כְּחֹתֶם הַמְּרֻצּוֹפִין - מְטַמְּא, וְאִם
21 לֹא - אֵינוֹ מְצַטְרֵף²¹; שְׂלֵא גְזָרוּ אֶלָּא עַל גּוֹשׁ
22 כְּבָרִיתוֹ²². מַעֲשֵׂה²³ תִּשְׁהִי אֲגָרוֹת פְּאוֹת מְחוּצָה לְאֶרֶץ
23 לְבָנֵי כְּהֻנִּים גְּדוֹלִים, וְהָיוּ בְּהֵן פֶּסָאָה וּכְסָאֲתִים
24 חוֹתְמוֹת²⁴, וְלֹא חֲשׂוּ לָהֶן מְשׁוּם טְמָאָה, לְפִי שְׂלֵא
25 הָיָה בְּחֹתֶם מֵהֵן²⁵ כְּחֹתֶם הַמְּרֻצּוֹפִין.

15) בהלכה א. (16) שם מ"ה. ופירש רבינו: "כמו נודים
(נודות) מעור, ישימו בהם עוברי אורח (הולכי דרכים)
בגדיהם וכליהם, ינעלו אותם ויחתמו אותם כחותם מטיט".
17) גדול החותם. (18) כדור חוטים העומד לאריגה.
19) עושי שקים. חוטים שאורגים מהם שקים, והם יותר
עבים מחוטי שתי או ערב של בגדים, ומתוך כך גם הפיקה
של סקאים יותר גדולה (בכורות כב, א). (20) שהובא
מחוץ לארץ. (21) כחכמים. (22) כלומר, אפילו אם
הדביק יחד את הגושים הקטנים, ויצא גוש כשיעור - אינו
מטמא (ראה משנה אהלות פ"ג, בדין לבינה). (23) שם.
24) ככולן יחד היה שיעור גדול כזה. (25) לא היה ביניהם
אף אחד כחותם המרצופים.

26 ד. הַמְּבִיא²⁶ תְּנוּרִים וּסְפָלִים²⁷ וְכִלֵּי הָרֶשֶׁת²⁸ מְחוּצָה
27 לְאֶרֶץ: עַד שְׂלֵא הִסְקִין²⁹ - טְמָאִים מְשׁוּם אֶרֶץ
28 הָעַמִּים³⁰; מִשְׁהִסְקוּ - טְמָאִים מְשׁוּם כִּלֵּי הָרֶס
29 שֶׁנִּטְמְא בְּאֶרֶץ הָעַמִּים³¹, שְׂאִינוֹ מְטַמְּא אֲדָם וְכִלִּים,
30 כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנֵינוּ³².

26) תוספתא, שם פ"ז ה"ז. (27) של חרס. (28) כלים
קטנים, כגון צלחות וקדירות. (29) לפי שנשרפו ונתקשו
אינם ראויים להשתמש בהם. (30) דינם כגושי עפר,
ומטמאים אדם וכלים במגע ובמשא. (31) אחרי שנשרפו
אין עליהם דין עפר אלא דין כלים, ואינם טמאים מחמת
עצמם אלא מפני שנגעו בעפר ארץ הגויים. ואם הוסקו
בארץ ישראל ולא נגעו בעפר ארץ הגויים אחרי ההסקה -
טהורים (משנה למלך). (32) למעלה פ"ה ה"ו, שכלי חרס
אינו נעשה אב הטהומא לעולם ואינו מטמא אדם וכלים.
ה'תוספתא' מסיימת: "נמצאת אומר, בשעה שהן טמאים
משום ארץ העמים - טהורים משום כלי חרס, ובשעה שהן
טמאים משום כלי חרס - טהורים משום ארץ העמים".

האילנות, אפשר שלא בדק יפה. (79) מפני כובדן. ובדפוס
רומי ר"מ: מתנרנדין.

פָּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

1) יבאר דין אוויר ארץ העמים אם מטמא בטומאת עפרה,
עפר חוצה לארץ ועפר בית הפרס שבא בירק וכל הדברים
הבאים בחוצה לארץ, המהלך בארץ העמים והנכנס ביניהם
מקום טמא, מקום ששכנו בו גויים בארץ ישראל, תרומה
וקדשים שנטמאו מחמת מדור עמים, מדור גויים שהיה בו
עבר מישראל או אשה או קטן. והמקומות שלא גזרו עליהם,
חצר שהיא טמאה משום מדור עמים, עיירות המובלעות
בארץ ישראל.

1 א. אֶרֶץ הָעַמִּים² - בְּתַחֲלָה גְזָרוּ עַל גּוֹשָׁה³ בְּלִבָּד
2 כְּבֵית הַפָּרֶס, וְלֹא הָיוּ מְטַמְּאִים אֶלָּא הַמְּהַלֵּךְ בָּהּ או
3 נוֹגֵעַ אוֹ נוֹשֵׂא מַעֲפָרָה. חֲזָרוּ וְגָזְרוּ עַל אֹיְרָה⁴
4 שִׁיטְמָא וְאֶף עַל פִּי שְׂלֵא נִגַּע וְלֹא נִשָּׂא, אֶלָּא כִּינּוּ
5 שֶׁהַכְּנִיס רֵאשׁוֹ וְרָבוּ לְאֹוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים נִטְמָא. וְכֵן
6 כִּלֵּי חֶרֶשׁ⁵ שֶׁהַכְּנִיס אֹוִירוֹ⁶ לְאֶרֶץ הָעַמִּים, וְשִׁאָר
7 כִּלִּים שֶׁהַכְּנִיס רַבָּם⁷ לְאֹוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים - נִטְמָאוּ⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ארץ העכו"ם בתחילה גזרו על גושה.. חזרו וגזרו על אוירה
שיטמא בו".

בעניין זה מודגשת מעלתה של "הארץ" - ארץ ישראל
כיתרון האור מן החושך, ולמעלה מזה כתב הרמב"ם בסוף
הפרק "חזקת דרכים של עולי בבל טהורות אע"פ שהן
מובלעות בארץ העכו"ם", שאפילו ההליכה לארץ ישראל
פועלת טהרה גם בדרכים שמובלעות בארץ העכו"ם,
והטהרה בחזקתה לאחרית מאות שנים!.

(על"פ לקו"ש חלק כ"ח עמוד 280 הערה 9)

2) בשבת טו, א - מנו טומאת ארץ הגויים בין שמונה עשר
דבר שגזרו ביום שרבו בית-שמאי על בית-הלל. (3) עפר
מגובש, ושיעורו מבואר לקמן ה"ג, אבל עפר מפורר
לגרגירים קטנים - אינו מטמא. (4) שם עמוד ב. ומה
שכתב רבינו למעלה (פ"ג ה"ב) שארץ הגויים אינה מטמאה
באוהל, הכוונה כשהביא לארץ ישראל גוש עפר מארץ
הגויים. ראה 'תוספות' שם ד"ה וואוירא. (5) שמטמא
מאויר תוכו בלבד. (6) אפילו לא הכניס רובו של הכלי.
7) ולמה כלי חרס טמא אף כשהכניס מקצתו? מפני שהאויר
מתערב, משא"כ בשאר כלים. (8) תוספתא, אהלות פ"ח
ה"ב. ולמה גזרו טומאה על ארץ הגויים? רבינו (בפירושו
למשנה, אהלות פ"ב מ"ג) כתב, מפני שהגויים קוברים
מתייהם בכל מקום שהוא, ואינם מייחדים מקומות לבתי
קברות (ראה משנה למלך).

8 ב. טְמָאֵת אֹוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים לֹא עֲשׂוֹ אוֹתָהּ כְּטַמְּאֵת
9 עֲפָרָה, אֶלָּא קִלְהָ הִיא מְמַנְהָ⁹: שְׁעַל טְמָאֵת עֲפָרָה
10 שׁוֹרְפִין תְּרוּמוֹת וְקִדְשִׁים, וְהַמְּתַטְּמָא בְּגוֹשָׁה¹⁰ -
11 טְמָא טְמָאֵת שְׂבַעָה וְצָרִיף הַזָּיָה שְׁלִישִׁי וּשְׂבִיעִי¹¹;
12 אֲבָל הַנִּטְמָא בְּאֹוִירָה - אֵין צָרִיף הַזָּיָה שְׁלִישִׁי

1 ה. המהלך³³ בארץ העמים בהרים ובסלעים -
 2 טמא³⁴ טמאת שבעה; בים ובמקום שהים עולה
 3 בזעפ³⁵ - טהור משום נוגע בארץ העמים³⁶ וטמא
 4 משום אוירה³⁷. הנכנס³⁸ לארץ העמים בשדה³⁹ תבה
 5 ומגדל⁴⁰ הפורחין⁴¹ באויר - טמא⁴²; שאהל זרוק⁴³
 6 אינו קרוי אהל⁴⁴.

20 יש'הו במקום ויהיה צריף בדיקה? ארבעים יום, פדי
 21 שתתעבר אשה ותפיל נפל שטמא⁵³. אפלו איש
 22 שאין עמו אשה, אם ש'הה ארבעים יום - מדורו
 23 טמא עד שיבדק. גזרה משום מדור שתהיה בו
 24 אשה. אפלו עבד⁵⁴ וסריס⁵⁵ או אשה⁵⁶ או קטן בן
 25 תשע שנים ויום אחד⁵⁷ עושה מדור העובדי
 26 פוכבים.

27 ט. מדור⁵⁸ עובדי פוכבים ש'היה בו עבד
 28 (מישראל)⁵⁹ או אשה או קטן בן תשע משמרין
 29 אותו שלא יקברו שם נפל - אינו צריף בדיקה⁶⁰.
 30 ואת מה הן בודקין?⁶¹ את הביבין⁶² העמקים⁶³ ואת
 31 המים הסרוחין⁶⁴. וכל מקום ש'החזיר ו'החלדה
 32 יכולין להוליך משם⁶⁵ הנפל - אינו צריף בדיקה,
 33 מפני ש'הן גוררין אותם משם. מדור העובדי פוכבים
 34 שחרב - הרי הוא בטמאתו עד שיבדק⁶⁶.

58 שם. 59 יש לקיים את הגירסה עבד "מישראל" (וכן
 הגירסה בכת"י תימן, ובדפוס רומא), והכוונה לעבד גוי
 שנמכר לישראל ומל וטבל לשם עבדות והוא חייב במצוות
 שהאשה חייבת בהן, והאמיניהו חכמים באיסורי דרבנן
 (בפסחים ד, ב אמרו: "הימנעו רבנן בדרבנן"). וכן פירשו
 הרא"ש והר"ש במשנה, שהכוונה לעבד גוי שרבו ישראל.
 60 תוספתא, שם. שיערו חכמים שקטן בן תשע אפשר
 לסמוך על שמירתו, אבל לא על קטן למטה מגיל זה.
 61 שם מ"ח. 62 תעלות הביוב. 63 אבל שאינם
 עמוקים, אפשר לראות את הנמצא בהם בלי בדיקת קפדנית.
 64 המכונסים בבורות וכדומה. 65 בית-הלל במשנה,
 שם. ויש גורסים במשנה: חזיר וחולדה וברדלס, וכן בגמרא
 נדה טו, ב "שחולדה וברדלס מצויין שם", וברור שהוא
 הדין לכל חיה אוכלת נבילות. ואין בדין זה ניגוד לבור
 שמטילים לתוכו נפלים, שטמא באוהל מדין תורה אפילו
 אם חולדה וברדלס מצויים שם (למעלה פ"ט הי"א), מפני
 ששם ידוע ודאי שהיתה טומאה בבור זה, והגירסה היא
 ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי. אבל כאן גזרו חכמים
 טומאה מפני הספק, שמא קברו נפלים, ולפיכך סומכים על
 גירסה. 66 תוספתא שם ה"ו. מדובר כשאין חזיר וחולדה
 מצויים שם. במ"ט שם, אומר רבי שמעון בן גמליאל: "עיר
 של גויים שחרבה, אין בה משום מדור גויים". ורבינו
 בפירושו שם, מסיים: ואין הלכה כרבי שמעון בן גמליאל
 (ראה ראב"ד וכסף-משנה).

33 משנה, שם פ"ח, ו. 34 (34 אף-על-פי שאין קוברים שם
 מתים - טמא, משום שמשתפכת שם לפעמים אדמת ארץ
 הגויים (רבינו בפירושו, שם). 35 כשהים סוער מאוד,
 עולים שם הגלים, וכשנח מזעפו מתגלה המקום הזה.
 36 מפני שאין קוברים שם מתים, וגלי הים הסוערים
 שוטפים את העפר שהשתפך שם. 37 טומאה קלה שהיא
 טומאת יום אחד, ובלי הזאת מי פרה אדומה (ראה למעלה
 ה"ב). במשנה כתוב סתם "טהור", ורבינו מפרש טהור
 מטומאת הגוש אבל טמא טומאת אויר (ראה משנה-למלך
 ה"ג, ד"ה תנן). 38 גיטין ח, ב. 39 מרכבה הנישאת
 בידי אדם או על גבי בהמה (ויש מפרשים - עגלה מיוחדת
 לנשים). 40 ארגז גדול עשוי בתבנית מגדל.
 41 כלומר, שאינם עומדים על הקרקע אלא נישאים באויר.
 42 טומאת אויר. (וראה לחם-משנה ה' נזירות פ"ז ה"ג,
 שצידד לפרש "טמא" משום גושה). 43 אוהל שאינו
 קבוע בקרקע אלא מיטלטל ממקום למקום. 44 ואינו
 מפסיק. פסק כרבי שם. מדובר כשהם סתומים מכל צדיהם.
 אבל אם הם פתוחים, נטמא האדם טומאת אויר, אפילו
 לדעת האומרים אוהל זרוק נקרא אוהל (לחם-משנה שם,
 ומשנה-למלך כאן).

7 ו. סורי⁴⁵ - עפרה טמא פחוצה לארץ, ואוירה
 8 טהור. לא גזרו על אוירה. לפיכך, אם היתה
 9 סמוכה⁴⁶ לארץ ישראל שפה בשפה ולא היה מפסיק
 10 ביניהן לא ארץ העמים ולא בית הקברות ולא בית
 11 הפרס⁴⁷ - הרי זה יכול להפנס לה בטרהרה בשדה
 12 תבה ומגדל, והוא שלא יגע בגושה. וכן ארץ
 13 העמים⁴⁸ הסמוכה לארץ ישראל ואין ביניהן מקום
 14 טמא - הרי זו נבדקת⁴⁹ וטהורה⁵⁰.

45 גיטין, שם. 46 אהלות שם מ"ז. 47 כלומר, שדה
 שאבד בו קבר, אבל נחרש בו קבר אינו חשוב הפסק, שהרי
 אינו מטמא באוהל (כסף-משנה). [באהלות שם מ"א ומ"ב,
 קראו "בית הפרס" לשדה שאבד בו קבר]. 48 תוספתא
 שם ה"א. 49 צריכה בדיקה שמא יש קבר במקום שהוא
 רוצה ללכת בו (ראה למעלה ה"א). 50 שלא גזרו על
 אויר ארץ הגויים הסמוכה לארץ ישראל.

15 ז. מקום⁵¹ ששכנו בו עובדי פוכבים בארץ ישראל
 16 - הרי זה מטמא בארץ העמים עד שיבדק, שטמא
 17 קברו בו נפלים.

51 אהלות פ"ח מ"ז.

18 ח. ותרומה⁵² וקדשים שנטמאו מחמת מדור העובדי
 19 פוכבים - תולין, לא אוכלין ולא שורפין. וכמה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ג' אדר ב' - ספר עבודה - הלכות מעילה קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 אֵלָא אַם כִּן הִיָּה דַר בְּתוֹכָהּ. חֲצַר שְׁהִיא טְמֵאָה⁷⁸
13 מִשּׁוּם מְדוּר הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים - הָרִי בֵּית שַׁעַר שְׁלֵה
14 וְאוֹיָרָה⁷⁹ טְמֵאִין כְּמוֹהָ. וְאִין מְדוּר הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים⁸⁰
15 וְלֹא בֵּית הַפָּרֶס בְּחוּצָה לְאַרְצָי⁸¹.

(77) תוספתא שם פי"ח ה"ו. (78) כגון שדר בשטח המקורה. (79) טמא גם השטח שאינו מקורה. ונראה שלפירוש זה התכוון הר"י קורקוס (ראה כסף-משנה שפירש אחרת, וקשה מאוד ליישב לשונו של רבינו לפי פירושו). (80) שם. (81) פירוש, בעיירות המובלעות בארץ ישראל (ראה ההלכה הבאה), שלא גזרו עליהן טומאת ארץ הגויים, אבל בלתי מובלעות טמאות משום ארץ העמים, שטומאתה חמורה ממדורות גויים (ר"י קורקוס, מובא בכסף-משנה כאן).

16 יב. עֵירוֹת⁸² הַמְּבֻלְעוֹת⁸³ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן סִיסִית
17 וְחִבְרוֹתֵיהָ, [אַשְׁקֵלוֹן וְחִבְרוֹתֵיהָ]. אַף עַל פִּי
18 שֶׁפְּטוּרוֹת מִן הַמַּעֲשָׂוֹת וּמִן הַשְּׁבִיעִית⁸⁴ - אִין כֶּהֱן
19 מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים. וְחֻזְקַת דְּרָכִים שֶׁל עוֹלֵי כְּכָל
20 טְהוֹרוֹת⁸⁵, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְבֻלְעוֹת בְּאַרְץ הָעַמִּים.

(82) שם ה"ג. (83) מוקפות ארץ ישראל משלושה צדדים, והן אדמת חוץ לארץ. (84) פירות שגדלו בהן בשנת השמיטה אין עליהם קדושת פירות שביעית. (85) ברור הדבר שהדרכים טהורות.

1 י. הָאֶצְטוּנְיוֹת⁶⁷ - אִין כֶּהֱן מִשּׁוּם מְדוּר עוֹבְדֵי
2 כּוֹכְבִים, לְפִי שְׁהִיא גְלוּיָה וְאִין כֶּהֱן מְקוּם לְהִטְמִין
3 הַנְּפִלִים. וְעֵשְׂרָה מְקוּמוֹת⁶⁸ אִין כֶּהֱן מִשּׁוּם מְדוּר
4 עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים. לְפִי שְׁאִין דִּירְתָן כְּבוֹעָה⁶⁹, לֹא גִזְרוּ
5 עֲלֵיהֶן טְמֵאָה. וְאֵלוֹ הֵן הָעֵשְׂרָה מְקוּמוֹת: אֶהְלִי
6 הָעַרְבִיִים, וְהַסְּכוֹת⁷⁰, וְהָצְרִיפִין⁷¹, וְהַבְּרַגְנִין⁷²,
7 וְהַתְּקֵרָה שְׁעַל גְּבֵי הָעַמּוּדִים וְאִין לָהּ דְּפָנוֹת, וְהֵן
8 בְּתֵי הַקֶּזֶיץ⁷³, וּבֵית שַׁעַר⁷⁴, וְאוֹיָרָה שֶׁל חֲצַר⁷⁵,
9 וְהַמְּרִחֵן, וּמְקוּם שְׁעוֹשִׁין בוֹ הַחֲצִיִּים וְכֻלֵּי הַמְּלֻחָמָה,
10 וּמְקוּם הַלְּגִינוֹת⁷⁶.

(67) שם מ"ט. מקום ברשות הרבים על יד הבית, ויש עליו תקרה סמוכה על עמודים ואין לו כתלים. (68) שם. (69) ואין קוברים שם נפלים. (70) בנין עראי בשביל שומרי פירות. (71) אוהל עשוי ממין גומא שנקרא "צריפא" (רבינו בפירושו למשנה) ואין להם גג, אלא הקירות משתפעים כלפי מעלה עד שנוגעים זה בזה. (72) סוכות שמכניסים שם את הפירות. (73) במשנה: "אלקטיות". (74) לפני פתח החצר היו בונים חדר קטן שיושב בו שומר החצר והוא פתוח לרשות הרבים. (75) פירוש, השטח הבלתי מקורה שבחצר (דוגמה תמצא למעלה פ"ו ה"ט) והגוי דר שם. ראה להלן אות עו. (76) מקום מריצות הפרשים (רבינו, שם).

11 יא. הַחֲנוּת⁷⁷ - אִין כֶּהֱן מִשּׁוּם מְדוּר עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ג' אדר ב' תשע"ט

32 שֶׁשְׁחָטוּן בְּצִפּוֹן וְקָבַל בְּדָרוֹם, אוֹ שֶׁשְׁחָט בַּיּוֹם וְזָרַק
33 בְּלִילָה, אוֹ שֶׁשְׁחָט בְּלִילָה וְזָרַק בַּיּוֹם, אוֹ שֶׁעֲשָׂאן
34 בְּמַחְשָׁבֶת הַזְּמַן אוֹ בְּמַחְשָׁבֶת הַמְּקוֹם, אוֹ שֶׁקָּבְלוּ
35 הַפְּסוּלִין⁶ אֶת דָּמָן אַף עַל פִּי שֶׁזָּרְקוּהוּ כְּשָׂרִים, אוֹ
36 שֶׁזָּרְקוּהוּ כְּשָׂרִים אַף עַל פִּי שֶׁקָּבְלוּהוּ כְּשָׂרִים, אוֹ
37 שֶׁיִּצְאָ הַדָּם וְהִבְשֵׁר כְּלוֹ⁷ קֶדֶם זְרִיקַת הַדָּם, אוֹ שֶׁלֶן
38 הַדָּם - כְּכָל אֵלוֹ מוֹעֲלִין⁸ כְּכָל לְעוֹלָם⁹, שֶׁהָרִי לֹא
39 הִיָּה לְהֵן שְׁעַת הַתֵּר. אֲבָל אִם הִגִּיעַ הַדָּם לַמִּזְבֵּחַ
40 כְּמַצּוֹתָ וְאַחַר כֵּן לֶן הַבֶּשֶׂר אוֹ הָאֲמוּרִין, אוֹ שֶׁנִּטְמָא
41 הַבֶּשֶׂר אוֹ הָאֲמוּרִין, אוֹ שֶׁיִּצְאָ הַבֶּשֶׂר אוֹ הָאֲמוּרִין¹⁰
42 לַחוּץ, אוֹ שֶׁיִּצְאָ מִקְצַת הַבֶּשֶׂר קֶדֶם זְרִיקַת דָּמִים -
43 כְּכָל אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא כֶּהֱן אִין מוֹעֲלִין בְּשֶׂאֵר בְּשָׂרָי¹¹,
44 שֶׁהָרִי הִיָּה לוֹ שְׁעַת הַתֵּר לְאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹².

(2) מימרא של ר' יוחנן, מעילה יב. (3) ר' יוחנן אמר סתם "קדשים שמתו", ורבינו הוסיף "מזבח" ומכאן ראייה שלדעתו, קדשי בדק הבית שמתו יש בהם מעילה, וכן אמרו (שם טו.): "במאי? (על איזה קדשים אמר ר' יוחנן שאם מתו יצאו מידי מעילה), אילימא (שמה תאמר) בקדשי בדק

יום ראשון ג' אדר ב' ה'תשע"ט

הלכות מעילה

פרק שלישי

(1) יבאר קדשי מזבח שמתו אם יצאו מידי מעילה ואם הותרו שעה אחת.

21 א. קְדָשִׁי² מוֹזְבֵּחַ³ שְׁמֵתוֹ - יִצְאוּ מִיַּד מְעִילָה דְּבַר
22 תוֹרָה, אֲבָל מוֹעֲלִין כֶּהֱן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְכֵן אִם
23 נִפְסְלוּ בְּדָבָרִים שֶׁיִּפְסְלוּ כֶּהֱן הַקְּרָבָנוֹת, שֶׁכָּבַר
24 בְּאַרְנוֹם - מוֹעֲלִין כֶּהֱן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. בְּמָה דְּבָרִים
25 אֲמוּרִים? בְּשֵׁלֹא הִיָּה לְהֵן שְׁעַת הַתֵּר לְאֲכִילַת
26 כֶּהֱנִים; אֲבָל אִם הִיָּה לְקֶדְשֵׁי קְדָשִׁים הַנֶּאֱכָלִים שְׁעַת
27 הַתֵּר וְאַחַר כֵּן נִפְסְלוּ וְנִאֶסְרוּ בְּאֲכִילָה, הוֹאִיל וְהִתְרוּ
28 שְׁעָה אַחַת - אִין מוֹעֲלִין בְּאוֹתוֹ דְּבַר שֶׁהִיָּה רְאוּי
29 לְאֲכִילָה⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. כִּיצַד? קְדָשֵׁי קְדָשִׁים
30 שֶׁנִּפְסְלוּ קֶדֶם שֶׁיִּגִיעַ הַדָּם לַמִּזְבֵּחַ פְּהִלְכְתוּ, כְּגוֹן
31 שֶׁשְׁחָטוּן בְּדָרוֹם⁵ אַף עַל פִּי שֶׁקָּבַל בְּצִפּוֹן, אוֹ

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבית וכו' לא יהא אלא דאקדיש אשפה (יהיה זה כמו שהקדיש אשפה לבדק הבית)? ונימוקו של ר' יוחנן נאמר בתמורה לב: מפני שאינם ראויים לכלום, לפדותם אי אפשר, כי בהמת הקדש אינה נפדית בלי העמדה לפני הכהן והערכה, כמו שנאמר (ויקרא כז, יב-יג): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך אותה", ואת המתה אי אפשר להעמיד. ובפסחים כט. אמרו נימוק שני, מפני שאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, ונבילה אינה ראויה לאדם מישראל אלא לכלבים. [ויש לתמוה על רבינו כאן שפסק שקדשי בדק הבית שמתו מועלים בהם, ובפרק ה מהלכות ערכין הלכה יב כתב בפירוש שגם קדשי בדק הבית טעונים העמדה והערכה, ומסיים שם: ולפיכך אם מתה הבהמה קודם שתיערך ותפדה, אין פודים אותה אלא תקבר. ראה כסף-משנה ורדב"ז שם. ונראה שרבינו התכוון כאן למעט כשהקדיש בהמה בעלת מום - "קדשי מזבח" משמע קדשים הראויים למזבח - וסובר כר' יוחנן בתמורה לג. שאינה צריכה העמדה והערכה, שנאמר (שם) "אותה", ולא שקדם מומה להקדשה, והכל מודים שנפדית. וכן משמע מלשונו בהלכות ערכין שם, שכתב: אם נפל בהם מום. אמנם יש להקשות, הלא אין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, אבל זה קשה גם על הגמרא עצמה. וראה תוספות פסחים שם ד"ה אין פודים, שפירשו, שקדשי בדק הבית פודים מן התורה, ובמעילה שם ד"ה ואפילו, כתבו, שקדשי בדק הבית מותר לפדות להנאות אחרות חוץ לאכילת כלבים]. (4) במשנה מעילה ב. כתוב סתם: "כל שהיה לה

שעת היתר לכהנים אין מועלים בה", ובגמרא שם ה. נחלקו חזקיה ור' יוחנן בפירוש המשנה. חזקיה אומר היתר זריקה שנינו, כלומר, אם השחיטה וקבלת הדם נעשו כמצוותן, ומותר היה לזרוק את הדם - אין מועלים בבשר. ור' יוחנן אמר היתר אכילה שנינו, כלומר, כשזרק הדם והותר הבשר באכילה אין מועלים בו, אבל כל זמן שלא נזרק הדם - מועלים. ופסק רבינו כר' יוחנן, ואע"פ שהוא תלמידו של חזקיה, מפני שבגמרא שם הביאו כמה ראיות לשיטתו, וגם במנחות קב. כל הסוגיא נאמרה לפי שיטתו (כסף-משנה). (5) בדרומו של מזבח, וטעונים שחיטה וקבלת דמם בצפוני (משנה זבחים מז.). רבינו מפרט כאן שורה ארוכה של פסולים, ועל כולם הוא אומר שאין בהם מעילה מן התורה אלא מדברי סופרים. מקור הדין במעילה ב: [אמנם שם פירשו כך את המשנה רק לפי דעת רבה, שאם העלה אימורי הפסולים על המזבח צריך להורידם, אבל דעת רבינו שגם הסוברים אם עלו לא ירדו, מודים לפירוש זה, ולפיכך פסק כאן שאין בהם מעילה מן התורה, ואין בזה ניגוד לדעתו (פסולי המוקדשים פ"ג ה"ז) שלא ירדו (לחם-משנה, ראה כסף-משנה). (6) לעבודת הקרבנות, כגון מי שאינו מזרע אהרן או בעל מום. (7) כלומר, או הבשר. במשנה שם ו: אמר ר' עקיבא שזריקה מועלת ליוצא להוציא מידו מעילה, ובגמרא שם מפרש ר' יוחנן שר' עקיבא לא אמר אלא ביצא מקצתו, אבל ביצא כולו מועלים בו, ורב פפא (שם ז.) אומר: לא אמר ר' עקיבא אלא שיצא בשר, אבל דם אין זריקה מועלת ליוצא. פירוש, אם זרק אותו הדם שיצא אין הזריקה מתרת את הבשר, ולפיכך מועלים בו (רש"י שם). (8) פירוש, בבשר, אבל בדם עצמו אין מעילה כלל (למעלה

ב. קבלו¹³ הפסולין את הדם¹⁴ וזרקוהו, וזרו וזרו¹ הפשרים לעבודה וקבלו שאר דם הנפש¹⁵ וזרקוהו² - אין מועלין בבשר; שאין הפסולין עושין שאר דם הנפש שירים¹⁶. חוץ מן הטמא, הואיל וראוי לעבודת צבור¹⁷, עושה שאר דם שירים¹⁸.

(13) שם ה: (14) פירוש, מקצת הדם. (15) ולא דם העור או הבשר. (16) הדם הנשאר בכלי או בצואר הבהמה אחר זריקת הדם שנתקבל בכלי, נקרא שירים ומצוותו לשפכו על יסוד המזבח ופסול לזריקה. ומשמענו רבינו שאם זרקו פסולים לעבודה מקצת הדם, לא נעשה שאר הדם שירים (ראה פרק א מהלכות פסולי המוקדשים הלכה כח ובהערות שם), ולפיכך הזריקה השניה כשירה ומוציאה מידי מעילה. (17) שבקרבנות ציבור דוחים את הטומאה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכה ט.). (18) אפילו בקרבנות יחיד, שאינם דוחים את הטומאה.

ג. פיצד? קבל הטמא וזרק, אף על פי שחזר הפשר¹⁹ וקבל שאר דם הנפש וזרקו - הרי אלו לא היתה²⁰ להן שעת היתר ומועלין בכלן; שזה הדם שירים הוא, ואין זריקת השירים מועלת. כבר בארנו²¹, שאין בקדשים קלים מעילה לעולם חוץ מאמורייהן אחר זריקת הדם. והוא²² שתהיה זריקה המועלת; אבל קדשים קלים שנתפגלו²³, אף על פי שזרק הדם - אין מועלין²⁴ באמורייהן. וכן אם יצא הדם, אף על פי שהחזירו וזרקו²⁵ - אין מועלין באמורייהן.

(19) כלומר, כהן טהור. (20) הבשר לא הותר באכילה, מפני ששתי הזריקות פסולות. (21) למעלה פרק ב הלכה א. (22) בתנאי. (23) שחישב באחת מארבע העבודות לזרוק את הדם או להקטיר את האימורים למחר, והוא-הדין במחשבת שלא במקומם (ראה הלכות פסולי המוקדשים פרק יג הלכה א.). (24) שם ג: אמר רב גידל אמר רב, זריקת פיגול וכו' ואינה מביאה לידי מעילה בקדשים קלים. ודין זה לא הופרך שם (הר"י קורקוס, מביאו כסף-משנה). (25) ברייתא שם ז.

ד. כל חטאות המתות²⁶, כגון ולד חטאת ותמורתה²⁷ וכיוצא בהן²⁸ - אסור להנות בהן, ואם נהנה - לא מעל²⁹.

(26) שאסור להקריבן ואין להן פדיון. ראה דינן בהלכות פסולי המוקדשים פרק ד הלכה א. (27) היו לפניו בהמת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ג' אדר ב' - ספר עבודה - הלכות מעילה קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחשבות פסולות אלו הוא: מחשבת הזמן, האוכל בשר הקרבן חייב כרת. ומחשבת המקום, אין כרת באכילתו. בדרך כלל קוראים לקרבן שנפסל במחשבת הזמן "פיגול", ולנפסל במחשבת המקום - "פסול", ולפעמים כשאין הבדל ביניהם, נכללים שניהם במונח "פיגול" או "פסול". (47) כלמעלה בהלכה א.

ט. וכן⁴⁸ קמץ שניצא לחוץ או לן וחוץ והקטירו - 23 מועלין בשירים, שהרי לא היה שם שעת התר. אבל 24 אם נטמא הקמץ⁴⁹ והקטירו - אין מועלין בשירים; 25 שהצייץ⁵⁰ מרצה⁵¹ על הטמא, ואינו מרצה לא על הלץ⁵² ולא על היוצא. יצאו השירים⁵³ או נטמאו 27 ואחר כך הקטיר הקמץ, אף על פי שהן אסורין 28 באכילה - אין מועלין בהן⁵⁴, שהרי קרב הקמץ 29 כמצותו. 30

(48) משנה מנחות כה. (49) דינו כדם בקרבנות בעלי חיים. ראה למעלה הלכה א דין הדם. (50) ציץ הזהב שהכהן הגדול נושא על מצחו. (51) בדיעבד, אם הקריבו קרבן יחיד שנטמא, שנאמר (ויקרא כח, לח): ונשא אהרן את עוון הקדשים. (52) במשנה שנינו "על היוצא", אבל בתוספתא מנחות פרק ד הלכה ה, נאמר: שאין הציץ מרצה על הלן ועל היוצא. (53) פירוש, מקצת השירים, אבל אם יצאו כולם - מועלים בהם, כמו בבשר שיצא כולו (למעלה בהלכה א). שהרי בכל מקום דין שיריים במנחה כדין בשר בקרבנות בעלי חיים (ראה הלכות פסולי המוקדשים פרק א הלכה ל, ופרק יא הלכה כ). כסף-משנה בשם הר"י קורקוס. (54) כר' עקיבא שם בתוספתא, שהקטרת הקומץ מועלת ליוצא להוציא את השיריים מידי מעילה. בהלכות פסולי המוקדשים פרק ב הלכה ז, כתב רבינו: "ואם נפסלו השיריים או חסרו השיריים וכו' הרי הדבר ספק אם יצאו מידי מעילה". והר"י קורקוס (מובא כאן בכסף-משנה) רואה כאן סתירה גלויה לדבריו שם. ונראה שרבינו התכוון שם לפסול אחר, כגון התליעו (הר המוריה).

י. הנהגה מקדשי קדשים בלם לפני זריקת דמים או 31 מאמורי קדשים קלים לאחר זריקה, או שנהגה מן 32 העולה פלה או מן הקמץ והלבונה ומנחת פהנים 33 והחבתין - יפל מה שנהגה⁵⁵ לנדבה⁵⁶. מעל 34 בקרבנות הצבור - יפל מה שנהגה ללשפה⁵⁷. 35

(55) הקרן והחומש. ראה פרק א הלכה ג. (56) לקרבנות נדבת ציבור. (57) לבדק הבית (כסף-משנה בשם הרא"ש). בתוספתא סוף מעילה, אנו שונים להיפך: קרבנות ציבור לנדבה והמנויים למעלה ללשכה, כנראה גירסא אחרת היתה לעיני רבינו.

יא. נהנה⁵⁸ קדם זריקה⁵⁹ מבשר קדשי קדשים 36 שנטמא, או שנהגה מאמורי קדשים קלים, אף על 37 פי שהעלן לראש המזבח⁶⁰ - הרי זה פטור⁶¹. 38

(58) מימרא של רבא מעילה י. (59) וכל-שכן אחר זריקה (רש"י שם). (60) לפני זריקת הדם, ואע"פ שאמרנו

חולין ובהמה שהוקדשה לחטאת, ואמר על בהמת החולין הרי זו תמורת זו, שתייה קדושות, שנאמר (ויקרא כז, לג): ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש. (28) חטאת שמתו בעליה, ושכיפרו בעליה באחרת. (29) משנה שם י:

ה. וכל חטאת³⁰ שתרעה³¹ עד שיפול בה מום - 1 מועלין בה עד שתפדה. 2

(30) שם יא: (31) כגון שעברה שנתה לפני שכיפרו הבעלים באחרת.

ו. המפריש³² חטאתו ואבדה והפריש אחרת פחתיה, 3 ואחר כך נמצאת הראשונה והרי שתייה עומדות, 4 ושחט שתייה פאחת³³ וזרק דם אחת מהן - אין 5 מועלין לא בבשר זו שזרק דמה ולא בבשר 6 חברתה, ואף על פי שאינו³⁴ ראוי לאכילה, הואיל 7 ואם רצה מזה זרק ואם רצה מזה זרק. אבל אם 8 שחט זו אחר זו - אין דמה³⁵ מועיל לבשר 9 חברתה³⁶, ואפלו לאחר זריקה, שהרי לא היתה לה 10 שעה הראויה להתיר בשרה³⁷. 11

(32) שם ז. ז: (33) כגון ששחטון שני כהנים (רש"י שם). (34) השני. (35) של אותה ששחט קודם. (36) להוציאו מידי מעילה. (37) מפני שאסור לזרוק דם החטאת שנשחטה באחרונה.

ז. כל חטאת עוף³⁸ או עולת עוף שנספלה בשנוי 12 עשייתה³⁹ או בשנוי מקום עשייתה⁴⁰ - מועלין בה; 13 חוץ מעולת העוף שנגמלק למטה כמליקת חטאת 14 לשם חטאת, שאף על פי שלא עלתה לבעלים לשם 15 חובה⁴¹ - אין מועלין בה⁴², הואיל ושנה שמה 16 ומקום עשייתה ושנה מעשייה לשם דבר שאין בו 17 מעילה⁴³. 18

(38) משנה זבחים טו. טו: (39) הבדיל הראש מן הגוף בחטאת, וכן אם לא הבדיל בעולה (ראה הלכות מעשה הקרבנות פרק ו הלכה כ, ופרק ז הלכה ו). (40) עולת העוף מזים דמה במחיצתו העליונה של המזבח, ושל חטאת העוף במחיצתו התחתונה, ואם שינה - פסול. וכן אם מלק עולת העוף למטה - פסולה, אבל חטאת העוף מליקתה כשרה בכל מקום (רבינו שם הלכה ט). (41) על הבעלים להביא עולה אחרת (פרק טו מהלכות פסולי המוקדשים ה"א). (42) כר' יהושע שם טו: (43) חטאת העוף שעשאה למטה לשם חטאת אין בה מעילה, ולפיכך גם עולת העוף שנעשתה כך אין מועלים בה.

ח. מנחה⁴⁴ שנתפגלה⁴⁵ או שנעשית במחשבת 19 המקום⁴⁶, וכן שתי הלחם ולחם הפנים שנתפגלו או 20 שנספלו במחשבת המקום - מועלין בהן, שהרי לא 21 היתה להן שעת התר⁴⁷. 22

(44) קרבן קמת. (45) ראה הלכה ג. (46) לזרוק את הדם או להקטיר אימורים שלא במקומם. ההבדל בדין שתי

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12. וְלַתּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה - מוֹעֲלִין בְּהֵן מִשְׁעָה שֶׁהַפְּרִישׁ.
13. הַפְּרִישׁ לְשִׁלְמִים - אֵין מוֹעֲלִין בְּהֵם.³

(2) תוספתא, מעילה פ"א ה"ד: מועלים בדמי חטאת ובדמי עולה, ואין מועלים בדמי שלמים. (3) אינם עדיפים משלמים עצמם שקדושת הגוף עליהם.

14. ב. הַקְּדִישׁ אֶבֶר אֶחָד לְדַמְיוֹ לְמִזְבֵּחַ - הֲרִי זֶה סִפְקָא
15. אִם פְּשֻׁטָה קְדִישָׁה בְּכֶלֶן אוֹ לֹא פְּשֻׁטָה, לְפִיכָף תִּקְרָב
16. וְלֹא יִפְדָּה.⁶ וְאִם נִפְדָּה - אֵין מוֹעֲלִין בְּפִדְיוֹנוֹ.

(4) בעיא שלא נפשטה (תמורה יא:). (5) אם הקדישו למזבח, אין כל ספק שקדושת הגוף פשטה בכולה אם היה זה אבר שהנשמה תלויה בו, כגון לב או ראש וכדומה (ראה הל' מעשה הקרבנות פט"ו ה"ב), אבל בהקדיש את האבר לדמיו לצורך קרבן שבהמה זו ראויה לו, שאל רבא שם מהו הדין, וצדדי הבעיה הם: ברור, שאם הקדיש כל הבהמה לדמיה - חלה עליה קדושת הגוף, וברור היה לו לרבא גם-כן שאם הקדיש את האבר קדושת הגוף פשטה הקדושה בכולה. ומסופק היה באבר אחד לדמיו, אם אנו אומרים מתוך שחלה על האבר קדושת דמים חלה עליו קדושת הגוף, ומתוך שקדש אבר אחד קדשה כולה, או אין אומרים שני "מתוך". בלשון התלמוד: "חד מיגו - אמר, תרי מיגו - לא אמר". ויוצא מזה, שמדובר כאן באבר שהנשמה תלויה בו, שאילו אבר שאין הנשמה תלויה בו פסק רבינו פט"ו מהל' מעשה הקרבנות, שאפילו בהקדישו קדושת הגוף לא פשטה הקדושה בכל הבהמה. אולם בפ"ה מהל' ערכין ה"ב כותב רבינו דין זה באומר "דמי רגלה של פרה זו הקדש למזבח". ראה כסף-משנה ולחם-משנה שם. (6) שאין פדיון לקדשים תמימים. (7) משום שאינו ראוי לפדיון, שמא פשטה קדושה בכולה, לפיכך אין הקדושה עוברת על הדמים (ראה ראב"ד וכסף-משנה בשם ה"ר"י קורקוס).

17. ג. הַמְּפְרִישׁ⁸ מְעוֹת לְנִזְיֹרוֹת⁹ - אֶסוּר לְהִנּוֹת בְּהֵן,
18. וְאִם נִהְיָה - לֹא מְעַל; מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְבוֹא פְּלִם
19. שְׁלָמִים¹⁰, וְאֵין בְּשִׁלְמִים מְעִילָה אֶלֶּא בְּאִמּוּרֵיהֶן
20. אַחַר זְרִיקַת דָּמִים¹¹. מֵת¹² - יִפְּלוּ לְנִדְבָה¹³. הֵיוּ
21. מִפְּרִישִׁים¹⁴: דְּמֵי חֲטָאת - יִלְכוּ לִים הַמִּלָּח¹⁵, וְלֹא
22. נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין; דְּמֵי עוֹלָה - יִבְיִאוּ עוֹלָה,
23. וּמוֹעֲלִין בְּהֵן¹⁶. אָמַר: אֱלוֹ לְחֲטָאתִי וְהַשְּׂאֵר¹⁷
24. לְנִזְיֹרוֹתִי, אִם נִהְיָה בְּכָל הַשְּׂאֵר¹⁸ - מְעַל¹⁹; נִהְיָה
25. בְּמִקְצָתוֹ - לֹא מְעַל²⁰. וְכֵן אִם אָמַר: אֱלוֹ לְעוֹלָתִי
26. וְהַשְּׂאֵר לְנִזְיֹרוֹתִי, וְנִהְיָה בְּכֶלֶן - מְעַל²¹; נִהְיָה
27. בְּמִקְצָתוֹ - לֹא מְעַל. שְׂאֵין בְּדְמֵי שְׁלָמִים מְעִילָה²².
28. הַפְּרִישׁ מְעוֹת וְאָמַר: אֱלוֹ לְעוֹלָתִי וְאֱלוֹ לְחֲטָאתִי
29. וְאֱלוֹ לְשִׁלְמִים, וְנִתְעַרְבוּ - מוֹעֲלִין בְּכֶלֶן וּמוֹעֲלִין
30. בְּמִקְצָתוֹ²³. וְכִיצַד יַעֲשֶׂה²⁴? יִקַּח שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת,
31. וּמִחֲלָל דְּמֵי חֲטָאת בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא עַל הַחֲטָאת,
32. וְדְמֵי עוֹלָה עַל הָעוֹלָה, וְדְמֵי שְׁלָמִים עַל שְׁלָמִים.

(8) משנה, מעילה יא, א. (9) אחר שמלאו ימי נזרו, מביא

(בהלכות פסולי המוקדשים פרק ג הלכה יב) שנעשו לחמו של מזבח ולא ירדו, אין אנו אומרים שההעלאה מבררת החלק שהוא "אשי ה'" ומביאה לידי מעילה (ראה אור-שמח). [דין זה נאמר כבר למעלה בפ"ב ה"א. ואולי כאן המדובר באימורים שנטמאו ולאחר זריקה?]. (61) הטעם אמרו בגמרא שם, מפני שאינו מביא כל הפסד לגבוה, שהרי אינם ראויים לכלום, וגם נעשית כל מצוותם. [נמשונו של רבינו משמע שפטור לגמרי, ואין בהם מעילה אפילו מדברי סופרים, וזה מנוגד למה שכתב למעלה בהלכה א שאם נטמא בשר קדשי קדשים אחר זריקה אין מועלים בו, ומכאן שנטמא לפני זריקה מועלים. וראה תוספות שם ד"ה הכל, שהוכיחו, שבפסל לפני זריקה הכל מודים שמועלים בו, ולפיכך פירשו שהמדובר כשהננה אחרי זריקה מהבשר שנטמא לפני זריקה. והוכחה לדבריהם אנו מוצאים בגירסא שלפנינו בגמרא שם: "נהנה מבשר קדשי קדשים שנטמא לפני זריקה". ונראה שיש להזיז כאן ממקומם את המלים "קודם זריקה", ולהעמידן אחרי המלה "שנטמא", ובהתאם לגירסא שבגמרא, והמדובר כשהננה לאחר זריקה, וכשם שזריקה מועלת ליוצא כך מועלת לטמא].

1. יב. קְדִישֵׁי הַמִּזְבֵּחַ⁶² - חֲלָבֵן וּבִיציֵיהֶן אֶסוּר לְהִנּוֹת
2. מֵהֵן, וְהִנְהִיגָה - לֹא מְעַל⁶³. לְפִיכָף, וְלֹד הַקְּדָשִׁים⁶⁴
3. וְכֵן וְלֹד הַמְּעַשֵׂר לֹא יִינַק מֵאִמּוֹ, אֶלֶּא מִבְּהֵמָה אַחֶרֶת
4. חֲלִין. וַיֵּשׁ לְאָדָם לְהִתְנַדֵּב וְלוֹמַר: חֲלָב בְּהֵמָה זוֹ
5. הַחֲלִין יְהִיֶּה הַקְּדָשׁ⁶⁵ לְוִלְדוֹת הַקְּדָשִׁים שְׂיִינְקוּהוּ פְּדִי
6. שְׁלָא יְמוֹתוֹ.

(62) משנה מעילה יב. (63) מפני שאינם ראויים למזבח (ראה הלכה יג). (64) משנה שם יג. בתוספות פירשו, שהמדובר בוולד שנולד לפני שהבעלים הקדישו את הבהמה, וכן "ולד המעושרת" פירושו שנולד לפני שעושרה. ורבינו סתם, ויש מקום לפרש שהכוונה גם לוולד שנולד לאחר ההקדש, ואסור לו לינק מאמו מפני שזה כעבודה בקדשים. רבינו בפירושו על המשנה אומר נימוק זה. (65) פירוש, יהיה מזומן (ראה ראב"ד וכסף-משנה).

7. יג. הַקְּדִישׁ⁶⁶ בְּהֵמָה וְעוֹף לְמִזְבֵּחַ קְדִישַׁת דָּמִים, כְּגוֹן
8. שְׂאֵמֶר: דְּמֵי בְּהֵמָה זוֹ לְנִסְכִּים⁶⁷, וְדְמֵי כֵן יוֹנָה זֶה
9. לְשִׁלְמִים⁶⁸ - הֲרִי הֵן בְּקָדְשֵׁי בְּדָק הַבַּיִת וּמוֹעֲלִין
10. בְּחֶלְבֵן וּבִבְיִציֵיהֶן, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.

(66) שם יב: (67) אבל אם אמר דמי בהמה זו לעולה או לשלמים, חלה עליה קדושת הגוף והיא עצמה תוקרב (רבא, כריתות ה. וכן פסק רבינו בהלכות מעשה הקרבנות פרק טו הלכה ה). (68) אין עוף קרב שלמים, ולפיכך דינה כקדשי בדק הבית. ראה בהערה הקודמת.

יום שני ד' אדר ב' ה'תשע"ט

פְּרָק רְבִיעִיו

(1) יבאר המפריש מעות לחטאת או לעולה או לשלמים אם מועלים בהן.

11. א. הַמְּפְרִישׁ² מְעוֹת לְחֲטָאתוֹ לְעוֹלָתוֹ וְלֶאֱשָׁמוֹ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ד' אדר ב' - ספר עבודה - הלכות מעילה קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לקרבן. (33) בגמרא שלנו, נאמר סתם "מעל וכיפר". אבל בתוספתא כריתות פ"ד ה"ו, אנו שונים כדברי רבינו. (34) בגמרא שם תולים את הכפרה במעילה, מפני שמעל - כיפר. ורבינו אומר להיפך (כסף-משנה).

ו. המפריש³⁵ שתי סלעים לאִשֶׁם וְלִקַּח בָּהֶן שְׁנֵי אֵילִים לְחֵלִין, הוֹאִיל וְקָנָה חֵלִין בְּדָמֵי אִשֶׁם - מְעַל. וְחֵיב לְשַׁלֵּם עֲשָׂרָה דִּנָּרִים³⁶, שֶׁהֵן שְׁתֵּי סַלְעִים וְחֲמִשָּׁ³⁷, וְיָבִיא בָּהֶן אִשֶׁם, וְיָבִיא קָרְבַּן אִשֶׁם עַל מְעִילָתוֹ. לְפִיכָּךְ, אִם הָיָה אֶחָד מִשְׁנֵי הָאֵילִים שֶׁקָּנָה יָפָה שְׁתֵּי סַלְעִים וְהַשְּׁנִי יָפָה עֲשָׂרָה דִּנָּרִין - יָבִיא הַשְּׁוֹה עֲשָׂרָה אִשֶׁם תַּחַת הַמְּעִילָה עִם הַחֲמִשָּׁ³⁸, וְיָבִיא הַשְּׁוֹה שְׁתֵּי סַלְעִים אִשֶׁם עַל מְעִילָתוֹ. לִקַּח אֶחָד לְאִשֶׁם וְאֶחָד לְחֵלִין³⁹, אִם הָיָה שֶׁל אִשֶׁם יָפָה שְׁתֵּי סַלְעִים⁴⁰ - יָבִיא אוֹתוֹ לְאִשְׁמוֹ הָרִאשׁוֹן⁴¹, וְכֵן אִם הָיָה זֶה הַחֵלִין יָפָה שְׁתֵּים - יָבִיא אוֹתוֹ אִשֶׁם מְעִילָתוֹ⁴², שֶׁהָרִי מְעַל בְּסַלְעַת אַחַת מִדְּמֵי הָאִשֶׁם; וְיִשְׁלַם חֲמִשָּׁה דִּנָּרִים⁴³ וְיַפְלוּ לְנִדְבָה⁴⁴.

(35) משנה, שם כו, ב. כפי שנתפרשה בגמרא שם. (36) סלע הוא ארבעה דינרים. (37) ראה למעלה פ"א ה"ג. (38) ובזה השיב להקדש את מה שגזל ותוספת חומש, ואע"פ שהאיל עלה לו רק בסלע אחד, והטעם מפני שהרווח הוא שלו, שהרי האילים הם חולין. (39) ומעל רק באחד. (40) באשם נאמר "כסף שקלים", ולמדו מזה שאין להביא אשם בפחות משני שקלים. שקל שבתורה הוא סלע שבמשנה. ראה הל' פסולי המוקדשין פ"ד הכ"ב. (41) כאן הרווח להקדש, שהרי לא מעל בדמי אשם זה. (42) ואע"פ שלא הוציא עליו אלא סלע אחד ונתייקר, כלמעלה בהערה לו. (43) הסלע שמעל, וחומשו. וכסף זה יביא מביתו. (44) שהרי הם מותר אשם שנופלים לנדבה. ראה הל' פסולי המוקדשין פ"ד הי"ד.

ז. הַנְּהַנְּה⁴⁵ מִדְּמֵי חֲטָאת עַד שְׁלֹא קָרְבָּה חֲטָאתוֹ - יוֹסִיף חֲמִשׁ עַל מֵה שֶׁנְּהַנְּה וְיָבִיא בְּדָמָיו⁴⁶ חֲטָאתוֹ⁴⁷, וְיָבִיא קָרְבַּן אִשֶׁם עַל מְעִילָתוֹ. וְכֵן אִם נְהַנְּה מִדְּמֵי אִשֶׁם עַד שְׁלֹא קָרַב אִשְׁמוֹ - יוֹסִיף חֲמִשׁ וְיָבִיא בְּדָמָיו אִשְׁמוֹ, וְיָבִיא אִשֶׁם אַחֵר לְמְעִילָתוֹ. שֶׁקָּרְבָּנוֹת הַמְּזֻבָּח⁴⁸ - מְעִילָתָן לְקָרְבָּנוֹת הַמְּזֻבָּח, וְקָדְשֵׁי בִדָּק הַבַּיִת - מְעִילָתָן לְבִדָּק הַבַּיִת. נוֹדַע לוֹ שֶׁמְעַל⁴⁹ וְאַחֵר כֶּף קָרְבָּה חֲטָאתוֹ⁵⁰ וְעַד כֵּן לֹא הִפְרִישׁ מְעִילָתוֹ⁵¹, אוֹ שֶׁהִפְרִישָׁה וְלֹא כָּלָהּ בְּדָמֵי חֲטָאתוֹ⁵² - יוֹלִיךְ הַמְּעִילָה וְחֲמִשָּׁה לָּם הַמְּלַח⁵³. נוֹדַע לוֹ שֶׁמְעַל אַחֵר שֶׁקָּרְבָּה חֲטָאתוֹ - יַפְלוּ מְעוֹת הַמְּעִילָה וְחֲמִשָּׁה לְנִדְבָה; שְׁאִין מִפְרִישִׁין בַּתְּחִלָּה לְאַבּוֹד⁵⁴. וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף יָבִיא אִשֶׁם מְעִילָתוֹ. וּבְאִשֶׁם, בֵּין שְׁנוֹדַע לוֹ שֶׁמְעַל קִדְּם שֶׁקָּרַב אִשְׁמוֹ אוֹ אַחֵר שֶׁקָּרַב - תַּפֵּל מְעִילָתוֹ וְחֲמִשָּׁה לְנִדְבָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹתָר אִשֶׁם⁵⁵. וְיָבִיא אִשֶׁם מְעִילָתוֹ.

(45) ברייתא, מעילה ט, ב. (46) דמי הקרן עם החומש.

הנזיר שלושה קרבנות: חטאת, עולה ושלמים. (10) מפני שאמר סתם "לנזירות" יכול לקנות בכולם שלמים ('תוספות' שם ד"ה הפריש). (11) כמו שנתבאר למעלה פ"ב ה"א. (12) הנזיר לפני שקנה בהמות בדמים אלה, וגם לא קבע איזה כסף הוא לחטאת ואיזה לעולה ושלמים. (13) לעולות נדבת ציבור, ואע"פ שמעורבים בהם דמי חטאת שדינם השלכה לים המלח, הלכה היא למשה מסיני בנזיר (רבי יוחנן, בנזיר כה.). (14) לפני שמת, פירש אלו דמי חטאת, אלו דמי עולה ואלו דמי שלמים. (15) כדין דמי חטאת שמתו בעליה (פ"ה מהל' פסולי המוקדשין ה"א), ומה שאמר רבי יוחנן: "הלכה היא בנזיר", היינו במעות סתומות. (16) ומובן שבדמי שלמים אין מועלים (למעלה ה"א). (17) נזיר כו, ב. (18) בכל הדמים שנשארו. (19) מפני שנהנה בדמי העולה. (20) אולי נהנה בדמי שלמים בלבד (בגמרא שם הגירסא: והשאר "לשאר" נזירות, וכן גם בתוספתא מעילה פ"א. כלומר, לכל שאר הקרבנות שעליו להביא, היינו עולה ושלמים, ומכאן שאם אמר והשאר לנזירות, אין מעילה אפילו בנהנה בכל המעות, כמו שאמרנו בתחילת הלכה זו בהפריש מעות לנזירות. ויש לתמוה על רבינו, למה השמיט את המילה "לשאר". ונראה שהושמטה בטעות על-ידי המעתיקים). (21) מפני שנהנה בדמי עולה, בין מת בין לא מת, ובדמי חטאת - אם לא מת, כמו שנתבאר למעלה בהלכה זו. (22) ושמה נהנה בדמי שלמים בלבד. (23) פירוש, אם נהנה בדמים העולים על דמי השלמים (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס), אבל אם נהנה בסכום פחות מדמי השלמים לא מעל, שמה נהנה מדמי השלמים בלבד. (24) תוספתא, מעילה פ"א ה"ה.

ד. אֶחָד מִמְּחֻבֵּי קִנְיִן²⁵ שֶׁהִפְרִישׁ מְעוֹת וְאָמַר: אֵלוֹ לְחֻבְתִּי - מוֹעֲלִין בְּכֶלֶן וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתָן²⁶. וְאִם מָתוּ - יַפְלוּ לְנִדְבָה²⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּנִזְרוֹת²⁸, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן.

(25) כגון זב וזבה ויולדת, שמחויבים להביא שני עופות, אחד לחטאת ואחד לעולה. (26) מפני ששני הקרבנות יש בהם מעילה. (27) בנזיר כו, א - אמרו שההלכה למשה מסיני שהובאה למעלה בהלכה הקודמת, נאמרה גם במחויבי קינים. (28) בדין נזירות, למעלה ה"ג.

ה. הַמְּפִרִישׁ²⁹ חֲטָאת עַל אֲכִילַת חֶלֶב וְהִבְיָאָה עַל אֲכִילַת דָּם - הָרִי זֶה לֹא כִפָּרוֹ³⁰, לְפִיכָּךְ לֹא מְעַל³¹. הַפְּרִישׁ מְעוֹת³² לְחֲטָאת חֶלֶב וְקָנָה בָּהֶן חֲטָאת דָּם: בְּשׂוֹגֵג - כִּפָּרוֹ³³, לְפִיכָּךְ מְעַל; בְּמַזִּיד - לֹא כִפָּרוֹ, לְפִיכָּךְ לֹא מְעַל³⁴.

(29) כריתות כז, ב. (30) כתוב בתורה (ויקרא ד, כח): "קרבנו... על חטאתו", ודרשו במשנה שם, שהקרבן צריך להיות לשם אותו החטא, ולא יעבידנו מחטא זה לחטא אחר. (31) במעשה השינוי, שהרי לא נהנה כלום. (32) שם. ההבדל בין מעות לבהמה הוא, שבהמה היא קדושת הגוף ואינה יוצאה לחולין לעולם, ולפיכך אין הבעלים יכולים לשנות בה כלום, מה-שאינ-כן דמים שיוצאים לחולין אם מועל בהם או כשקונה בהם בהמה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(47) בהמה יותר יפה. (48) הקרן והחומש הם למזבח. כלומר, לקנות בהם קרבן כזה שמעל בו. (49) בחלק מן הדמים. (50) שנקנתה בדמים שנשארו. (51) מה שנהנה וחומשו. (52) אלא קנה בדמים שנשארו בלבד. (53) כדין מותר חטאת (שם יא. אמר אביי, שדין זה הוא לפי דעת רבי שמעון שכל חטאת שכיפרו בעליה תמות, אבל לרבנן הסבורים שאינה מתה אלא אם אבדה וכיפרו בעליה באחרת ואח"כ נמצאה, המעות יפלו לנדרבה. ומכיון שרבינו פסק בהל' פסולי המוקדשין פ"ד ה"א כרבנן, למה כותב כאן: ילכו לים המלח? והר"י קורקוס (מובא כאן ה"ז בכסף-משנה) מתרץ שמכיון שידע שמעל יהיה עליו להפריש מה שנהנה וחומשו ולהוסיף על דמי החטאת, ולא עשה כך אלא הקריב חטאתו מהדמים שנשארו, הרי זה כדחייה בידיים כמו שהפריש חטאת ואבדה, והפריש אחרת ונמצאת הראשונה ולא בא להמלך בבית-דין ושחט אחת מהן, שאמרנו שם פ"ד ה"ג שהשניה תמות, מפני שדחה אותה בידיים.) (54) כשנודע לו שמעל לפני שקרבה חטאתו, היה עליו להפריש מעילתו ולהוסיפה על דמי החטאת ולא היו הולכים לאיבוד, ולפיכך כשלא עשה כך הרי זה כדמי חטאת שכיפרו בעליה, אבל אם נודע לו אחרי כפרה, הרי הקרן והחומש שיפריש עכשיו נקבע גורלם מראש לאיבוד. (55) ראה למעלה ה"ו ובהערות.

י. האומר לחברו⁷²: כפרי עליך הקדש, וְחֹזֵר וְנִתְּנָה לוֹ - הַמִּקְבֵּל מִתְּנָה זוּ מֵעַל⁷³ לְכַשְׁיוֹצִיא⁷⁴, שְׁהָרִי הַנּוֹתֵן אֵינָה אֲסוּרָה עָלָיו⁷⁵. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה מְשֻׁאֵר הַקּוֹנְמוֹת⁷⁶ יֵשׁ בָּהֶן מְעִילָה לְנֶאֱסֵר בָּהֶן. וְכָל דְּבָרִים הַנֶּאֱסָרִין עָלָיו מִנְדָּר בְּזָה מִצְטָרְפִין, וְאִם נִהְיָה מִכְּלָם⁷⁷ בְּשׁוּה פְרוּטָה - מֵעַל.

(72) שם, בעיא שנפסטה. (73) ואין אנו אומרים, שמכיון שהכיכר יצאה מרשות הנותן פקע איסורה, מפני שאינה כיכרו. (74) כשיהנה בה. (75) לו היתה אסורה גם עליו, היה הוא מועל בה. (76) פירוש, אם לא אמר "הקדש" או "קרבן" אלא "קונם" ושאר הכינויים שנמנו במשנה שם י, א. (77) בכל אחד לא היה שוה פרוטה, אבל בכל הדברים יחד היה שוה פרוטה.

יא. האומר⁷⁸: הנטיעות האלו קרְבָן אם אינן נקצצות היום, וְטְלִית זֶה קְרָבָן אִם לֹא תִשְׁרַף הַיּוֹם, וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא נִקְצְצוּ וְלֹא נִשְׂרַפָּה הַטְּלִית - הָרִי הֵם הַקְּדָשׁ, וְיִפְדּוּ כִּשְׂאָר הַהִקְדָּשׁוֹת וְאַחַר כֵּן יִהְיֶה בָּהֶן. אֲבָל אִם אָמַר: הָרִי הַנְּטִיעוֹת הָאֵלוֹ קְרָבָן עַד שְׁיִקְצְצוּ - אֵינּוּ יָכוֹל לִפְדוֹתָן; שְׂבִכָל עַת שְׁיִפְדּוּ וְחֹזֵר הַקְּדָשׁ⁷⁹ עַד שְׁיִקְצְצוּ, וְכֵינֵן שְׁנִקְצְצוּ אֵינֵן צְרִיכִין פְּדִיּוֹן⁸⁰, אֲלֵא נִהְיִין בָּהֶן מִיָּד. בְּמָה דְבָרִים אָמּוּרִים? בְּשִׁפְדָּן הַמְּקַדֵּשׁ; אֲבָל אִם פְּדָאן אַחַר - הָרִי אֵלוֹ יוֹצִאִין לְחֵלְיִין⁸¹ אִף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא נִקְצְצוּ, וְיִהְיֶה מִתְּרִין אִף לְמְקַדֵּשׁ.

(78) משנה וגמרא, שם כח, א. וכן, ב. (79) כרב פדא שם. רבינו סובר שבזה מודה עולה לבר פדא (ראה הערה הבאה). (80) שהרי לא הקדיש אותן אלא עד שיקצצו, ולפיכך יצאו לחולין אחרי הקציצה, כעולא שם נגד דעת בר פדא. (81) שהרי הנטיעות הן רכושן של הפודה, והוא לא הקדיש אותן. מימרא של רבי יוחנן, שם ל, א.

ח. המוכר⁵⁶ עולתו ושלמיו - לא עשה פלוס⁵⁷. וְדִין תּוֹרָה, שְׁיִחְזְרוּ הַמְּעוֹת חֲלִין כְּמוֹ שְׁהָיוּ⁵⁸; וְהָנִסּוּ אוֹתוֹ⁵⁹ חֲכָמִים, שְׁיִפְלוּ הַמְּעוֹת לְנִדְבָה. אֲפֹלוּ הֵימָּה הַבְּהֵמָה שְׁוֶה אַרְבַּעָה וּמְכָרָה בַּחֲמִשָּׁה - הַחֲמִשָּׁה פְּלִין⁶⁰ וְפִלּוּ לְנִדְבָה⁶¹. וְאֵין פֶּאֶן מְעִילָה לֹא מְדַבְּרִי תּוֹרָה וְלֹא מְדַבְּרִי סוּפְרִים.

(56) תוספתא, פסחים פ"ז ה"ז (לפי גירסת הגר"א) וברייטא שם פט, ב. (57) ומקריבים הקרבן לשם בעליו הראשונים (רש"י שם). ראה משנה-למלך. (58) והמוכר יחזירן לקונה. (59) את הקונה, מפני שקנה קרבן של אחרים, כעין החרמת הכסף שנעשה בו משא ומתן בלתי הוגן, אבל את הקרבן אי-אפשר להחריס, שהרי קדושת הגוף עליו. ורש"י פירש, שקנסו את הקונה בהתאם לפתגם העממי: "לא עכברא גנב, אלא חורא גנב" (לא העכבר הגנב, אלא החור שהוא נמלט שם). (60) ואין אנו אומרים שהדינר החמישי מתנה היא למוכר (רש"י שם). (61) לנדרת ציבור.

ט. יש מעילה בנדרים⁶². בִּיצֵד? הָאוֹמֵר: כְּפָר זוּ עָלִי קְרָבָן אוֹ הַקְּדָשׁ⁶³, וְאֶכְלָה - מֵעַל⁶⁴, אִף עַל פִּי שְׁהָרִי מִתְּרַת לְאַחֲרִים. לְפִיכָּהֶן⁶⁵ אֵין לָהּ פְּדִיּוֹן, שְׁהָרִי אֵינָה קָדֵשׁ אֲלֵא לְזָה בְּלִבָּד. אָמַר: כְּפָר זוּ קָדֵשׁ⁶⁶ אוֹ קְרָבָן, וְאֶכְלָה, בֵּין הוּא בֵּין אַחַר - מֵעַל. לְפִיכָּהֶן⁶⁷ יֵשׁ לָהּ פְּדִיּוֹן⁶⁸. הֵימָּה לְפָנִיּוֹ⁶⁹ כְּפָר שֶׁל הַפְּקָרִי וְאָמַר: כְּפָר זוּ הַקְּדָשׁ, נִטְלָה עַל מְנַת לְאֶכְלָה - מֵעַל לְפִי כְּלָה; עַל מְנַת לְהוֹרִישָׁה - מֵעַל לְפִי טוֹבַת הַנִּיחָה⁷¹ שְׁפָה.

יום שלישי ה' אדר ב' ה'תשע"ט

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1 יבאר המקדיש לבדק הבית דבר הראוי למזבח או איפכא, ודין קדשי בדק הבית וקדשי מזבח אם מצטרפים למעילה.

1 א. אֶחָד הַמְקַדֵּשׁ לְבִדֵּק הַבַּיִת דְּבַר הָרְאוּי לְחִזּוֹק הַבְּדֵק, כְּגוֹן אֶבֶן או קוֹרֶה, או הַמְקַדֵּשׁ לְבִדֵּק הַבַּיִת דְּבַר הָרְאוּי לְמִזְבֵּחַ, כְּגוֹן כִּבְשִׁים וְתוֹרִים, או הַמְקַדֵּשׁ לְמִזְבֵּחַ דְּבַר הָרְאוּי לְבִדֵּק הַבַּיִת, כְּגוֹן אֶבֶן וְקוֹרֶה, או הַמְקַדֵּשׁ לְזֶה וְלָזֶה דְּבָרִים שְׂאִינָן רְאוּיִן לֹא לְזֶה וְלֹא לָזֶה, כְּגוֹן הַמְקַדֵּשׁ תְּרַנְגוּלִין וְחֻמֵּץ וְצִיר או קֶרֶק, אִפְלוּ הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר מְלֹאָה זָבַל או עֶפֶר או אֶפֶר - מוֹעֲלִין כְּכֵן מִשְׁעָה שֶׁהִקְדִּישׁוּ עַד שִׁפְדוּ דְּבָרִים הָרְאוּיִם לְהַפְדוֹת.³

2 אלא למוכרם ולקנות בדמיהם דברים הראויים. 3 להוציא בעלי חיים תמימים הראויים למזבח, שאין להם פדיון.

10 ב. כָּל קֹדֶשׁ בִּדְק הַבַּיִת עִם דְּבָרִים שְׂמוֹעֲלִין בְּהֵן מְקַדְשֵׁי מִזְבֵּחַ - מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְמַעֲלָה, וְאִם נִהְיָה בְּשׂוּה פְרוּטָה מִכֶּלֶם - מְעַל.

13 ג. אֶכֶל וְהָאֵכִיל אֶת חֲבָרוֹ או נִהְיָה וּמִהֵנָּה חֲבָרוֹ, אֶכִּילְתוּ וְהִנֵּית חֲבָרוֹ או אֶכִּילְת חֲבָרוֹ וְהִנֵּיתוּ - פְּלֵן מִצְטָרְפִין לְמַעֲלָה, וְאִם נִעֲשָׂה מִן הַכֹּל הִנֵּיה בְּפְרוּטָה - מְעַל.

17 ד. הַמַּעֲלָה מִצְטָרְפֵת לְזִמְן מְרַבָּה.⁴ פִּיצַד? נִהְיָה הַיּוֹם מִן הַהִקְדָּשׁ וְנִהְיָה לְאַחַר כִּמְהָ שָׁנִים בְּהַעֲלֵם אֶחָד⁵ - הָרִי אֵלוֹ מִצְטָרְפִין לְפְרוּטָה וּמְעַל.

4 באיסורים אין שתי אכילות מצטרפות אלא אם אכל כזית שלם בכדי אכילת פרס (שלוש ביצים), אבל במעילה למדו שם (יח:): מהכתוב שמצטרפות אפילו לזמן מרובה. 5 שלא נודעה לו הנאה ראשונה לפני שנהנה שנית, אבל נודע לו בינתיים אין ההנאות מצטרפות.

20 ה. אִין מַעֲלָה אֶלָּא בְּתוֹשׁ⁶ מִן הַקֶּרֶק, אֶבֶל הַנִּהְיָה בְּקֶרֶק עֲצָמָה או בְּמַחְרָ לָהּ - לֹא מְעַל, אִפְלוּ פֶגֶם. פִּיצַד? הַחֹרֵשׁ שְׂדֵה הַקֹּדֶשׁ או הַזֹּרֵעַ בָּהּ - פְּטוּר. נִטְל מֵאֲבָקָה⁷ וְנִהְיָה בָּהּ וּפְגָמָה⁸ - מְעַל. הִדָּשׁ בְּשְׂדֵה הַקֹּדֶשׁ - מְעַל; שֶׁהָאֵבֶק שְׂלָה מוֹעִיל לְשְׂדֵה, וְהָרִי נִהְיָה כְּאֵבֶק וּפְגָם הַשְּׂדֵה. וְכֵן אִם חָרַשׁ שְׂדֵה הַקֹּדֶשׁ כְּדִי לְהַעֲלוֹת אֶבֶק לְעֵשֶׁב שְׂנֵתָן בָּהּ, וְנִטְל הָעֵשֶׁב - מְעַל⁹. הִדָּר בְּמַעֲרַת הַקֹּדֶשׁ או בְּצֵל אֵילָן או שׂוֹבֵף שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אִף עַל פִּי שְׁנֵהֵנָּה - לֹא מְעַל¹⁰. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ בַּיִת כְּנוּי, הִדָּר בּוֹ - לֹא מְעַל¹¹. אֶבֶל הַמְקַדֵּשׁ עֲצִים וְאֶבָנִים וּבְנָה בְּהֵן בַּיִת, הִדָּר שָׁם - מְעַל, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.

6 למדו בגזירה שווה מתרומה, מה תרומה בתלוש אף מעילה בתלוש. 7 האבק שנטל נתלש מן השדה. 8 ואם נהנה ולא פגם - לא מעל. 9 שהאבק תלוש הוא. מובן שהמדובר בפגם, כלמעלה בדישה. 10 מפני שנהנה מן המחובר. 11 ואף על פי שרבינו פסק (בהלכות עכו"ם פרק ח הלכה ד) שהמשתחויה לבית בנוי לשם עבודה זרה אסור, חומר איתירה היא בעבודה זרה (כסף משנה).

1 ו. גְדוּלֵי הַקֹּדֶשׁ - מוֹעֲלִין בְּהֵן¹². פִּיצַד? הַקֹּדֶשׁ שְׂדֵה וְהוֹצִיָּאָה עֲשָׂבִים, אֵילָן וְעֵשֶׂה פְרוֹת - מוֹעֲלִין בְּהֵן. אֶבֶל הַמְקַדֵּשׁ אֶת הַבוּר רִיקָן וְאַחַר כֵּן נִתְמַלֵּא מִיֵּם, הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר וְאַחַר כֵּן נִתְמַלֵּאת זָבַל, שׂוֹבֵף וְנִתְמַלֵּא יוֹנִים, הוֹאִיל וְאִינָן גְדוּלֵי הַקֹּדֶשׁ - אִין מוֹעֲלִין בְּהֵן¹³. וְכֵן הַזָּבַל וְהַפֶּרֶשׁ שֶׁבַחְצֵר הַקֹּדֶשׁ¹⁴ - לֹא נִהְיָין וְלֹא מוֹעֲלִין. וּמָה יַעֲשׂוּ בְּהֵן? יִמְכְּרוּ וְיִפְלוּ דְמֵיהֶן לְלִשְׁכָּה¹⁶. מַעֲזֵן שֶׁהוּא יוֹצֵא מִתּוֹךְ שְׂדֵה הַקֹּדֶשׁ¹⁷ - אִסוּר לְהַנּוֹת בְּמִים שְׂיֹצְאִין מִמֶּנּוּ בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה, וְהִנֵּהֵנָּה - לֹא מְעַל. יוֹצֵאוּ הַמִּים חוּץ לְשְׂדֵה - מִסּוּר לְהַנּוֹת בְּהֵן. עֲרָבָה הַגְּדֹלָה בְּשְׂדֵה הַקֹּדֶשׁ - לֹא נִהְיָין וְלֹא מוֹעֲלִין¹⁸. אֵילָן שֶׁל הַדְּיוּט¹⁹ הַסְּמוּף לְשְׂדֵה הַקֹּדֶשׁ וְשָׂרְשׁוֹ יוֹצְאִים בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה²⁰: אִם בִּינוּ לְבִין הַשְּׂדֵה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ עַד שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אֶמָּה - הָרִי אוֹתָן וְשָׂרְשֵׁין שֶׁבְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה אִסוּרִין, וְהִנֵּהֵנָּה מִהֵן לֹא מְעַל; הִיָּה הָאֵילָן רְחוֹק יָתֵר עַל שֶׁשׁ עֲשָׂרָה - הִנֵּהֵנָּה בְּהֵן מְעַל. אֵילָן שֶׁל הַקֹּדֶשׁ הַסְּמוּף לְשְׂדֵה הַדְּיוּט וְשָׂרְשׁוֹ יוֹצְאִין בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה²¹: אִם הָיָה בְּתוֹךְ שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אֶמָּה - מוֹעֲלִין בְּהֵן; הָיָה רְחוֹק יָתֵר עַל שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אֶמָּה - אוֹתָן וְשָׂרְשֵׁין שֶׁבְּתוֹךְ שְׂדֵה הַדְּיוּט לֹא נִהְיָין וְלֹא מוֹעֲלִין.

12 כרבי יוסי במשנה שם יג. נגד דעתו של תנא קמא והטעם, מפני שבתוספתא מעילה פרק א הלכה ט נאמר שהתנא קמא הוא רבי מאיר, וכלל בידינו שהלכה כרבי יוסי נגד רבי מאיר. 13 בתוספתא שם: "אמר רבי יוסי רואה אני בכולן (פירוש, בהקדש בור ונתמלא מים, ושבוך ריק ונתמלא יונים וכדומה) את דברי רבי מאיר (שאינן מועלים) חוץ מן השדה והאילן שדרכם להתמלאות. ובתוספות מעילה שם דיבור המתחיל אבל, הסבירו את ההבדל, שהמים והיונים באו מן ההפקר ולא זכה בהם הקדש, שאין קניין חצר להקדש, אבל שדה ואילן המתמלאים מגוף ההקדש הם ממון הקדש. 14 כלומר, זבל ופרש מבהמות הקדש. 15 בזבל ופרש זה. 16 לשיירי לשכה (כסף משנה). השקלים שנגבו כל שנה (מחצית השקל לגולגולת) הוכנסו לאחת מלשכות המקדש וממלאים שלוש קופות גדולות ומכסף שבקופות קונים קרבנות שהם חובת ציבור, כגון שני תמידים בכל יום ומוספים בשבת ומועדים, ומה שנשאר בלשכה אחר מילוי הקופות נקרא "שיירי לשכה". 17 מלשונו של רבינו משמע, שהמדובר במעיין הנובע בשדה הקדש עצמו, אבל רש"י מפרש שהמעיין נובע בשדה חולין והמים באו לשדה של הקדש. 18 מפני שאינה

33) פירוש, בשעה שהוא זורע את הפירות צריך לפדות אותם, אבל אחרי שזרעם וצמחו אי אפשר לפדותם מפני שהם חולין. (34) ואין זה דומה לפירות שגדלו באילן של הקדש, שאמרנו למעלה בהלכה ו שמועלים בהם, כי האילן קיים כמו שהיה והפירות הם תוספת על האילן, אבל פירות שזרעו בקרקע נשתנו ומה שצמח הוא דבר חדש לגמרי. ולא נתבררה דעתו של רבינו בפירות שאין זרעם כלה, אם דינם כפירות האילן או כזרעים. (35) פירוש, אם מעל בהקדש אחר אינו רשאי לשלם את הקרן והחומש מגידולים אלה. בתוספת תרומות פרק ח הלכה א שנינו שמוטר לשלם לפי חשבון כלומר, אם זרע סאה הקדש וגדלו סאתיים ורוצה לשלם מזה את מעילתו, חייב הוא לתת שתי קרנות ושני חומשים, כדי שיהיו בתשלומים אלה קרן וחומש נוסף על דמי ההקדש. ורבינו סתם ואמר: "ואין משלמים" ולא בירר את דבריו.

- יב. שְׁמֵרִים³⁶ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ שֶׁנֶּתַן עֲלֵיהֶם מַיִם: רֵאשׁוֹן²⁰
 וְשֵׁנִי וְשִׁלְשִׁי³⁷ - אֲסוּר לְהַנּוֹת בּוֹ, וְהִנְהִיגָה לֹא²¹
 מְעַלְמִים³⁸; רְבִיעִי - מִתֵּר. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? בְּקִדְשֵׁי²²
 בְּדֵק הַבַּיִת; אֲבָל קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, אִף מְרִבְעֵי וְאֵילָף -²³
 לְעוֹלָם אֲסוּרִים³⁹.²⁴

36) שמרי יין ונותנים עליהם מים ואחרי כמה ימים המים תוססים ומקבלים טעם יין קלוש. ומשקה זה נקרא "תמד" בלשון התלמוד. (37) אחרי שהסירו את התמד נותנים על השמרים מים שנית וגם מזיגה שנייה זו יש בה טעם של יין, ויש עושים כך בפעם שלישית ורביעית. (38) שאיסורו רק מדרבנן. (39) בקדושת הגוף החמורה אסרו לעולם.

- יג. הַמְקֻדָּשׁ תִּרְנַגְלָת לַמִּזְבֵּחַ - מוֹעֲלִין בָּהּ²⁵
 וּבְבִיצָתָהּ. הַקֹּדֶשׁ חֲמור לַמִּזְבֵּחַ - מוֹעֲלִין בָּהּ²⁶
 וּבְחֻלְבָּהּ⁴⁰. הַקֹּדֶשׁ תּוֹרִים לְבֵדֵק הַבַּיִת⁴¹ - מוֹעֲלִין²⁷
 בָּהּ וּבְבִיצָתָהּ, כְּמוֹ שֶׁבִאֲרָנוּ.²⁸

40) והטעם, מפני שתרנגולת וחמורה אינן ראויות למזבח וקדשו קדושת דמים, כלומר, למכרן ולקנות בדמיהן דברים הראויים למזבח וגם הביצים והחלב ראויים לכך. (41) אבל אם הקדישם למזבח אין ביצתם ראוייה לכלום ואין מועלים בה.

- יד. כִּתְנוֹת כֶּהֱנָה שְׁבֻלֹת⁴² - מוֹעֲלִין בָּהֶן כְּשֶׁאָר²⁹
 קִדְשִׁים. וְהַחֲדָשִׁים, הוֹאֵיל וְנִתְּנוּ לְהַנּוֹת בָּהֶן⁴³ - אֵין³⁰
 מוֹעֲלִין בָּהֶן.³¹

42) ואינן ראויות ללבשן בשעת העבודה. (43) שאי אפשר להם לכהנים לפשוט את בגדי הכהונה כהרף עין עם גמר עבודתם ונהנים מהם ולפיכך מתנים עליהם, בשעה שמקדישים אותם, שלא ימעלו כשיהנו בהם.

- טו. קִדְשֵׁי עוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים⁴⁴: אִם לְבֵדֵק הַבַּיִת³²
 הַקֹּדֶשׁ - מוֹעֲלִין בָּהֶן; וְאִם קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ הֵן - אֵין³³
 בָּהֶן מְעִילָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּקִרְבָּנוֹת: דְּבַר אֵל³⁴
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל אֲסוּר לְהַנּוֹת בָּהֶן מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים.³⁵

(44) שהגוי הקדישם לגבוה.

ראוייה לשום דבר. (19) במשנה שם שנינו: שרשי אילן של הדיוט הבאים בשל הקדש ושל הקדש שבאים בשל הדיוט לא נהנים ולא מועלים ובגמרא בבא בתרא כו: הסבירו, שהשרשים שאינם מרוחקים שש עשרה אמה מן האילן, דינם כאילן מפני שהוא יונק דרך אותם השרשים אבל המרוחקים יותר פסק הקשר שבינם ובין האילן ולפיכך הם שייכים לקרקע. עיין שם. ומכאן המקור להלכה זו. (20) של הקדש. (21) של הדיוט.

- ז. קָן שֶׁבְּרֵאשׁ הָאֵילָן שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבָּנָה אוֹתוֹ הָעוֹף¹
 מְעַצִּים²² וְעֹשִׁיבִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - כָּל הַקָּן עִם²
 הַבִּיצִים²³ שֶׁבוֹ עִם הָאֲפֻרוּחִים הַצְּרִיכִין לְאֶמֶן אֵין³
 נִהְיִין בָּהֶן, וְהִנְהִיגָה - לֹא מְעַל²⁴.⁴

(22) שהביאם ממקום אחר. (23) מפני שהביצים צריכים לאילן דינן כאילן וכן גם אפרוחים הצריכים לאמן. אבל האפרוחים שאינם צריכים לה, שיודעים לפרוח ולמצוא מזונותיהם - מותרים. (24) מפני שגם בקן עצמו אין מעילה, והרי כל האיסור ליהנות בהם הוא מפני שהם זקוקים לקן.

- ח. הַמְקֻדָּשׁ²⁵ אֶת הַיַּעַר - מוֹעֲלִין בְּכֻלּוֹ, בֵּין⁵
 בְּאֵילָנוֹת בֵּין בְּכָל קָן שֶׁבְּרֵאשׁ הָאֵילָנוֹת אוֹ שֶׁבִּינֵיהֶן.⁶

(25) משנה שם: "המקדיש את החורש מועלים בכלו". ומפרש רבינו שגם הקינים בכלל והטעם, מפני שבעל היער זכה בהם בקניין חצר וכשהקדיש את היער כל מה שבתוכו הקדיש.

- ט. גִּזְבָּרִים שֶׁשִּׁפְפוּ²⁶ עֲצֵי הַקֹּדֶשׁ²⁷ וְקִצְצוּ אוֹתָן -⁷
 מוֹעֲלִין בְּאוֹתָן הָעֲצִים הַקְּטַנִּים שֶׁחֲתָכוּ מֵעַתָּה⁸
 שֶׁקִּצְצוּ²⁸; אֲבָל אֵין מוֹעֲלִין לֹא בְּשִׁפּוּיָם²⁹ וְלֹא⁹
 בְּנוֹסְרָתָם³⁰ וְלֹא בְּנִבְיָה שֶׁל עֲצִים, וְהוּא הַגּוֹף הַקָּשָׁה¹⁰
 הָעֵגַל שֶׁבְּתוֹךְ הָעֵץ³¹ הַדּוֹמָה לַיַּבֵּלָת, שֶׁלֹּא יִצְלַח¹¹
 לְמַלְאכָה.¹²

(26) החליקו במעצד. (27) שקצצו אותם ביער של חולין. (28) אחרי שקצצום והעבירו לרשות הקדש חתכו מהם במגירה חתיכות קטנות, כדי להתאימם לבניין. (29) השבבים הדקים הנופלים כשמחליקים ומיישרים את העצים. (30) פירורי עץ שהמגירה מפילה. (31) במקום שיוצא ענף חדש (רש"י וראב"ד פירשו: עלים הנובלים ונופלים מאליהם).

- י. הַמְקֻדָּשׁ עֲבָדוֹ - אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ³² וְלֹא בְּשִׁעְרוֹ,¹³
 אִף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹמֵד לְהַגִּזּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחַבֵּר¹⁴
 לוֹ, וְכָל זְמַן שֶׁהוּא מְחַבֵּר הוֹלֵךְ וּמִשְׁבִּיחַ.¹⁵

(32) עבדים דינם כקרקעות.

- יא. הַזּוֹרֵעַ פְּרוֹת הַקֹּדֶשׁ - פּוֹדֵה אוֹתָן בְּשַׁעַת זְרֻעָן³³.¹⁶
 וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּדָה - הָרִי הַגְּדוֹלִין חֲלִין³⁴, וְאֵין¹⁷
 מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְאֵין מְשַׁלְּמִין מִהֶן קָרָן וְחִמְשֵׁי³⁵,¹⁸
 וְחִמְבִּין בְּחֻלָּה.¹⁹

31 שְׁמַתוֹ - בִּיּוֹן שְׁנֵהֲנָה מְעַל, שְׁאִין פָּגַם לְמַתְהָ¹⁰.
32 וּמְעִילָהּ זֶה מְדַבְּרִיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹¹.

(7 משנה שם. 8) שאם יש יותר צמר יעלה מחירם.
(9) כרב פפא שם יט. ראה ראב"ד וחסף-משנה. (10) משמע בין תמימה ובין בעלת מום. וכן פירש רש"י שם. וראה מה שכתבנו למעלה בפרק ג הלכה א. (11) שם.

33 ג. המועל בקדשי בְּדָק הַבֵּית, בִּיּוֹן שְׁמַעַל בְּשִׁגְגָה -
34 נִתְחַלְלֵל¹² הַקֹּדֶשׁ¹³, וְזֶה שְׁנֵהֲנָה אַחֲרָיו פְּטוּר¹⁴. מְעַל
35 בְּדוֹן, הוֹאֵיל וְאִינוּ חֵיב בְּקִרְבַּן מְעִילָה - לֹא נִתְחַלְלֵל
36 הַקֹּדֶשׁ, אֲלֵא הָרִי הוּא בְּהוֹנְתוֹ¹⁵, וְאִם בָּא אַחַר וְנִהְנָה
37 בּוֹ בְּשִׁגְגָה - מְעַל. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? ¹⁶ כְּשִׁמְעַל
38 בְּקֹדֶשׁ וְהוֹצִיאוֹ בְּתוֹרַת חֲלוּן וְהִקְנִהוּ לְאַחַר; אֲבָל אִם
39 נִהְנָה בּוֹ וּפְגַמוֹ¹⁷ וְלֹא הִקְנִהוּ לְאַחַר - יֵשׁ בּוֹ מוֹעֵל
40 אַחַר מוֹעֵל¹⁸.

(12) פקעה קדושתו. (13) מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה במשנה קידושין נב.; ובגמרא שם נד: אמרו שהלכה כר' יהודה בהקדש, האומר: בשוגג מתחלל, במזיד אינו מתחלל. (14) שהרי נהנה בחולין. (15) כמו שהיה לפני המעילה. (16) שבשוגג אין מועל אחר מועל. (17) אפילו פגמו, ומכל-שכן אם נהנה ולא פגם. (18) ראה פרק ד וה.

41 ד. וְאִין מוֹעֵל אַחַר מוֹעֵל בְּמִקְדָּשִׁים אֲלֵא
42 בְּבִהְמָה¹⁹ וְכִלְי תְּשֻׁמִּישׁ בְּלֶבֶד. פִּיעֵד? בְּקַע בְּקֹרֶם
43 שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וְנִהְנָה בְּפְרוּטָה וּפְגַם, וּבָא חֲבֵרוֹ וּבִקְע
44 בּוֹ וְנִהְנָה וּפְגַם - פְּלִם מְעַל. נִטַּל הַקֹּרֶם וְנִתְּנָו
45 לְחֵבְרוֹ - הוּא מְעַל, אֲבָל חֲבֵרוֹ לֹא מְעַל. שְׁתָּה
46 בְּכּוֹס שֶׁל זֶהָב וְנִהְנָה בְּפְרוּטָה, וּבָא חֲבֵרוֹ וְשְׁתָּה
47 וְנִהְנָה, וּבָא חֲבֵרוֹ וְשְׁתָּה וְנִהְנָה - פְּלִם מְעַל. נִטַּל
48 הַכּוֹס וְנִתְּנָו לְחֵבְרוֹ מִתְּנָה אוֹ מְכָרוֹ - הוּא מְעַל,
49 וְחֵבְרוֹ לֹא מְעַל. רִכֵּב עַל גְּבִי הַחֲמוֹר וְנִהְנָה
50 בְּפְרוּטָה וּפְגַם, וּבָא חֲבֵרוֹ וְרִכֵּב עָלָיו וְנִהְנָה
51 וּפְגַם²⁰, וּבָא חֲבֵרוֹ וְרִכֵּב עָלָיו וְנִהְנָה וּפְגַם - פְּלִם
52 מְעַל. נִתֵּן הַחֲמוֹר לְחֵבְרוֹ מִתְּנָה אוֹ מְכָרוֹ אוֹ
53 הִשְׁפִּירוֹ²¹ - הוּא מְעַל, וְחֵבְרוֹ לֹא מְעַל. וְכֵן
54 הַמְּשָׁאֵיל²² קָרֶם שֶׁל הַקֹּדֶשׁ - הוּא מְעַל לְפִי טוֹבַת
55 הַנְּאָה²³ שְׁבוּ, וְחֵבְרוֹ מִתָּר לְבִקְע בּוֹ לְכַתְּחִלָּה²⁴.
56 וְהוּא הַדִּין לְבִהְמָה²⁵.

(19) הלכה זו היא המשך להלכה הקודמת, והמדובר בבהמה טמאה, ולמטה כותב רבינו בפירוש "החמור". כל הדינים האמורים בפרק זה בהלכות ג, ד וה, הם לפי התוספתא מעילה פרק ב הלכה ט, ולא ע"פ המשנה מעילה יט: העוסקת בקדושת הגוף כמו כלי שרת שבמשנה, ולפיכך שינה רבינו וכתב: "כלי תשמיש", ודעתו שהתוספתא אינה מנוגדת למשנה (ראה ראב"ד וחסף-משנה), ומפרש את התוספתא האומרת: "בקע בקורדום של הקדש, ובא חבירו ובקע בו, כולם מעלו" כגון ששגג וחשב שהקורדום הוא שלו ולא נתכוון כלל להוציא מרשות לרשות, ולכן גם השני

1 טז. קול⁴⁵ ומראה⁴⁶ וריח⁴⁷ של הקדש - לא נהנין
2 ולא מועלין. במה דברים אמורים? כשהריח בקטרת
3 אחר שעלתה התימרת⁴⁸; אבל אם הריח בקטרת
4 כשתעלה התימרתה - מעל⁴⁹.

(45) אם נהנה מקול כלי הנגינה שבמקדש. (46) אם נהנה מיופי בניין המקדש או כלי השרת. (47) ריח הקטורת. (48) עשן הקטורת, מפני שעמוד הקטורת עולה בקו ישר כעץ התמר נקרא "תימורת", ולאחר שעלה העשן כבר נגמרה מצוותו וכלל בדינו: אין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלים בו. (49) שהרי טרם נגמרה מצוות ההקטרה. ובקול ומראה אין מועלים לעולם מפני שאין בהם ממש.

יום רביעי ו' אדר ב' ה'תשע"ט

פרק נש"י

(1) יבאר הנהנה בדבר שנפגם או שאינו נפגם, קדשי קדשים שתלש מצמרו אע"פ שלא נפגם.

5 א. יֵשׁ דְּבָרִים² שֶׁהָאֵדָם נִהְנָה בָּהֶן וְלֹא יִפְגְּמוּ, כְּגוֹן
6 הַמְּשַׁתְּמֵשׁ בְּכִלֵי זָהָב טְהוֹר, וְיֵשׁ דְּבָרִים שִׁיפְגְּמוּ,
7 כְּגוֹן בְּגָדִים וְכִלְי כֶּסֶף וְנִחְשָׁת וּבְרִזָּל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.
8 וְהַנְּהַנֵּה בְּשׂוּה פְּרוּטָה מִן הַהִקְדָּשׁ שְׁאִינוּ מִחֲבָר
9 בְּקִרְעָה: אִם נִהְנָה בְּדָבָר שְׁאִין בּוֹ פָּגַם, כְּגוֹן
10 שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכִלֵי זָהָב שֶׁל הַקֹּדֶשׁ - מְעַל; נִהְנָה בְּדָבָר
11 שֶׁנִּפְגַּם, כְּגוֹן שֶׁלֶבַשׁ בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אוֹ פְּקַע בְּקֹרֶם -
12 לֹא מְעַל עַד שִׁיפְגַּם³ בְּהִקְדָּשׁ בְּשׂוּה פְּרוּטָה בְּאוֹתוֹ
13 דָּבָר עֲצָמוֹ⁴ שְׁנֵהֲנָה בּוֹ, וְיִתְּפוֹן לְהַנּוֹת, וְיִפְגַּם וְיִהְנָה
14 בְּאַחַת⁵. נִהְנָה בְּכַחְצֵי פְּרוּטָה וּפְגַם בְּכַחְצֵי פְּרוּטָה,
15 אוֹ שְׁנֵהֲנָה בְּשׂוּה פְּרוּטָה וּפְגַם בְּשׂוּה פְּרוּטָה בְּדָבָר
16 אַחַר וְלֹא נִהְנָה בְּמָה שֶׁפְּגַם וְלֹא פָּגַם בְּמָה שְׁנֵהֲנָה
17 - הָרִי זֶה לֹא מְעַל, עַד שִׁיְהִינָה בְּשׂוּה פְּרוּטָה וְיִפְגַּם
18 בְּאוֹתָהּ הִנֵּה בְּשׂוּה פְּרוּטָה בְּדָבָר עֲצָמוֹ. פִּיעֵד? הָרִי
19 שֶׁהִתִּיר מְטִילֵת מִבְּגַד הַקֹּדֶשׁ וְתִפְרָה בְּבִגְדוֹ וּלְבִשָּׁה
20 וְנִהְנָה בָּהּ בְּשׂוּה פְּרוּטָה, וְהִפְסִיד בְּבִגְדֵי שֶׁהִתִּירָה
21 מִמֶּנָּה בְּשׂוּה פְּרוּטָה, וְלֹא הִפְסִיד בְּמְטִילֵת כְּלוּם -
22 הָרִי זֶה לֹא מְעַל, מִפְּנֵי שְׁנֵהֲנָה בְּדָבָר אֶחָד וּפְגַם
23 בְּדָבָר אַחֵר. וּכְבָר בְּאַרְנוֹ⁶, שֶׁנִּהְנָה וּמִהְנָה חֲבֵרוֹ -
24 מְצַטְרֵף, וְאִפְלוּ לְזִמְן מִרְבָּה.

(2) משנה מעילה יח. בקיאים היו חז"ל בתכונות המתכות, וידעו שהזהב קשה ואינו נפגם בשימוש קל. (3) כחכמים שם. (4) גמרא שם יח. (5) כל התנאים הכתובים כאן נאמרו בגמרא שם. (6) למעלה פרק ה הלכה ד.

25 ב. קְדָשֵׁי קְדָשִׁים⁷ הַתְּמִימִים שֶׁתִּלְשׁ מִצְמָרָן - בִּיּוֹן
26 שְׁנֵהֲנָה בְּפְרוּטָה מְעַל, אִף עַל פִּי שְׁלֹא פָּגַם; שֶׁהָרִי
27 הֵן דּוּמִים לְכּוֹס שֶׁל זָהָב שְׁאִינוּ נִפְגַּם, שְׁאִין תְּלִישַׁת
28 הַצְּמָר פּוֹסֵלֵת אוֹתָן מִלְּקָרֵב. אֲבָל אִם נָפַל בָּהֶן מוּם,
29 הוֹאֵיל וְלִמְכִירָה עוֹמְדִים וְהִנֵּה פּוֹגְמַת דְּמִיהֶן⁸ - לֹא
30 מְעַל עַד שִׁיְהִינָה וְיִפְגַּם⁹ בְּפְרוּטָה. תִּלְשׁ מִהֶן אַחַר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובגמרא שם שאלו: "מאי שנא (מהו ההבדל) הוא, ומאי שנא חבירו?" ומתוך שמואל: בגזבר המסורות לו. ומפרש רבינו, שהמדובר במועל בזדון ולא נתחללו האבן והקורה, ולפיכך שאל, למה לא מעל חבירו, הרי במועל בזדון למדנו בה"ג שכולם מעלו? ומתוך שמואל שהמדובר כשהמועל הראשון נתנה לגזבר, אבל אם נתנה לאחר מעלו שניהם. ומכאן דבריו שבהלכה זו, אבל רש"י וראב"ד פירשו אחרת (ראה כסף-משנה). (32) ומה שאמרו: "מעל", הכוונה שעבר על איסור מעילה בקדשים, אבל אינו מביא אשם ואינו מוסיף חומש (ראה למעלה פרק א הלכה ג). ומה הכריחו להעמיד דין זה במעילה בזדון? מפני שקדשי בדק הבית מתחללים אחרי מעילתו של הראשון ואין השני מועל, כמו שנתבאר כמה פעמים. (33) אבל אם התכוון לגזולה - אע"פ ששגג ולא ידע שהוא של הקדש - מעל חבירו. (34) כמה פעמים בפרק זה.

ח. נטל אבן³⁵ או קורה של הקדש - לא מעל, שהרי לא נהנה עדין. פנה אותה בתוך ביתו - מעל³⁶. נתנה על גבי חלון שבתקרה ולא חברה - לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה, שאין זו הנחה הנפרת³⁷.

(35) משנה שם. (36) אף-על-פי שלא דר תחתיה. והטעם, מפני ששינה את הקורה וגם נהנה ממנה הנאה ניכרת. (37) הנחת הקורה בלי חיבור אינה הנאה ניכרת, שהרי אפשר לומר שלא לצרכי עצמו הניחה, גמרא שם.

ט. נטל³⁸ פרוטה של הקדש ונתנה לפלן, אף על פי שלא רחץ - מעל, שהרי נהנה בהיותו רוחץ בכל עת שירצה. וכן אם נתנה לאחד מבעלי אמניות - מעל, אף על פי שעדין לא עשו מלאכתו.

(38) משנה שם.

י. קנה בה חפץ³⁹ ולא משך: אם מן העובד כוכבים - מעל⁴⁰, ואם מן ישראל - לא מעל⁴¹.

(39) וישים מחירה למוכר. (40) בקנה מן הגוי, מעות קונות לדברי הכל. (41) שלא קנה את החפץ כל זמן שלא משך אותו. וסובר רבינו, שאע"פ שמן התורה מעות קונות, כיון שתיקנו חכמים שלא יקנה בלי משיכה, הרי לא יצא הכסף מרשות המוכר (ראה כסף-משנה). ופלפלו האחרונים בזה, אם תקנת חכמים מועילה לבטל דין תורה בכעין זה. וצריך עיון).

יא. המוציא מעות הקדש בצרכיו על דעת שהן חלין⁴², אף על פי שלא הוציאן בדברי חל - מעל. כיצד? המביא חטאתו ואשמו ופסחו מן ההקדש, וכן מחסר פפרה⁴³ שהביא פפרתו מן ההקדש - מעל. וכלם אין מועלין עד שיזרק הדם⁴⁴. לפיכך, המביא מנחות⁴⁵ ונסכים ולחם תודה מן ההקדש, אף על פי שעבר עברה - לא מעל, שאין פאן זריקת דם לכפר עליו.

מעל. ומשנתינו מדברת, כשידע שאינו שלא והתכוון לגזול, אבל לא ידע שהוא של הקדש (אם ידע שהוא של הקדש, הרי הוא מזיד ואפילו קדושת דמים אינו מתחלל), ולפיכך אמרו: אין מועל אחר מועל אלא בקדושת הגוף (ראה הלכה ה), אבל בקדושת דמים במתכוון לגזול אע"פ שאינו יודע שהחפץ הוא הקדש, מכיון שהתכוון להוציאה מרשות לרשות הוא מעל וחבירו לא מעל. וכן פירשו התוספות קידושין נה. ד"ה אין (ראה גירסת הב"ח שם. וגם לפי גירסתו אפשר ליישב דברי רבינו). (20) נחלש. (21) לזמן מסוים. שכירות דינה כמכר. (22) מימרא של רב אמי בבבא מציעא זט. (23) שוויה של הנאת המשאיל בזה שעשה טובה לשואל. (24) מפני שהקורדום יצא כולו לחולין ע"י מסירתו לרשות השואל. (25) המשאיל בהמה שקדושת דמים עליה.

ה. בהמת קדשי מזבח²⁶ אינה פן, אלא יש בה מועל אחר מועל עד פמה פעמים. כיצד? תלש מן החטאת²⁷, ובא חבירו ותלש, ובא חבירו ותלש - פלן מעל²⁸. וכן אם נתנה לחבירו, וחבירו לחבירו - פלן מעל. ויראה לי²⁹, שדין המנחות והעופות והנסכים וכלי שרת קדין בהמה, שפלן קדשת הגוף הן.

(26) הכוונה לקדשי קדשים, שהרי קדשים קלים אין בהם מעילה לפני זריקת הדם (למעלה פ"ב ה"א). (27) לשון המשנה מעילה יט: ראה הערה בהלכה הקודמת. (28) תוספתא שם פרק ב הלכה א. (29) בתוספתא אמרו: ובעולה וכו' נתנו לחבירו וכו' כולם מעלו, ורבינו לומד מעולה לכל הדברים שהם קדושת הגוף, ולפיכך אמר "יראה לי".

ו. בהמת קדשי הקדשים שנפל בה מום, הואיל והיא עומדת לפדיון³⁰ - הרי היא כקדשי בדק הבית שהיא קדשת דמים; ואם נתנה לחבירו, וחבירו לחבירו - הראשון בלבד מעל.

(30) המדובר כשהבהמה חיה, ואפשר להעמידה לפני הכהן להערכה. אבל אם מתה או אפילו שחטה, אין לה פדיון מפני שהיא טעונה העמדה והערכה. ראה למעלה פ"ג הערה א.

ז. אמרו חכמים³¹, שהנוטל אבן או קורה של הקדש ונתנה לחבירו - שניהם מעלו. ואם נתנה לזה הגזבר שהיתה תחת ידו - הוא מעל, והגזבר לא מעל. ויראה לי, שאין אלו הדברים אמורים אלא במועל בזדון³², שהרי לא נתחלל הקדש. הנוטל פרוטה של הקדש על דעת שהיא שלו³³ - לא מעל עד שיוציא אותה בחפציו או עד שיתן אותה במתנה. נתנה לחבירו - הוא מעל, וחבירו לא מעל; שאין מועל אחר מועל בשאר הקדשות, כמו שבארנו³⁴. וכל פיוצא בזה.

(31) שנינו שם (יט): "נטל אבן או קורה של הקדש, הרי זה לא מעל. נתנה לחבירו - הוא מעל, וחבירו לא מעל".

א. מי ששגג² ולקח הקדש או מעות הקדש ונתנו³ לשליח להוציאו בתורת חלין: אם עשה השליח שליחותו - המשלח הוא שמעל; ואם לא עשה שליחותו, אלא עשה השליח מדעת עצמו⁴ - השליח הוא שמעל⁵. ביצד? בעל הבית שאמר לשלוחו: תן (לי) מאותו פשר לאורחין, הלך ונתן להן פקר; או שאמר לו: תן להן פקר, ונתן להן פשר; אמר לשלוחו: הבא לי מן החלון, והביא לו מן המגדל; או שאמר לו: הבא מן המגדל⁶, והביא לו מן החלון - השליח מעל. וכן כל פיוצא פזה. הלך השליח והביא מן החלון כמו שאמר לו, אף על פי שאמר השולח: לא תהי בלפי שביא אלא מן המגדל - בעל הבית מעל; שהרי עשה שליחות מאמרו, ודברים שבלב אינן דברים. ואפלו תהי השליח חרש או שוטה או קטן שאין להן שליחות⁷, אם עשה פמאמרו - בעל הבית מעל⁸, ואם לא עשה שליחותו - בעל הבית פטור. אמר לשלוחו: תן לאורחין חתיכה חתיכה של פשר, הלך השליח ואמר להן: טלו שמים שמים - בעל הבית מעל, שהרי נעשה דברו, והשליח פטור, מפני שהוא מוסיף על שליחות בעל הבית ולא עקר השליחות⁹. אבל אם אמר להם השליח: טלו שמים שמים מדעתי - שניהן מעלו¹⁰. נטלו האורחים שלש שלש - אף האורחין מעלו, מפני שכל אחד מהן עשה שליחות חבירו והוסיף מדעתו. נמצא חבירו חייב, לפי שנעשו דבריו ולא נעקרה השליחות, והוא חייב על זה שהוסיף מדעתו.

(2) משנה, מעילה כ, א. (3) ושינה ממה שאמר המשלח. (4) מכיון ששינה, אינו שליחו של המשלח במעשה זה, אבל אם לא שינה אלא הוסיף, באר רבינו דינו למטה בהלכה זו. אמנם כלל בדיניו, שאין שליח לדבר עבירה, ואין מחייבים את המשלח, אבל מעילה יוצאה מן הכלל הזה. בקידושין מב, ב - למדו שבאיסור מעילה יש שליח לדבר עבירה. (5) במשנה, הגירסא: "לא היה בלבו מזה אלא מזה", ופירשו בתוספות, כגון שהיו שם כמה חלונות, ואומר בעל הבית לא נתכוונתי לחלון זה שהבאת ממנו אלא לחלון אחר, ונראה שגם רש"י מפרש כך, ופירושם מתקבל על הדעת. ואולי גירסא אחרת היתה לפני רבינו. (6) ואפילו שלא ברבר עבירה, אין אנו אומרים שידו כיד משלחו. (7) מפני שנעשה רצונו ונהנה בזה. (8) חתיכה לכל אחד. (9) קחו. (10) כפירוש של רב ששת, שם כ, ב. (11) בעל הבית מעל, מפי שנעשה רצונו. והשליח מעל, מפני שעשה על דעת עצמו ממש, והדגיש בפירוש שזה לא על דעת בעל הבית, אבל אם לא פירש שעושה על דעת עצמו, אפשר שחשב שבעל הבית אינו מקפיד על ההוספה, ומה שאמר "חתיכה", התכוון שלא יפחות (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס).

ב. במה דברים אמורים? פשהו החתיכות מקדשי בדיק הבית; אבל אם היו פשר עולה¹² וכיוצא בו¹³

(42) סבור היה שהמעות חולין. (43) כגון זב וזבה ויולדת שמחוייבים להביא קרבנות אחר שהרתם. (44) ואז נהנה, כי הזריקה מכפרת, מחלוקת ר' יהודה ור' שמעון במעילה יט. ופסק כר' יהודה. (45) חוץ למנחת חוטא, שהרי הקטרת הקומץ מכפרת.

יב. נתן⁴⁶ שקלו⁴⁷ ממעות הקדש - פשיתרמו⁴⁸ התרומה ויקנו ממנה אפלו בהמה אחת ויזרק דמה ימעל השוקל, שהרי חלקו באותה בהמה שגזרק דמה⁴⁹.

(46) משנה שקלים פרק ב, ב. (47) מחצית השקל, שכל אדם מחויב לתת לבית המקדש אחת בשנה, כדי לקנות קרבנות חובת ציבור. (48) שלוש פעמים בשנה היו ממלאים שלוש קופות גדולות מהשקלים שנצטברו בלשכה, ומה שהכניסו לקופות נקרא "תרומת הלשכה", ומהו קונים קרבנות, ומה שנשאר בלשכה נקרא "שירי הלשכה". (49) אבל לפני הזריקה לא נהנה, כמו שאמרנו בהלכה הקודמת.

יג. המפריש⁵⁰ שקלו והוציאו בשאר צרכיו⁵¹, בין הוא בין חבירו - מעל⁵². נתנו לחברו⁵³ לשקלו על ידו⁵⁴, הלך ושקלו על ידי עצמו⁵⁵: אם פקר נתרמה⁵⁶ התרומה - מעל השוקל⁵⁷; שהתורם תורם על העתיד להגבות⁵⁸, כמו שבארנו בשקלים⁵⁹, וכאלו הגיע שקל זה ללשפה, ולפיכך מעל⁶⁰. ואם עדין לא נתרמה תרומה - לא מעל⁶¹. ולעולם אין מועלין בשירי הלשכה⁶².

(50) תוספתא מעילה פרק א הלכה יג. (51) צרכי חולין. (52) ראב"ד וכסף-משנה מפרשים כוונת רבינו, שאם נתנו לחבירו וזה נהנה בו שניהם מעלו. והכסף-משנה מוסר מקור הדין בתוספתא מעילה שם. בתוספתא שלפנינו גירסא אחרת, המפריש שקלו לחבירו הרי זה מעל. (53) משנה שקלים פרק ב, ב. (54) בשביל המשלח. (55) בשביל עצמו. (56) בשעה ששקל. (57) השליח ששקל בשביל עצמו. (58) ולפיכך זכה הקדש בשקל זה בשעה שתרמו הראשון. (59) פ"ב ה"ט. (60) ההנאה היא שאם לא שקל בית-דין ממשכנים אותו וגובים ממנו. וקיום מצוות מתן השקל אינה מעילה, מפני ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו" (קיום מצוה אינה הנאה, אלא מילוי חוב שהטילה עליו התורה. רבינו בפירושו על המשנה לפי הירושלמי שם). (61) מפני שהשקל עדיין לא היה ברשות הקדש, בשעה ששקלו בשביל עצמו. (62) מחלוקת ר' יהודה ור' מאיר בקידושין נד. ופסק כר"י (בירושלמי שם אמרו שמשנתנו ר' מאיר שנאה, שסובר מועלים בשיריים. ויש לתמוה על רבינו, שפסק כמשנתנו, ומסיים שאין מועלים בשיריים, וצריך עיון).

יום חמישי ז' אדר ב' ה'תשע"ט

פרק שביעי

(1) יבאר מי ששגג ולקח הקדש ונתנו לשליח בתורת חולין מי מעל, ודין אם עשה השליח מדעת עצמו.

1 - לא מעל אלא האוכל¹⁴ בלבד. שהרי הוא חיב
2 באסור אחר יתר על המעילה¹⁵, ובכל התורה בלה
3 אין שלים לדבר עברה¹⁶, אלא במעילה לבדה שלא
4 יתערב עמה אסור אחר¹⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי ששגג ולקח הקדש או מעות... המשלח הוא שמעל... אין שלים לדבר עבירה אלא במעילה לבדה".

יודעה הקושיא הרי ישנם עוד מקומות בהם מצינו שלים לדבר עבירה, בשליחות יד, בפקדון ובטביחה ומכירה, ומדוע כתב שרק במעילה יש שלים לדבר עבירה. ותיצו שחיוב המשלח במעילה הוא מדין שליחות, אבל בשליחות יד וטביחה ומכירה החיוב אינו מצד שליחות אלא מתורת פושע, היינו שהפשעה היא בדיבור עצמו שאמר לשלוח יד, וכן בטביחה ומכירה אין החיוב מצד שלוחו של אדם כמותו אלא על ההנאה שנהנה מהבשר או מהדמים.

ובפנימיות העניינים, הסיבה שרק במעילה מצינו דין שליחות היא, מכיון שכל יהודי הוא שלוחו של הקב"ה לעשות מכל דבר שבעולם ענין של קדושה ודירה לקב"ה, אבל כדי שיהודי יעשה זאת בכוחו ומרצונו, חייבת להיות הבחירה החופשית - אפשרות של מעילה, מתוך תקוה ובטחון שסוף־סוף לא ידח ממנו נידח. ומשום כך אומרים אנו בכל התורה כולה יש שלים לדבר עבירה חוץ מבמעילה, כי בזה מתבטא תפקידו של יהודי להיות שלוחו של הקב"ה ולשמור על ענייני הקדושה שעשה בעולם, ושאר אחד לא יפגום בזה ח"ו.

(ע"פ י"ן מלכות' ספר עבודה סימן טז)

ד. נתן²¹ לו שתי פרוטות ואמר לו: הבא לי אתרוג,¹⁶
והלך והביא לו בפרוטה אתרוג ובפרוטה רמון -
השליח מעל, ובעל הבית פטור, שהרי שלחו לקנות
לו אתרוג ששונה שתי פרוטות. לפיכך, אם היה
האתרוג שהביא לו בפרוטה אחת שונה שתי פרוטות
21 - שניהם מעל²².

(21) משנה, שם. מחלוקת תנאים, ופסק כרבי יהודה.

(22) גמרא, שם כא, א.

ה. השולח²³ פרוטה ביד שלוחו לקנות לו פה חפץ,
ונזכר בעל הבית שהיא הקדש קדם שתגיע ליד
החונני - השליח מעל, שהוא שוגג²⁴, ובעל הבית
כבר נזכר, ואין המזיד חיב בקרבן מעילה, כמו
שבארנו²⁵. נזכר אף השליח וידע שהיא הקדש קדם
שתגיע לחונני - שניהם פטורים²⁶ מקרבן מעילה,
והחונני חיב כשיוציא אותה פרוטה שנתערבה
במעותיו, שהרי הוא שוגג. הודיעו לחונני שפרוטה
שנתנו לו הקדש - שלשתן פטורין, ונתפס המקח
31 להקדש²⁷.

(23) תוספתא, מעילה פ"ב ה"ג. (24) במשנה, שם כא, א -

נאמר: שלח ביד פיקח ונזכר עד שלא הגיע אצל חנווני, חנווני מעל. ורבינו כאן כותב "שליח מעל", ובפירושו על המשנה שם, מפרש שהמשנה מתכוונת לנזכרו שניהם, המשלח והשליח. ראה רש"י שם, שפירש אחרת.

(25) למעלה פ"א ה"ג. ומפני שלא נתחייב בקרבן מעילה, לא נתחללה הפרוטה. (26) שהרי כולם מזידים.

(27) תוספתא, שם. ובמשנה למלך כתב, שדין זה פלא בעיניו.

ו. וכיצד²⁸ יעשה²⁹ כדי להציל החונני מן החטא עד
שהיה מתר להשתמש בכל המעות? נוטל פרוטה
של חלין או פלי כל שהוא ואומר: פרוטה של
הקדש בכל מקום שהיא מחללת על זה; ותעשה
אותה פרוטה או הפלי הקדש, ויתר החונני
להשתמש בכל המעות. וכן פרוטה³⁰ של הקדש
שנתערבה בכל הפיס, או שאמר: פרוטה פכיס זה
הקדש - מחלל אותה³¹ ואחר כך ישתמש בפכיס. ואם
הוציא ולא חלל - לא מעל עד שיוציא את כל
41 הפכיס³².

(28) משנה, שם. (29) בעל הבית שנזכר. מדובר כשהחנווני

שוגג. (30) משנה, שם כא, ב. (31) ואינה בטלה ברוב, מפני שמטבע חשוב, ודבר חשוב אינו בטל אפילו באלף ('תוספות' שם ד"ה פרוטה. וראה משנה למלך). (32) כל זמן שלא הוציא כל הפרוטות שבכיס, אפשר שהפרוטה של הקדש נשארה בו. פסק כחכמים, שם.

ז. אמר: פיס מפכיס³³ הקדש, ושור משורי הקדש -
מועלין בכלן³⁴ ומועלין במקצתן³⁵. כיצד עושה?
מביא את הגדול שבהם ואומר: אם הקדש הוא -

(12) תוספתא, מעילה פ"ב ה"ב. (13) דברים העומדים להקטרה. (14) שהרי נהנה. (15) נימוק למה לא מעל המשלח. (16) פלא, הלא גם בגנב וטבח יש שלים לדבר עבירה. ראה פ"ג מהל' גניבה ואבידה ה"ו, וב'משנה למלך' שם. (17) שאסור לאכול בשר עולה וכיוצא בו. ראה הל' מעשה הקרבנות פ"א (ראה משנה למלך שם).

ג. הנותן¹⁸ פרוטת הקדש לשלוחו ואמר לו: הבא לי פחציה גרות ובחציה פתילות, הלך והביא לו בכלה גרות או בכלה פתילות; או שאמר לו: הבא לי בכלה גרות או בכלה פתילות, הלך והביא בחציה גרות ובחציה פתילות - שניהם פטורים. בעל הבית לא מעל - שהרי לא נעשה שליחותו בפרוטה¹⁹; והשליח לא מעל - שהרי לא עקר שליחותו בפרוטה. אבל אם אמר לו: הבא לי בחציה גרות ממקום פלוני ובחציה פתילות ממקום פלוני, והלך והביא גרות ממקום פתילות ופתילות ממקום גרות - השליח מעל²⁰.

(18) משנה, שם כא, א. (19) ואין מעילה בפחות מפרוטה.

(20) מפני ששינה בכל הפרוטה.

יום שישי ח' אדר ב' ה'תשע"ט

פרק שמיני

1) יבאר הפועלים בהקדש שפסקו עמהם מזונות אם יאכלו מגרוגרות של הקדש.

א. הפועלים שהן עושיין בהקדש, אף על פי שפסקו עמהן מזונות² - לא יאכלו מגרוגרות של הקדש, ואם אכלו - מעלו. אלא ההקדש נתן להם דמי מזונות.

2) במשנה אמרו סתם: הפועלים לא יאכלו מן גרוגרות הקדש, ופירש רש"י אף על פי שכתבה תורה (דברים כג, כה) "כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך" היינו בחולין אבל לא של הקדש. ובכבא מציעא פז: דרשו "רעך" ולא של הקדש. ורבינו מוסיף שאפילו אם הקדש חייב במזונותיהם אסור להם לאכול מהפירות שהם עסוקים בהם.

ב. הדש פרישיני הקדש - הרי זה חוסם את הפרה. שנאמר: לא תחוסם שור בדישו - דיש הראוי לו³.

3) בגמרא: "ולא דיש של הקדש", ואם נפרש הדברים כפשוטם יצא שהתיבה "בדישו" משמעותה דיש של השור והלא הוא של בעל הבית? ולכן פירש רבינו "דישו" - הראוי לו.

ג. אין מחללין את ההקדש על המלאכה, אלא על המעות. מיצד? אמן שעשה מלאכה בהקדש במנה - אין נותנין לו בהמת הקדש או טלית הקדש בשכרו, עד שמחללין אותן על המעות⁵, ואחר שעשו חלין נותנין אותן לאמן בשכרו, אם רצו, וחוזרין ולוקחין ממנו בהמה מתרומת הלשפה⁶.

4) דברים הראויים להקדש. 5) פירוש, בתחילה מפרישים שכרם ממעות הקדש ויצאו המעות לחולין ואחר כך מחללים את הבהמה על אותן המעות. 6) כל זה עושים לטובת ההקדש, כדי שאפשר יהיה להקריב את הבהמה לתמידים ומוספים, שהרי אין מקריבים קרבנות חובה של ציבור, אלא כשנקנו משקלים שנתרמו באותה שנה.

ד. פשבונין במקדש - אין לוקחין עצים ואבנים מן ההקדש, ולא בונין את הבנין על דעת שהוא קדש, אלא בונין הפל מן החל⁷; גזרה שמא ינהג בצל הבנין או ישען על אבן או קורה בשעת מלאכה. ואחר שישלם הבנין מחללין מעות ההקדש על הבנין⁸. ואם צרכו הגזברין לעצים לקדש לאותו היום בלבד - לוקחין אותן ממעות ההקדש; שהרי אין מתאחרין ימים כדי שנהייה להן שמא ישען אדם עליהן וימעול.

7) קונים במעות חולין או בהקפה. 8) ומשלמים במעות הללו, שיצאו לחולין.

ה. פשוסיקין⁹ עם האמנים לבנות במקדש ובקצרות - פוסיקין עמהן פך וכך אמה פך וכך סלע באמה

1 הרי הוא הקדש, ואם לאו - ההקדש בכל מקום שהוא מחלל על זה; ויהנה בקטן.

33) תוספתא, מעילה פ"א ה"ו. 34) אם הוציא את כולם. 35) אפילו הוציא רק מקצתם. ה'כסף משנה' מתפלא, שהרי זה סותר דברי עצמו בפט"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ח. ויש להוסיף ולשאול, מה בין זה לדין שבהלכה הקודמת שלא מעל עד שיוציא את כל הכיס? וצ"ע.

3 ח. המועל בפחות משנה פרוטה, בין גזדון בין בשגגה - משלם את הקרן³⁶, ואינו חייב חמש ולא קרפן. ויראה לי, שאינו לוקה³⁷ על פחות משנה פרוטה, אם היה מזיד.

36) ברייתא, בבא-מציעא נה, ב: "ואת אשר חטא מן הקודש" (ויקרא ה, ז) לרבות פחות משווה פרוטה להישבון. 37) משמע, שאסור מן התורה, אלא שאין בו מלקות (ראה כסף-משנה למעלה פ"ב הט"ו).

7 ט. המפקיד³⁸ מעות אצל בעל הבית³⁹ ונשתמש בהן והוציא - בעל הבית מעל; שהרי אין לו רשות להשתמש בהן, ובעל הפקדון לא הרשהו.

38) משנה, מעילה כא, א. 39) בין אם המעות קשורות ובין אינן קשורות.

10 י. הפקדון אצל שלחני או חנוני⁴⁰ ולא היו חתומין ולא קשורין קשר משנה⁴¹, הואיל ויש לו רשות מן הדין להשתמש בהן, אם הוציאו - שניהן פטורין⁴²; בעל הפקדון פטור - שהרי לא אמר לו השתמש בהן, והחנוני פטור - מפני שאינן קשורין קשר משנה ולא חתומין, וכאלו השתמש ברשות.

40) מי שמפקיד מעות אצל חנווני או שולחני, דעתו על-מנת שישתמשו בהן. 41) אם היו קשורים קשר משונה (בלתי רגיל) גילה המפקיד דעתו, שאינו רוצה שישתמש בהם השולחני. 42) הר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן) מקשה על רבינו מבריייתא בבא-מציעא מג, ב - ששינו: "מעל הגזבר" (המפקיד). ונראה שרבינו מסתמך על משנתנו שנאמר בה סתם לא מעל, ולא אמרו: המפקיד מעל. ומשמע שאין כאן מעילה כלל.

16 יא. האשה⁴³ שהכניסה מעות של הקדש⁴⁴ לבעלה, או שהקדיש מורישה ונתן ונפלו לה הקדשות בירשה⁴⁵ - לקשיציא הבעל המעות בחפציו ומעלה⁴⁶.

43) מימרא של רבא, בבא-מציעא צו, ב. 44) שהיו בידה לפני שנישאת. 45) אחר שנישאת. 46) אם לא ידע שהן נכסי הקדש, אבל לפני כן אינו מועל אע"פ שנכנסו לרשות ע"פ תקנת חכמים, שהבעל זוכה בנכסי אשתו לאכול פירותיהם. והטעם, מפני שאינו רוצה לזכות בנכסי הקדש, והאשה גם כן אינה מועלת מפני שאינה מקנה לבעלה את הנכסים מרצונה אלא חכמים הקנו לו.

35 המינים ומן העובדי פוכבים שהיו משיבין על
 36 החקים. וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות
 37 השקר שעורכין לפי קצור דעת האדם, היה מוסף
 38 דבקות בתורה. שנאמר: טפלו עלי שקר זדים, אני
 39 בכל לב אצר פקודיך. ונאמר שם בענין: כל מצותיך
 40 אמונה, שקר רדפוני, עזרני. וכל הקרבנות בלן
 41 מכלל החקים הן²³. אמרו חכמים²⁴, שבשביל עבודת
 42 הקרבנות העולם עומד. שבפעשית החקים
 43 והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא.
 44 והקדימה תורה צווי על החקים, שנאמר: ושמרתם
 45 את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי
 46 בהם.

18 סיבה, נימוק. 19) אל יזלזל בו. 20) על פי הכתוב
 במתן תורה (שמות יט, כד): "אל יהרסו לעלות אל ה' פן
 יפרץ בם". 21) שאמר הרי זה קודש. 22) מחוייב
 להביא קרבן אשם. 23) שלא נתגלו טעמם. 24) אבות
 פרק א משנה ב: "על שלושה דברים העולם עומד ... ועל
 העבודה" ופירש רבינו שם: עבודת הקרבנות.

47 סלקו להו הלכות מעילה בפסיעתא דשמיא
 48 נגמר ספר שמיני, והוא ספר עבודה.
 49 הלכותיו תשע, ופרקיו חמשה ותשעים, ואלו הן:
 50 הלכות בית הבחירה - שמונה פרקים. הלכות כלי
 51 המקדש - עשרה פרקים. הלכות ביאת המקדש -
 52 תשעה פרקים. הלכות אסורי מזבח - שבועה
 53 פרקים. הלכות מעשה הקרבנות - תשעה עשר
 54 פרקים. הלכות תמידין ומוספין - עשרה פרקים.
 55 הלכות פסולי המקדשין - תשעה עשר פרקים.
 56 הלכות עבודת יום הכפורים - חמשה פרקים.
 57 הלכות מעילה - שמונה פרקים.

יום ש"ק ט' אדר ב' ה'תשע"ט

לך אזבח זבח תורה ובשם ה' אקרא

ספר תשיעי והוא

ספר קרבנות

58 הלכותיו שש. וזהו סדורן:
 59 א. הלכות קרבן פסח. ב. הלכות חגיגה. ג. הלכות
 60 בכורות. ד. הלכות שגגות. ה. הלכות מקסרי
 61 כפרה. ו. הלכות תמורה.

הלכות קרבן פסח

62 יש בכללן שש עשרה מצות. ארבע מצות עשה,
 63 ושתיים עשרה מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: א)
 64 לשחט את הפסח בזמנו. ב) שלא לזבח אותו על
 65 החמץ. ג) שלא תלין אמוריו. ד) לשחט פסח שני.

1 בת עשרים אצבע¹⁰, וכשמושחין¹¹ להן מה שפנו -
 2 מושחין ומחשבין להן באמה גדולה בת עשרים
 3 וארבע¹² אצבעות, כדי שלא יבואו לידי מעילה,
 4 מפני שאין מדקדקין במשיחה¹³.

9) קובעים שכרם. 10) היינו חמשה טפחים.
 11) כשמודדים. 12) באמה גדולה בת ששה טפחים.
 13) כלומר, אי אפשר לצמצם ולמדוד בדיוק.

5 ו. תנאי בית דין שיהיו הפהנים נאותין במלח
 6 ובעצים פאכילת קרבנות שאוכלין בחלקן; אבל לא
 7 יתנו מלח המקדש בחלין שלהן.

8 ז. מלח שעל גבי האבר¹⁴ - מועלין בו¹⁵; שעל גבי
 9 הפסח¹⁶ ושעל ראש המזבח¹⁷ - אין מועלין בו.

14) האיברים (אימורים) שמקטירים על המזבח טעונים
 מליחה שנאמר (ויקרא ב, יג): על כל קרבנך תקריב מלח.
 15) בכל דבר העומד להקטרה על המזבח. בגמרא מנחות
 שם למדו דין זה מהכתוב (יחזקאל מג, כד) "והשליכו
 עליהם הכהנים מלח והעלו אותם לה" משמע שגם המלח
 נקרא עולה. 16) בתוספתא שם אמרו, שאת הקומץ
 מולחים על הכבש (המעלה, שבה עולים הכהנים למזבח).
 17) מפני שהמלח אינו ראוי לכלום (רש"י במנחות שם).

10 ח. ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה
 11 ולידע סוף ענינם כפי כחו. ודבר שלא ימצא לו
 12 טעם ולא ידע לו עלה¹⁸ - אל יהי קל בעיניו¹⁹. ולא
 13 יהרס²⁰ לעלות אל ה', פן יפרוץ בו. ולא תהא
 14 מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החל. בוא וראה
 15 כמה החמירה תורה במעילה! ומה אם עצים
 16 ואבנים ועפר ואפר, מין שנקרא שם ארון העולם
 17 עליהם בדברים בלבד²¹ נתקדשו, וכל הנוהג בהן
 18 מנהג חל - מעל בה, ואפלו היה שוגג צריך
 19 כפרה²²; קל וחמור למצות שחקק לנו הקדוש ברוך
 20 הוא, שלא יבעט האדם בהן מפני שלא ידע טעמן,
 21 ולא יחפה דברים אשר לא כן על השם, ולא יחשב
 22 בהן מחשבתו כדברי החל. הרי נאמר בתורה:
 23 ושמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי ועשיתם
 24 אתם. אמרו חכמים: לתן שמירה ועשייה לחקים
 25 כמשפטים. והעשייה ידועה, והיא שיעשה החקים.
 26 והשמירה - שייזהר בהן ולא ידמה שהן פחותין מן
 27 המשפטים. והמשפטים הן המצות שטעמן גלוי
 28 וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה, כגון אסור גזל,
 29 ושפיכות דמים, וכבוד אב ואם. והחקים הן המצות
 30 שאין טעמן ידוע. אמרו חכמים: חקים חקתי לך,
 31 ואין לך רשות להרהר בהן. ויצרו של אדם נוקפו
 32 בהן, ואמות העולם משיבין עליהן. כגון אסור בשר
 33 חזיר ובשר בחלב, ועגלה ערופה, ופרה אדמה,
 34 ושעיר המשתלח. וכמה היה דוד המלך מצטער מן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ט' אדר ב' - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והיה מזיד". הרי שאם הקריב בשני, אינו חייב כרת על הראשון. (7) מכרת. ואינו מביא קרבן "שכל עבירה שחייבין על זדונה כרת, חייבין על שגגתה חטאת חוץ משלש עבירות וכו' הפסח והמילה מפני שהן מצוות-עשה, וחטאת אין מביאים אלא על שגגת לא-תעשה" (פ"א מהלכות שגגות ה"ב).

ג. אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה⁸, כשאר הקדשים⁹. אף בשעת התר הבמות לא היו מקריבין את הפסח בבמת יחיד¹⁰. וכל המקריב את הפסח בבמת יחיד - לוקה; שגגתו: לא תוכל לזבח את הפסח באחד שעריך. מפי השמועה¹¹ למדו, שזו אזהרה לשוחט בבמת יחיד אפלו בשעת התר הבמות.

(8) כן הוא במשנה (זבחים נו:): "הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים שחיתתן בכל מקום בעזרה", משום שנאמר (דברים טז, ו) "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו, שם תזבח את הפסח" (קריית ספר). כמבואר בזבחים פרק איזהו מקומן. (10) משנה במגילה ט: "אין בין כמה גדולה (=במה ציבורית) לבמה קטנה (=במת יחיד) אלא פסחים" (שארין מקריבים אותו בבמת יחיד). (11) זבחים קיד:

ד. שחיתת הפסח - אחר חצות¹²; ואם שחטו קדם חצות - פסול¹³. ואין שוחטין אותו אלא אחר תמיד של בין הערבים¹⁴. אחר שמקטירין קטרת של בין הערבים ואחר שמטיבין את הנרות¹⁵ מתחילין לשחט את הפסחים עד סוף היום. ואם שחטו אחר חצות¹⁶ קדם תמיד של בין הערבים - כפשוטו. ויהיה אחד מקרס בדם הפסח¹⁷ עד שיזרק דם התמיד, ואחר כך יזרק דם הפסח¹⁸ אחריו. ואם נזרק דם הפסח קדם דם התמיד - כפשוטו¹⁹.

(12) ראה למעלה הלכה א והערה ב. (13) משנה פסחים סא: "שחטו קודם חצות פסול, משום שנאמר (שמות יב, ו) בין הערבים". (14) פסחים נח: "יאחר דבר (=פסח) שנאמר בו "בערב" ו"בין הערבים", לדבר (=תמיד) שלא נאמר בו בערב, אלא בין הערבים". (15) מהטעם הנ"ל שיאחרו דבר וכו', ואף בקטורת והטבת הנרות לא נאמר אלא "בין הערבים" (שם נט. בברייתא השניה). (16) משנה שם סא. שאע"פ שצריך לאחרו - אין זה אלא למצוה, אבל אין זה פוסל בדיעבד (רש"י שם). (17) "ממשמש בו ומניעו כדי שלא יקרוש" (פירוש המשניות פסחים שם). וראה להלן הלכה יג והערה נח. (18) המדובר כשכבר שחט התמיד, אבל לכתחילה צריך להקריב הפסח ואחר-כך לשחוט התמיד (פרק ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג - הגר"א). (19) פסחים שם. וכמבואר למעלה בסמוך.

ה. השוחט את הפסח בזמנו²⁰ והיה לו פזית חמץ בפרשותו - לוקה²¹; שגגתו: לא תזבח על חמץ דם זבחי - שלא יזבח הפסח והחמץ קנים²². אחד²³

ה) לאכל בשר הפסח על מצה ומרור בליל חמשה עשר. ו) לאכל פסח שני על מצה ומרור בליל חמשה עשר לחודש השני. ז) שלא יאכל גא ומבשל. ח) שלא יוציא מבשר הפסח חוץ לחבורה. ט) שלא יאכל ממנו מוקר. י) שלא יאכל ממנו תושב ושכיר. יא) שלא יאכל ממנו ערל. יב) שלא ישבר בו עצם. יג) שלא ישבר עצם בפסח שני. יד) שלא ישאיר ממנו עד בקר. טו) שלא ישאיר מפסח שני לבקר. טז) שלא ישאיר מבשר חגיגת ארבעה עשר עד יום שלישי. ובאור מצות אלו בפסקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר שמצות-עשה לשחוט הפסח בארבעה עשר בניסן, ומאיזה מין יהיה והיכן שוחטין אותו.

א. מצות עשה לשחט את הפסח בארבעה עשר לחודש ניסן² אחר חצות³. ואין שוחטין אלא מן הכבשים או מן העזים בלבד זכר בן שנה⁴. ואחד האיש ואחד האשה חביבין במצוה זו⁵.

(2) כמו שנאמר (שמות יב, ו) "והי' לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה ושחטו אותו וגו'". (3) כמו שנאמר (שם) "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים". ובין הערבים נקרא משעה שהצל נוטה, והוא משש שעות ולמעלה (רש"י שמות שם). ובמכילתא בא: ר' אומר הרי הוא אומר (דברים טז, ו) שם תזבח את הפסח בערב, שומע אני כמשמעו ת"ל (שם) מועד צאתך ממצרים, אימתי יצאו (שמות יב, מא). ר' נתן אומר מנין לבין הערבים שהוא משש שעות ולמעלה, אע"פ שאין רא' לדבר, זכר לדבר "קדשו עלי" מלחמה קומו ונעלה בצהריים, או לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב" (ירמי' ו, ד). (4) שנאמר (שמות שם, ה) "שה תמים זכר בן שנה יהי' לכם, מן הכבשים ומן העזים תקחו". (5) כרבי יהודה ורבי יוסי שלמדו כן ממה שנאמר (שם שם, ד) "במקסת נפשות", ולא נאמר "במקסת אנשים", הרי שגם נשים במשמע (פסחים צא: ורש"י שם). ולענין פסח שני, עיין להלן בפ"ב הלכה ד, פ"ה הלכה ח, ופ"ז הלכה ג.

ב. ומי ששחט מצוה זו בזדון ועבר יום ארבעה עשר ולא הקריב, והוא לא טמא ולא פדרף רחוקה - הרי זה חייב כרת⁶. ואם בטלה בשגגה - פטור⁷.

(6) שנאמר (במדבר ט, יג) "והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה, וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא מעמיה". וכנראה שאף אם הקריב פסח שני, כיון שהזיד בראשון חייב כרת. וכן מפורש בספר המצוות (עשה נו) וז"ל: "וכך גם כן הזיד בראשון והקריב בשני הוא חייב לדעת רבי, לפי שאין אצלו השני תשלומין לראשון, וההלכה בכל זה כרבי" (פסחים צג.). אבל להלן בפרק ה ה"ב, כתב: "הזיד ולא הקריב בראשון הרי זה מקריב בשני, ואם לא הקריב בשני אע"פ ששגג הרי זה חייב כרת, שהרי לא הקריב במועדו

16 עמוד השחר. בַּמָּה דְּכָרִים אֲמֹרִים? ³⁹ בַּשְּׁחַל אֲרַבְעָה
17 עֶשֶׂר לַהֲיֹת בַּשַּׁבָּת, שֶׁהָרִי חֲלָבִי שַׁבְּתָה ⁴⁰ קָרְבִין בְּיוֹם
18 טוֹב; אֲכַל אִם חָל אֲרַבְעָה עֶשֶׂר לַהֲיֹת בַּחַל - אֵין
19 מִקְטִירִין חֲלָבִי חֲלָל ⁴¹ בְּיוֹם טוֹב.

38 פסחים נט: פירוש, מן התורה. אבל חכמים גזרו שלא יקטירו אלא עד חצות (פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב.). (39 פסחים שם. 40 חלבי קרבנות שקרבו בשבת. 41 חלבי קרבנות שקרבו בערב שבת.

20 ט. הַפֶּסַח נִשְׁחַט בַּשְּׁלֹש פְּתוֹת ⁴². שְׁנֵאמַר: וְשִׁחֲטוּ
21 אֹתוֹ כָּל קָהָל עַדַת יִשְׂרָאֵל - קָהָל, וְעֵדָה, וְיִשְׂרָאֵל.
22 וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁלָשִׁים בְּנֵי אָדָם בְּכָל פֶּת וּבְכָת ⁴³.

42 משנה פסחים סד. וכל זה למצוה, אבל בדיעבד אם שחטו בבת אחת - הפסח כשר, ראה להלן הלכה יא. 43 שהם ביחד תשעים בני אדם. שאין עדה פחותה מעשרה, שהרי כתוב אצל המרגלים (במדבר יד, כז) "עד מתי לעדה הרעה הזאת", והרי יצאו יהושע וכלב, ונשארו רק עשרה ונקראו עדה. וסמכו לומר שאף "קהל" ו"ישראל", הסמוכים במקרא ל"עדה", הם כל אחד ואחד עשרה, שהם ביחד שלשים (מאירי פסחים שם). ומפני שאנו מסופקים אם "קהל עדה וישראל" (שהם שלשים בני אדם) צריכים להיות בבת אחת, או שכוונת התורה לשלש כתות של עשרה לכל כת, בזה אחר זה, לכך עושים שלש כתות ובכל כת שלשים בני אדם להוציא מן הספק, דממה-נפשך עשו: גם בבת אחת וגם בזה אחר זה (שם סד:).

23 י. הָיוּ הַכֹּל חֲמִשִּׁים ⁴⁴ - נִכְנְסִים בַּתְּחִלָּה שְׁלָשִׁים
24 וְשׁוֹחֲטִין, וְיוֹצֵאִים עֶשְׂרָה וְנִכְנְסִין עֶשְׂרָה, וְחוֹזְרִין
25 וְיוֹצֵאִין עֶשְׂרָה וְנִכְנְסִין עֶשְׂרָה ⁴⁵.

44 אין צורך להמתין עד שיגיעו עוד בני אדם כדי להשלים עד למספר תשעים, אלא נכנסים וכו'. 45 פסחים שם. ומה שיוצאים העשרה בעת שנכנסים העשרה, הוא כדי שיהיה ניכר שיש כאן שלש כתות, שאם לא כן יראה הדבר כאילו עשרה אלו רק נוספו על אלו שבפנים ואין כאן ג' כתות (מאירי פסחים שם).

26 יא. הָיוּ פְּחוֹת מִחֲמִשִּׁים - אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח
27 לְבַתְּחִלָּה ⁴⁶. [וְאִם שִׁחֲטוּ - בְּשֶׁר ⁴⁷.] וְאִם שִׁחֲטוּ בְּלֶן
28 בְּבֵת אַחַת ⁴⁸ - בְּשֶׁר ⁴⁹. בַּיַּצֵּד נִשְׁחַט ⁵⁰ נִכְנְסָה הַפֶּת
29 הָרֵאשׁוֹנָה עַד שֶׁתִּמְלֵא הָעֵזְרָה, וְנוֹעֲלִין דְּלֹתוֹת
30 הָעֵזְרָה וּמִתְחִילִין לִשְׁחַט אֶת פְּסָחֵיהֶן. וְכָל זְמַן שֶׁהֵן
31 שׁוֹחֲטִין וּמְקַרְבִּין קוֹרְאִים הַלְּוִיִּם אֶת הַהִלָּל ⁵¹. אִם
32 גָּמְרוּ הַהִלָּל וְעֵדִין לֹא שָׁלְמָה הַפֶּת מִלְּהַקְרִיב -
33 שׁוֹנִים ⁵²; וְאִם שָׁנוּ וְלֹא שָׁלְמוּ לְהַקְרִיב - מִשְׁלֵשִׁין.
34 וּמַעֲרֹלָם לֹא שְׁלֵשִׁין ⁵³.

46 פסחים שם. שבפחות מחמישים אי-אפשר שיהיו שלוש כתות. 47 בדפוס רומי ובכ"י תימן ליתא. וכן נכון שזה כלול בהא דלהלן. 48 בדפוס רומי: "בבית אחת". 49 קידושין מא: "מנין שכל ישראל כולן יוצאין בפסח

1 הַשׁוֹחֵט וְאֶחָד הַזֹּרֵק אֶת הַדָּם וְאֶחָד הַמִּקְטִיר אֶת
2 הָאֲמֹרִין ²⁴, אִם הָיָה בְּרִשׁוֹת אֶחָד מֵהֶם אוֹ בְּרִשׁוֹת
3 אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה שְׁאוּכְלִין פֶּסַח זֶה פְּזוּת חֲמִין
4 בַּשְּׁעַת הַקְּרָבָתוֹ - הָרִי זֶה לֹקֵה, וְהַפֶּסַח כְּשֶׁר ²⁵.

20) ש"בעת שחיטת הפסח והוא בין הערבים לא יהיה ברשותו חמין" (ספר המצוות ל"ת קטו). 21) במשנה (שם סג.): "השוחט את הפסח על החמין עובר בלא-תעשה", וכיון שהוא לאו שיש בו מעשה ואינו ניתק לעשה - לוקים עליו. ומשמע מירושלמי פסחים פ"ה הלכה ד שאינו לוקה אלא בכזית. 22) שם ה. 23) שם סג: 24) "אימורין נקראים הנתחים הנשרפים מן הקרבן על גבי המזבח, והם מקרבן פסח האליה הרבוקה בעצם העצה והחלב המכסה את הקרב והכליות וחלביהן ויותרת הכבד עמהן" (פיה"מ פסחים סד:), ו"אימורים" הוא מלשון אמירה, שאמר ה' לשורפם (הקדמת הרמב"ם לפיה"מ לסדר קדשים). 25) תוספתא פ"ד דפסחים, וירושלמי פ"ה דפסחים ה"ד.

5 ו. דָּם הַפֶּסַח טָעוּן שְׁפִיכָה ²⁶ כַּנֶּגֶד הַיִּסּוּד ²⁷. וְאֶחָד
6 שְׁשׁוּפְכִים דָּמוֹ מִפְּשִׁיטִים אוֹתוֹ ²⁸ וְקוֹרְעִין אֶת בִּטְנוֹ
7 וּמוֹצִיאִין אֶת אֲמֹרֵיוֹ ²⁹ וּמִקְטִירִין אוֹתָן חֲלָבִין כָּל
8 זָבַח וְזָבַח לְבָדוּ ³⁰. וּבַעַל הַזָּבַח נוֹטֵל פֶּסָחוֹ עִם הָעוֹר
9 שְׁלוֹ ³¹ וּמִבְּיַא לְבֵיתוֹ לִירוּשָׁלַיִם ³² וְצוֹלְהוֹ וְאוּכַל
10 לְעֶרְבָב ³³.

26) בנחת מן המזרק לקיר המזבח, ולא לזרוק מרחוק מן המזרק למזבח (זבחים לו:). 27) של המזבח (פסחים סד:). והיינו בשלש זוויות המזבח חוץ מקרן מזרחית דרומית שלא היה לה יסוד, כמבואר במדות פ"ג משנה א. 28) מפשיטים את עורו מעליו. 29) משנה פסחים סד: 30) "שלא יערב חלביו של זה בזה" (גמ' שם). משום שנאמר (ויקרא ג, יא) והקטירו בלשון יחיד (שם). 31) שם סה: "תנא, כל אחד ואחד נותן פסחו בעורו". 32) משנה זבחים נו: "הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים וכו' ונאכלין בכל העיר (=ירושלים)". ועיין להלן בפ"ד ה"ג: "הפסח שיצא מירושלים ישרף מיד". 33) כמו שנאמר (שמות יב, ח): "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש".

11 ז. הַמְּנִיחַ אֲמֹרִים ³⁴ וְלֹא הַקְטִירָן עַד שְׁלֵנוּ ³⁵ וְנִפְסְלוּ
12 בְּלִינָה ³⁶ - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: לֹא
13 לָלִין חֲלָב חָגִי עַד בִּקְרִי. וְאָף עַל פִּי שְׁעָבֵר - אֵינוֹ
14 לֹקֵה, לְפִי שְׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה ³⁷.

34) של פסח, וה"ה לשאר קרבנות (ספר המצוות ל"ת קטז). 35) היינו שעלה עמוד השחר, ראה להלן הלכה ת. 36) כלומר בלינה בלבד אינו עובר בלא-תעשה, אלא-אם-כן פסלתם לינה זו. כי ישנה לינה שאינה פוסלת, כגון בראשו של מזבח, שאם לא ירדו מקטירים אותם לעולם (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יא). 37) ו"כל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו" (פ"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב.).

15 ח. וּמִקְטִירִין חֲלָבִי פְּסָחִים כָּל הַלִּילָה ³⁸ עַד שְׁמֵעָלָה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק ט' אדר ב' – ספר קרבנות – הלכות קרבן פסח קסג

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

למעלה הלכה ו. (66) ולא להיפך, משום שאין מעבירין על המצוות, מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה, אלא עשה אותה מיד, עיין פסחים שם. (67) מסתימת הלשון נראה שגם ב"ד שחל להיות בשבת עשו כן, וכדעת חכמים של ר"י בנו ר' יוחנן בן ברוקא, שאף-על-פי שאין זה צורך להוצאת האימורים להקטרה – הרי זה לכבוד הקרבן שלא יסריח (שבת קטו: וראה בכס"מ). (68) כלומר, את בטנו. ראה למעלה הלכה ו. (69) בפסחים סח. "מאי מיחוי קרביו, רב הונא אומר שמנקבן (למעיו) בסכין (כדי שתצא הצואה), רב חייא בר רב אמר שירקא דמעייא דנפקא אגב דוחקא (הליחא הדבוקה למעיים שיוצא רק על-ידי דוחק בסכין). ורבינו כלל את דברי שניהם: "שמסיר מהן הצואה והפרש". (70) ראה למעלה הלכה ו. (71) משנה שם סד: (72) כמו שכתוב (ויקרא ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח" (מנחות כ. ופ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא). (73) אבל זו פסול להקטיר (פסחים סה: ופ"ט מהלכות ביאת מקדש הלכות ב"ד). (74) שם סד. במשנה. (75) משופין (פיה"מ שם).

23 טו. שְׁלֹמוֹ מִלְּהַקְרִיב, פּוֹתֵחִין דְּלִתּוֹת הָעֶזְרָה
24 וְיוֹצֵאת פֶּת הָרֵאשׁוֹנָה וְנֹכְסָה שְׁנֵיהֶּ. יָצֵאת שְׁנֵיהֶּ,
25 וְנֹכְסָה שְׁלִישִׁית. כְּמַעֲשֵׂה רֵאשׁוֹנָה כִּף מַעֲשֵׂה
26 שְׁנֵיהֶּ וּשְׁלִישִׁית. שְׁלֵמָה פֶּת שְׁלִישִׁית וְיוֹצֵאת,
27 רּוֹחֲצִים אֶת הָעֶזְרָה.⁷⁶

(76) פסחים סד. אמת המים היתה עוברת בעזרה, וכשרוצים להדיח את העזרה היו פוקקין (=סותמין) את נקב יציאתה, והמים עולים על גדותיה ומדיחין את כל העזרה, ואחרי כן היו פותחין את הסתימה והמים יורדים ויוצאים (רש"י שם).

28 טז. חָלַל⁷⁷ אֶרְבָּעָה עָשָׂר לְהֵיוֹת בְּשַׁבַּת - כְּמַעֲשֵׂהוּ
29 בְּחָל כִּף מַעֲשֵׂהוּ בְּשַׁבַּת. וְרוֹחֲצִין אֶת הָעֶזְרָה בְּשַׁבַּת,
30 שְׂאִין אֶסוּר שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ⁷⁸ אֶפְלוּ בְּדָבָר שְׂאִינוּ צִרְף
31 עֲבוּדָה⁷⁹. אֶסוּר שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ הֵתֵר הוּא⁸⁰.

(77) פסחים שם. (78) כרבנן של רבי אליעזר (שם סה.) שאיסור זה אינו מן התורה אלא מדרבנן בלבד, שמה יבוא להשוות גומות. ואסרו כן גם בקרקע מרוצף (ראה בפ"א מהלכות בית הבחירה הלכה י, שהעזרה היתה מרוצפת) שמה יבוא להשוות גומות בקרקע שאינו מרוצף (פכ"א מה' שבת הל' ג). (79) שאפשר להניח אצטבאות לעבור עליהם ולא להדיח בשבת. (80) שלא כדעת ר' נתן, הסובר (שם) ששבות שאינה צריכה לא התירו אף במקדש, לפי שרבים חולקים עליו (כסף-משנה).

32 יז. אִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד מוֹלִיף אֶת פְּסָחוֹ לְבֵיתוֹ
33 בְּשַׁבַּת⁸¹. אֲלֵא פֶת הָרֵאשׁוֹנָה יוֹצֵאִין בְּפִסְחֵיהֶם
34 וְיוֹשְׁבֵין בְּהַר הַבַּיִת, וְהַשְּׁנֵיהֶּ יוֹצֵאִין בְּפִסְחֵיהֶם
35 וְיוֹשְׁבֵין בְּחֵיל⁸², וְהַשְּׁלִישִׁית עוֹמְדִין⁸³ בְּמִקוֹמָן
36 בְּעֶזְרָה. וְשׁוֹהִים הַכֹּל עַד מוֹצָאֵי שַׁבַּת, וְהוֹלִיף כָּל
37 אֶחָד בְּפִסְחוֹ לְבֵיתוֹ⁸⁴.

(81) כן הוא במשנה (שם סד:). ואף-על-פי שאין איסור דאורייתא בהוצאה זו, שהרי ירושלים דינה ככרמלית

אחד, שנאמר (שמות יב) ושחטו אותו" (אור שמח). ובמכילתא דרשב"י (יב, מז): "יכול, אם שחטו בבת אחת יהא פסול, תלמוד-לומר כל עדת ישראל יעשו אותו". (50) משנה בפסחים סד. (51) תופסתא פסחים פ"ד. (52) קוראים הלויים פעם שניה. (53) לא הספיקו לגמור את כל ההלל בפעם השלישית (רש"י סוכה נד:), "לפי שהיו שם כהנים מרובין ומהירים במלאכתן" (פסחים שם, רש"י).

1 יב. עַל כָּל קְרִיאָה וְקְרִיאָה⁵⁴ תּוֹקְעִין שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת
2 בְּחֻצוֹצְרוֹת⁵⁵: תְּקִיעָה תְּרוּעָה וְתִקְעָה⁵⁶. הוֹאֵל וְאִין
3 לוֹ נְסָכִים לְתַקֵּעַ בְּשַׁעַת נְסוּף, תּוֹקְעִין בְּשַׁעַת
4 שְׁחִיטָה⁵⁷.

(54) של ההלל. שכתוב (דברי הימים ב ה, יג) "ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד להלל ולהודות לה" (קריית ספר). (55) שכתוב (במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם", ובספרי זוטא: "על עולותיכם, אלו עולות חובה. ועל זבחיכם, זו זבחת הפסח". (56) משנה פסחים סד. "תקעו הריעו ותקעו". (57) ירושלמי פסחים פ"ה ה"ה: "תמיד שיש לו נסכים תוקעים לנסכים, פסח שאין לו נסכים תוקעין לשחיתתו".

5 יג. הַכְּהֵנִים⁵⁸ עוֹמְדִים שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת וּבִידֵיהֶן מְזַרְקִי
6 כְּסָף וּמְזַרְקִי זָהָב. שׁוֹרָה שְׁפֵלָה כְּסָף - כְּסָף, שׁוֹרָה
7 שְׁפֵלָה זָהָב - זָהָב. וְלֹא הָיוּ מְעַרְבִים, כְּדִי שְׂיִהְיֶה
8 לָהֶם נוֹי⁵⁹. וְלֹא הָיוּ לְמְזַרְקִין שׁוֹלִים⁶⁰, כְּדִי שְׁלֹא
9 יִנְיָחוּם וְיִקְרַשׁ הַדָּם⁶¹.

(58) משנה פסחים שם. (59) שם סד: (60) שם סד. אלא שתחתיתם עגולה. (61) יקפא הדם ולא יהיה ראוי לזריקה (רש"י שם). [שכן אמרו במנחות כא. בדם חטאות הפנימיות שקרש: "וטבל והזה אמר רחמנא, והאי בר טבילה והזאה הוא". והוא-הדין שאינו ראוי לשפיקה]. וראה למעלה הלכה ד והערה טז.

10 יד. שְׁחַט הַשְּׁחוֹט⁶² וְקָבַל הַפֶּה⁶³, נוֹתְנוּ לְחִבְרוֹ
11 וְחִבְרוֹ לְחִבְרוֹ, כְּדִי שְׂיִתְעַסְקוּ רַבִּים בְּמַצְוָה⁶⁴, עַד
12 שְׂיִגְיעַ הַדָּם אֶצֶל פֶּה הַקְּרוֹב לְמִזְבֵּחַ, שׁוֹפְכוֹ שְׂפִיכָה
13 אַחַת כְּנֶגֶד הַיְסוּד⁶⁵, וּמִקָּבַל מְזַרְק אֶחָד מְלֵא וְאַחַר
14 כִּף מַחְזִיר אֶת הַרִיקָן⁶⁶. וְתוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין אֶת כָּלוּ⁶⁷,
15 וְקוֹרְעֵי⁶⁸ וּמְמַחֵה אֶת קְרָבֵיו עַד שְׂמִסִּיר מֵהֶן הַצּוֹאָה
16 וְהַפְרָשׁ⁶⁹, וּמוֹצֵא אֶת הָאִמּוּרִין⁷⁰ וְנוֹתְנָן בְּכָלִי⁷¹
17 וּמוֹלְחִין⁷² וּמִקְטִירֵן הַפֶּה⁷³ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ. וְכִיצַד
18 תּוֹלִין⁷⁴ וּמַפְשִׁיטִין? מִסְמָרוֹת שֶׁל בְּרִזָּל הָיוּ קְבוּעִין
19 בְּתַלְתַּיִם וּבְעַמּוּדִים, שְׂבִהֵן תּוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין. וְכָל מִי
20 שְׁלֹא מְצָא מְקוֹם לְתַלּוֹת - מְקַלּוֹת דְּקִים וְתַלְקִים⁷⁵
21 הָיוּ שָׁם, מְנִיחַ עַל כַּתְפוֹ וְעַל כַּתְף חִבְרוֹ וְתוֹלָה
22 וּמַפְשִׁיט.

(62) אפי' ישראל, שהשחיטה כשרה בזר (פ"ט מהלכות ביאת מקדש ה"ו). (63) שמקבלה ואילך מצוה על הכהן ואסור בישראל (ביאת מקדש שם). (64) כמו שנאמר (משלי יד, כח) "ברוב עם הדרת מלך" (פסחים סד:). (65) ראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שם כשהיבלת לחה. אבל יבשה, חותך במקדש גם בכלי, שאין איסורה אלא מדרבנן. (97) אף שהיה אפשר לעשות מערב שבת, כיון שהוא במקדש. ורק הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום (למעלה), וכן הקדשתו (להלן הלכה יט שלא הותרה אלא מפני שקבוע לה זמן) לא הותרו, משום שהם חוץ למקדש, ועיין להם-משנה. (98) פסחים סה:

11 יט. שֶׁכַּח וְלֹא הֵבִיא סִפִּין - לֹא יִבְיָאָה בְּשַׁבַּת⁹⁹;
 12 אֶלָּא נֹתְנָה בֵּין קֶרְנֵי הַכֶּבֶשׂ אוֹ בְצִמְרוֹ¹⁰⁰ וּמִכִּישׁוֹ עַד
 13 שֶׁמִּבְיָאוּ לְעִזָּה וּמִקְדִּישׁוֹ שָׁם. וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא
 14 מִחֲמַר בְּשַׁבַּת¹⁰¹ - מִחֲמַר פְּלֹאֲחֵר יָד הוּא¹⁰², וּמִפְּנֵי
 15 הַמִּצְוָה מִתָּרֵם¹⁰³. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? כִּשְׁלֹא
 16 הַקְדִּישׁ פִּסְחֹו עֲדִין¹⁰⁴ וְלֹא אָמַר 'זֶה פִּסְחֵי'; אֲבָל אִם
 17 הַקְדִּישׁוֹ - לֹא יִבְיָא סִפִּין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹבֵד
 18 בְּקִדְשִׁים¹⁰⁵. וּמִפְּנֵי מָה הַתִּירוֹ לְהַקְדִּישׁ פִּסְחֹו
 19 בְּשַׁבַּת¹⁰⁶? הוֹאִיל וְקָבַע לוֹ זְמַן¹⁰⁷, מִתָּר לְהַקְדִּישׁוֹ
 20 בְּשַׁבַּת. וְכֵן מִקְדִּישׁ אֲדָם חֲגִיגָתוֹ¹⁰⁸ בְּיוֹם טוֹב וְאִינוֹ
 21 חוֹשֵׁשׁ¹⁰⁹.

(99) לא דרך רשות הרבים ולא דרך כרמלית (ראה למעלה), שהרי היה אפשר לו להביאו מערב שבת (פסחים סו. טו. (100) בגמ' (שם סו.) "אמרו, מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו. מי שפסחו גדי תוחבו בין קרניו". (101) מנהיג בהמה טעונה משא. ואיסורו בשבת ממה שנאמר (שמות כ, י) "לא תעשה כל מלאכה אתה וגו', והוא מחמר אחריה (שבת קנג: ורש"י שם, ופ"כ מהלכות שבת הלכות א"ב). (102) שאין דרך הכבש והגדי במלאכה זו. (103) שלא לבטלו ממצות הקרבת הפסח. ואע"פ שחוץ למקדש הוא, וכל שבות אחר לא התירו אם היה יכול לעשותו מערב שבת (ראה למעלה) – כיון שעושהו בשינוי הקילו בו (מאירי). (104) שם סו: (105) וכתוב (דברים טו, יט) "לא תעבוד בבכור שורך, ולא תגזו בכור צאנך". ובספרי (שם): "מלמד שהבכור אסור בגיזה ועבודה. אין לי אלא בכור, שאר קדשים מנין, ודין הוא וכו' שאר קדשים וכו' אינו דין שיהיו אסורין בגיזה ועבודה. (106) אפילו שלא במקדש (ראה למעלה הי"ח). (107) לבו ביום (פסחים שם, ופכ"ג מהלכות שבת הלכה יד). (108) קרבן חגיגה שצריך להקריב ביום-טוב הראשון של חג בבואו להראות לפני ה'. (109) פסחים שם, ופכ"ג מהלכות שבת שם.

22 כ. הַשׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח וְנִמְצָא בְּעַל מוֹם אוֹ טָרְפָה -
 23 הָרִי זֶה שׁוֹחֵט אַחֵר, בֵּין בְּחַל בֵּין בְּשַׁבַּת. אֶפְלוּ מֵאָה
 24 זֶה אַחֵר זֶה שׁוֹחֵט וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁיִּכְשֹׁר אֶחָד¹¹⁰ אוֹ עַד
 25 שֶׁתִּחַשֵּׁף. וְיִדְחָה לְשָׁנִי, שֶׁהָרִי אָנוֹס הוּא¹¹¹.

(110) מתבאר קצת במשנה פסחים סוף פרק אלו דברים (כסף-משנה). (111) [צריך עיון: הרי "נמצא בעל מום", שבו התחיל, אינו אנוס אלא שוגג, כמפורש בפסחים ע"א: ופ"ב מהלכות שגגות הלכה י. ועוד העיר הרה"ג יעקב קצנלוביגן: הרי הזיד בראשון ולא הקריב בראשון מקריב בשני, כמפורש להלן פ"ה הלכה ב].

(עירובין קא.) – כיון שזהו חוץ למקדש, לא התירו שבות (מאירי). (82) שהיה בין העזרה להר הבית (פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג). (83) כן לשון המשנה שם: "והשלישית במקומה עומדת", שאע"פ ששתי הכיתות הראשונות יושבות – זאת אינה יושבת, לפי שהיא בעזרה ואסור לכל אדם לישוב בכל העזרה. כמש"כ בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה ו (אור שמח). (84) שבירושלים (ראה למעלה הלכה ו).

1 יח. שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וְזִרְיָקַת דָּמוֹ וּמַחֲוֵי קֶרְבָּיו⁸⁵
 2 וְהַקָּטָר חֲלָבָיו⁸⁶ - דוֹחִין אֶת הַשַּׁבַּת⁸⁷; שְׂאֵי אֶפְשָׁר
 3 לַעֲשׂוֹתָן קֹדֶם הַשַּׁבַּת, שֶׁהָרִי קָבַע לוֹ זְמַן, שְׁנֵאמַר:
 4 בְּמוֹעֲדוֹ⁸⁸. אֲבָל הַרְפַּכְתוּ⁸⁹ וְהִבְאָתוּ⁹⁰ מִחוּץ לְתַחוּם⁹¹
 5 וְחִתִּיכַת יִבְלַתוּ⁹² בְּכָלִי⁹³ - אֵינָן דוֹחִין אֶת הַשַּׁבַּת;
 6 שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן קֹדֶם הַשַּׁבַּת. וְאִם יָכוֹל לְחַתֵּךְ
 7 יִבְלַתוּ בְּיָדוֹ⁹⁴ בְּשַׁבַּת - חוֹתֵף⁹⁵. וְאִם הֵיחָה יִבְשָׁה -
 8 חוֹתֵף אֶפְלוּ בְּכָלִי⁹⁶. שְׂאֵין שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ כִּלְלִי⁹⁷.
 9 וְכֵן צְלִיתוּ וְהִדַּחַת קֶרְבָּיו - אֵינָן דוֹחִין אֶת הַשַּׁבַּת;
 10 שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן לְאַחַר הַשַּׁבַּת⁹⁸.

(85) ראה למעלה הלכה יד. (86) אף כי אפשר להקטירים במוצאי שבת – אין ממתנינים להם עד שתחשך, משום שחביבה מצוה בשעתה (פסחים סח.). (87) משנה שם סה: (88) "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו", ובגמ' (סו): "נאמר מועדו בפסח, ונאמר מועדו בתמיד (=להקריב לי במועדו - במדבר כה, ב) מה תמיד דוחה את השבת (שכתוב (במדבר שם) "עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה", שמשמע שתמיד דוחה את השבת), אף פסח דוחה את השבת". (89) מחוץ לעיר דרך רשות הרבים לעזרה, שאסורה מן התורה, שלא אמרו "החי נושא את עצמו" אלא בנושא את האדם ולא בנושא את בהמה (ראה בפיה"מ לפסחים סה: ונג. ; ובפיה"מ מהלכות שבת הלכה טז). וגם ההעברה בירושלים גופא שאינה אסורה אלא מדרבנן (ראה למעלה הערה עח) – לא הותרה, כיון שאין זה במקדש (ראה למעלה שם). (90) להביאו ברגליו (אף בלי להרכיבו). (91) שהוא אלפיים אמה מחוץ לעיר שאיסורו מדרבנן, וכיון שהוא חוץ למקדש אסור גם שבות (ראה למעלה). וכל-שכן מחוץ לשנים עשר מיל, שאיסורו מן התורה, כמפורש בפ"ז מהלכות שבת הלכה א (מאירי). (92) שהיא מום (ויקרא כב, כב). ובחתיכתה מכשירים את הקרבן להקרבה, ראה להלן. (93) נראה להלן בדברי רבינו שחתיכה בכלי אסורה מן התורה, ואע"פ שאין כאן מלאכת גוזז (פ"ט מהלכות שבת הלכה ח) – יש כאן מלאכת "מכה בפטיש", שהרי בזה מכשירו לקרבן, עיין שם עמוד סד הערה ס בשם צפנת-פענות. (94) שאין הדרך לחתוך בכך כ"אם בסכין, ואין כאן איסור דאורייתא אלא חכמים אסרו זאת משום שבות (רש"י בעירובין קג). (95) במקדש ולא במדינה (עירובין שם במשנה). (96) במקדש. משנה (עירובין שם ופסחים סח.): חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה, ואם בכלי כאן וכאן אסור, "וכ'חד דאמר" בגמרא

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ג'ט' אדר ב' תשע"ט

39 המצוה הע"ו — הצווי שנצטוינו שפלי'ולדת תקריב
 40 קרבן, והוא: כבש בן-שנתו לעולה ובן-יונה או תר
 41 לחטאת. ואם היא עגלה, מקריבה שתי תורים או שני בני
 42 יונה אחד עלה ואחד חטאת. וגם היא ממחסרי פפרה עד
 43 שתקריב, כמו שאמר יתעלה: "ובמלאת ימי טהרה לבן
 44 או לבת תביא כבש בן-שנתו וגו'" (שם יב, ו).

יום שני ד' אדר ב' ה'תשע"ט

מצות עשה עד. עז.

45 המצוה הע"ד — הצווי שנצטוינו שפלי'איש זב אם
 46 נרפא מזיבותו יקריב קרבן, וקרבן זה הוא: "שתי תרים
 47 או שני בני יונה אחד חטאת והאחד עלה" — וזהו קרבן
 48 הזב, והוא מחסר פפרה עד שיקריבנו (אף שטבל והעריב
 49 היום). והוא אמרו יתעלה: "וכי-יטהר הזב מזובו וגו'
 50 וביום השמיני יקח-לו שתי תרים וגו'" (ויקרא טו, יג-טו).

51 המצוה הע"ז — הצווי שנצטוינו שפלי'מצרע
 52 (שנראתה לבנונית בעורו) יקריב קרבן אם נרפא מנגעו,
 53 והן שלש בהמות: עולה וחטאת ואשם ולוג שמן. ואם
 54 הוא עני — מקריב כבש לאשם ושתי תרים או שני בני
 55 יונה אחד לעלה ואחד לחטאת, וזהו הרביעי ממחסרי
 56 פפרה. והוא אמרו יתעלה: "וביום השמיני יקח שני-
 57 כבשים תמימים וכבשה אחת" (שם יד, י). ואם יאמר
 58 אדם: מדוע אינך מונה קרבן מחסרי פפרה כלם כמצוה
 59 אחת כיון שיש להם עגן אחד הפולקם, והוא חסור
 60 הפפרה, ואז זה היה מין ממיני הטהרה מן-הטמא
 61 והיית אומר: המצוה הפלונית — הוא הצווי שנצטוינו
 62 שלא תשלם טהרת מקצת הטמאים, והם זב וזבה
 63 ויולדת ומצרע, עד שיקריבו קרבן, שהרי בן אתה מונה
 64 טהרה במקנה (מצות עשה קט) מצוה אחת — יתחייב בה
 65 איזה טמא שיהיה, ואינך חושש למין הטמא שנטמא
 66 בה — כף היית יכול למנות קרבן מחסרי פפרה כמצוה
 67 אחת, ולא תחוש למין טמאתו?! השם יודע ועד שפך
 68 היה צריך להיות בהחלט, אלו היה קרבן פלי'אחד
 69 מארבעת מחסרי פפרה אלו קרבן אחד שאין בו שני,
 70 כמו טהרה במים (במקוה) שהיא מין טהרה וחובה על
 71 פלי'טמא; אבל מכיון שששתנו קרבנותיהם כמו שאתה
 72 רואה, צריך למנות פלי'קרבן לבדו בהכרח, כי הדבר
 73 שבו נשלמת טהרתו של זה אינו הדבר שבו נשלמת
 74 טהרתו של זה. והרי זה כמו מי נדה (מי הזאה שבהם היו
 75 מערבים את אפר הפרה) ומי מקנה וארבעה מינין

יום ראשון ג' אדר ב' ה'תשע"ט

מצות עשה סח. עה. עו.

1 המצוה הס"ח — הצווי שנצטוינו שיקריב בית דין
 2 קרבן, אם שגגו והורו שלא כהלכה, וזהו אמרו יתעלה:
 3 "ואם כל-עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל"
 4 (ויקרא ד, ג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו והתנאים שבה
 5 בשלמות במסכת הוריות ובכמה מקומות ממסכת זבחים.

6 המצוה הע"ה — הצווי שנצטוינו שפלי'אשה זבה,
 7 אם נתרפאה מן-הזיבות, תקריב קרבן, וקרבן זה הוא:
 8 "שתי תרים או שני בני יונה" — וזהו קרבן זבה, והיא
 9 מחסרת פפרה עד שתביאנו. ואולי יקשה עלי מקשה
 10 ויאמר: כיון שקרבן הזב קרבן הזבה, והרי אתה מונה
 11 (במנין המצוות) את-מין הקרבן — יהיה החיב בו מי
 12 שיהיה — כמו שעשית בקרבן חטאת וקרבן אשם ודאי
 13 וקרבן אשם תלוי וקרבן עולה ויורד, שמניית פלי'אחד
 14 מצוה בפני עצמה, ולא חששת לרבויה החטאים (למנות
 15 כל חטא בפני עצמו, מפני) שעל פלי'אחד מהם חייבים אותו
 16 הקרבן — כף גם כאן אל תחוש למספר האנשים,
 17 שפלי'אחד מהם נתחייב קרבן העוף?! ידע (המקשה)
 18 שקרבן זב וזבה אינו בא על חטאים, אלא הוא קרבן
 19 חובה במצב מסים. אלו היה מצב הזוב באיש ובאשה
 20 דבר אחד — כמו שהם בשם, שהשם של זה "זב" ושל
 21 זה "זבה" — כי אז היה צריך למנותם אחד; אבל אין
 22 הדבר כן, פי הגדת שכבת זרע מן-האיש היא שחייב עליה
 23 קרבן, אף אם נגר פעין שכבת זרע מן-האשה אינה זבה,
 24 אלא זוב הדם מן-האשה הוא שחייב עליו קרבן; ואם
 25 זב הדם מן-האיש אינו חייב עליו קרבן. ומלת 'זיבות'
 26 אין ענינה אלא הנזילה, ואין פלי'הנזלים אותו הדבר
 27 עצמו. ובפרוש אמרו (נדה לב): "האיש מטמא בלבן
 28 והאשה באדם", ואין דין זב וזבה כדיון מצרע ומצרעת.
 29 והראיה הברורה לזה אמרם בקרות (ח): "ארבעה
 30 מחסרי פפרה (שקרבן חטאת) שלהם (וכל הביטויים של
 31 חטאת) וכפרה" המופיעים בהקשר לזב וזבה אינם במובנם
 32 המצוי אלא במובנם המעשי של "חסרון" ו"השלמה" מעכבן
 33 מלאכול בקדשים), ואלו הם: הזב והזבה והיולדת
 34 והמצרע". הנך רואה, איך מונים זב וזבה פשנים ומונים
 35 מצרע כאחד — בין שהוא איש או אשה — לפי
 36 שזיבות האיש אינה זיבות האשה. והפסוק הנאמר על
 37 קרבנה: "ואם טהרה מזובה וגו'" וביום השמיני תקח-לה
 38 שתי תרים וגו'" (שם טו, כח-ט).

יום רביעי ו' אדר ב' ה'תשע"ט**מצות לא תעשה קז. מצות עשה קז.**

המצוה הק"ז — האזהרה שהזהרנו מלשנות את-
הקדשים מקרבן לקרבן, כגון שהיה שלמים, לעשותו
אשם, או אשם, לעשותו חטאת — שזה וכיוצא בו
בלא-תעשה, והוא אמרו יתעלה בבכור בהמה: "לא-
יקדיש איש אתו" (ויקרא כז, כו). ובא בקבלה (ערכין פרק
ח משנה ז) "לא-יקדיש איש אתו" — הקדש מזבח.
ולשון ספרא (פרשת בחוקותי): "אין לי אלא בכור, מנין
לכל-הקדשים שאין משנין אותם מקדשה לקדשה?
תלמוד לומר: "בבהמה לא-יקדיש איש אתו" — רמז
על מה-שנאמר: "אשר יבפר לה' בבהמה לא-יקדיש
איש אתו" כאלו אמר: כל-מה שיהא לה' בבהמה לא
יקדיש איש אתו קדשה אחרת, אלא ישאר כמו שהוא.
ויכרך נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' מתמורה.

המצוה הק"ז — הצווי שנוצטוינו להיות המת
מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

יום חמישי ז' אדר ב' ה'תשע"ט**מצות עשה קז.**

המצוה הק"ז — הצווי שנוצטוינו שתהא התמורה
מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

יום שישי ח' אדר ב' ה'תשע"ט**מצות עשה קז.**

המצוה הק"ז — הצווי שנוצטוינו להיות המת
מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

יום ש"ק ט' אדר ב' ה'תשע"ט**מצות עשה קז.**

המצוה הק"ז — הצווי שנוצטוינו להיות המת
מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

שבמצרע (בהם משתמשים לטהרתו: צפרים, עץ ארז וכו')
שהן שלש מצות, אף-על-פי שכלן לטהרת טמאים כמו
שאבאר (מצות עשה קי). וארבעת מחסרי כפרה אלו כבר
נתבארו דיניהם ודיני קרבנותיהם בכללות ופרטות בפרק
ח' מניירות וסוף נגעים ומסכת קנים ובמקומות רבים
המפורים בתלמוד, אלא שרבים בכלם במקומות
שהעירנו עליהם.

יום שלישי ה' אדר ב' ה'תשע"ט**מצות לא תעשה קו. מצות עשה פז.**

המצוה הק"ו — האזהרה שהזהרנו מלהחליף את
(בהמת) הקדשים (ולתת בהמה אחרת כחליף) וזו היא
התמורה, והוא אמרו יתעלה: "לא יחליפנו ולא-ימיר
אתו" (ויקרא כז, י). וכבר בא לאו מיוחד במעשר בלבד.
והטעם לכך מה שאמרו בספרא (פרשת בחוקותי), והוא
אמרם: "מעשר בכלל היה ולמה יצא? להקיש אליו:
כשם שהמעשר קדשי מזבח ואסור להמירו — כך
כל-הקדשים שהזהיר על תמורתם באמרו: "לא יחליפנו"
אינם אלא קדשי מזבח בלבד; ומי שהמיר — לזקה.
וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת תמורה.

המצוה הפ"ז — הצווי שנוצטוינו שתהא התמורה
(בהמת החולין שהקדישה בתמורת בהמת הקדשים. הרי אף
שלמעשה אינה עומדת במקום זו של קודש, גם היא — קדש,
והוא אמרו יתעלה: "והיה-הוא ותמורתו יהיה-קדש"
(שם, ל). ובפרוש אמרו בריש מסכת תמורה (ד), שאמרו
יתעלה: "לא ימירנו" הוא מצות לא-תעשה שנתק לעשה
(שקיום העשה — שהתמורה קודש — מנתקת ומבטלת את
הלאו). אמרו: הלא ממיר דלאו שנתק לעשה הוא? ושם
נאמר גם טעם לכך שהממיר לזקה, אף-על-פי שהוא
לאו שנתק לעשה: "לא אתי עשה ועקר תרי לאוין."
כלומר: הלאו על התמורה נכפל פעמים: "לא יחליפנו"
ו"לא ימיר אותו" (שם, י), ובא עשה אחר — "והיה-הוא
ותמורתו יהיה-קדש". הנה נתבאר מה-שרצינו. וכבר
נתבאר דיני מצוה זו במסכת תמורה, כלומר: איך
תתקיים ואיך לא תתקיים ומה-דינה ואיך קרבה.

הגילוי דיציאת מצרים היה באופן של המשכה מלמעלה בדרך אתערותא-דלעילא (שהרי עדיין לא הייתה עבודת המטה).
בגאולה העתידה יהיו הגילויים מצד ועל-ידי הקדמת עבודתם של ישראל בכוח עצמם.

מבארת הגמרא: אָמַר רב חנן בר אמי אָמַר שְׁמוּאֵל, לֹא שָׁנוּ שְׂמוּתָא 48
 לשני אכסנאים לאכול על שולחן אחד זה בשר וזה גבינה, אֲלָא 49
 באופן שְׁאִין הם מְפָרְיין זֶה אֶת זֶה, שאו אין לחוש שמא יאכלו זה 50
 משל זה, אֲכָל אִם הם מְפָרְיין זֶה אֶת זֶה, אָסוּר להם לאכול על 51
 שולחן אחד, שיש לחשוש שמא יאכל זה משל זה.
 הגמרא מביאה ראייה לדברי שמואל: תִּנְיָא נְמִי הֵבֵי, רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן 52
 גַּמְלִיאֵל אוֹמַר, שְׁנֵי אֲכַסְנָאִים שָׁנְתָאֲרוּ לְפִינְדֶק (מקום אכסניה 53
 לעוברים ושבים) אַחֲדָה, זֶה – אכסנאי אחד פֶּא מִן הַנְּפִשָׁן וְזֶה – 54
 האכסנאי השני פֶּא מִן הַתְּרוֹם ואם כן עד עתה לא הכירו זה את 55
 זה, זֶה פֶּא פְּתִיתִיכֵוּ שֶׁל בֶּשֶׂר, כלומר שיש עמו חתיכת בשר 56
 לאכול, וְזֶה פֶּא פְּגִיבֵיתֵוּ, אוֹכְלִין שְׁנֵיהֶם עַל שֻׁלְחָן אַחֲדָה זֶה בְּשֶׁר וְזֶה 57
 גְּבִינָה, וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא יאכל זה משל זה, שכוין שבא כל אחד 58
 מהם ממקום אחר, ואינם מכירים זה את זה, אִין חֲשַׁשׁ שִׁיאֲכֹלוּ זֶה 59
 מִזֶּה זֶה.
 מוסיפה הברייתא: וְאָף בבני אדם המכירים זה את זה, לֹא אָסֵרוּ 60
 לאכול בשר וגבינה על שולחן אחד, אֲלָא כשאוכלים אותם 61
 בַּתְּפִיסָה אַחֲתָה – בכרך אחד. והבינה הגמרא שהכוונה שאוכלים 62
 ממש ביחד, לפיכך תמחה הגמרא: תְּפִיסָה אַחֲתָה סִלְקָא דַּעְתָּךְ – וכי 63
 אפשר להעלות על הדעת שיאכלו ממש ביחד בשר וגבינה, הרי 64
 נמצא שאוכלים בשר בחלב. מיישבת הגמרא: אֲלָא כוונת 65
 הברייתא פְּעִין תְּפִיסָה אַחֲתָה – כלומר שאסור לאכול בשר וגבינה 66
 על שולחן אחד על מפה אחת בלא הפסק ביניהם, אבל אם אוכל 67
 כל אחד על מפה נפרדת, או שמניחים איזה דבר ביניהם להיכר, 68
 מותר להם לאכול על שולחן אחד זה בשר וזה גבינה, שכוין שיש 69
 היכר ביניהם, לא יבואו לאכול זה משל זה.
 הגמרא דנה אם גם אחים המקפידים זה על זה, צריכים היכר 70
 באכילת בשר וגבינה: אָמַר ליה (שאל) רב יימר בר שלמיא לאַבְי, 71
 שְׁנֵי אַחֵין וּמְקַפְּדִין זֶה עַל זֶה שֶׁלעולם אין האחד אוכל משל אחיו, 72
 מַהוּ, האם כיון שמכירים זה את זה, אסורים לאכול על שולחן 73
 אחד זה בשר זה גבינה, או שמא כיון שמקפידים זה על זה, 74
 מותרים, שאין לחשוש שיאכל אחד משל אחיו. אָמַר ליה אבבי 75
 לרב יימר בר שלמיא, אין לחלק בין המקפידים למי שאינם 76
 מקפידים, וכל שמכירים זה את זה אסורים לאכול על שולחן אחד 77
 זה בשר זה גבינה, כמו שמצינו שאמרו חכמים לענין אחר 78
 שהראים יאָמְרוּ, כָּל תְּפָרִיקִין – המצות המצויירות אָסוּרִין בפסח, 79
 וְרַק פְּרִיקֵי פְּיֵיתוּם מוֹתְרִין, והיינו שכל שאין סיבת ההיתר ידועה 80
 וניכרת לבד, יש לאסור אף במקום שאין טעם האיסור קיים, כדי 81
 שלא יבואו להקל אף במקום שטעם האיסור קיים. ולפיכך אף כאן 82
 אין להתיר לאחים אלו לאכול בשר וגבינה על שולחן אחד, שאם 83
 כן יאמרו הבריות, כל האחים אסורים ואחים אלו מותרים, ולא 84
 יבינו את טעם החילוק שהוא מפני שהם מקפידים זה על זה.
 מקשה הגמרא: וְלִמְעֵמֵךְ – ולשיטתך שיש לחשוש גם כאן, כשם 85
 שחששו לענין פסח, אם כן יקשה זה קָא דַּאֲמַר רַבִּי אִסִּי אָמַר רַבִּי 86
 יוֹחָנָן שאף על פי שאסור חכמים לכבס בחול המועד, וכדי שלא 87
 ידחו אנשים את הכביסה עד חול המועד ויכנסו לחג בבגדים 88
 שאינם מכובסים, אלא יכבסו הכל קודם החג, מכל מקום מִי שְׁאִין 89
 לוֹ אֲלָא חָלוּק (בגד) אַחֲדָה, מוֹתֵר לוֹ לְכַבְּסוֹ בחולוֹ שֶׁל מוֹעֵד, מפני 90
 שאפילו אם כיבס בערב החג, מצוי הוא שהוא נצרך לכבס שנית 91
 בחול המועד, שהרי אין לו בגד להחליף. הרי גם בזה היה לנו 92
 לאסור, משום שאין ניכר לבריות שאין לו אלא חלוק אחד, ואם 93
 כן שייכת בזה הסברה שמא יאָמְרוּ הבריות

ביום הכפורים קודם שמאכלים לתינוק, אבל מי שנטל ידיו 1
 בשחרית, אפשר שאכן אינו צריך ליטול ידיו כשמאכיל לאחרים, 2
 שלא הצריכו חכמים נטילת ידים אלא לאכול בעצמו.
 הגמרא מביאה ראייה לפשוט את הספק: תָּא שְׁמַע, דַּאֲבוּתָה דְּשְׁמוּאֵל 3
 אֲשֶׁרְחִיהִי לְשְׁמוּאֵל דְּקָא בְּפִי – שאביו של שמואל מצא את בנו 4
 שמואל וכשהיה קטן כשהוא בוכה, אָמַר ליה אביו, אֲמַאי קָא 5
 בְּכִית – מדוע אתה בוכה. השיב לי שמואל, דַּמְחִין רַבְאִי – משום 6
 שהכה אותי רבי. שאל אותו אביו אֲמַאי – מדוע אכן הכה אותך 7
 רבך. השיב שמואל, משום דַּאֲמַר לִי קָא סְפִית לְרַבִּי וְלֹא מִשִׁית 8
 (ייתה) [ידיך] – האכלת את בני פת, ולא רחצת את ידיך קודם 9
 שהאכלת אותו. שאל אביו של שמואל את בנו, וְאֲמַאי לֹא מִשִׁית 10
 – ומדוע אכן לא רחצת את ידיך. אָמַר ליה שמואל לאביו, הוּא 11
 אֲכִיל וְיָשִׁיבָא – הוא אוכל ואני ארוחץ את ידי, בתמיהה, 12
 כלומר וכי אני צריך ליטול את ידי כאשר אני אוכל. אָמַר ליה 13
 אביו של שמואל לבנו, לֹא מִסְתַּמְיָת דְּלֹא גָמִיד – לא די לו לרב זה 14
 שאינו בקי בהלכות נטילת ידים, ואינו יודע שאין המאכיל צריך 15
 ליטול את ידיו, מִימְחָא נְמִי מַחֵי – אלא שהוא עוד מכה את מי 16
 שאינו נוהג כטענתו.
 פוסקת הגמרא: וְהַלְקָתָא – ההלכה היא, האוכל מְחַמֵּת מַאֲכִיל – 17
 מי שאוכל על ידי שאחר מכניס לו את המאכל לפיו, צָרִיךְ נְטִילַת 18
 יָדִים אַף עַל פִּי שֶׁאִינוֹ נוֹגֵעַ באוכל, אבל הַמַּאֲכִיל אִינוֹ צָרִיךְ נְטִילַת 19
 יָדִים, ואף על פי שהוא נוהג באוכל.

משנה

במשנה בתחילת הפרק למדנו שאסור להעלות בשר וגבינה על 20
 שולחן אחד, מחשש שמא יבוא לאוכלם יחד, משנה זו באה ללמד 21
 שיש אופנים שמתור להעלותם יחד ואין חשש שיאכלם יחד.
 צוּרֵר אָדָם – מותר לאדם לקשור בֶּשֶׂר וּגְבִינָה בְּתוֹךְ מַטְפַּחַת אַחַת, 22
 וּבְלִבֵּד שֵׁלֵא יִהְיֶה נוֹגֵעִין זֶה בְּזֶה. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר, שְׁנֵי 23
 אֲכַסְנָאִין – אורחים שבאו ממקומות שונים ואינם מכירים זה את 24
 זה, אוֹכְלִין עַל שֻׁלְחָן אַחֲדָה זֶה בְּשֶׁר וְזֶה גְּבִינָה, וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא 25
 יבוא לאכול האחד משל חברו, שכוין שאינם מכירים אין דרכם 26
 ליטול זה מזה כלל, ומה ששנינו לעיל שאסור להעלות בשר 27
 וגבינה על שולחן אחד, לא נאמר אלא כששניהם של אדם אחד, 28
 או של שני בני אדם המכירים זה את זה.

גמרא

מקשה הגמרא: מדוע שנינו 'ובלבד' שלא יהו נוגעים זה בזה, 29
 שמשמע שאם נוגעים זה בזה נאסרים בכך באכילה, וְכִי נוֹגֵעַ זֶה 30
 בְּזֶה מֵאִי הָיִי – והרי אפילו אם נוגעים זה בזה אינם בולעים זה מזה, 31
 שהרי צוּנֵן צוּנֵן הוּא – שניהם צוננים ואין מבליעים זה בזה כלל.
 מתרצת הגמרא: אָמַר אֲבִי, נְהִי דְקַלְפַּה לֹא פְעִי – אמנם אינם 32
 בולעים זה מזה, וממילא אין צריך לקולפם קודם האכילה, אך 33
 מכל מקום הַדְּהָה מִי לֹא פְעִי – וכי אין צריכים הדיחה, הרי יש לחוש 34
 שמא נדבק מעט מזה על זה, וצריך להדיחם, ולפיכך אסרו חכמים 35
 להניחם יחד באופן שנוגעים זה בזה, פן ישכחו להדיחם, ונמצא 36
 אוכל בשר בחלב.
 שנינו במשנה: רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר, שְׁנֵי אֲכַסְנָאִין אוֹכְלִין 37
 עַל שֻׁלְחָן וְכוּי אַחֲדָה זֶה בֶּשֶׂר וְזֶה גְּבִינָה וְאִין חוֹשְׁשִׁין.

ה"אלף" של תורה הוא ה"יוד" שממעל, ה"יוד" שמתחת, עם קו האמונה שמחברם.

ירמיה פרק י יא-יט

יא כְּדָנָה תֹאמְרוּן לְהוֹם אֱלֹהֵיָּא דִּי־שְׁמַיָּא וְאַרְקָא לֹא עֲבָדוּ יַאֲבָדוּ מֵאַרְעָא וּמִן־תְּחֹת שְׁמַיָּא אֱלֹהֵיָּא
יב עֲשֵׂה אֶרֶץ כְּכֹחַ מִכִּין תְּבַל בְּחֻכְמָתוֹ וּבְחַבּוֹנָתוֹ נְטָה שְׁמַיִם: יג לְקוֹל תְּתוֹ הַמֶּזֶן מִיּוֹם בְּשָׁמַיִם וַיַּעֲלֶה
נְשִׂאִים מִקְצֵה (אֶרֶץ) הָאָרֶץ בְּרָקִים לְמַטֵּר עֲשֵׂה וַיִּזְצַא רוּחַ מֵאַצְרֹתָיו: יד נִבְעַר פְּלִאֲדָם מִדַּעַת הַבִּישׁ
פְּלִי־צוּרָה מִפֶּסֶל כִּי שִׁקֵּר נִסְכּוֹ וְלֹא־רוּחַ בָּם: טו הַבֵּל הִמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתָעִים בַּעַת פְּקֻדָּתָם יַאֲבָדוּ:
טז לֹא־כִאֲלֶה חֲלָק יַעֲקֹב כִּי־יִצְרַר הַבֵּל הוּא וְיִשְׂרָאֵל שֶׁבֶט נַחֲלָתוֹ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: יז אֲסַפִּי מֵאַרְץ
כְּנַעַתָּךְ (יִשְׁבְּתִי) יִשְׁבֶּת בְּמִצְרָיִם: יח כִּי־יִכְהֶה אֲמֹר יְהוָה הֲנִנִי קוֹלֵעַ אֶת־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ בַּפֶּעַם הַזֹּאת
וְהַצְרוֹתִי לָהֶם לְמַעַן יִמְצְאוּ: יט אוֹי לִי עַל־שִׁבְרִי נַחֲלָה מִכְּפָתִי וְאֲנִי אֲמַרְתִּי אֵךְ זֶה חֲלִי וְאֲשָׁאֲנוּ:

רש"י

כנושי מארעא סחורתך כמו כנען בידו מאזני מרמה (הושע יא) ומנחם פירש כנעתך לשון הכנעה ושפלות ואספני ל' שחיה שחי והשפילי יותר משפלות ארץ את הכנעתך את ירושלים היושבת עתה במצור: (יח) קולע. כזה שהוא זורק אבן בקלע: למען. אשר ימצאו. שכר פעולתם: (יט) נחלה. ל' חולי: ואשאנו. ת"י ואסוברניה אשופריר"לוי בלעז:

(יא) כדנה תאמרן. אגרת היא ששלח ירמיה ליכניה וגלותו בגולה להשיב לכשדים ארמית תשובה אם אומרין להם לעבדו לעכו"ם: (יב) נטה. טינדי"ש בלעז: (יג) לקול תתו. בעת בא קול שהוא נותן המזן מים בשמים: נשיאים. עננים: ברקים. פלנדוריי"ש בלעז: (יד) נבער. לשון איש בער (תהלים צב) וכן נבערו הרועים (כאן): נסכו. לשון מסכה: (טו) בעת פקודתם. כשאפקוד עליהם: (יז) אספני מארץ כנעתך. החביאי

מצודת ציון

(יא) כדנה. כזאת: להום. להם, ומצאנו בל' ארמי המ"ם במקום הנר"ן כמו וכן אמרין להום (עזרא ה): אלה. בזה לשון ארמי כלשון עברי וכן אלה מאניא (שם): (יב) תבל. הם המקומות המיושבות מבני אדם: (יג) לקול. באה הלמ"ד במקום בעבור וכן פתח פיך לאלם (משלי לא): תתו. מל' נתינה: המזן. מל' המייה ושאון: ויעלה. באה הוי"ו במקום אז וכן אם נקבה תלד וטמאה שבועיים (ויקרא יב) ור"ל אז טמאה: נשיאים. עננים ע"ש שמשנאים עצמן למעלה וכן מעלה נשיאים (תהלים קלה): (יד) נבער. מל' בער ושוטה: מדעת. מהיות בו דעת וכן וימאסך ממלך (ש"א טז) ור"ל מהיות מלך: הוביש. מל' בושח: נסכו. הפסל הנעשה ביציקת המתכת וכן אלהי מסכה (שמות לד): (טו) תעתועים. מל' תועה: פקודתם. ענין השגחה: (יז) אספני. ענין הכנסה כמו ואין איש מאסף אותם (שופטים יט): כנעתך. ענין סחורה כמו וחגור נתנה לכנעני (משלי לא): במצור. ענין מבצר ע"ש שאין לכבשה בלא מצור וכן ערי מצור (דה"ב ח): (יח) קולע. ענין השלכת אבן בכלי המיוחד לזה וכן ויקלע ויך את הפלשתי (ש"א י): והצרותי. מל' צר ונוק: (יט) נחלה. מלשון חולי: ואשאנו. מל' משא וסבל:

מצודת דוד

(יא) כדנה. כן אמר הנביא לישראל שיאמרו אל עכו"ם העובדים לצבא השמים: אלהיא. האלהים אשר לא עשו את השמים ואת הארץ יהיו נאבדים מן הארץ ומתחת השמים האלה שעשה המקום ב"ה ר"ל מהראוי שיהיה נאבד מהם שם אלהות בכל המקומות שברא אלהי האמיתי כי מה להם בהמקומות האלה (ולפי שכן צוה לומר להכשדים אמר בלשון ארמי לשון שמכירים בו הכשדים ולזה פתח ואמר כדנה תאמרן להום ג"כ בל' ארמי): (יב) עושה ארץ ככחו. עתה בא לגמור דבריו שאמר ה' אלהים אמת וכו' ואמר הוא העושה ארץ ככוחו: מכין תבל. המקומות המיושבות מכין בהם בחכמתו כל הדברים הנצרכים שמה: נוטה שמים. אמר בל' שאלה מנטיות אוהל: (יג) לקול תתו. בעבור נתינתו קול המיית מים באויר השמים אז מעלה את העננים לרום השמים: מקצה הארץ. ר"ל כאשר המה נראים למראה העין שהם בשפולי הרקיע בקצה הארץ אז מעלה אותם אל מול המקום אשר ירצה להמטיר שמה: ברקים. לעת בא המטר מבריק ברקים ואין המטר מכבה אותם: ויוצא. הוא מוציא את הרוח המקום אצורו: (יד) נבער. כל אדם העובד הפסל הוא נבער מהיות בו דעת וכל צורף העושה צורת כוכבים יקבל בושה מן צורת כוכבים בראותו כי שקר המסכה שנסך ואין במי מהם רוח החיוני:

(טו) מעשה תעתועים. המה מעשה ידי התועים מדרך השכל: בעת פקודתם. בעת ישיגח המקום להפרע מהם אז יאבדו מבלי תקומה: (טז) לא כאלה. לא כצורת כוכבים האלה הוא אלהי יעקב הנתון לחלקי: כי יוצר הכל הוא. לא כצורת כוכבים שהמה מעשה ידי אדם כי חלק יעקב הוא היוצר את הכל: וישראל. ואת ישראל בחר להיות כל אחד משבטיו שבט נחלתו: ה' צבאות שמו. כי הוא מושל על צבאות מעלה ומטה: (יז) אספני. אתם היושבת בירושלים הבצורה אספני סחורתך מן הארץ אל תוך העיר להשאר בה גם אתם: (יח) הנני קולע. ר"ל גם אתם לא תשארו בה כי בפעם הזאת אשליך להלאה מן העיר את יושביה כאדם המשליך אבן בקלע, וכאומר אל תחשבו שתתחזקו עתה במשגב העיר כמו מאז כשבא עליכם סנחריב כי בפעם הזאת לא תתחזקו עוד: והצרותי להם. אביא עליהם צרות למען ימצאו הגמול הראוי: (יט) אוי לי וכו'. זהו מאמר הנביא המתאונן על צרות ישראל: נחלה מכותי. המכה הבאה אלי יש בה חולי רב: ואני אמרתי. מתחילה חשבתי שאף זה חלי בעלמא ואוכל לשאתו ולסובלו, וכאומר אבל לא כן הוא וקיצר בדבר המובן:

איכה פרק ה איכב

א זכר יהוה מה־היה לנו (הביט) הפיטה וראה את־חרפתנו: ב נחלתנו נהפכה לזרים בתינו לנכרים: ג יתמים ה'ינו (אין) ואין אב אמתינו פאלמנות: ד מימינו בכסף שתינו עצינו במחיר יבאו: ה על צוארנו נרדפנו יגענו (לא) ולא הונח־לנו: ו מצרים נתנו יד אשור לשבע לחם: ז אבתינו חטאו (אינם) ואינם (אנחנו) ואנחנו עונתיהם סבלנו: ח עבדים משלו לנו פרק אין מידם: ט בנפשנו נביא לחמנו מפני חרב המדבר: י עורנו פתנור נכמרו מפני זלעפות רעב: יא נשים בציון עונו בתלת פערי יהודה: יב שרים בידם נתלו פני זקנים לא נהדרו: יג בחורים טחון נשאו ונערים בעץ פשלו: ד זקנים מושער שבתו בחורים מנגינתם: טו שבת מושוש לבנו נהפך לאבל מחלנו: טז נפלה עמרת ראשנו אוינא לנו כי חטאנו: יז על־זוה היה דוה לבנו על־אלה חשכו עינינו: יח על הר־ציון ששמים שועלים הלכו־בו: יט אתה יהוה לעולם תשב כסאך לדר ודור: כ למה לנצח תשפחנו תעזובנו לארץ ימים: כא השיבנו יהוה | אליך (ונשוב) ונשובה חדש ימינו פקדם: כב פי אם־מאם מאסתנו קצפת עלינו עד־מאד:

רש"י

זלעפות לשון שריפה: (יג) טחון נשאו. כשהיו האויבים מוליכין אותם בקולרין היו נותנים על כתפיהם ריחיים ומשאות כדי לייגעם, וכן בעץ כשלו, כשל כחם, ולשון כשלו נופל בתשות כח כמו שנאמר בעזרא (נחמיה ב) ויאמר יהודה כשל כח הסבל וכן (לעיל א) הכשיל כחי: (יז) על זה היה דוה לבנו וגו'. על המפורש במקרא של אחריו, על ששם הר ציון ושועלים הלכו בו: (כ) אתה ה'. ידענו כי לעולם תשב, והואיל וכן הוא: (כא) למה לנצח תשכחנו. הלא נשבעת לנו בך כשם שאתה קיים כך שבועתך קיימת: (כב) כי אם מאוס מאסתנו. בשביל שחטאנו לא היה לך להרבות קצף עד מאד כאשר קצפת: (כג) השיבנו ה'. מפני שמסיים בדברי תוכחה הוצרך לכפול מקרא שלפניו פעם אחרת וכן ישעיה ותרי עשר וקהלת:

(ד) מימינו בכסף שתינו. שהיו יראים לשאוב מים מן הנהר מפני האויבים והיינו קונים מהם בכסף: (ה) על צוארנו נרדפנו. בעול עבודה קשה: יגענו. לאסוף ממון ונכסים: ולא הונח לנו. יגיענו בידנו כי האויבי גובים וחוטפים הכל במסים וגולגליות וארנוניות: (ו) מצרים נתנו יד. דרך אדם הנופל ורוצה לעמוד מושיט יד למי שאצלו לעזור לו ואף כאן למצרים הושטנו יד שיעזרונו: ולאשור. שישבעונו בלחמם: נתנו. כמו נתננו דגשות הנוץ משמשת במקום נוץ שנייה וכן (דה א כט) כי ממך הכל ומידך נתנו לך וכן (בראשית לד) ונתנו את בנותינו לכם: (ט) בנפשנו נביא לחמנו. בסכנת נפשנו היינו מסוכנים כשהיינו מביאי מזונותינו מן השדה מפני חרב המדבר: (י) נכמרו. נתחממו וכן (שם מג) כי נכמרו רחמיו ובלשון גמרא יש הרבה על הכומר של ענבים מכמר בישראל: ולעפת רעב. כמו (תהלים יא) ורוח

אגרות קודש

בי"ה, כ"ט אדר"ר, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר אפרים אליעזר שי' הכהן

שלום וברכה!

במי"ש אודות התועדות דפורים שתא זו שחל בעש"ק. כיון שהסעודה ע"פ שו"ע צריך שתעשה ביום ו'. הנה בדעתי שתהי' ההתועדות בסמיכות לה היינו בש"ק בהמשך להקידוש, ועיין מראה הפנים לירושלמי פ"א הלכה ד'.

בברכה בכהנ"ל.

פ ר ק ש ב י ע י

א האומר לחברו: בית בור עפר אני מוכר לך; היו שם נקעים עמקים עשרה טפחים, או סלעים גבוהים עשרה טפחים – אינן נמדדין עמה; פחות מכאן – נמדדין עמה. ואם אמר לו: כבית בור עפר, אפילו היו שם נקעים עמקים יותר מעשרה טפחים, או סלעים גבוהין יותר מעשרה טפחים – הרי אלו נמדדין עמה.

ב בית בור עפר אני מוכר לך, מדה בחבל; פחת כל שהוא – ינכה; הותר כל שהוא – יחזיר. אם אמר: הן חסר הן יתר, אפילו פחת רבע לסאה או הותר רבע לסאה – הגיעו; יותר מכאן – יעשה חשבון. מה הוא מחזיר לו? מעות; ואם רצה – מחזיר לו קרקע. ולמה אמרו: מחזיר לו מעות? לפנות פחו של מוכר, שאם שיר בשדה בית תשעה קבין, ובגנה בית חצי קב; וכדברי רבי עקיבא, בית רבע – מחזיר לו את פירושו ברטנורא

ז א האומר לחברו בית בור עפר. מדת בית בור הוא חמשה ושבעים אלף אמה. שחצר המשכן היה בית סאתים, והיה מאה על חמשים, ובור שלשים סאין: עפר. הראוי לזריעה משמע. אבל אם אמר בית בור סתם, או בית בור קרקע, אפילו היה כולו סלעים הגיעו, דשמא לבנות בית או למשטח בית פירי בעי ליה: נקעים. בקעים עמוקים או סלעים גבוהים עשרה. וכגון שרחבים ארבע על ארבע דהוי מקום חשוב: אין נמדדין עמה. וצריך שיתן לו בית בור שלם מקרקע חלק. שאין אדם רוצה ליתן מעותיו במקום אחד ויראו לו כשנים ושלושה מקומות: כבית בור. משמע כמו שהוא בין סלעים בין עפר: **ב** מדה בחבל. כלומר בצמצום אני מוכר לך שדה זו שיש בה בית בור עפר כמו שמודדים במדת החבל לא פחות ולא יותר: פחת כל שהוא. שלא היה באותו שדה בית בור שלם, המקח קיים, וינכה המוכר כפי הפחת: הותר. קרקע כל שהו על בית בור, יחזיר למוכר הקרקע שהותר או דמי הקרקע, כדמפרש ואזיל: אם אמר לו. מוכר ללוקח, בית בור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר, בכך וכך דמים, ולא אמר לו מדה בחבל: אפילו פחת או הותר רובע קב. לכל סאה דהיינו שלשים רביעיות לבית בור, הגיעו. ומדתני תנא אפילו פחת רובע לסאה, ולא תני אפילו פחת שבעה קבין ומחצה לבור, שמעינן מינה דאפילו במכירה מועטת, כגון בית סאה אני מוכר לך הן חסר הן יתר, אם פחת רובע או הוסיף רובע, הגיעו. ואם אמר בית בור סתם, סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי: יותר מכאן. יותר מרובע לכל סאה אם הותר, יעשה חשבון, ויחשוב כמה הותר על בית בור וכמה שוין לפי חשבון שמכר את

משניות מבוארות – קהתי

בית בור, יתיר – הלוקח למוכר את מותר הקרקע, או ישלם לו דמיו, כמפורש להלן. ואף על פי שההלכה היא, שאין אונאה לקרקעות, במה דברים אמורים? כשמוכר לו את הקרקע ביוקר או בזול, אבל כאן שיש טעות במידה, יש להחזיר את הטעות (דבשים; ועיין 'תוספות יום טוב'). אם אמר – המוכר ללוקח: הן חסר הן יתר – כלומר שאינו מדרקד כל כך במידת בית בור שמוכר לו, אפילו פחת רבע לסאה או הותר רבע לסאה – מקום שיש בו כדי זריעת רבע הקב לשטח שהוא כדי זריעת סאה, שהיא ששה קבים (היינו 1/24 ממידת הקרקע שמכר לו), הגיעו – הקרקע ללוקח, ואינו מנכה ואינו מחזיר. משנתנו נקטה "רובע לסאה" ולא "שבעה קבים ומחצה לבור" (שהכור 30 סאה = 180 קבים, ונמצא 1/24 ממידת הכור = 7 1/2 קבים), כדי להשמיענו שאפילו במכירה מועטת, אם אמר "הן חסר הן יתר", כל שפחת או הוסיף אחד מעשרים וארבעה של המידה, הקרקע ללוקח (דבשים). יותר מכאן – פחת או הותר יותר מרובע לסאה, יעשה חשבון – ומנכה לו מה שפחת, ומחזיר לו מה שהותר (ינוסחי יוסף; דבשים). מה הוא מחזיר לו – הלוקח למוכר, אם הותר לו יותר מרובע לסאה? מעות – דמי מותר הקרקע לפי מחיר בית הכור. ואם רצה – המוכר ליטול מותר הקרקע, מחזיר לו – הלוקח, קרקע – כשיעור שהותר לו. ולמה אמרו: מחזיר לו מעות? לפנות פחו של מוכר – לטובת המוכר, שכן מותר הקרקע הוא מועט, ואינו ראוי למוכר לכלום, ותיקנו חכמים, כדי שלא יפסיד המוכר, שאם הוא רוצה מעות יהא הלוקח חייב לתת לו דמיו; שאם שיר בשדה בית תשעה קבין – כלומר שאם המותר היה תשעה קבים לבית בור (ולא 7 1/2 קבים כשיעור רובע לבית סאה), ונמצא מותר זה ראוי לו למוכר, שכן בית תשעה קבים חשוב להיקרא שדה (כדלעיל א. ו. ובגנה – וכשמכר לו גינה, בית חצי קב – אם המותר היה בית חצי קב, שהוא שיעור גינה, וכדברי רבי עקיבא – שנישנו לעיל א. ו. 1), בית רבע – אם המותר של הגינה היה בית רובע, היינו מקום שהוא כדי זריעת רבע הקב, מחזיר לו – הלוקח למוכר, את הקרקע – את מותר הקרקע, ואינו חייב להחזיר לו מעות. נמצאנו למדים ממשנתנו, שאם המותר בשדה הוא בית שבעה קבים ומחצה לבית בור, היינו רובע הקב לכל סאה (1/24), הרי זה נמחל; מבית שבעה קבים ומחצה עד בית תשעה קבים, ולא עד בכלל, יעשה חשבון; בית תשעה קבים ויותר, יחזיר קרקע. ולא את הרבע בלבד

י ו ס ר א ש ו ן

באור משנה א

האומר לחברו: בית בור עפר אני מוכר לך – שדה שיכול אדם לזרוע בה כור (= 30 טאה) תבואה, והוא שטח של מאתיים שבעים וארבע אמה על מאתיים שבעים וארבע אמה בקירוב (75000 אמה מרובעות). במפרשים מבואר, שנקטה המשנה "עפר", כדי להשמיע שמכר לו אדמה הראויה לזריעה, אלא שמכר לו "בית בור עפר" סתם, ולא שדה מסוימת (דבשים), וכשכא למדוד לו, יהיו שם נקעים – בקיעים וחריצים, עמקים עשרה טפחים, או סלעים גבוהים עשרה טפחים – וכגון שהיו רחבים ארבעה על ארבעה טפחים, שהם מהווים מקום חשוב בפני עצמו (דבשים). אינן נמדדין עמה – אלא הוא צריך ליתן לו בית בור שלם של אדמה ישרה (דבשים). שאין אדם רוצה ליתן מעותיו במקום וייראו לו כשניים או שלושה מקומות (גמרא). פחות מכאן – אם עומק הנקעים או גובה הסלעים היה פחות מעשרה טפחים, נמדדין עמה – שאין שדה בלא נקעים וסלעים קצת (תוספות יום טוב). ואם אמר לו: כבית בור עפר – שמשמע לא בית בור עפר ממש (דבשים), אפילו היו שם נקעים עמקים יותר מעשרה טפחים, או סלעים גבוהין יותר מעשרה טפחים, הרי אלו נמדדין עמה – שהואיל ואמר לו "כבית בור עפר" הרי כוונתו היתה, שלא יתן לו בית בור שלם של אדמה ישרה אלא יהיו בה נקעים וסלעים. ואם לא אמר לו: "בית בור עפר" אלא "בית בור" סתם, יכול לתת לו אפילו אדמה שכולה סלעים, שיכול לזרוע לו, שמא קנית את הקרקע כדי לבנות עליו בית וכדומה (דבשים). ויש חולקים על כך וסוברים, שדין משנתנו נוהג, אפילו כשאמר לו "בית בור" סתם, ולא נקטה המשנה "עפר" אלא לרבותא, שאף על פי כן אם היו הנקעים או הסלעים פחות מעשרה טפחים נמדדים עמה (תוספות).

באור משנה ב

האומר לחברו: בית בור עפר אני מוכר לך, מדה בחבל – כלומר במידה מצומצמת, כדרך שמודדים בחבל, לא פחות ולא יותר, פחת כל שהוא – החסיר לו קצת מבית בור, ונכה – המוכר ללוקח מדמי השדה, כפי החסר. הותר כל שהוא – הוסיף לו קצת על

הַקֶּרֶקַע. וְלֹא אֶת הַרְבַּע בְּלִבָּר הוּא מְחֻזָּר, אֲלֵא אֶת פֶּל הַמּוֹתֵר.

ג מִדָּה פְּחָבֵל אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, הֵן חֶסֶר הֵן יֵתֵר – בְּפֶל 'הֵן חֶסֶר הֵן יֵתֵר' מִדָּה פְּחָבֵל; הֵן חֶסֶר הֵן יֵתֵר, מִדָּה פְּחָבֵל – בְּפֶל מִדָּה פְּחָבֵל 'הֵן חֶסֶר הֵן יֵתֵר'; דְּבָרֵי בֵּן נָנִס. בְּסִימְנֵי וּבְמִצְרֵי, פְּחוֹת מִשְׁתּוֹת – הִגְיָעוּ; עַד שְׁתּוֹת – יִנְכָּה.

ד הָאוֹמֵר לְחֶבְרוֹ: חֲצֵי שְׂדֵה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ – מְשֻׁמְנֵי בִינְיָהֻן, וְנוֹטֵל חֲצֵי שְׂדֵהוּ. חֲצִיָּהּ בְּדָרוֹם אֲנִי מוֹכֵר לָךְ –

פירוש ברטנורא

בית כור: ולמה אמרו יחזיר לו מעות. שמן הרין אין להחזיר לו אלא קרקע שהרי לא קנה הלוקח אלא בית כור בלבד. ולא תקנו חכמים שיתן לו מעות כנגד זה היתר, אלא לייפות כחו של מוכר שלא יפסיד אותו קרקע מועט דלא חזי ליה למידי: שאם שייר. בבית כור שדה בית תשעה קבין והשתא חזי ליה האי קרקע, כדאמרינן (דף י"א) דבית תשעה קבין חשוב להיות נקרא שדה, או אין מחזיר לו מעות, אלא המוכר נוטל את הקרקע שלו. ושמענין ממתנתין דשבעת קבין ומחצה לכור שהוא רובע הקב לכל סאה, הוי מחילה. משבעה קבין ומחצה עד תשעה קבין ולא עד בכלל, יעשה חשבון. תשעה קבין או יותר, יחזיר קרקע: ולא את הרובע. הכי קאמר, היכא דאמרן יעשה חשבון או יחזיר קרקע, לא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא גם כל השלשים רבעיות של בית כור היתרים הוא מחזיר, דכיון דאיכא קרקע חשוב בין הכל, לא מחיל מידי:

ג מדה בחבל וכו'. האומר לחבירו שתי לשונות הללו הסותרים זה את זה, מדה בחבל דמשמע בצימצום, הן חסר הן יתר דמשמע דלא קפיד על מעט פחות או יותר. ביטל לשון אחרון שהוא הן חסר הן יתר, את לשון ראשון שהוא מדה בחבל. ואפילו פחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה, הגיעו: דברי בן ננס. דסבירא ליה תפוס לשון אחרון. ופלגי רבנן עליה, ואמרי הלך אחר פחות שבלשונות, בין ראשון בין אחרון. דמספקא ליה אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון, ונטול הלוקח כפחות ששבעיות. והלכה כחכמים: בסמיניו ובמצריו. אמר לו בית כור עפר אני מוכר לך בתוך הסימנים והמצרים האלה: הכי גרסינן פחות משותת הגיעו עד שתות ינכה. והכי פירושא, אם פחת מן הבית כור שתות וכ"ש פחות משותת, הגיעו. אבל יותר על שתות ולמטה עד שתות ולא שתות בכלל, ינכה:

ד משמניו ביניהן. רואין המקום השמן שבשדה זו ונטול אותו המוכר. דיד לוקח על התחתונה. וכנגדו נותן ללוקח מן המקום הגרוע כמו ששדה המקום השמן שנטול המוכר. דכי קאמר ליה חצי שדה אני מוכר לך, כדי דמי חצי שדה קאמר ליה. ואם היתה בת מאה אמה במאה דינרין, ויש בה שלשים אמה מקום שמן ששדה משני דינרין, נוטל המוכר, ונותן ללוקח שבעים אמה מן הגרוע בחמישים דינרין. ונפקא מינה, דרוצה אדם בקב עדידת משני קבין ויבורית,

משניות מבוארות – קהתי

חכמים חולקים על בן ננס וסוברים, שהולכים אחר הפחות שבלשונות, בין שהוא ראשון בין שהוא אחרון, כלומר אחר אותו לשון שהוא מפחית כוחו של לוקח, שכן ספק לחכמים אם תופסים לשון אחרון או תופסים לשון ראשון, והרי יד המוכר שהוא מוחזק בקרקע על העליונה, הלכך אם הותיר כל שהוא, יחזיר, שהולכים אחר לשון "מידה בחבל", ואם פחת כל שהוא, לא ינכה, שהולכים אחר לשון "הן חסר הן יתר" (דשב"ס). והרמב"ם כותב, שהולכים אחר הפחות שבלשונות ואין לו אלא כדיון "הן חסר הן יתר" (הג' מכירה כח, יא; ועיין השגות הראב"ד). בְּסִימְנֵי וּבְמִצְרֵי – האומר לחבירו: בית כור עפר אני מוכר לך בתוך הסימנים והגבולות האלה, פְּחוֹת מִשְׁתּוֹת – בגמרא מבארים: אם פחת לו מבית הכור שישית, וכל שכן פחות משישית, הִגְיָעוּ – הקרקע ללוקח, ואינו מנכה לו, וכן אם הוסיף לו כך אינו מחזיר לו. עַד שְׁתּוֹת – כלומר: אבל אם פחת לו יותר משישית ("עד שתות") היינו מלמעלה למטה ולא עד בכלל, יִנְכָּה – מן הדמים; ואם הותיר לו יותר משתות, יחזיר לו (לפי דעת רב הונא בגמרא. שחלכה כמותו; ועיין רמב"ם הן חסר הן יתר. מידה בחבל. הן טימן ריחן).

באור משנה ד

משנתנו דנה במוכר חצי שדה לחבור, כיצד חולקים ביניהם. הָאוֹמֵר לְחֶבְרוֹ: חֲצֵי שְׂדֵה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ – ויש בשדה חלקות שמנות וחלקות כחושות, מְשֻׁמְנֵי בִינְיָהֻן – כלומר שמנים את כל השדה, ורשאי המוכר להשאיר לעצמו מן השמן שבה, כפי ערך חצי השדה, וְנוֹטֵל – הלוקח, חֲצֵי שְׂדֵהוּ – היינו כדמי חצי שדהו מן הכחוש שבה, כגון אם היתה השדה בת מאה אמה ושוייה מאה דינרים, ויש בה חלקה שמנה בת שלושים אמה, ששוה חמישים דינרים, רשאי המוכר לטול לעצמו את החלקה הזאת, ונותן ללוקח את החלקה הכחושה בת שבעים האמה בחמישים דינרים, שכן יד המוכר על העליונה, ויכול הוא לומר ללוקח, שמה שאמר לו: "חצי שדה אני מוכר לך" כוונתו היתה כדי דמי חצי השדה, ולא שיחלקו ביניהם את השדה כולה שווה בשווה. הִצְיָה בְּדָרוֹם אֲנִי מוֹכֵר לָךְ – אם אמר לו: חצי שדה בדרומה אני מוכר לך, מְשֻׁמְנֵי בִינְיָהֻן – שמים דמי כל השדה, וְנוֹטֵל חֲצִיָּהּ בְּדָרוֹם – ונטול הלוקח

הוא מְחֻזָּר, אֲלֵא אֶת פֶּל הַמּוֹתֵר – בגמרא מבואר, שיש להגיה במשנתנו להיפך: לא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא כל הרובעים. כלומר שאם אמר "הן חסר הן יתר" והותיר לו יותר מרובע לסאה, ששינוי לעיל, שעושה עמו חשבון, או מחזיר לו קרקע, אינו מחזיר לו הלוקח את המותר בלבד, היינו מה שהוסיף לו יותר מרובע לסאה, אלא מחזיר לו את כל מה שהותיר לו, כגון אם המותר הוא בית שמונה קבים לבית כור, אין אומרים שיחזיר הלוקח למוכר רק בית מחצית הקב, שהרי המותר של שבעה וחצי קבים לכור הוא נמחל, אלא חייב הוא להחזיר את כל בית שמונת הקבים שהותיר לו.

יוס שני

באור משנה ג

במשנה הקודמת שנינו, שהאומר לחבירו: "בית כור עפר אני מוכר לך מידה בחבל" – אם החסיר לו כל שהוא, מנכה לו מן הדמים, ואם הוסיף לו כל שהוא, יחזיר לו. אבל האומר לחבירו: "בית כור עפר אני מוכר לך. הן חסר הן יתר" – אפילו החסיר או הוסיף לו אחד מעשרים וארבעה במכר, אינו מנכה ואינו מחזיר. משנתנו דנה באומר לחבירו שני הלשונות גם יחד: בית כור עפר אני מוכר לך. מידה בחבל. הן חסר הן יתר. או להיפך: בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר. מידה בחבל. הן דנה המשנה במי שאומר לחבירו: "בית כור עפר אני מוכר לך" וציינו בסמיניו וגבולותיה.

מִדָּה פְּחָבֵל אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, הֵן חֶסֶר הֵן יֵתֵר – המוכר לחבירו בית כור עפר, ואומר לו שני הלשונות הללו הסותרים זה את זה, שהרי "מידה בחבל" משמעה במידה מדויקת, לא חסר ולא יתר, והוסיף ואמר: "הן חסר הן יתר", שמשמעו שאינו מקפיד על קצת פחות או יותר, בְּפֶל 'הֵן חֶסֶר הֵן יֵתֵר' מִדָּה פְּחָבֵל' – הלשון האחרון "הן חסר הן יתר" ביטל את הלשון הראשון "מידה בחבל", ודינו כאלו אמר "הן חסר הן יתר" בלבד, ואפילו פחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה, הרי זה נמחל; וכן האומר: בית כור עפר אני מוכר לך. הן חסר הן יתר, או להיפך: בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר. מידה בחבל. הן חסר הן יתר" – הלשון האחרון "מידה בחבל" ביטל את הלשון הראשון "הן חסר הן יתר", ודינו כאלו אמר "מידה בחבל" בלבד, ואם פחת כל שהוא ינכה, ואם הותיר כל שהוא יחזיר; דְּבָרֵי בֵּן נָנִס – שסובר בן ננס: תפוס לשון אחרון, שלשון אחרון עיקר. ברם,

משמנין ביניהן, ונטול חציה בדרום. והוא מקבל עליו מקום הגדר, חריץ וכן חריץ; וכמה הוא חריץ? ששה טפחים. וכן חריץ? שלשה.

פ ר ק ש מ י נ י

א יש נוחלין ומנחילין, ויש נוחלין ולא מנחילין, לא נוחלין ולא מנחילין. אלו נוחלין ומנחילין: האב את הבנים, והבנים את האב, והאחין מן האב – נוחלין ומנחילין. האיש את אמו, והאיש את אשתו, ובני אהיות – נוחלין ולא מנחילין. האשה את בניה, והאשה את בעלה, ואחי האם – מנחילין ולא

פירוש ברטנורא

ואע"פ שרמי שנתן שוין: חציה שברום אני מוכר לך. אין שמין כל השרה כהיא דרישא, אלא שמין כמה שוה חצי השרה שברום בין טוב ובין רע, וכנגד מה ששוה חציה שברום נותן לו מוכר ללוקח ככל רוח שירצה מן הגרוע שיש לו. דיד לוקח על התחנותה, ושמן הכי קאמר ליה, מה ששוה חצי שברום אני מוכר לך בקרקע שלי בכל מקום שארצה: ומקבל עליו. הלוקח, לתת מקום בחצי שדה זה שקנה לעשות גדר, וחריץ וכן חריץ, תרווייהו אחורי הגדר מבחוץ, כדי שלא תהא חיה קופצת ונכנסת בשדה. דאי עביד חריץ ולא עביד בן חריץ, אידיד דחריץ רווח נכנסת בתוכו וקופצת למעלה על שפתו השני. ואי עביד בן חריץ ולא עביד חריץ, אידיד דקטין קיימא אשפתא וקפצא. וכמה בין חריץ לבין בן חריץ, טפח:

א יש נוחלין, יש קרובים שנוחלין את קרוביהם כשהם מתים. ואף כשמתים הם, מנחילין להם את ממונם: האב את הבנים. דכתיב (במדבר כ"ז) איש כי ימות ובן אין לו, הא יש לו בן, בן קודם: והאחין מן האב. דכתיב (שם) ממשפחתו וירש אותה, ומשפחת אב קרויה משפחה דכתיב (שם א) למשפחתם לבית אבותם: האיש את אמו. וכל בת יורשת נחלה ממות בני ישראל, היאך בת יורשת שני ממות. אלא זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר וירשתו, ומדכתיב ממות, הקיש מטה האם למטה האב, מה מטה האב בן קודם לבת, אף מטה האם בן קודם לבת: והאיש את אשתו. דכתיב שארו, זו אשתו. וקרין הכי, ונתתם את נחלת שארו לו, וגרעין ומוסיפין ודורשין. יכול אף היא תירשנו ת"ל וירש אותה, הוא יורש אותה ואין היא יורשת אותו:

משניות מבוורות – קהתי

מעביר נחלה מן האב, ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחים (גמרא קט, א). כלומר שאם מת אדם ולא הניח לא בן ולא בת, אביו יורשו ולא אחיו. והבנים את האב – מת האב, בניו יורשים אותו, שנאמר (שם): "איש כי ימות ובן אין לו...", אבל אם יש לו בן, בנו יורשו. נמצא האב והבן נוחלים זה את זה (נוחלים ומנחילים). והאחין מן האב – מת אדם ולא הניח זרע, ואביו אינו קיים, אחיו מאביו יורשים אותו, כגון ראובן ויוסף בני יעקב יורשים זה את זה, אף על פי שאינם מאם אחת, שנאמר (שם שם, ט): "ואם אין לו בת, ונתתם את נחלתו לאחיו". ודווקא האחים מן האב יורשים זה את זה, אבל לא האחים מן האם (כדלקמן במשנתנו). שנאמר (שם שם, יא): ממשפחות וירש אותה – משפחת אב קרויה משפחה ואין משפחת אם קרויה משפחה; כל אלו נוחלין ומנחילין – כמו שבארנו לעיל. והאיש את אמו – הבן יורש את אמו, שנאמר (במדבר לו, ח): "וכל בת יורשת נחלה ממות בני ישראל", היאך בת יורשת שני ממות? אלא זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר, ומתו וירשתו, נמצאת יורשת שני ממות; וכיון שכתוב "וממות" מקיש מטה האם למטה האב, מה מטה האב בן קודם לבת, אף מטה האם בן קודם לבת, כלומר שמדובר בכתוב כגון שאביה משבט ראובן ואמה משבט שמעון, ולא היו להם בנים כי אם בת זו, שבכגון זה היא יורשת אותם, אבל אם היה להם בן, הבן יורש אותם; והאיש את אשתו – הבעל יורש את אשתו, שנאמר (במדבר כז, יא): "ונתתם את נחלתו לשארו... וירש אותה", ודרשו: שארו זו אשתו, מלמד שהבעל יורש את אשתו, כלומר שגורעים וא"ו מנחלתו ולמ"ד מלשאריו, ומחברים אותן לתיבה אחת, והרי זה כאלו כתוב: "ונתתם את נחלת שארו לו"; ויש סוברים, שאין הבעל יורש את אשתו אלא מדרבנן, ואין הדרשה מן הכתוב אלא אסמכתא בלבד; ובני אהיות – כלומר בני אחותו של הית יורשים אותו, כשאין לו יורשים הקרובים יותר מהם, כגון בני דינה יורשים את ראובן, אחיה של דינה, כשאין לראובן בנים ולא הניח אב או אח או אחות לירשו, שאילו דינה היתה קיימת היתה היא יורשת אותו, והרי בניה יורשים מכוחה; כל אלו נוחלין – כמו שבארנו בכל אחד מהם, ולא מנחילין – אין הבן מוריש לאמו. שנאמר (במדבר לו, ח): "וכל בת יורשת נחלה ממות בני ישראל", ודרשו: יורשת שני ממות (כמו שבארנו לעיל), אבל אינה מורשת לשני ממות, אלא למטה אביה בלבד, שאין האם יורשת; ואין

בדרומה כפי ערך חצי השרה, בין הוא כחוש בין שמן (נימוקי יוסף); הרמב"ם; הרמב"ם). ויש מפרשים, ששמים כמה שווה חצי השרה שברום, בין טוב ובין רע, וכנגד זה נותן המוכר ללוקח ככל צד שירצה מן המקום הכחוש שבשדה, שכן מה שאמר "חציה בדרום אני מוכר לך" שמה כונתו היתה, מה ששוה חצי השרה שברום אני מוכר לך בשדה בכל מקום שארצה (רשב"ם; סוד; ברטנורא). והוא – הלוקח, מקבל עליו מקום הגדר – ליתן מחלקו מקום בשביל הגדר, חריץ וכן חריץ – וכן מקום שביל חפירה רחבה וחפירה צרה, שעושים מאחורי הגדר, וכמה הוא חריץ? ששה טפחים – רוחב סביב השרה, וכן חריץ – וכמה הוא בן חריץ? שלשה – טפחים, כלומר שאחורי הגדר, כמון לו, עושה "בן חריץ", וחוצה לו במרחק של טפח עושה חריץ; וכל זה כדי שהנמיה לא תוכל לקרפץ לתוך שדהו, שכן אם יעשו חריץ בלבד חוששים שמה תיכנס הנמיה לתוכו, ומשם תקפץ, לפיכך עושים גם בן חריץ, בין החריץ ובין הגדר (גמרא).

י ו ם ש ל י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרק זה הופק ללאחרי עוסקים בהלכות יורשה. כתוב בתורה (במדבר כז, ח-יא): "איש כי ימות ובן אין לו, והעברתם את נחלתו לבתו. ואם אין לו בת, ונתתם את נחלתו לאחיו. ואם אין לו אחים, ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה". מכאן מונה משנתנו ארבעה סוגי קרובים, שריניהם חלוקים לענין יורשה.

יש נוחלין ומנחילין – יש קרובים היורשים את קרוביהם, ואף מורשים להם, כלומר שיוורשים הם זה את זה, ונקטה המשנה לשון "נוחלין ומנחילין" (ולא "שנוחלין זה את זה") משום סיפא; ויש נוחלין ולא מנחילין – יורשים את קרוביהם, ואין מורשים להם; מנחילין ולא נוחלין – מורשים לקרוביהם ואין יורשים אותם; לא נוחלין ולא מנחילין – כלומר שאף על פי שקרובים הם, אינם יורשים זה את זה. אלו נוחלין ומנחילין: האב את הבנים – מתו הבנים ולא הניחו זרע, אביהם יורשים, שנאמר (במדבר כז, ח): "איש כי ימות ובן אין לו, והעברתם את נחלתו לבתו", ודייק חכמים ממה שנקט הכתוב לשון "והעברתם" (ולא "ונתתם" כמו בשאר היורשים שבפרשה), שיש אחד הראוי לירש את הבן, והוא האב, אלא שבמקום שיש בת מעבירים את הנחלה מן האב לבת; ומכאן דרשו: במקום בת אתה

נוחלין. והאחים מן האם – לא נוחלין ולא מנחלין.

ב סדר נחלות כך הוא: "איש פיימיות וכן אין לו, והעברתם את נחלתו לבתו" (במדבר כו, ח) – בן קודם לבת, וכל יוצאי ירכו של בן קודמין לבת. בת קודמת לאחיו, ויוצאי ירכו של בת קודמין לאחיו. אחין קודמין לאחי האב, ויוצאי ירכו של אחין קודמין לאחי האב. זה הפלל: כל הקודם בנחלה – יוצאי ירכו קודמין. והאב קודם לכל יוצאי ירכו.

פירוש ברטנורא

ב כל הקודם לנחלה. יוצאי ירכו קודמין. ואם אין יוצאי ירכו קיימין, חזרה נחלתן אצל האב. כיצד, ראובן שמת, חנוך ופלוא חצרון וכרמי (בנין) יורשין אותו. ואם מת אחד מן הבנים קודם ראובן, והוא בן הניח בן או בת [או בן או בת בן] [או בן בת או בת בת] עד מאה דורות, יירש במקום אביו בכספי אביו ראובן, ויטול כאחד מבני ראובן. ואם אין לראובן בנים ולא בני בנים ואף לא בנות בנים, או יורשות בנות ראובן את ראובן. ואם אין לראובן בנות ולא בני בנות ולא בנות בנות עד סוף כל הדורות, או יירש יעקב את ראובן בנו. ואם אין יעקב קיים, יירשו את ראובן אחיו בני אביו, שמעון לוי ויהודה [ויסף ובנימין] וכו'. ואם אינן קיימין יירשו את ראובן בני שמעון ולוי וכו'. ואם אין להם בנים ולא בני בנים יירשו בנותיהן או בני בנותיהן או בנות בנותיהן. ובכל מקום הזכר יורשו קודמין לנקבה. ואם מתו אחיו של ראובן בלא זרע או שלא היה לו אח מעולם, תירשנו אחותו דינה בת יעקב או בניה או בני בניה [או בנותיה ובנות בנותיה] עד סוף העולם. ואם אין לראובן אחות ולא זרע אחות, תחזור ירושתו לאבי אביו דהיינו ליצחק. ואם אין ליצחק קיים, תחזור ירושת ראובן לעשו בן יצחק, שהוא אחי אביו של ראובן. ואם אין עשו קיים, תחזור ירושת ראובן לאליפז בן עשו או לבניו ולבני בניו או לבנותיו ולבנות בנותיו עד סוף כל הדורות. ואם אין אחים לאביו של ראובן ולא מבני בניה, תחזור ירושת ראובן לאחות אביו או לבניה ולבני בניה או לבנותיה על הסדר שאמרנו. ואם אין לאביו של ראובן לא אחים ולא בני אחים ולא בני אחות, תחזור ירושת ראובן לאברהם אבי אביו. וכן לעולם עד אדם הראשון: **האב קודם**. לעולם לאחי האב ולבניהם, [ואחי האב קודמים לאחות האב], ואחי האב ואחות האב קודמים [לאבי האב. ואבי האב קודם לאחי אבי האב. ואחי אבי האב ואף אחותו קודמין] לאבי אבי האב. וכן לעולם:

משניות מבוארות – קהתי

הניח בן או בת, או בן בן או בת בן, או בן בת או בת בת, הרי זה יירש מכות אביו בכספי ראובן, ונוטל כאחד מבני ראובן; ואם אין לראובן בנים ולא בני בנים ואף לא בנות בנים, או יורשות בנות ראובן את ראובן; ואם אין לראובן בנות ולא בני בנות בנות עד סוף כל הדורות, או יירש יעקב את ראובן בנו. ואם אין יעקב קיים, יירשו את ראובן בני אביו, שהם אחיו, שמעון לוי ויהודה וכו'; ואם אינם קיימים, יירשו את ראובן בניהם של שמעון ולוי ויהודה וכו'; ואם אין להם בנים ולא בני בנים, יירשו בנותיהם או בני בנותיהם או בנות בנותיהם, שבכל מקום הזכר יורשו קודמים לנקבה. ואם מתו אחיו של ראובן בלא זרע, או שלא היה לו אח מעולם, תירשנו אחותו, דינה בת יעקב, או בניה, או בני בניה, או בנות בנותיה עד סוף העולם. ואם אין לראובן אחות ולא זרע אחות, תחזור ירושתו ליצחק אבי אביו, ואם אין יצחק קיים, תחזור ירושת ראובן לעשו בן עשו, או לבניו, או לבני בניו, או לבנותיו, או לבנות בנותיו עד סוף כל הדורות. ואם אין אחים לאביו של ראובן ולא מבני בניהם, תחזור ירושת ראובן לאחות אביו או לבניה ולבני בניה, או לבנותיה על הסדר האמור לעיל. ואם אין לאביו של ראובן לא אחים ולא בני אחים ולא אחיות ולא בני אחיות, תחזור ירושת ראובן לאברהם אבי אביו, וכן לעולם עד אדם הראשון (בדטנא), **והאב קודם לכל יוצאי ירכו** – אם לא הניח המת זרע, קודם האב לבניו, שהם אחי לאחי אביו של המת קודם לאחי אביו, ואבי אביו קודם לאחי אביו של מת, וכן לעולם האב קודם לבניו, כמו שבארנו לעיל.

הבעל מוריש לאשתו. שנאמר (במדבר כו, יא): "וירש אותה", הוא יורש אותה ואין היא יורשת אותו; ואין בני אחיות מורשים לאחי אמם. שהרי אחי אמם אינו בא לירש אותם אלא מכות אמם, שהיא אחותו, והלא אמם עצמה אינה יורשת אותם, כמו שבארנו לעיל, שאין הבן מוריש לאמו. **האשה את בניה, והאשה את בעלה, ואחי האם** – את בנה, **מנחלין ולא נוחלין** – כמו שכבר בארנו לעיל, וכבא זו מיתרת היא. ויש מפרשים, ששתי הפסקאות הראשונות – "האשה את בניה, והאשה את בעלה" – באות להשמיענו, ש"האשה את בניה" דומה ל"האשה את בעלה", מה אשה את בעלה, אין הבעל בקבר יורש את אשתו שמתה אחריו, כדי להנחיל למשפחתו, אף האשה את בנה, אין הבן בקבר יורש את אמו שמתה אחריו, כדי להנחיל לאחיו מן האב, אלא יירש אביה יורשים אותה (תוספות), ועיין **תוספות יום טוב**: מכאן, שאבן שתי הפסקאות הללו נקטה המשנה אף את השלישית; **והאחים מן האם** – שלא מאב אחד, **לא נוחלין ולא מנחלין** – זה את זה, שכל אחד נחלתו חזרת אצל קרובי האב.

בגמרא מקשים, שהמשנה היתה צריכה להקדים "הבנים את האב" לפני "האב את הבנים", שהרי בדרך הטבע האב מת לפני בניו; ואם מת הבן בחיי אביו, יש בזה משום פורענות, ואין דרך המשנה להתחיל בפורענות; ועוד, שאף התורה פותחת בירושת הבן את האב, שנאמר (במדבר כו, ח): "איש כי ימות ובן אין לו; ומתצרים, שהואיל וירשת האב את הבן נלמדת מדרשה, כמו שהבאנו בבאור המשנה, לפיכך חביב לו לתנא להקדים דבר הנלמד מדרשה.

באור משנה ב

סדר נחלות כך הוא: "איש פיימיות וכן אין לו, והעברתם את נחלתו לבתו" – נמצאנו למדים מפסוק זה, כי בן קודם לבת – שאם מת אדם והניח בן ובת, בנו יורשו ולא בתו; **וכל יוצאי ירכו של בן קודמין לבת** – אם מת הבן בחיי אביו, והניח אחריו זרע, הם יורשים את אבי אביהם, ולא בתו. **בת קודמת לאחין** – הוא המת; **יוצאי ירכו של בת קודמין לאחין** – והוא הרין לאב, אלא שמדובר במשנתנו כשאין הבן קיים (תפארת ישראל). **אחין קודמין לאחי האב**; **יוצאי ירכו של אחין קודמין לאחי האב** – קודמים לאחיות; **יוצאי ירכו קודמין לאחי האב (הורשבים): זה הפלל:** וכן האחיות יוצאי ירכו קודמין לאחי האב (הורשבים); **זה הפלל:** **כל הקודם בנחלה, יוצאי ירכו קודמין** – ואם אין יוצאי ירכו קיימים, חזרת נחלתו אצל האב, כגון ראובן שמת, חנוך ופלוא וחצרון וכרמי בניו יורשים אותו; ואם מת אחד מן הבנים בחיי ראובן, והוא

יום רביעי
באור משנה ג

כיון שלמדנו במשנה הקודמת, ש"כל הקודם בנחלה, יוצאי ירכו קודמים", נמצאת בת הבן נוחלת במקום הבן, לפיכך מביאה משנתנו ענין ירושת בנות צלפחד. כתוב בתורה (במדבר כו, א-ז): "ותקדמה בנות צלפחד בן חפר... ותעמודנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני תשאים וכל העדה, פתח אוהל מועד לאמר. אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעבודת קודש, כי בחטאינו מת, ובנינו לא היו לו. למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתנו. וי איו לו בן. תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו. ויקרב משה את משפטן לפני ה'. ויאמר ה' אל משה לאמר. כן בנות צלפחד דוברות, נתן נתן להם אחוזת נחלה בתוך אחי אביהם. והעברת את נחלת אביהן לתן". ושנו בכרייתא: "נתן נתן להם אחוזת נחלה" – זו נחלת אביהן; "בתוך אחי אביהן" – זו נחלת אבי אביהן (הוא חפר אבי צלפחד); "והעברת את נחלת אביהן לתן" – זה חלק בכורה.

ג בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים בנחלה: חלק אביהן, שהיה עם יוצאי מצרים; וחלקו עם אחיו בנכסי חפר; ושהיה בכור, נוטל שני חלקים.

ד אחד הבן ואחד הבת בנחלה, אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב, ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם. והבנות נוזלות מנכסי האב, ואינן נוזלות מנכסי האם.

ה האומר: איש פלוני בני בכור, לא ימל פי שנים; איש פלוני בני, לא יירש עם אחיו – לא אמר פלום, שהתנה על מה שכתוב בתורה. המחלק נכסיו לבניו על פיו, רבה לאחד ומעט לאחד, והשוה להן את הבכור – דבריו קימין; ואם אמר: משום ירשה – לא אמר פלום; פתב בין פתחלה, בין באמצע, בין בסוף; משום

פירוש ברטנורא

ג נטלו שלשה חלקים בנחלה. בנחלת ארץ ישראל. וסבר האי תנא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, דכתיב (מדבר כ"ז) לשמות מטות אבותם ינחלו. וצלפחד וזפר אביו שניהם נטלו חלק בארץ, שמיצוי מצרים היו שניהם. ונטלו בנות צלפחד חלק אביהם שהיה מגיע לו בארץ, וחלק הגמיע לו מירושת חפר אביו, וחלק בכורתו שהיה בכור ונטל פי שנים. ואע"פ שעדיין לא ירשו את הארץ ואין הבכור נוטל פי שנים בראוי לבוא לאחר מיתה, ארץ ישראל מוחקת היתה;

ד אחד הבן ואחד הבת בנחלה. הכי קאמר, אחד הבן ואחד הבת שוין בירושת נכסי האם בכירושת נכסי האב, ואין הפרש בין ירושת נכסי האם לירושת נכסי האב, אלא שהבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם;

ה לא אמר פלום. ואין יכול לסקול מן הירושה אלא ע"י שיתן במתנה נכסיו ל שאר בניו: על פיו. משום המצווה מחמת מיתה, ושכיב מרע דבריו ככתובים וכמסורים ואינו צריך קנין. משום הכי תני על פיו: והשוה להן את הבכור. כלשון מתנה: דבריו קיימין. ואין כאן מתנה על מה שכתוב בתורה, שיש כח באדם ליתן ממונו במתנה לכל מי שירצה: ואם אמר משום ירשה. ואם ריבה לאחד ומעט לאחד בתורת ירושה, שאמר פלוני בני יירש שדה בית כור,

משניות מבוארות – קהתי

אף משנתנו עוסקת בענין הנחלות הללו שירשו בנות צלפחד.

קודם לבת בנכסי האב כך הוא קודם לבת בנכסי האם (ענין בגמרא בבא בתרא ק"א. א). ואין חילוק בין נכסי האב לנכסי האם אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב – אם הבן הוא בכור, כמפורש בתורה (דברים כא, ז), ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם – שנאמר (שם): "כי את הבכור... יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו". אבל לא בכל אשר ימצא לה. ברם, הבת הבכורה אינה נוטלת פי שניים לא בנכסי האב ולא בנכסי האם, לפי שאין הבכורה נוהגת בבנות, שנאמר בפרשת הבכורה (דברים כא, טו): "וילדו לו בנים", ודרשו בספרי: בני בתורה הזאת (בתורת הבכורה). ואין הבנות בתורה הזאת. והבנות נוזלות מנכסי האב – לאחר מיתת האב ניוזנות הבנות מנכסי מכות תנאי הכתובה, שהוא תנאי בית דין (כתובות ד, יא): ואינן נוזלות מנכסי האם – לאחר מיתתה, שתנאי הכתובה אינו חל אלא על נכסי האב בלבד, לפי שהאב מתחייב בו ולא האם (יד רמח).

יוסי

באור משנה ה

משנתנו דנה במי שבא להפקיע ירושה ממי שראוי לירש, או להעדיף יורש אחד על חברו.

האומר: איש פלוני בני בכור – שהוא בני הבכור, לא יטל פי שנים – בירושה לאחר מותי, או האומר: איש פלוני בני – שהוא בני, לא יירש עם אחיו – לא יהא לו חלק בירושה לאחר מותי, לא אמר פלום, שהתנה על מה שכתוב בתורה – שעקר דבריו מה שמפורש בתורה שבכור נוטל פי שניים וכל בן יש לו זכות ירושה, והרי כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל (בבא מציעא ז, יא). ואף על פי שלדעת רבי יהודה (שהלכה כמותו) דבר שבממון תנאו קיים, מכל מקום כאן אף רבי יהודה מודה שתנאו בטל, לפי שאין הבן יכול למחול על הירושה, והוא והיא דבר שלא בא לעולם (גמרא). ויש מפרשים, שהואיל ונאמר בפרשת הירושה (במדבר כז, יא): "והיתה לבני ישראל לזוהק משפט", אין תנאי יכול לבטלה (המאירי). המחלק נכסיו לבניו על פיו – כגון שמצווה מחמת שהיא חולה ונוטה למות, והרי דבריו שכיב מרע ככתובים וכמסורים

הם, ואין צורך לא בקנין ולא בשטר, רבה לאחד ומעט לאחד – נתן לאחד מבניו יותר משנתן לאחר, והשוה להן את הבכור – או שנתן לבן הבכור חלק השווה לשל אחיו, דבריו קיימין – שיש כוח באדם ליתן ממונו במתנה לכל מי שירצה, ואין כאן "מתנה על מה שכתוב בתורה". ואם אמר: משום ירשה – אם ריבה לאחד

בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים בנחלה – בארץ ישראל: חלק אביהן – צלפחד, שהיה עם יוצאי מצרים – בגמרא מבואר שהתנא של משנתנו סובר: ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, שנאמר בפרשת חלוקת הארץ (במדבר כו, נח): "לשמות מטות אבותם ינחלו". כלומר שנתחלקה לבאי הארץ לפי מספר היוצאים ממצרים, בתורת ירושה מאבותיהם; ואף על פי שיוצאי מצרים לא נכנסו לארץ אלא מתו במדבר ולא נטלו חלק בארץ, מכל מקום כשנתחלקה הארץ לא נתחלקה לפי השמות של באי הארץ אלא לפי השמות של יוצאי מצרים, ובאי הארץ לא היו אלא יורשים מאבותיהם, כגון אם ראוהו ושמעון יצאו ממצרים, ונולדו להם במדבר בנים שנכנסו לארץ, לראובן עשרה בנים ולשמעון בן אחד, נטל בן שמעון חלק כנגד עשרה בני ראוהו, שהרי לראובן ולשמעון נתחלקה הארץ, וזכו בניו של כל אחד בנכסי אביהם; והואיל וצלפחד היה מיוצאי מצרים, לפיכך נטלו בנוטיו את חלקו בחלוקת הארץ; וחלקו נטלו את חלקו של אביהן, צלפחד, שהיה לו עם אחיו בנכסי חפר – אבי צלפחד; שאף חפר היה מיוצאי מצרים, ונטלו בניו את חלקו מלבד חלק עצמן; ובנות צלפחד קיבלו את חלק אביהן בנכסי חפר בשעה שחלקו אחי צלפחד את נחלת אביהם ביניהם, שהרי בת הבן במקום הבן היא לירש עם האחים, כמו ששינוי במשנה הקודמת: "כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמים"; ושהיה – צלפחד, בכור – של חפר, ונמצא נוטל שני חלקים – בירושת אביו, כלומר שאילו היה צלפחד קיים, היה נוטל פי שניים עם אחיו בנכסי חפר אביו, הלכך אף בנותיו נוטלות בהם במקומו שני חלקים. ואף על פי שכשמת צלפחד עדיין לא ירשו ישראל את הארץ, והרי אין הבכור נוטל פי שנים בראוי לבוא לאחר מיתה כמו במחזק (משנה בכורות ט, טו). מכל מקום ארץ ישראל מוחזקת היתה ליוצאי מצרים, כמו שכתוב (שמות ז, ח): "והבאתי אתכם אל הארץ... ונתתי אותה לכם מורשה אני ה'", כלומר אני נתתיה לכם ירושה, והרי זה כמו שהחזיק חפר בחלקו.

באור משנה ד

משנתנו באה ללמד על הבדלים שיש בין ירושת נכסי האם לירושת נכסי האב. אחד הבן ואחד הבת בנחלה – בגמרא מבואר: אחד הבן ואחד הבת (במקום שאין בן) שווים לנחלה בנכסי האם ובנכסי האב, כלומר שאין בדינם הפרש בין ירושת נכסי האב לירושת נכסי האם, שכשם שהם יורשים בנכסי האב כך הם יורשים בנכסי האם, וכשם שהבן

מתנה – דבריו קימין. האומר: איש פלוני יירשני, במקום שיש בת; בתי תירשני, במקום שיש בן – לא אומר כלום, שהתנה על מה שכתוב בתורה; רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם אומר על מי שהוא ראוי לירשה – דבריו קימין, ועל מי שאינו ראוי לירשה – אין דבריו קימין. הפותב את נכסיו לאחרים והניח את בניו – מה שעשה עשוי, אבל אין רוח חכמים נוחה הימנו; רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם לא היו בניו נוהגין פשוטה – זכור לטוב.

ו האומר: זה בני – נאמן. זה אחי – אינו נאמן, ונוטל עמו בחלקו; מת – יחזרו נכסים למקומן; נפלו לו נכסים ממקום אחר – יירשו אחיו עמו. מי שמת ונמצאת דיתיקי קשורה על ירכו – הרי זו אינה כלום; וכה

פירוש ברטנורא

ופלוני [בני] יירש שדה בית לחך, ועל בנו בכור אמר שירש כשל חכירו, לא אמר כלום, מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה: כתב בין בתולה וכו'. נתן שדה פלונית לפלוני וירשנה, והו בתחלה. יירשנה ותנתן לו, זו היא בסוף. יירש שדה פלונית ותנתן לו וירשנה, זו היא מתנה באמצע: אם אמר על מי שראוי לירשו. כגון על בן בין הבנים. ועל בת בין הבנות, פלוני יירשני: דבריו קימין. דכתיב (דברים כ"א) והיה ביום הנחילו את בניו, התורה נתנה רשות לאב להנחיל לבנים למי שירצה. ומורה רבי יוחנן דעל אב במקום בת ועל בת במקום בן, לא אמר כלום, שאין הבת ראויה לירש במקום בן, ולא האב במקום בת. וכן מורה רבי יוחנן שאם השהה את הבכור לבנים לא אמר כלום, דכתיב (שם) לא יוכל לבכר וכו'. והלכה כר' יוחנן ברוקה: אין רוח חכמים נוחה הימנו. אין לחכמים נחת רוח במעשיו, ואפילו אין בניו נוהגים כשורה, דלמא נפיק מנייהו ורעא מעליא. ואין הלכה כר"ש בן גמליאל: **ו זה בני נאמן.** לירשו ולפטור את אשתו מן הדיבום: זה אחי אינו נאמן. להוריש עם אחיו, שהרי אינם מכירים אותו; ונוטל עמו בחלקו. כגון אם הם שני אחים לבד הספק, ויש להם חלק שלש שדות, זה נוטל שדה ומחצה וזה נוטל שדה ומחצה, וזה שמעיד על הספק שהוא אחיו, נתן לו חצי השדה, והאחר אינו נוטל לו כלום, דאמר ליה הבא ראה ושקול: מת. הספק: יחזרו. אותן הנכסים שנתן לו אחיו: למקומן. כלומר למי שנתנם לו. אבל שאר אחים אין יורשים עמו: נפלו לו. לספק: נכסים ממקום אחר. בחיו. או קנה נכסים ועכשיו מת: יירשו אחיו. של זה שהיה מעיד שהוא אחיו: עמו. דהא קא

משניות מבוארות – קהתי

רוח ממעשיו אלו, לפי שעוקר דין ירושה של תורה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם לא היו בניו נוהגין פשוטה, זכור לטוב – שבכגון זה ראויים הם להעבירם מן הירושה. ברם, תנא קמא חולק על רבן שמעון בן גמליאל וסובר, שאפילו לא היו בניו נוהגים כשורה, אין ראוי להעבירם מן הירושה, שמא יעשו תשובה או שמא יצאו מהם בנים הגונים. והלכה כתנא קמא.

באור משנה ו

האומר: זה בני – אף על פי שלא היה מוחזק לנו שהוא בנו, מכל מקום הואיל והוא מעיד עליו שהוא בנו, נאמן – לענין ירושה, שזכאי בנו זה לירשו, וכן לפטור את אשתו מן הייבום ומן החליצה (עיי' משנה קידושין ג. ח). **זה אחי –** האומר: פלוני הוא אחי, **אינו נאמן –** להורישו עם שאר אחיו בכנסי אביו, הואיל והם אינם מכירים אותו; והוא הדין לענין ייבום וחליצה, שאינו נאמן לאסרה, אם היא בחזקת מותרת (רשב"ם: "תפארת ישראל"); **ונוטל –** אה זה חלק בירושה, **עמו בחלקו –** מתוך חלקו של האב המעיד עליו, אבל לא מתוך חלקם של שאר האחים, כגון ראובן ושמעון שבאים לחלק ירושת אביהם, ובא שמעון והעיד על דן שהוא אחיהם, וראובן אומר שאינו מכיר אותו, נוטל ראובן מחצית הנכסים, ומתוך המחצית הנופלת לחלקו של שמעון אין שמעון נוטל אלא כדי שליש כל הנכסים, שהרי הוא אומר שהם שלושה אחים, והמותר שהוא שישית מכל הנכסים הוא נתן לדן בירושה: **מת – דן, יחזרו נכסים למקומן –** הנכסים שנתן לו שמעון מחלקו בירושה חזרבים לשמעון. **נפלו לו –** לדן, **נכסים ממקום אחר –** על ידי ירושה או מתנה וכדומה, ומת, **יירשו אחיו עמו –** עם שמעון, שהרי הודה שדן הוא אחיהם. כמה דברים אמורים? בזמן שלא אמרו שאר האחים שאינו אחיהם, אלא טענו שאינם מכירים אותו, אבל אם הכחישו ואמרו שאינו אחיהם, לא יירשנו אלא זה שהעיד עליו בלבד (גמרא: מפרשים). **מי שמת ונמצאת דיתיקי –** צוואת שכיב מרע, **קשורה על ירכו –** שבכגון זה אין לומר, שמא אחר כתבה ותננה שם, אף על פי **הרי זו אינה כלום –** שהואיל וכתב שטר ולא מסרו למי שכתוב בו, אנו חוששים שמא נמלך בדעתו שלא ליתן לו ("תפארת ישראל"); ויש מבארים הטעם, שחוששים שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה (רשב"ם: ברטנורא). **זכה בה לאחר –** כגון שאמר לראובן: זכה בשטר זה לצורך שמעון, **בין מן היורשין בין שאינו**

ומיעט לאחד בלשון ירושה, כגון שאמר שאתה יירש יותר משאר אחיו, או שבנו הבכור יירש חלק השווה לשאר אחיו, **לא אומר כלום –** מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה. **כתב בין בתחלה, בין באמצע, בין בסוף: משום מתנה –** שמלבד לשון הירושה הזכיר גם לשון נתינה, בין בתחילה. כגון: "תינתן שדה זו לבני וירשנה", בין באמצע. כגון: "יירש שדה זו ותינתן לו וירשנה", בין בסוף. כגון: "יירש שדה זו ותינתן לו". **דבריו קימין –** שהואיל ויש כאן לשון מתנה, אף על פי שהזכיר גם לשון ירושה, מכל מקום דבריו קימיים, שיכול אדם ליתן ממונו בכתבה למי שירצה. **האומר: איש פלוני יירשני, במקום שיש בת –** הראויה לירשו, וכל שכן במקום שיש בן; או האומר: **בתי תירשני, במקום שיש בן –** והרי הבן ראוי לירשו ולא הבת, **לא אומר כלום, שהתנה על מה שכתוב בתורה –** שעקר את הירושה מן היורש המפורש בתורה. **רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם אומר על מי שהוא ראוי לירשה –** כגון שיש לו בנים אחדים, ואמר: בני פלוני יירשני; או שיש לו בנות אחדות, ואמר: בתי פלונית תירשני, **דבריו קימין –** ומבואר טעמו בגמרא, שנאמר (דברים כא, טז): "והיה ביום הנחילו את בניו", מלמד הכתוב שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה (מבניו). וכן לגבי יורשים אחרים). **ועל מי שאינו ראוי לירשה –** כגון שאמר: "איש פלוני יירשני" במקום שיש בת, ואפילו אמר: "בתי תירשני" במקום שיש בן, **אין דבריו קימין –** בגמרא מבואר, שאף הרישא ("האומר: איש פלוני יירשני" וכו') מדברי רבי יוחנן בן ברוקה, וכן שנוייה משנתנו: "האומר: איש פלוני יירשני" במקום שיש בת: "בתי תירשני" במקום שיש בן – לא אמר כלום... אבל בת בין הבנות ובן בין הבנים, אם אמר שירש כל נכסיו – דבריו קימיים, שרבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם אמר על מי שראוי לירשה, דבריו קימיים". ברם, אם אמר בלשון שלילה, כגון: "איש פלוני בני לא יירש עם אחיו", אף רבי יוחנן בן ברוקה מודה שלא אמר כלום, כמו ששינו ברישא, לפי שעוקר במפורש מה שכתוב בתורה. כן מודה רבי יוחנן בן ברוקה, שאם השווה את הבכור לבנים, לא אמר כלום, שנאמר (דברים כא, טז): "לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור". והלכה כרבי יוחנן בן ברוקה (גמרא). **הפותב את נכסיו לאחרים והניח את בניו –** מה שעשה עשוי – שזכו האחרים בכל מה שנתן להם, **אבל אין רוח חכמים נוחה הימנו –** אין לחכמים נחת

בה לאחר, בין מן היורשין בין שאינו מן היורשין – דבריו קימיין.

ז הפותב נכסיו לבניו – צריך שיקתב: מהיום ולאחר מיתה; דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אינו צריך. הפותב נכסיו לבנו לאחר מותו – האב אינו יכול למפור מפני שהן פתובין לבן, והבן אינו יכול למכור מפני שהן פרשות האב. מכר האב – מכורין עד שימות; מכר הבן – אין ללוקח בהן פלוס עד שימות האב. האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה; ומה שהניח תלש – הרי הוא של יורשין. הניח בנים גדולים וקטנים – אין הגדולים מתפרנסים על הקטנים, ולא הקטנים נזונין על הגדולים, אלא חולקין בשנה. נשאו הגדולים – ישאו הקטנים. ואם אמרו הקטנים: הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם – אין שומעין להם, אלא מה שנתן להם אביהם, נתן.

פירוש ברטנורא

מודי להו שאחיהם הוא. והני מילי בלא כפרו שאר האחין לומר דאי שאינו אחיה, אלא טוענים שאינו מכירם אותו. אבל אם כפרו בו שאינו אחיהם, לא ירשנו אלא זה שהעדי לו בלבד: דייטקיי. צוואת שכיב מרע. ולשון דייטקיי דא תהא למיקם ולמהוי: קשורה לו ביריבו. דליכא למימר אחר כתבה ונתנה שם, אפילו הכי הרי זו אינה כלום, שהרי לא גמר להקנות אלא בקבלת השטר ואין שטר לאחר מיתה:

ז צריך שיקתב מהיום ולאחר מיתה. דמשמע גוף הקרקע יא קני לך מהיום ולא תאכל הפירות עד לאחר מיתה. ואם לא כתב מהיום, לא נתן לו כלום, דאין מתנה לאחר מיתה: אינו צריך. לכתוב מהיום. דכיון שכתב בשטר בכך וכך בשבת אמר לנו פלוני הוו עלי עדים, זמנו של שטר מוכיח עליו שמאותו היום התחילה המתנה, דאי לא תימא הכי, זמן שנכתב בשטר למה נכתב. והלכה כרבי יוסי: לאחר מיתו. מהיום ולאחר מיתה: האב אינו יכול למכור. בלא הבן. שהגוף קניו לבן; והבן אינו יכול למכור. בלא האב. שהפירות קניין לאב: מכר האב. סתמא מכורים הפירות ללוקח, עד שימות האב: מכר הבן. בחיי האב אין ללוקח פירות עד שימות האב. שכתב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה: תולש ומאכיל פירות למו שרצה בחייו. אבל מה שהניח במחובר בשעת מיתה אע"פ שעומד ליתלש הרי הן של בנו מקבל המתנה. אבל הכותב נכסיו לאחר, אפילו מה שהניח במחובר לקרקע בשעת מיתתו הרי הוא של יורשים, שדעתו של אדם קרובה אצל בנו יותר מאחר: מתפרנסין. לבוש וכסות. לפי שפרנסת הגדולים מרובה מפרנסת הקטנים: ניוזינן. אכילה ושתייה. לפי שזונות הקטנים מרובים משל גדולים, שאוכלים פעמים רבות ומפורים, לפיכך הקטנים מעקבים על הגדולים מלהתפרנס מתפוסת הבית, והגדולים מעקבין על הקטנים מליוון, אלא יתפרנס ויוון כל אחד מחלקו: נשאו גדוליהם. ועשו צרכי חופה מתפוסת הבית לאחר מיתה אביהם: ישאו גם הקטנים. מתפוסת הבית: ואם אמרו הקטנים. לאחר מיתת אביהם, הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם בחיי אבינו: אין שומעין להם. אלא מה שנתן להם אביהם בחייו, נתן:

משניות מבוארות – קהתי

אינו מסכים לכך, הריהו חוזר בו ומבטל המקח, שהואיל ולא ידע שאין לו בהם אלא פירות, הרי זה מקח טעות (נימוקי יוסף). מכר הבן – את הנכסים בחיי האב, אין ללוקח בהן פלוס עד שימות האב – ברם לאחר מיתת האב קנה הלוקח את הנכסים, אפילו מת הבן קודם מיתת האב, שאין לאב בהם אלא קנין פירות, וקנין פירות אינו כקנין הגוף (כדעת ריש לקיש בגמרא. שהלכה כמותו). האב תולש – האב שכתב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה תולש את הפירות, ומאכיל לכל מי שירצה – בחייו; ומה שהניח תולש – כשמת, הרי הוא של יורשין – ולא של מקבל המתנה לבדו. אבל מה שהניח במחובר לקרקע בשעת מיתתו, הרי הוא של בנו מקבל המתנה (ובמחובר העומד להיתלש נחלקו המפרשים והפוסקים – עיין ברטנורא ו'תוספות יום טוב'). במה דברים אמורים? בכותב נכסיו לבנו, לפי שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, אבל הכותב נכסיו לאחר, אפילו מה שהניח במחובר לקרקע בשעת מיתתו, הריהו של היורשים (גמרא). הניח בנים גדולים וקטנים – ומדובר כאן, שלא כתב את נכסיו לאחד מבניו, אלא שמת והניח ירושה לבניו, שיש ביניהם גדולים וקטנים, והרי הוצאת הגדולים על מלבושים מרובות משל הקטנים, ואילו הוצאת מונותיהם של הקטנים מרובה משל הגדולים, שאוכלים פעמים רבות ואף מבזבזים. אין הגדולים מתפרנסים – במלבושים, על הקטנים – על חשבון הקטנים. ולא הקטנים נזונין על הגדולים – ואין הקטנים מקבלים זונות על חשבון הגדולים, אלא חולקין בשנה – את הנכסים, וכל אחד מהם ניוון ומתפרנס מחלקו. נשאו הגדולים – נשים לאחר מיתת אביהם, ונטלו הוצאות הנישואין מן הירושה, קודם שנחלקה, ישאו הקטנים – כלומר אף הקטנים יטלו הוצאות נישואיהם מכלל נכסי הירושה. ואם אמרו הקטנים: הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם – כלומר אם נשאו הגדולים בחיי אביהם, ובאו הקטנים לאחר מיתת האב ואמרו: הרי אנו נושאים ונטלים הוצאות הנישואין מן הירושה, כדרך שנשאו הגדולים בחיי האב ממועותיו (גמרא). אין שומעין להם – ליתן להם הוצאות הנישואין מכלל נכסי הירושה, אלא מה שנתן להם אביהם – בחייו, נתן – ואין זה בכלל הירושה.

מן היורשין – כלומר אפילו ראובן הוא אחד מיורשיו, ונמצא כאילו לא יצא מתחת ידו, מכל מקום דבריו קימיין – וזוכה שמעון במה שכתוב בשטר הצוואה (הראב"ה; הרמ"ה; תפארת ישראל); ויש מפרשים: זיכה בה לאחר – זיכה בה השכיב כרע לאחר מחיים, אף על פי שלא נכתב השטר לשם אותו האיש, כגון שכתב על שם ראובן, ואמר לשמעון; וזכה במה שכתוב בשטר זה, בין מן היורשין בין שאינו מן היורשין – כלומר אפילו שמעון אינו מן היורשין, דבריו קימיין – שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים הם (רשב"ם; ועיין 'תוספות יום טוב' שמביא פירוש נוסף של הרמב"ם על פי 'מגיד משנה', הל' זכיהו ט, כח).

י ו ש י

באור משנה ז

הפותב נכסיו לבניו – במפרשים מבואר, שמדובר כאן בכריא שכתב שטר מתנה לבניו על נכסיו, כגון שרצה לישא אשה, וירא היה שמא ישתעבדו נכסיו לאשתו, ויפסידו בניו על ידי זה לאחר מותו, לפיכך כתב להם נכסיו, שיהיו קניינים להם לאחר מותו, ובחיייו היא היא אוכל הפירות (רשב"ם; תפארת ישראל). צריך שיקתב: מהיום ולאחר מיתה – שנוסח זה משמעו: גוף הקרקע יהא קניו להם מהיום, ובפירות יהיו זוכים לאחר מיתה. אבל אם אינו כותב להם "מהיום", נמצא שלא הקנה להם כלום עד לאחר מיתה, ואין מתנה לאחר מיתה, שהרי באותה שעה פקע רשותו מנכסיו, ואין לו חלק בהם שיוכל להקנותם; דבריו רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אינו צריך – לכתוב "מהיום"; ומבואר טעמו בגמרא, לפי שהזמן הכתוב בשטר מוכיח עליו, שמאותו היום קנייה להם המתנה לענין גוף הקרקע, שאם לא כן, למה כתב את הזמן בשטר? והלכה כרבי יוסי. הפותב נכסיו לבנו לאחר מותו – היינו מהיום ולאחר מיתה, האב אינו יכול למכור – את הנכסים מכירה מוחלטת, מפני שהן פתובין לבן – שגוף הנכסים קניו לבן, ואין לאב בהם אלא קנין פירות, והבן אינו יכול למכור – את הנכסים בחיי אביו, מפני שהן פרשות האב – לאכילת הפירות. מכר האב – את הנכסים סתם (רשב"ם), מכורין – הפירות ללוקח, עד שימות – האב; ברם, אם הלוקח

ח הניח פנות גדולות וקטנות – אין הגדולות מתפרנסות על הקטנות, ולא הקטנות נזונות על הגדולות, אלא חולקות בשוה. נשא הגדולות – ישאו הקטנות. ואם אמרו הקטנות: הרי אנו נושאות כדרך שנשאתן אתן – אין שומעין להן. זה חמר בפנות מבפנים, שהקטנות נזונות על הפנים ואין נזונות על הפנות.

פ ר ק ת ש י ע י

א מי שמת והניח פנים ובנות, בזמן שהנכסים מרבים – הפנים יירשו והפנות יזונו; הנכסים מעטין – הפנות יזונו והפנים ישאלו על הפתחים. ארמון אומר: בשביל שאני זכר הפסדתי? אומר רבן גמליאל: רואה אני את דברי ארמון.

ב הניח פנים ובנות ומטומם, בזמן שהנכסים מרבים – הזכרים דוחין אותו אצל הנקבות; הנכסים מעטין – הנקבות דוחות אותו אצל הזכרים. האומר: אם תלד אשתי זכר יטל מנה, ילדה זכר – נוטל מנה; נקבה

פירוש ברטנורא

ח הניח בנות. ולא בנים: שהבנות נזונות מן הבנים. בתנאי כתובה. ואין בנות קטנות נזונות מן הגדולות. דכמוקם שאין בנים יורשים אין הבנות אוכלות בתנאי כתובה, אלא חולקות בשוה וכל אחת נוזנת משלה:

ט א מי שמת. שהנכסים מרובים. כדי שיוזנו הבנים והבנות עד שיבגרו הבנות: שהנכסים מועטין. שאין בהם כשיעור זה: בשביל שאני זכר הפסדתי. בתמיהה. אלא לא אפסיד ונזון כולנו יחד. ואין הלכה בארמון. ועשו אלמנה אצל הבת בנכסים מועטים, כבת אצל האחין, מה בת אצל האחין הבת נזונת והבנים ישאלו על הפתחים, אף אלמנה אצל הבת האלמנה נזונת והבת תשאל על הפתחים:

ב וטומטום. ספק זכר ספק נקבה: הזכרים דוחין אותו אצל הנקבות. דאמרי ליה אייתי ראה דזכר את ושקול: הנקבות דוחות אותו אצל הזכרים. דאמרי ליה אייתי ראה דנקבה את ותזון עמנו: ילדה זכר נוטל מנה. ואע"ג דקיימא לן המזכה לעובר לא קנה, הכא בשכיב מרע שזכה לבנו קנה, שדעתו

משניות מבוארות – קהתי

המשנה באה להשמיענו: בזמן שהנכסים מרובים – שמספיקים הם כדי מזונות הבנות והבנים עד שיבגרו הבנות, הבנים יירשו – את כל הנכסים, כלומר שכל נכסי הירושה יעברו לרשות הבנים, והבנות ייוזנו – על ידי אחיהן, עד שיבגרו או עד שיתארסו. ואין הבנות יכולות לומר לבנים: תנו לנו מהנכסים כדי מזונותינו עד שנבגרו והשאר יהא שלכם, אלא כל הנכסים עומדים ברשות הבנים, והם נותנים מזונות לבנות; הנכסים מעטין – ובזמן שנכסי הירושה מועטים הם, היינו שאין בהם כדי מזונות הבנות והבנים עד שיבגרו הבנות, הפנות יזונו והפנים ישאלו על הפתחים – כלומר שמוציאים מנכסי הירושה כדי מזון הבנות עד שיבגרו, והשאר נותנים לבנים, ולאחר שאכלו הבנים את מה שקיבלו, יחזרו על הפתחים לבקש נדבות. וכן אם אין בנכסי הירושה אלא כדי מזון הבנות בלבד, הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים (עיי' רמב"ם הל' אישות י"ט, י"ז). ארמון אומר: בשביל שאני זכר הפסדתי? – כלומר הלוא כוח הבן יפה מכוח הבת, שהבן יורש והבת אינה יורשת, ומדוע כאן תהא ידו של הבן על התחתונה? האם בשביל שהוא בן וראוי לירש בנכסים מרובים עליו להפסיד את ירושתו בנכסים מועטים? אלא יזונו כולם כאחד. אומר רבן גמליאל: רואה אני את דברי ארמון – נראים לי דבריו של ארמון. מכל מקום אין הלכה כארמון.

באור משנה ב

הניח – האב שמת, פנים ובנות ומטומם – שאין ידוע אם הוא זכר או נקבה, בזמן שהנכסים מרבים, הזכרים דוחין אותו אצל הנקבות – ואינו נוטל עם הבנים חלק בירושה, אלא מקבל מזונות בלבד כמו הבנות, שכן הבנים אומרים לו: הבא ראה שזכר אתה ותיטול עמנו בירושה. הנכסים מעטין – ובזמן שנכסי הירושה הם מועטים, שאינם מספיקים אלא למזונות הבנות, והרי שנינו במשנה הקודמת: הבנות נזונות והבנים שואלים על הפתחים, הנקבות דוחות אותו – את הטומטום, אצל הזכרים – לשאול על הפתחים, שאומרות לו: הבא ראה שנקבה את ותיטול מזונות עמנו. האומר: אם תלד אשתי זכר יטל מנה – שכיב מרע שהיתה אשתו מעוברת, ואמר: אם תלד אשתי זכר, יטול מאה זוז במתנה, ילדה זכר, נוטל מנה – ואף על פי שההלכה היא, שהמזכה לעובר לא קנה, מכל מקום בשכיב מרע זכה העובר, מפני שדעתו של אדם קרובה

באור משנה ח

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא דנה בבנות יורשות שיש ביניהן גדולות וקטנות.

הניח פנות גדולות וקטנות – ולא הניח בנים, שנמצאו הבנות יורשות, אף בהן אין הגדולות מתפרנסות – במלוכשים, על הקטנות – על חשבון הבנות הקטנות, ולא הקטנות נזונות על הגדולות – ואין הבנות הקטנות נוטלות מזונות על חשבון הגדולות, אלא חולקות בשוה – וכל אחת נזונית ומתפרנסת מחלקה. נשא הגדולות – ונטלו הוצאות נישואיהן מן הירושה, קודם שנתחלקה, ישאו הקטנות – ויטלו אף הן את ההוצאות מן הירושה. ואם אמרו הקטנות – לגדולות: הרי אנו נושאות – מן הירושה, כדרך שנשאתן אתן – בחיי אבינו, אין שומעין להן – הכל כמו בדין הבנים (במשנה הקודמת). זה חמר בפנות מבפנים – בדבר זה יש בירושת הבנות חומרה שאינה בירושת הבנים, שהפנות נזונות על הפנים – שאם יורשים הבנים, ויש עמהם גם בנות, הבנות נזונות מנכסי הירושה, על פי תנאי הכתובה, עד שיבגרו או עד שיתארסו (כתובות ד, יא); ואין נזונות על הפנות – שאם הניח בנות בלבד, אין הן נזונות מן הירושה, אלא חולקות בשוה, וכל אחת נזונית מחלקה.

שבת קודש

באור משנה א

משנתנו שניה כולה במסכת כתובות (יג, ג), והיא דנה בחביעותיהם של בנים ובנות לגבי נכסי הירושה, שכן הבנים באים לזכות בירושה מדין תורה, והבנות תובעות מזונות מתנאי הכתובה.

מי שמת והניח פנים ובנות – ובאים הבנים לחלוק בנכסי הירושה, והבנות תובעות מזונות, בזמן שהנכסים מרבים – שנכסי הירושה שנפלו להם מאביהם מרובים הם, הפנים יירשו והפנות יזונו – כפי שהם זכאים בנכסי אביהם. בגמרא שואלים: "זכמה מרובין?" ומסיקים: "כל שיוזנו מהן אלו ואלו עד שיבגרו", כלומר ש"מרובים" היינו שהנכסים מספיקים כדי מזונות הבנות והבנים עד שיבגרו הבנות. מכאן, שלא באה משנתנו ללמד בנכסים מרובים שיש בהם כדי מזון לבנות וירושה לבנים, שהבנים יירשו והבנות יזונו, שהרי הלכה זו ידועה היא, שהבנים יורשים מדין התורה, והבנות נזונות מתנאי הכתובה על פי תקנת חכמים, כמו ששינו (כתובות ד, יא), אלא

מֵאֲתִים, יְלֵדָה נִקְבָּה – נוֹטְלָת מֵאֲתִים; אִם זָכַר מְנָה, אִם נִקְבָּה מֵאֲתִים, וְיֵלְדָה זָכַר וְנִקְבָּה – הַזָּכֵר נוֹטֵל מְנָה, וְהַנִּקְבָּה נוֹטְלָת מֵאֲתִים; יְלֵדָה טְמוּמָה – אֵינוֹ נוֹטֵל; אִם אָמַר: כָּל מֵה שֶׁתֵּלֵד אֶשְׁתִּי יֹאֵל – הָרִי זֶה יֹאֵל. וְאִם אֵין שָׁם יוֹרֵשׁ אֶלָּא הוּא – יוֹרֵשׁ אֶת הַכֹּל.

פירוש ברטנורא

של אדם קרובה אצל בנו: ילדה זכר ונקבה. תאומים יחד: ילדה טומטום אינו נוטל. האי מתניתין אדחיא לה, והלכתא שטומטום נוטל כפחות שבשניהם: יורש את הכל. דלא תימא בריה בפני עצמה הוא ולא בר ירושה הוא, קמשמע לן:

משניות מבוארות – קהתי

“תפארת ישראל”. יְלֵדָה טְמוּמָה, אֵינוֹ נוֹטֵל – בגמרא מבואר, שמשנתנו היא כדעת רבן שמעון בן גמליאל הסובר, שטומטום אינו לא זכר ולא נקבה, אלא בריה בפני עצמה, הלכך אינו נוטל כלום; אבל אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אלא כחכמים הסוברים, שטומטום הוא ספק זכר ספק נקבה, ולפיכך הוא נוטל כפחות שבשניהם, היינו מאה זוז. אִם אָמַר: כָּל מֵה שֶׁתֵּלֵד אֶשְׁתִּי יֹאֵל – וילדה טומטום, הָרִי זֶה יֹאֵל – ואין אומרים, שלולד כזה לא נתכוון. וְאִם אֵין שָׁם יוֹרֵשׁ אֶלָּא הוּא – הטומטום, יוֹרֵשׁ אֶת הַכֹּל – שאף הטומטום נחשב כזרעו ובר ירושה הוא.

אצל בנו, והוא רוצה באמת שיקנה, ותיקנו חכמים שיהא תוקף לדבריו כדי שלא תיטרף דעתו עליו (ענין “תוספות יום טוב” ו”תפארת ישראל”, שיש מפרשים משנתנו אפילו בבריא); נִקְבָּה מֵאֲתִים – האומר: אם תלד אשתי נקבה תיטול מאתיים; יְלֵדָה נִקְבָּה, נוֹטְלָת מֵאֲתִים – בגמרא מבואר, שמשנתנו נקטה בנקבה “מאתיים” (ולא “מאה” כמו ב101). שהואיל ונקבה אינה יכולה לחזור אחר מזונותיה כזכר, רגיל האב לזכות לה יותר (גמרא). אִם זָכַר מְנָה, אִם נִקְבָּה מֵאֲתִים – האומר: אם תלד אשתי זכר יטול מנה, ואם תלד נקבה תיטול מאתיים, וְיֵלְדָה זָכַר וְנִקְבָּה – תאומים, הַזָּכֵר נוֹטֵל מְנָה, וְהַנִּקְבָּה נוֹטְלָת מֵאֲתִים – אף על פי שלא התנה אלא על כל אחד לבד (הוא”ש);

אגרות קודש

ב”ה, ט’ אדר ב’, תשי”ד
ברוקלין.

ברכה ושלוש!

נבהלתי להידיעה אשר מצב בריאותה אינו כדבעי זה משך שבועות. ותקותי שלעת קבלת מכתבי זה כבר הוטב מצבה ותוכל להודיע עדיי בעצמה, כי הרי בכל עניני מצות, מצוה בו יותר מבשלוחו, והיות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא.

האמונה הפשוטה דכל איש ואשה הישראלים מכריחה להאמין גם כן אשר רק הקב”ה הוא בעל הבית היחידי של כל העולם ומלואו אשר גם עולם הזה הגשמי ואיש ואשה הפרטיים בכלל זה, וכיון שהשי”ת הוא עצם הטוב בודאי רוצה לתת אך טוב וחסד לכל אחד ואחת, אשר בריאות הגוף הוא אחד העיקרים בזה, וכמבואר ברמב”ם הלכות דיעות סוף פרק ג’ וריש פרק ד’. וידועה ג”כ תורת הבעש”ט על הפסוק כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וגו’ עזב תעזב עמו, ונתבאר במאמר די”ד שבט תשי”ג.

וכשמרגישים (לא רק יודעים) את כל הני”ל במילא נחדרת הנפש בשקט פנימי המביא אחריו הטבה מיידית בבריאות ורפואה קרובה. והשי”ת יצלחה לבשר טוב בכל הני”ל, ויה”ר שיהי זה בהקדים האפשרי.

המחכה לבשו”ט.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

דף יא ע"ב: 'בַּיָּמִים הָהֵם וּמִרְדְּכֵי יֵשֶׁב בְּשַׁעַר הַמְּלָךְ קִצְפָה בְּנֵתָן וְתַרְשֵׁי. אָמַר רַבִּי חֵיִיא בְּרַ אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רְצוֹנָם לַהֲרוֹג אֶת הַמֶּלֶךְ, הִיָּה בְּהַשְׁגָּחָה מִשְׁמַיִם, שִׁיבִיא לְהַצִּיל יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי מִרְדְּכֵי הַצְּדִיק. וּמִצִּיּוֹן שֶׁהִקְצִיף הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אָדוֹן עַל עַבְדָּיו, שְׁפָרְעָה כַּעֵס עַל שֶׁר הַמְשַׁקִּים וְשֶׁר הָאוֹפִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (בְּרַאשִׁית מ ב) 'וַיִּקְצֹף פָּרְעָה עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו' וְגו', כְּדֵי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן צְדִיק, וּמִנּוּ - מִי הוּא, יוֹסֵף, שִׁיצָא עַל יְדֵיהֶם מִבֵּית הַסּוּהָר, שֶׁנֶּאֱמָר בְּדַבְרֵי שֶׁר הַמְשַׁקִּים לְפָרְעָה (בְּרַאשִׁית מ א יב), 'וַיִּשָּׂם אֶתְנֵן נֶעַר עַבְדֵי וְגו' וַיִּפְתָּר לָנוּ אֶת חֲלָמֵינוּ, וְאֵז צִוָּה פָּרְעָה לְהַבִּיאוּ שִׁיפְתוֹר אֶת חֲלוֹמוֹ. וְכֹאן מִצִּיּוֹן שֶׁהִקְצִיף ה' עַבְדָּיִם עַל אֲדוֹנֵיהֶן, שֶׁעָלָה בְּלִבּ בְּגַתָּן וְתַרֵּשׁ לַהֲמִיַּת אֶת הַמֶּלֶךְ, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נֶס לְצְדִיק, וּמִנּוּ, מִרְדְּכֵי, דְּכָתִיב 'וַיִּזְדַּע הַדָּבָר לְמִרְדְּכֵי' וְגו', וְהִיָּינוּ שֶׁהִצִּיל אֶת הַמֶּלֶךְ, וְעַל יְדֵי כֶךְ הַגְּדִילוֹ הַמֶּלֶךְ, וּבֵאֵה יִשׁוּעָה לְיִשְׂרָאֵל עַל יָדוֹ.

ביאור המעשה של בגתן ותרש: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּנֵתָן וְתַרְשֵׁי שוּמְרֵי הַסֶּף בְּבֵית הַמֶּלֶךְ, שְׁנֵי מַרְסִיִּים הָיוּ, וְהָיוּ מִסְפְּרֵינָן זֶה עִם זֶה בְּלִשׁוֹן מְטוֹרִסִי. וְלֹא נִזְהָרוּ לְהַסְתִּיר דְּבָרֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁבְּבֵית הַמֶּלֶךְ לֹא יָדַע אִישׁ שֶׁפָּה זֶה, וְאוֹמְרִים זֶה לְזֶה, מִיּוֹם שֶׁבָּאתָ זֶה [אֶסְתֵּר] לְבֵית הַמֶּלֶךְ, לֹא רָאִינוּ שִׁינָה בְּעֵינֵינוּ, שֶׁמְרֹב חֲבִיבוּתָהּ הִיָּה הַמֶּלֶךְ מִצִּוֵּי אֶצְלָה הַרְבֵּה, וְהִיָּה צְמָא לְשִׁתוֹת, וְהָיוּ צְרִיכִים לְהִיּוֹת נְעוּרִים כָּל הַלַּיְלָה לְהַבִּיא לּוֹ מִשְׁקָה בְּכָל עֵת, לְכֵן אִמְרוּ, בֹּא וְנִמְטִיל אֲרָם בְּסִפְּלֵי שִׁתוֹת הַמֶּלֶךְ, כְּדֵי שְׁיִמּוּתוֹ. וְהָיוּ לֹא הָיוּ יוֹדְעִין כִּי מִרְדְּכֵי מִיּוֹשְׁבֵי הַסְּנֵהדְרִין בְּלִשְׁבֶּת הַנְּזוּיָת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה, וְהָיָה יוֹדְעַ בְּשָׁבָעִים לְשׁוֹן, וּבְכָלֵם לְשׁוֹן טוֹרִסִי, וְהָבִין אֶת דְּבָרֵיהֶם. אָמַר לוֹ [אֶסְתֵּר] מִהֶם לְחַבְרֹן, וְהָלָא אֵין מְשֻׁמְרֵי וּמְשֻׁמְרֵי שְׁוָה - אֵין מְלֹאכְתָנוּ שׁוּה, שֶׁאַתָּה מְמוֹנָה עַל עֲבוּדָה אַחַת וְאֵין עַל עֲבוּדָה אַחֶרָת, וְאֵין נוֹכַל לַעֲשׂוֹת זֹאת. אָמַר לוֹ חֲבִירוֹ, אֲנִי אֲשַׁמּוֹר וְאֶעֱבֹד גַּם בְּמְשֻׁמְרֵי וְגַם בְּמְשֻׁמְרֵי, וְכִשְׁנֵיהֶם יַחַד בְּעֲבוּדָה אַחַת נוֹכַל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר. מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: וְהִיָּינוּ - מוֹבֵן לְפִי זֶה, מִה דְּכָתִיב 'וַיִּבְקֹשׁ הַדָּבָר וַיִּמְצָא, שֶׁמִּצְאוּ שְׁלֹא נִמְצָאוּ בְּמְשֻׁמְרֵי, וְלִכֵּן חֲשָׁדוֹ בֵּהֶם וְנִתְגַּלָּה הַדָּבָר.

'אֶחָר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גְּדַל הַמְּלָךְ אַחְשׁוּרוּשׁ אֶת הַמֶּן. מְבַרְרָת הַגְּמָרָא: (אֶחָר מֵאֵי) [מֵאֵי אֶחָר] - מִזְדוּע הוֹדַגְשׁ שֶׁגְּדוּלַת הַמֶּן הִיָּתָה אֶחָר מִעֲשֵׂה בְּגַתָּן וְתַרֵּשׁ. אָמַר רַבָּא, לְלַמַּד שֶׁעָלָה הַמֶּן הַרְשַׁע לְגְדוּלָה רַק אֶחָר שֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רְפוּאָה לְמַכָּה, שֶׁמִּעֲשֵׂה בְּגַתָּן וְתַרֵּשׁ הִבִּיא לְגְדוּלַת מִרְדְּכֵי, שֶׁהִבִּיא לְבִיטוּל הַגְּזִירָה. וְכִדְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, אֵין תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַכָּה אֶת יִשְׂרָאֵל אֲלָא אִם בֶּן בּוֹרָא לְהֶם רְפוּאָה תַּחֲלִילָה, שֶׁנֶּאֱמָר (הוֹשֵׁעַ ז א) 'בְּרַפְּאֵי לְיִשְׂרָאֵל וְנִגְלָה עוֹן אֲפָרַיִם'. וְדַרְשׁ, שֶׁרַק אֶחָר שְׁבוּרָא רְפוּאָה לְיִשְׂרָאֵל 'נִגְלָה עוֹן אֲפָרַיִם' עַל יְדֵי שֶׁמִּבִּיא עֲלֵיהֶם מַכָּה. אָבָל אֶצֶל אוֹמוֹת הָעוֹלָם אֵינוּ בֶּן, אֲלָא מַכָּה אוֹתָן תַּחֲלִילָה, וְאֶחָר כְּךָ בּוֹרָא לְהֶם רְפוּאָה, שֶׁנֶּאֱמָר (ישעיה יט כב) 'וְנִגְלָה ה' אֶת מִצְרַיִם נִגְף וְרְפוּאָה, וְהִיָּינוּ שֶׁתַּחֲלִילָה מַכָּה אוֹתָם, וְאֶחָר כֶּךְ כְּשִׁחְזוּרִים בְּתִשׁוּבָה בּוֹרָא רְפוּאָתָם.

שֶׁכַּעֵס הַמֶּן עַל מִרְדְּכֵי שֶׁלֹּא הִשְׁתַּחֲוָה לוֹ, נֹאמַר 'וַיִּכּוּ בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בְּמִרְדְּכֵי לְכַדּוֹ כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֶת עִם מִרְדְּכֵי'. אָמַר רַבָּא, בְּתַחֲלִילָה חֲשַׁב הַמֶּן לְנִקּוּם 'בְּמִרְדְּכֵי לְכַדּוֹ', וְלְבִסּוּף חֲשַׁב לְנִקּוּם בְּעֵם מִרְדְּכֵי, וּמִנּוּ, רַבָּנָן - הַחֲכָמִים חֲבָרֵי מִרְדְּכֵי, לְבִסּוּף לֹא נָחָה דַעְתּוֹ, וְהַחֲלִיט לְנִקּוּם בְּכָל הַיְּהוּדִים.

'הַפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל'. יֵשׁ לְבֹאֵר אֶת כָּפַל הַלְשׁוֹן 'הַפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל', הַלֵּא דִי לּוּמַר 'הַפִּיל גּוֹרֵל'. תֵּנָא בְּרִייתָא, בִּיּוֹן שְׂרָאָה הַמֶּן שֶׁנֶּפֶל פּוֹר בְּחִדְשׁ אֲדָר, שְׁמַח שְׁמַחָה גְּדוּלָתָהּ, אָמַר נֶפֶל לִי פּוֹר בִּיחָד [חודש] שְׁמַח בּוֹ מְשָׁה, וְחֲשַׁב שְׂוָה זְמַן פּוֹרְעֵנוֹת לְיִשְׂרָאֵל וּצְלִיחַ בְּמִזְמִיתוֹ, וְהוּא הַגּוֹרֵל הִיָּינוּ שֶׁשְׂמַח בְּדַעְתּוֹ עַל גּוֹרֵל זֶה. מוֹסִיפָה הַבְּרִייתָא: וְלֹא תֵּיָה הַמֶּן יוֹדְעַ שֶׁשְׁבָעָה בְּאֲדָר מֵת מְשָׁה, וְגַם בְּשָׁבָעָה בְּאֲדָר נוֹלַד מְשָׁה, כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ מְשָׁה בְּיוֹם מוֹתוֹ (דְּבָרִים ל א ב) 'בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הָיוֹם', שְׁבִיּוֹם זֶה מְלֹא לוֹ מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה מִיּוֹם לְיוֹם, וְכִיּוֹן שֶׁהוּא גַם זְמַן לִידָתוֹ, מֵתַבְטֵלַת הַשְּׁפַעַת מִיתָתוֹ שֶׁהִיא סִימָן רַע לְיִשְׂרָאֵל.

אֲדוֹן עַל עַבְדָּיו - 'וַיִּקְצֹף פָּרְעָה עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו'. לְשׁוֹן מְטוֹרִסִי - שֶׁמִּקּוּם. לֹא רָאִינוּ שִׁינָה - מִתּוֹךְ שֶׁהִיָּתָה חֲבִיבָה עֲלָיו הִיָּה מְרַבָּה בְּתַשְׁמִישׁ, וְצִמָּא לְשִׁתוֹת. מְשֻׁמְרֵי וּמְשֻׁמְרֵי - אֶתָּה מְמוֹנָה עַל עֲבוּדָה אַחַת, וְאֵין מְמוֹנָה עַל עֲבוּדָה אַחֶרָת. הִכִּי גְרַסִינָן: אֶחָר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גְּדַל הַמֶּלֶךְ [אַחְשׁוּרוּשׁ] אֶת הַמֶּן וְגו' - בְּתַר בְּגַתָּן וְתַרֵּשׁ כְּתִיב. וְקֹא בְּעֵי תְלַמוּדָא: אֶחָר מֵאֵי - מִה הַעִיד עֲלָיו הַכְּתוּב שֶׁלֹּא גִידְלוּ עַד שֶׁבֵּא מִעֲשֵׂה הַזֶּה. אֶחָר שֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רְפוּאָה לְמַכָּה - הַעֲתִידָה לְבֹא לְאַחַר זְמַן. בְּרַפְּאֵי לְיִשְׂרָאֵל - וְאַחַר כֶּךְ נִגְלָה עוֹן אֲפָרַיִם, עַל יְדֵי מַכָּה שֶׁאֵין מִבִּיא עֲלֵיהֶן. הַפִּיל פּוֹר - וְמִהוּ פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל. מִיּוֹם לְיוֹם, בְּאִיזוֹ יוֹם יִפּוֹל הַגּוֹרֵל. וְכֵן מְחוּדָשׁ לְחֻדוֹשׁ, וְהַגּוֹרֵל שֶׁל כּוֹלֵן הַטִּיל בְּיוֹם אֶחָד, וְנִפְל לוֹ הַגּוֹרֵל עַל [אַחַד]. בְּשָׁבָעָה בְּאֲדָר מֵת מְשָׁה - שֶׁנֶּאֱמָר 'וְהַעֵם עֲלוּ מִן הַיַּרְדֵּן בְּעֶשְׂרֵי לְחֻדוֹשׁ הָרֵאשׁוֹן' (יְהוֹשׁוּעַ ד). צֹא מִהֶם לְמִפְרַע שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּאֲבָלוֹ שֶׁל מְשָׁה, וְשִׁלְשָׁה יָמִים שֶׁהִכִּינוּ לְהֶם צִידָה, שֶׁנֶּאֱמָר 'הִכִּינוּ לְכֶם צִידָה כִּי בְּעוֹד שְׁלֹשָׁה יָמִים אַתֶּם עוֹבְרִים וְגו'' (שֶׁם א) הִרִי בְּשָׁבָעָה בְּאֲדָר מֵת מְשָׁה. וְכִשְׁבָעָה בְּאֲדָר נוֹלַד - דְּכָתִיב "בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הָיוֹם" (דְּבָרִים ל א):

47 מְנַחֵם אֶבְרָם וְיִצְחָק בּוֹ – שעל ידי תלישת האבר נעשתה הבהמה
 48 טריפה. מֵר – רבי יוחנן] סָבַר, בְּהֵמָה בְּתִיבָה לְאֶבְרָם אֵינָה עוֹמְדָת,
 49 ואיסור אבר מן החי אף הוא חל עם תלישתו מן הבהמה, וממילא
 50 איסור אֶבְרָם וְאִיסוּר מְרָפָה בְּהַי הַרְדִי קָאָתָהּ, ולפיכך חייב שתיים.
 51 וְמֵר – ריש לקיש] סָבַר, בְּהֵמָה בְּתִיבָה לְאֶבְרָם עוֹמְדָת, ונמצא
 52 שאיסור אבר חל בשעת הלידה, ואיסור טריפה חל רק לאחר מכן,
 53 בשעה שתלש את האבר, וְלֹא אֵתִי אִיסוּר מְרָפָה חֵייל אִיסוּר אֶבְרָם,
 54 ולפיכך אינו חייב אלא משום איסור אבר מן החי שחל בראשונה.
 55 הגמרא ממשיכה לדון בענין איסור אבר מן החי: אִמְר רַבִּי חֵייל פֶּר
 56 אֶבְרָם אִמְר רַבִּי יוֹחָנָן, אֶבְרָם חֲלָב מִן הַחַי מִן הַמְרָפָה – תלש חלב
 57 מבהמה טריפה בעודה חיה, חייב שתיים. ואף שיש כאן שלשה
 58 איסורים, אבר מן החי וחלב וטריפה, אינו לוקח אלא שתיים, ולהלן
 59 תבאר הגמרא על איזה מזהן הוא פטור. אִמְר לִיָּה רַבִּי אִמִּי לְרַבִּי
 60 חֵייל, וְלִיָּמָא מֵר חֵייל שְׁלֵשׁ, שְׁאֵינִי אִמְר בִּשְׁם רַבִּי יוֹחָנָן, שחייב
 61 שְׁלֵשׁ. אומרת הגמרא: אִיתְּמַר נָמוּ – גם בבית המדרש שנו שמועה
 62 זו כדעת רבי אמי, שכן אִמְר רַבִּי אֶבְרָם וְאִמְר רַבִּי יוֹחָנָן, אֶבְרָם חֲלָב
 63 מִן הַחַי מִן הַמְרָפָה חֵייל שְׁלֵשׁ.
 64 שואלת הגמרא: בְּמָא קְמִפְלְגִי – באיזו סברא נחלקו. מבארת
 65 הגמרא: בְּגוֹן שְׁנַמְרָפָה עִם יִצְאֵת רִיפָה – בשולדה, ובכך נחלקו,
 66 מָאן דְּאִמְר וְרַבִּי אִמִּי שחייב שְׁלֵשׁ, קְסָבַר, בְּהֵמָה בְּתִיבָה לְאֶבְרָם
 67 עוֹמְדָת, ונמצא דְּאִיסוּר חֲלָב וְאִיסוּר אֶבְרָם וְאִיסוּר מְרָפָה בְּהַי הַרְדִי
 68 קָאָתוּ – כולם חלים יחד בשעת הלידה, ולכן חייב שלש. וְמָאן
 69 דְּאִמְר שחייב שתיים, קְסָבַר, בְּהֵמָה בְּתִיבָה לֹא לְאֶבְרָם עוֹמְדָת,
 70 וְאִיסוּר חֲלָב וְאִיסוּר מְרָפָה אִיכָא, שהם חלים בשעת הלידה, אבל
 71 אִיסוּר אֶבְרָם אינו חל בשעת הלידה, אלא בשעה שמפרישו
 72 מהבהמה, ובשעה זו לֹא אֵתִי חֵייל, ואינו יכול להתחייב עליו,
 73 משום שאין איסור חל על איסור.
 74 ביאור נוסף: וְאִי בְּעֵית אִיכָא, דְּבִלְיָ עֲלִמָא סוּבְרִים, בְּהֵמָה בְּתִיבָה
 75 לֹא לְאֶבְרָם עוֹמְדָת, וְכַמִּיתִי – באם יבוא] אִיסוּר אֶבְרָם המאוחר,
 76 וְחֵייל – ויחול] אִיסוּר חֲלָב וְאִיסוּר מְרָפָה שְׁקֵדְמוּ בשעת הלידה,
 77 קָא מִפְּלְגִי, מֵר – רבי אמי] סָבַר, אֵתִי חֵייל – איסור אבר חל עליהם,
 78 וְמֵר – רבי חייא בר אבא] סָבַר, לֹא אֵתִי חֵייל, משום שאין איסור
 79 חל על איסור.
 80 ביאור נוסף במחלוקת: וְאִי בְּעֵית אִיכָא, דְּבִלְיָ עֲלִמָא סוּבְרִים בְּהֵמָה
 81 בְּתִיבָה לְאֶבְרָם עוֹמְדָת, וחל עליה איסור אבר ואיסור חלב בלידתה,
 82 וְכַגוֹן שְׁנַמְרָפָה לְאַחַר מְכָאן – לאחר הלידה. וְכַמִּיתִי אִיסוּר מְרָפָה
 83 מִחֵיל אִיסוּר אֶבְרָם קָא מִפְּלְגִי, מֵר – רבי אמי] סָבַר אֵתִי חֵייל – חל
 84 איסור טריפה, מִיָּד דְּהוּהוּ אַחֲלָב – שיש לדמות זאת למה שחל
 85 איסור טריפה על איסור חלב. דְּאִמְר מֵר – שהרי אמר רבא בזבחים
 86 (ע). הַתּוֹרָה אִמְרָה יִבֵּא אִיסוּר נִבְלָה יְחוּל עַל אִיסוּר חֲלָב, וְיִבֵּא אִיסוּר
 87 מְרָפָה יְחוּל עַל אִיסוּר חֲלָב, וְסוּבַר רַבִּי יוֹחָנָן שִׁישׁ לְלַמּוּד מִשָּׁם,
 88 שְׁכַשְׁם שְׁאִיסוּר טְרִיפָה חֵיל עַל אִיסוּר חֲלָב, כִּךְ הוּא חֵיל עַל אִיסוּר
 89 אבר מן החי, ולפיכך חייב שלש. וְאִדְךָ – רבי חייא שאמר שחייב
 90 רק שתיים סובר, אַחֲלָב הוּא (דְּחֵייל) – רק בחלב שמענו
 91 שאיסור טריפה חל עליו, משום דְּהוּתֵר

1 אֶבְרָם אֶבְרָם מִן הַחַי מִן הַבְּהֵמָה שֶׁנִּעְשְׂתָה מְרָפָה בְּחֵייל, רַבִּי יוֹחָנָן אִמְר
 2 חֵייל שְׁתֵּימָם, משום אבר מן החי ומשום טריפה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ
 3 אִמְר אֵינִי חֵייל אֶלָּא אַחַת. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: פְּשִׁלְמָא לְרַבִּי יוֹחָנָן יִנְחָא
 4 שְׁחֵייל שְׁתֵּימָם, אֶלָּא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ, קִישָׁא מְדוּעַ חֵייל רַק
 5 אַחַת, הָרִי בְּאִוּפֵן זֶה גַּם לְדַעְתּוֹ צָרִיךְ לְהַתְחַיֵּב שְׁתֵּימָם, שְׁהָרִי אבר
 6 מן החי וטריפה נלמדים משני פסוקים לדברי הכל, כמו שנתבאר
 7 לעיל. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִמְר רַבִּי יוֹסֵף, לֹא קִישָׁא, כָּאֵן בְּבִהֵמָה אַחַת
 8 שְׁהִיא טְרִיפָה, וְאִבְל מִמְנָה אבר בעודה חיה, כָּאֵן בְּשְׁתֵּי בְּהֵמוֹת –
 9 שְׁהִיוּ לִפְנֵי שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, אַחַת כְּשֶׁרָה וְאַחַת טְרִיפָה, וְאִבְל אבר מן
 10 הַחַי מִהַכְּשֶׁרָה, וְבִשְׁר מִהַטְרִיפָה.

11 מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: בְּשְׁתֵּי בְּהֵמוֹת מִיְחֵייל שְׁתֵּימָם לְדַבְרֵי הַכֹּל, שְׁהָרִי
 12 עֵבֶר עַל שְׁנֵי לְאוּיָן, בְּבִהֵמָה אַחַת פְּלִיגִי רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לִקְיִשׁ.
 13 שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: בְּבִהֵמָה אַחַת בְּמָא פְּלִיגִי – באיזה סברא נחלקו,
 14 וְמָה טַעְמּוֹ שֶׁל רִישׁ לִקְיִשׁ שֶׁאִמְר שֶׁאִינוֹ חֵייל אֶלָּא אַחַת הָרִי שֶׁ
 15 כָּאֵן שְׁנֵי לְאוּיָן. מִשְׁבִּיהַ הַגְּמָרָא: אִמְר אִמִּי, בְּגוֹן שְׁנַמְרָפָה –
 16 שֶׁנִּעְשְׂתָה הַבְּהֵמָה טְרִיפָה, עִם יִצְאֵת רִיפָה – בזמן שיצא רובה
 17 וְנִלְדָה. מֵר – רבי יוחנן] סָבַר, בְּהֵמָה בְּתִיבָה – בעודה חיה ושלמה,
 18 לְנִתְחָה לְאֶבְרָם הִיא עוֹמְדָת, ולפיכך יש לכל אבר ואבר שבה שם
 19 אבר בפני עצמו עוד בחייה, וחל עליה איסור אבר מן החי בעודה
 20 שלימה, וְכַאֵן שֶׁנִּטְרַפָה בְּשַׁעַת לִידְתָּהּ, אִיסוּר מְרָפָה וְאִיסוּר אֶבְרָם
 21 בְּהַי הַרְדִי קָאָתוּ – באו עליה בבת אחת, ולפיכך חייב שתיים. וְמֵר
 22 – ריש לקיש] סָבַר, בְּהֵמָה בְּתִיבָה לֹא לְאֶבְרָם עוֹמְדָת – אינה עומדת
 23 לְנִתְחָה לְאֶבְרָם עַד שֶׁתִּשְׁחַט, וְלֹא הִיא עֵלִיא אִיסוּר אבר מן החי
 24 עַד שִׁיפְרִישׁוּ אבר מן הבהמה, ואילו איסור טריפה חל עליה כבר
 25 בשעה שנולדה, וְלֹא אֵתִי וְלֹא בֵּאן אִיסוּר אֶבְרָם וְחֵייל אִיסוּר – על
 26 אִיסוּר מְרָפָה, שאין איסור חל על איסור, ולכן אינו חייב אלא
 27 משום טריפה.

28 הַגְּמָרָא מְבִיאָה עוֹד שְׁלֹשָׁה תִירוּצִים עַל הַקּוּשִׁיא עַל רִישׁ לִקְיִשׁ:
 29 וְאִיבְעֵית אִיכָא, דְּבִלְיָ עֲלִמָא – בין רבי יוחנן ובין ריש לקיש, שניהם
 30 סוּבְרִים, בְּהֵמָה בְּתִיבָה לֹא לְאֶבְרָם עוֹמְדָת, ומאחר שנטרפה בשעת
 31 לִידְתָּהּ, נִמְצְא אִיסוּר טְרִיפָה קִדָּם לְאִיסוּר אבר מן החי. וְכַמִּיתִי
 32 אִיסוּר אֶבְרָם מִחֵיל אִיסוּר מְרָפָה קָא מִפְּלְגִי – ונחלקו אם יכול לבוא
 33 אִיסוּר אבר מן החי ולחול על איסור טריפה. מֵר – רבי יוחנן] סָבַר,
 34 אֵתִי אִיסוּר אֶבְרָם מן החי וְחֵייל אִיסוּר מְרָפָה, מִפְּנֵי שֶׁאִיסוּר אבר מן
 35 הַחַי הוּא אִיסוּר מוֹסִיף, שְׁהוּא נוֹדָה גַּם בְּבִנְיָ נֵת, וְמֵר – ריש לקיש]
 36 סָבַר, לֹא אֵתִי אִיסוּר אֶבְרָם חֵייל אִיסוּר מְרָפָה, סוּבַר שֶׁאֵין אִיסוּר
 37 חל על איסור אפילו כשהוא מוסיף.

38 תִירוּץ נוסף: אִיבְעֵית אִיכָא, דְּבִלְיָ עֲלִמָא בְּהֵמָה בְּתִיבָה לְאֶבְרָם
 39 עוֹמְדָת, ואיסור אבר מן החי חל בשעת הלידה. וְכַגוֹן שְׁנַמְרָפָה
 40 לְאַחַר מְכָאן – לאחר הלידה. וְכַמִּיתִי אִיסוּר מְרָפָה חֵייל אִיסוּר אֶבְרָם
 41 קָא מִפְּלְגִי – ונחלקו אם יכול לבוא איסור טריפה ולחול על איסור
 42 אבר מן החי. מֵר – רבי יוחנן] סָבַר, אֵתִי – בא איסור טריפה וְחֵייל
 43 עַל אִיסוּר אבר מן החי, כִּי לְדַעְתּוֹ אִיסוּר חֵיל עַל אִיסוּר. וְמֵר – ריש
 44 לִקְיִשׁ סָבַר, לֹא אֵתִי אִיסוּר טְרִיפָה וְחֵייל עַל אִיסוּר אבר מן החי,
 45 לְפִי שֶׁאֵין אִיסוּר חֵיל עַל אִיסוּר.
 46 תִירוּץ נוסף: רַבָּא אִמְר, רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לִקְיִשׁ נִחְלְקוּ בְּכַגוֹן שְׁתֵּלֵשׁ

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אדר ב', תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... הנחתי לקרות בסיום מכתבו אודות התעסקותו בלימודים בלימודים עם התלמידים הגדולים והקטנים. ובדאי תקוים הבטחת רבינו הזקן בפירושו על הפסוק וצדקה תרומם גוי שנעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה, שהפירוש בזה הוא אלף ממש, ובמילא בהענינים שלומד לעצמו ומתפלל ומתבונן קודם התפלה ובשעת התפלה ולאחר – יהי זה בהצלחה אלף פעמים ככה.

ברכה שבקרוב ממש ימצא זיווג המתאים לפניו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

חולין. פרק שביעי – גיד הנשה דף קג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קפא רש"י

1 הכי גרסינן: אבל אבר מן החי מן הטרפה רבי יוחנן אמר חייב שנים בו' –
 2 בהמה טרפה מחיים, ואכל ממנה אבר בחייה. לריש לקיש קשיא – דהא אפילו
 3 לדידיה מתיי קראי נפקי, ולחייב תרתין בשתי בהמות – אבר מן החי מזו, ובשר
 4 טרפה מזו. חייב שנים – ואף על גב דבחדא אכילה ובחד התראה אכלינהו, דהא

5 תרי לאי איכא. כבהמה אחת – טרפה
 6 שאכל ממנה אבר מן החי פליגי, ובמפרש
 7 ואזיל. במאי פליגי – אמאי פטור, והא תרי
 8 לאוי נינהו? עם יציאת רובה – בהולדה
 9 נטרפה. לאברים עומדת – ובשעה שנוגדה
 10 חל עליה שם איסור אבר ואיסור טרפה. לאו
 11 לאברים עומדת – ולא היה עליה איסור
 12 אבר עד שהפרישו ממנה, והיה כבר טרפה
 13 היא. ואין איסור חל על איסור. אבל בשתי
 14 בהמות ליכא למימר הכי, דזו משום טרפה
 15 חזו משום אבר של כשרה, ואין כאן איסור
 16 חל על איסור. דבולי עלמא לאו לאברים
 17 עומדת – ובזין דבשעת לידתה נטרפה –
 18 איסור טרפה קדים. ובמתיי איסור אבר –
 19 כשתחבו והייל אטרפה קא מפילגי. מד כבר
 20 – חייל, שכן איסורו נוהג בבני נח. ומר סבר:
 21 לא חייל. ואי בעית אימא דבולי עלמא
 22 לאברים עומדת – ואיסור אבר קדים. ובזין
 23 שנטרפה לאחר מבאן – ורבי יוחנן סבר:
 24 איסור חל על איסור, ואתי איסור טרפה
 25 החייל איסור אבר מחיים. וריש לקיש סבר:
 26 אין איסור טרפה חל על הבהמה, עד
 27 שתשחט. דאיסור מיתלא תלי וקאי, וכי פקע
 28 איסור חיות אתי איסור טרפה החייל. כגון
 29 שתלש בו' – כגון חתר גרליה מן הארובות
 30 ולמעלה. רבי יוחנן סבר: מתחלה לאו
 31 לאברים עומדת, וכשתחבן – חלו שניהן.
 32 וריש לקיש סבר: מעיקרא הוה זה איסור
 33 אבר. חייב שנים – ואף על גב דאיכא
 34 תלתא איסורי: אבר, וחלב, וטרפה – אין
 35 לוקה אלא שנים. ולקמן מפרש אדי מניייהו
 36 קא פטר ליה. אמר ליה רבי אמי – לרבי
 37 חייא בר אבא: לימא מר שלש, שהרי אני
 38 אומר משמו של רבי יוחנן שחייב שלש
 39 איתמר נמי – כרבי אמי, כשנוגדה חל
 40 איסור חלב, דהא חלב השליל מותר, דכתיב
 41 "כל בבהמה תאכלו", ואמרין (חולין טז, א):
 42 לרבות את הולד, דכתיב "כל". ומאן דאמר
 43 שנים קסבר לאו לאברים עומדת –
 44 ואיסור טרפה וחלב חלו בעת לידתה, אבל
 45 איסור אבר לא בא עד יום שהופרש. השכר,
 46 לא מצו חייל. מר סבר אתי חייל – קסבר,
 47 איסור חל על איסור. מדי דהוי אהלב –
 48 כלומר, כי היכי דקיס לן דאתי איסור טרפה
 49 החייל איסור חלב. דאמר מר – רבא
 50 אמרה בובחים בפרק "חטאת העוף" (עא).
 51 התורה אמרה בו' – "ואכול לא תאכלוהו"
 52 (ויקרא ז) למא ל דכתיב, הא בחלב כשרה
 53 הוזהרו "כל חלב וכל דם לא תאכלו" (ויקרא
 54 א)? אלא התורה אמרה בו', והאי "ואכול
 55 לא תאכלוהו" – משום דנבלה אוזהרנהו,
 56 ואשמועינן דידחול על איסור חלב, ואף על גב
 57 דאיסור חלב קדים משנוגדה. והכי נמי אף
 58 על גב דאיכא איסור אבר בהדי איסור חלב,
 59 אתי איסור טרפה החייל עליה.
 60 מכללו

1 מר סבר רבי יוחנן בהמה בחייה לאברים עומדת ואיסור אבר ואיסור טרפה בהדי הדדי
 2 קא אתו – משמע, דאי לאו לאברים עומדת דאיסור טרפה קדים, לא אתי איסור
 3 אבר החייל עליה. אף על גב דאיסור מוסיף הוא, דאיסור לבני נח. ותימא: דבפרק שליש
 4 דשביעות (כאב), ובפרק בתרא דיומא (עגב), גבי "שבועה שלא אוכל בבלות וטרפות",
 5 קאמר רבי יוחנן: כבולל דברים המותרים עם
 6 הדברים האסורים. אלמא את ליה תאמרי כולל,
 7 ואם כן כל שכן איסור מוסיף, כדמוכח בפרק
 8 "ארבעה אדוכן" (יבמות לבב). ויש לומר: אף על
 9 גב שפירש רבי יוחנן מתניתין דהתם כבולל,
 10 לדידיה לא סבירא ליה הכי.

11 **ומר** סבר רב לאברים עומדת ולא אתי איסור
 12 אבר החייל איסור טרפה – ואם תאמר:
 13 כמאן סבירא ליה, אי כרבי אלעזר דאמר לעיל
 14 (קבא): כל שאתה מצווה על דמו, אתה מצווה
 15 על אבריו – אם כן ליחייב נמי הכא טרפה
 16 משום אבר מן החי. ואי כרבנן דאמרי: כל
 17 שבשרו מותר בו' – אם כן למא לן טעמא דלאו
 18 לאברים עומדת: ויש לומר: דדרשין, כל מין
 19 שבשרו מותר.

20 **דאיסור** חלב ואיסור אבר ואיסור טרפה בהדי
 21 הדדי קאתו – פירש הקונטרס:
 22 דכשנוגדה חל איסור חלב, דהא חלב שליל
 23 מותר מיכל בבהמה תאכלו. וקשה: דהא אמר
 24 רבי יוחנן בפרק "בהמה המקשה" (חולין עה, א):
 25 תלש חלב מן שחצה ויש – חלבו כחלב בהמה.
 26 אם כן, איסור חלב קדים ויש לומר: דמכל מקום
 27 איסור טרפה ואבר החייל איסור חלב דקיל,
 28 שהותר מכללו. ו"בהדי הדדי קאתו" לא נקט
 29 אלא משום טרפה ואבר. ומיזו קשה: דבסוף ד"ם
 30 שחיטה" (בכירות כגב), אמרין דבבדקשים איסור
 31 חל על איסור, דכתיב "כל חלב לה" – לרבות
 32 אמורי קדשים קלים למעילה, דאתי איסור
 33 מעילה חזקתו איסור חלב. ופריך: למאן דאמר
 34 אף בבדקשים אין איסור חל על איסור, למא לי
 35 "כל חלב" ומוקי לה בולדות קדשים, וקסבר:
 36 בהוייתן חן קדושתן, ובהדי הדדי קאתו. והשתא
 37 אבתי לרבי יוחנן, הא איסור חלב קדים, החל
 38 במעי אמור ונראה לפרש: דדוקא נקט "תלש חלב
 39 ודריגא ממעי אמור לחיין" ודוקא דמיקרי חלב.
 40 והא דאמר "חדשים הוא דגרמי, ולא אוריא" –
 41 אוריא דבהמה הוא דלא בעי, אבל אוריא דחלב
 42 בעינן. והשתא נתיא הכא. דכולהו בהדי הדדי
 43 קאתו. והא דקאמר "כשנטרפה עם יציאת רובה"
 44 – הוא ארץ נטרפה במעי אמה, דלא מייחייב
 45 משום טרפה עד שיוולד, כמו חלב. אבל לא אתי
 46 אלא לאפוקי נטרפה לאחר יציאת רובה. ואם
 47 תאמר: לרבא דאמר לעיל "כגון שתלש ממנה
 48 אבר וטרפה בו", ולאו לאברים עומדת, והשתא
 49 בהדי הדדי קאתו, משמע דאם נטרפה קודם
 50 שנתלש האבר – לא אתי איסור אבר החייל על
 51 איסור טרפה. אם כן, היכי משכחת לה שלש
 52 הבא לרבי יוחנן, כגון דלאו לאברים עומדת,
 53 ואין איסור אבר חל על איסור טרפה? ויש לומר:
 54 כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו, דמיגו דאתי
 55 איסור טרפה החייל איסור חלב. החייל נמי איסור
 56 אבר עלי. ומאן דאמר שנים – לית ליה האי
 57 מיגו, אלא דוקא איסור טרפה דגלי קרא חייל,
 58 ולא איסור אבר. ואם תאמר: ליהוואי לשנא
 59 דאמר לעיל "דבולי עלמא לאו לאברים עומדת,
 60 ולרבי יוחנן איסור אבר חייל איסור טרפה",
 61 אם כן, היכי משכחת לה דלא מייחייב אלא
 62 שנים באכל חלב מן החי ומן הטרפה? ויש לומר: כגון שעם יציאת רובה נטרפה. ואיסור אבר שבא לבסוף, נהי דחייל איסור טרפה דקיל, על איסור חלב דחמיר, דבבבית לא חייל חלקו

63 חלקו

חלקו מבחוץ - פירש בקונטרס: כוית אבר מן הדי חלקו לשנים, קודם שיתנו לתוך פיו, ואכל זה לבדו ואחר כך אכל חציו השני. משמע, דאם נתן שני החלקים בפיו ובלען בבת אחת - חייב לכולי עלמא, ואין נראה. דאם כן, מאי קשיא ליה לרש"י לקש"י "היכי משכחת לה דמיחייב?", וכי איתו יכול לבלוע כוית בבת אחת? והא אמרינן בפרק בתרא דיומא (פ.א.) או דילמא, כיון דחידוש הוא, דהא גידין ועצמות דעלמא לא מייחייב עלייהו והכי מייחייב, ואימא: אין לך בו אלא חדושה, וכי אכיל ליה בבת אחת - מייחייב, דסתם אכילה בבת אחת משמע, אבל לחצאין - לא? מפפנים - לאחר שבא סמוך לבית בליעתו, בלעו לחצאין. אכילה במעו - כשהוא יורד לתוך מעו, צריך שיהא בו שיעור אכילה. היכי משכחת לה דמיחייב - בכוית, הא אי אפשר ללעוס אכילה כולה יחד? בגרומיתא זעירתא - עצם קטן שעל כף הירך, שיש בו משהו בשר, וגיד ועצם משלימו לכוית, ואין אדם לועסו אלא בולעו. מחוסר קריבה - שנתרחקו זה מזה מעט. מחוסר מעשה - נמי, שלא אכל אלא חצי זית. חוץ משל בין השנים - צריך שיהא כוית במה שהוא בולע, לבד הנשאר בשנים. בשל בין השנים - אפילו רבי יוחנן מודה דלא מייחייב בהדיה, דהא אין נהנה לא גרונו ולא מעו. שאין אדם טועם עד שיהא סמוך לבית הבליעה, כדכתיב (איוב יב) "חֹךְ (יטעם אוכל)". בין החניכיים - המדבק בחבו, שגרוננו נהנה בו ומעו לא נהנו. חייב - ואף על גב דלא בא במעו זית שלם, לא בבת אחת ולא בזה אחר זה. הרי נהנה גרונו - בטעם שני חצאי זיתים. והא דרבי אסי פליגא אדרב דמי ורבין דאמרי לעיל משמיה דרבי יוחנן: חלקו מבחוץ - פטור. והאי, נהנה גרונו, משום דהנאת גרונו היינו טעימה, והרי טעם שני חצאי זיתים. ואף על גב דזה אחר זה הוא - לא איכפת לך, הואיל ובכדי אכילת פרס הוא. אבל הנאת מעיים אינה אלא במילוי כרסו, ואף על גב דבלע שני חצאי זיתים - לא נתמלא כרסו אלא בחצי זית, שכשבלעו לזה יצא כבר זה. אי הוי עיבול - בבליעתו, והוי פירשא בעלמא, ואכילה שניה - לאו כלום היא. תבעי ליה כוית - ולחייבו שתי מלקיות. אלא אי בתר גרונו אולינן - דפשיטא ליה דלאו עיבול הוא, וקא מיבעיא ליה: מי אמרינן הרי נהנה גרונו, או דילמא הרי לא נהנו מעו אלא בחצי זית? תפשוט ליה מדרבי אסי - דבתר גרונו אולינן. רבי אסי נמריה איעקף ליה - כלומר, רבי אלעזר תרוייהו פשיטא ליה, ולא הוצרך לישאל כלום. אלא שמעיה לרבי אסי ששכח שמועתו ששמעו שניחם מפי רבי יוחנן, שאפילו חור ואכל אותו כוית עצמו - חייב, ושמעיה לרבי אסי דקא נקט "כוית אחר", אבל ההוא - לא. אלמא, הוי עיבול, ואתא לאדכוריה, ושאל לו בלשון בעיא, משום כבודו: אכלו לאותו עצמו, מהו? כלומר, היזכר מה ששמעת על כך. אישתיק - רבי אסי. אמר ליה - רבי אלעזר. מופת הדור - גדול הדור, כמו (זכריה ג) "אנשי מופת המה". וימנן סגיאין אמרת - דבר זה לפני רבי יוחנן, דאפילו בההוא עצמו חייב, והתדה לדברין, ואמר: הרי נהנה גרונו בכוית.

הדרן עלך גיד הנשה

כל הקשר אסור לבשל בחלב - חוץ מבשר דגים וחנוכים. ואסור להעלות עם הגבינה על השלחן - חוץ מבשר דגים וחנוכים. הנודר

הדרן עלך גיד הנשה

משנה כל הבשר אסור לבשל בחלב - דאף על גב דאמר רחמנא "גיד" - הוא הדין לחיה ועוף. ומפילג פליגי בה לקמן (ק.ג.א.) איכא למאן דאמר דאורייתא, ואיכא למאן דאמר דרבנן. ואסור להעלות - דילמא אתי למיכילניהו כי הדדי, דקא נגעי ובלעי מהדדי, ואף על גב שמותר לאכול בשר אחר גבינה, כדאמרינן בגמרא. הנודר

מבללו - אצל חיה. חלקו מבחוץ - לכזית אבר מן החי, נחלק לשנים קודם שיתנו לתוך פיו, ואכל זה לבדו ואחר כך חציו השני. מהו - מי מצטרפי לחיוביה ככל שאר איסורים, דקיימא לן דמצטרפי שיעוריהו לחצאין בתוך כדי אכילת פרס, כדאמרינן בפרק בתרא דיומא (פ.א.) או דילמא, כיון דחידוש הוא, דהא גידין ועצמות דעלמא לא מייחייב עלייהו והכי מייחייב, ואימא: אין לך בו אלא חדושה, וכי אכיל ליה בבת אחת - מייחייב, דסתם אכילה בבת אחת משמע, אבל לחצאין - לא? מפפנים - לאחר שבא סמוך לבית בליעתו, בלעו לחצאין. אכילה במעו - כשהוא יורד לתוך מעו, צריך שיהא בו שיעור אכילה. היכי משכחת לה דמיחייב - בכוית, הא אי אפשר ללעוס אכילה כולה יחד? בגרומיתא זעירתא - עצם קטן שעל כף הירך, שיש בו משהו בשר, וגיד ועצם משלימו לכוית, ואין אדם לועסו אלא בולעו. מחוסר קריבה - שנתרחקו זה מזה מעט. מחוסר מעשה - נמי, שלא אכל אלא חצי זית. חוץ משל בין השנים - צריך שיהא כוית במה שהוא בולע, לבד הנשאר בשנים. בשל בין השנים - אפילו רבי יוחנן מודה דלא מייחייב בהדיה, דהא אין נהנה לא גרונו ולא מעו. שאין אדם טועם עד שיהא סמוך לבית הבליעה, כדכתיב (איוב יב) "חֹךְ (יטעם אוכל)". בין החניכיים - המדבק בחבו, שגרוננו נהנה בו ומעו לא נהנו. חייב - ואף על גב דלא בא במעו זית שלם, לא בבת אחת ולא בזה אחר זה. הרי נהנה גרונו - בטעם שני חצאי זיתים. והא דרבי אסי פליגא אדרב דמי ורבין דאמרי לעיל משמיה דרבי יוחנן: חלקו מבחוץ - פטור. והאי, נהנה גרונו, משום דהנאת גרונו היינו טעימה, והרי טעם שני חצאי זיתים. ואף על גב דזה אחר זה הוא - לא איכפת לך, הואיל ובכדי אכילת פרס הוא. אבל הנאת מעיים אינה אלא במילוי כרסו, ואף על גב דבלע שני חצאי זיתים - לא נתמלא כרסו אלא בחצי זית, שכשבלעו לזה יצא כבר זה. אי הוי עיבול - בבליעתו, והוי פירשא בעלמא, ואכילה שניה - לאו כלום היא. תבעי ליה כוית - ולחייבו שתי מלקיות. אלא אי בתר גרונו אולינן - דפשיטא ליה דלאו עיבול הוא, וקא מיבעיא ליה: מי אמרינן הרי נהנה גרונו, או דילמא הרי לא נהנו מעו אלא בחצי זית? תפשוט ליה מדרבי אסי - דבתר גרונו אולינן. רבי אסי נמריה איעקף ליה - כלומר, רבי אלעזר תרוייהו פשיטא ליה, ולא הוצרך לישאל כלום. אלא שמעיה לרבי אסי ששכח שמועתו ששמעו שניחם מפי רבי יוחנן, שאפילו חור ואכל אותו כוית עצמו - חייב, ושמעיה לרבי אסי דקא נקט "כוית אחר", אבל ההוא - לא. אלמא, הוי עיבול, ואתא לאדכוריה, ושאל לו בלשון בעיא, משום כבודו: אכלו לאותו עצמו, מהו? כלומר, היזכר מה ששמעת על כך. אישתיק - רבי אסי. אמר ליה - רבי אלעזר. מופת הדור - גדול הדור, כמו (זכריה ג) "אנשי מופת המה". וימנן סגיאין אמרת - דבר זה לפני רבי יוחנן, דאפילו בההוא עצמו חייב, והתדה לדברין, ואמר: הרי נהנה גרונו בכוית.

1 חלקו מבחוץ - פירש בקונטרס: כוית אבר מן הדי חלקו לשנים, קודם שיתנו לתוך
2 פיו, ואכל זה לבדו ואחר כך אכל חציו השני. משמע, דאם נתן שני החלקים
3 בפיו ובלען בבת אחת - חייב לכולי עלמא, ואין נראה. דאם כן, מאי קשיא ליה לרש"י
4 לקש"י "היכי משכחת לה דמיחייב?", וכי איתו יכול לבלוע כוית בבת אחת? והא אמרינן
5 בפרק בתרא דיומא (פ.א.) דבית הבליעה מחויק
6 בכיצת תרנגולת, גדולה יותר מגרוגרת,
7 כדמוכח בפרק "חלון" (עירובין פ.ב.) דאיכא
8 כמה גרוגרות בסעודה של עירוב. וגרוגרת
9 גדולה יותר מכוית, כדמוכח בפרק "המצניע"
10 (שבת א.א.), ואמרינן בפרק "אמרו לו"
11 (בריות י.א.) דאין בית הבליעה מחויק יותר
12 משני זיתים. משמע, דשני זיתים מחויק. ועוד:
13 דכי היכי דאף על פי שחלקו מבחוץ והניחם
14 בבת אחת לתוך פיו מייחייב לרבי יוחנן, דאזיל
15 בתר אכילת פיו, לפי שנהנה גרונו כוית בבת
16 אחת. הכי נמי אפילו בלען בזה אחר זה יתייב
17 לרש"י לקש"י, דאזיל בתר אכילת מעו, כיון שיש
18 כוית בבת אחת במעו קודם שיתעכל, דאינו
19 ממחר להתעכל, כדמוכח בסמוך. ונראה לפרש:
20 דחלקו מבחוץ - פטור, ואפילו אכלו בבת
21 אחת. דבעינן שיהא מחובר בפיו ויהיה עליו שם
22 אבר, משום דהכא חרוש הוא. כדפירש
23 בקונטרס: דבעלמא לא מייחייב אגידין ועצמות,
24 והכא מייחייב, ואין לך בו אלא חידושו. אבל
25 חלקו בפנים - חייב, דדרך הוא שחלקו בפיו
26 בשעת לועסה. ורש"י לקש"י פטר, ואפילו חלקו
27 בפנים. ולכך דוחק התלמוד אליבא: היכי
28 משכחת לה שיתחייב בדרך אכילה? ומשני
29 בגרומיתא זעירתא, דאין אדם לועסו אלא
30 בולעו. ומיהו לרבי אלעזר ודאי חייב חלקו
31 מבחוץ, דאפילו אכל זה אחר זה מייחייב.
32 **כל** הבשר אסור לבשל בחלב - תימה:
33 דלא תני "בארץ ובחוצה לארץ, בפני
34 הבית ושלא בפני הבית, בחולין ובמוקדשין",
35 כמו בהנך פירקין, ובתוספתא תני להו! ושמו
36 מאי דשידי במתניתין פירש בבביתא,
37 ואשמעינן: דחילי אסור בשר בחלב אאיסור
38 מוקדשין. ורבינו שמואל בן מאיר פירש:
39 דאיצטרך משום חוצה לארץ. דסלקא דעתך
40 דאינו נהוג בחוצה לארץ, משום דאיתקש
41 לכבוכים (שמות כג) בחד קרא: "ראשית כבודי
42 אדמתך... לא תבשל גיד בחלב אמר".
43 ולפירושו ניחא הא דאמר בפרק "ראשית הגז"
44 (חולין ק.ל.א) ד"ארץ" דכבוכים אתא
45 למעוטי חוצה לארץ, דאף על גב דהיא מצוה
46 התלויה בארץ איצטרך, משום דאיתקש
47 לבשר בחלב. **ואסור** להעלות עם הגבינה
48 על השלחן חוץ מבשר דגים וחנוכים - האי
49 "חוץ" לא איצטרך, דאפילו לבשל שר, אלא
50 אגב רישא נקטיה.

חולין דף קג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עון והדר" (ליום ראשון) קפג

63 בְּעָא וְשָׁלוֹן רַבִּי אֶלְעָזָר מְרַבֵּי אִסֵּי, אַבְל חֲצִי זֵית וְתַּחְתָּיָא, וְחִזֵּי 63
 64 וְאַבְלֵי אַת אֹתוֹ חֲצִי זֵית, מָהוּ, הָאֵם מִצְטַרְפִּים שְׁנֵי חֲצָאֵי הוּזִיתִים 64
 65 או לא. 65
 66 מקשה הגמרא: מַאי קָא מִיְבַעְיָא לֵיהּ – מַה הִיא סְפִיקוּ שֶׁל רַבִּי 66
 67 אלעזר, אִם תַּאמְרָה שֶׁסְפִיקוּ הִיא אִי הָיָה עֵיבּוּל אִי לֹא הָיָה עֵיבּוּל – 67
 68 אִם אוֹכֵל שְׂבַלְעוּ וְחִזֵּר וְהִקְיָאוּ בְטַל מִמְנָה שֶׁם אוֹכֵל כִּיּוֹן שְׂנַמְאֵס 68
 69 בְּבִלְעֵיתוֹ וְנִעְשָׂה פְּגָרָשׁ שְׁאִינוּ רָאוּי לִשְׂאֵרְלֵיהּ, וּלְפִיכָךְ אִין לִצְרָךְ 69
 70 אַת הַאֲכִילָה הַשְּׂנִיָּה, או שְׂעִדִין מְחָצֵי זֵית וְהִיא לֹא הֵנַּח אֶפִּילוֹ 70
 71 שִׁכְבַר בְּלַעוּ, וְאִפְשָׁר לִצְרַפוּ לִאֲכִילָה הַרְּאִשׁוֹנָה, קְשָׁה, וְתִיבְעֵי לֵיהּ 71
 72 בְּזֵית – אִם כֵּן הִיא לֹא לְהִסְתַּפֵּק כְּשֹׂאֵבֵל כּוּיַת וְהִקְיָאוּ וְחִזֵּר וְאֲכַלוּ, 72
 73 שֶׁאִם זֶה נִחְשָׁב עֵיבּוּל הוּא לֹקָה רַק עַל הַאֲכִילָה הַרְּאִשׁוֹנָה, וְאִם 73
 74 אִינוּ נִחְשָׁב עֵיבּוּל הוּא לֹקָה גַּם עַל הַאֲכִילָה הַשְּׂנִיָּה, וְמוֹדַע נִסְתַּפֵּק 74
 75 דוּקָא בְּאוֹפֵן שֹׂאֵבֵל רַק חֲצָאֵי זֵיתִים. אִלֵּיָא תַּאמְרָה שְׂפִשּׁוּט לֹא שְׁאִינוּ 75
 76 נִחְשָׁב עֵיבּוּל, הִסְתַּפֵּק אִי פְּתָר גְּרוֹנוֹ אֶלְלִינָן – אִם הוֹלְכִים אַחַר 76
 77 הַנַּת גְּרוֹנוֹ, וְהָרִי נַהֲנָה פְּעַמִּים מְחָצֵי זֵית וְהִיא לֹא הֵנַּח כִּי 77
 78 שֹׂאֵבֵל זֵית שְׁלֹם, אִי פְּתָר מְעָיו אֶלְלִינָן – או שְׁהוֹלְכִים אַחַר הַנַּת 78
 79 מְעָיו, וְלֹא נִהְנוּ מְעָיו אִלֵּא מְחָצֵי זֵית, כִּי הַנַּת מְעָיו הִיא מִיּוֹל 79
 80 הַכְּרֵס, וְכַאֵן לֹא נִהְנָה כְּרִיסוֹ מְכוּזִית שְׁלֹם. גַּם עַל כֵּךְ קְשָׁה, מִדּוּעַ 80
 81 נִסְתַּפֵּק רַבִּי אֶלְעָזָר בְּכָךְ, וְתַפְשׁוּם לֵיהּ מְדַרְבֵּי אִסֵּי – הָרִי הִיא יוֹכֵל 81
 82 לִפְשׁוּט זֹאת מְדַרְבֵּי רַבִּי אִסֵּי לְעֵיל שֶׁאִמְרָה לְגַבֵּי אֲבַל חֲצִי זֵית 82
 83 וְהִקְיָאוּ וְחִזֵּר וְאֲבַל חֲצִי זֵית אַחַר שְׁחִיבָה, מְפַנֵּי שְׁהוֹלְכִים אַחַר 83
 84 הַנַּת גְּרוֹנוֹ. 84
 85 מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: רַבִּי אִסֵּי גְּמַרְיָה אֵיעָקְרָ לֵיהּ – כְּלוּמַר רַבִּי אֶלְעָזָר 85
 86 עֲצַמוֹ שְׁנֵי הַדְּבָרִים הָיוּ פְּשׁוּטִים לֹא, גַּם שֹׂאוֹכֵל שְׂבַלְעוּ אִינוּ נִחְשָׁב 86
 87 עֵיבּוּל, וְגַם שְׁהוֹלְכִים אַחַר הַנַּת גְּרוֹנוֹ, וְלֹא הוֹצֵרֵךְ לְשִׂאוֹל אַת 87
 88 רַבִּי אִסֵּי כְּלוּם, אִלֵּא לִפֵּי שְׂרַאָה מְדַרְבֵּי רַבִּי אִסֵּי שִׁשְׁכָה אַת 88
 89 שְׁמוּעָתוֹ שְׂמַעְיו שְׂנִיָּהִם מְפִי רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁאֶפִּילוֹ אִם אֲבַל 'אוֹתוֹ 89
 90 חֲצִי זֵית' חִיב וּמְכָךְ שִׁכְשָׁמְסַר רַבִּי אִסֵּי אַת שְׁמוּעָתוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן 90
 91 נִקְטָב דְּבִרְבּוּי 'חֲצִי זֵית אַחַר' כְּמוֹ שְׁהוּבַא בְּסוּמְרָן, וְאִתָּא – וְבַא רַבִּי 91
 92 אֶלְעָזָר לְאַדְרִבּוּרֵיהּ – לְהוֹצִירוֹ אַת שְׁמוּעָה שְׂמַעְיו מְרַבֵּי יוֹחָנָן, 92
 93 וּמְשׁוּעָה כְּבוֹדוֹ עֲשָׂה זֹאת בְּדֵרֵךְ שֹׂאֵלָה וְשִׂאוֹל, מַה הָדִין אִם חֹזֵר 93
 94 וְאֲבַל אוֹתוֹ כּוּיַת עֲצַמוֹ, וְכוּוּנְתוֹ הִיתָה שְׂרָבִי אִסֵּי יוֹזֵר בְּמַה שְׂשַׁמְעַ 94
 95 מְרַבֵּי יוֹחָנָן בְּעַנְיָן זֶה, וְהָכִי קְאָמַר לֵיהּ – וְכֵךְ נִתְכּוּיֵן לוֹמַר לֹא, לְמַה 95
 96 לֵי חֲצִי זֵית אַחַר – מִדּוּעַ אִמְרַת דִּין זֶה דוּקָא בְּחֲצִי זֵית אַחַר, לְיִמָא 96
 97 מַר גְּבִירֵיהּ – יֵאמַר רַבִּי אֶפִּילוֹ בְּאוֹתוֹ חֲצִי זֵית עֲצַמוֹ שְׁחִיבָה, דְּאִיפָא 97
 98 לְמִשְׁמַע מִיָּנָה תְּרַתֵּי – שִׁהִידָה אִפְשָׁר לְשַׁמּוּעַ מִזֶּה שְׁנֵי דְבָרִים, 98
 99 שְׂמַעְיָנָן מִיָּנָה דְּלֹא הָיָה עֵיבּוּל – לְמַדֵּים מִזֶּה שְׁהַבְלִיעָה אִינָה עֵיבּוּל, 99
 100 וְשְׂמַעְיָנָן מִיָּנָה דְּתֵיר נְהָנָה גְּרוֹנוֹ בְּכּוּזֵית, אֲבַל עֲבִישׁוּ שֶׁאִמְרַת הָדִין 100
 101 בְּחֲצִי זֵית אַחַר אִין אֲנִי יוֹדְעִים אִם בְּלִיעָה נִחְשָׁבֵת עֵיבּוּל או לא. 101
 102 אִשְׁתִּיק – וְשַׁתָּק רַבִּי אִסֵּי, וְלֹא קָמַר לֵיהּ וְלֹא מֵיר – וְלֹא אִמְרָה לְרַבִּי 102
 103 אֶלְעָזָר כְּלוּם וְכִי עֲדִיין לֹא נִזְכָּר בְּשְׁמוּעָתוֹ רַבִּי יוֹחָנָן, אִמְרָה לֵיהּ רַבִּי 103
 104 אֶלְעָזָר לְרַבִּי אִסֵּי, מוֹפְתַי הָדוּ – גְּדוּל הַדּוֹר, לֹא יוֹמֵינָן כְּנִיָּאִין אִמְרָתָה 104
 105 קְמִיָּה דְּרַבִּי יוֹחָנָן – וְכִי לֹא הָרַבָּה פְּעַמִּים אִמְרַת שְׁמוּעָה זוֹ לְפָנֵי רַבִּי 105
 106 יוֹחָנָן, שֶׁאֶפִּילוֹ אִם חֹזֵר וְאֲבַל אַת אוֹתוֹ חֲצִי זֵית עֲצַמוֹ, חִיבָה, וְאִמְרָה 106
 107 לָךְ – וְרַבִּי יוֹחָנָן הוֹדָה לְדְּרַבִּי הַפְּשִׁיר אַחֲרֵיךְ שׁוּדָאֵי כֵּן הוּא, 107
 108 שֶׁאִינוּ נִחְשָׁב עֵיבּוּל, הַלֵּכְךָ, אֶפִּילוֹ אִם חֹזֵר וְאֲבַל אוֹתוֹ חֲצִי זֵית 108
 109 חִיבָה, שְׁהָרִי נְהָנָה גְּרוֹנוֹ בְּכּוּזֵית. 109

הדרן עלך גיד הנשה

פרק שמיני - כל הבשר

משנה

110 בפרק זה יתפרשו דיני איסור בשר בחלב כנאמר 'לא תבשל גדי 110
 111 בחלב אמו'. 111
 112 כל מיני הבשר של בהמה, חיה או עוף, אסור לבלוע ולאכלם בחלב, 112
 113 חוץ מבשר דגים וחסידים שמוותר לבשרם ולאכלם עם חלב. וכן 113
 114 אסור מדרבנן להעלות את כל מיני הבשר עם הגבינה על השלחן 114
 115 שאוכל עליו, מחשש שמא יגעו זה בזה, ויבלעו זה מזה, ונמצא 115
 116 שיאכל בשר בחלב. חוץ מבשר דגים וחסידים, שמוותר להעלותם על 116
 117 השלחן עם הגבינה, שהרי אין איסור לאכלם יחד, כנזכר. 117
 118

1 מְפַלְלוּ – שֶׁאִיסוּר חֵלֶב הוֹתֵר בְּחִיבָה, וּמִפְנֵי שְׁהוּא אִיסוּר קַל לְפִיכָךְ 1
 2 חָל עָלָיו אִיסוּר טְרִיפָה, אַבְל אִיסוּר אִמְרָה מִן הַחֵי שְׁהוּא חֲמוּר, לֹא 2
 3 הוֹתֵר מְפַלְלוּ בְּמִקּוּם אַחַר, לֹא יוֹחֵל עָלָיו אִיסוּר נְבִלָה וְטְרִיפָה, 3
 4 וּלְפִיכָךְ אִמְרָה רַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא שְׁהַאֲוֵכֵל חֵלֶב מִן הַחֵי מְבַהֲמָה 4
 5 שְׂנִטְרָפָה לְאַחַר לִידְתָּהּ, אִינוּ חִיבֵי אִלֵּא שְׁתִּים. 5
 6 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה לְדוּן בְּעַנְיָן אֲכִילַת אֲבָר מִן הַחֵי: כִּי אִתָּא 6
 7 [כְּשִׁבְאַ] רַבִּי יוֹחָנָן דִּבְבֵּל, אִמְרָה, בְּעָא מִיָּנָה [שֶׁאִלֵּן] רַבִּי שְׂמַעְיָן בְּן 7
 8 לְקִישׁ מְרַבֵּי יוֹחָנָן, חֲלָקוּ שְׁלֹשִׁים, אַתָּה הַכּוּזֵית שֶׁל אֲבָר מִן הַחֵי מְבַחֲזִין 8
 9 – קוּדֵם שְׁנַתְּנוּ לְתוּךְ פִּי, וְאֲכַל כָּל מְחָצִית לְבַדָּה, מָהוּ, הָאֵם הוּא 9
 10 נִדְוֵן כְּשֹׂאֵר אִיסוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁאֶפִּילוֹ אִם אַכְלֵם לְחֲצִאֵין הָרִי הוּא 10
 11 חִיבֵי עֲלֵיהֶם כְּשֹׂאֵבֵלם בְּתוּךְ כַּדִּי אֲכִילַת פֶּרֶס, או שְׂמָא הוּאֵיל 11
 12 וּבְאִיסוּר אֲבָר מִן הַחֵי יֵשׁ חִירוּשׁ, שָׁכַן בְּשֹׂאֵר אִיסוּרֵי אֲכִילָה לֹא 12
 13 אִסְרוּ גִידִים וְעַצְמוֹת [לְפִי שֶׁאִין בְּהֵם טַעַם], וְאֵילוּ בְּאֲבָר מִן הַחֵי 13
 14 אִף הֵם אִסְרוּ, אִפְשָׁר שְׂדוּי לְאִיסוּר אֲבָר מִן הַחֵי בְּחִירוּשׁ זֶה, אֲבַל 14
 15 אֲכִילָתוֹ צְרִיכָה שְׁתַּחַּא בְּתַת אֲרָז, שְׁתֵּם אֲכִילָה כֵךְ מְבַחֲזִין. 15
 16 אִמְרָה לֵיהּ – הִשְׁיָב רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ, פְּטוּר, מְשׁוּם שְׂצִרְיָךְ 16
 17 שְׁתַּחַּא אֲכִילָתוֹ בְּבַת אַחַת. 17
 18 וְשׁוּב שֶׁאֵל רִישׁ לְקִישׁ אַתָּה רַבִּי יוֹחָנָן: מְפַנְיָם מַאי – אִם הַכְּנִיסֵי אַתָּה 18
 19 שְׁנֵי חֲצָאֵי הַכּוּזֵית' בְּבַת אַחַת לְפִי, אֲבַל חִילְקוּ בְּפִיו סְמוּךְ לְבֵית 19
 20 הַבְּלִיעָה וּבְלַעוּ לְחֲצִאֵין, מַה דִּינוֹ. אִמְרָה לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ. 20
 21 חִיבֵי. 21
 22 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּעֵה נּוֹסֶפֶת: כִּי אִתָּא רַבִּין אִמְרָה, חֲלָקוּ מְבַחֲזִין פְּטוּר 22
 23 לְדְרַבֵּי הַכֵּל. וְאִם חִילְקוּ מְפַנְיָם, נִחְלָקוּ בּוּזָה אֲמוּרַאִים, רַבִּי יוֹחָנָן 23
 24 אִמְרָה חִיבֵי, וְרִישׁ לְקִישׁ אִמְרָה פְּטוּר. מְבִאֲרַת הַגְּמָרָא אֵת טַעְמֵיהֶם, 24
 25 רַבִּי יוֹחָנָן אִמְרָה חִיבֵי, הוּאֵיל וְאֲבַל אַתְּ כָל הַכּוּזֵית' בְּבַת אַחַת, אִף 25
 26 עַל פִּי שְׁנַתְּחַלַּק בְּבֵית הַבְּלִיעָה, חֵרִי נְהָנָה גְּרוֹנוֹ בְּכּוּזֵית סְמוּךְ לְבֵית 26
 27 הַבְּלִיעָה, שְׂשֵׁם הוּא מְרַגִּישׁ אַתָּה הַטַּעַם וְשֵׁם הוּא מְקוּם הַחִיּוּב, וְאוֹ 27
 28 עֲדִיין הִיא הַכּוּזֵית שְׁלֹם. וְרִישׁ לְקִישׁ אִמְרָה, פְּטוּר, מְפַנֵּי שֶׁאֲכִילָה 28
 29 בְּמַעְיָו בְּעַנְיָן – צִרְיָךְ שִׁהִידָה בִּי כּוּיַת כְּשֹׂהוּא יוֹרֵד לְמַעְיָו, וְלִפָּא – 29
 30 וְכַאֵן לֹא הִיא בִּי שִׁיעוּר זֶה כְּשִׁיעוּר זֶה לְמַעְיָו, שְׁהָרִי בְּלַעוּ לְחֲצִאֵין. 30
 31 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל רִישׁ לְקִישׁ: אִלֵּא לְרַבִּי שְׂמַעְיָן בְּן לְקִישׁ חִיבֵי 31
 32 מְשַׁפְּחָת לָהּ דְּמְחִיבֵי – כִּיִּצַּד תִּמְצֵא לְדַעְתּוֹ שִׁתְּחִיבֵי עַל אֲכִילַת 32
 33 אֲבָר מִן הַחֵי, הָרִי אִי אִפְשָׁר לְבִלְעוּ כּוּיַת בְּבַת אַחַת. מִתְרַצָּת 33
 34 הַגְּמָרָא: אִמְרָה רַבִּי כְּנָנָא, יִתְכּוֹן הַדְּבַר בְּגִיּוּמִיתָא וְעִירְתָּא – עֲצַם קָטָן 34
 35 שְׂעַל כֶּף הַדִּירָךְ, שִׁישׁ בּוֹ רַק מַעַט בִּשְׂר, וְגִיד וְעֲצַם מְשַׁלְמִים אוֹתוֹ 35
 36 לְשִׁיעוּר כּוּיַת, וְהַדְּרָךְ לְבִלְעוּ אוֹתוֹ שְׁלֹם בְּלֹא שְׁלוּעוֹס. 36
 37 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּעֵה נּוֹסֶפֶת בְּעַנְיָן חִילְקוּ מְבַחֲזִין: וְרַבִּי אֶלְעָזָר אִמְרָה, 37
 38 אֶפִּילוֹ חֲלָקוּ אַתְּ אֲבָר מִן הַחֵי מְבַחֲזִין נְפִי חִיבֵי, וְהַטַּעַם מְשׁוּם 38
 39 שְׂמַחֲסוּרָה קְרִיבָה – מַה שֶׁלֵּא קִירַב אַתָּה שְׁנֵי חֲצִאֵין זֶה לְזוֹה וְהַכְּנִיסִים 39
 40 יַחַד לְתוּךְ פִּי, לֹא מְבַחֲזִין מְעַשָּׂה דְּמֵי – אִינוּ נִחְשָׁב כַּחֲסוּרֵן 40
 41 מְעַשָּׂה, וְכַמוֹ שֶׁלֵּא אֲבַל אִלֵּא חֲצִי זֵית בְּלַבְד, אִלֵּא מֵאַחַר שְׂבִשְׁתֵּי 41
 42 הַאֲכִילוֹת אֲבַל שִׁיעוּר כּוּיַת בְּתוּךְ כַּדִּי אֲכִילַת פֶּרֶס, הָרִי זֶה כְּמוֹ 42
 43 שֹׂאֵבֵל אַתָּה שְׁנֵי חֲצָאֵי הוּזִיתִים בִּיחַד וְחִיבֵי. 43
 44 הַגְּמָרָא לְהִלָּחֵךְ דְּנָה בְּאוֹפְנִים שׁוּנִים שֶׁל צִירוּפֵי אוֹכְלִין עֲנִיין 44
 45 שִׁיעוּר כּוּיַת בְּאִיסוּרֵי אֲכִילָה: אִמְרָה רַבִּי שְׂמַעְיָן בְּן לְקִישׁ, שִׁיעוּר 45
 46 בְּזֵית שְׂאִמְרוֹ בְּכָל אִיסוּרֵי אֲכִילָה שְׁבַתּוּרָה, צִרְיָךְ שִׁהִידָה בְּאוֹכֵל 46
 47 שְׂבוּלַע כּוּיַת, חוּץ מִשְׁשֵׁל בִּין הַשִּׁנָּיִם – מְלַבַּד מַה שְּׁנִשְׂאֵר בִּין 47
 48 הַשִּׁנָּיִם. וְרַבִּי יוֹחָנָן אִמְרָה, אִף עַם בִּין הַשִּׁנָּיִם – גַּם מַה שְּׁנִשְׂאֵר בִּין 48
 49 הַשִּׁנָּיִם מְצַטְרָף לְשִׁיעוּר כּוּיַת. 49
 50 הַגְּמָרָא מְבִאֲרַת אַתְּ מְחַלְקֵת: אִמְרָה רַבִּי כְּנָנָא, כְּשָׁל בִּין שִׁנָּיִם, 50
 51 דְּכּוּלֵי עֲלִמָא לֹא פְּלִיגֵי – לֹא נִחְלָקוּ כְּלָל בּוּזָה, וְאִף רַבִּי יוֹחָנָן מוֹדָה 51
 52 שֶׁאִינוּ מְצַטְרָף, לְפִי שֶׁאִינוּ נַהֲנָה מִזֶּה, כִּי אִין אַדַּם חֵשׁ טַעַם מֵאֲכַל 52
 53 הַנִּמְצָא בִּין הַשִּׁנָּיִם, וְגַם מְעָיו אִינֵם נִהְנִים מִזֶּה. כִּי פְּלִיגֵי – בְּמַה 53
 54 נִחְלָק, בִּין הַתְּנִיכִים – בְּמַה שְּׂנִשְׂאֵר דְּבוּק לְחִיר, שְׁהִגְרוּן נַהֲנָה 54
 55 מִמְּנוּ. מַר וְרַבִּי יוֹחָנָן קָבַר, מְצַטְרָף הוּא לְשִׁיעוּר כּוּיַת, שְׁהָרִי נְהָנָה 55
 56 גְּרוֹנוֹ בְּכּוּזֵית. וְמַר [וְרִישׁ לְקִישׁ] סְבַר, אֲכִילָה בְּמַעְיָו בְּעַנְיָן – עֵיקַר 56
 57 מַה שְׁחִיבָה הַתּוֹרָה הוּא עַל הַנַּת מְעָיו, וְכַאֵן לֹא נַהֲנוּ מְעָיו 57
 58 לְשִׁיעוּר כּוּיַת. 58
 59 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה לְדוּן בְּאוֹפְנֵי צִירוּפֵי עֲנִיין אֲכִילַת כּוּיַת: אִמְרָה רַבִּי 59
 60 אִסֵּי אִמְרָה רַבִּי יוֹחָנָן, אַבְל חֲצִי זֵית וְתַּחְתָּיָא וְחִזֵּר וְאֶבְל חֲצִי זֵית אַחַר, 60
 61 חִיבֵי. שְׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: מַאי מְפַנְיָם – מַה הַטַּעַם שְׁחִיבָה. מִשִּׁיבָה 61
 62 הַגְּמָרָא: חֵרִי נְהָנָה גְּרוֹנוֹ בְּכּוּזֵית – שְׁנַהֲנָה מְטַעְמָם שֶׁל שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵית. 62

40 קטניות, בָּלוּם [וכי] הוא חוזר למשלח ואומר לא מִצְאֵתִי אֵלָא
 41 קִטְנִית, ודאי אינו אומר כן, אלא אומר לא מצאתי ירק כלל, כיון
 42 שברור שאין כוונת המשלח לקטניות, אֵלָא מוכח שְׁדִלוּעִין הם בְּכֻלָּל
 43 יֵרֵק ולכן צריך להדמילך עליהם, וְאִין קִטְנִית בְּכֻלָּל יֵרֵק ולפיכך אין
 44 נמלך עליהם, ואם כן הוא הדין לענין נדרים, שהנודר מן הירק
 45 אסור בדלוועין.
 46 חוזרת הגמרא לפרש את הקושיא: כיצד יתכן שהרִישָׁא שדייקנו
 47 ממנה שבשר עוף אסור מדאורייתא בחלב, היא כדעת רַבְּנָן ולא
 48 כרבי עקיבא, וְהִסְפִּיא שהנודר מן הבשר אסור בבשר עוף היא
 49 כרבי עקיבא.
 50 מתרצת הגמרא: אָמַר רב יוסף, יש לומר שכל המשנה דברי רבי
 51 היא שסידר את המשניות, וְנִסְיֵב לָהּ אֵלֶיָּא דִּתְנַאי – וסתם את
 52 המשנה להלכה כפי שיטת שני תנאים, שְׁבַנְדְרִים – לענין דיני
 53 נדרים שבסיפא, סָבַר לָהּ רַבְּבִי עֲקִיבָא שכל דבר שהשליח נמלך
 54 עליו הוא בכלל הנדר, ולפיכך הנודר מן הבשר אסור בבשר עוף,
 55 אולם בְּדִין בְּשֵׁר בְּחֵלֵב שברישיא סָבַר לָהּ רַבְּבִי עֲקִיבָא ששבר עוף אסור
 56 בחלב מן התורה, ולפיכך סתם כדבריהם.
 57 תירוץ נוסף: רַב אִשֵּׁי אָמַר, פּוֹלָה – כל המשנה כדעת רבי עקיבא
 58 היא, ואין לדייק מהרישא שבשר עוף אסור מן התורה, משום דהֵבִי
 59 קְאָמַר – כך כוונת המשנה ברישא, כָּל הַבְּשָׂר שֶׁל בַּהֲמָה חַיָּה או
 60 עוף, אָסוּר לְבַשֵּׁל בְּחֵלֵב, אולם יש מִהֵן שאיסורם מְדַבְּרֵי תוֹרָה הוא
 61 בשר בהמה, ויש מִהֵן שאיסורם מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים והם בשר חיה ועוף,
 62 הַיֵּן מְבַשֵּׂר דְּגָיִם וְחֲנֻמִּים שְׂאִינָם אִסוּרִים לֹא מְדַבְּרֵי תוֹרָה וְלֹא מְדַבְּרֵי
 63 סוֹפְרִים אלא מותרים לכתחילה לבשלם ולאכלם בחלב.
 64 שנינו במשנה, וְאָסוּר לְהַעֲלוֹת [וכי] עם הגבינה על השולחן חוץ
 65 מבשר דגים וחגבים.
 66 אָמַר רב יוסף, שְׂמַע מִיָּנָה – יש ללמוד מדברי המשנה שאיסור
 67 אכילת בָּשָׂר עוֹף בְּחֵלֵב הוא מדאורייתא, דְּאִי סִלְקָא דְעֵתְךָ – שאם
 68 יעלה על דעתך שאין איסורו אלא מְדַרְבְּנָן, קשה מדוע אסרה
 69 המשנה להעלות בשר עוף עם גבינה על השולחן, הרי אֲכִילָה נוֹשְׂפָה
 70 – איסור האכילה עצמה של בשר עוף עם גבינה, אינה מן התורה
 71 אלא גְּזֵרָה שְׂמָא יבוא לאכול גם בשר בהמה בחלב, וְכִי אָנּוּן –
 72 נְגוּרָה עַל הַעֲלָאָה של בשר עוף עם גבינה אָמּוּן – משום אֲכִילָה של
 73 בשר עוף עם גבינה, הרי זו גזירה לגזירה, אלא מוכח מכאן שבשר
 74 עוף בחלב אסור מן התורה, ולכן גזרו חכמים על העלאתו שְׂמָא
 75 יבוא לאכול.
 76 מבאר רב יוסף: וּמַנָּא תִּימָא – ומנין יש ללמוד דְּלֹא גְּזֵרִין – שאין
 77 חכמים גוזרים גְּזֵרָה לְגוּזְרָה, דִּתְנֵן שְׁהָרֵי שְׁנֵינוּ (חלה פ"ד מ"ח) חֵלֶת
 78 חוּצָה לְאֶרֶץ – חלה שהפרישו מן העיסה בחוץ לארץ, שאינה
 79 אסורה לזרים אלא מדרבנן, גזירה משום חלת הארץ שנקראת
 80 תרומה ואסורה לזרים מן התורה,

1 דוגמא נוספת שבה בשר דגים וחגבים שונה משאר מיני הבשר:
 2 הַנּוֹדֵר שֶׁלֹּא לִיהֲנוֹת מִן הַבְּשָׂר, כגון שאמר קונם בשר עלי, אסור
 3 לאכול בשר בהמה, חיה או עוף, אבל מוֹתֵר בְּאֲכִילַת בְּשָׂר דְּגָיִם
 4 וְחֲנֻמִּים שאינם נקראים בשר בלשון בני אדם, וכל הנודר דעתו לפי
 5 לשון בני אדם.

גמרא

6 מדייקת הגמרא: מכך שהמשנה לא הוציאה מן הכלל לענין איסור
 7 בשר בחלב, אלא בשר דגים וחגבים, משמע הָא – אב[ל] בשר עוף
 8 דינו כבשר בהמה שְׂאִסוּר מְדִאוּרִיתָא לבשלו בחלב. מבררת
 9 הגמרא: בְּפִיאָ – כמי מן התנאים סוברת המשנה, בודאי דְּלֹא רַבְּבִי
 10 עֲקִיבָא, דְּאִי המשנה נאמרה לדעת רבי עקיבא, לא היתה משוה דין
 11 בשר עוף לבשר בהמה, דְּהָאָמַר רבי עקיבא (להלן ק"ג) שאיסור בשר
 12 חיה ועוף בחלב אינו מן התורה אלא מדרבנן.
 13 מקשה הגמרא: אִימָא סִיפָא, הַנּוֹדֵר מִן הַבְּשָׂר מוֹתֵר בְּבִשְׂר דְּגָיִם
 14 וְחֲנֻמִּים שאינם קרויים בשר בלשון בני אדם, ומשמע הָא בשר עוף
 15 אָסוּר לְנוֹדֵר לֹאכּוּל, שגם הוא בכלל בשר בלשון בני אדם, אֲתָאן
 16 – ודין זה מתאים רק לשיטת רבי עקיבא דְּאָמַר כָּל מִילֵי דְּמִיפְלִיךְ
 17 עֲלֵיהּ שְׂלִיחַ – כל דבר שגם הסתם אינו נכלל בלשון, אבל גם אינו
 18 יוצא בפירוש ממשמעות הלשון, ולפיכך השליח שהתבקש
 19 מחבירו לקנות דבר בלשון כללית, צריך להדמילך עליו ושם אינו
 20 מוצא את הדבר המדויק שביקש המשלח, שואלו שְׂמָא גם דבר זה
 21 רצוי לו, הרי זו הוכחה דְּכַר מִיָּנָה הוא – שהוא בן מינו, ולענין
 22 נדרים נחשב מאותו המין. כגון בזה שהשולח חבירו לקנות בשר,
 23 מן הסתם אין בכלל לשונו בשר עוף, ומכל מקום אם לא מצא בשר
 24 בהמה, ישאל את משלחו אם חפץ בבשר עוף, וסובר רבי עקיבא
 25 שמכך מוכח שעוף הוא מין בשר, ולפיכך הנודר מן הבשר אסור
 26 בבשר עוף.
 27 מביאה הגמרא את מקור מחלוקת רבי עקיבא וחכמים בזה: דִּתְנַאי
 28 – ששנינו במשנה (בר"מ פ"ז מ"א), הַנּוֹדֵר שֶׁלֹּא לִיהֲנוֹת מִן הַיֵּרֵק, מוֹתֵר
 29 בְּהִנָּא מִן הַדְּלוּעִין, שאינם נקראים ירק בלשון בני אדם אלא פרי.
 30 וְרַבִּי עֲקִיבָא אָסַר דְּלוּעִים, שגם הם נכללים בלשון ירק בלשון בני
 31 אדם. אָמְרוּ לוֹ חַכְמִים לְרַבִּי עֲקִיבָא וְהֵלֵא אֹמְרֵם לְשִׁלּוּחוֹ קַח –
 32 קנה לָנוּ יֵרֵק, וְהוּא – השליח אם אינו מוצא לקנות ירק, אף על פי
 33 שהוא מוצא דלוועים אינו לוקחם מיד, אלא חוזר למשלחו וְאָמַר
 34 לוֹ לֹא מִצְאֵתִי יֵרֵק אֵלָא דְלוּעִין ושואלו אם לקנות מהם, הרי
 35 שהדלוועים אינם בכלל ירק, שאם כן היה לוקחם בלא לשאול את
 36 המשלח. אָמַר לְהֵן רבי עקיבא, אמנם בְּן הַיֵּרֵק כפי שאמרתם,
 37 ואדרבה מכך יש להביא ראיה לשיטתי שהוא מין ירק, שהרי
 38 דווקא כשמוצא דלוועים הוא בא להדמילך, אבל אם לא מצא אלא

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אדר ב', תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

בהנוגע לשאלתו אם יבוא בנס לחג הפסח לביתם, הנה מוכרחני לאמר שבפעם העבר שהי...
 פעל זה על בנו פיזור הנפש גדול ביותר העדר החשק בלימודו וכי ודרך זמן עד ששב ללימודו כמו שהי
 לפני זה, ובמילא אם רק יש אפשרי[ות] שלא יסע לביתו ולא יפסיק מלימודו, לדעתי היתה בזה תועלת
 גדולה בשביל בנו שי.

והשי"ת יזכה ויצליחו ואת זוגתו שיחיו לקבל מבנם זה רוב נחת וחסידותי.

בברכת פורים שמח.

חולין. פרק שמיני - כל הבשר דף קד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קפה רש"י תוספות

הגורד מן הבשר - כל הגורד, אין דעתו אלא אחר לשון בני אדם, שהוא קורא שם הדבר כך. ואשמעינן מתניתין דכל מין בשר, אדם קורחו "בשר", חוץ מבשר דגים וחגבים. **גמרא** קא סלקא דעתין - האי איסור דמתניתין - מדאורייתא קאמר. **דברי עקיבא** - במתניתין היא בראי פירקא (חולין ק"ג.א). מותר בבשר דגים - שאין קורחו "בשר". **הא עוף אסור**

— בדגדרים אחר לשון בני אדם אנו צריכין להלך, ואשמעינן מתניתין דירה לקרותו "בשר". כל מיד דמימליך עליה שלוח - כל דבר שאינו נשמע מן הסתם, לא בתוך הכלל ולא מוצא ומן הכלל, וצריך השליח לחזור ולפרש ולשאל "רוצה אתה בזה?". **מיניה הוא** - חשוב לענין נדרים מאותו המין. כגון חבא, שהאומר לשלוחו "קנה לנו בשר מן הסתם" אינו נשמע לו מן הסתם בשר עוף, והוא נמלך בעל הבית ושואל "כלום אני לוקח בשר עוף?". **מיניה הוא** - מין בשר הוא, שהרי אמר לו "קנה לי בשר", ואם לא היה עוף מין בשר, לא היה נמלך אם יקח ממנו, דהא לאו בשר הוא. **לא מצאתי אלא דילועין** - ואינו לוקחן מיד כשמצאן, אלא לא קרו ליה אנשי "ירק", דהא האי "ירק" סתם קאמר ליה, ואי בכלל ירק הוא - לא היה צריך לימלך, אמר להם **כן הדר** - ומשמע אני מביא ראה שהוא מין ירק. שאילו לא מצא אלא קטנית - לא היה משיבו "לא מצאתי אלא קטנית", אלא מצאתי ירק. ובידלועין היה אמר "לא אומר כן? אלא שיש לך ללמוד שהדילועין נקראים "ירק", ואין הקטנית בכלל "ירק". **כבר לה כרבי עקיבא** - דאף על גב דצריך לאימלוכי, ולא שקיל, מיניה הוא. דאי לאו מיניה הוא - וכן הוה אמר "אשקול מהאי", ויש מיה מן התורה - בשר בהמה, ויש **מדברי סופרים** - חיה ועוף. **שמע מינה** -

מדאסר עוף בהעלאה משום גזירת אבילה, שמע מינה: איסור אבילה דידיה מדאורייתא, ולא כרב אשי. **אבילה גופה גזירה** - אטו בשר בהמה. חלת חוין לארץ - אינה אסורה לזרים אלא מדרבנן, אבל חלת הארץ - "תרומה" קרייה רחמנא, ואסורה לזרים מיזבזל זר לא יאכל קדשי" (ויקרא כב).

נאכלת דאורייתא, דפירותיהן גדלין בארץ ישראל. ולכן נמי יש לה שיעור. כדמפרש בירושלמי: מפני שהיא מדברי תורה, "ואחת לכהן" - ומדברי סופרים, שלא תשתבח תורת חלה. ולפי שהיא מדברי סופרים, אין לה שיעור. "מנחה ועד אמנה ולפנים" - שהוא חוצה לארץ, ושתייהן מדברי סופרים. "ואחת לאור" - משום דסמוכין לארץ ישראל, ומתחזיא חלה דידיהו כחלת ארץ ישראל, גורו עליה שלא לאוכלה כלל, אפילו כהן טהור גמור, כמו בחלת אור דארץ ישראל. "ואחת לכהן" - שלא תשתבח. ויש לה שיעור, לפי שהיא נאכלת. "וטובל יום אוכלה" - ואין צריך הערב שמש, שלא תהמירו בה כמו בתרומה דאורייתא. "דבי יוסי אמר: אין צריך טבילה" - ואפילו בטומאה דקרי, דטומאה היצא מגופו שרי רבי יוסי, ומלא חשיב בעל קרי באיסורא דבזבוב חבות. "ואסורה לזבוב חבות" - כי - בלא טבילה איירי, מדקאמר עלה בירושלמי, דלרבי יוסי נצרכה. ונראה דלרבנן נמי דבעו טבילה - דוקא בעל קרי, שטומאה יצאה לו מגופו. אבל טמא מת - שרי בלא טבילה, כרבי יוסי. דאי מצרכי נמי טבילה בטמא מת, תנשה להו כדמקשה גמרא בפרק "עד כמה" (בכורות כ"ב). וכן הוה טבילה בטמא מת? ומסתמא טמאי מתים היו כמה פעמים, כי אפשר להם ליהודי דמטומאת מת. ונדה דמטומאת מת עצמו צריכין ליהודי מחמת כהונתם. מטומאת "חרב הרי הוא כחלל" - אין יכולים כלל ליהודי. דבשום בית שהיה בו מת מעולם, נעשה כחלל כל המתכות שבתוכו, והוי כמאהיל על המת. כדאמרין בגזירי בפרק "כהן גדול" (ג"ג). וגם לא היו צריכין ליהודי מטומאת "חרב הרי הוא כחלל", כיון שאין הגזיר מגלה עליה, כדמוכח בריש תוספתא דאהלות. ואם כן, כולן צריכין הוא. ואין סבירא כלל שתקנו חכמים חלת חוצה לארץ שלא יאכלה, אלא אם כן יקר ויהא בארץ ישראל? והיה מסתבר שבאלה האהא וטבילה היו אוכלין אותה, אפילו לרבנן דרבי יוסי. ובבבלי, וכן לדין שרדוקן מארץ ישראל, אין צריך שתי חלות אלא אחת. כדאמרין בפרק "עד כמה" (בכורות כ"א). ונתנה לכהן קטן ואביל לה. דכי ליכא כהן קטן דוקא קאמר ההם דמפרישן אחרת ונתנה לכהן גדול, ואשונה שורפה. וחלה של אור מנחה ועד אמן ולפנים - אינה מותרת לכהן קטן, אלא לעולם נשרפה. ודימיא דחלת אור ארץ ישראל, משום דסמוכין לארץ ישראל. ומתחזיא כחלת ארץ ישראל, כדפרישית. ומשום כהן גדול, אבל ברוקים. וכן דלא מתחזיא חלת דידהו כחלת הארץ, טמאה - וכן לכהן קטן. ומסתבר דאף לכהן גדול שטבל לקרי, ולא בעינן הערב שמש. דאין להחמיר בה מבחלה של כהן בסמוכין לארץ ישראל. וכן כהן בהלכות גזולות בהלכות חלה, אמר רבינא: הלכה, נדה קוצה לה חלה ואביל לה כהן קטן, או מאן דטביל לקרי. ויש קצת תימיה אמאי קאמר דנותנה לכהן קטן, כיון דאפילו כהן גדול יכול לאוכלה אחר שטבל, או לבטלה ברוב כמו תרומה, דאמרין בפרק "עד כמה" (שם): רבה היה מבטל לה ברוב ואביל לה בימי טומאתה ונראה: דדוקא חלת חוצה לארץ, לפי שאין לה שיעור דבר מועט הוא. קאמר דיכול ליתנה לכהן קטן, כל שכן אם יש כהן גדול שטבל או רוצה לבטלה, שיכול ליתנה לו. וכן בשמע דרבי מועט הוא, דקאמר ההם דשקל לה בריש מסיא. אבל תרומה, שהיא מתבואה או מין ושמן - אין ליתן לכהן קטן, לפי שהוא מאבדה. ועוד: ויש לה שיעור, כמו בתרומת מעשר, ולכן אין ליתנה לקטן אלא לכהן גדול שטבל או רוצה לבטלה ברוב. ואין צריך להפריש שניה, דלא תשתבח - כיון דמפרישין אחת כמו בחלה, ויכא דאיכא כהן קטן. שלא מצייני בכל תרומות שהיה צריך לפרש שתי תרומות. אלא דוקא חלה, כי ליכא כהן קטן וא גדול שטבל, שאז היא נשרפת. ואז צריך להפריש חלה שניה. שלא תשתבח תורת חלה. אבל תרומה, לא תתנון אותה אלא לכהן גדול שטבל או רוצה לבטלה ברוב - אין צריך להפריש שניה, דלא תשתבח, כיון שמפרישין אחת. ומיהו נראה: דגם בסמוכין לארץ ישראל, שמפרישין לעולם שתי חלות, לא היו מפרישין אלא תרומה אחת. לכך נראה שחבלה יש לחוש יותר שלא תשתבח, משום דשייכא בכל אדם המגולל עיסתו. אבל תרומה - אין גרילין בה אלא בעלי קרקעות וממרידי תבואת, ודיכא

הגורד מן הבשר מותר בבשר דגים וחגבים - בגמרא מוקי לה כרבי עקיבא, דכל מיילי דמימליך עליה שלוח - בר מיניה הוא. ובפרק "הגורד מן הירק" (נדרים ג"ג, ב) פריך: דבבשר דגים נמי מימליך? ומוקי מתניתין דהכא במאן דכאיב ליה עיניה, ובימא דהקדוה, דלא אביל איניש דגים, אבל עוף אביל בשלקא. ומיהו בפרק בתרא דמעילה (כ"א), לא קיימא שנייה דהקדוה, אלא מסיק: במאן דכאיב ליה עיניה. אבל בשאר ימינה, הגורד מן הבשר - אסור נמי בדגים.

הא עוף אסור מדאורייתא - הכי נמי הוה מצי למינקט חזיה, ונראה דהא דסלקא דעתך שהוה דאורייתא, משום דסמין אסיפא דגור העלאה אטו אבילה. כדדייק רב יוסף בסמוך. אבל אין לומר דדייק מדקתני "כל הבשר", דמבשר ליה שכל הבשר שוה זה כזה, בשר עוף כבשר בהמה - דהא הוה חלה הבשר, אין כל הבשר שוה. דאפילו רבי עקיבא מודה דלא מיתסר בבשר עוף מדאורייתא, כדאמר בפרק "הגורד מן הירק" (נדרים ג"ג, ב) דמודה רבי עקיבא דלא לקי. **ומנא** תימרא דלא גזירין גזירה לגזירה - בכמה מקומות אמר "היא גופה גזירה, ואני ניקום וגזורו גזירה לגזירה?". (שם קמא בשבת (יא, ב) ובפרק "במה מדריכין" בפרק כ"א, א) ובריש ביצה (ג"א), והכא בעינן לאתויי ראה לענין גזירה דהעלאה אטו אבילה. ויש מקומות נמי דגזירין גזירה לגזירה, ולא חיישינן, אין לדמות גזירות חכמים זו לזו אלא במקומות שהתלמוד מרמזה.

חלת חוצה לארץ נאכלת עם הור על השלחן - אין המשנה שניה כן, אלא הגמרא מביאה בקיצור. וכן היא שניה בפרק בתרא דמסכת חלה (משנה ח). אמר רבן גמליאל: שלש ארצות חלה. מארץ ישראל עד כובי - חלה אחת. מכובי עד הנדר ועד אמנה - שתי חלות. אחת לאור ואחת לכהן. של אור, יש לה שיעור, ושל כהן, אין לה שיעור. שתי חלות, אחת לאור ואחת אמנה ולפנים - שתי חלות, אחת לאור ואחת

לכהן. של אור, אין לה שיעור. ושל כהן, יש לה שיעור, וטובל יום אוכלה. רבי יוסי אמר: אין צריך טבילה. ואסורה לזבים ולזבות ולנדות ולילידות, ונאכלת עם הור על השלחן, וניתנת לכל כהן שירצה. והכי פירושו: "מכובי עד הנדר ועד אמנה" - שהיו סמוכים לארץ העמים, ואין יכולין לשמור עצמם ופירותיהם בטהרה, והוי חלותיהם טמאות ושעונות שרפה. ולכן צריכין להפריש שתי חלות, "ואחת לאור" - שהיא חלה נאכלת

והיבא דליכא כחן קטן, ששורפה ומפריש שניה, נתנה לכהן טמא, אפילו הוא זב. ולא מפליג התם בשום טומאה. ולא דמיא לחלה שניה בסמוכין לארץ ישראל - והתם לעולם צריך להפריש. אבל ברוחקים, אי איכא כחן קטן או גדול שטבל לקרוי - אין צריך להפריש חלה שניה כלל. והיא קלה ביותר, אלא שאסורה לזרים - דלא אשכחן

דשרי לה אלא לכהנים. ונראה: שאינה טובלת - שהרי יש כמה מקומות דלא מפרשי לה כלל, ואפילו ליכא כחן קטן. ועל אותן מקומות יש קצת תימה, אלא לפי שאינה טובלת וצריך לשומרה מלהאכילה לזרים, נמנעו מלהפריש. ושנא אפילו אינה מדמעת, ואף על פי שהראשונה נראה קצת מדמעת, מדרגתיא בפרק "רבי ישמעאל" (מנחות ס"א): תרומת גוי בחוצה לארץ - אינה דומיא דמשמע: לא דישאל - מדמעת. מכל מקום השניה: שהיא קלה ביותר, שנא אינה מדמעת. וכמו שלא גזרו על תערובות דמאי, כמו כן שנא לא גזרו בה, כיון שהיא קלה כל כך. וניתנת לכל כחן שירצה - פירש בקונטרס: דאפילו אינו מחזיק בתורת ה', יתנו לו חלת חוצה לארץ. ואין שונה לרבינו יצחק: דהא הוה דומיא דהנהו שנתא אחר משנה זאת, "ואלו ניתנן לכל כחן שירצה" כו', וחשיב בהדיהו "הזרוע והלחיים והקבה" ואמרין לקמן בפרק "הזרוע" (ק"ב) שאינן ניתנות למי שאינו מחזיק בתורת ה'. לכך נראה לרבינו יצחק: דהכא מיירי בדליכא כחן חבר. אי נמי איכא כחן חבר שהוא עשיר, ואינו רוצה לקבל. ואפילו רוצה לקבל, כיון דאין צריך, חה עם הארץ עני וצריך, שמוצוים להחיותו, שאם לא יתנו לו - יעטרכו לתת לו חולין. וקא משמע לן דיכול ליתן, אף על פי שאין בקי בטומאה וטהרה, ולא חיישין שנא יאכלנו בימי טומאתו. אבל חלת הארץ אינה ניתנת אלא לכהן חבר, שישמרהה בטוהרה. אפילו ליכא עתה כחן חבר - אל יתנה לכהן עם הארץ, אלא ימתן עד שידומן לו כחן חבר.

מתקופה לה רב ששת - לא אבאי קא פריך. אלא ארב יוסף חיבור פריך. כדפירש בקונטרס.

רבי יוסי היינו תנא קמא - אבית הלל לא פריך "היינו תנא קמא", דהכי קאמר: דבר זה מחלוקת בית שמאי ובית הלל, ואין זה סתמא ואחר כך מחלוקת, דבית שמאי במקום בית הלל אינה משנה.

עוף וגבינה אין בשר וגבינה לא - תימה: דהיכי פריך מגבינה אחר בשר אבשר אחר גבינה, דרב יצחק גבינה ואחר כך בשר אכיל, ולא דמי, כדאמר בסמוך; ויש לומר: דהכי פריך, דברייתא דאגרא משמע עוף וגבינה נאכלין באפקורן, בלי נטילת ידים ובלא קינוח הפה. אבל שאר בשר - בעי נטילה וקינוח הפה. והיכי דמי? אי בשר תחלה - אפילו בנטילה וקינוח לא סגי, עד סעודה אחריתי, כדאמר

בסמוך. אלא לאו גבינה תחלהו והא דנקט אגרא תחלה - דאפילו עוף תחלה, נאכל באפקורן. ורבינו תם מפרש, וכן הלכות גדולות: ד"אכל בשר, אסור לאכול גבינה" - היינו, בלא נטילה וקינוח. אבל בנטילה וקינוח - שרי. אבל גבינה, מותר לאכול בשר" - אף בלא נטילה וקינוח. וימר עוקבא, דלא אכיל עד סעודה אחריתי - היינו, בלא נטילה וקינוח. אי נמי: מחמיר על עצמו היה. ולפירושו קשה: מאי פריך הכא ארב יצחק? וצריך לומר לפירושו: דלענן נטילת ידים אין חילוק בין בשר תחלה לגבינה תחלה, ולגבי קינוח וזוקא ש חילוק. והעולם נהגו שלא לאכול גבינה אחר בשר כלל, ואפילו אחר עוף. ואף על גב דהני אגרא "עוף וגבינה נאכלין באפקורן", דמשמע: עוף תחלה - דילמא משום דסבר בשר עוף בחלב לאו דאורייתא, ולא קיימא לן הכי. ומיהו קשה: ברייתא דאגרא, כמאן? אי כרבי יוסי הגלילי - הא אף לכתחלה שרי לבשל ולאכול זה עם זה, כדאמר לקמן (ט"א), דבמקומו של רבי יוסי הגלילי היו אדונין בשר עוף בחלב. ואי כרבי עקיבא - דהא רבי למיתי' "חיה" בדי' עושין" ודוחק להעמידה בבית שמאי, דאמרי: העוף עולה ואינו נאכל. ומיהו אשכחן נמי לרבי אלעזר ברבי צדוק, דהנאי בתוספתא בבית שמאי. אי נמי: כריה עקיבא, ונקט עוף - משום דשכיח, והוא הדין חיה. דהכי נמי קאמר לעיל: הא עוף - אסור מדאורייתא, כמאן? דלא כרבי עקיבא, דהוה ליה למינקט נמי חיה. ורבינו תם מפרש טעמא דאגרא: משום דעוף אינו נרדק בידיים ובשנינים והניכיים.

נאכלת עם הדר על השלחן, וניתנת לכל כחן שירצה. אמר ליה אבוי: בשלמא אי אשמועינן חלת חוצה לארץ בארץ, דאיכא למיגזר משום חלת הארץ דאורייתא ולא גזרינן - איכא למשמע מינה. אלא חוצה לארץ משום דליכא למיגזר הוא, אבל הכא - אי שרית ליה לאסוקי עוף וגבינה, אתי לאסוקי בשר וגבינה, ומיכל בשר בחלב דאורייתא. מתקופה לה רב ששת: סוף סוף, צונן צונן הוא! אמר אבוי: גזירה שפוא יעלה פאילפס רותה - סוף סוף כלי שני הוא, וכלי שני אינו מבשיל! אלא: גזירה שפוא יעלה פאילפס ראשון, משנה העוף עולה עם הגבינה על השולחן, ואינו נאכל, דכרי בית שמאי. ובית הלל אומרים: לא עולה ולא נאכל, אמר רבי יוסי: זו מקוילי בית שמאי ומחומרי בית הלל. באיזה שולחן אמרו - בשולחן שאוכל עליו, אבל בשולחן שסודר עליו את התבשיל - נתן זה בצד זה, ואינו חושש נמרא רבי יוסי היינו תנא קמא! וכי תימא, אכילה גופה איכא בינייהו, דקאמר תנא קמא: בהעלאה קא מופלגי, באכילה לא פליגי, ואמר ליה רבי יוסי: אכילה גופה מקוילי בית שמאי ומחומרי בית הלל. והתניא, רבי יוסי אומר: ששה דברים מקוילי בית שמאי ומחומרי בית הלל, וזו אחת מהן - עוף עולה עם הגבינה על השולחן ואינו נאכל, דכרי בית שמאי. ובית הלל אומרים: לא עולה ולא נאכל! אלא, הא קמשמע לן: מאן תנא קמא - רבי יוסי, כל האומר דבר בשם אומר מביא גאולה לעולם, שאמר "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי". תנא אגרא חמוה דרבי אבא: עוף וגבינה נאכלין באפקורן. הוא תני לה והוא אמר לה: בלא נטילת ידים ובלא קינוח הפה. רב יצחק בריה דרב משרשיא איקלע לבי רב אשי, איתיה ליה גבינה - אכל, איתיה ליה בשרא אכל, ולא מושא ידיו. אמרו ליה: והא תאני אגרא חמוה דרבי אבא עוף וגבינה נאכלין באפקורן, עוף וגבינה - אין, בשר וגבינה - לא! - אמר להו: הני מילי - פליאי, אבל בימא - הא חיוניא. תניא, בית שמאי אומרים: מקננת. ובית הלל אומרים: מדיח. מאי מקננת ומאי מדיח?

אילימא

אילימא

נאכלת - לכהן עם הדר, ולא גזרינן: דילמא שקיל זר מינה ואכיל. דהא אכילה גופה לא מיתסרא בה אלא משום גזירת אכילת חלת הארץ. לכל כחן שירצה - אפילו לעם הארץ שאין משמרה בטוהרה. מה שאין כן בחלת הארץ, דכתיב (דברי הימים ב' לא): "לתת מנת לכהנים מחזיקים בתורת ה'" - מחזיקים יש להם מנת, ולא שאין מחזיקין. אלמא, דברבנן לא גזרינן העלאה אטו אכילה. בשלמא אי אשמועינן חלת חוצה לארץ בארץ - שהביאה לארץ, ואשמועינן דאף על גב דיש כאן חלה דאורייתא, ואיכא למיגזר הא אטו הא. דאי מסקת חלה חוצה לארץ (לארץ), אתי לאסוקי חלת הארץ ומיכל חזר. הוה איכא למשמע מינה מתניתין נמי, אי לא דאכילתו עוף דאורייתא - לא הוה גזר העלאה אטו אכילתו, ולא אטו דבהמה. אלא בחוצה לארץ, טעמא משום דליכא למיגזר אטו שום איסור דאורייתא הוא. אבל הכא - אף על גב דלא איבעי לן למגזר העלאה אטו אכילתו, איכא למיגזר העלאה אטו העלאה ואכילת בשר בהמה, דכי מסיק להו היינו דאורייתא - לא הוה גזר העלאה אטו מתקופה לה רב ששת - אפילו אם תמצוי לומר: בשר עוף בחלב דאורייתא, עדיין משכחת לה גזירה לגזירה. דהא העלאה דרבנן, משום אכילה. ואכילה גופה דרבנן, דהא סוף סוף צונן וצונן הוא, ואפילו אכילתו לאו כהידי - ליכא איסור דאורייתא, דרך ביטול אסרה תורה. גזירה שפוא יעלה - בשר בהמה עם הגבינה בתוך אילפס רותה. דהוה ליה ביטול. משנה ואינו נאכל - עם הגבינה. אמר רבי יוסי דבר זה כו' - בגמרא פריך: היינו תנא קמא! בשולחן שאוכל עליו - דאידיד דמשמשי ביה דא, אתי לאתנחזי זה על גבי זה. נמרא רבי יוסי אומר ששה דברים כו' - יש אחרות הרבה, אבל באלו ששה לא היו מדיים לו חביריו שיהיו בית שמאי מקוילי ובית הלל מחמירין. כל האומר דבר בשם אומר - וחתמא שמו ולא חזכיר שמו בתחילה, חזר וזכור שמו. באפקורן - דרך חקך שאינו נזהר בהן, וכדמפרש. הוא גני - כן קבלה סדורה מרבו. והוא אמר לה - והוא פירשה מסברא שלו, דמאי "אפקורן". בלא קינוח הפה - שאם אכל זה, ובקש לאכול זה - אין צריך ליטול ידיו ולקנח. אבל בבשר בהמה - בעי קינוח, כדלקמן, שלא יהא נרדק כלום מן הראשון בחניניו. הא קא חיוני - ידים ורקניות שאין דבוק בהם כלום.

אילימא

אילימא

61 ומחומרי בית הלל, היינו כדברי תנא קמא שהביא את מחלוקת
 62 בית שמאי ובית הלל, ואם כן מדוע הביא התנא את דברי רבי יוסי
 63 במשנה, הרי לא חידש דבר.
 64 הגמרא מעלה אפשרות ליישוב: וכי תימא – ואם תרצה לומר
 65 שאבילה גופה איבא בינייהו – שההבדל בין תנא קמא לרבי יוסי
 66 הוא בדין האבילה עצמה של בשר עוף בחלב, דקאמר תנא קמא
 67 בהעלאתה קא מיפלגי – שלא נחלקו אלא אם מותר להעלות בשר
 68 עוף עם חלב על השולחן, אבל באבילה לא פליגי והכל מודים
 69 שאסור לאכול בשר עוף עם חלב, ואמר ליה רבי יוסי לא בהעלאה
 70 בלבד נחלקו אלא אף באבילה גופה (עצמה) נחלקו, והיא מקולי
 71 בית שמאי ומחומרי בית הלל, שבית שמאי מתירים אף לאכול בשר
 72 עוף בחלב, ובית הלל אוסרים.
 73 הגמרא דוחה יישוב זה: והתניא – והרי שנינו במסכת עדיות, רבי
 74 יוסי אומר ששה דברים שנחלקו בהם בית שמאי ובית הלל, והם
 75 מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל, במחלוקת זו היא אחת מהן,
 76 ומפרש שם עוף עולה עם הגבינה על השולחן ואינו נאכל, דברי בית
 77 שמאי. ובית הלל אומרים, לא עולה ולא נאכל, הרי שגם לדברי רבי
 78 יוסי מודים בית שמאי שאסור לאכול בשר עוף עם חלב, ולא
 79 נחלקו אלא בדין העלאתם על השולחן. מתרצת הגמרא: אכן דברי
 80 רבי יוסי ודברי תנא קמא שוים, אלא שהתנא שכח להזכיר את שמו
 81 של התנא קמא, ולכך הוסיף והביא את דברי רבי יוסי, והא קמשימע
 82 לן דתנא קמא ששנה את מחלוקת בית שמאי ובית הלל, רבי
 83 יוסי הוא. והוצרך לומר זאת, משום שכל האומר דבר בשם אומרו
 84 גדולה וזכותו שמביא על ידה האולה לעולם, שאומר (אסור ב בב)
 85 ויתאמר אסור למלך בשם מרדכי, ועל ידי שהקפידה ואמרה למלך
 86 את מזימתם של בגתן ותרש, בשם מרדכי, הביאה גאולה לישראל,
 87 שעל ידי זה התחילה מפלתו של המן.
 88 הגמרא מביאה ברייתא בענין ההפרדה בין אכילת עוף וגבינה: תנא
 89 ארביין שם (חסם) חמיה דרבי אבא – חמיו של רבי אבא, עוף וגיבנה
 90 נאכלין בזה אחר זה בארביין: דרך הפקר, בלא אמצעי וזירות
 91 ונקיין ביניהם. מפרשת הגמרא: הוא (אגרא) תני לה – שנה ברייתא
 92 זו בשם רבותיו, והוא אומר לה – והוא פירש את כוונת הברייתא
 93 מדעתו, שדרך הפקר זו פירושה, שאם אכל בשר עוף ובא לאכול
 94 אחריה גבינה או להיפך, מותר לאוכלו מיד, בלא נמילת ידים
 95 ביניהם, ובלא קנינה פשה, מה שאין כן אם בא לאכול בשר בהמה
 96 שצריך ליטול ידיו, ולקנח את פיו שלא יהיה נדבק כלום מן הגבינה
 97 בחניניה.
 98 הגמרא מביאה מעשה בענין הפרדה בין גבינה לבשר בהמה: רב
 99 יצחק בריה דרב משרשיא אינעל לבי רב אשי – הוזמן לביתו של
 100 רב אשי, איתו ליה גבינה – הביאו לו גבינה לאכול, ואכל, ולאחר
 101 מכן איתו ליה בשר – הביאו לו בשר בהמה לאכול, ואכל אותו
 102 ולא משא ידיו – ולא רחץ ידיו בין אכילת הגבינה לאכילת הבשר
 103 ואבל קינח את פיו. אומר ליה – שאלוהו בני הבית מפני מה לא
 104 רחצת ידך, והא תנאי אגרא חמיה דרבי אבא שעוף וגיבנה נאכלין
 105 בארביין – בזה אחר זה בלא נמילת ידים בינתיים, ויש לדייק
 106 מדבריו שדווקא עוף וגיבנה, אין – מותר לאכול באפיקורן, אבל
 107 בשר בהמה וגיבנה שאיסורם מן התורה, לא – אסור לאכולם
 108 באפיקורן, וצריך לרחוץ ידיו ביניהם, ואם כן היה לך לרחוץ ידך
 109 קודם אכילת הבשר.
 110 אומר לחו רב יצחק, אכן צריך לרחוץ את הידים בין אכילת גבינה
 111 לבשר, אולם הני מיילי בליליא – אם אוכל בלילה, ואינו רואה אם
 112 ידיו נקיות או לא, ולפיכך צריך לחשוש שמא נדבק מעט
 113 משמנונית הגבינה על ידיו, וכשיאכל בידיים אלו בשר, נמצא
 114 שאוכל בשר בחלב, אכל עתה שאני אוכל בימא – ביום, הא
 115 תיניא – הרי אני רואה שידי נקיות ולא נדבק בהם כלום משמנונית
 116 הגבינה, ולפיכך איני צריך לרחוץ ידי קודם אכילת הבשר.
 117 הגמרא מביאה ברייתא באופן קינוח הפה בין חלב לבשר: תנא,
 118 בית שמאי אומרים, לאחר אכילת גבינה מקנח את פיו על ידי
 119 אכילת דבר מה, קודם שיאכל בשר, ובית הלל אומרים, מדיח את
 120 פיו במים קודם אכילת הבשר.
 121 מבררת הגמרא: מאי מקנח? שאמרו בית שמאי ומאי מדיח? שאמרו
 122 בית הלל,

1 נאכלת עם תיר על השלחן – מותר הכהן לאכול על שולחן
 2 שאוכל עליו חזר חולין, ואין חוששים שמא יאכל חזר מן החלה,
 3 משום שאינה אסורה אלא מדרבנן, וניתנת לכל פתן שירצה
 4 הבעלים לתת לו, ואפילו לעם הארץ שאינו משמרה בטוהרה. הרי
 5 שלא גזרו על העלאת חלת חוץ לארץ על שלחן שאוכל עליו זה,
 6 מפני שהיא גזירה לגזירה, ואם כן הוא הדין לענין העלאת בשר
 7 עוף עם גבינה על השולחן, לדעת הסוברים שבשר עוף אינו אלא
 8 מדרבנן.
 9 דוחה הגמרא: אמר ליה אביי, בשלמא אי אשמועינן – אמנם אם
 10 היתה הברייתא משמיעה לנו שמוותר לאכול חלת חוץ לארץ עם
 11 חזר על השולחן אפילו בארץ, דאיבא למינור – שיש סברא לגזור
 12 משום שמא יאכל חלת הארץ שהיא דאורייתא עם חזר על השולחן
 13 ויאכלנה חזר, שהרי חלת הארץ מצויה בארץ, ואף על פי כן לא
 14 גזרינן, איבא למשמע מינה – אפשר היה ללמוד מזה, שאין גזרים
 15 גזירה לגזירה, אלא חוץ לארץ – אולם יש לפרש שכוונת הברייתא
 16 לאכולה בחוץ לארץ, ואם כן אין הוכחה שאין גזרים גזירה
 17 לגזירה, שיש לומר שמה שלא גזרו על אכילתה עם חזר על
 18 השולחן משום דליבא למינור הוא – שאין סיבה לגזור אגב חלת
 19 הארץ, שהרי חלת הארץ אינה מצויה במקום זה, אכל הפך, לענין
 20 העלאת עוף וגבינה על השולחן, אפשר שגזרו חכמים ואין זה
 21 נחשב גזירה לגזירה, משום שאי שרית ליה לאסוקי – אם תתיר לו
 22 להעלות עוף וגיבנה יחד על השולחן, אהי לאסוקי – יבוא להעלות
 23 גם בשר בהמה וגיבנה על שולחן אחד, ועל ידי זה יבוא למיפל
 24 (לאכול) בשר פתקל האסור מדאורייתא.
 25 הגמרא חוזרת להקשות על עיקר דברי רב יוסף: מתקיף לה רב
 26 ששה, סוף סוף אפילו לדברי רב יוסף שבשר עוף בחלב דאורייתא,
 27 איסור העלאתם יחד על השולחן אינו אלא גזירה לגזירה, שהרי
 28 אפילו אם יגעו זה בזה ויאכלם יחד, לא יעבור על איסור תורה,
 29 שהרי נגיעת בשר צונן פתקל צונן הוא, ואינם מתבשלים יחד, ואין
 30 איסור בשר בחלב מן התורה אלא כשהתבשלו יחד. מתרצת
 31 הגמרא: אמר אביי, מה שאסרו להעלות את הבשר עם הגבינה על
 32 השולחן הוא משום גזירה שמה יעלה אותם יחד בתוך אילפס
 33 רותה, ונמצא שיתבשלו יחד, ויעבור על איסור בישול בשר בחלב,
 34 ואכילתם דרך בישול, שאיסורם מן התורה.
 35 מקשה הגמרא: סוף סוף עדיין אין כאן איסור תורה, שהרי ידך
 36 להעלות על השולחן בכלי ראשון שהתבשל בו התבשיל על
 37 האש, ואם כן מן הסתם אילפס זה כלי שני הוא, וכלי שני אינו
 38 כפושל – אין בו כח לבשל אלא להפליט ולהבליע, וכיון שאין
 39 הבליעה בדרך בישול אין בה איסור תורה. מתרצת הגמרא: אלא
 40 צריך לומר שטעם האיסור משום גזירה שמה יעלה את הבשר
 41 והגבינה, ויביאם לשולחן בתוך אילפס רותח שהוא כלי ראשון
 42 שהורד מן האש.
 43 משנה
 44 המשנה מפרשת שאיסור העלאת עוף עם גבינה על השולחן
 45 שהתבארה במשנה הקודמת, אינה מוסכמת על הכל אלא נחלקו
 46 בה בית שמאי ובית הלל: העוף עולה עם הגבינה על השולחן –
 47 מותר להעלות בשר עוף על השולחן שאוכל עליו גבינה, ואולם
 48 אינו נאכל יחד עמו מדרבנן, דברי בית שמאי. ובית הלל אומרים,
 49 העוף לא עולה עם הגבינה על השולחן, וכל שכן שלא נאכל עמו.
 50 אומר רבי יוסי, מחלוקת זו היא מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל
 51 – אחת מהמחלוקות שבית שמאי מקילים בהן ובית הלל מחמירים.
 52 מפרשת המשנה: באיזה שולחן אומר שאסור להעלות עליו בשר
 53 עם גבינה יחד, בשולחן שאוכל עליו, שמתוך שטעוק באבילה
 54 וממשמש בדברים שעל השולחן, יש לחשוש שמא ינח את הבשר
 55 והגבינה זה על זה, ויכשל באכילת בשר בחלב, אכל בשולחן שאינו
 56 אוכל עליו, אלא רק סודר עליו את התבשיל ומכינו לאכילה, נזמן
 57 זה פצד זה – מותר להניח עליו בשר בצד הגבינה, ואינו חושש
 58 שמא יבוא אוכלם יחד.
 59 גמרא
 60 מקשה הגמרא: רבי יוסי שאמר שמחלוקת זו היא מקולי בית שמאי

59 עֹדְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם, הָרִי שֶׁאֵף בֵּין הַשֵּׁנִים שְׁמוּ בִשְׂר, וְאִם כֵּן שֵׁיךְ בּו
 60 אִיסוּר בִּשְׂר בַּחֲלָב, וְאִסוּר לֹאכּוֹל גְּבִינָה עַד שֵׁיטְלָנוּ מִשֵּׁם.
 61 אֲמַר מֵר עֵינָא, אֲנָא לָהּא מִלְתָּא – אֲנִי לֹעֲנִין דְּבַר זֶה וְשִׁמְפֵרֵט
 62 וְדוֹלָךְ חֲשׁוֹב כְּחֵלָא כִּר הִמְרָא לְגַבִּי אֲבָא – כְּחוּמִין בֵּן בֵּין בִּיטָא
 63 לֵאבִי, שֶׁאִנִּי גְרוּעַ מִמֶּנּוּ בַדְבַר זֶה, דְּאִילוּ אֲבָא בִּי הָהוּ אֲכִיל בְּשֵׂרָא
 64 הָאִידְנָא – אִם הִיא אֲבִי אוֹכֵל בִּשְׂר הַיּוֹם, לֹא הָהוּ אֲכִיל גְּבִינָה עַד
 65 לְמַחֵר עַד הֶשְׁתָּא – לֹא הִיא אוֹכֵל גְּבִינָה עַד לְמַחֵר בְּאוֹתָהּ שְׁעָה,
 66 כְּלוּמַר אִם עֲשִׂינָא עֲשִׂירִים וָאַרְבַּע שְׁעוֹת, וְאִילוּ אֲנָא אִינִי מְחַמֵּיר
 67 כְּמוֹתָהּ, וְהָאָה סְעוּדָתָא הוּא דְלֵא אֲכִילָנָא – וְאִמְנָם בְּאוֹתָהּ סְעוּדָה
 68 שֶׁאֲכַלְתִּי בָּהּ בִּשְׂר אִינִי אוֹכֵל גְּבִינָה, אֲבָל לְסְעוּדָתָא אֲחֵרִיתָא
 69 אֲכִילָנָא – אֲבָל בְּסְעוּדָה אַחֶרֶת אוֹכֵל אֲנִי גְּבִינָה.
 70 מֵאִמְרָה דְּרַמָּה בְּעֵינֵין אַחֵר: אֲמַר שְׁמוּאֵל, אֲנָא לָהּא מִלְתָּא – אֲנִי לֹעֲנִין
 71 דְּבַר זֶה חֲשׁוֹב כְּחֵלָא כִּר הִמְרָא לְגַבִּי אֲבָא, דְּאִילוּ אֲבָא הָהוּ סִיֵּיר
 72 נְכִסְיָהּ הָרִי וְזִמְנֵי בְיוֹמָא – שֶׁאֲבִי הִיא נֹהֵג לִלְכֹּת וּלְעֵינֵין בְּקִרְקַעוֹתֵיהּ
 73 לְרֵאוּת אִם צְרִיכִית אִיזוּה תִּיקוּן, עֲפֵמִימִם בְּכָל יוֹם, וְאִנָּא לֹא סִיֵּירָנָא
 74 אֲלָא הָרָא וְזִמְנָא – וְאִילוּ אֲנִי אִינִי הוֹלֵךְ וּבוֹדֵק אֶת קִרְקַעוֹתֵי אֵלָא
 75 פַּעַם אַחַת בְּיוֹם. מִפְרָשְׁתָּהּ הַגְּמָרָא: מֵאִמְרָה זֶה שֶׁל שְׁמוּאֵל שֶׁמְשַׁבֵּחַ
 76 אֶת הָעֵינִין בְּנִכְסִים, הוּא לְמַעֲמֵיהּ – לְשִׁטְתוֹ שֶׁסוֹבֵר שֶׁמַּעֲלָה גְדוּלָה
 77 הִיא לְאָדָם הַמַּעֲיִין וּבוֹדֵק בְּנִכְסֵיהּ, דְּאֲמַר שְׁמוּאֵל מָאן דְּסִיֵּיר נְכִסְיָהּ
 78 כָּל יוֹמָא – מִי שֶׁמַּעֲיִין וּבוֹדֵק אֶת נִכְסָיו בְּכָל יוֹם, מְשַׁבֵּחַ אֶסְתֵּינָא –
 79 מוּצֵא סַלַּע וְנִטְבַּע כֶּסֶף, כְּלוּמַר יֵשׁ לוֹ בְּכָר רִיחַ גְּדוֹל.
 80 מַעֲשֵׂה בְּעֵינֵין זֶה: אֲפִי הָהוּ סִיֵּיר נְכִסְיָהּ כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא, יוֹמָא הַד
 81 פְּנַע בְּרִישֵׁיהּ דְּרֵיר פְּתִיבָא דְּאוּפִי – יוֹם אַחַד פְּנַע תוֹךְ כַּדִּי בְּדִיקְתוֹ
 82 אֶת הָאֵרִיסֵי שְׁלוֹ שְׁנוּשָׂא מִשָּׂא שֶׁל עֵצִים שֶׁגִּבַּח מִשְׁדוּתֵיהּ, אֲמַר לִיהּ
 83 אֲבִי לְאֵרִיסוֹ, הֲנִי לְחֵיבָא – עֵצִים אֵלּוֹ לְהִיכֵן אַתָּה נוֹשֵׂאם, אֲמַר
 84 לִיהּ הָאֵרִיסִי, לְבִי מֵר – לְבֵית הָרֵב אֲנִי נוֹשֵׂאן, שְׂרַצָּה לְהַסְתִּיר אֶת
 85 כּוּוֹתָהּ לְגוּבְנָן. אִמְנָם אֲבִי הַבֵּין שֶׁאֵין חֲשׁוּבוֹתָהּ נְכוֹנָה, וּבְדַעְתוֹ הִיא
 86 לְגוּבְנָם, אֲמַר לִיהּ אֲבִי, כְּבֵר קְדָמוּךְ רְבָנָן שְׂצִינוּ לְבִדּוֹק אֶת
 87 הַנְּכִסִּים מִיַּדֵּי יוֹם, וְעַל יַדֵּי זֶה תִּפְסְתִּין, וּמַנְעִתִי מִמֶּךָ לְגָרוּם לִי
 88 הַפְסָא.
 89 מַעֲשֵׂה נוֹסֵף: רַב אֲפִי הָהוּ סִיֵּיר נְכִסְיָהּ כָּל יוֹמָא, אוֹלָם לֹא הִיא
 90 מוּצֵא מֵהָ לְתַקֵּן בְּשׁוּדָה, הַתְּפִלָּא וְאֲמַר, חֵיבָא נִינְהוּ כָּל הֲנִי אֲסֵתֵרֵי
 91 דְּמֵר שְׁמוּאֵל – הִיכֵן הֵם כֹּל אוֹתָם הַסְּלָעִים שְׁדִיבֵר עֲלֵיהֶם שְׁמוּאֵל,
 92 הָרִי אִינִי מְרִוּיָהּ דְּבַר, יוֹמָא הַד חָזָא צִינוּרָא דְּבִרְבָּא בְּאַרְעֵיהּ – יוֹם
 93 אַחַד רָאָה שְׁנַעֲשָׂה נֶקֶב בְּשַׁפְתֵּי אַמַּת הַמַּיִם, וְהַמַּיִם הוֹרְרִים שֵׁם
 94 יוּצֵאִים מִחוּץ לְגִדּוּתֵיהֶם, וְעוֹמְדִים לְשִׁטּוֹף אֶת פִּירוֹתֵיהּ, שְׂקִילָהּ
 95 לְגַלְמֵיהּ – נֶטֶל רַב אֲסִי אֶת גְּלוּתוֹהּ, פְּרִכְיָה – כִּרְכוּ אֶת הַתְּאִימָה לְגוּלוֹל
 96 הַנְּקֵב, וְאוֹתְבִיָּהּ בְּנֵה – הִנְיָחוּ בְּתוֹכָהּ, כַּדִּי שִׁיעֵבֵב אֶת יוֹרִמַת הַמַּיִם
 97 עַד שִׁיבּוּאֵי לְסַתְמָהּ, רְבָא קְלָא – הָרִים אֶת קוֹלוֹ שִׁיבּוּאֵי אֲנָשִׁים
 98 לְעוֹרוֹ, אָתוּ אִינְשֵׁי סְפָרוּהּ – בָּאוּ אֲנָשִׁים וְסַתְּמוּ אֶת הַנְּקֵב. [אֲמַר]
 99 רַב אֲסִי, אֲשַׁפְּתֵינְהוּ לְכוּלְהוּ אִיִּסְתֵּרֵי דְּמֵר שְׁמוּאֵל – עַתָּה מִצְּאֵתִי
 100 אֶת כֹּל אוֹתָם הַסְּלָעִים שְׁדִיבֵר עֲלֵיהֶם שְׁמוּאֵל, כְּלוּמַר, הַרוּחוּתִי
 101 הִרְבָּה עַל יַדֵּי שְׁעִשִׂיתִי כַּעֲצוֹתוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל.
 102 אֲמַר רַב אִידִי כִּר אֲבִין אֲמַר רַב יִצְחָק כִּר אֲשִׁין, מִיָּם רֵאשׁוֹנִים –
 103 נְטִילַת הַיַּיִם קוֹדֵם אֲכִילַת פֶּת, הִיא מְצֻנָּה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, וְנְטִילַת
 104 מִיָּם אַחֲרֵינִים לְאַחַר אֲכִילַת פֶּת קוֹדֵם בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, חֲמוּרָה יוֹתֵר
 105 וְהִיא חוֹבָה גְּמוּרָה.
 106 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִיָּתֵיב, שֶׁנִּינּוּ בְּבֵרִיתָא. בֵּין נְטִילַת מִיָּם רֵאשׁוֹנִים
 107 קוֹדֵם הַאֲכִילָה, וּבֵין נְטִילַת מִיָּם אַחֲרֵינִים לְאַחַר הַאֲכִילָה, הֵן חוֹבָה
 108 גְּמוּרָה, וְהֵן נְטִילַת מִיָּם אֲמָצְעִיִים בְּאִמְצַע הַסְּעוּדָה בֵּין תְּבִשִׁיל
 109 לְתְּבִשִׁיל אַחֵר, אֵינָה אֵלָא רְשׁוּת. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אִמְנָם נְטִילַת
 110 מִיָּם רֵאשׁוֹנִים אֵינָה אֵלָא מְצוּה, אוֹלָם מְצֻנָּה לְגַבִּי רְשׁוּת חוֹבָה קְרִי
 111 לָהּ – לְגַבִּי נְטִילַת מִיָּם אֲמָצְעִיִים שֶׁאֵינָה אֵלָא רְשׁוּת, נַחֲשִׁבִים הַמַּיִם
 112 הַרֵאשׁוֹנִים כְּחוּבָה.
 113 גּוֹפֵא, נְטִילַת מִיָּם רֵאשׁוֹנִים וְנְטִילַת מִיָּם אַחֲרֵינִים הֵם חוֹבָה, אֲבָל
 114 נְטִילַת מִיָּם אֲמָצְעִיִים בֵּין תְּבִשִׁיל לְתְּבִשִׁיל, אֵינָה אֵלָא רְשׁוּת.
 115 הַלְכָה נוֹסֵפֶת: מִיָּם רֵאשׁוֹנִים, נוֹטְלִין בֵּין כְּשֶׁהַמַּיִם נִשְׁפָּכִים כְּכָלֵי בֵּין
 116 כְּשֶׁהֵם נִשְׁפָּכִים עַל גְּבִי תְּרָקַע, אֲבָל מִיָּם אַחֲרֵינִים שֶׁאֲחַר הַאֲכִילָה

1 אִילָמָא – אִם נֹאמַר שְׁכוּנוֹת הִבְרִיתָא שְׁבִית שְׁמָאֵי אוּמְרִים מְקַנְתָּ
 2 אֶת פִּי דְּוּוּקָא, וְלֹא בְּעֵי מְדִיתָ – וְאֵין צִרִיךְ לְהַדִּיחוּ, מִפְּנֵי שֶׁקִּינוּח
 3 מוּעִיל יוֹתֵר מִמְּהַדְּחָה, וּבֵית הַלֵּל אוּמְרִים מְדִיתָ אֶת פִּי דְּוּוּקָא, וְלֹא
 4 בְּעֵי מְקַנְתָּ – אֵין צִרִיךְ לְקַנְחוּ, שְׁהַדְּחָה מוּעִילָה יוֹתֵר מְקִינוּח. קְשָׁה,
 5 אִילָא הָא דְּאֲמַר רַבִּי יוֹדָא, אֵין קִינוּחַ הֶפֶה מוּעִיל לְהַכְשִׁיר לֹאכּוֹל
 6 בִּשְׂר אַחֵר גְּבִינָה, אֲלָא אִם קִינוּחוּ בְּאֲכִילַת פֶּת, שְׁהַפֵּת מְקַנְחַת אֶת
 7 פִּי יוֹפֵה, וּמְבּוּאֵר שְׁצִרִיךְ קִינוּחַ הֶפֶה, בְּפָאָן – כַּדַּעַת מִי אִמְרָא אֶת
 8 דְּבִרְיָה, וְכִי אִמְרַם קְדַרְתָּ בֵּית שְׁמָאֵי, שְׁהָרִי לְבֵית הַלֵּל אֵין צִרִיךְ
 9 קִינוּחַ כְּלָל.
 10 אֲלָא יֵשׁ לְפָרֵשׁ שְׁבִית שְׁמָאֵי אוּמְרִים שְׁמְקַנְתָּ אֶת פִּי, וְלֹא בְּעֵי מְדִיתָ
 11 – וְאֵין צִרִיךְ לְהַדִּיחוּ, וּבֵית הַלֵּל אוּמְרִים שְׁמִלְבַּד קִינוּחוּ אֶף מְדִיתָ
 12 אֶת פִּי, וְנִמְצָא שֶׁהַכֹּל מוּדִים שְׁצִרִיךְ קִינוּחַ, וְדְּבִרְיָ רַבִּי יוֹדָא נֹאמְרוּ
 13 לְדַעַת כּוֹלָם.
 14 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: לְפִי זֶה נִמְצָא שְׁמִחְלוּקַת זוֹ הָנִי לִיהּ מְקוּלֵי בֵּית
 15 שְׁמָאֵי וּמְחוּמֵי בֵּית הַלֵּל, שְׁהָרִי בֵּית שְׁמָאֵי מְקוּלִים שְׂדִי בְּקִינוּח
 16 לְחוּד, וּבֵית הַלֵּל מְחַמֵּירִים שְׁצִרִיךְ גַּם קִינוּחַ וְגַם הַדְּחָה, וְאִם כֵּן
 17 לְתַנְיָה – הִיא לוֹ לְשׁוֹנוֹת מְחִלּוּקַת זוֹ בְּמַסְכַּת עֵדוּת (פִּיד וּפִיד) גְּבִי –
 18 יַחַד עִם כֹּל הַמְּחִלּוּקוֹת שֶׁהֵם קוּלֵי בֵּית שְׁמָאֵי וְחוּמְרֵי בֵּית הַלֵּל.
 19 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אִילָא כּוּנוֹת הִבְרִיתָא שְׁבִית שְׁמָאֵי אוּמְרִים מְקַנְתָּ
 20 אֶת פִּי, וְהוּא הֲרִין לְמְדִיתָ – שְׁצִרִיךְ גַּם לְהַדִּיחוּ, אֵלָא שְׁהַזְכוּרִי רַק
 21 אַחַת מְהַפְּעוּלוֹת, וּבֵית הַלֵּל אוּמְרִים מְדִיתָ אֶת פִּי וְהוּא הֲרִין לְמְקַנְתָּ
 22 – שְׁצִרִיךְ גַּם לְקַנְחוּ, וְנִמְצָא שְׂמֵר – בֵּית שְׁמָאֵי אֲמַר הָרָא, וְיֵמֵר –
 23 בֵּית הַלֵּל אֲמַר הָרָא, וְלֹא פְּלִיגֵי – וְלֹא נִחְלָקוּ כְּלָל, אֵלָא כּוֹלָם
 24 מוּדִים שְׁצִרִיךְ לְעַשׂוֹת אֶת שְׁנֵי הַפְּעוּלוֹת כַּדִּי לְנַקּוֹת אֶת הֶפֶה
 25 מִשְׁיֵרֵי הַגְּבִינָה קוֹדֵם שֶׁאוֹכֵל בִּשְׂר.
 26 גּוֹפֵא, אֲמַר רַבִּי יוֹדָא אֵין קִינוּחַ הֶפֶה מוּעִיל אֲלָא בְּאֲכִילַת פֶּת, וְלֹא
 27 בְּאֲכִילַת שְׂאֵר דְּבָרִים. מִפְּרָשְׁתָּהּ הַגְּמָרָא: וְהֲנִי מִיָּלִי שְׁהַפֵּת מוּעִילָה
 28 לְקִינוּחַ הֶפֶה, אִינּוּ אֵלָא בְּדִחְיָי – בְּפַת הָעוֹשִׂיָה מְחִסִּים, אֲבָל
 29 בְּדִשְׁעָרֵי – בְּפַת הָעוֹשִׂיָה מְשֻׁעָרִים, לֹא – אֵין מוּעִיל לְקַנְחוּ, מִפְּנֵי
 30 שְׁפַת שְׁעוּרִים מְפּוֹרְרַת בְּפֵה. וְלֹא נַעֲשִׂיתָ גּוֹשׁ אֲחַד בְּלַעֲסִיָּה,
 31 וּלְפִיכֵךְ אֵינּוּ מְקַנְחַת אֶת הֶפֶה כְּרֵאוּי. מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: וְדִחְיָי נְמִי לֹא
 32 אֲמַרְן שְׁמוּעִיל אֲלָא בְּקִרְיָא – אֵלָא אִם מְקַנְחַת בְּפַת לְאַחַר
 33 שְׁהַתְּקַרְרָה, אֲבָל בְּחֵמִימָא – כְּשֶׁהִיא חֲמוּה, מְשַׁטְר שְׁמָרֵי – נַעֲשִׂית
 34 הַפֶּת רַכָּה בְּשַׁעַת הַלַּעֲסָה, וְנִדְּבַקַת בְּחוּץ, וְאֵינָה מוּעִילָה לְקִינוּח.
 35 וְאֶף לְאַחַר שְׁהַתְּקַרְרָה, הֲנִי מִיָּלִי בְּרִיבָא – כְּשֶׁהִיא טְרִיָּה וְרַכָּה,
 36 אֲבָל בְּאַקְוִישָׂא – אִם הִיא קְשָׁה יוֹתֵר מְדִי, לֹא – אֵין מוּעִיל לְקַנְחוּ בָּהּ,
 37 מִפְּנֵי שְׁמַתְּפִרְרַת בְּפֵה כַּפַּת שְׁעוּרִים.
 38 מְסִיקָה הַגְּמָרָא: וְהִלְכָתָא שֶׁלֹּא כְּרַבִּי יוֹדָא, אֵלָא כְּכָל מִיָּלִי הָנִי קִינוּחַ
 39 – בְּכָל דְּבַר מֵאֲכִיל מוּעִיל לְקַנְחוּ אֶת הֶפֶה לְאַחַר אֲכִילַת גְּבִינָה, לְבֵר
 40 מְקַנְחָא תְּמִיר וְיוֹרְקָא – חוּץ מְקַמְחָה, אוֹ תְּמִירִים אוֹ יִרְקוֹת, שֶׁהֵם רְכִים
 41 וְאֵינָם מוּעִילִים.
 42 בְּעָא מִינֵיהּ רַב אֲפִי דְּרַבִּי יוֹחָנָן, כְּמָה צִרִיךְ אֲדָם יִשְׁתָּהּ בֵּין אֲכִילַת
 43 בְּשֵׂר לְאֲכִילַת גְּבִינָה אַחֲרֵיהּ. אֲמַר לִיהּ, וְלֹא כְּלוּם – אֵין צִרִיךְ
 44 לְשַׁהוֹת כְּלוּם, אֵלָא מִיד לְאַחַר אֲכִילַת הַבִּשְׂר רֵשָׁאֵי לֹאכּוֹל גְּבִינָה.
 45 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵינִי – אִמְנָם כֵּךְ הוּא, וְהָא אֲמַר רַב חֲסְדָא, מִי
 46 שֶׁאֲכִיל בְּשֵׂר אִסוּר לְאֲכִיל לְאַחֲרָיָהּ גְּבִינָה מִיד, מִפְּנֵי שֶׁהַבִּשְׂר מוּצֵא
 47 שׁוּמֵן וְהוּא נִדְּבַק בְּפֵה, וְטַעְמּוֹ מוֹרְגֵשׁ זְמַן רַב אַחֵר אֲכִילָתוֹ, אֲבָל
 48 אִם אֲכִיל גְּבִינָה, מוֹתֵר לְאֲכִיל אַחֲרֵיהּ בְּשֵׂר מִיד, מִפְּנֵי שֶׁטַּעַם הַגְּבִינָה
 49 כֹּלָה מְהֵר מִפְּנֵי. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲלָא שְׂאֵלַת רַב אֲסִי לֹא הִיתָה עַל
 50 אֲכִילַת גְּבִינָה לְאַחַר בִּשְׂר, אֵלָא כְּמָה יִשְׁתָּהּ בֵּין אֲכִילַת גְּבִינָה
 51 לְאֲכִילַת בְּשֵׂר אַחֲרֵיהּ, וְעַל זֶה אֲמַר לִיהּ רַבִּי יוֹחָנָן וְלֹא כְּלוּם, אֵלָא
 52 מִיד לְאַחַר קִינוּחַ וְהַדְּחַת הֶפֶה וְנְטִילַת הַיַּיִם רֵשָׁאֵי לֹאכּוֹל בִּשְׂר.
 53 גּוֹפֵא, אֲמַר רַב חֲסְדָא, מִי שֶׁאֲכִיל בְּשֵׂר, אִסוּר לְאֲכִיל אַחֲרָיו גְּבִינָה
 54 מִיד, אֲבָל אִם אֲכִיל גְּבִינָה מוֹתֵר לְאֲכִיל מִיד אַחֲרֵיהּ בְּשֵׂר. אֲמַר לִיהּ
 55 רַב אַחָא כִּר יוֹסֵף לְבֵר חֲסְדָא, בְּשֵׂר שְׁנוֹתֵר בֵּין הַשֵּׁנִים עַד לְזַמֵּן
 56 הַסְּעוּדָה הַאֲחֵרָה, מָהוּ – הָאֵם נִקְרָא שְׁמוּ בִּשְׂר, וְאִסוּר לֹאכּוֹל
 57 גְּבִינָה עַד שֵׁיטְלָנוּ מִשֵּׁם, אוֹ שְׂמָא פַּת טַעְמּוֹ הוּא כְּמַעוּכֵל וְאֵין שְׁמוּ
 58 בִּשְׂר. הִשְׁבִּיב רַב חֲסְדָא וְקָרִי עֲלֵיהּ אֶת הַפְּסוּק (בְּמַדְבָּר יא לג) 'הַבְּשֵׂר

חולין. פרק שמיני – כל הבשר דף קה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קפט רש"י תוספות

1 אילומא בית שמאי אומרים מקנה – פיו. ולא מדיח – במים, שהקינחו יפה מן
 2 ההדחה, ולא החוכרה כאן הדחה. ובית הלל אומרים מדיח ולא בעי קינוח –
 3 דלא סגי ליה בקינוח, אלא מדיח במים, והוא עיקר, ואין צריך קינוח. אין קינוח
 4 פה – לחכשיר לאכול בשר אחר גבינה. אלא – אם כן קנחו בפת, דקינחו הפת
 5 שאוכל הפת בינתים היא יפה. נימא בית

1 א"ל לימא בית שמאי אומרים מקנה ולא בעי מדיח – פירש בקונטרס: שהקינחו יפה מן
 2 ההדחה, ולא החוכר כאן הדחה. "ובית הלל אומרים: מדיח ולא בעי מקנה" – ולא
 3 סגי ליה בקינוח, אלא מדיח במים, והוא עיקר, ואינו צריך קינוח. וקשה לפירושו: דלא
 4 הוה ליה למימר "ולא בעי" אלא "מקנה ולא מדיח", "מדיח ולא מקנה" ועוד: אמאי דדיק
 5 לאסוקי דלא פליגי? לימא דלביט שמאי עדיף

6 שמאי יפה – דאי בית הלל – הדחה בעי, 1
 7 ולא הוה קינוח. אף מדיח – תרווייהו 2
 8 בעינן, וקאמר רבי זירא דקינחו בין למר ובין 3
 9 למר בפת הוא. וליתנייה – במסכת עדיות 4
 10 (פרק רביעי ופרק חמישי) שכל קולי בית 5
 11 שמאי וחומרי בית הלל נשנו שם. והוא הדין 6
 12 – דתרווייהו בעינן. בדשערי לא – מפני 7
 13 שמתפרר בתוך הפה, ואינו נדקט לבית שמאי 8
 14 כשלועטו, לפיכך אינו מקנה. שטר – נעשה 9
 15 רך ונדבק בחיך. ודוגמתו ב"השוכר" (בבא 10
 16 מצינעא פה.ב.) אשטר מישטר, תחבושת על 11
 17 העין. אקישא – קשה יותר מדאי, וגם הוא 12
 18 מתפרר בתוך הפה כשל שעורים. קמחא 13
 19 תמרי וירקא – רכין הן. בין בשר לגבינה 14
 20 – משמע, שאכל בשר ורוצה לאכול גבינה. 15
 21 אסור לאכול גבינה – משום דבשר מוציא 16
 22 שומן, והוא נדבק בפה ומאריך בטעמו. בשר 17
 23 שבין השיניים – מן חשיב בשר שלא לאכול 18
 24 גבינה עמו עד שישלנו? הבשר ערוני – 19
 25 אלמא מקרי "בשר". אמא להא מילתא הלא 20
 26 בר הגרא – לבר זה אני גרוע מאבי, 21
 27 כחומץ בן יין. למחר כי השתא – מעת 22
 28 לעת. סייד – הולך ורואה קרקעותיו מה הן 23
 29 צריכות. משבח איסתירא – מוצא סלע, 24
 30 מפני שמתקנע בכל הציץ. פתבא דאופי – 25
 31 משוי עצים שהיה גונבו. קדמוך – שאמרו 26
 32 שיהא אדם רואה נכסיו בכל יום, ויראה מה 27
 33 יעשה. צנורא דברקא – המים יוצאין מה 28
 34 לגרותיהן, ובאין לשטוף פירותיו דרך פות 29
 35 שבשפת האמה. רמא קלא – הרים קול 30
 36 רצווח. חובה – עדיפא ממצוה, ולקמיה 31
 37 מפרש מאי חובותיהו. מצוה – לשמוע 32
 38 דברי חכמים. אמצעיים – שנוטלין בין 33
 39 תבשיל לתבשיל בעלמא. מצוה לגבי רשות 34
 40 חובה קרי לה, משום דהני אמצעיים 35
 41 בהדיהו, קרי לראשונים "חובה", דאף על פי 36
 42 שאינן אלא מצוה – חשיבות הן אצל 37
 43 הרשות לקרותם "חובה". בין בבלי – 38
 44 מתחתיהם לקבלם. קינסא – אם נותן שפאי 39
 45 עצים וקסמן תחתיהן, למאן דאמר כלי – 40
 46 הכא לאו כלי הוא, ולמאן דאמר אין נוטלין 41
 47 על גבי קרקע – שפיר דמי. ולקמן מפרש: 42
 48 משום דרוח רעה שורה עליהן כשהן על גבי 43
 49 קרקע. מפעפעין – אשטנטי, מרכבין את 44
 50 הידים ומבלעין בהן את זוהם התבשיל. 45
 51 סולדת

אילומא בית שמאי אומרים מקנה ולא בעי מדיח,
 ובית הלל אומרים מדיח ולא בעי מקנה, אלא הא
 דאמר רבי זירא: אין קינוח פה אלא בפת, קמאן -
 בבית שמאי? אלא, בית שמאי אומרים: מקנה ולא
 בעי מדיח, ובית הלל אומרים: אף מדיח - הוי ליה
 מקולי בית שמאי ומוחמרי בית הלל, ולתנייה גבי קולי
 בית שמאי וחומרי בית הלל! אלא, בית שמאי
 אומרים: מקנה, והוא הדין למדיח, ובית הלל אומרים:
 מדיח, והוא הדין למקנה. מר אמר חדא, ומר אמר
 חדא, ולא פליגי. גופא, אמר רבי זירא: אין קינוח הפה
 אלא בפת. והני מילי - בדיחוי, אבל בדישערי - לא.
 ודיחוי נמי, לא אמרן אלא בקריא, אבל בחמיקא -
 משטר שמרי. והני מילי ברפויא, אבל באקישא - לא.
 והלכתא: בכל מילי הוי קינוח, לבר מקמחא תמרי
 וירקא. בעא מיניה רב אסי מרבי יוחנן: פמה ישחה
 בין בשר לגבינה? אמר לו: ולא כלום. - איני, והא
 אמר רב חסדא: אכל בשר - אסור לאכול גבינה,
 גבינה - מותר לאכול בשר! אלא, פמה ישחה בין
 גבינה לבשר? אמר ליה: ולא כלום. גופא, אמר רב
 חסדא: אכל בשר - אסור לאכול גבינה. גבינה -
 מותר לאכול בשר. אמר ליה רב אחא בר יוסף לרב
 חסדא: בשר שבין השיניים מהו? קרי עליה "תבשר
 עורני בין שיניהם". אמר מר עוקבא: אנא, להא
 מלתא, הלא בר חמרא לגבי אבא, דאילו אבא - פי
 הוה אכיל בשרא האידנא, לא הוה אכל גבינה עד
 למחר עד השתא. ואילו אנא - בהא סעודתא הוא
 דלא אכילנא, לסעודתא אחריתא - אכילנא. אמר
 שמואל: אנא, להא מלתא, הלא בר חמרא לגבי אבא,
 דאילו אבא - הוה סייד נכסיה תרי זמני ביומא, ואנא
 לא סידנא אלא חדא זמנא. שמואל לטעמיה, דאמר
 שמואל: מאן דסייד נכסיה כל יומא - משבח
 אסתירא. אפיו הוה סייד נכסיה כל יומא ויומא, יומא
 חד פגע בארסיה דדרי פתכא דאופי. אמר ליה: הני
 להיכא? אמר ליה: לבי מר. אמר ליה: פבר קדמוך
 רבנן, רב אסי הוה סייד נכסיה כל יומא, אמר: הויכא
 נינהו כל הני אסתירי דמר שמואל? יומא חד הוה
 צינורא דברקא בארעיה, שקליה לגלמיה, פרכיה
 אותביה בגוה, רמא קלא, אתו אינשי סכרוה. אשכחתינהו לכוליהו איסתרי דמר שמואל. אמר
 רב אידי בר אבין, אמר רב יצחק בר אשיון: מים ראשונים - מצוה, ואחרונים - חובה. מיתבי:

6 בית שמאי יפה – דאי בית הלל – הדחה בעי, 1
 7 ולא הוה קינוח. אף מדיח – תרווייהו 2
 8 בעינן, וקאמר רבי זירא דקינחו בין למר ובין 3
 9 למר בפת הוא. וליתנייה – במסכת עדיות 4
 10 (פרק רביעי ופרק חמישי) שכל קולי בית 5
 11 שמאי וחומרי בית הלל נשנו שם. והוא הדין 6
 12 – דתרווייהו בעינן. בדשערי לא – מפני 7
 13 שמתפרר בתוך הפה, ואינו נדקט לבית שמאי 8
 14 כשלועטו, לפיכך אינו מקנה. שטר – נעשה 9
 15 רך ונדבק בחיך. ודוגמתו ב"השוכר" (בבא 10
 16 מצינעא פה.ב.) אשטר מישטר, תחבושת על 11
 17 העין. אקישא – קשה יותר מדאי, וגם הוא 12
 18 מתפרר בתוך הפה כשל שעורים. קמחא 13
 19 תמרי וירקא – רכין הן. בין בשר לגבינה 14
 20 – משמע, שאכל בשר ורוצה לאכול גבינה. 15
 21 אסור לאכול גבינה – משום דבשר מוציא 16
 22 שומן, והוא נדבק בפה ומאריך בטעמו. בשר 17
 23 שבין השיניים – מן חשיב בשר שלא לאכול 18
 24 גבינה עמו עד שישלנו? הבשר ערוני – 19
 25 אלמא מקרי "בשר". אמא להא מילתא הלא 20
 26 בר הגרא – לבר זה אני גרוע מאבי, 21
 27 כחומץ בן יין. למחר כי השתא – מעת 22
 28 לעת. סייד – הולך ורואה קרקעותיו מה הן 23
 29 צריכות. משבח איסתירא – מוצא סלע, 24
 30 מפני שמתקנע בכל הציץ. פתבא דאופי – 25
 31 משוי עצים שהיה גונבו. קדמוך – שאמרו 26
 32 שיהא אדם רואה נכסיו בכל יום, ויראה מה 27
 33 יעשה. צנורא דברקא – המים יוצאין מה 28
 34 לגרותיהן, ובאין לשטוף פירותיו דרך פות 29
 35 שבשפת האמה. רמא קלא – הרים קול 30
 36 רצווח. חובה – עדיפא ממצוה, ולקמיה 31
 37 מפרש מאי חובותיהו. מצוה – לשמוע 32
 38 דברי חכמים. אמצעיים – שנוטלין בין 33
 39 תבשיל לתבשיל בעלמא. מצוה לגבי רשות 34
 40 חובה קרי לה, משום דהני אמצעיים 35
 41 בהדיהו, קרי לראשונים "חובה", דאף על פי 36
 42 שאינן אלא מצוה – חשיבות הן אצל 37
 43 הרשות לקרותם "חובה". בין בבלי – 38
 44 מתחתיהם לקבלם. קינסא – אם נותן שפאי 39
 45 עצים וקסמן תחתיהן, למאן דאמר כלי – 40
 46 הכא לאו כלי הוא, ולמאן דאמר אין נוטלין 41
 47 על גבי קרקע – שפיר דמי. ולקמן מפרש: 42
 48 משום דרוח רעה שורה עליהן כשהן על גבי 43
 49 קרקע. מפעפעין – אשטנטי, מרכבין את 44
 50 הידים ומבלעין בהן את זוהם התבשיל. 45
 51 סולדת

אילומא בית שמאי אומרים מקנה ולא בעי מדיח,
 ובית הלל אומרים מדיח ולא בעי מקנה, אלא הא
 דאמר רבי זירא: אין קינוח פה אלא בפת, קמאן -
 בבית שמאי? אלא, בית שמאי אומרים: מקנה ולא
 בעי מדיח, ובית הלל אומרים: אף מדיח - הוי ליה
 מקולי בית שמאי ומוחמרי בית הלל, ולתנייה גבי קולי
 בית שמאי וחומרי בית הלל! אלא, בית שמאי
 אומרים: מקנה, והוא הדין למדיח, ובית הלל אומרים:
 מדיח, והוא הדין למקנה. מר אמר חדא, ומר אמר
 חדא, ולא פליגי. גופא, אמר רבי זירא: אין קינוח הפה
 אלא בפת. והני מילי - בדיחוי, אבל בדישערי - לא.
 ודיחוי נמי, לא אמרן אלא בקריא, אבל בחמיקא -
 משטר שמרי. והני מילי ברפויא, אבל באקישא - לא.
 והלכתא: בכל מילי הוי קינוח, לבר מקמחא תמרי
 וירקא. בעא מיניה רב אסי מרבי יוחנן: פמה ישחה
 בין בשר לגבינה? אמר לו: ולא כלום. - איני, והא
 אמר רב חסדא: אכל בשר - אסור לאכול גבינה,
 גבינה - מותר לאכול בשר! אלא, פמה ישחה בין
 גבינה לבשר? אמר ליה: ולא כלום. גופא, אמר רב
 חסדא: אכל בשר - אסור לאכול גבינה. גבינה -
 מותר לאכול בשר. אמר ליה רב אחא בר יוסף לרב
 חסדא: בשר שבין השיניים מהו? קרי עליה "תבשר
 עורני בין שיניהם". אמר מר עוקבא: אנא, להא
 מלתא, הלא בר חמרא לגבי אבא, דאילו אבא - פי
 הוה אכיל בשרא האידנא, לא הוה אכל גבינה עד
 למחר עד השתא. ואילו אנא - בהא סעודתא הוא
 דלא אכילנא, לסעודתא אחריתא - אכילנא. אמר
 שמואל: אנא, להא מלתא, הלא בר חמרא לגבי אבא,
 דאילו אבא - הוה סייד נכסיה תרי זמני ביומא, ואנא
 לא סידנא אלא חדא זמנא. שמואל לטעמיה, דאמר
 שמואל: מאן דסייד נכסיה כל יומא - משבח
 אסתירא. אפיו הוה סייד נכסיה כל יומא ויומא, יומא
 חד פגע בארסיה דדרי פתכא דאופי. אמר ליה: הני
 להיכא? אמר ליה: לבי מר. אמר ליה: פבר קדמוך
 רבנן, רב אסי הוה סייד נכסיה כל יומא, אמר: הויכא
 נינהו כל הני אסתירי דמר שמואל? יומא חד הוה
 צינורא דברקא בארעיה, שקליה לגלמיה, פרכיה
 אותביה בגוה, רמא קלא, אתו אינשי סכרוה. אשכחתינהו לכוליהו איסתרי דמר שמואל. אמר
 רב אידי בר אבין, אמר רב יצחק בר אשיון: מים ראשונים - מצוה, ואחרונים - חובה. מיתבי:

לא שנו אלא בין תבשיל לתבשיל - ואמר רבינו שמואל: דמיירי בשניהם של בשר או שניהם של גבינה, אבל "בין תבשיל" של בשר "לגבינה" שלפניו - חובה, אבל לגבינה של אחריו לא קאמר, דאפילו בנשילת ידים אסור לאכול עד סעודה אחרת, כדאמר לעיל "אכל בשר - אסור לאכול גבינה", ואין נראה לרבינו תם: ד"בין תבשיל

לגבינה" משמע תבשיל תחלה, כדאמר לעיל "כמה ישוה בין בשר לגבינה: ולא כלום", ופריך: "והא אמר רב חסדא, אבל בשר - אסור לאכול גבינה! אלא כמה ישוה בין גבינה לבשר" כו', ועוד: "בין תבשיל לתבשיל" בשניהם של בשר או של גבינה, למה של יו ליתול כלל: ומפרש רבינו תם: ד"בין תבשיל לתבשיל" - היינו, בין תבשיל דבשר לתבשיל של גבינה, דכיון דאין הבשר והגבינה בעין, וליכא אלא טעם, לא החמירו שיהא חובה ליתול ידיו בניתנים, ואינו אלא רשות. אבל בין תבשיל דבשר לגבינה, שהגבינה בעין - חובה, ויתכן פירוש זה אף לדברי האוסרין לאכול גבינה אחר בשר באותה סעודה, אפילו בנשילה וקנינה.

חוננה
אמר אביי: מריש הוה אמינא האי דלא מישו מיא בתראי על ארעא - מישום וזחמא. אמר לי מר: מישום דשריא רוח רעה עליהו. ואמר אביי: מריש הוה אמינא, האי דלא שקול מידי מפתורא כי נקוט איניש כסא למשתי - שפא יארע דבר קלקלה בפסעודה. אמר לי מר: מישום דקשי לרוח צרדא. ולא אמרן - אלא דשקול ולא מהדר, אבל משקל ואהדורי - לית לן בה. ולא אמרן - אלא חוץ לארבע אמות, אבל תוך ארבע אמות - לית לן בה. ולא אמרן - אלא מידי צרירד לסעודתא, אבל מידי דלא צרירד לסעודתא - לית לן בה. מר בר רב אשי קפיד אפילו אאסיתא ובוכנא דתכלי - מידי דצריכי לסעודתא. ואמר אביי: מריש הוה אמינא, האי דכנשי שנוורא - מישום מנקירותא. אמר לי מר: מישום דקשי לעניותא. ההוא גברא, דהוה מהדר עליה שרא דעניותא, ולא הוה יכול ליה דקא זהיר אנשורא טובא. ויזא חד ברך ליפתא איבלי. אמר: השתא ודאי נפל בידאי. בתר דאיבלי, אייתי מרא, עקרנהו ליבלי, שרינהו לנהרא. שמעיה דקאמר: ווי, דאפקיה ההוא גברא מביתיה! ואמר אביי: מריש הוה אמינא, האי דלא שתי אופיא - מישום מאיסותא. אמר לי מר: מישום דקשי לחרסם. מישותיה - קשה לחרסם, מינפח ביה - קשיא לרישא, מדחיה - קשיא לעניותא. מאי תפנתיה? לשקעיה שקועי. לחרסם דחמרא - שיכרא, דשיכרא - מיא, דמיא - לית ליה תפנתא. והיינו דאמרי איניש: בתר עניא אולא עניותא. ואמר אביי: מריש הוה אמינא, האי דלא אכלי ורקא מבישא דאסר גינאה - מישום דמיוזו ברעבתנותא. אמר לי מר: מישום דקשי לכשפים. רב חסדא ורבה בר רב הונא הוו קאזלי פארפא. אמרה להו הדיא מפרונותא: אותבתן פהדיכו! לא אותבוה, אמרה מלתא - אסרתה לארפא. אמרו אינהו מילתא - שרייה, אמרה להו: מאי איעביד לבו, דלא מקנח לבו בחספא, ולא קטיל לבו בינה אפניכו, ולא אכיל לבו ורקא מבישא דאסר גינאה. ואמר אביי: מריש הוה אמינא, האי דלא אכלי ורקא דנפל אתפא - מישום מאיסותא, אמר לי מר: מישום דקשה לריח הפה. ואמר אביי: מריש הוה אמינא, האי דלא יתבי תותי מרויבא - מישום שופכים. אמר לי מר: מישום דשכיחי מיוקין. הנהו שקולא דהוו דרו חביתא דחמרא. בעו לאיתפוחי, אותבוה תותי מרויבא, פקעה. אתו לקמיה דמר בר רב אשי, אפיק שפורי, שמתיה. אתא לקמיה, אמר ליה: אמאי תעביד הכי? אמר ליה: היכי אעביד, כי אותביה באנאי? אמר ליה: את דבוכתא דשכיחי רבים מאי בעית? את הוא דשנית, ויל שלים! אמר ליה: השתא נמי ליכפע לי מר זימנא, ואפרע. קבע ליה זימנא. כי מטא זימנא, איעפב. כי אתא אמר ליה: אמאי לא אתית בזמנד? אמר ליה: כל מיזל דצניור וחתים וכייל ויגני - לית לן רשותא למשקל מיניה, עד דמשפחינו מידי דהפקרא. ואמר אביי: מריש הוה אמינא, האי דשרי מיא מפומא דחצבא - מישום ציבתא. אמר לי מר: מישום דאיכא מים הרעים. ההוא בר שירא דהוה כי רב פפא, אול לאתווי מיא מנהרא, איעפב. כי אתא, אמרו ליה: אמאי איעפבת? אמר להו: עד דחלפי מים הרעים. אדרהי,

סולדת - נבויח, אם היד סולדת ברוך - בטלו ונשתנו מתורת מים. איכא דמתי לה אסיפא - לא שנו דאחרונים בחמין לא. מכלל כו' - דבהנך דאסר לאחרונים, שרי לראשונים, שמתל סדומית יש - ואמרו חכמים: על כל אכילתך אכול מלח. וכיון דנגע במלח, כי הדר יהיב ידו אענינים - מסמא להו, ולפיכך צריך לנשלך. ומשתבחה כי קורמא כבורא - אינה מוציאה אלא קורט בבור. כל מילתא - מיד מלח, כמו (שמות טז) "וימדוד בעומר": וכלו בעומר. מאי - צריך ליתול אחריו או לא? משום וזהמא - שריחן מסריה, ונראות מאוסות. למישתי - כשאדם שותה, אן לוקחין כלום מלפניו. דבר קלקלה - שמא יכעוס השותה, שחפץ באותו דבר הניטל, וכי יכעוס - יסתכן ויתקן. רוח צרדא - אשטורדישין. חוץ לארבע אמות - שמוציאו חוץ לארבע אמות של שולחן. דכנשי שנוורא - שמכבדן פירווי אוכלין מן הבית. מנקירותא - לנקר הבית, נקיון. מהדר אבתריה שרא דעניותא - שר הממונה על העניות היה רודף ללוכדו ולהביאו ליד עניות. איבלי - על עשבים שבאפר. נפל לידאי - שלא יוכל ללקט הפירורין מבין העשבים, והוה למדרס רגלים, ולאכלנו בכך. שמעיה - ההוא גברא דההוא שרא. דקאמר ווי דאפקיה מביתיה - הרציאני זה ממקום מנחתו. אופיא - אשקומיא. לחרסם - שריח הבאין מן החוטם. מדחיה - בידו לצדדין. לישקעיה שקועי - בתוך המשקה, עד שיכילה מאליו. לחרסם דחמרא - שבא לו מחמת אופיא דחמרא. שכרא - רפואתו לשתות שכר. לחרסם דשכרא - שבא מחמת אופיא דשכרא. לישתי מיא. בתר עניא - זה שלא היה לו אלא מים לשתות. מבישא דאסר גינאה - שאין מוציאין שום או כרישין מאוגדה שאוגדן מוכרי ירק לאוכלו. כרעבתנותא - שאין יכול להמתין עד שיתירנו. לכשפים - הרואה אותו יכול לעשות לו כשפים, והנשמר ממנו - אן כשפים נוחזן לחלו עליו. מפרונותא - נכרית. אותבתן בהדיכו - הושיבו עמכם בספינה. אמרה מילתא - לחש של מכשפות. אסרתה לארפא - שלא זוח ממקומה. אמרי אינהו מילתא - אף הן היו בקיאן דבר, ועושין להציל עצמם מיד המכשול. ואיכא דאמר שריחן שם, ולא מוכתא מילתא. מאי איעביד לבו - שאן מכשפות שולטת בכם, שאתם נשמרין מכל דבר הקשה להן. דלא מקנח לבו בחספא - אין אתם מקנחין עצמכם בחרס בבית הכסא, ואין אתם הורגין כינה במלבושכם. מרויבא - צניור המקלח מים מן הגג. שופכין - שמא ירדו עליו מים מאוסין המקלחים מתשמיש המשתמשין על הגג, והשופכין מי תשמיש, והן באין לצניור. שקולא - נושאי משאות בשכר. פקעה - ששברה המזיק, שמתיה - למזיק. דאותביה באנאי - הושיבה באנז, שהייתי ימן שם. דצניור וחתים - כלומר, באחד משל אלו אין לנו רשות דשרי מיא - השותה בבר, שופך תחלה מן המים לארץ. מישום ציבתא - קסמין וקשין שעל פני המים. מים רעים - פעמים ששתה מוח שר, וזו תקנתן. דהוה כי רב פפא - שהיה משמשו. עד דחלפי מים הרעים - ששתו המזיקין מהן. האכילו

חולין דף קה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קצא

60 מר בר רב אשי קפיד אפילו אאסיתא ובוקנא דתבלי – היה מקפיד
61 אפילו על המכשת והעלי שכותשים בהם תבלינים, שלא ליטלם
62 מעל השלחן בשעה שאחד המסובים אוהו כוס בידו לשתות, מפני
63 שגם הם נחשבים מידי דציירי לטעויהתא – דברים שצריכים אותם
64 לסעודה.
65 ואמר אביי מריש הוה אמניא, האי דכנשי נשורואה – מה
66 שמקפידים לאסוף את פרוי המאכל מן הבית לאחר האכילה,
67 הוא משום מנפיקותא – מחמת נקיון הבית שלא יתלכלך מחמת
68 הפירוים. אמר לי מר ורבה, שאין זה הטעם, אלא משום דאם אין
69 אוספים את הפירוים ומניחים אותם למדרס רגלים, קשי לעניותא
70 – עלול לגרום מחמת זה לעניות, למי שזולזל במאכל והניחו
71 למדרס הרגלים.
72 מעשה בענין זה: הווא נכרא – מעשה באדם אחד דהוה מהיר
73 עליה שרא דעניותא – שהשר (המלאך) הממונה על העניות היה
74 מחזר עליו ללוכדו ולהביאו לידי עניות, ולא הוה יכול ליה – אולם
75 לא היה יכול לו, ולא שלט בו משום דקא וחייר אנשוריא טובא –
76 שהיה נזהר מאוד בכבוד פירויו המאכל שלא יפלו לארץ. וזמא
77 חד – יום אחד בך (ליפתא) (ריפתא) אפלי – אכל לחם כשהוא
78 יושב על גבי עשבים שבאגם, אמר השר הממונה על העניות בלבו,
79 השתא ודאי נפל בידאי – עכשיו ודאי יפול אדם זה בידו, שהרי לא
80 יוכל לאסוף את הפירוים מבין העשבים, ובעל כרחו יניחם
81 למדרס הרגלים, ועל ידי זה אוכל לשלוט בו. אולם בתר ועקרניהו
82 אחרי שנמר האדם לאכול, אייתי קרא – הביא מעדר ועקרניהו
83 לבי – עקר את העשבים עם הפירוים שבהם ושדיניהו לנהרא –
84 והשליכם לנהר, שמעיה דקאמר – שמע אותו אדם את קולו של
85 שר העניות שאמר, ווי דאפקיה הווא נכרא מביתיה – אי לי
86 שהוציאני אדם זה מביתי, כלומר אפסה תקותי לשלוט בו
87 ולהביאו לידי עניות.
88 ואמר אביי מריש הוה אמניא, האי דלא שתי אופיא – מה
89 שמקפידים שלא לשתות את הקצף העולה על גבי המשקה, הוא
90 משום מאיסותא – שהוא מאוס לשניה, אמר לי מר ורבה, שאין
91 זה הטעם, אלא משום דקשי לכרסם – ששתית הקצף גורמת לחולי
92 של יררים הבאים מן החוטם.
93 מפרשת הגמרא אלו נוקים נגרמים על ידי הקצף: מישתיה – שתית
94 הקצף, קשי לכרסם – גורמת לחולי ירירי החוטם כפי שהתבאר,
95 מינפיה ביה – נפיתה בקצף על ידי רוח פיו, קשיא לרישא – גורמת
96 לחולי של כאב הראש, מרתיה – דחיתת הקצף בידו מן המשקה
97 לצדדים, קשיא לעניותא – גורמת לעניות.
98 מבארת הגמרא: מאי תפנתיה – מהי תקנתו, כלומר כיצד ישתה
99 את המשקה כאשר יש קצף על גביו, לשקעיה שקועי – ישקענו
100 בתוך המשקה עד שיכלה מאליו.
101 הגמרא מפרשת את דרך הרפואה לחולי הכרסם שנעשה על ידי
102 שתיית הקצף: לכרסם דתקרא – לחולי הכרסם שנגרם על ידי
103 שתיית קצף של יין, רפואתו לשתות שיכרא – שיכר. דשיכרא –
104 ולחולי הכרסם שנגרם על ידי שתיית קצף של שיכר, רפואתו
105 לשתות מיא – מים. אבל דמיא – לחולי הכרסם שנגרם על ידי
106 שתיית קצף של מים, לית ליה תפנתיה – אין לו תקנה ורפואה.
107 והיינו דאמרי אינשי – וזהו שאומרים אנשים בתר עניא אולא
108 עניותא – אחר העני הולכת העניות, כלומר שמי שהוא עני, רודף
109 אחריו מזלו וגורם לו להפסידים נוספים שאינם אצל העשיר. ואף
110 כאן זה שהוא עני ואין לו לשתות אלא מים, אין רפואה למכתו,
111 והעשיר ששותה יין או שיכר יש לו רפואה.
112 ואמר אביי מריש הוה אמניא, האי דלא אכלי ירקא מבישא דאסר
113 גינאה – מה שמקפידים שלא למשוך ולהוציא ירק מתוך אגודת
114 הירק שקשר הגנן מוכר הירקות, כדי לאכול, אלא מתירים
115 מקודם את כל האגודה, ורק אחר כך אוכלים ממנו את הירק, הוא
116 משום דמיתו פרעקתנותא – מפני שנראה כרעבתנות, כמי
117 שמתאווה מאוד לירק הזה, ואינו יכול להמתין עד שיתירו אותו.
118 אמר לי מר ורבה, שאין זה הטעם, אלא משום דקשי לכשפים שמי

1 סולדת (ונכוית) קה, אכל אם הם חמים כל כך שהיך סולדת קה,
2 בטלו בכך מדין מים, ואין נוספין קה אפילו מים ראשונים.
3 ואיכא דמתני לה, אסיפא ששינו מים אחרונים אין נוספין אלא
4 בצוקן, ומבואר מזה שאכל בתמין לא – שאין ליטול מים אחרונים
5 במים חמים, ועל זה אמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי ינאי, לא שנו,
6 אלא כשהם חמים כל כך שהיך סולדת קה, אכל אם אינם חמים
7 כל כך ואין היך סולדת קה, נוספין בהם אפילו מים אחרונים.
8 מדייקת הגמרא: מכלל – משמע מזה דמים ראשונים שמוטר ליטול
9 בחמים, אף על פי שהם חמים כל כך שהיך סולדת קה, גם כן מותר
10 ליטול בהם את הידים, ולא כפי הלשון הראשונה שלא התירה
11 במים ראשונים אלא כשאין היך סולדת קה.
12 הגמרא חוזרת לפרש את תחילת דברי הברייתא: שנינו בברייתא,
13 מים אמצעיים שנוטלים באמצע הסעודה בין תבשיל לתבשיל,
14 אינם חובה אלא רשות. מפרשת הגמרא: אמר רב נחמן, לא שנו
15 אלא כשנוטל בין תבשיל לתבשיל אחר, ששניהם של בשר או
16 שניהם של גבינה, אכל בין תבשיל של בשר לגבינה, כלומר שאכל
17 גבינה, ובא לאכול אחריה תבשיל של בשר, חזקה ליטול ידיו, שיש
18 לחוש שנדבק מלחלוהית הגבינה על ידיו, וכשיאכל בידיים אלו
19 תבשיל של בשר נמצא אוכל בשר עם חלב.
20 אמר רב יהודה בריה דרבי חייא, מפני מה אמרו חכמים שנטילת
21 מים אחרונים היא חובה גמורה, מפני שקלח סודמית יש שמקמא
22 את העינים – יש של מלח הגמרא מלח סודמית, וטבעו שאם נכנס
23 ממנו לעיניו של אדם, גורם לסמאות את עיניו, וכיון שהדרך
24 לאכול מלח אחר האכילה, יש לחוש שמה היה מעורב במלח
25 שאכל ממין המלח הזה, לפיכך צריך ליטול ידיו להסיר את שירי
26 המלח מידיו.
27 אמר אביי ומשקתה בי קורטא כבורא – מלח זה אינו מצוי אלא
28 קורט (פירור) מלח בכור (מדת נפש של שלשים סאה) של מלח.
29 אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, כל מלחא – מי שמדד
30 מלח, ויש לחוש שרדיו נגעו במלח. מאי, האם חייב בנטילת ידים
31 לאחר המדידה, מחשש מלח סודמית שנדבק לידי, או לא. אמר
32 ליה רב אשי, לא מפניא – אין להסתפק בכך כלל, שכיון שודאי
33 נגע במלח כל שכן שצריך ליטול ידיו.
34 אמר אביי מריש הוה אמניא – מתחילה הייתי סבור, האי דלא משו
35 מיא בתראי על ארעא – מה שאין נוטלים מים אחרונים על הארץ,
36 טעמו הוא משום וזהקא (ולכלוך), שריחם מטרחה ונראים מאוסים.
37 אמר לי מר ורבה, שאין הטעם משום כך, אלא משום דשריא רוח
38 רעה עליהו – שרוח רעה שורה על המים כשדם על הארץ.
39 ואמר אביי מריש הוה אמניא, האי דלא שקול מידי מפתורא בי נקט
40 איניש קסא למשתי – מה שמקפידים שלא ליטול דבר מהשלחן
41 כאשר אוהו אחד מהמסובין כוס בידו לשתות, הוא שקמא
42 יארע דבר קלקלה בקעורה – שמא יכעוס השותה על כך שנוטלים
43 דבר זה, כיון שהוא חפץ בו, וכאשר יכעוס בתוך שתייתו יש
44 לחשוש שמא יסתכן ויחנק. אמר לי מר ורבה, שאין הטעם משום
45 כך, אלא משום דקשי לרוח צרדא – שמעשה זה עלול לגרום למי
46 שאוהו את הכוס בידו, לחולי של רוח שטות ותמנון לבב.
47 מפרשת הגמרא: ולא אמרן שנטילת דבר מן הסעודה מוזיקה, אלא
48 באופן השקול ולא מהיר – שנוטל את הדבר ואינו מחזירו, אכל
49 משקל ואחריו – ליטול את החפץ ולהחזירו לאחר מכן, לית לן
50 בה – אין להקפיד על כך, שאין זה מוזיק. ואף באופן שאינו מחזיר
51 את החפץ, לא אמרן שנטילת החפץ מן השלחן עלולה לגרום נזק,
52 אלא כשמוציא את החפץ חוץ לארבע אמות של השלחן, אכל אם
53 הוא משאירו בתוך ארבע אמות של השלחן, לית לן בה – אין
54 להקפיד על כך, מפני שאין זה מוזיק. ואף באופן שנוטלו חוץ
55 לארבע אמות, לא אמרן שנטילת החפץ עלולה להזיק לשותה,
56 אלא אם נטל מידי דצריך לסעודה – דבר שצריך לסעודה, כגון
57 מין מאכל או כלי שמשותמים בו בסעודה, אכל אם נטל מידי דלא
58 צריך לסעודה – דבר שאין צריך אותו בסעודה, לית לן בה – אין
59 להקפיד על כך, לפי שאינו מוזיק.

1 הַנְּהוּהוּ - ראה השד את בני הבית, דָּקָא שְׂדוּ מִיָּא מְפֻמָּא דְהַצְבָּא -
 2 ששופכים מעט מים מפי החבית קודם שתייתם, אָמַר להם השד,
 3 אִי הָוָה יְדַעְנָא דְרִנְיָלִיתוּ לְמַעַבְדַּהּ כְּבִי - אם הייתי יודע שאתם
 4 רגילים לעשות כן, לא אִיעַבְבִּי - לא הייתי מתעכב, שבאופן זה אין
 5 המים הרעים מוזיקים.
 6 מעשים ללמוד על חשיבות נטילת ידים: כִּי אָתָּא - כשבא רב דימי
 7 מארץ ישראל לבבל, אָמַר, מִיָּם הָרִאשׁוֹנִים שקודם אכילת פת
 8 הָאֲכִילוּ בְּשַׂר חוּזַר, כלומר אדם שזולזל בנטילת ידים, גרם לו
 9 להיכשל באכילת בשר חוזר, שפעם אחת נכנס לחנותו של אדם
 10 שהיה מוכר בשר כשר לישראל ובשר חוזר לנכרים, וכשראה
 11 שלא נטל ידיו, טבר שהוא נכרי והאכילו בשר חוזר. ומים אַחֲרוֹנִים
 12 הוֹצִיאוּ אֶת הָאִשָּׁה מִבְּעֻלָּהּ, כלומר אדם שזולזל במים אחרונים גרם
 13 בכך שיגרש את אשתו, שפעם אחת התארחו חכמים אצל כידור,
 14 והפקידו אצלו את ממונם, ולאחר זמן כפר בפיקדון, ראו החכמים
 15 על שפמו שיירי מאכל ערשים, שלחו לאשתו שבעלה צויה לתת
 16 את כספם, ונתן סימן שאכל באותו יום ערשים, נתנה להם, וכשבא
 17 כידור לביתו כעס על אשתו וגירשה, ועל זה אמרו מים אחרונים
 18 הוציאו אשה מבעלה, שאם היה הזיר במים אחרונים, היה מנקה
 19 בידיו הלחות את שפמו ולא היו רואים שאכל ערשים.
 20 גירסא אחרת: כִּי אָתָּא רַבִּין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אָמַר, מִיָּם רִאשׁוֹנִים
 21 הָאֲכִילוּ בְּשַׂר בְּהֵלָה, שהחנוני לא האכילו בשר חוזר אלא בשר
 22 נבילה, ומים אַחֲרוֹנִים הִרְגוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ - גרמו להריגת נפש, כלומר
 23 שכידור מבעשה הנוכר לא גירש את אשתו אלא הרגה, על
 24 שנתנה את הכסף לחכמים.
 25 סימן לזכירת הגירסאות: אָמַר רַב רַבְּנָן בְּרַי רַב יַצְחָק, וְסִמְנִיָּהּ שלא
 26 תטעה מי מהאמוראים אמר אחרונים הוציאו אשה מבעלה, ומי
 27 אמר הרגו את הנפש, אחוז את הסימן כאילו שני הדברים נעשו
 28 במה, וכיון שידוע שרב דימי בא מארץ ישראל לבבל קודם רבין,
 29 ממילא נזכר שכי אָתָּא רַב דימי אמר, שאַפְקָה - שבעלה גירשה,
 30 וְאָתָּא רַבִּין אֹמַר, שִׁקְמָלָה - שבעלה הרגה, ואין להפוך את הדעות,
 31 שאי אפשר שיגירשה לאחר שנהרגה.
 32 גירסא נוספת: רַבִּי אֲבָא מִתְּנִי הָדָא מִתְּנִי וְהָדָא מִתְּנִי - רבי אבא
 33 שנה את אחד המעשים בנוסחתו של רב דימי, ואת המעשה השני
 34 בנוסחתו של רבין, ובשניהם נקט להוֹמָרָא - את המעשה החמור
 35 יותר, כלומר מים ראשונים האכילו בשר חוזר וכרב דימי, שבשר
 36 חוזר חמור מנבילה שיש בו שני איסורים, ומים אחרונים הרגו את
 37 הנפש וכרבין.
 38 דין נטילת ידים במים חמים: אִיתְמַר, חֲמֵי הָאִיר - מים שהוחמו על
 39 ידי אש, הִזְקָה אָמַר, אִין נוֹטְלִין מִהֶם לְיָדִים, שהם פסולים אף
 40 לנטילת מים ראשונים, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, נוֹטְלִין מִהֶם לְיָדִים קודם
 41 האכילה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן רֵאשִׁי לְדַבְרֵיהּ, שְׂאֵלְתִי אֶת רַבִּין נְטִילָא בְּנֹה
 42 שֶׁל רַבִּי שְׁהִיָּה חֲסִידִי וְהִיא אוֹכֵל מְתָרְתָּ - חולין בטרה. וְאָמַר לִי
 43 שֶׁל גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּגָלִיל הָיוּ עוֹשִׂין בְּנֹה נוֹטְלִים יְדֵיהֶם בְּמִים
 44 חֲמִים.
 45 מחלוקת נוספת: חֲמֵי מְרִירָא - מעין הנובע מים רותחים בעיר
 46 טבריה, הִזְקָה אָמַר, אֲמַנְם אִין נוֹטְלִין מִהֶם לְיָדִים, אֲבָל מְטַבְּלִין בְּהֶן
 47 את הַיָּדִים אם יש בהם ארבעים סאה במקום אחד, כדִּין מְקוּהָ. וְרַבִּי
 48 יוֹחָנָן אָמַר, אֲמַנְם אִם נִטְמָא וְצָרִיךְ לְטַבּוֹל אֶת כָּל גּוּפוֹ, מוֹבֵל בְּהֶן,
 49 שדינם כמקוה כשר הראוי לטבילת הגוף, אֲבָל לֹא רוֹחֵץ בְּהֶם מְטַבֵּי
 50 יְדָיו וְרִנְיָלִיתוּ, שכשם שאינם כשרים לנטילת ידים, כך אינם כשרים
 51 לטבילת הידים בהם לאכילת פת במקום נטילת ידים.
 52 מקשה הגמרא: הרי טבילה מועילה לידיים יותר מנטילה, ואם כן
 53 קל וחומר הוא, הַשְׂתָּא כָּל גּוּפוֹ מוֹבֵל בְּהֶם, מְטַבֵּי יְדָיו וְרִנְיָלִיתוּ לֹא כָּל
 54 שְׂבִין - אם מועילת מים אלו לטבילת כל הגוף, כל שכן שיש להם
 55 להועיל לטבילת הידים לאכילה.
 56 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פִּפְסָא, כְּשֶׁהֵמִים נִמְצְאִים בְּמִקְוֵיָן -
 57 שמוחברים למקום נביעתם מהקרקע, דְּכּוּלֵּי עֲלִמָּא לֹא פְּלִיגֵי דְשָׂרִי
 58 - הכל מודים שמוותר לטבול בהם את ידיו, שיש עליהם שם
 59 טבילה ככל המעינות והמקוואות, ולְמַשְׁקֵל מִיְצִיְהוּ בְּמָנָא -

לשאוב מהם בכלי ולטול דרך שפיכה כדִּין נטילת ידים, דְּכּוּלֵּי
 60 עֲלִמָּא לֹא פְּלִיגֵי דְאָסִיר - הכל מודים שאסור, מפני שמים אלו
 61 פסולים לנטילת ידים. כִּי פְּלִיגֵי - ומה שנחלקו הוא באופן
 62 דְּפִסְקִינְהוּ בְּבֵת בִּירְתָּא - שהפנה את המים ממקום נביעתם דרך
 63 חריץ קצר למקום אחר, ובאותו מקום אין ארבעים סאה כשיעור
 64 מְקוּהָ, אלא שהם מוחברים דרך החריץ למעין, ובוהו נחלקו, מִר
 65 ו-רבי יוחנן פָּבַר, שאסור להטביל בהם את ידיו, משום שגִּירָאָן פֶּת
 66 בִּירְתָּא אֲמַר מְנָא - שיש לגזור על חריץ זה, משום נטילה בכלי,
 67 כלומר שאם נתיר להטביל בוהו אף על פי שאין בו ארבעים סאה,
 68 יש לחוש שיטעו ויתירו אף נטילה בכלי ממים אלו, ולא ישימו לב
 69 שהם פסולים לנטילה מחמת שלא היתה להם שעת הכושר, וּמִר
 70 ו-חזקיהו פָּבַר, שמוותר להטביל בהם את ידיו ולא גִּירָאָן שיטעו
 71 להתיר גם נטילה מהם בכלי.
 72 כְּתָנָא - מחלוקת זו בין חזקיהו לרבי יוחנן היא במחלוקת התנאים,
 73 ששינוי בברייתא, מִיָּם שֶׁנִּפְסְלוּ מִשְׁתֵּיתִי בְּהֶמָּה כּוּנֵן מִיָּם טוֹרוּחִים,
 74 או חמי טבריה, אם נמצאים בְּבָלִים, פְּסוּלִים לטול מהם על הידים
 75 דרך שפיכה, מפני שלנטילת ידים צריך דווקא מים הראויים
 76 לשתיית בהמה, אבל כשהם פְּקָרְקַע, פְּשָׁרִין לטבול בהם את
 77 הידים. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר אָמַר, אִף כְּשֶׁהֵם נִמְצְאִים בְּקָרְקַע, אִף
 78 שהוא מקוה כשר לענין שאם נטמא מוֹבֵל בְּהֶן אֶת כָּל גּוּפוֹ, אֲבָל
 79 לֹא מְטַבֵּי יְדָיו וְרִנְיָלִיתוּ - אבל אין לטבול בהם את ידיו, להכשירם
 80 באכילה במקום נטילת ידים. וּגַם על דברי רבי שמעון בן אלעזר
 81 יש להקשות, הַשְׂתָּא כָּל גּוּפוֹ מוֹבֵל בְּהֶן, דְּרִי וְרִנְיָלִיתוּ לֹא כָּל שְׂבִין,
 82 אֲלָא לֹא, צָרִיךְ לִישֵׁב גַּם אֶת דַּבְרֵיהּ דְּפִסְקִינְהוּ בְּבֵת בִּירְתָּא, וכפי
 83 שפירשנו את מחלוקת חזקיהו ורבי יוחנן, וּבְהָא פְּלִיגֵי, דְּמִר ו-רבי
 84 שמעון בן אלעזר פָּבַר, דְּגִירָאָן פֶּת בִּירְתָּא אֲמַר מְנָא, וּמִר ו-תנא
 85 קמא פָּבַר, לֹא גִירָאָן, ונמצא שכבר נחלקו התנאים במחלוקת
 86 חזקיהו ורבי יוחנן.
 87 טעם מצות נטילת ידים לאכילה: אָמַר רַב אִידִי בְּרַב אֲבִין אָמַר רַב
 88 יַצְחָק בְּרַב אֲשִׁיאָן, טַעַם מִצְוַת נְטִילַת יָדַיִם לְחוּלִין הוּא מְפַנֵּי בְּרַב
 89 הַרְבִּיקָה - כיון שכהן האוכל תרומה צריך לטול ידיו מן הדִין, מפני
 90 שסתם ידים גזרו עליהן טומאה, ופוסלות את התרומה בנגיעתן,
 91 תיקנו חכמים שכל אדם מישראל יטול ידיו אפילו קודם אכילת
 92 חולין, וממילא יהיו הכהנים מורגלים בכך ויטלו גם קודם אכילת
 93 תרומה. וְעוֹד טַעַם נוֹסֵף לְנְטִילַת יָדַיִם לְחוּלִין, מְשׁוּם מְצֻנָּה.
 94 שואלת הגמרא: מָאֵי מְצֻנָּה, איזו מצוה יש בנטילת ידים לחולין.
 95 עונה הגמרא: אָמַר רַבִּי מְצֻנָּה לְשִׁמּוּעַ דְּבָרֵי חֲכָמִים בְּשֵׁלֶאֱחָר
 96 שתתיקנו חכמים לטול ידים לחולין, הרי הנוטל מים בזה מצוה
 97 לשמוע דברי חכמים כמו שנאמר (דברים יז יא) 'על פי התורה אֲשֶׁר
 98 יורוך וגו'.

חולין. פרק שמיני – כל הבשר דף קו עמוד א – מתוך מהדרות "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קצג רש"י

1 **האבילו בשר חזיר** – שהיה חנוני ישראל מוכר בשר שחוטה לישראל, ומבשל
2 ומאכלים. וכשהגוי בחנותו – מאכילו נבלות. ובא יהודי אחד לאכול, ולא נטל
3 דיו, וכסבור זה שגוי הוא, והאבילו בשר חזיר. **הוציאו אשה פכעלה** והרגו את
4 **הנפש** – בפרק ברתא דיומא בעובדא דבידור איבא למאן דאמר קטלה, ואיבא
5 למאן דאמר לא קטלה אלא אפקה. וסימניך

1 **חזנהו** דהוה שדו מיא מפומא דחצבא – הוא דאיבעב ולא עשה בעצמו כן, או שלא
2 הדועים – לפי שהיה ירא שיקפידו עליו שאר השדים, אם היה מודיע. אי נמי: אין
3 מועיל אלא אם כן שדי לזו ההוא גברא גופיה דשתי. **חזמו** דאור חזקיה אמר אין נוטלין
4 מהם לידים – והא דחניא לעיל (קהא): מים ראשונים נוטלין בין בחמין בין בצונן – מוקי
5 חזקיה כלישנא קמא דרבי ינאי דלעיל, כשאין

6 – שלא תטעה מי מהם אמר "הוציאו", ומי
7 מהם אמר "חזמו". **איתא רב דימי אמר**
8 **אפקה אתא רבין אמר קטלה** – הראשון
9 הוציאה, והשני הרגה. אחוז הסימן כאילו
10 שניהם נעשו בה, גירושין והריגה, ושוב לא
11 תטעה. דודאי אין להחליף ולומר הראשון
12 הרגה, והשני הוציאה. והם היו יודעין דרב
13 דימי אתא מארץ ישראל מקמי רבין. **חזא**
14 **מתני ב' לחומרא** – ראשונים – בשר חזיר,
15 כרב דימי. אחרונים – הרגו, כרבין. בשר
16 חזיר חמור מנבלה, דאית ביה תרי איסורי.
17 **אין נוטלין מהם** – מים הראשונים. ופליגי
18 אדלעיל, וחזקיה רבא הוא. **רבן גמליאל**
19 **רבני** – בנו של רבי, ואוכל טהרות היה.
20 **חמי מבריא חזקיה אמר אין נוטלין מהם**
21 **לידים אבל מטבילין בתן הדיים** – אי איבא
22 ארבעים טאה. כל גופו טובל בהן – אם
23 נטמא, ראוייה הן לטבילת כל גופו. **אבל לא**
24 **פניו ידיו והגליו** – אם טבל בהם פניו ידיו
25 ורגליו – אין טבילה עולה לידים ולאבילה.
26 **השתא כל גופו כו'** – הלא אף טבילה עולה
27 לידים יותר מן הגטילה, כדאמרין בחגיגה
28 (יהב): נוטלין לידים לחולין ולמעשר, ולקדש
29 – מטבילין. אלמא, טבילת ידים עדיפא,
30 ולכל גופו חזו לטבילה – לידיו לא כל שכן
31 במקומן – בחיבורן, אם בא להטביל ידיו
32 בהן. **דכולי עלמא שפיר דמי** – דשם טבילה
33 לידים, ככל מעינות ומקוואות. משקל
34 **מיניהו כמנא** – לשפוך על ידיו, כדן
35 הגטילה. **דכולי עלמא אסור** – דכי תקון
36 רבנן נטילה – לאו בחמין תקון, והני גריעי
37 מחמי האור. שלא היתה להן שעת הכושר.
38 **דאפסקינהו כבת בירתא** – חריץ קצר,
39 והמים פונים שם, ואין שם שיעור מקוה, אבל
40 מחוברין למקוה, דגריה בעלמא הוא אטו
41 מנא. שנפסלו משתיית בהמה – כגון
42 סרוחין או חמי טבריא. בקרקע כשרין –
43 להטביל ידיו, דהא מקוה ניהו. אבל נטילה
44 לא תקנו רבנן אלא בראוין לשתית בהמה.
45 **אבל לא פניו ידיו והגליו** – אפילו דרך
46 טבילה. **פניו ורגליו** – משום "ידיו" נקט
47 להו, ואורחא בעלמא נקט. נטילת ידים
48 לחולין מפני סרך תרומה – הוצרכה.
49 שהדיים שניות, ופסולת את התרומה. אבל
50 חולין – לא מנהי בהו שני, ומפני סרך
51 תרומה שירגילו אוכלי תרומה לטול ידיהם
52 הנהגת בחולין. מצוה לשמוע דברי חכמים
53 – שחנניהו. **רבא אמר** – דאורייתא היא
54 מצוה, כרבי אלעזר בן ערך. **כמאן סמכו** –
55 כדמפרש ואזיל. **הא שטף** – במים את ידיו
56 – טהור מנגיעתו בוב, בתמימה? **אלא הכי**
57 **קאמר** – הנוגע בוב, ומי שאינו שוטף את
58 ידיו – שניהם טמאין, ואסמכתא בעלמא
59 דהי. **ופליגי דרב נחמא דאמר נפות הוא** –
60 ואסור לנהוג עצמו בבסות הרוח, ולאו רשות
61 היא. **ולא יהבו לי מדי** – שלא חשו לצרפני
62 עמהם לזמון, דקסברי: אין מומנן על
63 הפירות, לומר "נברך". **ושמע מינה** – מדברכו כל חד וחד להודיה לאחיהם, ולא יצא האחד בברכת חבירו – שמע מינה: בשנים מצוה לחילק, הואיל ואין כאן שלשה.

6 **חזנהו דקא שדו מיא מפומא דחצבא, אמר: אי הוה**
7 **ידענא דרגיליתו למיעבד הכי** – לא איבעבי. **פי אתא**
8 **רב דימי אמר: מים הראשונים** – האבילו בשר חזיר,
9 אחרונים – הוציאו את האשה מפכעלה. **פי אתא רבין**
10 **אמר: ראשונים** – האבילו בשר נבלה, אחרונים – הרגו
11 את הנפש. **אמר רב נחמן בר יצחק, וסימניך: אתא**
12 **רב דימי** – אפקה, אתא רבין – קטלה. **רבי אבא מתני**
13 **חדא מהני וחדא מהני לחומרא. איתמר, חמי האור.**
14 **חזקיה אמר: אין נוטלים מהן לידים, ורבי יוחנן**
15 **אמר: נוטלין מהם לידים.** **אמר רבי יוחנן: שאלתי**
16 **את רבן גמליאל בגו של רבי, ואוכל טהרות, ואמר**
17 **לי: פל גדולין גליל עושין בן. חמי מבריא, חזקיה**
18 **אמר: אין נוטלין מהם לידים, אכל מטבילין בהם**
19 **הדיים. ורבי יוחנן אמר: פל גופו טובל בהן, אכל**
20 **לא פניו ידיו ורגליו. השתא כל גופו טובל בהם,**
21 **פניו ידיו ורגליו לא פל שפניו? אמר רב פפא:**
22 **במקומן** – דכולי עלמא לא פליגי דשרי. **משקל**
23 **מיניהו כמנא** – דכולי עלמא לא פליגי דאסור. **פי**
24 **פליגי** – דפסקינהו בבת בירתא, מר סבר: גזרינן בת
25 **בירתא אטו כמנא ומר סבר: לא גזרינן. בתנאי: מים**
26 **שנפסלו משתיית בהמה, בכלים** – פסולים, **בפירקע**
27 **פשרין. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף בפירקע,**
28 **טובל בהן כל גופו, אכל לא פניו ידיו ורגליו. השתא**
29 **כל גופו טובל בהן, ידיו ורגליו לא פל שפניו? אלא**
30 **לאו דפסקינהו בבת בירתא, ובהא פליגי: דמר סבר**
31 **גזרינן בת בירתא אטו כמנא, ומר סבר** – לא גזרינן.
32 **אמר רב אידי בר אבין, אמר רב יצחק בר אשאי:**
33 **נטילת ידים לחולין מפני סרך תרומה, ועוד משום**
34 **מצוה. מאי "מצוה"?** **אמר אבין: מצוה לשמוע דברי**
35 **חכמים. רבא אמר: מצוה לשמוע דברי רבי אלעזר**
36 **בן ערך, דכתיב "וכל אשר יגע בו הגב וידיו לא**
37 **שטפו במים"** – אמר רבי אלעזר בן ערך: **מכאן סמכו**
38 **חכמים לנטילת ידים מן התורה. אמר ליה רבא לרב**
39 **נחמן: מאי משמע** – דכתיב **"ידיו לא שטפו במים"** –
40 **הא שטפו טהור? הא טבילה בעי! אלא הכי קאמר:**
41 **ואחר שלא שטפו** – כמאן. **אמר רבי אלעזר, אמר רבי**
42 **אושעיא: לא אמרו נטילת ידים לפירות אלא משום נקיות. סבור מינה: חזבה הוא דליפא,**
43 **הא מצוה איפא. אמר להו רבא: לא חזבה ולא מצוה אלא רשות. ופליגי דרב נחמן, דאמר**
44 **רב נחמן: הנוטל ידיו לפירות** – אינו אלא מנפשי הרוח. **אמר רבה בר בר חנה: הוה קאימנא**
45 **קמיה דרבי אמי ורבי אסי, איתו לקמיהו פלפלה דפירי, ואכלו ולא משו דייהו, ולא יהבו**
46 **לי מיד, וברוך חד חד להודיה. שמע מינה תלת: שמע מינה, אין נטילת ידים לפירות. ושמע**
47 **מינה, אין מומנן על הפירות. ושמע מינה, שנים שאכלו מצוה לחילק. תניא נמי הכי: שנים**
48 **שאכלו** – מצוה לחילק. **במה דברים אמורים** – שהיו שניהם סופרים, אבל אחד סופר ואחד
49 **בור** – סופר מברך ובור יוצא. **תנו רבנן: נטילת ידים לחולין** – עד הפירקע, לתרומה –
50 עד

1 **ושמע מינה** שנים שאכלו מצוה לחילק
2 – תימה לרבינו יצחק. מנא ליה
3 דמצוה לחילק, דלמא רשות, כמאן דאמר
4 בריש פרק "שלשה שאכלו" (ברכות מהא),
5 דאם רצו לזמן – מומנין. דפלוגתא היא דרב
6 רבי יוחנן ועוד קשה: דהתם לא פליגי אלא
7 בפת, שיש עליו תורת זמון בשלשה. אבל
8 פירות, דאין מומנן עליהן כלל, כדאמר שמע
9 מינה דאין מומנן על הפירות, פשיטא דמצוה
10 לחילק

חולין. פרק שמיני - כל הבשר דף קו עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" תוספות

1 לחילוקי ויש לומר: דהכי קאמר, "שמע מינה: אין מומזין על הפירות" - פירושו: אין חובה
 2 לזמן על הפירות, אפילו כשהן שלשה, מולא נתנו לו. ואין חילוק בפירות בין שלשה
 3 לשנים. ואבתי לא ידעין אם יכול לזמן בשנים בפת, או בפירות אפילו בשלשה, או אסור,
 4 כמאן דאמר: אם רצו לזמן - אין מומזין. אלא מדברין כל חד חד לחודיה. שמע מינה:
 5 המצוה לחלק - דאם איתא דמותר לזמן, אלא
 6 היה מברך בן אחד - לעצמו, אלא היה מברך
 7 אחד לחברו, ואומר "נברך שאכלנו משלו", כדי
 8 להוסיף שבח למקום. ואבתי לא ידעין אלא
 9 שבשנים אסור לומר "נברך שאכלנו משלו",
 10 אבל בלא "נברך", שגמא יכול אחד לברך ולפטור
 11 חברו. אבל מדתניא "שנים שישבו מצוה
 12 לחלק. במה דברים אמורים כו' - אלמא
 13 דבשנים: יודעים לברך, חייבים שיהיה לברך.
 14 ואם תאמר: ומאי שנא ברכה דבסוף, דכל אחד
 15 מברך לעצמו, מברכה דבתחלה, דאחד מברך
 16 לכולן, כדמוכח ב"ביצד מברכין" (ברכות לט,א).
 17 גבי תלמידי (רר) דהוה יתבי קמיה דבר קפרא.
 18 ואייתו קמיהו פרגוזה, כרוב ודומסקין, ונתן בר
 19 קפרא רשות לאחד מהן לברך. ובסוף "אלו
 20 דברים" (שם ג,ג). תניא: דזו יושבים בבית המדרש, הביאו מאור לפניהם - בית הלל אומרים: אחד מברך לכלולן
 21 ויש לומר: דשאני ברכה דלכתחלה, שכל אחד מרודה באותה ברכה, שעל ידי כן מותרין לאכול ולהנות, לפיכך מצטרפין לה. אבל בסוף, שכבר אכלו - לא מצטרפין. והא דאמרין
 22 בפרק "ביצד מברכין" (שם לו,א), רבן גמליאל חקנים שהיו מסוכים בעליה ביידו, והביאו לפנייהם כותבות, ואכלום. ונתן רבן גמליאל רשות לרבי עקיבא לברך, וקפץ וברך ברכה אחת
 23 מעין שלש - היינו, משום דרבן גמליאל טעמיה חדשיב ליה כפת. דקאמר התם: כל שהוא משכנת המינים - רבן גמליאל אומר: שלש ברכות. ואף על גב דרבי עקיבא כרבנן כסריא
 24 ליה, דאמר: ברכה אחת מעין שלש - לא כשביל להוציא כולם ברך, אלא ברך לעצמו בקול רם, להודיע להם הדלכה כרבנן. ומה שאין אנו נוהגין עכשיו לברך בתחלה אחד לכולן,
 25 אלא בפת לחודיה, לפי שאין אנו קובעים עצמנו להסב על דין ועל הפירות. ואפילו גבי פת תנן ב"ביצד מברכין" (שם מב,א). היו יושבין - כל אחד מברך לעצמו, היסבו - אחד
 26 מברך לכולן, וגבי יין פליגי התם בגמרא (מג,א). רב רבי יוחנן, דרב טבר: לא מהניא ליה היסבה, ואיכא דאמר: לא בעיא היסבה. ורבי יוחנן אומר: מהניא ליה היסבה. ומיהו צריך עיון:
 27 דפשת משגה משמע דמיירי בברכה דלכתחלה, ובגמרא משמע דמיירי בברכה דבסוף, גבי "תלמידי דרב דאמר: ניכול לחמא אנהר דינק, בתר דכריכו יתבי וקא מכביא להו: היסבו
 28 - אין, לא היסבו - לא. או דלמא "כו'. משמע דלכולי עלמא דברכה דלכתחלה הוה פשיטא להו דלא בעי היסבה, דלא נסתפקו אלא לברכת המזון לכתר דכריכו: ועוד: דאי בברכה
 29 דלכתחלה פליגי רב רבי יוחנן, לרב מאי שנא יין ממונגמר ואור, דאחד מברך לכולן ויש לומר: משום דמונגמר ואור בא להם תנאה בבת אחת. אבל קשה: דבהדיא תנן התם, בא להם
 30 יין לאחר המזון - אחד מברך לכולם. ואף על גב דאיכא למימר, דשאני התם דמגו ומתניא היסבה לפת. מהניא נמי לין. דהכי נמי משני התם כי פרין ליה לרב מברייתא דאורזין,
 31 מכל מקום הוה ליה לאקשווי טפי לרב ממתניתין, ולשוני הכי! אלא להכי לא פרין ליה ממתניתין, דעל כרחין איירי בברכה דמתחלה, דומיא דין שבתוך המזון. אבל ברייתא על
 32 כרחין איירי בברכה דבסוף, מדבעי היסבה. ולפי זה הברכה דלכתחלה - לא בעי לאקבעי דוכתא, לא בפת ולא בשאר דברים. ובברכה דבסוף - בעי לאקבעי דוכתא, כין פפת כין
 33 בשאר דברים, ומיהו יש ליישב כולה מלתא בברכה דבתחלה. והא דפרין לרב מברייתא ולא ממתניתין - משום דמברייתא פרין לתרי לישני דרב. ומה שלא
 34 נסתפקו תלמידי דרב עד אחר המזון - לפי שבתחלה לא באו בבת אחת לנהר דינק, אלא היו מתקבצין שם ליסע משם בבת אחת, וכל אחד שהיה מגיע שם היה יושב ואוכל, והיה
 35 מברך לעצמו. והא דמיתני שם ראיא ממתניתין, דמיירי בברכה דלכתחלה, אף על גב דברכת המזון בשנים מצוה לחלק, ודבתחלה אחד מברך לחבריו - מכל מקום מיתני ראיא, דכי
 36 אמרו "ניכול וניכול תנמא דוכתא פלוני" - כדסיבה ומיא, דהוה קביעות. ובכל מקום שהאחד מברך לכולם, בין ברכה ראשונה בין ברכה אחרונה - אין מברך אחד לכולם עד קביעי.
 37 ובל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בנטילת ידים לחולין - הקשה הרב רבי אברהם חן הרב רבי משה: דבתוספתא דמקואות תניא בפרק שביעי, כל החוצץ בכלים - חוצץ בנדה ובגר
 38 בשעת טבילה, ובחולין - אין חוצץ, והכא קאמר דחוצץ! ויש לומר: דהכא איירי לאכילה, כדמוכח כוליה שעתא, והחמירו בבטילה כמו בטבילה. והתם - נגגיעה, ואיכא אף
 39 בחולין שעשע על שנתר תרומה, וצריך ליהודי שבעת נטילה משט וזהו שנתר הצפוק, חוצץ בנטילה, דכדתנן בבבלי (פרק תשיעי, משנה ב), וכל דבר
 40 שחוצץ בטבילה צריך כמו כן ליהודי בנטילה לאכילה. אבל במיעוט שאינו מקפיד - אין לחוש, דבטבילה נמי אינו חוצץ, כדאמרין בפרק קמא דעירובין (ד,ב). אמר רב עד כאן
 41 לחולין ועד כאן לתרומה - כדקתני בברייתא: "לחולין עד הפרק, לתרומה עד הפרק" כו'. והיה מראה רב בידי. ופירש בקונטרס: ד"עד הפרק" לחולין - הוא פרק שני שבאמצע
 42 אצבעות, ולתרומה - עד הפרק שבגב היד, ובקדוש ידים - עד הפרק העליון מקום חבור היד והזרוע, ולא רצה לפרש בקונטרס "דפרק" לחולין - הוא פרק ראשון שביאש האצבעות,
 43 לפי שאינו שוה בכל האצבעות, כמו באגודל. אבל פרק האמצעי - שוה בכלם. ושמואל אמר ד"פרק" דחולין דתרומה שוין לחומרא, ולא פליגי אברייתא, אלא משום דכחן הוא,
 44 הרגיל בתרומה, לכך החמיר על עצמו להרגיל אף בחולין. אבל לרב ששת קשה: דאמר "עד כאן, בין לחולין בין לתרומה, לקולא" ויש לומר: דרב ששת מפרש בברייתא בפרק הראשון
 45 שבאש אצבעות - לחולין, ושני - לתרומה, שהוא פרק אמצעי. ולא להקל על הברייתא קאמר, אלא אדרב ושמואל דאמר ד"פרק" דתרומה הוא מקום חבור אצבעות ותפיסת
 46 היד. ורבין תם פירש: "עד כאן לחולין" - פרק ראשון, כמו שפירש רב ששת. ולפירוש זה וקשה ברייתא לרב ששת: דלפירושו צריך לומר לרב ששת דחולין דתרומה - בפרק ראשון,
 47 לקולא ומיהו יש לדחות: ד"לשמואל לחומרא" - היינו פרק שבגב היד, כמו קדוש ידים. ובהו ששת להקל משמואל. אבל אין לפרש כמו שפירש הרב רבי אברהם: דחולין - עד
 48 פרק שלישי דאצבעות, ולתרומה - כל פיסת היד, פירושו: עד הקנה. ולקדוש ידים - עד העצילה שקורין *קוד"א בלעז. והביא ראיא מספר הזהיר, שכתוב שם: אמר שמואל, לחולין
 49 כל היד. ואי אפשר לומר כן - מדתניא בפרק "האומר משקלי עלי" (ערכין ט"ב): משקל ידו ומשקל רגלו עלי - רבי יהודה אומר: ממלא אדם חבית, ומכניס ידו עד העצילה, וברגל,
 50 עד הארכובה. ופרין. וביד עד העציל? והמינה: קדוש ידים ורגלים במקדש עד הפרק ומשני: דאורייתא - עד הפרק, בגדרים - הלך אחר לשון בני אדם. אלמא, אין קדוש ידים עד
 51 העצילה. ומיהו יתכן פירושו, לפי מה שפירש שם ד"עציל" היינו **אישיל"א, והוא בית השחי, מקום חבור הזרוע והכתף. וכן פירש בקונטרס בפרק "הרועה" (חולין קל"ב), אבל קשה
 52 לרבינו תם: דאמר בנזיר (חג"ב), "אלא יחגרו בידע" - אין חוגרין במקום שמועין, ולא למעלה ממתניהם, ולא למטה מאצלניהם, אלא כנגד אצילי ידיהם. (היטב, כנגד קוד"א).
 53 דרך לחגור. דאי במקום שחי - אדרבה, הוא מקום יזעה יזתו! ועוד: דמה שייך לומר "אלא למעלה", דלמעלה הוה צואר, ואיך יחגרו שם? ועוד: דבערבין (היטב, קאמר: ביד - עד
 54 העציל, וברגל - עד הארכובה. משמע, דעציל באמצע היד, כמו הארכובה באמצע הרגל! ועוד: דבאהלות (פרק ראשון משנה ח) כשמונה ר"ח אברים, קתני שלשים בפיסת היד,
 55 ששה בכל אצבע, שנים בקנה ושנים במרפק, אחד ברוע וארבעה בכתף. משמע, דמרפק הוא *קוד"א, שכן הוא הסדר. ומרפק ועציל, הכל אחד. דהא בערבין (ט"א) קתני רבי יהודה
 56 במתניתין דהתם: מכניס ידו עד מרפק, ותרגום "כל אצילי ידים" ידחוקאל (יג): כל מרפוקי ידיא. ואין לפרש: דקדוש ידים הוא עד בית השחי, דהיינו עד הכתף - דהא פרין בערבין:
 57 דאורייתא עד הפרק? והא גבי תפילין כתיב "ידך", ומני דבי מנשה: "ידך" - זו קיבורתו ומשני: דאורייתא - קיבורת רב, קידוש ידים ורגלים - הלכתא גמירי לזמן משמע, ד"פרק"
 58 דקדוש ידים ורגלים אין מגיע עד קיבורת. ו"קיבורת" חתני רבינו תם: קבורתו שבו, כמו (בבא בתרא ה"א) "קיבורא דאדינא", שהוא לשון קבורת מתים. ונז"ל אדם ידיו
 59 שחיות ומתנה עליון כל היום - תינה: דאמרין ב"עבי פסחים" (ק"ב), תינה: ולא תינה ידיו - לא יקדש, משום דקידוש מפקסין בין נטילת ידים לסעודה. ואמר בפרק "אלו דברים" (ברכות
 60 נב,ב) בית הלל אומרים: מוזגין כוס ואחר כך נטלין. משום דתיקף לנטילת ידים סעודה. והשתא הא מועיל תנאי אפילו כל היום: ואומר רבינו תם: והני מילי כשמתנה שחיות. ועוד
 61 יש לומר: דאף על גב דמועיל תנאי לרב אף שלא בשעת הדחק, היינו, אם אין מים בסמך לו. אי נמי: יש לו, וצריך לדברים אחרים.

1 עד הפרק - השני שבאמצע אצבעות. דכיון דמשום סרך תרומה בעלמא הוא,
 2 דיו אם נטל במה שנוגע במאכל. דהיינו, ראשי אצבעות. לתרומה עד הפרק -
 3 פרק השלישי, והוא בגב היד. קידוש ידים ורגלים - מן הכיור. עד הפרק -
 4 העליון, מקום חבור היד והזרוע. עד כאן לחולין - מראה היה בידו, כמו
 5 שפירשתי. ושמואל אמר - פרק החולין
 6 דתרומה שוין, ולחומרא שוין, ולחומרא שוין, בפרק השלישי,
 7 והוא שבגב היד, משום דכחן הוא - ורגיל
 8 בתרומה, לפיכך החמיר על עצמו להרגיל
 9 אף בחולין כן, כדי שיהא רגיל בה. ומתנה
 10 - לאכילה, ובלבד שיזדרז מלטנפם
 11 ומלטמאם.
 פקתא
 לחולין בין לתרומה, לקולא. אמר בר הדיא: הוה קאימנא קמיה דרבי אמי, ואמר: עד פאן -
 בין לחולין בין לתרומה, לחומרא. ולא תימא: רבי אמי - משום דכחן הוא, דהא רבי מיישא בר
 בריה דרבי יהושע בן לוי - הוא לויא, ואמר: עד פאן - בין לחולין בין לתרומה, לחומרא. אמר
 רב: נוטל אדם את שתי ידיו שחיות ומתנה עליהן כל היום פולא. אמר להו רבי אבינא לבני
 פקתא

חולין דף קו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קצה

20 בתרומה כשיעור נטילת ידים לחולין.
21 אָמַר רַב הַדְיָא, הָיָה קְאִימָנָא קָמִיה דְרַבִּי אָמִי – הֵייתִי עוֹמֵד לִפְנֵי
22 רַבִּי אָמִי, וְשִׁמְעֵתִי מִמֶּנּוּ שְׁאֵמַר, עַד כָּאֵן – עַד הַפֶּרֶק הַשְּׁלִישִׁי
23 שֶׁבִּסּוּף הָאֲצַבְעוֹת בֵּין לְחוּלִין בֵּין לְתְרוּמָה, וְהֵיינוּ לְהוֹמְרָא – שִׁישׁ
24 לְהַחֲמִיר בְּחוּלִין כְּמוֹ בְּתֵרוּמָה, וְלֹא תִימָא שְׂרַק רַבִּי אָמִי הַחֲמִיר
25 בְּזֶה, מְשׁוּם דְכֶהֱן הוּא וְרַגִּיל לְאֲכוּל תְּרוּמָה, וְכִי שְׁלֹא יֵטְעָה
26 הַחֲמִיר לִיטוּל יָדִים אֶף לְאֲכִילַת חוּלִין כְּמוֹ לְתֵרוּמָה, אֲבָל מִי שְׁאִינוּ
27 אוֹכְלֵי תְרוּמָה אִינוּ צָרִיךְ לְהַחֲמִיר בְּזֶה, דְּהָא רַבִּי מִיִּישָׂא בַר כְּרִיָּה
28 דְרַבִּי הוֹשֶׁעַ בֶּן לִוִּי הוּא לִינְיָא – הוּא לִוִּי וְאִינוּ כְּהֵן, וְאִם כֵּן אִינוּ
29 אוֹכְלֵי תְרוּמָה, וְכֵל זֹאת גַּם הוּא הַחֲמִיר וְאָמַר עַד כָּאֵן – עַד סוּף
30 הַפֶּרֶק הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבִּסּוּף הָאֲצַבְעוֹת בֵּין לְחוּלִין בֵּין לְתְרוּמָה, לְהוֹמְרָא,
31 וּמְבוֹאֵר שֶׁכֵּל אָדָם יֵשׁ לוֹ לְהַחֲמִיר בְּכֶךְ.
32 הַלְכָהּ בְּעֵנִין נְטִילַת יָדִים לְאֲכִילָה: אָמַר רַב, נִזְמַל אָדָם אֶת שְׁתֵּי יָדָיו
33 כְּשֶׁקָם מִמִּיתוֹ בְּשַׁחְרִית, וּמִתְנַה עֲלֵיהֶן שְׁתוּעִיל נְטִילָה זֶה לְכָל הַיּוֹם
34 בְּזוּלוֹ שֶׁבְכָל פֶּעַם שִׁירְצָה לְאֲכוּל פֶּת, יוֹכֵל לְאֲכוּל בְּלֹא נְטִילָה עַל
35 סַמֵךְ נְטִילָה זֶה שֶׁנִּטַּל בְּשַׁחְרִית, וּבְלִבְד שִׁישְׁמוֹר עַל יָדָיו בְּמִשְׁךְ הַיּוֹם
36 מִלְּטַנְפָם וּמִלְטַמָּאם, וְלֹא יִסַּח דַּעְתוֹ מִשְׁמִירָתָם.
37 הוֹרָאָה לְמַעֲשֵׂה בְעֵנִין זֶה: אָמַר לְהוֹ רַבִּי אֲבִינָא לְבָנֵי

1 וְצָרִיךְ לִיטוּל יָדָיו עַד הַפֶּרֶק הַשְּׁלִישִׁי, שְׁהוּא בְּסוּף הָאֲצַבְעוֹת,
2 וּבְקִדּוּשׁ יָדָיו וְנִגְלִים בְּמִקְדָּשׁ צָרִיךְ לִיטוּל אֶת כָּל הַיָּד עַד הַפֶּרֶק
3 הָעֲלִיּוֹן שְׁהוּא מְקוֹם חִיבוּר הַיָּד עִם הַקֶּנֶה.
4 הַבְּרִייתָא מִמְשִׁיכָה בְּדִינָה חֲצִיצָה בְּנְטִילַת יָדִים: וְכָל דְּכָר שְׁכַשְׁהוּא
5 נִמְצָא עַל הַגּוֹף חוֹצֵץ בְּמִכְיָלָה בְּגוּף, כְּגוֹן שְׁהוּא דָּבָר שֶׁמִּקְפִּיד עָלָיו,
6 וְאִפְּלוּ עַל מִיעוּט הַגּוֹף, אוֹ שֶׁנִּמְצָא עַל רֹב הַגּוֹף אֶף עַל פִּי שְׁאִינוּ
7 מִקְפִּיד עָלָיו, חוֹצֵץ גַּם כֵּן בְּנְטִילַת יָדָיו לְחוּלִין, אִם הוּא מוֹנַח עַל
8 הַיָּד בְּמִקּוֹם הַנְטִילָה. וְכֵן חוֹצֵץ גַּם בְּקִדּוּשׁ יָדָיו וְנִגְלִים בְּמִקְדָּשׁ.
9 הַגְּמָרָא חוֹזֵר לְדוֹן עַד הֵיכָן צָרִיךְ לִיטוּל יָדָיו: אָמַר רַב, עַד כָּאֵן
10 שִׁיעוֹר נְטִילַת יָדִים לְחוּלִין, וְהִרָאָה בִּידוֹ עַל הַפֶּרֶק הַשְּׁנַי שְׁבִאֲמִצֵּעַ
11 הָאֲצַבְעוֹת, וְעַד כָּאֵן שִׁיעוֹר נְטִילַת יָדִים לְתְרוּמָה, וְהִרָאָה בִּידוֹ עַל
12 הַפֶּרֶק הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבִּסּוּף קְשָׁרֵי הָאֲצַבְעוֹת, וְהֵיינוּ כְּדַבְרֵי הַבְּרִייתָא.
13 וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, עַד כָּאֵן שִׁיעוֹר נְטִילַת יָדִים בֵּין לְחוּלִין בֵּין לְתְרוּמָה,
14 וְהִרָאָה בִּידוֹ עַל הַפֶּרֶק הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבִּסּוּף קְשָׁרֵי הָאֲצַבְעוֹת, שֶׁלְדַעְתוֹ
15 אִין לְחַלֵּק בֵּין חוּלִין לְתֵרוּמָה, וְנִקְט בְּשִׁנְהֵם לְהוֹמְרָא, כְּלוֹמַר שִׁישׁ
16 לְהַחֲמִיר אֶף בְּחוּלִין כְּמוֹ שִׁיעוֹר הַנְטִילָה לְתֵרוּמָה. וְרַב שֶׁשֶׁת אָמַר,
17 עַד כָּאֵן שִׁיעוֹר נְטִילַת יָדִים בֵּין לְחוּלִין בֵּין לְתְרוּמָה, אֲבָל הִרָאָה
18 בִּידוֹ עַל הַפֶּרֶק הַשְּׁנַי שְׁבִאֲמִצֵּעַ הָאֲצַבְעוֹת, שֶׁגַם לְדַעְתוֹ אִין לְחַלֵּק
19 בֵּין חוּלִין לְתֵרוּמָה, וְנִקְט בְּשִׁנְהֵם לְקוּלָא, כְּלוֹמַר שִׁישׁ לְהַקֵּל אֶף

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אדר ב', תשי"ד
ברוקלין.

ש"ב הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר
עזריאל זעליג שי

שלום וברכה!

... בהנוגע לחברה תהלים העולמית, הנה מפני כמה טעמים קשה להכנס בהוצאות חדשות.
אבל בכ"ז כיוון שכי"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע הי' חביב עליו ענין זה ביותר, בטח ימצא
אופן להמשיכו במינימום של הוצאות ושיאמר תהלים עכ"פ פעמים בשבוע.

ובודאי ע"פ מנהג ירושלים עיה"ק שכל אחד מחובשי בית המדרש יש לו כמה ענינים וישיבות,
הרי בטח גם בהנ"ל יש לצרף לאמירת תהלים הנ"ל את אלו הלומדים דא"ח בישיבותינו ומוסדותנו,
שמלבד שיוקטנו עי"ז ההוצאות, הנה העיקר שהעוסק בפנימיות התורה הרי גם תפלתו מתקבלת יותר.
ואחכה לידיעות משמחות מכת"ר שי' בזה.

כבקשתו נשלח לו מתנה תהלים עם פי' הצ"צ וכן התניא, ובודאי יאשר קבלתם...

בהנוגע ליסוד ביהכ"נ של חב"ד בשכונת שערי חסד... מובן אשר תומי" צריך לקבוע ג"כ שיעורי
דא"ח נוסף על השיעורים בתורת הגלה בבית הכנסת זו, כי אף שגדול ערך התפלה בנוסח אר"י ורבינו
הזקן, אבל אוהב ה' שערי ציון וכדו"ז"ל שצ"ל ג"כ מקום תורה...

בברכה לרפוי"ש ות"ח מראש עכהנ"ל.

61 איבא דאמרי, הכי אמר ליה - כך השיב לו אממר, אמנא ואחוזתא
62 קפדינן - על כלי שלם ועל מראה המים אנו מקפידים, אבל
63 אשיעורא לא קפדינן - על שיעור המים אין אנו מקפידים, ונטולים
64 בהם אפילו אם אין בהם רביעית הלוג. (דתינא) [התנא], מי רביעית
65 - מים שיש בהם רביעית נוסלין מהם לידים לאדם אהד ואפילו
66 לשני, ואם שני בני אדם רשאים ליטול ידיהם מרביעית אחת,
67 מוכח שאין צריך שיעור רביעית לנטילת ידים, ואפשר ליטול ידים
68 אף בפתות מרביעית. דוחה הגמרא: ולא היא - אין להוכיח
69 ממשנה זו שאין צריך רביעית לנטילת ידים, שבאמת אין ליטול
70 ידים בפתות מרביעית, ומה שהתירה המשנה ליטול מרביעית
71 אחת לשני בני אדם, שאני התם משום דקאתו משירי מהרה -
72 שמתחילה היה בכלי רביעית, לפיכך אף שכשהשני נוטל ידיו כבר
73 אין בו רביעית, מכל מקום כיון שבאו המים משירי טהרה, הרי הם
74 כשרים לנטילה.
75 מעשים המלמדים שהאמוראים הקפידו על שיעור רביעית
76 לנטילת ידים: אתקין [התקין] רב עקיב מנהר פקוד נטילא פת
77 רביעיתא - כלי זכוכית המחזיק רביעית הלוג, והצניע את הכלי
78 הזה למי שרוצה לתקן כלי לנטילת ידים, שימדדנו בכלי זה, לידע
79 את השיעור המדויק לנטילת ידים. וכן אתקין רב אשי בעיר הוצל
80 בנותא פת רביעיתא - כלי חרס המחזיק רביעית הלוג, כדי שישערו
81 בו את הכלים לנטילת ידים.
82 מיני הכלים הראויים לנטילת ידים: ואמר רבא, מגופת חבית -
83 מכסה של חבית, שתקנה - שחקק בה עד שעשה בה בית קיבול
84 המחזיק רביעית הלוג, אף שמתחילתה לא נעשתה כדי להשתמש
85 בה מתוכה, אלא ככיסוי, מועיל לה התיקון להחשיבה כלי, ונוטלין
86 במנה לידים.
87 תניא נמי הכי, מגופת חבית שתקנה, נוסלין ממנה לידים. תת
88 וכפישה - מיני נודות של עור, שתקנן ועשה להם בית מושב כדי
89 שיקבלו משקן בלא סמיכה, נוסלין מהם לידים, אבל שק יוקפה
90 שאינם מיועדים לקבלת משקים כלל, אף על פי שתקן אותם
91 באופן שעתה הם פקבלים מים, כגון שזיפת אותם בפת, והתקין
92 אותם שישבו בלא סמיכה, מכל מקום אין נוסלין מהם לידים,
93 שאינם חשובים כלי לענין נטילת ידים.
94 הגמרא דנה אם מותר לאכול בלא נטילת ידים, באופן שאינו נוגע
95 באוכל: איבעיא להו, מי שלא נטל ידיו, מהו לאכול במפה - האם
96 מותר לו לאכול פת על ידי שיכרוך מפה על ידיו ולא יגע באוכל,
97 או לא, ואדדי הספק הם, מי חיישין דלמא נגע - האם יש לחשוש
98 שמא יגע באוכל בידיו, או לא - או שמא כיון שיש כרובות
99 במפה, אין לחשוש שיגע באוכל, ומותר לאכול בלא נטילת ידים.
100 מנסה הגמרא לפשוט את הספק: תא שבע, שנינו במשנה (סוכה כו)
101 ובשנתנו לו - כשהיו נותנים לו לרבי צדוק אוכל [פת] מועט
102 שהוא פחות מקביצה, היה נוסלו במפה ולא היה נוטל ידיו, ואף
103 אם אירע כן בחג הסוכות היה אוכלו מחוץ לסוכה, כיון שהיא
104 אכילת עראי שמותר לאכולה מחוץ לסוכה, ואף אין מברך אחריו
105 ברכת המזון, שלדעתו אין מצות ברכת המזון אלא למי שאכל
106 כביצה. מדדייקת הגמרא: מאי לאו - האם אין הטעם שנקט דווקא
107 פחות מכביצה, לומר שרק משום כך היקל ליטלו במפה ולא ליטול
108 ידיו, תא כביצה - אם היה אוכל כביצה פת לא היה נוטלו במפה,
109 אלא בעי נטילת ידים - היה צריך נטילת ידים, הרי שבמקום
110 שצריך נטילת ידים, אין מועילה כריכת הידים במפה.
111 דוחה הגמרא: דלמא לענין נטילת ידים אין חילוק בין כביצה
112 לפחות מכביצה, ומה ששנה התנא פחות מכביצה, הוא משום דין
113 אכילה חוץ לסוכה וברכת המזון, שדווקא פחות מכביצה אבל
114 מחוץ לסוכה ולא ברך אחריו, תא אם היה אוכל כביצה, בעי סוכה
115 - היה צריך לאכול בסוכה, ובעי כרבה - והיה צריך לברך אחריו
116 ברכת המזון.
117 תא שבע, דשמואל אשכחיה לרב דקאכיל במפה - שהאמורא
118 שמואל מצא את חברו רב, שאוכל פת ובורך את ידיו במפה,
119 והבין שעושה כן כדי לפטור עצמו מנטילת ידים, אמר ליה שמואל
120 לרב,

1 פקתא דערבות - לבני הבקעה של המדינה ששמה 'ערבות', גנון
2 אתון דלא שכיחי לבו מיא - אנשים כמובם שאין המים מצויים
3 לכם, משו יריבו מצפרא - טלו ידיכם בבוקר ואתנו עליהו לכוףא
4 יוקא - והתנו עליהם כדברי רב, שתועיל לכם נטילה זו לאכילה
5 במשך כל היום, ושוב לא תצטרכו ליטול ידיכם קודם האכילה.
6 מבאר הגמרא: איבא דאמרי שכונתו של רבי אבינא היתה שרק
7 בשעת הדחק כגון אלו שאין מים מצויים בהם, אין - יש להתנות
8 כן, אבל שלא בשעת הדחק, לא, שכן לכתחילה ראוי ליטול ידים
9 בסמוך לאכילה כתקנת חכמים, ולפי זה פליגא רב - חולק רבי
10 אבינא על רב שהתיר להתנות אפילו שלא בשעת הדחק, ואיבא
11 דאמרי שכונתו היתה שאפילו שלא בשעת הדחק נמי אפשר לנהוג
12 כן, ולפי זה היינו רב, ואין כאן מחלוקת.
13 הגמרא מבאר כמה פרטים בדיני נטילת ידים: אמר רב שפא, תאי
14 ארייתא דרליא - הצינור ששופכים לתוכו מים ששואבים בדלי מן
15 הנהר, והוא מוליך מים לשרות, אין נוסלין ממנו לידים - אין לתת
16 את ידיו לתוך הצינור ובאמצעו או בסופו כדי שיקלחו עליהם
17 המים הזורמים, להחשב נטילת ידים לאכילה, משום דלא אתו
18 מפה גברי - שאין המים באים מכח אדם השופכם, שכבר כלה כח
19 השופך את המים, והמים מקלחים מאליהם, ונטילת ידים צורך
20 שיבואו המים על ידיו מכח אדם השופך, ואין להכשיר משום
21 טבילת ידים שאין כאן שיעור מקדו. ואולם אי מיקרב לגבי דולא
22 - אם נותן את ידיו סמוך למקום שפיכת המים, בשעה שהשואב
23 שופכם לתוך הצינור, ונמצא דקאתו מפה גברי - שהמים באים
24 על ידיו מכח האדם, נוסלין ממנו לידים - שפיכה זו כשירה לנטילת
25 ידים. ואי פויע דולא - ואם הדלי ששואב בו מן הנהר, נקוב פגוק
26 שיש בו שיעור 'פונם משקה', שיכולים מים להכנס דרכו לתוך
27 הכלי, ונמצא שבשעת שפיכת המים מן הכלי לצינור, מקלח זרם
28 דק של מים מאחורי הכלי דרך הנקב ומתחבר לנהר, על ידי זה
29 מילף לייפי - נחשבים המים שבתוך הצינור כמחוברים למי הנהר
30 על ידי הכלי הזה שמצד אחד שופך מים לצינור ומצד השני מקלח
31 לנהר, ומפכיל בה - בתוך הצינור את הלידים אף על פי שאין בו
32 ארבעים סאה, ויהיו ידיו טהורות לאכילה.
33 דיני הכלי לנטילת ידים: ואמר רבא, בלי שנייב פגוק בשיעור
34 שהוא 'פונם משקה', בטל ממנו בכך שם כלי, ואין נוסלין ממנו
35 לידים, מפני שחכמים תיקנו נטילת ידים בכלי דווקא.
36 ואמר רבא, בלי שאין בו רביעית הלוג מים, אין נוסלין ממנו לידים,
37 מפני שתיקנו חכמים נטילת ידים דווקא מרביעית הלוג לכל
38 הפחות. מיקשה הגמרא: איני, ואמר רבא, בלי קטן שאין מחוץ -
39 שאינו יכול להחזיק רביעית מים, אין נוסלין ממנו לידים, ומשמע
40 מדבריו, תא מחוץ - אם ראוי להחזיק רביעית מים, כשר אף על
41 גב דלית ביה - אף על פי שעכשיו אין בו רביעית, ודברי רבא
42 סותרים זה את זה.
43 מתרצת הגמרא: לא קשיא, תא לתר - כשבא אדם אחד ליטול ידיו
44 לבדו, צריך שיהיה בכלי רביעית מים ואין די בכך שהכלי מחזיק
45 רביעית, ותא לתרי - כשבאים שני אנשים ליטול ידיהם בזה אחר
46 זה, ונטל הראשון את ידיו מרביעית, רשאי השני ליטול ידיו
47 מהמים שנשארו בכלי אף שהם פחות מרביעית, (דתינא) [התנא]
48 (ידים פ"א מ"א), מי רביעית - מים שיש בהם רביעית הלוג, נוסלין
49 מהם לידים לאדם אהד, ואפילו לשנים - ואפילו שני בני אדם
50 יכולים ליטול בהם בזה אחר זה, אף על פי שכשהשני נוטל כבר
51 אין בו רביעית, מפני שמים אלו באים משירי טהרה, וכשרים אף
52 בפתות מרביעית.
53 אמר ליה [שאל] רב ששת לאמימר, קפדיתו אמנא - האם אתם
54 מקפידים על הכלי לנטילת ידים שיהיה שלם ולא נקוב. אמר ליה
55 אממר, אין - אכן, אנו מקפידים ליטול ידים דווקא בכלי שלם.
56 שאלו עוד, האם אתם מקפידים גם אחוזתא - על מראה המים,
57 שלא ישתנה למראה אחר. אמר ליה אממר, אין - אכן, אנו
58 מקפידים גם על מראה המים. שאלו עוד, האם אתם מקפידים
59 אשיעורא - על שיעור המים, שיהיה בהם רביעית הלוג, אמר ליה
60 אממר, אין - אכן, אנו מקפידים גם על כך.

חולין. פרק שמיני – כל הבשר דף קז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קצו רש"י תוספות

1 **פקתא דערבות** – בקעה של אותה מדינה, ואין מים מצויין להם. ופליגא דרב –
 2 דשרי אפילו בלא דחק. **האי אריתא דרלא** – צינור ששופכין לו מים מן היאור
 3 בדלי, והוא מוליך מים לשדות. **אין נוטלין ממנו לידים** – לתת ידיו לתוכו וקלחו
 4 המים לתוכו – דלא מכח גברא אתו, שכבר עבר כח השופך, והן מקלחין מאליהם,
 5 ואין כאן לא נטילה ולא טבילה. נטילה –

1 **האי אריתא** – פירש בקונטרס: צינור ששופכין לו מים מן היאור בדלי, והוא מוליך מים
 2 בשדה. אין רצונו לומר שיהא הצינור קרוי "אריתא" – דהא "אריתא" מותרת
 3 אריתא, ובפרק "חפרה" (בבא קמא נב.) אמר: **הוא תורא דנפלא לאריתא, ומשמע שם**
 4 **שדוא עמוק עשרה טפחים.**

5 **דלא** אתו מכח גברא – פירש בהלכות גדולות:
 6 שמתור הגבול ידים בתוך הכלי,
 7 דחשיבא נטילה. והביא רמב"ם אריתא מפרק שני דבובים
 8 (כא, א) דאיבעיא להו: מהו לקדש ידיו ורגליו
 9 בכיור. "ממנו" אמר רחמנא – ולא לתוכו.
 10 משמע דבקידוש ידים מבעי ליה, משום דכתיב
 11 "ממנו", אבל בנטילת ידים – אפילו בתוכן
 12 מותר. וקשה לפירושו: הדבא אמר "אינו נוטל
 13 ממנו, דלא אתי מכח גברא" – משמע דבעינן
 14 כח גברא השופך ומיחו יש לומר: דבעינן נטילה
 15 מן הכלי, בין טובל ידיו בתוך הכלי ובין שופך מן
 16 הכלי על ידיו, יש כאן נטילה מן הכלי. אבל הכא
 17 ידיו חוץ לכלי הן, וכבר פסק כח הכלי כשהמים
 18 באים עליו. הלכך אין כאן נטילה מן הכלי. וגם
 19 טבילה אין כאן – שחן שאובין. והא דנקט "דלא
 20 אתו מכח גברא" – לאו דוקא מכח גברא. אלא
 21 משום דלא אתו מכח כלי, דבעינן נטילה מן
 22 הכלי. אי נמי: משום דתנן במסכת ידים בפרק
 23 קמא (משנה ה') "חבל כשרין ליתן מים לידים,
 24 אפילו חיש שוטא וקטן, ומנח חבית בין ברכיו,
 25 ונטול, ומנח חבית על צדו, ונטול, הקוף נותן
 26 לידים, רבי יוסי פוסל בשניהם" – פירושו: בקוף,
 27 ובחבית נטוה על צדו והמים נשפכים מאליהן.
 28 דבעי רבי יוסי מכח גברא, ותנא קמא לא בעי
 29 אלא שיהא כח כלי. והשתא שמעתא דנקט "כח
 30 גברא", אתי כרבי יוסי. אבל ההלכות גדולות אי
 31 אפשר להעמיד אלא כרבנן. וצריך להחמיר, כיון
 32 דסוגיא דשמעתין כרבי יוסי. ואם אדם נוטל ידו
 33 אחת, והורו ומשפחין בחברתיה – צריך להורו
 34 ולטול, כדאמרין בפרק שני דידים (משנה ג').
 35 נטל ידו אחת ושפשה בחברתיה – טמאה. ואם
 36 שרה פתו במים או הדיח בהן את הכלים –
 37 פטולים לנטילה. ואם הדיח בהן ידיו – כשרין.
 38 דהכי תנן במסכת ידים, וצריך לשפוך מים על
 39 ידיו שלש פעמים. דעם ארשותה – כדו להביע
 40 טיט דרב החוץ מעל ידיו, ויעם עניה – לטהר
 41 ידיו. ופעם שלישית – לטהר אותן מן
 42 מוכח בכמה דוכתיב במסכת ידים שצריך מים
 43 ראשונים ושניים. ומיזו אם בפעם אחת שופך
 44 מים הרבה כשיעור רביעית – ידיו טהורות.
 45 דתנן במסכת ידים (פרק שני, משנה א.) ידו אחת
 46 בשטיפה אחת – ידו טהורה. שתי ידיו משטיפה
 47 אחת – רבי מאיר מטמא, עד שיתול מי רביעית.
 48 פירוש: ואפילו באין משירי טהרה. דלא בעו רביעית כשנטול בשתי שטיפות, והשתא דליכא אלא שטיפה אחת – צריך רביעית בשטיפה זו. אבל בנוטל ידו אחת – לא צריך רביעית, כי אתו משירי טהרה, אלא שתהא אותה שטיפה מרובה כשתים. ו**ואי** ביע דולא בכונס משקה מילף לייפי – ואף על גב דלענין טבילה כל גופו – לא מהני, מחירי טעמי דנצוק אינו חבור, וגם דבעינן כשפופרת הנוד. לענין עירוב מקואות גבי רביעית ידים – לא החמירו.

6 **דלא** מכח גברא קאתו, טבילה נמי. –
 7 בעינן ליתא, שאין כאן שעור גמור. **ואי**
 8 **מיקרב גבי דולא** – כשהדולה שופך, וזה
 9 נותן ידיו סמוך למקום השפיכה, והמים
 10 מקלחין מכח השפיכה לתוך ידיו – שפיר
 11 דמי. **ואי ביע דולא בכונס משקה** –
 12 כשהנבק מבניס משקה, גדול הוא קצת,
 13 וקילוח הירגא ממנו נראה, והשופך שופך
 14 דרך פיו לצינור, והנבק מקלח מאחוריו
 15 ליאור. מילף לייף – הצינור עם היאור על
 16 ידי דלי, ומטבילין בצינור את הידים – דלאו
 17 טבילה גמורה היא, והיה בחבור זה, ולא
 18 בעינן כשפופרת הנוד כדון עירוב מקואות
 19 דעלמא. כלי שניקב בו' – לאו כלי הוה,
 20 דרבנן כלי תוק. **הא לאו הוא לתרי' – דלא**
 21 רביעית בעינן מתחלה. אבל לתרי, שהיה בו
 22 רביעית ונטל הראשון, ואחר כך נטל השני.
 23 אף על גב דלא הוי רביעית בנטילת שני –
 24 שפיר דמי, הואיל ומשירי טהרה אתו,
 25 כדמפרש לקמיה מי רביעית. קפדיתו אמנא
 26 – שיהא כלי שלם? **אחוזתא** – שיהא בהן
 27 מראה מיים? **אשיעורא** – דרביעית? **דקאתו**
 28 **משירי טהרה** – אבל מעיקרא צריך שיהא
 29 בו רביעית. נטלא בת רביעית – של זכוכית
 30 קרי "נטלא", והיתה מורגעת לשער בה כלי
 31 של כל איש ואיש, שמתקנו ליטול ידיו. **כוזא**
 32 – של חרס. שתקנה – חקקה לקבל רביעית.
 33 אף על גב דמעיקרא לאו לאישרתומי בגוה
 34 עבידא, ואן חללה עשוי לתוכו. חמת
 35 **וכפישה** – מיני נודות של עור הן. שק
 36 **וקופה** – אין מלאכתן למים, דרובן אין
 37 מקבלין מים. **במפה** – מי שלא נטל ידיו,
 38 מהו לפרוש מפה על ידיו ולא יגע באוכלין,
 39 ואלכל? **בשפתנו** על לרבי צדוק – במסכת
 40 סוכה: בשווי נותנין לו לרבי צדוק אוכל
 41 שהוא פחות מבביצה, ונטלו במפה ואוכלו.
 42 ולא היה נוטל ידיו, ולא היה מצריכו סוכה,
 43 ולא ברכת המזון. לא הא דנקט פחות
 44 **מבביצה** – משום סוכה ובכרה נקט ליה.
 עברין

1 **פקתא דערבות: גגון אתון, דלא שכיחי לכו מניא,**
 2 **משו ידיוכו מצפרא ואתנו עליהו לפולא יומא. איכא**
 3 **דאמרי: בשעת הדחק – אין, שלא בשעת הדחק –**
 4 **לא, ופליגא – דרב. ואיכא דאמרי: אפילו שלא בשעת**
 5 **הדחק נמי, והנינו דרב. אמר רב פפא: האי אריתא**
 6 **דרלאי – אין נוטלין ממנו לידים, דלא אתו מכח גברא.**
 7 **ואי מיקרב לגבי דולא, דקאתו מכח גברא – נוטלין**
 8 **ממנו לידים. ואי ביע דולא בכונס משקה, מילף לייפי**
 9 **- ומטבילי בה את הידים. ואמר רבא: פלי שניקב פכונס**
 10 **משקה – אין נוטלין ממנו לידים. ואמר רבא: פלי שאין**
 11 **בו רביעית – אין נוטלין ממנו לידים. איני, והאמר**
 12 **רבא: פלי שאין מחזיק רביעית – אין נוטלין ממנו לידים.**
 13 **הא מחזיק – אף על גב דלית ביהו – לא קשיא, הא**
 14 **- לתר, הא – לתרי. דתניא: מי רביעית נוטלין לידים**
 15 **לאחד, ואפילו לשנים. אמר ליה רב ששת לאמרי:**
 16 **קפדיתו אמנא? אמר ליה: אין. – אחוזתא? אמר ליה:**
 17 **אין. – אשיעורא? אמר ליה: אין. איכא דאמרי, הכי**
 18 **אמר ליה: אמנא ואחוזתא – קפדינן, אשיעורא – לא**
 19 **קפדינן. דתניא: מי רביעית נוטלין לידים לאחד, ואפילו**
 20 **לשנים. ולא היא, שאני התם – משום דקאתו משירי**
 21 **טהרה. אתקין רב יעקב מנהר פקוד נטלא בת רביעיתא.**
 22 **אתקין רב אשי בהוצל כוזא בת רביעיתא. ואמר רבא:**
 23 **מגופת חבית שתקנה – נוטלין ממנה לידים. תניא נמי**
 24 **הכי: מגופת חבית שתקנה – נוטלין ממנה לידים. חמת**
 25 **וכפישה שתקנן – נוטלין מהם לידים. שק וקופה, אף**
 26 **על פי שנקבליים – אין נוטלין מהם לידים. איבעיא**
 27 **להו: מהו לאכול במפה? מי חיישין דלמא נגע, או**
 28 **לא? תא שמע: וכשנתנו לו לרבי צדוק אוכל פחות**
 29 **מבביצה – נוטלו במפה, ואוכלו חוץ לפסוקה, ואין**
 30 **מקרב אחרייו. מאי לאו, הא פביצה – פני נטילת ידים!**
 31 **- דלמא – הא פביצה פני סופה ופני פרכה. תא שמע,**
 32 **דשמואל אשפחיה לרב דקאכיל במפה, אמר ליה:**
 עברין

1 **האי אריתא** – פירש בקונטרס: צינור ששופכין לו מים מן היאור בדלי, והוא מוליך מים
 2 בשדה. אין רצונו לומר שיהא הצינור קרוי "אריתא" – דהא "אריתא" מותרת
 3 אריתא, ובפרק "חפרה" (בבא קמא נב.) אמר: **הוא תורא דנפלא לאריתא, ומשמע שם**
 4 **שדוא עמוק עשרה טפחים.**

1 פירוש: ואפילו באין משירי טהרה. דלא בעו רביעית כשנטול בשתי שטיפות, והשתא דליכא אלא שטיפה אחת – צריך רביעית בשטיפה זו. אבל בנוטל ידו אחת – לא צריך רביעית, כי אתו משירי טהרה, אלא שתהא אותה שטיפה מרובה כשתים. ו**ואי** ביע דולא בכונס משקה מילף לייפי – ואף על גב דלענין טבילה כל גופו – לא מהני, מחירי טעמי דנצוק אינו חבור, וגם דבעינן כשפופרת הנוד. לענין עירוב מקואות גבי רביעית ידים – לא החמירו.

1 **קפדיתו** אחוזתא – הוא דתנן במסכת ידים (פרק ראשון, משנה ג') וכל בהל דיו או קנקנתום ותשתנו מראיתן – פסולין. דלמא דני מילי לתרומה. **ולא** הא שאני היתם קאתו משירי טהרה – משמע דמעיקרא בעי למייר דאפילו אפילו אף בעי שיעור, ותימה. דהא בהדיא קתני "מי רביעית לתרי" ויש לומר: דמתניתין לתרומה, והוא דיק מניה דכי היכי דאפילו לתרומה לא בעינן שיעור רב, הוא דהיין חוללין אף לראשון, וסוקי דשאני אף לראשון. **מגופת** חבית שתקנה – פירש בקונטרס: שחלקה נראה דבלא חקקה היא רביעית, אלא שמשופעת היא ואינה יושבת אלא מסומכת. כעין כסוי כוסות של כסף וכסוי כנקנים. ו"תקנה" היינו שהחזיבה מלמטה, עד שיושבת אלא מסומכת. וקודם שתקנה אין נוטלין ממנה – דאין בית קבול שלה חשוב, כיון שאם בא להושיב בלא סמיכה, היו המים נשפכין ואין נשאר בהם רביעית, ואמר לעיל: כלי שאין מחזיק רביעית – אין נוטלין ממנו. וכן משמע במסכת ידים (שם משנה ג) דחשיב מגופת חבית החיד דפנות הכלים, דאין מחזיקין חקקה, אלא לפי שאין יושבין שלא מסומכין. כדפירשית. **ולא** רבך אחריו – סבר כרבי יהודה דבעי בכביצה, דדריש "ואכלת ושבעת" – אכילה יש בה שביעה, דהיינו בכביצה, בפרק "שלשה שאכלו" (ברכות מטב.). ודוקא לאחריו, אבל לפניו – משמע דנמברך. וכן לרבי מאיר דפטר פחות מכוית – היינו דוקא לבסוף, אבל בתחלה, כשארך את פחות מכוית. ובהדיא מודקק בירושלמי הכי. ואף על גב דבריש "איכא מברכין" (גם לה.) נפקא לן ברבא דלכתחלה קל וחומר מבכרה דלסוף, כדבאר שבע – מברך, כשהוא רעב – לא כל שכן? מכל מקום לא שייך לומר "ידיו", ומברך בתחלה מאשהו. ואף על גב דלא מברך בסוף. דלכתחלה קל וחומר מן גבול בעלמא. ובהדיא לא גילוי בעלמא. דברכה דלפניו – לא דאורייתא, כדתנן בפרק "מי שנתנו" (שם כב.) בעל קרי – על המזון מברך לאחריו, ואינו מברך לפניו. וכן בפרק "היה קורא" (שם טו, א) תניא: הפועלים שהיו עושים מלאכה אצל בעל הבית, ואוכלין פתן – אין מברכים לפניהם, אבל מברכים לאחריהו שתי ברכות. **מאי** לאו הא בכביצה בעי נטילת ידים – תימה. דכי מצו למייר הכי, הא על כרחך בתרומה אפילו בכביצה לא בעי נטילת ידים, דהא התירו מפה לאוכלי תרומה. דרבי צדוק בהן הוה, כדמוכח בפרק "מי שנתנו" (שם כב.) גבי "מדלגים היינו על גבי ארנות" כו', ובפרק "כל פסולי המוקדשין" (בכורות לו, א) גבי "ההוא בורכא יהוה ליה לרבי צדוק", ובסוף פרק קמא דבימות (טו, ב) והיה אוכל חולין על טהרת תרומהו ויש לומר: דהוה מצי למייר "ולישעמי" ועיין תוספות יומא עט, ב. דבור המתחיל "הא" ותוספות סוכה כו, א. דבור המתחיל "הא בכביצה".

בלם ליה אומצא - פירוש ופת עמה. ה"תם משום שיבתא - פירש בקונטרס: רוח רעה שורה על הדיים שלא נטלו שחרית. ורבינו תם מפרש: דבלא נתינת פת לתינוק מותר ליטול ידיו שחרית ביום הכפורים. ולא גרע ממלובלבות בטיט ובצואה. דאמרין שרוחן כדרכו ואינו חושש. ואין לך מלובלבות יותר מזה שאין יכול ליגע בפיו ובעיניו בתוסמו ובאזניו, דבכלהו אמרינן בפרק "שמונה שריצים" (שבת קטא) דתקצץ ידו, משום בת מלך. ו"שיבתא" דהכא יש לפרש: כמו שפירש רבינו חננאל, שהוא רוח רעה השורה על האוכל כשבא ליתן הפת לחנוק בן ארבע וחמש שנים. והונקת אורו אם לא נטל ידיו באותה שעה, אף על פי שנטל שחרית. ומה שאין אנו נוהרים בעשוי מזה - לפי שאין אותה רוח רעה מצויה בינינו, כמו שאין אנו נוהרין על הנוגת ועל הגלוה.

בעין תפיסה אחת - ואם יש דבר מפסיק - לא הוי בעין תפיסה אחת כהדיא דמסכת עבודה זרה בפרק "רבי ישמעאל" (א.ב.) גבי אבני מרקוליס, דאמר: כאן - בתפיסה אחת, כאן - בשתי תפיסות. והכי דמי? כגון דאיכא גובה ביני ובני. ולפיכך נוהגין בעשוי, כשבא אוכל בשר זה אוכל גבינה על שלחן אחד - מניחין לחם או קנקן או שאר כלים, להפסיק ביניהם. או אוכל על מפה אחרת. דהוי בעין שתי תפיסות. ויש מפרשים: ד"לא אסרו אלא בתפיסה אחת" - כלומר, שחן בהוצאה אחת, כגון אחים שקנו אתרוג בתפיסת הבית, ד"יש נחליך" (בבא בתרא קל"ג). ופריך: "תפיסה אחת סלקא דעתך?" - מה לי בהוצאה אחת, ומה לי בשתי הוצאות, אם מכירין זה את זה? ומשני: "בעין תפיסה אחת" - דהיינו שמכירין זה את זה. ולפירוש זה לא איירי כלל שיהא מותר לאכול על שלחן אחד בשביל הפסק שביתתם. טיפת

עבדין פרוין - וכי עושין כן לאכול בלא נטילה? דעתי קצרה - אסטניס אני, דאף על פי שנטלתי ידי, אי אפשר לאכול בידי. בכלאי חמתות - חמתות בלויין, וזכרכין ידיון בהם, ואוכלים בלא נטילת ידיים. ליטעו ברוב [ישמואל] - כסבורים אתם דהא דאשכחיה שמואל לדרב דאכיל במפה, משום דלא נטל ידיו הוא? והא דעתי קצרה קאמר ליה - אלמא, נטל ידיו. התיירו מפה לאוכלי תרומה - דהכחניס וזיזין הן, ולא נגעו. ולא התיירו - לאוכלי חוללים, בטרהררה, לפי שאינם למודין להשמר כמו כהנים. אוכל מהמת מאכיל - אדם שאוכל מיד חבירו התחבט לתוך פיו - צריך האוכל נטילת ידיים או אין צריך? כלם ליה אומצא - חתך לו חתיכת בשר. כלם בבמם - סתומה, כמו (תהלים לב) "עדין בלבים", שהמתג והרסן מחתכין עדין (לבלום) של סוס. ולי נראה: "כלם ליה אומצא" - לשון הטמנה בגזלים, כמו (בכורות מ.ב.) "פיו בלום" גבי מומין של בכור, שפיו סגור, שאין יכול לפותחו אלא מעט, ורגליו ממולמות". אי לאו דרב המנונא את - אדם חכם וחיה, כדמפרש ואולי, לא הוינא ספינא לך בלא נטילה. מאי - חוכמתיה? לאו דהוי ולי נגע - אלמא, אין צריך נטילת ידיים, ובלבד שלא יגע. לא - הכי קאמר ליה: אי לאו דרב המנונא את, וידע אני כן שנטלת ידך. ורזי עדיף מזהיר, וזרי - שידע להזהר בשעת מעשה שלא יעבור על המצוה, ורזי - הרואה את הגולד, ומתקן עצמו שלא יבא לידי כך. והיינו דאמרין בעבודה זרה (כ.ב.) דהירות מביאה לידי זריזות. השמש מברך על כל בום ובוים - לפי שאין קבע לשתיית השמש, שאינו יודע אם יתנו לו עוד. הלכך, אסח דעתיה מן השתיה. ואינו מברך על כל פרוסה ופרוסה - דבטוח הוא שלא יגעו ממנו לחם. אי איכא אדם חשוב - בסעודה, בטוח השמש שיתן לו לחם כל הצורך. דהיינו - לשמש את המסובין, ושוכח שלא נטל, ונוגע באוכלין שיאכל. ואף על פי שנוגע בכל הסעודה - לא איכפת לך, שלא הציצו נטילה לנוגע אלא לאוכלי. לא יתן אדם פרוסה לשמש - באחד מן האורחים קאמר, שלא יכעוס בעל הבית כשהוא שותה, חונקו לו יין ומזיק לו. ובלאו כעס נמי, מתוך שחש שלא יכלה הלחם לאורחים, הוא מבטיח ומציץ במה שזה נותן, והכוס נשפר מידו. ואפילו הכוס ביד השמש, משא נשפכנו. אשה מריחה ידה בבנים - ביום הכפורים. דאף על פי שאסור ברחיצה, התיירו לאשה להדיח ידה אחת וליגע בפת. שלא רצה להאכיל בידו אחת - אפילו יד אחת לא רצה להדיח כדי ליתן פת לתינוק ביום הכפורים, ומונע מלהאכילו. אלמא, מאכיל צריך נטילה. ה"תם משום שיבתא - רוח רעה שורה על ידיים שלא נטלו שחרית. אבל נטל ידיו שחרית, ולא נוהר בהן, ובא להאכיל את חבירו - אין צריך נטילה, ולא אמרינן דאסתם נותן לתוך פיו תקון רבנן נטילה. דמחזין רבאי. קספית לבראי ברלא משיית - האבלת את בני ולא רחצת ידיים תתלה! לא מסתתיה דלא נגיד - לא די לו כל

עבדין פרוין? אמר ליה: דעתי קצרה עלי. פי סליק רבי וירא, אשכחניהו רבבי אמי ורבי אסי דקאכלי בבלאי חמתות. אמר: תרי גברי רבירי פותיכו ליטעו בדרב ישמואל! הא "דעתי קצרה" קאמר. אשתמיטתיה הא דאמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל: התיירו מפה לאוכלי תרומה, ולא התיירו מפה לאוכלי מהרות, ורבי אמי ורבי אסי פהנים הוו. איבעיא לה: אוכל מהמת מאכיל, צריך נטילת ידיים או לא? תא שמוע, דרב הונא בר סחוריה הוה קאי קמיה דרב המנונא, כלם ליה אומצא ואכיל. אמר ליה: אי לאו דרב המנונא את, לא ספינא לך. מאי טעמא, לאו משום דהתיירו ולא נגע? - לא, דהוי קדים, ומשיידיה מעיקרא. תא שמוע, דאמר רבי וירא אמר רב: לא יתן אדם פרוסה לתוך פיו של שמש, אלא אם כן יודע בו שנטל ידיו, והשמש מברך על כל בום ובוים, ואינו מברך על כל פרוסה ופרוסה. אמר: מברך על כל פרוסה ופרוסה. אמר רב פפא: בשלקא דרב ורבי יוחנן לא קשיא, הא - דאיכא אדם חשוב, הא - דליכא אדם חשוב. מברך על כל פרוסה ופרוסה, הא - דאיכא אדם חשוב, הא - דליכא אדם חשוב. אמר רב פפא: לא יתן אדם פרוסה לשמש, בין שהכוס בידו בין שהכוס בידו של בעל הבית, שמא יארע דבר קלקלה בסעודה, והשמש שלא נטל ידיו - אסור ליתן פרוסה לתוך פיו. איבעיא להו: מאכיל, צריך נטילת ידיים או אינו צריך? תא שמוע, דתני רבי מנשה, רבן שמעון בן גמליאל אומר: אשה מדיחה את ידה אחת בפנים, ונותנת פת לבנה קבון. אמרו עליו על שמאי הנוקן שלא רצה להאכיל בידו אחת, ונזרו עליו שייאכיל בשתי ידיו. אמר אביו: ה"תם משום שיבתא. תא שמוע: דאבוה דשמואל אשכחיה לשמואל דקא כבי. אמר ליה: אמאי קא כבית? - דמחזין רבאי. - אמאי? - דאמר לי: קא ספית לבראי ולא משיית ידיה. - ואמאי לא משיית? אמר ליה: הוא אכיל ואנא משינא? אמר ליה: לא מסתתיה דלא נגיד, מימחא נמי מחיו והלכתא: אוכל מהמת מאכיל - צריך נטילת ידיים, מאכיל - אינו צריך נטילת ידיים. משנה צורר אדם בשר וגבינה במטפת אחת, ובלבד שלא יהו נוגעין זה בזה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: שני אכסנאין אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה, ואין חוששין. גמרא וכי נוגע זה בזה מאי הוי? צונן בצונן הוא! אמר אביו: נהי דקלפיה לא בעי, הדרה מי לא בעי! "רבן שמעון בן גמליאל אומר שני אכסנאין אוכלין על שולחן" וכו'. אמר רב חנן בר אמי, אמר שמואל: לא שנו - אלא שאין מפרין זה את זה, אבל מפרין זה את זה - אסור. תניא נמי הכי, רבן שמעון בן גמליאל אומר: שני אכסנאים שנתארחו לפונדק אחד, זה בא מן הצפון וזה בא מן הדרום, זה בא בפתיתו, וזה בא בגבינתו - אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה, ואין חוששין. ולא אסרו אלא בתפיסה אחת. - תפיסה אחת סלקא דעתך? אלא: פועין תפיסה אחת. אמר ליה רב יימר בר שלמיא לאביו: שני אחין ומקפדין זה על זה, מהו? אמר ליה: יאמרו כל הסריקין אסורין וסריקי בייתום מותרין. ולמעמיך, הא דאמר רבי אסי, אמר רבי יוחנן: מי שאין לו אלא חלוק אחד - מותר לכבסו בחולו של מועד, יאמרו

שאינו בקי בהלכות נטילה שהמאכיל אין צריך ליטול. משנה שני אכסנאין - אין לחוש שיאכל זה משל חבירו. גמרא ומה שאין מברין זה את זה קאמר. ולא אסרו - להעלות בשר עם הגבינה על השולחן. אלא בתפיסה אחת - בכרך אחד. תפיסה אחת סלקא דעתך - הא בלא שלחן אוכל עליו נמי אסור! מהו - כיון דמקפדין, שאין זה אוכל משל זה - מותר או לא?

חולין דף קז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום המישי) קצט

60 אינו צריך לחזור ולברך עליה, שהברכה הראשונה פוטרת את
61 הפרוסה השניה, כיון שהוא בטוח שלא ימנעו ממנו לחם, ולא
62 הסיח דעתו מן הפת. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אִם מִכֶּרֶךְ בִּרְכַת הַמוֹצֵיאַ עַל
63 כָּל פְּרוּסָה וּפְרוּסָה, שֶׁהַבְּרָכָה הֵראשונה אינה פוטרת את הפרוסה
64 השניה, לפי שהסיח דעתו מלאכול עוד.
65 הגמרא מבארת שאין מחלוקת בין רב לרב יוחנן, ומסיימת את
66 ההוכחה מדברי רב לגבי הספק של אוכל מחמת מאכיל: אָמַר רַב
67 פָּפָא, בְּשֵׁלְמָא דַּרְבּ וְרַבִּי יוֹחָנָן – אֵת דְּבַרֵּי רַב וְרַבִּי יוֹחָנָן יֵשׁ לַיִּשָּׁב
68 דְּלֵא קְשִׁיָא – שֵׁאִין בָּאֵן סְתִידָה וּמַחְלוּקָת בֵּינֵיהֶם, אֵלֵא הָא – דְּבַרֵּי
69 רַב שֵׁאִינוּ מִבְּרַךְ עַל כָּל פְּרוּסָה וּפְרוּסָה, אֲמֹרִים בְּאוֹפֵן דְּאִיכָא אָדָם
70 חֲשׂוֹב הַמֵּיִסֵּב עִמָּהּ בְּסַעֲדָה, וְלִכּוֹן אֵין הַשֶּׁמֶשׁ מְסִיחַ דַּעְתּוֹ
71 מִלְּאֲכֹלוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּטוּחַ שֶׁהָאֲדָם הַחֲשׂוֹב יִדְאַ שִׁיתֵּנוּ לוֹ לַחֵם
72 כְּכָל צִרְכוֹ, וְהָא – וְדְבַרֵּי רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁצִּירֵךְ לִבְרַךְ עַל כָּל פְּרוּסָה
73 וּפְרוּסָה, אֲמֹרִים בְּאוֹפֵן דְּאִיכָא אָדָם חֲשׂוֹב הַמֵּיִסֵּב עִמָּהּ בְּסַעֲדָה,
74 וְאֵין הַשֶּׁמֶשׁ יוֹדַע אִם יִתְּנוּ לוֹ לְאֲכֹלוּ כָּל צִרְכוֹ, וְלִפְיֵךְ בְּסַעֲדָה דַּעְתּוֹ
75 מִלְּאֲכֹלוּ. מִכָּל מְקוֹם לַעֲנִין הַסַּפֵּק שֶׁהִסְתַּקְּפוּ בְּדִין הָאוֹכֵל מִחֲמַת
76 מֵאֲכִיל, יֵשׁ לִפְשׁוֹת מִדְּבַרֵּי רַבִּי זִירָא בְּשֵׁם רַב, דְּהָא קָאָמַר שְׂאֲסוּר
77 לַתַּת פְּרוּסָה לַתּוֹךְ פִּיּוֹ שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ אֵלֵא אִם כֵּן יוֹדַע שֶׁנִּמְטָל יְדֵיו, הֲרֵי
78 שֵׁאֵף עַל פִּי שְׁנוֹתָנִים לוֹ פְּרוּסָה לַתּוֹךְ פִּיּוֹ, צִירֵךְ לִיטוֹל יְדֵיו.
79 דוּחָה הַגְּמָרָא: לַעֲוֹלָם יֵשׁ לּוֹמַר שֶׁשָּׂאֵר אָדָם שֶׁמִּכְנָסִים לוֹ אוֹכֵל
80 לִפְנֵי וְאִינוּ נּוֹגַע בְּאוֹכֵל, אִינוּ צִירֵךְ לִיטוֹל יְדֵיו, וְדוּקָא לַעֲנִין
81 הַשֶּׁמֶשׁ הַחֲמִירוּ מִשּׁוּם דְּשֵׁאֵינִי שְׂמֵשׁ דְּמִיִּיר – שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ טְרוּד לְשִׁמֵּשׁ
82 אֵת הַסּוֹבִיִּים, וְיֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ שִׁישְׁכַח שְׁלֵא נָטַל יְדֵיו וְיִגַּע בְּאוֹכֵל
83 שְׁבִפּוֹ.
84 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בְּעִנְיַן נְתִינַת פְּרוּסָה לְשִׁמֵּשׁ: תְּנִי רַבְּנָן, לֵא
85 יִתֵּן אָדָם הַמְתָּאֲרַח אֶצֶל חֲבִירוֹ בְּסַעֲדָה, פְּרוּסָה שֶׁל פֶּת אוֹ אוֹכֵל
86 אַחֵר מִן הַסַּעֲדָה, לְשִׁמֵּשׁ הַמִּשְׁמַשׁ בְּסַעֲדָה, בֵּין כְּשֶׁהֵכֵס נִמְצָא
87 כִּידּוֹ שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ, וְכֵן כְּשֶׁהֵכֵס נִמְצָא כִּידּוֹ שֶׁל פְּעַל הַבַּיִת, מִפְּנֵי
88 שֵׁישׁ לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁמָּא חֲמַת נְתִינַת פְּרוּסָה יוֹדַע דְּבַר הַלְקָלָה
89 בְּפַעֲוֵיהּ שִׁישְׁפַּר הַכּוֹס מִיד הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ מִיד בַּעַל הַבַּיִת, כְּשֶׁהִכּוֹס
90 בִּיד בַּעַל הַבַּיִת יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁמָּא יֵכַס בַּעַל הַבַּיִת עַל כֶּךָ שֶׁהוּא
91 נוֹתֵן לְשִׁמֵּשׁ בְּלֹא רְשׁוֹתוֹ, וּמִתּוֹךְ הַכֶּעַס יִתְקַנּוּ הַיֵּין שְׁשׁוֹתָהּ, אוֹ אִף
92 אִם לֹא יֵכַס, יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁמָּא מִתּוֹךְ חֲשׁוֹשׁ שְׁלֵא יִשְׂאֵר מִסְפִּיק
93 לְאַרְזִחִים, הוּא מְבִיט וּמוֹצִיץ בְּמַה שֶׁהוּא נוֹתֵן לְשִׁמֵּשׁ, וּמוֹתוֹךְ כֶּךָ
94 עֲלוֹל הַכּוֹס לְהִישְׁפַּךְ מִידוֹ, וְכִשְׁהִכּוֹס בִּיד הַשֶּׁמֶשׁ, יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁמָּא
95 מִתּוֹךְ חֲשׁוֹשׁ מִכְּעָסוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, יִשְׁפַּךְ הַכּוֹס מִידוֹ. הַלְכָה
96 נוֹסַפְתָּ: וְהַשֶּׁמֶשׁ שְׁלֵא נָטַל יְדֵיו אֲסוּר לִיתֵן פְּרוּסָה לַתּוֹךְ פִּיּוֹ וְכַפִּי
97 הַשֶּׁתְּבֹאֵר לַעֲלוֹ.
98 הַגְּמָרָא דְּנָה אִם מִי שֶׁמֵּאֲכִיל אֵת חֲבִירוֹ צִירֵךְ לִיטוֹל יְדֵיו: אִיכָּיָא
99 לְהוֹ, מִי שֶׁמֵּאֲכִיל אֵת חֲבִירוֹ וְנוֹתֵן לוֹ פֶּת לַתּוֹךְ פִּיּוֹ, הָאֵם צִירֵךְ
100 הַמֵּאֲכִיל נְטִילַת יְדֵים כִּיוֹן שֶׁהוּא נּוֹגַע בְּאוֹכֵל, אוֹ שֶׁמָּא אִינוּ צִירֵךְ,
101 מִפְּנֵי שְׁלֵא תִּיקְנוּ חֲכָמִים נְטִילַת יְדֵים אֵלֵא לְמִי שֶׁאוֹכֵל בְּעַצְמוֹ
102 בְּלִבְד.
103 הַגְּמָרָא מְבַקֶּשֶׁת לִפְשׁוֹת אֵת הַסַּפֵּק: תָּא שְׂמַע, דְּתַנִּי דְּבֵי מְנַשֶּׁה –
104 שְׁשֻׁנִי בְּרִייתָא בְּבֵית מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל מְנַשֶּׁה, רַבֵּן שְׂמַעוֹן בֶּן נְמַלְיָאֵל
105 אוֹמַר, אִף עַל פִּי שְׂאֲסוּר לְרַחוּץ בְּיוֹם הַכְּפֹרִים, מִכָּל מְקוֹם אֲשֶׁה
106 מְדִיקָה אֵת יְדֵה אַחַת כְּמִים וְנוֹתְנָת פֶּת לְבִנְהָ כְּמֵן – הִתִּירוּ לֵאשֶׁה
107 לְהַדִּיחַ יְדֵה אַחַת בְּמִים, כְּדֵי שֶׁתּוֹכֵל לַגַּעַת בַּפֶּת וּלְהַאֲכִיל אֵת בְּנֵה
108 הַקֶּטֶן שֵׁאִינוּ חַיִּיב לְהַתְּעוֹנֹת. אָמְרוּ עֲלָיו עַל שְׂמַאי הַקֵּזֶן, שְׁלֵא רֵגַל
109 לְהַאֲכִיל כִּידּוֹ אַחַת – שֶׁהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ וְלֹא רִצָּה לְהַדִּיחַ אֲפִילוֹ
110 יְדוֹ אַחַת בְּיוֹם הַכְּפֹרִים כְּדֵי לְהַאֲכִיל אֵת בְּנוֹ הַקֶּטֶן, וּמוֹשׁוֹ כֶּךָ
111 נִמְנַע מִלְּהַאֲכִילוֹ, וְנִירוֹ עֲלָיו חֲכָמִים שְׂמַאי בְּשֵׁתֵי יוֹם – שִׁידִיחַ
112 אֵת שְׁתֵּי יְדָיו וְיֵאֲכִילוּ, כְּדֵי לִפְרַסֵּם אֵת הַדִּין שֶׁלְּצִוּוֹךְ הָאֲכִיל
113 הַתֵּינוּק מוֹתֵר לְרַחוּץ אֵת הַיְדִים בְּיוֹם הַכְּפֹרִים. הֲרֵי מְבֹאֵר שֶׁאֵף
114 הַמֵּאֲכִיל אַחֵר צִירֵךְ לִיטוֹל יְדֵיו.
115 דוּחָה הַגְּמָרָא: אָמַר אֲבִי, הֵתָם אֵין הַנִּידוּן עַל נְטִילַת יְדֵים לְאֲכִילָהּ,
116 אֵלֵא עַל נְטִילַת יְדֵים שְׁחִירַת מְשׁוֹם שִׁבְתָּא – רוּחַ רַעַה הַשּׁוֹרֵה עַל
117 הַיְדִים שְׁלֵא נָטְלוּ אוֹתָן בְּשַׁחְרִית, וְאִם נּוֹגַע בְּאוֹכֵל כָּל זְמַן שְׁלֵא
118 נָטַל יְדֵיו, מִכְּנִיס רוּחַ רַעַה לְמֵאֲכִיל, וְלִכְךָ הִתִּירוּ לְהַדִּיחַ אֵת הַיְדֵי

1 וכי עָבְדֵי כְּדִין – וכי מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת כֵּן לְאֲכֹלוּ בְּלֹא נְטִילַת יְדֵים עַל
2 יְדֵי כְּרִיכַת יְדֵיו בְּמַפָּה. אָמַר לִיה רַב לְשִׁמּוֹאֵל, בְּאֵמַת נְטִילַת אֵת
3 יְדֵי, וְלֹא כְּרִכְתִּי אוֹתָם בְּמַפָּה אֵלֵא מְשׁוֹם שְׂדַעְתִּי קִצְרָה עָלֵי –
4 אִיסְטֵטִים אֵנִי, וְאִי אֲפֹשֶׁר לִי לְאֲכֹלוּ בִּידֵי אֲפִילוֹ כְּשֶׁנְטִילְתִּי יְדֵי. וְיֵשׁ
5 בְּלִפְשׁוֹת מִמַּעֲשֵׂה זֶה, שֶׁאֲפִילוֹ כְּשׁוֹכֵר יְדֵיו בְּמַפָּה, אֲסוּר לְאֲכֹלוּ
6 בְּלֹא נְטִילַת יְדֵים.
7 מְסַפֵּר הַגְּמָרָא: כִּי סָלִיק [כְּשֶׁעֲלָהוּ רַבִּי יוֹרָא מִבְּבֵל לְאַרְץ
8 יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁרְכִּינָהוּ – מִצָּא שֶׁם לְרַבִּי אָמִי וְרַבִּי אֲסִי דְקָאָכְלִי כְּכִלְאִי
9 הַקְּתוּת – שְׁכּוֹרִים יְדִיהֶם בְּחִתִּיכוֹת עוֹר מִנְאֻדוֹת בְּלוּיִים, וְאוֹכֵלִים
10 פֶּת בְּלֹא נְטִילַת יְדֵים. סִבַּר רַבִּי זִירָא שֶׁהֵם סוֹמְכִים עַל הַמַּעֲשֵׂה
11 הַזֶּה, שֶׁמִּצָּא שִׁמּוֹאֵל אֵת רַב שֶׁאוֹכֵל פֶּת כְּשֶׁהוּא כּוֹרֵךְ אֵת יְדָיו
12 בְּמַפָּה, הַתְּפַלֵּא רַבִּי זִירָא עֲלֵיהֶם וְאָמַר, תְּרִי גְבַרֵּי רַבְּרֵי בְּנוֹתְיֵיכוֹ
13 לִישְׁעוּ קְרָדֵי וְשִׁמּוֹאֵל – שְׁנֵי אֲנָשִׁים גְּדוֹלִים בְּתוֹרָה כְּמוֹתְכֶם יִטְעוּ
14 בַּהֲנַת הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל רַב וְשִׁמּוֹאֵל, כְּלוֹמַר אֵיךְ אֲפֹשֶׁר לְטַעוֹת וּלּוֹמַר
15 שֶׁרַב כֶּרֶךְ יוֹדֵעַ כְּדֵי לְהִפְטֹר מִנְטִילַת יְדֵים, הָא דַּעְתִּי קִצְרָה קָאָמַר
16 – הֲרִי רַב עַצְמוֹ בִּיאֵר אֵת מַעֲשֵׂיו שֵׁאִינוּ כּוֹרֵךְ אֵת יְדָיו אֵלֵא מְשׁוֹם
17 שֶׁהוּא אִיסְטֵטִים, וּבְאֵמַת אִף הוּא עַצְמוֹ נָטַל יְדָיו.
18 מְסִימַת הַגְּמָרָא: אֲשֶׁתְּמִיתִיה – נְשִׁתְכַח מִמֶּנּוּ (מְרַבִּי זִירָא) הָא
19 דְקָאָמַר רַב תְּחִילָא בְּרִי אָבִי אָמַר שְׁמַיָאֵל, הִתִּירוּ לְאֲכֹלוּ בְּלֹא
20 נְטִילַת יְדֵים עַל יְדֵי כְּרִיכַת מְפָה לְאוֹכְלֵי פְּרוּסָה – לְכַהֲנִים
21 וְאוֹכֵלִים תְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם זְרוִיזִים וְזַהִירִים, וְאֵין לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁמָּא
22 יִגַּעוּ בְּאוֹכֵל וְיִטְמְאוּהוּ, וְלֹא הִתִּירוּ לְאֲכֹלוּ עַל יְדֵי כְּרִיכַת מְפָה
23 לְאוֹכְלֵי מִקְּוֹת – אֲכֹכֵי חוֹלִין בְּטוֹהַר, שֵׁאִינֶם רִגִּילִים לְהַדִּיחַ כָּל
24 כֶּךָ כְּמוֹ כְּהֹנִים, וְחֲשׁוֹשׁ שֶׁמָּא יִגַּעוּ בְּאוֹכֵל וְיִטְמְאוּהוּ, וְאִם כֵּן אֵין
25 לְתַמּוּהָ עַל רַבִּי אָמִי וְרַבִּי אֲסִי, שֶׁהֲרֵי רַבִּי אָמִי וְרַבִּי אֲסִי כְּהֹנִים הָיוּ
26 וְאֲכֹלוּ תְּרוּמָה בְּטוֹהַר, לִפְיֵךְ הוֹתֵר לָהֶם לְכַרוֹךְ יְדֵיהֶם בְּמַפָּה, מַה
27 שֵׁאִין כֵּן רַב שְׁלֵא הִיָּךְ כְּהוֹן, לֹא הוֹתֵר לוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן.
28 הַגְּמָרָא דְּנָה אִם מִי שֶׁמֵּאֲכִילִים אוֹתוֹ וְאִינוּ נּוֹגַע בְּאוֹכֵל צִירֵךְ
29 נְטִילַת יְדֵים: אִיכָּיָא לְהוֹ, אוֹכֵל מְקַמֵּת מֵאֲכִיל – אָדָם שֶׁאוֹכֵל עַל
30 יְדֵי שְׁחִירוֹ מְכַנֵּס לוֹ אֵת הָאוֹכֵל לַתּוֹךְ פִּיּוֹ, הָאוֹכֵל עַצְמוֹ אִינוּ
31 נּוֹגַע בְּאוֹכְלֵי, הָאֵם זֶה הוּא הָאוֹכֵל צִירֵךְ נְטִילַת יְדֵים קוֹדֵם הָאֲכִילָהּ אוֹ
32 לֵא.
33 הַגְּמָרָא מְבַקֶּשֶׁת לִפְשׁוֹת אֵת הַסַּפֵּק: תָּא שְׂמַע, דְּרַב הוֹנָא בְּרִי כְּחוּרָה
34 הוּוֹ קָאֵי קָמִיה דְּרַב הִמְנֻנָא – הִיָּה עוֹמֵד לִפְנֵי רַב הַמְּנוֹנָא, וְקָלַם
35 לִיה אוֹיכָּא – וְחִתּוֹךְ לוֹ רַב הוֹנָא חֲתִיכַת בְּשֵׁר עִם פֶּת, וְהַכְּנִיס לִפְנֵי
36 שֶׁל רַב הַמְּנוֹנָא, אֵי – וְרַב הַמְּנוֹנָא אֲכֹלוּ, אָמַר לִיה רַב הוֹנָא בְּרִי
37 שְׁחוּרָה לְרַב הַמְּנוֹנָא, לֵא לְאוֹ דְרַב הִמְנֻנָא אַת – אִם לֹא שֶׁאַתָּה רַב
38 הַמְּנוֹנָא, שְׂאֵתָה חֲכֵם חוֹרִין, לֹא מְסַפֵּיא לִךְ – לֹא הִייתִי מֵאֲכִילְךָ.
39 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מָאֵי מְעָמָא – מַה הִיא חֲכַמְתוֹ חוֹרִיתוֹ שֶׁל רַב
40 הַמְּנוֹנָא שֶׁעֲלִיהָ סִמַּךְ רַב הוֹנָא בְּרִי שְׁחוּרָה לְהַאֲכִילוֹ, וְלוּלֵא זֶה לֹא
41 הִיָּה מֵאֲכִילוֹ, לֵא – הָאֵם לֹא מְשׁוֹם דְּהָיִי וְלֹא נַעַע – שֶׁהֵאֲכִילוֹ רַב
42 הוֹנָא אִף עַל פִּי שֶׁרַב הַמְּנוֹנָא לֹא נָטַל יְדָיו, וְעַל זֶה אָמַר שֶׁאֵם לֹא
43 שֶׁהוּא חֲכֵם חוֹרִין וְיֵשׁ לְסַמּוֹךְ עֲלָיו שִׁיזָרָה וְלֹא יִגַּע, לֹא הִיָּה מֵאֲכִילוֹ
44 מְשׁוֹם שֶׁהִיָּה חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִגַּע, וְיֵשׁ לְלַמּוֹד מִכָּאֵן שְׁלֵא אֲסוּר חֲכָמִים
45 לְהַאֲכִיל אָדָם שְׁלֵא נָטַל יְדָיו, וּבְלִבְד שִׁיזָרָה שְׁלֵא יִגַּע בְּאוֹכֵל.
46 דוּחָה הַגְּמָרָא: לֵא, בְּאֵמַת יֵשׁ לּוֹמַר שֶׁאֲסוּר לְהַאֲכִיל לְמִי שְׁלֵא נָטַל
47 יְדָיו, וְאִכּוֹן רַב הַמְּנוֹנָא נָטַל יְדָיו, אֵלֵא שֶׁרַב הוֹנָא לֹא רָאָה שֶׁרַב
48 הַמְּנוֹנָא נָטַל יְדָיו, וְעַל זֶה אָמַר שְׁלּוּלָא שֶׁהוּא חֲכֵם חוֹרִין וְיֵשׁ לְסַמּוֹךְ
49 עֲלָיו דְּרוּי קָרִים וְכִּסֵּי יְדֵיה מְעַקְרָא – שֶׁהוֹדְרוּ וְהַקִּידִים נָטַל יְדָיו
50 מִתְּחִילָה, לֹא הִיָּה מֵאֲכִילוֹ כִּי הִיָּה חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא לֹא נָטַל יְדָיו.
51 הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאִיָּה אַחֲרָת: תָּא שְׂמַע, דְקָאָמַר רַבִּי יוֹרָא אָמַר רַב,
52 לֵא יִתֵּן אָדָם פְּרוּסָה לַתּוֹךְ פִּיּוֹ שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ הַמִּשְׁמַשׁ בְּסַעֲדָה, אֵלֵא
53 אִם כֵּן יוֹדַע כֵּן שְׂמַעֵל יְדָיו לְאֲכִילָהּ. עוֹד הוֹסִיף רַבִּי זִירָא בְּשֵׁם רַב,
54 וְהַשֶּׁמֶשׁ מִכְּרֵךְ עַל כָּל בּוֹם וְכּוֹס – אִם נִתְּנוּ לְשִׁמֵּשׁ כּוֹס יֵין לְשִׁתּוֹת,
55 וְבִרְךָ עֲלָיו בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן, וְאַחֵר כֶּךָ נִתְּנוּ לוֹ עוֹד כּוֹס, צִירֵךְ לְחַזּוֹר
56 וְלִבְרַךְ עֲלָיו בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן, וְאִינוּ נִפְטֵר בְּבִרְכָתוֹ הֵראשונה, מְשׁוֹם
57 שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְׁתֵּיָהּ, שֶׁהִיָּה לֹא יוֹדַע עֲשֵׁתִיידִים לַתּוֹךְ לוֹ עוֹד כּוֹס,
58 וְאוֹלָם אִינוּ מִכְּרֵךְ עַל כָּל פְּרוּסָה וּפְרוּסָה – שֶׁאֵם נִתְּנוּ לוֹ פְּרוּסָה
59 לְאֲכֹלוּ וְבִרְךָ עֲלֵיהָ בְּרַכַת הַמוֹצֵיאַ, וְחַזּוֹר וְנִתְּנוּ לוֹ פְּרוּסָה שְׁנִיָּה,

54 אסור, לאסור את כל הקדרה, שפיון שנתן החלב מעם בתיבה
 55 שעליה נפל, הרי התיבה עצמה נעשית נבלה, דיינו איסור 'בשר
 56 בחלב, ואף הבשר אסור באיסור עצמי, וממשיכה היא ואסרת על
 57 ידי הטעם הנפלט ממנה את כל התיבות כולן אף בלא ניעור, ואף
 58 כאשר אין בתיבה כדי לתת טעם בכל החתיכות אסורתן מפני
 59 שחן מינה, וסבר רב שמין במינו אסור במשהו.
 60 שואל מר זוטרא בנו של רב מרי את רבינא, מאי רב פמאן
 61 אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא, מאי רב פמאן
 62 אמר לשמעיה - כדעת מי אמר את דינו, רבי יהודה, ואמר בכל
 63 התורה מין פמינו לא פמיל, ולכן אין כל החתיכות מבטלות את
 64 טעם הבשר האסור הנפלט מהתיבה שנאסרה. לימא פליגא
 65 דאריבא - האם נאמר שהמימרא של רב חלוקה על דברי רבא,
 66 דאמר רבא, קפסר רבי יהודה האסור במין ומינו במשהו, שכל
 67 תערובת איסור בהיתר שהוא מין ומינו ומלכדם יש גם דבר אחר
 68 של היתר שאינו מינן, ויש בהיתר שאינו ממינם כדי לבטל רק את
 69 האיסור לבדו ולא את ההיתר שממין האיסור, הננו אומרים פלק
 70 את מינו כמי שאינו, ושאינו מינו רבה עליו ומכילו - ראה את
 71 ההיתר שממין האיסור כאילו אינו קיים ומודד את ההיתר שאינו
 72 ממינם לבדו נגד האיסור, וכל שאין האיסור נותן בו טעם מבטל
 73 הוא את האיסור. ואף כאן, יש בקדרה רוטב וחתיות, והחתיכות
 74 ממין החתיכה שנאסרה הרוטב אינו מינה, וכיון שבמשנתנו
 75 מדובר בכיש רוטב הרבה כדי ביטול החתיכה הנאסרת קשה
 76 מדוע אסר רב את כל החתיכות, והרי החתיכה האסורה מתבטלת
 77 ברוטב ואין לה לאסור אותן.
 78 משיבה הגמרא: אמר ליה רבינא למר זוטרא בריה דרב מרי, אי
 79 דנפל ברוטב רבה הוי נמי - החתיכות אכן מותרות, שהרוטב
 80 מבטל את החתיכה ושוב אינה אסורתן. וקבא - במימרא של רב
 81 פמאי עסקינו, דנפל ברוטב עבה המורכב משומן וחתיות בשר
 82 קטנות, שכולו מין בשר ונחשב למין במינו עם החתיכה.
 83 הגמרא מבררת את עומק כוונת רב, ושואלת: ומאי קפסר - ומה
 84 סבר רב כשאמר 'חתיכה נעשית נבלה', אי קפסר אפשר לסוחטו
 85 מותר - אם ניטול חתיכת היתר שנאסרה מבליעת איסור ונבשלה
 86 שוב בהיתר מרובה שאין באיסור הראשון לתת טעם בכלו תחזור
 87 החתיכה להיתרה, משום שהאיסור חוזר ומתפשט בין כל
 88 החתיכות בשוה, ולכן גם בה כבר אין טעם איסור, קשה התיבה
 89 אמאי נעשית נבלה - מדוע אמר רב שהחתיכה נעשית כנבלה
 90 לאסור כנגד כולה וכלה ובמינה במשהו, והלא איסורה אינו עצמי אלא
 91 רק מחמת סיפת החלב הבלועה בה, ובכח הטיפה לאסור בשר רק
 92 עד מקום שטעמה מגיע. וכיון שטעם סיפת החלב לבדה אינו יכול
 93 להתפשט בכל החתיכות, היה לו להיתר את כולן. מסיקה הגמרא:
 94 אלא קפסר רב אפשר לסוחטו אסור - גם אם נבשל חתיכה
 95 הבלועה מאיסור עד שיתבטל הטעם שאסרה לא תשוב להיתרה,
 96 שכל שנאסרה הפכה להיות כאיסור עצמי לכל דבריה, ולפיכך
 97 אמר רב שחתית הבשר אסרת את שאר החתיכות במשהו מדין
 98 מין במינו.
 99 הגמרא מביאה ראייה לדבריה: דאיתמר, רב ורבי חנינא ורבי יוחנן
 100 דאמרי, אפשר לסוחטו אסור. ושמואל ורבי שמעון פר רבי ירש
 101 לקיש דאמרי, אפשר לסוחטו מותר. ומאחר ורב סובר אפשר
 102 לסוחטו אסור פירש את המשנה שהחתיכה חוזרת ואסורת
 103 חברותיה משום מין במינו, כדן איסור עצמי.
 104 מקשה הגמרא: וכי יתכן שפסר רב אפשר לסוחטו אסור, והאיתמר,
 105 בנות בשר שנפל לתוך יורה של חלב רותחת, אמר רב, הנפטר אסור
 106 והחלב מותר. הבינה הגמרא שמדובר באופן שלא היה בבשר כדי
 107 לתת טעם בחלב, ולכן היתר את החלב, והבשר נאסר משום
 108 שבלע מהחלב. ומעתה יש להקשות, ואי פלקא דעמך שרב סובר
 109 אפשר לסוחטו אסור,

1 כל הפריקין אסורין ופריקין ביהתום מותרין, ויבואו להתיר לכבש גם
 2 כשיש להם חלוק אחר, ומכך שרבי יוחנן לא חשש לכך, יש
 3 להוכיח שאין אומרים סברא זו לענין איסור דרבנן, ואם כן גם
 4 לענינו יש להקל בזה.
 5 מתרצת הגמרא: אכן גם שם היה לנו לומר סברא זו לאסור את
 6 הכביסה בכל האופנים, והתם מה שהתירו באופן שאין לו אלא
 7 חלוק אחד, הא אמר מר בר רב אשי שטעם הדבר מפני שאיורו
 8 מוכיח עליו - חגורתו מוכיחה עליו שאין לו אלא חלוק אחד, שכל
 9 אדם כשמכבס את חלוקו, מכבסו בלא החגורה, מפני שהוא
 10 מעביר את החגורה לחלוק השני, וזה שאין לו אלא חלוק אחד,
 11 מכבסו עם החגורה, ובה מוכח שאין לו אלא חלוק אחד. מה שאין
 12 כן לענין טריקין המצויירים, ולענין אבילת שני אחים בשר וגבינה
 13 על שולחן אחד, שאין שום היכר לכך שהם שונים מאחרים, לא
 14 התירו להם חכמים אף על פי שטעם האיסור אינו שייך בהם.

משנה

15 המשנה דלהלן עוסקת בדינם של בשר וחלב שנתבשלו זה עם זה,
 16 אימתי נאסרים הם ואימתי לא.
 17 מיפת חלב שנפלה על התיבה של בשר הנתונה בקדרה רותחת
 18 שאינה מכוסה, ולא הגיט את הקדרה מיד לאחר נפילת הטיפה,
 19 הדין הוא שאם יש בה ג' ג' (בטיפה) גנותן טעם - כדי לתת טעם
 20 באותה התיבה, אסור לאכול את החתיכה, שנאסרה מבליעת
 21 החלב, ואין כל הקדרה מצטרפת לבטל את הטיפה. אבל אם ניער
 22 את הקדרה מיד בטרם הספיקה הטיפה לתת טעם בחתיכה, הדין
 23 הוא שרק אם יש בה ג' ג' טעם פכל אותה קדרה אסור לאכול
 24 את כל אשר בה, אבל אם אין בטיפה כדי לתת בה טעם הכל
 25 מותר, כולל החתיכה שעליה נפלה הטיפה מתחילה.

גמרא

26 הגמרא דנה האם ניתן ללמוד מבשר בחלב לאסור טעם כעיקר
 27 בכל איסורי תורה: אמר אביי, הדין שאסור לאכול תערובת איסור
 28 אף כשסילק את האיסור עצמו ונותר מעצמו ולא מקשו, בעלמא -
 29 בכל איסורי התורה, מדאורייתא הוא, ונלמד במה מצינו מבשר
 30 בחלב שאסורים באכילה כשנתבשלו יחד אף אם סילקם זה מעל
 31 זה ונותר רק הטעם. דאי פלקא דעמך - שאם יעלה בדעתך לומר
 32 שאיסור טעם כעיקר מדרבנן, אקשה לך, מכפשר חלב מאי מעמך
 33 לא גמרינן - מדוע איננו לומדים מבשר בחלב לאסור זאת
 34 מדאורייתא. ותשיבני, מבשר בחלב אי אפשר ללמוד לשאר
 35 האיסורים, דהדיש הוא - שאיסור בשר בחלב הוא דין מחודש,
 36 ולכן אי אפשר ללמוד ממנו לשאר האיסורים. אחזור ואשאלך, אי
 37 הדיש הוא, אף על גב דלימא נותן טעם נמי - ייאסרו אף כאשר
 38 תתערבה כמות קטנה שאינה יכולה לתת טעם במין השני, שהרי
 39 יש כאן בשר בחלב, ומדוע תלתה המשנה את האיסור בכך שנתנה
 40 הטיפה טעם בבשר, אלא על כרחך אין איסורם של בשר בחלב
 41 נחשב לחידוש, ולפיכך אסורים הם רק בנתינת טעם ככל איסורי
 42 התורה, וממילא גם את הדין שטעם כעיקר ניתן ללמוד מהם
 43 לשאר דיני התורה.
 44 רבא דוחה את ראייתו של אביי: אמר ליה רבא לאביי, לעולם
 45 איסור בשר בחלב חידוש הוא, ואי אפשר ללמוד ממנו לטעם
 46 כעיקר בשאר איסורים, והטעם שאינו אסורים זה את זה אף
 47 בפחות מנתינת טעם, שרק בדרך פשול אסרה אותם התורה,
 48 שנאמר (שמות לד כו) 'לא תבשל גדי בחלב אמו', וכל בישול נותן
 49 טעם, הרי שעל כך הקפידה התורה.
 50 רב מבאר שכוונת המשנה ברישא לאסור את כל הקדרה: אמר רב,
 51 כוונת המשנה באמרה 'אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה

1 כל הסיקין אסורין - לענין מצות דפסח תנא: אין עושין טריקין המצויירין בפסח,
2 מפני שהאשה שוהה עליהן, ומחמצתן. ונחתום אחד ובייתוס שמו, היה לו דפוס
3 אחד מצוייר, והיה מושיב לתוכו את הסיקין והוא מצוייר מיד. אמר להם: אפשר
4 יעשהו דרפוס, ויקבענה מידו אמרו לו: אם כן, יאמרו "כל הסיקין אסורין, וטריקין
5 בייתוס מותרין?!" והכא נמי יאמרו "כל

6 האחין אסורין, ואלו מותרין?!" איזורו מוכיח
7 עליו - האיזור תמיד הוא קבוע בחלוקו, ו
8 וכשהוא פושט חלוקו ולובש חלוק אחר,
9 נוטל האיזור מזה וקובעו בזה. וה שאין לו
10 אחר - מכבסו עם איזורו, והרואה כשהוא
11 מכבסו ואיזורו עמו יודע שאין לו חלוק אחר,
12 ולכן היתרו לו חכמים. **משנה טיפת חלב**
13 **שנפלה על החתיכה** - בתוך הקדירה על
14 אחת מן החתיכות, ולא הגיס את הקדירה,
15 ולא נחלק טעם הטיפה אלא לאותה חתיכה
16 בלבד. **אם יש בה גנותן טעם** - באותה
17 חתיכה. כלומר, שאין באותה חתיכה לבדה
18 ששים לבטל הטיפה מיד - נאסרת
19 החתיכה. ובשאר חתיכות קדירה לא אסרה
20 תנא דמתניתין. ובגמרא פליגי בה אם הויתר
21 אותה חתיכה ואסורין או לאו. **יעיר את**
22 הקדירה - הגיס בה מיד, קודם שקבלה
23 החתיכה טעם מן הטיפה, והשתא נתערבה
24 הטיפה בכלה. **אם יש בה גנותן טעם**
25 **באותה קדירה** - כלומר, אין כח בטיפה
26 לאסור כולן אלא אם כן יש גנותן טעם ליתן
27 בכל הקדירה. **גמרא אמר אביי טעמו**
28 **ולא טעמו בעלמא דאורייתא** - הא
29 דאסרינן בכל איסורין משנתנו טעם
30 בהיתר, אף על פי שאין אוכל ממש, כגון
31 סילק האיסור ואין כאן אלא טעמו -
32 דאורייתא היא, דגמרינן מבשר בחלב
33 דאסריה רחמנא באכילה, כדגמרינן לקמן
34 (קטוב) מ"לא תבשל" שלשה פעמים
35 האמורים בתורה. ואף על גב דכי מסלק
36 זה מתוך זה לאחר בשולו, אין כאן אלא
37 הטעם, ומנייה גמרינן לכל איסורין במה
38 מצוינו. **דאי סלקא דעתך** - בכל שאר
39 איסורין טעמו דרבנן היא, דלא גמרינן להו
40 מבשר בחלב. **אם טעמא לא גמרינן מינה**

41 **משום הדרוש הוא** - דשניהם מין היתר, זה לבדו וזה לבדו, וכשנתערבו -
42 נאסרו. ועוד: שדרך בשול נאסרו, בלא אכילה, הילכך, לא גמרינן חומרא מינייהו.
43 אי חדוש הוא - אמאי קתני בתניתין דבעיא טעמא? בלא נותן טעם נמי אסור,
44 דהא חרשא חדיש ביה רחמנא, ואפילו כל דהו, דהא בשר בחלב הוא! אלא שמע
45 מינה: לאו חרשא, דהאכי קפיד רחמנא. דומיא דכלאי הכרם, דמתסרי נמי משום
46 כלאי תערובת. דכיון דלאו חרשא הוא, גמרינן ליה (חולין צח,א) מ"זרוע שהוא"
47 דמישתייר כל כמה דליכא טעמא. **אמר ליה רבא** - לעולם אימא לך: חרש שהוא"
48 דקאמרת, אף על גב דליכא טעמא ליחסר, דהא ליכא למגמריה מ"זרוע בשלה"
49 - על כרחך בגופיה גלי קרא דבעינן טעמא, מדלא אסרתו תורה אלא דרך בשול,

50 שאסר הבשר להתבשל בחלב ואין לך כגון זו שלא יתן טעם. **אמר רב** - הא דתנן במתניתין "אם יש גנותן טעם באותה חתיכה" - לאסור את כל הקדירה. דכיון
51 דנאסרה החתיכה, היא עצמה כולה נעשית איסור, ואסרת כל החתיכות כולן. ואפילו יש בהן כדי לבטל החתיכה כולה, נאסרות כולן. **מפני שהן מינה** - ורב סבר
52 לה כרבי יהודה דאמר: מין ממינו - לא בטיל. **לימא פליגא אדרבא דאמר** - בפרק "גיד הנשה" (חולין ק,ב) קסבר רבי יהודה: כל מין ומינו ודבר אחר שיש טעם מינו. כלומר,
53 מין דאיסור שנתערב עם מינו ובשאינו מינו דהיתר, כמי שאינו מועיל לא לבטלו לאיסור, דמין במינו לא בטיל. ולא תוספת הוא נוסף עליו
54 להיות שניהם איסור. ולא יוכל מין האחר לרבות עליו ולבטלו, אלא סלקהו כאילו אינו כאן. וירבה שאינו מינו של היתר על האיסור ויבטלנו. והכא נמי יש כאן רוב
55 שיוכל לבטל את כל החתיכה הנאסרת, ואמאי אסרת? **ברושב עבה** - דק דק של בשר ושומן, דכוליה מין בשר הוא. **ומאי קסבר** - רב באפשר לסוחטו, באיסור
56 שנבלע בהיתר ונתן בו טעם ואסרו, וחזר ובישל היתר הזה עם היתר אחר. שאפשר האיסור הנבלע בזה ליחסט ממנו וליחלק בהיתר האחרון, ואין בו שיעור לאסור
57 את האחרון? **אי קסבר** - הותר גם הראשון, מפני שנפלט האיסור ממנו. ולכתחלה הוא דאסור, שאין מבטלין איסור לכתחלה. ומיהו דיעבד שרי לאכול אף הראשון.
58 **אמאי התיבה נעשית נבלה** - הא אפשר היא ליחסט ממנה וליחלק לאחריים שלא קבלו ממנו כלום, ואין לנו לאסור עד שיתן החלב טעם בכלה, דליכא למימר: אפשר
59 ליחסט מזה וליבלע בזה, שהרי כולן שוין בטעמא, ואיזה תתיר ואיזה תאסור? **אלא קסבר** - משנאסרה החתיכה, שוב אין לה היתר בסחיסה. ואם שוין: אין ההיתר
60 שבה נעשית איסור, והיותו כאן שיעור גדול לאסור אחיהו רהב. **מותר** - אף הראשון שנאסר. **בשר אסור** - שנתן החלב טעם בו.

1 **מיפת חלב** שנפלה על חתיכת בשר אם יש גנותן טעם באותה חתיכה - נאסרת.
2 כשהחתיכה כולה חוץ לרוטב איירי, כדאמרינן בפרק "גיד הנשה" (חולין צו,ב).
3 ולכן משערין באותה חתיכה לבטל הטיפה, ולא בשאר חתיכות. משום דחלב מפעפע
4 על כל החתיכה, ואין מפעפע מחתיכה לחברתה אלא על ידי ניעור וכסוי. כדאמרינן
5 בגמרא: איילימא לא ניער כלל, אמאי כל

6 החתיכות אסורות? מיבלע בלע מפלט לא פליט!
7 **מבשר** בחלב מאי טעמא ואש גמרינן בו -
8 ואם תדמה: דהכא משמע דנפקא ליה
9 לאביי טעם כעיקר מבשר בחלב, ואילו בפרק
10 "אלו עוברין" (פסחים מד,ב) ובפרק "שלשה
11 מינין" (נזיר לז,א) פליגי רבי עקיבא ורבנן, למר
12 נפקא ליה טעם כעיקר מ"מישרת", ולמר
13 מגיעילי גוים. ואביי ואיירי בהדיא סוגיא
14 משמע דידע להתייא ברייתא ויש לומר: דאביי
15 קבלה מרבא, שדחה לה, וחזר בו.

16 **הדרוש** הוא - פירש בקונטרס: דשניהן מין
17 היתר, זה לבדו וזה לבדו,
18 וכשנתערבו - נאסרינן. וטעם זה לא קאמר
19 ב"אלו עוברין" (פסחים מד,ב) ובפרק "שלשה
20 מינים" (נזיר לז,א), דהא כללאים נמי הכי הוה.
21 ומסיק ליהני חרשוא: דאי תרו ליה כוליה הוה
22 בחלבא - שרי, אף על גב שנבלע החלב בבשר,
23 אף על פי שהוא עונן, לפי שהוא צלול והבשר
24 שוחה בתוכו. וכי בשיל ליה - אסור.

25 **אמר** רבא דרך בשול אסרה תורה - דיחויא
26 בעלמא הוא, דהכאכי ליכא למילק, אבל
27 טעם כעיקר הוה דאורייתא כדפריש (בבבא קטרת)
28 פרק "גיד הנשה" (חולין צח,ב) דבור המתחיל
29 רבא.

30 **דאמר** רבא קסבר רבי יהודה כו' - פירש
31 בקונטרס: דאמר רבא בפרק "גיד
32 הנשה" (שם ק,ב). ואין לשון זה שם. אבל
33 בפרק "הקומץ רבה" (מנחות כג,א) איתיה גבי
34 "רבי יהודה אומר: מנחת כובעים כמנחת כהן
35 משיח" כו', ומדברא דאמר הכי בפרק "גיד
36 הנשה" (חולין ק,ב) אליבא דרב לא בעי
37 לאקשויי הכא דרב אדרב - דאיכא לשנויי,
38 כדמשני אביי התם: כשקדם וסלקו, אבל
39 בהדיא ד"הקומץ רבה" (מנחות כב,א) ליכא
40 טעמא אחריןא לרבי יהודה, אלא כמו שפירש

41 רבא. ולהכי פריך שפיר מינה. ואם תאמר: אמאי לא פריך מרבי יהודה גופיה, דלקמן
42 קאמר רבי יהודה ברייתא האי: לישאנא גופיה דקאמר רב הכא אדרבא דמפרש טעמא
43 דרבי יהודה? ויש לומר: דלא שמיע ליה ברייתא, כי היכי דלא שמיע ליה לרב. דאי
44 ידע ליה רב, לא הוה ליה למימר אלא "הלכה כרבי יהודה" ותו לא. ועוד יש לומר:
45 דברייתא דרבי יהודה משמע שפיר דאין ברוטב ששים לבטל החתיכה, כדאמרו רבנן
46 "עד שתתן טעם ברוטב ובחתיכות" - משמע דליכא רובטל לחדייה כדי לנטול.
47 **אפשר** לסוחטו מותר - פירוש: דיעבד, אי נסחטו האיסור ונתבטל - מותרת עם
48 החתיכה שכבר נאסרת, אבל לכתחלה אין מבטלין איסור, כדפירש בקונטרס.
49 אמאי

49 **אמר רב** - הא דתנן במתניתין "אם יש גנותן טעם באותה חתיכה" - לאסור את כל הקדירה. דכיון
50 דנאסרה החתיכה, היא עצמה כולה נעשית איסור, ואסרת כל החתיכות כולן. ואפילו יש בהן כדי לבטל החתיכה כולה, נאסרות כולן. **מפני שהן מינה** - ורב סבר
51 לה כרבי יהודה דאמר: מין ממינו - לא בטיל. **לימא פליגא אדרבא דאמר** - בפרק "גיד הנשה" (חולין ק,ב) קסבר רבי יהודה: כל מין ומינו ודבר אחר שיש טעם מינו. כלומר,
52 מין דאיסור שנתערב עם מינו ובשאינו מינו דהיתר, כמי שאינו מועיל לא לבטלו לאיסור, דמין במינו לא בטיל. ולא תוספת הוא נוסף עליו
53 להיות שניהם איסור. ולא יוכל מין האחר לרבות עליו ולבטלו, אלא סלקהו כאילו אינו כאן. וירבה שאינו מינו של היתר על האיסור ויבטלנו. והכא נמי יש כאן רוב
54 שיוכל לבטל את כל החתיכה הנאסרת, ואמאי אסרת? **ברושב עבה** - דק דק של בשר ושומן, דכוליה מין בשר הוא. **ומאי קסבר** - רב באפשר לסוחטו, באיסור
55 שנבלע בהיתר ונתן בו טעם ואסרו, וחזר ובישל היתר הזה עם היתר אחר. שאפשר האיסור הנבלע בזה ליחסט ממנו וליחלק בהיתר האחרון, ואין בו שיעור לאסור
56 את האחרון? **אי קסבר** - הותר גם הראשון, מפני שנפלט האיסור ממנו. ולכתחלה הוא דאסור, שאין מבטלין איסור לכתחלה. ומיהו דיעבד שרי לאכול אף הראשון.
57 **אמאי התיבה נעשית נבלה** - הא אפשר היא ליחסט ממנה וליחלק לאחריים שלא קבלו ממנו כלום, ואין לנו לאסור עד שיתן החלב טעם בכלה, דליכא למימר: אפשר
58 ליחסט מזה וליבלע בזה, שהרי כולן שוין בטעמא, ואיזה תתיר ואיזה תאסור? **אלא קסבר** - משנאסרה החתיכה, שוב אין לה היתר בסחיסה. ואם שוין: אין ההיתר
59 שבה נעשית איסור, והיותו כאן שיעור גדול לאסור אחיהו רהב. **מותר** - אף הראשון שנאסר. **בשר אסור** - שנתן החלב טעם בו.

אמאי מותר חלב נבלה הוא - מכאן היה מדרקד רבינו שמואל: דלמאן דאמר מין במינו לא בטיל, צריך תרי ששים. ששים ברוטב - לבטל טעם חתיכת נבלה, וששים בחתיכת היתר - לבטל רוטב היוצא מן הנבלה. וקשה לרבינו יצחק לדבריו: דמשני "גדי אסרה תורה ולא חלב", והלא בעלמא חתיכה של היתר נעשית נבלה

מדרבנן, וצריך ששים כנגד כולה. דמדאורייתא לא צריך ששים אלא כנגד האיסור הנבלע בה. אמ כן, אף על גב דגדי אסרה תורה ולא חלב. מכל מקום מדרבנן החלב עצמו נאסר כשאר איסורין, דמאי שנא משאר איסורין, ויאסור כל חלב שביורהו אלא ודאי ביון שהחלב הנבלט מן הבשר לא נעשה נבלה, אלא מטעם בשר המעורב בו - אין לו דין חלב טמא, אלא מתבטל בחלב שביורה, כמו שמתבטל טעם חלב האסור, ולא חשבי מין במינו. והכי נמי רובט הנפלט מן הנבלה, אין לו דין מים אסורין, שלא להתבטל במים אחרים. אלא יש לו דין בשר נבלה. שמתבטל שפיר במים שבקדרה. והא דקאמר "חלב נבלה הוא", וקאי הכי במסקנא - היינו, דוקא בבשר בחלב, שכל אחד לבדו היתר, וכשתבטל יחד עשה הכתוב חלב נבלה. והוא כחלב היוצא מן הטרפה, ולכך לוקח על חצי זית חלב הנבלע מחצי זית שמנונית בשר. אבל מים הנפלטים מן הנבלה - אין נאסרין אלא מחמת טעם הנבלה המעורב בהן, ואין מצטרפין ללקות עליהן משום נבלה. ומכאן יש להוכיח דתבלין הכלוים מחלב או מדם, ונפלו לקדרה - מתבטלין בששים, ואף על גב דנתנין טעם - אפילו באלף מותר, דאינו חמור מן האיסור הנבלע בהן.

גדי אסרה תורה ולא חלב - הוא דנקט "בזית בשר בתוך יורה גדולה" - משום דאם נפל לתוך חלב מוטע, היה נחשב הכל כגדי, משום שמנונית הבשר המעורב בחלב, ולא נתבטל **שנפל** לתוך יורה רותחת דמבלע בלע מפלט לא פלט - תימה: דדבר הנראה לעינים הוא דפליט. בדשנותנין ירק בקדרה רותחת, משתנה מראית המים מן הירק, וכן בשר שזמן נימוח לתוכה נראה השמנונית על הרטוב ופירש רבינו שמואל: דהא דקאמר "מפלט לא פליט" - היינו, עד שראה שבע מלבלוע. אבל לאחר ששבע, חזר ופולט. וכן פירש הרב רבינו שמעיה: "סוף סוף כי יניח הדר פליט" - היינו, כי יניח מבליעתו. ומשני: "שקדם וסלקו" - קודם שגמר בליעתו. ואותן כלים וקערות האסורות, כשמגעילים אותם בתוך יורה גדולה ומניחין אותן מכפנים כשהמים רותחין - היה מצריך רבינו שמואל להניח שעה גדולה, עד כדי שיהא להם שהות לגמור בליעה ולחזור ולפלוט אחר כך. ודבר תימה הוא: דמי בידע לידע שיעור זה? ואומר רבינו תם: דהא דקאמר הכא "מבלע בלע, מפלט לא פליט" - היינו, לא פליט מה שבלע עכשיו. אבל מה שיהא בלוע מקודם - פליט. ואין להתייב מטעם זה להגעיל כלי שהוא בין יומו, כשאין במים ששים לבטל האיסור, ולהניח בפנים כשחן רותחין - משום דמים מבלע בלעי האיסור שבבלי, ולא פליט. ודמים שחן צלולים לא שייך לומר בליעה, דלא בלעי, אלא שמתערב בהן האיסור. וגם אין סברא לומר דכי היכי דאמר "מבלע בלע, מפלט לא פליט" מה שבלע, הכי נמי מפלט פליט מבלע לא בלע מה שפלט. ועוד: דאם כן, יהא אסור להגעיל שני כלים זה אחר זה - דבהגעלת הראשון נאסרו המים, והשני יבלע מן המים האסורין. ודאי פליט עצמו לא יבלע, אבל פליט כלי אחר יבלע. וגם כלי הראשון אינו מכניס כולו בבת אחת במים רותחים. ואם כן, מה שנכנס תחלה - פולט, וצד השני שמכניס אחר כך בולע מה שפלט צדו הראשון. לכך נראה דאין להגעיל כלי בין יומו

כשאין במים ששים לבטל. והגעלה דמדיק, דלא אסרה תורה אלא בין יומו - לא הגעילו אלא כלים קטנים בתוך הגדולים, שיהיה במים ששים לבטל האיסור. ובערב פסח קודם ארבע שעות - מותר להגעיל כלי של חמץ, אף על פי שאין במים ששים. דאיכא שלשה נוהגי טעם של היתר: החמץ נוהג טעם בבלי, והכילי נוהג טעם במים, והמים חוזרין ונבלעין בכלי, ועדיין הוא היתר, שהוא קודם הפסח. ו**דבריו** חכמים כשניער מאי יעיר אילימא יעיר בסוף ולא בתחלה - הוה מצי למיפרך: מכלל דרברבן אפילו לא יעיר כלל - מבלע בלע מיפלט לא פליט: אלא דפריך טפי שפיר.

חלב אמאי מותר? חלב נבלה הוא! - לעולם קסבר רב אפשר לסוחטו - אסור, ושאיני התם דאמר קרא: "לא תבשל גדי בחלב אמו" - גדי אסרה תורה, ולא חלב. - וקסבר רב גדי אסרה תורה ולא חלב? והא איתמר, חצי זית בשר וחצי זית חלב שבשלו זה עם זה, אמר רב: לוקח על אכילתו, ואינו לוקח על בשולו. ואי סלקא דעתך גדי אסרה תורה ולא חלב, אאכילה אמאי לוקח? חצי שיעור הוא! אלא, לעולם קסבר רב: חלב נמי אסור, והכא במאי עסקינן - בגון שנפל לתוך יורה רותחת, דמבלע בלע, מפלט לא פלט. סוף סוף כי יניח הדר פליט! - בשקדים וסילקו. וגופא, חצי זית בשר וחצי זית חלב שבשלו זה עם זה, אמר רב: לוקח על אכילתו, ואינו לוקח על בשולו. - מה נפשך, אי מצטרפין - אבשול נמי לילקו! אי לא מצטרפין - אאכילה נמי לא לילקו! - לעולם לא מצטרפין, ובכא מיורה גדולה. ולוי אמר: אף לוקח על בשולו. וכן תני לוי במתניתין: פשם שלוקח על אכילתו, קד לוקח על בשולו. ובאי זה בשול אמרו - בבשול שאחרים אוכלין אותו מחמת בשולו. ואפשר לסוחטו עצמו - הנניא היא, דתניא: טפת חלב שנפלה על החתיכה, פיון שנתנה טעם בחתיכה - החתיכה עצמה נעשית נבלה, ואוסרת כל החתיכות פולין מפני שהן מניחה, דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים: עד שתתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות, אמר רבי: נראין דברי רבי יהודה - בשלא יעיר ושלא פסה, ודברי חכמים - בשניער ופסה. מאי "לא יעיר ולא פסה"? אילימא לא יעיר פלל, ולא פסה כלל, מבלע בלע מפלט לא פלט! ואלא, לא יעיר - בתחלה אלא בסוף, ולא פסה - בתחלה אלא בסוף, אפוא, הא בלע והא פלט! - קסבר: אפשר לסוחטו - אסור, מכלל

חלב אמאי מותר - הרי חלב מעט שנבלע בבשר נעשה נבלה, שהרי נאסר, וכשחזר ונפלט בשאר החלב - הוה ליה מין במינו, חלב אסור בחלב היתר, ורב אית ליה מין במינו לא בטיל. חלב נבלה הוא - זה שנבלע ונסחט. גדי אסרה תורה ולא חלב - ואפילו חלב - מותר, ואפילו היה בבשר שיעור גדול לתת טעם בשר בכל החלב - סבירא ליה נמי לרב דחלב מותר. חצי זית חלב הכי משערין יין וחלב וכל משקה לשערו בכזית: מביא חוס מלא משקין, ומביא זית, ונותן לתוכו הזית, והמשקה יוצא לחוץ. וההוא דנפיק היי כזית. וכך היא שנויה בתוספתא בפרק "גזיר שאכל", לוקח על אכילתו - דכזית איסור אבל. ואינו לוקח על בשולו - לקמן מפרש טעמא בשמעתין. אלא לעולם קסבר רב חלב נמי אסור - גרסינן, היכא דיש בו טעם איסור או איסור מינו בלא טעם. והכא במאי עסקינן - דאמר רב לעיל אסור, חלב מותר" - כגון שנפל בשר זית לתוך יורה רותחת, דמה שבולע אינו פולט. שכל זמן שאינו נח מרתחנותו, אינו פולט. כשקדם וסילקו - לאותו זית קודם שתנוה. לעולם לא מצטרפי - לעשות איסור אלא אם כן היה בו בתחלה כשיעור. וכי אמר רב "לוקח על אכילתו" - שבא מיורה גדולה. ולצדדין אמר רב למיתיה: "אכל חצי זית בשר וחצי זית חלב" - הבא מיורה גדולה שנתבשל בה שיעור מזה ומזה ונאסרו, "לוקח על אכילתו" - שאכל שיעור שלם איסור של שם אחד. "ואין לוקח על בשולו" - דאם בשל כחצי זית בשר וכחצי זית חלב זה עם זה, לפי שאין מצטרפין מכלל היתרן לקרות איסור, עד שיהא בכל אחד ליעשות איסור לעצמו. אחרים - גוים. כלומר, שנתבשל כל צרכו. כיון שנתנה טעם באותה חתיכה - כלומר, כיון שיש בה כדי ליתן טעם באותה חתיכה - הכל אסור. ואפילו יעיר את הקדרה, דיכא למימר חלק לכולן, והרי אין בו כדי לאסור - אפילו חצי, אסור. וטעמא מאיסור לקמיה. מפני שהן מינה - לפיכך אוסרת כולן, ואפילו הן אלה, שיש בהן כדי לבטל חתיכת האיסור בו. דכיון דמינו ניהו - לא בטיל טעמא דבשר דנפיק מניה, שאף טעם הבשר נאסר. וחכמים אומרים עד שתתן טעם בו - קא סלקא דעתין דאטעו קיימי, עד שיהא בה כדי ליתן טעם בכולם אין כגון איסור אפילו בחתיכה ראשונה, מפני שהוא חזר ונסחט. קישה - דק דק של בשר שיעור לשולו קדרה. נראין בו' - מפרש לקמיה כולה מילתא דרבי. יעיר - הגייס בה במגיס. הנמער את הקדרה, מתפשט הטעם בכולה. וכן המכסה אותה. מפני שמי השוליים עולין עד פה ויורדין. אילימא לא יעיר כלל - אמאי נאסרות האחרות? מבלע בלע - הדיא חתיכה. מפלט לא פליט - באחרות את טעם החלב, שהחלב בגגה של חתיכה הוה. לא יעיר בתחלה - וקבלה החתיכה את הטעם, ואחר כך יעיר, וחזרה ופלטתה באחרות. הא בלע והא פלט - מה שבלע חזרה לחתיכה, והאיסור שיצא ממנה אין בו כשיעור לאסור! קסבר אפשר לסוחטו אסור - מפני שכולה נעשית איסור, וכל הנסחט ממנה - אסור, וכל הנשאר בה - אסור. וכיון דאף טעם בשר שבה נאסר - חזר ואוסר האחרות, אפילו הן אלה, דמין במינו לא בטיל.

ופרכין: כשאין במים ששים לבטל. והגעלה דמדיק, דלא אסרה תורה אלא בין יומו - לא הגעילו אלא כלים קטנים בתוך הגדולים, שיהיה במים ששים לבטל האיסור. ובערב פסח קודם ארבע שעות - מותר להגעיל כלי של חמץ, אף על פי שאין במים ששים. דאיכא שלשה נוהגי טעם של היתר: החמץ נוהג טעם בבלי, והכילי נוהג טעם במים, והמים חוזרין ונבלעין בכלי, ועדיין הוא היתר, שהוא קודם הפסח. ו**דבריו** חכמים כשניער מאי יעיר אילימא יעיר בסוף ולא בתחלה - הוה מצי למיפרך: מכלל דרברבן אפילו לא יעיר כלל - מבלע בלע מיפלט לא פליט: אלא דפריך טפי שפיר.

45 בשר וחצי זית חלב ואכלם.
 46 מביאה הגמרא את המשך המימרא: וְלוי אָמַר, אִם לֹא לֹקֵחַ עַל בְּשׂוּלוֹ
 47 של כזית המורכב מבשר וחלב, שכיון ששם איסורם אחד
 48 מצטרפים לכזית אף בבווא לבשלם. וְכֵן תַּנִּי לוי בְּמַתְנֵיתוּן, בְּשֵׁם
 49 שְׁלוֹקָה עַל אֲבִילתוֹ של כזית מבשר וחלב יחדיו, כִּד לֹקֵחַ עַל
 50 בְּשׂוּלוֹ.
 51 ממשיכה הברייתא: וְכֵּן זֶה בְּשׂוּלוֹ אֲמַרְוּ שְׁחִיבִים עֲלֵיו בְּבֶשֶׂר
 52 בחלב, בְּבִשּׁוּל שְׂאֵחִירִים (גוים) הֵיוּ אוֹכְלִין אוֹתוֹ מִתְּחִלָּה בְּשׂוּלוֹ,
 53 דהיינו במבושל כל צרכו.
 54 הגמרא חוזרת לדין אפשר לסוחטו, ומביאה בזה מחלוקת תנאים:
 55 דִּין אֲפֻשֶׁר לְסוּחְטוֹ עֲצָמוֹ תַּנְיָא הֵיא, דְּתַנְיָא, טַפַּת חֵלֶב שְׁנַפְלָה עַל
 56 הַחֲתִיכָה של בשר שבקדרה רותחת, כִּיּוֹן שְׁנַתְנָה הֵטִיפָה טַעַם
 57 בְּחֲתִיכָה הַחֲתִיכָה עֲצָמָה נַעֲשֶׂת נְבִלָה, ואף טעם הבשר שבה נעשה
 58 איסור עצמי, ולפיכך חוזרת ואוסרת את כָּל הַחֲתִיכוֹת פּוֹלֵן, גם
 59 כשרי בהן יותר מששים נגדה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מֵיָה, ומין במינו אוסר
 60 במשהו, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְהַכְּמִים אֲמַרְוּ, אִין הֵטִיפָה אוֹסֵרֵת אֵת
 61 הקדרה ואף לא את החתיכה שעליה נפלה, עַד שְׁתַּתֵּן הֵיא עֲצָמָה
 62 טַעַם פְּרוּמָב וּפְקִיפָה וּבְחֲתִיכוֹת, ואז אוסרת את כל הקדרה. מביאה
 63 הברייתא את הכרעת רבי: אָמַר רַבִּי, נִרְאִין דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה
 64 שהחתיכה נאסרת ואוסרת את כל החתיכות בְּשֵׁלָא נִיעֵר – עירב
 65 את הקדרה וְשֵׁלָא כֶּסֶה אוֹתָהּ לאַחַר נְפִילַת הֵטִיפָה, וְנִרְאִין דְּבָרֵי
 66 הַכְּמִים שְׂאִינִם נֹאסְרִים עַד שִׂיחָה בְּטִיפָה כְּדִי לַתֵּת טַעַם בְּכוֹלֵן
 67 בְּשִׁנְיַעַר וְכֶסֶה – או כיסה, שַׁעַל יְדֵי כַךְ עוֹלָה הַרוֹטֵב וּמִכְסָה אֵת
 68 החתיכות, והרי הוא כאילו נפלה הטיפה מתחילה אל הרוטב.
 69 מבררת הגמרא את כוונת רבי, ושואלת: מֵאָ – מה הכוונה באמרו
 70 שנראין דברי רבי יהודה בשלֵא נִיעֵר וְלֹא כֶּסֶה, אִילִימָא – אם נאמר
 71 שכוונתו לאופן שלא נִיעֵר כֶּלָּל וְלֹא כֶּסֶה כֶּלָּל, מדוע נרא לו בזה
 72 דברי רבי יהודה שכל הקדרה נאסרת מן החתיכה, והלא מְקַלְע
 73 כֶּלָּע מְפַלֵּט לֹא פְּלִט – בלא ניעור וכיסוי בולעת החתיכה את
 74 הטיפה ואינה מפליטה אל עבר שאר החתיכות, ואינה יכולה
 75 לאוסרן. וְאֵלָּא תֵּאמַר שֶׁהַכוּוֹנָה ב'לא ניער' שֵׁלָא נִיעֵר בְּתַחֲלָה מִיד
 76 עם נפילת הטיפה אֵלָּא בְּפִסּוּף, לאחר שנאסרה אותה החתיכה, וְכֵן
 77 לֹא כֶּסֶה בְּתַחֲלָה אֵלָּא בְּפִסּוּף, ונאסרה החתיכה מהטיפה וכשניער
 78 או כיסה לאחר מכן חזרה ואסרה את שאר החתיכות, אם זו
 79 כוונתו, קשה אֲמַאי – מדוע אסר אף את אותה החתיכה וכל שכן
 80 את השאר, הֵא פְּלִעַ וְהֵא פְּלִט – הרי בלעה ופלטתה, ואף שנאסרה
 81 החתיכה כשבלעה את טיפת החלב, כשניער או כיסה לאחר מכן
 82 שבה ופלטתה ונתפורה הטיפה בכל הקדרה, וכל שאין בה לתת
 83 טעם בכולה צריכה גם החתיכה לחזור להיתרה, שהרי עתה אין
 84 בה טעם חלב. מסיקה הגמרא: קִסְבָּר רַבִּי אֲפֻשֶׁר לְסוּחְטוֹ אֲסוּר,
 85 וכשנאסרה החתיכה נעשה אף הבשר שבה איסור עצמי, וכשניער
 86 או כיסה לאחר מכן חזרה ואסרה את שאר החתיכות אף באלף,
 87 כדין מין במינו. ולמדנו שרבי ורבי יהודה סוברים אפשר לסוחטו
 88 אסור.

1 קשה, אף הֶחֱלֵב אֲמַאי מוֹתֵר, והלא חֵלֶב נְבִלָה הוּא – החלב המועט
 2 שנכנס אל חתיכת הבשר ואסרה בלע אף הוא מטעם הבשר
 3 ונאסר, ועל הצד שאפשר לסוחטו אסור נהפך החלב הזה לאיסור
 4 עצמי כנבלה, וכשחזור ונפלט מהחתיכה אל היורה על ידי
 5 הרתיחה דינו לאסור כנגד כולו, ולדעת רב שמין במינו אינו בטל
 6 היה לו לאסור את כל החלב שביוורה במשהו.
 7 מנסה הגמרא לתרץ: לְעוֹלָם קִסְבָּר רַב דְּבַר שְׁנֹאסֵר שְׁאֲפֻשֶׁר
 8 לְסוּחְטוֹ אֲסוּר, וְשֵׁאִי הָתֵם בְּחֵלֶב שֵׁישׁ בּו טַעַם בֶּשֶׂר, דְּאֲמַר קְרָא
 9 (שמות כג ט) 'לֹא תִבְשַׁל גְּדִי בְּחֵלֶב אֲמֹי', ומכך שתלה הכתוב את
 10 האיסור בגדי יש לתלמוד שרק את הגְּדִי אֲפֻשֶׁר תוֹרָה כְּשֶׁהִתְבַּשַׁל
 11 בחלב ולא את החלב. הגמרא דוחה את התירוץ: וְכִי יִתְכַן שְׁכַבֵּר
 12 רַב גְּדִי אֲפֻשֶׁר תוֹרָה וְלֹא חֵלֶב, וְהֵא אִיתְמַר, חֲצִי זֵית בְּשֶׂר וְחֲצִי זֵית
 13 חֵלֶב שְׁבִשְׁלֵן זֶה עִם זֶה ואכלן, אָמַר רַב, לֹקֵחַ עַל אֲבִילתוֹ, שאכל
 14 כזית מאיסור בשר בחלב, וְאִינוּ לֹקֵחַ עַל בְּשׂוּלוֹ, משום שבישל רק
 15 חצי שיעור מכל החלב, וְאִי סִלְקָא דְעַתְדָּה שֶׁרַב סוֹבֵר גְּדִי אֲפֻשֶׁר
 16 תוֹרָה וְלֹא חֵלֶב, קשה, אֲאִכִּילָהּ אֲמַאי לֹקֵחַ, והרי חצי שיעור הוא,
 17 שרק הבשר שאכל אסור היה והחלב לא, ואכל רק חצי זית איסור.
 18 מתרצת הגמרא: אֵלָּא לְעוֹלָם קִסְבָּר רַב חֵלֶב נְמוֹ אֲסוּר וְלֹא רַק
 19 הַבֶּשֶׂר, ולפיכך לוקה על אכילת שני חצאי הזיתים, וְהֵכָא בְּמִימְרָא
 20 שֶׁל רַב שֶׁהַחֵלֶב שֶׁנִּפְלָה בּו חֲתִיכַת בֶּשֶׂר מוֹתֵר כְּמַאי עֲקָרְוֵן, גִּזְוִן
 21 שְׁנַפְלָה הַבֶּשֶׂר לְתוֹךְ יוֹרָה רוֹתַחַת, דְּמִבְּלַע בְּלַע מְפַלֵּט לֹא פְּלִט –
 22 שבעת היורה חזרה יכול הבשר לבלוע את טעם החלב, ולכן
 23 נאסר, אך אינו יכול להפליט את החלב שבלע לתוך היורה כל עוד
 24 לא נחה מרתחתה, ואין בתוך החלב שביוורה מאותו החלב
 25 שנבלע בחתיכת הבשר. שואלת הגמרא: סוּף סוּף כִּי יֵיחַ הָרַד
 26 פְּלִיט – כשתנחה היורה מרתחתה תפלוט חתיכת הבשר את החלב
 27 שבלעה, ואז יאסור חלב זה את היורה. משיבה הגמרא: רַב דִּיבֵר
 28 בְּשִׁקְרָם וְיִזְלְקוּ לְבֶשֶׂר בְּטֵרַם נַחַה הַיּוֹרָה מִרְתַּחְתָּהּ, ולא פלט בה
 29 את החלב, ולכן אינה נאסרת.
 30 הגמרא דנה בדין חצי זית בשר וחצי זית חלב שנתבשלו יחדיו,
 31 ומבארת את דברי רב: גּוּפָא, חֲצִי זֵית בְּשֶׂר וְחֲצִי זֵית חֵלֶב שְׁבִשְׁלֵן
 32 זֶה עִם זֶה ואכלן, אָמַר רַב, לֹקֵחַ עַל אֲבִילתוֹ וְאִינוּ לֹקֵחַ עַל בְּשׂוּלוֹ.
 33 מקשה הגמרא: מַה בְּשִׁשְׁדָּה, אִי סַבֵּר רַב שְׁנֵי חֲצָאֵי הַזֵּיתִים מְצַמְרְפִין
 34 זֶה לַזֶּה מִשׁוּם שֶׁמִּשְׁנֵינֵיהֶם נוצר איסור אחד, אֲבִשּׁוּל נְמוֹ לִילְכֵן –
 35 ילקה גם על בישולם, שהרי בישל כזית מאיסור בשר בחלב, וְאִי
 36 סַבֵּר שֵׁלָא מְצַמְרְפִין מִשׁוּם שֶׁכֵּל עוֹד לֹא נִתְבַּשְׁלוּ יַחַדְוֵן אִין דְּבַר
 37 המוחרם זה לזה, וכשאסרה התורה לבשל בשר בחלב נתכוונה
 38 רק לאופן שיש בכל אחד שיעור כזית, ולכן אמר שאינו לוקה על
 39 בישולם, אֲאִכִּילָהּ נְמוֹ לֹא לִילְכֵן – אף על אכילת זית זה לאחר
 40 הבישול לא ילקה, שהרי לא חל עליהם איסור בשר בחלב
 41 מדאורייתא. מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם לֹא מְצַמְרְפִין, וכשבישל חצי
 42 זית בשר וחצי זית חלב אכן אינו לוקה על אכילתם, ובמה אמר רב
 43 שלוקה על אכילת כזית משניהם, כְּכָא מִיּוֹרָה גְּדוּלָה – כשנתבשלו
 44 יחד ביורה גדולה שהיה בה כזית מכל אחד, ונטל משם חצי זית

אגרות קודש

ב"ה, י"א אדר ב', תשי"ד
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

... והנה זה כמה כתבתי שהצלחת אני"ש... תלוי בזה שיסכימו להאמת שאין הם קאנקורענטיין
 אלא מסייעים איש לרעהו. אבל כל מה שאין זה ניכר בפועל ובמעשה הרי מקלקלים הצנורות
 וההשפעות, ועי"פ מאמר הצי"צ א. ב. אחדות ברכה כו'...
 בברכה.

53 מין בְּמִינוּ לֹא כְּמִילָה, וְדָבָר לְשִׁמְעוֹתָיו דְּאִמְרֵי מִין בְּמִינוּ כְּמִילָה. ורבי
 54 הכריע כרבי יהודה שמין במינו אינו בטל ואפשר לסוחטו אסור,
 55 ולפיכך כשנאסרה החתיכה אוסרת היא את חברותיה במשהו,
 56 וחלק עליו בניער מתחילה, שרבי יהודה חשש שלא נייער יפה
 57 ואסר את החתיכה, ורבי לא חשש ופסק שהטיפה מתבטלת אם
 58 אינה נותנת טעם בכל הקדרה.
 59 השיב לו רבינא: הָאֵי מָאֵי – וכי מה קושיא היא זו, אֵי אִמְרַת
 60 בְּשִׁלְמָא דְרַבְּנָן בְּמִינוּ בְּמִינוּ הָכָא כְּרַבִּי יְהוּדָה כְּרִיבָא לְהוּ וּמוּדִים שִׁכְל
 61 שהחתיכה אסורה אוסרת את חברותיה במשהו, וּבְאִפְשָׁר לְסוּחְטוּ
 62 פְּלִיגֵי וְסִבְרוּ שְׂמוּתָהּ, ולכן התירו אף את החתיכה עצמה כשנייער
 63 את הקדרה לאחור שנאסרה, וכן לא חששו לשמא לא נייער יפה
 64 והתירו את החתיכה בניער בתחילה, הֵינּוּ דְקָאָמְר רַבִּי בְּהִכְרַעְתּוּ
 65 נְרַאִין דְּרַבִּי יְהוּדָה בְּהָא – כשלא נייער מתחילה, ונאסרה
 66 החתיכה, וְדְרַבִּי חֲכָמִים בְּהָא – כשנייער מתחילה, ומעולם לא
 67 נאסרה החתיכה, ואין חוששים שמא לא נייער יפה, וחכמים עצמם
 68 הוסיפו להתיר את החתיכה גם כשנייער בסוף ולא בתחילה,
 69 שסברו אפשר לסוחטו מותר. אֵלֶּא אֵי אִמְרַת אִפְשָׁר לְסוּחְטוּ דְּרַבִּי
 70 הֶבֶל אָסוּר, וּמוּדִים חֲכָמִים שְׁחָתִיכָה שְׁנֵאסְרָה אֵינָה חֲזוּרָת
 71 להיתרה, וכן חוששים לשמא לא נייער יפה ואוסרים את החתיכה
 72 בניער מתחילה, וְהָכָא בְּמִינוּ בְּמִינוּ קְמִיפְלִגֵי ולפיכך התירו את שאר
 73 החתיכות אם אין בחתיכה הנאסרת כדי לתת בהן טעם, הָאֵי נְרַאִין
 74 דְּרַבִּי רַבִּי יְהוּדָה וְאֵין נְרַאִין מְפָעֵי לִיה – היה לרבי לומר נראין דברי
 75 רבי יהודה בשלא נייער מתחילה ואין דבריו נראין בניער מתחילה,
 76 ולא להזכיר כלל את חכמים, שבנייער מתחילה שהתיר רבי מודים
 77 חכמים לרבי יהודה שהחתיכה אסורה, ובנייער לאחור שנאסרה
 78 החתיכה ויש בקדרה ששים נגדה שהתירו חכמים סובר רבי כרבי
 79 יהודה שמין במינו לא בטל וכולן אסורות. אלא ודאי יש ללמוד
 80 מכך שהכריע חכמים שגם הם נחלקו על החשש של רבי יהודה
 81 שלא נייער יפה, וּבֹזָה הַכְרִיעַ רַבִּי כְּדַבְרֵיהֶם, ועוד סברו שאפשר
 82 לסוחטו מותר ואם נייער לאחור שנאסרה החתיכה חוזרת היא
 83 להיתרה, וּבֹזָה הַכְרִיעַ שְׁלֹא כְּדַבְרֵיהֶם.
 84 מסיימת הגמרא: וְתוּ לֹא מִיַּד – ויותר אין צד לבאר את מחלוקתם
 85 באופן אחר, שודאי באפשר לסוחטו נחלקו.

משנה

86 משנה זו מפרשת באלו אופנים נוהג איסור בשר בחלב בחלב
 87 הנמצא בתוך הוד של הבהמה לאחר שחיטתה. ומתוך שהכשרו
 88 נעשה על ידי קריעת הבשר והוצאת החלב מתוכו, מזכיר התנא
 89 גם את דיני הכשרת הלב מאיסור דם, שנעשית גם כן על ידי
 90 קריעתו והוצאת הדם מתוכו:
 91 הַפְּחֵל – הוד של הבהמה, ולאחר השחיטה מצוי בו חלב שטרם
 92 יצא מגופה, וכשרוצה לבשל את הכחל ולאוכלו, קָרְעוּ תְּחִילָה
 93 וּמוֹצִיאִים מִמֶּנּוּ אֶת הַחֵלְבוֹ, כדי שלא יהיה החלב מעורב בבישול
 94 הבשר. אך אם לא קָרְעוּ, ובישלו כך, אֵינּוּ עוֹבְרֵי עָלָיו מִשּׁוּם אִיסוּר
 95 בישול ואכילת בשר בחלב, מפני שחלב שלא יצא מהבהמה בחייה
 96 לא בא לכלל 'חלב' לענין איסור 'בשר בחלב'.
 97 המשנה מפרשת כיצד מכשירים לב לאכילה: הַלֵּב שֶׁל עוֹף, שהדם
 98 כנוס בו ולא די להכשירו על ידי מליחה, קוֹרְעוּ קוֹדֵם הַמְלִיחָה
 99 וּמוֹצִיאִים מִמֶּנּוּ אֶת דָּמּוֹ, אך אם לא קָרְעוּ וְאִכְלוּ, אֵינּוּ עוֹבְרֵי עָלָיו
 100 מִשּׁוּם אִיסוּר דָּם, מפני שבדאי אין בו כזית דם.
 101

1 הגמרא מבררת את דעת רבי יהודה: מְפָלֵל – מכך שהכריע רבי
 2 לאסור כרבי יהודה רק בשלא נייער בתחילה, יש ללמוד דְּרַבִּי
 3 יְהוּדָה עצמו החמיר יותר, וּפְסָר שִׁגְמַם כִּי נִיעַר מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף וְכִפְּסָה
 4 מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף אָסוּר. שואלת הגמרא: אִמְרֵי – מדוע סבר כן, הָא
 5 לֹא בְּלַע פְּלֵל – והלא הנייער שבתחילה פיזר את הטיפה בין כל
 6 החתיכות בשוה, ולא נבלעה בחתיכה, וכל שאין בה לתת טעם
 7 כּוֹלֵל הִיא לַה לְהַתְּבַטֵּל. משיבה הגמרא: רבי יהודה אסר משום
 8 שֵׁאִמְרָא – יש לחשוש שלא נייער בתחילה יָפָה וְלֹא כִפְּסָה יָפָה
 9 יָפָה, ונבלעה הטיפה בחתיכה ואסרתה, ובסוף כן נייער או כיסה
 10 יפה ואסרה החתיכה את שאר החתיכות על ידי הנייער מפני שהן
 11 מינה. ורבי לא חשש שלא נייער יפה, ולכן התיר כשנייער מתחילה,
 12 אבל כשלא נייער מיד ונאסרה החתיכה מודה הוא לרבי יהודה
 13 שאינה חוזרת לעולם להיתרה, שאפשר לסוחטו אסור, ועוד מודה
 14 הוא שכשנייער לאחור שנאסרה החתיכה אוסרת את חברותיה
 15 במשהו, שמין במינו אינו בטל.
 16 הגמרא מבארת את חלקה השני של הכרעת רבי: אִמְרַת מַר –
 17 הובאה בברייתא הכרעת רבי שאמר וְנִרְאִין דְּרַבִּי חֲכָמִים שהתירו
 18 את כל הקדרה כולל החתיכה הראשונה כשאין בטיפה לתת טעם
 19 בכל הקדרה, כְּשֶׁנִּיעַר וְכִפְּסָה. מבררת הגמרא את כוונתו, ושואלת:
 20 מָאֵי נִיעַר וּמָאֵי כִפְּסָה, אֵלֶּימָא נִיעַר הֵינּוּ שְׁנִיעַר רַק בְּסוֹף לְאַחַר
 21 שנאסרה החתיכה וְלֹא נִיעַר מִתְּחִלָּה – עם נפילת הטיפה, וְכִן כִפְּסָה
 22 בְּסוֹף וְלֹא כִפְּסָה מִתְּחִלָּה, וּבֹזָה הֵתִיר כְּחֲכָמִים, הָאִמְרַת נְרַאִין דְּרַבִּי
 23 רַבִּי יְהוּדָה בְּהָא – והלא אמרת שבאופן זה נראו לו דברי רבי יהודה
 24 שאסר, ולא יתכן שהתיר כחכמים. מסיקה הגמרא: אֵלֶּא כּוּוֹנֵת רַבִּי
 25 באמרו שבנייער וכיסה נראין דברי חכמים לנייער מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף
 26 וְכִפְּסָה –או כסחו) מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף, ולפיכך התיר, שמעולם לא
 27 נאסרה החתיכה הראשונה, שהנייער או הכיסוי גרמו לטיפה
 28 להתפשט בכל הקדרה ולהתבטל בה, ולא חשש לשמא לא נייער
 29 יפה כרבי יהודה.
 30 ומכאן יש להוכיח שלדעת חכמים אפשר לסוחטו מותר, שִׁמְפָּלֵל
 31 – מכך שהכריע רבי להתיר כחכמים רק בניער מתחילה ועד סוף,
 32 יש ללמוד דְּרַבְּנָן כְּרַבִּי לְהַקֵּל יוֹתֵר מִכֶּךָ, שאפילו בנייער בְּסוֹף וְלֹא
 33 נִיעַר מִתְּחִלָּה או כִפְּסָה בְּסוֹף וְלֹא כִפְּסָה מִתְּחִלָּה הִכַּל מוֹתֵר כּוֹלֵל
 34 החתיכה הראשונה, שאף שנאסרה כשלא נייער מיד לאחור נפילת
 35 הטיפה, כשנייער בסוף חזרה להיתרה, אֵלֶּימָא כְּרַבִּי אִפְשָׁר לְסוּחְטוּ
 36 מוֹתֵר, ובנייערו נסחטה טיפת החלב מהחתיכה ונתפורה בקדרה
 37 והותרה החתיכה.
 38 ולמדנו שנתלקו התנאים בדין אפשר לסוחטו, שלרבי יהודה ורבי
 39 אסור ולחכמים מותר.
 40 הגמרא דנה האם אפשר לפרש את מחלוקתם של רבי יהודה
 41 וחכמים באופן שונה. שואלת הגמרא: אִמְרַת לִיה רַב אִחָא מְדִיפְתֵי
 42 לְרַבִּינָא, מָאֵי דְבִאִפְשָׁר לְסוּחְטוּ פְּלִיגֵי רַבִּי יְהוּדָה וְחֲכָמִים, ודברי
 43 חכמים 'עד שתתן טעם ברוטב' וכו' עולים על הטיפה, שכל שאינה
 44 נותנת טעם בכל הקדרה אינה אוסרת, וְלִמָּא אִפְשָׁר לְסוּחְטוּ דְּרַבִּי
 45 הֶבֶל אָסוּר, ובנוסף לזה מודים חכמים שיש לחשוש שלא נייער יפה,
 46 וממילא נאסרת החתיכה הראשונה אף בניער מיד ואינה חוזרת
 47 להיתר לעולם ודינה כאיסור עצמי, וְהָכָא בְּמִינוּ בְּמִינוּ קָא מִיפְלִגֵי
 48 – ונחלקו רק האם מין במינו בטל או לא, וּנְפָקָא מִינָה לְדִין שְׁאֵר
 49 החתיכות לאחור שנאסרה החתיכה הראשונה, שרבי יהודה אמר
 50 וְאוֹסֵרָת כֹּל הַחֲתִיכוֹת כּוֹלֵן מִפְּנֵי שְׁחָן מִינָהּ, והיינו במשהו, ודברי
 51 חכמים 'עד שתתן טעם' וכו' עולים על החתיכה, שאינה אוסרת
 52 עד שתתן טעם בכל הקדרה, וְרַבִּי יְהוּדָה לְשִׁמְעוֹתָיו דְּאִמְרַת בְּכֹל הַשִּׁס

אמת היא דרך המיצוע. נטייה לימין להחמיר על עצמו ולמצוא בעצמו חסרונות או ענייני עבירות, שאינם כפי שהאמת היא, או נטייה לשמאל, להקל על עצמו, לחפות על חסרונות עצמו, או להקל בענייני עבודה בגלל אהבת עצמו – שתיהן דרכים לא אמיתיות

היום יום כז אדר א

חולין. פרק שמיני - כל הבשר דף קט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רה רש"י תוספות

1 ופריבין: מכלל דרבי יהודה כבר בי ניער בו' - נמי אסירי. דמדקאמר "רואה
2 אני דברי רבי יהודה בשלא ניער בתחלה, אבל איני רואה את מה שהוא אוסר אף
3 בשניער" - מכלל דאיהו, אף בשניער אסר. מדלא קתני "אמר רבי: לא אמר רבי
4 יהודה אלא בשלא ניער". הא לא בלעה - חתיכה ראשונה יותר מן האחרונה,
5 ובטיפה הזאת אין שיעור לאסור את כולן.

6 **שמא לא ניער תחלה יפה** - ובלעה, ואחר
7 כך פלטה כשניער בסוף. ובהא גזירה לא
8 סבר לה רבי כוותיה, אבל בדאפשר לסחוטו
9 אסור, ובמין במינו לא בטיל - סבר לה
10 כוותיה. אמר רב דברי חכמים - המתירין
11 את הכל, נראין לרבי - כשניער, אבל
12 בשלא ניער - לא נראה לו. מכלל, דהם
13 מתירין אף בשלא ניער. ומאי ניער -
14 דקאמר רבי? **אילימא ניער בסוף ולא**
15 **בתחלה** - דאף על גב דקבלה את הטעם
16 קאמר רבי דרואה הוא את דברי המתירין,
17 הואיל וניער בסוף חזרו ונסחטו, דקסבר:
18 אפשר לסחוטו מותר - האמרת "נראין
19 דרבי ר' יהודה ביה?" **ניער מתחלה ועד**
20 **סוף** - ראה את דברי המתירין בזה. דכיון
21 דפשט מתחלה הטעם בבולה קדרה, ואין לה
22 כדי לאסור את כולה - מותר. ולא ראה
23 דברי רבי יהודה החושש שמא לא ניער יפה
24 יפה. **מכלל דרבנן כבר בו'** - מדקאמר
25 'רואה אני את דבריהם בשניער בתחלה,
26 ואין אני רואה את דבריהם מה שהתירו
27 בשלא ניער מתחלה, וכן מתירין אותו
28 בניער שבסוף, ומשום שחיסה" - מכלל,
29 דקסברי: אפשר לסחוטו - מותר. וממאי
30 **דכאפשר להסחוטו פליגי** - והאי "עד שתתן"
31 דקאמרי רבנן - אטיפה קאי, ושרי אף
32 החתיכה? דילמא חתיכה קמייאת והאי
33 אסירא, ואסיפא דמילתיה דרבי יהודה
34 דאסר את השאר אפילו הן אלף מפני שהן

1 **נראין** דברי רבי יהודה ואין נראין מבעיא ליה - תימה: לימא דבלי עלמא מין במינו
2 לא בטיל, והכי קאמר: נראין דברי רבי יהודה לחכמים - בשלא ניער בתחלה
3 אלא בסוף, שחכמים לא נחלקו עליו אלא כשניער מתחלה ועד סוף. דכי האי גונא משני
4 לעיל בפרק קמא (ב,א) גבי "אבדו לו גזייו ותרנגוליו", ובפרק "המוכר את הספינה" (בבא
5 בתרא עט,א) גבי "בור ושובר", ובבבא דוכתיין
6 ויש לומר: דלא קאמר אלא היכא דלא אפשר
7 ליה למימר בענין אחד.
8 **הלב** קורעו ומוציא את דמו לא קרעו אינו
9 עובר עליו - פירש בקונטרס: במסכת
10 כריתות (בבא), מוקף ליה בלב עוף, דאין ברמז
11 כוית, אבל בבמהה - חייב כרת אם לא קרעו
12 לאחר בשולו. ואי אפשר לומר כן, דבהדיא
13 אמרינן ב"הקומץ רבה" (מנחות כא,א) דדם
14 שבשלו - אינו עובר עליו אכלו. והא
15 דמוקי לה בפרק "דמ שחיסה" (כריתות בבא)
16 בלב עוף - משום דבכל ענין קתני מתניין
17 דאינו עובר עליו, בין חי בין מבושל. ומה
18 שפירש בקונטרס דבשר הלב אינו נאסר, שהלב
19 חלק הוא ואינו בולע, דהכי אמרינן בפסחים
20 (עד,ב) "שאני לב דשיעי", אומר רבינו תלמי
21 לסמוך על זה לעשות מעשה, ודחיה בעלמא
22 הוא בפרק "כיצד צולין" (פסחים עד,ב). הדהו
23 בעי למפשט מניה דאמרינן כבולעו כן פולטו,
24 מדקתני "קורעו לאחר בשולו". ודחי: שאני לב
25 דשיעי. אבל למאי דמסיק דכבולעו כן פולטו -
26 תו לא אמרינן דשיעי ולא בלע. וקורעו לאחר
27 בשולו" - היינו, לאחר צלייתו. דשיקך ביה
28 'כבולעו כן פולטו', שהדם נופל לחוץ. אבל
29 בקדרה - אסור, ולא אמרינן דשיעי ולא בלע.
30 אינו

31 **יהודה ואין נראין** "מבעי ליה, ותו לא מירי. משננה הפחל - קורעו ומוציא את חלבו, לא
32 קרעו - אינו עובר עליו. הלב - קורעו ומוציא את דמו, לא קרעו - אינו עובר עליו. גמרא
33 אמר

35 מינה, פליגי רבנן. ואמרי: לעולם אין חתיכה זו אוסרת את השאר, עד שיהא בחתיכה כדי לתת טעם בכולן. דמין במינו נמי בטיל. ורבי הכי קאמר: רואה אני את דברי
36 רבי יהודה לאסור אף בשאר החתיכות - בשלא ניער בתחלה, וקבלה טעם האיסור ונעשת איסור אלא בסוף, וחזרה ופלטה באחרות, ומין במינו לא בטיל. ואין אני
37 רואה דבריו כשניער בתחלה - דהא לא נעשת איסור. ולשמא לא ניער יפה לא חיששין. ורואה אני את דברי המתירין - כשניער בתחלה, כדפרישית, דלא נעשת
38 איסור, ולשמא לא ניער לא חיששין. ואין אני רואה היתר אפילו באחרות - בשלא ניער בתחלה אלא בסוף, ונעשת איסור מתחלה ואוסרת בסוף את חברותיה במשאה,
39 דמין במינו לא בטיל. **האי מאי אי אמרת בשלמא במין נמינו** - כולם מודים דלא בטיל, ובחתיכה קמייאת שרו רבנן משום דאפשר לסחוטו מותר, "עד שתתן" דקתני
40 - אטיפה קאי. היינו - דשיקך למימר "נראין דברי חכמים המתירין בשניער בתחלה", דלא בלעה. **אלא אי אמרת אפשר להסחוטו לרבנן בני אכור** - והאי דקשרו
41 רבנן בין שניער בתחלה ובין שלא ניער בתחלה - אשארא הוא דקשרו, ומשום דמין במינו בטל, "עד שתתן" דקתני - אחתיכה קאי. דהכי מצי רבי למיתני "נראין דברי
42 חכמים בשניער"? והא רבנן נמי אסרי לה לחתיכה, דאית להו גורה שמא לא ניער יפה יפה. ורבי, מדתלי טעמא דחיתרא בשניער, מכלל דשרי אף בקמייאת משום דלא
43 בלעה. ואין נראין לו בה, לא דברי רבי יהודה האוסר ככולן, ולא דברי חכמים המתירין באחרות ואוסרין מיהא בראשונה. ואם בא רבי להשמיענו דמין במינו לא בטיל,
44 ועוד דלא חיששין לשמא לא ניער יפה? הכי איבעי ליה למיתני: "נראין דברי רבי יהודה שאוסר ככולן, בשלא ניער בתחלה אלא ניער בסוף, דכיון שקבלה הטעם
45 ונאסרה? אוסרת חברותיה בכל שהוא, דמין במינו לא בטיל. ואין נראין דבריו - כשניער. דאיהו חושש לשמא לא ניער יפה, ואוסרת כולן. דכיון דניער - לא חיששין
46 להכי, ואף הראשונה מותרת. ומדקאמר "נראין דברי חכמים" - מכלל דרבנן בקמייאת נמי שרו, "עד שתתן" - אטיפה קאי, וקסברי: אפשר לסחוטו מותר, ולא נעשת
47 החתיכה בבלה. ותו לא מירי - אין לשנות את הסוגיא, והשתא דקם ליה רבי בשיתיה דרבי יהודה דאפשר לסחוטו אסור, ורב ורבי יוחנן רבי כוותיה נמי כוותיה סברי,
48 אף על גב דאיפליגו עלייהו שמואל וריש לקיש - הא אמרינן: שמואל באיסורי במקום רב, ליתא. וכן לגבי רבי יוחנן ליתא. ועבדינן כרבי יהודה, בין בטיפת חלב שנפל
49 על החתיכה ולא ניער יש בה כדי ליתן טעם באותה חתיכה, ובין בחלב הדרוק בחתיכת בשר ויש בו ליתן טעם בה. ואפילו אין בו כוית, דהוי חצי שיעור אסור מן התורה.
50 והחתיכה עצמה נעשית נבלה, ואין מועילין שאר החתיכות לבלעה. דכולן נאסרות, ואפילו הן אלף. דבהא נמי קיימא לן כרבי יהודה דמין במינו לא בטיל, דהא קם ליה
51 רבי בשיתיה. ורב ושמואל נמי בשיתיה קיימי, דרב ושמואל דאמרי תרוייהו: כל איסורין שבתורה - במינו במשאה, ותניא כותייהו במסכת עבודה זרה (עג,ב). ואף
52 על גב דאיפולגו עלייהו רבי יוחנן וריש לקיש התם, ותניא נמי כוותיהו - שמענין לאבוי ורבא. דבתראי הוו, דקמו כרב ושמואל. דאיתמר: חלא לוגו חמאסו, חלא במסכת
53 עבודה זרה (א,סא). ובפסחים (א,א) ובפסוק רבא הלכתא כרב, דאמר רבא. הלכתא: תמן בזמנא, בין במינו בין שלא במינו - במשאה, ומפשינן
54 טעמא: במינו - רב לטעמיה, דאמר: כל איסורין שבתורה במינו במשאה, ובשלא במינו גזר רב בחמץ אטו מינו, משום דלא בדילי אינשי מיניה, ותאו לזלוזלי
55 ביה. שמע מינה: בתרייהו הלכה כרבי יהודה, בין באפשר לסחוטו אסור וכולה נעשית נבלה, בין במין במינו לא בטיל. אבל אם יש ברטוב לבדו יותר מששים בכל
56 החתיכה שקבלה את הטעם - הרטוב מנטלה, ומשליכה וכולן מותרות. דבהא אפילו רבי יהודה מודי, דכל מין ומינו דרב אחר - סלק את מינו כמי שאינו, ושאינו
57 מינו רבה עליו ומבטלו. ואית ספרים דמתניא בהו איפכא: אמר רבי נראין דברי רבי יהודה בשניער וכסה בו' - ולא אפשר לאוקמא. דאם כן, כולוהו מודו בקמייאת
58 דאסירא. דכיון דמוקי פלוגתיהו נמי בשלא ניער כלל, אף כן על כרחך לרבנן נמי קמייאת אסורה, דהא בלע ולא פלט, ואלו כאן מחלוקתא בלא באחרונה, ולא איירי
59 באפשר לסחוטו מיהי. דהילכך לא רסנינן (א,א) נמי פסק רבא הלכתא כרב, **משננה** לא קרעו אינו עובר - על אבילות ללקות, ולא על בשולו, דלאו "חלב" מקרי. ובגמרא מפרש אי איתא מיהא
60 איסורא דרבנן או לא. **הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו אינו עובר עליו** - להיות כברת. ובמסכת כריתות (בבא), מוקים ליה בלב עוף, שאין ברמז כוית, אבל
61 בבמהה - חייב כרת אם לא קרעו לאחר בשולו, אבל בשרו - אינו נאסר, שהלב חלק הוא, ואינו בולע. והכי נמי אמרינן בפסחים (עד,ב): שאני לב, דשיעי. **גמרא**
62 אמר

1 אינו עובר עליו ומותר - פירש בקונטרס: דמותר אם בשלו, משום דחלב שחווה דרבנן
2 הוא, והאי, כיון דאבלע ולא פירש - אפילו איסורא דרבנן ליכא. משמע שררצה
3 להעמיד כולה שמענתא דבחל לצלי, דאי לקרדה - אמאי מותר? האי יצא חלב חזור
4 ונבלע וכן פירש לקמן בהדיא גבי "זיוקו לה כחלי", דפריך: והא "בשלו" קתני בדיעבד,
5

אמר רבי זורא, אמר רב: אינו עובר עליו, ומותר. -
והא אנו תנו "אינו עובר עליו" - מיעבר הוא דלא עבר,
הא איסורא איכא! - בדין הוא דאיסורא נמי ליכא,
ואידי דבעא למיתנא סיפא "הלב קורעו ומוציא את
דמו, לא קרעו אינו עובר עליו", התם - מיעבר הוא
דלא עבר, הא איסורא איכא, תנא נמי רישא "אינו
עובר עליו", ליכא מסייע ליה: הפחל - קורעו ומוציא
את חלבו, לא קרעו - אינו עובר עליו. הלב - קורעו
ומוציא את דמו, לא קרעו - קורעו לאחר בשולו,
ומותר. לב הוא דבעי קריעה, אבל פחל - לא בעי
קריעה. - דלמא: לב הוא דסגי ליה בקריעה, אבל פחל
- לא סגי ליה בקריעה. ואיכא דאמרי, אמר רבי זורא
אמר רב: אינו עובר עליו, ואסור. ליכא מסייע ליה:
"אינו עובר עליו" - מיעבר הוא דלא עבר, הא
איסורא איכא. - בדין הוא דאיסורא נמי ליכא, ואידי
דבעא למיתנא סיפא "הלב קורעו ומוציא את דמו, לא
קרעו אינו עובר עליו", דהתם - מיעבר הוא דלא עבר,
הא איסורא איכא, תנא נמי רישא "אינו עובר עליו".
תא שמע: הפחל - קורעו ומוציא את חלבו, לא קרעו
- אינו עובר עליו. הלב - קורעו ומוציא את דמו, לא
קרעו - קורעו לאחר בשולו, ומותר. לב הוא דבעי
קריעה, אבל פחל - לא בעי קריעה! - דלמא: לב הוא
דסגי ליה בקריעה, אבל פחל - לא סגי ליה בקריעה.
תנאי בלישנא קמא דרב: פחל שבשלו פחלבו - מותר,
קבה שבשלה פחלבה - אסור, ומה הפרש בין זה לזה
- זה כגוס במעיו, וזה אין כגוס במעיו. כיצד קורעו?
אמר רב יהודה: קורעו שתי וערב וטחול בכותל. אמר
ליה רבי אלעזר לשפיעיה: קרע לי ואנא איכול. מאי
קא משמע לן? מתניתין היא! - הא קא משמע לן:
דלא בעינו שתי וערב וטחול בכותל. אמרה ליה ילתא
לרב נחמן: מפרדי, כל דאסר לן רחמנא שרא לן
פנותיה, אסר לן דמא - שרא לן כבדא, נדה - דם
מוהר, חלב בהמה - חלב תיה, חזיר - מוחא דשיבוטא,
גיורתא - לישנא דבורא, אשת איש - גרושה בחי

1 אמר רב אינו עובר עליו - מדאורייתא, ומותר לכתחלה באכילה אם בשלו. ולא
2 אמרינן: אסור מיהא מדרבנן - דהא אפילו נסחט ממנו ויצא, אמרינן לקמן
3 (ק"א,א): חלב שחווה, מדרבנן הוא. והאי, כיון דמובלע ולא פירש - אפילו איסור
4 דרבנן ליכא. דהתם מעבר הוא דלא עבר - ללקוח, דאין בו כזית. הא איסורא
5 איכא - דחצי שיעור אסור מן התורה. הא
6 כחל לא בעי קריעה - לאחור הבישול,
7 מלאל תנא ביה קרעו, קרעו קורעו לאחר
8 בשולו". דלמא - משום הכי לא תנייה,
9 משום דלב הוא דסגי ליה בקריעה דלאחר
10 בשול, משום דבשעת בשול לא בלע, דשיע.
11 אבל כחל - שהוא רך, כבר נבלע בו החלב
12 על ידי בשול, ולא סגי ליה חו בקריעה. קבה
13 - של טלה או של עגל שיונקים החלב לתוך
14 קבתו. זה כגוס במעיו - ומשיצא מודי
15 הבהמה - חלב הוא. וכחל אינו כגוס במעיו
16 - שלא יצא מודי הבהמה בחייה, ולא
17 נאסף אלא מובלע בבשר הוא, ולא בא
18 לכלל חלב. ומיהו לכתחלה בעי קריעה
19 מדרבנן, וטחול בכותל - וכבוש בידין
20 לכותל, כדי שטחט חלבו. קרע לי - כחל
21 קודם שתצלנו, ואנא איכול. מתניתין היא
22 - דקורעו מתחלתו ומותר. הא קא משמע
23 לן - קריעה בעלמא קאמר ליה, או שתי או
24 ערב, לפי שהחלב הנוסף יוצא למטה.
25 ומשיצא, והרי הוא חלב - לא חזר. ולא בעי
26 שתי וערב אלא לקרדה. דהתם ודאי צריך
27 להוציא כולו מתחלה. לפי שכשהוא יוצא
28 - הרי הוא חלב גמור, וחזרו ומתבשל עמו.
29 ודקתני לעיל "שבשלו מותר" - בצלי
30 קאמר, דצלי נמי קרי בשול, דכתיב בדברי
31 הימים (לב לה) "ויבשלו (את) הפסח". ילתא
32 - אשתו. הכבד - כולו דם הוא, קרש -
33 טעם דם לו. דם פוהר - של בתולין ושל
34 ימי טוהר של יולדת. מוח - של דג ששמו
35 שיבוטא, טעמו כטעם חזיר. גיורתא - עוף
36 טמא הוא. לישנא דבורא - יש לו טעם
37 גיורתא. אסר לן אשת איש - שרא לן
38 גרושה, ואף על פי שבעלה חי. בעינא
39 למיכל בישרא בחלבה - ומה אמצא היתר
40 דוגמתו? זיוקו - שפדו, תנו לה כחל
41 בשפור. והא אנו קורעו תנו החוה לקרדה
42 - דכי נפק מיניה - היז חלב שחווה, וכי
43 הדר ומיבלע ליה - אסר ליה. ודקתני "לא"
44 קרעו אינו עובר עליו" - רב נחמן סבירא
45 ליה כלישנא בתרא דרב, וברייתא מוקי לה
46 בצלי, דכתיב "ויבשלו (את) הפסח" בדברי
47 הימים.

הא
בעלה, אשת אח - יבמה, גויה - יפת תואר, בעינו למיכל בשרא בחלבא! אמר רב נחמן
למבחי: זיוקו לה פחלי. - והאנו תנו "קורעו"? - ההוא לקרדה. - והא קתני "שבשלו" - דיעבר
- אין, לכתחלה - לא! - הוא הדין דאפילו לכתחלה, ואידי דקא בעי למיתנא סיפא קבה,
שבשלה

54 סגי ליה בקריעה אפילו לצלי - משום דבבולעו כן פולטו לא שייך בשאר איסורים, אלא בדם לחודיה. נדה דם טוהר - בסלוק של פרשת פרה יסר רבי אליעזר הקליר: מן הדם
55 - טחול, דם מטומאת נדה (אשה) - טהרת בתולי אשה, ומאשת איש - יפת תואר לאיש, וכנגד כותיה לא פירש, והכל עשה על פי הירושלמי.
56 זיוקו לה כחלי - פירש בערוך: כמו זיקים מלאים, דמי זיוקיני דארמאי בפרק שני דמסכת עבודה זרה (לא,א), כלומר נפוזין. וכן רבא, כחל כמו נד נפוח מלא חלב ולא נקיע. ובקונטרס
57 פירש: שפדו, תנו לה כחל בשפור. והוא לקרדה - פירש בקונטרס: דרב נחמן סבירא ליה כלישנא בתרא דרב, וברייתא מוקי לה בצלי, דכתיב "ויבשלו (את) הפסח" בדברי הימים.
58 ואין זה דוחק, דכתיב נמי מוקמינן בפרק "ביבד אלוך" (פסחים ע"א), קרעו לאחר בשולו - היינו, אדור צליתו. ואינו רוצה לומר דכר לגמרי כלישנא בתרא - דהא מיקל טפי אפילו מלישנא
59 קמא, דשרי אפילו לכתחלה. אלא בפירוש דמתניתין סבר כלישנא בתרא, וכיון דשרי רב נחמן לצלי לכתחלה בלא קריעה, אם כן, הא דקתני "קורעו" - היינו, לקרדה. כדקאמר רבא. וכי
60 קתני "לא קרעו, אינו עובר עליו" - על כרחך, אינו עובר עליו ואסור, כיון דמיידי לקרדה. ורבינו תם פירש: דהא דצריך קריעת שתי וערב וטחול בכותל לקרדה - היינו, קרדה עם בשר.
61 ד"לקרדה" משמע עם בשר. כדנתא: אם גנותן טעם בקרדה. אבל לקרדה בלא בשר, או לצלי - שרי לכתחלה בקריעה קצת. וטעמא דהחמירו בה עם הבשר - לפי דטעם החלב נכנס בבשר
62 ומשתנה טעם הבשר, ויש בו טעם בשר בחלב, ולכן גזרו חכמים. וכשאין הבשר עם החלב בקרדה, אף על פי שלא קרעו שתי וערב - כיון שקרעו קצת לכתחלה, מותר, דאין

58 לאוכלו כמות שהוא, והיינו שלא כדברי רב הסובר שחל שלא
59 קרעו נאסר באכילה.
60 דוחה הגמרא: דלמא לב הוא דסני ליה בקריעה – שמא לב שעבר
61 ובישלו ללא קריעה די לו שיקרענו לאחר הבישול, מפני שהלב
62 חלק ואינו בולע, אבל כחל שבישלו ללא קריעה, לא סני ליה
63 בקריעה – לא די לו שיקרענו עתה, מפני שרך הוא וכבר בלע חלב
64 בשעת הבישול ואסר בכך.
65 הגמרא מביאה ראיה מברייתא לדברי רב כפי הלשון הראשונה:
66 תניא בלישנא קמא דרב – כדברי הלשון הראשונה בשם רב, כחל
67 שעבר ובישלו כחלבו בלי קריעה, מותר באכילה. אבל כחל של עגל
68 או טלה שנמצא בה לאחר השחיטה חלב שינקא הבהמה בחייה,
69 שעבר ובישלה כחלבה – בלי להוציא ממנה את החלב, אסור –
70 הקבה אסורה באכילה. מפרשת הברייתא: ומה הפרש יש בין זה
71 לזה – בין כחל לקבה, זה – חלב הקבה, כגון כמעיין – כבר יצא בחי
72 הבהמה מדדיה וכנס ונאסף במעי בנה, וכבר חל עליו שם 'חלב'
73 מן התורה לענין איסור בשר בחלב. וזה – חלב הכחל, אין כגון
74 כמעיין – לא יצא בחי הבהמה מדדיה, ולא נאסף מעולם במקום
75 אחד אלא מובלע הוא בבשר הכחל, ולא חל עליו שם 'חלב'
76 מהתורה, וחיובו קריעת הכחל הוא רק לכתחילה מדרבנן. ומפורש
77 אם כן בברייתא כפי הלשון הראשונה של רב שחל שהתבשל
78 ללא קריעה אינו אסור באכילה.
79 הגמרא מבררת כיצד קורע את הכחל: שנינו במשנה 'הכחל קורעו
80 ומוציא את חלבו'. ושאלת הגמרא: כיצד קורעו. משיבה הגמרא:
81 אמר רב יהודה, קורעו שתי וערב – לאורך ולרוחב, ופחו בפותל –
82 ודחק את הכחל בידיו על גבי הכותל עד שיסחט ממנו כל החלב
83 שבתוכו.
84 מביאה הגמרא מעשה בענין זה: אמר ליה רבי אלעזר לשמעיה –
85 אמר רבי אלעזר לשמשו, קרע לי את הכחל קודם שתצלהו, ואנא
86 איבול – ואני אוכל ממנו על סמך קריעה זו. ושאלת הגמרא: מאי
87 קא משמע לן – מה בא רבי אלעזר להשמיענו, והלא פתניתין היא,
88 שהכחל קורעו ומוציא את חלבו. מתרצת הגמרא: קא משמע
89 לן – זאת בא רבי אלעזר להשמיענו, דלא כמעיין – שאין אנו צריכים
90 בקריעת הכחל לצורך צליה לקרוע שתי וערב, אלא די בקריעת
91 שתי בלבד או ערב בלבד, וכן לא נאמר באופן זה דין 'פחו בפותל'.
92 מביאה הגמרא מעשה נוסף בענין כחל: אמר ליה ירמיה אשת רב
93 נחמן לרב נחמן, כפדי – הרי כל איסור דאפר לן דתקמא – כגון,
94 לנו הקבה, שרא לן פותיה – התיר לנו דבר אחר כמותו. כהן,
95 אפר לן דמא – אסר לנו אכילת דם, שרא לן כבדא – והתיר לנו
96 אכילת כבד אף על פי שכולו דם קרוש ויש לו טעם דם. וכן אסר
97 לנו איסור נדה, והתיר לנו אשה הרואה דם מותר. אסר לנו חלב
98 כהמה, והתיר לנו חלב תיה. אסר לנו חזיר, והתיר לנו מוקא
99 דשיבוטא – מוחו של הדג הנקרא 'שיבוטא', שטעמו כטעם חזיר.
100 אסר לנו אכילת העוף הטמא הנקרא 'יריותא', והתיר לנו לישנא
101 דכורא – לשון של דג, שטעמו כטעם 'גירותא'. אסר לנו איסור
102 אשת איש, והתיר לנו את הגרושה אף כתיי בעלה, אף על פי שדומה
103 לאשת איש. אסר לנו את אשת האה, והתירה לנו כאשר היא
104 נקמה, שמת אחיו בלא זרע. אסר לנו לשאת פותית – גויה, והתיר
105 לנו יפת תאר שנשבתה במלחמה, אף על פי שהיא גויה. וכיון
106 שבכל איסור יש דבר היתר כנגדו, כמעיין למיכל בשרא כחלבה –
107 רצונו לאכול בשר בחלב בדרך היתר, והיכן התיר לנו הכתוב דבר
108 שהוא כעין בשר בחלב. אמר להו רב נחמן לטבחיה, ותרגיש בכחל
109 לטבחיה, ויזיקו לה כחל – צלו לה כחל בשיפור, ותרגיש בכחל
110 טעם בשר בחלב בדרך היתר, שהרי החלב עודנו בלוע בכחל
111 בשעת צליה.
112 מקשה הגמרא: כיצד התיר רב נחמן לצלות כחל בלי לקרועו
113 ולהוציא את חלבו, והאנן תנן במשנה 'הכחל קורעו ומוציא את
114 חלבו'. מתרצת הגמרא: תהיא – דברי המשנה נאמרו כאשר דעתו

גמרא

1 הגמרא מבררת האם כחל שלא קרעו אסור מדרבנן: אמר רבי וירא
2 אמר רב, כחל שבישלו ללא קריעה ששנינו בו לא קרעו אינו עובר
3 עליו, הכוונה שאינו עובר על איסור תורה והוא מותר באכילה.
4 מפני שמן התורה חלב שחוטא אינו נחשב כחלב לענין איסור בשר
5 בחלב אף לאחר שיוציאוהו מן הכחל, ועל כן כל זמן שהוא מובלע
6 במקומו ולא פירש, לא החמירו לאסור באכילה, ורק לכתחילה
7 חייבו חכמים להוציא את חלבו קודם הבישול.
8 מקשה הגמרא: והאנן תנן במשנתנו 'אינו עובר עליו, ומשמע
9 מוכר, מייער הוא דלא עבר – שרק איסור תורה אינו עובר, הא
10 איסורא איבא – אבל מדרבנן יש איסור באכילתו. מתרצת הגמרא:
11 בדין הוא דאיסורא נמי ליבא – על פי שורת הדין אין בו אפילו
12 איסור דרבנן, ואידי דבעא למיתנא סיפא – אך מתוך שרצה התנא
13 לשנות בסיפא, 'חלב קורעו ומוציא את דמו, לא קרעו אינו עובר
14 עליו', והתם לענין לב שלא קרעו מייער הוא דלא עבר הא איסורא
15 איבא – אינו עובר להתחייב מלקות על אכילתו, מפני שאין בלב
16 של עוף כזית, אבל בודאי יש איסור באכילתו, ואפילו איסור
17 תורה, מפני ש'חצי שיעור אסור מן התורה', על כן תנא נמי רישא
18 – שנה התנא גם ברישא בלשון 'אינו עובר עליו', אף על פי שבכחל
19 אין איסור אפילו מדרבנן.
20 הגמרא מבקשת לסייע לדברי רב מברייתא: לימא מסייע ליה –
21 האם נאמר שהברייתא מסייעת לדברי רב, שכן שנינו כחל קורעו
22 ומוציא את חלבו, לא קרעו, אינו עובר עליו. חלב קורעו קודם
23 המליחה, ומוציא את דמו, לא קרעו ועבר ובשלו כך, קורעו לאחר
24 בשולו – עליו לקרוע את חלב ולהוציא ממנו את הדם אף לאחר
25 בישולו, ומותר על ידי כך באכילה. מדייקת הגמרא: לב הוא דבעי
26 קריעה – רק בלב אמרה הברייתא שאם לא קרעו קודם בישולו
27 עליו לקרועו לאחר הבישול, אבל כחל משמע שאם בישלו ללא
28 קריעה לא כפי קריעה – אינו זקוק עוד לקרועו, ומותר לאוכלו
29 כמות שהוא, והיינו כדברי רב שחל שלא קרעו מותר באכילה.
30 דוחה הגמרא: דלמא – שאלת הגמרא: הרי הוא דסני ליה
31 בקריעה – שלב שעבר ובישלו ללא קריעה די לו בקריעה לאחר
32 הבישול, מפני שהלב חלק ואינו בולע מהדם הכנוס בו, אבל כחל
33 שבישלו ללא קריעה, לא סני ליה בקריעה – לא די לו שיקרענו
34 עתה, מפני שרך הוא וכבר בלע חלב בשעת הבישול ונאסר.
35 הגמרא מביאה דעה נוספת בשם רב: ואיבא דאמרי, אמר רבי וירא
36 אמר רב, כחל שבישלו ללא קריעה ששנינו בו לא קרעו אינו עובר
37 עליו, הכוונה שאינו עובר על איסור תורה, ומדרבנן אסור הכחל
38 באכילה, מפני שהחלב נבלע בבשר בשעת הבישול, וחלב שחוטא
39 אסור מדרבנן.
40 הגמרא מבקשת לסייע מהמשנה לדברי רב: לימא מסייע ליה –
41 האם המשנה מסייעת לדברי רב, שכן שנינו לא קרעו אינו עובר
42 עליו, ומשמע מייער הוא דלא עבר – שרק איסור תורה אינו עובר,
43 הא איסורא איבא – אבל מדרבנן יש איסור באכילתו. דוחה
44 הגמרא: בדין הוא דאיסורא נמי ליבא – על פי שורת הדין אין בו
45 אפילו איסור דרבנן, ואידי דבעא למיתנא סיפא – אך מתוך שרצה
46 התנא לשנות בסיפא 'חלב קורעו ומוציא את דמו, לא קרעו אינו
47 עובר עליו', והתם לענין לב שלא קרעו מייער הוא דלא עבר הא
48 איסורא איבא – אינו עובר להתחייב עליו מלקות, אבל בודאי יש
49 בו איסור תורה כדן 'חצי שיעור', על כן תנא נמי רישא 'אינו עובר
50 עליו', אף על פי שבכחל אין איסור כלל אפילו מדרבנן.
51 הגמרא מבקשת להוכיח מברייתא שלא כדברי רב: תא שמע ממה
52 ששנינו בברייתא. כחל קורעו ומוציא את חלבו, לא קרעו אינו
53 עובר עליו, חלב קורעו ומוציא את דמו, לא קרעו, קורעו לאחר
54 בשולו ומותר באכילה. מדייקת הגמרא: לב הוא דבעי קריעה – רק
55 בלב צריך קריעה אף לאחר הבישול, אבל כחל משמע שאם עבר
56 ובישלו ללא קריעה לא כפי קריעה – אינו זקוק עוד לקרועו, ומותר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **א.** המנער טלית חדשה שחורה מן הטל שעליה^א - חיב, מפני שנעורה מן הטל הוא מופה ומועיל לה
- 2 כמו פבוס^ב. והוא שמקפיד עליה שלא ללבשה בלא נעור^ד, אבל אם אינו מקפיד עליה, שאף אם
- 3 לא היה מנערה לא היה נמנע מללבשה^ח - אין יפוי זה חשוב אצלו כפבוס^ג, ומתר לו לנערה קדם
- 4 שילבשנה^ז.
- 5 אבל אם היא לבנה או אדמה או שאר מיני צבעונים^ח או שאינה חדשה - אין הנעור יפה לה כמו פבוס,
- 6 ולכן מתר לנערה אף אם מקפיד עליה שלא ללבשה בלא נעור^ד.
- 7 ועד אימתי נקראת חדשה? כל זמן שלא נשתמשו בה כל פך אלא עדין היא פחדושה^ט:

סימן שב דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת:

ביאורי הלכה

- א [הטל שעליה - רטיבות הטל מועטת, נשאת על גבי הטלית, ומתנערת בקלות, אבל ברטיבות מרובה^א הנספגת בתוך הטלית - יש חשש סחיטה.
- ב [הטל שעליה - והוא הדין שמותר לנער שלג שעדיין לא נמס^ב.
- ג [כמו כיבוס - אף שבדרך כלל, הניעור אינו חלק מפעולות הכיבוס^ד, בבגדים שחורים חדשים הניעור מבליט את הכיבוס, עד שניתן להחשיבו כשלב נוסף בכיבוס^ה.
- ד [בלא ניעור - התועלת בניעור הן עבור הבגד והן עבור האדם (המקפיד), ולכן נחשב הניעור ככיבוס - אפילו אין כוונתו בניעור הטל להשלים את תהליך
- ה [כיבוס, אלא ליופי ונוחות גרידא, וכל-שכן אם מקפיד לנערה משום תיקון הבגד אף ללא לבישה^ו.
- ה [נמנע מללבשה - סתם טלית דינה כאינו מקפיד עליה, עד שייודע בבירור שמקפיד^ז.
- ו [כביבוס - כשאין תועלת ממשית עבורו בניעור^ח - גם התועלת המועטת של הבגד לא מחשיבה את הניעור לפעולת כיבוס.
- ז [קודם שילבשנה - ומכל-מקום לא ינער בחוזק שיבוא לידי סחיטה^ט.
- ח [מיני צבעונים - משמע להתיר גם צבעים הנוטים לשחור^י.
- ט [היא בחידושה - שנראית כחדשה^{יב}.

ציונים והוספות

- 1 כדוגמת מי גשמים דלהלן סעיף ב.
- 2 ביאור הלכה בשם הא"ר, והוסיף שיזהר לנער בקל ולא בחוזק.
- 3 גדרי כיבוס (תולדת "מלבן") נתבארו בהרחבה לעיל סי' שא סעיף נ"ו.
- 4 שהם: שריה, שכשוך, שפשוף, סחיטה (ראה סי' שא על סעיף נו).
- 5 בשו"ע נכתב: "מיפה", ובשו"ע"ר הוסיף: "ומועיל", להדגיש התועלת שבאה לבגד מהניעור כחלק מהכיבוס, וכעין הסחיטה שנתבאר לעיל בסי' שא על סעיף נו שהוצאת המים עצמה נחשבת ככיבוס ולא הנקיון המגיע בעקבותיה, משא"כ בניעור אבק דלהלן.
- 6 שזהו דין מים שנבלעו בה דלהלן סעיף ב.
- 7 ראה תהל"ד ס"ק א, שכך יש לדייק מהלשון 'והוא שמקפיד', וראה קצות השלחן סי' קטז בדה"ש ס"ק ג שיישב כל תמיהות הביאור הלכה בזה.
- 8 אף שהבגד מתייפה (וכוונתו לזה) על ידי הניעור.
- 9 קצות השלחן סי' קטז בדה"ש ס"ק ג בשם א"ר ומשנ"ב, אמנם בשו"ע"ר לא משמע כאן לחלק בין נייעור בנחת או בחוזקה.
- 10 בכמה אחרונים (הנוטים אחר המשנ"ב דלעיל שהחמיר בכל מקום של ספק הקפדה ואפילו צבעוני), החמירו בכל נוטה לשחור, ולא משמע כן בשו"ע"ר שהתיר בשופי בצבעוני, ואולי מראה כזה ביותר דינו כשחור ממש.
- 11 כשחסר אפילו אחד מג' התנאים המבוארים בסעיף זה (חדשה, שחורה, מקפיד) מותר הניעור לכתחילה, ודלא כמשנ"ב שהחמיר במקפיד עליה אפילו בצבעוני, ובשחור אפילו בספק מקפיד (ראה האריכות ב'קצות השלחן' דלעיל).
- 12 בקצוה"ש סי' קטז בדה"ש ס"ק ב הביא הח"א בשם היערות דבש דלפי שלא ידענו עד כמה נקרא חדש לכן צריך להזהר ככולם, אך בשו"ע"ר לא משמע להחמיר עד כדי כך.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ציצית – לפי לוח "רב יומי"

אם לובשו ביום כיון שמתחלה לא נעשה אלא ללובשו בעת שאינו ראוי לראיה אבל כסות המיוחד ליום או המיוחד ליום ולילה חייב בציצית אף אם לובשו בלילה ויברך עליו כיון שנעשה ללובשו בעת שראוי לראיה ומאחר שלא נתברר לנו הלכה כדברי מי יש להחמיר באיסורי תורה כחומרות ב' הסברות דהיינו להטיל ציצית בכסות המיוחד ליום או ליום ולילה אף אם לובשו בלילה וכן יטיל ציצית אפילו לכסות המיוחד ללילה אם לובשו ביום אבל לענין הברכה כיון דספק ברכות להקל לכן לא יברך רק כשלושב ביום כסות המיוחד ליום או כסות המיוחד ליום ולילה:

ג מי שהיה לבוש טלית גדול מבעוד יום צריך לפושטו מעליו כשמתחילין ברכו מאחר דעכשיו אין לובשים את הטלית אלא לשם מצות ציצית ואם יהיה עליו הטלית בלילה יהיה נראה כאלו הוא סובר דלילה זמן ציצית הוא אבל בליל יום הכפורים הכל נוהגין להתעטף בטלית גדול ולברך עליו מבעוד יום ואין מסירין אותו בלילה מפני שהדבר ידוע שאין לובשים אותו לשם מצות ציצית אלא כדי להדמות למלאכים לובשים לבנים ומתעטפים לבנים:

ד כל העובר לפני התיבה אפילו לומר סליחות ותחנונים צריך להתעטף בטלית גדול מפני כבוד הציבור ואפילו לומר קדיש יתום יש מי שאומר שצריך להתעטף ולכן מותרים להתעטף אפילו בלילה דהדבר ידוע שאין מתכוונים לשם מצות ציצית אלא מפני כבוד הציבור:

*

ה סדינים וכרים אע"פ שאדם ישן בהם לפעמים ביום כיון שעיקרם לא נעשה אלא בשביל הלילה לכן נקראים כסות לילה ופטורין מן הציצית ולדברי האומרים כסות לילה חייב בציצית אם לובשו ביום צריך להטיל הציצית לסדינים וכרים שהרי אדם ישן בהם בבוקר ואע"פ המנהג פשוט שלא להטיל בהם ציצית כלל בין שהם של צמר בין שהם של פשתן מפני שיש אומרים שלא חייבה תורה אלא אותן בגדים שאדם מתכסה בהן דרך לבישה שנאמר אשר תכסה בה אבל דרך הצעה כגון סדינים וכרים אינן נקראים כסות כלל ומכל מקום כיון שיש חולקין על סברא זו לכן אם הסדינים או הכר של צמר יעשה קרן אחת עגולה כדי לפטור מן הציצית לדברי הכל:

ו מאימתי מברך על הציצית יש אומרים משיכיר בין תכלת שבה ללבן שבה שנאמר וראיתם אותו משעת ראייה והכרת התכלת מתחיל החיוב. ויש אומרים דשעת ראייה נקרא משיעלה עמוד השחר שאז יכולים לראות את הציצית ואע"פ שאינו מכיר בין התכלת שבה ללבן שבה יכול לברך עליה דכבר חל עליה שעת החיוב וכן נוהגין. ומכל מקום טוב ליהדר לכתחלה שלא ללבוש את הטלית בברכה עד שיכיר בין תכלת שבה ללבן שבה:

ז המתעטף בציצית קודם שיעלה עמוד השחר כגון בימי הסליחות לא יברך עליהן ולכשיאור היום ימשמש

א נשים ועבדים פטורים מציצית אפילו מתלכשים בטלית שיש בה ד' כנפות א"צ להטיל בה ציצית מפני שמצות ציצית היא מצות עשה שהזמן גרמא שהרי כסות לילה פטורה מן הציצית וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים ועבדים פטורים ממנה שנאמר בתפילין למען תהיה תורת ה' בפיה הוקשה כל התורה כולה לתפילין מה תפילין שהיא מצות עשה שהזמן גרמא שהרי שבת ויום טוב אינן זמן תפילין ונשים ועבדים פטורים מהם מטעם שיתבאר בסי' ל"ח אף כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים ועבדים פטורים מהם חוץ ממצות פרטיות שיתבאר בעז"ה:

ב טומטום (שהוא אטום לגמרי ולא נודע אם הוא זכר או נקבה) ואנדרוויניוס (שיש לו זכרות ונקבות) חייבים בציצית מספק שמהם זכרים אבל אין צריכין לברך דספק ברכות להקל:

ג ומכל מקום אפילו נקבות וודאים וכן עבדים אם ירצו להתעטף בציצית ולברך הרשות בידן כמו שנוהגין בשאר מצות עשה שהזמן גרמא ויכולין לומר וצונו להתעטף בציצית אע"פ שהן אינן מצווין מפני שהאנשים מצווים על כך וגם הן כשמקיימין מצות שהם פטורים מהם אע"פ שאין להם שכר גדול כמצווה ועושה מכל מקום קצת שכר יש להם לכן יכולות הן לברך על כל מצות שהן פטורין מהם אם עושין המצות כתיקונן בענין שהאנשים יכולים לברך עליהם ומכל מקום הואיל ומחזי כיוהרא אין להם להתלבש בציצית כיון דגם האנשים אינם חייבים במצוה זו אלא א"כ יש להן טלית בת ד' כנפות ואינו חובת הגוף כמו שופר ולולב שהנשים נוהגות להחמיר על עצמן:

ד קטן היודע להתעטף כגון שיוודע להשליך ב' כנפות לפניו וב' כנפות לאחוריו ויודע לאחוז הציצית בידו בשעת קריאת שמע כמו שנוהגין אביו חייב לקנות לו טלית בת ד' כנפות ולהטיל בה ציצית כדי לחנכו במצות (ועיין סי' כ"ד דזה אינה חובה כל כך אבל מכל מקום אביו חייב להטיל ציצית לכל בגד שיש לו ד' כנפות שהבן מתלבש בו כיון שכבר הגיע לחינוך):

טימן יז מי הם החייבים בציצית:

*

א לילה לאו זמן ציצית הוא שנאמר וראיתם אותו וגו' פרט לכסות לילה אבל כסות סומא חייב בציצית מפני שישנו בראיה אצל אחרים ולכן אפילו ילבשנו הסומא חייב להטיל בו ציצית:

ב ו"א שלא מיעט הכתוב אלא כסות שאינו בראיה בשעת לבישה ולכן כל מה שלובש בלילה אפילו הוא כסות המיוחד ליום פטור אבל כל מה שלובש ביום אפילו הוא כסות המיוחד ללילה חייב להטיל בו ציצית קודם שילבשנו מפני שישנו בראיה בשעת לבישה. ו"א שלא מיעט הכתוב אלא כסות המיוחד ללילה שאותו כסות הוא פטור אפילו

43 בחליפין אבל אם לא יהיה לו הנאה כלל מחליפין אין
44 חוששין שמא יחליף הנכרי כדי להכשיל את ישראל:

45 ד וכל זה כששולח חוטין שאינן שזורין או אפילו הן
46 שזורין אלא שאינן מופסקין לד' חוטין ארוכים רק עדיין
47 הן חוט אחד ארוך אבל אם הן שזורין ומופסקין לד' חוטין
48 ארוכים אין לחוש שיחליף אותם הנכרי שבודאי אין לו
49 חוטין אחרים כיוצא בהן לפי שאין עושין חוטין על דרך זה
50 אלא לשם ציצית:

51 ה וכן המוצא חוטי ציצית בשוק אם הם שזורין ומופסקין
52 לד' חוטין ארוכין כשרים שבודאי לשם ציצית נעשו:

53 ו אין מוכרין טלית מצוייצת לנכרי אפילו הוא תגר שלא
54 יתלבש בה הנכרי וידמה לישראל הרואה אותו שהוא
55 ישראל שהרי הוא לבוש בציצית ויתלוה עמו בדרך ויהרגנו
56 הנכרי שהנכרי חשוד על שפרכת דמים וכן אין ממשכנין
57 ואין מפקדין טלית מצוייצת אצל נכרי אלא א"כ הוא לפי
58 שעה בענין שאין לחוש שמא יתלוה עמו ישראל בדרך:

סימן כ דיני לקיחת ומכירת טלית:

*

59 א ציצית תשמישי מצוה הן כלומר שאין בעצמן שום
60 קדושה רק שמשתמשין בהן לשם מצוה לפיכך אחר
61 שנפסקו מן הטלית יכול לזורקן אפילו לאשפה אבל כל זמן
62 שהן קבועין בטלית אסור להשתמש בהן שום תשמיש של
63 חול כגון לקשור בהם שום דבר וכיוצא בזה משום ביזוי
64 מצוה ויש אומרים דאף לאחר שנפסקו אין לנהוג בהם מנהג
65 בזיון לזרקן באשפה או לכל מקום מגונה (אבל יכול לזרקן
66 שלא במקום מגונה) וא"צ לגנוזן לפי שאין בהם קדושה
67 ואע"פ שהלכה כסברא הראשונה מכל מקום המחמיר
68 ומדקדק במצות תבא עליו ברכה ויש בעלי הנפש שמחמירין
69 לגנוזן או להניחן תוך ספר אחד לסימן הואיל ונעשה בהם
70 מצוה אחת יעשו בהן מצוה אחרת:

71 ב טליתות של מצוה שבלו אדם בודל את עצמו מהן ואינו
72 מותר לקנח את עצמו בהן ולא להשתמש בהן שום
73 תשמיש מגונה אלא זורקן והן כלין מאליהן:

74 ג מותר ליכנס בטלית מצוייצת לבית הכסא לפי שאין זה
75 בזוי למצוה כל כך במה דברים אמורים בבגד שעשוי
76 למלבוש ואינו מיוחד להתפלל בו אבל בטליתות של מצוה
77 שלנו שאינן מיוחדים רק להתפלל בהן אין נכון שיכנס בהם
78 לבית הכסא. וכן ההולך לפנות ביום הכיפורים צריך לפשוט
79 את הקיטל כיון שאינו מיוחד רק להתפלל:

80 ד אבל מותר לישן אפילו בטליתות של מצוה לפי שאין
81 זה גנאי כל כך. וכן מותר ליתנם לכובס אפילו הוא
82 נכרי:

83 ה יש לזוהר שלא יהיו ציציותיו נגררים על גבי קרקע
84 משום ביזוי מצוה:

סימן כא כדת מה לעשות בציצית שנפסקו בטליתות ישנים:

*

1 בציציותיו ויברך עליהן משום דהממשמש הוא כאלו לובשן
2 עכשיו ואם לא ימשמש בהן אין שייך לברך עכשיו על מה
3 שלבש כבר קודם שעלה עמוד השחר:

4 ח אם מתעטף בציצית אחר שהתפלל תפלת ערבית לא
5 יברך עליהן שהרי כבר עשה לאותה שעה לילה בתפלתו
6 אבל אם עדיין לא התפלל יכול לברך עליהן עד צאת
7 הכוכבים:

סימן יח זמן ציצית:

*

8 א אין חייב להטיל ציצית אלא בטלית שרוצה ללבשה
9 שנאמר אשר תכסה בה אבל אם אינו רוצה ללבשה אינו
10 חייב להטיל בה ציצית ולפיכך העושה ציצית בטלית שרוצה
11 ללבשו לא יברך כלום בשעת עשייה לפי שאין גמר המצוה
12 בשעת עשייה אלא בלבשת הטלית:

13 ב עשה טלית לצורך תכריכים אע"פ שלובשה לפעמים
14 בחייו א"צ להטיל בה ציצית כיון שעיקרה אינה עשויה
15 אלא להתכסות בה בשעה שפטור מן הציצית הוי ליה
16 ככסות המיוחדת ללילה שפטור מלהטיל בה ציצית אפילו
17 אם לובשה ביום ולדברי האומרים שכסות לילה חייב להטיל
18 בה ציצית אם לובשה ביום הוא הדין כאן חייב להטיל בה
19 ציצית אם מתלבש בה בחייו ומאחר שלא נתברר לנו הלכה
20 דבריה מי לכן יטיל בה ציצית אבל לא יברך עליה:

21 ג מוכרי כסות מותרים ללבוש טלית שאינה מצוייצת כיון
22 שאין כוונתם להנאת לבישה אלא כדי להראות ללוקחים
23 מדת הטלית אבל אסור ללבוש טלית שאינה מצוייצת כדי
24 להעביר את המכס שאין נוטלין מכס מן המלבושים שהרי
25 נהנה הוא בזאת הליבישה ומתכוין הוא לכך שעל ידי זה אין
26 נוטלין ממנו מכס:

סימן יט זמן ברכת ציצית:

*

27 א הלוקח טלית מצוייצת מישראל הרי זה בחזקת כשרות
28 לפי שכל ישראל בקיאים בהכשר תיקון עשיית הציצית:

29 ב הלוקח טלית מצוייצת מתגר נכרי אפילו אינו תגר
30 למכור טליתות אלא הוא תגר לשאר סחורות ואומר
31 שלקח טלית זו מישראל עם ציציותיה נאמן דחזקה על
32 התגר שאינו משקר שאם ימצא בדאי בדבר אחד לא
33 יאמינוהו בדברים אחרים ואין סומכין על חזקה זו אלא
34 כשמוכר טלית מצוייצת כהלכתה דיש עוד צד להקל משום
35 דאין דרך הנכרי לידע האיך עושין החוליות והקשרים
36 ומסתמא לקחה עם ציציותיה מישראל אבל אין לוקחין
37 ציצית שאינן תלוין בטלית מנכרי אפילו הוא תגר שמא
38 הוא עצמו טוואן או שזן:

39 ג השולח ציצית לחבירו ביד נכרי צריך שיחתמנו חותם
40 בתוך חותם ועל דרך שנתבאר ב"ד סי' קי"ח לפי שיש
41 לחוש שמא יחליף הנכרי בחוטין אחרים שלא נטוו לשם
42 ציצית במה דברים אמורים כשהוא בענין שיהנה הנכרי

מצוייצת כמו שהיה המנהג בימי חכמי הגמרא שהיה בכל
 בגדיהם ד' כנפות שאי אפשר שיסיר כל בגדיו כשילך לבית
 הקברות אבל בטליתות שאין מכוונים בהם למלבוש אלא
 כדי לקיים מצות ציצית בלבד כגון אנו שאין אנו מכוונים
 בבגדים שיש להם ד' כנפות אלא לשם מצוה בלבד אסור
 ליכנס בהם לבית הקברות אפילו אין הציציות נגורים על
 גבי הקברים משום לועג לרש במה דברים אמורים
 כשהציציות מגולים ונראים אז יש בהן משום לועג לרש
 אבל אם הם מכוסים ואין נראים כלל אין כאן לועג לרש:
 ג יש נוהגין לקשור ב' ציציות שבשני כנפות זה עם זה
 כשנכנסין לבית הקברות כדי שתתבטל מצות ציצית
 שעליהם אבל לא הועילו כלום בתקנתם דאע"פ שקושרים
 זה עם זה לא נתבטל מצות ציצית על ידי זה שהרי סופם
 לחזור ולהתיר אותם:
 ד הנכנס תוך ד' אמות של מת או תוך ד' אמות של קבר
 או תוך ד' אמות של בית הקברות דינו כנכנס לתוך בית
 הקברות:
 ה במקום שנוהגין להסיר הציציות מטלית של מת בבית
 שהוא מת שם קודם שמוציאין אותו אסורים הכתפים
 שנושאים אותו להתלבש בציצית משום לועג לרש אלא א"כ
 ציציותיהם מכוסים:
 סימן כג דיני ציצית בבית הקברות:

א קנה טלית שהיא ראויה ללבוש כמו שהיא בשעת
 הקנייה מברך שהחיינו בעת הקנייה כמו שכתוב בסי'
 רכ"ג ובשעת עשיית הציצית לא יברך כלום אבל אם קנה
 בגד ועשה ממנו מלבושים אינו מברך שהחיינו בשעת
 הקנייה שהרי עדיין אין לו שמחה מהן כיון שלא נעשו
 עדיין מלבושים אלא לאחר שעשה מהן מלבושים ומטיל
 בהן ציצית יברך שהחיינו בעת הטלת הציצית בכדי שתעלה
 הברכה גם על הטלת הציצית ואם לא בירך בשעת הטלת
 הציצית או שאין בבגד ד' כנפות שאינו מטיל בו ציצית כלל
 יברך שהחיינו בעת לבישה הראשונה קודם שיברך להתעטף
 בציצית ובבגד שאין בו ד' כנפות שאינו מטיל בו ציצית
 כלל אם לא בירך בשעת קניית הבגד יברך שהחיינו בעת
 לבישה ראשונה:
 סימן כב ובו סעיף אחד:

א מותר ליכנס לבית הקברות והוא לבוש ציצית והוא שלא
 יהיו ציציותיו נגורים על הקברים כדי שלא יהיה כלועג
 לרש כלומר שהמתים הם רשים ופטורים מן המצות ואין
 יכולים לקיים אותן ואנו מקיימין אותן:
 ב במה דברים אמורים שמותר ליכנס בציצית לבית
 הקברות בציצית שמטיל במלבוש שלו בשם לצורך עצמו
 ולא כדי לקיים מצות ציצית כגון שיש לו עוד טלית אחרת

ל'קוטי תורה' פרשת ויקרא - הפרשה החסידית

ולא תשבות מלח:

ששורפם נעשה המלח; ומים הוא בחינת חסד־שבחכמה,
 והמלח זהו בחינת גבורות, ולכן היא חריף.⁶
 והנה מבואר ב"עץ חיים"⁷, שמגבורות־דאבא נעשו
 חסדים־דאימא. פירושו: דהגם דלגבי אבא נחשב לבחינת
 גבורות, עם כל זה, כשנמשכים לאימא, נחשבים בחינת
 חסדים לגבה. ונדע, שכל הטעמים נמשכים מחכמה,⁸
 כי טעמים הם בשם ע"ב, שהוא חכמה, ולכן המלח,
 ששרשו מבחינת אבא, הוא הנותן טעם בדבר הנמלח
 ומכל מקום הוא עצמו אין בו טעם, מפני שהוא מבחינת
 גבורות־דאבא, לכן, לפי שהוא מבחינת גבורות אין בו
 טעם, אבל הרי מבחינת גבורות־דאבא נעשים חסדים־
 דאימא, וזהו שמטעים הבשר.⁶

"ולא תשבות מלח וגו'" (פרשתנו ב, יג):
 הנה מלח הוא נותן טעם בדברים הנמלחים בו - כמו
 הבשר; וכמו שכתוב בגמרא פרק קמא דברכות, דף ה',
 סוף עמוד א'. ובמנחות, דף כ"א, סוף עמוד א'; וכמו שכתוב (איוב
 ה, ו): "היאכל תפל מבלי מלח"? - שבלי מלח הוא בשר
 תפל, שאין בו טעם, וכשמולחים אותו במלח אין נעשה
 בהבשר טעם, שהמלח ממתקת את הבשר.
 והרי המלח עצמו אין בו טעם ואף על פי כן הוא
 פועל הטעם בהבשר.
 והענין: ששרש המלח הוא בחינת גבורות־דאבא.
 שהמלח הוא מתולדות המים, שעל ידי חום השמש

6. (וענין הבשר - עיין במה שנתבאר על פסוק (בהעלותך ח, ב) "בהעלותך את הנרות" (לקמן בהעלותך לא, א) - "חייך, שלך גדול משלהם". וסוף דבור המתחיל "והיה מדי חודש" (לקמן ברכה צד, ד), גבי "יבא כל בשר להשתחות". ויוכן משם, דהבשר שרשו מבחינת בינה, וכמאמר רז"ל (נדה לא, א): "אודם - מן האם, שממנו בשר כו", ולכן הבשר נמתק על ידי המלח - שחסדים־דאימא נתהוו מגבורות־דאבא כנ"ל).

1. (נאמר קיץ תקס"ד).
 2. (ועיין באדרתא זוטא דף רצ"ה, עמוד ב').
 3. (ועיין ב"מאורי אור" אות מ"ם, סעיף ע"א (ושם: "מלח גימטריא ג' הידות, גבורות המתמקחות").
 4. (ראה שער הקבלים פרק י').
 5. (ראה עץ חיים שער אבי"ע ריש פרק א)

27 דעתיק'יומין, שנקרא 'בוצינא דקרדוניתא'. וענין קו
 28 המדה – שהוא המודד לכל המשכות האורות וכלים
 29 איך וכמה יומשר.
 30 (וזהו ענין מה שכתוב (תרום כו, ב): "אורף היריעה האחת
 31 שמונה ועשרים באמה", שנמדד באמה – היא בחינת קו
 32 המדה". ועל דרך משל האמה שמודרין בו, שאף שנותן מדה
 33 לכל הדברים, מפל מקום הוא עצמו אינו מלובש בם כו).
 34 ולכן צריכין להניח מלח על השלחן – להגין מן
 35 היסורין¹³, כי מפני שהוא שרש כל הגבורות, על פן הוא
 36 ממתיק הדינים – שאין הגבורות נמתקין אלא בשרשן¹⁴. :
 37 והנה כמו כן יש בחינה זו גם כן בתורה:
 38 שבחינת חכמת הקבלה היא גם כן בבחינת המלח.
 39 שהיא בעצמה נסתרה ונעלמה, שאינה מושגת בבחינת
 40 טעם מממש כמו שיש לנו השגה וטעם בהנגלות לנו. ואף
 41 על פי כן המלח הוא הנותן טעם בכל המאכלים, גם
 42 בלחם, גם בבשר – שכל הנהגות העולמות הוא על פי
 43 פנימיות התורה; וכל התורה נאמרה על פי הקבלה.
 44 וכן גם באדם העוסק בתורה הוא כן, שהמלח הוא
 45 נותן טעם בלחם ובשר כו. וכמו שכתוב (תהלים קד, כד):
 46 "בולם בחכמה עשית". ועל פן גם בקרבנות נאמר "ולא
 47 תשבית מלח כו", פי "בחכמה אתברירו", והקרבנות המה
 48 ענין בירור נפש הבהמית כו.
 49 ונקרא המלח "ברית אלקיך": ברית הוא בחינת
 50 התקשרות הבורא עם הנבראים, שההתקשרות הוא על
 51 ידי בחינה זו ד"בחכמה אתברירו" כו¹⁵. :

1 ועוד, שזהו בענין "בחכמה אתברירו"⁷, שחכמה הוא
 2 המברר כל הבורים להפריד הטוב מן הרע.
 3 והנה על דרך משל: האדם המברר אוכל מתוך
 4 פסולת או הפסולת מן האוכל, הרי אין מהותו נמצא
 5 בהמתברר, כי אם רק שעל ידו נעשה הבירור.
 6 וכן על דרך משל – הבירור של הגבינה, מה שנברר
 7 האוכל מתוך הפסולת, דהיינו מן הקום⁸ ומי חלב,
 8 ונעשה גבינה, והיינו על ידי עור הקיבה שנותנים בה
 9 כידוע; והנה עצמיות הטעם של עור הקיבה אינו נמצא
 10 ונרש לא בהגבינה ולא בהקום, (כי אם)⁹ אף על פי כן
 11 הוא פועל הבירור, שמתברר האוכל מהפסולת וישתנה
 12 למעלותא.
 13 וכך הוא ענין "בחכמה אתברירו" – שמברר הבירורים
 14 שיהיה נפרד הטוב מן הרע, מה שמקודם היה הטוב
 15 מעורב ברע – לכן לא היה בו טעם, על דרך משל, ועל
 16 ידי החכמה נעשה הבירור, ויופרדו הסיגים והפסולת, אז
 17 נתגלה הטוב כו.
 18 וזהו גם כן ענין המלח, שהמלח מפליט הדם מן
 19 הבשר, שמברר הפסולת מן האוכל, לפי ששרשו
 20 מגבורות דאבא, ד"בחכמה אתברירו". ולכן, אף
 21 שבעצמו אין בו טעם, עם כל זה הוא פועל טעם בהבשר
 22 – על דרך הבירור וטעם הגבינה על ידי המחבץ כו¹⁰.
 23 ושרש של בחינת מלח הוא בחינת בוצינא
 24 דקרדוניתא¹¹, שהוא בחינת "קו המדה" (ירמיה לא, לח). כי
 25 מלח בגימטריא מזלא, ו"אבא יונק ממזלא"¹², ושרש
 26 מזלא נמשך ממוחא סתימאה, שבו מלובש גבורה

13. (ברכות דף מ, א ובתוספות דבור המתחיל "הבא". שלחן ערוך אדמורי הנקן סימן קסו סעיף ח וכן נסמך).

14. (אין הגבורות נמתקין אלא בשרשן: ראה פרי עץ חיים שער כו (שער השופר) פרק א. "מראי מקומות הגדות והערות קצרות" לתניא פרק לא).

15. (וענין בזהר חלק א', ויחי, דף רמ"א, עמוד ב').

ועיין בספר "עמק המלך" שער י"ד, פרק י"ד, דף פ"ד, עמוד ד', שפירש על דרך זה בשם ר' יהודה חסיד בספר "האורה" – מאמר רז"ל פרק ה' דבבא בתרא, דף ע"ד, עמוד ב' בענין ומלחה לצדיקים לעתיד לבוא – שהוא ענין "ברית מלח עולם" גנוזה לעתיד לבוא כו; והאכילה והסעודה היא ההשגה שישגו כו^{*}). * סיים החפצי עיגול נתקן על פי הערת כבוד קדושת אדמורי.

7. (ראה זהר חלק ב (היכלות) רנד סוף עמוד ב. עץ חיים שער ח (שער דרושי נקדוה) פרק ו. שער יח (שער רפ"ח ניצוצין) פרק ה. שער לט (שער מין ומיד) דרוש א. תניא אגרת הקדש סימן כ דף קמד, ב).

8. (בפירוש הרמב"ם למשנה נדרים ו, ה: "קום נקרא המים היוצאים מן הגבינה" ובהלכות נדרים פרק ט הלכה ה: "והוא המים המובדלין מן החלב").

9. (כי אם) – נמצא בכמה כתבי יד ובדפוס ראשון, ובדפוס וילנא דוקף בסוגריים, ולכאורה הוא מיותר.

10. (וענין מה שנתבאר עוד מענין מלח – בביאור על פסוק "והיה לכם לציצית", בפירוש "ברית מלח עולם היא כו" (ראה לקמן שלח מו, ג). עין שם).

11. (ראה זהר חלק א טו, א. יח, ב).

12. (ראה זהר חלק ג אדרא וזטא האינו רפט, ב. עץ חיים שער הכללים פרק ה. שער אריך אנפין סוף פרק ט. ועוד).

קיצור על פסוק ולא תשבת¹⁶

בַּעֲצֻמָּה אֵינָהּ מוֹשֵׁג כֹּל כִּי בְּטוֹב טַעַם כְּמוֹ הַנְּגִלוֹת
שְׁבִתוֹרָה, וְאָף עַל פִּי כֵן הוּא הַנּוֹתֵן טַעַם בְּלֶחֶם וּבִשְׂרָ,
שֶׁהֵם הַנְּגִלוֹת שְׁבִתוֹרָה. וְזֶהוּ "וְלֹא תִשְׁבֹּת מִלַּח". (וְעֵינִין
ב"מאורי אור" אות מ' סעיף ע"א):

קיצור על פסוק "ולא תשבת מלח"
המלח עצמו אין בו טעם, ואף על פי כן הוא פועל
טעם בהבשר, והיינו כי הוא מגבורות דאבא, ו"בהכמה
אתברירו", ושרשו מ"בוצינא דקרדונתא". וכמו כן יש
בחינה זו גם בתורה, שבחינת חכמת הקבלה היא

ביאור ולא תשבת¹⁷

אֵלֶּא הָעֵינִין: כִּי הַנְּשִׂמָה עֲצֻמָּה הִיא לְמַעַלָּה מֵהַשְּׂכָל,
וְהַשְּׂכָל הוּא פֶחַ הַמִּתְפַּשֵּׁט מִמְנָה, וְכִדִּי שִׁיחָה נִמְשָׁךְ הַמְּשַׁכֵּה
וְהַתְּפִשּׁוֹת זֶה אֵל הַגִּילוי, הוּא כְּשֵׁיש כְּלִי לְהַכִּיל, דְּהֵינּוּ כְּלִי
הַמוֹחַ, שְׁהוּא כְּלִי לְאוֹר הַשְּׂכָל, אֲזִי הַכְּלִי הוּא מִמְּשִׁיךְ לְתוֹכוֹ
גִּילוי אֹר וְכַח הַשְּׂכָל; וּבְקִטְוִן, מִצַּד קִטְנוֹת מוֹחוֹ, הַשְּׂכָל מֵאִיר
בְּקִטְנוֹת מֵאִיר כִּי, אֲבָל הַנְּשִׂמָה עֲצֻמָּה מְלוּבֶשֶׁת בּוֹ גַם מִקְטָנוֹתוֹ
וְתַחֲלַת הַתְּהוּוֹתוֹ).

וְהִנֵּה מֵהוֹת וְעֲצֻמוֹת הַנְּפֶשׁ הִיא "חֶלֶק אֱלוֹהִים", שְׂאִינוֹ
בְּגֵדֵר עֶשֶׂר בְּחִינּוֹת שֵׁישׁ לְהֵן גֵּדֵר מִיּוֹחַד, אֵלֶּא אֹר פְּשׁוּט
כִּי, וְכֵן כָּתַב הַגָּאוֹן מֵהַר"ל מִפְּרָאג זָכַר צִדִּיק לְבִרְכָּה
בְּהַקְדַּמְתּוֹ לְסִפְר "גְּבוּרוֹת ה'" דף ג', עמוד ג' וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:
וְאֹלֵי יֵאמְרוּ: אִם אֵינִן עֲצֻמוֹתוֹ שְׂכָל וְגִשְׁם - חֶסֶד
וְשְׁלוֹם לֹמֵר עֲלֵיו - אִם בֵּן מֵהוּ יִתְבָּרֵךְ?

נִשְׁיָב לָהֶם: וְכִי הַנְּשִׂמָה שְׁבוּגוֹת הָאָדָם יוֹכֵל לְעַמּוֹד עַל
אֲמִתּוֹתָהּ? כֹּל שְׂכָן וְכֹל שְׂכָן בּוֹרָא הַכֹּל, שְׂאִין לְשִׂאוֹל
עֲלֵיו קוֹשִׁיא זָאת, "כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי" (תְּשָׂא לֵג, כ).
עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ.

הַרִי בִּיאֵר שֶׁהַנְּשִׂמָה עֲצֻמָּה הִיא לְמַעַלָּה מִמְּהוֹת
שְׂכָל.

וְהִנֵּה כְּמוֹ כֵן יוֹכֵן מִזֶּה הַנְּמִשָּׁל לְמַעַלָּה (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב
הַגָּאוֹן הַר"ל) בְּעֵנִין עֶשֶׂר סְפִירוֹת עֲלִיוֹנוֹת לְגַבֵּי הַמַּאֲצִיל
אֵינִן-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא; אוֹ שְׂכָמוֹ שְׁהוּא לְמַעַלָּה כִּי הוּא
לְמִטָּה בְּנֶפֶשׁ (כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית א. כו) "נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ
כִּי", דְּקֵאֵי עַל הַנְּשִׂמָה²³):

שְׂאֵפִילוֹ בְּחִינַת חֲכָמָה-עֵילָא דְאֲצִילוֹת הִיא רַק
בְּחִינַת כְּלִי לְבָד לְאוֹר אֵינִן-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, אֲבָל אֵינָהּ
עֲצֻמִּיתוֹ שֶׁל הַמַּאֲצִיל בְּרוּךְ-הוּא, כִּי הוּא פְּשׁוּט בְּתַכְלִית

ביאור הדברים הנ"ל על פסוק "ולא תשבת מלח"
וגו'

הנה ב"ספר של בינונים" פרק ג' נתבאר בענין הנפש,
שהיא "כלולה מעשר בחינות כנגד עשר ספירות
עליונות כו", וכן פרק י"ב נתבאר "מהות ועצמות נפש
האלהית שהן עשר בחינותיה כו".

אך באמת חסר שם, ולא נתבאר איך שגם החכמה,
שהיא ראשית שבפעשר בחינות הנ"ל, הוא רק בחינת כלי
בלבד לעצמיות ומהות הנפש. כמו שהמוח הגשמי הוא
רק כלי לבח השכל והחכמה המתפשט מהנפש, כך על
דרך זה כח השכל שבנפש הוא רק כלי למהות ועצמיות
הנפש¹⁸, אבל לא שהשכל הוא ממהות ועצמיות הנפש.

שְׁהַרִי הַשְּׂכָל אֵינּוּ שׁוֹהַ בְּאָדָם בְּכָל עַתָּה, שְׁפַעֲמִים
צְלוּל דַּעְתּוֹ וּפְעֻמִּים לֹא בֵן, עַד שְׁפַעֲמִים יִדְבַר שְׁטוּתִים;
וְאִם כֵּן יֵשׁ בְּהַשְּׂכָל שִׁינוּיִים רַבִּים, וְלָכֵן אֵי אֶפְשָׁר לֹמֵר
שֶׁהַשְּׂכָל הוּא עֲצֻמִּית הַנְּפֶשׁ מִמֶּנּוּ, וְשֶׁעֲצֻמִּית הַנְּפֶשׁ
הוּא רַק עֶשֶׂר בְּחִינּוֹת שֶׁהֵן שְׂכָל וּמְדוּת, אוֹ אֶפִּילוֹ לֹמֵר
שֶׁהִיא מְצִיאוֹת אַחַת וְהוּא שְׂכָל אֵלֶּא שֶׁהַשְּׂכָל הוּא רַק
כְּלִי לְבַד. וְאֶפִּילוֹ בְּחִינַת רְצוֹן שֵׁישׁ בְּנֶפֶשׁ לְמַעַלָּה
מֵהַשְּׂכָל, כְּמוֹ עֵנִין "שְׁתוֹק כִּי"¹⁹, גַם בֵּן נִקְרָא
"קִרְקַפְתָּא"²⁰ אוֹ "גְּלַגְלַתָּא דְחַפְיָא עַל מוֹחָא"²¹, שְׁהוּא גַם
בֵּן בְּחִינַת כְּלִי.

(ולכן אנו רואים שהשכל הולך ומתגדל - שהתינוק שכלו
קטן ביותר, וכשמתגדל מעט מעט כך יתוסף הגדלת שכלו
ומדויותו; וזקני תלמידי חכמים - כל מה שמזקינין דעתן
מתישבת כו"²²; וְהַרִי הַנְּשִׂמָה הִיָּה בּוֹ גַם מִקְטָנוֹתוֹ, וְאִם
כֵּן, לְמָה הִיָּה אֲזוֹ שְׂכָלוֹ קָטָן?

21. (גלגלת המחפה על המוח. ראה זהר נשא ארךא רבא קלו, א. עץ חיים שער
יג (שער אריך אנפין) פרק ג ואילך. וראה לקמן שלח מה, א. מט, ג).
22. (סוף קנים).
23. ועיין בשל"ה דף ט' ונדף י'.

16. (נדפס בהוספות ללקוטי תורה).
17. (נאמר סוף אלול תקע"א).
18. (ועיין מיה שנתבאר בדבור המתחיל "פתח אליהו" (תורה אור יג, א).
19. (מנחות כט, ב).
20. (תקוני זהר בהקדמה "פתח אליהו" יו, א: "בְּתַר . . ואיהו קרקפתא").

35 שהחכמה היא בחינת כלי, מפל מקום שורה בה על כל פנים
36 איך־סוף ברוך־הוא עצמו שלמעלה מהחכמה, וכמו שכתוב
37 ב"ספר של בינונים", פרק ל"ה בהגהה.

38 ולכן, גם בהנשמה הנמשכת מכלי חכמה־עילאה מלובש
39 גם בן הארה מבחינת האור המלובש בכלי החכמה־עילאה,
40 ד"איהו וחייהו חד". וכמו שכתב ב"אגרת הקדש"²⁴ משל גשמי
41 לזה: "כמו בהתפסה נמשך בה גם ממדות הנפש ועצמותה
42 המלובשת במוחין, ולכן מולידה ברומה לה ממש". עד
43 כאן לשונו.

44 וזהו שנוכר לעיל, שעצמיות ומדות הנשמה הוא למעלה
45 מהשכל כו', והשכל אינו רק בחינת כלי לבד להנשמה עצמה,
46 אכן באמת, בחינת יחידה היא נמשכה מלמעלה ממש
47 מהחכמה⁽²⁵⁾.

48 **ב. והנה**, לפיכך בחינת ומדרגת מסירת־נפש, שהוא ענין
49 הביטול במציאות ממש לאיך־סוף ברוך־הוא, נמשך
50 דוקא מצד עצמיות הנפש, שלמעלה מהשכל, שבטלה
51 לעצמיות איך־סוף ברוך־הוא, שלמעלה מעלה גם בן
52 מהחכמה – כביטול הנר באבוקה. אבל לא די בבחינת
53 השכל שבנפש לבד, מאחר שאינו רק כלי, וגם מקור
54 החכמה הוא כלי בלבד לאלקות. וזהו "בכל נפשך"
55 (ואתחנן ג ה) ממש, ולא בחינת לבושים לבד – מחשבה
56 ודבור ומעשה.

57 (ובזה מתורץ – למה לא נמצא בתורה טעם על מסירת־
58 נפש, רק על אהבה, כמו שכתוב (נצבים ל, כא) "לאהבה את ה'
59 אלהיך כו' כי הוא חיך"? אלא, שהוא מפני שהמסירת־נפש
60 נמשך מצד הבחינה שלמעלה מהשכל, אם כן, איך שייך לומר
61 על זה טעם ושכל?)

62 ועל פי זה יובן גם בן ענין "ותלמוד תורה כנגד
63 כולם"³⁰; וגם מה שכתוב (ואתחנן ג ה) "ודברת בם" מיד
64 לאחר (שם, ה) "בכל מאדך", ד"מאדך" היינו אהבה־רבה
65 בלי גבול, ליכלל וליבטל באיך־סוף ברוך־הוא – ואיך
66 תתיישב צמאון אהבה רבה זו על ידי "ודברת בם כו'?"
67 גם בפירוש "בכל נפשך" – שהוא מסירת־נפש ממש,
68 וידוע דיש גם בן עוד פירוש ד"בכל נפשך" – היינו ג'

1 הפשיטות, מה שאין בן בחינת חכמה הוא איזה מדות
2 וגדר מיוחד. ו"אנת חכים"²⁴ זהו השפלה וענוה,
3 שמשפיל את עצמו בכיכול להיות מתלבש בחכמה, ואיך
4 "איהו וחייהו וגרמוהי חד"²⁵, ולא כמו התלבשות הנפש
5 בשכל. ומפל מקום הוא רק כלי כו'.

6 וכמו שכתוב ב"ספר של בינונים" (פרק ב):
7 דמה שכתב הרמב"ם²⁶ "הוא המדע והוא היודע כו'",
8 והודו לו חכמי הקבלה – זהו דוקא בהתלבשות אור
9 איך־סוף ברוך־הוא על ידי צמצומים רבים בכלים
10 דחב"ד־דאצילות, אך לא למעלה מהאצילות כו'.

11 כי הנה בהקדמה לספר "גבורות ה'", שם השיג לגמרי
12 על מה שכתב הרמב"ם ש'הוא המדע כו', וזה לשונו:
13 אבל הוא יתברך, שקראו רז"ל בשם "הקדוש ברוך־
14 הוא" ולא נקרא "השכל ברוך־הוא", כי אמיתת עצמותו
15 לא נודע, רק שהוא נבדל מפל גשם וגוף ומפל
16 הנמצאים, ועל זה נאמר "הקדוש ברוך־הוא", שענין
17 "קדוש" נאמר על מי שהוא נבדל, כי הוא יתברך פשוט
18 בתכלית הפשיטות כו'.

19 יעוין שם שהאריך להשיג לגמרי על דעת הרמב"ם
20 הנ"ל.

21 אמנם לפי קבלת האריז"ל עולה שדברי שניהם אמת,
22 דבאיך־סוף ברוך־הוא עצמו לא שייך כלל לתאר בחינת
23 חכמה. כי החכמה נחשבת אצלו כמו עשייה ממש,
24 וכדברי הגאון מהר"ל שלכן נקרא "הקדוש ברוך־הוא"
25 כנ"ל; ומפל מקום, בהתלבשות אור איך־סוף על ידי
26 צמצומים רבים בכלים דחב"ד־דאצילות, כיון ד"איהו
27 וחייהו וגרמוהי חד בהוין" – זהו מה שכתב הרמב"ם
28 ש"הוא המדע והוא היודע כו'", וכמאמר ה"תיקונים"²⁷:
29 "אנת חכים ולא בחכמה ידיעא כו'". ואם בן מפל זה מובן
30 מה שכתוב "שהחכמה הוא רק כלי לאור איך־סוף
31 ברוך־הוא".

32 **(והנה**, הגם שבתניא (שם) נתבאר שהנשמה נמשכה מבחינת
33 חכמה, ש"הוא המדע כו'", "כמו שהבן נמשך ממוח האב",
34 והחכמה היא בחינת כלי כנ"ל. אך יש לומר, כי אף על פי

24. (תקוני זחר בהקדמה יז, ב).

25. (שם ב).

26. (רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ב הלכה יז).

27. (תקוני זחר בהקדמה, "פתח אליהו" יז, א).

28. (קונטרס אחרון סוף ד דבור המתחיל "להבין מה שכתוב בפרי עץ חיים"
דף קנז, א).

29. ועיין בזוהר חלק ג', נשא, דף קמ"א עמוד ב', על פסוק (בראשית
ב, ז) "ויפח באפי נשמת חיים".

ועיין ב"שערי קדושה" להרר"ו חלק ג', שער ב', שהיחידה
שרשה מא"ק, והוא למעלה מעלה מהחכמה.

ועיין מה שנתבאר על פסוק "אלה מסעי", בענין "מוצאיהם למסעיהם"
(לקמן מסעי צה, א).

ועיין מה שנתבאר במקום אחר (לקמן תצא לח, ג), על פסוק (תצא
כג, ז) "ולא אבה הויה אלקיך לשמוע אל בלעם", בענין
האהבה מסותרת, שהוא מבחינת "קיצו של יו"ד" – שלמעלה
מהחכמה כו'.

30. (פאה א, א).

הנשמה בעצמיות אור אין-סוף ברוך-הוא. וכל זה נעשה
 דוקא על ידי התקשרות השכל בחכמת התורה, וזהו
 שאיתא³⁴ ד"אורייתא היא היכלא-עילא דקודשא
 בריך-הוא".

ואף על פי שהאדם אינו מרגיש כלל התבללות זו
 בשעת עסקו בתורה, ועיקר עסקו וטרדתו הוא בהחכמה
 להשיגה, ולא עוד אלא שאפשר שיתערב מקצת ישות
 באמצע אם השביל בטוב כו', מכל מקום, מאחר שעיקר
 פונתו - לשמה, ו"בתורת ה' - דוקא - חפצו" (תהלים א,
 ב, לכן עצמיות נשמתו נכללת באין-סוף ברוך-הוא,
 ו"אף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי"³⁵).

ובזה יובן אף שני הפירושים ד"בכל נפשך" מישך
 שייכי אהרדי³⁶, וגם דשייך "ודברת בם" תיכף ל"ובכל
 מאדך". כי המסירת-נפש - ליבטל ולהכלל באין-סוף
 ברוך-הוא, ובעסקו בתורה גם כן מתבללת נשמתו
 באין-סוף ברוך-הוא כו', לכן ענין "ודברת בם" הוא
 המרה צמאון האהבה רבה ד"בכל מאדך" ליבטל
 וליכלל באין-סוף ברוך-הוא³⁷.

ג. וזהו הטעם לעוצם השקידה בתלמוד-תורה של
 חכמי המשנה והגמרא. אשר זה היה עבודתם כל הימים
 - "לא פסק פומיה מגירסא", ומהדר תלמודיה מתלתין
 יומין לתלתין יומין³⁸; וגם רבי שמעון בר יוחאי - כנוזר
 בשבת פרק "במה מדליקין" (ג, ב); וגם בזוהר³⁹ נזכר
 "מארי מתניתא", ו"מארי קבלה" מועטים היו⁴⁰. ומהו
 הלימוד? סדר זרעים - בצמח הארץ, וסדר טהרות -
 אבות הטומאה כו', שהם הכל מדברים בענינים גשמיים.
 אלא לפי שבהם נתלבשה חכמתו יתברך על ידי
 התלבשות בחכמה דבריאה כו' בנ"ל, ובתוכה שורה אור
 אין-סוף ברוך-הוא, וזהו עיקר התכלית - להמשיך גילוי
 אור אין-סוף ברוך-הוא שלמעלה מהאצילות. וגם
 המלאכים בקשו התורה⁴¹ בשביל זה, ולא ניתנה להם
 אלא לישראל דוקא - להמשיך גילוי אור ה' סובב כל
 עלמין בעולם הזה דוקא. ולכן נתלבשה התורה בענינים

לבושי הנפש, מחשבה ודיבור ומעשה, לקשרם
 במחשבה ודיבור ומעשה של הקדוש ברוך-הוא על ידי
 עסק התורה ומצות - ואם כן, אף ב' פירושים אלו
 שפתיבות "בכל נפשך" שייכים זה לזה?
 והענין:

כי התורה היא חכמתו יתברך שבאצילות, שבה
 מלובש אור אין-סוף ברוך-הוא ממש (ולכן נקרא התורה
 "משל הקדמוני" (שמואל א' כד, יג), שהיא בחינת חכמה-עילאה,
 שהוא כלי לאור אין-סוף ברוך-הוא, שהוא "קדמונו של
 עולם"³¹). וחכמה-דאצילות נתלבשה בחכמה דבי"ע, כדי
 להתלבש בהלכות הערוכות לפנינו, שהם מדברים
 בענינים גשמיים דעשייה - פיא, תרומות ומעשרות כו';
 יציאות השבת כו'. וכשהאדם לומד התורה ומבין ומשיג
 איוו הלכה לאשורה, הרי חכמתו מתקשרת בחכמתו
 יתברך שבהלכה זו והיו לאחדים מכל צד ופנה³².

והנה מבואר למעלה, שעם היות הנשמה עצמה היא
 למעלה מהשכל, מכל מקום, על כל פנים, השכל הוא
 כלי לעצמות הנשמה. וכן למעלה, אף על פי שאור
 אין-סוף ברוך-הוא הוא למעלה מגדר ובחינת חכמה,
 אפילו מבחינת חכמה-עילאה דאצילות, מכל מקום
 מלובש הוא בחכמה-עילאה, שהחכמה היא דוקא כלי
 לאור אין-סוף ברוך-הוא³³.

ובין שכן, הרי על ידי התקשרות ויחוד חכמה ושכל
 של הנשמה בחכמה שבתורה, שהיא חכמתו יתברך, על
 ידי זה ממילא נעשה גם כן התבללות ויחוד עצמיות
 הנשמה שלמעלה מהשכל - באור אין-סוף ברוך-הוא
 ממש, שלמעלה מעלה מבחינת חכמה-עילאה, בין
 דאור אין-סוף ברוך-הוא מלובש בחכמה-עילאה אשר
 היא הלכה זו.

וגם נשמת האדם, שלמעלה מהשכל שלו, מלובשת
 בכח השכל, שהרי הנפש נקרא "נפש המשכלת", אם כן,
 בהתקשרות ויחוד שכל האדם בחכמת התורה נעשה גם
 כן יחוד עליון יותר מזה, והוא התבללות עצמיות

38. (לא פסק פיו מלגרוס (ללמוד). ותיק חזון על תלמודו משלושים יום
 לשלושים יום. ראה פסחים טו, ב. רשי ראש השנה לה, א דבור המתחיל
 "מתלתין לתלתין").

39. (חלק א קכג, ב. ועוד).

40. (להעיר מתגיגה יד, ב. רמב"ם הלכות יסודי התורה סוף פרק ד. - ספר
 המאמרים מלוקט חלק ב עמוד שבע הערה 29).

וראה זהו בהעלותך עמוד קנב, א ברעיא מהימנא: "מארי קבלה . . שנים מעיר
 ושבע ממלכותא, ולזמני, אהד מעיר ושנים ממשפחה". ובוהרי חמה, רעיא
 מהימנא משפטים טו, א: "מארי קבלה שהם בני עליה מועטים" אמר בזוהר
 הצ"ל "אהד מעיר ושנים ממשפחה".

41. (שבת פח, ב).

31. כמו שנתבאר מזה בדרוש פורים (תורה אור צח, ב).

32. כמו שכתוב ב"ספר של בינונים" חלק א' פרק ה'.

33. כמו שכתוב הטעם ב"ספר של בינונים" פרק ל"ה בהגהה.

34. (זהר חלק ב ויקהל ר, א).

35. (מגילה ג, א). (ועיין מה שנתבאר מכל זה בדבור המתחיל "ויזכר
 אלקים", גבי חג השבועות. עיין שם (לקמן במדבר טו, א).

36. (שייכים זה לזה).

37. (ועיין מה שנתבאר מענין עסק התורה, בדבור המתחיל "כי ביום
 הזה יכפר" (לקמן אחרי כו, א), בפירוש "והיו הדברים האלה כו' ודברת
 בם" עיין שם).

ביטול בהקו, אור אין-סוף שבתורה - גורם וממשיך
התגלות עצמיות האור, שלמעלה מהקו והחלל כו.

(כי ביטול-היש מעורר מאד למעלה. לכן ביטול זה של
הנפש, והחב"ד שלה ולבושיה - מחשבה ודבור - בעסק התורה
בבחינת "ולא תחללו", גורם להמשיך תוספת אור בהתורה.
וזהו פירוש "עוסק בתורה לשמה", רוצה לומר: לשם התורה
עצמה. שהרי עכשיו מלוכש בה רק קו מאור אין-סוף, ועל ידי
עסק האדם בתורה לשמה גורם התגלות אור אין-סוף
שלמעלה מהקו כו⁴⁷).

ומכל מקום אמרו רז"ל⁴⁸: "כל האומר אין לי אלא
תורה אפילו תורה אין לו", כי בכדי שיהיה נעשה
התגלות הנפש באור אין-סוף ברוך-הוא בעסק התורה
- "ברעותא-דלכא תליא מלתא"⁴⁹, שיחפוץ באמת
בביטול זה. והיינו על ידי קדימת קריאת-שמע ותפלה.
וכמו שאמר האריז"ל⁵⁰: "למסור נפשו ב'אחד" -
דלכאורה הרי מסירת-נפש הוא באומרו "ובכל נפשו"⁵¹?
אלא כי ענין מסירת-נפש ב'אחד" היינו הביטול
עצמיות נפש האלקית שלמעלה מהשכל כו. וענין
מסירת-נפש ד'ובכל נפשו" היינו שגם נפש-הבהמית
תסכים לזה בבחינת אתכפייא ואתהפכא, והיינו על ידי
ההתבוננות כו, ולזאת, אחר כך בפעוסק בתורה
ומתקשר שכלו בחכמתו יתברך שבתורה נעשה גם כן
יחוד והתגלות עצמיות הנפש באור אין-סוף ברוך ה'
ממש המלוכש בחכמה-עילאה. וכמו שכתוב: "אם ישים
אליו לבו כו"⁵¹.

והגם שבדברי רז"ל נזכר הלשון: "כל האומר אין לי
אלא תורה אפילו תורה אין לו" - אלא תורה וגמילות-
חסדים. הנה ודאי דגמילות-חסדים הוא כפשוטו ממש,
כי "תכלית חכמה - תשובה ומעשים טובים"⁵², ו"הלומד
ואינו עושה נוח לו שתהפך שלייתו על פניו"⁵³. אמנם
באמת גם "עיון תפלה" הוא בכלל גמילות-חסדים,
כדאיתא בגמרא ופירוש רש"י בשבת דף קכ"ז⁵⁴:

49. (ברצון הלב תלוי הדבר).

50. (ראה פרי עץ חיים שער הקריאת שמע פרק יב. וראה זהר חלק ב קט, א.
חלק ג ל, א. ובברכות סא, ב: "היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד").

51. (רוחו ונשמתו אליו יאסף, איוב לה, יד).

52. (ברכות יז, א)

53. (ירושלמי שבת פרא א הלכה ב).

54. (ושם: "הני נמי בהני שייכי - הכנסת אורחים וביקור חולים היינו גמילות
חסדים, ועיון תפלה היינו בכלל גמילות חסדים, דכתיב (משלי יא.) גומל נפשו
איש חסד").

(וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וכל בניך למודי ה" בענין "בניך"
ו"בניך" (לקמן פרשת ראה כט, א).

גשמיים דוקא, בכדי שאחר כך בתחיית המתים, שהוא
תכלית הבריאה, יהיה גילוי זה לנשמות שבגופים דוקא.
והיינו על ידי ביטול הנפש והתגלותה באור אין-
סוף ברוך-הוא עכשיו על ידי עסק התורה כנ"ל, שלא
להיות בבחינת יש בפני עצמו, אלא להיות בטל לאור
אין-סוף ורצונו והכמתו - שזהו עסק התורה.

וכמו שכתוב (אמור כב, לב): "ולא תחללו" - שלא
לעשות בחינת חלל והעלם אור אין-סוף ברוך-הוא;
שהוא יתברך אינו שורה במי שהוא יש ודבר, ש"אין אני
והוא יכולים לדור בעולם"⁴², אם כן גורם בחינת 'חלל'
- שמשתלק אור אין-סוף ברוך-הוא ממנו כו.

והנה ידוע⁴³, שלהיות התהוות העולמות, נעשה חלל
ומקום פנוי, ואחר כך נמשך קו לתוך מקום החלל. וענין
החלל הוא העלם האור, והקו היא בחינת הגלוי. אף כיון
שהגילוי - מעט רק, על דרך משל - בבחינת "קו וחוט"
לבר, על כן ברובי ההשתלשלות העולמות נעשה למטה
בחינת העלם והסתור, וגם, כי הארת הקו מסתיים
במלכות דאצילות⁴⁴, אלא שאחר כך נמשך ובוקע דרך
הפרסא⁴⁵.

אמנם לעתיד-לבא יהיה גילוי אור אין-סוף שלמעלה
מהצמצום וחלל, ולא יהיה עוד הגילוי בבחינת "קו",
אלא עצמות אור אין-סוף יתגלה, ולא יהיה עוד חלל
והפסק כלל; והגילוי יהיה למטה דוקא, מה שאין כן
עכשיו שהקו מסתיים באצילות כו.

והא בהא תליא: שכשהגילוי רק בבחינת קו - על כן
הולך ומתמעט, וכמשל החבל שבראשו עב והולך
ומתקצר כו, עד שמשתיים באצילות; מה שאין כן
בשהגילוי הוא עצמיות האור, שלא בבחינת קו - הנה
מעלה ומטה שוין⁴⁶.

וגילוי זה לעתיד-לבא, הוא על ידי עסק התורה
עכשיו בבחינת ביטול - שבחכמת התורה שורה ומלוכש
אור אין-סוף, אלא שהוא בבחינת קו, ועל ידי הביטול
של הנפש האדם, שעצמיות הנפש נכללת בבחינת

42. (ראה סוטה ה, א. ערכין טו, ב).

43. (חלל . . קו לתוך מקום החלל: עץ חיים שער א (דרוש עגולים ויושר) ענין
ב).

44. (הארת הקו . . דאצילות: ראה עץ חיים שער ג (שער סדר אצילות) ריש
פרק א).

45. (ובוקע דרך הפרסא: ראה עץ חיים שער מז (שער סדר אבי"ע) פרק ו).

46. (וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "זכור את יום השבת", גבי פירוש
"קוינו כו, ולעתידי כו" (תורה אור ע, ד). ענין שם).

47. וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ויקח קרח" (לקמן קרח נח,
א).

48. (יבמות קט, ב).

ההשתלשלות' – שהשיג רק מציאות מחכמתו יתברך 40
 ולא המהות ממש. 41
 וזהו מה שכתב ב"פרי עץ חיים" (שער הנהגת הלימוד): 42
 ד"קבלה היא באצילות, ותלמוד הוא בבריאה, ומשנה 43
 ביצירה, ומקרא הוא בעשיה". דלכאורה תמוה, שהרי 44
 משנה ותלמוד הן תורה שבעל-פה – ודאי כולם נמשכו 45
 מחכמה דאצילות, וכל שכן המקרא – תורה שבכתב? 46
 אלא רוצה לומר: 47

בבחינת ההתלבשות שבמקרא נתלבשה חכמה 48
 עלאה גם בעשיה – שעיקר הקפידא הוא על תמונת 49
 האותיות; ושיהיה הקלף בדין כו', ובתגין, שבהם נרמזו 50
 רזין דאורייתא – שלא יוכלו להתלבש בדיבור אלא על 51
 ידי עשיה, כמו "לחכימא – ברמיזא כו" 52

ומשנה ותלמוד הן נתלבשו ביצירה ובריאה, שהוא 53
 בחינת אותיות הדיבור והחכמה שבהן. 54

מה שאין כן קבלה היא באצילות, דהיינו שאין מהות 55
 חכמה זו מושגת למטה, כיון שלא נתלבשה בבריאה 56
 ויצירה כמו משנה ותלמוד, לכן אין מושג – רק 57
 מציאותה ולא מהותה, מה שאין כן משנה ותלמוד 58
 מושג מהות חכמתו יתברך שבהן. וזהו ענין "משנה 59
 ביצירה כו" – שעל ידי זה מושג מהותן. 60

אף להבין לפי זה תוכן ענין לימוד פנימית התורה – 61
 שהאריכו בזהר ו"תיקונים" וב"עץ חיים" בחיוב לימוד 62
 זה; וכמו שכתוב גם כן בספר "ראשית חכמה" בהקדמה; 63
 ובשל"ה במסכת שבועות שלו, בפרק "נר מצודה", הפליג 64
 מאד במעלת לימוד זה. 65

ויובן ענין זה בהקדים תחלה ענין "שליש במקרא" 66
 כי הנה ענין הלימוד במקרא אינו על דרך לימוד 67
 משנה ותלמוד שהעיקר הוא להשיג החכמה שבהן, 68
 שעל ידי זה יתקשר שכל האדם בחכמה זו שבתורה כו', 69
 אלא דצריך גם כן להוציא הדברים בדיבור פה דוקא 70
 אבל מכל מקום, אם אומר ההלכה ואינו מבין – אינו 71
 נחשב לו ללימוד כלל, כמו שכתב ב"מגן אברהם" סימן נ"ט. 72

מה שאין כן בעסק המקרא ותורה שבכתב, אם מוציא 73
 בשפתיו, אף על פי שאינו מבין אפילו פירוש המלות, 74
 מפני שהוא עם הארץ – הרי זה מקיים מצות "ולמדתם" 75
 (ואמתן ה, א), שלפיהן כל עם הארץ מברך ברכת התורה 76
 בשחור לפני הפסוקים, וכן בשעולה לספר תורה 77

ד. והנה מכל זה יובן, שמעלה ומדרגה זו שבעסק 1
 התורה, ששכל האדם העוסק בתורה מתקשר ומתאחד 2
 בחכמתו יתברך, ועל ידי זה נכלל עצמיות הנפש באור 3
 אין-סוף ברוך-הוא המלוּבש בחכמתו יתברך, זהו דייקא 4
 בעסק התורה "הנגלות לנו" 55, שהם שיתא סדרי משנה, 5
 המדברים מכשר ופסול; טמא וטהור; וחייב וזכאי כו', לפי 6
 שהם נתלבשו בעשיה. 7
 רוצה לומר: 8

שחכמתו יתברך שבאצילות, שבתוכה אור אין-סוף 9
 ברוך-הוא, נסעה וירדה עד שנתלבשה בדברים גשמיים 10
 שבעניני עולם-הזה, בכדי שהאדם הלומד ההלכה יהיה 11
 שכלו משיג ותופס מהות ועצמיות החכמה שבההלכה, 12
 מכיון שמדברת בענינים גשמיים, שמהותן מושג, ולכן 13
 נעשה התקשרות ויחוד אמיתי – שכל האדם בחכמה 14
 שבההלכה. וכיון שהיא חכמתו יתברך ממש, המיוחדת 15
 במאצילה – אין-סוף ברוך-הוא, רק שנתלבשה בלבושים 16
 כו', על כן על ידי זה נעשה גם כן היחוד העליון – 17
 שעצמיות נשמתו נכללת בעצמות אור אין-סוף 18
 המלוּבש בחכמה עלאה המלוּבשת בהלכה זו. 19

אבל בלימוד חכמת הקבלה, הואיל שחכמתו יתברך 20
 שבענינים אלו מלוּבשת בענינים רוחניים, כמו בתקון 21
 פריצופי האצילות, או בבי"ע – בבריאת שרפים וחיות כו'; 22
 נשמות ומלאכים; גן-עדן העליון וגן-עדן התחתון כו'; 23
 הרי האדם הלומד זה, דהיינו ידיעת סדר ההשתלשלות 24
 שב"עץ חיים", אין יד שכלו משיג מהות חכמה זו – 25
 ששכל האדם אינו משיג המהות – רק בעשיה, ולא 26
 מהות הרוחניות אף ומה הוא – רק מציאותו. 27

ולכן, בשחכמתו יתברך מלוּבשת בעשיה – משיג 28
 מהותם ממש. כמו ב"ד" רשויות לשבת" משיג דיטב 29
 מהות רשות היחיד ומהות רשות הרבים. מה שאין כן 30
 בשחכמה מדברת בענינים רוחניים, שאין מהותן מושג 31
 כלל, היינו בלימוד הקבלה, אין שכלו תופס ומשיג 32
 ומתקשר כל כף במהות חכמתו יתברך, רק במציאותה 33
 ולא במהותה; ואין זה יחוד והתקשרות כמו בנגלה – 34
 ששכל האדם תופס ומשיג מהות חכמתו יתברך ולא 35
 מציאותה לכו'. ולכן על ידי זה דוקא נעשה גם כן 36
 התפללות עצמיות נשמתו באור אין-סוף המלוּבש 37
 בחכמתו יתברך – שהשיג מהותה ממש, שבתוכה אין 38
 סוף ברוך-הוא; מה שאין כן בלימוד ידיעת סדר 39

55. "הנגלות לנו". נציבים בט, כח.

56. (זהר חלק א בראשית כו, ב, ועוד)

57. (קדושו ל, א, עבודה זרה יט, א).

58. (הלכות תלמוד תורה לאדמור' הןון פרק ב סעיף יב).

59. (סעיף קטן ב, שלחן ערוך אדמור' הןון שם. הלכות תלמוד תורה שלו סוף פרק ב).

60. (אם מוציא... בשעולה לספר תורה: לשון אדמור' הןון בהלכות תלמוד תורה שם).

36 שבתורה שבכתב. ולכן נקרא "מקרא" – שקורא וממשיך
37 התגלות אור אינסוף על ידי האותיות אף שאינו משיג
38 כלל⁶⁴.

39 (ובמאמר רז"ל⁶⁵: "כל התורה שמוותיו של הקדוש
40 ברור הוא").

41 ועל דרך זה יובן מאמר רז"ל⁶⁶: "יפה שיהתן של עבדי
42 אבות מתורתן של בנים כו", כי הן המשכות ממקור התורה
43 כמו שהוא עדיין למעלה מבחינת חכמה, ועל כן האריכה
44 התורה הרבה בסיפור מעשה דאליעזר עבד אברהם כו יותר
45 מבכמה גופי תורה – "מתורתן של בנים כו"; ועל דרך זה הוא
46 ענין סיפור "ויסוף הורד מצרימה כו" כנ"ל.

47 והמשכה זו הוא על ידי האותיות דוקא. ולכן אף עם
48 הארץ שאינו מבין פירוש המלות – ממשיך, מה שאין כן בתורה
49 שבכלפה, שנתלבשה בחכמה, לכך כשאינו מבין – אינו
50 ממשיך, אבל בתורה שבכתב – ממשיך אף שאינו מבין, ואינו
51 תלוי כל כך בהבנת הפירוש, יען מקור המשכה זו הוא
52 מלמעלה מהחכמה כו, והיינו על ידי האותיות. ולכן נקרא
53 תורה שבכתב "מקרא" – שקוראים וממשיכים על ידי
54 האותיות⁶⁷.

55 והנה, בכלל לימוד המקרא הוא גם כן לימוד
56 האגדות. שהרי רוב האגדות הם על הפסוקים, ומעט
57 מוסר; וגם הם אין מושגים, ובכלל מקרא יחשב.

58 והנה, בכלל מקרא הוא גם כן לימוד פנימית התורה,
59 שהרי מדרש הזוהר הוא על פסוקי התורה.

60 ועוד, שגם בלימוד רזין דאורייתא אינו משיג – רק
61 המציאות מההשתלשלות ולא המהות, אם כן אינו
62 דומה למשנה ותלמוד – שפשיג מהות חכמתו יתברך,
63 ובלימוד ההשתלשלות אינו משיג כלל מהות חכמה זו
64 – מהו בחינת אופנים ודחיות ושרפים, וכל שכן למעלה
65 יותר כו, אלא רק ידיעת המציאות.

66 ואף על פי כן דבר גדול הוא מאד, פיון דאי אפשר
67 להיות בזה השגת המהות, והרי זה כמו שבמקרא אף על
68 פי שאי אפשר להיות ההשגה בבחינת חכמה, פיון
69 שרשה למעלה מהחכמה, לכן גם מה שאומר
70 האותיות דבר גדול ועצום הוא, אף שאותיות הוא רק
71 בחינה האחרונה, ונקרא בחינת דומם לגבי השכל כו –

1 וכן כתב ב"פרדס" שער כ"ז, פרק א' גבי לימוד המקרא:
2 "שגם מי שלא יבין לחבר התיבות, גם הוא, אם יעסוק
3 בו יזמם ולילה – שכו' אתו ופעולתו לפניו כו", ואדרבה,
4 כתב: "והלומד בתורה לדעת כמי שלומד בספר זכרונות
5 כו הלואי שלא יפסיד כו". עיין שם.

6 והענין:

7 כי הנה מה שבא מהתורה שבכתב בהתגלות בתורה
8 שבכלפה, דהיינו ידיעת איך ומה לעשות הציצית
9 והתפילין כו, על דרך משל – זהו התלבשות אור אינסוף
10 בבחינת חכמה, וחכמה עלאה נתלבשה בחכמה
11 תתאה, עד שנתלבשה בחכמה דבריאה, יצירה, ומשם
12 נתלבשה בהלכות דתורה שבכלפה, עד שנתלבשה
13 החכמה להיות מושג ונתפס בשכל אנושי.

14 אמנם יש בתורה דברים שלא ניתנו להתלבש למטה
15 בחכמה ושכל כלל. וכמו (ושב לט, א): "ויסוף הורד
16 מצרימה ויקנהו פוטיפר".

17 (ועיין בפירוש המשניות להרמב"ם פרק "חלק" בה"סוד
18 השמיני) וזה לשונו:

19 ואין הפרש בין "ובני חם כוש ומצרים" (נח י, ו); "ושם אשתו
20 מהיטבאל" (וישח לו, לט); "ותמנע היתה פילגש" (שם, יב) ובין
21 "אנכי ה' אלקיך" (יתרו כ, ב) ו"שמע ישראל" (ואתחנן ו, ד) – כי הכל
22 מפי הגבורה).

23 שבחינת ההמשכה מאור אינסוף המרומוז באותיות
24 אלו וספור זה – לא יוכל להתלבש כלל בחכמה ושכל.
25 ולכן ההמשכה היא רק על ידי האותיות והפסוקים
26 בלבד, כי "עוץ סופן בתחלתן כו"⁶⁸, ולכן גם מה שלא
27 נתלבש בחכמה, דהיינו שהוא מבחינת כתר שלמעלה
28 מהחכמה,

29 (כי "אורייתא מחכמה נפקת"⁶⁹, "נפקת" דייקא –
30 שהתגלוטה הוא מבחינת חכמה, אבל שרשה בעצם – למעלה
31 מהחכמה⁶⁹. ולכן מה שנתלבש ממנה בבחינת חכמה הוא
32 רק הארה על ידי שערות וצמצומים, כי "אבא יונק
33 ממוזלא כו", אבל עצם האור שבפטר לא יוכל להתלבש
34 בחכמה)

35 ואף על פי כן נמשך הוא גם כן על ידי האותיות

64. גבי "בעטרה שעטרה" (לקמן שיר השירים כב, א): שהעטרה נעשה
מאבנים טובות – הוא בחינת אותיות התורה.

65. (זהר חלק ב משפטים קכד, א).

66. (בראשית רבה פרשה ט, ח. רשי' חיי שרה כד, מב)

67. ועיין מה שנתבאר מענין מקרא – סוף דבור המתחיל "ענין קריאת
שמע" (לקמן ואתחנן יב, א).

61. (ספר יצירה פרק א משנה ז).

62. (זהר חלק ב בשלה, פרשת הקו טב, א. יתרו פה, א. חלק ג חקת קפב, א)

63. וכמו שנתבאר לעיל בדבור המתחיל "ויקרא אל משה" (פרק ד).

64. ועיין מה שנתבאר מענין אותיות התורה, איך ששרשן למעלה
מהחכמה – בדבור המתחיל "גר חנוכה כו" כדי שתהא מזוזה מימין
כו" (תורה אור מב, ב) עיין שם. וסוף דבור המתחיל "צאינה וראינה",

מצוה אחת מתרני"ג, והאדם צריך לקיים כל התרני"ג כו', לְכָר
 צריך להרבות בלימוד כל התרני"ג וקיומן בפועל ממש
 במחשבה ודבור ומעשה כו', אם כן, הרי בידיעת ההשתלשלות,
 אף שאינו משיג כלל המהות, מקיים מצות וידעת כו', ולא
 גרע מלימוד ההלכות):

ה. ועל פי זה יתורץ מה שנדחקו גדולי המפרשים
 בפירוש מימרא זו ד"לעולם ישלש אדם שנותיו שליש
 במקרא, שליש במשנה, שליש בתלמוד"⁷⁴:

דהר"ן סוף פרק קמא דעבודה זרה כתב: "ולאו דוקא
 שישלש ימותיו בשוה כו'". והרמב"ם פרק א' מהלכות
 תלמוד תורה (הלכה יא"י) סבירא ליה דישלש היינו
 לשלישים שוים ממש. אלא דנתכוין לתרץ קושיית הר"ן
 – במה שכתב "שוהו בתחלת לימודו של אדם, אבל
 בשיגדיל בחכמה כו', ויקרא בעתים מוזמנים תורה
 שכתב כו'".

ולפי זה דוחק קצת לשון "לעולם ישלש כו'", וגם, מה
 שהקשו בגמרא: "מי ידע כמה חי?" – דמזה משמע, דכל
 שני חייו ישלש כו'.

ורבנו ירוחם בשם הרמ"ה כתב: "דלא אמרו זה אלא
 לדורות ראשונים כו'" – כמו שכתב ב"בית יוסף".

אמנם לפי מה שכתבנו אתי שפיר, דבתחלת לימודו
 של אדם ישלש ה"שליש במקרא" ממש לבדו. דאף על
 גב שלתלמוד צריך זמן יותר, מפל מקום יש לו למהר
 ללימוד המקרא בתחלה, ואחר שהגדיל בחכמה יש לו
 לקיים ה"שליש במקרא" – בתורה שכתב עם מה
 שילמוד אחר כך מפנימיות התורה והאגדות, שזה נכלל
 הכל ב"שליש במקרא" כנ"ל.

(ואפשר, דגם לימוד מדרש רבה ושאר המדרשים הוא
 בכלל השליש במקרא. שהרי בפרק קמא דברכות דף י"א עמוד
 ב' משמע בהדיא בגמרא בפירוש רש"י⁷⁵, ד"מדרש הוא קרוב
 למקרא כו'", לפי שהם מדרשי מקראות. וכן משמע בנדרים
 דף ל"ו סוף עמוד ב').

כמו כן ידיעת המציאות מהפנימית, אף על פי שאינו
 משיג כלל המהות, דבר גדול הוא עד להפליא.

ועיין זה חלק ג' פרשת אחרי דף ע"ג, א': "ג' דרגין אינון
 מתקשרין דא ברא"ם⁶⁸. והנה, כיון שהתורה היא הממוצע
 המקשר ומחבר נשמות ישראל להקדוש ברוך הוא,
 והממוצע יש בו שני בחינות – סתים וגליא, אם כן,
 בחינת הפנימיות הנקרא סתים, הוא המקשר ומחבר
 בחינת פנימיות של הנשמה לבחינת פנימיות אלהותו
 יתברך⁶⁹.

(ועוד יש לומר בענין מעלת העסק בפנימיות, על פי מה
 שנתבאר ב"אגרת הקדש" (קונטרס אהרן סימן ד), בדבור המתחיל
 "להבין מה שכתב בפרי עץ חיים", דלימוד פנימיות פונת
 המצות לא גרע מלימוד הלכותיה, ואדרבה, כו' אף שאינו
 משיג המהות". עד כאן לשונו.

ורוצה לומר, מפני שהמצוה מושג מהותה, לכן ידיעת
 סודות המצוה, אף שאינו משיג המהות לא גרע כו'.

ואף שכתב שם:

"מה שאין כן בסדר ההשתלשלות, אף אם השיג המציאות,
 לא עדיף מצד עצמו בלימוד המצות. שמשגיג ותופס המהות
 כו'".

הרי מסיק אחר כך:

"אלא שידיעת המציאות מההשתלשלות היא גם כן מצוה
 רמה ונשאה, ואדרבה עולה על פולנה, כמו שכתוב: וידעת
 היום" (ואתחנן ד, ט); "דע את אלקי אביך כו"⁷⁰, ומביאה ל"לב
 שלם כו'" שהוא העיקר".

ורוצה לומר, כמו שכתוב (ואתחנן ו, כד): "ורצונו ה' לעשות
 את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלהינו", הרי תכלית
 התורה ומצות הוא לבא ל"לב שלם" שהוא "ליראה את ה'".
 ולכן אמרו רז"ל⁷¹ שהתורה נקראת "תרעא לדרתא"⁷²
 לגבי יראה כו', והיינו לגבי יראה עילאה⁷³.

והשגת המציאות הוא להפשיט מגשמיות. רק שזו היא

68. ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "כי קרוב אליך הדבר מאד" (לקמן נצבים מו, א).

69. ועיין זה חלק ג', בהעלותך, קנ"ב, א'.

ועיין מה שנתבאר על פסוק "חסדי ה' פי לא תמנו" (איכה ג, כב. אה"ק סי'). בענין שיש ב' בחינות חסד, ועל דרך זה יובן קצת ענין "סובב כל עלמין" וממלא כל עלמין; סתים וגליא כו'.

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "שובה ישראל", בענין מה שכתוב (ויצא בה, כ"א): "אם יקה אלקים עמדי כו', וקה הנה לי לאלקים" (לקמן שבת שובה סו, ד), ועיין מה שנתבאר מענין סתים וגליא – סוף דבור המתחיל "להבין ענין לחם משנה" (תורה אור סו, ד). ועיין מה

שנתבאר מזה בבאיור על פסוק "לריח שמניך" (לקמן שיר השירים ג, א).

70. (דברי הימים א' כח, ט); דע את אלקי אביך ועבדו בלב שלם ובנפש חפצה).

71. (שבת לא, ב).

72. (שער לדלת).

73. וכמו שנתבאר ב"ספר של בינונים" סוף פרק כ"ג.

74. (קדושין ועבודה זרה יט, ב).

75. (ושם ברש"י: מדרש – הוא קרוב למקרא, כגון מכילתא וספרי וספרי שהם מדרשי מקראות).

32 ואינו מושג כלל להיות בבחינת טעם ממש כמו הנגלה,
 33 עד לעתיד-לבא שיתגלה פנימית התורה⁸¹ – ולכן נמשל
 34 למלח, לומר, שעם היות שאין בו טעם, עם כל זה הוא
 35 דייקא הנותן טעם בהבשר.
 36 וזהו שאמרו רז"ל ב"אבות דרב נתן" סוף פרק כ"ט. וכן
 37 הוא גם כן ב"דבות":
 38 כל מי שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות – לא טעם
 39 טעם של חכמה; כל מי שיש בידו הלכות ואין בידו
 40 מדרש – לא טעם טעם של יראת-חטא.
 41 פירוש: שהלכות נקראים "טעם של חכמה" – לפי
 42 שבין ועל ידן מושג המהות חכמתו יתברר שנתלבשה
 43 בהלכה זו, מה שאין כן בלימוד הפנימיות, הנקרא
 44 "מדרש" – אין מושג המהות ממש, ולכן נקרא ש"לא
 45 טעם טעם של חכמה" – פירוש: המהות ממש.
 46 ועם כל זה, "מי שיש בידו הלכות ואין בידו מדרש –
 47 לא טעם טעם של יראת-חטא", כי אף שבלימוד המדרש
 48 אין מושג רק הארה, מפל מקום זו ההארה מביאה לידי
 49 יראת-חטא⁸².
 50 ועוד, כי אף שזהו רק הארה, הנה היא הארה
 51 מבחינת הפנימיות, כי "אורייתא – סתים וגליא"⁸³.
 52 והנה אמרו רז"ל⁸⁴: "חכם עדיף מנביא", אף שהנביא
 53 משיג המהות ממש בבחינת ראייה, מה שאין כן החכם
 54 אינו משיג המהות בי אם ידיעת המציאות⁸⁵, אף על פי
 55 כן "חכם עדיף מנביא", לפי שמשיג "תעלומות חכמה"
 56 (אי"ב י"א, ו) – מה שלא ניתנו להתגלות בנבואה. אם כן, אף
 57 ההארה מבחינה עליונה יש בה מעלה יתירה מהמהות
 58 שבבחינה שלמטה⁸⁶.
 59 וכענין ברכה והודאה – שאף שההודאה אין בה
 60 השגת המהות, אף על פי כן היינו לפי שהיא בבחינה
 61 ד"לית מחשבה תפיסא ביה"⁸⁷.
 62 גם על דרך שאמרו רז"ל⁸⁸: "אבידת אביו ואבידת רבו
 63 – של רבו קודמת" – אף שמהאב נמשך בו המהות ממש,

1 ואף שבהלכות תלמוד-תורה מבואר, ד"מדרש תורה",
 2 שהוא ספרא וספרי וכהאי גוונא הן בכלל "שליש במשנה" –
 3 היינו מפני שהן הלכות וגופי התורה כמו המשנה. מה שאין כן
 4 לימוד ה"רבות", שהן אגדות שעל המקרא, ומוסר ה' – אפשר
 5 שזה נכלל ב"שליש במקרא". ולכן אתי שפיר ד"לעולם ישלש
 6 אדם כו".
 7 והנה ענין "לעולם ישלש אדם" – מה שחלקו זה לשלישיים?
 8 יש לומר, בדכתיב (ישעיה מג, ז): "ולכבודי בראתיו, יצרתיו,
 9 אף עשיתיו", ו"אין כבוד אלא תורה"⁷⁶.
 10 והנה: "תלמוד בבריאה ומשנה ביצירה", וכתיב (ישעיה מה,
 11 ז): "ויצר אור ובורא חושך", ולכן אמרו רז"ל⁷⁷: "במחשבים
 12 הושיבני זה תלמוד בבלי".
 13 "ומקרא בעשיה". והנה "אף עשיתיו" – "אף" הוא בחינת
 14 רבוי, שמרבה בחינה רביעית⁷⁸, לכן בכלל שלישי במקרא
 15 נכלל בחינה הרביעית שהוא לימוד פנימיות התורה.
 16 וזהו שאמרו רז"ל⁷⁹, והביאו הרמב"ם בפירוש המשניות
 17 סוף פרק ה' דאבות, על פסוק (קהלת ב, ט) "אף חכמתי עמדה
 18 לך" – "חכמתי שלמדתי באף עמדה לי כו".
 19 והנה, מפל זה יוכן בתוספת ביאור ענין "ולא תשבית
 20 מלח כו", שלימוד הפנימית נקרא בשם מלח, שהמלח
 21 ממתקת הבשר אף שאין בו טעם בעצמו כמו הבשר.
 22 וכך הנגלה שבתורה נמשל לחכם, כמו שכתוב (משלי
 23 ט, ה): "לכו לחמו בלחמי"; וגם לבשר, כמו שנתבאר
 24 במקום אחר על פסוק (בראשית ב, כג) "זאת הפעם עצם
 25 מעצמי ובשר מבשרי" – דקאי על תורה שבעל-פה. וכן
 26 בגמרא בבא בתרא דף כ"ב אמרו: "אכלו בישרא שמינא
 27 ביי רבא"⁸⁰.
 28 והיינו, כמו הלחם והבשר יש בהן טעם וממש, כך
 29 בלימוד הנגלה שבתורה יש בה השגת המהות ממש. מה
 30 שאין כן בלימוד הפנימיות, שאין בזה – רק ידיעת
 31 המציאות ולא השגת המהות, והמהות נסתר ונעלם,

84. (בבא בתרא יב, א. ועוד).
 85. וכמו שנתבאר ב"אגרת הקדש" (סימן ט), בדבור המתחיל "עוטה
 אור כשלמה".
 86. וכהאי גוונא נתבאר בענין מצות לא-תעשה ומצות עשה – סוף
 דבור המתחיל "חייב אינש לבסומי בפורי'א" (תורה אור מגלת אסתר צה,
 ד): וגדול כח גילוי כו' והפסא והסתר עיקר האור, מהמשכת השתלשלות
 האור שאינו אלא זו והארה בעלמא. עיין שם.
 87. (תקוני זהר בהקדמה) כמו שנתבאר במקום אחר – ב"ביאור על פסוק
 'אזתה הצבת כל גבולות ארץ'" (סידור שה, א). ובדבור המתחיל "אלה
 פקודי המשכן" (לעיל פקודי ג, א ואלקה).
 88. (בבא מציעא לג, א).

76. (זהר חלק ג רנ"ג, ב. אבות ו, ג. ובתקוני זהר ה, א).
 77. (סנהדרין כד, א).
 78. כמו שנתבאר בדבור המתחיל "מי מנה עפר יעקב כו" (בלק סט, ד
 בביאור פרק ג), עין שם.
 79. (קהלת רב ב, ט).
 80. (יבואו ולמדו הלכות צהובות מןחות" – רש"י).
 81. (ראה רש"י שיר השירים א, ב).
 82. ועיין מה שנתבאר מענין פירוש "יראת חטא" – סוף דבור המתחיל
 "וידבר משה אל ראשי המטות" (לקמן משות פא, ד).
 83. (ראה זהר חלק ג אחרי עא, ב. עג, א).

תְּשִׁיבֵת מַלְחָ כו".
 וְזוּהוּ שְׁנוֹזֵר "עִירְבֵת לִי בְּהֵן קֵב חוּמְטִין?" – דְּתִיבֵת
 "לִי" מִיּוֹתֵר. אֲלָא דְרוּצָה לומר, שְׁעַל יְדֵי ש"יִרְאֵת ה'
 הִיא אוֹצְרוֹ, אֲזִי הַתּוֹרָה וְהַחֲטִיִּים הֵם "לִי", וְנִקְרָא "תּוֹרַת
 ה'", וְכִמּוֹ שְׁכַתּוּב (יתרו יט. ה): "וְהִיִּיתִם לִי כו"; "כִּי לִי בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל כו" (בְּהַר כּה, נה). מַה שְׁאִין בֵּן תּוֹרָה בְּלֵא יִרְאֶה כו. :
 ו. וְהִנֵּה פִירוּשׁ "וְכָל קֶרְבֵן מִנְחָתְךָ בְּמִלַח תִּמְלַח" (פְּרָשְׁתָּנוּ
 ב. יג) – קָאִי עַל הַמִּנְחָה, וְאַחַר כֵּךְ (שם): "עַל כָּל קֶרְבְּנְךָ
 תִּקְרִיב מִלַח" – הֵינּוּ בְּכָל הַקֶּרְבָּנוֹת כּוּלָּם.
 כִּי הִנֵּה הַמִּנְחָה, שְׁהִיא סוּלַת וְשִׁמּוֹן, וְזוּהוּ עֲנִין עֵסֶק
 הַתּוֹרָה – חֲטָה – כ"ב אֲתוּנוֹן דְּאוֹרִיִּיתָא, וְצִרְיָה מַלְחָ
 כַּ"ל.
 וְזוּהוּ "פַת בְּמִלַח תֵּאכַל"⁹⁵: "פַת" הוּא לִימוּד הַנְּגִלוֹת,
 מִשְׁנֵה וְתִלְמוּד. "בְּמִלַח תֵּאכַל" – מִקְרָא וְאַגְדוֹת כו,
 כַּ"ל. וְאָמַר אַחַר כֵּךְ: "וַיִּמִּים בְּמִשְׁוֹרָה תִּשְׁתַּה"י"⁹⁶, כִּי
 הַמִּלַח גוֹרֵם הַצְּמָאוֹן, הֵינּוּ לְהִיּוֹת "צְמָאָה לָךְ נִפְשִׁי"
 (תְּהִלִּים סג, ב), שְׁהוּא הַפְּלִגָּת הָאֵהֱבָה, בְּבַחֲיִינָת "כְּלַתְּהָ
 נִפְשִׁי" (תְּהִלִּים פד, א) – וְהַעֲצָה לָזֶה הוּא בַחֲיִינָת מִיַּם, שְׁהֵם
 הַמְּרִוּיִם הַצְּמָאוֹן. וְהוּא עֲנִין "אִם רָץ לְכַף שׁוֹב לְאַחֹר"⁹⁷
 וְ"לְאַחֵד" – בְּכַתֵּב יֵד קִדְשׁוֹ.
 וְהַקֶּרְבָּנוֹת, שְׁהֵם בְּשֵׁר הָעוֹלָה, הוּא עֲנִין בִּירוּר
 וְהַעֲלָאת נִפְשֵׁי הַבְּהֵמִיָּת.
 וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּדַבְּרוֹר הַמִּתְחִיל "צוֹ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֵת קֶרְבְּנֵי לַחֲמִי" (לִקְמוֹן פְּנַחַס עו, ד פֶּרֶק ב),
 מַעֲנִין עֲצָמוֹת, גִּידִין וְבִשָּׁר שֶׁל קֶרְבֵן הָעוֹלָה: שְׁהַבִּשָּׁר
 שָׁרְשׁוּ מִן הַדָּם שְׁבֵלֵב, וְהוּא עֲנִין הַמְּדוּת שְׁבִנְפִישׁ
 הַבְּהֵמִיָּת, וְצִרְיָה לְהַפְּכֵן מִן הַקְּצָה אֶל הַקְּצָה כו, וְעַל כֵּן
 צִרְיָה לָזֶה מַלְחָ דְּקָא, שְׁהוּא מְגִבּוּרוֹת דְּאֶבָּא, ו"בְּחֻמְכָּה
 אֲתַבְּרִירו"⁹⁸. וְלָכֵן "עַם הָאָרֶץ אֶסוּר לְאֶכּוֹל בִּשָּׂר"⁹⁹.
 וּפִירוּשׁ גְּבוּרוֹת דְּאֶבָּא – הוּא עַל דְּרָךְ "לְעוֹלָם יִרְגִּזוּ
 אָדָם יַצֵּר טוֹב עַל יַצֵּר הָרַע"¹⁰⁰.

שְׁהִטְפָה הִיא מֵהַמוֹחַ, מְהַעֲצָמִיּוֹת מִמֶּשׁ, וּמְהִרְבֵּן אִין
 נִמְשָׁךְ בּוֹ מַהוּת וְעֲצָמִיּוֹת מִמֶּשׁ רַק הָאֲרַת הַשְּׁכָל
 הַמְּלוּבָשׁ בְּהַדְּבוּר כו, אִף עַל פִּי כֵן זֶה הָאֲרָה, שְׁהִיא
 הַתּוֹרָה, גְּבוּהָ מַעֲצָמִיּוֹת הַחֻמְכָּה שְׁבִנְפִישׁ⁸⁹.
 וּבְמִסְכַּת סוֹפְרִים פֶּרֶק ט"ו, הִלְכָה ח'. הוּבָא בְּסִפּוּר "צִרְיָה
 הַכִּינּוּיִים", מְבוּאָר, דְּהַמְקָרָא נִמְשָׁל לְמַלְחָ. וְאֵתִי שְׁפִיר גַּם
 כֵּן עַל פִּי מַה שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל.
 וְלָכֵן נִקְרָא הַמִּלַח גַּם כֵּן "בְּרִית אֶלְקִיךָ", פִּירוּשׁ: עַל
 דְּרָךְ מַה שְׁכַתּוּב (נְצִיבִים כט, יא): "לְעַבְרָךְ בְּבְרִית ה' אֶלְקִיךָ",
 שְׁהוּא בַחֲיִינָת הַתְּקַשְׁרוֹת וְאֵהֱבָה רַבָּה וְנִפְלְאָה – לְמַעַלָּה
 מֵהַשְּׁכָל, וְכִמּוֹ בְּרִיתֵת בְּרִית⁹⁰.
 וְהַמְשַׁכַּת אֵהֱבָה רַבָּה זֶה בְּנִפְשׁ, נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי עֵסֶק
 הַתּוֹרָה. וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל (פֶּרֶק א, א) שְׁעַל יְדֵי עֵסֶק
 הַתּוֹרָה מִתְקַשְׁרֵת בְּאוֹר אִין סוּף בְּרוּךְ הוּא ה' שׁוֹבֵב כָּל
 עֲלָמִין.
 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ מֵאֲמַר רז"ל פֶּרֶק ב' דְּחֻגִיגָה, דְּף
 י"ב, עֲמוּד ב' עַל פְּסוּק "הַקּוֹטְפִים מְלוּחַ עֲלֵי שִׁיחַ" (בְּאִיּוֹב
 סִימּוֹן ל"ד, ד) – "שְׁפוֹטְסִיקִים מִדְּבַרֵי תּוֹרָה וְעוֹסְקִים בְּדַבְּרֵי
 שִׁיחָה", הֵרִי שְׁדַבְּרֵי תּוֹרָה נִקְרָאִים "מְלוּחַ"⁹¹.
 וְזוּהוּ גַּם כֵּן עֲנִין מֵאֲמַר רז"ל פֶּרֶק ב' דְּשַׁבָּת, דְּף ל"א, סוּף
 עֲמוּד א':
 קְבַעַת עֵתִים לְתוֹרָה כו, פְּלַפְלַת בְּחֻמְכָּה? כו, וְאַפִּילוּ
 חֲבִי, אִי "יִרְאֵת ה' הִיא אוֹצְרוֹ" (יְשַׁעִיָּה לג, ו) – אִין, אִי לֵא
 – לֵא.
 מְשָׁל לְאָדָם שְׁאֲמַר לְשִׁלּוּחוֹ: הָעֵלָה לִי כּוֹר הוֹיִטִין
 לְעֵלִיָּה. הִלָּךְ וְהָעֵלָה לוֹ. אָמַר לִיָּה: עִירְבֵת לִי בְּהֵן קֵב
 חוּמְטִין? אָמַר לִיָּה: לֵאוּ. אָמַר לִיָּה: מוּטֵב שְׁלֵא הָעֵלִיתָה.
 וְהָעֲנִין:
 כִּי "חֲטָה" הוּא כ"ב אֲתוּנוֹן דְּאוֹרִיִּיתָא⁹². וְלָכֵן מִתְּךָ
 תּוֹרָה – בְּשְׁבוּעוֹת, "בְּכוּרֵי קִצִּיר חֲטִיִּים"⁹³ (תְּשָׂא לד, כב) ו"קֵב
 חוּמְטִין" פִּירֵשׁ רש"י – "אָרֶץ מְלַחָה"⁹⁴. וְהוּא עֲנִין "וְלֵא

95. (אבות ה, ד: "כִּי הִיא דְרָכָה שֶׁל תּוֹרָה: פַת בְּמִלַח תֵּאכַל, וַיִּמִּים בְּמִשְׁוֹרָה תִּשְׁתַּה"י).
 96. (שם. עַל פִּי לְשׁוֹן הַכְּתוּב יִחְזַקְאֵל ד, יא).
 97. (תְּקוּנַי זֹהַר בְּהַקְדָּמָה ה, א).
 98. (רֵאָה זֹהַר חֲלֵק ב, קטו, ב. נִסְמָן לְעִיל וְיִקְרָא ד, א).
 99. (פְּסָחִים מט, ב) וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר מְזָה בְּדַבְּרוֹר הַמִּתְחִיל "בְּהָעֲלוֹתְךָ אֵת
 הַנְּרוֹת" (לִקְמוֹן בְּהָעֲלוֹתְךָ לֵא, א): וּפִירֵשׁ רש"י "כְּשִׁרְאָה אֶהְרֵן כו". וְעִינִין
 שָׁם.
 100. וְעִינִין מַה שְׁנִתְבָּאָר עַל פְּסוּק (וְכַרְיָה ג, ז) "וְגַם אֲתָה תְּדִין אֵת בֵּיתִי
 כו". (תּוֹרָה אוּר וְיִשָּׁב ל, ד).

89. כִּמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּתִנְיָא חֲלֵק א', פֶּרֶק ה'.
 90. וְעִינִין מַה שְׁנִתְבָּאָר מְזָה בְּדַבְּרוֹר הַמִּתְחִיל "אֲתֵם נְצִיבִים" (לִקְמוֹן נְצִיבִים
 מד, ב). וּבְדַבְּרוֹר הַמִּתְחִיל "מְקוֹשֵׁשׁ עֲצִים" (לִקְמוֹן שִׁלַח מב, א).
 91. וְעִינִין מַה שְׁכַתּוּב בְּזֶה רש"י פֶּרֶק קָמָא דְּעֵבּוּדָה זָרָה דְּף ג',
 עֲמוּד ב', (מְלוּחַ – דְּבָרִים לְחִלוּחִים; וְעִיקָר, לִישָׁנָא אֲחֵרִינָא: הַנְּכַתֵּב בְּלוּחוֹת)
 וְלִפִּי מַה שְׁכַתּוּב יֵשׁ לְבָאָר בְּפִשּׁוּטוֹ.
 92. (כ"ב אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. זֹהַר חֲלֵק ג, קלח ב). וּבְתְּקוּנַי זֹהַר תְּקוּן סט (דף
 קד א, ב). כ"ב אֲתוּנוֹן דְּאוֹרִיִּיתָא דְּלִקְמוֹן לְחוּשְׁבוֹן חט"ה – חֲטָה בְּגִימְטְרִיָּה כב).
 93. וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחַר בְּאִרְיָכוֹת – בְּדַבְּרוֹר הַמִּתְחִיל "וְסִפְרֵתֶם
 לָכֵם כו" (לִקְמוֹן בְּמִדְּבָר יא, א). עִינִין שָׁם.
 94. (לְשׁוֹן הַכְּתוּב יִרְמִיָּה יז, ו. "וּמִשְׁמֵרַת אֵת הַפִּירוֹת מֵהַתְּלִיע").

28 והוא על דרך הנזכר בזהר חלק א, דף נ"א, עמוד א' בענין
 29 תכלת:
 30 דאכיל וְשָׂעִי. וְתָא חוּזי: אָף עַל גַּב דְּאוּרְחָא דְהָאִי
 31 נְהוּרָא תְּכֵלָא אוּבְמָא לְשִׁיצָאָה כּו', וְאַתָּם הִדְבְּקִים בְּה'
 32 אֱלֻקִּיכֶם חַיִּים' (ואתחנן ה, ד) כו'¹⁰⁵. עיין שם.
 33 כִּי הַמְּלָכוֹת נִקְרָא 'נְהוּרָא תְּכֵלָא', 'אַרְץ אוּכְלֵת
 34 יוֹשְׁבֶיהָ' (שלה יג, לב). וְהֵינּוּ שְׂמֻכְלָה אֶת הַקּוּצִים
 35 וְהַרְשָׁעִים, שְׁהֵם יֵשׁ וְדָבָר נִפְדָּר – הֵיא מְכֵלָה אוּתָם; אַבְל
 36 'וְאַתָּם הִדְבְּקִים', עַל יְדֵי שֵׁישׁ בְּכָל אֶחָד בְּחִינַת בֵּיטוּל
 37 לְמִסוּר נִפְשׁוֹ ב'אֶחָד', עַל יְדֵי זֶה אֲדַרְבָּה 'חַיִּים כּו'.
 38 וְכַעֲנֵן: "הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא מוֹצִיא חַמָּה מִנִּרְתִּיקָה –
 39 צִדִּיקִים מִתְּרַפָּאִים בְּהָ, וְרָשָׁעִים נְכוּיִן בְּהָ"¹⁰⁶.
 40 וְהִנֵּה 'נְהוּרָא תְּכֵלָא', תְּכֵלַת שְׂרָשׁוֹ מְגִבּוּרוֹת־דְּאֶבָּא,
 41 וְכִמּוֹ כֵּן הַמְּלַח שְׂרָשׁוֹ מִשֵּׁם כְּנַ"ל, לְכֵן יֵשׁ בְּמִלַח גַּם כֵּן
 42 ב' הַכּוּחוֹת. דְּהֵינּוּ כִּמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁהַתּוֹרָה
 43 נִקְרָא "עוֹז וְתוֹשִׁיָה"¹⁰⁷, פִּירוּשׁ: שְׁנוֹתָן עוֹז כַּח וְגִבּוּרָה
 44 בְּנַפְשׁ־הָאֱלֻקִּית וּמִתְשֵׁת כַּח נַפְשׁ־הַבְּהֵמִית. וְהֵינּוּ עַל יְדֵי
 45 כִּי "בְּחֻכְמָה אֲתַבְּרִירוּ", הוּא מְבָרַר נַפְשׁ־הַבְּהֵמִית וּמִפְרִיד
 46 הָרַע מִמֶּנּוּ כּו'.

47 וְזֶהוּ שְׂכָתוּב "כִּי שְׁמַיִם כְּעֵשֶׁן נִמְלָחוּ" (בישעיה סימן נ"א,
 48 ו'): וְהֵינּוּ כִּי "שְׁמַיִם" – אִשׁ וּמַיִם¹⁰⁸; וְהֵינּוּ הַמִּדּוֹת
 49 חֲסִדֵי־וְגִבּוּרָה, וְיֵשׁ בְּהֵן 'זֶה לְעוֹמֵת זֶה':
 50 'שְׁמַיִם דְּקִדּוּשָׁה', כִּמּוֹ שְׂכָתוּב (ישעיה סו, א): "הַשְּׁמַיִם
 51 כְּסָא", שְׁהֵם הַמִּדּוֹת, כְּשֵׁר פְּסוּל כּו'.
 52 וְלְעוֹמֵת זֶה – מִדּוֹת הָרַעוֹת נִקְרָא 'שְׁמַיִם דְּקִלְיָפָה',
 53 וְעַל זֶה נֶאֱמָר (תבוא כח, כג): "וְהָיָה שְׁמִיךְ אֲשֶׁר עַל רֹאשְׁךָ
 54 נְחוּשֵׁת"¹⁰⁹, וְעַל זֶה נֶאֱמָר "כִּי שְׁמַיִם כְּעֵשֶׁן נִמְלָחוּ",

1 וְזֶהוּ שְׂאֲמָרוֹ רז"ל פֶּרֶק ג' דְּמִנְחוֹת דָּף כ"א, עמוד א'¹⁰¹
 2 עַל פְּסוּק "בְּמִלַח תְּמַלַּח": "יְכוּל תְּבוּנְהוּ?". וּפִירֵשׁ רש"י:
 3 "יְכוּל יִתֵּן בּוֹ טַעַם, כְּבִינְהוּ" הַמְּתַקֵּנַת אֶת הָאָדָם כּו' –
 4 וְלְכַאוּרָה אֵינּוּ מוּבָן.
 5 אֶלָּא הֵעֲנִין: כִּי בִינָה הַמְּתַקֵּנַת אֶת הָאָדָם קָאִי עַל
 6 נַפְשׁ־הָאֱלֻקִּית, כִּי בִינָה הֵינּוּ בִּין־י"ה¹⁰². וְעַל זֶה נֶאֱמָר
 7 (הָאֵינּוּ לֵב, י): "יְסוּבְבְּנְהוּ יְבוּנְהוּ"¹⁰³.
 8 וְעַל זֶה אֲמָרוּ: יְכוּל שְׂאִין קֶרְפֵן נַפְשׁ־הַבְּהֵמִית עוֹלָה
 9 לְרִצּוֹן אֶלָּא אִם כֵּן תְּתַהַפֵּף לְמַעַלַת וּמִדְּרַגַת הַבֵּיטוּל
 10 דְּנַפְשׁ־הָאֱלֻקִּית מִמֶּשׁ. וּבְאֵמַת זֶהוּ דָבָר הַקָּשָׁה, כִּי הַנַּפְשׁ־
 11 הָאֱלֻקִּית הֵיא "חֻלְק אֵלוּהַ מִמַּעַל" (איוב לא, ב), שְׁנִלְקָחָה
 12 מִפְּנִימִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת, וְעַל כֵּן יֵשׁ בְּהָ בְּחִינַת הַבֵּיטוּל
 13 הָאֵמִינִי בְּטַבְעָהּ לְהִשְׁתַּפֵּף בְּחִיק אֲבִיָּה – אוּר אֵין־סוּף
 14 בְּרוּךְ־הוּא. מַה שְׂאִין כֵּן בְּנַפְשׁ־הַבְּהֵמִית שְׁלוּקָחָה
 15 מִקְּלִיפַת נוּגָה כו'¹⁰⁴.
 16 וְזֶהוּ "תְּלַמוּד לֹמֵר 'תְּמַלַּח'", שְׁעַל כָּל פְּנִים תּוּכַל
 17 לְבֹא גַם הֵיא לְבְּחִינַת בֵּיטוּל־הֵיִשׁ כּו'. וְזֶהוּ עֲנִין הַהִפְרָשׁ
 18 בֵּין לְמִסוּר נִפְשׁוֹ ב'אֶחָד" וּבֵין בְּחִינַת "בְּכָל נַפְשֶׁךָ כּו",
 19 כִּמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר שָׁם.

20 וְהִנֵּה הַרְמַב"ץ בְּפִירוּשׁ הַחוּמָשׁ כָּאֵן כְּתוּב:
 21 שֶׁהַמְּלַח הוּא מַיִם, וּבְכַח הַשְּׂמֵשׁ הֵבֵא בְּהֵם יַעֲשֶׂה
 22 מְלַח כּו', וְהַמַּיִם וְהָאֵשׁ בָּאִים בְּהָ כּו', וְלְכֵן תְּקִיִּים הַדָּבָר
 23 וְגַם תְּכִרִית. כִּמּוֹ שְׂכָתוּב (נצבים כט, כב): "גִּפְרִית וּמְלַח
 24 שְׂרָפָה כָּל אֶרְצָה, לֹא תוֹרַע וְלֹא תַצְמִיחַ כּו".
 25 וְעֵינִן בְּרִבֵּינוּ בְּחִינַת שְׂבִיאָר דְּבְרִיּוֹ, דְּהֵינּוּ: שְׂכָלוֹל מְשֻׁנֵי
 26 הַמִּדּוֹת חֲסֵד וְגִבּוּרָה, שְׂבָדָהם הַנְּהַגַת הָעוֹלָם וְקִיּוּמוֹ, כִּי
 27 "מִלְךְ בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אֶרְץ" (משלי כט, ד).

101. (ברכות ה, א. וְשָׁם: "תְּמַלַּח" לְמַאי אֲתָא? לְכַדְתֵּנָא: 'בְּמִלַח תְּבוּנְהוּ – תְּלַמוּד לֹמֵר תְּמַלַּח'. . . מַאי תְּבוּנְהוּ? אֶלָּא אֲמָר רָבָא: 'יְכוּל תְּבוּנְהוּ? מַאי תְּבוּנְהוּ? אֲמָר רַב אֲשִׁי: יְכוּל יִתֵּן בּוֹ טַעַם כְּבִינְהוּ'. וּפִירֵשׁ רש"י: "וּתְתַנַּת טַעַם וּכְבִינְהוּ – בְּאָדָם".
 102. (רעיא מִהֵימָנָא זֶהר חֵלֶק ג קכ, א) וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר עַל פְּסוּק (ישעיה נד, יג) "וְכָל בְּנֵי־בְנֵי־הַלְוִי הֵנְהָה" (לְקוּטִי תוֹרָה פֶּרֶשׁת רֵאָה כט, ג וְאֵילָף).
 103. (רֵאָה לְקַמֵּן דְּרוּשִׁים לְרֵאשׁ הַשְּׁנָה סג, א־ב. וְרֵאָה אוּר הַתּוֹרָה וְיִקְרָא (כָּרֶךְ א) עֲמוּד רַכּוּ. דְּבוּר הַמִּתְחִיל "יְסוּבְבְּנְהוּ יְבוּנְהוּ" בְּסִפֵּר הַמְּאָמְרִים תְּקִס"ז חֵלֶק ב עֲמוּד תְּשַׁל. וְעוֹד).
 104. וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם מִן הַבְּהֵמָה כּו'" (לעיל ב, ב).
 105. (וְשָׁם: וְתָא חוּזי, אָף עַל גַּב דְּאַרְחִיָּה דְּהָאִי נְהוּרָא תְּכֵלָא אוּבְמָא לְשִׁיצָאָה כָּל מַה דְּאַתְדְּבֵק בִּיהַ תְּחוּתוּי – יִשְׂרָאֵל מִתְּדַבְּקוֹן בִּיהַ תְּחוּתוּי וְקִיּוּנָן בְּקִיּוּמָא. דְּהָא הוּא דְּכְתִיב (ואתחנן ה, ד): "וְאַתָּם הִדְבְּקִים בְּה' אֱלֻקִּיכֶם חַיִּים", "בְּה' אֱלֻקִּיכֶם" וְלֹא 'אֱלֻקִּינִי' (אֶלָּא 'בְּה' אֱלֻקִּיכֶם) – בְּהַהוּא נְהוּרָא תְּכֵלָא אוּבְמָא דְּאֶכִּיל וְשָׂעִי כָּל מַה דְּאַתְדְּבֵק בִּיהַ תְּחוּתִיָּה, וְאַתָּן מִתְּדַבְּקוֹן בִּיהַ וְקִיּוּמִי, דְּכְתִיב:

106. (נדרים ח, ב. זֶהר חֵלֶק ג יז, א).
 107. (מְכִילֵתָא דְּרַשְׁבִּי יט, יז מְאִיבּוּ יב, טז: "עֲמוּ עוֹז וְתוֹשִׁיָה"). וְיִקְרָא רַבָּה פֶּרֶשָׁה לֵא, ה. (ממשלי כא, כב: "וְיֹזֵר עוֹד"). סְנְהִדְרִין כּו, ב (מִישְׁעִיָּה כח, כט: "הַפְּלֵא עֲצָה הַגְּדִיל תוֹשִׁיָה"). וְרֵאָה תוֹרָה אוּר רִישׁ פֶּרֶשׁת יִתְרוֹ סו, סוֹף עֲמוּד א וְאֵילָף. שָׁם בְּהוֹסְפוֹת קט, א.
 108. (חגיגה יב, א. בְּרֵאשִׁית רַבָּה פֶּרֶשָׁה ז, ז).
 109. וְכִמּוֹ שְׂכָתוּב בְּתִיקוּנֵי זֶהר תְּקוּן ח'. וּבְשִׁל"ה דָּף פ"ח, עֲמוּד ב', בְּשַׁעַר הָאוֹתִיּוֹת אוֹת קו"ף, בְּעֲנֵן (לָף לָף יד, יט) "קוּנָה שְׁמַיִם וְאַרְץ כּו".

101. (ברכות ה, א. וְשָׁם: "תְּמַלַּח" לְמַאי אֲתָא? לְכַדְתֵּנָא: 'בְּמִלַח תְּבוּנְהוּ – תְּלַמוּד לֹמֵר תְּמַלַּח'. . . מַאי תְּבוּנְהוּ? אֶלָּא אֲמָר רָבָא: 'יְכוּל תְּבוּנְהוּ? מַאי תְּבוּנְהוּ? אֲמָר רַב אֲשִׁי: יְכוּל יִתֵּן בּוֹ טַעַם כְּבִינְהוּ'. וּפִירֵשׁ רש"י: "וּתְתַנַּת טַעַם וּכְבִינְהוּ – בְּאָדָם".
 102. (רעיא מִהֵימָנָא זֶהר חֵלֶק ג קכ, א) וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר עַל פְּסוּק (ישעיה נד, יג) "וְכָל בְּנֵי־בְנֵי־הַלְוִי הֵנְהָה" (לְקוּטִי תוֹרָה פֶּרֶשׁת רֵאָה כט, ג וְאֵילָף).
 103. (רֵאָה לְקַמֵּן דְּרוּשִׁים לְרֵאשׁ הַשְּׁנָה סג, א־ב. וְרֵאָה אוּר הַתּוֹרָה וְיִקְרָא (כָּרֶךְ א) עֲמוּד רַכּוּ. דְּבוּר הַמִּתְחִיל "יְסוּבְבְּנְהוּ יְבוּנְהוּ" בְּסִפֵּר הַמְּאָמְרִים תְּקִס"ז חֵלֶק ב עֲמוּד תְּשַׁל. וְעוֹד).
 104. וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם מִן הַבְּהֵמָה כּו'" (לעיל ב, ב).
 105. (וְשָׁם: וְתָא חוּזי, אָף עַל גַּב דְּאַרְחִיָּה דְּהָאִי נְהוּרָא תְּכֵלָא אוּבְמָא לְשִׁיצָאָה כָּל מַה דְּאַתְדְּבֵק בִּיהַ תְּחוּתוּי – יִשְׂרָאֵל מִתְּדַבְּקוֹן בִּיהַ תְּחוּתוּי וְקִיּוּנָן בְּקִיּוּמָא. דְּהָא הוּא דְּכְתִיב (ואתחנן ה, ד): "וְאַתָּם הִדְבְּקִים בְּה' אֱלֻקִּיכֶם חַיִּים", "בְּה' אֱלֻקִּיכֶם" וְלֹא 'אֱלֻקִּינִי' (אֶלָּא 'בְּה' אֱלֻקִּיכֶם) – בְּהַהוּא נְהוּרָא תְּכֵלָא אוּבְמָא דְּאֶכִּיל וְשָׂעִי כָּל מַה דְּאַתְדְּבֵק בִּיהַ תְּחוּתִיָּה, וְאַתָּן מִתְּדַבְּקוֹן בִּיהַ וְקִיּוּמִי, דְּכְתִיב:

1 וכמו כן יובן ענין זה בנפש: שבכדי לרפאות המים
 2 המרים דנפש הבהמית, שנמשכת אחר תענוגי עולם
 3 הזה הנקרא בשם "מרירו", כמו שכתוב (משלי ה, ג-ד) "כי
 4 נופת תטופנה כו, ואחריה מרה כלענה"¹¹⁸ – הנה זהו
 5 על ידי התורה שנקרא בשם מלח.
 6 וכמו שכתוב (משלי ג, ח): "רפאות תהי לשך"¹¹⁹, דהיינו
 7 אפילו "מפלגך ולתתא"¹²⁰, שהוא למטה מרקיע
 8 ה"מבדיל בין מים למים כו" (בראשית א, ו).
 9 ולכן נקרא המלח "ברית אלקיך": כי שורש הדינים
 10 והמרירות נמשכים משם אלקים, שיש בו ק"ך צירופים
 11 המשתלשלים למטה עד סוף העשיה, ומהם יונקים ק"ך
 12 צירופים דנוגה, שבין שניהם נעשים מ"ר – ב' פעמים
 13 ק"ו, וכחשבון "עמלק"¹²¹. והמלח ממתיק הדינים הנ"ל
 14 על ידי שממשיך משרש ועיקר הגבורות דקדושה כו,
 15 ומקיים ומכרית כו. פנ"ל.
 16 ובכתבי האריז"ל אמר¹²²: "מלח כחשבון ג' שמות
 17 ה'היה'. ולכן נאמר גבי אהרן "ברית מלח עולם", כי
 18 הבהנים מברכים את העם שלש ברכות, שהן ג' שמות
 19 הויה ד"ברכה", "אר" ו"ישא"¹²³, ששרשן גבוה מאד
 20 נעלה, למעלה מההשתלשלות, ובזה הוא קיום העולם,
 21 וזהו שנקרא מלח – שהוא קיום הדבר כו.
 22 ועם היות המלח הוא גבורה, אך גם ברפת כהנים
 23 נקרא (שיר השירים ג, ז) "ששים גבורים" – ברבות נשא, פרושה
 24 א"ו.
 25 וזהו פירוש "ברית אלקיך", שהוא ענין ההמשכה
 26 משם הויה בשם אלקים כו, שיהיה בבחינת "אלקיך"
 27 ממש, בבחינת גילוי בפנימיות. וכמאמר רז"ל¹²⁴: "מה
 28 ברית האמור במלח – מלח ממתקת", דהיינו המתקת
 29 הדינים של שם אלקים.
 30 ובתיקוני זהר תקון כ"א דף נ"ד, עמוד א'¹²⁵: מלח

1 ופירש רש"י: "לשון רקבון"¹¹⁰. והיינו על ידי המלח
 2 דקדושה שמכלה ומכרית היש ודבר נפרד כו¹¹¹.
 3 והנה כמו שהמלח יש בו כח להכרית את הרע,
 4 להיות "שמים כעשן נמלחו כו" – ועל דרך שפירש ב"ש"ך
 5 סוף פרשת תצא, בשם המדרש¹¹², בענין "תמחה את זכר
 6 עמלק מתחת השמים" (תצא כה, יט) – "אתה מתחת
 7 השמים ואני מעל לשמים כו";
 8 כמו כן יש בו כח לקיים את הטוב, וכמו שכתוב גבי
 9 אהרן (קרח יח, יט): "ברית מלח עולם", וכן גבי דוד¹¹³.
 10 והיינו, שנותן טעם להיות "טעמו וראו כי טוב ה"
 11 (תהלים לד, ט), ונותן כח בנפש האלקית כנ"ל; וגם מהפך
 12 הטוב דנפש הבהמית להתעלות בקדושה, שזהו ענין
 13 "על כל קרבנך תקריב מלח" כנ"ל. וכמו שיתבאר לקמן,
 14 שמלח – לשון 'תערובות' ו'הפך', והיינו שמהפך נפש
 15 הבהמית ממרירו למיתקו. ;
 16 ז. וזהו שכתוב גבי אלישע, שריפא את מי יריחו על ידי
 17 מלח (במלכים ב' סימן ב', כ"א). וכמו שכתוב בזהר חלק א'
 18 דף רמ"א, עמוד ב': "דאיחו ממרק ומבשם מרירו
 19 לאטעמא"¹¹⁴.
 20 ועוד יש לומר בזה: כי "מים הרעים"¹¹⁵ שרשם נמשך
 21 על ידי ההבדלה שהבדיל בין מים עליונים ובין מים
 22 תחתונים, ומזה נמשך הפסולת דמים, שהם "מים
 23 הרעים", על דרך "מים המאריים כו"¹¹⁶ (נשא ה, כב).
 24 והנה רש"י פירש כאן על פסוק "ולא תשבית מלח":
 25 "שהובטחו מים תחתונים ליקרב על גבי המזבח במלח
 26 ובניסוף המים". והיינו, שעל ידי המלח של הקרבן
 27 מתעלים המים תחתונים עד שנעשו בבחינת "מים חיים".
 28 וזהו סוד רפואת מים הרעים דיריחו על ידי המלח,
 29 שהוא שרש התיקון לבחינת מים תחתונים כו, עד
 30 שנעשו על ידי זה בבחינת "באר מים חיים"¹¹⁷ כו.

117. (תולדות כו, יט. שיר השירים ט, טו).
 118. ועיין זהר חלק ב', ויקהל, דף ר"ג, עמוד ב'.
 119. רפאות תהי התקמה לשך – "סיבורך". – רש"י. "הוא הטבור" – מצודת
 ציפון.
 120. (מהחצי שלף ולמטה).
 121. (מאורי אור מ סעף צב ובאייר נתיב בשם לקוטי תורה להאריז"ל)
 122. (פרי עץ חיים שער יז (שער השבת) פרק יז. שער הכוונות, ענין השלחן.
 מאורי אור מערכת מלח אות עא. מקדש מלך וחי רמא, ב. וראה סידור עם
 דא"ח שער ברכת המזון עמוד 202 ואילך. מאמרי אדמור הזקן תקס"ג חלק א
 סוף עמוד לט ואילך).
 123. (נשא ו, כד-כ"ה: "ברכה ה' . . יאר ה' . . ישא ה").
 124. (ברכות ה, א).
 125. (אולי צריך להיות דף מז, א).

110. עיין ב'יקמיה ל"ח, י"ב בפירוש רש"י. ונשים: "והמלחים", ומפרש רש"י:
 לשון רקבון, כמו "כעשן נמלחו".
 111. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "זאת חקת התורה", בענין
 "להקריב אותיות להקריב כו" (לקמן חקת נח, ד). עיין שם.
 112. (ראה זהר חלק ב' בשלח, פרשת הקן טו, א).
 113. (דברי הימים ב' י"ג, ה' ו: "ה' אלקי ישראל נתן ממלכה לדוד על
 ישראל לעולם, לו ולבניו ברית מלח". ועיין מזה ברבות ריש פרשת
 קדושים).
 114. (שהוא ממרק ומבשם את המר לתת לו טעם).
 115. (מלכים שם, יט: "ויאמרו אנשי העיר אל אלישע והמים רעים").
 116. עיין זהר חלק ב', שמות, דף ו', עמוד א'. ובפרשת נשא, דף קכ"ה,
 עמוד א'. וב"פרדס", ב"ערכי הכינאים" ערך מים בסופו. וב"מאורי אור"
 אות מ', סוף סעף ט"ז.

34 'לחם עני' (ראה טו, א) – בלא מלחא כו', בגין דאיהו מצה
35 פרוסה כו', עד דתהא שלימה לא צריך לקרבא עליה
36 מלח, דאיהו חלם. ומאי ניהו חלם? אמצעי דכולהו. עד
37 כאן לשונו.

38 ופירש ב"כסא מלך":

39 שפשיהא פרוסה היא אות דל'ת – לשון דלות, היינו
40 'לחם עני'. וצריך להשלימה באות ו' בתוכה שתהיה
41 ה"א כו', ואז דוקא תקריב עליה מלח, שהם ג' שמות
42 הויה שבחג"ת. עד כאן דבריו.

43 והענין:

44 כי פירוש 'לחם עני' זהו על דרך 'סיקרא לית לה
45 מגרמה כלום'¹²⁹, ואזי היא בחינת עניה¹³⁰; ו"אין עני
46 אלא בדעת"¹³¹; ועל ידי קבלתה משמשא "נפקא
47 ממספנותא"¹³², היינו על ידי שנמשך בה הדעת מבחינת
48 "שמש הויה".

49 וכמו שכתוב ברעיא מהימנא ריש פרשת כי תשא:
50 "העשיר" (תשא ל, טו) – "דא עמודא דאמצעייתא". היינו קו
51 האמצעי – דעת, תפארת¹³³. ומתחלה כשיהיא רק
52 בבחינת אמונה לבד נקרא 'לחם עני'.

53 והנה, תחלת העבודה צריך להיות בבחינת אמונה
54 לבד דוקא. וכמאמר רז"ל¹³⁴: "בא חבוקוק והעמידן על
55 אחת, שנאמר (חבוקוק ב, ד): וצדיק באמונתו יחיה", ובתיב:
56 "פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שנמר אמונים" (בישעיה
57 סימן כ"ו, ב), וכדפירש רש"י שם¹³⁵; ובתיב: "והיה אמונת
58 עתיך חוסן ישועות" (שם ל"ג, ו). וממנה יבוא אחר כך
59 לבחינת הדעת, שהוא השגת פנימית התורה.

60 וכמאמר רז"ל: "כל המקייים את התורה מעוני סופו
61 לקיימה מעושר". – בפרק ד' דאבות (משנה ט). ופירש
62 ב"מדרש שמואל", דרוצה לומר: "מעוני הדעת – סופו
63 לקיימה מעושר הדעת, שהוא ישפיע עליו מחכמתו כו'".
64 וזהו "אם אין יראה אין חכמה, אם אין חכמה אין
65 יראה"¹³⁶ – ואם בן איך יתחיל?

66 אלא כי יש ב' בחינות יראה: הא' – יראה תתאה,

1 אותיות חלם, ואותיות מחל. כי חולם הוא הנקודה
2 שבראשי אתוין, שמורה על עליות המלכות להיות
3 "עטרת תפארת" (ישעיה סב, ג. משלי ד, ט. טז, לא).

4 כמו שכתוב ב"תורה אור" פרשת נח (י, ב), סוף דבור
5 המתחיל "להבין הענין שתפלת הבעל עסק כו'": שנקודה אחת
6 העליונה כולל בחינה התחתונה כו'. עיין שם.
7 ומשם נמשך המחילה ביום הכפורים; וכן הקרבנות
8 באין לכפר, ועלייה זו – על ידי "ברית מלח" כו'.

9 גם פירוש חלם – לשון חיזוק, כמו "יחלמו בניהם"
10 (איוב סימן ל"ט, ד), שפירש רש"י: "יחזקו". וכן "ותחלימני
11 ותחייני" (בישעיה ל"ח, י"ו), פירש רש"י: "תבריאיני
12 ותחזקני". ועל דרך זה פירש רבינו בחיי בפרשת תצוה
13 בענין אבן "ואחלמה" (תצוה בת, ט): "וסגולת האבן הזאת
14 שמוחזקת את הלב כו'".

15 וענין חיזוק זה, זהו על דרך מה שכתוב (שמואל א' ב, י):
16 "ויתן עוז למלכו"¹²⁶. וזהו נמשך גם כן מבחינת מלח –
17 שהוא הכח המעמיד ומקיים הדבר. שזהו פירוש "ברית
18 מלח עולם" הנאמר גבי אהרן סוף פרשת קרח, וגבי דוד
19 (בדברי הימים ב' סימן ל"ג, ה)¹²⁷ – להיות יחודא-תתאה
20 כמו יחודא-עילאה, בבחינת "תריין ריעין", בחינת "אהל
21 בל יצען" (ישעיה לג, ב), וכמו שכתוב (הושע ב, כא): "וארשתיק
22 לי לעולם".

23 ח. והנה לפי זה צריך להבין, דגבי מצה כתבו הפוסקים
24 שלא ליתן מלח בפת בפסח, כמו שכתוב בטור-שולחן
25 ערוך סימן תנ"ה. ולכאורה אינו מובן, לפי מה שנתבאר
26 למעלה שורש ענין המלח, מדוע יהיה שבמצה לא יהיה
27 מלח? וכמו שכתוב בגמרא פרק ח' דשבת דף ע"ט, עמוד
28 א': "מצה – במשמעו: דלא מליח כו'".

29 וב"טור ברקת" סימן תנ"ה פתב: "לפי פי המלח הוא
30 שורש הדין כו'". ואין זה מספיק, דאדרבה, הוא מיתוק
31 הדינים כנ"ל!

32 אף הענין מבואר בתיקוני זהר תקון ס"ט דף ק"ח, עמוד
33 א'¹²⁸:

126. וכמו שנתבאר על פסוק (שלה יד, ז) "ועתה יגדל נא כח אדני כו'" (אגלי הכוונה ללקוטי תורה שלח לט, ב).

127. ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "שונה ושראל עד" (לקמן שבת שובה סו, א).

128. (לפנינו דף קי).

129. (לכנה אין לה משל עצמה כלום).

130. וכמו שכתוב בזהר חלק א': בראשית, דף ל"ג, א'. ויחי, דף רמ"ט, עמוד ב'.

131. (על פי נדרים מא, א. ושם: "אלא בדעה". כתובות סו, ב ושם: "עני – עני

דעת).

132. (קצאה מעניייתה. וזה יחיי שם).

133. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וידעת היום והשבות כו'" (לקמן ואתחנן ד, א).

134. (סוף מכות כד, א).

135. (שומר. ששמר וצפה בגלותו ימים רבים לאמונתו של הקדוש ברוך הוא שקיים הבטחתו שהבטיח על פי נביאיו לנגאלם. שומר. ממתין. וכן (וישב לו, יא): "ואביו שמר את הדבר". וכן (עקב ז, יב): "ושמר ה' אלקיך לך").

136. (על פי אבות ג, יז).

34 'המלכים'. היינו, כדפירש רש"י בחומש פרשת כי תשא על
 35 פסוק (ל, לה) "ממולח טהור קדש": "מעורב, שיערב יפה יפה.
 36 ואומר אני, שדומה לו "וייראו המלכים כו" (יונה א, ה) –
 37 שמהפכין כו". עיין שם.
 38 ופירוש "ברית מלח": שפרת לו ברית, שעל ידי
 39 עבודת הקרבנות יקשר ויערב העולם – שהם כלל
 40 העולמות – באין-סוף, שהוא יהיה הממוצע והמחבר
 41 והמקשר העולמות זה בזה כו'. והוא "עלה בכבש כו", עד
 42 מערבית¹⁴⁴, שהוא מדת אהרן, "ברית מלח" – שמערב
 43 העולמות כו',
 44 והנה הכתיב – 'ברית מלח עולם הוא, והקרי – 'היא':
 45 כי למעלה הוא בהעלם גדול, לכך כתיב 'הוא' – לשון
 46 נסתה, אבל למטה כאשר בא תוך הקרי, שהוא הדבור,
 47 ושם הוא התגלות, לכן נקרא 'היא'. עד כאן לשונו.
 48 והוא שבקטורת נאמר "ממולח", כי הקטרת הוא ענין
 49 הקשר והעירוב כו'.
 50 וביאר ענין "שמערב העולמות", כי הנה אמרו
 51 רז"ל¹⁴⁵: "ביום חתונתו" (שיר השירים ג, יא) זו מתן-תורה,
 52 וצריך להבין מהו פירוש 'חתונתו'?
 53 אף כי חיתון פירושו תערובות, כמו שכתוב בתרגום
 54 ירושלמי פרשת עקב ז', ג'¹⁴⁶. ואם כן, פירוש "ביום חתונתו"
 55 היינו ענין תערובות והתקשרות העולם באין-סוף ברוך-
 56 הוא על ידי התורה, והוא על פי מה שכתוב ברבות
 57 פרשת וארא פרשה י"ב, על פסוק (תהלים קלה, ו) "כל אשר
 58 חפץ ה' עשה":
 59 אמר דוד: אף על פי שגזר הקדוש ברוך-הוא 'השמים
 60 שמים לה' כו' (תהלים קטו, טו), כשבקש ליתן התורה בטל
 61 גזירה ראשונה ואמר: התחתונים יעלו לעליונים
 62 והעליונים ירדו לתחתונים, ואני המתחיל, שנאמר (יתרו
 63 יט, ט): "וירד ה' על הר סיני". וכתיב (משפטים כד, א): "ואל
 64 משה אמר עלה אל ה'". הוי, 'כל אשר חפץ ה' עשה
 65 בשמים ובארץ'. עד כאן לשונו.
 66 ופירוש ענין 'ירידה ועלייה', יוכן ממה שנתבאר

1 והיא "תרעא לאעלאה", ולכן "אם אין יראה אין חכמה;
 2 ואחר כך על ידי החכמה יזכה ליראה-עילאה כו', ששם
 3 אין שייר חמוץ כו'.
 4 והוא שאמרו¹³⁷: "יאה עניותא לישראל". ורוצה לומר,
 5 שיהיה בענינו נגד הקדוש ברוך-הוא בבחינת עני מן
 6 הדעת, ולהיות בבחינת אמונה. וכמו שנתבאר ב"ספר
 7 של בינונים", חלק א', פרק י"ח: דכתיב (משלי יד, טו): "פתי
 8 יאמין לכל דבר", ואצל הקדוש ברוך-הוא הכל כפתיים,
 9 וכמו שכתוב (תהלים עג, כב): "בהמות הייתי עמך".
 10 וכתיב (תהלים לו, ז): "אדם ובהמה תושיע ה'יהוה", ואמרו
 11 רז"ל פרק קמא דחולין דף ה', עמוד ב': "אלו בני אדם שהם
 12 ערומים בדעת" – באדם הראשון, "ומשימים עצמם
 13 כבהמה" – "דכאי רוח"¹³⁸ (תהלים לד, יט). וכן כתוב ברבות
 14 פרשה בשלח, פרשה כ"א על פסוק "ונתתי": "אמר הקדוש
 15 ברוך-הוא, אצלי הם ביונה פותה, כל מה שאני גוזר
 16 עליהם – עושים כו".
 17 ועל כן, בענין חיוב אכילת מצה, שהוא תחלת
 18 העבודה צריך להיות "לחם עוני" דוקא, שהוא בחינת
 19 אמונה ואתכפיא בלי שום טעם ודעת. ועל כן אין ליתן
 20 בה מלח, שהמלח הוא נותן טעם להיות בחינת טעם
 21 ודעת, שהוא גילוי פנימית התורה כו', וראשית העבודה
 22 צריך להיות בבחינת "לחם עוני" דוקא;
 23 ולכן "ישראל מונין ללבנה"¹³⁹; אלא שאחר כך צריך
 24 להיות בה המשכת הדעת מבחינת שמשא, והוא ענין
 25 מצה עשירה¹⁴⁰, ואזי מבחינת דל"ת נעשית ה'¹⁴¹. :
 26 ט. וביאר הענין, יש להקדים מה שכתב ב"אור תורה"
 27 פרשת קרח, בשם הרב המגיד נשמתו ע"ד, וזה לשונו¹⁴²:
 28 והנה נאמר באהרן: 'ברית מלח עולם הוא' – 'הוא'
 29 כתיב, והקרי 'היא'. והנה ידוע שאהרן – 'שושבינא
 30 דמטרוניתא'¹⁴³, והוא המקשר עולמות על ידי עבודת
 31 הקרבנות והקטורת שהוא לשון קשר, כי תרגום 'ותקשר
 32 על ידו' (וישב לח, כח) בפרשת וישב – 'וקטרת על ידיה'.
 33 והוא פירוש 'ברית מלח' – לשון עירוב, כמו

142. 'מגיד דבריו ליעקב והוא לקושי אמרים' (קד"ת, תש"ה), עמוד 120 אות רג).

143. (רעיא מהימנא ז"ה חלק ג כ, א. נג, ב)

144. (נבחים ה, א).

145. (תענית כו, ב).

146. (לכאורה צריך להיות ואתחנן ו, ה) "ולא תתחתן עם" – תרגום ירושלמי "ולא תתערבון".

137. (תניגה ט, ב בגרסת העין יעקב).

138. עיין שם בפירוש רש"י כו'. ונשם: ערומים בדעת – באדם הראשון. ומשימין עצמן כבהמה – דכאי רוחו.

139. (סוכה כט, א. בראשית רבה פרשה א).

140. ועיין מה שנתבאר בפירוש (תהלים סה, י) 'רבת תעשרנה פלג אלקים', בדבור המתחיל 'והיה מספר בני ישראל כחול הים כו' (לקמן במדבר ה, ד).

141. ועיין מה שנתבאר בזה סוף דבור המתחיל 'המגביהי לשבת כו' (תורה אור לח, ד).

- 1 בַּמְקוֹם אַחַר, בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "וְשִׁמְתִי כַּדָּבָר שֶׁמִּשְׁתַּחֲוֶה" –
 2 – "בְּדִין וּבְדִין כו" 147. וְעַל כֵּן פָּנִים הוּא הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
 3 וְהַמְשַׁכֵּת הָאוֹר מִסּוּבָב כֹּל עֲלָמִין בְּמַמְלָא כֹּל עֲלָמִין.
 4 וְזוֹהוּ "כִּי כָל בְּשָׂמִים וּבְאַרְצֵן" (דְּבַרֵי הַיָּמִים א' כט, יא) – "דְּאַחֲזִיד
 5 בְּשִׁמְיָא וְאַרְעָא כו". וְזוֹהוּ עֲנִין "בְּרִית מְלַח עוֹלָם".
 6 וְהִנֵּה פִירוּשׁ "לִיל שִׁמּוּרִים" (בא יב, מב) הוּא עַל דְּרַךְ
 7 "שְׁמור" (וְאַתְחַנּוּ ה, יא) – לְנוֹקְבָא 148. הֵינּוּ מַה שֶׁהַמְקַבֵּל
 8 מִמֵּתִין וּמִצִּפָּה וּמִיִּחַל אֶל הַמְשִׁפֵּעַ, כְּעֵנִי הַצּוֹפֶה וּמִבֵּית
 9 מֵתִי יִתֵּן הַבַּעַל הַבֵּית לִידוֹ מֵאוּמָה 149.
 10 וְכֵן הוּא עֲנִין "לִיל שִׁמּוּרִים", אֲשֶׁר בְּחִינַת "לִיל" הוּא
 11 מִדַּת הַחֲשֶׁךְ וְהַהֶעְלֵם, וְנִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת מְמַלָּא כֹּל
 12 עֲלָמִין, וּבְחִינָה זֹאת הִיא בְּחִינַת "שִׁמּוּרִים" וּמִצִּפָּה
 13 לְהַמְשִׁכֵּת הָאוֹר מִבְּחִינַת 'סוּבָב כֹּל עֲלָמִין' שֶׁהוּא בְּלִי
 14 גְבוּל.
 15 וְלָכֵן נֶאֱמַר "שִׁמּוּרִים", לְשׁוֹן רַבִּים – עַל שֵׁם
 16 הַתְּחַבְּרוֹת מְשִׁפֵּעַ וּמְקַבֵּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֵהָר חֶלֶק ב',
 17 פְּרֻשֵׁת בֵּא, דָּף ל"ח, עֲמוּד ב'. וְלָכֵן הַמְצָה הִיא דְּוָקָא "לְחָם
 18 עֲנִי" – "כְּעֵנִי הַצּוֹפֶה וּמִבֵּית כו" כַּנ"ל.
 19 וְכֵן פִּירֵשׁ (בְּזֵהָר) בְּפֻרְשֵׁת וַיֵּצֵא דָּף קנ"ז, עֲמוּד א' בְּעֲנִין
 20 "לְחָם עֲנִי".
 21 מֵאַן עֲנִי? דָּא דוֹד מְלָכָא, דְּכָתִיב בֵּיה (תְּהֵלִים פו, א): 'כִּי
 22 עֲנִי וְאֶבִּיּוֹן אֲנִי, וְהֵאֵי 'לְחָם עֲנִי' אֶקְרִי מִצָּה – נוֹקְבָא בְּלֵא
 23 דְּכוּרָא מִסְכְּנוֹתָא הוּי, אֲתַקְרִיבוּ לִגְבֵי מִצָּה בְּקִדְמִיתָא,
 24 בֵּינָן דְּקָרִיבוּ לֹון יִתִּיר, עֵייל לֹון קוּדְשָׁא בְּרִיךְ־הוּא בְּרַגִּין
 25 אַחֲרֵינוּ, וְאַתְחַבֵּר דְּכוּרָא בְּנוֹקְבָא, וּבְדִין מִצָּה כַּד
 26 אֲתַחַבֵּרַת בְּדְכוּרָא אֶקְרִי 'מִצָּה' – בְּתוּסַפֵּת וַא' 150. עַד
 27 בְּאֵן לְשׁוֹנוֹ 151.
 28 וְכִינּוּ שְׁכָן, שְׁבַחֲחִינַת מִצָּה הוּא דְּוָקָא "לְחָם עֲנִי",
 29 שֶׁמִּשְׁתַּמְרֵת לְקַבֵּל הַיְחוד וְאוֹר הָעֲלִיּוֹן מִבְּחִינַת 'סוּבָב כֹּל
 30 עֲלָמִין' קוּדְם שְׁנִמְשָׁךְ הָאוֹר, רַק הוּא בְּבְחִינַת "שְׁמור
 31 לְנוֹקְבָא" – וְלָכֵן נוֹהֲגִין שְׁלֵא לִיתֵן מְלַח בְּמִצָּה, שְׁבַחֲחִינַת

147. (לְקַמֵּן פְּרֻשֵׁת רָאָה כו, ג וְאֶילָף. שֵׁם כַּח, א – אוֹת ד).

148. (זֵהָר חֶלֶק א מַה, ב)

149. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר סוּף דְּבּוּר הַמִּתְחִיל "זְכוּר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת כו", בְּעֲנִין פִּירוּשׁ "שְׁמור כו" (תוֹרָה אוֹר עֵא, ד). וְעִינֵן שָׁם.

150. (תַּרְגוּם: מִי הָעֲנִי זֶה דוֹד הַמְלֶךְ, שְׁכַתּוּב בּו: "כִּי עֲנִי וְאֶבִּיּוֹן אֲנִי. וְלְחָם עֲנִי" הוּא נְקָרָא מִצָּה – נְקָבָה בְּלִי זָכָר הִיא עֲנִי. הַתְּקַרְבוּ לְמִצָּה בְּהַתְּחִלָּה. בֵּינָן שֶׁקָּרְבוּ אוֹתָם יוֹתֵר, הַכְּנִיס אוֹתָם הַקְּדוּשׁ בְּרִיךְ־הוּא בְּדְרוֹגוֹת אַחֲרוֹת, וְהַתְּחַבֵּר זָכָר עִם נְקָבָה. וְאֵן, כְּשֶׁמִּצָּה מִתְּחַבֵּרַת בְּזָכָר נְקָרָא 'מִצָּה' – בְּתוּסַפֵּת וַא' 150.)

151. וְעִינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאָר מֵעֲנִין וַא' – וּמִבְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב" (סִידוּר עִם דֹּא"ח שַׁעַר הַתְּפִלָּה). וְיִמָּה שֶׁנִּתְבָּאָר לְקַמֵּן דְּבּוּר הַמִּתְחִיל "שִׁשִּׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת" (צו יג, ב).

152. (רָאָה יְרוּשְׁלַמִי פְּסַחִים פֶּרֶק ד דְּהִלְכָה א. וּבְתוּסַפּוֹת דְּבּוּר הַמִּתְחִיל "נִפְסַל"

– מְקוּדוֹת כ, ב: "מְנַהֵג אֲבוֹתֵינוּ". וְרָאָה גַם כֵּן מְנַהֵגִים יִשְׁנִים מְדוּרָא עֲמוּד 153.

מְהַר"ל הוּבָא בְּרַמְיָא שְׁלַחַן עֲרוּךְ יוֹרֵה דְּעָה סִימֵן שַׁעַר, סַעֲוֵף ד)

153. (רַבֵּינוּ בְּחִי תַחֲלַת פְּרֻשֵׁת וְיִקְרָא)

154. (דָּף מ, ד וְאֶילָף. בְּהוֹצָאָה הַקְּדוּשָׁה: צֵא, ד וְאֶילָף.)

155. (דָּגִי הֵיטָם.)

156. וְעִינֵן שָׁם דָּף ס"ט, עֲמוּד ג', (בְּהוֹצָאָה הַקְּדוּשָׁה עִג, א) שְׁזָהוּ עַל דְּרַךְ (מִשְׁפָּטִים כד, יח): "וַיָּבֵא מִשָּׁה בְּתוֹךְ הָעֲנָן כו". וְעִינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאָר מִזָּה בְּ"תוֹרָה אוֹר" פְּרֻשֵׁת חֲזִי שַׁרְה.

1 "מְשִׁיבֵי רֵיחַ בֵּין תְּכַלֵּת לְלֵבָן"¹⁶⁶, "וּתְכַלֵּת דּוֹמָה לְיָם כּו', 34
 2 לְכֶסֶף הַכְּבוֹד", אֲשֶׁר עַל יְדֵי זֶה מְמַשֵּׁף "הַנוֹתֵן בַּיָּם דְּרָף"¹⁵⁷.
 3 מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה, וּכְמוֹ שְׁפָתוֹב (תְּהִלִּים עו, כ): "בַּיָּם דְּרָף
 4 וְשִׁבְלֶךָ כו'".
 5 "וְאַחַר כֵּן יִקְבַּל עָלָיו עוֹל מִצּוֹת", שְׂאָזִי עַל יְדֵי
 6 הַמִּצּוֹת, שֶׁהֵם הֲ"אַרְבִּין", דְּהֵינּוּ הָאֲנִיּוֹת, וְיִכְלוּ גַם
 7 הַנְּשָׁמוֹת לְהִיּוֹת לָהֶם "דְּרָף בַּיָּם" כו'.
 8 וְעַל כֵּן נִקְרָאִים הַסְּפָנִים "מְלַחִים", וּפִירֵשׁ רַש"י שֶׁהוּא
 9 גַּם כֵּן "לְשׁוֹן תְּעֵרוּבוֹת - שְׂמֵהֶפְכִּין אֶת הַמַּיִם כו' - וְיֵשׁ
 10 לְפָרֵשׁ: שֶׁהַתְּעֵרוּבוֹת הוּא, שְׂמֵמַשִּׁיכִים "דְּרָף בַּיָּם"
 11 מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה לְהִיּוֹת "בַּיָּם דְּרָף" - וְכֵן מְלַמְעֵלָה
 12 לְמַעְלָה, שְׂיִכְלוּ אֲנָשִׁי הַיְּבֵשָׁה שְׂמֵמַלְמָא דְאַתְגְּלִיא
 13 לְהַתְּעֵלוֹת לְמַעְלָה לְהִיּוֹת לָהֶם הַשְּׂגָה בְּעֵלְמָא דְאַתְכַּסְיָא.
 14 אַף קָרִיעַת יַם־סוּף הוּא בְּחִינָה עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר, שֶׁהֵינִים
 15 נַעֲשָׂה בּוֹ דְרָף יְבֵשָׁה מִמֶּשׁ, וְאִזִּי אֵינוֹ צָרִיךְ לְאַרְבִּין.
 16 וְעַל דְּרָף מַה שְׂנַתְּבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר¹⁶⁷ עַל פְּסוּק (שִׁיר
 17 הַשִּׁירִים ג, יא) "צִאֲנִיהָ וְרִאֲנִיהָ כו'": "צִאֲנִיהָ מִן הַלְּבוּשִׁים,
 18 וְהֵינּוּ עַל יְדֵי גִילּוּי; "בְּעֵטְרָה שְׂעֵטְרָה לוֹ אֲמוֹ" (שִׁם) הֵינּוּ
 19 אֹר הַפֶּתֶר, שְׂעַל יְדֵי זֶה "הַפֶּר יָם" (תְּהִלִּים סו, ו) שֶׁהוּא
 20 עֲלְמָא דְאַתְכַּסְיָא - לְהִיּוֹת עֲלְמָא דְאַתְגְּלִיא מִמֶּשׁ.
 21 וְאִזִּי אֵין צָרִיךְ לְלְבוּשִׁין הַנִּקְרָאִים "אַרְבִּין", שְׂמִפְסִיקִין
 22 בֵּין הָאָדָם לְ"יָם הַחֲכֵמָה"; שְׂלֵא נִיתֵן לִיהֲנוֹת מִיַּם הַחֲכֵמָה
 23 כִּי אִם עַל יְדֵי לְבוּשׁ וּמְשָׁל הַחוּצָץ בֵּינוּ וּבֵין יַם הַחֲכֵמָה,
 24 עַל דְּרָף "וְיֵבֵא מִשָּׁה בְּתוֹךְ הָעֵנָן כו'". אַבְל כֹּאֲשֶׁר "הַפֶּר
 25 יָם לְיֵבֵשָׁה" מִמֶּשׁ, לֹא יִצְטָרֵף בְּלָל לְלְבוּשׁ וּמְשָׁל, כִּי אִם
 26 יִהְיֶה בּוֹ דְרָף כְּמוֹ בִּיבֵשָׁה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר (בְּשַׁלַּח יד, כט): "וּבְנֵי
 27 יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֵשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם כו'".
 28 וְזֶהוּ "שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת, וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי עֲצַרְתָּ
 29 לָהּ אֲלֵקִיף" (רָאָה טו, ח) - פִּירוּשׁ:
 30 "מִצּוֹת" בּוֹא"ו, זֶהוּ כְּשֶׁנִּמְשָׁף בְּבַחֲנִית "מִצָּה דְלֹא
 31 מְלִיחַ כו' - בַּחֲנִית וְא"ו, וְנַעֲשִׂית בַּחֲנִית 'מִצּוֹה', וְעַל יְדֵי
 32 זֶה אַחֵר כֵּן "וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי" נִמְשָׁף בַּחֲנִינָה עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר,
 33 לְהִיּוֹת "הַפֶּר יָם לְיֵבֵשָׁה".

1 ז'א, שְׂמֵמַשִּׁף בּוֹ מַחְב"ד, שְׂבַחְכֵמָה מְלוּבָשׁ אֹר אֵין־סוּף
 2 בְּרוּךְ־הוּא¹⁵⁷.
 3 וְזֶהוּ מַה שְׂאֲמָרוּ רַז"ל בְּרַבּוֹת, קְדוּשִׁים פְּרָשָׁה כ"ה, עַל
 4 פְּסוּק (רָאָה יג, ה) "אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ":
 5 וְכִי אֲפֶשֶׁר לְבָשֶׁר־וְדָם לְהֵלֵךְ אַחַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא
 6 - אוֹתוֹ שְׂפָתוֹב בּוֹ (תְּהִלִּים עו, כ): "בַּיָּם דְּרָף כו'¹⁵⁸, אֲלֵא
 7 כו'¹⁵⁹, "וַיִּטַּע ה' אֱלֹקִים גֶּן בְּעֵדֵן", אִף אֲתָם כו' . עַיִן שִׁם.
 8 וְהַמְכוּן: כִּי הַתּוֹרָה נִקְרָאת "עֵץ חַיִּים"¹⁶⁰ (מְשָׁלִי ג, יח)
 9 וְנִקְרָאת "גֶּן", הֵינּוּ ג'וֹן סְדָרִים דְּאוּרִייתָא; וְכֵן הַמִּצּוֹת
 10 הֵם עֲצֵי הַגֶּן וְהַפְּרִדֵּס (- בְּרַבּוֹת פְּרָשָׁה כִּי תַצֵּא), וְעַל יְדֵי קִיוֹם
 11 הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת יְבוֹאוּ לְבַחֲנִית וּמְדַרְגָת "אַחֲרֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם
 12 תִּלְכוּ" - מַה שְׂפָתוֹב בּוֹ "בַּיָּם דְּרָף", וְכֵן הֵם יַעֲלוּ עַל יְדֵי
 13 זֶה לְהִיּוֹת לָהֶם "דְּרָף בַּיָּם" הַנִּל, וְעַל זֶה נֶאֱמַר "דְּרָכֶיהָ
 14 דְּרָכֵי נֹעֵם כו'" (מְשָׁלִי ג, י"ז), וְזֶהוּ "וְשָׁמְרוּ דְרָף הַיְהוּ"¹⁶¹
 15 (וְרָאָה יד, יט).
 16 אַף הַסְּפִינוֹת וְהַלְּבוּשִׁים הַנִּל צָרִיכִים עוֹד לְבַחֲנִית
 17 מְלַחִים הַמְּנַהֲיִגִים אוֹתָם בַּיָּם. וּכְמוֹ שְׂפָתוֹב בְּזֶה חֶלֶק ב',
 18 מ'ח, ב', בְּעֵנָן "דְּאֲתֵי חַד דְּבִרָא בִּימָא כו'¹⁶², שֶׁהוּא דּוּקָא
 19 "הַנוֹתֵן בַּיָּם דְּרָף", עַל יְדֵי שְׂמֵמַשִּׁף בּוֹ הָאוֹר וְהַשְּׂפַע
 20 מְאוֹר אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא כְּנִל, וּמִמְתִּיק גְּבוּרוֹת הַגְּלִים
 21 שֶׁל הַיָּם, אִזִּי דּוּקָא יִכְלוּ הַסְּפִינוֹת לִילֵךְ בּוֹ.
 22 וְעַל זֶה רְמוֹז רַז"ל בִּירוּשְׁלַמִי פֶּרֶק ב' דְּשִׁבְתָּ, וּבְרַבּוֹת
 23 פְּרָשָׁה בְּרֵאשִׁית, פְּרָשָׁה ו'; בְּחַקְתִּי, פְּרָשָׁה ל"ה: "הַנוֹתֵן בַּיָּם
 24 דְּרָף" - "מִן הָעֲצָרַת וְעַד הַחֵג". וְהֵינּוּ עַל יְדֵי שְׂאָזִי נִמְשָׁף
 25 "דְּרָף הַיְהוּ", כִּי בְּעֲצַרְתָּ הוּא מִתֵּן תּוֹרָה כו', וְעַל יְדֵי זֶה
 26 נַעֲשָׂה "בַּיָּם דְּרָף" כו'.
 27 וּבְעֵבוּדָה, זֶהוּ עַל דְּרָף מְאָמַר רַז"ל¹⁶³: "מִצּוֹת צָרִיכוֹת
 28 כְּוֹנְנָה", וְהֵינּוּ כְּמֵאֵמַר רַז"ל¹⁶⁴: "שְׂוִקְבַל עָלָיו עוֹל
 29 מְלָכוּת־שָׂמִים תְּחַלָּה, וְאַחַר כֵּן יִקְבַּל עָלָיו עוֹל מִצּוֹת";
 30 "עוֹל מְלָכוּת־שָׂמִים" - עַל יְדֵי קְרִיאַת־שְׂמַע, לְמִסוּר
 31 נַפְשׁוֹ בְּ"אַחַד", עַל יְדֵי זֶה מְמַשֵּׁף "דְּרָף הַיְהוּ" בְּבַחֲנִית
 32 יָם - מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה;
 33 כִּי יָם דּוֹמָה לְרַקִּיעַ כו', לְכֶסֶף הַכְּבוֹד כו'¹⁶⁵, שְׂזֻמְנָה

157. (וכמו שכתוב מזה בזהר: חלק א' בראשית, כ"ט, סוף עמוד ב'.
 מקץ, קצ"ז, עמוד ב'. תרוימה, קל"ז, סוף עמוד א'. ובספר הדרת מלך,
 סימנים ק"ד קט"ו).
 158. ו'ישבילך במים רבים', ואתה אומר 'אחרי ה' תלכו'.
 159. ומתחלת בריתו של עולם לא נתעסק הקדוש ברוך הוא אלא במשע
 תחלה, וְדָא הוּא דְכַתִּיב (בְּרֵאשִׁית ב, ח): "וַיִּטַּע ה' אֱלֹקִים גֶּן בְּעֵדֵן", אִף אֲתָם,
 כְּשֶׁנִּכְסִין לְאָרֶץ לֹא תִתְעַסְקוּ אֲלֵא בְּמִשְׁע תְּחִלָּה, וְדָא הוּא דְכַתִּיב (קְדוּשִׁים יט,
 כג): "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וַיִּטַּעְתֶּם".
 160. (ראַה תְּחֻמוֹת מְעוֹרֵב ב, וְעוֹד).
 161. עַיִן מַה שְׂנַתְּבָאָר עַל זֶה בְּ"תוֹרָה אוֹר" פְּרָשַׁת בְּשַׁלַּח, בְּדַבּוּר
 162. (שְׂבָא מְנַהֲגֵי אַחַד שֶׁל הַיָּם).
 163. (רָאָה בְּרַכּוֹת יג, א. עֵרוּבֵי צֵה, ב).
 164. (בְּרַכּוֹת שִׁם).
 165. (חולֵין פט, א. וְעוֹד).
 166. (בְּרַכּוֹת ט, ב).
 167. (רָאָה לְקַמֵּן שִׁיר הַשִּׁירִים כו, ג).

1 וְזוּהוּ עֵנִין "עֲצַרְתָּ לְהוֹיָה אֶלְקִיךָ", עַל דְּרָךְ "אֲחֵרֵי הוֹיָה
2 אֶלְקִיכֶם - מִמֶּשׁ - תִּלְכוּ", מֵה שְׁכָתוּב בּו "בְּיָם דְּרַבְרָךְ",
וְאִין צְרִיךְ לְלִבּוּשִׁים כִּי, וְהֵינּוּ כַּדְפִירֵשׁ רִש"י עַל פְּסוּק
3 "הַנּוֹתֵן בְּיָם דְּרַבְרָךְ", דְּקָאֵי עַל קְרִיעַת יַם־סוּף.
4

קיצור מהביאור

אָבַל בְּלִימוּד חֲכֵמַת הַקְּבֵלָה, הַמְדַבֵּרַת בְּעֵנִינִים
עֲלִיּוּנִים, אִף שְׁהוּוֹיּוֹת דְּאֲבִי וּרְבֵא נִקְרְאוּ "דְּבַר קָטָן"¹⁷²
לְגַבֵּי עֵנִינִים הַגְּדוּלִים הֵהֵם, מִכָּל מְקוֹם, בִּין שְׂאִין יָד
שְׂכָל הָאָדָם מְשִׁיג מֵהוּת הָרוּחָנִיּוֹת, אִינוּ מְשִׁיג מֵהוּת
הַחֲכֵמָה הַמְּלוּבָשׁ בָּהֶם - רַק מְצִיאֵוֹתָהּ וְלֹא מֵהוּתָהּ
מִמֶּשׁ. וְאִין זֶה הַתְּקַשְׁרוֹת שְׂכָל הָאָדָם בְּחֲכֵמָה־עִילָאָה
מִמֶּשׁ בְּמֵהוּתָהּ כְּמוּ בְעֶסֶק הַתּוֹרָה הַנְּגַלִּית.
וְלִכֵּן נִקְרָא הַנְּגִלוֹת שְׁבִתּוֹרָה בְּשֵׁם "לְחֶם", כְּמוּ
שְׁכָתוּב "לָבוּ לַחֲמוּ בְּלַחֲמֵי" - עַל דְּרָךְ "וְתוֹרַתְךָ בְּתוֹרַת
מִעַי" (תְּהִלִּים מ, ט) מִמֶּשׁ; מֵה שְׂאִין כֵּן חֲכֵמַת הַקְּבֵלָה
נִקְרָאת מִלַּח, שְׂאִין בּו טַעַם בְּעֶצְמוֹ, לְפִי שְׂאִין מְשִׁיג
הַמֵּהוּת מִמֶּשׁ.

וּמְכָל מְקוֹם גְּדוֹל מְאֹד מַעֲלַת הַלִּימוּד בְּפִנְיֵמִית, אִף
שְׂאִינוּ מְשִׁיג הַמֵּהוּת, כִּי כְּמוֹ כֵּן גַּם בְּמִקְרָא - תּוֹרָה
שְׁבִכְתָּב, בְּסִיפּוּרֵי מַעֲשֵׂיּוֹת שְׁבָה, אֲשֶׁר "לֹא יָדַע אֲנוֹשׁ
עֲרֻכָה" (אִיּוֹב כח, ג), כְּמֵאֲמַר רַז"ל¹⁷³: "שְׂאֵל מֵלֹא נִיתְּנוּ
פְּרִשְׁיֹת שֶׁל תּוֹרָה עַל הַסֵּדֶר הֵיזָה אָדָם יָכוֹל לְהַחֲיוֹת אֶת
הַמֵּתִים"; וְאִין בָּהֶם הַשְּׁגָה בְּמֵהוּת הַחֲכֵמָה־סִּתְּמִימָאָה
הַמְּלוּבָשׁ בְּהוֹן, וְלֹא כְּמוּ תּוֹרָה שְׁבַע־לְפָה, כִּי אִם אִינוּ
מְשִׁיג רַק בְּחִינָה הָאֲחֵרוֹנָה שְׁבָה, דְּהֵינּוּ בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת
עַם פְּשִׁטוּת הַסִּיפּוּר - וְאִף עַל פִּי כֵן שָׂרֵשׁ הָאוֹתִיּוֹת שְׁבָה
הֵם לְמַעְלָה מֵהַחֲכֵמָה¹⁷⁴.

וְעַל דְּרָךְ זֶה מַעֲלַת הַעֶסֶק בְּפִנְיֵמִיּוֹת הַתּוֹרָה, אִף
שְׂאִינוּ מְשִׁיג רַק הַמְּצִיאֵוֹת, מְכָל מְקוֹם הוּא מְשִׁיג
הַמְּצִיאֵוֹת מִבְּחִינַת הַחֲכֵמָה, הַנִּקְרָא "דְּבַר גְּדוֹל" (פְּרָק ב'
דְּסוּפָה, דָּף כ"ח, עֲמוּד א') - עַל דְּרָךְ "גְּדוֹל הוֹיָה כִּי וְלַגְּדוּלוֹתוֹ
אִין חִקְר" (תְּהִלִּים קמח, ג), וְאִם כֵּן יֵשׁ מַעְלָה בְּזוֹה וְיֵשׁ מַעְלָה
בְּזוֹה, ו'שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד טוֹבִים"¹⁷⁵ :

5 הַגָּה ב"סֵפֶר שֶׁל בִּינוּנִים" חֲסֵר, וְלֹא נִתְבָּאֵר אִיךְ שְׁגַם
6 הַחֲכֵמָה הִיא רַק כְּלִי בְּלִבְד לְעֶצְמִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁהוּא בְּעֶעֶם
7 לְמַעְלָה מֵהַשְּׂכָל. וְכְמוֹ לְמַעְלָה, שְׂאֵפִילוּ חֲכֵמָה־עִילָאָה
8 הִיא רַק כְּלִי לְבַד לְגַבֵּי סוּבָב כָּל עֲלָמִין.:

9 ב. וּלְפִיכָךְ בְּחִינַת מְסִירַת־נֶפֶשׁ ב"אֲחֵד" נִמְשָׁךְ דּוֹקָא
10 מִצַּד עֶצְמִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ¹⁶⁸. וּמִזָּה יוֹכֵן מֵה שְׂאֵמֶר רַבִּי יוֹחֲנָן
11 בֵּן זְכַאִי: "וְאִינִי יוֹדַע בְּאִיזוֹ דְּרָךְ מוֹלִיכִין אוֹתִי", אִף
12 שְׂעֶסֶק בְּתוֹרָה כָּל יְמָיו, אֶלָּא שְׂמַגְדֵּל עֲנוּתוֹתוֹ מִצַּד
13 מְקוֹם לְהַסְתַּפֵּק בְּעֶצְמוֹ בְּעֵינֵן הַבְּחִינָה שְׁלֹמַעְלָה
14 מֵהַחֲכֵמָה שֵׁישׁ בְּנַפְשׁ, שֶׁהוּא סְפִירַת כְּתָר, אִם הַמְּשִׁיכָה
15 מֵהַדְּעַלְס לְגִילּוּי תְּמִיד. וְכְמוֹ שְׂאֵמֶר רַבִּי עֲקִיבָא¹⁶⁹: "בְּכָל
16 נֶפֶשׁךָ - לֹא מְבַדֵּק לִי".

17 וּמְכָל מְקוֹם, עַל יְדֵי הַתְּקַשְׁרוֹת חֲכֵמָה שְׁבַנְנַשׁ
18 בְּחֲכֵמַתוֹ יִתְבַרֵךְ שְׁבִתּוֹרָה, עַל יְדֵי זֶה מִמֵּילָא נַעֲשֶׂה גַם
19 כֵּן הַתְּכַלְלוֹת וְיִחוּד עֶצְמִיּוֹת הַנֶּשְׁמָה שְׁלֹמַעְלָה מֵהַחֲכֵמָה
20 בְּאוֹר אִין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא ה'סוּבָב כָּל עֲלָמִין¹⁷⁰ :

21 ג. וּבְשִׁבּוּל זֶה בִּיקְשׁוּ הַמְּלֹאכִים אֶת הַתּוֹרָה. וְזוּהוּ "וְלֹא
22 תַּחֲלָלוּ". וְהֵגָה, עַל יְדֵי הַתּוֹרָה מִמְּשִׁיכִים גִּילּוּי הַקּוֹ וְחוּט
23 מְאוּר אִין־סוּף בְּחֲכֵמָה וּבְהַעוֹלָם, וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה
24 לְעַתִּיד־לָבֹא גִילּוּי ה'סוּבָב כָּל עֲלָמִין שְׁלֹמַעְלָה מִהַקּוֹ,
25 עַל דְּרָךְ "פְּתַחֲוֹ לִי כַחוּדָה שֶׁל מוֹחַס וְאִנִּי אֶפְתַּח לָךְ
26 כְּפַתְחוֹ שֶׁל אוֹלָם"¹⁷¹ :

27 ד. וְלִכֵּן יִרְדֶּה הַתּוֹרָה, וְנִתְלַבְּשָׁה חֲכֵמָה־עִילָאָה בְּעֵנִינִים
28 גְּשָׂמִיּים, בְּכַדִּי שֶׁהָאָדָם יִהְיֶה שְׂכָלוֹ מְשִׁיג מֵהוּת וְעֶצְמִיּוֹת
29 הַחֲכֵמָה מִמֶּשׁ. וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה גַם כֵּן הַיִּחוּד הַעֲלִיּוֹן,
30 שְׂעֶצְמִיּוֹת נִשְׁמַתוֹ נִכְלָלַת בְּבִיטוּל בְּאוֹר אִין־סוּף
31 הַמְּלוּבָשׁ בְּחֲכֵמָה.

168. וְעֵינֵן מֵה שְׁנִתְבָּאֵר בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "וְלֹא אָבָה הַיְיָ אֶלְקִיךָ לְשִׁמוּעַ
אֶל בְּלַעֲם", בְּעֵנֵין קוּצוֹ שֶׁל יו"ד (לְקוּשֵׁי תּוֹרָה תַצֵּא לַח, א).

169. (ירוּשְׁלַמִּי בְּרִכּוֹת פְּרָק ט הַלָּכָה א (דף טו, ב); וּבְכָל נֶפֶשׁ לֹא הָיָה בְּדִיק
לִי).

172. (סוּכָה כח, א: "דְּבַר גְּדוֹל - מַעֲשֵׂה מְרֻכְבָּה, דְּבַר קָטָן - הַיּוֹת דְּאֲבִי
וּרְבֵא").

170. וְכְמוֹ שְׁנִתְבָּאֵר מִזָּה בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "וְיִדְבַר" דְּעֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת
(לְקוּשֵׁי תּוֹרָה בְּמִדְבָר טו, ב); בְּעֵנֵין "אִם אִין חֲכֵמָה אִין יִרְאָה". וְעֵינֵין מֵה
שְׁנִתְבָּאֵר בְּפִירוּשׁ "שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כִּי לְגִלְגָּלוֹתֶם, מִכֵּן עֲשִׂרִים שָׁנָה
וְמַעְלָה" - רִישׁ פְּרִשְׁת בְּמִדְבָר (א, א.ב). (וְעֵינֵין מֵה שְׁנִתְבָּאֵר סוּף דְּבּוּר
הַמִּתְחִיל "וַיִּקַּח קַרְח" (לְקוּשֵׁי תּוֹרָה קַרַח נה, א).)

173. (מְדַרְשׁ תְּהִלִּים בְּתוּחִילַת מְזוּמֵר, א).

171. (עַל פִּי לִשׁוֹן חו"ל - הוּבָא בְּהַקְדָּמָה לְסִפְרֵי תְּרִידִים. וְרִאָה לְקַמּוֹ וְאַתְחַנּוּ ד,
א. סֵפֶר הַעֲרִכִים - חֲב"ד עֲרַךְ אוֹלָם וְשֵׁם נִסְמָן).

174. וְעֵינֵין מֵה שְׁנִתְבָּאֵר עַל פְּסוּק "וְאֵתָא מְרַבּוּת קוּדֵשׁ" (לְקוּשֵׁי תּוֹרָה
בְּרַכָּה צג, א). וְזוּהוּ שְׁנִתְבָּאֵר בְּעֵנֵין הַנְּגִינּוֹת: בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "וְהִנֵּיף הַפָּהֵן
אוֹתָם" (לְקוּשֵׁי תּוֹרָה אַמּוּר לו, א. לט, א). וּבְדַבּוּר הַמִּתְחִיל "שִׁיר הַשִּׁירִים"
(לְקוּשֵׁי תּוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים, א, א).

175. (קַהֲלַת יא, ו).

את קללת בלעם כו, ומי מרה, ומי יריחו בן תהפוך כו",³⁶
 כי החלום שרשו מעולם התהו כו, וצריך להיות בן
 תהפוך כו" – להפוך מהשברית הכלים דתהו לתיקון¹⁸².
 וזהו מלח אותיות חלם, ואותיות מחל. וחלם גם בן
 לשון "ותחלימני והחיני" – פירש רש"י: "תבריאני
 ותחזקני", היינו בחינת רפואה, שבאה מאריך-אנפין,
 שמשם נמשך ארוכה ורפואה, כמו שכתוב (ישעיה נח, ח):
 "וארוכתך מהרה תצמח", וכתוב (ירמיה ל, יז): "כי אעלה
 ארוכה לך". וזהו "ברית מלח עולם", על דרך מה
 שכתוב: "וארשתיה לי לעולם".
 ח. ומה שמצה צריך להיות "דלא מליח", היינו כי
 מתחלה צריך להיות "לחם עני" – בלי טעם, רק בבחינת
 אתפכיא, ועל ידי זה אחר כך יבא לבחינת "מצה
 עשירה", שהוא בחינת דעת.
 ט. והיינו: כי פירוש "ליל שמורים" – שבחינת 'ממלא
 כל עלמין' משתמר להיות גלוי אור ה'סובב כל עלמין'.
 ולכן הוא דוקא "לחם עני" – "סיהרא לית לה מגרמה
 בלום". ואחר כך כשנמשך האור זהו ענין "מצות"
 בוא"ו¹⁸³. ולכן אין שייך עדיין "ברית מלח", שהוא לשון
 תערוכות, המורה כאשר כבר נמשך אור מ'סובב כל
 עלמין' ב'ממלא כל עלמין'.
 ולכן באהרן דוקא – אותיות נראה, על שם "באורך
 נראה אור" (תהלים לו, י) – נאמר "ברית מלח עולם".
 "ממולח טהור קדש": שבחינת "טהור" מעורב
 ומקושר עם בחינת "קדש": "טהור" הוא בחינת 'ממלא
 כל עלמין', ו"קדש" – בחינת 'סובב כל עלמין'¹⁸⁴. אבל
 בחינת מצה, שהוא "לחם עוני", שהוא רק הכנה להיות
 קשר ועירוב הנ"ל, על בן צריך להיות "דלא מליח".
 והיינו שזהו בחינת אתפכיא, ומוזה יבא אחר כך לבחינת
 "אתהפכא מחשוכא לנהורא וממרירו למיתקא". וזהו
 על ידי מלח, שעל זה נאמר "ולא תשבית מלח", כנ"ל
 אות ז'.

י. ולכן הספנים נקראו "מלחים": כי פירוש "הנותן בים
 דרך" היינו ב"ים החכמה". וה"דרך" הוא על ידי

ה. ובה מתורץ ענין שליש במקרא כמו לתלמוד, כי
 בזה נכלל גם לימוד הפנימית. וזהו "ולא תשבית מלח":
 כי הנה מה שהויות דאבני ורבא נקרא "דבר קטן",
 היינו לפי ששרש התורה – מחב"ד-ד"ד"א, ונקרא "אנפי
 וטריו"¹⁷⁶. ואם בן, לימוד הפנימיות, שנקרא "דבר גדול",
 זהו לפי ששרשם מחכמה דאריך-אנפין הנקרא "אדם
 הגדול"¹⁷⁷.
 ולכן, אף שאינו משיג כלל המהות, רק המציאות, אף
 על פי בן יש בזה מעלה גדולה, ונותן טוב טעם בתורה
 הנגלית כמלח הנותן טעם בלחם ובשר. וזהו שאמרו
 רז"ל¹⁷⁸: "שמגדלין בו תורה" – שעל ידי זה ממשיכים
 מאריך-אנפין בן"א. ויובן זה עוד על דרך "הכבס עדיף
 מנביא"¹⁷⁹. וזהו ענין "ברית אלקיך". וזהו "הקוטפים
 מלוח". "קב חומטין":
 ו. "ובל קרבן מנתקך". חטה – כ"ב אתון דאורייתא.
 "במלח תמלח" כנ"ל. וזהו "פת במלח תאכל". וכן
 הקרבנות, שהם בירור והעלאת נפש-הבהמית, הוא על
 ידי מלח. והמלח כלול משני כוחות – מים ואש; חסד
 וגבורה. וזהו ענין "עוז ותושיה".
 ז. וזהו שריפא אלישע את מים הרעים דיריחו על ידי
 מלח: כי הרפואה היא בחינה עליונה יותר מהלחם¹⁸⁰.
 והיינו שיהיה אתהפכא ממרירו ממש למיתקא.
 וכענין שנתבאר בפירוש (תצא כו, ו): "ויהפוך ה' [..] לך
 את הקללה לברכה", סוף דבור המתחיל "ולא אברה" בפרשת
 תצא, שהוא בחינה גבוהה יותר מבחינת "בחכמה
 איתברירו" שהוא לברר הטוב מרע על ידי התורה.
 אבל שיהיה נהפך הרע לטוב – זהו בחינת תשובה, והיינו
 על ידי מלח, שהוא פנימית התורה, ועל ידי זה נהפך
 המים הרעים להיות "מים חיים". והיינו על ידי אלישע,
 שהוא בחינת "ש"ע נהורין", מבחינת "וישע ה' כו"
 (בראשית ה, ד) – "והוה רעוא כו"¹⁸¹. וזהו "רפאות תהי
 לשיך".
 ולכן "מלח" – כחשבון ג' שמות הויה שבברכת
 כהנים, שבהם הפח להפך מרירו למיתקא. וכמו
 שאומרים ישראל בשעת ברכת כהנים: "וכשם שהפכת

180. וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "כי המצוה הזאת", בפרשת נצבים.
 181. (יחזקאל יצו. תרגום אונקלוס).
 182. ועיין מה שנתבאר ב"תורה אור" פרשת וישב, בדבור המתחיל
 "שיר המעלות כו היינו כחולמים".
 183. ועיין מה שנתבאר מזה לקמן בדבור המתחיל "ששת ימים תאכל
 מצות".
 184. כמו שנתבאר במקום אחר – סוף דבור המתחיל "ושמתי ככרד".

176. וכמו שנתבאר ב"תורה אור" פרשת תרומה (עט, ד), בדבור
 המתחיל "מי יתגן כאח ל", בענין "כרוב אהד מקצה מזה" (תרומה כה,
 ט).
 177. (ועיין בזהר בהעלותך דף קנ"ב, עמוד א').
 178. (מגילה כו, א: "בית גדול" (מלכים ב' כה, ט. . . מקום שמגדלין בו תורה).
 179. ועיין מה שנתבאר מזה גם כן ב(לקוטי תורה) שיר השירים, סוף
 דבור המתחיל "לרית שמניך" (ג, א).

9 ואמנם יש עוד פירושו: "הנותן בים דרך" - להיות
10 "הפך ים ליבשה". וזהו ענין "וביום השביעי עצרת".
11 והיינו, כי בחינת מלחים הנ"ל, מלשון מלח, זהו רק
12 המשכת הארה ולא העצמות דבחינת אריה אנפין.
13 ומזה נמשך להיות "הנותן בים דרך", על ידי הארבין
14 והספינות, שהם הלבושים פנ"ל, אבל בהתגלות עצמות
15 הסובב כל עלמין, אזי נעשה בחינה גבוה יותר - להיות
16 "הפך ממש ים ליבשה" כו. :

1 הלבושים הנעשים מתורה ומצות, שבהם ועל ידם יוכל
2 להשיג ים החכמה.
3 וגם פירושו "בים דרך" - על דרך "בים דרך", שהוא
4 המשכת אור אין סוף בחכמה ובינה. וזהו "ושמרו דרך
5 הויה". אף הלבושים הנ"ל, שהם הספינות, צריכים
6 למלח המנהיגם, והוא ענין "מצות צריכות כוונה"¹⁸⁵.
7 ועל פן נקראו "מלחים" - לשון תערובות - שממשיכים
8 בחינת "בים דרך" ובחינת "הנותן בים דרך" כו.

185. וענין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "לא הביט און בעינקב" - בפקשת גלק.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

26 מחדש בבחי' כלל ופרט שבה כו' וזהו שאנו אומרים
27 מחדש בכל יום מע"ב שבכל יום ויום ע"י העלאת מ"נ
28 מלמטה דוקא מתחדש מבעל הרצון הפשוט הארה
29 חדשה בבחי' רצון פשוט במחשבה אחת הכללי וזהו
30 מחדש מע"ב במקורם הראשון הכללי שנק' בראשית
31 בכלל ובפרט עד פרטי המאורות שבדבור כו' וכן בכל
32 שבת ושבת שהוא בחי' שבת בראשית כי בו שבת
33 וינפש מעורר חידוש כללי לכל ו' ימי המעשה כו'
34 וד"ל. ובכל זה יובן מ"ש את ה' האמרת כו' האמרת
35 זה הוא פועל יוצא כנ"ל שפועל אצלו בהתעוררות
36 שיתעורר לבחי' אמירה זו תחלה במחשבה שנק' מאמר
37 סתום כנ"ל ואח"כ ממילא בא בדיבור שנק' מאמר
38 פתוח כנ"ל אך הנה פי' האמרת הוא ל' כולל בחי'
39 אמירה כללית כמו עד"מ שמעוררים לאדם שיבא לכלל
40 האמירה לא דרך פרט כו' כך עד"מ בחי' מחשבה א'
41 הכללי הנ"ל שנק' מאמר סתום בכללו' הכל הרי העיקר
42 הוא לעורר הרצון הפשוט באמירה כללית זו וממילא
43 יבואו מאמרים הפרטי' מן ההעלם לגילוי כנ"ל ע"כ
44 אמר את ה' האמרת בחי' אמירה ומחשבה כללי' הנ"ל
45 והאמרת פועל יוצא לפועל אמירה זו ע"י חידוש הרצון
46 הפשוט דוקא כי צמצום גדול הוא לחשוב רק מחשבה
47 אחת כו' כנ"ל ומי הוא המעורר הנה אמר האמרת
48 שאתה האמרת מלמטה למעלה בבחינת העלאת מ"נ
49 של נשמות הצדיקים בתורה ומע"ט (וגם בתחלה נמלך
50 בהן כנ"ל):

1 (לב) והנמשל מזה מובן ג"כ למשכיל למעלה מעלה
2 שצריך להיות בחי' העלאת מ"ן
3 מלמטה תמיד בכל יום לעורר לעצמו אא"ס בעל
4 המחשבה הכללי' שיהיה לו רצון הפשוט מחדש בה
5 כו' כי הרי מחשבה זאת בחי' ירידה וצמצום גדול לגבי
6 עצמותו וע"כ נקרא מחשבה אחת מצומצמת כו' וד"ל.
7 והנה ידוע בע"ח שבתחלת ההשתלשלות דקו וחוט כו'
8 היה מצד כי חפץ חסד הוא בלתי העלאת מ"נ מלמטה
9 כלל דהיינו מה שעלה ברצונו הפשוט בעצמותו להיות
10 לו לרצון פשוט במחשבה זו הכללית לפרטי' כו' זהו
11 רק מצד כי חפץ חסד הוא בבחי' עצם הטוב והחסד
12 הפשוט שבעצמותו ממש (וז"ש בריש הורמנא דמלכא
13 גליף כו' פי' הורמנא רצון ורשות כו' ובריש הורמנא
14 היינו בבחי' הרצון הפשוט שבעצמו' ממש כו' וטהירו
15 עילאה היא בחי' מחשבה אחת הכללית הנ"ל והגליפה
16 הוא בחי' הפרט וזהו בחי' טהירו תתאה שהיא מקור
17 לבחי' א"ק אבל בחי' טהירו עילאה מזו היינו בחי'
18 עצמו' אא"ס ממש שטהירו תתאה זו בחי' ירידה
19 וצמצום גדול הוא לגביו כמו עד"מ מחשבה אחת
20 באדם למטה וכמ"ש במ"א בענין מ"ש בכתבי האריו"ל
21 עצמו על ענין מה ששיער בעצמו בכח מה שעתיד
22 להיות כפועל כו' וכמ"ש במ"א שיש ב' מיני טהירו
23 כנ"ל וד"ל) אבל לאחר ההשתלשלות דקו כו' תלוי
24 במעשה התחתוני' בהעלאת מ"נ לעורר לעצמו' רצונו
25 הפשוט שיחדש רצונו במחשבה כללית זו ותתחדש

זינן. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. טד"9

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

באורך, ואמרו שירה זו בלשון ניצוח כמ"ש למנצח
 וכדפי' בזהר תמן נצח תמן מ"ל ופי' מ"ל נת"ל שהם
 ע' אורות דחסדים המתגלים במקום הגילוי דז"א ע"י
 המילה וזה בא ע"י הנצח תמן נצח דוקא אז תמן מל,
 והענין כי כל ההשתלשלות דאבי"ע מתחיל מנה"י
 דא"ק וכמ"ש בדוכתי טובא בע"ח ומהם בשער תלת
 רישין ובשער עתיק ע"ש שהתחלת פרצוף ע"י הוא
 מהטבור דא"ק ולמטה משא"כ בעולמות שלמטה
 שא"א מלביש לז"ת דע"י ולא לנה"י לבד וכן אור"א
 מלבישים לזרועות כידוע: וביאור זה הנה ביאור ענין
 המדות למעלה ידוע ע"ד מ"ש באגה"ק (סי' טו)
 במאמר המתחיל להבין דברי חכמים וחדותם כו' אך
 להבין בתוס' ביאור ענין הנצח שהוא הנק' ענף החסד,
 ומבשרי אחזה כי יש ג' בחי' בחסד עד"מ האיש
 שעושה חסד בטוב טעם ודעת שמשכיל בחכמתו
 שצריך לעשות הטוב והחסד ההוא והוא בחי' שכל
 ומוחין שבמדות וכמו מתן אדם לצדקה ביד פתוחה
 ונפש חפיצה ודעת שלימה מידיעתו במעלת מצות
 הצדקה המביאה חיים ורב טוב לעולם. הב' חסד אשר
 אין בו הכרח וחיוב מצד השכל כלל רק מצד שטבעו
 מחייב ומכריח שישפיע טוב גם שהוא בלתי טעם רק
 מצד הטבע והוא עצמית החסד ועם היות כי אין בו
 הארת המוחין מ"מ יש בו טוב טעם ותענוג עצום מאד
 בהשלימו מדתו וכמו שמצינו באברהם שנטע אשל
 ונצטער אם לא הי' מוצא למי ליתן לאכול ולשתות
 שהצער הוא היפוך העונג. והג' הוא הנצח ענף החסד
 ר"ל איש שאינו חסדן בטבעו כ"כ רק שמתנצח לעשות
 חסד גם שאין לו בזה טוב טעם ותענוג כלל וכאילו הוא
 מתעקש לומר מ"מ כך אעשה עם כי אין בזה טעם
 ודעת אשר בחי' זו נק' ניצוח והיא ג"כ מדה ממדות
 המוטבעים באדם, ועד"ז הי' נתינת אברהם לאכול
 לערביים שבודאי לא הי' אוהב אותם. ועד"ז יובן ענין
 בחי' נצח דא"ק הגם כי אין ערוך מלדמות אליו ית'
 ממעשה בני"א וכמ"ש שם באגה"ק (סי' ט"ו) ע"פ ואנכי
 עפר ואפר כו' (בראשית י"ח כ"ז) מ"מ דיברה תורה
 כלשון בני"א לשכך האוון במה שיכולה לשמוע שמצד
 ריחוק מעלת כל העולמות ואפיסתם אצלו ית' כי כלא
 חשיבי ממש ולזאת כינו ההשפעה אליהם מא"ס ע"י
 הא"ק בשם מדת הניצוח בלבד כאילו הוא רק בחי'
 ניצוח לבד בלא טעם ודעת עד"מ שהרי באמת היו כלא
 היו כל הנבראים ואין עוד מלבדו ומה נחשבים המה

1 ג) וענין הפריעה שארז"ל מל ולא פרע כו' כאילו לא
 2 מל (שבת קל"ז א') ואברהם מל ופרע (תוס')
 3 יבמות ע"א ב' ד"ה לא ניתנה וד"ה מאי) ובמדבר לא
 4 פרעו עד שלדור באי הארץ אמר ה' אל יהושע כו' מול
 5 את בני" שנית כו' (יהושע ה' ב') והיינו לפרוע כדאי'
 6 בפ' הערל ביבמות (דף ע"א ב'), והענין כי הנה באופן
 7 התגלות דאור א"ק יש כמה מדריגות ואם הגילוי בא
 8 ממקום גבוה ומדריגה נעלית ביותר אזי צריך להסיר
 9 גם בחי' הערלה הדקה היא עור הפריעה שהיא עור של
 10 העטרה תחת הערלה הגסה כי גם היא מונעת לגילוי
 11 אור זה כי לגבי אור זה גם היא להסתור והעלם יחשב
 12 ועד הנ"ל בענין ההפרש בין האצ"י לא"ק ע"ש אבל
 13 כשאין הגילוי בא שם ממקום ומדריגה הגבוה כ"כ אזי
 14 א"צ להסיר רק בחי' הערלה הגסה בלבד אבל בחי'
 15 הערלה הדקה אינה מזקת כ"כ ובהיות בני" במצרים
 16 עדיין לא האיר מבחי' פנימית דא"ק זה ע"כ לא נצטור
 17 עדיין על מצות פריעה אלא על המילה בלבד עד
 18 בבואם לארץ ארץ אשר ה' דורש אותה ועיני ה' בה
 19 נצטורו גם על הפריעה*:

[הג"ה]

21 * להבין זה נוכל לומר ע"ד ארז"ל (ב"ק ג') וסביביו
 22 נשערה מאד שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט
 23 השערה וכמו ענין תאוות היתר שלבאי סוד ה' צריכים
 24 להתרחק גם מהם ונדרים סייג לפרישות כי כל מי
 25 שיטהר מחשבותיו להשרות עליו קדושה עליונה צריך
 26 להתרחק ביותר משמץ הרע וכמ"ש בכל ספרי המוסר
 27 וע' בהקדמה לע"ח באזהרת הרח"ו למי שרוצה לטייל
 28 בפרדס:

29 ובה יובן פי' הפסוק למנצח על השמיני' שארז"ל
 30 (מנחות מ"ג) שזוהי השירה שאמר דוד על המילה
 31 שניתנה בשמיני' דלכאורה קשה מדוע תלה דוד שירה
 32 שלו במה שניתנה בשמיני' דוקא ומה לו אילו היתה
 33 ניתנה בשביעי' מאחר שעיקר השירה שלו על הברית
 34 שחתם בבשרינו כידוע שאמר זה כשראה עצמו בבית
 35 המרחץ ערום כו' אך הענין מטעם שנת"ל שמעלת
 36 ומדריגת המילה היא בהיותה גילוי האור עליון
 37 שלמעלה מהשתלשלות ד' עולמות אבי"ע והוא האור
 38 כללי אשר הוא ראשית ההמשכה ממנו ית' להיות חיות
 39 כללי לכל העולמות ונק' רעוא דרעוין שהוא חפץ ורצון
 40 עליון ית' המאיר בנפש האדם ע"י המילה והוא הנק'
 41 בחי' שמיני' כי הוא ענין מלך השמיני' הדר וכמשנת"ל

1 להשפיע חיות אליהם ע"י העלמות והסתרים אלא שכך
2 עלה במחשבה כו' לזאת כל ההשתלשלות מתחיל מנצח

3 דא"ק וכמ"ש בע"ח דבחי' עתיקא קדישא הוא הארת
4 אא"ס שבנה"י דא"ק המתלבש בעי" ע"ש:

מצות מילה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 **יצרתיו** הוא הדיבור, כי מח' הוא כח הגילוי אך הוא
2 גילוי לגבי עצמו, והדיבור מגלה זה הגילוי
3 לזולתו, וה"ז כמו צורה לחומר המח'. אך מה שנק'
4 המח' בשם חומר אין זה חומר ממש, כי חומר עצמי
5 הוא חומר היולי הקדום לד' צורות, אבל המח' ה"ז
6 גילוי, אמנם לגבי הדיבור נק' בשם חומר כי המח' ה"ז
7 העלם לגבי זולתו, והדבור נק' בשם צורה כי צורה נק'
8 גילוי אשר יאמר עליו כי הוא זה, וחומר המח' הוא
9 חומר המוכן לקבל צורה, כי הדבור אינו התחדשות
10 ממש אלא שמגלה העלם המח' וה"ז כמו צורה, כמו
11 למשל מכסף עושין כלי ואם נצרך לצייר מני' ובי' איזה
12 צורה בדקות הוא דוקא כשהכסף הוא נקי מכל פסולת,
13 וא"כ הרי יש בהכסף חומר מוכן לקבל צורת הציור
14 הדק שרוצה רק שאינו נראה, וכן בהמחשבה הי' כולל
15 צורת הדבור אלא שנתגלה ע"י הדבור.
16 **אף** עשיתיו אף הפסיק הענין להורות שהמעשה
17 מרוחק מהדיבור יותר מהדיבור ממחשבה, כי
18 הדיבור הוא רחוק מהמחשבה שהמח' הוא גילוי לגבי
19 עצמו והדבור הוא גילוי לזולתו, וא"כ ה"ז הוראה
20 שנתרחק יותר מהמח' ומכחות הנפש, מ"מ אין הדיבור
21 נפרד לגמרי כמו המעשה, והגם כי הדבור הוא ג"כ
22 נפרד ויוצא לחוץ, מ"מ ה"ז רוחני' ונראה כאילו נפרד
23 ויוצא לחוץ, שהרי א"א ליקח גשם הדיבור של חבירו

ד"ה שערך כעדר העדים (הנחה מוגה) (א)

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

1 וזהו - הביטול שבמוחין - הסיבה מה שכל ענין שבלי
2 בא כריבוי פרטים שבוזה יש פרטים שונים והפכים זה
3 מזה כו', - אחד מההבדלים שבין שכל לרגש הוא,
4 שאדם המונע על ידי הרגש רואה בדרך כלל צד אחד
5 בלבד של התמונה ואינו מסוגל לראות שיש צדדים
6 נוספים לתמונה. לעומת זאת, אדם המונע על ידי השכל,
7 רואה את התמונה בשלימותה על כל פרטיה, אף אם יש
8 בה פרטים שונים והפוכים זה מזה.

9 שזהו גם כן מצד הביטול, - כיון שתכונת השכל הוא
10 ביטול, הרי יש לשכל יכולת לראות צדדים שונים לכאן
11 ולכאן.
12 וכמו שרואים במוחש בעולם השכל עצמו, שמי שהוא
13 בישות ביותר הוא מחויב בדעתו ואינו נותן מקום לסברת
14 חבירו לחשוב בה אולי ימצאה לנכון, - לא רק שמחזיק
15 בדעתו, אלא שבכלל לא מוכן 'לשמוע' את דעתו של
16 השני, היינו, שלא רק שאינו מקבל את סברת חברו

29 וכמו אדם שמתחיל ללמוד משהו מסוים וקורא אותו
 30 פעם אחת בשטחיות, היכולת שלו לדבר ולפרט לאחר
 31 מכך את מה שלמד תהיה מועטה ביותר ולא יהיו לו
 32 הרבה מילים ואותיות להסביר את מה שלמד ("כלים
 33 מועטים"), וממילא בחלוף זמן מועט תיעלם גם
 34 ההשכלה ("האור יסתלק"), והסיבה לזה: כיון שמצד
 35 הישות שלו אין לו את ההתמסרות הפנימית לענין, הוא
 36 לומד בשטחיות בלבד.
 37 לעומת זאת, אדם בעל ביטול, מתמסר לעניין ורוצה
 38 להבין אותו לאמיתותו. והיינו, שהוא מעוניין למצוא את
 39 העומק והפנימיות שבזה, וממילא הוא תופס את העניין
 40 לכל פרטיו ובכל צורות הביטוי שלו. ואז ההשכלה
 41 ("האור") שמאירה מלימוד באופן כזה, תהיה הרבה
 42 יותר נעלית ופנימית ותתיישב בכלי מוחו לאורך זמן
 43 וללא שכחה ("אורות בכלים").
 44 ומהביטול דמוחין נמשך הביטול במדות להיות בהם
 45 ריבוי הפרטים בנוכח לעיל, - השפעת הביטול של
 46 המוחין על המידות היא, שבתוך מידת החסד יש נתינת
 47 מקום גם לגבורה וכן להיפך. כלומר, יכולת כל מידה
 48 להיפרט לכמה וכמה בחינות, נובעת מהשפעת הביטול
 49 של המוחין עליה.
 50 ונמצא - המסקנה העולה מכל זה - דריבוי הכלים הוא
 51 מצד הביטול הנמשך להם מהמוחין, שעל ידי זה הם
 52 כלים ראויים אל האור בו),
 53 כאן מסתיים המאמר המוסגר המבאר, מדוע ריבוי
 54 הכלים של עולם התיקון והתיישבות האור בהם
 55 בפנימיות (בניגוד לתוהו) הם מצד הביטול דווקא.

1 בפועל, אלא שלא נותן לה כלל מקום, ומי שהוא במל הרי
 2 הוא חושב בסברת חבירו גם (למרות) שהיא היפך סברתו
 3 ומקבלה אם מוצאה לנכון בו, כיון שיכולת האדם
 4 לחשוב על סברת השני אף שהיא הפוכה מדעתו, ואם
 5 נוכח לראות שהיא נכונה - לקבלה, היא מצד הביטול.
 6 וכמו בן כללות הענין מה שכל אור שכל מתחלק לכמה
 7 פרטים וגם פרטים הפכים, שזה ענין ההשגה להיות
 8 בהתחלקות פרטים דוקא, - הבנת שכל לעומק, מחייבת
 9 לראות בשכל פרטים שונים וחלוקים זה מזה, דבידיעה
 10 שטחיות אינו רואה פרטים כלל בהענין, וכשמשגיג את
 11 הענין הרי הוא בא על הפרטים שבוה, והשגה טובה היא
 12 כשבא הענין בפרטים הפכים ואיך ששניהם אמת בו,
 13 וכמו אדם שמתחיל ללמוד נושא כל שהוא, תחילת
 14 הלימוד היא בשטחיות ובכללות, וההשגה האמיתית
 15 בענין היא רק כשיודע את כל הפרטים ללא יוצא מן
 16 הכלל ואת נקודות החיכוך שבענין, ומבין איך יכול
 17 להיות שיש בזה פרטים שונים מן הקצה לקצה ובכל
 18 זאת אינן סותרים זה לזה.
 19 וכמבואר בקונטרס התפילה²², שעיקר התבוננות האדם
 20 בשעת התפילה צריכה להיות בפרטי פרטים דווקא, ולא
 21 התבוננות בכללות הענין בלבד שהיא הארה בדרך
 22 'מקיף' גרידא ואינה גורמת התפעלות.
 23 ונודע גם בן דכל שבא לעומק השכל יותר הרי הוא בא
 24 ריבוי פרטים ביותר בו' רכל זה הוא מצד הביטול דוקא
 25 בו', - ככל שהאדם מעמיק יותר בהשכלה, היא נפרטת
 26 אצלו ליותר פרטים. והסיבה לכך שיכול להגיע לעומקה
 27 של ההשכלה היא, כיון שיש לו ביטול פנימי המאפשר
 28 לו להתקרב לפנימיות הענין.

שבת פרשת וירא

תער"ג

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - הי"ש"ת

1 כחות הנפש הכלולים במקורם, אינן בהתחלקות אלא בהשוואה גמורה. ולכן בזמן שינה
 2 למעלה שהכחות בהעלם, נגרמת הגלות ולא ניכרת מעלת ישראל. אלא הסט"א מקבלת
 3 יניקה מהמקיף או מריבוי הצמצומים. כי אין בהם הביטול שבנשמות ישראל המקבלים
 4 בפנימיות

5 ג) אָמְנָם בְּזִמְנֵי הַשְּׁנָה בְּכִיכּוּל, שֶׁהָאֹר הוּא בְּהַעֲלָם, אַז
 6 אֵינּוּ נִכְר מַעֲלַת הַכַּחוֹת זֶה עַל זֶה, דְּהֵנָּה
 7 כַּחוֹת הַנְּפֶשׁ הָרִי יִשְׁנֵם כְּמוֹ שֶׁהֵם כְּלוּלִים בְּעֲצָם הַנְּפֶשׁ,

8 דְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים הָרִי אֵינן זֶה דְּכָאן נִמְצְאוּ כָּאן הָיוּ, הֵינּוּ
 9 שְׁנֵאמַר שֶׁהַתְּחִלָּתָם שֶׁל הַכַּחוֹת הֵם מֵה שְׁנֵאָאִים בְּגֻלוּי,
 10 אֲלֵא שְׂיֵשׁ לָהֶם מְקוֹר בְּכַחוֹת הַנְּעֻלְמִים וְשֶׁרֶשׁ בְּעֲצָם

28 ומבחינת הפנימיות אין הסטרא אחראי יכולה לקבל, פי
 29 הפנימיות הוא אור בכלי, והינו שיהיו פלים אל האור,
 30 והכלי הוא בחינת בטול, ואין אור אין סוף שורה אל
 31 במקום שהוא בטל, דלכן הנה השראת אור אין סוף הוא
 32 בחכמה, דחכמה הוא פח-מה¹⁴, תקף הבטול, ועל פן
 33 נשמות ישראל הם פלים אל האור להיותם בבחינת
 34 בטול, כמו שכתוב¹⁵ "כי אתם המעט מכל העמים",
 35 דבנשמות ישראל¹⁶ העמים, מה שאין פן הסטרא אחרא
 36 הם יש ומציאות ואינם פלים אל האור. וזהו דנשמות
 37 ישראל שיכים אל הפנימיות דוקא, להיות הפונה
 38 בנשמות ישראל דעל ידם יהיה בחינת גלוי אור; אכל
 39 מבחינת המקיף, להיותו למעלה מענין הפלים, הנה שם
 40 הוא כחשכה כאורה, ויש להם שיכות יותר לקבל משם,
 41 וזהו "אם"¹⁷ תגביהי פנשר", דדרך הנשר בשמים¹⁸
 42 שפגביהים עצמם לקבל מהמקיף העליון, וכאשר האור
 43 הוא בהעלם הנה אז יכולים לקבל מהפנימי מהרובי
 44 צמצומים, דהנה כאשר האור פנימי הוא בגלוי אז אינם
 45 יכולים לקבל מבחינת גלוי אור, דאינם פלים לזה, אכל
 46 כאשר האור פנימי מסתלק ומתעלם, אז הנה במדרגות
 47 התפתחות הוא ברובי הצמצומים ביותר ויכולים לינק
 48 משם, והינו דענין השנה גורם יכלת יניקת החיצונים
 49 משתי המדרגות, מהמקיף העליון ומרובי הצמצומים,
 50 וזהו שאמרנו רבותינו ז"ל¹⁹ "מאי טעמא עזי מסגי
 51 ברישא והדר אמרי, כברייתו של עולם, דברישא חשוכא
 52 והדר נהורא"²¹, וענין ברישא חשוכא הינו בחינת צמצום
 53 הראשון, שהוא סליק האור שנסתלק במקורו, וזהו
 54 עצמו הוא הסבה מה שלמטה עזי מסגי ברישא.

1 הנפש, וכמו בכח השכל שענינו שהוא ממציא השכלות
 2 מסבירם ומצמיק בהם עד אשר מולידים הרגש אהבה
 3 או יראה פפי מהות השכלים ההם, דכח השכל בשלש
 4 חלקיו חכמה-בינה-דעת נמשך מכת המשכיל, המשכיל
 5 המסביר ומצמיק, ואין לומר דזהו התחלת כח השכל,
 6 אלא שיש לו מקור בכח נעלם ושרש בעצם הנפש,
 7 והכחות כמו שנה פלולים בעצם הנפש הרי הם
 8 במדרגה עליונה יותר, שאינן בבחינת התחלקות, וככל
 9 הם שם בהשואה גמורה, דהנה בכחות הגלויים הרי יש
 10 בהם התחלקות במהותם העצמי שישנם כחות שעקרם
 11 הם יסוד המים וישנם כחות שעקרם הוא יסוד האש,
 12 וכמו מחין ומדות, דהמחין הנה עקרם¹² הוא יסוד
 13 המים והמדות עקרם יסוד האש, ובמחין גופא הנה כח
 14 החכמה הוא יסוד המים וכח הבינה יסוד האש,
 15 ומתחכמה ולמטה הם כחות פנימיים, וכל כח פנימי
 16 הוא אור בכלי, שהכלי הוא לפי אפן הכח, דכח החכמה
 17 שהוא יסוד המים הנה חלק חמר המוח שהוא פלי הבינה
 18 החכמה הוא קר ולח, וחלק חמר המוח שהוא פלי הבינה
 19 הוא חם ויבש, וכן בכל הכחות שיש להם פלים פריטים
 20 ומקומות מיוחדים. אכל בעצם הנפש, דשם הם כחות
 21 עצמיים בלא פלים, איך ישכנו כלם יחד? אלא דשם
 22 אינם בבחינת מציאות, ועל פן ישכנו יחד וככל שם
 23 בהשואה. והדגמא מזה יובן, דכאשר האור הוא בבחינת
 24 העלם במקורו, הרי הם כלם שוים בלי שום התחלקות,
 25 על פן הנה מזה נמשך ענין הגלות שאינו נפר מעלת
 26 נשמות ישראל, ואדרבא¹³ מהמקיף יש להם שיכות יותר
 27 לקבל, דנשמות ישראל הן בחינת הפנימיות דוקא,

55 בזמן הגלות והשינה יתכן חיבור ב' הפכים באופן לא מסודר, עד שהשקר נדמה לאמת.
 56 המן אמר לאחשוורוש – מלכו של עולם: ישנו עם אחד, שיכולתם להמשיך אחדות ה'
 57 בארץ, היא במצב שינה. כי שוכחים ממצב הביטול שהיה בזמן התפלה, בגלל מחשבות
 58 זרות בעיני עוה"ז

62 ברוף הוא, "רבונו של עולם, אני ישנה בגלותא, כמו
 63 שכתוב²¹ היינו כחלמים", דבעת השנה הגם שישנם
 64 להכחות וגם הם פועלים פעלתם, אכל הוא בתכלית

59 ד) והנה הגורם בחינת השנה כביכול למעלה הוא זמן
 60 הגלות, וכמו שכתוב²⁰ "אני ישנה", ואיתא
 61 בזהר "בגלותא", שזהו מאמר פנסת ישראל להקדוש

18 משלי ל, יט. ועל פי מה שכתוב בעמק המלך שער עולם
 התווה פרק לב שנאמר במלכות אדום וכמו הפסוק דעובדיה.
 19 שבת עז, ב. וראה לקמן [מאמר] דיבור המתחיל ויקם
 עדות.
 20 שיר השירים ה, ב. וזהר חלק ג זה, א.
 21 תהלים קכו, א, וראה תורה אור פרשת וישב [מאמר]
 דיבור המתחיל שיר המעלות ושם הוא באופן אחר קצת.

12 ראה תניא פרק ג.
 13 ראה קונטרס ועיני מאמר ח"י.
 14 וזהר חלק ג לד, א. וראה תניא פרק יח, פרק לה ובכמה
 מקומות.
 15 דברים ז, ז.
 16 חסרות כמה תיבות - המו"ל.
 17 עובדיה א, ד.

ג. הצד האחר (המנגד לקדושה). ד. מהו הטעם שהעיונים הולכים בראש ואחר כך הכבשים, כמו בבריאת העולם שבתחילה
 חושך ואחר כך אור.

24 "גוי אֶחָד בְּאַרְצָךְ", שְׂבִיכְלָתָם לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת אֶחָד גַּם
 25 בְּאַרְצָךְ, וְהֵינּוּ לִיְחָד כֹּל הַדְּבָרִים הַתַּחְתּוּנִים לְאַלְקוּת. אֲבָל
 26 יְכַלֵּת זֶה הוּא בְּהֵם בְּבַחֲרֵינָה שְׁנֵה, שֶׁהֵם כַּחֲלָמִים בְּשִׁנֵּי
 27 הַפְּכִים, דְּבַעַת הַתְּפִלָּה הֵנָּה הוּא קְרוֹב לְאַלְקוּת וְעוֹשֶׂה
 28 הַסֶּכֶם בְּנַפְשׁוֹ לְהִיּוֹת מִתְנַהֵג בְּהִנְהָגָה טוֹבָה, לְהַתְּפַלֵּל
 29 בְּצַבּוּר וְלִקְבַע עֵתִים לְתוֹרָה וְלִהְיוֹת זְהִיר בְּקִיּוּם הַמְצוֹת
 30 מְעֻשׂוֹת בִּירְאָת שְׁמַיִם וּבִהְדוּר, וְאוֹמֵר ה' אֶחָד בְּבִטּוּל
 31 וּבִיחוד, וְאַחַר הַתְּפִלָּה חוֹלֵף וְעוֹבֵר לְגַמְרֵי, וּכְשֶׁהוֹלֵךְ
 32 בְּעֵינָיו הָעוֹלָם וּבְעֵסְקִים נִשְׁכַּח מֵאִתּוֹ הַסֶּכֶם וְהַבִּטּוּל
 33 שֶׁהִיָּה בַעַת הַתְּפִלָּה, וְסַבַּת הַדְּבָר הוּא דָּגַם בַּעַת הַתְּפִלָּה
 34 הוּא רַק דְּמִיּוֹן וְאֵינוֹ בְּאֵמֶת כְּדָבְעֵי לְמִיְהוּי, שְׁאִם הִיָּה
 35 לוֹ בַּעַת הַתְּפִלָּה הַסֶּכֶם חִזֵּק וּבִטּוּל אֲמָתִי, הֵנָּה אֵז גַּם
 36 כֹּל הַיּוֹם הִיָּה "בְּכָל" דְּרַכִּיף דְּעַהוּ", שְׁלֹא הִיָּה נִשְׁכַּח
 37 הָאֲלָקוּת וְהִיָּה בְּזַכְרוֹן בְּכָל הָעֵנְיָנִים וְהַעֲשִׂוִּיּוֹת, אִף מִפְּנֵי
 38 שֶׁבַּתְּפִלָּה הִיָּה בְּלִתֵּי אֲמָתִי עַל פֶּן בְּכָל הַיּוֹם נִשְׁכַּח הָעֵנְיָן
 39 לְגַמְרֵי, וְזֶהוּ מְסִירַת הַמֶּנֶן שֶׁהוּא נִחַש הַקְּדָמוֹנִי²⁸ לְפָנָיו
 40 הַמְּלִיךְ אַחְשׁוּרוּשׁ – מְלִיךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 41 הוּא, מִי שֶׁאַחֲרִית וְרֵאשִׁית שְׁלוֹ²⁹, "יִשְׁנֹנוּ עִם אֶחָד מִפְּנֵי
 42 וּמִפְּרֵד", דָּגַם מְדַרְגָּת עִם³⁰ שְׂבִיכְלָתוֹ בִּיכְלָתוֹ לְהַמְשִׁיךְ
 43 בְּחִינַת אֶחָד, אֲבָל הֵם מְפָזְרִים וּמִפְּרֵד בֵּין הַעֲמִים בְּרַבּוּי
 44 הַמְּחַשְׁבוֹת דְּעוֹלָם הֵנָּה, אֲשֶׁר בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת הֵם טוֹרְדוֹת
 45 וּמְבַלְבְּלוֹת בִּיְתוֹר, שֶׁכֵּל זֶה הוּא לְסַבַּת הַשְּׁנָה שֶׁהֵינּוּ
 46 כַּחֲלָמִים, וְזֶה גּוֹרֵם שְׁנָה לְמַעְלָה כְּבִיכּוֹל.

1 הַחֲלִישׁוֹת, אֲשֶׁר לֹא זֶה בְּלִבְד שְׂאִין נִרְאָה מְעַלֵּת הַכַּחוֹת
 2 זֶה עַל זֶה, וּמִכָּל שֶׁפֶן דְּאֵינוֹ נִרְאָה מְעַלֵּת הַמַּחֲזִין, אֲלֹא
 3 עוֹד זֹאת שֶׁיְכוּל לְהִיּוֹת חֲבוּר שְׁנֵי כַּחוֹת הַפְּכִים בְּאֶפֶן
 4 בְּלִתֵּי מְסָדֵר, דְּבַשְׂעָה שֶׁהָאֶדָם עַר יִשְׁנֹנוּ חֲבוּר כַּח הִיְתוֹר
 5 נַעֲלָה עִם כַּח הִיְתוֹר תַּחְתּוֹן, כְּמוֹ כַּח הַשֶּׁכֶל שֶׁהוּא כַּח
 6 הִיְתוֹר עֲלִיּוֹן בְּהַכַּחוֹת פְּנִימִים עִם כַּח הַתְּנוּעָה שֶׁבְּרִגְלָה
 7 בְּנִרְיָקָה שֶׁהוּא כַּח הִיְתוֹר אַחְרוֹן, דְּהָרִי גַם לְהַכְדִּיל בְּעֲלֵי
 8 חַיִּים זוֹרְקִים צְרוּרוֹת וְכַדוּמָה בַּעַת הַלִּיכָתָם, בְּכָל זֶה הָרִי
 9 חֲבוּר זֶה הוּא בְּסֵדֵר מְסָדֵר, וְהוּא נִרְיָקַת דְּבַר מַה בְּכַנְיָה
 10 שְׂכִלִית, הָרִי דְכַח הִיְתוֹר נַעֲלָה מִתְחַבֵּר עִם כַּח הִיְתוֹר
 11 תַּחְתּוֹן בְּאֶפֶן מְסָדֵר. אֲבָל בַּעַת הַשְּׁנָה, שֶׁהַכַּחוֹת הֵם
 12 בְּהֵלֶם וּפּוֹעֲלִים בְּחֲלִישׁוֹת, הֵנָּה אֵז כּוֹל לְהִיּוֹת חֲבוּר
 13 שְׁתֵּי כַּחוֹת הַפְּכִים בְּאֶפֶן בְּלִתֵּי מְסָדֵר, וּכְמוֹ הַחוֹלָם פִּילָא
 14 בְּקוֹפָא דְּמַחְטָא²², וְעַקֵּר הָעֵנְיָן בְּהַחְלוּם הוּא מַה
 15 שֶׁהַשְּׂקָר נִדְמָה לְאֵמֶת, וְזֶהוּ דְאֵנִי יִשְׁנָה בְּגִלוּתָא הֵינּוּ
 16 כַּחֲלָמִים, וְזֶהוּ מַה שֶׁאֲמַר הַמֶּנֶן²³ "יִשְׁנֹנוּ עִם אֶחָד", פְּרוּשׁ
 17 "עִם אֶחָד" הֵינּוּ כְּמוֹ שֶׁתּוֹב²⁴ "גוֹי אֶחָד בְּאַרְצָךְ", דְּעַם
 18 יִשְׂרָאֵל הֵם גוֹי שְׂבִיכְלָתָם לְהַמְשִׁיךְ אֶחָד גַּם בְּאַרְצָךְ הִלְזוּ
 19 הַגְּשָׁמִית, דְּ"אֶחָד" הוּא רֵאשִׁי תְבוּת²⁵: (הָאוֹת) א' מוֹרָה
 20 עַל אֵין סוּף, אֲלוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם. (הָאוֹת) ח' מוֹרָה עַל שְׁבַע
 21 קְרִיעִים וְאַרְצָךְ, (הָאוֹת) ד' מוֹרָה עַל אַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם,
 22 וְכַמְאֵמֵר רַבּוּתֵינוּ וְ"ל²⁶ "בִּיּוֹן דְּאֲמְלִיכְתִּיהִ לְמַעְלָה
 23 וְלַמְטָה וְלְאַרְבַּע רוּחוֹת הַשְּׁמַיִם תּוֹ לֹא צְרִיכְתִי", וְזֶהוּ

47 כשישראל עושין רצונו של מקום, בב' אופנים: ע"פ טעם ודעת או במסירות נפש, מתגלה
 48 אור עצמי. ולכן נדדה שנת המלך, ע"י תלמידי מרדכי שפעלו מס"נ אצל כל ישראל,
 49 שנקראו במגילה יהודים ע"ש ההודאה והביטול שלמעלה מטעם ודעת

57 הַעֲבוּדָה דְּמִסִּירוֹת נַפְשׁ, דְּבִאֶפֶן הָרֵאשׁוֹן הוּא עֲבוּדַת
 58 הַבְּרוּרִים בְּמַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה לְדַחּוֹת אֶת כָּל דְּבָרִים
 59 הָאֲסוּרִים עַל פִּי הַתּוֹרָה וּבְמַצּוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת כָּלִים
 60 לְאַלְקוּת, וּבִאֶפֶן הַשְּׁנִי הוּא בְּעֲבוּדַת הַנְּסִיּוֹנוֹת שְׂבָאִים
 61 בְּמִסִּירוֹת נַפְשׁ, דְּעַל דִּי הַעֲבוּדָה דְּאֶפֶן הָרֵאשׁוֹן הוּא
 62 הַמְּשַׁכַּת אֲוֵרוֹת וְגִלּוּיִים הָעֲלִיוֹנִים דְּסֵדֵר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת,
 63 וְעַל דִּי הַעֲבוּדָה בְּאֶפֶן הַשְּׁנִי הוּא הַמְּשַׁכַּת אֲוֵר עֲצָמִי

50 (ה) וְהֵנָּה בְּזִמְנֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, אֵז
 51 הֵנָּה לֹא יְנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל, דְּאֵז
 52 הוּא זִמְנֵי שֶׁהוּא כְּבִיכּוֹל עַר, וְהֵינּוּ גְלוּי אֲוֵר עֲצָמִי, דְּהֵנָּה
 53 רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם הוּא שֶׁהַתַּחְתּוּנִים יִמְשִׁיכוּ אֶת הָאוֹרוֹת
 54 וְהַגְּלוּיִים הָעֲלִיוֹנִים עַל דִּי הַעֲבוּדָה דְּתוֹרָה וּמַצּוֹת
 55 בְּעֲבוּדָתָם, כְּכַח עֲצָמֵן, וְהֵם בְּשִׁנֵּי אֶפְנֵי עֲבוּדָה, הָרֵאשׁוֹן
 56 בְּסֵדֵר וְהַרְגָּה בְּאֵהָבָה שְׁעַל פִּי טַעַם וְדַעַת, וְהַשְּׁנִי

באריכות.
 28 קהלת יעקב ערך המן. וראה גם כן חולין קלט, ב.
 ובראשית רבה פרשה טז, ד.
 29 מאמר רד"ל הובא במאורי אור עמוד א אות קפב. וראה
 גם כן ערכי הכנויים - לבעל סדר הדורות - ערך אחשוורוש.
 30 ראה שער היחוד והאמונה פרק ז.
 31 אסתר ט, כד. וראה שיחת פורים תש"א.

22 ברכות נה, ב. עיין שם.
 23 אסתר ג, ח. וראה תורה אור שם [מאמר] דיבור המתחיל
 והנה אנחנו מאלמים פרק ג.
 24 שמואל-ב ז, כג.
 25 סמ"ק הובא בבית יוסף אורח חיים סימן סא.
 26 ברכות יג, ב.
 27 משלי ג, ו. וראה טור ושולחן ערוך אורח חיים סימן רלא

במסירות נפש שהיו מוסרים עצמם להרג חס ושלום
ולא לעבר על דת, והתעוררות זו הייתה על ידי תלמידי
מרדכי שעמדו במסירות נפש בלמוד התורה ושמירת
קיום המצוות בהדור מבלי שימת לב לגזרות הקמן
הצורך, וכן פועלו התעוררות גדולה בישראל שעמדו
כל השנה במסירות נפש, וזהו שבכל המגלה נקראים
ישראל בשם "יהודים", וכמו שכתוב³² "איש יהודי היה
בשושן הבירה", והגם שהיה משבט בנימין נקרא איש
"יהודי", וכן כל ישראל נקראים במגלה זו בשם
"יהודים" על שם ההודאה ובטול למעלה מטעם ודעת,
ועל ידי המסירות נפש שלהם הגיעו בכחירת עצמות
אין סוף להמשיך בחינת גלוי אור עצמי.

שלמעלה מהשתלשלות, וזהו דעקר הנס [ד]פורים הוא
מה שבליגה ההוא נדרה שנת המלך מלכו של עולם,
שנמשך גלוי אור עצמי דעצמות אין סוף ברוך הוא,
והמשכה זו הייתה על ידי המסירות נפש שלהם שעמדו
כל השנה במסירות נפש בפעל ממש, פי הגזרה הייתה
להיותם יהודים שומרי תורה ומצוות, דזהו מסירת הקמן
"ודתייהם שנות מכל עם", והלשין פי "את דתי המלך
אינם עשים", וכוונתו הייתה לנקם מכל היהודים כמו
שכתוב³¹ "צורך כל היהודים", שהיה שונא את
היהודים איזה שהיו והשתדל לפעל להשמיד להרג
ולאבד חס ושלום את כל היהודים, ואם חס ושלום היו
לא תהיה היו כופרים, הייתה הגזרה בטלה, והם עמדו

המן עשה עץ גבוה נ' אמה, כי רצה לקבל מהמקיף דבינה, שלמעלה מהשגה. אבל
כשנודדה שנת מלכו של עולם, נמשך גם מהמקיף בפנימיות ובגלוי, ונעשה ישועה לכל
ישראל

שער הנו"ן דבינה, הגם שהוא למעלה מלהיות נמשך
באתערותא דלתתא, מפל מקום נאמר "תספרו חמשים
יום", והלא אין ספרים רק מ"ט ימים, אף זהו שעל
ידי ספירת המ"ט יום נמשך ממילא גם שער הנו"ן,
וזהו דכאשר נדרה שנת המלך, שנמשך האור פנימי
בבחינת גלוי, אז גם האור אין סוף שלמעלה
מהשתלשלות נמשך גם כן בבחינת פנימיות דוקא, וזהו
"ויאמר"³⁸ להביא את ספר הזכרונות דברי תימים", דהינו
שהמשיך גם בבחינת שרש ומקור הזמן, דהנה עצמות
אור אין סוף ברוך הוא הוא למעלה מגדר הזמן,
וכמאמר³⁹ והמתנשא מימות עולם, דימות עולם הוא
בחינת זעיר-אנפין שרש ומקור הזמן, אכל אור אין
סוף ברוך הוא מתנשא מימות עולם, וכמאמר⁴⁰ "צופה
ומביט עד סוף כל הדורות", וכלם נסקרים בסקירה
אחת⁴¹, וכמו שכתוב⁴²: "ברגע קטן עזבתיך, וברחמים

וזהו שהמן עשה עץ גבה חמשים אמה, והינו שחפץ
לקבל משער הנו"ן (החמשים) דבינה שלמעלה
מהשגה, דחמשים³³ שערי בינה נכראו בעולם, מ"ט
(49) שערים נמסרו למשה, ושער הנו"ן הוא מה
שלמעלה גם מהשגת משה, דכמו שכל"ב (32) נתיבות
חקמה, הנה נתיב הל"ב³⁴ הוא נתיב לא ידעו עיט³⁵,
הנה כן בהחמשים שערי בינה³⁶, הנה שער הנו"ן הוא
למעלה מהשגה, וזהו³⁷ דספירת העמר ספרים רק מ"ט
יום, דהינו מ"ט שערי בינה, שנה יכולים להמשיך
באתערותא דלתתא, אכל שער הנו"ן הוא מה
שלמעלה מהמשכה על ידי אתערותא דלתתא, ועל כן
עשה הקמן את העץ גבה חמשים אמה, שהגביה עצמו
לקבל מבחינה שלמעלה מהשתלשלות שממקיף
יכולים לקבל, דכל זה בעת השנה, אכל כאשר נדרה
שנת המלך אז הנה גם המקיף נמשך בפנימיות, וכמו

(32) אסתר ב. ה. וראה מגילה יג, א.

(33) ראש השנה כא, ב.

(34) תקוני זוהר תיקון ל בתחילתו. פרדס שער יב פרק ג.
(נתיב הא' והג').

(35) איוב כח, ז. - עיט הוא משיח (פרקי דרבי אליעזר פרק
כח - ובדפוס ורשא תר"ב נשמט! וראה רש"י בראשית טו, יא),
פנימיות עתיק שיתגלה לעתיד לבוא. ונתיב - הל"ב, אור הכתר
שבחכמה, פנימיות אבא פנימיות עתיק - לא ידעו עיט, הוא כענין
לא ידע ולא אתידע, כביכול כאדם שאינו משיג מהות הנשמה
שבו. - כן יש עיט בלעומת זה (תרגום איוב שם) ונתיב זה לא
ידע, כי מפנימיות המקיף אין יכולים לינק (דיבור המתחיל וירד
העיס בספר בראשית להצמח צדק - שלא נדפס עדיין - ודשנת
תרנ"ח לאדמו"ר מהורש"ב נשמתו עדן - בארוכה).

(36) ראה לקמן [מאמר] דיבור המתחיל אז ישיר גו' עלי באר
פרק ג.

(37) ראה בכל זה לקוטי תורה פרשת במדבר דרוש מעט
תוספת ביאור על ענין וספרתם.

(38) אסתר ו, א.

(39) ברכת יוצר אור. וראה לקוטי תורה [מאמר] דיבור
המתחיל להבין כו' מי א-ל כמון פרק ג.

(40) ברכת זכרונות [במוסף של ראש השנה].

(41) ראש השנה יח, א. וראה בכל זה עטרת ראש שער ראש
השנה פרק ד ואילך. לקמן מאמר שלאחר זה [כי עמך מקור חיים]
סוף פרק ג.

(42) ישעיה נד, ז.

4 הוא רגע קטן, וכאשר נדדה שנת המלך אז ויאמר
5 להביא את ספר הזכרונות דברי הימים, שנמשך גם
6 בשרש הזמן, ומזה נמשך ישועה כללית לכלל ישראל.
פודיס, ש"ת

1 גדלים אקבצן, דלכאורה איך נקרא כל אריכת זמן
2 הגלות "רגע קטן"? אלא פשיבוא משיח במהרה ויתגלו
3 הרחמים גדולים, אז הגה יראה כי כל אריכות הגלות

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

37 במושבה שצערין, כמו בשאר הערים והישובים
38 החסידים, הנה נוסף על מורה הוראה, שוחטים
39 ומלמדים, היה גם "משפיע" ר' ירוחם פישל
40 מיאנוביץ'.
41 לחסיד המפורסם ר' בצלאל מאזאריץ' היה חבר
42 מובהק, ר' ישראל משה, למדן גדול ובעל טובות
43 ומגדולי המקושרים לסבא ה"צמח צדק". הוא עסק
44 תמיד בתורה ועבודה, נוסף על היותו למדן גדול ובעל
45 מדות, היה גם חכם מחוכם ואהוב על הבריות.
46 כמה עשרות שנים ישב ר' ישראל משה על שולחן
47 חותנו ר' חיים יוסף, חנווני באזאריץ' וחסיד של הרבי
48 האמצעי. במשך מספר שנים שימש ר' ישראל משה
49 כמלמד, ובשנת תרי"ב בערך, עשר שנים אחרי
50 שהסבא יסד את המושבה שצערין, מינה אותו
51 הסבא ל"משפיע" של שצערין על מקומו של ר'
52 ירוחם פישל מיאנוביץ'.
53 בכל הזמנים ובכל התוועדות חסידית היו ביטויים
54 קצרים שהמשפיעים היו משמיעים, ואלה היו עמודי
55 התווך או הציר שמסביבו נארגו השיחות והסיפורים
56 של ההתוועדות, וביטוי עמוד התווך נשאר חקוק אצל
57 כל הנוכחים.
58 המשפיע ר' ישראל משה היה מתון מאד ושומר
59 הזמן. לקביעות הזמנים של הלימודים היה דורש
60 לבוא בדיוק בזמן. אם אחד לא היה בא, היה קורא
61 אותו אליו ונותן לו "חלק" נכון כפי שהגיע לו.
62 במלים היה ר' ישראל משה עשיר. כשהיה מדבר
63 ועושה חשבון תכלית חיי האדם היה מתאר בבהירות
64 מצבו המוסרי והרוחני של הלו, עד שהיה יוצא ממנו
65 שבור ומדוכדך, אדם חוטא, טיפש ומבוויש בעיני
66 עצמו.
67 גישה מיוחדת היתה לו לאנשים, גישה עצמית
68 ונוחה, לא צעק אף פעם, לא השמיע אף פעם דברי
69 מוסר קשים, היה מתאים עצמו לשומע, מקיף
70 בדיבורו חסרון רוחני בעוררו הרחמנות הגדולה של
71 בעל החסרון במלים וביטויים כאלה שכל מלה היתה
72 נכנסת בעומק לב השומע, וכל ביטוי היה מזיז נימי

1 היה זה בשנת תרי"ט, חמש עשרה שנה אחרי
2 שהסבא, הרבי ה"צמח צדק" קנה על חשבונו שטח
3 קרקע גדול בן שלשת אלפים וחמש מאות
4 דעסיאטין⁵⁰ - יער עבות ושטחים רחבים של אדמה
5 שחורה ושמינה, שטחי מרעה ונחלי מים - במחוז
6 מינסק - ויסד שם את המושבה שצערין כהתחלה
7 להבאת יהודים לעבודת אדמה.
8 למעלה משלש מאות משפחות יהודיות הושב
9 הסבא בשצערין, שהצליחו בפרנסתם בשפע רב
10 מעמל ידם. זמנים מסויימים במשך השנה היו
11 מוקדשים ללימוד.
12 הסבא, הרבי, חילק את שטחי הקרקע חנים בלי
13 כל תשלום. כל משפחה קבלה חלקת אדמה בעיירה
14 שהספיקה להקים עליה בית מגורים ושאר המבנים
15 הנחוצים לניהול משק חקלאי, גן ירקות, שטחי קרקע
16 לזריעה ולמרעה וסיוע כספי לרכישת מכשירי עבודה.
17 כל משפחה שהתיישבה בעיירה שצערין לעבודה
18 חקלאית, נהנתה מהקלות מסויימות מטעם הממשלה.
19 אחת ההקלות היתה קבלת הלואה בסך מאתים רובל
20 מאוצר המלוכה, לפרעון במשך כמה שנים באחוזים
21 מסויימים של תבואה.
22 את השטח בן שלשת אלפים וחמש מאות
23 דעסיאטין - חילק הסבא באופן כזה: שטח של אלף
24 ושבע מאות דעסיאטין - כולל כל שטח הזריעה וחלק
25 מהיער ופלגי המים - מסר לאיכרים, ואילו שטח של
26 אלף ושמונה מאות דעסיאטין יער מכר לגביר החסיד
27 ר' אפרים יוסף גאלאדעץ מבוברויסק, בסכום
28 מסויים, כאשר חלק היה עליו לשלם מיד והשאר
29 במשך כמה שנים. חלק מהכספים שנתקבלו שלח
30 הסבא, הרבי, לארץ ישראל עבור כולל חב"ד - וחלק
31 מסר לקופת הצדקה שלו שיסד לעזרה בעניני הכלל
32 והפרט.
33 כמה מנציגי משפחת ר' אפרים יוסף געלאדעץ
34 התיישבו בשצערין כדי שיוכלו לנהל עסקי היער
35 שלהם.

* * *

43 הדוד כמה שנים בהתמדה גדולה ויכולים לדמיין איזו
44 השפעה היתה לחינוכו של ר' תנחום שלמה על הדוד.
45 רק על ידי אירוע של השגחה פרטית, ששני אחים,
46 אברכים למדנים גדולים, חבריו הטובים ביותר של
47 הדוד, נכנסו לחברותא של החסידים, החל גם הדוד
48 להתקרב לחסידים עד שנהיה עצמו אחד מהחסידים
49 היסודיים.

50 כשהדוד התיישב בשצעדרין - מספר ר' אברהם
51 דוב - הייתי נוסע אליו כמה פעמים בשנה. באותה
52 תקופה כבר לא היה ר' ירוחם פישל המשפיע
53 דשצעדרין, והרבי שלח לשם את ר' ישראל משה
54 מאזארץ' שהיה שם דבר בכל הסביבה. הדוד חיבב
55 אותו מאד, ולמשפיע הר' ישראל משה היה הדרת
56 הכבוד הגדול ביותר כלפי הדוד.

57 הדוד היה בא לכל התוועדות חסידות, מספר
58 סיפורים שונים מהזמנים הקדומים לפני שנעשה
59 לחסיד, ומהשנים הראשונות שכבר היה חסיד, איך
60 הלך בפעם הראשונה אל הרבי בליאזנא, כן סיפורים
61 מזמן נשיאותו של הרבי האמצעי, - דברים שהשפיעו
62 רבות על השומעים.

63 אני - ממשיך ר' אברהם דוב בסיפורו - חיבבתי
64 מאד כשהמשפיע הר' ישראל משה היה לומד
65 חסידות. היו לו הסבריו העשירים, וכל השכלה או
66 אימרת עבודה היה מסביר היטב בשפה ברורה,
67 בהירה ונקיה. על פי רוב היה מלווה את הסברו
68 וביאורו בסיפור שלא זו בלבד שהבהיר את הענין
69 שלמדו, אלא גם הביא את הענין לידי חקיקה במוחות
70 ובלבבות השומעים.

71 הנאה רוחנית בלתי רגילה היתה לי - מספר ר'
72 אברהם דוב - כשהייתי שומע את המשפיע ר' ישראל
73 משה בשעת התוועדות. כשהיו עוצמים את העיניים
74 ושומעים את המשפיע מדבר, היו שוכחים היכן
75 נמצאים והיה נדמה שרואים או נמצאים במקום
76 אודותו הוא מספר. בעל כושר דיבור ציורי כזה היה
77 המשפיע ר' ישראל משה, דבר שהשאיר רושם עז.

* * *

79 היה זה בשנת תרט"ז, לקראת חנוכה נסעתי אל
80 הדוד בשצעדרין, נר חמישי חל אז ביום ראשון.
81 בשצעדרין היו שני בתי מדרש גדולים. בכל
82 החגים החסידיים, כמו י' וי"ט כסלו, וכן בנר חמישי
83 של חנוכה, היו עורכים התוועדות, בלילה באחד
84 מבתי המדרש, וביום בבית המדרש השני.

1 הנשמה העדינים ביותר ודמעות היו זולגות מעיני
2 השומע.

3 חוש ציור מיוחד בדיבור היה למשפיע ר' ישראל
4 משה. על כל דבר שהיה מדבר בו, אם על אירוע או
5 צורתו והנהגתו של אדם - היה זה ברור ובהיר בפני
6 כל, כאילו היה מצייר דמות.

* * *

8 שמעתי מהחסיד ר' אברהם דוב ב"ר ירמיה⁵¹ -
9 שבועות תרנ"ו: היה לו לר' אברהם דוב דוד - אחי
10 אמו - החסיד ר' ליב יצחק, מחסידי רבנו הזקן, בר
11 דעת חזק בנגלה ובחסידות, כל שנותיו היה בעל עסק,
12 בתחילה אחד מגדולי החנוונים בהומיל, ולאחר מכן
13 הבכיר בין אנשיו של ר' אפרים יוסף גאלאדעץ ביער
14 שצעדרין.

15 בכל שנות חייו בהומיל, היה החסיד ר' ליב יצחק
16 מהמקבלים הגדולים אצל ר' אייזיק. נוסף על כך
17 שהיה השומע הראשון כשר' אייזיק היה אומר
18 חסידות, היה מהמבקרים הקבועים אצל ר' אייזיק
19 להתדבר בלימוד בכלל ובחסידות בפרט. ר' אייזיק
20 היה אומר שעם ליב יצחק הוא יכול להתדבר, שכן
21 יש לו לא רק און שומעת⁵² אלא גם און מלין בתכון⁵³
22 .

23 מזמן היותי לבר מצוה - סיפר ר' אברהם דוב -
24 עד שמלאו לי י"ז שנה - בשנת תר"ג - ואבי הביא
25 אותי ללויבאוויטש ללמוד בישיבה של הרבי ה"צמח
26 צדק", הייתי תמיד - בימי חול, שבת ויום טוב - בזמני
27 הפנוי מלימוד, שוהה אצל הדוד ר' ליב איצע.

28 הדוד היה מקרב אותי מאד, היה מספר לי משנות
29 ילדותו, מהמלמדים שלו, מה ואיך למד. אביו, סבי ר'
30 אל' שאול, היה יהודי למדן, בקי בשני סדרים גמרא,
31 נשים ונזיקין, עם התוספות, כמעט בעל פה. הוא היה
32 חנווני, השתמש במשרת בחנות והוא עצמו היה יושב
33 בפינת החנות ולומד.

34 הסבא ר' אל' שאול נולד מתנגד ונשאר מתנגד,
35 אך היה מאלה שנוהרו ממחלוקת עד קצה האחרון
36 ונמנע להצטרף לאיזה צד שהוא. אך היה לו חבר
37 מנוער, ר' תנחום שלמה - המגיד מבעליצע - שהיה
38 לא רק מתנגד אלא שונא בדם ל"כת". הוא היה אחד
39 מבית הדין של הראב"ד של וילנה - הגאון ר' שמואל
40 - שהכריז חרם על תלמידו של הבעל שם טוב, המגיד
41 ממזריטש, ותלמידיו בשנת תקל"ב.

42 אצל הפרוש מבעליצע, ר' תנחום שלמה, למד

(53) איוב לד, ג.

(51) ראה אודותיו "התמים" חוברת ב ע' כב.

(52) משלי כ, יב.

28 כששמע⁵⁷ העונש של "קוץ ודרדר תצמיח לך"⁵⁸, לא
 29 יכול היה לקבל זאת, פרץ בבכי ואמר להשי"ת: האם
 30 אני וחמורי נאכל מאבוס אחד?
 31 הקב"ה - אומר המשפיע ר' ישראל משה - טבע
 32 כל אדם בחותמו של אדם הראשון⁵⁹ - והסביר
 33 בהרחבה הענין של אין דעותיהם שוות⁶⁰, וסיים:
 34 ה'אדם'ים כיום אינם שופכים דמעות, אדרבא הם
 35 שבעי רצון לאכול עם החמור מאבוס אחד, שכן
 36 אצלם ישנה הגברת החומר על הצורה.

* * *

37
 38 בטבת תרס"ב שמעתי מהחסיד הרב ר' שמואל
 39 זנוויל השד"ר, שבתור אברך היה מלמד אצל
 40 גאלאדאץ בשצעדרין. בשנת תרי"ט, באחת השמחות
 41 של בני המשפחה, התוועדו היטב. ראש המדברים
 42 בהתוועדות היה המשפיע ר' ישראל משה.
 43 בשעת ההתוועדות, הוכיח המשפיע קשות את
 44 האברכים שבמשפחה הגבירית על שמתרשלים
 45 בקביעת עתים לתורה ואינם באים בזמן ללימודי
 46 החסידות ולהתוועדות חסידית.
 47 כנהוג התנצלו האברכים שכל זה הוא מצד טרדת
 48 העסקים.
 49 המשפיע דיבר הרבה על נושא העניינים של
 50 "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה"⁶¹, "ברכת היא
 51 היא תעשיר"⁶², דברים שהשפיעו רבות על כל
 52 הנוכחים, וסיים: לשם מה אתם צריכים לעזור
 53 להשי"ת, מוטב שתעזרו לעצמכם.

ש"ק פרשת שמות. כ"א טבת ה'תש"ב

1 בשצעדרין היו פעמיים בשבוע "ימי שוק", ביום
 2 ראשון וביום רביעי, היו אלה ימי המסחר והפרנסה
 3 בעיירה, כשהתאספו שם תושבי העיירות שמסביב.
 4 מוצאי שבת, נר חמישי של חנוכה, התוועדו היטב,
 5 בית המדרש היה מלא מפה אל פה. למחרת אחרי
 6 התפלה שוב התאסף קהל רב, אך כיוון שהיה זה יום
 7 השוק, לא יכלו רבים להגיע, והוחלט לדחות את
 8 ההתוועדות הראשית למחר אחרי מעריב.
 9 אחרי מעריב התאסף קהל רב, פרט לכמה
 10 אברכים חנוונים שאיחרו לבוא. המשפיע ר' ישראל
 11 משה הרגיש בדבר וניכר היה שזה חרה לו מאד. הוא
 12 ראה באיחור לא רק משום אדישות לדרכי החסידות
 13 והחסידים, אלא גם ענין של הגברת החומר על
 14 הצורה, לא די שהמסחר עצמו בשוק דוחה התוועדות
 15 חסידית אלא גם ה"אחרי" המסחר ההכרחי - מקרר
 16 את הזריזות להתוועדות חסידית.
 17 נושא ותוכן אותה התוועדות היה שיחה ששח
 18 המשפיע הר' ישראל משה אודות אדם הראשון: הוא
 19 היה יציר כפיו של הקב"ה⁵⁴ והיה לו גוף מאיר כל כך
 20 שעקבו של אדם הראשון הקהה גלגל חמה⁵⁵. חכמתו
 21 של אדם הראשון היתה גדולה מחכמת מלאכי
 22 השרת⁵⁶. ר' ישראל משה הסביר בהרחבה גדלותם
 23 של מלאכי השרת, ובכל זאת היה אדם הראשון גדול
 24 מהם. וכאשר האדם חטא בחטא עץ הדעת, נעשה
 25 מאדם הראשון גדול זה מסכן ר"ל, כמו תלמיד חכם
 26 ששכח תלמודו, וגביר אחרי שריפה. בידעו גודל
 27 חטאו, נדם לנוכח כל העונשים שאמר לו השי"ת, אך

(59) סנהדרין לז, א.
 (60) במ"ד כא, ב.
 (61) דברים טו, יח.
 (62) משלי י, כב.

(54) ראה ב"ר כד, ה.
 (55) פס"ד יד, נג.
 (56) ראה תקי"ז נו, צא.
 (57) פסחים קיח, א.
 (58) בראשית ג, יח.

אגרות קודש

ב"ה, ט' ניסן תרצ"ב
 ריגא

אל כבוד הקהלה העברית אשר בעי"ת
 לאדז יעי"א ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מכתבם מא' ניסן נכון הגיעני, וכן הגיעני הסכום 531

3 דאללאר אשר שלחו נדבתם לעזר הפסח בשביל אחביי שיי
 4 שברוסיא.
 5 מזכירי שיי שולח להם חשבון מפורט, וביאור דבר
 6 מניעת משלוח קמח של פסח בזמן מאוחר כזה, והנני
 7 מקוה אשר מנהלי הקהלה הנכבדים שיי יסכימו לדעתי,
 8 לשלוח בעד הסכום הנשאר 70.09 דאללאר, עיי

- 1 הטארגסין (אשר שם עולה בזול הרבה) צרכי אכל שונים
 2 לרבנים וזקני ת"ח שליט"א, ובפרט באוקראינא, אשר שם
 3 הרעב גדול מאד וממש גועים ברעב, ואני עורך עכשו
 4 רשימה של רבנים ות"ח למי לשלוח, ובטח יודיעוני
 5 מהסכמתם על זה בהקדם. וכאשר אשלח אז אשלח להם
 6 אי"ה רשימה למי וכמה נשלח.
- 7 ובגלל מעשה הטוב והחסד אשר עשו עם אחיהם
 8 הנדכאים שי, יברכם השי"ת בכל מעשה ידיהם ויצליח
 9 להם בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר.
 10 הדו"ש ומברכם
 11 **יוסף יצחק**

אג"ק מוהר"י צ' נרך יז

אגרות קודש

ב"ה, י"א אדר ב', תשי"ד
 ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
 מוה"ר בצלאל שי"ד שד"ר

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביו מגי' ז' וי"ב אד"ש עם המצורפים אליהם וכן נתקבלה המחאה ע"ס
 תש"ן...

מ"ש אודות קניית הבנין בשביל הישיבה, הנה נהניתי וואס מען האט זיך געשטעלט ברייט,
 ובמילא צריך להמשיך בזה ג"כ מיט א ברייטקייט, שזה מעלה לפני בעי"ב ויראו גם הם אשר כמרז"ל
 לא נברא זהב אלא בשביל בית המקדש. וגודל המעלה ברוחניות היינו להתפתחות הישיבה מובנת
 בפשיטות.

וצריך הי' לחזק את כל ידי המתעסקים בזה בהתלהבות שלא יהי ע"ד המובא בלקו"ת ויקרא
 בתחלתו ע"ד אתעדליע איש מזריע תחלה כו' אלא שיבוא בפוי"מ ותפתח הישיבה בהצלחה מופלגה
 בריבוי בכמות ובמשך הזמן גם באיכות.

בודאי שמע הסיפור מה שתלמידי הרב המגיד היו אומרים על רבינו הזקן, אז א ליטוואק וויל
 איבערציילען. אבל עכ"פ לאחר זה אצי"ל מקום לספק ופקפוקים...

ולימי הפורים הבע"ל הנה יה"ר שתהי שמחה עד דלא ידע שזהו בא ע"י לבסומי בין דזהו
 תורת החסידות ויומשך זה על כל השנה כולה.

בברכה.

ובמה דשאלנא קדמיכון פי' מש"כ בכלבו סו"ס קכב, זהו לשונו (בתוס' ביאור בחצע"ג):
 לדעת חשבון (שנותיו) האדם בנפשו (ע"י חידוד וגימטריא, מבלי לגלות בפירוש) נקוט . . על כל (אחד)
 היתר משלישיות (לאחר שתזרוק השלישיות) תמנה (כל א' מהם) ע' . . מחמישיות (הפי' כנ"ל) תוסיף
 (במקום כל א') כ"א... משביעיות תוסיף (במקום כ"א) ט"ו, ומכל החשבון תקח (תנכה כל ה)קה (כצ"ל,
 ולא קח), והנותר הוא המחושב.

ובחידודים כמו אלו היו רגילים בימי הבינים, וגם עתה בין בחורי הישיבות. ויש להעיר גם
 ממרז"ל מגילה (כג, א): גי' ה' ז' כנגד מי כו'.

פרשת ויקרא

א וַיִּקְרָא אֱלֹהִים וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֶחָל מוֹעֵד לֵאמֹר: **ב** דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה מִן הַבְּהֵמָה מִן־הַבְּקָר וּמִן־הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבַּנְכֶם: **ג** אִם־עֹלָה קָרְבְּנוּ מִן־הַבְּקָר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבוּ אֶל־פֶּתַח אֶחָל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנֹו לִפְנֵי יְהוָה: **ד** וְסִמָּךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו: **ה** וְשָׁחַט אֶת־כֶּן הַבְּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וּזְרָקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֶחָל מוֹעֵד: **ו** וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנִתַּח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ: **ז** וְנִתְּנוּ בְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ: **ח** וְעָרְכוּ בְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֵר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: **ט** וְקָרְבוּ וְכָרְעוּ יָרְחָץ בְּמַיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: **ס** (ישראל) וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבְּנוּ מִן־הַכְּשָׂוִים אוֹ מִן־הָעֵזִים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבוּ: **א** וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צַפְנָה לִפְנֵי יְהוָה וּזְרָקוּ בְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: **ב** וְנִתַּח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פָּדֵרוֹ וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: **ג** וְהִקְרִב וְהִפְרָעִים יָרְחָץ בְּמַיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה הוּא אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ד ע' 1306)
 ה' פְּעָמִים פְּתִיב פֶּאן 'אוֹרְה', כַּנְגֵד חַמְשָׁה חַמְשֵׁי תוֹרָה .
 'וַיִּרְא אֱלֹקִים אֵת הָאוֹר כִּי טוֹב' - כַּנְגֵד סֵפֶר וַיִּקְרָא, שֶׁהוּא מְלֵא הַלְכוֹת רְבוֹת (כראשית רבה פ"ג, ה)

הַסֵּפֶר לְכָף שְׂדוּקָא סֵפֶר 'וַיִּקְרָא' נֶאֱמַר בּו 'טוֹב', לְמֵרוֹת שְׁגַם סֵפֶר דְּבָרִים 'מְלֵא הַלְכוֹת רְבוֹת'. הוּא עַל־פִּי דְבָרֵי הַזֵּהר, שֶׁיִּגְיַעַה וְעָמַל בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה מְבִיאִים לְיַד "כַּמָּה טְבִיב", דְּהִינּוּ שְׁטוֹב נֶאֱמַר עַל לְמִוּד הַתּוֹרָה כְּשֶׁמְגִיעַ עַל־יַד־

יִגְיַעַה וְעָמַל. וְלִכֵּן דְּוָקָא בְּסֵפֶר וַיִּקְרָא נֶאֱמַר 'טוֹב', מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַקְּשָׁה בְּהַכְנֵה מִבֵּין סֵפֶרֵי הַתּוֹרָה. כְּדָבָרֵי הַתּוֹסֵפוֹת' בְּמַסְכַּת בְּרָכוֹת עַל סֵפֶר וַיִּקְרָא 'חֲמוּר שְׁבַסְפָּרִים', שָׁבוּ דְרוֹשָׁה יִגְיַעַה רַבָּה בְּכַדֵּי לְהַכְיֵנוּ.

שְׁנֵי **ד** וְאִם מִן־הָעוֹף עֹלָה קָרְבְּנוּ לַיהוָה וְהִקְרִיב מִן־הַתּוֹרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת־קָרְבְּנוֹ: **ט** וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַךְ אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ וְנִמְצָה דָּמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ: **י** וְהִסִּיר אֶת־מְרֹאתוֹ בְּנִצְתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ קִדְמָה אֶל־מְקוֹם הַדָּשָׁן: **י** וְשִׁפַּע אֹתוֹ בְּכַנְפָּיו לֹא יִבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ עֹלָה הוּא אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: **ס ב** וְנִפְשׁ כִּי־תִקְרִיב קָרְבָן מִנְחָה לַיהוָה סֵלֶת יִהְיֶה קָרְבְּנוֹ וַיִּצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבַנְהָ: **ג** וְהִכִּיאוּ אֶל־בְּנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים וְקָמִץ מִשֶּׁם מְלֵא קִמְצוֹ מִסֵּלְתָהּ וּמִשְׁמֶנָּה עַל כָּל־לִבְנֵתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אֹפְרֵתָהּ הַמִּזְבֵּחַ אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: **ד** וְהִנּוֹתְרַת מִן־הַמִּנְחָה לְאֹהֶרֶן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה: **ס** **ד** וְכִי תִקְרַב קָרְבָן מִנְחָה מֵאִפָּה תִגּוֹר סֵלֶת חֲלוֹת מִצַּת בְּלוּלָת בִּשְׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחִים בִּשְׁמֶן: **ס** **ה** וְאִם־מִנְחָה עַל־הַמַּחֲבֵת קָרְבְּנוֹ סֵלֶת בְּלוּלָה בִּשְׁמֶן מִצָּה תִהְיֶה: **ו** פְּתוֹת אֹתָהּ פְּתִים וַיִּצְקַת עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הוּא: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדות ח"ב ע' 488)
 וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו (א, א)
 לְכָל הַדְּבָרוֹת וּלְכָל הָאֲמִירוֹת וּלְכָל צְוִיִּים קִדְמָה קְרִיאָה, לְשׁוֹן חֲבָה (רש"י)

רש"י מְדַבֵּק וּמְבִיא שְׁלוֹשׁ לְשׁוֹנוֹת 'דְּבָרוֹת', 'אֲמִירוֹת' וְצְוִיִּים, כְּכָא לּוֹמַר "לֹא זוֹ אַף זוֹ".
 "דְּבָרוֹת": מוֹכֵן שֶׁיִּקְרִים לְשׁוֹן שֶׁל חֲבָה, מִפְּנֵי שְׂדַבּוּר הוּא לְשׁוֹן קֶשֶׁה, וּבְכַדֵּי שֶׁלֹּא לְהַכְהִיל אֵת הַשּׁוֹמֵעַ יִקְרִים לְשׁוֹן רַב. "אֲמִירוֹת": כִּלְכֵּנוּ לְחֶשֶׁב שֶׁקֶדֶם 'אֲמִירָה' אֵין צָרִיף לְשׁוֹן שֶׁל חֲבָה, מִפְּנֵי שֶׁאֲמִירָה הִיא לְשׁוֹן רַבָּה, מְחַדֵּשׁ רִש"י שְׁגַם קֶדֶם "אֲמִירוֹת" נֶאֱמַר לְשׁוֹן חֲבָה. "צְוִיִּים": לְכַאוּרָה

קרבנות חובה מגיעים ככפרה על חטאים, ולא מסתבר שבזמן פה נשגב בהקמת המשכן חטאו בני ישראל. לכן מקדימה אותם התורה לקרבנות חובה.

ב'צוויים' היה מקום לחשב שלשון חבה מדיקה, מפני שצווי הוא אמירה מחלטת ואיתנה, ולשון חבה יכול להחליש את תקף הצווי. מחדש רש"י חידוש גדול יותר, שגם קדם ל'צוויים' נאמר לשון חבה.

רביעי ג * ואם יזבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא מקריב אם יזכר אם נקבה תמים יקריבנו לפני יהוה: * וסמך ידו על ראש קרבנו ושחטו פתח אהל מועד וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב: * והקריב מזבח השלמים אשה ליהוה את החלב המכסה את הקרב ואת פל החלב אשר על הקרב: * ואת שתי הפלית ואת החלב אשר עלהן אשר על הכסלים ואת היתרת על הכבד על הפלית וסירנה: * והקטירו אתו בני אהרן המזבחה על העלה אשר על העצים אשר על האש אשה ריח ניחח ליהוה: * * ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים ליהוה זכר או נקבה תמים יקריבנו: * אם פישב הוא מקריב את קרבנו והקריב אתו לפני יהוה: * וסמך את ידו על ראש קרבנו ושחט אתו לפני מועד וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב: * והקריב מזבח השלמים אשה ליהוה חלב האלה תמימה לעמת העצה וסירנה ואת החלב המכסה את הקרב ואת פל החלב אשר על הקרב: * ואת שתי הפלית ואת החלב אשר עלהן אשר על הכסלים ואת היתרת על הכבד על הפלית וסירנה: * והקטירו הכהן המזבחה לחם אשה ליהוה: * * * ואם עז קרבנו והקריב לפני יהוה: * * וסמך את ידו על ראשו ושחט אתו לפני מועד וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב: * * והקריב ממנו קרבנו אשה ליהוה את החלב המכסה את הקרב ואת פל החלב אשר על הקרב: * * ואת שתי הפלית ואת החלב אשר עלהן

שלישי: * ואם מנחת מרחשת קרבנו סלת בשמן תעשה: * והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה ליהוה והקריבה אל הפה והגישה אל המזבח: * * והרים הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר המזבחה אשה ריח ניחח ליהוה: * * והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי יהוה: * * פל המנחה אשר תקריבו ליהוה לא תעשה חמץ פי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה ליהוה: * * קרבן ראשית תקריבו אתם ליהוה ואל המזבח לא יעלו לריח ניחח: * * וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על פל קרבנו תקריב מלח: * * * ואם תקריב מנחת בפורים ליהוה אבי קלוי באש גרש פרמל תקריב את מנחת בפורך: * * * ונתת עליה שמן ושמת עליה לבנה מנחה הוא: * * * והקטיר הכהן את אזכרתה מגרשה ומשמנה על פל לבנתה

אשה ליהוה: פ

נקודות משיחות קודש - (קוטי שיחות ח"ו ע' 9)

אדם פי יקריב מכם קרבן לה' (א. ב)
קרבנות נדבה דבר הענין (רש"י)

ההסבר מדוע התורה פותחת בדיני קרבנות יחיד ונא, ולא בקרבנות צבור, ובקרבנות יחיד מקדימה קרבנות נדבה לקרבנות חובה - למרות שלקאורה קרבנות צבור וחובה חשובים יותר - הוא מפני שפרשיות אלו (ויקרא וצו) נאמרו קדם לחגפת המשכן והקמתו (שבפרשת שמיני). ומשרת פרשיות אלו היא ללמד את בני ישראל הוראה מעשית לקראת חגפת המשכן.

את קרבנות הצבור אין צריך צדין ללמד, כי במשך שמונת ימי המלוואים הקריב משה רבנו את קרבנות הצבור, לכן דיניהם לא מופיעים כלל בפרשה זו. ובקרבנות יחיד מקדימה התורה קרבנות נדבה לחובה, שגרי הקרבנות שהובאו (בעקר) בהקמת המשכן היו קרבנות נדבה, כי

אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶלִים וְאֶת־הִיתָרְתָּ עַל־הַכְּבֹד עַל־הַכֶּלֶב הַכְּלִית יְסִירָנָה: ׀ וְהַקְטִירִם הַכֶּהֶן הַמְזַבֵּחַ לַחֵם אִשָּׁה לְרִיחַ גִּיחַח כָּל־חֶלֶב לַיהוָה: ׀ חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל־חֶלֶב וּכְלָדָם לֹא תֹאכְלוּ: ׀ פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חס"ד ע' 23)

קל חלב לה' (ג, טז)

הרוצה לזכות עצמו - יכף יצרו הרע, ויביא קרבנו מן הנפה המשבח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו . . . וכן הוא אומר: קל חלב לה' (רמב"ם סוף הל' איסורי מזבח)
לכאורה היה צריך הרמב"ם לפרש "כל חלב לה'", שעל האדם להביא מן המבחר והמשבח שבכל המינים? ויש לומר, "כל חלב לה'" הוא בטויו להפדת האדם בכעלותו של הקב"ה על כל העולם כולו - לה' הארץ ומלואה - ולכן מקריב מן המבחר והמשבח. והיות שבבריאה כלולים מינים שונים, חלקם לפים ומשבחים וחלקם פשוטים וגרועים, צריך לומר ש"כל חלב לה'" מדבר על המבחר והמשבח שבאותו מין. כי בכל מין ומין, המשבח והגרוע, צריך לגלות שהם בכעלותו של הקב"ה.

חמישי ד ׀ וידבר יהוה אל־משה לאמר: ׀ דבר אל־בני ישראל לאמר נפש בִּית־חַטָּא בִּשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה: ׀ אִם הִכֵּן הַמְּשִׁיחַ יַחֲטֵא לְאַשְׁמַת הָעָם וְהַקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פֶּר בֶּן־בֶּקֶר תָּמִים לַיהוָה לְחַטָּאת: ׀ וְהִבִּיא אֶת־הַפָּר אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה וְסָמְךָ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפָּר וְשַׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה: ׀ וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִדָּם הַפָּר וְהִבִּיא אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד: ׀ וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶזְבִּיעָו בְּדָם וְהִזָּה מִן־הַדָּם שֶׁבַע פַּעַמִּים לִפְנֵי יְהוָה אֶת־פְּנֵי פְרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ: ׀ וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם עַל־קַרְנֹת מִזְבֵּחַ קִטְרֵת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת ׀ כָּל־דָּם הַפָּר יִשְׁפֹךְ אֶל־יְסוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה אֲשֶׁר־פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ׀ וְהִבִּיא אֶת־קָרְבָּנוֹ הַחֶלֶב כָּל־חֶלֶב לְרִיחַ גִּיחַח וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר

עַל־הַקָּרֶב: ׀ וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלָיִת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶלִים וְאֶת־הִיתָרְתָּ עַל־הַכְּבֹד עַל־הַכֶּלֶב לַיהוָה: ׀ בְּאֲשֶׁר יוֹרֵם מִשׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִירִם הַכֶּהֶן עַל מִזְבֵּחַ הָעֹלָה: ׀ וְאֶת־עוֹר הַפָּר וְאֶת־כָּל־בְּשׂוֹי עַל־רֹאשׁוֹ וְעַל־פְּרָעָיו וְקַרְבּוֹ וּפְרָשׁוֹ: ׀ וְהוֹצִיא אֶת־כָּל־הַפָּר אֶל־מַחוּץ לְמַחֲנֵה אֶל־מְקוֹם טְהוֹר אֶל־שַׁפְךְ הַדָּשָׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־עֵצִים בָּאֵשׁ עַל־שַׁפְךְ הַדָּשָׁן יִשָּׂרַף: ׀ פ ׀ וְאִם כָּל־עֵדֶת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דְּבַר מֵעֵינֵי הַקָּהֵל וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תַעֲשִׂינָה וְאָשְׁמוּ: ׀ וְנֹדְעָה הַחַטָּאת אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ וְהַקְרִיבוּ הַקָּהֵל פֶּר בֶּן־בֶּקֶר לְחַטָּאת וְהִבִּיא אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד: ׀ וְסָמְכוֹ וְקָנִי הָעֵדָה אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה וְשַׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה: ׀ וְהִבִּיא הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִדָּם הַפָּר אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד: ׀ וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶזְבִּיעָו מִן־הַדָּם שֶׁבַע פַּעַמִּים לִפְנֵי יְהוָה אֶת פְּנֵי הַפְּרֹכֶת: ׀ וְמִן־הַדָּם יִתֵּן ׀ עַל־קַרְנֵי הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל־הַדָּם יִשְׁפֹךְ אֶל־יְסוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה אֲשֶׁר־פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ׀ וְאֶת כָּל־חֶלְבֵי יָרִים מִמֶּנּוּ וְהַקְטִיר הַמְזַבֵּחַ: ׀ וְעָשָׂה לִפְרֹךְ בְּאֲשֶׁר עָשָׂה לִפְרֹךְ הַחַטָּאת כֵּן יַעֲשֶׂה־לּוֹ וְכַפֵּר עֲלֵהֶם הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לָהֶם: ׀ וְהוֹצִיא אֶת־הַפָּר אֶל־מַחוּץ לְמַחֲנֵה וְשָׂרַף אֹתוֹ בְּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפָּר הָרִאשׁוֹן חַטָּאת הַקָּהֵל הוּא: ׀ פ ׀ אֲשֶׁר נִשְׂיָא יַחֲטֵא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲלֵהֶיו אֲשֶׁר לֹא־תַעֲשִׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשָׁם: ׀ אִו־הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהִבִּיא אֶת־קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים: ׀ וְסָמְךָ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַשְּׂעִיר וְשַׁחַט אֹתוֹ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִשַׁחַט אֶת־הָעֹלָה לִפְנֵי יְהוָה חַטָּאת הוּא: ׀ וְלָקַח הַכֹּהֵן

וְנִסְלַח לּוֹ: פ ה ׀ וַנִּפֶּשׂ כִּי־תַחֲטָא וְשִׁמְעָה
 קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עֵד אִם רָאָה אִם יָדַע אִם־לֹא
 יָגִיד וְנִשְׂא עוֹנוֹ: ז אִם נִפֶּשׂ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל־דְּבַר
 טְמֵאָה אִם בְּנִבְלַת הַיָּהּ טְמֵאָה אִם בְּנִבְלַת בְּהֵמָה
 טְמֵאָה אִם בְּנִבְלַת שִׂרְיָן טְמֵאָה וְנִעַלְמָם מִמֶּנּוּ וְהוּא
 טְמֵאָה וְאָשָׁם: ח אִם כִּי יִגַּע בְּטְמֵאוֹת אָדָם לְכָל
 טְמֵאוֹתָיו אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהֶם וְנִעַלְמָם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע
 וְאָשָׁם: ט אִם נִפֶּשׂ כִּי תִשָּׁבַע לְבָטָא בְּשִׁפְתָיִם
 לְהִרְעֹה אִם לְהִיטִיב לְכָל אֲשֶׁר יִבְטֵא הָאָדָם
 בְּשִׁבְעָה וְנִעַלְמָם מִמֶּנּוּ וְהוּא־יָדַע וְאָשָׁם לְאַחַת
 מֵאלֹהֵי: י וְהָיָה כִּי־יֵאָשָׁם לְאַחַת מֵאלֹהֵי וְהִתְוַדָּה
 אֲשֶׁר חָטָא עָלָיָהּ: יא וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה עַל
 חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נִקְבָּה מִן־הַצֹּאֵן כִּשְׁפָה
 אוֹ־שְׁעִירַת עִזִּים לְחַטָּאת וְכֹפֶר עָלָיו הַכֹּהֵן
 מַחֲטִיף: יב וְאִם־לֹא תִגַּע יָדוֹ הִי שָׁה וְהֵבִיא
 אֶת־אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תָרִים אוֹ־שְׁנֵי
 בְּנֵי־יוֹנָה לַיהוָה אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה:
 יג וְהֵבִיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר
 לְחַטָּאת רֵאשׁוֹנָה וּמָלַק אֶת־רֵאשׁוֹ מִמּוֹל עֲרָפוֹ
 וְלֹא יִבְדִּיל: יד וְהָיָה מִדָּם הַחַטָּאת עַל־קִיר
 הַמִּזְבֵּחַ וְהַנִּשְׂאָר בְּדָם יִמָּצֵא אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ
 חַטָּאת הוּא: טו וְאֶת־הַשְּׁנֵי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט
 וְכֹפֶר עָלָיו הַכֹּהֵן מַחֲטִיף אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח
 לוֹ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חכ"ב ע' 1)

מפני מה מתחילין לתינוקות בתורת כהנים, ואין מתחילין
 בכראשית? אלא שהתינוקות טהורין והקרבנות טהורין;
 ובאוי טהורין ויתעסקו בטהורין (ויקרא רבה פ"ז, א)
 אודות הקרבת הקרבנות אצל נח, מצניגת התורה
 שהקרבנות היו 'מכל בהמה הטהורה ומכל העוף הטהור'
 – למרות שההבדל בין קרבנות טהורים לשאינם טהורים
 נקבע רק במתן תורה, מספרת התורה ששנים קדם לכן היתה
 השפעה בעולם על־ידי התורה והמצוות, עד כדי השפעה
 על התנהגותו של נח בהקרבת הקרבנות. לכן מתחילים ילדי
 ישראל ללמד תורה בענין הקרבנות, ללמדם שקמו שהקרבת
 הקרבנות קדם מתן־תורה השפעה מהתורה והמצוות, כך

מדם החטאת באצבעו ונתן על־קרנת מזבח
 העלה ואת־דמו ישפך אל־יסוד מזבח העלה:
 ואת־כל־חלבו יקטיר המזבחה כחלב זבח
 השלמים וכפר עליו הכהן מחטאתו ונסלח
 לו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חכ"ב ע' 5)

אדם כי יקריב מקם (א, ב)

מדוע מדגיש הכתוב "אדם כי יקריב מקם", דהיינו דוקא
 מבני־ישראל, הרי להלכה גם נקרים יכולים להביא קרבנות
 נדבה? ויש לומר, שבפרכת הקרבנות נכתב מספר פעמים
 שהקרבן "אשה רים ניהוח לה", ומסביר על כך רש"י:
 "נחת־רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני". לכן מדגיש הכתוב,
 "אדם כי יקריב מקם", ה'נחת רוח' שנגרמת ע"י הקרבן, היא
 דוקא ע"י קרבנות בני־ישראל, ולא קרבנות אמות העולם.

ששי וְאִם־נִפֶּשׂ אַחַת תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה מִעַם
 הָאָרֶץ בְּעִשְׂתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־
 תַעֲשִׂינָהּ וְאָשָׁם: כה אִם הוֹדַע אֱלֹוֹי חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר
 חָטָא וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׁעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נִקְבָּה
 עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: כז וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל
 רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֶת־הַחַטָּאת בְּמִקְוֹם
 הָעֹלָה: כח וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדְּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן
 עַל־קִרְנֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דְּמָהּ יִשְׁפֹךְ
 אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: כט וְאֶת־כָּל־חֲלֵבָהּ יֹסִיר
 כַּאֲשֶׁר הוֹסֵר חֵלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר
 הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה וְכֹפֶר עָלָיו
 הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לּוֹ: לו וְאִם־כִּבֵּשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ
 לְחַטָּאת נִקְבָּה תְּמִימָה יְבִיאנָה: לז וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ
 עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת בְּמִקְוֹם
 אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה: לח וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם
 הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קִרְנֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה
 וְאֶת־כָּל־דְּמָהּ יִשְׁפֹךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: לה וְאֶת־
 כָּל־חֲלֵבָהּ יֹסִיר כַּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֵלֶב הַכֹּשֵׁב מִזְבֵּחַ
 הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֹתָם הַמִּזְבֵּחַה עַל אֲשֵׁי
 יְהוָה וְכֹפֶר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא

חיהם שלקחם צריכים להיות משפעים מהתורה והמצוות, למרות שעדין אינם חייבים במצוות - על-דרך המצב שקדם למתן תורה.

לשָׁקֵר וְשָׁלַם אֹתוֹ בְּרֵאשׁוֹ וְחִמְשָׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו
 לְאִשֶּׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בַיּוֹם אֲשֶׁמְתוֹ: ^ה וְאֶת־
 אֲשָׁמוֹ יָבִיֵא לַיהוָה אֵיל תָּמִים מִן־הַצֹּאֵן בְּעֶרְפֹךָ
 לְאֲשֶׁם אֶל־הַכֹּהֵן: ^ו וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה
 וְנִסְלַח לוֹ עַל־אֲחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאֲשָׁמָה

בה: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התנועותיות ח"ה ע' 90)

עם זו יצאתי לי תהלתי יספרו (ישעי' מג, כא)

השפתמשות הפסוק בלשון נקבה - 'זו', ולא בלשון זכר 'זה', יובן ע"פ תורת הססידות: נקבה מורה על האדם שהוא בבחינת 'מקבל', דהיינו שלו אין שאיפות ורצונות מעצמו, וכל פלו התבטלות לדבר שממנו מקבל. לכן משתמש הפסוק בלשון נקבה, לומר, רק אדם שנמצא בבחינת מקבל - בטול, יכול לספר בתהלתו של הקב"ה. אך אדם שאינו נמצא בהתבטלות בפני הקב"ה אינו יכול לספר בתהלתו, כי לפני הקב"ה אין מקום למציאות עצמאית.

חצי קדיש

ויתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא ברעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבת, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתתדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמרון בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר ^ז זכור את אשר-עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: ^ח אשר קרף בדרך ויזנב בך בל-הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים: ^ט והיה בהניח יהוה אלהיך | לך מפל-איביך מסביב בארץ אשר יהודה אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את-זכר* זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח:

שביעי ^א ואם-לא תשיג ידו לשתי תרים או לשני בני-יונה והביא את-קרפנו אשר חטא עשירת האפה סלת לחטאת לא-ישים עליה שמן ולא-יתן עליה לבנה כי חטאת הוא: ^ב והביאה אל-הכהן וקמץ הכהן | ממנה מלוא קמצו את-אזברתה והקטיר המזבחה על אשי יהוה חטאת הוא: ^ג וכפר עליו הכהן על-חטאתו אשר-חטא מאחת מאלה ונסלח לו והיתה לפהו פמנחה: ^ד וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^ה נפש בייחמעל מעל וחטאה בשגגה מקדשי יהוה והביא את-אשמו ליהוה איל תמים מן-הצאן בערפך בסף-שקלים בשקל-הקדש לאשם: ^ו ואת אשר חטא מן-הקדש ישלם ואת-חמישתו יוסף עליו ונתן אותו לפהו והכהן יכפר עליו באיל האשם ונסלח לו: ^ז ואם-נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל-מצות יהוה אשר לא תעשינה ולא-ידע ואשם ונשא עונו: ^ח והביא איל תמים מן-הצאן בערפך לאשם אל-הכהן וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר-שגג והוא לא-ידע ונסלח לו: ^ט אשם הוא אשם אשם ליהוה: ^פ וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^{סא} נפש כי תחטא ומעלה מעל ביהוה וכחש בעמיתו בפקדון או-בתשומת יד או בגזל או עשק את-עמיתו: ^{סב} או-מצא אבדה וכחש בה ונשבע על-שקר על-אחת מכל אשר-יעשה האדם לחטא בהנה: ^{סג} והיה בייחטא ואשם והשיב את-הגזלה אשר גזל או את-העשק אשר עשק או את-הפקדון אשר הפקד אתו או את-האבדה אשר מצא: ^{סד} או מכל אשר-ישבע עליו

(*) אומרים פעמים מילת זכר. הראשון זכר (בצירה) ובשני זכר (בסגול).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינַיִים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיךָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיךָ דְרָכֵי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיךָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיּוֹמֵהָ, בְּשִׂמְאֹלָהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. וַיַּחֲפֹץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיַּדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מְזֻכָּרִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמָּרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

בַּהּ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פְּקֹדֵתַי
 זִכַּר אֲנִי אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּלֶךְ
 לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂם לוֹ מְאָרְכִים
 וְחִילת בְּדָרְךְ בְּעֵלְתוֹ מִמִּצְרַיִם:
 גַּעְתָּה לָךְ וְהַפִּיתָה אֶת־עִמָּלֶךְ
 וְהַחְרַמְתָּם עֵינַי פְּלִיז וְכִרְתָּה אֶת־
 כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא תַחֲמַל עָלָיו
 וְהַמְתָּה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מְעַלְלֵי
 וְעַד־יוֹנֵק מִשׁוֹר וְעַד־שָׂה מְגַמֵּל
 וְעַד־חֲמוֹר: דַּוְשַׁמְעַ וַיֵּאסֹף
 שְׂאוּל אֶת־הָעַם וַיִּפְקְדֵם מִנְּהַ
 אוֹתָם בְּפִלְאִים מִמֶּשׁ (יומא כב ב)
 לְפִי שְׂאִסּוֹר לְמַנּוּת אֶת יִשְׂרָאֵל לְגַלְגַּלַת
 מֵאֲתָיִם אֵלָּה רַגְלֵי הוֹלְכֵי רֶגֶל, לֹא
 חֻכָּים וְעֵשְׂרֵת אֵלָפִים אֶת־אִישׁ
 יְהוּדָה: הַ וַיָּבֵא שְׂאוּל עַד־עִיר

הפטרה לפרשת זכור לקריאה בציבור

ולשמו"ת שמואל-א טו

**טו בַּהּ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פְּקֹדֵתַי
 אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־
 שָׂם לוֹ בְּדָרְךְ בְּעֵלְתוֹ מִמִּצְרַיִם: גַּעְתָּה
 לָךְ וְהַפִּיתָה אֶת־עִמָּלֶךְ וְהַחְרַמְתָּם
 אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא תַחֲמַל עָלָיו
 וְהַמְתָּה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מְעַלְלֵי וְעַד־
 יוֹנֵק מִשׁוֹר וְעַד־שָׂה מְגַמֵּל וְעַד־חֲמוֹר:
 דַּוְשַׁמְעַ שְׂאוּל אֶת־הָעַם וַיִּפְקְדֵם
 בְּפִלְאִים מֵאֲתָיִם אֵלָּה רַגְלֵי וְעֵשְׂרֵת
 אֵלָפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה: הַ וַיָּבֵא שְׂאוּל עַד־עִיר עִמָּלֶךְ וַיָּרֶב**

שי למזרא

ג) וְהַחְרַמְתָּם, וְתַכְרִיתוֹ: מִשׁוֹר
 וְעַד שָׂה וְגו', שְׂהוּי פְעִלֵי בְּשִׁפְיָם,
 וּמִשְׁנִים אֶת עֵצָם לְהוֹיֵת דוּמִים
 לְכַתְּמָה. ד) וַיִּשְׁמְעוּ, עֵינַי אֶסְפָּה עַל
 יְדֵי הַשְּׂמִיעַת קוֹל הַמֵּאֲסָף. וַיִּפְקְדֵם
 בְּפִלְאִים, אָמַר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד שִׂיחַ
 מְלָה מִצְאֵנוּ שֶׁל הַמְּלָךְ, וְאַחַר כֵּן מְנַה
 אֶת הַמְּלָאִים. לְפִי שְׂאִסּוֹר לְמַנּוּת אֶת
 יִשְׂרָאֵל, שְׂנֵאמַר בָּם "לֹא יִסְפַּר מִרְבֵּי"
 (בדאשית לג"ב). רַגְלֵי, הוֹלְכֵי רֶגֶל.
 אֶת אִישׁ יְהוּדָה, אֲשֶׁר הָיוּ מִשְׁבַּט
 יְהוּדָה. (וַיִּחַסּוּ שְׂנֵאמַר לְבָדֵם מִתּוֹךְ
 שְׁנַבְוִרִים הָיוּ.) ה) וַיָּרֶב בְּנַחַל, וַיִּלְחֶם
 בְּנַחַל. וַיִּזְלַל אֶמְרֵה עַל עַסְקוֹ נַחַל רֶבֶב וְזָן
 אֶת עַצְמוֹ, וְכֵה בְּשִׁבּוֹל נֶפֶשׁ אַחַת אֶמְרֵה
 תּוֹרָה עָרַף עֲגֻלָּה בְּנַחַל, בְּשִׁבּוֹל כָּל
 הַנְּשֻׁטוֹת הַלָּלוּ לֹא כִּלְשָׁפוֹן. אִם אָדָם
 הִקְטָא, בְּהַמּוֹת מִה הַקְטָא. וַיָּצֵא פֶת קוֹל
 וַאֲמַרָה לוֹ, שְׂאוּל, "אֵל תְּהִי צִדִּיק

עַד־עִיר עִמָּלֶךְ וַיָּרֶב

הרבה" יותר מבוראך. (1) תקניני, משפחת הקוני, מבני יתרו, שהיו יושבים שם. אסף, לשון כליז, כמו "פן חספה" (בראשית יטז). חסד עם כל בני ישראל, שהגנו מפעולתו משה ואהרן וכל קבני ישראל, ומעלה עליו כאילו עשה חסד עם כל בני ישראל. (2) בואך שור, עד אשר תבוא לשור. ט) והמושגים,

הבהמות הבריות וכו' וכו'. פי שנים בערכו. הקרים, הפכים השונים. וכל הפולאכה, וכל המקנה שמשמש למלאכה. נמכוה ונמס, נכוח ונשחת. יב) מציב לו יד, מציב לו שם מקום להחנות את החיל ולחלק את הבנה. יג) אל שאול, אל הנלח שהיה שם שאול. טז) הרף, עוב מדבריה. יז) הלא אם קטן אתה בעיניך וגו', לפי שאמר לו שאול "אשר חמל העם", כלומר העם חמל ולא הוא, ולא רצה למנעם. אמר לו שמואל, הלא אם קטן אתה בעיניך, כלומר אי עליו

עמלק וירב ויחם בנחל: ויֹאמֶר שָׁאוּל אֶל־תְּקוּיִי בְּנֵי יִתְרוֹ, לָכוּ סָרוּ רְדוּ הַרְדוּ מִתּוֹךְ עַמְלֹקִי כִּי הָיוּ יוֹשְׁבֵי בְּמִדְבַר יְהוּדָה בְּעֵבֶר עָרָד, וְעָרָד הוּא עַמְלֹק פְּנֵי־אֶסְפָּד עִמּוֹ בַּעַת אַחֲרֵיהֶם וְאַתָּה עָשִׂיתָה חֶסֶד עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל יִתְרוֹ יֹאמֶר שְׂעִיץ לְהַעֲמִיד שׁוֹפְטִים בְּעֵלוֹתָם מִמִּצְרַיִם וְיִסֵּר קִינֵי מִתּוֹךְ עַמְלֹק: ז וַיָּדַע שָׁאוּל אֶת־

עמלק מחוילה בואך עד אשר תבוא לשור אשר על־פני מצררים: ח ויתפש את־אנג מלך־עמלק חי ואת־כל־העם החרים לפי הרב: ט ויחמל המלו שאול והעם על־אנג ועל־מיטב השלל הצאן והבקר והמושגים בבשר השמנים ועל־הקרים הפכים השמנים ועל־הטוב ולא אבו ולא רצו החרימם וכל־המלאכה המקנה נמכוה בויה ונמס הנשחת אתה החרימו: י ויהי דבר־יהוה אל־שמואל לאמר: יא נחמתי את־החרימתי עמלק על־פני שאול ואת־דברי לא הקים ויחר לשמואל פעם על עצמו ויזעק בתפלה על שאול אליהוה כל־הלילה: יב וישפם שמואל ללכת לקראת שאול בבקר ויגד לשמואל לאמר בא־שאוול הפרמלה והנה מציב מעמיד לו יד עושה שם לעצמו מקום לחלק הבנה ויסב ומשם יסוב ויעבר וירד הגלגל כל זה הגיד לשמואל: יג ויבא שמואל אל־שאוול ויאמר לו שאול ברוך אתה ליהוה ה' יכרד אחרת הקימתי את־דבר יהוה אשר צויתני והכות באה על יד: יד ויאמר שמואל ואם קטת דבר ה' ומה קול־הצאן הזה באזני וקול הבקר אשר אנכי שמע האם הנה מעמלק: טו ויאמר שאול הן אמת מעמלקי הביאום אשר חמל העם על־מיטב הצאן והבקר למען זבח ליהוה ואת־היותך החרימנו: טז ויאמר שמואל אל־שאוול הרף ואנידה לך את אשר דבר יהוה אלי הלילה ויאמר לו דבר: יז ויאמר שמואל הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה שמואל אל־שאוול הרף ואת־היותך שמואל הלא אם קטן אתה

בנחל: ויֹאמֶר שָׁאוּל אֶל־תְּקוּיִי לָכוּ סָרוּ רְדוּ מִתּוֹךְ עַמְלֹקִי פְּנֵי־אֶסְפָּד עִמּוֹ וְאַתָּה עָשִׂיתָה חֶסֶד עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵלוֹתָם מִמִּצְרַיִם וְיִסֵּר קִינֵי מִתּוֹךְ עַמְלֹק: ז וַיָּדַע שָׁאוּל אֶת־עַמְלֹק מִחוּיְלָה בּוֹאֲךָ שׁוֹר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם: ח וְיִתְפֹּשׂ אֶת־אֲנַג מֶלֶךְ־עַמְלֹק חַי וְאַת־כָּל־הָעָם הַחֲרִימִים לְפִי־חֶרֶב: ט וַיִּחְמַל שָׁאוּל וְהָעָם עַל־אֲנַג וְעַל־מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמּוֹשְׁגִים וְעַל־הַפְּרִים וְעַל־כָּל־הַטּוֹב וְלֹא אָבּוּ הַחֲרִימָם וְכָל־הַמְּלָאכָה הַמְּקַנָּה נִמְכְּוָה בּוּיָה וְנִמְס הַנִּשְׁחָת אֶתְּהָ חַרְיִמוֹ: י וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל לֵאמֹר: יא נַחֲמַתִּי כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־שְׁאוּל לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב מֵאַחֲרַי וְאַת־דְּבָרִי לֹא הִקִּים וַיַּחַר לְשְׁמוּאֵל פֶּעַם עַל עֲצֻמוֹ וַיִּזְעַק בַּתְּפִלָּה עַל שְׁאוּל אֶל־יְהוָה כָּל־הַלַּיְלָה: יב וַיִּשְׁפֹּם שְׁמוּאֵל לֵלֶכֶת לִקְרַאת שְׁאוּל בַּבֶּקֶר וַיִּגַּד לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שְׁאוּל הַפְּרָמְלָה וְהִנֵּה מוֹצִיב מַעֲמִיד לּוֹ יָד עוֹשֶׂה שָׁם לְעַצְמוֹ מִקּוֹם לְחַלֵּק הַבְּנָה וַיִּסֵּב וּמִשָּׁם יִסּוּב וַיַּעֲבֹר וַיִּרְד הַגִּלְגָּל כֹּל זֶה הִגִּיד לְשְׁמוּאֵל: יג וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל־שְׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה ה' יִכְרַד אַחֲרַי הַקִּימַתִּי אֶת־דְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר צוּיַתְּנִי וְהַכּוֹת בָּאָה עַל יָדִי: יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וְהָאֵם קוֹל־הַצֹּאן הַזֶּה בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי שָׁמַע: טו וַיֹּאמֶר שְׁאוּל מֵעַמְלֹקִי הִבִּיאוּם אֲשֶׁר חִמַּל הָעָם עַל־מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבָּקָר לְמַעַן זִבְחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַת־הַיּוֹתֵר הַחֲרִימְנוּ: טז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שְׁאוּל הֲרָף וְאַנִּידָה לְךָ אֶת־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ דְּבַר: יז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַלּוֹא אִם־קָטָן אַתָּה בְּעֵינַיִךְ רֹאשׁ שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה

ט ויחמל שאול והעם על־אנג ועל־מיטב הצאן והבקר והמושגים ועל־הפרים ועל־כל־הטוב ולא אבו החרימם וכל־המלאכה נמכוה ונמס אתה החרימו: י ויהי דבר־יהוה אל־שמואל לאמר: יא נחמתי את־החרימתי את־שאוול למלך כי־שב מאחרי ואת־דברי לא הקים ויחר לשמואל פעם על עצמו ויזעק בתפלה על שאול אליהוה כל־הלילה: יב וישפם שמואל ללכת לקראת שאול בבקר ויגד לשמואל לאמר בא־שאוול הפרמלה והנה מציב מעמיד לו יד עושה שם לעצמו מקום לחלק הבנה ויסב ומשם יסוב ויעבר וירד הגלגל כל זה הגיד לשמואל: יג ויבא שמואל אל־שאוול ויאמר לו שאול ברוך אתה ליהוה ה' יכרד אחרת הקימתי את־דבר יהוה אשר צויתני והכות באה על יד: יד ויאמר שמואל ואם קטת דבר ה' ומה קול־הצאן הזה באזני וקול הבקר אשר אנכי שמע האם הנה מעמלקי הביאום אשר חמל העם על־מיטב הצאן והבקר למען זבח ליהוה ואת־היותך החרימנו: טז ויאמר שמואל אל־שאוול הרף ואנידה לך את אשר דבר יהוה אלי הלילה ויאמר לו דבר: יז ויאמר שמואל הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה שמואל אל־שאוול הרף ואת־היותך שמואל הלא אם קטן אתה

שי למורא

עטרת מרים

נחשב בעיניך מקום הלא ראש הראש המולד על כל שבמי ישראל אתה ועוד וימשחך יהוה למלך על ישראל ואם כן ירד תקיפה עליהם, ומרוע אם כן לא מוחית בידם לקחת משלל עמלק: יח הלא וישלחך יהוה בדרך הזה ויאמר לך והחרמתי את החטאים את עמלק ונלחמת בו עד פלותם אתם: יש ולמה לא שמעת בקול יהוה להחרימם מכל וכל, ועבור דברי העם לא שמעת בקול ה' ותעט מחרת אל השלל ותעש הרע בעיני יהוה: כ ויאמר שאול אל שמואל לא פאשר האמר אתה, אלא אשר כן שמעתי בקול יהוה ואלך בדרך אשר שלחני יהוה ואביא אתי אנג מלך עמלק עם שלא הרגתי, מפל מקום לא שלחתי לנפשו ויגיד להרגו בכל עת ואת עמלק החרמתי: כא ואף מהשלל לא לקחתי אני מאויבה אלא ויקח העם מהשלל צאן ובקר ראשית החרם וזה לכונה טובה לזבח ליהוה אלהיך בגלגל: כב ויאמר שמואל החפץ ליהוה וכי רצון ה' בעלות וזבחים בשמע בקול יהוה לא כן הדבר הנה שמע למצות ה' הוא טוב מזבח טוב לתקשיב לדברו, טוב לפני מחלב אילים על מזבח ה': כג כי הפאתי קסם לזרי הפאתי המרי שאינו עושה מה שצונו ה' שנה כפאתי קסם, בעושי של ואון ותרפים כן עושי של הפצר כמה שאתה מפציר להחזיק ברעתי וען מאסת את דבר יהוה וימאסך ממלך ותוסר מלכותך בעיניך: כד ויאמר שאול אל שמואל הפאתי כפאתי כפאתי פרייהוה ואת דברך כמה שאני מרבה דברים לסתור מאמרך ולומר אשר שמעתי וכו' כי יראתי את העם ואשמע בקולם ועל ידי זה הפאתי להמחות פי ה': כה ועתה על שעברתי דברך שא נא את

וימשחך יהוה למלך על ישראל: יה וישלחך יהוה בדרך ויאמר לך והחרמתי את החטאים את עמלק ונלחמת בו עד פלותם אתם: יש ולמה לא שמעת בקול יהוה ותעט אל השלל ותעש הרע בעיני יהוה: כ ויאמר שאול אל שמואל אשר שמעתי בקול יהוה ואלך בדרך אשר שלחני יהוה ואביא אתי אנג מלך עמלק ואת עמלק החרמתי: כא ויקח העם מהשלל צאן ובקר ראשית החרם לזבח ליהוה אלהיך בגלגל: כב ויאמר שמואל החפץ ליהוה וזבחים בשמע בקול יהוה לא כן הדבר הנה שמע למצות ה' הוא טוב מזבח טוב לתקשיב לדברו, טוב לפני מחלב אילים על מזבח ה': כג כי הפאתי קסם לזרי הפאתי המרי שאינו עושה מה שצונו ה' שנה כפאתי קסם, בעושי של ואון ותרפים כן עושי של הפצר כמה שאתה מפציר להחזיק ברעתי וען מאסת את דבר יהוה וימאסך ממלך ותוסר מלכותך בעיניך: כד ויאמר שאול אל שמואל הפאתי כפאתי כפאתי פרייהוה ואת דברך כמה שאני מרבה דברים לסתור מאמרך ולומר אשר שמעתי וכו' כי יראתי את העם ואשמע בקולם ועל ידי זה הפאתי להמחות פי ה': כה ועתה על שעברתי דברך שא נא את

שאתה קמו בעיניך ולא רצית להתגדל על העם ולמנעם, הלא ראש שבמי ישראל אתה וליפיד משחך ה' למלך עליהם להתהיגם על הדרך תשרה ולמנעם מהעברה, ויחד הפאתי אותם לעבר על דברי ה' יח) עד פלותם אתם, עד שהעם אשר אתך יכלו אותם. כ) אשר שמעתי וגו', כלומר, לא כפי שאתה אומר, אלא שמעתי בקול וכו'. כא) ראשית החרם, מיטב החרם. כג) כי הפאת קסם מרי, כמו שחטא קסם הוא חטא גדול, כי הוא מסיר במוחו מהקב"ה ושם מבטחו בקסם; ככה גדול הוא חטא המרי, כי שמעתי פי ה' ואינו עושה מה שצוה ואון ותרפים הפצר, וכמו דבר השקר ותחתו שיש בתרפים; ככה הוא הפצר, שהוא רבוי הדבורים. כו) ויחזק בכנף מעילו ויקרע, שאול אחז בכנף מעילו של שמואל למנעו מללכת, ואז נקרע הכנף. ולפי מדרשו, יש אומרים ששמואל קרע במעיל שאול, ורבו לו שמי שיקרת את כנף מעילו ימלך תחתיו. ויש אומרים ששמואל קרע המעיל של עצמו לסימן

הפאתי ועל שעברתי פי ה' ושוב עמי ואשתחוו ליהוה: כו ויאמר שמואל אל שאול לא אשוב עמך כי מאסת את דבר יהוה וימאסך יהוה מהיות מלך על ישראל: כז ויסב שמואל ללכת מעם שאול ויחזק שאול אחז בכנף מעילו של שמואל למנעו מללכת מעמו ויקרע ויקרע הכנף: כח ויאמר אליו שמואל הקרעה תהיה, היא לסימן שפך קרע יהוה את ממלכות ישראל מעליך היום

אבלות. כמו) נצח ישראל, הקב"ה שהוא נצחוני של ישראל. לא ישקר ולא ינחם, פיון שקבר נתנה המלוכה לאחר, לא ישקר מתבטחחו ולא ינחם להפך מחשבה על זה. ל) ויאמר חמאתי וגו', כלומר, ארז-על-פי שהמאתי, כפדני נא וגו'. לב) מעדנת, קשור בשלשלאות של פרזל. פרוש אחר, הלך אליו בשמחה ובתענוג, כי בחר מותו מתיו. סר מר המנות, סר וקרב אליו מרירות המנות. לג) כאשר שפלה נשים חרפך, כפי שחרפך הרגת אנשים עם פניהם, והיו נשים שכולות מבעליהן ומפניהן. בן תשכל מנשים אפך, כעין הנשים הן ודומה להן, תהיה אפך שפלה ממוך. וישפך, כמו ונבע. נבעת שאול, נבעת שאול.

ונתנה לרעה הטוב ממוך זהו דור: כט כפר אבדת המלוכה כי כפר נתנה לאחר וגם נצח ישראל הקדוש-ברוך-הוא שהוא נצחוני של ישראל לא ישקר בהבטחחו, ולא ינחם לאחר זמן כי לא אדם הוא להנחם: ל ויאמר אף כי חמאתי עם כל זאת עתה כפדני נא נגד זקני-עמי ונגד ישראל ושוב עמי והשתחוותי ליהוה אלהיך: לא ומשב שמואל אחרי שאול וישתחו שאל ליהוה: לב ויאמר שמואל הגישו אלי את-אנג מלך עמלק וילך אליו אנג מעדנת קשור בשלשלאות ויאמר אנג אכן באמת סר מר המנות מאל, כי בעני השרים חיי הבח והעברות חלפות המנות קשה יותר מן המנות: לג ויאמר שמואל כאשר שפלה נשים חרפך להשיבם אלמנות מבעליהן ומפניהן בן-תשכל מנשים תהיה אפך שפלה ממוך וישפך ונבע שמואל את-אנג לשנים לפני יהוה בגלגל: לד וילך שמואל הרמתה ושאול עלה אל-ביתו ונבעת שאול:

כט וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם פי לא אדם הוא להנחם: ל ויאמר חמאתי עתה כפדני נא נגד זקני-עמי ונגד ישראל ושוב עמי והשתחוותי ליהוה אלהיך: לא ומשב שמואל אחרי שאול וישתחו שאל ליהוה: לב ויאמר שמואל הגישו אלי את-אנג מלך עמלק וילך אליו אנג מעדנת ויאמר אנג אכן סר מר-המנות: לג ויאמר שמואל כאשר שפלה נשים חרפך בן-תשכל מנשים אפך וישפך שמואל את-אנג לפני יהוה בגלגל: לד וילך שמואל הרמתה ושאול עלה אל-ביתו ונבעת שאול:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושביע ותשמח במהרה בְּימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בכנייה: שמיחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכַבּוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְפָּרֵךְ שְׁמֹךְ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

שי למורא

עטרת מרים

כא עם זו יצאתי לי, העם אשר יצאתי להיות לי לעם. תהלתו יספרו, למען יספרו תהלתי על הנסים שאעשה להם. (כב) ולא אתי קראת יעקב, אבל אתה יעקב לא קראת אותי, כי פנית אחר עבודה זרה. כי יגעתי בי, כי געשית יגע וגוף בעבודתי ובפלת את עבודת הקדושות. (כב) לא הביאת לי

כא עם זו יצאתי וצרתו יצרתים לי לעם, למען תהלתי יספרו: כב מודע ולא אתי קראת יעקב עד עתה, אלא פנית אחר עבודה זרה כי פאילו יגעתי בי ישראל היו עבודתי ומצותי עִלֵּךְ לטוֹרָה, אֲשֶׁלֶךְ בַּפֶּה הוֹנְעֵתִיךְ, הלא: כג לא הביאת לי שֶׁהָ עֲלֵתִיךְ כי אם לעבודה זרה וזבחיך לא

וגו', זה היה בימי אמו מלך יהודה שפלט עבודה בית המקדש. לא העבדתך במנוחה וגו', לא תהלתי עִלֵּךְ עבודה קשה והוצאה מרבה בתבואת המנוחה, כי מנחה מקטירים רק קמין מנחה. וכן לא צייתי לתרבות בלבונה. (כד) קנה, הוא קנהיבשם וחלב זבחיך לא הרויתני, כי לא הקרבתם לפני. אך העבדתני בחפאתיך וגו', אני לא העבדתך, אבל אתה העבדתני בחפאתיך, שהם היו עלי לטוֹרָה. ועם כל זה סבלתי משאכם ולא פליתי אתכם. (כה) למעני, לא בצדקתך, אלא למעני שלא יחלל שמי בעמים אם אעשה עמכם כלה בחפאתיכם. (כו) תזכירני, כאדם האומר לחברו, תזכיר אותי מה גמול יש לך עלי. נשפטה יחד, נגדר דברנו לראות עם מי הדין. ספר אתה, ספר אתה תחלה. בליטור, אך אם הספר אתה בתחלה, לא תהיה צדיק גברי. (כז) אביך הראשון חטא, אך הראשון חטא באכלו מעץ הדעת, וכלי שפון אתם שגולתם מאיש ואשה. ומליציך, אפלו המליצים שאמה סוכר עליהם לתמלון טוב בערך, והם הכשרים שבורה, הנה גם הם פשעו בי. (כח) ואחלל שרי קדש, כשכיל עונותיכם אעשה כחלון את השרים הקדושים שבכם. ואתנה לתרפות ולבוזות. (א) ועתה שמעו, קרויים ישראל, על שם שהוא העם הישר בין העמים. (ג) כי אצק מים על

הפטרה לפרשת ויקרא לשמו"ת

בישעיה פרק מג

כא עם זו יצאתי לי תהלתי יספרו: כב ולא אתי קראת יעקב פייגעתי בי ישראל: כג לא הביאת לי שֶׁהָ עֲלֵתִיךְ וזבחיך לא כבדתני לא העבדתך במנוחה ולא הונעתך בלבונה: כד לא קניתי לי בכסף קנה מין בושם, לתקטיר על המזבח כי היתה גדלה לרוב בירושלים וחלב זבחיך לא הרויתני כי לא צייתי רק על ימרת הכבד ושמי תכליות והאלה אך העבדתני בקרנן תמורת בחפאתיך שאמה מביא לי לכפר עליהם הונעתני נתנעתי בעונותיך שהם עונות מיד: כה אנכי אנכי הוא שמחתי מאו, ואני מחה פשעך גם עתה למעני ולא בצדקתך ולא בצדקת אבותיך וחפאתיך לא אזור לכל ישאר השם כלל: כו הזכירני אם יש לך איה וכות ובענה כגברי לתועלתך נשפטה יחד נדבר דברנו לראות הדין עם מי ונתפחה עליהם אם יש ממש בדברך ספר אתה תחילה למען תצדק: כז אביך הראשון אבותיך הראשונים - שהם הדורות שהיו בזמן הבית חטאו לפני ומליציך שהם הכהנים והנביאים פשעו בי ולכן: כח ואחלל שרי קדש שהם המליצים שקד הכהנים והנביאים ואתנה אתכם לחרם

ושממו יעקב וישראל לגדופים, ואתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו לזוא: כ כה אמר יהוה עשך ויצרך מבטן יעורך אל תירא עבדי יעקב וישראל בחרתי בו: ג כי

ואסכר לאבדון. לגדופים, שמע לשוב לחורתי. (ב) וישרון, בן אצק מים על

יעזור לך אל־תירא עבדי יעקב וישרון ישראל העם הישר בְּתַרְתִּי בּוֹ: ג כִּי כְמוֹ שְׂאֵק־מִיּוֹם עַל־צִמּוֹא עַל אֶרֶץ צְמָאָה וְנוֹזְלִים עַל־יַבְשָׁה כִּן אֶצְק רֹחוֹ רִצּוֹנִי הַטּוֹב עַל־זֶרְעֶךָ הַבְּנִים הַגְּדוּלִים וּבִרְכָתִי עַל־צִאֲצָאִיד הַתְּלִידִים הַקְּטָנִים: ד וְצִמְחוּ וַיִּצְמְחוּ וַרְבּוּ פִּילֹוּ הֵיוּ נְתוּנִים בְּבֵין הַחֲצִיר

צִמּוֹא וְגו', כְּמוֹ שְׂאֵנִי יוֹצֵק מִיּוֹם עַל אֶרֶץ צְמָאָה. אֶצְק רֹחוֹי עַל זֶרְעֶךָ, כִּן אֶצְק רִצּוֹנִי הַטּוֹב עַל זֶרְעֶךָ. ד) וְצִמְחוּ בְּבֵין חֲצִיר, וַיִּצְמְחוּ וַרְבּוּ בְּמִדְבָּרוֹת כְּמוֹ הַחֲצִיר הַצּוֹמֵחַ בְּמִדְבָּר. פְּעָרְכִים עַל יְכָלִי מִיּוֹם, כְּעָרְבֵי נַחַל הַשְּׂחָלִים עַל פְּלָנֵי מִיּוֹם שְׁעוּמִידִים בְּלַחוּתָם כֹּל הַיָּמִים. ה) זֶה יֹאמֵר לְחֵי אֲנִי, הַצִּדִּיקִים

יֹאמְרוּ, אֲנִי מְעוּלִים לַחֵי לְהֵאמֵן בּוֹ. וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב, אֵלֹו קְטָנִים בְּנִים שֶׁל רִשְׁעִים, וְלֹא יִהְיוּ נֹטִים אַחַר דַּעַת אֲבֵיהֶם הַרְשָׁעִים, אֶלָּא יִקְרְאוּ אֶת עַצְמָם בְּשֵׁם יַעֲקֹב לְחַיִּית צִדִּיקִים כְּמִדְבָּרוֹ. וְזֶה יִכְתֹּב יְרוֹ לְחֵי, אֵלֹו בְּעַלֵי תְשׁוּבָה, שְׂיִחַיְכוּ אֶת עַצְמָם לְשׁוּב לְחֵי כְּמוֹ הַמַּתְחִיב בְּכַתֵּב יְרוֹ. וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְתֹּב, אֵלֹו תְּגִירִים. ו) אֲנִי רֹאשׁוֹן, קֹדֶם בְּרִיאַת הָעוֹלָם. וְאֲנִי אַחֲרוֹן, לְאַחַר שִׁכְלָה הָעוֹלָם. ז) וְזִמִּי כְּמוֹנֵי יִקְרָא, וְזִמִּי הוּא אֲשֶׁר יִקְרָא לִמֵּר שְׂהוּא כְּמוֹנֵי. וַיִּגִּידָהּ וַיַּעֲרְכָהּ לִי, וַיִּגִּיד וַיַּעֲרֹד לְפָנַי מִשׁוּמֵי עַם עוֹלָם, הַדְּבָרִים הַנְּעֻשִׂים מֵעַת שׁוּמֵי עַם עוֹלָם, כְּלוּמָהּ, מֵעַת שִׁבְרָאֲתִי אֶת כָּל הַבְּרִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם. וְאֶתִּיּוֹת, וְדַבְרֵי מוֹפֶת. וְאֲשֶׁר תְּבֹאנָה, וְאֵת הַעֲתִידוֹת לְבוֹא. וַיִּגִּידוּ לְמוֹ, וְכִי יוֹכֵלוּ לְהַגִּיד אֶת כָּל אֲלֹהֵי. ח) אֵל תַּפְחָדּוֹ, אֵל תַּפְחָדּוֹ, מֵאַלְהִים אֲחֵרִים. וְאֵל תְּרַהֲוֹ, וְאֵל תַּחֲתוֹ מִקֵּם. (וְהוּא גַם כִּן עֵנֵן פַּחַד). הֵלֵא מֵאֹו הַשְּׂמַעְתִּיד וְהַגְּדַתִּי, הֵלֵא מֵאֹו בְּמַעֲמַד הַר סִינַי הַשְּׂמַעְתִּיד וְהַגְּדַתִּי שָׂאֵן אֵלֹוֹת מִבְּלַעֲדֵי. וְאִתָּם עֲדִי, כְּתוּב "אִתָּה הִרְאָתִי לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים וְגו'" (דְּבָרִים ד. טו.). וְאִין צוֹר בַּל יִדְעַתִּי, אִין חוֹק בְּעוֹלָם אֲשֶׁר לֹא יִדְעַתִּיו אֲנִי, וְכֵאלֹו אֲמַר, הֵלֵא אֲנִי הוּא הַזּוֹתֵן כָּח לְכָל הַחוֹקִים. ט) וְחַמּוּדִיהֶם, הַפְּסִילִים שֶׁהֶם חַמּוּדִים לָהֶם. וְעֲרִיחָם הַמָּה וְגו', הַפְּסִילִים

אֶצְק־מִיּוֹם עַל־צִמּוֹא וְנוֹזְלִים עַל־יַבְשָׁה אֶצְק רֹחוֹי עַל־זֶרְעֶךָ וּבִרְכָתִי עַל־צִאֲצָאִיד: ד וְצִמְחוּ בְּבֵין חֲצִיר פְּעָרְכִים עַל־יְבַל־מִיּוֹם: ה זֶה יֹאמֵר לְחַיִּיה אֲנִי וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם־יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יְרוֹ לְחַיִּיה וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְתֹּב: ו כֹּה־אֲמַר יְהוָה מִלֶּד־יִשְׂרָאֵל וְגֵאֲלוֹ יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי רֹאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרוֹן וְאֲחֵר לְאַחַר שִׁכְלָה הָעוֹלָם וּמִבְּלַעֲדֵי אִין אֱלֹהִים: ז וּמִי־כְמוֹנֵי יִקְרָא וַיִּגִּידָהּ וַיַּעֲרְכָהּ לִי מִשׁוּמֵי עַם־עוֹלָם וְאֵתִיּוֹת וְאֲשֶׁר תְּבֹאנָה וַיִּגִּידוּ לְמוֹ: ח אֵל־תַּפְחָדּוֹ וְאֵל־תְּרַהֲוֹ הֵלֵא מֵאֹו הַשְּׂמַעְתִּיד וְהַגְּדַתִּי וְאִתָּם עַדֵי הַיֵּשׁ אֵלֹוֹת מִבְּלַעֲדֵי וְאִין צוֹר בַּל־יִדְעַתִּי: ט וְצִרֵי־פֶסֶל כָּלֵם תְּהוֹו וְחַמּוּדִיהֶם בַּל־יִזְעִילוּ וְעֲרִיחָם הַמָּה בַּל־יִרְאוּ וּבַל־יִדְעוּ לְמַעַן יִבְשׁוּ: י מִי־יִצַר אֵל וּפֶסֶל נֶסֶד לְבַלְתִּי הוֹעִיל: יא הֵן כָּל־חֲבֵרָיו יִבְשׁוּ וְחַרְשֵׁים הַמָּה מֵאֲדָם יִתְקַבְּצוּ כָּלֵם יַעֲמָדוּ וַיַּפְחָדוּ יִבְשׁוּ יַחַד: יב חֲרַשׁ בְּרוֹל מַעֲצָד וּפְעַל בְּפָחֶם וּבַמִּקְבּוֹת יִצְרָהוּ וַיַּפְעֵלְהוּ בְּזֹרַע כְּחוֹ גַם־רַעַב וְאִין כָּח

הֵם עֲרִים בְּעַצְמָם שְׂלֵא יִזְעִילוּ. כִּי לֹא יִרְאוּ וְלֹא יִדְעוּ מֵאוּמָה, וְאִם כִּן אִיךְ יִזְעִילוּ לְאַחֲרֵים. לְמַעַן יִבְשׁוּ, הַעֲדוֹת תְּהִיָּא תוֹעִיל לְמַעַן יִבְשׁוּ הַחַמּוּדִים אוֹרָם. י) נֶסֶד, יִצַק. מִלְשׁוֹן "פֶּסֶל וּמִפְכָּה" (דְּבָרִים טו. טו.). יֵאָד, חֲבֵרָיו, הַמַּתְחַבְּרִים אֵלָיו לְעִבַד אֶת פֶּסֶל יִצְרָתוֹ. וְחַרְשֵׁים הַמָּה מֵאֲדָם, הַאֲמִנִים הַעוֹשִׂים אֶת הַפֶּסֶל, הֵלֵא הֵם מִבְּנֵי אָדָם, וְאִיךְ אֲפֻשֶׁר שִׁנְעִשׂוּ אֵל. וַיַּפְחָדוּ יִבְשׁוּ יַחַד, וַיַּפְחָדוּ מִה' וַיִּבְשׁוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם. יב) חֲרַשׁ בְּרוֹל מַעֲצָד, הָאֲמֵן שֶׁל מְלֹאכֶת הַבְּרוֹל יַעֲשֶׂה מַעֲצָד, הוּא כְּלִי מְכִילֵי הָאֲמִנִים. וּפְעַל בְּפָחֶם, עַל יְדֵי הַפָּחֶם מְכַבְּיוֹ אֵשׁ חוֹקָה לְרַפֵּד אֶת הַמַּתְכַּת לְעִשׂוֹת כְּמוֹנֵי כְּלֵי אֲמִנֹת. גַּם רַעַב וְגו', הָאֲמֵן, מֵרַב

וְהוּו עוֹבְרִים לָהֶם, לְמַעַן יִבְשׁוּ הַחַמּוּדִים אוֹתָם: י' מִי עֲשֶׂה שְׂמוֹת כְּזֹאת אֲשֶׁר יִצַר אֵל וּפֶסֶל נֶסֶד לְבַלְתִּי הוֹעִיל לְכָל־תוֹעֵלָתוֹ: יא הֵן כָּל־חֲבֵרָיו הַמַּתְחַבְּרִים אֵלָיו לְעִבְדוֹ יִבְשׁוּ וְחַרְשֵׁים הַאֲמִנִים הַעוֹשִׂים אוֹתוֹ הֵלֵא הַמָּה מֵאֲדָם מְכַנֵּי אָדָם וְאִיךְ אֲפֻשֶׁר שִׁנְעִשׂוּ אֵל, יִתְקַבְּצוּ כָּלֵם הַאֲמִנִים עִם עוֹבְדֵי הַפֶּסֶל יַעֲמָדוּ לְהַשְׂכִּיל וּלְחַזֵּן דַּבְּרֵי וַיַּפְחָדוּ מִה' וַיִּבְשׁוּ יַחַד בְּמַעֲשֵׂיהֶם: יב אִיךְ תַּחֲשׁבוּ שִׁישׁ בּוֹ מִמֵּשׁ בְּפֶסֶל, הֵלֵא חֲרַשׁ בְּרוֹל הָאֲמֵן שֶׁל בְּרוֹל יַעֲשֶׂה מַעֲצָד כְּלֵי לְחַזֵּן בּוֹ הַבְּרוֹל מִמַּתְחַבְּתוֹ וּפְעַל בְּפָחֶם יִתִּיד אוֹתוֹ עַל יְדֵי הָאֵשׁ וּבַמִּקְבּוֹת יִצְרָהוּ יַעֲשֶׂה בּוֹ נְקִיבִים תְּרַבָּה כְּדִי לְתַת לוֹ צוּרָה, וַיַּפְעֵלְהוּ

שי למורא

עטרת מרים

בזרוע בָּחוּו כי הפסל אינו עושה את עצמו גם אם האומן רָעַב וְאֵין לוֹ פֶּחַ לֹא־שֶׁתָּה מוֹם וְיַעֲרָף לא יעזוב את מלאכתו מרוב חשקו במלאכה התיא: יג אם בא לעשות הפסל מעץ, כך דרכו של חֶרֶשׁ עֲצִים מתחילה נִטְוֶה קוֹ לְשַׁעַר כְּפֹת יְחִתּוּד מִן הַסְּדָן לְצִוְרַת הַפֶּסֶל וְיִתְאַרְהוּ בְשֶׁרֶד מִיִּשְׂרָאֵל בְּמִשְׁוֹר יַעֲשֶׂהוּ בַּמְקַצְעוֹת מִחֲלִיקוֹ בְּאֵיזְמֵל,

וּבַמְּחֻנְיָה יַעֲשֶׂה בו ציורים עגולים וְיִתְאַרְהוּ וַיַּפְּחוּ וַיַּעֲשֶׂהוּ כַּתְּבֻנַת אִישׁ כַּתְּפָאֶרֶת אָדָם כְּמִין אִישׁ לְשֶׁבֶת בֵּית כִּי מִמִּזְמוֹ לֹא יָמִישׁ: יד יש מי אשר יסרים לבוא בעֵר לְכָרֶת לֹא אַרְוִים לעשות ממנו הפסל וַיִּקַּח תְּרֻזָּה וְאֵלּוֹן עֲצִים יָפִים בְּיֹתֵר אֲבָל אֵינֶם חֲקוּיִם כְּאֵרֶן וְיִאֲמְזוּלוֹ וַיַּחְזֹק אוֹתוֹ בַּעֲצֵי בַּמִּסְמָרֵי עֲצֵי יַעַר וְשׁ מִי אֲשֶׁר נָטַע אֲרָן וַיִּמְתְּחֵן עַד שֶׁיִּגְדֵּל וְגִשְׂם יֵרֵד וַהֲקוּן וַיִּגְדֵּל כִּי עוֹלָם כְּמִנְהוּנָה נוֹתֵן וְעִתְדוֹן הֵם לִימֵן אֶת הַדָּיִן: טו מאותו העץ עצמו וְדָרְוֶה מְקַצְעוֹ לְאָדָם לְבַעַר בו אֶת הָאֵשׁ, וְיַמְהַעֲצִים הֵהֵם וַיִּקַּח מֵהֶם וַיִּחַם לְהַתְּחַמֵּם בו אֶפְרִי־יִשְׁכִּי וְיִסִּיק הַתְּנֹרָה וְאִפְּהָ לְחָם מֵהֶם יִשֶׁח אֶפְרִי־פֶעֶל־אֵל וְיִשְׁתַּחְוּוּ אֵלָיו גַּם עֲשֶׂהוּ פֶסֶל וְיִסְגְּדוּ־לְמוֹ אוֹ: טז טו חֲצִיֹו מְקַצְעוֹ שָׂרָף כְּמוֹ יֹאכֵל כִּי יַצְלַח צְלִי וְיִשְׁבַּע אֶפְרִי־חֵם בְּשׂוֹ וְיִשְׁמַח וְיֹאמְרֵהוּ הֵאָה חַמּוּתֵי הַתֵּן חַמּוּמֵי אֶת עֲצָמֵי רֵאִיתִי אֹרֵךְ אֶף נִתְנִי לְחַיִּית יִשָּׁב כְּאֹרֶךְ הָאֵשׁ: יז וְיִשְׁאָרִיתוּ הַנֶּשֶׂאָר מִהַעֵץ לְאֵל עֲשֶׂה לְפֶסֶלָו וְהוּוֹ הָאֵל שְׂלוֹ, וְיִסְגְּדוּ־לוֹ בְּכִרְעָה וְיִשְׁתַּחְוּוּ לוֹ בְּפִישׁוֹט יָדָם וְיִתְפַּלֵּל אֵלָיו וְיֹאמְרוּ הֲצִילֵנִי כִּי אֵלֵי אֲתָה: יח לֹא יָדְעוּ אֵין בָּהֶם דַּעַת וְלֹא יִבְיֹנוּ אֵין בָּהֶם בִּינָה כִּי הַצַּר הָרַע מִחַ מְרָחֵם לְנֹחַם מְרָאוֹת עֲנִיָּהֶם שְׁעִנְיָהֶם לֹא יָרְאוּ כִּדִּי מִהַשְׁפִּיל לְבַתֶּם לָבָם לֹא יִבִּיט: יט וְלֹא־יָשִׁיב אֵינוֹ נוֹתֵן אֵל־לְבוֹ

לֹא־שֶׁתָּה מוֹם וְיַעֲרָף: יג חֶרֶשׁ עֲצִים נִטְוֶה קוֹ וְיִתְאַרְהוּ בְשֶׁרֶד יַעֲשֶׂהוּ בַּמְקַצְעוֹת וּבַמְּחֻנְיָה וְיִתְאַרְהוּ וַיַּעֲשֶׂהוּ כַּתְּבֻנַת אִישׁ כַּתְּפָאֶרֶת אָדָם לְשֶׁבֶת בֵּית: יד לְכָרֶת־לוֹ אַרְוִים וַיִּקַּח תְּרֻזָּה וְאֵלּוֹן וְיִאֲמְזוּ־לוֹ בַּעֲצֵי יַעַר נָטַע אֲרָן וְגִשְׂם יִגְדֵּל: טו וְהִיָּה לְאָדָם לְבַעַר וַיִּקַּח מֵהֶם וְיִחַם אֶפְרִי־יִשְׁכִּי וְאִפְּהָ לְחָם אֶפְרִי־פֶעֶל־אֵל וְיִשְׁתַּחְוּוּ עֲשֶׂהוּ פֶסֶל וְיִסְגְּדוּ־לְמוֹ: טז חֲצִיֹו שָׂרָף כְּמוֹ־אֵשׁ עַל־חֲצִיֹו בְשֶׁר יֹאכֵל יַצְלַח צְלִי וְיִשְׁבַּע אֶפְרִי־חֵם וְיֹאמְרֵהוּ הֵאָה חַמּוּתֵי רֵאִיתִי אֹרֵךְ: יז וְיִשְׁאָרִיתוֹ לְאֵל עֲשֶׂה לְפֶסֶלָו וְיִסְגְּדוּ־לוֹ וְיִשְׁתַּחְוּוּ וְיִתְפַּלֵּל אֵלָיו וְיֹאמְרוּ הֲצִילֵנִי כִּי אֵלֵי אֲתָה: יח לֹא יָדְעוּ וְלֹא יִבְיֹנוּ כִּי מִחַ מְרָאוֹת עֲנִיָּהֶם מִהַשְׁפִּיל לְבַתֶּם: יט וְלֹא־יָשִׁיב אֵל־לְבוֹ וְלֹא דַעַת וְלֹא־תְבוּנָה לְאֹמְרֵי חֲצִיֹו שָׂרְפֵתִי כְמוֹ־אֵשׁ וְאֶף אֶפְרִי־יִשְׁכִּי עַל־גַּחְלִיו לְחָם אֶצְלָה בְשֶׁר וְאֲכָל וְיִתְרוֹ לְתוֹעֵבָה אַעֲשֶׂה לְבוֹל עֵץ אֶסְגֹּד: כ רַעְיָה אֶפְרָ לֵב הוֹתֵל הַטָּהוֹר וְלֹא־יַצִּיל אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא יֹאמְרֵהוּ הֲלוֹא שָׂקֵךְ בְּיַמִּינִי: כא זְכַר־אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל כִּי עַבְדֵי־אֲתָה יַצְרֵתִיךָ עַבְדֵי־לוֹ אֲתָה יִשְׂרָאֵל לֹא

חֲשָׂקוֹ בְּמִלְאָכָה וּבִשְׂכָר שֶׁיִּקְבַּל עָלָיו, אִפְלוּ בְּשִׁיעָב לֹא יַעֲזֹב מִלְאָכְתּוֹ, וְעוֹבֵד עַד שֶׁלֹּא נִשְׂאָר בוֹ כֹּחַ וְכִשְׂמָא לֹא יִשְׁתַּח מוֹם, עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה עָרֶף וְנַעַנֵּי (יג) חֶרֶשׁ עֲצִים נִטְוֶה קוֹ, וְכִשְׂתִּשְׁלֵם מִלְאָכְתּוֹ מִמְּעַד, אִזּוֹ אֲמֵן הַעֲצִים נִטְוֶה מִן הַמְּדָה עַל הַמְּדָה לְחֻקְהָ כַּמְּעַד לְפִי רַעֲיוֹנוֹ וְיִתְאַרְהוּ, וַיַּפְּחוּ, בְּשֶׁרֶד, מִין מִמִּין הַצֵּבַע. פְּרוּשׁ אַחֵר, סוּג שֶׁל מִסוּר.

בַּמְקַצְעוֹת, כָּלִים שֶׁהֵם מִחֲלִיקִים אֶת כְּלֵי הָעֵץ. וּבַמְּחֻנְיָה, כְּלֵי לְחֻרְסַת עֵגוּלִים, אוֹ לְצִיר עֵגוּלִים. (יד) לְכָרֶת לֹא אַרְוִים, עוֹד ישׁ מִי שֶׁיִּסְרַח גַּם בְּכִרְיַת הַעֲצִים מִן הַיַּעַר לְצַדֵּךְ עֲשֵׂית הַפֶּסֶל. תְּרֻזָּה וְאֵלּוֹן, מִיני עֲצֵי סָרֵק וְיִאֲמְזוּ לוֹ בַּעֲצֵי יַעַר, עוֹשֶׂה לְפֶסֶל חֲזוּקִים מִשְׂאָר עֲצֵי הַיַּעַר. נָטַע אֲרָן וְגִשְׂם יִגְדֵּל, וְשׁ מִי שֶׁיִּסְרַח עוֹד יוֹתֵר, שְׂנוֹטֵעַ מִתְחַלְּהָ נְסִיעָה שֶׁל עֵץ אֲרָן טוֹב לְמִלְאָכָה, וַיִּמְתְּחֵן עַד שֶׁהִגִּישׁם וַיִּגְדֵּל (וְהָיָה רֵאִי לְפֶסֶל. טו) וְהִיָּה לְאָדָם לְבַעַר, מֵאוֹתוֹ הָעֵץ עֲצָמוֹ יִרְוֶה מְקַצְעוֹ לְצַרְכֵי אָדָם לְהַכְעִיר בוֹ אֶת הָאֵשׁ. וְיִחַם, הִמָּם אֶת נַפְשׁוֹ מִן הַקֶּר. אֶף יִשְׁכֵּךְ, יִסִּיק אֶת הַתְּנֹרָה לְחַמְמוֹ חֲסוּב (טו) הֵאָה, לְשׁוֹן שִׁמְחָה. חַמּוּתֵי, חַמּוּמֵי אֶת גִּפְתֵי רֵאִיתִי אֹרֵךְ, שֶׁלֵּבֶת אֵשׁ מְאֹדָה. (יז) יִסְגְּדוּ לוֹ, יִשְׁתַּחְוּוּ לוֹ. (יח) מִחַ מְרָאוֹת, כִּי אִפְלוּ מְרָחֵם בְּטִיחַ וְלֹא יוֹכֵל לְרָאוֹת. (יט) וְיִתְרוֹ, וְאֶת הַתְּנֹרָה מִמֶּנּוּ. לְתוֹעֵבָה אַעֲשֶׂה, אַעֲשֶׂה לְדָרְךְ שֶׁהוּא תוֹעֵבַת ה' (כ) רַעְיָה אֶפְרָ, לֵב הוֹתֵל הַמְּדָה, לְבוֹ אֲשֶׁר הוֹתֵל עַל יְדֵי הַצַּר הָרַע, הַטָּהוֹר לַעֲשׂוֹת לוֹ רַעְיָה שֶׁל אֶפְרָ שֶׁהוּא בִּלְ הָעֵץ אֲשֶׁר חֲצִיֹו נַעֲשֶׂה אֶפְרָ וְגַם הַפֶּסֶל יִשׁוּב אֵל הָאֶפְרָ בְּשִׁישְׁרֻפְתּוֹ וְלֹא יַצִּיל אֶת נַפְשׁוֹ וְגו', הָאֲמֵן עוֹשֶׂה הַפֶּסֶל הֵיךְ צָרִיד לְהַצִּיל אֶת נַפְשׁוֹ כְּאִמְרוֹ "הֲלֹא שָׂקֵךְ בְּיַמִּינִי." (כא) יַצְרֵתִיךָ עַבְדֵי לִי, בְּרִאמִּית לְחַיִּית לִי עַבְדֵי. לֹא תִשְׁנִי, לֹא תִתְּנֵה שְׂכוּת

לְחַזוֹן בְּדָרְךְ, וְאֵין בוֹ וְלֹא דַעַת וְלֹא־תְבוּנָה לְאֹמְרֵי הֲלֹא חֲצִיֹו שָׂרְפֵתִי כְמוֹ־אֵשׁ וְאֶף אֶפְרִי־יִשְׁכִּי עַל־גַּחְלִיו לְחָם וְאֶצְלָה בְשֶׁר וְאֲכָל וְיִתְרוֹ לְתוֹעֵבָה אַעֲשֶׂה לְפֶסֶל הַמְּתוֹעֵב בְּעֵינֵי ה', וְאִידֵךְ לְבוֹל עֵץ אֶסְגֹּד אֲשִׁמְתֶּם: כ רַעְיָה אֶפְרָ לֵב לְבוֹ אֲשֶׁר הוֹתֵל הַטָּהוֹר לַעֲשׂוֹת לוֹ רַעְיָה שֶׁל אֶפְרָ הַרְמוֹת שֶׁנֶּשֶׂרֶף חֲצִיֹו וְנַעֲשֶׂה אֶפְרָ, אֶף הָאֲמֵן הָעוֹשֶׂה הַפֶּסֶל וְלֹא־יַצִּיל אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא יֹאמְרֵהוּ הֲלוֹא מִה שֶׁעֲשִׂיתִי הוּא שָׂקֵךְ בְּיַמִּינִי וְאֵין בוֹ תוֹעֵלַת כִּי מַעֲשֶׂה יְדִי הוּא: כא אֵם תְּנוּם לֹא יִבְיֹנוּ אֶת זֹאת זְכַר־אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל וְלֹא תִתְּנֵנִי אַחֵרֵיהֶם כִּי עַבְדֵי־אֲתָה וְלֹא הָאֵלֵל יַצְרֵתִיךָ בְּרִאמִּית

שי למורא

עטרת מרים

מִרְאֵתִי. כִּבּ מְחִיתִי כְּעֵב פֶּשְׁעֶיךָ וְגו', בְּמִצְרִים וּבְמִדְבַר מְחִיתִי פֶּשְׁעֶיךָ
 כְּעֵב וּכְעָנָן, גַּם עָתָה שׁוֹכֵה אֵלַי. כִּי גֵאלְתִּיךָ, כִּי אֲנִי הוּא הַגּוֹאֵל אוֹתְךָ. כִּג)
 רְגוּ, לִשְׁוֹן רִנָּה וְשִׂמְחָה. רְגוּ שְׁמֹיִם,
 עַל דְרֹךְ מִשַׁל כְּאֵלֹהֵי כָל הָעוֹלָם וְשִׂמְחָה
 בְּצִאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִהֶגְלוֹת. כִּי עָשָׂה
 ה', שְׁעָשָׂה מִתְּהַבְּמִים לְגַאֵל אֶת
 יִשְׂרָאֵל. הֲרִיעוּ, הֲרִיעוּ עֲתָה
 תְּחִתִּיּוֹת אֶרֶץ, יְסוּדוֹת הָאָרֶץ.
 פִּצְחוּ, פִּצְחוּ הָרִים פֶּה לְהָרִים קוֹל.
 וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאֵר, עַל יְדֵי אֵלֶּה
 יִשְׂרָאֵל יִתְפָּאֵר בְּפִי כָל

לְהוֹיֵת עֲבָדֵי לֵי וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל לֹא תִנְשָׁנִי לֹא תִשְׁפֹּחַ: כִּבּ מְעוֹלִים מְחִיתִי
 כְּעֵב הַמִּפְאָר עַל יְדֵי הָרוּחַ בֶּן אֲמִתָּה אֵת פֶּשְׁעֶיךָ וְכְעָנָן חֲטָאתֶיךָ שׁוֹכֵה אֵלַי
 הֲתִנְאִי אִם תִּשׁוּב אֵלַי בְּחִשּׁוּבָה כִּי עָתָה
 גֵּאלְתִּיךָ אֲנִי אֶלֶּךְ מִהֶגְלוֹת: כִּג הוּא דְרֹךְ
 מִשַׁל רְגוּ שְׁמֹיִם כִּי עָשָׂה יְהוָה אֵת
 הַשְּׁמַיִם וּמְחִיָּה אֵת הַמַּעֲרָבָה, הֲרִיעוּ
 תְּחִתִּיּוֹת אֶרֶץ כִּי גַם שָׁם יִתְרָאֵם כְּבוֹד
 ה' וְהִשְׁתַּחֲוּ פִּצְחוּ הָרִים רְנָה יַעַר
 וְכָל עֵץ בֹּו וּבִמְהַר יִפְרִי וְיִשְׁתַּחֲוֶה? כִּי
 גֵאל יְהוָה יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי
 גֵאלוֹת יִשְׂרָאֵל יִתְפָּאֵר:

תִּנְשָׁנִי: כִּבּ מְחִיתִי כְּעֵב פֶּשְׁעֶיךָ וּכְעָנָן
 חֲטָאתֶיךָ שׁוֹכֵה אֵלַי כִּי גֵאלְתִּיךָ: כִּג רְגוּ
 שְׁמֹיִם כִּי עָשָׂה יְהוָה הֲרִיעוּ תְּחִתִּיּוֹת אֶרֶץ
 פִּצְחוּ הָרִים רְנָה יַעַר וְכָל עֵץ בֹּו כִּי גֵאל
 יְהוָה יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאֵר:

הַשְּׁלֵמִים: וְאֵשׁ תִּמְיֵד תּוֹקֵד עַל-הַמּוֹזֵבֶחַ לֹא
 תִּכְבֶּה: ם (יִשְׂרָאֵל) וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקֶּרֶב
 אֲתָהּ בְּנִי-אֲהָרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֶל-פְּנֵי הַמּוֹזֵבֶחַ:
 ה וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ מִסְּפַלַּת הַמִּנְחָה
 וּמִשְׂמֹנֶה וְאֵת כָּל-הַלֶּבֶנָה אֲשֶׁר עַל-הַמִּנְחָה
 וְהַקְטִיר הַמּוֹזֵבֶחַ רִיחַ גִּיחַח אֲזַכְּרָתָה לַיהוָה:
 וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנּוּ יֹאכְלוּ אֲהָרֹן וּבָנָיו מִצֹּת
 תֹּאכְלוּ בְּמִקּוֹם קֹדֶשׁ בְּחֹצֵר אֹהֶל-מוֹעֵד
 יֹאכְלוּהָ: לֹא תֹאפֵה חֶמֶץ חֶלְקִים נָתַתִּי אֲתָהּ
 מֵאֲשֵׁי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא כַּחֲטָאת וּכְאֵשׁ:
 ם כָּל-זֹכֹר בְּבָנָי אֲהָרֹן יֹאכְלֶנָה חֶקְעוֹלָם
 לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאֲשֵׁי יְהוָה כֹּל אֲשֶׁר-יִזְעַע בָּהֶם
 יִקְדָּשׁ: פ

קְרִיאת התורה למנחת שבת קודש
 ו « וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: כֹּצוּ אֶת-
 אֲהָרֹן וְאֶת-בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה
 הוּא הָעֹלָה עַל מוֹקְדֶה עַל-הַמּוֹזֵבֶחַ כָּל-הַלֵּילָה
 עַד-הַבֶּקֶר וְאֵשׁ הַמּוֹזֵבֶחַ תּוֹקֵד בּוֹ: ג וְלִבְשׁ
 הַכֹּהֵן מְדוּ כָד וּמְכַנְסֵי-כָד יִלְבָּשׁ עַל-בְּשָׂרוֹ
 וְהָרִים אֶת-הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת-
 הָעֹלָה עַל-הַמּוֹזֵבֶחַ וְשָׂמוּ אֶצֶל הַמּוֹזֵבֶחַ: (ל) וְ-
 וּפִשְׁטוּ אֶת-בְּגָדָיו וְלִבְשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים
 וְהוֹצִיאוּ אֶת-הַדֶּשֶׁן אֶל-מִחוּץ לַמִּחֲנֶה אֶל-
 מִקּוֹם טְהוֹר: ה וְהָאֵשׁ עַל-הַמּוֹזֵבֶחַ תּוֹקֵד-בּוֹ
 לֹא תִכְבֶּה וּבַעַר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֹצִים בְּבִקְר
 בְּבִקְר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהַקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי

זמן תחילת קידוש לבנה, יום רביעי בערב, ו' אדר ב'

אגרות קודש

ב"ה, ז' אדר ב', תשי"ד
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מאדר"ח אדר ב' וכן הקודם לו. וכבקשתו הנני ממהר לענות עליו
 אשר נהייתי ממה שעומד בתוקף להראות לכל את צדקתם. וכמו שכתבתי בכמה ממכתבי אשר
 מובטחים אנו שכדונג ימסו כל עלילות שוא ובלבד שלא יתנו מקום לאחיזה ע"י נפילת רוח ח"ו.
 ומובטח כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מנהל כל מוסדות חב"ד אשר כל המשתדלים
 בהחזקתם והתפתחותם יגן עליהם בפני עלילות שוא וטענות שקר וימשיכו לבטח בעבודתם עבודת
 הקדש להגדיל תורה ולהאדירה ברוח ישראל סבא ובפרט בהפצת תורת החסידות הדרכותי ומנהגי.
 וימים אלו שמרבין בשמחה הנה יהי בכל עניניהם הברכה בריבוי והצלחה בריבוי וכלשון רז"ל
 במדרש אסתר רבה בסופו.
 בברכה לבריאות הנכונה ולהצלחה בגו"ר המחכה לבשו"ט.

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא - פרשת זכור בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציא ת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
18:25	17:29	18:15	18:11	17:49	17:45	12:20	12:21	9:50	9:53	8:48	8:53	8:14	8:19	5:50	5:58	באר שבע (ח)
18:25	17:20	18:15	18:10	17:51	17:47	12:19	12:20	9:49	9:53	8:47	8:52	8:13	8:18	5:50	5:57	חיפה (ח)
18:24	17:12	18:13	18:09	17:52	17:48	12:18	12:19	9:48	9:52	8:46	8:51	8:12	8:17	5:49	5:56	ירושלים (ח)
18:26	17:29	18:15	18:11	17:49	17:45	12:20	12:21	9:50	9:54	8:48	8:53	8:14	8:19	5:50	5:58	תל אביב (ח)
18:47	17:41	18:34	18:25	18:01	17:52	12:33	12:35	10:05	10:10	9:03	9:10	8:19	8:26	6:07	6:19	אוסטריה, וינה (ח)
20:18	19:23	20:07	20:16	19:40	19:49	14:00	14:02	11:25	11:24	10:22	10:20	9:45	9:42	7:19	7:13	אוסטריה, מלבורן (ק)
18:48	17:44	18:36	18:27	18:04	17:55	12:36	12:37	10:07	10:12	9:06	9:12	8:23	8:30	6:09	6:21	אוקראינה, אודסה (ח)
18:21	17:15	18:08	17:59	17:35	17:26	12:08	12:09	9:39	9:44	8:37	8:44	7:53	8:01	5:41	5:53	אוקראינה, זוניצק (ח)
18:32	17:26	18:19	18:10	17:46	17:37	12:19	12:20	9:50	9:55	8:49	8:56	8:04	8:11	5:52	6:04	אוקראינה, דנייפטרובסק (ח)
18:59	17:52	18:46	18:36	18:11	18:01	12:44	12:46	10:16	10:21	9:14	9:22	8:28	8:36	6:18	6:31	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
18:52	17:44	18:38	18:28	18:04	17:54	12:37	12:38	10:08	10:14	9:07	9:14	8:20	8:28	6:11	6:24	אוקראינה, קייב (ח)
19:14	18:13	19:01	18:53	18:32	18:24	13:02	13:04	10:33	10:38	9:32	9:38	8:50	8:56	6:35	6:46	איטליה, מילאנו (ח)
18:57	18:08	18:48	18:50	18:26	18:28	12:53	12:55	10:22	10:23	9:19	9:21	8:51	8:52	6:19	6:21	אקוודור, קיטו (ח)
19:48	18:55	19:38	19:46	19:12	19:20	13:33	13:35	10:59	10:59	9:56	9:54	9:21	9:19	6:53	6:49	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:45	19:47	20:33	20:43	20:04	20:14	14:25	14:27	11:50	11:49	10:46	10:44	10:08	10:05	7:43	7:37	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
19:54	18:55	19:43	19:37	19:14	19:08	13:45	13:47	11:16	11:20	10:14	10:19	9:36	9:42	7:17	7:26	ארה"ב, בולטימור (ק)
19:44	18:44	19:32	19:26	19:03	18:57	13:34	13:36	11:05	11:10	10:03	10:09	9:25	9:31	7:06	7:16	ארה"ב, ברוקלין (ק)
19:44	18:45	19:33	19:26	19:04	18:57	13:35	13:37	11:06	11:10	10:04	10:10	9:26	9:31	7:07	7:16	ארה"ב, גרסי סיטי (ק)
20:21	19:20	20:09	20:02	19:40	19:33	14:11	14:12	11:42	11:46	10:40	10:46	10:00	10:07	7:43	7:53	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:06	19:13	19:56	19:52	19:31	19:27	14:00	14:02	11:30	11:34	10:28	10:33	9:55	9:59	7:30	7:37	ארה"ב, האוסטון (ק)
19:37	18:42	19:27	19:22	19:00	18:56	13:31	13:32	11:01	11:05	9:59	10:04	9:24	9:29	7:01	7:09	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:04	19:12	19:55	19:52	19:30	19:27	14:00	14:01	11:30	11:33	10:27	10:31	9:56	10:00	7:29	7:35	ארה"ב, מיאמי (ק)
19:40	18:40	19:29	19:22	18:59	18:52	13:30	13:32	11:01	11:06	9:59	10:05	9:21	9:27	7:02	7:12	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
20:08	19:09	19:57	19:50	19:28	19:21	13:59	14:00	11:29	11:34	10:28	10:33	9:49	9:55	7:30	7:40	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
19:39	18:39	19:28	19:21	18:58	18:51	13:29	13:31	11:00	11:04	9:58	10:04	9:19	9:25	7:01	7:11	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:18	18:29	19:09	19:14	18:46	18:51	13:12	13:14	10:39	10:40	9:36	9:37	9:07	9:07	6:36	6:35	בוליביה, לה-פס (ח)
19:37	18:28	19:23	19:13	18:48	18:38	13:21	13:23	10:53	10:58	9:51	9:59	9:04	9:12	6:55	7:08	בלגיה, אנטוורפן (ח)
19:37	18:29	19:23	19:13	18:48	18:38	13:21	13:23	10:53	10:58	9:51	9:59	9:05	9:12	6:55	7:08	בלגיה, בריסל (ח)
18:55	18:09	18:46	18:52	18:26	18:32	12:46	12:48	10:13	10:13	9:10	9:09	8:39	8:38	6:09	6:06	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:43	17:53	18:34	18:39	18:10	18:15	12:34	12:36	10:01	10:01	8:58	8:58	8:27	8:26	5:57	5:54	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
18:56	17:51	18:42	18:31	18:08	17:57	12:39	12:41	10:11	10:16	9:09	9:17	8:22	8:30	6:13	6:27	בריטניה, לונדון (ח)
19:06	17:57	18:51	18:40	18:14	18:03	12:48	12:49	10:19	10:25	9:18	9:26	8:28	8:36	6:22	6:36	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
19:03	17:54	18:48	18:38	18:13	18:03	12:45	12:47	10:17	10:23	9:16	9:23	8:27	8:35	6:19	6:33	גרמניה, ברלין (ח)
19:19	18:12	19:06	18:56	18:31	18:22	13:04	13:06	10:36	10:41	9:34	9:41	8:48	8:56	6:38	6:51	גרמניה, פונקפורט (ח)
18:57	18:12	18:48	18:54	18:29	18:36	12:47	12:49	10:13	10:13	9:10	9:09	8:38	8:37	6:09	6:06	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:21	18:30	19:12	19:10	18:48	18:47	13:17	13:19	10:47	10:50	9:45	9:48	9:15	9:18	6:46	6:51	הודו, מומבאי (ח)
19:17	18:26	19:08	19:06	18:44	18:43	13:13	13:15	10:43	10:46	9:41	9:44	9:11	9:14	6:42	6:47	הודו, פונה (ח)
18:36	17:31	18:23	18:14	17:50	17:41	12:22	12:24	9:54	9:59	8:52	8:59	8:09	8:16	5:56	6:08	הונגריה, בודפשט (ח)
18:48	17:48	18:37	18:30	18:08	18:01	12:39	12:41	10:10	10:14	9:08	9:14	8:30	8:36	6:11	6:21	טורקיה, איסטנבול (ח)
19:12	18:14	19:01	18:55	18:33	18:27	13:04	13:05	10:35	10:39	9:33	9:38	8:56	9:01	6:36	6:45	יוון, אתונה (ח)
18:56	17:52	18:43	18:35	18:11	18:02	12:43	12:45	10:15	10:20	9:13	9:20	8:30	8:37	6:17	6:28	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא - פרשת זכור בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	אדמוה"ז		מג"א		א	ש	
										ש	א	ש	א			
19:18	18:27	19:09	19:07	18:46	18:44	13:15	13:16	10:44	10:47	9:42	9:45	9:12	9:15	6:43	6:48	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:35	18:34	19:22	19:34	18:50	19:02	13:09	13:12	10:34	10:32	9:30	9:26	8:47	8:43	6:25	6:17	ניו-זילנד, קריסטצ'רץ (ח)
18:47	17:54	18:37	18:34	18:12	18:09	12:42	12:44	10:13	10:16	9:11	9:15	8:38	8:42	6:13	6:19	נפאל, קטמנדו (ח)
19:01	18:00	18:50	18:44	18:21	18:15	12:53	12:55	10:24	10:28	9:22	9:28	8:44	8:50	6:25	6:35	סין, בייג'ין (ח)
19:47	18:59	19:39	19:40	19:16	19:18	13:44	13:45	11:12	11:14	10:10	10:12	9:41	9:43	7:10	7:12	סינגפור, סינגפור (ח)
18:32	17:22	18:18	18:07	17:41	17:31	12:15	12:16	9:46	9:52	8:45	8:53	7:57	8:05	5:49	6:03	פולין, ורשא (ח)
18:53	18:04	18:44	18:48	18:22	18:25	12:47	12:49	10:15	10:16	9:12	9:13	8:43	8:44	6:12	6:12	פרו, לימה (ח)
19:31	18:28	19:19	19:11	18:47	18:39	13:19	13:21	10:51	10:55	9:49	9:55	9:07	9:14	6:52	7:04	צרפת, לאיון (ח)
19:44	18:39	19:30	19:21	18:58	18:49	13:29	13:31	11:01	11:06	9:59	10:06	9:14	9:22	7:03	7:15	צרפת, פריז (ח)
18:39	17:50	18:30	18:31	18:08	18:09	12:35	12:37	10:04	10:06	9:02	9:04	8:33	8:35	6:02	6:05	קולומביה, בוגוטה (ח)
20:07	19:08	19:55	19:48	19:27	19:20	13:56	13:58	11:27	11:32	10:25	10:32	9:45	9:51	7:28	7:39	קנדה, טורונטו (ק)
19:45	18:43	19:33	19:25	19:02	18:54	13:33	13:35	11:04	11:09	10:02	10:09	9:20	9:27	7:05	7:17	קנדה, מונטריאול (ק)
19:31	18:35	19:20	19:15	18:53	18:49	13:24	13:26	10:55	10:59	9:53	9:58	9:18	9:23	6:55	7:04	קפריסין, לרנקה (ק)
19:55	18:41	19:39	19:28	19:01	18:49	13:35	13:37	11:07	11:13	10:06	10:14	9:14	9:23	7:10	7:25	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
19:29	18:17	19:13	19:01	18:37	18:25	13:08	13:10	10:40	10:47	9:39	9:48	8:46	8:55	6:43	6:59	רוסיה, מוסקבה (ח)
19:13	18:08	19:00	18:51	18:27	18:19	13:00	13:02	10:31	10:36	9:30	9:36	8:46	8:53	6:33	6:45	רוסיה, חוסטוב על-הדון (ח)
19:18	18:17	19:05	18:56	18:36	18:28	13:05	13:06	10:36	10:41	9:34	9:41	8:51	8:58	6:38	6:50	שווייץ, ציריך (ח)
19:00	18:11	18:51	18:51	18:29	18:28	12:57	12:59	10:27	10:29	9:24	9:27	8:55	8:58	6:26	6:29	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל

שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֵדְנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵי חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׂמֻחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתִחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּל-אֵיבָב וְאֵרֶב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמְכַל-פּוֹרְעָנוֹת הַמְתַּרְנְשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לְחַן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסִדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שיי הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פיקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00671
10/03/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

